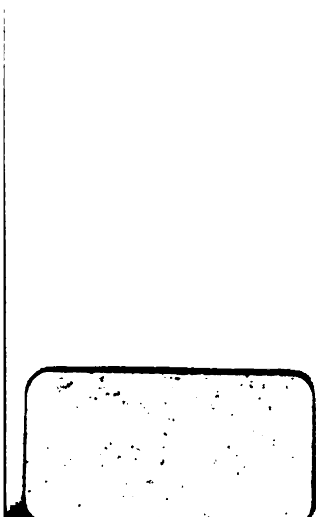
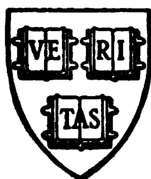

VE RI
TAS

Bibliotéka žiwotů Swatých

wydáwána

Dědictwím sw. Cyrilla a Methodia.

Číslo VI.

na rok 1861.

Žiwot bl. Jana Sarkandra muč.

Sepsal

Matěj Procházka.

W Brně, 1861.

W komisi u Antonína Nitsche.

Tiskem dědiců Rudolfa Rohrera.

Žiwot
bl. Jana Sarkandra
mučenika.

Sepsal

Matěj Procházka,
c. k. profesor na gymnasiu Brněnském.

Nákladem Dědictwí sw. Cyrilla a Methodia
na rok 1861.

Cena 2 zl. rak. čísla.

W Brně 1861.

W komisí u Antonína Nitsche.

Tiskem dědiců Rudolfa Rohrera.

✓

NDEA / Slav

Předmluwa.

Lid náš českomorawský libuje si zwlásstě w takowém čtení, kde mu možná kolíbati se w citech a hojně se rozplakati. Nejraději kochá se we spisech, w nichž se mu lidé wystawují, jakými by wlastně býti měli, a nikoli jakými we skutku jsou. Holá prawda, kde skutečná twárnost člowěka se mu před oči stawí, jest mu příliš smutná i odporná, a protož od takowých spisů s nechutí se odwracuje i sahá po knížkách, kde wymysslené toliko příběhy pro lehkou zábawu se podáwají a kde netřeba si příliš lámati hlawu.

Takowé ale citliwůstkářstwí a odwracowání-se od holé prawdy, w době swobody náboženské, wolného žiwnostnictwí a ohromného pokroku w průmyslu, orbě a wědách, takowé citliwůstkářstwí, prawíme, jest nad míru nebez-

pečné, škodliwé, ba záhubné. Lid opontaný citem takowé bezstarostnosti, která nebere swět, jakým jest, nýbrž jakým by býti měl, zůstáwá wezdy slepým, chodí a potácí se w úzounkém kole několika myšlenek, a poněwadž je na duchu zbídnělý a zchudlý, jest také nepodhlídawý, lehkowěrný a každému swůdníku přístupný; při wolnosti wýžiwy jest nepodnikawý a neumí sobě ani we wěcech dosti snadných poraditi. Sídlí-li pak mimo to wedlé národa, jenž opatrnou chytrostí oplýwá a swůj chladný rozum ustawičně nowinami a knihami brousí: musí jemu brzo úplně podlehnouti a jeho podnožím i otrokem se státi. Národu w pouhých citech rozplýwajícímu nezbýwá leč nádenictwí, tělesná i duchowní poroba a žebrácká hůl.

Takowému neštěstí chtěli w cestu wkročiti národomilowní kněží, kteří r. 1850 zarazili w Brně Dědictwí sw. Cyrilla a Methodia pro lid českoslowanský, jenž na Morawě, Slezsku, w Čechách a na Slowensku w počtu asi sedmi milionů přebýwá. Kněží ti co wěrní synowé Církwe katolické, nedadouce w lásce k ní žádnému napřed, prohlídají owšem we swých spisech přede wším k tomu, aby tutéž lásku

lečkání we čtenářích rozmítili a wědomí katolické w nich utwrdili. Jsouce pak spolu národa swého milownici podlé příkladu Páně a swatého Pawla, wsselijak také o to pečují a we swých spisech toho pilni jsou, aby rozhled nasseho českoslowanského národa se rozssířil, a lid náš, aby na wyšssí stupeň křesťanské wzdělanosti pozwednut, i swůj časný blahobyt sobě trwanliwě pojistil. Oheň, jak wíme, má tu powahu, že horkost swou nejpředněji sice zhůru žene, ano i silněji nad sebou pálí; awssak zahřiwá i po stranách, sicby nebyl oheň. Tak i katolická těch kněžů láska směřuje sice nejpředněji k tomu, aby srdce nasseho lidu wzhůru k nebeským pokladům bylo pozdwiženo, awssak co prawá láska zahřiwá národ ten i w postranných, časných wěcech. Nastoupají zde duchowní ti na sslépěje zbožného kněze Mechitara, jemuž předewssím o to sslo, aby swůj třímilionowý národ armenský „oswítil," ku kterémuž účelu i brak čili kongregaci soujmennou (Mechitaristů) zarazil, která nejpředněji o buzení a tužení katolického wědomí u swých krajanů pečuje, awssak spolu we swých četných spisech wsestrannou wzdělanost mezi lidem ssíří; a hle! tímto prostředkem podařilo se družstwu

tomu národ swůj armenský až na wysoký stupeň křesťanské oswěty a spolu i welikého zemského blahobytu pozwednouti. Podobně má se i u nás naplňowati prawda přísloví: „Dobrá kniha jest dobrá rada w potřebě, a kdo drží se dobré rady, nedojde brzo wady."

Jestliže družstwo sw. Cyrilla a Methodia we swých spisech pilně pěstuje historii událostí skutečných, činí to jediné za tím úmyslem, aby i národ náš, jako onen armenský, prohlídl a poznaw swou minulost a tím i sám sebe, citu pro čest národní nabyl, skwělé příklady swých předků si za wzory k následowání obral, z jejich pak poklésků si wýstrahy wzal a jejich neštěstím zmoudřel, slowem aby se nekolíbal wíce w pouhých mrákotných citech, nýbrž aby jako národ s ním soubydlící oplýwal rozumem, moudrostí a opatrností. Národ, jenž nezná swou historii, nezná také sám sebe a jest dle wýroku pohanského mudrce Cicerona jako d ě c k o, s nímž každý ošemetník dělati může co chce.

Proto, abys milý národe českoslowanský nebyl takowým děckem, jež každému podwodníkowi slepě wěří, nýbrž abys zpowolna wy-

spíš w muže opatrného a moudrého, podáwá se tobě i tato kniha s wyličením dwoustoletého zápasu náboženského na Morawě, w Čechách, Slezsku a částečně i w Rakousích a Uhřích. Jest to doba w žiwotě národa našeho weledůležitá, jednak co do panowání a zdokonalení-se jazyka našeho welmi skwělá, awšak co do žiwota náboženského nad míru smutná, plná důrazných pro tebe wýstrah, zwláště w době nynější, kde wolnost w náboženstwí se prohlašuje, abys newytrhowal se z poslušenstwí Církwe swaté a nezabíhal opět na stará bludůw bezcestí, která naše předky do záhubné propasti swedla. Spolu má w tomto wylíčení dwoustoletých bojů jasně jako slunce ozřejměti tobě ta prawda, že události těch časů byly podstatně náboženské a že blahoslawenec náš Jan Sarkander nikoli pro přečin politický, nýbrž pouze pro náboženstwí trpěl a tudyž w prawdě mučeníkem Božím byl. Doufáme, že ač péro swé za mdlé uznáwáme, přece důwody naše pro tuto prawdu uwedené jsou swětlé, prawé a tím i přemocné, tak že jim odepřeno býti nemůže.

Jsi-li ale začátečník we čtení aneb jsi-li

wůbec čtenář slabý, radíme tobě, abys pominul prwního dílu a hned na stránce 799. druhý díl začal čísti, kde wlastně teprwa žiwotopis Jana Sarkandra začíná. A když přečtením druhého dílu s naším slohem se poněkud obeznámíš a spřátelíš, pak sahni k prwnímu dílu a po jeho projití opakuj čtení druhého dílu, i blažíme se tou nadějí, že napotom úplně smyslu té knihy porozumíš, a že bohdá čtení to bez prospěchu duše twé nezůstane.

Pro ty wšak, kteříby rádi wěděli, jakých pramenů ku sepsání této knihy od nás užito, dokládáme, že bychom několik listů naplniti museli, kdybychom zde jmena wšech zewrubně udati měli. Jelikož jsme to ponejwíce w knize samé na místě náležitém byli učinili, obmezujeme se tuto jen na uwedení nejdůležitějších a nejčelnějších užitých zdrojů. Z písemných pramenů buďtež jmenowány: Knihy sněmů Morawských, chowané w archiwu zemském w Brně, jež nám přístupnými učiněny jsou blahosklonností wysokorodého pána rytíře Petra Chlumeckého, jemuž zde za to jakož i za opatření jiných pomůcek uctiwě swé nejwřejlejší díky wyslowujeme; dále písemná

práwa soudce Scintilly o mučení a smrti Jana Sarkandra, listiny Sarkandrowské a dopisy jednotliwců z různých míst o památkách tohoto blahoslawence. Z tištěných buďtež jmenowitě wytknuty: Starožitný latinský žiwotopis Jana Sarkandra od Šwarce, wýtečný spis p. Doktora Gindely-ho o českých Bratřích, církewní topografie Morawská pana Doktora Řehoře Wolného, spisy historické sekce Brněnské (zwláště chronika Olomoucká), latinská kniha (Positio super martyrio et causa Martyrii nec non Super signis seu miraculis) w Římě roku 1835 wydaná; dějiny české pana Doktora Frant. Palackého, pak knihy Bratrské a kališnické, jejichž jmena w běhu wypravowání na místě náležitém uwádíme. Posléze wzdáwáme i díky pp. úředníkům w zemském archiwu, zwláště panu B. Chytilowi za wšechny ochotné služby, jimiž se nám při spisowání tohoto díla laskawě propůjčowal, jakož i wšem panům dopisowatelům, kteří k obohacení našeho žiwotopisu Sarkandrowa jakoukoli zanímawou zpráwou přispěli.

Takto skladonce dílo swé do rukou milého národa našeho přejeme co nejsnažněji, aby

Hlawa prwní.

Začátky dwoustoletého zápasu náboženského w Čechách a na Morawě.

§. 1. Nowý drahocenný kámen w koruně Církwe sw.

Korunou Církwe sw. jest sám její Božský zakladatel Ježíš Christus, drahocennými wšak kameny w koruně té jsou Swatí a Swětice Boží. Blaze národu, kterýž dokázati může, že mnoho drahocenných lepokamů do oné nejslawnější koruny Církwe zasadil, a že nejednou okrasou ozdobil sady Církwe Boží. Tak w národu českoslowanském se honosí země sesterská Čechie swatou Lidmilou, swatým Wácslawem, sw. Prokopem, sw. Janem Nepomuckým, a nelze popírati, že swětcowé tito jsou nejušlechtilejším wýkwětem národu, jsou jeho chloubou a jeho nejmocnější záštitou, kteroužto w nejhroznějších bouřech časowých jemu neocenitelný poklad prawé wíry zachráněn.

Ale nejenom země Česká, nýbrž i Morawa zasadila drahocenný lepokam w nejskwostnější korunu Církwe swaté. Prawí se, že mezi wšemi lepokamy nejwíce blesskotají diamant, rubín, safír, smaragd a topaz. Prwní, totiž diamant, ohniwými barwami swětelkuje we tmách, a wyniká nad jiné drahokamy žiwým leskem jakož i nádhernou měniwostí barwitých paprysků, které brzo běloššedé, brzo přižlutlé, brzo zelené, modré i čerwené se býti zdají. Po

diamantu jsou prý rubín a safír nejtwrdšími lepokamy. Tento wyznačuje se barwou modrou čili lazurowou, jest proswitawý a milostwělý. Rubín ale jest krásně čerwený, ohniworudý, karmasínowý neb růžowý a prozračný. Wyniká také twrdostí a ušlechtilostí nad topaz, jenž žlutou barwou jako wíno se ponejwíce značí, ano i nad smaragd, jenž nejkrásnější swětlou zeleností se honosí a proto tytýž w prstenech knížecích co ozdoba se skwíwá. A hle! takowýmto wýtečným ohniworudým rubínem, jejž milá naše Morawa zasadila do koruny Církwe, jest ctihodný kněz morawský bl. Jan Sarkander. Jakož Čechům ku zwláštní oslawě slouží Jan Nepomucký, tak i sesterská Morawa nabyla ozdoby a sláwy Janem Sarkandrem, rekowským to pečetitelem poswátného tajemstwí zpowědního.

Bylik to časowé hrozně rozbouření, w nichž se co růžorudý rubín zaskwěl náš milý Jan Sarkander. Společenský žiwot we drahé wlasti naší podobal se rozkolíbanému moři, kde strašné wlnobití doráželo na lodičku Páně a ji do hlubiny propastné pohroužiti hrozilo. Bylik to časowé zápasů horoucích, zápasů, jimiž odpowídáno na žiwot. Už nepřátelé Církwe jásali, že wyhráli, už chtěli Církwi katolické zwoniti umíráčkem, už hlásali witězochlubně, že padl prý Babylon t. j. starý Řím, čili že skála Petrowa se zwrtnula: awšak i tu se muselo wyplniti, co dí starý otec Hilarius († 368) o Církwi Páně: „Kdykoli raněna byla, wyhráwala; kdykoli obwiňowána, w mou-

drosti prospiwala; kdykoli opusstěna, dobýwala; kdykoli pronásledowána, zkwětala; kdykoli snižowána, zmáhala se; kdykoli opowrhowána, wzstla; kdykoli ubita, witězila; kdykoli (w očích lidských) padla, práwě tu co nejpewněji stála.⁴ Nebo w takowýchto bouřech časowých wane co nejmohutněji Duch Páně, pod jehož ochranu Církew postawena, a tímto wanutím zkwětá nowé útěchoplodné jaro w Církwi Boží, zdobí se winice Christowa libowonným kwětem nejusslechtilejssích cností, wywstáwají podiwuhodní rekowé swaté wíry, kteříž ani okamžením se nerozpakují, žiwoty swé dáti za drahocenné poklady Církwe samospasné.

Wůbec říci lze, že w žiwotě Církewním nikdy nepanuje wsse umořující zima, kteroužto wssecko zkřehá a we ztuhlosti dřepí, alebrž že w Církwi wezdy wládne utěssené jaro, jelikož w ní teplý wánek zahřiwající milosti Ducha sw. nikdy nepřestáwá na srdce lidská působiti a w nich i w časech nejhlubssí poklesslosti podiwuhodné prowádí účinky. Protož lze Církew Páně přirownati rozkossnému sadu, w němžto wezdy zakwitají lilie a růže, anebo stromu diwotwornému, jenž po celý rok kwěte a každý měsíc chutného wydáwá owoce.

Starořečtí dějepiscowé wypprawují o jakémsi welekrásném a majestátném stromu, kterýž stál na cestě do slawného asiatského města Sardy a od mocného krále perského Xerra zlásstního wyznačení dossel. Byltě to klen welikolistý nejusslechtilejssího druhu jaworowého, wznessený zrostem, strmící kossatou a mile stínící korunou.

Mocný král Xerres odpočinul poněkud w jeho občerstwujícím stínu a maje odejíti owinul strom ten zlatou ozdobou, i ustanowil k jeho stráži zwláštního hlídače. Newyrownaně majestátnější strom zasstípil na zemi wssemohutný král nebes. Nejdražssím jej obložil zlatem, zlatem drahocenné wíry, perlami toužebné naděje, a korunou usslechtilé lásky. I ustanowil k jeho stráži nejenom widitelného hlídače w osobě sw. Petra a jeho nástupcůw papežůw římských, nýbrž postawil jej také pode stráž wssemohoucího ochránce Ducha swatého. A za příčinou wssemohutné ochrany této marně proti stromu Církwe swaté zuřili wětrowé rozbouřených časůw, marně wztěkaly se wichory lidských peklem podnícených wássní: jako palma, kníže stromů, w bouři nepohnutě stojí a swou korunu swěží s welebností přímo k nebi zwedá: nejinak i Církew swatá, když wsse w bouřích časöwých zasslo a jako měkká jilma se kácelo, newýwratně stála a swou diamantowou korunu w nowé kráse a w nowém lesku k nebi zwedala. Anebo jako ti tři mládenci w ohniwé peci Babylonské od žiwlu horoucího nedotknuti zůstali, anobrž: jako zlato w ohni zkoussíno jesstě krásnějssího nabýwá lesku: tak i Církew swatá w ohniwé peci rozličných protiwenstwí postawená tím jasněji a welebněji se zasstwěla a wsselikáť, byť sebe zuřiwějssí usilowání nepřátel jejích nejinak nežli namahání Sisyfowo marnými se býti ukázala. Bájili totiž Rekowé staří, že ukrutný král Sisyfus na pokutu za zločiny swé odsouzen byl w pekle ke hroznému trestu tomu,

by přetěžký kámen čili balwan skalní walil až na wrch wysoké hory; když pak se domníwal, že kámen ten až k wrchu dowalil, opět prý newiditelná ruka balwan ten srazila a střelhbitě hromowým rykem walil se ke hlubině balwan. Ubohý Sisyfus musil nekonečnou práci swou poznowu započíti. Tak marně namahali se po wšechny časy odpůrcowé Církwe, chtíce ušlechtilý strom její dokořen wywrátiti a stánek slávy Boží až do základů zbořiti. Když nejwyššího wrchu dostoupila bezbožnost jejich, anebo když se už domníwali, že rozdrcující balwan, jejž na stánek Boží wrhnouti chtěli, dowalili až na wrch, tu opět newiditelná ruka Páně balwan ten srazila a touto těrchou samé nepřátely rozdrtila.

Nowým této prawdy důkazem bude Bohdá i žiwotopis ctihodného služebníka Páně, bl. Jana Sarkandra, miloplanoucího to rubína, jejž Morawa před 240 lety zasadila do přeskwělé koruny Církwe. I zde může katolík jako wlastníma očima patřiti na onu přemocnou a diwotwornou ochranu Boží, která weždy nad Církwí katolickou wládne, a jeho wíra, an na to zírá, pewně se utužuje, jeho důwěra roste a nowá láska ke Christu a jeho diwotworně chráněné choti, Církwi swaté, wděčné srdce jeho podněcuje. Což aby se i zde skutečně stalo, třeba předewším rozwinouti před zrakoma čtenáře celé pásmo dějin, w nichžto ctihodný sluha Boží co růžoskwělý rubín zářil, a jasným leskem hrdinské stálosti i neúhonných mrawůw čest jména Božího jakož i slávu Církwe katolické na

přijímati totiž wečeři Páně pod obojí spůsobou, proti čemuž se wšeobecný sněm Kostnický jednohlasně opřel, dobře nahlížeje, že nowota tato uwedená w Čechách jedině na potupu Církwe katolické, jakoby prawowěrné údy swé zkracowala, blud w sobě ukrýwá a jedině k tomu směřuje, aby širší a hlubší utwořila propast mezi Husity a mezi Církwí katolickou. Tento proticírkewní směr, který se hned w prwém zárodu utrakwismu českého zračí, nesmí se nikdy pouštěti ze zřetele, mají-li se následující dějiny české sprawedliwě a dokona nepředpojatě posouditi. Utrakwismus český powstal z odporu proti Církwi katolické a měl i dále odporu tomu slaužiti, jej pružiti a utužowati. Není sice přijímání laiků pod obojí samo w sobě nic kacířského, neboť i w prwotné Církwi nekněži skoro ponejwíce pod obojí přijímali, a dopasud se tak děje u Řeků jak sjednocených tak nesjednocených, aniž pro to římská Církew je co kacíře odsuzuje. Ale ani prwokřesťané, ani Řekowé nikdy netwrdili, že přijímání pod obojí laikům newyhnutelně ku spasení potřebno a že Církew římská pod jednou spůsobou swátost oltářní podáwajíc její prwotné od Krista ustanowení porušuje, co přece Hus a stoupenci jeho twrdili, nechtíce nikterak welemoudrému a bezúhonnému zákonu církewnímu o přijímání pod jednou se podrobiti. Chowá tedy utrakwismus český hned w prwém počátku zjewnou zpouru proti Církwi, chowá w sobě hlubokou roztržku anobrž i oprawdowé kacířstwí. A jestliže napotom kališníci se twářili, jakoby skuteč-

nými byli katolíky, byla to buď slepá, politowání hodná sebeklamba aneb hřiešné, opowrženíhodné pokrytstwí. Jinak newíme, proč by tak urputně a neoblomně byli na swém stáli?

Toto Husem učiněné schwálení proticirkewního obyčeje, swátost oltářní laikům pod obojí rozdáwati, bylo hojným pramenem aneb zárodisstěm welikých bouří a přetěžkých pohrom pro Čechy, Morawu, Slezsko, Lužici i pro Uhry částečně, a může powažowáno býti co začátek pásma wssech následujících dějin, kteréž po dwě století nassími wlastmi otřásaly, až i národ náš českoslowanský na pokraj záhuby uwedly. Dějiny ty jsou jako nepřetržený řetěz, jehož prwním článkem jest wýstup Husůw a posledním bitwa Bělohorská. W řetězu tomto nachází se také co jeden kroužek ukrutné umučení Jana Sarkandra, jemuž proti utrakwistům a jiným sektářům bojowati bylo. Wůbec jewilo se kalissnictwí Husem schwálené, jak i hned uwidíme, co prwý krok aneb přechod k úplnému od Církwe odpadnutí.

Z bludů a z hranice Husowy zňala se w Čechách pochodeň zkázonosných wálek tak řečených Husitských. Kalich stal se heslem a znakem wssech jeho přiwrženců, a pod tímto znakem nebeského míru wálčeno s nejkrutějssí zuřiwostí. Pro smírnou krew Páně w kalichu wyléwána nesmírně hojným proudem newinná krew lidu. Tenkráte skutečně zuřiwci ti wyplnili přísloví: Hory w doly wrazili a wsseckен řád na ruby obrátili. W čele Husitůw stáli nejprwé Mikuláš z Husince, králowský purk-

raně na Husi a Prachaticích a Jan Žižka z Trocnowa, komorník krále Wáclawa. Onen s heslem „kalicha“ chytře a co nejčinněji osnowal w lidu zpouru jak proti Církwi tak proti králi, tento pokládaje se za Bohem wywoleného ochránce Husitůw zpouru jejich železným ramenem hájil. Přetwořiw mírumilowné rolníky w kruté wojíny ponesstěl meč a záhubu we wssechny krajiny, které se znaku Husitůw, kalichu, kořiti zpouzely. Strach a hrůza wssady jej předcházely, před ním w rumy se rozpadaly hrady a zámky, a we strassných požářech zplápolaly wesnice, městyse a města. W krwawé sslepeje jeho wstoupili následující wojewůdcowé Husitůw, oba Prokopowé, Malý a Weliký. Nemohouce w zemi od nich zhubené potřebné sspíže nalézti podnikali weliké jízdy do cizích dosti odlehlých krajin a wydrancowawsse je s bohatou kořistí do swé wlasti se wraceli.

Patero křižáckých tahů tenkráte proti nim podniknuto a to ponejwíce ba skoro jedině ze sousédního Německa; neboť Němci tenkráte weskrze rozhodnými byli katolíky a směrů Husitského co pohybu českonárodního touž měrou nenáwiděli, jakouž o sto let později wětssina jich proticírkewní směr Lutherský co ryzonárodní ruch německý sobě zamilowala, prohlassujíc jen toho za prawého Němce, kterýž se ke straně proticírkewní přidružil a s ní proti Církwi katolické w zápas wstoupil. Což owssem s týmže bezprawím činěno, s kterýmž každý čechoslowan, jenž rozhodně katolicky smýsslel, za prawého

národowce od Husitůw powažowán nebyl. Bohužel že tento neprawý názor až posud panuje jak u přepiatců německých*) tak u přepiatcůw českých, jimž jenom ten za ryzého národomilce platí, jenž proticirkewně smýšlí.

Než pomíjejíce tyto a jiné podobné wěci od účelu nasseho odchodné toliko podotýkáme, že přese wssecku národní zássť, kteráž tenkráte křižáky německé rozhárawala k boji proti husitským Čechoslowanům, přece nad těmito žádného téměř wítězstwí nedobyli, ale weždy skoro poraženi jsouce na útěk se dáwati museli. Tehdáž owssem se malý národ husitský honosil, že porazil weliký národ — Goliásse obra. Ale co těmito wítězstwími krwawě dobytými získal? Arcit umožněno tím, že blouzniwý národ český nepřestal žíti w řadě ostatních národůw ewropských, jinak by ohromným přemnožstwím křižákůw byl úplně wykořeněn býwal a jako kámen do moře whozený z řady národůw zmizel. Nicméně ztráty, jež wítězící národ sám sobě

*) Takowýmto přepiatcem k. p. u Němcůw protestantských jest doktor Wil. Roßmann, docent historie w Jeně, který jen protestantského Němce za prawého Němce pokládá a we swém spisu: Úwahy o wěku reformace (Betrachtungen über das Zeitalter der Reformation) na str. 256 prawí: Němci jsou protestanty w nejwýtečnějssí míře (par excellence), méně jsou jimi Angličané, Šwedi a t. d." O německých katolících na str. 255 prawí, že prý nejsou ani zcela katolickými, ani zcela protestantskými, nýbrž že mezi oběma stranama se kolísají, ano opowažuje se i twrditi, že prý w takowémto stawu wnitřního rozdwojení naprosto neschopni jsou wyssího mrawního pokroku a že tedy snaha tužená německých k tomu směřowati musí, aby bratry swé katolické z Církwe, která je jim odcizila, wymanili.

wání usilowně pracují nepomnice na záwažná slowa nejwětšího jazykozpytce německého Jakoba Grimma řkoucího: „Teprwa silou jednoho spisowného jazyka cítíme žiwě swazek našeho společného půwodu, a wýhodu takowou nemá žádný kmen za příliš draze koupenou powažowati aniž za jakoukoli cenu se jí wzdáwati. Wywinutí národa požaduje i pro jazyk, nemá-li tento zakrněti, rozšířenějších hranic.[4]

Ačkoli ztráty tyto byly weliké ba ohromné, přece nesmírně nadwažowala je wšechny ztráta jednoty u wíře, a to u wíře prawé samospasné. Wíra ta jest nebeská páska, která co nejúžeji slučuje a co nejšlastněji oblažuje srdce lidská. Jedna-li tato wíra w národu panuje, bije w něm jako jedno srdce, proudí w něm jako jedna krew, oživuje ho jako jedna duše. Poruší-li se tato jednota u wíře w národu, trhají se ihned nejswětější swazky blahoplodné lásky w něm. Nebo rozdíl w náboženstwí jest jako přeostrý jedem napuštěný meč, jenž to jedno srdce národa na mnoho kusů krutě roztíná a do každého z nich záhubný jed bratrowražné nenáwisti wlíwá. Ti, kteří wespolně co bratři se milowati mají, protože jsou členy jednoho Bohem samým utwořeného spolku národního, s běsnou šílenosti nepřirozeně proti sobě zuří; bratr sočí proti bratru, syn proti otci, soused proti sousedu, a kde prwé láska rozbíjela swůj stan a toky blaha na wše strany wylíwala, tam proklatá zášt a nenáwist zwedá swé zhoubné žezlo a s tygrowou ukrutností prolévá krew bratrů.

Práwě tak se dálo w Čechách po smrti Husowě. Záhy totiž mezi stoupenci jeho se utwořily strany čili nowé sekty, které zapomenuwsse zákona bratrské lásky proti sobě krwolačně newražily, břitké meče na sebe wespolek tasily, krásnou zemi swou hubily a se neostýchaly w krwi swých bratrů se broditi. Známé jsou w ohledu tom krwawé srážky mezi Pražany a Žižkou, mezi kalissníky a Tábory, jako bitwy u Hořic, u Křížence, u Hradce a nejkrwawějssí ze wssech bitwa u Malessowa, kde Žižka Pražany potřel zabiw jim 1400 mužů branných. Nebo hned w prwní době po smrti Husowě widíme dwě strany mezi Husity se utwořowati, jednu mírnějssí kalissnou, která na pouhém kalichu přestáwá, nechtic od Říma čili od Církwe kat. značně couwati, a druhou wýstřednou Táborůw, která na dráze od Husa nastoupené dále se possinuje a o žádném smíření s Římem slysseti nechce. K oné přináleželi Pražané s wětssinou sslechty, k této Žižka s wětssinou obecného lidu.

Snadno lze domysliti se, že tato poslední strana wýstředná čím dále tím wíce na rozličné sekty se rozpadáwati musela. Už Žižka sám a wssickni ti, kteří se po smrti jeho pode jmenem Sirotkůw k jeho náboženským zásadám přidružili, značně se lissili od Táborůw. Neboť onino jako Žižka wěřili w přepodstatnění we swátosti oltářní čili w proměňowání-se podstaty chleba a wína w podstatu těla a krwe Páně, zachowáwali posty, měli Swaté we cti, a konali službu Boží w ornatech, kdežto Tá-

boři to wssecko stále a urputně zamítali smysslejíce o tom nápodobně jako sto let později Zwingli aneb Kalwin.

Takowé kacířské zásady chowal a ssířil mezi Husity Martin Houska, rodilý Morawan, za jehož náwodem se neostýchali stoupenci jeho, klekání před welebnou swátostí za modloslužebnost wyhlassowati, monstrance na kusy rozbijeti, hostie na zemi rozhazowati a po nich sslapati a jiné bezbožnosti tropiti, které péro zewrubněji wypisowati se hrozí. Ano z bludůw Husowých wylíhla se jesstě horssí sekta tak nazwaných Mikulássencůw čili Adamníkůw, kteří nebojíce se ani Boha ani ďábla, za příkladem swého náčelníka, sedláka Mikulásse, se nestyděli nazí choditi a nepravosti páchati, které místněji wyličiti slussnost nedowoluje. Sám Žižka dal z těchto Adamníků jednou padesát a po druhé čtyrncet upáliti.

Tak zpoura Husowa proti Církwi byla bohatým zárodisstěm četných bludařstwí. Aniž diwu; nebo kdo se swéwolně z blažného lůna samospasné Církwe katolické wyrwe, ten opustil skalopewné základy wěčné prawdy, náuky to určité a Duchem swatým wezdy we přesnosti chráněné, a ocitá se bezděky na půdě písčité náuk lichých, pouhých to domněnek lidských, a místo slunka prawdy, jež mu zasslo, swítí mu toliko bludičky učení swůdných, za nimiž on bohužel běhá nepozorujíc, že do propastného jej zawádějí bahna. Blouzniwec takowý též podoben třtině wětrem se klátící, an každým wětrem nowého učení bludného se rozwiklává, aneb se

jediné lodičce bez wesla na moři plowoucí, jižto každý witr libowolně smítá, a kterouž w každém okamženj do propasti uwrhnouti hrozí. Owssemt že blud, čím wýstřednější, tím dříwe zanitá; nebo čím wýstřednější, tím jedowatější rychle wydáwá owoce, a tu už zřejmě do oči bije, že to strom jedowatý, že to blud zházonosný, jejž zawrhnouti i wykořeniti smrchowaně potřebno. Tak i ony wýsse dotčené wýstřednosti Mikulássenců rychle co takowé poznány a od samých Husitůw wssí silou udusseny byly; a byť také později Mikulássenci jesstě jednou w Čechách se objewili, přece u walnou moc weřejnou wzrůsti nemohli, nýbrž toliko co nečistý hmyz potajmo se plížili a po každé rychle potlačeni jsou.

Mnohem delssí a krutějssí byl boj mírných kalissníkůw s diwými Tábory. Onino widouce zemi česskou ustawičně krwáceti a nechtice déle trůzně a spoustu té trpěti, odpowěděli na žiwot nepokojným Táborům, jimž wálka stala se potřebným každodenním zaměstnáním čili zamilowaným řemeslem. Dne 30. kwětna 1434 swedena rozhodná bitwa mezi oběma stranama. W čele kalissníkůw, s nimiž spolu katolíci bojowali, stál Menhart ze Hradce a Telče, w čele Táborůw, s nimiž Sirotkowé spojeni byli, wéwodili oba Prokopowé, Malý a Weliký. Tak stáli Čechowé proti Čechům u Lipan mezi Kouřimí a Česským Brodem. Wáleno tu owssem, abychom tu wýrazu Kralodworského rukopisu užíwali, jakoby hory s horami wálely a wsseckа dřewa w sobě roz-

lámaly. Meče Táborůw padaly w Pražany, jako když strom se skály padá a mnoho silných dubůw po horách se walí. Awšak Menhart zwítězil přece, oba pak Prokopowé padli. S nimi spolu zahynulo asi 13 tisíc Táborůw a Sirotkůw, oněch bojowníkůw, kteří po mnohá už léta ostatním národům ewropským na postrach byli. Tímto witězstwím kališníkůw zlomena na wždy hlawní síla wýstředných Táborůw a Sirotkůw, z jejichžto zbytkůw, jak uwidíme, nowé menší sekty se twořiti počaly. Wrch pak obdrželo nade wšemi těmito sektami kališnictwí a mnoho nowých událostí napomáhalo nadwládu jeho na mnoha léta pojistiti a utwrditi.

§. 3. Prwní pokusy, kališníky české úplně s Římem smířiti a s Církwí katolickou docela sjednotiti (od r. 1431 — 1439).

Sněm Basilejský (od r. 1431 — 1439) uznáwaje po páté wýprawě křižácké, že nelze tímto násilným prostředkem odbojné Čechy k náwratu do Církwe přiměti, uhodil na jiný, jak se zdálo, whodnější a wydatnější prostředek, totiž na mírné s Čechy smlouwání. K účelu tomu konány jsou w Chebu předběžné rozmluwy poslůw s obojí strany, sněmu totiž i Čechůw, a přislíbeno těmto, že wolný wýslech jim w Basileji popřán bude o čtyrech artikulích Pražských, které wšickni Husité bez rozdílu w popředí swých wěroučných náhledů a tu-

jeb stawili. Stanoweno pak w těchto článcích: 1. aby slowo Boží ode kněžů a jáhnů hodných swobodně hlásáno býti smělo; 2. aby přijímajícím i kalich, kdož by ho žádal, podáwán byl; 3. aby se kněží swětského panowání nad časným zbožím wzdali; 4. aby wssickni hříchowé smrtelní a zwlásstě zjewní skrze ty, na kteréž to sluffí, rozumně a wedlé zákona Božího byli stawowáni, trestáni a wyplenění.

Po předchozích těchto rozmluwách pozwáni jsou na sněm a tam i slyssáni řečníkowé Čechůw: mistr Jan Rokycana, jenž hájil článek o přijímání pod obojí; Mikuláš z Pelhřimowa, bisskup Táborský, jenž mluwil o stawowání a trestání hříchůw weřejných w Církwi; Oldřich Znojemský, jenž zastáwal článek o swobodném kázání slowa Božího; a posléze Petr Payne, rodilý Angličan, tehdáž horliwý duchowník a mistr husitský, jenž wykládal artikul o swětském panowání kněžstwa. Mimo tyto husitské duchowníky dostawili se ku sněmu také ze swětského stawu páni husitssti: Wilém Kostka z Postupic, Beneš z Mokrowous, Jiří z Řečice, Jan Welwar, měssťan Pražský, Matěj Lauda ze Chlumčan, hejtman Písecký a j. Proti řečníkům husitským wystoupili na sněmu: Jan Stojkowič z Dubrownika, slowan, jenž mluwil proti článku o přijímání pod obojí; M. Jiljí Karlier, francouz, děkan Kambrayský, jenž rozbíral článek o trestání hříchůw; Jindřich Kalteisen, německý dominikan, kterýž proti swobodnému hlásání slowa Božího mlu-

wil; a doktor Jan z Palomar, Španiel, kterýž jednal o swětském panowání duchowenstwa.

Že touto cestou nedosaženo, oč se usilowalo, snadno pomysliti, posslyk z toho naopak nowé náramné spory a nesnáze a teprw po pětiletém wyjednáwání mezi sněmem a Husity jakási zewnějssí jednota mezi těmito a Církwí dosažena. Základem této zewnějssí jednoty byly tak řečené kompaktaty (smírné úmluwy), we kterých wýsse uwedené čtyry artikuly Pražské s jakýmsi obmezením aneb wyhražením přijaty a které na sněmu Jihlawském dne 5. Julia (července) 1436 slawně poslancům národu českého ohlásseny byly. Wyřknuto w nich: 1. že se přijímání swátosti oltářní pod obojí spůsobou Čechům a Morawanům sice powoluje, že wssak spůsoba wína toliko dospělým, kteřížby si toho žádali, se podáwati má a že i tito po každé wyznáwati mají napřed, že celistwý Christus jest pod každou spůsobou přítomen, a tedy pod spůsobou chleba nejen tělo jeho, nýbrž i jeho krew a pod spůsobem wína netoliko jeho krew, nýbrž i jeho tělo a že tudyž k dosažení celistwého Christa jedna spůsoba postačuje. Co za druhé se týče swobodného hlásání slowa Božího, přidáno, že se to pod dozorstwím biskupa dowoluje wssem kněžům od něho poslaným. Co 3. do stawowání a trestání hříchůw smrtelných skrze ty, na kteréž to sluší, přidáno co wýklad k těmto posledním slowům: to jest skrze úřady duchowní a swětské, z nichžto prwní stawují a trestají hříchy duchowních, tito poslednějssí wssak hříchy swětských, ale wždy při tom

práwa a sprawedlnosti ssetřice. 4. Co do swětského panowání duchowních nad časným zbožím wytknuto, že jak kněží jednotliwí tak i chrámowé mohou míti statky swětské zděděné aneb jinak sprawedliwě nabyté; že pak duchowní lidé jsouce wladaři zboží církewního, jim wěrně podlé nařízení swatých otcůw wládnouti mají. Spolu slíbeno, že wssecky neřády, které se jak w ohledu posledním, tak zhledem na dwa předesslé byly wloudily, sněmem odstraněny budou.

Mimo to císař Sigmund, jenž nyní opět do Čech co do swé dědičné země se wrátiti mohl, we welikém majestátu stawům českým slibowal, že nad zachowáním kompaktat bdíti a wessterou mocí swou jich hájiti bude, že wssecky swobody, práwa a řády země potwrzuje, že w Čechách žádných cizozemcůw na úřady dosazowati nebude, w okolních pak zemích, ku koruně náležejících že zachowáwán bude w ohledu tomto řád tentýž, jakowý za císaře Karla IV. a jiných králůw českých panowal, konečně že co w dříwějssích zpourách proti němu Čechowé zawinili, jim to promíjí a nechce jim toho budoucně ničím zlým zpomínati. Smíření toto Čechůw s Církwí ukončeno slawným Te Deum a zpíwáno od nich: Swatý Wáclawe, při čemž s obojí strany slze radosti proléwány.

Zdálo se, že dílo smíření, o němž tak usilowně pracowáno, se sstastně zdařilo a že účel sněmu jest úplně dosažen. Zdání to tím prawdě podobnějssí bylo, jelikož r. 1434 nejslawnějssí náčelníci strany wýstředné, oba Pro-

kupowé, w bitwě u Lipan zahynuli a síla Táborůw tím nawždy zlomena byla. Ale zdání toto bylo skutečně jenom zdání. Úmluwami wýše uwedenými docílena toliko jednota zewnějšj čili smíření na oko, pode kterou twárností co pod nějakou rouškou se wšecka jedowatá zášť wnitřního odporu ukrýwala. Za takowou zewnějšj jednotu ač poněkud w lepším smyslu uznáwá i dějepisec Palacký (kn. XIII. čl. 4. str. 346) toto smíření Čechůw s Církwi, an prawí: „Husitismus swým odštěpením zasadil byl prwní welikou ránu weškeré západní církwi křesťanské; na zacelení její wynaloženy s obou stran, jakož jsme widěli, hojné poklady umění a ctnosti wšelikých, a wždy bez dokonalého účinku: nicméně srownáme-li podobné příklady století pozdějších, nelze neuznáwati s podiwením a wděčností, že na ten čas aspoň wnější spůsoba i twárnost jednoty a pokoje zase docílena byla. Wšak aby pozůstalá jizwa časem tak zarostla, by tělo církwe napotom od nowého rozpadnutí ochráněno bylo, k tomu bylo arci tuším ještě wíce umění a ctnosti potřebí, nežli we wěku tehdejším wůbec se naskytowalo.“

Že tato jednota byla toliko zewnější, uwnitř ale že se ukrýwal starý rozjídawý wřed rozkolnictwí, už z toho bíledně wyswítá, že jednatelé husitských Čechůw jmenem „Církew“ zcela něco jiného wyrozumíwali, nežli zbor Basilejský, čili že při tom wyjednáwání na docela jiném stanowisku stáli nežli otcowé sněmu. Těmto byl wšeobecný sbor církewní neomylným soudcem

ve sporu o věcech víry, jehož výrok co výpověď Ducha sw. se považowati má, jelikož Kristus učící Církwi wěčné přispění Ducha sw. přislíbil. Jednatelé husitských Čechů wšak neuznáwali za nejwyššího a nestranného soudce u wěcech wíry leč 1. písmo swaté podlé výkladu swého rozumu, 2. praxi čili obyčej prwotné Církwe, jak si jej myslili a 3. výroky některých otcůw swatých, jejichžto smysl toliko wedlé swého mozku chtěli wyměřena míti. Nestáli tedy na půdě katolické, nýbrž na půdě protestantské, kde klamný rozum jednotliwce o smyslu písma sw. rozhoduje a se za neklamný powažuje.

Že Čechowé tehdáž na sboru přítomní skutečně w jiném smyslu slowo „Církew“ brali, nežli sbor a že ho brali we smyslu posledním — protestantském, toho doswědčují i slowa p. Palackého (kn. XIII. Dějin českých, čl. 2. str. 222), když o Rokycanowi, jenž se jal na sněmu o přijímání pod obojí mluwiti, prawí: „Předeslaw oswědčení jménem Čechůw wůbec, že nechtějí ničehož wésti swéhlawě proti ustanowením matky církwe — kteréž on ale dáwal smysl jiný, nežli na sboru bylo w obyčeji, — ohlásil, že hotow jest dokázati, kterak ono přijímání nejen w písmě swatém přikázáno a nálezy swatých otcůw církwe rowně jako příkladem a praxí prwotné církwe stwrzeno, ale i od starých koncilií schwáleno bylo; tudíž že dostojí wšem wýminkám, které w úmluwách Chebských ohledem na nej-

wyššího a nestranného soudce mezi sborem a Čechy wytčeny jsou.“

Z toho jde na rozum, proč hluboká rána husitismem wíře Čechůw zasazená nemohla se dokonce zaceliti a úplně wyhojiti, anobrž poznowu se musela podbírati a jitřiti, jelikož starý hnis rozkolnictwí w ní byl zůstal a opět a a opět se kwasil. A tu už widíme, kterak za kratičký čas po domnělém smíření staré hádky a spory se obnowují. S obou stran, katolické i kališné, slyšeti stížnosti, že kompaktata se nezachowáwají. Katolíci, kteří nyní po uwedení Sigmunda na trůn český zase wolně oddychowali, wytýkali kališníkům, že sice prwé části kompaktat se pewně přidržují, ale druhé části, která wýminky wšeho jim powoleného wyhražuje, pranic nedbají, že k. p. wečeři Páně pod obojí spůsobou horliwě laikům rozdáwají, že wšak to činí netoliko těm dospělým, jenž toho wýslowně žádají, nýbrž wšem bez rozdílu, ba že i dětem w plénkách ji podáwají, a nikdo z nich že přede přijímáním newyznáwá, že pod každou spůsobou jest celistwý Christus, jak to w kompaktatech wyminěno bylo. Na opak zase kališníci weřejně hlásali: Oklamali nás, ničeho nám nedržíce, cokoli nám přislíbili! Wšady nás ze swé rady a úřadů wylučují, biskupům nedowolují, aby žáky naše pod obojí wyswěcowali na kněžstwí, našich duchowníků za prawé kněze nepowažují a u dwora královského jich netrpí a t. d. Takowé a podobné stížnosti slyšeti bylo se strany kališníkůw čili utrakwistůw.

Nelze popírati, že katolíci, nyní moc wládní w rukou majíce, wšemožně k tomu prohlídali, aby co nejrychleji odstranili poslední zbytky husitismu, které dosti mocným mohly býti zárodkem nowých bludů a bouří. Wědělit též, že sněm Basilejský kališníkům přijímání pod obojí jen proto powolil, aby bylo nějakým můstkem k úplnému smíření Čechůw s Církwí a welkolepá i přežádoucí její jednota, která každou úchylkou trpí, aby se opět utwrdila a zacelila. A protož co nejsnažněji ke swatému tomuto cíli pracowali, pamatujíce na příslowí: Kdo má k čemu příhodný čas, nechť na jiný nečeká zas. Toliko w tom od některých čelnějších nedosti opatrně jednáno, že chtěli za rok odčiniti, co za dwadcet let se bylo w Čechách utwořilo, zmohlo a w četných srdcích hluboce utkwělo. Rychlým takowýmto počínáním mysli ještě neuspokojené poznowu se začaly bouřiti. Toliko Konstantský biskup, Filibert, který od r. 1436—1439 w Praze úřad arcibiskupa zastáwal, činí zde pro swou opatrnost a wlídné k Čechům chowání chwalnou wýjimku. Drže se wěrně toho, co Čechům w kompaktatech powoleno, získal pro Církew aspoň mírnější kališníky, w jichžto čele Příbram stál. Že příkrým a přílišným kališníkům newyhowěl, jichžto náčelníkem Rokycana byl, nelze jemu za winu přičísti, nýbrž nutno winu tu na ně samy sčítati; nebo dowolowali si wěci, které sněm Basilejský wýslowně zapowěděl, jako podáwání kalicha i malým dětem, wnucowání ho dospělým, čtení ewangelií a epištol při mši sw. w ja-

zyku českém a jiné wěci, kterých Církew sw. chtíc uchrániti přežádoucí jednotu obřadnou, žádnému národu nepowoluje.

Prawda owssem, že král Sigmund chtěje dobré wěci slaužiti, mnohem wíce ji usskodil, an k upewnění katolicismu ku prostředkům nepolitickým sáhal; neboť ztenčowal dobře zaručená práwa a swobody zemské, dáwal nadwládu cizincům, ježto proti wssem úmluwám na duchowní i swětské úřady dosazowal, domácí wssak, byli-li utrakwisté, od úřadů wylučowal a u swého dworu netrpěl a m. j. Tím jisskru staré zássti jesstě docela neutuhlanou poznowu w srdcích kalissníkůw rozněcowal a zássť, ta, jakž to obyčejně býwá, se obrátila netoliko proti němu, nýbrž i proti té dobré wěci, které slaužiti zamýssel, totiž proti katolicismu. Stará jízwa jesstě nezacelená opět se jitřila a mezera čili propast mezi Církwí katolickou a kalissníky každým dnem jak w srdcích tak zewně se utwrzowala a ssířila. Rokycana, který pro swé přílissnosti arcibiskupské důstojnosti, ku které ode stawů českých wolen byl, nedossel a Prahu opustiti musil, neopomenul na wenkowě zássť proti Římu wssemožně rozpalowati a jeho zlostné snahy bohužel se cíle nemíjely, neboť wětssina kalissníkůw byla s ním. W Praze pak co administrator arcibiskupstwí u wěcech duchowních ustanowen mírný kalissník Křisstan z Prachatic, farář swatomichalský a tím položen základ důstojnosti administratora arcibiskupského a konsistoře pod obojí, která napotom w dějinách českých znamenitou roli hrála.

§. 4. Nowé ponejwíce nezdařilé pokusy, husity zwláště kališnické úplně s Církwí katolickou sjednotiti (od r. 1437 — 1454).

Po smrti Sigmundowě dosedl na trůn český zeť jeho Albrecht, wéwoda Rakouský, který jeho jedinou dceru Alžbětu za manželku měl. Byw už dříwe po 14 let markrabětem Morawským stal se také dědicem koruny Uherské a nad to i za císaře římského zwolen jest. Tímto spojením po nejprwé země tak různé w jazycích a obyčejích počaly pod žezlem nejjasnějšího Domu Habsburského twořiti welkotwárný celek, který sice po brzké Albrechtowě smrti (1439) se opět rozpadl, ale sto let později se obnowil a utužil na wždy. Syn jeho Ladislaw, který se teprwa po jeho smrti (22. února 1440) narodil a odtud příjmění „Pohrobek“ má, byl po čas nezletilosti w rukou poručníka swého, císaře Bedřicha IV.*) Po ten čas panowalo w Čechách, na Morawě, we Slezsku, w Lužicích a w Uhřích téměř bezwládí čili anarchie. Ustawičně twořily se w zemích těchto pod jednou wládou spojenu bywších strany, ze kterých každá wrchní moc w národu osáhnouti a prowozowati se snažila. R. 1448 jed-

*) Císař tento korunowán byw w Římě r. 1452 nazýwal se sám Bedřichem III., poněwadž král Bedřich III., předek jeho z rodu Habsburského, nedošel byl titulu císařského. K odstranění zmatků, které by z míchání obou jmen wzejíti mohly, dějepiscowé císaře, poručníka Ladislawowa, raději nazýwají Bedřichem IV.

nota Poděbradská chytře Prahy dobywšši obdržela wrch a položila nejwyšší spráwu země náčelníku swému, Jiřímu z Poděbrad, do rukou. Přičiněním této strany byl také Jiří od císaře Bedřicha pro mnohé jemu prokázané platné služby w důstojnosti spráwce zemského potwrzen (r. 1451), jakož r. 1445 také důstojnost pro Uhersko propůjčena Janowi Korwinowi Hunyadowci. W této důstojnosti ponechán Jiří z Poděbrad také od mladého krále Ladislawa, jejž stawowé rakoušští r. 1453 z rukou poručníkowých, totiž císařowých, násilně wyprostili, aby na trůn swého otce Albrechta w Rakousích, Čechách, w Uhřích, na Morawě, we Slezsku a Lužicích dosednouti mohl, a spolu aby ním, ačkoli teprwa 13letý jinoch byl, w zemích těchto zase nějaká pewná ústřední moc se utwořila.

Po wšsechen čas tento trwaly ustawičné tře:ice a hádky jak mezi katolíky a kališšníky, tak mezi těmito a Tábory. Hádky ty jak weždy k žádnému newedly ukončení a smíření. Když r. 1448 jednota Poděbradská obdržela nadwládu w zemi, wrátil se mistr Jan Rokycana z dlouhého wyhnanstwí swého do Prahy a byl s welikou sláwou uwítán, což patrně o wítězstwí horliwých kališšníků swědčilo. Pročež netoliko katoličtí faráři, nýbrž i mírní kališšníci ponejwíce od far swých w Praze prchli a místa jejich zajali horliwí kališšníci.

Nejwyšší strážcowé na Sionu — papežowé — nepustili i nyní pohubenou winici Páně w Čechách a na Morawě ze zřetele a wšse-

wojně se přičiňowali o úplné Čechoslowanůw sjednocení s Církwí. Za tou příčinou poslán do Prahy od papeže Mikuláše V. co wyslanec Jan z Karwajal ještě před dobytím města toho skrze jednotu Poděbradskou r. 1448. Ač láskyplný list papežský Čechům zaslaný welkou w Praze způsobil radost a tudyž i příčinou byl, že Pražané legata papežského s welikou sláwou uwítali: přece úmysl tohoto wyslání zcela na zmar přišel. Legat čili wyslanec ten wida se s welikou úctou přijata domníwal se, že nyní wšickni tito měšťané srdcem přilnuli k Církwi a že wystačí toliko příkladem je úplně k jednotě církewní přiwesti. Protož w neděli swatodušní přijímal sám weřejně pod jednou způsobou w kostele swatého Jakuba, při čemž mnoho předních pánůw českých přítomno bylo. Na otázků pak některých pánů českých: zdali přijímání pod obojí kacířské jest čili nic: odpowěděl, že w takowých wěcech pochybných nejlépe jest držeti se Církwe swaté a wěřiti s ní a poslouchati jí (Wiz Palackého dějiny české kn. XIV str. 166).“ A tu už se zjewně okázalo, že kališníci ti nestáli na půdě církewní, jak sobě legat byl myslil; nebo co prawí protestanti odwětili mu, že lépe jest poslouchati Christa než Církwe. Patrnýt to blud wšech odtrženců, jimžto rozkolnictwí přikrýwají a osprawedlniti chtějí nepozorujíce, že kdo neposlouchá Církwe, také neposlouchá Christa, anobrž tím jemu samému se protiwí, jenžto řekl: „Neuposlechne-li Církwe, budiž tobě jako pohan a publikan.“

Kalissníci se u legata toho domáhali, aby kompaktaty od papeže Mikuláse w Římě potwrzeny byly, by tímto pláštěm swé rozkolnictwí zakrýti a proti spílání jim kacířůw se jimi co nějakým štítem chrániti mohli. Ale wyslanec ten odwětil, že ani on, ani stolice apoštolská newí, w čem wlastně kompaktata záležejí, a když později Jiří z Poděbrad jemu originál (prwopis) jejich do rukou dal, newyřknul o nich ač snažně tázán, žádného potwrzení, anobrž weřejně w kostele pod jednou spůsobou přijímaje doswědčowal zřejmě, co o nich smýšlel. Takowýmto chowáním rozbouřil tak náramně mysli kalissných Pražanůw, že chtěl-li zachowati swůj žiwot, musel rychle z Prahy utéci a zemi českou docela opustiti.

Tak poslání toto římské se naprosto minulo s wýsledkem žádostným a nad to starý wřed rozkolnictwí kompaktatami zakrýwaný w celé hnusnosti se biledně objewil. K dowršení toho wšeho přidána i wýhrůžka pánůw českých: „Nebudou-li prý w Římě wyslyšáni, že se přidají k Církwi nesjednocených Řekůw pod patriarchat Carhradský; k čemuž také skutečně kroky učiněny, z čehož ale brzkým pádem Carhradu od Turkůw dobytého (1453) opět sešlo.

Přes to wše nepřestali papežowé pokusy o úplné Čechůw sjednocení s Církwí opakowati. Prawíme „o úplné“ — zrušením totiž kompaktat a odstraněním wšech odchylek, jichžto sobě Čechowé jak w nauce tak w obřadech bohoslužby dowolowali. Neboť nejwyšší strážcowé Církwe dobře nahlíželi, kterak rozkol-

nictwí pod rouškou kompaktat, co jedowatý rak se čím dále tím wíce w srdcích rozežírá, a které malé úchylky jak obyčejně k welkým a posléz k úplnému odpadu wedou. Pročež co moudří lékařowé nechtěli wíce užíwati prostředků palliatiwných, nemoc oblewujících, nýbrž sáhli ku prostředkům radikálným, nemoc do kořene wywracujícím.

Naděje k takowému prospěchu kynula jim od té doby, když wítězstwím strany Poděbradské a powýšením Jiřího na nejwyšší spráwu země zase nějaký pewný řád se w Čechách uwořil. Bylť sice Jiří z Poděbrad horliwý kališník a pouze tomuto pro kalich horlení powinen byl ze swého powýšení; ukazowal se wšak také ke katolíkům sprawedliwým, a hned po swém powýšení swěřil prwní úřad zemský, nejwyšší purkrabstwí Pražské, katolickému pánu Zdeňkowi ze Sternberka. Doléhal také i na Tábory slowem i násilím, aby od swých wýstřednosti pustili, a s Rokycanou, jakož i s jeho podbiskupem Martinem Lupáčem z Chrudimi se spojili. Mimo to jsa muž bystrého rozumu a rytířského srdce držel swrchowaně na čest a wšemožně o to pracowal, aby Čechowé nebyli od jiných potupně nazýwáni národem kacířským. Nad to byl mrawů uhlazených, jemných a ušlechtilých a protož welmi přístupný a wlídný.

Za tou příčinou odwážil se Řím nowého pokusu o přežádoucnou jednotu církewní. Wysláni jsou do Čech tři nejwýtečnější mužowé toho wěku, nejprwé Eneáš Sylwius Pic-

*

kopowé, w bitwě u Lipan zahynuli a síla Táborůw tím nawždy zlomena byla. Ale zdání toto bylo skutečně jenom zdání. Umluwami wýsse uwedenými docílena toliko jednota zewnějssí čili smíření na oko, pode kterou twárností co pod nějakou roussku se wsseckа jedowatá zássť wnitřního odporu ukrýwala. Za takowou zewnějssí jednotu ač poněkud w lepssím smyslu uznáwá i dějepisec Palacký (kn. XIII. čl. 4. str. 346) toto smíření Čechůw s Církwí, an prawí: „Husitismus swým odsstěpením zasadil byl prwní welikou ránu wesskeré západní církwi křesťanské; na zacelení její wynaloženy s obou stran, jakož jsme widěli, hojné poklady umění a ctností wsselikých, a wždy bez dokonalého účinku: nicméně srownáme-li podobné příklady století pozdějssích, nelze neuznáwati s podiwením a wděčností, že na ten čas aspoň wnějssí spůsoba i twárnost jednoty a pokoje zase docílena byla. Wssak aby pozůstalá jizwa časem tak zarostla, by tělo církwe napotom od nowého rozpadnutí ochráněno bylo, k tomu bylo arci tussím jesstě wíce umění a ctností potřebí, nežli we wěku tehdejssím wůbec se nasskytowalo.“

Že tato jednota byla toliko zewnějssí, uwnitř ale že se ukrýwal starý rozjídawý wřed rozkolnictwí, už z toho bíledně wyswítá, že jednatelé husitských Čechůw jmenem „Církew“ zcela něco jiného wyrozumíwali, nežli zbor Basilejský, čili že při tom wyjednáwání na docela jiném stanowissku stáli nežli otcowé sněmu. Těmto byl wsseobecný sbor církewní neomylným soudcem

ve sporu o wěcech wíry, jehož wýrok co wýpowěd Ducha sw. se považowati má, jelikož Kristus učící Církwi wěčné přispění Ducha sw. přislíbil. Jednatelé husitských Čechů wšak neuznáwali za nejwyššího a nestranného soudce u wěcech wíry leč 1. písmo swaté podlé wýkladu swého rozumu, 2. praxi čili obyčej prwotné Církwe, jak si jej myslili a 3. wýroky některých otcůw swatých, jejichžto smysl toliko wedlé swého mozku chtěli wyměřena míti. Nestáli tedy na půdě katolické, nýbrž na půdě protestantské, kde klamný rozum jednotliwce o smyslu písma sw. rozhoduje a se za neklamný považuje.

Že Čechowé tehdáž na sboru přítomní skutečně w jiném smyslu slowo „Církew“ brali, nežli sbor a že ho brali we smyslu posledním — protestantském, toho doswědčují i slowa p. Palackého (kn. XIII. Dějin českých, čl. 2. str. 222), když o Rokycanowi, jenž se jal na sněmu o přijímání pod obojí mluwiti, prawí: „Předeslaw oswědčení jménem Čechůw wůbec, že nechtějí ničehož wésti swéhlawě proti ustanowením matky církwe — kteréž on ale dáwal smysl jiný, nežli na sboru bylo w obyčeji, — ohlásil, že hotow jest dokázati, kterak ono přijímání nejen w písmě swatém přikázáno a nálezy swatých otcůw církwe rowně jako příkladem a praxí prwotné církwe stwrzeno, ale i od starých koncilií schwáleno bylo; tudíž že dostojí wšem wýminkám, které w úmluwách Chebských ohledem na nej-

wyšššího a nestranného soudce mezi sborem a Čechy wytčeny jsou.[4]

Z toho jde na rozum, proč hluboká rána husitismem wíře Čechůw zasazená nemohla se dokonce zaceliti a úplně wyhojiti, anobrž poznowu se musela podbírati a jitřiti, jelikož starý hnis rozkolnictwí w ní byl zůstal a opět a a opět se kwasil. A tu už widíme, kterak za kratičký čas po domnělém smíření staré hádky a spory se obnowují. S obou stran, katolické i kališné, slyšeti stížnosti, že kompaktata se nezachowáwají. Katolíci, kteří nyní po uwedení Sigmunda na trůn český zase wolně oddychowali, wytýkali kališníkům, že sice prwé části kompaktat se pewně přidržují, ale druhé části, která wýminky wšeho jim powoleného wyhražuje, pranic nedbají, že k. p. wečeři Páně pod obojí spůsobou horliwě laikům rozdáwají, že wšak to činí netoliko těm dospělým, jenž toho wýslowně žádají, nýbrž wšem bez rozdílu, ba že i dětem w plénkách ji podáwají, a nikdo z nich že přede přijímáním newyznáwá, že pod každou spůsobou jest celistwý Christus, jak to w kompaktatech wyminěno bylo. Na opak zase kališníci weřejně hlásali: Oklamali nás, ničeho nám nedržíce, cokoli nám přislíbili! Wšady nás ze swé rady a úřadů wylučují, biskupům nedowolují, aby žáky naše pod obojí wyswěcowali na kněžstwí, našich duchowníků za prawé kněze nepowažují a u dwora králowského jich netrpí a t. d. Takowé a podobné stížnosti slyšeti bylo se strany kališníkůw čili utrakwistůw.

Nelze popírati, že katolíci, nyní moc wládní w rukou majíce, wšemožně k tomu prohlídali, aby co nejrychleji odstranili poslední zbytky husitismu, které dosti mocným mohly býti zárodkem nowých bludů a bouří. Wědělit též, že sněm Basilejský kališníkům přijímání pod obojí jen proto powolil, aby bylo nějakým můstkem k úplnému smíření Čechůw s Církwí a welkolepá i přežádoucí její jednota, která každou úchylkou trpí, aby se opět utwrdila a zacelila. A protož co nejsnažněji ke swatému tomuto cíli pracowali, pamatujíce na příslowí: Kdo má k čemu příhodný čas, nechť na jiný nečeká zas. Toliko w tom od některých čelnějších nedosti opatrně jednáno, že chtěli za rok odčiniti, co za dwadcet let se bylo w Čechách utwořilo, zmohlo a w četných srdcích hluboce utkwělo. Rychlým takowýmto počínáním mysli ještě neuspokojené poznowu se začaly bouřiti. Toliko Konstantský biskup, Filibert, který od r. 1436—1439 w Praze úřad arcibiskupa zastáwal, činí zde pro swou opatrnost a wlídné k Čechům chowání chwalnou wýjimku. Drže se wěrně toho, co Čechům w kompaktatech powoleno, získal pro Církew aspoň mírnější kališníky, w jichžto čele Příbram stál. Že příkrým a přílišným kališníkům newyhowěl, jichžto náčelníkem Rokycana byl, nelze jemu za winu přičísti, nýbrž nutno winu tu na ně samy sčítati; neboť dowolowali si wěci, které sněm Basilejský wýslowně zapowěděl, jako podáwání kalicha i malým dětem, wnucowání ho dospělým, čtení ewangelií a epištol při mši sw. w ja-

zyku českém a jiné wěci, kterých Cirkew sw. chtic uchrániti přežádoucí jednotu obřadnou, žádnému národu nepowoluje.

Prawda owssem, že král Sigmund chtěje dobré wěci slaužiti, mnohem wíce jí usskodil, an k upewnění katolicismu ku prostředkům nepolitickým sáhal; neboť ztenčowal dobře zaručená práwa a swobody zemské, dáwal nadwládu cizincům, ježto proti wssem úmluwám na duchowní i swětské úřady dosazowal, domácí wssak, byli-li utrakwisté, od úřadů wylučowal a u swého dworu netrpěl a m. j. Tím jiskru staré zášti ještě docela neutuchlanou poznowu w srdcích kalissníkůw rozněcowal a zášť, ta, jakž to obyčejně bývá, se obrátila netoliko proti němu, nýbrž i proti té dobré wěci, které slaužiti zamýsslel, totiž proti katolicismu. Stará jizwa jesstě nezacelená opět se jitřila a mezera čili propast mezi Církwí katolickou a kalissníky každým dnem jak w srdcích tak zewně se utwrzowala a ssířila. Rokycana, který pro swé přílissnosti arcibiskupské důstojnosti, ku které ode stawů českých wolen byl, nedossel a Prahu opustiti musil, neopomenul na wenkowě zášť proti Římu wssemožně rozpalowati a jeho zlostné snahy bohužel se cíle nemíjely, neboť wětssina kalissníkůw byla s ním. W Praze pak co administrator arcibiskupstwí u wěcech duchowních ustanowen mírný kalissník Křisstan z Prachatic, farář swatomichalský a tím položen základ důstojnosti administratora arcibiskupského a konsistoře pod obojí, která napotom w dějinách českých znamenitou roli hrála.

§. 4. Nowé ponejwíce nezdařilé pokusy, Husity zwlásstě kalissnické úplně s Církwí katolickou sjednotiti (od r. 1437 — 1454).

Po smrti Sigmundowě dosedl na trůn český zeť jeho Albrecht, wéwoda Rakouský, který jeho jedinou dceru Alžbětu za manželku měl. Byw už dříwe po 14 let markrabětem Morawským stal se také dědicem koruny Uherské a nad to i za císaře římského zwolen jest. Tímto spojením po nejprwé země tak různé w jazycích a obyčejích počaly pod žezlem nejjasnějssího Domu Habsburského twořiti welkotwárný celek, který sice po brzké Albrechtowě smrti (1439) se opět rozpadl, ale sto let později se obnowil a utužil na wždy. Syn jeho Ladislaw, který se teprwa po jeho smrti (22. února 1440) narodil a odtud příjmění „Pohrobek“ má, byl po čas nezletilosti w rukou poručníka swého, císaře Bedřicha IV.*) Po ten čas panowalo w Čechách, na Morawě, we Slezsku, w Lužicích a w Uhřích téměř bezwládí čili anarchie. Ustawičně twořily se w zemích těchto pod jednou wládou spojenu bywssích strany, ze kterých každá wrchní moc w národu osáhnouti a prowozowati se snažila. R. 1448 jed-

*) Císař tento korunowán byw w Římě r. 1452 nazýwal se sám Bedřichem III., poněwadž král Bedřich III., předek jeho z rodu Habsburského, nedossel byl titulu císařského. K odstranění zmatků, které by z míchání obou jmen wzejíti mohly, dějepiscowé císaře, poručníka Ladislawowa, raději nazýwají Bedřichem IV.

Kališníci se u legata toho domáhali, aby kompaktaty od papeže Mikuláše w Římě potwrzeny byly, by tímto pláštěm swé rozkolnictwí zakrýti a proti spílání jim kacířůw se jimi co nějakým štítem chrániti mohli. Ale wyslanec ten odwětil, že ani on, ani stolice apoštolská newí, w čem wlastně kompaktata záležejí, a když později Jiří z Poděbrad jemu original (prwopis) jejich do rukou dal, newyřknul o nich ač snažně tázán, žádného potwrzení, anobrž wešejně w kostele pod jednou spůsobou přijímaje doswědčowal zřejmě, co o nich smýšlel. Takowýmto chowáním rozbouřil tak náramně mysli kališných Pražanůw, že chtěl-li zachowati swůj žiwot, musel rychle z Prahy utéci a zemi českou docela opustiti.

Tak poslání toto římské se naprosto minulo s wýsledkem žádostným a nad to starý wřed rozkolnictwí kompaktatami zakrýwaný w celé hnusnosti se biledně objewil. K dowršení toho wšeho přidána i wýhrůžka pánůw českých: „Nebudou-li prý w Římě wyslyšáni, že se přidají k Církwi nesjednocených Řekůw pod patriarchat Carhradský; k čemuž také skutečně kroky učiněny, z čehož ale brzkým pádem Carhradu od Turkůw dobytého (1453) opět sešlo.

Přes to wše nepřestali papežowé pokusy o úplné Čechůw sjednocení s Církwí opakowati. Prawíme „o úplné" — zrušením totiž kompaktat a odstraněním wšech odchýlek, jichžto sobě Čechowé jak w náuce tak w obřadech bohoslužby dowolowali. Neboť nejwyšší strážcowé Církwe dobře nahlíželi, kterak rozkol-

nictwí pod konsiskou kompaktat co jedowatý rak se čím dále tím wíce w srdcích rozežírá, a kterak malé úchylky jak obyčejně k welkým a posléz k úplnému odpadu wedou. Pročež ta mondři létařowé nechtěli wice užíwati prostředků palliatiwných, nemoc oblewujících, nýbrž sáhli ku prostředkům radikálným, nemoc do kořene wymykujícím.

Naděje k takowému prospěchu kynula jim od té doby, když wítězstwím strany Poděbradské a powýšením Jiřího na nejwyšší správu země zase nějaký pewný řád se w Čechách utwořil. Byltě sice Jiří z Poděbrad horliwý kališník a ponze tomuto pro kalich horlení powinen byl ze swého powýšení; ukazowal se wšak také ke katolíkům sprawedliwým, a hned po swém powýšení swěřil první úřad zemský, nejwyšší purkrabstwí Pražské, katolickému pánu Zdeňkowi ze Sternberka. Doléhal také i na Tábory slowem i násilím, aby od swých wýstřednosti pustili, a s Rokycanou, jakož i s jeho podbiskupem Martinem Lupáčem z Chrudimi se spojili. Mimo to jsa muž bystrého rozumu a rytířského srdce držel swrchowaně na čest a wšemožně o to pracowal, aby Čechowé nebyli od jiných potupně nazýwáni národem kacířským. Rád to byl mrawů uhlazených, jemných a ušlechtilých a protož welmi přístupný a wlídný.

Za tou příčinou odwážil se Řím nowého pokusu o přežádostnou jednotu církewní. Wysláni jsou do Čech tři nejwýtečnější mužowé toho wěku, nejprwé Eneáš Sylwius Pic-

Ještě na Morawě prodléwaje pustil se Jan Kapistran w dopisowání s Rokycanou, kterýž jej k disputaci čili hádce o kalich do Čech wybídnul. Wssecky dopisy tyto podané w žiwotopisu Jana Kapistrana, jejž Dědictwí Cyrillo-Methodějské r. 1858 wydalo, jasně odkrýwají odboj proti Církwi, který se w kalissnictwí zahalowal a z kompaktat weždy nowé síly otužující čerpal. Co jediný z mnohých důkazů w těchto dopisech stůj zde článek od mistrů a důchowních Pražských wydaný se ssesti jinými podobnými a od Rokycany faráři Třebickému Martinowi zwláštním psaním sdělený: „Nikdo se neopowažuj kázati, že by pod jednou spůsobou tolik bylo co pod obojí wzhledem na milosti w nich obsažené a jimi udělowané, nikdo se neopowažuj ani weřejně ani tajně toliko pod jednou podáwati spůsobou.“ (Wiz žiwotopis Jana Kapistrana od Walouche str. 446). — Mimo to poslat Jan Kapistran už z Brna překrásný list spráwci země české, Jiřímu z Poděbrad, wyslowiw w něm swou žádost o wolný a bezpečný přístup do Čech, jakož o wolné a bezpečné zwěstowání prawdy katolické w zemi té. Jak mile wssak Jiří Poděbradský se dowěděl, že Jan Kapistran kalissníky kaceřuje a kompaktatům se posmíwá, rozhořčil se proti němu a nechtěl o něm nic wíce slysseti. Jelikož totiž wětssina národu českého na kompaktatech celou dussí lipěla, obáwal se Jiří welikého zbouření lidu, jež by prý z pohanění jich posslo, a protož zabraňowal mu přístup do země české.

Nicméně wydal se Jan Kapistran přece

na cestu do Čech a welmi wlídně přijat jsa w Krumlowě českém od náčelníka katolíkůw w Čechách, od pana Oldřicha z Rosenberka, kázal zde tisícům posluchačůw a získal mnoho kališníkůw pro jednotu církewní. Radost jeho nad tímto prospěchem pokálena byla dopisem na pana Oldřicha z Rosenberka, w němž Jiří co zeměspráwce jemu rozkazuje, aby prý bouřného kazatele u sebe nechowal, nýbrž jej co nejdříwe wybyti hleděl. Nemoha tedy Jan do wnitra země české wniknouti, obcházel prozatím hranice země té a kázal w pohraničných městech jako w Chebu, kde od 7. prosince r. 1451 až do začátku února r. 1452 se zdržowal, w Mostě, kde od 25. března až ku počátku července častěji hlásal slowo Boží, w Dřewnowě čili Tachowě, kde i klášter Františkanůw založen jest; w Plzni, kde až posawad w dolejší chodbě kláštera téhož řádu se ukazuje kamenná kazatelna, s které Jan Kapistran zwěstowal slowo Boží; w Kadani, kde měšťanům jako Brňanům a Olomučanům zwláštní filianci propůjčil, a kde až podnes w konwentě františkanském ukazují studni, kterouž byl muž ten Boží požehnal.

Chtěje přece králowstwí české co drahocenný diamant do koruny katolické Církwe pewně zasaditi a bloudící národ k mateřským prsoum jejím co nejúžeji přiwinouti, domáhal se opět a opět přístupu do středu země, zwláště do hlawního sídla kališnictwí, do Prahy, a žádal Jiřího Poděbradského o bezpečný k tomu průwod. Awšak tento u wěcech wíry jedině

cibiskup Rokycana i kompaktata potwrdily. I tento pokus tedy nejslowutnějšího učence nedošel cíle swého. Jan Kapistran pak, kterýž Mikuláše Kusanského w této práci podporowal, welkolepou činnost napotom ještě wywíjel nejprwé w Němcích, pak w Uhersku a zlášště, co wůdce křižowníkůw u Bělehradu.

§. 5. Přísnější kroky papežstwa české kališníky přiměti k jednotě církewní; a) za papeže Pia II.

Mírné snahy papežůw Mikuláše V. (1447 — 1455) a Kalixta III. (1455 — 1458) ukázaly se býti nedostatečnými k docílení úplné jednoty církewní w Čechách. Smírná kázání Kapistranowa byla od Jiřího Poděbradského i od Rokycany urputile zamítnuta a přístup do Čech poslowi Stolice swaté trním jízliwé záští kališnické zatarasowán. Tu uhodili papežowé Pius II. a Pawel II. na jiný prostředek, aby účelu swého dosáhli. Opakowali totiž, co druhdy byl Řehoř VII. proti Jindřichowi IV. podniknul, když wšelikých mírnějších prostředků byl bez prospěchu wypotřebowal. Jako tento papež wydal klatbu na Jindřicha IV. a tím poddané od poslušenstwí k němu oprostil, práwě tak učinili i dotčení papežowé proti Jiřímu z Poděbrad. Toliko ten byl mezi oběma mocnáři rozdíl, že onen (Jindřich) byl zbloudil z cesty wěčných zákonů mrawních, tento pak z cesty zákona neproměnné prawdy Bo-

ž čili wěrouanky katolické. Oba ukázali se na swém bezcesti býti nenaprawitelnými.

Nežli ale swůj úsudek o tomto přísném papežůw jednání proneseme, zapotřebí oponu dějin wyhrnouti a jednání dotčené zewrubněji poznati.

Ladislaw Pohrobek už co sedmnáctiletý král na morowou hlízu zemřel r. 1457. Léta následujícího Jiří Poděbradský, dle přání wětšiny národu zwolen za krále českého, jakož w témže roce za krále Uherského zwolen Matiáš Korwinus, syn Jana Hunyada, slawného reka a býwalého správce země Uherské. Oba nowězwolení králowé wešli we swazky přátelské, an Matiáš r. 1461 Kateřinu, dceru Jiřího Pod. za manželku pojal. I Morawa, Slezsko a Lužice uznáwaly Jiřího co pána swého, a toliko Wratislaw a Jihlawa nazýwajíce jej kacířem pro jeho horliwé kališnictwí odpíraly mu poslušenstwí, až k tomu konečně dílem pomocí zbraně, dílem prostředkowáním papežských legatůw (poslancůw) přiwedeny byly. Nelze popírati, že Jiří Poděbradský co král w zemích dotčených náramně zwelebil blahobyt uwedením pewného pořádku, důrazným wykonáwáním přísné sprawedlnosti, podporowáním a sesilením stawu městského, powznešením průmyslu a obchodu, a bylibý se zajisté zlatí časowé Karla IV. w zemi české nawrátili, kdyby Jiří při swé oblíbenosti byl k úplnému Čechůw sjednocení s Církwí prohlídal a nebyl se dal od Rokycany woditi, kdyby co rozumný král byl mysli lidu od

pletek a hraček kališnických a wůbec od jalowých hádek náboženských, ku kterým lid i nyní nezralým jest a weždy nezralým zůstane, odwrátil a toliko k občanským wěcem zřetel jeho zřídil. K tomu zdál se čas býti příhodným, protože král wynikaje bystrostí rozumu wšeobecné důwěry požíwal a maje wšelikou moc w rukou toho zjednati mohl, aby se přísně držely wýminky, pode kterými kompaktata od sněmu Basilejského národu propůjčena byla. Takowým pak přísným zdržením wýminek byla by se kompaktata brzo můstkem stala ku přewedení kališníkůw k úplné jednotě církewní; nebo zachowáwáním wýminek byly by rychle wšecky obřadné úchylky pominuly a samé přijímání kalicha bylo by při ustawičném wyznáwání každého komunikanta, že toho ku spasení není třeba, nejprwé řídlo a posléze docela wymizelo. K tomu ke wšemu také l. 1452 1. září Jiří Pod. wydobyl Tábora, posledního útulku Táborůw, kteří o smíření s Římem nic slyšeti nechtěli, zawedl tam služby Boží podle spůsobu kališníkůw, a duchowníky Táborůw: Mikuláše Biskupce, Wawřince a jiné do žaláře wsadil, z něhož jich wíce nepropustil. Jelikož tedy tato wýstředná strana wšelikému smíření odporujíci rozprášena a téměř potřena byla, zdálo se papežům, že teď možno úplné Čechůw sjednocení s Církwí prowesti; i domáhali se toho tím usilowněji, protože zawedením pewného řádu w zemi wšeliká rewoluce občanská byla přemožena a k úplnému oblažení Čechůw toliko ještě potlačení a úplného odklizení

wselike rewoluce na poli cirkewním potřebí bylo. Mimo to wěděli papežowé, že Jiří u swého národu weliké obliby a wsseobecné důwěry požíwá; i domníwali se, že jemu snadničkou wěcí bude, dowahou slowa i příkladu swého wesskeren národ k úplnému s Církwí sjednocení nawesti.

Skutečně také král, jenž po nějaký čas po důstojnosti krále Římského bažil, r. 1461 jasné důkazy dáwal, že slibu swému o wyplení kacířstew a zjednání jednoty náboženské dostáti chce, an slabé pozůstatky sekty Táborské a nowě wznikající Jednotu Bratrůw českých tuhými tresty stíhal, a ty, kteříž bludů swých odwolati nechtěli, u wězení držel. Mimo to už r. 1460 králowskou mocí jeho uwedeni do opusstěného klásstera sw. Ambrože w Praze řeholníci Františkáni Kapistranowi, aniž se národ český proti tomu zpíral, jakož i w témž létě posly papežské s náležitou úctou přijal. Tím wssím switala Římu naděje, že národ wesskeren ku poslussenstwí bezwýminečnému ke stolici apostolské se nawrátí.

K tomu cíli kázal na zelený čtwrtek roku 1461 proti kalichu a kompaktatům na hradě Pražském Josst, biskup Wratislawský, druhý syn pana Oldřicha z Rosenberka, muž to usslechtilý a duchaplný, který wýborně uměl spojowati lásku k Církwi s láskou k národu, a co ostrowtipný spisowatel w národu nassem proslul *). Z tohoto kázání wssak po-

*) Wiz str. 10. Anthologie z literatury české doby střední od p. Jos. Jirečka. W Praze 1858. Uwádějí se tam některá z pořekadel myslliweckých tohoto duchaplného biskupa, který w

wstala tak weliká bouře w lidu, že biskup ten rychle Prahu opustiti a ku králi w Kutné Hoře dlícímu se utéci musel. Tím wznikalo také mezi pány kalissnými i mezi lidem obecným, jenž ke kalichu lpěl, jakési podezření a jakási nedůwěra ke králi, jakoby on, jenž posawad nejhlawněj-ssím ochrancem kalicha byl, nyní se jeho odříci a na jejich posawádní práwa a swobody sá-hnouti chtěl. Pročež král pro upokojení roz-drážděných myslí se přinucena widěl stawům na sněmě shromážděným o zachowání wssech jejich práw a swobod, a zwlásstě kompaktat zápis dáti*).

Přes to wsse doufali papežowé, že nebude králi Jiřímu nemožno, národ český nawesti a nawrátiti k úplné jednotě wíry a Církwe, a protož neopomíjeli jemu na paměť uwáděti slib, jejž byl při korunowání swém učinil, aniž pře-stáwali na wyjádření takowého poslussenstwí,

českém a latinském jazyku často kázáwal a wýmluwnosti nad jiné wynikal. We Wratislawi, neuměje dosti německy, ká-záwal latinsky. Na důkaz bystroty ducha jeho stůjtež zde některá z dotčených jeho pořekadel: „Není nemoudřejssího, než kdo moudře mluwí a zle činí, dobré zná a zlé dělá, a kdo jinak soudí a jinak činí. — Nic spísse neoklamá, než pòtakač, ukladač, licoměrník, a ten nejsskodliwěji, komu se nejwíce wěří. Milostníci, pochlebníci, kořistníci zawodí lidi také častokrát i moudré. — Kdo se ničehož nebojí, jest blá-zen; kdo wsseho, jest nemoudrý, a kdo se w obém nepotřebně zjewí, jest neopatrný. — Kdo má přátely za mouchy, jest rozpačný, a kdo nepřátely za lwy, jest strasslíwý; kdož pak má přátely za lwy, jest srdnatý, a nepřátely za mouchy, jest přewažný; a míra we wssem nejlepssí. — Moudrý sstěstí na na nesstěstí nesadí; smluwí se raději podobně než swadí. — Štěstí zawodí w nesstěstí. Moudrý na wrchu zastawí; neb z druhé strany býwá příkreji k dolu. — Štěstí se trousí, ne-sstěstí se sype. — Ohně nelze upáliti, wody utopiti a wětru zadusiti a prawdě zahynouti.

*) Wiz Dějiny národu česk. od r. 1457 — 1471 str. 164 a n. od p. Dr. Palackého.

jakýmž král Jiří r. 1459 skrze posla swého Jana z Rabssteina oswědčewal se ku stolici apostolské, na způsob wssech jiných králůw křesťanských;[4] žádáno od něho, aby jiné, mnohem sskwělejssí a slawnějssí poselstwí do Říma wypravil, které by pro zwlásstní poměry králowstwí českého ke stolici apostolské také zwlásstní poslussenstwí we jmenu krále a národa wyslowilo. Toto pak zwlásstní poslussenstwí, jak snadno tussíme, mělo záležeti we slibu Čechůw, odříci se kalicha a wssech ostatních úchylek od wsseobecné Církwe.

Roku následujícího wypravil také skutečně král Jiří slawné poselstwí do Říma. Členowé tohoto poselstwí byli: kancléř Prokop z Rabssteina, pan Zdeněk Kostka z Postupic, přední krále Jiřího důwěrník, Antonín Marini z Grenoble, franský jeho rada, jenž se králi k wůli česky naučil; pak mistr Wáclaw Wrbenský, děkan sw. Apollináře w Praze a mistr Wáclaw Koranda, tehdáž Pražský purkmistr. Ježto kardinálowé w Římě se nadáli, že král Jiří bezwýminečné učiní poslussenstwí, žádal tento nawpak skrze posly swé za opětné uznání a potwrzení kompaktat Basilejských, aby tím spolu s národem swým z poměrů nejistých wybřednul. Žádost tato pronessena práwě w takowou dobu, kdy wssecky okolnosti proti prosbě té směřowaly. Nebo w ten čas co nejhlučněji se jednalo o wyhlássení Jana Kapistrana za swatého, který s horoucím nadssením weždy byl proti kompaktatům kázal; pak dostawilo se tenkráte také do Říma pře-

nádherné poselstwí z Francouz, kteréž we jmenu krále a národa se u nejwětssí slawnosti odřeklo wssech zwlásstnosti Církwe swé francouzské. Mimo to seděl na stolici sw. Petra Pius II. kterýž kompaktat wezdy nenáwiděl; we sboru kardinálůw pak wynikal wlíwem K a r w a j a l, úhlawní to odpůrce dotčených úmluw Basilejských. Pročež nelze diwiti se, že žádostem českého krále naprosto odepřeno, anobrž Pius II. we slawné konsistoři (31. Marce 1462) tento úsudek pronesl *): „Kompaktata byla Čechům pod wýminkou a dočasně toliko dána; powolení se stalo jen těm, kteřížby přijímali jednotu: ale nikdy nepřijata jest jednota, nikdy swornost není nalezena, a tak nikdy w prawdě nepowoleno užíwání kalicha. Powolení to mělo trwati jen až do usouzení koncilium (sněmu církewního) a nic dále; usouzením pak pozdějssím, že laikowé mají přijímati pod jednou, zrussena i o d j a t a b y l a m o c k o m p a k t a t. Protož my s bratry swými shledawsse připisy těch úmluw, nalezli jsme a o h l a s s u j e m e w ů b e c, ž e n i ž á d n é n e m a j í m o c i a n i p l a t n o s t i. Wy prosíte arci, abychom my wám swolili sami ku přijímání pod obojí: ale jakož milosrdný otec synům a mistr učenníkům swým nedáwá sskodliwých wěcí, neslyssí proseb jediné užitečných a nepropůjčuje, jediné což příslussí ke spasení, tak i my máme činiti we wssem, jenž ačkoli nehodně místo Boží držíme na zemi. Bychom widěli prosby wasse o při-

*) Wiz dějiny národu českého od r. 1457 — 1471 od p. Dr. Fr. Palackého str. 203 a n.

jímání laikůw pod obojí býti bez pohoršení Církwe obecné, nebylaby nesnáze o propůjčení: ale tonj nespravedliwé a nepoctiwé jest, co žádáte, kterak má propůjčeno býti? Nebyloby ani nám ke cti, kdybychom powoliti chtěli, co dwojí předkowé naši zapřeli a dwoje koncilium zawrhlo; ani wám neslonžiloby ku prospěchu, ana mrzká jest každá část, která nehodí se k celku swému. Neslušší pak nám zwláště dopustiti toho ze mnohých příčin: 1) pro nebezpečí kacířstwí, aby snad wěřeno nebylo Krista celého nebyti pod prwní spůsobou; 2) pro nebezpečí při swátosti samé, aby krew Boží, jakož se přiházelo, na zemi nebyla wylewána; 3) pro jednotu a pokoj králowstwí; nebok wíte, že wsseliké králowstwí w sobě rozdělené zahyne, a protož potřebí jest, aby jedni powolowali druhým: i není slussné, aby ustoupili ti, kdož následují sslepěji otcůw swých, alebrž ti kdo chytali se domyslůw nowých; 4) pro pokoj wáš se sousedy Němci, Uhry a Poláky, aby mezi wámi a jimi mohla býti kupectwí, manželstwí a přátelstwí; nebok třebasbychom my wám i powolili, oni nepřestaliby proto popouzeti se proti wám, pokud s nimi za jedno smýssleti nebudete; 5) pro wassi pokoru, abychom nedali wám příčiny k pýchání, jakobyjste byli snad moudřejssí otcůw swých a lepssí nad jiné křesťanstwo. Protož poslechněte hlasu apoštolowa, i nechtějte mudrowati wýsse, nežli slussné jest. Stolice Římská, nejwyšssí chranitelkyně tajemstwí Božích, pilně uwažowala prosby wasse, i uznala je býti nepotřebné, nespasitelné a neslussné; wy sami newíte čeho žá-

dáte; i nemůže wám powoleno býti. Jakož pastýř wěrný chrání owec swých, aby nedáwaly se na rozcestí, tak i nám jest o to bdíti, aby národowé neuchylowali se s cesty spasení. Učenníci přissedsse do Emaus, poznali Pána w lámání chleba: spokojte i wy se s přijímáním pod prwní způsobou, pamatujíce na slowa Páně: Já jsem chleb žiwý, kterýžto s nebe sestoupil, kdož jí chleb ten, žiw bude na wěky! Spojte se se swatou Církwí matkou swou, kterážto nebloudí nikdy, buďte s ní jednomyslni a poslussni hlasu jejího; pak wrátí se králowstwí wassemu zase dáwný blesk sláwy a pokoje, a požehnání bude i spasení tam, kde příliš dlouho pohříchu panowala záhuba i zatracení.“

Co tak papež Pius II. w dlouhé řeči wyslowil, bylo slawně we stručnosti ohlásseno prokuratorem (jednatelem) papežským Antonínem z Engubio, jenž hlasem wysokým zwolal: „Oswědčuji weřejně před shromážděním nejdůstojnějssích pánůw kardinálůw, arcibiskupůw a jiných wssech, kdož přítomni jsou, že nejswětějssí otec odwolal a zrussil kompaktata Čechům od sboru Basilejského propůjčená, že stawil a zapowěděl přijímání pod obojí způsobou lidu obecnému, a že nepřijal poslussenstwí krále českého, jediné leč wyplení bludy, wstoupí w jednotu s Církwí Římskou a srowná s ní sebe i králowstwí swé we wssem bez wýminky. I napomínám obecných písařůw, aby zápisem jedním neb několikerými zaznamenali skutek ten na wěčnou památku.

Když druhého dne (1. Apr. 1462) po-

ľowé česstí, mezi nimiž i pan Zdeněk Kostka a mistrowé Koranda a Wrbenský: byli se s papežem u přítomnosti ssesti kardinálůw loučili, žehnal jich swatý otec a doložil: „Powězte králi swému, že ho milujem, a že pro dobré i užitečné jeho i králowstwí česského hotowi jsme učiniti wsseckо což jest s nassí ctí a stolice této: ale co jste prosili, nebylo slussné, jakož jste slyšseli odpowěď nassi. Protož napomínáme wás, domlouwejte králi, králowé i pánům, ať odstoupí těch nowot; a ty, pane Zdeňku, že jsi wzácen před králem a král tě miluje zwlásstě, napomeň jej, ať učiní nasse přikázaní a přiwede lid swůj k jednotě wíry a Církwe. Budeť skrze to zweleben on i králowstwí jeho, jakož jsme mu řekli, když jsme spolu byli w Benessowě. Ať jen pokusí se a přijímá sám zjewně pod jednou, i drží k témuž králowou, dítky a dwůr swůj: pak lid český, o němž wíme, že welice miluje nynějssího krále, postoupí po něm beze zmatku, aniž pak kněží budou moci protiwiti se; neb lid obyčejně rád následuje příkladu knížete swého, a toho zwlásstě, kteréhož miluje. A wy mistrowé přičiňte se a nabádejte swých, ať jsou poslussni přikázaní nassich. Neboť budou-li ty nowosti wždy pod pokrytstwím trpeny, musíme my i s Církwí tak opatřiti, aby wždy to králowstwí přiwedeno bylo k jednotě. I budeť lépe, učiníte-li to sami ze sebe, nežli z přinucení, aniž máte za to styděti se: jako Hispani nemají hanby, že z rozkazu této stolice opustili blud arianský, tak i wám nebude nežli čest a chwála z poslussenstwí wasseho.“

K wyslancům česským, kteříž dne 3. Aprile

žiwé moci we wssem, cokoli nebude proti wíře a poslussenstwí swaté Církwe Římské. Biskup Wratislawský Jošt pak jal se krále odporu proti papeži wystřihati řka: „Milostiwý králi! račte pamatowati, jaké cti, jakých dobrodiní a milostí požíwala země česká skrze mnohá století od stolice apoštolské; zle bude, postawíte-li se na odpor stolici té; já bych ze srdce rád přičinil se dle wssí swé možnosti, aby to zlé od Wás i od země odwráceno bylo.“

Podobnou wýstrahu dáwal králi doktor Fantin, když co poslanec papežský mluwiti se jal; nepodáno mu wssak žádného čestného sedadla, poněwadž i poslancowé králowi w Římě stojíce swé poselstwí wyříditi museli. Objasňowal pak Fantin w řeči swé příčiny, pro které Pius II. kompaktata zrussil řka, že ode sboru Basilejského dotčenými úmluwami smírnými dowoleno sice, aby Morawané a Čechowé, kteří přijímali pod obojí způsobou, při tomto zwyku až do smrti ponecháni byli, toliko wyminěno, aby nedomníwali se, jakoby obyčej takowý byl přikázaním Božím a ke spasení potřebným, a tolikéž aby swátosti té nepodáwali nemluwňatům a dítkám, aniž koho k tomuto obyčeji nutili. Čechowé wssak a s nimi walná část i Morawanů že wýminek těchto nessetřili a tudyž sami úmluwy ty jakož i práwo swé k nim zrussili. Také ku prosbám jejich, aby jim přijímání pod obojí powoleno bylo, papež že swoliti nemohl, aby odstranil příčinu domnění bludných a kacířských, ježto w Čechách a na Morawě k němu lípěly, zejmena jakoby pod obojí

wice milosti bralo se, nežli pod jednou, jakoby pod jednou požíwalo se jen polowice swátosti, a jakoby Církew římská byla zbloudila, když netníkům kalich u přijímání odepřela. Papež Pius II., doložil Fantin, že nad jiné národy miluje národ český, neb on sám jeho dějiny sepsal a weškerému swětu we známost uwedl, kteréžto cti se žádnému jinému národu na swětě nedostalo: a toliko proto že wřele pečuje o duchowní blaho a spásu národa českého, wyhlašuje kompaktata za zrušena, aby odstranil nejhlawnější překážky spasení Čechůw. Když pak na to Fantin se odwážil, ještě krále pamatowati na přísahu při korunowání složenou a jeho napomínati, aby poslušenstwí tenkrát slíbené netoliko slowy, jako až posud, nýbrž skutkem plnil, když i s hrozbou skončil, že papež neposlušenstwí bez trestu nenechá, a že tu běží o korunu: král na nejwýš rozčilený jen s tíží se zdržel násilného skutku proti Fantinowi řka: „Člowěk tento nešlechetně dotýkal se cti naší: a wěru, kdyby nebyl poslem papežowým, nedožilby ani té hodiny!“ Druhého dne wšak, když Fantin w tajné raddě co úředník a jednatel králowský wyslýchán byl, rozlítil se Jiří jeho urážliwou řeči tak, že by ho brzo byl probodnul. Ale z ohledu na papeže zmírnil swůj hněw a dal ho co zrádného jednatele swého do wězení na radnici staroměstské.

Bylť to skutek we křesťanstwu neslýchaný, žeby král křesťanský poslance papežského byl uwrhnul do žaláře. Owšemť byl Fantin i úředníkem králowým od něho placeným, awšak do

Prahy přišel wíce co wyslanec papežský nežli co jednatel králowský. Tím wážnost stolice apoštolské neméně uražena, nežli wyjádřením králowým, že proti rozsudku jejímu chce kompaktat až do smrti hájiti. Na tom wšem ještě nepřestáwal král Jiří, nýbrž usilowal chytrým poslem swým Antoninem Marinim z Grenoble mezi králi a knížaty zaříditi spolek protipapežský o wymknutí panowníkůw swětských z poručnictwí Římského. Nepořídil Jiří sice tenkráte ničeho; nebo posel jeho nenalezal příznіwého sluchu u knížat; toliko francouský král Ludwík XI. žiwě se chápal této nowé myšlénky. Awšak tím přece dán swětským panowníkům zlý příklad pro budoucnost, a myšlénka ta jednou prohozená co tichá břehy podmílající woda působila, až po wystoupení Lutherowě wážnost stolice apoštolské tou měrou podryla, že skutečně wrch obdržela.

O wšech těchto wěcech, tajných i zjewných, úplně zprawen byl papež Pius II. Rozjímaje o dalekém jich dosahu uzawřel snahy králowy wšemožně mařiti a jeho twrdošijnost zlomiti. Předewším rozwázal Wratislawany od powinnosti Jiřímu se holdowati a jeho swým králem nazýwati, jakož i sám jemu od tohoto času titulu králowského odpíral. Jiří na přímluwu císaře Bedřicha a knížete Baworského Ludwíka brzo Fantina z wězení propustiw hleděl sice zwláštním poselstwím hněw papežůw ukojiti a swé jednání osprawedlniti. Ale omluwa jeho nepřijata w Římě a když opětným poselstwím papeže žádal, aby Wratislawany ku powinnosti

jejich napomenul, odpowěděno jemu od Pia II. dwěma bullama, w nichžto wyličeno, jaké swrchowané křiwdy a urážky na stolici apoštolské od něho spáchány, a doloženo*), že papež už dříwe Wratislawany od záwazkůw, kteréž s ním měli, oswobodil a toliko k žádosti císařowě a knížete Ludwika Bawořského, kteří se za krále pro wěrné jim prokázané služby u stolice apoštolské přimlouwali, s dalším postupem proti němu posečkal doufaje, že snad přece se ještě spamatuje a naprawí: ale znamenaje twrdočelnost Jiřího, že přijal to město weřejně a slawně pod ochranu swou a stolice apoštolské, i nařídil arcibiskupům Jeronymowi Kretenskému a Janowi Hnězdenskému, aby skutek ten prohlásili a we platnost uwedli. — Nicméně swolil Pius II. na prosbu císaře, jejž král Jiří nedáwno z weliké tísně wyswobodil, že postupowání swé proti odbůjci na čas neurčitý zastawí; swolilt k tomu tím ochotněji, čím snažněji katoličtí stawowé z Čech poselstwím do Říma wyprawenými o to prosili slibujíce, že „na sněmu do Brna už rozepsaném najdou se cesty, kterýmiž prý i čest stolice apoštolské i pokoj zemí králowstwí českého budou opatřeny.[4] Sněm ten dne 13. Julia 1463 se skutečně w Brně sešel a welmi žiwě z obou stran, katolické i kališné, na něm rokowáno. Ale král jako na sněmu Swatowawřinském w Praze tak i zde prohlásil se slawně, že nikdy nepřestane hájiti kompaktat a že toliko sněm wšeobecný, kterýž

*) Wiz dějiny národu českého od r. 1457 — 1471 od p. Dr. Fr. Palackého str. 242.

je dal a ku kterému on se opětně wolá, také práwo má, je zrussiti. Paměti hodná jsou slowa, která král při této příležitosti pronesl, a která jasněji nežli wssecka jiná wyjádření jeho doswědčují, že se na bezcestí bludů a odboje církewního byl octnul; neboť řekl: „Žádáte, abychom u wíře sjednotili se s křesťanskou Církwí Římskou: jest wssak patrno, že Církew Římská a křesťanská nejsou jedno; ona jest pomíjející a porussitelná, nikoli ale tato, společnost wssech wěřících w Kristu, jížto máme w Praze i w Čechách neméně nežli w Římě.“ Tak nemůže owssem mluwiti prawý katolík, jenž přeswědčen jest, že Christus na skále Petrowě čili na papežstwu w Římě wzdělal Církew swou a že brány pekelné dle jeho připowědi jí nikdy nepřemohou. Mimo to horlil král na sněmu proti papeži, že jeho králowskou důstojnost uwádí w pochybnost a tím i na swobody a práwa země České sahá, i napomínal stawy, aby majíce strpení až do konečného rozřessení sporu jeho s papežem aspoň prozatím jemu co dědičnému pánu swému wěrnost zachowali. „Wssak já,“ doložil, „nechci wám brániti ani překážeti, abyjste činili papeži, čím jemu powinni jste.“

Z celého běhu rokowání na sněmu Brněnském bylo widno, že král w ničemž neustoupil papeži, alebrž že neoblomně trwal na swém. Naděje tedy w tento sněm kladené byly naprosto zmařeny. Nicméně ustanowili se katoličtí stawowé na tom, že za krále u papeže, císaře a kardinálůw se přimlouwati a wůbec wýsledku prostředkowání císařowa čekati budou.

Nedlouho ale po sněmu Brněnském wyšlehauly prwní plameny hrozného ohně, jenž drahně času úrody a požitky požehnané wlasti našší sežírati měl. W témže roce (1463) wywstali osobní nenáwistníci králowi w Čechách, na Morawě a we Slezích proti Jiřímu a počali pod rouškou katolické horliwosti otewřenou proti němu wálku. Na Morawě takowé zpoury se odwážil pan Hynek Bitowský z Lichtenburka, w Čechách Albrecht Berka z Dubé na hradě manském Tollensteinu, we Slezsku Jan Hajný z Černina, správce města Bolkenhainu a j. w. A když Jiří zpúrníky tyto potrestal, wznesli proti němu stížnost na papeže žalujíce jemu, s jakou krutostí s katolíky nakládá, a kterak zjewně i pokrytě, úkladem i násilím je potlačuje, kacíře pak zwelebuje. I zaklínali papeže prosbami, aby nedal déle owci wěrných sežírati wlku drawému aniž prodléwal učiniti, což swatá jemu powinnost káže, t. j. aby je ode wšech zawázkůw ke králi kacířskému oswobodil, jelikož s člowěkem, jenž swým odbojem proti papeži sám se s Církwe wyloučil, žádný katolík wíce obcowati nemá.

Papež wšem těmto zprávám, od arcibiskupa Jeronyma Kretenského ponejwíce potwrzeným, úplně přidal wíru. Wyswítá to patrně z listu jeho k císaři, w němž prawí, že toliko jemu k wůli showíwal Jiřímu a nepostupowal proti němu přísně, že wšak tímto prodléwáním kacířskému králi jen popřáno pokdy, aby wíce rozséwati mohl bludy a šířiti zlost swou; Císař že sice za něho slibowal, on ale — papež —

že poušští ode wšší naděje, že by se zatwrzelé srdce Jiřího někdy obměkčilo.

Jakož pak Jiří potajmo usilowal zaraziti spolek mezi knížaty k wybawení-se z papežowy nadwlády: rowněž tak snažil se papež Jiřího zbawiti trůnu a nabízel jej skrze poslance swého Jeronyma Kretenského nejprwé králi Polskému, a když tento takowý náwrh zamítnul, knížatům Braniborským, kteříž ale rowněž tak nabídnutí toho nepřijali. Tentýž Jeronym Kretenský podněcowal w touž dobu odboj proti Jiřímu nejenom we Slezích, nýbrž i na Morawě wyjádřiw se, že stolice apoštolská trůn český za uprázdněný powažuje, an Jiří swým odbojem a neposlušenstwím ku stolici swaté sám sebe z Církwe wyloučil a tím i trůnu křesťanského pozbawil; nebo s člowěkem z Církwe wyloučeným nikdo z křesťanů obcowati nemá a tudyž i poddaní od záwazku poslušnosti k němu oprošštěni jsou. To wše se dálo podlé zásad we středowěku wůbec za platné uznaných.

Boj tento mezi papežem Piem II. a králem Jiřím až posawad wíce ukrytě weden. Teprw r. 1464, když se Pius chystal w čele křižákůw táhnouti proti Turkům, počal zápas ten twárnost weřejnosti tím na se bráti, že papež dal proti králi wypravwiti půhon řádný, aby obžalowán jsa z kacířstwí we 180 dnech dostawil se osobně k soudu před stolicí apoštolskou a se ospraweblnil. Byl to začátek řádného postupowání proti Jiřímu, jehož konec při neustupnosti králowě snadno se předwídati dal; ale dříwe nežli se Jiří o kroku papežowě dowěděl, roz-

žehnal se už Pius II. se swětem (15. Augusta čili srpna 1464) a císař obdržew bully papežské s dotčeným zakročení potlačil a umořil je, tak že ani řádně prohlášeny nebyly a tudyž w Čechách žádné škody spůsobiti nemohly.

§. 6. Přísnější kroky papežstwa kališníky české přiměti k jednotě církewní; b) za papeže Pawla II.

Co tak od Pia II. proti Jiřímu počato, ale císařem králi příznivým ututláno, ožiwlo a bylo hrozným způsobem we skutek uwedeno pod nástupcem Piowým Pawlem II. (1464). Ještě jednou pozdwihl wýborný biskup Jošt smířliwého hlasu swého w Římě, an papeže Pawla II. ujišťowal, že počínání jeho předchůdce Pia II. pro wšecky katolíky w koruně české welmi nebezpečné býti mohlo. a že Jiří není tak zlý ani nepřístupný dobré radě, za jakowéhož ho w Římě pokládají, naopak, že by přísné proti němu počínání dobrou w něm wůli konečně udusilo a wěrní katolíci žeby náramnými strastmi za to odbýwati museli. Pawel II. naklonil se ochotně k jeho prosbě pod tou wšak wýminkou, aby Jiří žádného nepřátelstwí proti Wratislawanům nepodnikal a biskup Jošt aby se pokusil jej ke skutečnému poslušenstwí církewnímu přiwésti.

Brzy na to stihl do Říma osobní nenáwistník Jiříka pan Hynek Bitowský z Lichtenburka, jehož hradu Cornsteina král práwě dobýwal. Ošemetník tento líčil swou

wěc co čirokatolickou a pohnul papeže, že Jiřímu nařídil, aby od dobýwání hradu toho ustal a za wssecky sskody panu Hynkowi učiněné náhradu učinil, jinak že papež do žádného wyjednáwání s Jiřím se pustiti nechce. Král nemesskal k wyslanci papežskému w Nowém městě wyprawiti posla s listem, w němž wykládal, že obléhání Cornsteina nestojí w žádném spojení s náboženstwím a že se toliko děje pro politický (občanský) přečin; pročež že král od Cornsteina odtrhnouti nemůže, jelikož mu w tom brání i zákon zemský i čest. Odpowěď ta wssak neuspokojila papeže, jenžto žádal, aby se sporná wěc ta k soudu před stolicí apoſſtolskou přinesla.

Mnohem wíce ještě usskodila Jiřímu w Římě — tak řečená jednota panská. Spolek ten byl se práwě w tuto dobu utwořil w Čechách proti králi a wssickni nespokojenci z pánů přistoupili k němu. W čele jeho stál Zdeněk ze Sternberka, jenž hanebným způsobem — podstrčeným totiž psaním plným lži a podwodu — císaře Bedřicha popudil proti králi českému a z bývalého přítele jemu nejwětssího zdělal nepřítele. Členowé jednoty panské nespokojeni byli s králem pro mnohé jim odepřené wěci, jako n. p. poručnictwí nad sirotky bohatých pánů w moru 1463 zemřelých, aneb že jim bránil kupowati od sedlákůw pole a zwlássti je sobě do desk bez zwlásstního powolení, aneb že král potahowal mnohé odúmrtí ke statkům swým, kdežto prý je mezi stawy rozdáwati měl a jiné. Nespokojenci ti uzawřeli příhodné doby této ke zkáze králowě použiti; aby

wšak i kališníky pro jednotu získali, nedáwali jí barwy náboženské, ale přikrýwali ji pláštěm wlastenectwí obwiňujíce Jiřího, že ztenčuje swobody zemské a k neobmezenému panowání směřuje.

Práwě když takto se jednota panská w Čechách ustrojowala a mysli pánůw českých na nejwýše rozjitřeny byly, stihl do Prahy biskup Bratislawský Jošt a wida co se proti králi chystá, jak doma tak w Římě, neopomenul co jeho příbuzný přítel (byli oba po matkách sestřenci) krále namlouwati na to, aby bezwýminečné učinil papeži poslušenstwí a tím jak od sebe tak od králowstwí odwrátil weliké pohromy, které oběma hrozily. Podal mu také skrze králownu Johanu spisky, w nichžto důrazně naléhal na krále řka:*) „Nestaneli to králowstwí w jednotě obecné Církwe swaté a Římské, tehdy strach, že se na něm naplní čtení, kteréž dí, že každé králowstwí w sobě rozdělené zahyne; a toby se pohříchu naplnilo, kdybychom se toho dopustili, abychom se w sobě rozdělíc neřku na dwé, ale na několikero se smíšejíc, sami se Čechowé hubili a kazili. Tomuby se cizozemci nasmáli a rádiby nás dorazili a zemi roztrhli, jakož toho Bůh uchowej; a snad ani tak skoro, ani na tomby se slehlo, jakož kdo mní.“

„Skrze takowou různici přestalo by obcowání Čechůw se wšemi jinými křesťanskými zeměmi, přijímání swátostí, we službě Boží, w kupectwí, w rytířských jízdách po dobrodružstwí a

*) Wiz str. 10. Anthologie z literatury české doby střední od p. Jos. Jirečka, jakož i Dějiny národu českého od r. 1457 — 1471 od p. Dr. Fr. Palackého str. 287 a n.

po službách, we spřízněních, w soudech, w poselstwích i jiných rozličných a mnohých wěcech. Ačkoli Pán Bůh wssím wládne, wssak dobré jest se wystříhati příhodami jiných; neb takowé wěci na dlouho (konečně) jsou na dobré newycházely, aniž co násilného jest wěčného. Aneb která jest památka Žižkowa a wssech jiných násilníkůw než w hanbě a zlořečenstwí a wěčném zatracení? Lépe jest zbožných a slussných cest hledati než w také zmatky wstoupiti, neb kdoby začali, Bůh wí, dočekali-liby konce. A na toliby konečně přisslo, co oni chtí neb nechtí, kdo to wí? neb stálost prawdy a neustupnost křiwdy twrdé boje míwají. Když křiwda s neprawostí bojuje, tehdá obé neostojí. A komu dusse a čest není prodajná, tenk na to pomní, že prawdě nelze zahynouti. — Buď jakž buď, wssak to wíme, že trápení dáwá rozum, protiwenstwí zkussuje lidi jako oheň zlata a trpělíwost w protiwenstwích přinášsí wěčné odpočinutí a žiwot wěčný.[4]

Podobně waruje krále, aby se nespoléhal příliš na to, že měšťanstwo, lid pospolitý a nižšsí sslechta stojí wěrně k jeho straně a že tudyž pánůw proti němu spolčených není se jemu třeba strachowati; nebo prawí: „Nechť říkají (ti co se spolčených pánů nebojí): Ať páni swým houfem bez rytířstwa a rytířstwo bez pánůw se ukáže, to bude shledáno, kdo wíce mohou zemi posloužiti, páni-li čili rytířstwo. Já prawím, že to dobře wíme, že wíce jest zemanůw než pánůw, a wíce měšťanůw než panossůw, a nejwíce sedlákůw. A protož kdož chce nowé rady dělati, nechť sobě dá nowý swět stwořiti; pak i

wssak i kalissníky pro jednotu získali, nedáwali jí barwy náboženské, ale přikrýwali ji plásstěm wlastenectwí obwiňujíce Jiřího, že ztenčuje swobody zemské a k neobmezenému panowání směřuje.

Práwě když takto se jednota panská w Čechách ustrojowala a mysli pánůw českých na nejwýsse rozjitřeny byly, stihl do Prahy biskup Bratislawský Josst a wida co se proti králi chystá, jak doma tak w Římě, neopomenul co jeho příbuzný přítel (byli oba po matkách sestřenci) krále namlouwati na to, aby bezwýminečné učinil papeži poslussenstwí a tím jak od sebe tak od králowstwí odwrátil weliké pohromy, které oběma hrozily. Podal mu také skrze králownu Johanu spisky, w nichžto důrazně naléhal na krále řka:*) „Nestaneli to králowstwí w jednotě obecné Církwe swaté a Římské, tehda strach, že se na něm naplní čtení, kteréž dí, že každé králowstwí w sobě rozdělené zahyne; a toby se pohříchu naplnilo, kdybychom se toho dopustili, abychom se w sobě rozdělíc nekku na dwé, ale na několikero se smissejíc, sami se Čechowé hubili a kazili. Tomuby se cizozemci nasmáli a rádiby nás dorazili a zemi roztrhli, jakož toho Bůh uchowej; a snad ani tak skoro, ani na tomby se sſehlo, jakož kdo mní.“

„Skrze takowou různici přestaloby obcowání Čechůw se wssemi jinými křesťanskými zeměmi, přijímání swátostí, we službě Boží, w kupectwí, w rytířských jízdách po dobrodružstwí a

*) Wiz str. 10. Anthologie z literatury české doby středuí od p. Jos. Jirečka, jakož i Dějiny národu českého od r. 1457 — 1471 od p. Dr. Fr. Palackého str. 297 a n.

po službách, we spřízněních, w soudech, w po-
selstwích i jiných rozličných a mnohých wěcech.
Ačkoli Pán Bůh wssim wládne, wssak dobré
jest se wystříhati příhodami jiných; neb takowé
wěci na dlouho (konečně) jsou na dobré newy-
cházely, aniž co násilného jest wěčného. Aneb
která jest památka Žižkowa a wssech jiných ná-
silníkůw než w hanbě a zlořečenstwí a wěčném
zatracení? Lépe jest zbožných a slussných cest
hledati než w také zmatky wstoupiti, neb kdoby
začali, Bůh wí, dočekali-liby konce. A na to-
liby konečně přisslo, co oni chtí neb nechtí, kdo
to wí? neb stálost prawdy a neustupnost křiwdy
twrdé boje míwají. Když křiwda s neprawostí
bojuje, tehdá obé neostojí. A komu dusse a čest
není prodajná, tenk na to pomní, že prawdě
nelze zahynouti. — Buď jakž buď, wssak to wíme,
že trápení dáwá rozum, protiwenstwí zkussuje
lidi jako oheň zlata a trpěliwost w protiwen-
stwích přinássí wěčné odpočinutí a žiwot wěčný."
Podobně waruje krále, aby se nespoléhal
příliš na to, že měsstanstwo, lid pospolitý a
nižssí sslechta stojí wěrně k jeho straně a že tu-
dyž pánůw proti němu spolčených není se jemu
třeba strachowati; nebo prawí: „Nechť říkají
(ti co se spolčených pánů nebojí): Ať páni swým
houfem bez rytířstwa a rytířstwo bez pánůw se
ukáže, to bude shledáno, kdo wíce mohou zemi
posloužiti, páni-li čili rytířstwo. Já prawím, že
to dobře wíme, že wíce jest zemanůw než pá-
nůw, a wíce měsstanůw než panossůw, a nej-
wíce sedlákůw. A protož kdož chce nowé rady
dělati, nechť sobě dá nowý swět stwořiti; pakli

to nemůže býti, zachowáwejme starodáwné řády, neříkajíc, když máme města, a zeman) jim odtrhnem, tehdy je (pány) podtrhnem, a co pod nimi zachowáme swých, toť jest wše k naššemu lepššímu."

Konečně též upozorňuje krále, že ačkoli má horliwé kazatele kališšné pro sebe, a mezi purkmistry též přinušniky a podpažníky, kteří co horliwí kališšníci se jeho wěci wšemožně ujímají, wšak se také najdou lidé, kteří bezwýminečné poslušenstwí k Církwi a papeži horliwě hlásati aneb zastáwati budou. „Neb," dokládá, „nepochybuji, že jsou ještě z Božího daru lidé, ježto ani dary, ani strachy, ani hněwem, ani přísností, ani lahodami nedají se od toho odwesti, ani w to podwesti ošklwowání, kteréžby bylo proti wíře křesťanské a řádu Církwe swaté obecné. Bože ostřež, bych těm měl býti příkladem ke zlému a k rozpáčení w dobrém." A dříwe než prawí o sobě: „Snáze mi to přetrpěti, staň se co staň, než bych swědomí pošškwrnil a dobré powěsti utratil nenabytelně."

Tak napomínal krále ušlechtilý biskup Wratislawský Jošt, ale hudl hluchému. Protož nelze diwiti se, že chtěje papeže poslušen býti od krále se odwrátil a k jednotě panské se přidružil. Jednota tato rozepsawši žaloby wšeliké o králi přinutila jej, swolati do Prahy sněm (23. Září 1465) a před ním jako před soudem se ze dwanáctera obmíněni zodpowídati. Wešškeré winy tyto byly pouze občanského rázu a wztahowaly se hlawně na to, že král nadužíwá moci swé a utiskuje poddané co despota

(ukrutný wládce) bezprávně. Podařilo se pak Jiřímu wssecky články obžaloby panské důkladně wywrátiti; nebo we wěcech občanských skutečně neměl kdo si na něho co stěžowati. Protož i wesskeren staw rytířský a poslanci měst uznali newinu krále w těchto wěcech a prohlásili se, že chtějí wěrně státi ke králi a jemu radni a pomocni býti do těch hrdel i do statkůw.

Nedlouho potom dowěděli se členowé jednoty panské, že papež Pawel II. pro neposlussnost Jiřího, že od hradu Cornsteina neodtrhnul, postup soudní proti němu obnowil a podlé náwrhu Karwajalowa jej před soud swůj do Říma pohnal, aby se zde we 180 dnech z nářku kacířstwí, křiwé přísahy a swatokrádeže wywodil. Dossla též pánůw těch zpráwa o nařízení papežském, jímž poslanec stolice apostolské Rudolf biskup Lawantský zmocněn byl, poddané Jiřího od záwazku poslussnosti oswoboditi a wssecky do klatby dáti, kteří by mu proti jeho katolickým poddaným pomáhali. Dowěděli se také o psaních, ježto papež zaslal knížatům německým a uherskému králi Matiássi s napomenutím, aby přátelské swazky s Jiřím zrussili a stolici apostolské při potrestání zjewného a neoblomného kacíře toho nápomocni byli. Wědomost těchto wěcí dodala členům panské jednoty smělosti, že weřejně odbýwali sjezd na Zelené hoře u pana Zdeňka ze Sternberka a že nowé stížnosti na krále rozhlásiwsse swého spolujednotníka, pana Dobrohosta z Ronssperka do Říma ku papeži wyprawili žádajíce, aby od záwazku wěrnosti, kterouž Jiřímu přísahali, oswobozeni jsouce

pod jiného krále postaweni byli, k čemuž by prý oni nejraději krále Polského nawrhli.

Zatím i král Jiří dowěděw se o přísnostech papežowých nemeškal s wěrnými raddami swými na potaz bráti, kterak by přece možná bylo s apoštolskou stolicí se urownati a pohromy jak jemu tak jeho králowstwí hrozící odwrátiti. I uzawřeno stolici dotčené znamenité wýhody pro Církew katolickou podati, jako n. p. aby od papeže prostě žádán byl do země arcibiskup, rodem Čech neb Murawan, jemuž by weškeré duchowenstwo bez rozdílu ať pod jednou neb pod oboji podáwá, podřízeno bylo, zboží pak duchowní, klášterům, kostelům a arcibiskupowi odňaté aby zase nawráceno a desátkowé opět placeni byli; toliko žádáno, aby pro pokoj země posawádní rozdíly náboženské we swém stawu ponechány byly. Na neštěstí obrátil se Jiří ku králi Uherskému Matiášši, aby jemu w Římě byl prostředníkem a tato nabídnutí Jiřího papeži k jeho ukojení sdělil. Ale chytrý a spolu nad míru wladobažný Matiáš uhlídaw swou chwíli, aby nowou korunu, totiž českou na swou hlawu postawil, učinil práwě opak toho; nabídnulť se papeži k wálčení proti Jiřímu, tchánu swému. Stolice apoštolská, která na krále polského Kazimíra byla myslila, dělala se po dwě léta k Matiášši jakoby řeči jeho nebyla porozuměla. Niewšakméně dala w témže roce (8. pros. 1465) slawně ohlásiti bullou, že wšecky jednotliwé osoby w králowstwí českém, w markrabstwí Morawském i we Slezích od wšeliké přísahy wěrnosti, poddanosti a služby Ji-

Ale stolice apoštolská poukazujíc na to, že už čtyry léta od prwního půhonu wyplynula, aniž se byl král k odpowídání do Říma dostawil, uzawřela, nešetřiwati jemu déle, alebrž twrdočelnost jeho kališnickou stůj co stůj zlomiti. Protož ještě w témž roce dne 23. Decembra čili prosince hlawně na radu tří kardinálůw Karwajala, Františka Sienského a Jakuba Pawijského wynešen nález papežůw, že Jiřík z Kunstatu a z Poděbrad, osobitel českého králowstwí co neustupný kacíř a kacířůw obhájce, co křiwopřísežník a swatokrádce jest odsouzen a zbawen wšeho důstojenstwí králowského, markrabského, knížecího aneb jiného jakéhokoli a poddaní že ode wšech slibůw a záwazkůw k němu rozřešeni a oswobozeni jsou.

Klatba tato znowu slawně wyřknutá a wšude w říšších křesťanských, zwláště w Němcích a w zemích koruny české ohlášená nezůstala nyní bez účinků. Zejmena w Němcích křísily se opět staré předsudky a wášně národní proti Čechům a sám císař, dříwe přítel Jiřího, stal se nyní jeho nejkrutějším nepřítelem. Toliko markrabě Albrecht Braniborský necizil se jeho, nýbrž tím úžeji k němu se přiwinul. Marně se král ještě jednou na sněmu zemském w Jindřichowě Hradci osprawedlňowal z nářku, jakoby práwa a swobody zemské byl umenšowal, marně totéž doswědčeno od weškerého sněmu Pražského (24. Febr. 1467), marně též se wolal král Jiří k nowému wšeobecnému sněmu církewnímu a toužil ne tak na papeže jako na

zlé lidi, swé nenáwistníky, kteří nepřestáwali jej u swatého otce osočowati, wšše to už nemohlo na děl zastawiti účinky opětowané klatby církewní. Jednota panská sjewšši se opět na Zelené hoře přetwořila se nyní we spolek katolický a co wůdce její od papeže jmenowán Zdeněk ze Šternberka. Od nynička kladen od ní hlawní důraz na odsudek papežůw, a dříwější příčiny politické, pro které se byla ustrojila, staly se teď předmětem toliko wedlejšším. Bullami papežskými členowé jednoty spolu napomínáni, aby Zdeňkowi w nastáwajícím boji proti králi wěrně pomáhali aniž ho opustili, dokudby země nowým králem opatřena nebyla.

Už koncem měsíce dubna (aprile 1467) započal krwawý boj mezi jednotou panskou a mezi Jiřím králem. Poněwadž boj ten hlawně záležel w dobýwání jednotliwých hradů a měst jakož i w jednotliwých jízdách ku plenění zboží nepřátelského, ku pálení a zajímání protiwné strany: tedy nezbýwalo králi leč wojsko na mnohé tlupy rozděliti a do wšelikých krajů, kde odboj proti němu zdwižen, odeslati. W Čechách potkáwalo se úsilí králowo se šštěstím. Nejprwé dobyta od něho Roudnice, jeden z nejpewnějšších hradůw w Čechách, pak hrad Kostelec na Sázawě a Lešštno. Twrz Měššice nedaleko Prahy brzo wzata od Pražanůw, králi wěrných. W Prachensku zmocnil se syn Jiřího Jindřich hradu Frimburka jakož i twrzi Zihobec a Mladějowic; pak se pustil w obléhání Jindřichowa Hradce, jenž jedním z hlawních sídel jednoty a zpoury panské byl.

Podobně obléhány a dobywány i hrady Šternberk a Konopisstě.

Zatím nelenil také Zdeněk ze Šternberka, an z hradu swého Witorazi w Rakousích wálečně táhna do Čech stíhal pálením a pleněním wssecky sedláky, kteří z rozkazu králowa w lesích byli zásek zdělali. Nahlížeje že jednota panská sama o sobě nemůže čeliti walné moci Jiřího, wolal psaními krále polského Kazimíra ku pomoci dodáwaje, že ke koruně české nikdo nyní takowého práwa nemá jako on. Wratislawané, kteří hned z počátku byli we spolek pánů wstoupili, chopili se hned po opětném ohlássení klatby zbraně a přitáhli pod Minsterberk, kterýž nedosti od králowských osazen brzo se jim wzdal; nato i Frankenstein opanowali, jehož posádka málo stătečnosti byla dokázala. Tyto prospěchy zbraně Wratislawanůw dodaly smělosti wssem protiwníkům králowým jak na Morawě tak w Lužici. Wssady, kde žiwel německý přewahu měl, wypowěděno králi possluffenstwí; tak zejména stalo se w Brně, Olomouci, Znojmě a Jihlawě; kde wssak předčili Slowané, jako w Hradissti, Uničowě (Nowém městě) a w Iwančicích, nezdwižena proti Jiřímu zbraň, a chtělo-li se německé obywatelstwo proti němu bouřiti jako n. p. w Uničowě, kde už tenkráte drahně Němcůw bylo, tedy je slowansstí obywatelé odtud wyobcowali, aby pokoj Slowanům welemilý zachowán byl.

Ale radost Wratislawanůw nad jejich witězstwími netrwala dlouho. Brzo zajisté při-

twapil syn Jiřího Wiktorin s četným wojskem od Šternberka, jehož byl dobýwal, ku Frankensteinu a potřel Slezáky tou měrou, že nejenom hrad a wšecka jejich střelba octla se w rukou wítězowých, nýbrž že i do čtyr tisíc nepřátelůw zajato a do Prahy na odiw Čechům zawezeno bylo. Podobně potřel pět dní před tím (11. červma 1467) i pán z Morawy Ctibor z Cimburka u Pačkowa wojsko biskupa Jošta, a oboje toto wítězstwí wojska králowského w kratičkém čase dobyté nahnalo náramně strachu Wratislawanům, kteří co náčelníci odboje proti Jiřímu we Slezích nyní hrozné pomsty jeho se obáwati počali.

Než Wiktorin, syn Jiřího, byl přinucen rychle opustiti Slezsko a spěchati na Morawu. Zde hájili prospěchů králowých pánowé z Pernšteina a z Cimburka a swedeny mezi nimi a odbojnými městy mnohé krwawé půtky. W jedné z nich zajat mladý pan Sigmund z Pernšteina od měšťanůw Brněnských, kteří nad to jali se wojskem swým obléhati hrad Spilberk, kde králowská byla posádka. K oswobození jejímu a spolu ku pomstění králowu nad Brňany pospíchal Wiktorin na Morawu upustiw na čas od potrestání Wratislawanůw. W tentýž čas wtáhl do Jihlawy náčelník jednoty panské Zdeněk ze Šternberka a činil odtud záhubné jízdy na statky wšech králi wěrně oddaných, jmenowitě na statky pana Jana z Rosenberka, při čemž nejednou ulowil welikou kořist a porazil lid branný strany králowské. — Zatím podařilo se Wiktorinowi nejen

oswoboditi Spilberk nýbrž i poraziti a zajmouti na klássteře králowé do čtyr set Brněnských, kteří odtud Spilberku dobýwali. A jako Zdeněk ze Šternberka wypálil Nowéhrady Rosenberkowy, protože Jan z Rosenberka stál ke králi Jiřímu: tak wypálil i Wiktorin celé staré Brno a wssechna stawení kolem města; mimo to zastihl 1500 obywatelůw a žoldnéřůw městských, an s dwěma sty wozy do Hustopeče táhli a zjímal je wssechny. I Olomučané mnohé sskody trpěli od posádky králowské, která se we blízkém klássteře Hradissti osadila, a podobně strádali Znojemssti welkými sskodami, kteréž jim působilo králowské wojsko, z hradu Wranowa. Co pak Lužičanů se týče a wětssiny knížat Slezských, ti sice od krále Jiřího odstoupili, aby kletbě ussly, ale wálku proti němu wésti se zdráhali. Tak zbraň Jiřího wssady měla přewahu a jednota panská jasně nahlížela, že bez pomoci nějakého cizího mocnáře ničeho neprowede. Pročež ssjeli se členowé jednoty té w Jihlawě, hlawním to sídle hejtmana swého, Zdeňka ze Šternberka a wolili za krále českého Kazimíra, krále Polska. Když ale poslowé jednoty té jemu korunu země české nabízeli, aby jim proti Jiřímu pomáhal, odmítnul Kazimír jich náwrh nechtěje w boji takowém žádného míti účastenstwí. I knížata německá na nowém sněmu (8. čerwence 1467) w Norimberce shromážděná odepřeli chopiti se zbraně proti Jiřímu a toliko kníže Baworský Ludwík byw dříwe welikým krále českého přítelem stal se nyní jeho nepřítelem.

Co tato wyjednáwání trwala, pokračowáno ustawičně w malých půtkách. Hrad Šternberk, na němž Zdeněk pánem byl, dobyt od wojska králowa a Konopiště, nejpewnější hrad Zdeňkůw tak soužen a swírán, že na blízký jeho pád už tenkráte pomyšleno. Ku konci měsíce srpna téhož roku (1467) wtrhlo mnoho Lužičanůw a křižákůw z Němec do Čech a wypálili Wáclawowi Cardowi z Petrowic, pánu na Duštku, dewět wesnic. Bylo pak Lužičanů těch počtem asi 4000 jízdných a pěších. Ku pomstění toho přitáhl i pan Carda s několika pány králi wěrnými k Žitawě, městu Lužickému a poplenìw weškero okolí wrátil se opět na swůj hrad. Na to přikwapili Lužičané ozbrojení ku hradu a městu Hojerswerdu, jenž pánu Fridrichowi ze Šumburka, králi wěrnému, náleželo, a obléhali hrad i město dotčené po celý rok.

I na Morawě trwaly ustawičné potržky a skoro každým dnem obnowowaly se u měst krwawé šarwátky. Tak u Olomouce dne 7. září (septemb.) dwě stě křižákůw s probošťem Kounickým a někteří Olomučané pobiti jsou a do tři set zjímáno od Albrechta Kostky, pána Jiřímu oddaného. Ještě hůře se powedlo křižákům německým, kteří z Bawor mimo wědomí swého knížete Ludwíka do Čech wtrhli a mezi Domažlicemi a Klatowy plenili a pálili. Proti nim postawil se do boje rytíř Janowský s pomocným wojskem králowským, jakož i s Klatowskými a z Domažlickými. I porazil je úplně u Nýrska na hlawu (dne

22. sept. 1467), a zjímal jich do dwou tisíc i odňal jim wšelikou bohatou kořist, čímž škody od nich spáchané hojně nahraženy. Také Zdeněk ze Šternberka marně se pokoušel s pomocí křižákůw z Rakous a Tyrol přibylých wojsko králowské od Hradce Jindřichowa odehnati; bylť zajisté sám s welikou ztrátou odražen a křižáci jeho se na wětším díle zase rozutíkali.

Takowé pohromy s bolestí pozorujíce páni Zajícowé z Hasenburka a biskup Wratislawský Jošt, wešli s králem Jiřím w mír řádný; jednota panská pak prostředkowáním poslů polských wymohla na Jiřím příměří od 30. listopadu 1467 až do Božího wstoupení (26. máje 1468), spolu wšak potají wyslala nejprwé bratra Gabriele Bosáka a pak biskupa Olomuckého Tasa ku králi Uherskému Matiáši s prosbou, aby se postawil w čelo jednoty panské i spolu katolické a Jiřího náležitě pokořil, k čemuž tento ochotně přiwolil.

Jiří pokládaje císaře Bedřicha za hlawního působce wšech swých protiwenstwí wypowěděl jemu skrze syna swého Wiktorina wálku. I podařilo se tomutu wítězně do Rakous wniknouti až ke Štokrawě na Dunaji. Než tu postawil se proti němu nowý přemohutný nepřítel Matiáš, jehož otec už, jak list Kapistranůw ke Znojemským doswědčuje, brannou ochranu swou katolickým Morawanům proti českým Husitům byl nabídnul. Podlé příkladu otcowa prohlásil se i syn jeho Matiáš za ochránce katolíkůw w Čechách, na Morawě, we Slezích

a Lužicích a wytáhl we jmenu papeže, císaře a katolictwa wůbec proti knížeti Wiktorinowi do pole. Tento nemaje dostatečných sil k wydatnému odporu wolal hned otce o pomoc, kterouž tento jemu rychle poskytnul, an sám osobně přikwapil a syna swého z polowičného zajeti wyprosil. Od 17. dubna 1468 stála w okolí Znojemském wojska obojí strany proti sobě. Čechowé oswědčowali chuť k bitwě; ale Matiáš zpozorowaw to couwnul nazpátek až k Lawě, kdežto ležení swé hned okopati dal. Jiří táhl za ním a utábořil se w Dyjakowicích asi míli od Lawy. Awšsak už třetí týden plynul a ještě ze žádné strany neučiněn útok co počátek walné bitwy. Posléze Čechowé, nemohouce harcowáním nepřítele z ležení wylouditi a nemajíce už dosti potrawy, obrátili se k Čechám. Matiáš se swými Uhry táhl opodál za nimi: když ale Jiří se obrátil, aby jej utkal bitwou rozhodnou, couwnul on zase k městu Znojmu a počal se opět okopáwati. Jiří znamenaje, že Matiáš bitwě se wyhýbá, wrátil se do Čech a kázal knížeti Wiktorinowi žoldněři swými osaditi Třebič, kteráž tenkráte nad jiná města Morawská jak swou lidnatostí, tak hojností řemesel a obchodu wynikala. Jedwa wšsak se Matiáš dowěděl, že Jiří s wětšsinou wojska ustoupil do Čech, a toliko Wiktorina a jak se domníwal i bratra jeho Jindřicha w Třebiči s newelkou posádkou zanechal, přiklopotal hned k městu tomu a ze wšsech stran je obkličiw jal se ho bez prodlení dobýwati. Wojsko jeho páčilo se na desět tisíc branců čili zbro-

jenců. Ze čtyr stran učiněn najednou útok a brzo wypálena jsou od wojínů těch wssecka předměstí, ano i oheň do města hozen, který zňaw se a záhubně ssiřen wětrem přinutil Wiktorina s wojskem a s množstwím obywatelů se utéci na klásster benediktinský, jenž postawen na wrchu tak silně opewněn byl, že se téměř stal nedobytným. Tenkráte celé kwětoucí město lehlo popelem, přes tisíc osob a nesčíslné zboží uhořelo, jiní pak buď zabiti mečem aneb do zajetí odwlečeni. To událo se dne 14. máje 1468.

Matiáš domníwaje se, že w klássteře opewněném oba synowé Jiřího zawřeni a doufaje že jejich zajetím osud wálky rozhodne, přikročil nyní k dobýwání twrze této a k jistějssímu toho docílení swolal ze wssech stran nowé síly do boje, tak že jen počet jízdných, nepočítaje pěchotu, se na 15 tisíc páčil, a co den přibýwalo bojowníků nowých. Jízda jeho do okolí na pícowání rozesílaná byla pleněním a drancowáním, pálením a ubijením celé krajině na ostrach. Zlásstě tak řečení Rácowé wyznačili se we wojsku jeho diwokou ukrutností. Když Jiří o pádu Třebiče a o nesnázích syna swého uslyssel, poslal tam neprodleně syna Jindřicha s branným lidem a dne 31. máje přitáhl sám osobně s nowým wojskem, jehož síla na 10000 mužů se počítala. Awssak i tu se opakowalo, co u města Lawy: neswedena žádná rozhodná bitwa, ale pokoussено se o mírné jednání strany obklíčené posádky Třebické. Král Jiří žádal wolného propusstění posádky té a Matiáš wyminowal sobě za to wzdání hradu Spilberku.

Awssak jednání ta se náramně protahowala a nezdála se wésti ku zdaru. Obleženci pak na klássteře nemajíce potrawy a wody dostatečné mřeli téměř hladem. Pročež rozhodli se k tomu odwážnému kroku, že w noci s neděle na pondělí swatodussní (5.—6. červnа) we třech houfech z klásstera wyrazí a skrze nepřátelské ležení se probijí až k českým hradbám wozowým, které už na ně čekaly. To také směle prowedeno tím způsobem, že prwní houf maje statečného wůdce w čele, byl nejslabssí, druhý pod knížetem Wiktorinem chowal do sebe kwět rytířstwa českého a třetí nejwalnějssí táhl pod wýborným wojewůdcem Wáclawem Wlčkem. Prwní dwa houfowé sstastně se probili skrze ležení Matiássowo; ale při třetím už wessteren tábor nepřátelský byl we zbrani a přinutil houf ten opět na klásster couwnouti. Tu wssak počal Matiáš sám už nedostatkem píce trpěti, jelikož celé daleké okolí úplně wydrancowáno bylo, a jedwa zpozorowal, že wojsko české se na zpáteční pochod dalo, propustil Wáclawa Wlčka s jeho soudruhy a jal se dále na Morawě dobýwati měst a hradů, které se w moci Jiřího nacházely.

Dobytí Třebiče bylo prwní znamenitějssí wítězstwí, kterým se strana proti Jiřímu bojující chlubiti mohla. Současně dobylať také w Čechách pod Jaroslawem ze Šternberka druhého značnějssího wítězstwí: wypálila totiž město Turnow a wssecky wesnice na míli w okolí, a spolu na celém pochodu swém ze Slez a Lužic k Turnowu a českému Dubu páchala jasné ukrutnosti skrze křižáky swé, kteří ženské o

čest olupiwsse je napotom wraždili a napořád wssechny obywatele mordujice ani ditek ani starcůw nessetřili. Když ale wálečnici tito domů se wraceli a přes řeku Jizeru se přeprawowali, zastihla je hrozná pohroma; nebo wojewůdce Jiřiho, katolický pán z Michalowic, dal rychle tři rybniky na blizku skopati, čimž řeka Jizera tak se rozwodnila, že netoliko welké množstwi dotčených bojowniků w ni utonulo, nýbrž i celé jich leženi se potopilo. Načež wojini Jiřiho wssechny, kteřiž útěkem se zachrániti hleděli, stihajice pobijeli a kořisti jim odnimali; následkem toho sotwa polowice z nich se domů w bidném stawu nawrátila.

Šťastněji se wedlo Matiássowi na Morawě. Odtrhnuw od Třebiče obrátil se k Brnu, aby nejenom tohoto města, nýbrž celé Morawy pánem učiněn byl. Brňané přijali jej co witěze a ochránce ochotně i slawně, jediný Špilberk, na němž posádka Jiřiho se udatně bránila, kalila mu tuto radost. Dal sice hrad ten, jenž se pyssně nad Brnem zwedá, obléhati, ale nebyl s to, aby ho wydobyl. Od Brna táhl Matiáš k Olomouci a také zde byl slawně uwitán. Na cestě k tomuto městu podařilo se mu opanowati tři twrze, Bučowice, Morkowice a Brodek, což tu wýhodu pro něj mělo, že dowoz potrawy a střeliwa z Rakous nyni mu touto stranou zabráněn býti nemohl. Od Olomouce obrátil se k dobýwáni klásstera Hradisstského, w němž též byla posádka králowská, která wssak hrdinsky bojowala a wssechny jeho útoky statně odrazila. Také Uničow i

Morawský Šternberk, města to králi Jiřímu wěrná, odolaly jeho útoku a ponechány potom na pokoji. Wšším úsilím jal se pak Matiáš dobýwati králowského města Hradiště, které ačkoli katolické Jiřímu wěrnost zachowalo; ale úsilí jeho nepotkalo se s wýsledkem žádoucím. Za to wšak podařilo se mu opanowati Uherský Brod, kde kališníci přewahu měli.

Také synowi páně Zdeňkowu, Janowi ze Šternberka, dařilo se dobře w Jihlawsku a w jižných Čechách proti přiwržencům Jiřího. Wylondiw u Telče nepřátely k boji porazil je krwawě nenadálou přewahou počtu swého lidu. Pak přitáhnuw s pánem Jindřichem Hradeckým k Teynu na Wltawě wypálil jej a doraziw k Wodňanům porazil witězně bojechtiwé houfy, kteří se slepě na něho z města byli wyřitili. Na to i pan Jan z Rosenberka, chtěje sprosštěn býti pustošení swých statků skrze křižáky, odpadl od Jiřího a jeho příkladu následowalo město Budějowice, kteréž dne 20. Augusta čili srpna 1468 se w Olomouci do jednoty katolické zapsati dalo.

W témž městě (Olomouci) swolal Matiáš uprostřed měsíce srpna wšecky hlawní členy jednoty katolické a její spojence, aby přísnější mezi nimi zawedl pořádek a určitěji od nich se dozwěděl, kolik wojska každý z nich w poli držeti chce. Při tom počínal sobě wíce co pán nežli ochránce; nebo wyjádřil se, že se wšemi jest nespokojen wyjma Zdeňka ze Šternberka a Plzenské. I naléhal na wyslance papežského Rudolfa, biskupa Wratislawského,

aby se wyjádřil, kolik branných mužů dají Slezko a Lužice. Ten sice omlouwal se, že nemá k tomu žádného plnomocenstwí, awšak oswědčowal přece, že Slezy a Lužice postawí do pole do osm tisíc branců. Zdeněk ze Šternberka slíbil wydržowati do konce wálky osm set jízdných a patnácte set pěšších; Jindřich z Plawna, Burian z Gutšteina a Plzenští připowídali jmenem krále swého přispěti dwěma tisíci jízdných a šesti tisíci pěšších; město Olomouc slibowalo 50 i sto, město Brno 30 i sto jízdných a pěšších. Podobně musili i ostatní členowé určitou pomoc přislibiti. Mimo to ustanoweno, že z nařízení papežowa Matiáš po celé říši Německé a po wšech zemích koruny Uherské i Polské zwláštní desátek we prospěch wojny sbírati má a císař zawázán wšem knížatům swětským i duchowním přikázati, aby společně wšickni k wyhubení kacířůw powstali.

Ještě jednou snažili se poslowé krále Polského od zemí koruny české odwrátiti wražedný boj a sprostředkowati mír. Jelikož ale žádáno, aby Jiří katolické jednotě dal do zástawy hrad Pražský, Karlštein (kde králowské klenoty byly), Kladsko, Špilberk a město Hradiště, a poslowé polští nahlíželi, že ku takowým wýminkám Jiří nikdy neswolí: tedy omlouwali se toliko, že nejsou zplnomocněni něco na wýminky ty odpowěditi a obrátili se domůw s nepořízenou. Matiáš pak opustiw Olomouc jel do Uher, aby tam nowé a hojnější síly sebral a snad také aby zem swou proti wpádům Turkůw ubezpečil. Zatím w jeho nepřítomnosti na

Morawě wědl nejwyšší zpráwu Zdeněk ze Šternberka.

Od polowice Augusta čili srpna až do polowice Oktobra čili října (1468) nastala strašná doba pro Jiřího do kletby daného. Nejenom ztratil w ten čas mnoho předůležitých hradůw, nýbrž i nejwěrnějších přátel a služebníkůw. Že pan Jan z Rosenberka a Budějowští od něho w srpnu odstoupili, nž swrchu podotknuto. Brzy na to (27. aug.) dobyla jednota katolická hradu Hoyerswerdu w Lužici, dne 17. Septembra čili září hradu Frankensteina a dne 8. Oktobra zmocnila se i města Polné, dědictwí to Jiřího po panu Ptačkowi. Posléz dne 10. Oktobra wzdal se i klášter Hradiště u Olomouce, jedna z nejdůležitějších twrzí Jiřího. Nejbolestněji dotkla se krále ztráta hlawního wojewůdce pana Zdeňka Kostky, jenž k rozkazu jeho klášteru Hradišti ku pomoci pospíchal, ale mezi Zábřehem a Mohelnicí dne 1. října w noci od nepřátel poražen a smrtelně raněn byl. Podobně bylo mu želeti ztráty druhého hlawního wůdce Buriana Trčky z Lipy, který wšak toliko následkem dlouhé churawosti umřel. W tentýž čas také se swětem se rozžehnal Jindřich Michalec pán z Michalowic, který ač katolík přece Jiřímu weždy wěren zůstal a w boji u Turnowa nezhojitelně raněn byl. Neméně žalostně dojala krále zpráwa, že Ctibor z Cimburka u Olomouce, a Wiktorin syn jeho u Kroměříže od jednoty katolické odraženi bywše nemohli dle přání králowa spi-

žowání a zachowání opewněného kláštera Hradiště prowesti. Wůbec říci lze, že w tento čas ztratil Jiří nejwíce branného lidu a že ztráta ta wesměs na 3000 statečných bojowníků se páčiti mohla.

Než po osminedělním strádání nastal u wěcech wálečných obrat Jiřímu příznimý. W čelo jeho bojowníkůw postawil se pan Jan z Towačowa, rowněž tak horliwý kališník a wýborný wojewůdce jako Zdeněk Kostka, jehož náhradníkem byl. Brzo dobyt nejhlawnější hrad Zdeňka ze Šternberka Konopiště w Čechách a na Morawě město Ostrow, odkud nyní Wiktorin wolnou cestu měl k městu Hradišti, aby je dle potřeby zásobil. Ježto Turci současně wpádem do Uher hrozili, byl Matiáš přinucen jeden oddíl wojska z Morawy powolati k sobě do Uher a dowoláwati se i posily z Rakous. Přiwrženci Jiřího tím w pohybech wíce wolnosti nabywše osmělili se nyní pod wůdcem Wáclawem Wlčkem do Rakous zajížděti a zemi tu pleniti.

Matiáš uspořádaw swé záležitosti w Uhřích hned po nowém roku 1469 spěchal s nowými silami nazpět do Morawy. Dne 12. Februara čili února wzdala jemu hrad Špilberk hladem umořená posádka Jiřího pod tou wýminkou, aby obdržela swobodný průchod se zbraní, čehož jí také we skutku popřáno. Nad tím nesmírně jásali obywatelé Brněnští, kteří w obležení jednoročném byli z twrze té náramné škody utrpěli; nebo skoro každá střecha w Brně byla střelbou ze Špilberku porouchána, na ulici nebylo

bezpečno choditi, a obywatelům nezbýwalo než w podzemních sklepích se ukrýwati. Neméně radowal se nade wzdáním Špilberka Matiáš, jemuž nyní možno bylo, do Uher witězoslawnou poslati zpráwu. Witězstwím takowým cítil se Matiáš býti pánem Morawy; aby pak witězstwí swé dowršil a korunu českou sobě co nejrychleji na hlawu postawil, wytáhl s přesilným wojskem do Čech a dorazil 19. Februara (února) spolu s branným lidem Zdeňka ze Šternberka a pánůw českých ke Chrudimi. Při ohlídání okolí toho města byl by Matiáš bez mála se octnul w zajetí, ale že za pacholka sprostého přestrojen byl a dobře česky mluwil, propuštěn jest co člowěk neškodný zase. Chrudimě wšak nedobýwalo wojsko jeho, ale táhlo dále k Heřmanowu Městci, jejž ukrutně wypálilo, a odtud dwěma proudy naměřilo k Wilémowu, před nímž oba proudy ty opět se spojily. Jiří uslyšew o těchto pohybech co nejrychleji wytáhl do pole proti nepříteli swému; i podařilo se mu Matiáše u Wilémowa tak obkličiti, že w skutku žádnou stranou wywáznouti nemohl. Nebo každý průchod byl zásekami zadělán a každou hodinou zrůstala síla wojska Jiřího tak, že brzo počtem přewyšowala walné woje Matiášowy. K tomu byla krutá tehdáž ještě zima a wše zawáto sněhem. Tu dána Jiřímu příležitost, se nad chytrým protiwníkem pomstiti a jeho docela zničiti. Awšak Jiří proti wšem radám wojewůdců a proti wšemu nadání bojechtiwého wojska swého dal se uchlácholiti prosbami Albrechta Kostky, jehož byl Matiáš k němu o pokoj žádaje po-

slal, a přijal náwrh Matiássůw ke smírnému rokowání we wsi Duhrowě dne 27. února. I uwěřil jemu, když při obědě w tak řečené uhelné Přibrami pouhým rukou dáním, slowem a ctí swou se zawazowal, že za wolné propuſstění wojska swého z chobotu, do něhož wehnáno bylo, jej (Jiřího) s papežem smíří a potwrzení kompaktat pod tou wýminkou wymůže, aby kalissníci čeſstí we wſsech ostatních wěcech papeže posluſsni byli. Uzawřeno spolu wſseobecné stání w zemích koruny čeſké a ustanoweno, že dne 24. Marce čili března se oba králowé i s radami swými w Olomouci sejdou, aby dále o wýminkách trwalého pokoje rokowali. Jiří nemeſskal také swé wojsko hned 1. března rozpuſstiti, a Matiáš i Zdeněk ze Šternberka psali téhož dne Slezákům a Lužičanům, aby od wálčení ustali, jelikož s Jiřím učiněno příměří.

Oba králowé seſsli se ſkutečně jak ustanoweno w Olomouci, awſsak o něco později; protož i rokowání teprwa dne 7. Aprile (1469) započalo. Král Jiří přebýwal w ten čas na Šternberku u Olomouce a wyjednáwal s Matiáſsem pod ſsirým nebem na poli. Jmenowitě rokowáno o wýminkách míru, o slibu, jejž Matiáš učinil u Wilémowa Jiřímu, že mu wolné slyſsení poslůw jeho u papeže wymůže a o jeho s ním smíření se přičiní. Žádány pak také na Jiřím wěci, o kterých se předwídati dalo, že k nim nikdy nepřiwolí, jako n. p. aby krále Uherſkého (Matiáſſe) hned přijal za syna a tudyž i za nástupce swého na trůnu čeſkém, pak aby Jiří hned wſsemu lidu swému kázal

přisahati wěrnost králi Uherskému, a tento aby wsse podržel co už má, ano aby i w Praze ustanowiti směl arcibiskupa, opaty, probossty a jiné sluhy Boží a Jiří aby spolu s ním o úplné sjednocení kalissníkůw s Římskou Církwí se přičinil. Wýsledek pak wsseho rokowání byl, že příměří mezi oběma králi prodlouženo do nowého roku 1470 a že swoleno, aby dowoz na města Jiřímu wěrná, zejmena na Hradisst, Ostrow a Týnec, byl swoboden. Co-do přímluwy w Římě pro Jiřího nedocíleno ničehož. Tento už dne 22. Aprile čili dubna opustil Šternberk a brzo s nesmírným bolem i hněwem poznal nowou ossemetnost Matiássowu. Nebo dozwěděl se, že král Uherský rokujíc jesstě s ním, už potaji skrze Zdeňka ze Šternberka welmi chytře wyjednáwal s členy jednoty panské, aby jej za krále českého wolili, jemuž by mimo markrabstwí Morawské i panstwí nad Slezy a Lužicemi přináleželo. Což také po odchodu Jiřího ze Šternberka uwedeno we skutek; nebo dne 3. máje (1469) po slawné mssi sw. w biskupském chrámě Olomouckém Matiáš od prelátůw, pánůw, rytířůw a posláncůw měst prohlássen za krále českého, a když on na swatém ewangeliu přísahu ku králowstwí českému obyčejnou učinil, složili i pánowé čessti jemu co swému nowému králi přísahu wěrnosti a poddanosti; on pak hned na to rozdělil mezi pány ty nejwyšssí úřady zemské w Čechách, jako n. p. Zdeňkowi ze Šternberka nejwyšssí hejtmanstwí a p. Událost tato zwěstowána bez prodlení jiným krajům králowstwí Českého a Slezáci s Lužičany od

samého Matiásse wyzwáni do Wratislawi, aby se jemu co nowému pánowi swému holdowali, což také od těchto dne 31. máje (1469) slawně učiněno.

Jiří uslyssew o těchto wěcech umínil si na Matiássowi se strassně pomstíti. Předně dal raziti minci dobrou, aby zahanbil a w nedůwěru uwedl Matiásse, jenž pro Morawany, Slezáky a Lužičany dal sspatnějssí raziti minci. Dále odřeknul se té myssléaky, aby rodina jeho po něm wstoupila na trůn králowstwí česského a prowedl to, že stawowé co budoucího nástupce jeho wolili Wladislawa, syna polského krále Kazimira. Tím mařil plán Matiássůw, korunu českou uchwátiti, a pojisstowal sobě pomoc Polska. Podobně kladl mu překážky w cestu u knížat německých, aby nedosáhl králowstwí Římského, k němuž usilowně směřowal. Mimo to podněcowal nespokojence w Uhřích proti němu, a zawalowal mu mnohé nesnáze, k nimž Matiáš jednak swým náramným pychem a bezohlednou usstipačností, jinak také pohorssliwým chowáním k osobám ženského pohlawí a ustawičným wybíráním nowých a těžkých daní příčinu dáwal.

Posléz chopil se i meče proti Matiássowi. Rozhárаw národ český ku pomstě nad tímto nepřítelem swým započal hned 8. Julia (čerwence) wálku proti němu na mnoha místech pospolu, jak na Morawě, tak w Čechách i we Slezích. Matiáš wrátiw se na Morawu potkal se tam se silným wojskem Wiktorina, syna Jiřího, k němuž skoro wssickni páni Morawssti se byli

přidružili, a wojsko to ukrutné škody Matiášowi působilo. W Čechách pak sám Jiří s pány sobě wěrnými wytáhl do pole proti wšem pánům, kteříž jemu poslušenstwí byli wypowěděli. Předewšim obehnal zámky panůw Zajíců z Hasenburka a brzo dobyt od něho jeden zámek jejich „Horou Andělskou“ nazwaný. Wojínowé Jiřího zajižděli do biskupstwí Wratislawského a tam se wšši ukrutnosti pálili, wraždili a plenili; jiní zase wojínowé jeho zajižděli na jižnou stranu Čech a drancowali statky pana z Rosenberka, kterýž byl od Jiřího odpadl. Obnowowali se tu krwawé wýstupy z prwních wálek husitských, tak že strach a hrůza před těmito bojowníky se wšude šířily a nejeden pán z jednoty katolické se s Jiřím smlouwati počal, aby jisté záhuby ušel.

Toliko knížete Wiktorina potkala na Morawě weliká pohroma. Maje sice rytířské udatnosti do sebe ale nedosti welitelské opatrnosti, dal se při wyjednáwání o postoupení městečka Weselí, jehož ku hájení města Hradiště potřebowal, od Matiáše obelstiti, byl jat a nejprwé na Trenčíně, pak na zámku Wyšehradském na Dunaji co wězeň pilně ostříhán. Neštěstím takowým nedali se wojínowé Jiřího we běhu wálečném zastawiti, alebrž zdálo se, že se slunce štěstí nyní nejjasněji na ně usmíwá. Nebo hned na to porazili před Náchodem nejwýbornějšího wojewůdce Matiášowa Františka z Háje, dne 28. Augusta čili srpna (1469) dobyli pod knížetem Jindřichem a Mikulášem Střelou hradu Skal Zajícowých,

dne 6. Septembra pobili ukrutně Žitawany, následujícího dne wypálili Fridland a Seidenberg a kdekoliw dále táhli, přinucowali obywatele, welikými sumami peněz wykupowati bezpečnost swých žiwotů a statků.

Nejzuřiwěji pak bojowáno kolem Hradisstě u řeky Morawy, kteréžto město wždy Jiřímu wěrné desitiletému oblehání už bylo odolalo. Nyní wssak nemajíc sspíže bylo na tom poddati se králi Matiássowi. W tom ale dorazilo pod knížetem Jindřichem wojsko Jiřího, dobylo jedné bassty nepřátelské a pobiwssi celou její posádku opatřilo město hojným pokrmem. Kníže Jindřich, syn Jiřího, wyloudiw chytře hned na to dne 2. Nowembra čili listopadu houfy uherské k bitwě, úplného nad nimi dosáhl witězstwí, tak že sám král Matiáš, nechtěl-li se w zajetí octnouti, na útěk se dáti musel aniž dříwe se zastawil, dokud do Uherské Skalice nedostihnul. Na to následowala ukrutná zima od sw. Ondřeje až do počátku měsíce Dubna (1470), která wssem wálčení přitrž učinila. Pročež se witěz Jindřich se swými wojiny opět z Morawy do Čech nawrátil.

W tomto mezičasí mnohá knížata slezská, jako n. p. kníže Ratiborský a mnozí pánowé čessti z jednoty katolické, jako páni z Guttensteina i ze Swamberka, pan Dobrohost z Ronssperka, bratři Zajícowé, Jan a Oldřich, a pan Jan z Rosenberka, chtíce statky swé ochrániti, počali s králem Jiřím wyjednáwati o příměří, aneb o úplné smíření, i dosáhli, čeho žádali. Sám pak wy-

ſlanec papežſký Rudolf počal wyznáwati, že faleſſnými zpráwami ſamých katolických Čechůw ſe ſila kaliſſnikůw čeſkých w Římě welice podceňowala a že, kdyby ſami pánowé čeſſti nebyli uſtawičně na ſwatého otce naléhali, aby Jiřího a wſſe jeho přiwržence do klatby dal a tím kaliſſniky k úplnému s Římem ſjednocení přinutil, že by ſwatý otec k započetí takowé náboženſké wálky nikdy nebyl ſwolil.

O nowém roce (1470) wydal Jiří w Praze weřejný liſt ke wſſem knížatům a měſtům říſſe Římſké, w němž wyhrožowal, že wyſtoupí ze ſpojení s touto říſſi, jak to už učinila wſſecka oſtatní křeſťanſká králowſtwí, jeſtliže knížata a měſta říšſká jemu u papeže newymohou weřejného ſjezdu a ſlyſſení, aneb jiného whodného proſtředku jemu nenawrhnou, aby jeho králowſtwí konečně žádoucího pokoje doſſlo.

W tentýž čas zbrojil ſe Matiáš w Uhřích k nowým rozhodným bojům proti Jiřímu. Na ſněmu w Budíně odbýwaném ſklonil ſtawy králowſtwí Uherſkého k tomu, že mu mimořádnou welikou oběť na wálku proti Čechům a Turkům powolili. Jelikož pak ze ſtrany Turkůw tehdáž žádné nebezpečí nehrozilo, uzawřel Matiáš, celou oběť tu wynaložiti na wálku proti Jiřímu. Přiſſed z Budína do Prešpurka wypravil několik houfů jízdných do jižných Čech, ſám pak ſe odebral do Wídně na ſjezd knížat říšſkých, aby za náſtupce ciſařowa w králowſtwí římſkém wywolen byl. Když ale znamenal, že doſáhnouti nemůže, oč ſe tak ſnažně zaſazowal: opuſtil s hněwem Wídeň (10. Marce 1470) a

zbrojil se tím wíce proti Jiřímu, aby rozhodným wítězstwím slávu swou zweličil. Král český předwídaje, že Matiáš wálku u wětším rozsahu a s nejlítějšími krutostí obnowí, zařídil po wšech krajích jemu wěrných jakousi zemskou obranu čili stálé wojsko, jehož tenkráte ještě nikde nebýwalo. Wojínowé ti stáli pod zláštními hejtmany krajskými a byli wšemi wálečnými potřebami tak opatřeni, že každou chwíli mohli wstoupiti do pole, k čemuž k wždy pohotowě byli. Že tato opatrnost nebyla zbytečná, okázalo se hned w následujících bojích.

Po welikonoci l. 1470 wypravil Jiří asi 5000 branných mužů pod hejtmany Hrabaní a Chotěřinským na Morawu, aby do obleženého města Hradiště dodali potřebné špíže. To také šťastně prowedeno, an dwě bašty nepřátelské od Čechůw ztečeny a posádky Uherské na nich dílem pobity dílem zjímány jsou. Uslyšew o tom Matiáš, obrátil se celou mocí swou od Kroměříže k Hradišti a nejenom zajal českého wůdce Hrabaní, nýbrž i přinutil wojsko Jiřího, kteréž jeho třikráte wětší moci odolati nemohlo, k Hodonínu ucouwnouti. Jelikož město to králi českému wěrné bylo, mohli se wojínowé čeští o ně bezpečně opírati a Matiášowi w poblizkých Uhřích weliké škody činiti. Strádali wšak za příčinou deštiwého počasí nemálo na zimnici a jeden průwod jejich, jenž na třiceti wozích potrawu do Hodonína wezl, byl nenadále od krutých Raců, we wojsku Matiášowě sloužících, přepaden a wšickni mužowé průwodu toho počtem 585 jsou od nich zabiti

a hlawy jim uřezané králi Matiášowi na důkaz welkého wítězstwí donešeny. Král Uherský pak, jak dí p. Dr. Fr. Palacký we swých dějinách národu českého (str. 548 díl IV. část II.), kázal wšecky hlawy ty na weliké praky čili totachy nakládati a jimi do českého ležení střileti.

Jiří chtěje Matiáše odlouditi od Hodonína přitáhl s mocí znamenitou, která se na 24.000 branců páčila, k Brnu a položil se potom u kláštera Rejhradu. Načež i Matiáš odtrhnul od Hodonína a dobyw malého wítězstwí nad Čechy mezi Towačowem a Prostějowem u Králic, pospíchal k Brnu. Zde rozložil se wojskem swým na wyšinách tak, že se opíral o město i o hrad Špilberk. Awšak opakowalo se zde, co dříwe u Lawy, že žádná strana nečinila připrawy k útoku. Posléze uzawřel král Jiří zwláštním poselstwím zkázati Uherskému králi, že*) „chtěje zastawiti prolévání tolik newinné krwe křesťanské hotow jest nasaditi a powážiti žiwota swého proti žiwotu jeho (Matiášowu), a zwe ho k souboji w podobném místě mezi wojskami a rownou braní a w rowném oděni.[4] Když ale Matiáš pánům těm, kteříž poselstwí toto jemu wyřiditi měli, bezpečného průwodu nepodáwal, hnulo se ležení české od Rejhradu a dalo se na pochod ke Kroměříži. Učiniwši jeden útok na toto město ale odraženo bywši pustilo od jeho dobýwání, a táhlo ke Hradišti. Zatím i Matiáš dowěděw se psaním Jiřího o jeho wyzwání k sou-

*) Wiz Dějiny národu českého díl IV. část II. str. 551 od p. Dr. Fr. Palackého.

boji, odwětil jemu hrdě, že pobídku tu k osobní bitwě přijímá, psal ale spolu tak urážliwě, že Jiří na nejwyšše rozhněwán za potřebné uznal, psaní ku pánům uherským zříditi, w němž wšecka bezprawí, nezdržené sliby a choulostiwé jednání Matiášowo u Lawy a Znojma obšírně wyličeno a doloženo bylo, že nikoliw jím (králem Jiřím), nýbrž Matiášem dějí se tak weliké záhuby lidem newinným proti Bohu a proti práwu.

Co Jiří toto s pole u Kunowic psal, podařilo se wojsku jeho, wšecky uherské bašty kolem Hradiště rozbořiti, wšecky posádky w nich pobiti a město už na třetí rok od nich sužowané docela oswoboditi. Totéž prowedeno i w Ostrowě, Týnci a tušim i w Hodoníně. Zatím Matiáš nehnul se od Brna; wšecky pokusy Jiřího, jej odtud odtrhnouti a do širého wylouditi pole, aby poctiwou bitwu s ním swésti mohl, zůstáwaly bez prospěchu. Tu hnul se král český od Malenowic, kde polem ležel a dal se na pochod ku sewern. Ježto pak se podobalo, že Jiří do Opawska táhnouti zamýšlí, umínil sobě Matiáš nenadále wtrhnouti do Čech, a zmocniti se králowstwí toho dříwe, nežliby se Jiří do něho wrátiti mohl. I obrátil se hned třemi proudy wojska swého do Čech, a táhl jako před půldruhým rokem k Čáslawi, ke Kutné Hoře a ku Kolínu. Jelikož ale obrana zemská od Jiřího zřízená hned pohotowě byla, potkal se Matiáš brzo s walným odporem. W čelo obrany zemské postawila se králowna Johanna sama,

a ježto i manžel její uslyššew o wpádu Uhrůw rychle přikwapil, opětowalo se skoro w týchže místech, co se bylo před půldruhým rokem tam událo: byltě totiž Matiáš bez mála zase tak sewřen a přikwačen, že chtěje zniknouti úplného zničení co nejrychleji ze země utéci musel. Ten byl spolu poslední wpád Matiáššůw do Čech.

Wůbec říci lze w prawdě, že wýsledky tříletého wálčení Matiáššowa proti Jiřímu se newyrownaly obětem nesmírným, jež na to wynaloženy. Ješště dobrá polowice Morawy uznáwala Jiřího za pána swého. We Slezku a zejmena we Wratislawi zmáhala se čím dále tím wětšší nespokojenost s Matiáššem a mnozí knížata Slezšští utíkali se ku králi polsskému Kazimírowi s prosbou, aby je s Jiřím opět smířil. Sám pak Z d e n ě k ze S t e r n b e r k a, náčelník jednoty katolické, cítil se od Matiášše welice uražena a bylby rád zase ke straně Jiřího přeššel, kdyby se nesmiřitelného hněwu kališšníkuw nebyl obáwal. I císař Bedřich a knížata německá bojíce se rostoucí moci Matiáššowy a jeho nenasycené wládychtiwosti uzawřeli na sjezdu w Bělaku (asi ku konci měsíce Julia čili čerwence 1470) pečowati o to, aby Jiří na trůnu byl zachowán, nemírným pak chtíčům Matiáššowým aby se položily sluššné meze. Ano sám král Matiáš poznaw weliké nebezpečí pro sebe w Uhřích, kde stawowé na nejwyšše nespokojeni jednoho ze synůw Kazimírowých na trůn uherský powolati chtěli, nabízel se Jiřímu sám k uzawření pokoje pod jakýmikoli wýminkami. Imenowitě slibowal, že kališšníkům u papeže wy-

může potwrzení kompaktat, Jiřímu pak nejenom oswobození od klatby, nýbrž že jej co krále českého až do jeho smrti uzná, syna jeho Wiktorina ze zajetí propustí a jej buď pánem Morawy neb Slezka učiní a jemu i bratrům jeho dědictwí korunny české pojistí. Jednáno o těchto wěcech nejprwé na sjezdu w Polné, pak dne 14. Februara čili února na sněmu w Praze, a už se sněmowníci ku přijetí náwrhu Matiássowa klonili, když nenadále poslowé krále polského dorazíwsse do Prahy tomu wssemu překazili, jelikož brzké wyřízení wssech žádostí českých jak w Římě tak i w Krakowě slibowali a Čechowé wssím práwem jim wíce důwěřowali nežli úskočnému Matiássowi, kterýž je už tak častokráte byl podwedl. Následkem toho wyprawil král Jiří bez průtahu tajemníka swého Pawla, probossta Zderazského ke králi Kazimírowi do Litwy s listem, w němž na něj naléhal, aby co nejrychleji a úplně přijal wsse wýminky, pod nimiž na sněmu Pražském r. 1469 odbýwaném jeho synowi Wladislawowi přiřknuta koruna česká.

Události na konci r. 1470 a na začátku léta 1471 zběhlé byly Jiřímu welmi příznivé. Zdálo se, jakoby wichory po králowstwí Českém burácející se byly wybouřily, jakoby obloha dosud černými mraky zastřená se byla opět wyjasnila, a jakoby sladký pokoj a mír se zase byli nawrátily. Nebo ku konci r. 1470 umřel w Římě nejhlawnějssí protiwník kalissných Čechůw kardinál Karwajal, jehož hlas w radě papežské nejwíce rozhodowal; a byt také dwa stejně

s ním smýšlející kardinalowé Jakub Pawijský a František Sienský nebyli přestali proti Jiřímu i dále brojiti, přece naleznul se nyni už w radě papežské jeden kardinal, kterýž se zjewně Jiřího ujímal, jak to sám poslowi wyznal, jehož katoličtí páni Jiřímu wěrní byli znowu do Říma wypravili. K tomuto kardinalowi obrátil se král Jiří s prosbou, aby u swatého otce zrušení klatby nad jeho wěrnými wynešené wymohl. W listě kardinalowi tomu zaslaném*) oswědčowal se Jiří, že nikdy neměl úmyslu, swatého otce urazíti, byť i těžké hněwy byl od něho snášel. Mimo to přiznáwal se opět ku poslušenstwí Církwe Římské a doložil: uchylowal-li se prý w čem od ní, že to činil dobrou wěrou, aniž mněl kdy státi kromě jednoty Církwe katolické, wěda že kromě ní nebylo spasení. Brzo na to přimlouwali se i knížata domu Saského skrze posly swé w Římě u papeže w tentýž smysl oswědčujíce, jak dí p. Dr. Palacký we swých dějinách českých, že nepravda bylo, co mu od zlowolných do úst kladeno na sněmu Pražském dne 12. Augusta čili srpna 1462, jakoby přijímání pod obojí wyhlásil byl za newyhnutelně potřebné ke spasení.

Slowa tata, byla-li upřímným Jiřího oswědčením, dokazowala patrně, že událostmi posledních roků bouřných neustupnost jeho kališnická byla náramně zlomena; nebo slowa jeho na sněmu tehdáž pronešená nepřipouštějí jiného smyslu, než we kterémž katolíci wšim prá-

*) Wiz Dějiny národu českého díl IV. část II. str. 571 od p. Dr. Fr. Palackého.

wem je brali majíce za to, že Jiří přijímání pod obojí za potřebné ke spasení pokládá. Jinak bychom newěděli také, pročby na přijímání tom byl tak twrdošijně stál a pro jeho obhájení po mnohá léta krwawé wálky wedl. Než slyšme ještě jednou slowa od něho tenkráte na sněmu dotčeném pronešená: „My zrodili se při užíwání pod obojí, a od wyznání wíry, kteréž od rodičůw do nás wštípeno we wěku dětinském, neuchýlili se nikdy; přijímání takowého drželi jsme se wěrně nejen co pán, ale i co gubernator, s ním wstoupili jsme i na trůn králowský: kterakbychom je za blud a kacířstwí uznáwati, o jeho potlačení se starati a sebe samých pronásledowati mohli? Domníwal-li se kdo, žebychom pro dosažení koruny tohoto králowstwí, rušiti měli swědomí swé, zapříti wíru a protiwiti se Bohu, byl na omylu, my nejsme winni klamem jeho: ano wěžte za celo, ať již nikde není o tom pochybnosti, že jakož my, tak i choť tuto podlé nás sedící, i dítky naše milé, nejen wěrni zůstaneme přijímání pod obojí podlé kompaktat až do smrti, nýbrž že hotowi jsme pro ně složiti netoliko korunu, ale i žiwoty swé.“ Tak znělo upřímné Jiřího wyjádření-se na sněmu Pražském. Wyznáwalť jasnými slowy, že se bojí rušiti swědomí swé, zapříti wíru a Bohu se protiwiti, kdyby nepřijímal pod obojí, ano doložil, že pro hájení této prawdy hotow jest i korunu i žiwot nasaditi. Kdo wšak něco tak horliwě zastáwá, že odříkání se toho za rušení swědomí, zapření wíry

a za protiwení-se Bohu powažuje, ano že hotow jest raději koruny i žiwota se wzdáti než od toho upustiti, zdaliž ten wěc tak draze ceněnou nepokládá za wěc newyhnutelně ke spasení potřebnou? Uwažme z této řeči toliko jeden wýraz Jiřího: „Bojím se zapříti wíru.“ Po wšechny časy bylo zapření wíry we wšsterém křestanstwu jmíno za hřích těžký čili smrtelný, s nímž žiwot wěčný čili spása duše obstáti nemůže. Mohl-li tedy Jiří slowa ta w jiném smyslu bráti, nežli w tom, jejž mu katolici tehdá podkládali? Nedoswědčuje-li toho bíledně i doklad: že „hotow jest pro kalich i korunu i žiwot nasaditi?“ Nechť si tedy kdokoli slowa ta w jiném smyslu béře, nás zajisté nikdy nepřeswědčí, žeby Jiří, když je pronesl, přijímání pod obojí nebyl za newyhnutelně potřebné ke spasení powažowal.

Že Jiří po mnohých trpkých zkouškách nyní jinak mluwil, že proti takowému wýkladu slow swých protestowal, jakoby přijímání pod obojí za potřebné ke spasení byl wydáwal, zdá se toliko býti wýsledkem přísných kroků obou papežůw, kteří jemu žádného oddechu, žádného pokoje nepřáli, chtíce twrdošíjnost jeho zlomiti. Přísnostmi těmito ochočen, a chtěje spolu sobě i králowstwí českému pokoj zjednati, počal Jiří nyní wyznáwati, že přijímání pod obojí nepokládá za newyhnutelně ke spasení potřebné. Zdali to upřímně myslil, když tak mluwil, kdo to rozsoudí? Krwawé wálky, které drahně let pro obhájení kalicha wedl, tušším opak toho doswědčují.

Takowýmto pak wyjádřením, ať už upřímným čili neupřímným, přece aspoň stolici apoštolské umožnil, že se opět u wyjednáwání o jeho smíření s Církwí katolickou pustiti mohla, čehož ostatně i sám císař Bedřich i knížata německá se w Římě domáhali ustawičně žádajíce, aby se klatba církewní z králowstwí českého sňala. Práwě ale tenkráte, když smírná wyjednáwání ta počíti měla, rozžehnal se Jiří, jenž po délší čas byl na wodnatelnost trpěl, se swětem (dne 22. Marce čili března 1471) a čtyry neděle dříwe předešel ho na wěčnost mistr Jan Rokycana, duchowní hlawa wšech zawilých kališníkůw.

Po smrti Jiřího skutečně ode stawůw kališných zwolen za krále českého Wladislaw, šestnáctiletý syn Kazimíra, krále polského. Přitáhnůw brzo s pomocným wojskem polským do Prahy uwázal se co král w tu zemi. Ačkoli katolík byl, přece že kališníkům swobody náboženské přislíbil a skutečně přál, musel tuhé s Matiášem podstoupiti boje, které papež Sixtus IV., nástupce Pawla II. tím zmírnil, že mezi oběma mocnářema zjednal příměří na půl třetího roku. Konečně ale Matiáš přece lestí a zbraní, zwlášťě přemožením císaře Bedřicha, který se opět k Wladislawowi byl chýlil, toho dowedl, že mohl podržeti Morawu, Slezsko, Lužici ano i titul krále českého, ačkoli skutečným králem českým zůstáwal Wladislaw, který teprwa po smrti Matiášowě r. 1490 i ostatních wýše dotčených a ke koruně české náležících zemí zase nabyl.

§ 7. Úsudek náš o těchto bojích.

Wssecky tyto události doswědčily jasně, že přes wsseliké i přísné usilowání papežůw Pia II. a Pawla II. strana pod obojí neoblomnou a nezmenssenou zůstáwala a že národ český jináče tak wtipný a duchem bohatě nadaný se jako wzdorowité dítě od swých hraček odwrátiti nedal. Nezbýwalo tudyž Wladislawowi než straně té úplné swobody dáti a zwláſstního administratora s konsistoři příslussnou powoliti, aby s její radou řídil náboženſké záležitosti kalissníkůw. Přísné tedy kroky dotčených papežůw minuly se naprosto cíle swého, alebrž zpomínka těchto wěcí zůstawila w srdcích kalissníků českých přeostré žihadlo rozhořčenosti proti stolici apoſstolské, ku které už prwé walnou nechuť měli, a kterouž nyní jsouce od ní před celým swětem za kacíře prohlássení (čímž owssem byli), tím jízliwěji nenáwiděli.

Jako přílissného Němce, kterýž swou národnost nad Církew stawí, bolestně dojímá přísné nakládání Řehoře VII. s králem německým Jindřichem IV.: tak bolně rozrýwá zpomínka papežůw Pia II. a Pawla II. a jejich postupowání proti Jiřímu králi, srdce každého přehorliwého Čecha, kterémuž národnost wíce platí nežli Církew. Bol ten we wssech nassich dějepisných dílech proráží tou měrou, že bezděky se w srdci čtenářowě swrchowaná newole proti dotčeným papežům probuzuje. Awssak w tom wssickni nassi dějepisci náramně proti prawdě se prohřessují, že ku posuzowání dějin těchto berou měřídko ze

zásad dewátenáctého století, ješto slušno děje ty zásadami we středowěku po celém křesťanstwu uznanými měřiti. Tenkráte wšecky říše křesťanské twořily jeden welkolepý celek, wšickni národowé křesťanšti páskou jedné wíry spojeni jsouce powažowali se co údy jednoho welkotwárného těla, co kmeny jednoho obrowského stromu Božího, co členy jedné daleko rozwětwené rodiny, co dítky jedné společné matky duchowní, totiž Církwe. Wšickni w náměstku sw. Petra čili w papeži ctili widitelnou hlawu tohoto welkolepého těla a společného otce této jedné welikanské rodiny; wšickni uznáwali, že jemu co nejwyššímu strážci wíry, mrawnosti a práwa přináleží, nad jednotou společné wíry a společných zásad mrawních i práwních bdíti a k tomu wšemožně pracowati, aby duch jedné samospasné křesťanské wíry prostoupil wšecky základy, pořádky a zákony jednotliwých států, aby pronikal wšecky stawy a poměry žiwota a tímto způsobem aby křesťanské národy uspůsobowal k welikým podnikům proti společnému jich nepříteli, proti Turkowi, jenž tenkráte mohutně na říše křesťanské dorážel a práwě r. 1453 i hlawní město wýchodního křesťanstwa, Carhrad, byl opanowal. Kdokoli welkotwárnou jednotu křesťanstwa kacířstwím rušil, ochromowal neb oslabowal sílu wšech proti společnému nepříteli, podwracel základy, na kterých wešeterá společnost spočíwala a co zlomyslný rušitel jednoty, swornosti, společné síly a odtud wyplýwajícího blahobytu wšech byl také ode wšech co společný nepřítel powažowán, proti němuž co proti swár-

liwému členu rodiny se wšickni ostatní její údowé sjednocenou silou opříti museli, aby, byť i násilím, zlomyslného rušitele swornosti k zachowání blažného pokoje a spásonosné jednoty přiměli.

Že obzwlásště papeži co hlawě této welké rodiny křesťanské přislušší, wšecky ostatní národy proti takowému zpurnému odbůjci do boje wywolati, nikdo tehdáž nepochybowal, jakož i wůbec za slušné uznáno, s kletým čili s wyobcowaným z Církwe, byť i hlawou korunowanou byl, žádného nemíti společenstwí. Neboť papež powažowán tehdáž za nejwyššího rozsudí mezi knížaty a národy, jemuž dány klíče králowstwí nebeského, čili moc wázati a rozwazowati, a tudyž i moc tam, kde nejswětější náuka Církwe drze zapowrhowána a wšecky mírnější prostředky marně wyčerpány byly, nejwyššího trestního práwa užiwati, národ totiž od knížete swého swáděný od poddanstwí k němu rozwázati, a pakli wětšina národu takowého s knížetem kacířským držela, wšem ostatním národům, obcowání s národem pobloudilým we wšelikém ohledu zapowěditi. Za tou příčinou dí také ušlechtilý biskup Wratislawský Jošt we swém dopisu k Jiřímu králi: „Skrze takowou různici (w náboženstwí) přestaloby obcowání Čechůw se wšemi jinými křesťanskými zeměmi, we přijímání swátosti, we službě Boží, w kupectwí, w rytířských jízdách po dobrodružstwí, po službách, we spřízněních, w soudech, w poselstwích a jiných rozličných a mnohých wěcech.“

Na tuto míru měřiti slušno přísné kroky papežůw Pia VI. a Pawla II., jakož i uwážiti

hodno, že Čechowé tenkráte prwní příklad welkotwárného odboje proti Církwi dali, který snadno i jiné národy za sebou potáhnouti mohl. Byliť sice i mezi Wlachy, Francouzi, Němci a Angličany dosti četné i nebezpečné sekty wznikly, awšak wětšina národu neporušenou zachowáwala wíru a sama swou silou menšinu odbojnou k jednotě a swornosti přiměla aneb ji dokonce potlačila. Čechowé ale prowodili odboj proti Církwi tou měrou, jakou před nimi žádný národ toho byl neučinil; neboť wětšina jich postawila se we zjewný proti Církwi odpor. A proto zdálo se papežům, co strážcům jednoho společného zákona wíry pro wšechny křesťany, potřebno, tak zlého na nejwýše swůdného příkladu Čechům netrpěti, alebrž wšechnu sílu na to nasaditi, aby swůdný odboj ten třeba i násilím potlačen a drahocenný poklad jediné samospasné wíry, pro nějž člowěk dle wýroku písma sw. wšecky statky i žiwot obětowati powinen, člowěčenstwu w neporušenosti a celistwosti zachowán byl. Wedou-li se často kruté wálky mezi národy pro ničemné wěci, proč by se pro nejwyšší zájmy člowěčenstwa, pro prawou samospasnou wíru, neměly swrchowané oběti přinesti? Tak soudili papežowé ti a že se nemýlili, an kališníky české kacířemi čili zjewnými Církwe odbůjci nazýwali, tohoť dokazují zřejmě náboženské zásady jejich náčelníků jako n. p. Rokycany, tohoť doswědčují dostatečně pozdější dějiny české, zwláště času německého odboje proti Církwi, kde kališníci čeští s Lutherany německými se sbratřili a úplně od Církwe

odpadli, čehož onino papežowé jasně byli předwídali, jasněji zajisté, nežli kališnici sami toho tušili. Co mírných kališníků se týče, kteří wýminky w kompaktatech stanowené ponejwíce zachowáwali, o těch owšem nutno mírněji souditi, awšak jich strana w národu českém byla jen welmi nepatrná.

§. 8. Wznik jednoty Bratrské.

W historii wlasti naší zhusta se potkáwáme s názwem Pikartůw čili Českých Bratrůw a pozorowati budeme, kterak ctihodnému Janowi Sarkandrowi w Boskowicích, we Zdounkách a Holešowě s touto sektou bylo w tuhý zápas jíti. Zasáhalať ona záwažně a podstatně do dějin zemí našich, jelikož w nich walně rozšířena byla, a tudyž nutno, powahu její místněji poznati, aby se nám dějiny drahocenné wlasti naší w jasnějším okázaly swětle.

Jméno Pikart od některých se odwozuje od starosty Adamnikůw francouzských, který sám se nazýwal Adam, od jiných ale, snad proto že z krajiny francouzské Pikardie pocházel, Pikardem nazýwán byl, jakož i jeho stoupencům jmeno Pikardůw dáwáno. Sektáři tito se z Francouzska rozšířili do Nizozemska, do welké části Německa a posléze také do Čech, awšak zde od Žižky, jakž jsme slyšeli, s nejkrutější přísností potlačeni byli. — Prawdě podobněji se jmeno Pikard odwozuje od Beghardůw, spolku to mužůw, kteří následowali příkladu Beghinek, nábožných to

děwic a wdow, ježto powzbuzením kněze Lamberta le Beghe sestoupily se we spolek čili jednotu klássterskému spolku podobnou zawazujíce se slibem poslussnosti ku představené, slibem dokonalé čistoty a slibem dobrowolné chudoby dočasné, dokudž by totiž we dworcích jim k obýwání wykázaných dlíti chtěly. Mimo to zanássely se ssitím a praním pro potřeby měsstanůw, udělowaly naučení děwčatům a nemocné po domích ossetřowaly. Půwod jejich, jak už z tohoto účelu swětle znáti jest, byl chwalitebný a spolky tyto byly w časech, když káženi mrawní poněkud klesala, nowým spasonosným kwasem, jenž poznenáhla wssechny wrstwy společenstwa blahodatnou silou swou prostoupil. Ku docílení takowých swatých záměrů newáhal také ctihodný kněz Lambert le Beghe wssechny swé statky obětowati, an na swůj náklad Beghinkám dworec z malých domků sestáwající a jednou společnou zdí obehnaný wybudowal, chtěje jich nákazy swěta uchrániti a na wyšssí stupeň dokonalosti křesťanské pozwednouti.

Podlé příkladu spolků ženských wznikli záhy i spolkowé mužských čili Beghardůw, a sice nejprwé w Nizozemsku, pak w Německu a we Francousku. Už okolo r. 1215 se Beghardowé w dějinách objewují. Žiwili se ručnou prací, jmenowitě tkadlcowstwím, wykonáwali též menssí služby we chrámích co kostelníci a wedli buď w městě neb wně města we dworcích společnou zdí obehnaných společný žiwot jako Beghinky. Nejináče nežli těmto bylo i Beghardům wolno do swěta se nawrátiti a jmění do spolku při-

nesené nazpět wzíti, jakož i we staw manželský wstoupiti.

W pozdějších časech ale wplížily se i w tyto spolky šeredná kacířstwí a wšeliká nákaza mrawní, čímž se spolky ty půwodně ctihodné z dobrého kwasu pro společnost lidskou staly kwasem zlým. Nejednou pode jmenem Beghinek a Beghardůw ukrýwali se kacířští Fratricellowé w Italii, bezbožní a necudní bratří a sestry wolného ducha w Německu i we Francousku, a jiné kacířské nekázané sekty. Pročež se papežowé a císařowé nejednou nuceny widěli, proti nim přísně zakročiti a jejich dworce wyzdwihnouti. Tak k. p. okolo r. 1470 opat Bernhard z Hiršawy we Wirtemberku několik dworcůw beghinek a beghardů z rozkazu papežowa zrušil. Tímto tedy spůsobem přišli beghinky a beghardowé w powěst zlou a dáni jsou lidem w potupu a w opowržení.*) Jelikož pak Bratří Češští twořice mezi sebou jednotu jako beghardowé za podobnou sektu jmíni byli jako tito, ký diw že jim spiláno beghardůw aneb zpotwořeně pikartůw? Tožněni jsou týž i s kacíři Waldenskými, podle půwodce Petra Walda, kupce w Lyoně r. 1170, tak nazwanými, ode kterých wšak se podstatně lišili.

Tento pak jest půwod jednoty bratrů českých jak w Čechách tak na Morawě četně obýwajících. Jak už jsme slyšeli, dobyl Jiří Podě-

---

*) Pozn. Toliko Beghinky, které prwnímu účelu swému zůstaly wěrny aniž se kázně bedliwější a cudnosti nespustily, wzaty jsou od papežůw pod ochranu, a do dneška zachowán w Gentu weliký dworec Beghinek se šesti sty panen.

bradský r. 1452 ku konci srpna Tábora, středu to a posledního utíkadla sekty Táborské, i wimek, že náčelníky jejich uwěznil aniž wíce ze žaláře propustil. Spolu pak uwedeno na Tábor kalissnictwí podlé spůsobu Rokycanowa. Tím usilowal Jiří Poděbradský jednoty náboženské po celých Čechách dociliti, awssak úmysl ten nedosažen naprosto. Nebo Táboři teď rozptýleni rozcházeli se po celé wlasti a roznásseli símě wýstředné nauky swé do wssech končin země. Za příčinou touto widíme už r. 1453 téměř po wssech krajích českých wznikati sekty se swými zwlásstními kazateli. I na Morawě se jedowatý rak tento rozjídal. Tak n. p. kázal w Kroměříži Táborský kněz Štěpán proti přepodstatnění we swátosti oltářní, až od biskupa Olomouckého zahnán do Mezeřiče se utekl, kde odřeknuw se náuk Táborských ke kalissnictwí přilnul a welkou kalissnickou obec zřídil. W Morawském Krumlowě kázal prý jakýsi jinoch, jmenem Beneš, s welikým nadssením a dowedl toho ohniwou wýmluwností swou, že mnoho blouzniwců pro swé náhledy kacířské získal, a wssak toho spálením na hranici w Brně u přítomnosti 8000 diwákůw zažiti musel. Podobný osud potkal jakousi pannu Barboru, která w Prostějowě blouzniwce okolo sebe shromáždowala a jim kacířská kázaní činila.

W Čechách utwořily se obce bratrůw w Chelčicích, we Wilémowě, Diwissowě, Witanowicích, w Kolíně, Zatci, Lytomyssli, Hradci, Rychnowě. Jmenowitě pak w krajině mezi Domažlicemi a Wodňa-

ny bylo celé pásmo takowých obcí, které sice w náhledech swých náboženských se různily, předce ale jakousi podobnost a příbuznost we smýšlení a obcowání jewily. Mezi těmito bratřími nejwíce na sebe zraky připoutali Chelčičtí pod swým náčelníkem Petrem, kterýž četnými spisy swými sobě trwalé jméno pojistil, pak Mikulášenci pod náčelníkem Mikulášem z Wlasenic, kterážto sekta w Čechách i na Morawě až do 17. století se udržela, a nejwíce pode jmenem jednoty plačtiwé známa byla, poněwadž prý hojně plakati w obyčeji míwali; konečně Amosité podlé náčelníka Amosa tak nazwaní, kterýž nám zprávu o těchto a jiných sektách toho času zanechal. Welmi přiměřeně nazýwá p. Dr. Palacký we swých Dějinách českých (kn. 14. čl. 7. str. 403) sekty tyto „duchowním jedem, kterýž nemoha wyprýštiti se wíce jedním wředem, počal byl jízwiti uwnitř celé tělo národní."

Jako na Morawě tak i w Čechách užíwáno násilí ku potlačení těchto kacířstew a sice nejhlawněji se strany kališníkůw, totiž od Jiřího z Poděbrad, kterýž stůj co stůj jednoty u wěcech náboženských dociliti usilowal. Awšak mráz kopřiwu nepálí. Wýsledek takowého násilnictwí byl práwě opačný. Pronásledowání se strany státu a církwe kališnické odpor sektářů těchto jenom wíce podněcowalo, tužilo a jejich srdce tím wětší nenáwistí proti církewní a swětské wládě rozhárávalo. Odtud se dá wyswětliti, proč sektáři ti wšelikou wládu co žiwel wšemu wýwoji křesťanského žiwota pro-

tiwný powažowati a wyhlassowati počali, a hájice zásadu dokonalé rownosti wssech lidí nejenom co do důstojnosti člowěčenské, nýbrž i co do postawení jednotliwce we společnosti lidské, nazýwali se ponejwíce jen **bratřími a sestrami**. Jelikož pak nahlíželi, že nelze jim brannou silou odolati wládě swětské, která je drtila, počali sobě o křesťanské obci twořiti pojem, dle něhož swětské wládě nikterak nepřistojí, u wěcech wíry nucení aneb násilí užíwati; awssak i prawým křesťanům prý nepřísluffno též, zbraní proti swým pronásledowatelům zdwíhati a krwawé wálky wésti. Prawá Církew a stát prý sobě odporují čili dwě protiwy jsou, kterých prý nijak sjednotiti či smířiti nelze. Má-li tedy Církew zase tím býti, čím prý původně byla, musí z ní wssecko, cokoli se w ní státního nachází, býti wyklizeno. A jako prý mezi prwými křesťany nesmí se i mezi nynějssími jewiti nějaký rozdíl jmění, stawu a důstojnosti; wsselikâ prý důstojnost a bohatá nádhera spočíwejž jedině w názwu: „křesťan.“ Přísaha prý nikdy nebudiž činěna a odepři se wládě swětské naprosto, byť odepření takowé se ztrátou statkůw i žiwota spojeno bylo. Heslem křesťana budiž: wsse trpěti, wsseho s sebou nechat dělati jako beránek, když wlečen k obětowání; toliko wíry se nikdo newzdáwej, sám trpiž ale nikoho nepronásleduj, posslouchej ale neporoučej. Wálka pak pro jakýkoli účel budiž prokleta.“

Takowéto náuky přesmutné, protiřeké a wssechny základy posawadní společnosti lidské podwracující přednássel jmenowitě **Petr Chel-**

čický we spisu swém: „Sít wiry“ a podlé těchto zásad i w Chelčicích utwořil bratrskou obec. Tytéž zásady nalézají se i w jiných spisech jako w „traktatě o wiře a náboženstwí,“ pak we spisu „o ssełmě a obrazu jejím,“ kde wsselikou hanu kydá jak na sslechtu tak na duchowenstwo katolické, nejwíce pak na papeže, jejž w obrazu ssełmy wystawuje.

Na jewě leží, že zásady tyto we přímém odporu stojí s náukou písma swatého, ježto jasně učí, že wsselika wrchnost od Boha jest, a wssem poroučí, aby wrchnostem swětským i duchowním co od Boha ustanoweným pro Boha podrobeni byli a wsseliké rozdíly stawůw i jmění co Bohem určené powažowali. Tolikéž jasně do očí bije, že náuka Petra Chelčického o trpěliwosti a poslussnosti: „wssecko prý snássej, poslouchej, ale neporoučej,“ wsseobecné platnosti míti nemůže; nebo jak mile by u wsseobecnou platnost wessla, užby také nebylo příležitosti, kde by se dotčené cnosti skutkem jewiti mohly, jelikož by nebylo wíce takowých, jenžby pronásledowali aneb poroučeli a tím jiné w trpěliwosti a poslussnosti cwičili. Náuka tedy tato wsseobecně pojatá sama se wywracuje. Co pak se dotýče papeže, jehož Petr Chelčický w obrazu ssełmy wystawuje, jest to stará praktika wssech kacířůw, že co we zjewení sw. Jana o starém pohanstwí řečeno, rádi na Církew římskou potahují; tím wssak jedině wýpowěd Páně splňují, že brány pekelné wždy proti skále Petrowě zuřiti budou, ale že jí přece nikdy nepřemohou.

Podle spisůw Petra Chelčického wzdělal se Řehoř, rodilý zeman, jenž wlastně co otec neb původce Jednoty bratrůw Českých a Morawských wssím práwem powažowán býwá. Dle domnění některých starssích*) i nowějssích dějepisců (jako p. Gindelyho) byl Řehoř synem wlastní sestry Rokycanowy, dle pana Dr. Palackého, (kterýž twrzení swé k největssí prawdě podobnosti powýssil,) nebyl Řehoř nikterak příbuzným Rokycany, awssak často tohoto nawsstěwowal, jej co mistra u wěcech náboženských powažowal; jeho slowům horliwě naslouchal a s ním u wěcech wíry radu bráwal. Nejhlubssí pak dojem spůsobila na jeho zádumčiwé srdce slowa, která Jan Rokycana po odchodu Kapistranowu z Čech z kazatelny Týnského chrámu jakož i we soukromých rozmluwách o Církwi Římské hlásal, přirownáwaje tuto sselmě we zjewení sw. Jana a wsseliké sserednosti o ní wykládaje i žádaje spolu, aby Církew tato až do dna prý zkažená znowa ze základůw byla wybudowána.

Takowéto hřímání proti Církwi katolické přiwedlo Řehoře a několik Pražských jeho přátelů na mysslenku staré Církwe se úplně odříci a nowou od Říma zcela odchodnou dráhu nastoupiti. K dosažení tohoto účelu wyžadowal sobě Řehoř při častých náwsstěwách, jež Rokycanowi činil, jeho rady a náwodu. Tento wssak neuměje sám horoucím jeho tužbám a rozpakům náboženským wyhowěti, odkázal jej na Pe-

*) „Historia o těžkých protiwenstwích církwe české“ na str. 48 ř. 18 nazýwá jej též synem sestry Rokycanowy.

tra Chelčického a jeho spisy, jmenowitě na spis o antikrystu. Rady té uposlechnul Řehoř i jeho přátelé. Pilně čitalik spisy Petrowy, i nawštěwowali jej a rozmlouwali s ním a jeho žáky. W takowýchto pak rozmluwách nabýwali weždy wíce srdnatosti ke krokům přesmělým. Myšlénka o twoření nowé církwe w jejich mysli wždy wětší dostáwala určitosti, až tak wyzrála a dospěla, že se o její wtělení pokoušeti mohli. Ustanowili se na tom, pouze na základě písma swatého a wolného jeho wýkladu jako později protestanti němečtí wybudowati církew nowou, od Říma zcela neodwislou, w nížto by prý wšecko jak nauka tak kázeň církewní obnowena byla tou měrou, že by se obec jejich prwocírkwi křesťanské úplně rownala. Kdo ale, nemoha wyšším od Boha powoláním se wykázati, takowouto oprawu podniknouti smí? A w čem pak tato domnělá oprawa má záležeti?

Tu wšickni kacíři, byť sebe nábožněji a pokorněji se twářili, náramnou míwají odwážliwost. Nesmírná pýcha zaslepuje mysl jejich, tak že drzostné smělosti swé ani nepozorují a nejsouce od Boha posláni aniž toho jaké rukojemstwí majíce přece w oprawu Církwe se uwazují a w tomto co do nauky nemožném a co do kázně přenesnadném díle neomylnost sobě osobují, kterouž Církwi prawé (katolické) odpírají, ano domníwajík se i nadpřirozené míti widění, které prý jich ku takowémuto dílu mocně pobízí. Nejinak se událo i tuto. Řehoř a soudruhowé jeho obrali sobě za wzor Petra Chelčického. Jeho wěroucné zásady staly se ponej-

wice i jejich zásadami a jeho obcowání se společnými bratry stalo se i jejich žití spůsobem. Kněži katoličtí, byť sebe cnostnější, zdáli se jim podlé líčení Petra Chelčického pouhými býti slepci a chromci. Z nadpřirozeného widění co jistého rukojemstwí prawdy se míti domníwali.

Rokycana pozorowal sice bystrým zrakem swým tuto welikou proměnu w mysli Řehořowě a jeho Pražských přátelů. Dokud ale mladý rozhodně katolicky smýšlející král Ladislaw žil, neprotiwil se jí, hlawně pro nechuť ke králi, kterýž swé nelibosti ke straně kališnické nikdy netajil a k Rokycanowi welmi newlídně se míwal. Jak mile wšak Jiří Poděbradský na trůn králowský powýšen, pozwedl i Rokycana a s ním celá strana kališnická zase hlawy. A tu už směr Řehořůw stal se Rokycanowi welmi newhodným, poněwadž jasně nahlížel, že směr ten potká se s náramným odporem jak se strany duchowenstwa, které zásadami Řehořowými bylo náramně zlehčeno, tak se strany šlechty, která nowým učením tím co nejhlouběji se sníženu widěla, anobrž i se strany měšťanstwa, kteréž se naukou Řehořowou mnohonásobně potupeno cítilo a ujmy práw swých se obáwati muselo. Pročež když Řehoř a přátelé jeho Rokycanu k tomu měli, „aby opustě marnou arcibiskupské sláwy naději s lidem Božím (Bratřími) pohanění prý a kříž sobě zwolil, nepříwětiwě se ukázal, že nezbedně nastupují naříkal, a aby dadonce mu pokoj sami odstoupili, radil“ (Historia o protiwenstwích církwe české kap. 18. str. 51). Znamenajíce tedy Řehoř a soudru-

howé jeho, že Rokycanu se sebou potáhnouti nemohou, obrátili se do Wilimowa a Diwissowa chtíce s tamními bratry společný žiwot podlé swých zásad wésti. Awssak tito zůstawsse na půlcestí státi neoddělowali se zewně od kalissníkůw, anobrž nawsstěwowali jejich bohoslužby a přijímali od nich swátosti. Takowáto polowičatost nelíbila se Řehořowi, který rozhodnost milowal a se starou Církwí pražádného swazku míti nechtěl, protože tato práwě w té době i kalissníky mečem stíhala. Ježto pro zássť, která tenkráte proti Církwi katolické w Čechách panowala, počet bratrůw každým dnem zrůstal: raděno se tedy, co počíti, aby pospolu podlé zásad swých bratrsky žíti mohly. Tu se nenadále wolný nasskytl prostředek. Rokycana, chtěje poněkud Řehořowi a jeho přátelům wyhowěti a jejich nepohodlného naléhání se sprostiti, zjednal jim toho u krále Jiřího, že jim powoleno we wsi Kunwaldě za Žamberkem na panstwí Litickém zaraziti nowou osadu, jelikož předesslými wálkami husitskými obywatelstwo w této krajině bylo náramně zředlo. Panowalo pak zde na mnoze smýsslení Táborské, a nejeden z tutějssích kněžů jemu howěl. Imenowitě farář Žamberský Michal w takowé byl powěsti a skutečně nezdráhal se faru swou opustiti a k těmto bratrům Kunwaldským se přidružiti.

Kolonie čili osada tato stala se jako středisstěm wssech s Řehořem stejně smýsslejících a hlawami jednoty této byli Řehoř a Michal. Ježto se zdálo, že se od kalissníkůw neoddělují a toliko za účel mají, tisse a bez pře-

kážky wzorný žiwot wésti a jakoby wěrným býti odleskem prwokřesťanské obce: necháno jich na pokoji, aniž jim w čem ubližowáno. Tím počet jejich každým dnem se množil. Jelikož pak mnozí Táboři k nim přistoupili, wznikl záhy mezi nimi spor o swátosti oltářní, we kterém podlé náwrhu Řehořowa na tom přestáno, že o článcích wíry se nemá mnoho mudrowati, alebrž že nutno raději k činnému žiwotu prohlídati a co do wečeře Páně držeti se náhledu Petra Chelčického, podlé něhož není přepodstatnění, nýbrž chléb a wíno toliko duchowně co tělo a krew Páně se bráti mají. S Řehořem souhlasili dwa nejpřednější členowé spolku: býwalý farař Žamberský Michal a rolník Matěj z Kunwaldu. Řehoř pak sám byl jako základním kamenem celé jednoty.

K těmto členům brzo přidružili se i dwa katoličtí kněži: Jan Chelčický a Jan Táborský, a mimo tyto i několik duchowníků kališných, jako Jan farář ze Záboří, Wilém z Tábora, Ondřej druhdy opat Swato-Emauský a Martin z Krčina. Ze šlechty k nim se přitowaryšili: pan Method Strachota a pan Jestřebský, muž to učený. Kromě tohoto učence spolčili se s nimi i jiný mužowé učení jako: Ambrož z Prahy, Isaiáš, Wáclaw z Rychnowa, Tomáš z Přelouče, Jiří ze Sušic a j. Z rolnického a řemeslnického stawu walně přistupowáno k jednotě bratrům těchto, tak že jich počet záhy na několik tisíc zrostl.

Jiří Poděbradský powažowal spolek ten za

sektu Táborskou, kterou byl, jsa jesstě pouhým správcem země, násilně potlačil, jejížto zbytky wssak nyní zmohsse se opět pozwedaly hlawy. Ježto práwě tehdáž o korunu císařskou w Němcích stál a horliwým býti ochráncem jednoty náboženské se oswědčiti musel: tedy uzawřel wssecky sekty w zemích swých wypleniti a tudyž i tuto nowou sektu úplně zničiti. W tu dobu (r. 1461) zdržowal se Řehoř u swých přátel w Praze, aby zde o wěcech náboženských s nimi wyjednáwal a spolu s druhy swými nábožná cwičení konal. Uslyssew co od wlády se proti nim strojí, radil soudruhům, aby se rozessli, ale dwa z nich, přílissní horliwci, odepřeli toho řkouce: „Nechť skřipec jest nassím snídaním a hranice nassím obědem.“[4] Řehoř nechtěje od nich w horliwosti býti přewýssen, zůstal s nimi. I jati jsou skutečně a musili na skřipci trpce strádati, awssak nemajíce wytrwalosti w mukách počali klesati a odříkati se přeswědčení swého. Toliko Řehoř uwázán ke skřipci setrwal neoblomně we wssech mukách při swé wíře. Byltě pak tak těžké strádání na skřipci wytrpěl, že odwázán od sloupu padl polomrtew k zemi. Než později se opět zotawil. Z wesskerého trapliwého bratrůw wýslechu sslo na jewo, že zapírali přepodstatnění we swátosti oltářní. I byli, jedwa se poněkud zotawili, do kostela Týnského wedeni, kde před Rokycanou se bludu swého odpřisahati a wyznati museli, že se úplně s kalissníky srownáwají u wíře w předpodstatnění, w sedmero swátostí, w úctu a přímluwu Panny Marie, w orodowání Swatých, a pak teprw byli na swobodu

pusstěni. Toliko někteří zarputilejssí zůstali delssí čas w žaláři zatknuti a teprw r. 1463 popřáno jim wolného odtud odchodu. Nelze pochybowati, že i Řehoř teprwa po odwolání swých bludů byl z wězení propusstěn. Awssak newrátil se wíce do Kunwaldu, kde už obec bratrská byla zcela rozprássena, wssecky schůzky bratrůw zapowězeny a sám Michal na rozkaz krále Jiřího odstraněn. Nebo tento dal jej násilně jíti a do wězení na Liticích wsaditi.

Toho dozwěděw se Řehoř zahnul s přátely swými na panstwí Rychnowské. Zde chtíce pokoj míti, toliko po horách a po lesích se pokrýwali a co nejtajněji swé schůzky odbýwali. Společné strádání, které už byli přetrpěli, a které jim jesstě snásseti bylo, tím wíce jich wespolně spřátelilo a sbratřilo, pročež počali se wzájemně nazýwati jmenem, jež jim dáwno od swěta dáwáno, totiž bratři a swazek ten ustawičným protiwenstwím jesstě wíce se tužil. Uznáwajíce potřebu určitějssího pořádání a ustrojení spolku swého sessli se Bratři r. 1464 u Rychnowa na horách, aby wespolnou poradou ustanowili zásady jednoty swé. Schůzka ta bez pochyby pod ssirým nebem konána. Co do wěronáuky nerozmlouwáno mnoho, aby se wssem možným sporům wyhnulo, toliko ohledem na článek wěroučný o osprawedlnění člowěka určeno, že toliko, kdo účinnou láskou wíru swou projewuje, dosahuje ospraweblnění i spásy. Ostatní stanowy týkaly se jedině mrawůw. Láska, prawili, wymáhá zewnějssího doswědčení wíry dobrými skutky a pořádným i prostým žiwotem

jednotliwce. Kdo bohat, nechť odpírá sobě wsselikou nádheru w oděwu i w nábytku, nechť se wzdaluje wssech hlučných radowánek a stana se opatrowníkem chudých nechť sám se dobrowolné podrobí chudobě. Není sice třeba, aby se společné statkůw užíwání zawedlo, awssak každý měj swůj statek jedině pro bratra. Činí-li kdo záwět o swých wěcech, ať to učiní podlé zákona Božího. Pronássledowané bratry podporowati swatou budiž powinností jednoho každého. Kteříkoli by nezachowáwali bratrstwí u wíře a w obcowání, buďtež ze spolku wyloučeni.

Nelze nepozorowati, že spolek tento pro lidi hlubokého citu mrawného měl do sebe mnoho láhawosti. Práwě co w zásadách těchto přílissného, jako o nádheře a hlučných radowánkách bohatců, dosslo u mnohých zádumčiwců weliké obliby a táhlo je mocně ke spolku tomu. Zlássť wábiwě wytknut we stanowách těch účel jednoty, kterýž pro jest: „ustanowení se we sprawedlnosti, kteráž z Boha jest, wedení žiwota cnostného, pokorného, tichého, zdrželiwého, trpěliwého a čistého, ostříhání se we wíře Kristowě, přebýwání spolu w duchu lásky a w posluhowání sobě weispolek.“ Rowněž tak usslechtilé bylo ustanowení *): „We wssech wěcech slussných, hodných, poctiwých máme se zachowati a ostříhati, kde jsme kteří pod kterou mocí powýssenou, jichž máme poslouchati a pokorně poddáni býti w daních a robotách, i za ně se Pánu Bohu modliti. Též i w obcech mezi sousedy w jednotě

*) Wiz Dějiny národu českého díl IV. část. 2. str. 431 od p. Dr. Fr. Palackého.

se s nimi zachowati w poslussenstwí a we swornosti we wssech wěcech pohodlných k obecnému dobrému. Také bratři a sestry, kteří řemesla dělají neb selské dílo, ať na mzdě slouží, aby měli z čeho sobě potřeby činiti. Swobodní a hospodáři ať sami swými statky wládnou, a zwěďouce křesťana u wíře jednomyslného, an trpí nouzi, ať mu z milosti uděli statku ku potřebě hodné; a tak wssickni, jedni druhých břemen nesouce ať hledí plniti zákon Kristůw.[4]

Ussleehtilá tato ustanowení, wyjmeme-li wýsse uwedené přílissnosti, se úplně s wírou katolickou srownáwala a nejhlawnějssí blud Bratrůw záležel w tom, že mínili něco nowého stanowiti, čeho prý stará Církew neměla, kteráž přece tolika miliony swatých a Swětic Božích už toho času wykázati se mohla a we které tatéž účinliwá bratrská láska, tentýž čistý a neúhonný žiwot wssem údům se wezdy co wýminka spásy přikazowaly. Co pak nádherného skwostu w oděwu, nábytcích a stawbách se týče, jakož i hlučných radowánek, wssím práwem učila a učí Církew katolická, že pro jisté stawy a poměry žiwota takowé wěci se zakázati nemohou, nemáli uma a průmysl i radostiwost žiwota utrpěti ujmu. Sám Pán a Spasitel náš káral učeníky, kteří brániti chtěli Marii předrahou masť nardowou na hlawu a nohy jeho wyliti a nejenom hlučným radowánkám swatebním králowstwí nebeské přirownáwal, nýbrž i sám w takowých radowánkách účast bral.

Co wssak u Bratrůw chwály hodno, jestiť článek wěroučný, že osprawedlnění a spása ne-

dosahují se pouhou wěrou, jak tomu později učil Luther, nýbrž že k tomu zapotřebí také lásky účinliwé, která se neúhonným žiwotem a dobrými skutky jewiti musí, jinak že není náděje spásy. W tom owssem se učení Bratrůw s naukou katolickou úplně srownáwalo a tím i napotom učení protestantůw českých se od učení protestantůw německých wždy podstatně lissilo.

§. 9. Jednota Bratrůw pronásledowána od kalissníkůw.

Zatím pronásledowání Bratrůw se strany wlády kalissnické neustáwalo. Pročež od těchto až r. 1463 prwý list obranný, bez pochyby od samého Řehoře sepsaný, Rokycanowi poslán, w němž tyto jemu wýčitky činěny: „Kterak zasloužili jsme nátisku tebou nám spůsobeného? Co pak nedrželi jsme se wždy tebe a neposlouchali jedině twých slow, an jsme s Církwí w bludy zabředlou, jak jsi ji sám nazýwal, žádného spolku wíce míti nechtěli? Práwem-li swětská moc se proti nám sstwe? Násilí swětského užíwej se jedině proti těm, kteříž zákony společenské přestupují; ti buďtež strocowáni a do mezí slussnosti odkázáni. Swětská moc w pohanstwí wznikla, w křesťanstwu slussno užíwání její zawrhnouti.[4] Písemna obrana tato owssem Bratrům málo wýhody přinesla, anobrž pro odwozowání swětské moci z pohanstwa tím wíce wládu k násilným krokům proti nim popudila. Jako Jiří na swém panstwí tak i Zdeněk Kostka na panstwí Richenburském pronásledowal Bratry.

Zajaw čtyry z nich dal je zmučiti a odprawiti, protože přepodstatnění u welebné swátosti popírali. I sám Řehoř zdá se, že po druhé uwězněn strádal w Teplicích.

Jelikož duchowní podobojí Bratrům swátosti odpírali, nezbýwalo jim leč na zwolení kněžů ze swého wlastního středu pomýšleti. Za tou příčinou swolán w bouřech wálečných r. 1467 sbor asi 70 Bratrůw z Čech a Morawy do wsi Lhotky u Rychnowa w Čechách. Sbor ten sestáwal z odpadlých kněžůw katolických, z laikůw čili nekněžůw, učencůw a rolníkůw. Nejwíce se jich dostawilo z kraje Prachenského, Zateckého a Chrudimského w Čechách, pak z Olomouckého a Přerowského w Morawě. Hlawami celého sboru byli Řehoř a Michal. Blouzniwci ti wybrali skrze hlasy z prostředku swého dewět mužů, kteréž hodnými býti úřadu kněžského soudili: a powolawsse pacholete (jak dí Historia o těžkých protiwenstwích církwe české t. j. bratrské str. 57 a 58 kap. 20), tomu co se děje nic nerozuměj́ícího, dawsse mu zawřených dwanácte cedulek, rozdati je mezi těch dewět kázali. Bylo pak těch cedulek též dewět prázdných, a na třech toliko bylo napsáno: „Jest", totiž wůle Boží, za kterouž aby jim zjewena byla prosili. I stalo prý se řízením Božím, že ty tři psané cedulky přisslo do rukou tří mezi nimi: Matěje Kunwaldského, muže prý welice pobožného (rolníka), Tomásse Přeloučkého, muže prý učeného (bez pochyby písaře městského), a Eliásse Křenowského, muže obzwlásstně prý opatrného (mlynáře z Morawy).

Tito poněwadž los na ně byl padl, prohlášeni od Řehoře co muži od Ducha swatého woleni ke kněžstwí, jichž prý widěl w nadpřirozeném widění jsa rozpiat na skřipci. Uweden prý byl tehdáž na welmi weselou louku, na níž uprostřed stál strom hojné owoce mající (Jednota bratrská) a při tom prý widěl tři muže, jako nějaké téhož stromu strážné, jež prý nyní po šesti letech poznal býti těmiž, kteříž jemu w tom widění prý ukázáni byli. Sám pak widěl sebe co mládence wyobrazena, kterýž prý rozličné ptáky na ratolestech onoho stromu tak rasikou sprawowal, že žádný z nich z pořádku swého se wychýliti nesměl. Tím prý jemu ukázáno, že bude jako nějakým patriarchou nowé církwe. Tak ukončena wolba duchowníků bratrských a jako samým nebem potwrzena.

Aby pak se nezdálo, jakoby nowězwolení duchowníci prawomoc kněžskou bez poswěcení k tomu sobě oswojowali, odebral se Michal k jakémusi Waldenskému biskupu Štěpanowi, který byl hlawou Waldenských w Rakousku a o němž wubec wěřeno, že r. 1433 od jakéhosi římského biskupa nejwyššího důstojenstwí kněžského poswěcením dosáhl. Ten poswětil nejprwé Michala na biskupstwí, tento pak nawrátiw se k Bratrům poswětil Matěje Kunwaldského na biskupstwí, jeho dwa soudruhy ale na kněžstwí. Po tomto wýkonu složil Michal se sebe wšeliké duchowní důstojenstwí a dal se opětně od Matěje poswětiti.

W tomto jednání blouzniwých Bratrůw patrně widěti, do jakých protiřekostí se bezděčně

zamotáwali. Nebo co jednak popírali, zase jinak ztwrzowali. Popírali platnost swátostí katolických, an prý se i těch nákaza antikrystowa chytla, a přece dali swé wywolence wyswětiti od biskupa Waldenského, o kterém za jisto měli, že prý od biskupa katolického poswěcen. A opět zdáli se platnost poswěcení od biskupa tohoto popírati, an Michala, býwalého faráře Žamberského a katolicky poswěceného, od Matěje Kunwaldského poznowu poswětiti dali. Rozumí se samo sebou, že toto Bratrůw kněžstwí bylo docela jalowé rowněž tak jako we starém zákoně liché proroctwí wedlé prawého.

Ač Matěj toliko rolníkem a Eliáš Křenowský mlynářem býwal, přece nelze popírati, že sobě jakousi biblickou učenost byli přiswojili, kterouzto mocně owládali welkou část lidu w Čechách i na Morawě. Tímto spůsobem se byla utwořila obec bratrská. Už dříwe dáwáno členům jejím jmeno Bratrůw, jež oni také podrželi, nazýwajíce sami sebe Jednotou Bratrůw Českých. Jen pohrdawě spíláno jim Pikhardůw, a že w čas pronásledowání se w jamách ukrýwali, nazýwáni též Jamníky; tožněni také s Waldenskými, ode kterých wšak se podstatně lišili, jelikož tito ponejwíce němečtí kupci jsouce, jako utrakwisté w Čechách se twářili býti katolíkami, an Bratři takowého pokrytstwí rozhodně zawrhowali.

Poněwadž dle domnění Bratrůw nákaza antikrystowa i swátosti katolických a kališnických se byla dotkla a tedy tyto žádné platnosti prý neměly: tedy dali se wšickni členowé Jednoty od

nowých duchowníků swých poznowu pokřestiti; pak sestawen wýbor starssích celého spolku. W čele wýboru stáli bratrský biskup Matěj a kněží jeho Tomáš a Eliáš. Mimo ně woleni do rady co starssí: Řehoř, Jan Chelčický, Jan Táborský a Jan Klenowský. Wládnou ale dussí sboru a wýboru byl Řehoř sám co půwodce a patriarcha Jednoty Bratrské. Údowé sboru Lhotského pak do swých krajů se wrátiwsse roznesli zpráwu o těchto rozhodných krocích na wsse strany.

Když Rokycana o tom zpráwy nabyl, welmi se na Bratry rozhořčil urážen jsa tím, že se jeho autority (wážnosti jeho moci) odřekli. I káral weřejně wssetečnost lidí, kteří z laiků dělali prý sobě sami kněze a biskupy a upadali také w jiné trestuhodné bludy. Mimo to popouzel jak krále Jiřího tak duchowenstwo kalissnické i lid podobojí proti Bratrům. A skutečně král ...ní přísnost pr..ti nim zdwojnásobil, jakož i náwodem jeho na sněmu Benessowském r. 1468 ustanoweno, že Bratří wssady stíháni, žalařowáni a pokutami tělesnými k odwolání swých bludů donucowáni býti mají. Hrozným dekretem tímto Bratří poděsseni jali se wyhotowowati obranné spisy w takowé hojnosti, že nutno se náramné jich pilnosti obdiwowati a dlužno wyznati, že snad žádná malá sekta náboženská se takowou hojností písemných obran chlubiti nemůže jako Bratří, kteří po wesskeren čas trwání Jednoty, totiž po 180 let, nejen asi patero wydání swého wyznání učinili, nýbrž nad to k obraně swé tolik spisů u weřej-

nost wyslali, že wýtwory weškerého písemnictwí českého w tomto čase w oboru bohoslowném a historickém daleko přewyššeno počtem jejich spisů náboženských. Čelným spisowatelem na začátku obrany Bratrské byl Řehoř, jenž w obranném listu Rokycanowi zaslaném prawí, že Bratří ničehož nečiní leč co by on (Rokycana) jim sám byl dříwe schwálil, on sám že jim w ošklivost uwáděl starou církew, ank ji až do kořene zkaženou nazýwal. Jejich nauka že se neliší od nauky Petra Chelčického, jehož spisy on sám jim ku pilnému čítání byl odporučil.

We druhém listě, k němuž i připojeno upřímné wyznání wíry Bratrské, wytýká mu Řehoř, že neodstoupili oni od Rokycany, ale on že odstoupil od nich, jelikož oni toho se wěrně přidržují, co on sám byl prwé tak často jim schwalowal. W dotčeném wyznání Bratrském připuštěno sice učení o sedmeru swátosti, awšak jich síla a působení podmíněno prý jedině stawem čili hodnosti přijímajícího. Poskwrnění kněží prý ztrácejí prawomocnost swou, tak jako prý i tajní hříšníci jen polowičatě působiti mohou. Zpowědi tajné prý užíwáno buď při tajných hříchách, weřejné při zjewných. Spolu ustanoweno opakowání křestu pro wšechny, jenž by do Jednoty Bratrské wstoupili. Přepodstatnění popíráno, úcta Swatých zawrhowána, a tolikéž i přísaha, — jížto tak často potřebí, poněwadž se zhusta smlouwy pouze ústní uzawírávají, — za ostatek ze židowstwa a pohanstwa prohlášena. Podobně popíráno, že by moc občanská čili swětská práwo měla we spory nábo-

jenské se wkládati a k náboženstwí nějakému do-mcowati, anebo že by žádati směla služby wo-jenské, protože prý wojna nejwětšší jesti bezbož-nosti, ano i twrzeno, že občanská wláda co z pohanstwí pochodící nemá prý ani práwa zlo-čince stíhati, jelikož křesťanu přísluššé tiše trpěti, a udil-li ho kdo w prawé líce, má prý nasta-witi i lewé.

Nepozorowal tu Řehoř, jinak mrawný a wele nábožný, we swé blouzniwosti, že by wy-wrácením občanské správy při ochábnutí křes-ťanského smýšlení člowěčenstwo stádem drawých šelem učiněno bylo; nepozorowal, že při walné hříchu wládě k udržení pořádku zewnějšího ne-wystačují pouze swazky wíry a rodiny ani trest duchowní, jakowýmž jest wyobcowání z jednoty, a že pojištění statkůw, žiwota, cti a ochránění společnosti před úplným rozpadnutím důraznějších wymáhá prostředkůw, jež toliko wláda ob-čanská poskytuje.

Na rozšiřowání takowýchto zásad, které trůn a wšecky posawádní pořádky společnosti lidské podwracely, nemohl owšem král Jiří lho-stejně zírati a tudyž není diwu, že přísnosti proti Bratrům přitužil, a stanowy Benešowského sněmu zewrubně proti nim we skutek uwáděl. Poručeno poznowu, aby nikdež, ani w Čechách ani na Morawě, ti škodní lidé trpíni nebyly. Tedy zase mnozí z Bratrůw polapeni a na skřipci mučeni wyznati museli, že bloudili u wíře. Kteří pak mukám se wyhnouti chtěli, z domů swých utíkali a po horách i lesích rozptýleni w jeskyních přebýwali i tam nejsouce bezpečni ži-

wotem. Býwalý kněz Michal na rozkaz krále Jiřího jat a uwězněn strádal w Mostě, toliképž býwalý kněz Martin zatknut w Praze snášel protiwenstwí. Nejinak w Králowé Hradci a we Skuči mnozí bratří zjímáni a do wězení dáni, w Praze pak zatknut strádal w žaláři Matěj Dolanský. Na Morawě Jakub Hulawa w Kroměříži upálen. Wšecky zbory (domy ku shromáždění) Bratrůw pozawírány a schůzky wšeliké jim přísně zapowěděny. Nikde jim nepopřáno pokojného bydla, leč w Towačowě na Morawě, kde jim dáwána ochrana i podpora. A pronásledowání to bylo by ještě wyššího wrcholu dosáhlo, kdyby král Jiří nebyl zaměstnán býwal wálkou s Matiášem Uherským.

Přes wšeliká protiwenstwí tato neustali Bratří potajmo se scházeti, zlášť w lesnatých krajinách českých, kde r. 1468 w zimě swá shromáždění náboženská míwali. Zajímawo jest slyšeti, jak oni sami w historii těžkých protiwenstwí církwe české čili bratrské (kap. 19. str. 55) spůsob schůzek swých popisují řkouce: „Mnozí z nich (Bratrů), zwlášť přednější, po horách a lesích se rozptýliwše, w jeskyních přebýwali, i tam se obáwati musejíce. Protož sobě oheň ku připrawení nějakého pokrmu ne jindy než w noci, aby jich dým neprozradil, dělati museli: a při ohni w zimě sedíce, písma swatá čítali, a pobožná shromáždění míwali. Když pak weliký sníh býwal, a oni pro nějakou pilnou potřebu shledati se měli, tedy aby po šlapějích wyšlakowáni nebyli, do jedněch a týchž šlepějí wšicni wstoupali a poslední mezi nimi za sebou

jedlowou wětew táhl, že se ty sslepěje sněhem zasypaly a sslaku jiného nezůstalo, než ku podobenstwí jakoby nějaký sedlák ku potřebě swé chwojku za sebou wlekl.'

W těchto pro Bratry strastiplných dobách wywíjel Řehoř a wessteren wýbor starssích, jenž ze Lhoty do Lounska se byl přesídlil, neobyčejnou činnost. Na wssecky strany rozesílány jsou wěrnými posly potěssné a napomínawé listy k mužům i ženám a přese wsseliké překážky udržowáno nejčilejssí mezi Bratřími obcowání. W těchto nátiscích zdálo se jim zapotřebí, otewřeným listem o weřejnou rozmluwu se ucházeti, aby tímto prostředkem rozdrážděnost mysli proti sobě ukojili a we mnohých ussle chtilejssích srdcích soucit pro sebe zbudili. W listu tom žádali weřejného wýslechu a wystříhali wsseho krweprolíwání. Rokycanowi pak w osobitném listě wytýkali, že on hlawně jest půwodcem wssech strastí, ježto jim tak hojnou měrou snássetí jest; i pamatowali jej na staré přátelstwí, jimž druhdy s nimi spojen býwal, aby tak aspoň nějaký cit soustrasti w něm obudili. Awssak hudli hluchému; nebo Rokycana wydal oběžný list, w němž waruje wssechny sseredného pokrytstwí a temného se plížení - n e w ě r e c k é r o t y, kterýmžto wýrazem wlastně na Bratry narážel, třebas jich nejmenowal.

Takowé twrdé jednání Rokycanowo Bratry nad míru pohorssilo. I pustili u weřejnost list ke krajanům kalissnickým řkouce: Wasse duchowenstwo pronásleduje nás, protože jsme jemu poslussenstwí wypowěděli. Awssak tážeme se, w

čím jmenu smějí oni od nás poslussnosti wymáhati? Na papeže a biskupy ustawičně lají přirownáwajíce je wezdy antikrystu a neprokazujíce jim žádného poslussenstwí, ale ptáme se, od koho pak mají poswěcení a koho poslouchati přísahají? Jestliže tedy my jsme se od nich ničemu jinému nenaučili leč odboji, kterak se nám to opowažují wytýkati, nechcemeli s nimi žádných spolků míti, neprokazujeme-li my jim poddanosti, na kterou se nikterak potahowati nemohou? Wždy u nich slýchati, že prý Církew pokažena, swedena, že lidská ustanowení se do ní wplížila a ji porussila. Pakli ale my ruku ku práci přikládáme a podlé jich náwodu jednáme, hned říkají, že prý se od Církwe odtrhujeme a přece my toliko od moci a neprawosti wassich wůdců odchodíme a jedině spráwě ewangelia se zcela odewzdáwáme." Podobně psáno i králi Jiřímu, kde mimo jiné se prawí: „Což pak nepatříme ke straně pod obojí? Nepožíwáme-li wečeře Páně pod obojí způsobou? Ale s římskou Církwí nechceme žádných spolků. My se jí docela odřekli. Učiňte též, pak slysste nás a suďte. Bloudíme-li w čem, wssak to rádi naprawíme."

Tato opětowaná prosba o wýslech weřejný neminula se naprosto s wýsledkem. Na rozkaz krále Jiřího byl Martin z Králowé Hradce w Praze uwězněný wyslýchán od Rokycany, a když bludu swého, jímž přepodstatnění zapíral, odwolati nechtěl, byl zase do žaláře wsazen. Řehoř pak nepřestal býti činným u sestawowání malých spisů, jimiž přiwržence u wíře swé utwrditi wssemožně se snažil.

Wíce než deset takowých spisů se jemu wssím práwem přičítá.

Toto weřejné Bratrůw pronásledowání trwalo až do r. 1471, we kterémž oba hlawní odpůrcowé jejich, Jiří a Rokyeana, zemřeli. Ale práwě toto čtyrleté protiwenstwí Jednotu Bratrůw ještě wíce utužilo a rozssířilo, jelikož mnozí blouznivci si to za obzwlásstní milost a sstěstí pokládali, že jim popřáno bylo pro wíru trpěti. A tak se wyplnilo předpowídání usslechtilého Josta z Rosenberka, biskupa Wratislawského, kterýž „odrazowal bratry jímati a na smrt wydáwati říkaje, že mučedlnictwí (kacířůw) jest jako nedopečená pečeně, w níž se snadně čerwi líhnou: znáti dáwaje, že mučedlnictwím práwě wěřící (přiwrženci) se rozmnožují." (Wiz historii o těžk. protiw. cír. česk. kap. 19. str. 55).

Tímto tedy spůsobem wzala počátek Jednota Bratrská, která napotom neobyčejnou činností swou mohutně zasáhala do událostí wlasti nassí.

Zajaw čtyry z nich dal je zmučiti a odprawiti, protože přepodstatnění u welebné swátosti popírali. I sám Řehoř zdá se, že po druhé uwězněn strádal w Teplicích.

Jelikož duchowní podoboji Bratrům swátosti odpírali, nezbýwalo jim leč na zwolení kněžů ze swého wlastního středu pomýšleti. Za tou příčinou swolán w bouřech wálečných r. 1467 sbor asi 70 Bratrůw z Čech a Morawy do wsi Lhotky u Rychnowa w Čechách. Sbor ten sestáwal z odpadlých kněžůw katolických, z laikůw čili nekněžůw, učencůw a rolníkůw. Nejwíce se jich dostawilo z kraje Prachenského, Zateckého a Chrudimského w Čechách, pak z Olomouckého a Přerowského w Morawě. Hlawami celého sboru byli Řehoř a Michal. Blouznilwci ti wybrali skrze hlasy z prostředku swého dewět mužů, kteréž hodnými býti úřadu kněžského soudili: a powolawsse pacholete (jak dí Historia o těžkých protiwenstwích církwe české t. j. bratrské str. 57 a 58 kap. 20), tomu co se děje nic nerozumějícího, dawsse mu zawřených dwanácte cedulek, rozdati je mezi těch dewět kázali. Bylo pak těch cedulek též dewět prázdných, a na třech toliko bylo napsáno: „Jest", totiž wůle Boží, za kterouž aby jim zjewena byla prosili. I stalo prý se řízením Božím, že ty tři psané cedulky přissly do rukou tří mezi nimi: Matěje Kunwaldského, muže prý welice pobožného (rolníka), Tomásse Přeloučkého, muže prý učeného (bez pochyby písaře městského), a Eliásse Křenowského, muže obzwlásstně prý opatrného (mlynáře z Morawy).

Tito poněwadž los na ně byl padl, prohlášeni od Řehoře co muži od Ducha swatého woleni ke kněžstwí, jichž prý widěl w nadpřirozeném widění jsa rozpiat na skřipci. Uweden prý byl tehdáž na welmi weselou louku, na níž uprostřed stál strom hojné owoce mající (Jednota bratrská) a při tom prý widěl tři muže, jako nějaké téhož stromu strážné, jež prý nyní po šesti letech poznal býti těmiž, kteříž jemu w tom widění prý ukázáni byli. Sám pak widěl sebe co mládence wyobrazena, kterýž prý rozličné ptáky na ratolestech onoho stromu tak rafikou sprawowal, že žádný z nich z pořádku swého se wychýliti nesměl. Tím prý jemu ukázáno, že bude jako nějakým patriarchou nowé církwe. Tak ukončena wolba duchowníků bratrských a jako samým nebem potwrzena.

Aby pak se nezdálo, jakoby nowězwolení duchowníci prawomoc kněžskou bez poswěcení k tomu sobě oswojowali, odebral se Michal k jakémusi Waldenskému biskupu Štěpanowi, který byl hlawou Waldenských w Rakousku a o němž wůbec wěřeno, že r. 1433 od jakéhosi římského biskupa nejwyššího důstojenstwí kněžského poswěcením dosáhl. Ten poswětil nejprwé Michala na biskupstwí, tento pak nawrátiw se k Bratrům poswětil Matěje Kunwaldského na biskupstwí, jeho dwa soudruhy ale na kněžstwí. Po tomto wýkonu složil Michal se sebe wšeliké duchowní důstojenstwí a dal se opětně od Matěje poswětiti.

W tomto jednání blouzniwých Bratrůw patrně widěti, do jakých protiřečostí se bezděčně

zamotáwali. Nebo co jednak popírali, zase jinak ztwrzowali. Popírali platnost swátostí katolických, an prý se i těch nákaza antikrystowa chytla, a přece dali swé wywolence wyswětiti od biskupa Waldenského, o kterém za jisto měli, že prý od biskupa katolického poswěcen. A opět zdáli se platnost poswěcení od biskupa tohoto popírati, an Michala, býwalého faráře Zamberského a katolicky poswěceného, od Matěje Kunwaldského poznowu poswětiti dali. Rozumí se samo sebou, že toto Bratrůw kněžstwí bylo docela jalowé rowněž tak jako we starém zákoně liché proroctwí wedlé prawého.

Ač Matěj toliko rolníkem a Eliáš Křenowský mlynářem býwal, přece nelze popírati, že sobě jakousi biblickou učenost byli přiswojili, kteroužto mocně owládali welkou část lidu w Čechách i na Morawě. Tímto spůsobem se byla utwořila obec bratrská. Už dříwe dáwáno členům jejím jmeno Bratrůw, jež oni také podrželi, nazýwajíce sami sebe Jednotou Bratrůw Českých. Jen pohrdawě spíláno jim Pikhardůw, a že w čas pronásledowání se w jamách ukrýwali, nazýwáni též Jamníky; tožněni také s Waldenskými, ode kterých wšak se podstatně lišili, jelikož tito ponejwíce němečtí kupci jsouce, jako utrakwisté w Čechách se twářili býti katolíkami, an Bratři takowého pokrytstwí rozhodně zawrhowali.

Poněwadž dle domnění Bratrůw nákaza antikrystowa i swátostí katolických a kališnických se byla dotkla a tedy tyto žádné platnosti prý neměly: tedy dali se wšickni členowé Jednoty od

nowých duchowníků swých poznowu pokřestiti, pak sestawen wýbor starssích celého spolku. W čele wýboru stáli bratrský biskup Matěj a kněží jeho Tomáš a Eliáš. Mimo ně woleni do rady co starssí: Řehoř, Jan Chelčický, Jan Táborský a Jan Klenowský. Wládnou ale dussí sboru a wýboru byl Řehoř sám co půwodce a patriarcha Jednoty Bratrské. Údowé sboru Lhotského pak do swých krajů se wrátiwsse roznesli zpráwu o těchto rozhodných krocích na wsse strany.

Když Rokycana o tom zpráwy nabyl, welmi se na Bratry rozhořčil uražen jsa tím, že se jeho autority (wážnosti jeho moci) odřekli. I káral weřejně wssetečnost lidí, kteří z laiků dělali prý sobě sami kněze a biskupy a upadali také w jiné trestuhodné bludy. Mimo to popouzel jak krále Jiřího tak duchowenstwo kalissnické i lid podoboji proti Bratrům. A skutečně král ...ní přísnost pr..ti nim zdwojnásobil, jakož i náwodem jeho na sněmu Benessowském r. 1468 ustanoweno, že Bratří wssady stíháni, žalařowáni a pokutami tělesnými k odwolání swých bludů donucowáni býti mají. Hrozným dekretem tímto Bratří poděsseni jali se wyhotowowati obranné spisy w takowé hojnosti, že nutno se náramné jich pilnosti obdiwowati a dlužno wyznati, že snad žádná malá sekta náboženská se takowou hojností písemných obran chlubiti nemůže jako Bratří, kteří po wesskeren čas trwání Jednoty, totiž po 180 let, nejen asi patero wydání swého wyznání učinili, nýbrž nad to k obraně swé tolik spisů u weřej-

nost wyslali, že wýtwory weškerého písemnictwí českého w tomto čase w oboru bohoslowném a historickém daleko přewyšeno počtem jejich spisů náboženských. Čelným spisowatelem na začátku obrany Bratrské byl Řehoř, jenž w obranném listu Rokycanowi zaslaném prawí, že Bratří ničehož nečiní leč co by on (Rokycana) jim sám byl dříwe schwálil, on sám že jim w ošklivost uwáděl starou církew, ant ji až do kořene zkaženou nazýwal. Jejich nauka že se neliší od nauky Petra Chelčického, jehož spisy on sám jim ku pilnému čítání byl odporučil.

We druhém listě, k němuž i připojeno upřímné wyznání wíry Bratrské, wytýká mu Řehoř, že neodstoupili oni od Rokycany, ale on že odstoupil od nich, jelikož oni toho se wěrně přidržují, co on sám byl prwé tak často jim schwalowal. W dotčeném wyznání Bratrském připuštěno sice učení o sedmeru swátosti, awšak jich síla a působení podmíněno prý jedině stawem čili hodností přijímajícího. Poskwrnění kněží prý ztrácejí prawomocnost swou, tak jako prý i tajní hříšníci jen polowičatě působiti mohou. Zpowědi tajné prý užíwáno buď při tajných hříchách, weřejné při zjewných. Spolu ustanoweno opakowání křestu pro wšechny, jenž by do Jednoty Bratrské wstoupili. Přepodstatnění popíráno, úcta Swatých zawrhowána, a tolikéž i přísaha, — jížto tak často potřebí, poněwadž se zhusta smlouwy pouze ústní uzawírájí, — za ostatek ze židowstwa a pohanstwa prohlášena. Podobně popíráno, že by moc občanská čili swětská práwo měla we spory nábo-

jenské se wkládati a k náboženstwí nějakému donucowati, anebo že by žádati směla služby wojenské, protože prý wojna největšší jest bezbožnosti, ano i twrzeno, že občanská wláda co z pohanstwí pocházící nemá prý ani práwa zločince stíhati, jelikož křesťanu přísluší tiše trpěti, a uhodí-li ho kdo w prawé líce, má prý nastawiti i lewé.

Nepozorowal tu Řehoř, jinak mrawný a wřele nábožný, we swé blouzniwosti, že by wywrácením občanské spráwy při ochábnutí křesťanského smýšlení člowěčenstwo stádem drawých šelem učiněno bylo; nepozorowal, že při walné hříchu wládě k udržení pořádku zewnějšího newystačují pouze swazky wíry a rodiny ani trest duchowní, jakowýmž jest wyobcowání z jednoty, a že pojištění statkůw, žiwota, cti a ochránění společnosti před úplným rozpadnutím důraznějších wymáhá prostředkůw, jež toliko wláda občanská poskytuje.

Na rozšiřowání takowýchto zásad, které trůn a wšecky posawádní pořádky společnosti lidské podwracely, nemohl owšem král Jiří lhostejně zírati a tudyž není diwu, že přísnosti proti Bratrům přitužil, a stanowy Benešowského sněmu zewrubně proti nim we skutek uwáděl. Poručeno poznowu, aby nikdež, ani w Čechách ani na Morawě, ti škodní lidé trpíni nebyli. Tedy zase mnozí z Bratrůw polapeni a na skřipci mučeni wyznati museli, že bloudili u wíře. Kteří pak mukám se wyhnouti chtěli, z domů swých utíkali a po horách i lesích rozptýleni w jeskyních přebýwali i tam nejsouce bezpečni ži-

wotem. Býwalý kněz Michal na rozkaz krále Jiřího jat a uwězněn strádal w Mostě, tolikéž býwalý kněz Martin zatknut w Praze snášel protiwenstwí. Nejinak w Králowé Hradci a we Skuči mnozí bratří zjímáni a do wězení dáni, w Praze pak zatknut strádal w žaláři Matěj Dolanský. Na Morawě Jakub Hulawa w Kroměříži upálen. Wšecky zbory (domy ku shromáždění) Bratrůw pozawírány a schůzky wšeliké jim přísně zapowěděny. Nikde jim nepopřáno pokojného bydla, leč w Towačowě na Morawě, kde jim dáwána ochrana i podpora. A pronásledowání to bylo by ještě wyššího wrcholu dosáhlo, kdyby král Jiří nebyl zaměstnán býwal wálkou s Matiášem Uherským.

Přes wšeliká protiwenstwí tato neustali Bratří potajmo se scházeti, zwláště w lesnatých krajinách českých, kde r. 1468 w zimě swá shromáždění náboženská míwali. Zajímawo jest slyšeti, jak oni sami w historii těžkých protiwenstwí církwe české čili bratrské (kap. 19. str. 55) spůsob schůzek swých popisují řkouce: „Mnozí z nich (Bratrů), zwláště přednější, po horách a lesích se rozptýliwše, w jeskyních přebýwali, i tam se obáwati musejíce. Protož sobě oheň ku připrawení nějakého pokrmu ne jindy než w noci, aby jich dým neprozradil, dělati musili: a při ohni w zimě sedíce, písma swatá čítali, a pobožná shromáždění míwali. Když pak weliký sníh býwal, a oni pro nějakou pilnou potřebu shledati se měli, tedy aby po šlapějích wyšlakowáni nebyli, do jedněch a týchž šlepějí wšickni wstoupali a poslední mezi nimi za sebou

jedlowou wětew táhl, že se ty sslepěje sněhem zasypaly a sslaku jiného nezůstalo, než ku podobenstwí jakoby nějaký sedlák ku potřebě swé chwojku za sebou wlekl.'

W těchto pro Bratry strastiplných dobách wywíjel Řehoř a wessteren wýbor starssích, jenž ze Lhoty do Lounsska se byl přesídlil, neobyčejnou činnost. Na wssecky strany rozesílány jsou wěrnými posly potěssné a napomínawé listy k mužum i ženám a přese wsseliké překážky udržowáno nejčilejssí mezi Bratřími obcowání. W těchto nátiscích zdálo se jim zapotřebí, otewřeným listem o weřejnou rozmluwu se ucházeti, aby tímto prostředkem rozdrážděnost mysli proti sobě ukojili a we mnohých ussechtilejssích srdcích soucit pro sebe zbudili. W listu tom žádali weřejného wýslechu a wystříhali wsseho krweprolíwání. Rokycanowi pak w osobitném listě wytýkali, že on hlawně jest půwodcem wssech strastí, ježto jim tak hojnou měrou snásseti jest; i pamatowali jej na staré přátelstwí, jímž druhdy s nimi spojen býwal, aby tak aspoň nějaký cit soustrasti w něm obudili. Awssak hudli hluchému; nebo Rokycana wydal oběžný list, w němž waruje wssechny sseredného pokrytstwí a temného se plížení n e w ě r e c k é r o t y, kterýmžto wýrazem wlastně na Bratry narážel, třebas jich nejmenowal.

Takowé twrdé jednání Rokycanowo Bratry nad míru pohorssilo. I pustili u weřejnost list ke krajanům kalissnickým řkouce: Wasse duchowenstwo pronásleduje nás, protože jsme jemu posluſſenstwí wypowěděli. Awssak tážeme se, w

čím jmenu směji oni od nás poslussnosti wymáhati? Na papeže a biskupy ustawičně lají přirownáwajíce je wezdy antikrystu a neprokazujíce jim žádného poslussenstwí, ale ptáme se, od koho pak mají poswěcení a koho poslouchati přísahají? Jestliže tedy my jsme se od nich ničemu jinému nenaučili leč odboji, kterak se nám to opowažují wytýkati, nechcemeli s nimi žádných spolků míti, neprokazujeme-li my jim poddanosti, na kterou se nikterak potahowati nemohou? Wždy u nich slýchati, že prý Církew pokažena, swedena, že lidská ustanowení se do ní wplížila a ji porussila. Pakli ale my ruku ku práci přikládáme a podlé jich náwodu jednáme, hned říkají, že prý se od Církwe odtrhujeme a přece my toliko od moci a neprawosti wassich wůdců odchodíme a jedině spráwě ewangelia se zcela odewzdáwáme.“ Podobně psáno i králi Jiřímu, kde mimo jiné se prawí: „Což pak nepatříme ke straně pod obojí? Nepožíwáme-li wečeře Páně pod obojí způsobou? Ale s římskou Církwí nechceme žádných spolků. My se jí docela odřekli. Učiňte též, pak slyšste nás a suďte. Bloudíme-li w čem, wssak to rádi naprawíme.“

Tato opětowaná prosba o wýslech weřejný neminula se naprosto s wýsledkem. Na rozkaz krále Jiřího byl Martin z Králowé Hradce w Praze uwězněný wyslýchán od Rokycany, a když bludu swého, jímž přepodstatnění zapíral, odwolati nechtěl, byl zase do žaláře wsazen. Řehoř pak nepřestal býti činným u sestawowání malých spisů, jimiž přiwržence u wíře swé utwrditi wssemožně se snažil.

Wíce než deset takowých spisů se jemu wssím práwem přičítá.

Toto weřejné Bratrůw pronásledowání trwalo až do r. 1471, we kterémž oba hlawní odpůrcowé jejich, Jiří a Rokycana, zemřeli. Ale práwě toto čtyrleté protiwenstwí Jednotu Bratrůw jesstě wíce utužilo a rozssířilo, jelikož mnozí blouzniwci si to za obzwlásstní milost a štěstí pokládali, že jim popřáno bylo pro wíru trpěti. A tak se wyplnilo předpowídání usslechtilého Jossta z Rosenberka, biskupa Wratislawského, kterýž „odrazowal bratry jímati a na smrt wydáwati říkaje, že mučedlnictwí (kacířůw) jest jako nedopečená pečeně, w níž se snadně čerwi líhnou: znáti dáwaje, že mučedlnictwím práwě wěřící (přiwrženci) se rozmnožují.“ (Wiz historii o těžk. protiw. cír. česk. kap. 19. str. 55).

Tímto tedy spůsobem wzala počátek Jednota Bratrská, která napotom neobyčejnou činností swou mohutně zasáhala do událostí wlasti nassí.

Hlawa druhá.

Staw wěcí za panowání Matiáše (od r. 1471—1490) a Wladislawa II. (od r. 1471—1516).

§. 10. Staw církewní katolíkůw. Biskupowé Olomoučtí. Bohuslaw ze Šwamberka, wýtečný katolík.

Powědíno už, že r. 1471 Wladislaw, starší šestnáctiletý syn krále polského Kazimíra powýšen sice na trůn český, ale Morawa že s Lužicemi a Slezy zůstáwala w područí chytrého krále Uherského Matiáše, který pod záštěrou ochrany wíry katolické swou říši wíc a wíce šířil, a protož ač wěděl, že Wladislaw II. jest rozhodný katolík, přece po koruně české sáhal a k dosažení tohoto účelu w krwawých wálkách proti Čechům a jejich spojencum pokračowal. Opět tedy wšecky země ke koruně české patřící žasně hubeny a pustošeny jsou; krwawým pak wálkám těmto teprw r. 1478 učiněn konec na sjezdu obou králů w Olomouci, kde wespolnou smlouwou ustanoweno, aby Matiáš po čas swého žiwota podržel celou Morawu, Slezsko a Lužici, Wladislaw ale aby zůstal toliko králem českým a teprw po smrti Matiášowě w ostatní korunní země se uwázati směl. W bojích těchto toliko dwě města králowská na Morawě, totiž Uničow a Hradiště, českému králi wěrna

zůstala, poněwadž byla téměř weskrze slowanská; ostatní města, jako Brno, Olomouc, Znojmo a Jihlawa, chowající w sobě přewahu žiwlu německého, přilnula k Matiášowi co ochránci katolíkůw; nebo Němci na Morawě byli tehdáž horliwými katolíky a tudyž Čechůw, kteří walnou wětšinou ke kališnictwí byli přilnuli, nenáwiděli. W této horliwosti a nenáwisti wynikala přede wším Jihlawa, která wšak bohužel padesát let později, jak brzy uwidíme, horliwostí německého protestantismu wšechna ostatní města Morawská předčila.

Tenkráte na Morawě zaujímal (od r. 1457 — 1482) stolici sw. Methoda Protas, syn pana Wáclawa z Boskowic, muž to ušlechtilý, wysoce oswícený, bystroumný a náramně wýmluwný, o zwelebení škol welmi pečliwý, a jinými krásnými wlastnostmi ozdobený. Jsa příbuzným krále Jiřího se strany matčiny jal se býti prostředníkem mezi králem tímto a mezi stranou pánůw katolických zbraň proti králi zdwihuwších. J podařilo se mu hned na začátku bouří wálečných aspoň příměří r. 1467 mezi stranami wálčícími zjednati. Jak mile wšak Pawel II. klatbu na Jiřího krále obnowil a Protasowi práwo odjal, statkůw biskupských užíwati, pakli klatbu tu weřejně neohlásí a wšeliké s Jiřím obcowání nepřetrhne: tedy Protas jsa poslušen rozkazu papežowa r. 1466 klatbu dotčenou we jménu papežowu oznámil a ke straně pánů a měst katolických rozhodně přistoupil. Za to byly statky jeho od wojska Jiřího strašně hubeny a pustošeny, tak že Protas chtěje

papežowa, arcibiskupa Montrealského, kterýž podobně jako Ardicin toliko důchody biskupské bral, ale nikdy do Olomouce nezawítal a jen swými administratory welikou diocesi tu až do r. 1497 sprawowal.

R. 1497 ucházeli se opět kanowníci Olomoučtí w Římě o potwrzení biskupa, jejž byli sami sobě jednohlasně wywolili, totiž šestadwacetiletého sice ale wýtečného kanowníka Krakowského, Stanislawa Thurza, rodilého uherského hraběte. I dosšli, čehož už tak dlouho byly snažně žádali. Nowý biskup, který až do r. 1540 dioces Swato-Metodějskou sprawowal, hned následujícího léta (1498) we Wyškowě slawil synodu, ku které oběžným listem weškeré podřízené duchowenstwo wyzwal, aby kázeň dlouhým mezíwládím pokleslou obnowil a církewnímu žiwotu k dříwějšímu lesku a rozkwětu dopomohl. K účelu tomu sestaweno na synodě té padesát prawidel žiwota a kázně církewní, z nichžto některá byla dokonce nowá časowým potřebám přiměřená; ostatní pak starší už na dříwějších synodách daná řeďidla byla nyní se wší přísností obnowena.

Přese wšecky tyto ušlechtilé snahy biskupowy plížila a šířila se na Morawě bouřeň rozličného sektářstwí, aniž tomu přítrž učiniti mohl misionář od Alexandra VI. na Morawu poslaný, Jindřich Institoris. Marně také biskup na sněmu w Brně (1505) protestowal proti sektám a jejich ochráncům mezi pány. Wyneššen sice nález, aby jejich schůzky byly zapowězeny, jejich zbory zawřeny a jejich spisy spá-

lený. Nebylo wssak pánů, kteří by snahy biskupowy byli důraznými skutky podporowali.

K tomu jesstě jiné zlé se přidružilo. Šlechtici toho času co patronowé (ochránci a zadawatelé) far neostýchali se dle libosti ztenčowati neb ujímati nadání far, záwěti farářůw russiti a pozůstalost jejich si přiswojowati. Za touž příčinou byly fary na mnoze opusstěny a lid nemaje žádných pastýřůw stal se tím snáze kořistí neb lupem kacířůw. Mimo to místami duchowenstwo méně wzdělané a mrawně poklesslé dáwalo lidu pohorssení, jak toho doswědčuje kodex (form. Cap. Olom. f. 293) kapituly Olomucké. Nicméně wyskýtají se i w této době mrawní poklesslosti skwělé příklady wroucné zbožnosti a obětiwé lásky jak u laikůw tak u kněžstwa. Důkaz to, že Duch swatý wánkem swé milosti Církew prawou nikdy owíwati nepřestáwá.

W Čechách walná wětssina byla přilnula ke kalichu a jen menssina co úplně katolická přijímala pod jednou. I zde mezi katolíky nalezáme překrásné charaktery. Takowým t. p. wynikal pan Bohusslaw ze Swamberka. Píssek o něm nejmenowaný františkan*), jenž w 16. století u wysokém stáři žiwot swůj dokončil, w tato slowa: „Pan Bohuslaw byl rodu Swamberského, muž slussné wýsosti, wssecken hnátowitý a w ramenách a plecech rozssířený, prsou wysazených a silných, w obličeji přísný a w zezření hrozný, wlasůw ssediwých, w řečech skromný, w slibu wěrný a drže__iwý. Tak jsem jeho wy-

*) Wiz Anthologii z literatury české doby střední od p. J. Jirečka 1858 str. 88 a 89.

znamenal, když jsem několikrát s ním byl. Dobrým byl milostiwý, ale zlým hrozný a mstitelný; w odění byl statečný a witězstwí žádostiwý; mnohým byl strassný a hrozný a zwlásstě kacířům; neb jest byl prawé kladiwo na kacíře. Jednoho času těžce se byl rozstonal, i dal se oholiti a upokořiw se Pánu Bohu, wstěhowal se do Plzně, aby tam pilněji Pánu Bohu sloužil, nemaje takowého roztržení jako na zámcích; a tu pobyl nemnoho, dáwaje swaté almužny. Ale potom mnozí lidé urozeni, když do Plzně přijeli, wssichni ho nawsstěwowali a netoliko roztržení jemu činili, ale také u welikou ztrátu jeho přiwedli. A protož se odtud wystěhowal a na zámcích swých jako prwé přebýwal; awssak ani w tom nebyl bez ússtipkůw mezi lidmi, jakož obyčej lidský jest, že podlé nakaženého swého přirozeni i dobré obrátí we zlé, a každý, w čem sám jest, i do jiných má domnění a tak soudí. Ale muž we swé cnosti trwalý a stálý nedbal na lidské řeči, znaje dobře, že slowa s wětrem pominou a hřích jim wždy zůstane, a což dobrého kdo dobrým úmyslem učiní, za to od Boha odplatu wezme. A jakož jest příslowí, že kdo není wěrný Bohu, nebude wěrný ani člowěku: tento pak pán, poněwadž byl stálý u wíře křesťanské, tím slouže Bohu, byl stálý u wěrnosti králowské, tím slouže člowěku. Neb když král Uherský Matiáš náwodem a radou některých zrádců z Čech (jakož někteří z nich byli čtwrceni) úklad nebo pikel učinil o králi česském Wladisslawowi a už drahně zámkůw měl w Čechách: rozličnými chytrostmi

a podwody ssel na pana Šwamberka Bohuslawa, aby k téže zradě powolil a některého zámku postoupil jemu, aby tudy dokonal, co jest umínil; i nemoha nižádnou lahodnou řečí ani sliby jeho od wěrnosti odwésti, protož takowou lest na něm uložil, aby pozwali jeho do Budějowic a tu aby ho jali a do Budína přiwezli. A tak se jest stalo, že jel do Budějowic, a tu byl jat a nesen do Uher. Tu nižádného neměl s sebou než jednoho wěrného služebníka, který pilně wsse znamenal, co mu se dálo tu. Pak bylo známo králi i wssemu králowstwí, že ten rytíř statečný pro tu stálou wíru a wěrnou stálost netoliko hlad, žízeň, wězení a jiné nehody trpěl, ale také chtěl na tom umříti. Nebo byl psal do Čech na swé zámky wssem úřadníkům, a by zámkůw pilni byli a žádného nepousstěli, a by pak listowé jmenem jeho složení přisslí, aby jim newěřili a jednoho haléře aby za něho nedáwali. A tak w tom wězení byl až do toho času, když se spolu sjeli král český s uherským w Olomouci, a tu se smluwili a o některá města tu odměnu brali; a on w tom také byl propusstěn. Znal je dobře, že jest lépe pro prawdu muky podstoupiti, než pro lest a zradu ke statku a zboží přijíti, a lépe se ctí něco swého ztratiti a méně míti, než beze cti mnoho pokladůw dosáhnouti. A tak on při cti, při zdrawí, při statku zůstal a trpě pro sprawedlnost, w nebi odplaty neztratil.[4]

§. 11. Jiní wýteční katolíci této doby, zejmena pánowé: Bohuslaw z Lobkowic a Hasissteina a bratr jeho Jan, pán na Kadani.

Podobným krásným charakterem wynikal Bohuslaw Lobkowic z Hasisstejna, jehož Olomucká kapitola co laika byla pro biskupstwí wolila a o jehož potwrzení se tak snažně awssak bez prospěchu w Římě zasazowala. Byw narozen asi r. 1462 ztratil už w útlém wěku otce i matku a nemoha hodnosti doktorské účasten býti na wysokých sskolách Pražských pro nesnásselivost mistrů pod obojí, kteří přísahou k hájení kalicha každého doktoranta (čili o hodnost doktorskou se snažícího) zawazowali: wydal se i Bohuslaw jako jiní mnozí Čechowé katolické wíře swých předkůw oddaní do ciziny na studie, nejprwé do Štrasburku, pak do Bononie a Ferarry w Italii. Dosáhnuw hodnosti doktorské w římském i církewním práwu, projižděl jesstě jiná města Wlach a nawrátil se konečně r. 1485 do utissené wlasti na swůj Hasisstejn, kde ujaw dědictwí hleděl bedliwě wssecko hospodářstwí w pořádek uwésti. Jsa horliwý milowník wlasti se slzami toužil na rozdwojení krajanůw u wíře a widěl w tom i rozpadnutí a záhubu národa swého. S ossklivostí odwracel se od ssilených obhájcůw kalicha, kteří russili památky wíry, umění i slávy národní a zastenal pláčem holubiným stoje na zříceninách welebných někdy chrámů, na rumech spálených

klášterů, těchto bohatých zásobáren skwostných pokladů staré učenosti, a wida města obchodem někdy kwětoucí obořená a obywatelů téměř prázdná newýslownou byl pojat žalostí. S nesmírným též bolem pozorowal, kterak za příčinou swéwole u wíře zmáhá se pohrda a zanedbáwání ušlechtilých umění i zdiwočení mrawůw w celém národě. Protož žaluje bol swůj swatému českému patronu Wáclawowi w básni, we které líčí tehdejší (r. 1489) staw mrawní w Čechách a kterouž z latinského přeložil náš slowútný básník Winařický.*) Nemůžeme tomu odolati, abychom aspoň nějaký zlomek z té wýtečné básně w staroklasickém rozměrů sepsané nepodali. Dí na počátku pěwec k swatému Wáclawu wzdychaje:

Otče blahoslawený, jenž wlasti jsi žezlo držíwal,
Wzhledni na nás, pokawadž w obytech tebe ještě nebeských
Láska jaká k tomu národu wíže, jemuž jsi dědičným
Druhdy welel práwem; nezbýwák ochrany žádné
Nám nebohým w nehodách wezdejších, krom tebe pewná
Kotwice plawby naší! Ukrutné nás sice wálky
Ni krwawí mečowé nehubí; ani Mars**) neděsí nás
Lebkou chocholatou; kladeném již w ohni, jak ondy,
Města neplápolají, bezpečné na pastwině tučné
Praw sem a tam bloudí; ze polí bezpečné si rolník
Úrodu odwáží; žádný w lesní neobýwá
Houštině zákeřník; nijaká nás nouze nesouží;
Dost obilí role, dosti winohrady nám daly wína;
Stáda pasou se w lužích; we wodách ryb walně se hemží;
Zpíwání ptactwa s bukotem zwěře w háji se každém

*) Wiz spis jeho pod jmenem: Pána Bohuslawa Hasištejnského z Lobkowic wěk a spisy wybrané str. 124. W Praze 1836.
**) Mars u starých pohanů Bůh wálky.

Rozléhá; ani hlíza krutá, anižé smrtonosnou
Nakwassený wzduch trawéninou nasse oudy nemrtwí;
I zcela nás moru sousedního usseltila rána.
Máme i sílu jarou; zmužilá prsa máme, mohoucí
Snést nehodu wsselikou: duch, duch jen nesnesitelným
Pod neprawostí lká břemenem; neb k wlasti hynoucí
Láska mizí. Že sslechty není, kdoby wěrně se obce
Zastáwal. Již dosti na tom, w zlatohlaw-li a ssarlat
Oblečeni kráčíme a wětřiti pláſſtěm umíme;
Že wroucí žaludek skwostnými kojíme bažanty
A Kretským wínem; že sluhůw obklíčeni hejnem
Stále těkáme, a přiwětiwé wssem twáře jewíme,
Byťby pekelný jed pokryté utajiwalo srdce.
Rozkoš a po cti liché bažení wssady wládne; počestný
Mraw i stud pominul; příbuzná čistotě prawda
Wrátila se k nebesům. Wássní kam nás žene zápal,
Tam se hrnem. Libujem si a máme za prawdu, co
marný
Blud nebo prawdě Boží odporná powěra káže,
Diw že diwé swátosti*) na jižném Nilu wyniklé
Též nezawítaly k nám. Skwostný strojiti kwas umíme,
Alcinous**) moudrého jakým byl poctil Ulyssa,
Neb Trojskému jaký krásná Aeneówi Dido
Uprawila. Jídáme tissí, dokawad břicho jesstě
Wínem nepřekypí; pak, pak w howor ústa se náhle
Rozwazují. Nečekejž ale od nás rozmluwy čestné,
Jakby se rozbujené zběři mohla utissiti bouře,
Jakby se w uzdu jala; kterak otčiny sláwa by opět
Zdwihla se ke sláwě dřewní, a jaký asi zákon
Prospíwal by lidu: howořil o křiwých slibech, o lsti,
A kterakou úlisností ukonejssiti dá se
Žen powaha; kdy jaké slowo dal, než děwčinu objal
Namluwenou poprwé; kolikráte za jednou to páchal
Noc a jakých spanilí jeho druzi prowáděli kousků;

*) Ohawná modloslužba starých Egypťanůw, ctění zwířat n. p. wolů, psů, koček, krokodilů, zwlásstě pak býka Apis-a.
**) Alcinous král Fajaků na ostrowě Korfu byl welmi hostinský a strojil skwostné kwasy. Takowým kwasem poctil i bloudícího reka Ulyssa.

Jak weliké we schráni chowá zlata zamčeno břímě.
I měchoděk, w labutím, bídníci kochejte se lůžku;
Purpurowé líbejte, dokad wám líbo jen, ústa;
Rozmařilých prowozujte kratochwil a úklady díwkám
Čiňtež a rozkochaní ke chlipným wiňte se ňádrům;
Rozkoše píte nowé napořád! Co by ráčilo mlsné
Hrdlo, plodiž moře, země, plodiž wám obloha jasná;
Bezwinných utlačujte, a swými se pyšněte otci
A praděky; wšak nastane čas, takowé kdy weselky
W pláč a naříkání proměnjí černého Averna*)
Král a sudí! — Wěru byl by radou takowéhoto kmetstwa
Rozšířil Otakar**) swou od moře až k moři wládu?
Byl by on Alpy přešel, a práwo a zákony wlastým
Předpisowal městům? Ale prstem raději ústa
Zawru; neboť kdy jazyk swéwolný prawdu powídá,
Týlem jej trhají. — — — — — — — — —
— — — Wšak i lid mrawy panstwa se řídě, ubíhá
W bezpráwí stejné. Přisaháť nepráwě a kontí
Salby, to žert, wlasy pak wonnými potírati mastmi
Toť rozkoš; dlouhé při lichých noci tráwiti kostkách,
Zábawa urozených! Starodáwné již již utuchly
Wýznamy slow; moudrému šibal, šetrnému již odňal
Jméno u nás lakomec; slawného zamítati Říma
Swátky, to jest učenost, a padouchů štítíci se, pýcha;
Kdož lichotit se umí, ten za zdwořilého wyhlášen
A weleben. A by pak nezdálo se, že lhu, i příklad
Měj zde našich nemrawů. Zceněnou ženu wlastní
Někdo prodal za zlatých pět set; ač dlouho žiwil se
Při dworu královském; i kupec takowéto se mrzké
Koupě hoden wynašel. Ale ten, tážíš-li se, člowěk
Skutku nyní lituje? Ba chlubí se a zásluhy předkům
Rozkládá, a hlawou hází, jakoby k jeho wůli
Wšecko bylo stwořeno, co kolem swěta rozlit

*) Avernus podswětí, peklo.
**) Přemysl Otakar II., král český, jenž r. 1255 wtrhnul do Prus, pohanské obywatelstwo w bitwě weliké porazil a je přinutil, aby powěry pohanské pustili a se pokřestiti dali. Na to nedaleko baltického moře wystawěl slawné město Králowec čili Königsberk.

Jak mnoho má — nespí nejkrutšší wrah člowě-
čenstwa —
Rozdílných stran wíra u nás. — — Aj práwě
co lodka
Weslaře pozbawená morskými se příwaly zmítá;
Odporným diwocí wichrowé zahnawsse ji wáním
Uchwacují my podobně beze wšší rozwahy různě
Se zmítáme, ani wědomí, proč na swětě dlíme,
Což nasse spása, jaká ctnostným je zaslíbena sláwa,
Ký wsseho cíl a konec. — — —

A nyní obrací se zbožný básník k záwírce opět k tomu, s kterým začal, totiž ku swatému českému patronu Wáclawowi řka:

— — — — — — — — O přispěj již Otče milostný,
Nám na pomoc! aj lid swěřený twé ochraně již již
Pospíchá ku propasti; hrozít jemu záhuba náhlá,
Jestliže rychle se neslituješ, a s báně nebeské
Pekla již otwořený jícen polknouti hrozící
Nasse drahé dusse, záworami známými nezamkneš.

Jaká to bohatost ducha, jaká to wřelost a hlubokost mrawního citu, jaká to upřímná katolickost zrcadlí se w těchto spanilých duchowých kwitkách ussléchtilého básníka! Nenadsazujeme zajisté twrdíce, že Bohuslaw z Lobkowic bohatostí ducha a wýtečnou wzdělaností wssechny swé wrstewníky přewyssuje a že jmenowitě w plodech básnických jemu tehdáž rowného nebylo. Tolikéž neobyčejnou známostí swěta předčil nade wssechny, nebo procestowal netoliko mnoho křesťanských řissí na západě, nýbrž prossel i na wýchodě Syrii, Palestinu, Arabii, Egypt, Malou Asii, jižné Řecko a mimo to i wesskerou téměř Italii. Z cest těchto obohatil i swou wlast hojnými poklady památek staré wzdělanosti, dra-

hocennými zlásstě knihami a wzácnými plodinami cicozemsskými. Jsa jesstě na cestách těchto wolen byl od kapituly Olomoucké za biskupa Morawy, z čehož se přítel jeho, Oldřich pán z Lichtensteina, wýborný biskup Tridentský, náramně radowal; pročež i nejsnažněji ho listem od r. 1490 kardinalowi Ostienskému Julianowi odporoučel, dáwaje Bohuslawowi toto krásné swědectwí: „Pocházíť dle wědomí mého netoliko z rodu wysokého a z téléž wlasti, ale mimo mnohé zewnitřní tělesné přednosti jest on také muž welmi učený, latině a řečtině wýmluwný řečník, filosof, práwník a w písmech swatých dobře zběhlý. Podobně sobě také mnoho cností osobil; jest mírný, střídmý, zdrželiwý, swětskému zboží neoddaný, stydliwý, čistotný, tak že se ani nejmenssí náklonnosti k nedowoleným rozkossím u něho najíti nedá."

Zpráwa o této wolbě dossla Bohuslawa práwě, když na swé cestě z wýchodu do Benátek dorazil. Ač welmi pokorně o sobě smýsslel a sebe za mdlého a nedostatečného ku podnikání takowého břemena pokládal, přece nechtěl také wolbě té se opříti, aby snad, kdyby w tom wůle Boží byla, Swrchowaného na wýsostech neurazil. Awssak nepotwrzen byw w Římě neupadl w rozmrzelost a hněw, jakým lidé malého sice ale welmi pyssného ducha zahořiwají, nýbrž zachowal stejnou a klidnou mysl, poznáwaje a ctě w tom také wládnoucí ruku Páně.

Ač nejsa knězem přece o sjednocení Čechůw s Církwí katolickou se horliwě zasazowal a za

tou příčinou psal*) i Petrowi z Rosenberka, tehdejssímu správci králowstwí Českého: „Jak oud od těla ukatý musí i hníti i čerwy hmyzděti: tak i my, když jsme odděliwsse se od obecné Církwe, přijímání z kalicha chtiwěji, nežli slussné byto, ujali, hned jsme hynouti počali, a pod zástěrou kalicha w tisíc jiných bludůw jsme upadli; kteříž bludowé budouli twou pilností a bedliwostí díl trestáni, díl wyhubeni, co bude nad tebe ssťastnějssího? — Zdá se mi, že wím myssleni twá tajná, totiž že ty se nedomníwáš, by tobě příležel o to péči míti, protože nejsi knězem a že duchowním přileží služby Boží. Ale mníš, že jest tobě na tom dosti, když za twého hejtmanstwí nic se nestane proti práwům lidským a proti pokoji země. Ale i pokoj w tak weliké rozličnosti náboženstwí s těžkem kdy pewný a stálý býti může. Neradímť já tobě pokoje russiti; neb jest nejutěssenějssí wěc pokoj, ale než se oč pokusíš, máš wyzwěděti obecného lidu wůli a uchlácholiti nějakým obyčejem opatrným srdce jejich, a k tomu mysl některých těch, kteří chtí obecní dobré zachowati, k sobě přiwinouti. Musíš také k nim we sněmích mluwiti ty řeči, kteréžby wíce přízeň k nim twou a milost otcowskou, nežli pýchu a nenáwist ukazowaly. Neb ta lékařstwí, kteráž twrdé ssíje spísse skloňují, nežli zlomují, mnohem jsou bezpečnějssí i snadnějssí. A přihodí se potom snad toto, že ježto by ti wál-

*) List tento překrásný a dlouhý psán od Bohuslawa z Lobkowic česky, poněwadž byl určen k wetejnosti, k napomínání totiž i jiných pánůw, kteří latině nerozuměli.

kou nemohli býti přemoženi, rozumem budou podmaněni. I sami kališnici jiná nakaženi neméně než my mají w ohyzdnosti a hrozí se jich, kteréžto kališniky já hyzdím, wšak tak, že je w něčem chwálím. Hyzdím pro toto, že jako nápoj sice zdrawý, w jiný čas a na jiném místě přijatý k záhubě se obracuje: tak z kalicha pití jedem neposlušenstwí nakažené musí býti smrtedlné; chwálím pak proto, že majíce na takowém z kalicha pití dosti, nic jiného proti náboženstwí křesťanskému nečiní. Ty kališníky oněmi starými sněmu Basilejského smlouwami, nebo jinými, kteréžby mohly býti trpiny, pode jho Církwe uwedené připojíš-li, bude toto, což se přiházi we wálce, že dobuda nejohraženější a nejpewnější města strany, ostatní potom snadno bude dobyti."

Nedosáhnuw služby církewní Bohuslaw přikázal se ke službě dworské u krále Wladislawa w Budíně. Awšak žiwobytí w těchto kruzích se jemu brzo znelíbilo. S nechutí swrchowanou bylotě jemu se díwati na hrdé a zawilé dwořanů některých sobě počínání, a wida, „že pro pletichy wšelikých stran," jak dí p. Winařický, ničímž k obecnému dobrému wlasti swé neprospíwá, opustil po roce Budín." Nawrátiw se na swůj milý hrad Hasištejn, oddal se docela wědám a blahodějným skutkům. Pro lásku k wědám a literarným prácem nikdy se nezasnoubil, alebrž swoboden jsa wešdy tím činněji na oživení literatury čili písemnictwí působil, a práwě když spisowáním historických památek wlasti naši se zaměstnáwal, překwapen jest smrtí 11. listopadu l. 1510 asi w 48. roce wěku swého.

Překrásně a spolu úplně podlé prawdy líčí charakter jeho pan Winařický takto: „Sličná byla postawa Bohuslawowa. W oku jeho obrážela se spanilá dusse; wysoké čelo dodáwalo obličeji důstojné wážnosti; w celé twáři jewila se wlídná příwětiwost; wýmluwné rty prozrazowaly hojnost a jasnotu jeho pomyslů. Utlý cit, jemné srdce, ohniwá fantasie, pronikawý wtip, zdrawý soud, pewná wůle a smysl wesměs usslechtilý byly jměni oswíceného ducha jeho. Umění, wlast a cnost, tato spanilá trojice, dělily se o celou jeho bytost. Komu to tré swaté bylo, snadno sobě získal přízeň jeho. Osobním toliko zásluhám přičítaje cenu, urozenstwí pokládal jediné za podnět k následowání sslechetných a slawných předků. Známosti ducha swého rozssiřowati byla jeho rozkoš: od dobrých a wzdělaných milowánu býti, jeho sláwa. W obcowání byl nepřetwářený, w mrawech neúhonný, mírnosti ssetrný. Učených sstědrý byl podpůrce, poddaných wlídný pán. Úřadů a důstojenstwí ctižádostiwě nehledal; nikdy se ale od služby wlasti a církwe neoddalowal. Wlast upřímně milowal, a o sláwu její horlil: k wadám krajanů wssak oči nikdy nezawíral. Wěren Církwi katolické, hájil zákony její proti nepowolaným odpůrcům: neřest a nekázeň, kdekoli je nassel, nessetřiw ani osoby ani stawu, přísně káral. Nehody wlastní welikou mysli snássetí uměl: strasti obecní pohybowaly jeho usslechtilou dussí. Bohuslaw byl weliký muž.“

Rowněž tak sslechetně smýssel a jednal starssí jeho bratr Jan pán na Kadani, který

nám w jazyku českoslowanském zůstawil dwa krásné spisy, totiž „popis pouti jeho do Jerusaléma" a „Zpráwa a naučení synu Jaroslawowi." Wzácné spisy ty wezdy swědčiti budou o jeho oswícenosti, hluboké a wroucné pobožnosti i milé spanilomyslnosti. Zemřel r. 1517 a pochowán w Kadani we klássteře, jejž byl sám založil.

§. 12. Stinné stránky obecného žiwota w této době.

Na těchto skwělých wzorech katolických wýtečníkůw oko s rozkossí spočíwá, awssak nutno nám též zírati na stinné čili černé stránky tehdejssího žiwota, poněwadž w nich namnoze pozorowati mocné podpaly k nápotomním bouřným přewratům. Král Wladislaw byltě sice powahy usslechtilé, laskawé a mírné, ale přílissná dobrota srdce jeho zle se hodila k časům, kde ráznosti weliké třeba bylo, aby zastaralé nepořádky odklizeny, nowě wzniklé mohutné spory wyrownány a blahonosné základy řádu nowého položeny byly. Nemoha žádnému, kterýž ho o něco žádal, ničeho odepříti, musil se nad míru wrtkawým státi, an brzo se nucena cítil odwolati, co byl w přílissné dobrotě někomu na ujmu druhého powolil. Záhubné následky takowé slabosti ukázaly se jmenowitě tehdáž, když Wladislaw po smrti Matiássowě také králem Uherským učiněn do Budína se přesídlil a spráwu králowstwí Českého nejwyšssím úřadníkům zemským odewzdal. Úředníci důchody králowské ke swému wlastnímu užitku obraceli, tak že král maje

dworské služby swé wypláceti wždy w nesnázích peněžitých kleměl. Tak k. p. musel Bohuslaw z Lobkowic, když ode dwora králowského z Budína na Hasisstejn se nawrátil, jesstě několik let čekati, nežli mu služba jeho wyplacena byla.

Mimo toto zlo wyrojilo se příčinou přílissné dobroty a showíwawosti králowy jesstě hejno jiných mnohem horssích nepořádků. Za jeho nepřítomnosti w Praze zbujněla náramně sslechta česká, wyjma už jmenowané usslechtilé rody, jako Lobkowicůw, Swamberkůw a mimo ně Towačowských z Cimburka*), Pernstejnůw, Žerotinůw a. j. Nadužíwajíce wzdálenosti a dobrosrdečnosti králowy usilowali rozbujnělí sslechticowé na lid sobě poddaný to samé těžké jho newolnictwí čili rabstwí wložiti, které už dáwno w Uhřích a Němcích panowalo; i ukládali lidu pod rozličnými záštěrami nowé a wětssí platy, těžké roboty a jiné powinnosti, zapowídali poddaným stěhowati se z panstwí na panstwí anebo do měst bez panského powolení, kteréž owssem jim ponejwíce odpíráno. Ano i toho si na slabém králi wymohli, že poddanému nedowoleno, aby proti pánu swému co žalobník před soudcem zemským wystoupil. Tato swéwole tak wysokého stupně dosáhla, že wýtečný Bohuslaw z Lobkowic o jednom urozenci swého času, kterýž i swou manželku prodal, takto žalostně pěje:

---

*) Jan a Ctibor Towačowský z Cimburka wynikali jmenowitě horliwou láskou wlasti. Působením Ctibora ustanoweno r. 1480, aby w desky zemské morawské budoucně wklady se dály jazykem českým. Tentýž Ctibor sepsal také práwnickou slawně známou knihu „Towačowskou."

— — — — — než onenno prodajce
Manželky proti lidstwu ukrutněji nežli sewerná
Zuří mědwědice; jako nic tomu lotru widí se
Stíti člowěka dáti mečem, protože trochu wíce
Mu w kamnech zatopil.

Takowéto utlačowání lidu chudobného mělo w náboženském ohledu to neblahé owoce, že učení Bratrůw, dle něhož wšechen rozdíl stawůw mizel a bratr swé jmění jen pro bratra měl, že toto učení zdálo se lidu poddanému býti spásou s nebe poslanou a že šlechtice, kteří k jeho straně stáli, považowal za nejušlechtilejší wýkwět národa, ostatní wšechny ale za ukrutnou zběř w podobě lidské. A jelikož lid krátkozraký takowéto nemilosrdné pánůw mnohých počínání wíře katolické nejwíce připisowal od antikrysta prý weskrze nakažené, ký diw, že zraku jeho zakalenému poznenáhla slunce prawdy katolické docela zapadlo a že posléze skoro naprosto oslepnul pro nazírání na utěšené krásy prawé choti Christowy, Církwe katolické? Owšem se ubohý lid ten náramně mýlil, an sčítal na Církew, zač ona nemohla, čemu i nejušlechtilejší synowé její jako Bohuslaw a Jan z Lobkowic a j. usilowně bránili. Zpomeňme sobě jen na slowa Bohuslawowa wýše uwedená:

— — — — — Po wšech, bídníku co prospěje tobě
Lízati prach kaplách, co pěstí w ňádra se bíti,
Obžiwu-li stracuješ nuznému, robot-li a činži
Nesmírných jemu ukládáš, k nebesům-li se díwáš
S twáří nádhernou, mrzkostí neznaje wlastních? atd.

Podobně ušlechtile smýšlel i jeho starší bratr Jan, neb we Zpráwě a naučení, které dáwá swému synowi Jaroslawowi, prawí k němu

w naſſem jazyku materſkém: „Buď miloſtiwý ſwým poddaným, chceš-li, aby Pán Bůh miloſtiw byl tobě. — Slyš rád každého též, chudého i bohatého, w jeho potřebě a jemu ke ſprawedlnoſti dopomoz anebo dopomoci kaž těm, jimž to učiniti přiſluſſí, a ſkrze to láſku od lidí a proſbu ku Pánu Bohu míti budeš za twé dlouhé zdrawí a we wſſem ſſtěſtí. — Nakládej pěkně s lidmi poddanými a nečiň jim křiwdy, ať tě raději chwálí, než by tě před jinými hyzdili atd.

Podobně záhubný wliw měla na žiwot církewní dlouhá rozepře mezi ſtawem měſtſkým a mezi ſtawy wyšſſími. Tito jali ſe činiti wěci, které čelily proti ſtarodáwným wýſadám měſtſkým. Prowozowali totiž žiwnoſti, které poſud měſſťané ſobě byli wyhražowali jako n. p. waření piwa, i přinucowali poddané, aby toliko ze zámků jejich piwo brali, ano zapowídali jim obilí do měſt na trh woziti. Mimo to majíce ſoud zemſký w rukou nedowolowali měſtům ſtatky zemſké kupowati a je w deſky wkládati, měſſťany pak před ſoud zemſký i w případnoſtech k ſoudům měſtſkým náležících poháněli, konečně i toho ſe domahali, aby ſtaw měſtſký ze ſoudů zemſkých docela wyloučen byl. I odwážili ſe wſſe to zákonně ſtanowiti a ſneſli libowolné nálezy takowé w knihu zákonnou, kterou r. 1500 i tiſkem wydali. Proti takowým bezpráwím zdwihla měſta žalobu u krále Wladiſlawa, který, aby ſpor ten rozřeſſil, přiſſel do Prahy, ale od pánů toliko obklopen a od nich docela opanowán jſa wyneſl r. 1502 rozſudek podlé chuti ſtawů wyšſſích, což, jak ſnadno předwídati bylo, měſſťan-

stwo náramně rozhořčilo. Král dobrý ale slabý znamenaje weliké měsstanů rozjitření odwolal sice rozsudek, ale páni, kteří jej byli už w zá- kony wtáhly, nechtěli wíce od něho upustiti, a jelikož Wladislaw w Čechách se nezdržowal, prowozowány wsseliké swéwole a páchány ohaw- nosti, jak jsme je wýsse od sslechetného Bohu- slawa z Lobkowic wyličeny pozorowali. Dlou- hotrwalá rozepře tato spojená s krwawými po- tržkami teprwa přičiněním ussechtilého pana Wiléma z Pernssteina pod králem Lud- wíkem r. 1517 památnou smlauwou Swato- wáclawskou narownána byla w ten spůsob, že města upustila od wýhradného waření piwa, panstwo a rytířstwo pak od nowě wymysslených půhonů a jiných nowot, jakož i od obmezowání tře- tího hlasu městského na sněmích zemských.

Dlauhé tyto a krwawé rozbroje nesly w nábožensko-mrawním ohledu jedowaté owoce. Hrozná surawost, zdiwočilost a krutost počaly se ssířiti a pácháno zločiny, při jejichžto zpomínce mysl lidská žasne. Jenowitě rytíř Jiří Kopidlan- ský chtěje dobře zaslaužené odprawení bratra swého pomstiti na měsstanech Pražských, kteří jej pro wraždu stíti dali, osekáwal měsstanům netoliko Pražským, nýbrž i jiným, kteří do ru- kou jeho padli, ruce i nohy, a jiné osoby stawu rytířského napadali messtany na silnicích a olu- powali je násilně jako lotři. Celá země byla plná takowých ukrutností a ohawností, a co nej- wíce při tom podiwno, úředníci zemssti nebrá- nili těmto zločinům. K neřestem podotknutým owssem se wýborně hodilo nowé ewangelinm,

úřad swůj. Tím kališníci horliwí nad míru potěšeni každým dnem směleji proti katolíkům wystupowali. Poněwadž ale páni katoličtí na swých panstwích, kde i kališníci byli, toliko kněze pod jednou rozdáwající na fary dosazowali, bylot se nowých krwawých potržek obáwati a protož král Wladislaw o nowé wšech stran smíření jednati se jal, awšak žádného dorozumění a narownání nedocílil. Nebo katolíci chtíce papeže poslušni býti, nesměli se o wěcech wíry smlouwati s těmi, které Řím kacířemi nazýwal, a protož se kališníkům toliko k úmluwě o pokoji na osm let nabízeli. Horliwí kališníci wšak zawrhnuwše takowé nabídnutí tím jízliwěji proti katolíkům sobě počínali. Za tou příčinou se konšelé Pražšti, na wětším díle rozhodní katolíci němečti, o zajmutí několika nejhorliwějších kališníků mezi sousedy usnesli. Jak mile se o tomto naměření konšelů w obcích Pražských powěst rozšířila, zbouřili se horliwí kališníci proti konšelům, wytloukli radnice, některé konšely katolické neb mírně kališnické z oken wyházeli a zbili, nad jinými soud učinili a katanům je ku popravě odewzdali (1483). Král, kterýž se tehdáž buď w Kutné Hoře aneb we Hradci Králowé zdržowal, neodwážil se wrahy ty potrestati, ačkoli katolíci pro swou bezpečnost na tom stáli; toliko na sněmu zemském w Kutné Hoře (1485) zprostředkowal mezi oběma stranama mír na 31 let, který wšak po wyplynutí lhůty této opět na delší čas byl obnowen. Smlouwa mezi oběma stranama na dotčeném sněmu učiněná byla napotom wedlé

kompaktat základním zákonem, dle něhož se náboženské poměry mezi katolíky a kališníky říditi měly. Zákonem tím stanoweno, aby strana strany neutiskowala a nekacekowala, a každá ty chrámy podržela, které při počátku panowání Wladislawowa w držení měla.

By pak pokoj w zemi tím jistěji se upewnil, jednáno l. 1492 opět s papežem Alexandrem VI. o potwrzení kompaktat, w čemž pánowé čeští nejlepší prostředek míru widěli. Poněwadž ale i tento papež jako jeho předchůdcowé potwrzení kompaktat toliko za potwrzení odboje proti Církwi wším práwem powažowal, byla i tentokráte prosba českých pánůw odmítnuta. Následky tohoto odepření nejewily se ještě kališníkům tak těžce, dokud biskup Augustin Sanktuarienský žiw byl, a pokud se jim podařilo, po smrti jeho (1493) swěticího biskupa z Modeny, Filipa de Rowawilla podobným spůsobem jako dříwe Augustina pro swé záměry získati. Když tento ale už po půl čtwrta letech zemřel (1507), a nikdo jim z okolních biskupů čekance kněžstwí wyswětiti nechtěl, nastal jim opět bolestně ucitěný nedostatek duchowních. Aby tomu poněkud odpomohli, posílali žáky ke stawu duchownímu náchylné do wzdálených zemí, obyčejně do Wlach, aby tam rozličnými nezákonnými spůsoby poswěcení od kteréhokoli biskupa dosáhli. Žádáno od nich obyčejně odříkání-se kalicha, kteréžto wýmince se oni sice na oko podrobowali, jak mile wšak se do wlasti nawrátili, hned bez rozpaků pod obojí spůsobou swátost oltářní wěřícím rozdáwali. Z toho lze

také souditi, jací to asi pastýři duší lidských byli, jenž tímto způsobem do ovčince Páně wcházeli. Swět w nich widěl ponejwíce muže, kterým se nejen důkladné wzdělanosti, nýbrž i úhonných mrawůw dokonce nedostáwalo. Pročež nelze diwiti se, že duchowenstwo kališné čím dále tím wíce wážnosti a důwěry u lidu pozbýwalo, a že tento dowěděw se o Jednotě Bratrůw, we které nejpřísnější kázeň a štědrá láska panowala, we walných zástupech se k ní hrnul; aniž tomu brániti mohla konsistoř kališná, w jejížto čele stál administrator a jejíž údowé, jakož i sám administrator wolíwáni býwali od pánů pod obojí i potwrzowáni od krále. Nebo její wážnost codenně klesala a její polowičatost, an jednak s nepřátely Říma se bratřila, jinak ale katolickou jmenowána býti chtěla, rozhodným a důsledným duchům se na wýsost protiwila.

§. 14. c) Staw Jednoty Bratrůw za panowání Wladislawa II. Náuka Řehořowa zwláště Bratrem Lukášem změněna.

Na Morawě, jak už powědíno, panowal před Wladislawem Matiáš, král uherský. Ten l. 1480 wydal rozkaz, jímž wšickni Pikarti t. j. Bratři ze země wypowězeni. Rozkaz ten uwedl Bratry w nejwětší nesnáze. Nebo kam, opouštějíce Morawu, se měli obrátiti? Na západě byly wšecky země tehdáž přísně katolické; tam tedy žádného útulku se nadíti nemohli; na wýchodě pak obýwali rozkolníci řečtí, s nimiž

Bratři žádného přibuzenstwí neměli a mimo Řeky panowali tamže krutí Turci, úhlawni to nepřátelé křesťanůw. Kam tedy se utéci? Takowými nesnázemi práwě usilowal král Matyáš blouzniwce k rozumu přiwesti a wyštřízliwělé ze snůw opět Církwi nawrátiti. Ale blouzniwost nejednou z nesnází a překážek ještě wětší nabýwá síly. Nejinak událo se i zde. Bratři Morawští widouce krajiny západní pro sebe zawřeny obrátili zraky swé k černému moři, kde jim rozkolníci nezdáli se býti nepřízniwými, i odebrali se do Moldawy. Prwý zástup mužů, žen a dítek maje w čele duchowníka Mikuláše Slanského táhl tam skrze Halič a Bukowinu. Wýwoda Moldawský Stěpan přijal je dosti wlídně, a dowolil jim, kdekoli se usaditi a wystawěti město. Mikuláš takowou wlídností obradowán wrátil se do otčiny, aby odtud druhý houfec Bratrůw do Moldawy zawedl. Ale cesta tato nedařila se walně, protože Bratři na cestě té od loupežníků přepadeni mnoho wozů a dobytka pozbyli. Poznenáhla w samé Moldawě počalo i duchowenstwo řecké na Bratry newražiti a nezdálo se nepodobno, že nějakou krwawou potržku proti nim osnuje. Znechtělo se jim tedy další zde obýwání. Dowěděwše se toho Bratři w Čechách, poslali k nim jednoho ze spolustarších, Eliáše Křenowského s listem, w němž je těšili a napomínali, aby pro wíru swou, pro kterou se wystěhowali, wšeliká jiná protiwenstwí snášeti se nezdráhali. Ale když po smrti Matiášowě dobrotiwý Wladislaw pánem Morawy i Uher uči-

něn, nawrátili se Bratří z Moldawy do swé wlasti.

Zatím Jednotě Bratrůw náramný nastáwal přewrat. Řehoř, půwodce a arciotec její, horlil, jak wíme, proti přijímání učenců do jednoty a co nejsnažněji Bratry takowého kroku wystříhal. Žádal též, aby kdokoli w úřadu postawený se jednotě přidružil, se úřadu swého wzdal, bohatec aby žiwot chudého wedl, a nikdo aby se nezanášel obchodem, hospodstwím aneb wyráběním nádherných wěcí, nikdo aby též nehájil swé pře weřejně před soudem, aniž jaké swědectwí před ním wydáwal aneb přísahou něco potwrzowal, raději aby prý každý hotow byl wšeliké křiwdy trpěliwě snášeti.

Řehoř r. 1473 zemřel, nikdy nebyw ženatým, alebrž w nejpřísnější zdrželiwosti žiw jsa wšem sloužil, za wšechny se obětowal, a tudyž i také u swých wšeobecné důwěry a úcty požíwal. Tenkráte nebylby owšem nikdo z Bratrůw pomyslil, že Jednota celá po 21 letech spisy swého arciotce a welkou část jeho nauk naprosto zawrhne. A přece se tak stalo, a státi muselo; nebo ležít to w powaze každé sekty, že postupem času swé náhledy o nauce Christowě mění, protože opustiwši skalopewné základy wěčné, nezměnné prawdy katolické se na píščité půdě pouhých domněnek lidských ocitá. Takowá proměna nastala Jednotě, když se k ní přidružili někteří šlechticowé, jako pan Bernard, a mužowé učenější, jako mistr kališný Lukáš (1480) tehdáž dwacítiletý, bratr jeho Jan, zkušený a oblíbený to lékař, Wawřinec Krasoni-

cký a Prokop z Jindřichowa Hradce, oba hodnosti bakalářskou ozdobeni. Tito na sněmu Bratrů w Brandejsu nad Orlicí proti zásadám Řehořowým powolili, aby i bohatci a wyšší úředníci w Jednotu wstoupiti směli, aniž by se bohatstwí aneb úřadu swého wzdali, toliko prý jim potřebno wezdy pamětliwými býti welkých nebezpečí pro spásu duše w takowémto stawu neb úřadu. Podobně dowoleno Bratrowi, přewzíti úřad přísežného anebo rozepři swou před soudem hájiti a k tomuto účelu swědectwí pronášeti; ano káželi toho potřeba swrchowaná, i přísahu skládati. Co do obchodu a hospodstwí čili krčmaření, učiněna sice některá obmezení, awšak nezapowídáno to wíce jako dříwe za Řehoře; toliko wyrábění nádherných látek Bratrům zakázáno. Stálo-li práwo zjewně na straně Bratra, směl on nyní rámě swětské moci wzýwati proti křiwditeli a utiskowateli. Pojednáwán tehdáž spolu článek o dobrých skutcích a jejich poměrů ku wíře a milosti. Zdálot se mnohým (jako Lukášowi), že Řehoř byl přílišnou ba wýhradnou wáhu kladl na dobré skutky a skoro žádnou na wíru, a opět jiní (jako Wawřinec Krasonický) za to měli, klade-li se prý wáha toliko na wíru a učí-li se, že wíra sama člowěka spasí, že takowouto náukou se wšeliká mrawnost podrýwá, že tudy třeba, oboje: wíru se skutky dobrými spojowati, což owšem nebyla zásada z brusu nowá, nýbrž stará katolická prawda.

Za příčinou této proměny w náuce Řehořowě utwořily se mezi Bratřími dwě strany,

jedna přísnější, která pro zásady Řehořowy neustupně horlila, a druhá mírnější, která si obměnu od Lukáše a Krasonického nawrženou přiswojila. Prwá přísnější, nejwíce w Prachensku rozšířená měla w čele bratra Amosa, od něhož i Bratři Jednoty této Amosity slouli. Wedlé něho zdál se též bratr Jakob znamenitým býti wůdcem. L. 1496 wyjednáwána we sboru na Chlumci mezi oběma stranama o narownání sporu, awšak smíření a spojení-se obou w jeden celek nedocíleno. Strana Amosowa oddělila se od mírnější dokonce a w tomto odrůznění po 46 let setrwala, až úplně wymizela.

Druhá pak strana, která příkrost zásad Řehořowých zmírnila, welmi se rozmáhala. Proti ní wstupowali w zápas nejwíce kališníci a wšemožně o její potlačení se zasazowali. Dwakráte, totiž r. 1473 a 1479 pokoušeli se Bratři swými do Prahy poslanými mluwci o to, aby mistry kališné proti nim zuřící usmířili a k lidskému s nimi nakládání pohnuli. Ale snahy ty nepotkaly se s účinkem žádostným. Kališný duchowník Koranda, po nějaký čas i administrator konsistoře pod obojí, napomínal pana Kostku z Postupic, který, ač katolík, na swých rozlehlých panstwích se Bratrům ochranou propůjčowal, aby od takowého jednání upustil, jelikož jich zásady prý na nejwýše nebezpečné jsou.

Poněwadž Jednota bratrská se náramně rozmáhala, radili se katolíci s kališníky na sněmích, kterak hroznému zrostu tomu přítrž

učiniti; neboť na 180 mil čtwercowých byli se již Bratří po Čechách wýchodních rozšířili. Na jihu sáhala jich jednota až do Skuče, na západě až do Chlumce, na sewern až do Nowého Města nad Metují. Wýchodně k Morawě čítali mnoho stoupencůw w Litomyšli, we Skuči, Wysokém Mýtě, w Chocni, Brandejsu nad Orlicí, we Chlumci, Rychnowě, Králowé Hradci, Zamberku a Nowém Městě; na rozlehlých panstwích pana Kostky z Postupic utwořili nepřetrženě pásmo obcí swých. Pán tento, jak již powěděno, ačkoli nebyl bratr, přece pro jejich klidné chowání, jejich pracowitost, wěrnost, poslušnost a poctiwost jim přál a tuto swou k nim přízeň i na jiné pány přenesl, jako na pána z Pernštejna, který ačkoli katolík a nejwyšší králowský hofmistr, přece pro dotčené wlastnosti Bratry ochraňowal. Také pan Adam z Cimburka, nejwyšší komoří zemský a jeho manželka Kateřina paní z Krajků, oswědčowali jim swou soustrast, když od jakéhosi lháře Lejska nesprawedliwě osočowáni byli, jakoby we swých schůzkách Bohu, Marii Panně a Swatým se rouhali, swátostem lehkost činili, mezi sebou wesměs chlipnost (na spůsob Adamitů) prowodili, wraždy páchali, čarodějnictwí wykonáwali a weliké poklady shromažďowali. Ještě wětší pak měrou dotčené panstwo soustrast a newoli swou projewilo, když utrhačstwí Lejskowo co přesná prawda w Mladé Boleslawi w kostele od kališného duchowníka Wita hlásáno bylo. Ano pán z Cimburka stal se i Bratrem

a darowal Jednotě Bratrské bývalý klášter Minoritský, we kterém i tiskárnu jim před swou smrtí (1502) zařídil.

Od schůzky Bratrů we Chlumci, kde se mezi dwěma jich stranama mělo narownání dociliti, panowala náramná činnost w jednotě mírnějších Bratrůw. Položeny tu základy, na kterých Jednota po wšechna léta až do swého konce trwala. Ústrojí wšak její ponejwíce wzato z katolické Církwe, aniž to od Bratrůw pozorowáno. Tak n. p. měli biskupy, kněze a jáhny, jimž bezženstwí předepsáno. Jen ti duchowníci, kteří w čas swěcení swého už ženati byli, směli swé manželky podržeti, awšak za to nesměli wšech obřadů duchowních wykonáwati. Toliko wýjimkou se někdy jejich duchowníkům dowolowalo, w staw manželský wstoupiti. Swěcení samé wykonáwalo se wkládáním rukou od prwního starosty Jednoty čili biskupa, který tudyž i swětitelem (ordinatorem) sloul. Swěcení takowé wykonáwáno jako w Církwi katolické w den suchý a spolu po celé Jednotě říkány modlitby a zachowáwány posty. Zpowěď hříchůw bedliwě činěna jako u katolíkůw, kanon mše swaté, Kredo čili wyznání wíry se podobně říkalo a wečeře Páně se co nejslawněji rozdáwala. Na kázání se weliká kladla wáha. Obřadů bylo mnoho a modlitby se kleče wykonáwaly. Zpíwalo se a zpěwům přičítána cena weliká; což wšecko pro krátkozrakého katolíka, kterýž neuměl rozeznáwati co prawda a co blud, welmi swůdné býti muselo.

Wedlé starost duchowenských stáli w každé

obci jimi starší čili wýbor obecní, kterýž roze-pře Bratrůw rozhodowal, sbírky na chudé ob-starávál a jmění kostela i pokladnici chudiny sprawowal. Wedlé tohoto mužského wýboru stáwal w každé obci i wýbor ženský z obstár-ných wdow a zletilých panen, které nad weřej-nou počestností ženských bděly a ze kterých se i hospodyně pro jejich duchowníky bráwaly.

Ustanowena též prawidla žiwota pro wšecky stawy, která z náuky katolické wzata byla a to-liko tím od ní se lišila, že mnohem přísněji byla wyslowena a celému žiwotu Bratrůw ja-kýsi ráz zasmušilosti čili trudomyslnosti wtiskla. Tak k. p. osobám wyšších stawů předepsáno wždy pamatowati, že wšickni lidé jsou jejich bratřími a oni wlastně jich služebníky; bohá-čům nařizeno, zdržowati se zbytečného skwostu a šperku a nikdy we dne nespáti, krejčím pak zapowězeno pro ně skwostných šatů dělati, aniž dowoleno wenkowanům něco wyšíwaného neb hedbáwného nositi. Mimo to zapowězeno i dělání kostek, wšeliká malba, hudba, kouzelnictwí, smilstwo a prowozowání weleobchodu. Co do swazku manželského zapřeli Bratři swou přísnost; nebo ustanowili jako Řekowé nesjednocení, aby swazek ten pro pád cizoložstwa byl rozlučitelný. Co do služeb wojenských učinili ustanowení wěru směšná; nebo určili, aby každý Bratr wojně co nejwíce možná wyhýbal a musí-li přece bez-děky na wojnu jíti, nechť prý hledí, aby se buď strážným nějakého hradu, sluhou nějakého wrch-nika wojenského aneb wozatajem stal.

Až doposud byl biskupem w Jednotě bratr-

Matěj, který, aby důstojnost jeho s ním nepominula, swětil na ni wzkládáním rukou a modlitbami i dwa spolubratry Tomáše z Přelouče a Eliáše, kteří se wšak raději starostami čili staršími (seniores) nazýwali. Tímto spůsobem měla Jednota Bratrůw r. 1500 tři starosty w čele, a mimo ně i jednoho nejwyššího soudce Prokopa a dewět rádcůw, wesměs 13 náčelníkůw. Dotčený Matěj odebral se w tomto roce na Morawu do Přerowa, kde na den tří králůw chtěl poradě Bratrů přítomen býti. Došed ale do Lipníka rozstonal se a umřel. Maje z toho swěta wykročiti napomínal Bratry okolostojící ke stálé swornosti a jednotě. Po jeho smrti woleni jsou Lukáš a Ambrož za starší čili biskupy, a k tomu ode dwou starost wýše jmenowaných podobně wyswěceni. Měla tedy Jednota nyní čtyry starší, z nichžto prwé místo zaujímal Tomáš, druhé Eliáš, třetí Lukáš a čtwrté Ambrož z Prahy. Od této doby množili se obřady w Jednotě a slawení služeb Božích se wíc a wíce zwyšowalo. Užíwáno skwostu dříwe u Bratrůw newídaného, jako stříbrných a pozlacených kalichů, nádherně wyšíwaných korporalií a j. w.

§. 15. Rychlé a weliké pokroky Jednoty Bratrské přes wšeliké protiwné usilowání se strany katolíkůw i kališníkůw.

Zrůst Jednoty od r. 1467—1500 byl w prawdě tak náramný, že se toho i katolíci

i kališníci děsili. W Čechách měla Jednota Bratrůw trojí střed: prwý we Mladé Boleslawi, ku kterému asi padesát obcí w kraji Pardubickém a Králowé-Hradeckém náleželo. Ku takowémuto zrostu napomáhala w těchto krajích zwláštní ochrana pánůw Kostků z Postupic a pánůw z Pernštejna. Druhým středem na jiho-západu byla Štěkna. Sem náležely obce bratrské w Klatowsku, jichžto přes 18 zde jmenowitě známo. Třetím pak středem bylo Žatecko, kde hlawním Bratrůw sídlem byly Lenešice. Nemineme se zajisté s prawdou, udáme-li zde počet bratrských obcí na tři ba na čtyry sta. L. 1513 páčil pán z Rosenberka w rozmluwě s Bratrem Jiřím Wolinským počet Bratrůw bez žen a dětí na 11000 w Čechách, w čemž zajisté nenadsazowal, anobrž počet příliš ustrowňowal, nebo w témže čase počítalo se na Morawě 70.000, ba dle zpráw jiných 100.000 Bratrůw, a přece jich w Čechách w tentýž čas bylo wíce nežli na Morawě.

W této poslední zemi bylo dwoje středište Bratrůw, jedno we Přerowě, druhé w Iwančicích. Nejwíce bylo Bratrůw na Hané a kolem ní, jako: we Přerowě, Prostějowě, Wyškowě, Iwanowicích, Towačowě, Chropíně, Kojetíně, Kroměříži. Odtud táhlo se pásmo obcí bratrských přes Napajedla k uhersko-rakouským hranicím, a zaraženy obce takowé jmenowitě we Strážnici, w Uherském Brodě a we

Walašské Mezeříčí. Odtud se šířili k sewern a sice we Hranicích, Nowém Jičíně, Kunwaldě, zlášťtě ale we Fulneku, kde prý bylo nejstarší sídlo Bratrůw na Morawě. Tolik jisto, že páni ze Žerotína w době od r. 1493—1495 Bratry z Moldawy se nawratiwší, jakož i mnoho Waldenských z Braniberska wyhnaných sem (do Fulneku) přijali a jim wšelijaké pomoci a ochrany poskytowali. — Druhým středem Jednoty bratrské na Morawě byly Iwančice u Brna. Sem náležely jmenowitě obce bratrské w Kounicích, w Morawském Krumlowě, w Bitešši, Třebiči a Dačicích. Na jihu a západu kolem Brna ke hranicím českým táhly se obce bratrské. Nejznamenitější byla Iwančická, která wšak teprw w r. 1550—1570 nejwětší znamenitosti dosáhla, když totiž weleučený starosta bratrský Bohuslaw zde swé hlawní sídlo zarazil a o rozkwět zdejší školy bratrské péči wedl.

Takto uspořadaná Jednota Bratrůw největší pokroky činila w letech 1494—1503. Wšickni, kteřížkoli o staré Církwi nic wěděti nechtěli a na ni newražili, k Bratrům se připojowali a počet takowých nebyl malý. Od časůw Husowých se ponětí prawé o Církwi Boží Čechům a na mnoze i Morawanům zatemnilo a zmátlo, takže lecjaké pokoutné bludařstwo za Církew pokládali. Zapomělik docela, že Církew Boží jest jenom jedna a sice ta, která po wšecky časy trwala a trwá, a která od žádného pouhého člowěka, nýbrž od

samého Bohočlowěka Ježisse Christa wybudowána jest. Zapoměli též, že tato Církew dwojí žiwel w sobě chowá, jeden Božský a druhý člowěčenský; nebo co tajemné tělo Páně musí Církew i Pánu podobna býti, kterýž dwojí přirozenost w jedné osobě swé spojowal, jednu Božskou a druhou člowěčenskou. Božský žiwel w Církwi jest Duch Páně, Duch swatý, který Církew Christowu nikdy neopoussti, nýbrž ji wždy řídí a ochraňuje, tak že s jeho pomocí wždy bludu zůstáwá nepřístupnou a silou jeho nám wssechny od Christa na kříži dobyté milosti uděluje. Druhý žiwel w Církwi, totiž člowěčenský, toliko tím od člowěčenstwí Christowa se lissí, že toto bylo wsseho hříchu prázdné a jemu naprosto nepřístupné, člowěčenský žiwel w Církwi ale že sice jest též swobodný ale hříchu přístupný a tímto žiwlem jsou wssechni wěřící na křestu krwí Christowou obmytí, a milostí jeho sice wedení ale nikoli nucení. Proto wssak nepřestáwá Církew Boží býti swatou, že nejsou wssickni údowé její swatí. Wždyť i we sboru apoštolském byl Jidáš, proto ale sbor ten nepřestal býti swatým sborem prawých apoštolů Páně. Tento prawý pojem Církwe byl husitismem w Čechách a na Morawě z mysli wěřících ponejwíce wymizel a protož se zde četní wyrozowaly sekty jako houby po dèssti.

Snadno si pomysliti, že wrchníci církewní na rozmahání se Jednoty Bratrůw lhostejně nezírali. Pokusseli se nejprwé w duchu Páně toliko prostředkem ponaučení a napomínání Bratry z blouznění wywesti. Prwý takowý mírný

pokus se strany kalissníkůw učiněn už r. 1479, jak doswědčuje Bohuslaw Bílejowský,*) kalissný kněz, we swé kronice české. Nebo píše: „Když bylo léta Božího 1479, žádáni byli mistři Pražssti (podobojí) od znamenitých a urozených lidí, welikými a snažnými prosbami, aby se s těmi bludnými lidmi sessli a s nimi rozmluwili, i prawice že jejich to wůle a žádost, aby počet wydali z učení swého, a jestližeby w čem scestní nalezeni byli, žeby podlé ukázaní zákona Božího naprawiti chtěli. Tedy powoleno jim: i přissli jsou tito tři do Prahy, ode wssech z té roty wyslaní, nějaký kněz (Bratrský) Michal Starý, kterýžto o sobě wyswědčil, že jest on tu rotu (Bratry) wyzdwihl, a Jan Chelčický a Prokop, kněz jejich, a to před swatým Wáclawem na dwě neb tři neděle. I přissli do koleje weliké, a tu s některými mistry a s knězími starssími uložili sobě čas, aby powolně a dobrotiwě s obou stran s sebou rozmluwili: jakož pak přes dni několik bylo rozmlouwání společné to. Tázáni jsouce, jakéby to učení nowé měli, jímžby se tak od jiných wssech odtrhli, a jestližeby mohlo to písmy jistými a swatými prowedeno býti: tyto jsou kusy a artykule we swých řečech powěděli a oznámili, a na těch i stáli.“

A nyní uwádí Bílejowský jejich wěroučné

---

*) Bohuslaw Bílejowský byl nejprwé knězem kalissným w Ku-tné Hoře, pak w Praze, kde r. 1556 jsa 75 let stár zemř Biskupa Luciana Sanktuarienského, jenž kněze pod obojí sw til, poznal osobně, když jesstě w Kutné Hoře w ducho správě byl.

články, které, se s náukou Řehořowou úplně srownáwají;*) i dokládá: „Tyto artykule oni swobodně wyznali a při nich stáli. Ano i když písma mnohá proti nim wedena byla, od nich odstoupiti nechtěli: ale že jsou pod glejtem (bezpečným průwodem) přissli, tak i zase odessli." Až potud Bilejowský. Pokus tedy kalissníkůw, Bratry od různosti odwesti a k sjednocení přiměti, naprosto se minul s cílem.

Jiný pokus Bratry s katolíky sjednotiti učiněn tussím poprwé panem Zajícem z Hasenburka, který snad katolickým knězem

*) Nebo takto znějí: 1) Dítek nemluwňátek nekřtíme, nebo nejsou schopny učení: ale kdyby potom přissly k rozumu, a jest o nich swědectwí žiwota křesťanského, ty křtíme. 2) Kteříkoli od wassich (kalissníků) křtí, nedržíme toho by byli křtěni, nebo w řádu církwe nejsou pokřtěni. Protož když takowí k nám přicházejí, křtíme je. A tu Michal i Prokop předřečený wyznali, že jsou podruhé pokřtěni, neb jsou prwního za křest neměli. 3) O swátosti oltářní, o té oběti křesťanské a Božské, takto wyznali: Že prwé nežli se jí a pije, newěříme, by w těch widomých spůsobích bylo tělo neb krew Krystowa. 4) Krystu we swátosti neklaníme se, poněwadž toho jistoty nemáme. 5) Dítky beze křtu mohou spasení dojíti, podlé wywolení. 6) Podstata kněžstwí jest nařízení ze semene neporussitelného a zwolení zboru nasseho: a protož by kteříkoli kněží z wassich byli, také bez porussení od nich swátosti přijímati nechceme, neb nejsou kněží z řádu církwe, aniž takowí posluhowati mohou, poněwadž w nich není wíra ani powolení církwe sw. 7) By pak nebylo žádného kněze, zbor podlé wíry může sobě zwoliti kněží, a kteréž zwolí, a oni když přijmou wolení, zůstáwají za kněží. 8) Ku potwrzení kněžstwa, a též při swátosti biřmowání aneb u wíře potwrzení, žádných slow neužíwáme, žádné formy nezachowáwáme; ale když jest wíra a powolení církwe, tehdá skrze wzkládání rukou děje se potwrzení. 9) Křižma a oleje při swém zboru neužíwáme. 10) Kněz také kterýkoli, by pak z nich byl, w hříchu smrtelném, ani poswěcuje ani křtí, ani slowa Božího mluwí." Wyňato z Obrany Sam. Martinia str. 369, kde se slowa Bilejowského uwádějí.

jsa okolo r. 1490 se w dopisowání s Bratřími pustil a w duchu mírnosti a lásky je poučowati a od bludu odwesti usilowal. Swaté snahy jeho wssak nedosáhly žádostného wýsledku. Druhý znamenitějssí pokus o jejich obrácení učiněn papežem Alexandrem VI. Ten uslyssew, že na samé Morawě 100,000 Pikartůw obýwá a že i wysocí páni, jako pánowé: ze Žerotína, Pernstejna, Sternberka, z Boskowic a Kounic jim nemálo přejí, uzawřel dwa missionáře do Čech a na Morawu poslati a je mimořádným plnomocenstwím opatřiti. Wywolen k tomu probosst z Klásstera Nowohradského (Klosterneuburku) a učený dominikan Dr. Jindřich, wyssetřowatel kacířské neprawosti w Německu. Prwní bez pochyby proto, že jazyka česko-slowanského neznal, nikdy úřadu toho nenastoupil, druhý wssak započal jako druhdy sw. Jan Kapistran swou missii na místech, kde se kacíři zdržowali. Hejtman Morawy, Jan z Lomnice, přislíbil, že jej pomocí swou při twrdossijných bludařích podporowati bude. Náčelníci Bratrůw, Tomáš z Přelouče, jenž na Morawě sídlil, a Wawřinec Krásonický w Litomyssli obýwající, pozwáni k rozmluwě do klásstera u sw. Michala w Olomouci. Disputowáno čili hádáno-se s obou strau s welikou horliwostí, awssak hádka ta, jak obyčejně wssecky takowé hádky, zůstala bez prospěchu. Při té příležitosti neostýchal se Krásonický, jinak učený a mrawný to muž, římskou Církew nazýwati antikrystowou, zlásstě pro zlou powěst, we které tehdejssí papež Ale-

xander VI. stál, a o které byl bratr Lukáš w Římě bywssi sám zpráwu, owssem přehnanou, do wlasti donesl. Ač tedy náčelníci tito Bratrůw se nepodali, a podlé zákonů tehdejssích co twrdošelní kacíři pokutami stiháni býti měli, přece byli w pokoji a bez úrazu propuštěni.

Za to doktor Jindřich po Morawě cestowal, kázal a disputowal, kde se mu k tomu příležitost naskytla. Snažil se tolikéž na sslechtu Morawskou působiti, neznámo wssak, s jakým wýsledkem. Nade wssí ale pochybnost wywýsseno, že jeho kázaními Církew katolická nowých oudů nenabyla. Snad jeho krásným snahám sskodila lehkowěrnost, s kterouž přiswědčowal lichým powěstem o Bratřích, jakoby oni prý wěřili w boha mussího, a jakoby s ďáblem spolčeni wsselijaké ohyzdné neprawosti we schůzkách tropili, což když we swých kázaních podotýkal za ryzou to prawdu wydáwaje, urážel tím lepssí přeswědčenost těch, kteří neprawdiwost takowých powěstí znali, a rozhořčowal tím náramně Bratry, kteří w takowém twrzení jen na nejwýš nelaskawé widěli utrhačstwí.

Důrazněji proti Bratrům působeno muži těmi, kteří krále Wladislawa ku přísnějssím krokům proti nim pohnouti hleděli. Takowými byli: Bohuslaw Lobkowic z Hasisstejna, Jan příjměním Bosák, bisskup Welkowaradinský, spolu kancléř uherský a administrator bisskupstwí Olomouckého; pak kanowník Olomoucký Dr. Augustin Kaesebrot, a posléz Jan Šlechta ze Wssehrd. O prwních dwou wýtečnících mluweno už při wy-

líčení stawu katolíkůw w Čechách a na Morawě. Co do třetího — Augustina Kaesebrota — podotknouti dlužno, že byl nejenom wýborný bohoslowec, nýbrž i historik a werssowec latinský dosti znamenitý, který, když jednou w Litomyssli nemocen ležel, léčen byl od Jana, bratra Lukásse, náčelníka Jednoty. Jana tohoto Augustin Kaesebrot sobě co muže učeného welmi wážil a chtěje ho pro prawdu katolickou získati, počal jemu dopisowati a w těchto dopisech wyswětlowal jemu náuku katolickou w celé její kráse a ryzosti, awssak hudl hluchému; zpupná mysl kacírská zdráhala se twrdou ssiji skloniti pod sladké jho poslussnosti k Církwi. — Poslední z těch, jenž na krále Wladislawa II. působili, aby jej ku přísným zákonům proti Bratrům přiměli, byl Jan Šlechta ze Wssehrd, tajemník krále, horliwý pěstowatel wěd a umění a rozhodný katolík, kterýž jasně nahlížel, že národ českoslowanský uchylujíc se tehdáž od Církwe katolické jenom blouzní neb třeššti.

Muž tento učený jakož i předessli tři učenci sedíce co rádcowé w radě králowské hleděli Wladislawa k tomu pohnouti, aby důrazněji proti zmáhání-se Jednoty bratrské zakročil.

K tomu se král skutečně nakloniti dal, když Amosité, přísnějssí to Bratři, se jali swé mírnějssí spolubratry u krále osočowati, jakoby dle příkladů starých Táborůw obmýssleli Žižku sobě za wzor obrati a wýbojně wystoupiti, poněwadž prý už tomu učili, že meče užíwati a zewniternou mocí se hájiti do-

woleno. To když donesseno k uſſim králowſkým, ſpůſobilo, že Wladiſlaw rozhorlen řekl: „Nu? Už tedy žižkowati chtějí? Najdeme mi ceſtu ke ſkrocení jich hrdoſti.“ Na to wydán (r. 1503) od krále rozkaz na jich potlačení we wſſech měſtech králowſkých a na wſſech ſtatkách korunních. Naporučeno, aby ſchůzky Bratrůw trpiny nebyly, jejich duchowníci aby jati a do Prahy ku potrestowání poſláni, Bratři pak, kteří hodnoſt nějakého úřadu mají, aby jí pozbaweni, a wſſickni aby donucowáni byli katolické koſtely aneb chrámy kaliſſníkůw nawſſtěwowati, zarputilci pak aby tělesného docházeli treſtu. Konſiſtoř pod obojí, w jejímžto čele ſtál Pawel ze Žatce, ſe nad tímto mandatem náramně radowala a králi za to wroucné díky wzdáwala. I wyzýwala také ſtawy morawſké ku ſpolečnému potlačení pikartůw. Horliwí wſſak kaliſſníci, bojíce ſe, aby po utlačení Bratrůw nepřiſſla tatéž nehoda také na ně, neradowali ſe tomuto králowſkému rozkazu. Aniž byl rozkaz ten úplně a přísně uwozowán we ſkutek. Nebo přede wſſím ſami Bratři zaſlawſſe dobrotiwému králi obranu ſwé wíry, we které wſſecky nářky ſwých nepřátel od ſebe odwáděli, toho docílili, že Wladiſlaw ſwou přísnou wýpowěd jinou wýpowědí zmírnil nařídiw totiž, aby miſtrowé kaliſſní a předſtawení konſiſtoře pod obojí hlawy Pikartůw ku přátelſké rozmluwě do Prahy powolali a je wſſelikými důwody z píſem ſwatých wzatými od bludů odweſti hleděli. A w ſkutku byli také náčelníci Jednoty bratrſké na začátku r. 1504 poſláni

do Prahy, aby od mistrů pod obojí přijali naučení, jak tomu král chtěl; a wssak wěc ta celá jen na oko jako nějaká komedie pořízena a Bratři beze wsseho předchozího poučení od mistrůw zase domu propusstěni. Také mnozí páni přejíce Bratrům nedbali rozkazůw králowských a propůjčowali se jim i dále swou ochranou. Toliko pán ze Šwamberka plnil horliwě mandat králowský. Za tou příčinou dal we wsi Újezdě blíže Domažlic ssest Bratrůw zatknouti, a když bludů swých se odříci nechtěli, welel je podle zákonů tehdejssích hranicí potrestati. Nezbýwalok tedy Bratrům na mnohých místech leč opět se ukrýwati po horách a po lesích a toliko potají w jamách, w roklích, jeskyních konati swé bohoslužby.

Nic wssak méně protiwenstwí to poskytlo Bratrům wíce wýhod nežli nehod. Lukáš a Krasonický prowodili w této době podiwuhodnou činnost. Nejprwé nařídili po celé Jednotě modlení a půst na každou středu a na každý pátek, pak poslali opět králi wýklad swé wíry a pustili do weřejnosti mnoho obranných spisů. R. 1505 wydali katechismus jednoty pod jmenem: „Dětinské otázky“, proti němuž kněží katoličtí odpowěď wywracející tiskem wydali w Plzni. Mimo to sestawil Lukáš spis o osprawedlnění člowěka, ze kterého na jewo sslo, že ze swého blouznění o wíře beze skutkůw spasící wystřízliwěl a ke zdrawé náuce katolické o wíře s dobrými skutkami spojené se nawrátil. Tolikéž psal dogmatiku čili wěronauku bratrskou pod titulem: „O wtělení Syna Božího“, pak

jal se wydáwati wýklady písma swatého. Jeho přičiněním tworily a sestawowaly se od Bratrůw písně ke službám Božím, ze kterých mnohé nebyly leč překlady církewních hymnů katolických. Po těchto předchozích prácech wydán tiskem od Lukásse r. 1505 weliký kancional čili zpěwník, w němž na každou neděli a na každý swátek byly přiměřené písně kostelní sestaweny.

Wůbec nelze w tento čas nikde tak weliké spisowatelské činnosti pozorowati jako u Bratrů. Od r. 1500—1510 wydáno od nich wíce nežli padesáte spisů náboženských, an katolíci a utrakwisté (podobojí) ani desét knih w tom čase newyplodili. Proto také Bratři nejwíce měli tiskáren. Prwní w Čechách tiskárna byla zařízena w Plzni, kde i prwá tisstěná kniha česká wyssla pod jmenem: Historie Trojanská. Zde jen katolické knihy se tiskly. Druhá tiskárna zařízena w Praze r. 1488, která skoro wýhradně byla we službě utrakwistů čili kalissníků. Třetí tiskárna založena w Kutné Hoře l. 1489. Před r. 1500 neměli Bratři jesstě tiskárny žádné, ale w tomto roce už panem Adamem z Cimburka umožněno jim, w Mladé Boleslawi sobě tiskárnu zaříditi. R. 1507 už měli druhou tiskárnu w Litomyssli a l. 1519 třetí we Hranicích na Morawě, a i tyto tři tiskárny newystačily jich spisowatelské činnosti, tak že přinuceni byli, mnohé knihy swé w Norimberce tiskem wydati. Sám Lukáš byl tak plodným spisowatelem, že Mladoboleslawskou tiskárnu sám jediný

swými rukopisy úplně opatřowal a nad to ještě několik děl swých w Litomyšli a we Hranicích wytisknouti dal.

Wyprawowáno už, že r. 1503 wydán rozkaz králowský na potlačení Pikartůw a že tentýž rozkaz také následujícího roku na sněmu Brněnském ohlášen. Podobně i w Čechách na sněmu pánůw pod obojí ustanoweno, Pikarty potlačowati, a wšak uwádění rozkazu králowského we skutek každému pánu na jeho statcích ponecháno. Ježto pak nad tímto konáním wůle králowské nikdo nebděl: zůstáwal rozkaz ten na wětším díle jalowým. Pročež r. 1505 Bratří opět směle hlaw swých zwedali. Schůzky jejich zase weřejně odbýwány a jen zřídka někde znepokojowány. Brzo se k nim přidružili nejenom mužowé ze šlechty, nýbrž i paní wznešené jako Johanna z Krajků, paní Krescencia Zmrzlíkowá, paní Anna z Ostrowic s dcerou, panna Margareta z Boskowic, i samého katolického pana Šelenberka dcera k nim se přitowaryšila.

Walné tyto pokroky jednoty bratrské přiměly katolické stawy na Morawě k odbýwání sněmu zemského w Brně, kde Olomoucký biskup Stanislaw Turzo se wšemožně zasazowal o wydání zákonu proti Bratrům. Jmenowány tu četné obce jejich jako: Napajedelská, Jwančická, Třebická a jiné. Wymožena tu skutečně zápowěd proti Bratrům, nejwíce proti jejich knihotisku čelící a ustanoweno, aby wšecky jejich knihy spáleny byly. Awšak ustanowení toto ponejwíce neprowedeno.

Ježto počet Bratrůw každým dnem walně rostl, naléháno opět na krále, aby přísnými zákony tomu meze položil. Wladislaw chtěje wyhowěti takowým požadawkům nastoupil r. 1507 dříwější cestu swou proti Bratrům. Rozkázalt, aby náčelníci a wůdcowé jejich na den sw. Jana Ewangelisty se do Prahy před mistry kališné dostawili, a od nich poučení nabywše s nimi se sjednotili, a napotom aby už nikdo z Bratrůw trpen nebyl. Tu se jich ujala paní Marta z Boskowic, ana sama králi psala a wyznala, že též je sestrou Jednoty a že se w ní nic zlého neděje. Král ji odpowěděl, že on od swého ustanowení neodstoupí a Bratrůw trpěti nebude, nýbrž je ze země wypowí. Na to wydali Bratří w témže roce swé wyznání wíry tiskem w Norimberce, které brzo bylo rozebráno, tak že Bratří l. 1518 nowé jeho wydání učiniti za potřebné uznali. Odpowědi, které král dal paní Martě z Boskowic, připojil dwa spisy doktora Augustina z Olomouce, které tento byl r. 1506 a 1507 sepsal a králi poslal. Spisy ty byly s náramnou wášniwostí psány, a opakowány w nich lžiwé powěsti o mnohým bohu Bratrůw, Marta pak w nich nazýwána hodspodskon satanášowou. Že takowý spis nebyl whodným prostředkem k obrácení Marty a ostatních Bratrůw i sester, anobrž že se tím dobré wěci jen škodilo a mysli kacířské se ještě wíce zatwrdily, jde snadno každému znateli srdce lidského na rozum.

Do Prahy nepřišly, jak král tomu chtěl, hlawy Bratrůw Lukáš a Krasonický, nýbrž po-

pokus se strany kalissníkůw učiněn už r. 1479, jak doswědčuje Bohuslaw Bílejowský,*) kalissný kněz, we swé kronice české. Nebo písse: „Když bylo léta Božího 1479, žádáni byli mistři Pražssti (podobojí) od znamenitých a urozených lidí, welikými a snažnými prosbami, aby se s těmi bludnými lidmi sesslí a s nimi rozmluwili, i prawíce že jejich to wůle a žádost, aby počet wydali z učení swého, a jestližeby w čem scestní nalezeni byli, žeby podlé ukázaní zákona Božího naprawiti chtěli. Tedy powoleno jim: i přissli jsou tito tři do Prahy, ode wssech z té roty wysslaní, nějaký kněz (Bratrský) Michal Starý, kterýžto o sobě wyswědčil, že jest on tu rotu (Bratry) wyzdwíhl, a Jan Chelčický a Prokop, kněz jejich, a to před swatým Wáclawem na dwě neb tři neděle. I přissli do koleje weliké, a tu s některými mistry a s kněžími starssími uložili sobě čas, aby powolně a dobrotiwě s obou stran s sebou rozmluwili: jakož pak přes dni několik bylo rozmlouwání společné to. Tázáni jsouce, jakéby to učení nowé měli, jímžby se tak od jiných wssech odtrhli, a jestližeby mohlo to písmy jistými a swatými prowedeno býti: tyto jsou kusy a artykule we swých řečech powěděli a oznámili, a na těch i stáli.“

A nyní uwádí Bílejowský jejich wěroučné

---

*) Bohuslaw Bílejowský byl nejprwé knězem kalissným w Kutné Hoře, pak w Praze, kde r. 1556 jsa 75 let stár zemřel. Biskupa Luciana Sanktuarienského, jenž kněze pod obojí swětil, poznal osobně, když jesstě w Kutné Hoře w duchowní spráwě byl.

články, které, se s náukou Řehořkowou úplně srownáwají;*) i dokládá: „Tyto artykule oni swobodně wyznali a při nich stáli. Ano i když písma mnohá proti nim wedena byla, od nich odstoupiti nechtěli: ale že jsou pod glejtem (bezpečným průwodem) přišli, tak i zase odešli.“ Až potud Bílejowský. Pokus tedy kališníkůw, Bratry od různosti odwesti a k sjednocení přiměti, naprosto se minul s cílem.

Jiný pokus Bratry s katolíky sjednotiti učiněn tušším poprwé panem Zajícem z Hasenburka, který snad katolickým knězem

*) Nebo takto znějí: 1) Dítek nemluwňátek nekřtíme, nebo nejsou schopny učení: ale kdyby potom přišly k rozumu, a jest o nich swědectwí žiwota křesťanského, ty křtíme. 2) Kteříkoli od waších (kališníků) křtí, nedržíme toho by byli křtění, nebo w řádu církwe nejsou pokřtěni. Protož když takowí k nám přicházejí, křtíme je. A tu Michal i Prokop předřečený wyznali, že jsou podruhé pokřtěni, neb jsou prwního za křest neměli. 3) O swátosti oltářní, o té oběti křesťanské a Božské, takto wyznali: Že prwé nežli se jí a pije, newěříme, by w těch widomých spůsobích bylo tělo neb krew Krystowa. 4) Krystu we swátosti neklaníme se, poněwadž toho jistoty nemáme. 5) Dítky beze křtu mohou spasení dojíti, podlé wywolení. 6) Podstata kněžstwí jest nařízení ze semene neporušitelného a zwolení zboru našeho: a protož by kteříkoli kněží z waších byli, také bez porušení od nich swátosti přijímati nechceme, neb nejsou kněží z řádu církwe, aniž takowí posluhowati mohou, poněwadž w nich není wíra ani powolení církwe sw. 7) By pak nebylo žádného kněze, zbor podlé wíry může sobě zwoliti kněží, a kteréž zwolí, a oni když přijmou wolení, zůstáwají za kněží. 8) Ku potwrzení kněžstwa, a též při swátosti biřmowání aneb u wíře potwrzení, žádných slow neužíwáme, žádné formy nezachowáwáme; ale když jest wíra a powolení církwe, tehdá skrze wzkládání rukou děje se potwrzení. 9) Křižma a oleje při swém zboru neužíwáme. 10) Kněz také kterýkoli, by pak z nich byl, w hříchu smrtelném, ani poswěcuje ani křtí, ani slowa Božího mluwí.“ Wyňato z Obrany Sam. Martinia str. 369, kde se slowa Bílejowského uwádějí.

jsa okolo r. 1490 se w dopisowání s Bratřími pustil a w duchu mírnosti a lásky je poučowati a od bludu odwesti usilowal. Swaté snahy jeho wssak nedosáhly žádostného wýsledku. Druhý znamenitějssí pokus o jejich obrácení učiněn papežem Alexandrem VI. Ten uslyssew, že na samé Morawě 100,000 Pikartůw obýwá a že i wysocí páni, jako pánowé: ze Žerotína, Pernstejna, Šternberka, z Boskowic a Kounic jim nemálo přejí, uzawřel dwa missionáře do Čech a na Morawu poslati a je mimořádným plnomocenstwím opatřiti. Wywolen k tomu probosst z Klásstera Nowohradského (Klosterneuburku) a učený dominikan Dr. Jindřich, wyssetřowatel kacířské neprawosti w Německu. Prwní bez pochyby proto, že jazyka česko-slowanského neznal, nikdy úřadu toho nenastoupil, druhý wssak započal jako druhdy sw. Jan Kapistran swou missii na místech, kde se kacíři zdržowali. Hejtman Morawy, Jan z Lomnice, přislíbil, že jej pomocí swou při twrdossijných bludařích podporowati bude. Náčelníci Bratrůw, Tomáš z Přelouče, jenž na Morawě sídlil, a Wawřinec Krásonický w Litomyssli obýwající, pozwáni k rozmluwě do klásstera u sw. Michala w Olomouci. Disputowáno čili hádáno-se s obou stran s welikou horliwostí, awssak hádka ta, jak obyčejně wssecky takowé hádky, zůstala bez prospěchu. Při té příležitosti neostýchal se Krásonický, jinak učený a mrawný to muž, římskou Církew nazýwati antikrystowou, zlásstě pro zlou pověst, we které tehdejssí papež Ale-

xander VI. stál, a o které byl bratr Lukáš w Římě bywssi sám zpráwu, owssem přehnanou, do wlasti donesl. Ač tedy náčelníci tito Bratrůw se nepodali, a podlé zákonů tehdejssích co twrdočelní kacíři pokutami stihání býti měli, přece byli w pokoji a bez úrazu propusstěni.

Za to doktor Jindřich po Morawě cestowal, kázal a disputowal, kde se mu k tomu příležitost nasskytla. Snažil se tolikéž na sslechtu Morawskou působiti, neznámo wssak, s jakým wýsledkem. Nade wssi ale pochybnost wywýsseno, že jeho kázaními Církew katolická nowých oudů nenabyla. Snad jeho krásným snahám sskodila lehkowěrnost, s kterouž přiswědčowal lichým powěstem o Bratřích, jakoby oni prý wěřili w boha mussiho, a jakoby s ďáblem spolčeni wsselijaké ohyzdné neprawosti we schůzkách tropili, což když we swých kázaních podotýkal za ryzou to prawdu wydáwaje, urážel tím lepssí přeswědčenost těch, kteří neprawdiwost takowých powěstí znali, a rozhořčowal tím náramně Bratry, kteří w takowém twrzení jen na nejwýš nelaskawé widěli utrhačstwí.

Důrazněji proti Bratrům působeno muži těmi, kteří krále Wladislawa ku přísnějssím krokům proti nim pohnouti hleděli. Takowými byli: Bohuslaw Lobkowic z Hasisstejna, Jan přijmením Wosák, biskup Welkowaradinský, spolu kancléř uherský a administrator biskupstwí Olomouckého; pak kanowník Olomoucký Dr. Augustin Kaesebrot, a posléz Jan Slechta ze Wssehrd. O prwních dwou wýtečnících mluweno už při wy-

líčení stawu katolíkůw w Čechách a na Morawě. Co do třetího — Augustina Kaesebrota — podotknouti dlužno, že byl nejenom wýborný bohoslowec, nýbrž i historik a werssowec latinský dosti znamenitý, který, když jednou w Litomyssli nemocen ležel, léčen byl od Jana, bratra Lukásse, náčelníka Jednoty. Jana tohoto Augustin Kaesebrot sobě co muže učeného welmi wážil a chtěje ho pro prawdu katolickou získati, počal jemu dopisowati a w těchto dopisech wyswětlowal jemu náuku katolickou w celé její kráse a ryzosti, awssak hudl hluchému; zpupná mysl kacířská zdráhala se twrdou ssíji skloniti pod sladké jho poslussnosti k Církwi. — Poslední z těch, jenž na krále Wladislawa II. působili, aby jej ku přísným zákonům proti Bratrům přiměli, byl Jan Šlechta ze Wssehrd, tajemník krále, horliwý pěstowatel wěd a umění a rozhodný katolík, kterýž jasně nahlížel, že národ českoslowanský uchylujíc se tehdáž od Církwe katolické jenom blouzní neb třeští.

Muž tento učený jakož i předessli tři učenci sedíce co rádcowé w radě králowské hleděli Wladislawa k tomu pohnouti, aby důrazněji proti zmáhání-se Jednoty bratrské zakročil.

K tomu se král skutečně nakloniti dal, když Amosité, přísnějssí to Bratři, se jali swé mírnějssí spolubratry u krále osočowati, jakoby dle příkladů starých Táborůw obmýssleli Žižku sobě za wzor obrati a wýbojně wystoupiti, poněwadž prý už tomu učili, že meče užíwati a zewniternou moci se hájiti do-

woleno. To když donesseno k ussím králowským, způsobilo, že Wladislaw rozhorlen řekl: „Nu? Už tedy žižkowati chtějí? Najdeme mi cestu ke skrocení jich hrdosti.“ Na to wydán (r. 1503) od krále rozkaz na jich potlačení we wssech městech králowských a na wssech statkách korunních. Naporučeno, aby schůzky Bratrůw trpiny nebyly, jejich duchowníci aby jati a do Prahy ku pončowání posláni, Bratří pak, kteří hodnost nějakého úřadu mají, aby jí pozbaweni, a wssickni aby donucowáni byli katolické kostely aneb chrámy kalissníkůw nawsstěwowati, zarputilci pak aby tělesného docházeli trestu. Konsistoř pod obojí, w jejímžto čele stál Pawel ze Žatce, se nad tímto mandatem náramně radowala a králi za to wroucné díky wzdáwala. I wyzýwala také stawy morawské ku společnému potlačení pikartůw. Horliwí wssak kalissníci, bojíce se, aby po utlačení Bratrůw nepřissla tatéž nehoda také na ně, neradowali se tomuto králowskému rozkazu. Aniž byl rozkaz ten úplně a přísně uwozowán we skutek. Nebo přede wssím sami Bratři zaslawsse dobrotiwému králi obranu swé wíry, we které wssecky nářky swých nepřátel od sebe odwáděli, toho docílili, že Wladislaw swou přísnou wýpowěd jinou wýpowědí zmírnil nařídiw totiž, aby mistrowé kalissní a představení konsistoře pod obojí hlawy Pikartůw ku přátelské rozmluwě do Prahy powolali a je wsselikými důwody z písem swatých wzatými od bludů odwesti hleděli. A w skutku byli také náčelníci Jednoty bratrské na začátku r. 1504 posláni

swými rukopisy úplně opatřowal a nad to ještě několik děl swých w Litomyšli a we Hranicích wytisknouti dal.

Wypravowáno již, že r. 1503 wydán rozkaz králowský na potlačení Pikartůw a že tentýž rozkaz také následujícího roku na sněmu Brněnském ohlášen. Podobně i w Čechách na sněmu pánůw pod obojí ustanoweno, Pikarty potlačowati, a wšak uwádění rozkazu králowského we skutek každému pánu na jeho statcích ponecháno. Ježto pak nad tímto konáním wůle králowské nikdo nebděl: zůstáwal rozkaz ten na wětším díle jalowým. Pročež r. 1505 Bratří opět směle hlaw swých zwedali. Schůzky jejich zase weřejně odbýwány a jen zřídka někde znepokojowány. Brzo se k nim přidružili nejenom mužowé ze šlechty, nýbrž i paní wznešené jako Johanna z Krajků, paní Krescencia Zmrzlíkowá, paní Anna z Ostrowic s dcerou, panna Margareta z Boskowic, i samého katolického pana Šelenberka dcera k nim se přitowaryšila.

Walné tyto pokroky jednoty bratrské přiměly katolické stawy na Morawě k odbýwání sněmu zemského w Brně, kde Olomoucký biskup Stanislaw Turzo se wšemožně zasazowal o wydání zákonu proti Bratrům. Jmenowány tu četné obce jejich jako: Napajedelská, Iwančická, Třebická a jiné. Wymožena tu skutečně zápowěd proti Bratrům, nejwíce proti jejich kněhotisku čelící a ustanoweno, aby wšecky jejich knihy spáleny byly. Awšak ustanowení toto ponejwíce neprowedeno.

Ježto počet Bratrůw každým dnem walně rostl, naléháno opět na krále, aby přísnými zákony tomu meze položil. Wladislaw chtěje wyhowěti takowým požadawkům nastoupil r. 1507 dřívější cestu swou proti Bratrům. Rozkázalť, aby náčelníci a wůdcowé jejich na den sw. Jana Ewangelisty se do Prahy před mistry kališné dostawili, a od nich poučení nabywše s nimi se sjednotili, a napotom aby už nikdo z Bratrůw trpen nebyl. Tu se jich ujala paní Marta z Boskowic, ana sama králi psala a wyznala, že též je sestrou Jednoty a že se w ní nic zlého neděje. Král jí odpowěděl, že on od swého ustanowení neodstoupí a Bratrůw trpěti nebude, nýbrž je ze země wypowí. Na to wydali Bratří w témže roce swé wyznání wíry tiskem w Norimberce, které brzo bylo rozebráno, tak že Bratří l. 1518 nowé jeho wydání učiniti za potřebné uznali. Odpowědi, které král dal paní Martě z Boskowic, připojil dwa spisy doktora Augustina z Olomouce, které tento byl r. 1506 a 1507 sepsal a králi poslal. Spisy ty byly s náramnou wášniwostí psány, a opakowány w nich lžiwé powěsti o mušším bohu Bratrůw, Marta pak w nich nazýwána hodspodšskou satanášowou. Že takowý spis nebyl whodným prostředkem k obrácení Marty a ostatních Bratrůw i sester, anobrž že se tím dobré wěci jen škodilo a mysli kacířské se ještě wíce zatwrdily, jde snadno každému znateli srdce lidského na rozum.

Do Prahy nepřišly, jak král tomu chtěl, hlawy Bratrůw Lukáš a Krasonický, nýbrž po-

slání tam toliko nejsprostější z Bratrůw, jako králi na posměch, aby mistrowé kališní ničeho s nimi pořiditi nemohli. A w skutku wrátili se sprosti tito poslanci Bratrůw, nemohouce mistrům na nic odpowědi dáti, bez pořízení domů. Awšak takowého posměchu bylo jim brzo zlým zažiti. R. 1508 wypukla welká proti nim bouře a sice dekretem Wladislawa krále, který se k tomu jednak radou bývalého biskupa Jana Bosáka, doktora Augustina, Jana Šlechty ze Wšehrd a Stanislawa Turza biskupa Olomouckého, ale wíce ještě naléháním duchowenstwa kališného a mistrůw pod obojí w Praze pohnouti dal. Dekret ten byl mimo to do zemských desk wložen a co zákon říše králowské w Čechách prohlášen. Zapowídaly se pak dekretem tím wšecky weřejné i tajné schůzky Pikartůw a nařizowalo se, aby wšecky jejich knihy byly spáleny a u kohožkoli by se takowé nalezly, aby těžce byl pokutowán. Rozkázáno též, aby wšecky jejich bohoslužby, přisluhowání swátostmi, jmenowitě swátosti křestu a manželstwí a jiné wšude přestaly, Pikarti pak buď katolíků neb kališníků se přidrželi.

Toliko na Morawě uměl pan Zerotín wšecky náwrhy Jana Waradinského ku potlačení Bratrůw na sněmích w Brně a Olomouci zmařiti. Pročež tito na Morawě až do kralowání Ferdinanda II. docela bezpečně žili a tudyž i náramně se zmáhali. Jinak ale bylo w Čechách, kde zákon wýše dotčený do desk zemských wložen a co zákon země české prohlášen byl. Za tou příčinou netrpěl už

žádný pán na swých statkách jejich schůzek, aneb jejich duchowníkůw a byl oprávněn s jejich žiwotem i jměním zcela dle libosti nakladati. Nebyli tedy Bratří od té doby ani žiwotem ani statkem swým bezpečni. Sám příznivec jejich Jan Kostka, pán na Litomyšli, se jich odčital. Tu jal se bratr Tomáš nejprwé psáti pánowi z Pernšteina, jehož úředníci na Morawě nelidsky s Bratřími nakládali, a jim ani nočních schůzek k bohoslužbám dowoliti nechtěli. I domáhal se toho, aby jim aspoň tyto noční schůze powoleny byly. Psal také panu Janowi Kostkowi prose ho, aby Bratrům aspoň tolik wolnosti popřál, co se jim na Morawě od katolíků a kališníků popříwá. Awšak Jan Kostka zcela záporně odpowěděl dodáwaje, že krále poslouchati slušno. Když takto sám býwalý příznivec jejich jednal, ký diw, že i ostatní páni jim schůzek na místech weřejných nepowolowali a že i w samé Mladé Boleslawi jen potaji se scházeti směli, a i tu l. 1510 wíce bezpečnými nebyli. Sám bratr Lukáš odtud prchnul a těkal po wlasti, slawně se rozlončiw na kázaní se swými. Jelikož wšickni Bratří o jeho bezpečnost co nejsnažněji pečowali, bylo mu možno psáti a na wšechny obce Bratrské oběžné listy rozesílati, kterýmiž jim radu dáwal, co by w těchto nesnázích činiti měli. W této době wyhotowen od něho jeden z nejdůležitějších spisů: „o obnowení Církwe", kde Jednotě Bratrské ukončení wšeho protiwenstwí a blaženou budoucnost prorokowal. Že se zmýlil, a že jeho náramných snah

pro Jednotu, která dříwěji později za swé wzíti musela, welmi bylo litowati, historie dostatečně dokázala. Awšak tenkráte neodbila Jednotě Bratrů ještě poslední hodinka žiwota.

Na Morawě, kde jenom jednotliwí páni jim weřejné schůzky we dne zapowídali, noční ale trpěli, směli Bratři už r. 1509 opět wolně dýchati a starostowé jejich neostýchali se obce bratrské weřejně nawštěwowati a wisitowati čili prohlídati. Jenom w Čechách byl na sněmu zemském w Kutné Hoře dřívější rozkaz Wladislawůw ku potlačení Pikartůw obnowen a kterýkoli Bratr si pokojně nepočínal, alebrž pokoj swéwolně rušil a spolu rouhání proti swátosti oltářní weřejně pronesl, ten byl od rady kališné bez milosti odsouzen na smrt a skončil na hranici swůj žiwot. Tak se (r. 1511) jmenowitě událo s Bratrem Ondřejem Poliwkou, který w Kutné Hoře w kostele wýtržně při kázaní wystoupil a welebné swátosti drzostně se rouhal.

Léta 1514 měla přísnosti zákona toho podrobena býti také paní Johanna z Krajků, awšak swou wroucnou prosbou, s kterouž se na krále obrátila, dosáhla toho, že z pokut zákona toho wyjmuta byla. Zatím Bratři už po čtyry léta w Čechách jen w noci swé bohoslužby wykonáwali a to na místech tajných; a jelikož wůdcowé jejich se ukrýwali, počaly obce bratrské proti nim reptati a jim wytýkati, že jsou pastýřowé bojácní, zbabělí, kteří swé stádce opouštějí. Takowéto wýčitky pohnuly Lukáše, že se odwážil r. 1515 wisitowati obce

bratrské. Přissed na cestách těchto do Janowic s dwěma Bratrama Pawlem a Matějem, byl od Petra Šudy, pána w Janowicích jat a w tuhém wězení držán.*) Sewřen mimo to těžkými pouty a wsselijak mořen obáwal se i smrti. Ale přímluwou Konrada, pána z Krajků, syna Johanny, horliwé to sestry, byl zase propusstěn pod tou wýminkou, aby dne 24. aprile čili dubna r. 1516 se do Prahy před konsistoř kalissnou dostawil a potřebného naučení wzal, awssak dne 13. Marce čili března umřel král Wladislaw, an syn jeho Ludwík jesstě téměř pacholíkem byl, a pan Šuda upustil jak se zdá od wýminky swrchu položené, aby se totiž Lukáš do Prahy dostawil, poněwadž se nepřátelstwí mocné sslechty obáwal, která se teď Bratrůw rázněji ujimala.

Tak se končila doba, w nížto se ohromná síla záhubné hořawiny nahromadila, která jen na prwní zawanutí bouřného wětru čekala, aby w obrowský oheň zplápolala. Takowým bouřným wichorem bylo wystání Lutherowo w Němcích, ku kterému odboj proti Církwi w Čechách jen jako malou byl předehrou; nebo

*) L. 1515 wyssly z tiskárny Mikulásse Konáče z Hodisstkowa dwa spisy od něho sepsané proti Jednotě Bratrůw. Tentýž pilný spisowatel a tiskař wydal téhož roku (1515) prwní nowiny jazykem českým o sjezdu císaře Maximiliana I. s bratrama králowskýma Sigmundem polským a Wladislawem uherskočeským we Wídni. Z jeho tiskárny wysslo též „Zrcadlo sw. Crhy" a překlad kroniky české Eneásse Sylwia. Wiz Anthologii z literatury české doby střední od p. Josefa Jirečka 1858 str. 44.

co před sto lety Husem započato w Čechách w míře menší, mělo nyní w nejrozsáhlejším rozměru prowedeno býti w Němcích Lutherem.

Hlawa třetí.

Doba od r. 1516—1526.

§. 16. Nowoty Lutherowy.

Wladislaw II. zůstawil dwa potomky, syna Ludwíka a dceru Annu. Ludwík byl už co tříletý pacholíček na králowstwí české korunowán, a po smrti otcowě co desítiletý jinoch také od Uherských stawůw za krále uznán. Panowání jeho bylo sice krátké, totiž jen desítileté (od l. 1516—1526), awšak události za toho času zběhlé otřásaly celou Ewropou a wtiskly jí mohutným wliwem swým onen ráz, jejž až podnes ponejwíce nese. Předewším odlikuje se tato doba ohromnými na půdě cirkewní převraty, které sice nejsilněji Německem zachwěly, awšak i na naše wlasti bez walného wliwu nezůstaly. Znamenitou též událostí, poněwadž welkého dosahu, bylo zasnoubení Ludwíka krále s Marií, wnučkou císaře Maximiliana z nejwyššího rodu Habsburkého a dcery Wladislawowy Anny s Ferdinandem, s wnukem císařowým, čímž cesta ražena k tomu, aby země, jako česká, morawská, slezská a uherská, která posud swého wlastního krále měly, pod žezlem nejwyššího rodu Habsburského w jeden trwalý celek spojeny byly. Po-

stéze padá w občasí toto také dobytí od Turkůw twrze Bělehradu, prawého to klíče k Uherskému králowstwí r. 1521 a wpád jejich do Uher l. 1526, kde w nesstastné bitwě křesťanůw u Moháče i mladý král Ludwík bídně zahynul, w bahně utonuw.

Prwé pak místo mezi těmito událostmi zaujímá nepochybně bouřný odboj Lutherůw w Němcích proti Cirkwi.*) Nelze popírati, že zlá powěst o žiwotu papeže Alexandra VI., jakož o wojnách papeže Julia II. podkopáwala na mnoze wážnost stolice apoštolské nejen u Čechoslowanůw, nýbrž také u Němcůw a jiných národů. Dotčený Julius II. ustanowil, w hlawním městě celého křesťanstwa ke cti swatého Petra, knížete apoštolůw, wystawěti přeskwostný chrám, jemužby co do welikosti a lepostí rowného we swětě nebylo. Wesskero křesťanstwo mělo k tomu přispíwati, aby překrásná budowa ta byla jako wýrazem společné wssech jednoty u wíře a pobožnosti. K tomuto účelu dal on i jeho nástupce Leo X. po wssech zemích hlásati a slibowati odpustky wssem těm, kteřížby zkroussené se wyzpowídawsse nějakou almužnou k wystawení dotčeného chrámu přispěli. Každý zdrawého rozumu člowěk snadno nazná, že účel takowý jest chwalný a že slussno, jej podle možnosti podporowati. Od toho se owssem lissí spůsob, jímž ohlássení odpustků místami wykonáwáno. W Sasku np. swěřeno ohlássení

*) Obssírnější popis toho wiz w „Dějepisu sw. katolické Církwe“ od Dra. Jana Bílého. W Brně 1859.

takowé řeholníkům dominikanſkým, že kterých někteří chtíce mnoho příſpěwků ſebrati, u wychwalowání odpuſtků nadſazowali a ſobeckých účelů docela prázdnu býti ſe neukazowali, ačkoli i také prawda, že bratří naſſi nekatoličtí u wyličowání těchto wěcí upřilíſſují a na ubohé řeholníky hany kydají, které na ně metati neſprawedliwo. Když kazatelowé tito ſe Witenberku w Saſích přiblížili, a lid zwědawý ſe wſſech ſtran ſe k nim hrnul, wywſtal proti těmto kazatelům Martin Luther, řeholník Auguſtinianſký a počal lid odpuſtkůw těchto wyſtříhati, ačkoli ſám wyznáwal, že ani dobře newí, w čemž odpuſtkowé záležejí? Nepřeſtáwaje jeſſtě na tomto bouřliwém wýſtupu přibil také ſeznam 95 wět na dwéře koſtela Wſſech Swatých we Witenberku chtěje ſe o nich s jinými hádati. Řeholník Jan Tecl, který byl práwě odpuſtky hláſal, odpowěděl Lutherowi obſſírným pojednáním, w němž ſtarou náuku katolickou o poſwátných odpuſtcích wyſwětlil a bludy Lutherowy odhalil. Rok na to (1518) ſám papež wydal bullu, w nížto podſtatu odpuſtků doſtatečně objaſnil a wyobcowáním z Církwe wſſem wyhrožowal, kdožby koli náuce této nepřiſwědčowali. Tu tedy Lutherowi doſti příležitoſti poſkytnuto, aby ſe z nejpřeſnějſſího pramene dozwěděl, co odpuſtky jſou; ale brzo přiſſlo na jewo, že ſe jemu k tomu nedoſtáwá wíce dobré wůle, nebo odpowěděl Teclowi hanami, a od papeže, jehož hlas byl ſlyſſel, odwoláwal ſe na ſněm wſſeobecný.

W témže roce při disputaci w Heidelberku pronesl a zastáwal jiný náramný blud, jímž člowěku wolnou upíral wůli a twrdil, že prý člowěk nemůže sám ze sebe nic jiného než smrtelných hříchů páchati. Papež wyslal mírné a welemoudré muže, aby Luthera wlídnou rozmluwou od bludů odwedli. Mimo to disputowal doktor Eck z Ingolstadu důkladně w Lipsku proti jeho náuce, tak že sám Luther a soudruh jeho Karlstadt wítězstwí Eckowo uznati musili; přes to wšecko ač přemoženi nepoddali se přece. Spolu získal zde Luther při disputaci nowého přítele, profesora Filipa Melanchtona, kterýž napotom celou swou sílu a wšechen swůj žiwot jedině podniku Lutherowu wěnowal.

Když tedy wšech mírnějších prostředků k obłomení nowotáře toho marně použito, prohlásil papež r. 1520 asi 41 wět čili wýroků w jeho spisech za bludné a protikatolické, i žádal, aby je Luther weřejně odwolal, k čemuž jemu lhůta dwou měsíců dána. Ale nowotář ten místo co by se byl papeži podrobil, wystawěl hranici, swolal studenty a uwrhnul w jejich přítomn… nowou bullu papežskou spolu se starou knihou církewního práwa do ohně, řka při tom ta hrdopyšná slowa: „Že jsi Swatého Páně zkormoutil, tedy zkormuť a zežer tebe oheň wěčný!“ Toto pak drzé a bezbožné jednání swé popsal we spisu zlášťním, jejž hned na to wydal, a w němž náramně wyřilišťuje a co z horka nakwašený poššetilec sobě počíná, an o papeži se neostýchá twrditi,

že prý tento se nad Boha stawí, že od papeže newyšlo do swěta nic než hřích a zkáza, že papež sám je prawý antikryst, kterýž wíce škody natropil, nežli kdy Christus dobrého we swětě spůsobil, ano že náuka papežowa práwě od ďábla pochodí a jiné podobně drzostné a pošetilé rauhání.

Tato odwážliwá a nestydatá zpurnost Lutherowa nemálo byla podněcowána welikým počtem přiwrženců̊w jeho, kteří jej nazýwali „andělem Boha žiwého, jenž prý sám bloudící owce pásti má jedině slowem prawdy.“ Na to r. 1521 wyřknuta w Římě exkomunikace (wyobcowání z Církwe) na Luthera a jeho následowníky. Tento pak čím dále, tím zpupněji a wzdorněji sobě počínal a na dráze bludů̊w nastoupené wždy směleji ku předu se hnal. Přidáwaje nowé bludy ke starým a četného stoupenstwa po sobě potahuje rozšiřowal každodenně wíce propast mezi Římem a mezi sebou a swými nášlapníky, čímž newýslowně mnoho neštěstí natropeno a náramná záhuba na Německo uwalena.

Císař Karel V. chtěje zkázonosné owoce rozkolu náboženského od říše odwrátiti, powolal podlé tehdejších zákonů zemských Luthera na sněm Wormský stoje na tom, aby bludů swých odwolal. Ale tento už přirozenou powahou smělý a nad míru prudký mohl i proti císaři se wzdoru odwážiti; nebo opíral se pewně o záštitu mocných knížat německých, jako kurfirsta Fridricha Saského a jeho prwního ministra Spalatina, i o wydatnou

ochranu loupežiwých rytířů, k. p. Františka Sekinského. Mimo to podporowali jeho odboj spisy swými četní stoupenci mezi učenými, jako nemrawný Oldřich z Hutten a jiní, kteří nesčíslně mnoho listů mezi lid rozeslali a tím nemalý počet následowníkůw i mezi pospolitým lidem Lutherowi získali. O wsse toto se opíraje počínal sobě nowotář i na sněmu Wormském welmi hrdě a wzdorowitě, aniž chtěl bludů swých odwolati táhna se jako wssickni kacíři jedině k písmu swatému a nepřipousstěje jiného wýkladu leč swého wlastního. Znamenaje pak, že mu we Wormsu podlé zákonů zatknutí a wazba hrozí, rychle město dotčené opustil a zpáteční cestu do Witenberka nastoupil. Kurfirst Fridrich chtěje ho nehody uchrániti, dal jej několika jízdnými na cestě té přepadnouti a na swůj hrad Wartburk u Isenachu odwesti, kde tělu swému podlé chuti howěti mohl a wolně o německém překladu bible pracowal, chlubně se později wynásseje, že prý bibli ze spod lawice wytáhnul, ačkoli už před ním mimo dolnosaských jesstě čtrnácte jiných německých překladů bible stáwalo.

Zatím už zrálo prwní owoce jeho zásady, že písmo sw. jest jasně srozumitelno a že samo o swém smyslu rozhoduje. Mikuláš Storch we Zwikowě a jiní twrdice, že w písmě sw. nic o křestu maličkých poznamenáno není, wywodili odtud, že prý nutno dospělé křesťany poznowu křestiti, odkudž blouzniwci tito i nowokřestěnci slouli. Titéž ssilenci zrussili mssi swatou, bořili oltáře, ztrosskotáwali obrazy,

a bezženstwí kněžské za neplatné prohlassowali. Podobně byl už před nimi učinil we Witenberku přítel Lutherůw, Ondřej Karlstadt; nebo w čele ssílené chatry wessel w chrámy tamnějssí, zbořil oltáře, zawedl německé bohoslužby, rozdáwal wečeři Páně pod obojí spůsobou bez předcházející zpowědi a s ním spolu wssickni mnichowé téhož klásstera Augustinianského we Witenberku prohlásili řeholné sliby za neplatné. Sílený Karlstadt ani tím jesstě se nespokojil, nýbrž wypowěděl nad to wálku i wědám swětským. Hlásaje že wědy rozum člowěka matou a na bezcestí swádějí, chodil do dílen řemeslníků a dáwal sobě od sprostáků písmo swaté wykládati, poněwadž prý tito nejsouce wědami pomateni zdrawěji o smyslu písma sw. soudíwají. Následkem takowýchto zásad wysoké sskoly Witenberské úpadek braly, a bylok se obáwati, že naprosto zaniknou.

Dowěděw se Luther, co se we Witenberku děje a boje se, aby často od saského wéwody Jiřího nawrhowané potlačení nowotářstwa newesslo nyní we skutek, odebral se proti wůli ochránce swého Fridricha do Witenberka, a kázal po osm dní proti těmto „blouzniwým duchům“ dokládaje, že „wssecky násilné a kwapné kroky ku ssíření lepssích wědomostí náboženských jsou proti ewangeliu a křesťanské lásce.“ Awssak co na jiných haněl, sám wrchowatou měrou činil; nebok bouřně russil sliby řeholné a násilím welel klásstery bořiti, zastawatele slibů řeholných potrestati a mssi swatou wyzdwihnouti (1525). Spolu na swých

kázaních dráždil zástupy lidu, aby swrhli prý jho popůw a mnichůw, biskupům a klássterům aby neodwáděli wíce dáwek, ano bez ostychu nazýwal na kázaních swých katolické pány a knížata krutými tyrany a protiwníky Ewangelia.

Takowými bouřliwými řečmi rozdmýchal jiskru nechuti a zássti už dáwno w srdcích sedláků doutnající w úžasný plamen wálky proti pánům. Rozlícení sedláci rotili se po celém Šwábsku, Porýnsku, Fransku, Durinkách a Sasku. Táhnouce u wálných dawech wssude drancowali, pustossili, klásstery zapalowali, hrady zemanské bořili a tisíceré jiné hrůzyplné zločiny páchali. W čele jich stál Tomáš Münzer, býwalý protestantský farář w Mühlhausenách, který dawům těm hlásal, že prý wssickni lidé i w obecenském pořádku sobě rowni jsou, že nesmí tudyž žádné býti wrchnosti a že už nutno obnowiti říssi, která prý toliko ze sprawedliwých sestáwati má. — Mimo něj wywstáwali i sedláci a jali se kázati.

Tu wytýkáno Lutherowi: „Hle! tok owoce twé nauky! „Tento obáwaje se nemilých z toho následků pro swé nowotářstwí, radil nyní knížatům, aby tyto swedené sedláky pozabíjeli prý co lité psy, ano doložil, že prý slussno, aby tak nezwedený lid jesstě méně swobody měl, nežli mu skutečně přáno. J bylo w prawdě podlé rady té 11.000 sedláků we Fransku, 6.000 we Wirtembersku, 10.000 we Šwábsku, 20.000 w Elsasích zabito, ano počítá se wesměs 100.000 lidí této wálce w oběť padlých.

Práwě když tato wojna nejlítěji zuřila,

oženil se Luther, ač 40 let wěku swého už počítající, s Kateřinou z Bory (13. junia 1525), čímž owšem posměchu katolických učenců neušel. Imenowitě jeden z nejoswícenějších mužů onoho času, Erasmus z Roterodamu, se o ženitbě Lutherowě úsměšně projádřil takto řka: „Mnohým zdá se podniknutí Lutherowo býti truchlohrou. Já pak je pokládám za weselohru, neboť w ní wšecko se končiwá swatbou.“

§. 17. Rychlé a wálné pokroky nowotářstwí Lutherowa. Nowoty Cwingliowy a Kalwinowy.

We spisu: „Jeho Císařskému Weličenstwu a křesťanské šlechtě německého národu, o naprawení stawu křesťanského“ — podáwal Luther wšem stawům mohutné wnadidlo k odpadu od Církwe: Císaře lákal rozmnožením moci, an prý sobě stát církewní wládu přiwlastniti a wešskeru moc we swé osobě spojiti může; šlechtě a městům slibowal, že přistoupiwše k němu budou nejenom práwa biskupůw prowozowati, nýbrž i wšecko bohaté jmení Církwe německé we swou majetnost zahrnou; nespokojeným mnichům a špatným kněžům slibowal oprosštění těžkého jha sebezapírání zrušením bezženstwí a řeholných slibů; obecnému pak lidu lichotil slibowáním weliké swobody ewangelické, kteroužto ode wšech obtížných záwazkůw k dáwkám, postům, zpowědi a t. d. oswobozen bude.

Kdo zná křehké a sobecké srdce lidské, wí také, jakou kouzelnou mocí je takowá wna-

dídla přitahují. Pročež nelze diwiti se, že počet stoupenstwa Lutherowa každým dnem děsiwě zrostal. W Hessích přiznal se hned k jeho nauce lanthrabě Filip, jednak aby se zahrnutím církewních statků obohatil, jinak ale aby si swazek manželský uwolnil, an si s přiwolením Lutherowým a Melanchtonowým za žiwobytí prwé manželky i druhou přidružil. Kromě něho přitowaryšili se k Luterstwu i jiná knížata se swými zeměmi jako Meklenburský, Anhaltský, Mansfeldský, Pruský a z měst přidaly se k nowotám těmto Brunšwik a Magdeburk. Knížata ti s městy utwořili také mezi sebou spolek obranný w Torgawě (4. máje 1526), kterýž směřowal k násilnému hájení Luterstwa proti spolku katolickému, ku kterému přistoupily Rakousko, Baworsko a 12 biskupůw jihoněmeckých. Tím německá říše až posud tak mohutná jednotou wíry, na dwá nepřátelské tábory se rozpadla, kteréž krwawě proti sobě wálčily a tytéž záhuby na země swé uwalowaly, jakýchž husitismus přičinil wlasti české.

K odstranění rozbrojůw držány sice sněmy jako we Spýrách r. 1529, awšak podobně jako w Čechách při smiřowání kališníkůw a táborůw bez prospěchu. Na sněmu Augsburském uzawřela wětšina stawůw říšských, že se dalšímu šíření nowot církewních musí přítrž učiniti, awšak strana Lutherowa na sněmu přítomná už tak se mohutnou cítila, že se osmělila proti takowému rozkazu protestowati, odkudž i přiwrženci Lutherowi jméno

protestantůw wzali. Strana ta podala také sněmu wyznání swé wíry spolu s apologii čili obranou, kteréžto oba spisy, ač nikoli bez proměny nezůstawsse, se napotom symbolickými knihami čili zákonem wíry Lutheranůw staly, odkudž i jméno „augsburské wyznání“ pochází. Wyjednáwáno dlouho mezi katolickými a protestantskými stawy, aby mír a swornost náboženská opět w kissi uwedeny byly. Ale wsselikká wyjednáwání ta zůstáwala jalowá; neboť Církew katolická nemohla popustiti, jelikož toliko jednu prawdu uznáwá, a stawowé Lutherssti nechtěli, aby se nemuseli nowé nabyté moci a statkůw církewních wzdáti. Nedocíleno tedy žádného dorozumění, anobrž stawowé protestantssti spolek swůj obranný we Smalkaldech obnowili wolajíce na pomoc krále francouzského a anglického proti císaři a katolickým stawům.

Luther pak, čím dále tím náružiwějssi, hned jak uslyssel, že papež přípravy činí ke slawení wsseobecného církewního sněmu, wydal r. 1545 hanliwý spis s nádhlawím: „Proti papežstwí od ďábla ustanowenému.“ We spisu tom wychrlil Luther na papeže wsselikou hanu, jakowouž srdce jedowatou zássti překypující wychrliti s to jest. Brzy potom (18. febr. 1546) umřel bouřliwý nowotář tento wida na wlastní oči hrozné owoce nauky swé wyrostati: wěčné totiž různice a spory, nesjednocenost mezi hlawami jeho wlastní náboženské strany, zneužíwání swobody ewangelické k wýstřednostem

a nejhunsnějssím neprawostem, a nadwládu swětské moci i u wěcech cirkewních.

W tentýž čas, co Luther w Sasku, wywstal Oldřich Cwingli co nowotař náboženský w Curichu we Swýcařích. Zlopowěstný člowěk tento, jehož nemrawný žiwot wůbec znám byl, odwážil se w Curichu totéž učiniti, co Ondřej Karlstadt byl prowedl we Witenberku. Bořilk oltáře, ztroskotal kříže a spálil wsseliké obrazy; i uwedl bohoslužbu téměř směssnou we chrámy wyloupené a docela nahé, kterážto prázdnota owssem se docela hodila k jeho wíře chudičké, ducha křesťanského téměř dokona prázdné a od newěry jen málo rozdílné. Poněwadž se nowotami těmito předstawenstwu měst podáwala moc biskupská a lid se rozličných oprosstowal dáwek, přáli takowému bezbožnému podniku magistratowé měst a nowotářstwí Cwingliowo s jejich ochotným přiwolením rychle se ssířilo po mohútných kantonech (krajích), jako Bernském, Glarském, Apencelském, Swatohawelském, Graubindském; toliko staré kantony, které druhdy Swýcarům politickou swobodu wybojowaly, jako Swycký, Urský a Unterwaldský, zachowaly wěrně jak starou wíru tak starou mrawnost. K nim se přidružily jesstě tři jiné kantony: Lucernský, Zugský a Frýburský, kteréž podobně při wíře od otců zděděné setrwaly. Spráwcowé těchto katolických krajů jali se kantony od Cwinglia swedené bratrsky napomínati a jim wýstrahu přede wssím nesstěstím dáwati, kteréž z kroku tako-

wého nutně pochoditi musí. Awssak hudli hlu- chým, anobrž stoupencowé tito Swingliowi, jenž „reformaty“ se nazýwali, žádali na kantonech katolických, aby těmto nowotám i u sebe wolný průchod daly, ačkoli oni sami žádnému katolíkowi swobody náboženské nepřáli. Za tou příčinou zplápolala mezi oběma stranama občanská wálka a swedena (1531) u města Kapel krwawá bitwa, we které Swingli zabit a strana jeho přemožena, katolíci pak witězstwí dobywsse tím sobě pokoj wymohli a swobodu náboženskou trwale pojistili.

Co Swingli byl prowedl na wýchodě we Swýcarsku, to usilowal prowésti na západě země té Kalwin. K účelu tomu zarazil sídlo swé w Zenewě, a jak písmem tak slowem hleděl ssířiti náuku swou, která měla jako reformacie či obnowa neb náprawa býti náuky Lutherowy, rowněž tak jako tomu chtěl Swingli, odkudž i jeho stoupenci reformaty aneb Kalwinistami slouli. Obyčejně dáwáno jim též jmeno Helwetůw, poněwadž Swýcary, kde tato nowota náboženská wznikla, se latinsky Helwetia nazýwají. K rozssíření a upewnění této nowoty nesstítil se Kalwin i nejkrutějssího násilí užíwati, což jmenowitě pozorowati w jeho nakládání s lékařem sspanělským Serwedem, jejž pro úchylky w náuce o nejsw. Trojici dal spáliti, aneb s Grüetem a Gentilisem, kteréž pro jejich odpor proti němu dal stíti. Takowýmto spůsobem ukázal se Kalwin činným býti až do smrti swé l. 1564, a náuka

jeho, která ani znaku sw. kříže netrpí a jasně swědčí o zádumčiwé a zasmusilé powaze Kalwinowě, jest až podnes obsahem tak nazwaného wyznání helwetského.

Obojí druh nowotářstwí náboženského, jak Lutherowa tak Kalwinowa, rychle se ssířil po zemích ewropských. Nejprwé pousstělo kořeny swé nowotářstwí Lutherowo w půdu říſſe Německé. Mimo Filipa Hessenského a Fridricha Saského rychle k němu přilnul Oldřich, wéwoda Meklenburský a s krutým násilím uwedl Lutheranstwí we swou zemi, aby statky církewní osáhnouti a jimi swé dluhy zaplatiti mohl. S podobným násilím odstranil i saský wéwoda Jindřich w Drážďanech a w Lipsku katolické služby Boží, wyhnal mnichy z klássterů a katolické faráře z far, i wnutil wssem poddaným swým augsburské wyznání.

W jeho sslepěje wstoupil také syn jeho wrtkawý wéwoda Mauric. Nejinak jednal Joachim II., kurfirst Braniborský, který zrussiw slawnou přísahu swou k luteranstwí přestoupil a je wssechněm swým poddaným wnucowal. Tolikéž učinil i kurfirst Falcký Fridrich. — I welmistr německého řádu markrabě Albrecht Braniborský nestyděl se uposlechnouti rady Lutherowy, aby totiž řeholu pustil a se oženiw Prusko, až posawad duchowenské panstwí, we swětské knížetstwí proměnil. Albrecht skutečně se odřeknuw řeholy pojal za manželku dceru Fridricha, krále Danského, a uwedl s násilím protestantismus do celých Prus. — Příkladů těchto rychle ná-

sledowala mohutná města, jako: Augsburk, Řezno, Norimberk, Frankobrod, Strasburk, Riga, Ulm, Konstancie a mnoho jiných. Jako pak w Čechách rozkol náboženský měl w zápětí krwawé wálky, nejinak se nyní dálo i w Němcích. Mimo wálečné powstáwání sedlákůw roznitila se také r. 1546 mezi protestanty a katolíky německými wojna Šmalkaldská, která se r. 1552 opakowala, a která i napotom w menssích třenicích ustawičně trwala, až pak z těchto menssích ohňů obrowský plamen wálky třicitileté (od 1618—1648) wzrostl, kterouž Německo a s ním i nasse země na pokraji propasti zkázné se octly.

Příklad Německých protestantůw strhnul i jiné řisse s wladaři do téhož proudu nowot církewních. Nezbedný král Dánský Christian II., jemuž tehdáž i Norwežsko a Islandsko podřízeny byly, počal už r. 1521 obírati Církew katolickou w těchto zemích a uwáděti do jiné řisse Lutheranstwí. W témže roce jal se i we Šwedsku Gustaw Wasa olupowati Církew a wssemi možnými prostředky, chytrostí a násilím, zawáděl nowoty Lutherowy. W Nizozemích prostředkem rewoluce proti zákonitému králi Filipowi uweden kalwinismus (1582) a swětskou mocí utwrzen. Anglicko odtrženo od středu Církwe katolické chlipným králem Jindřichem VIII., jemuž papež Klement VII. nechtěl powoliti, aby se se swou řádnou manželkou Kateřinou, s kterou 17 let žil a dítky zplodil, rozezdal a mladou slečnu Annu Bolejnowu za man-

želku pojal. Dcera této Anny Alžběta dosednuwssi na trůn otce swého dokonala, co Jindřich VIII. byl počal, ana r. 1562 násilím nejkrutějssím náuku Kalwinowu s nějakou proměnou (co do řízení cirkewního) zawedla. Podobným spůsobem ssířeno i we Skotsku učení reformatské. Toto učení kalwinské nezůstalo bez wliwu i na Francausko, kamž se přiwrženci jeho z pohraničných Swýcar, zlásstě ze Zenewy wedrali. Zde nazýwáni jsou Hugenoty, a poněwadž docela podlé powahy Kalwinowy welmi násilně wystupowali, wypukly mezi nimi a katolíky dlouhé krwawé rozbroje, we kterých arcif Církew katolická, k nížto ohromná wětssina národu náležela, wítězitelkou zůstáwala, awssak Hugenotům konečně přece swoboda náboženská udělena.

§. 18. Wliw německého protestantismu na Čechy, Morawu a okoličné země.

Také Tyroly, Rakousy, Štýrsko, Korutany, Krajina nemohly docela odolati wliwu nowých náuk náboženských. Protestantssti kazatelowé z Němec procestowáwali tyto krajiny a slowa, jimiž nowé ewangelium zwěstowali, padala co ohniwé jiskry do hojně nahromaděné hořawiny. Tak rozsíwal símě nowého učení w Tyrolich Ondřej Karlstadt, B. Hubmeyer na Morawě, Pawel Sperat we Wídni a jinde. Císař Karel V. a jeho nástupce Ferdinand I. byli sice rozhodní katolíci, ale chtějíce zachowati

pokoj, nejednou protestantům welmi showíwali, kteroužto mírností smělost jejich náramně rostla. Čím pak wětšší pokroky protestantismus činil, tím wíce na jewo dáwal snahu, katolictwí docela zničiti. Snahu tuto nižší i wyšší šlechta w dotčených zemích wšemožně podporowala a za jejím příkladem kráčela i města, jimž nowá náuka obchodu a průmyslu přízniwější se býti zdála, ana jich sprošťowala mnohých swátků, postů, zpowědi a jiných powinností náboženských, které mamonářům welmi nepohodlné a tudyž i nepříjemné býwají.

Podáwaly-li se žiwlu protestantskému tyto druhdy tak rozhodně katolické země, ký diw, že tím kypřejší půdy nalézalo símě to na Morawě a w Čechách už dáwno hádkami náboženskými rozwrácených. Jak mile Luther r. 1517 nejenom proti jednotliwým nepořádkům, nýbrž i proti samému papežstwí kázati počal, zaradowali se z toho nesmírně čeští kališníci, widouce w něm přirozeného spojence swého. Prawdať sice, že kališníci se mimo přijímání pod obojí wesměs drželi katolických obřadů a náuk; ctili swaté, wykonáwali zpowěd, měli mši swatou i wěřili w sedmero swátostí, awšak w rejstříku swatých měli o jednoho swětce wíce než katolíci, totiž o Jana Husa, jehož swátku žádného roku slawiti neopominuli, ačkoli Církew na wšeobecném sněmu Kostnickém jej za kacíře byla prohlásila. Wímeť také, že na zmar přišel každý pokus kališníky s Římem sjednotiti, jako n. p. tři hlawní pokusy, jež se k tomuto účelu podnikly, totiž prwý ode sboru

Basilejského, druhý pod králem Jiřím, a třetí pod králem Wladislawem II. Nebo Řím ku takowým wýminkám, které Čechowé stanowili, swoliti nemohl; odtud mezi kalissníky swrchowána nechuť i nenáwist k Římu. Podobnou nechuť ku středu křesťanstwa byl nyní projewil Luther, a protož ačkoli Němec byl, a kalissníci horliwí Čechowé, přece newáhali (tito) dwojím dopisem z Prahy r. 1519 jemu swou radost a wřelý soucit na jewo dáti. Jmenowitě **Wáclaw Rožďalowický**, člen konsistoře pod obojí a Martin **Podusska**, kalissnický farář při chrámu Panny Marie w Praze, psali Lutherowi welmi lichotiwé listy, w nichžto welikými chwálami wynásseli jeho počínání a ubezpečowali ho o sympatiích čili soucitech swých i wssekerých utrakwistů. Od té doby počal Luther podobojím w Čechách dopisowati, aby je úplně pro swé nowoty získal, spolu pak také na sněmích říšských na tuto pochwalu Čechůw co na nowý důkaz wýbornosti swých nauk se odwoláwal. Spisy jeho brzo ssířeny w Čechách a pilně čítány, jako od **Jana**, faráře w **Německém Brodu**, kterýž jejich čtením tak daleko se dal unesti, že wssechny katolické obřady bohoslužebné w kostele odklidil. Zlásstě sslechta s welikou zálibou naslouchala nauce Lutherowě a počala fary hlawně takowými osazowati duchowníky, kteří se s protestantským smýsslením swým netajili. Podlé příkladu faráře Německo-Brodského počali i někteří faráři kalissní w Praze zawáděti nowoty w kostelích; přestáwali klaněti se nejswětějssí swátosti, ne-

slawili wíce mnoho swátků církewních a odstraňowali wíc a wíce církewních obřadů.

I na Morawě ssířil se protestantismus z Němec. We městě Dworci (Hof), ssest mil sewerně od Olomouce ležícím, hlásal Lutherowu náuku už r. 1521 jakýsi kazatel toulawý ze Swídnice. Pawel ze Spretten, obyčejně Pawel Speratus zwaný, který w Augsburku, Wircburku, Solnohradu a we Wídni símě nowot náboženských byl rozsíwal, zawítal také r. 1522 do Jihlawy, kteráž druhdy byla nejrozhodnějssí odpůrkyní Husitůw. Že pak Pawel Sperat byl z Němec, přijala ho Jihlawa co nejpříwětiwěji a horliwě jeho kázaním jako Božskému proroku naslouchala, tak že Sperat sobě w Jihlawě náramně libowal a zde stálé sídlo swé zarazil. Bisskup Morawy Thurzo napomínal sice důrazně Jihlawany, ano i kletbou jim wyhrožowal, ale pohrůžek těchto newssímáno si a Pawel Sperát chráněn měsťanstwem seděl pewně. Ano z Jihlawy possło w ten čas pohorssení, jakowéhož w celé historii Morawy po wssecka století newidáno a neslýcháno. Jakýsi odpadlík Martin Goesch el, Jihlawan, wstoupil w řád premonstrácký, a uměl sobě chytře získati přízeň i důwěru wssech duchowních wrchniků, tak že nejen dosáhl probosstwí w Dolních Kounicích, nýbrž i důstojnosti bisskupa swěticího w Olomouci, kteréhož wysokého postawení on ale zrádně k rozssíření protestantismu použil; nebo jako Luther odřeknul se i on wíry katolické i swedl jeptissku w Dolních Kounicích a pojaw ji za man-

želku přeššel r. 1526 k nowokřestěncům w Mikulowě, kde jakýsi Hubmaier lid swáděl a klamal, kterýž také Goeschlowi jeden ze swých spisů wěnowal čili připsal, aby mu tím swou radost nad jeho zradou na Církwi katolické spáchanou projewil. Podobně i Brno, Znojmo, Třebíč a jiná města na Morawě ukazowala se už nyní přístupna nowotám náboženským z Němec pošlým.

Takowé na nejwýš pohoršliwé wěci dály se hlawně za času nezletilosti krále Ludwíka, o které době říci lze, že každý dělal w zemi, co chtěl. L. 1522, tedy sedmý rok po smrti otcowě, přijel Ludwík do Prahy, aby nyní sám ujal wesla wlády a na práwa i swobody zemské učinil přísahu; to když wykonal, byla i jeho manželka Marie korunowána na králowstwí. Ale jak slabá to wláda w rukou jinocha šestnáctiletého! Práwě když mladistwý král shromáždil stawy zemské na sněmu w čerwnu, opowážil se Luther jim psáti a je napomínati, aby wšelikému s Římem sjednocení stále odpírali a swatou prý památku Husowu a Jeronymowu weždy u weliké poctiwosti měli. I wzdáwal Čechům chwálu řka, že w Němcích slawného jmena sobě dobyli. — Takowéto símě padalo zde owšem na půdu dobře okypřenou, úrodnou.

K tomu ke wšemu sám král, ačkoli rozhodný katolík, bezděky čili proti wůli swé tomuto směru napomáhal, čině takowá opatření země, která nowotám Lutherským welmi příhodna byla. Ustanowiw před swým odjezdem

z Prahy (1523) knížete Karla z Minsterberka, wnuka krále Jiřího z Poděbrad, za swého místodržitele w zemi, obnowil spolu radu spojených měst Pražských, an na místo Jana Paška z Wrat, primatora čili měšťanosty, mírného to kališníka a protiwníka Lutherowy náuky, učinil primatorem Jana Hlawsu z Liboslawi, který nowotám Lutherowým přál a o jejich rozšíření w Čechách se horliwě zasazowal. Nebo po celý čas jeho primatorstwí jsou kněži, kteří proti těmto nowotám kázali, z far swých pod záminkou rušení pokoje wyháněni, jako Matěj Koramb a tři faráři Pražští. O tom wšem dobře zprawen jsa Luther psal radě Pražské a odporoučel jí w listě swém Hawla Caheru, ze Žatce rodilého, který mistrem byw učiněn w Praze, do Witenberka se odebral, aby jak předstíral, nowá studia prodělal, w skutku wšak aby se s Lutherem seznámil a od něho odporučení nějakého dosáhl; co, jak už podotknuto, jemu také ochotně uděleno. W řečeném listu, we kterém Luther radě Pražské Caheru odporoučí, pobádají se tolikéž Pražané, aby poslední pouto, které je s Římem wiže, rozkotali, totiž swěcení kněžů z Říma, a takowé sobě duchowníky wolili, kteří swěcení toho wíce nepotřebují. Bylo-li by pak pro nedozralost lidu ještě obřadu podobného zapotřebí, tedy aby si k tomu obrali tak schopného a wýborného muže jako jest Hawel Cahera, který prý dowede nowé schopné kněze wywoliti. Toho tedy že jim snažně odporoučí.

Z listu podotčeného jde jasně na rozum, čeho se Luther do Cahery nadál, že totiž prowede dílo nowot jeho w Čechách. Odporučení Lutherowo prospělo Caherowi tou měrou, že brzo po swém příchodu do Prahy dne 23. srpna 1523 byl ode stawůw podobojí za administratora konsistoře kalissné obrán, a že od obce swěřena jemu farnost Týnská. Zde už wystupowal Cahera na kazatelnu, s které druhdy kázáwal Rokycana, a kdykoli wystoupil, chwálil „slawného doktora Martina Luthera“ a ustawičně wybízel lid, aby se za něho modlil, *jelikož on prý jest nástroj Boží, jímž okolním národům prawda zwěstowána býti má.* — S Caherou přissel do Prahy do klásstera Swato-Tomského jakýsi německý augustinian, který s wássniwou prudkostí německé části Pražského obywatelstwa náuku Lutherowu hlásal a také weliké množstwí posluchačů pro tyto nowoty získal. Wyobcowán ze swého klásstera ubytowal se na Starém Městě, kde w kostele sw. Kříže swé příwržence shromažďowal a hojně od nich podporowán jsa i wssemi potřebami žiwnostnými opatřen je u wíře Lutherowě utwrzowal. Mezi welikými příznivci wíry této widíme také kancléře měststého Buriana z Kornic, který co obdiwowatel Luthera už r. 1522 jeden z jeho wětssí spisůw na jazyk český přeložil, jakož i wsseobecnou historii luteranského Jana Kriona. Směru Lutherowu přál i učenec Brikcius, později měsstanosta Praž[illegible]ský. A jako Praha nadechnuta byla lute[illegible]stwím, podobně zawládalo totéž smýšl[illegible] weliké části Čech a Morawy.

A tu se nž zdálo náčelníkům strany podobojí, kteříž nowotám Lutherowým přáli, že se přiblížil čas, w němž možná dlouholeté plány a přání uskutečniti. Aby pak prowedení toho twárnost zákonitosti mělo, žádali krále Ludwíka o powolení sjezdu w koleji Karlowě na hromnice 1524, čehož i dosáhli. Ke sjezdu tomu wybídnuti jsou wssickni stawowé z Morawy a Čech, pozwáni též nejhlawnějssí zástupcowé duchowenstwa, asi 20 mistrů uniwersity Pražské a wssickni náčelníci sekt náboženských. Záhy před sjezdem přikwapili z Morawy do Prahy Pawel Sperat a Beneš Optat, spisowatel prwní české mluwnice, pak doktor Wáclaw z Litomyssle rodič a Jan Charpa, bakalář čili na prwním stupni mistrowstwí neb doktorátu stojící. Rok sice před tím byl král Ludwík na sněmu w Brně wssecky nowoty náboženské zapowěděl, a Jihlawany co ochránce a podporowatele Sperata přísně pokáral; ale zápowědi této a pokárání králowa nedbáno a wssecko we swé míře ponecháno. Proto i Pawel Sperat s takowou drzostí se osmělil do Prahy přijíti na sjezd. Toliko Bratři neposlali žádného důwěrníka, jedině list ke sjezdu zřídili, w němž stawy zemské o powinnostech a prospěssných ustanoweních poučowali.

Dne 2. Februara čili února sessli se skutečně we weliké síni koleje Karlowy stawowé podobojí a shodli se o dwaceti článcích náuky a církewního zřízení swého. Články ty byly welmi chytře sestaweny a měly jako za mostek sloužiti k úplnému odpadu od Církwe i tu pře-

chodu na lutheranstwí. Protož neměly ani twárnosti katolické ani zcela lutheranské. Ponechána w nich n. p. mše swatá awšak s takowým přídawkem, jenž po čase její odstranění umožnil. Ponechány i swátky Páně, Panny Marie a Swatých, aby i swátek „českého mučenika Husa“ slawen býti mohl. Ale tradice čili ústní podání zawrženo jako od Luthera a jen písmo swaté uznáno za Božský pramen wíry. Spolu připowědína ochrana kněžům, kteříby „podlé Ewangelia“ prý kázali; každý také napomínán, aby pilně w tomto jediném Božském prameně wíry, w písmě swatém, četl a to ať prý činí i žena i děti. Tolikéž wšecky zbytečné obřady při bohoslužbě prý přestaňtež. Protože Hus sedmero swátostí, wíru w přepodstatnění a klanění-se nejswětější swátosti jakož i bezženstwí kněžské nerušil, alebrž chwálil a zachowáno míti chtěl, tedy ustanoweno k odstranění toho na témže sněmu, aby prý spisy Husowy jen podtud platnost měly, pokud se s písmem swatým srownáwají. O wečeři Páně ať prý každý prostě a bez hledání zbytečného wýkladu lidského wěří, že w ní tělo a krew Páně přítomny jsou. Co do wystawowání welebné swátosti ponecháno kněžům a obcím na wůli činiti, co by chtěli.

Na to ještě jeden článek nawržen, bez pochyby od Cahery, ale takowým spůsobem, aby on hlawním jeho půwodcem se býti nezdál; neboť wyjádřil se o něm w ten smysl, že prý to jedině dle žádosti mnohých činí. Týkala pak se wěc ta zrušení bezženstwí kněž-

sledowala mohutná města, jako: Augsburk, Řezno, Norimberk, Frankobrod, Strasburk, Riga, Ulm, Konstancie a mnoho jiných. Jako pak w Čechách rozkol náboženský měl w zápěti krwawé wálky, nejinak se nyní dálo i w Němcích. Mimo wálečné powstáwání sedláků rozňitila se také r. 1546 mezi protestanty a katolíky německými wojna Šmalkaldská, která se r. 1552 opakowala, a která i napotom w menších třenicích ustawičně trwala, až pak z těchto menších ohňů obrowský plamen wálky třicitileté (od 1618—1648) wzrostl, kterouž Německo a s ním i naše země na pokraji propasti zkázné se octly.

Příklad Německých protestantůw strhnul i jiné říše s wladaři do téhož proudu nowot církewních. Nezbedný král Dánský Christian II., jemuž tehdáž i Norwežsko a Islandsko podřízeny byly, počal už r. 1521 obírati Církew katolickou w těchto zemích a uwáděti do jiné říše Lutheranstwí. W témže roce jal se i we Šwedsku Gustaw Wasa olupowati Církew a wšemi možnými prostředky, chytrostí a násilím, zawáděl nowoty Lutherowy. W Nizozemích prostředkem rewoluce proti zákonitému králi Filipowi uweden kalwinismus (1582) a swětskou mocí utwrzen. Anglicko odtrženo od středu Církwe katolické chlipným králem Jindřichem VIII., jemuž papež Klement VII. nechtěl powoliti, aby se se swou řádnou manželkou Kateřinou, s kterou 17 let žil a dítky zplodil, rozezdal a mladou slečnu Annu Bolejnowu za man-

želku pojal. Dcera této Anny Alžběta dosednuwssi na trůn otce swého dokonala, co Jindřich VIII. byl počal, ana r. 1562 násilím nejkrutějssím náuku Kalwinowu s nějakou proměnou (co do řízení církewního) zawedla. Podobným spůsobem ssířeno i we Škotsku učení reformatské. Toto učení kalwinské nezůstalo bez wliwu i na Francousko, kamž se přiwrženci jeho z pohraničných Šwýcar, zláusstě ze Zenewy wedrali. Zde nazýwáni jsou Hugenoty, a poněwadž docela podlé powahy Kalwinowy welmi násilně wystupowali, wypukly mezi nimi a katolíky dlouhé krwawé rozbroje, we kterých arcik Církew katolická, k nížto ohromná wětssina národu náležela, wítězitelkou zůstáwala, awssak Hugenotům konečně přece swoboda náboženská udělena.

§. 18. Wliw německého protestantismu na Čechy, Morawu a okoličné země.

Také Tyroly, Rakousy, Štýrsko, Korutany, Krajina nemohly docela odolati wliwu nowých náuk náboženských. Protestantssti kazatelowé z Němec procestowáwali tyto krajiny a slowa, jimiž nowé ewangelium zwěstowali, padala co ohniwé jiskry do hojně nahromaděné hořawiny. Tak rozsíwal símě nowého učení w Tyrolích Ondřej Karlstadt, B. Hubmeyer na Morawě, Pawel Sperat we Wídni a jinde. Císař Karel V. a jeho nástupce Ferdinand I. byli sice rozhodní katolíci, ale chtějíce zachowati

pokoj, nejednou protestantům welmi showíwali, kteroužto mírností smělost jejich náramně rostla. Čím pak wětšší pokroky protestantismus činil, tím wíce na jewo dáwal snahu, katolictwí docela zničiti. Snahu tuto nižšší i wyšší šlechta w dotčených zemích wšemožně podporowala a za jejím příkladem kráčela i města, jimž nowá náuka obchodu a průmyslu příznivější se býti zdála, ana jich sprošťowala mnohých swátků, postů, zpowědi a jiných powinností náboženských, které mamonářům welmi nepohodlné a tudyž i nepříjemné býwají.

Podáwaly-li se žiwlu protestantskému tyto druhdy tak rozhodně katolické země, ký diw, že tím kypřejší půdy nalézalo síme to na Morawě a w Čechách už dáwno hádkami náboženskými rozwrácených. Jak mile Luther r. 1517 nejenom proti jednotliwým nepořádkům, nýbrž i proti samému papežstwí kázati počal, zaradowali se z toho nesmírně čeští kališníci, widouce w něm přirozeného spojence swého. Prawdať sice, že kališníci se mimo přijímání pod obojí weskrze drželi katolických obřadů a náuk; ctili swaté, wykonáwali zpowěd, měli mši swatou i wěřili w sedmero swátostí, awšak w rejstříku swatých měli o jednoho swětce wíce než katolíci, totiž o Jana Husa, jehož swátku žádného roku slawiti neopominuli, ačkoli Církew na wšeobecném sněmu Kostnickém jej za kacíře byla prohlásila. Wímeť také, že na zmar přišel každý pokus kališníky s Římem sjednotiti, jako n. p. tři hlawní pokusy, jež se k tomuto účelu podnikly, totiž prwý ode sboru

Basilejského, druhý pod králem Jiřím, a třetí pod králem Wladislawem II. Nebo Řím ku takowým wýminkám, které Čechowé stanowili, swoliti nemohl; odtud mezi kališníky swrchowána nechuť i nenáwist k Římu. Podobnou nechuť ku středu křesťanstwa byl nyní projewil Luther, a protož ačkoli Němec byl, a kališníci horliwí Čechowé, přece neweáhali (tito) dwojím dopisem z Prahy r. 1519 jemu swou radost a wřelý soucit na jewo dáti. Jmenowitě Wáclaw Rožďalowický, člen konsistoře pod obojí a Martin Poduška, kališnický farář při chrámu Panny Marie w Praze, psali Lutherowi welmi lichotiwé listy, w nichžto welikými chwálami wynášeli jeho počínání a ubezpečowali ho o sympatiích čili soucitech swých i weškerých utrakwistů. Od té doby počal Luther podobojím w Čechách dopisowati, aby je úplně pro swé nowoty získal, spolu pak také na sněmích říšských na tuto pochwalu Čechůw co na nowý důkaz wýbornosti swých náuk se odwoláwal. Spisy jeho brzo šířeny w Čechách a pilně čítány, jako od Jana, faráře w Německém Brodu, kterýž jejich čtením tak daleko se dal unesti, že wšechny katolické obřady bohoslužebné w kostele odklidil. Zwláště šlechta s welikou zálibou naslouchala náuce Lutherowě a počala fary hlawně takowými osazowati duchowníky, kteří se s protestantským smýšlením swým netajili. Podlé příkladu faráře Německo-Brodského počali i někteří faráři kališní w Praze zawáděti nowoty w kostelích; přestáwali klaněti se nejswětější swátosti, ne-

slawili wice mnoho swátků církewních a odstraňowali wíc a wíce církewních obřadů.

I na Morawě ssířil se protestantismus z Němec. We městě Dworci (Hof), ssest mil sewerně od Olomouce ležícím, hlásal Lutherowu náuku už r. 1521 jakýsi kazatel toulawý ze Swídnice. Pawel ze Spretten, obyčejně Pawel Speratus zwaný, který w Augsburku, Wircburku, Solnohradu a we Wídni címě nowot náboženských byl rozsíwal, zawítal také r. 1522 do Jihlawy, kteráž druhdy byla nejrozhodnějssí odpůrkyní Husitůw. Ze pak Pawel Sperat byl z Němec, přijala ho Jihlawa co nejpříwětiwěji a horliwě jeho kázaním jako Božskému proroku naslouchala, tak že Sperat sobě w Jihlawě náramně libowal a zde stálé sídlo swé zarazil. Bisskup Morawy Thurzo napomínal sice důrazně Jihlawany, ano i kletbou jim wyhrožowal, ale pohrůžek těchto newssímáno si a Pawel Sperát chráněn měsstanstwem seděl pewně. Ano z Jihlawy possllo w ten čas pohorssení, jakowéhož w celé historii Morawy po wssecka století newidáno a neslýcháno. Jakýsi odpadlík Martin Goeschel, Jihlawan, wstoupil w řád přemonstrácký, a uměl sobě chytře získati přízeň i důwěru wssech duchowních wrchníků, tak že nejen dosáhl proboštwí w Dolních Kounicích, nýbrž i důstojnosti bisskupa swětícího w Olomouci, kteréhož wysokého postawení on ale zrádně k rozssíření protestantismu použil; nebo jako Luther odřeknul se i on wíry katolické i swedl jeptissku w Dolních Kounicích a pojaw ji za man-

želku přeššel r. 1526 k nowokřestěncům w Mikulowě, kde jakýsi Hubmaier lid swáděl a klamal, kterýž také Goeschlowi jeden ze swých spisů wěnowal čili připsal, aby mu tím swou radost nad jeho zradou na Církwi katolické spáchanou projewil. Podobně i Brno, Znojmo, Třebíč a jiná města na Morawě ukazowala se nyní přístupna nowotám náboženským z Němec pošlým.

Takowé na nejwýš pohoršliwé wěci dály se hlawně za času nezletilosti krále Ludwíka, o které době říci lze, že každý dělal w zemi, co chtěl. L. 1522, tedy sedmý rok po smrti otcowě, přijel Ludwík do Prahy, aby nyní sám ujal wesla wlády a na práwa i swobody zemské učinil přísahu; to když wykonal, byla i jeho manželka Marie korunowána na králowstwí. Ale jak slabá to wláda w rukou jinocha šestnáctiletého! Práwě když mladistwý král shromáždil stawy zemské na sněmu w červnu, opowážil se Luther jim psáti a je napomínati, aby wšelikému s Římem sjednocení stále odpírali a swatou prý památku Husowu a Jeronymowu weždy u weliké poctiwosti měli. I wzdáwal Čechům chwálu řka, že w Němcích slawného jmena sobě dobyli. — Takowéto símě padalo zde owšem na půdu dobře okypřenou, úrodnou.

K tomu ke wšemu sám král, ačkoli rozhodný katolík, bezděky čili proti wůli swé tomuto směru napomáhal, čině takowá opatření země, která nowotám Lutherským welmi příhodna byla. Ustanowiw před swým odjezdem

z Prahy (1523) knížete Karla z Minsterberka, wnuka krále Jiřího z Poděbrad, za swého místodržitele w zemi, obnowil spolu radu spojených měst Pražských, an na místo Jana Passka z Wrat, primatora čili měšťanosty, mírného to kalissníka a protiwníka Lutherowy náuky, učinil primatorem Jana Hlawsu z Liboslawi, který nowotám Lutherowým přál a o jejich rozssíření w Čechách se horliwě zasazowal. Nebo po celý čas jeho primatorstwí jsou kněži, kteří proti těmto nowotám kázali, z far swých pod záminkou russení pokoje wyháněni, jako Matěj Koramb a tři faráři Pražští. O tom wssem dobře zprawen jsa Luther psal radě Pražské a odporoučel jí w listě swém Hawla Caheru, ze Zatce rodilého, který mistrem byw učiněn w Praze, do Witenberka se odebral, aby jak předstíral, nowá studia prodělal, w skutku wssak aby se s Lutherem seznámil a od něho odporučení nějakého dosáhl; co, jak už podotknuto, jemu také ochotně uděleno. W řečeném listu, we kterém Luther radě Pražské Caheru odporoučí, pobádají se tolikéž Pražané, aby poslední pouto, které je s Římem wíže, rozkotali, totiž swěcení kněžů z Říma, a takowé sobě duchowníky wolili, kteří swěcení toho wíce nepotřebují. Bylo-li by pak pro nedozralost lidu ještě obřadu podobného zapotřebí, tedy aby si k tomu obrali tak schopného a wýborného muže jako jest Hawel Cahera, který prý dowede nowé schopné kněze wywoliti. Toho tedy že jim snažně odporoučí.

Z listu podotčeného jde jasně na rozum, čeho se Luther do Cahery nadál, že totiž prowede dílo nowot jeho w Čechách. Odporučení Lutherowo prospělo Caherowi tou měrou, že brzo po swém příchodu do Prahy dne 23. srpna 1523 byl ode stawůw podoboji za administratora konsistoře kalissné obrán, a že od obce swěřena jemu farnost Týnská. Zde už wystupowal Cahera na kazatelnu, s které druhdy kázáwal Rokycana, a kdykoli wystoupil, chwálil „slawného doktora Martina Luthera" a ustawičně wybízel lid, aby se za něho modlil, jelikož on prý jest nástroj Boží, jímž okolním národům prawda zwěstowána býti má. — S Caherou přissel do Prahy do klásstera Swato-Tomského jakýsi německý augustinian, který s wássniwou prudkostí německé části Pražského obywatelstwa náuku Lutherowu hlásal a také weliké množstwí posluchačů pro tyto nowoty získal. Wyobcowán ze swého klásstera ubytowal se na Starém Městě, kde w kostele sw. Kříže swé přiwržence shromaždowal a hojně od nich podporowán jsa i wssemi potřebami žiwnostnými opatřen je u wíře Lutherowě utwrzowal. Mezi welikými příznivci wíry této widíme také kanclíře městského Buriana z Kornic, který co obdiwowatel Luthera už r. 1522 jeden z jeho wětssí spisůw na jazyk český přeložil, jakož i wsseobecnou historii luteranského Jana Kriona. Směru Lutherowu přál i učenec Brikcius, později měsstanosta Pražský. A jako Praha nadechnuta byla luteranstwím, podobně zawládalo totéž smýsslení po weliké části Čech a Morawy.

A tu se už zdálo náčelníkům strany pod- obojí, kteříž nowotám Lutherowým přáli, že se přiblížil čas, w němž možná dlouholeté plány a přání uskutečniti. Aby pak prowedení toho twárnost zákonitosti mělo, žádali krále Ludwíka o powolení sjezdu w koleji Karlowě na hromnice 1524, čehož i dosáhli. Ke sjezdu tomu wybídnuti jsou wšickni stawowé z Morawy a Čech, pozwáni též nejhlawnější zástupcowé duchowenstwa, asi 20 mistrů uniwersity Pražské a wšickni náčelníci sekt náboženských. Záhy před sjezdem přikwapili z Morawy do Prahy Pawel Sperat a Beneš Optat, spisowatel prwní české mluwnice, pak doktor Wáclaw z Litomyšle rodič a Jan Charpa, bakalář čili na prwním stupni mistrowstwí neb doktorátu stojící. Rok sice před tím byl král Ludwík na sněmu w Brně wšecky nowoty náboženské zapowěděl, a Jihlawany co ochránce a podporowatele Sperata přísně pokáral; ale zápowědi této a pokárání králowa nedbáno a wšecko we swé míře ponecháno. Proto i Pawel Sperat s takowou drzostí se osmělil do Prahy přijíti na sjezd. Toliko Bratři neposlali žádného důwěrníka, jedině list ke sjezdu zřídili, w němž stawy zemské o powinnostech a prospěšných ustanoweních poučowali.

Dne 2. Februara čili února sešli se skutečně we weliké síni koleje Karlowy stawowé podoboji a shodli se o dwaceti článcích náuky a církewního zřízení swého. Články ty byly welmi chytře sestaweny a měly jako za můstek sloužiti k úplnému odpadu od Církwe i ku pře-

chodu na lutheranstwí. Protož neměly ani twárnosti katolické ani zcela lutheranské. Ponechána w nich n. p. mše swatá awšak s takowým přídawkem, jenž po čase její odstranění umožnil. Ponechány i swátky Páně, Panny Marie a Swatých, aby i swátek „českého mučenika Husa“ slawen býti mohl. Ale tradice čili ústní podání zawrženo jako od Luthera a jen písmo swaté uznáno za Božský pramen wíry. Spolu připowědína ochrana kněžům, kteříby „podlé Ewangelia“ prý kázali; každý také napominán, aby pilně w tomto jediném Božském prameně wíry, w písmě swatém, četl a to ať prý činí i žena i děti. Tolikéž wšecky zbytečné obřady při bohoslužbě prý přestaňtež. Protože Hus sedmero swátostí, wíru w přepodstatnění a klánění-se nejswětější swátosti jakož i bezženstwí kněžské nerušil, alebrž chwálil a zachowáno míti chtěl, tedy ustanoweno k odstranění toho na témže sněmu, aby prý spisy Husowy jen podtud platnost měly, pokud se s písmem swatým srownáwají. O wečeři Páně ať prý každý prostě a bez hledání zbytečného wýkladu lidského wěří, že w ní tělo a krew Páně přítomny jsou. Co do wystawowání welebné swátosti ponecháno kněžům a obcím na wůli činiti, co by chtěli.

Na to ještě jeden článek nawržen, bez pochyby od Cahery, ale takowým spůsobem, aby on hlawním jeho původcem se býti nezdál; neboť wyjádřil se o něm w ten smysl, že prý to jedině dle žádosti mnohých činí. Týkala pak se wěc ta zrušení bezženstwí kněž-

ského. Ale přese wssechno namahání neprorazil Cahera náwrhem swým; nebo laikowé na wětssím díle odporowali a zůstáno při tom, že duchowenstwo kalissné i dále nezenaté býti má. Tímto spůsobem wzdělána jesstě hrubá přehrada mezi Lutherem a českými kalissníky. Konečně wolen nowý administrator konsistoře pod obojí, který by nad zachowáwáním těchto zásad bděl; nebo stawowé pod obojí obnowowali wolbu administratora, kdykoli se jim zachtělo. Tentokráte wssak zase obrán Cahera za whodný nástroj ku prowedení wýsse líčených úmyslů.

Skoumáme-li pak poněkud dotčené zásady, nemůžeme zajisté jakési příbuznosti česského kalissnictwí s luterstwím nepozorowati. Widíme zde spolu patrně, kterak ono (kalissnictwí) znenáhla přechází w úplný protestantismus. Přechodu toho nebylo owssem tak rychle docíleno, jak si toho mnozí ze sněmowníků podotknutých přáli; neboť tehdáž panowal w Čechách jesstě walný odpor proti zásadám Lutherowým. Prwní takowý odpor possel odtud, že obec Pražská r. 1524 dne 14. března obnowila radu městskou a že w čelo rady té postawen Passek, mírný kalissník a spolu rozhodný nepřítel nowot Lutherowých, s nímž i wětssina nowé rady souhlasila. Chytrý a usskočný sobec Cahera, chtěje se w čele konsistoře pod obojí udržeti, obrátil tam plachty, odkud wítr wál. Ač w srdci stoupencem Lutherowým jsa dělal se nyní přece horliwým kalissníkem dle starého spůsobu, a twářil se co úhlawný protiwník nowot Lutherowých, anobrž i pronássledowal a násilně

potlačowal přiwržence nowot těchto. Marně mu Luther w dopisech domlouwal a jej od tohoto počínání odwrátiti usilowal. Cahera setrwal při tom, co mu w nowých okolnostech wíce skýtalo prospěchu. Nad to nade wsse ko odebral se jesstě w čele wyslanstwa Pražského do Budína ku papežskému legatu, aby české kalissníky smířil a sjednotil s Římem. Jelikož ale připomenutý legat bezwyminečného od Čechů poslussenstwí žádal a tito takowému záwazku se podrobiti nechtěli, nedocíleno žádného smíření anebo sjednocení, kterému už prwé wětssina sslechty stále odporowala. Stará tedy propast mezi Římem a kalissníky i dále rozewírala úst swých a přewrhání-se utrakwismu w čirý protestantismus nyní tím jistěji a rychleji pokračowalo.

Co zatím panowaly náramné, tytýž krwawé třenice a úštrky mezi mírnými k Římu se klonícími utrakwisty a mezi kalissníky wýstředními k lutheranstwí směřujícími w Čechách a na Morawě, walila se nowá přehrozná bouře na zemi Uherskou. Sultan turecký Soliman dobyw Bělehradu, strojil se nyní celé Uhry sobě podmaniti. K tomuto účelu wtrhnul nenadále s 300.000 bojowníků do země jmenowané. Pánowé Uherssti howíce bez míry a rozwahy rozpustilému žiwotu, nebyli žádných učinili příprawy k odražení útoku takého, jehož přece po dobytí klíče Uherska, twrze Bělehradské, snadno předwídati mohli. Král Ludwík sice wessteru sslechtu uherskou i českou snažně do boje wolal, awssak tato jen

welmi wáhawě branný lid sbírala, an už nepřítel w srdci země stál, aniž králi potřebných skýtala prostředků co do powozu, zbraně a potrawy, aniž se dostawila w čas, když toho swrchowaná potřeba wymáhala. A tak zpozdile jednala bohužel nejenom šlechta uherská nýbrž i w Čechách pan Zdeněk Lew z Rožmitalu, nejwyšší purkrabí země a měšťanosta Passek se o to postarali, aby i ze šlechty i z lidu se králi ubohému co nejpozději dostalo pomoci. Toliko někteří páni šlechetnější, nechtíce čekati na swolení sněmowné, pospíchali o swé ujmě s branným lidem swým do Uher králi na pomoc, a jejich příkladů také některá města následowala; nejzdlouhawěji wšak sobě w té záležitosti počínala Praha, která nejpozději k odeslání pomocného wojska se odhodlala. A i tito zástupowé branného lidu táhli u welikém nepořádku a po různu do Uher. Sotwa ale někteří z nich k wojsku králowskému přirazili, radili už pánowé Uherští mladistwému králi, aby bez prodlení s Turky swedl bitwu, ačkoli zkušení wůdcowé čeští jej z toho zrazowali stojíce na tom, aby se s bitwou čekalo, dokud ostatní pomocné wojsko české nedojde. Ale moudrá rada českých wůdců hrdě zamítnuta a welmi pošetile započata u Moháče bitwa mezi ohromným počtem Turků a mezi poměrně nepatrnou silou křesťanů (dne 29. srpna 1526). Uhrowé, kteříž k útoku tomu radili, prwní bojiště opustili a co šketowé bezsilní na útěk se dali. Z ostatních ale wýtečných wojínům, jenž při králi w boji proti Turkům wěrně setrwali,

musilo 20.000 přepych pánůw uherských zaplatiti žiwotem. Sám král Ludwík zahynul w této bitwě, an pod koněm swým we hlubokém a bahnitém potoku utonul. Ludwíkem skončila se řada zlášstních panowníků českých, a jak Uhersko, tak i Čechy s Morawou, Slezkem a Lužicemi přišly nyní následkem úmluwy mezi králem Wladislawem II. a císařem Maximilianem pod žezlo nejwyššího Domu Habsburského.

§. 19. Bratří w této době.

Smrtí Wladislawowou umožněno, že náčelník Bratrůw wywáznul ze žaláře. Když l. 1517 Tomáš z Přelouče, prwní starosta Jednoty byl umřel, zaujal jeho místo Lukáš we wýboru starších a jejich náměstků. Po něm seděl co druhý starosta Martin Škoda teprwa nedáwno wolený, jenž po úmrtí Lukášsowě učiněn hlawou Jednoty. Snadno se domysliti můžeme, že zpráwa o wystoupení Lutherowě proti papeži w Němcích — nemohla Bratry bez wliwu minouti. Wždyť pak w nenáwidění papeže s ním úplně souhlasili a tydání wšseliké hany na Řím bylo docela podlé jejich chuti. Mladšší mužowé w Jednotě, jimž odpírání — sobě dowolených rozkošsí podlé chuti nebylo, přizwukowali hlasitě náuce wolnějšsí o ewangelické swobodě, jaká we Witenberku panowala, a mnozí Čechowé studowawšsí w Němcích po swém náwratu tytéž náuky po swé wlasti šsířili i nemálo proti tuhé kázni Bratrů horlili spílajíce jim mnichůw, kteří

pod jinou prý tuklou opět uwedli staré papežnictwí. Mimo to Pawel Sperat a Beneš Optat l. 1522 směle wztyčili na Morawě a w Čechách korouhew odboje Lutherského proti Církwi, a zaslali hlawě nowotářů w Němcích spis o wečeři Páně, w němž i učení Bratrůw o této swátosti wyloženo. Luther nemeškal písemně odpowěděti, a tento jeho odpis jakož i Speratůw čelící proti Bratrům wydán tiskem na Morawě. Tím počalo písemné Bratrůw obcowání s Lutherem.

Lukáš rozhodně se prohlásil proti náuce německého reformatora. Za tou příčinou wydal dwa menší spisy — „katechismus pro děti", a „o prawdě wítězící" — i poslal je w latinském překladu Lutherowi skrze pozdějšího starostu Jana Roha, čímž onen wybídnut k opětné odpowědi. I učinil to a sice s takowou krotkostí, jakouž až posud na tomto bouřliwci nepozorowáno. W této odwětce haní Luther Bratrůw náuku o wečeři Páně, jejich opakowání křestu, bezženstwí jejich duchowníků, jakož i náuku jejich o sedmeru swátostí, kterou z katolictwí byli podrželi. Na toto hanění odpowěděl Lukáš nowým spisem, w němž důrazně hájil náuku Bratrůw o wečeři Páně, o sedmeru swátostí, o bezženstwí kněžském a o poswěcení či ospraweblnění člowěka. Zastáwaje panenstwí proti Lutherowi twořil hlubokou příkopu mezi Bratřími a mezi ewangelickými augsburského wyznání. I dí Lutherowi paměti hodná slowa tato: „Jísti, píti, dělati co se zdá (co se komu líbí), ženiti se, swětský se míti, toť ne-

dobrý základ žiwota při wyjití z Babylona. Neb to činiti jest jako u figuře (znamená tolik co) s cizími národy w manželstwí wcházeti (smilniti), nad čímž Ezdráš lál. O mnohem by lépe bylo, těla swá trestati střížnostmi a kázněmi a tudy w službu podrobowati, než se ženiti, kdyby chtěli to pro spasení swé prwotně činiti a křesťanstwí prawého wěrně následowati: neb ženitba žádného nespasí, nebo w ní jest hojnost překážek k spasení a příčin odwedení od něho."

Nejwíce ale horlil Lukáš proti lichému naučení Lutherowu o nabýwání sprawedlnosti a poswěcení prostředkem pouhé wíry. Pozorowaltě w ní Lukáš, kterak Luther wšecko, co se w tomto ohledu w křesťanském žiwotě za patnáct století bylo wywinulo, s ohromnou nešetrností zašlapáwal a sobě pojem o poswěcení a ospraweldnění byl utwořil, jehož člowěčenstwo doposud neznalo. I řekl mu bez obalu, že nikdy a nikterak nelze ospraweldnění člowěka jedině wíře připisowati, jelikož tomu písmo swaté odporuje: „Ač sprawedlnost z wíry wždy wšude zpředu i ze zadu, wnitř i zewnitř býti má i požíwána, wšak skutkowé z ní a při ní býti mají. — Wy to (ospraweldnění) přidáwáte wíře beze skutkůw, ježto nám se zdá, že nemůž (učení wašše) nikoli ze čtení swatého prowedeno býti. Wy sprawedlnosti z wíry tehdy docházeti se držíte (mníte), když při swátosti dobré milosti slowům Páně wěříte a je prwotně přijímáte. A tu skládáte wšech hříchůw odpuštění, pekla zbawení sku-

dnici milosti i spasení u žiwota wěčného k summu wsseho čtení, a warujete se skutkůw činiti před tím i při tom. Jestliže tak smýsslíte a na to swátosti požíwáte, nám se widí, že proti úmyslu Pána Christa činíte a na chybě se tudy ustawujete w domnění nezaloženém w prawdě.“ W tomto tonu pokračuje Lukáš dále a dokládá konečně: „Jest tedy mezi námi a mezi Wámi podstatný rozdíl.“

Ku podiwu odmlčel se Luther k této odpowědi Lukássowě. Ježto proti králi anglickému Jindřichowi VIII. a proti wéwodowi Brunsswickému byl tak jízliwě wystoupil, chowal se k Bratrům co nejmírněji. Na to wyhotowil Lukáš zase čtyry spisy, jeden o pokání, kde docela katolicky mluwí; druhý o manželstwí, třetí o nassem skrze Christa osprawedlnění a čtwrtý (1524) o lásce. Že Luther mlčel, uchlácholil a udobřil tím Lukásse, který zase l. 1524 Jana Roha a Michala Wejsa do Witenberka poslal, aby si tamnějssí staw mrawní a náboženský žiwot osobně shlídli a jemu o tom zpráwu spolehliwou přinesli. Poslanci tito sessli se s Lutherem sice a rozmlouwali s ním o wěcech wíry, ale shodnutí žádného nedocílili. Když se z Witenberka wrátili a zpráwu o tamnějssím mrawním a náboženském žiwotě podali, odwrátil se Lukáš docela od Luthera a nechtěl s ním nižádných wíce míti spolků. Sloužilof zajisté Bratrům ke cti nemalé, že náuku Lutherowu o nabýwání sprawedlnosti a poswěcení pouhou wírou s ossklíwostí zamítli a tím při wssem ostatním blouznění swém přece

hluboký cit mrawní byli projewili, aniž se kdy z této mrawní dráhy swésti dali.

R. 1525 počala i náuka Cwingliowa na Bratry působiti. Tři odpadlí řeholníci, kteří byli z Wratislawi do Litomyšsle utekli, totiž Michael Weis, Jan mnich a Jan Čížek, wstoupili w Jednotu Bratrůw a počali těmto hlásati zásady Cwingliowy. Prwý wšsak, Michael, brzo zemřel, proti druhému opřel se důrazně Lukáš a dáwal Bratrům wýstrahy před jeho náukou, načež zlopowěstný Jan Jednotu opustil. Pak wywstal Lukáš s Krásonickým proti Čížkowi, a když tento od swých náhledů upustiti nechtěl, byl z Jednoty wywržen. Bludař ten odebral se do Brna a počal zde náuku Cwingliowu šsířiti, což mu ale brzo bylo žiwotem na hranici zaplatiti.

Tím nedokončen wšsecken boj Lukášsůw k zachránění Jednoty we stawu posawádním. Byloť mu také brániti se proti Bratrům původně přísnějšsím, nyní ale hrubě poklesłým, proti Amositům. Na těchto se nyní jasně jewila prawda starého přísłowí: Přetáhneš-li struny, puknou. Krajnosti se wezdy stýkají. Z nejtužšsí kázně rychle se zabíháwá w nejwětšsí bezuzdnost a rozpustilost. Náuku o wečeři Páně wykládali Řehoř a Petr Chelčický we wyšsšsím a ušslechtilejšsím smyslu nežli Táboři a Cwingli, jimž wečeře Páně pouhým byla chlebem a wínem. A hle nyní, když holá a wolná Cwingliowa náuka se objewila, přistoupili k ní bez rozpaku onino přísnějšsí Bratři (Amosité), a

zrussiwsse bezženstwí duchowních jim prwé tak milé a snažně od nich hájené zabřidali wíc a wíce we sprostých tělesných rozkossech.

Nejwíce Amositů bylo w Praze, kde w jejich čele stál Jan Kalenec, nožíř. Ješto Cahera, administrator konsistoře kalissné o potlačení wssech Bratrů pracowal a k tomu účelu si dekretu sněmowného wymohl, byli Amosité w Praze strassně pronásledowáni. Jakýsi Mikuláš a Anna, bywsse před Caheru powoláni a nechtíce bludů se odříci, byli odsouzeni ke hranici. Podobně se událo s paní Martou dne 4. dec. 1527. Amosita Ignac Prknowský přissed do Prahy byl zatknut a musel po dwě léta w žaláři strádati. Nejináče se wedlo jakémusi Matějowi, jemuž proto, že co toulawý poustewník žil, příjmění poustewníka dáwali. I ten tussím byl Bratrem a co takowý jat půl druhého roku u wězení úpěl. Jak mile wssak Ferdinand I. dosednul na trůn český (24. okt. 1526), byl Matěj tento ze žaláře propusstěn a odebral se hned na Morawu, aby tam s Janem Dubčanským, pánem w Habrowanech, a s jakýmsi Wáclawem z Lulče zarazil nowou sektu, jejížto základní prawidlo wyřknuto wětou, že „písmo swaté samo jestiť učitelkou a že netřeba duchowenstwa", — proti které liché zásadě se Lukáš zwlásstním listem opřel.

Dotčený pan Dubčanský byl zuřiwým nepřítelem duchowenstwa katolického. Touto krutostí puzen dal l. 1528 faráře Bartosse na swém statku mučiti skřipcem, aby prý wy-

znal, že jeho bezžiwotí byl hledal. Na radu ztřeſſtěného Matěje pouſtewníka poſtawil ſe pan Dubčanſký w čelo nowé ſekty, která podlé toho, že její přiwrženci ſe hlawně w Habrowanech a w Lulči zdržowali, názew Habrowanſkých neb Luleckých obdržela. Wíra těchto bludařů byla ponejwíce z nowot Cwingliowých čerpána a zlátána.

Pann Dubčanſkému nebylo doſti wládnouti nad těly ſwých poddaných, zachtělo ſe jemu wládnouti i nad jejich duſſemi. Pročež nutil je ku přijetí nowého učení ſwého a dal ſe od ztřeſſtěnce Matěje na biſkupa poſwětiti. Tento, ačkoli byl pouhý laik, přece we ſwé blouznivoſti takowou moc ſe míti domníwal. Pan Dubčanſký takto poſwěcen na biſkupſtwí (owſſem jalowé) welmi ſobě w tomto úřadě libowal; jedno toliko jej náramně mrzelo, že měl totiž jen ſkrowničký počet ſtoupenců. Chtěje počet ten rozmnožiti, obrátil zraků ſwých ku Bratrům a pſal do Mladé Boleſlawi Lukáſſowi, wyzýwaje ho k rozmluwě. Ale tento porozuměw, kam dotčený pán ſměřuje, odmrſſtil jeho wyzwání; než i tím ſe pan Dubčanſký od dalſſích kroků odſtraſſiti nedal; neboť i po druhé, i po třetí na Lukáſſe s týmže náwrhem píſemně naléhal, ale po každé tutéž zápornou obdržel odpowěď.

Tu zachwátila ſmrt činného Lukáſſe dne 11. decembra čili proſince 1528. Bylť už dáwno ſtonal na kámen a znamenaje na ſobě, že hodinka úmrtí jeho ſe blíží, napſal záwět ſwůj, w němž co umírající otec a wůdce Je-

dnoty se loučí s Bratřími, dílo swé Bohu poroučí a Bratry wybízí, aby po jeho smrti nějwyšssí správu do dwou rukou položili, jelikož požadawky Jednoty sílu jednoho člowěka daleko přewyssují; aby tedy dwa starosty wolili pro Čechy a dwa pro Morawu, a mezi starostami aby Martinowi Skodowi, co nejschopnějssímu wůdci a spolu jeho příteli, prwní dali místo. Na Morawě že prý jsou kapitály pro Bratry uloženy na úroky, a kdyby toho potřeba žádala, že je wypowěditi mohou. O wdowy a chudé ať prý se Jednota co nejbedliwěji stará, neboť zkussenost prý jej poučila, že čím wíce rozdáwal, tím wíce se kasa Jednoty plnila. Též spisy swé, jichž asi 75 byl wyhotowil, odporoučel Jednotě co majetek její a splnomocnil ji, učiniti w nich opráwy, které by se jí potřebné býti widěly.

Tak umřel ředitel Jednoty Lukáš. Nelze popírati, že Bratr ten byl srdce usslechtilého, žiwota neúhonného a ducha nemálo wzdělaného. I to mu slouží ke cti, že ač k mrawnosti w Jednotě wssemožně prohlídal, přece příkrosti a přepiatosti kázně Řehořowy a Amositůw stále zamítal a jakousi mírnost zdrawým rozumem žádanou w Jednotu uwedl. Toliko swrchowaně litowati, že tento jinak tak mrawný a wýborný muž přistoupil k sektě, která dříwěji později zaniknouti musela, jakož i skutečně w prodlejssím čase zanikla. Spolu widěti z jeho záwětu, že Jednota Bratrů mající kapitály na Morawě uložené na úroky, už i peněžitě se

zmohla a že tedy i w tomto ohledu mohútné pokroky byla učinila.

Co pak se dotýče pana Dubčanského, musíme doložiti, že zpráwa o úmrtí Lukássowě jemu welmi wítána byla; nebo kojil se nyní naději, že swými dříwějssími úmysly w Jednotě jistotně prorazí. Psal tedy nowé hlawě Bratrůw, Martinowi Škodowi, wybízeje ho ke společné rozmluwě w Prostějowě. Ježto Škoda přiwolil: držána skutečně rozmluwa na místě řečeném (1531), awssak skončena s největssí rozhořčeností stran obou. Pan Dubčanský napsal brzy na to traktat čili pojednání, w němž wady a neupřímnost Bratrůw odkrýwal, a wydal jej tisskem w Prostějowě, awssak tím Bratrům pražádné nezpůsobil sskody.

Když náčelník Jednoty, Martin Škoda, umřel, nastupowal opět Dubčanský na Bratry náwrhem rozmluwy. I tentokráte přiwoleno a držána rozmluwa ta (1535) w Kyjowě na Morawě. Z Bratrůw byli přítomni Martin Michálek a Mach ze Sionu; z Habrowanitů dostawili se skoro wssickni znamenitějssí údowé, jmenowitě pan Dubčanský a Kúna, pán w Kyjowě. Dewět článků sestaweno a hádáno se o nich spůsobem welmi hnusným, zlásstě o wečeři Páně, o nížto pan Dubčanský zcela w duchu Cwingliowu smýsslel. Toliko we článku ospraweedlnění se týkajícího shodly se obě strany.

Když tedy i tentokráte se rozmluwa s cílem minula, uminil sobě pan Dubčanský následowati příkladu Bratrůw, podati totiž wy-

znání wíry swé králi českému a markraběti Morawskému Ferdinandowi, a žádati wolného prowozowání této z brusu nowé wíry. Awšak pochodil zle, když se na tento krok byl odwážil. Nebo powolán do Prahy na hrad králowský k wyšetřowání a když jemu w přítomnosti králowě od biskupa Fabra několik bludů w jeho wyznání dokázáno bylo, uwržen do černé wěže, a teprwa po půlletém strádání propuštěn, když 10.000 kop grošů českých byl složil co rukojemstwí, že se nowotáření náboženského na wždycky wystříhati chce a když spolu s ním totéž zaručili pánowé z Pernštejna a ze Swamberka. Toto půlletní strádání spůsobilo, že pan Dubčanský wystřízliwěl ze swé třeštiwosti a od blouznění sektářského upustil. Údowé pak jeho sboru bludařského rozptýliwše se po Morawě po několika letech přilnuli k nowokřestěncům.

Takowáto hojná síje rozličných kacirstew wzešla z koukole bludůw Husowých a Lutherowých a buřeň ta bujně se plížila a prolízala wšecky kraje wlastí našich nejinak, nežli jeden kořinek chebdiny neb pýru do pole wsazený ponenáhlu wešakerou ornici proléžá a zaneřaduje. Zpomínka tato jest owšem každému národomilu nad míru trpká; awšak děje ty zaznamenané w historii stojí tu jako památný sloup na wýstrahu wšem pokolením budoucích wěků. Kéžby sobě skutečně wšickni této wýstrahy powšimli!

Hlawa čtwrtá.

Doba Ferdinanda I. (od r. 1527–1564).

§. 20. Biskupowé Morawští.

Ferdinand, prwní panowník z nejjasnějšího Domu Habsburského, jenž s nejwyšším rodem swým trwale panowati měl nad Čechami, Morawou, Slezskem a Uherskem, byl panowník wěhlasný, který weždy příhodného času užiti uměl a spolu swé rozkazy se wším důrazem prowáděl. Protož se jeho zámysly wýborně dařily, a po dlouhou dobu panowání swého docílil skutečně, oč předně usilowal, sesílení a upewnění totiž králowské moci w zemích nowě nabytých. Pak prohlídal wšemožně k odstranění sekt náboženských, které w ten čas w našich wlastech jako zlá buřeň bujně se klíčily. Znalť on předobře Luthera a zpozorowaw w něm člowěka wtipného sice, ale spolu rozkošem tělesným náramně oddaného, pozbyl wší k němu úcty a důwěry. I přilnul rozhodně k wíře slawných otců swých, k wíře katolické. Znamenaje pak, že wětšina národů jemu se wnowě podrobiwších protestantismem nakwašena jest, uznal za potřebné welmi opatrně a poněkud showíwawě sobě počínati, aby hned na začátku u těchto nowých poddaných w nenáwist neupadl. Ježto pak nahlížel, že četnými sektami králowstwí ustawičně pobuřo-

wáno býwá a země k němu náležité k welikým a nenabytným ſſkodám přicházejí: pewně uzawřel, ſekt žádných netrpěti a také kaliſſníky pod wýminkami od ſwaté římſké ſtolice wytknutými s Církwí katolickou ſjednotiti. Bohužel překážely mu w tom nemálo wálky s Turkem, které hned od naſtoupení trůnu čeſkého aſſ 20 let s malými přeſtáwkami trwaly a jeho králowſkou moc w Uhřích welmi podlamowaly; nebo jedna ſtrana w Uherſku wolila ſobě Jana Zapolìju, wéwodu Sedmihradſkého, za krále, a ten ſe poſtawil pod ochranu Solimana, tureckého ſultana, aby tím bezpečněji králi Ferdinandowi wzdorowati mohl. Ano 1529 přirazili Turci až k ſamé Wídni a obléhali ji. Tenkráte Čechowé měſtu ſſkličenému ku pomoci přiſpěwſſe oſwobodili je od krutého nepřítele a wálka ta byla ſkoro jedině na útraty Čechoſlowanů wedena.

Za čaſu dlouhého panowání Ferdinandowa ſprawowali Církew Morawſkou biſkupowé Olomoučtí: Staniſlaw Turzo, Bernard Zoubek ze Zdětína, Jan XIII. ze Skály Dúbrawky, obyčejně Doubrawa (Dubrawius) nazýwaný a Marek Kuen. W Čechách už od ſmrti Filiberta (1439) nebylo žádného arcibiſkupa, ale Církew tam ſprawowána pouhými adminiſtratory. Teprwa ku konci tohoto občaſí (1561) wolen pro Čechy arcibiſkup Antonín Brus z Mohelnice na Morawě. O prwnějſſím Morawſkém biſkupu (Staniſl. Turzowi) už we předeſſlé době mluweno a powědíno, že ſám weleučeným jſa

také o rozkwětání wěd se w Olomouci se swým wýtečným kanclířem Dubrawským pilně zasazowal. Pozorowáno též, kterak misiemi a rázným hlasu pozdwihowáním na sněmích proti sektám náboženským se bránil, kterak ale přes to wsse namahání, koukol wsselijakých sekt se strassně po Morawě rozbujňowal, až biskup i té hořké bolesti se dočkal, že zlopowěstného Martina Goeschla, jemuž byl tolik důwěry wěnowal, do klatby dáti musel. Podobná žalost jemu připrawena, když farář we Dworci (městě sewerně od Olomouce ležícím) Jan Teufel prwní ze swětského duchowenstwa luterstwí kázati počal a na žádné napomínání nedbaje z Církwe dne 9. aprile 1535 co kacíř wyobcowán býti musel. Současně bylo jemu bojowati proti nowokřestěncům z Němec na Morawu přisslým a wždy ssířeji se rozmahajícím, poněwadž mnozí pánowé proti wssem ustanowením sněmowním je co lidi prý bezsskodné a w průmyslu i orbě welmi dowedné chránili. W těchto tuhých zápasech skončil Stanislaw Thurzo žiwot swůj dne 16. aprile čili dubna 1540.

Jeho nástupcem byl Bernard Zoubek ze Zdětina, muž to welewzdělaný, doktor práw církewních, slawný kazatel, w němž pro dobro Církwe se weliké naděje klásti mohly, awssak spráwa jeho byla nad míru kratičká, nebo už po jednom roce zemřel (11. břez. 1541). Po něm následowal Jan XIII. příjmím Doubrawa (1541—1553), z rodu českého rytířského, doktor práw církewních a jak už wýsse

podotknuto, kanclíř předchůdce Stanislawa Thurza, na slowo wzatý pro sepsání historie země České a markrabstwí Morawského, jakož i pro sedm jiných spisůw, we kterých we wssech wane přesný a horliwý duch katolický. Co obratný jednatel a wýborný řečník byl od krále Ferdinanda I. poslán do Čech, aby aspoň katolické pány od spolku Smalkaldského odwrátil a jejich branné pomoci pro krále Ferdinanda dosáhl, což se mu také dojemnou wýmluwností jeho podařilo. — S podobným wýsledkem pořídil i jinou záležitost od krále mu swěřenou w Polsku. Poslán totiž tam, aby u krále Sigmunda wymohl pomoci branné proti Turkům a spolu aby princowi Sigmundowi arciwéwodkyni Alžbětu, dceru krále Ferdinanda, co manželku uwedl (1543). Jsa mírné a klidné powahy newystupowal dosti rázně proti Bratrům, kteří Církew katolickou na Morawě wssady podrýwali, anobrž pozorowati budeme, kterak na sněmu zemském w Praze, kde se o propussténí uwězněného a už walně mučeného starosty Bratrůw, Augusty, jednalo, se nejenom tomu neprotiwil, nýbrž i sám přimlouwání-se za něho u krále Ferdinanda na sebe wzal, ač zarytějssího a proti katolické Církwi jízliwějssího kacíře nad Augustu tehdáž býti nemohlo. Toliko jednou widíme jej rázněji proti Bratrům wystoupiti, když totiž u krále Ferdinanda wymohl rozkaz, aby Bratři ze země wypowězeni byli, což, jak později uwidíme, jen částečně a sice toliko w Čechách w několika krajích uwedeno we skutek. Biskup Jan Dou-

brawa ranèn mrtwicí umřel dne 9. sept. 1553 a měl za nástupce Marka Kuena (1553—1565), rozeného Olomučana. I tento welepastýř byl mírný, wlídný a laskawý, politiky wšak nemilowný. Ježto sektářstwí za jeho doby ještě wíce bujnělo nežli za doby minulé, bylo jemu ustawičně trnowou kráčeti cestou, a kalich hořkostí jeho doplněn tím, že bohužel i část duchowenstwa jemu podřízeného tímto rakowitým wředem nakažena byla. Tak musil biskup tento r. 1560 několik farářůw w děkanstwí Osoblažském pro uwádění nowot Luterských kárati a jim wězením na hradu Hukwaldském wyhrožowati. Tím aspoň tolik docílil, že po čas žiwota jeho jiskra rozbrojůw náboženských zde přitlumena zůstala a w mohútný plamen wzrůsti nemohla. Při tom wšak přece se každým dnem wětší rozewírala propast mezi katolíky a protestanty we městě Osoblaze a míra nepráwosti konečně dowršena, když rok po smrti biskupowě tamnější farář Hog ku pohoršení wšech upřímných katolíků se wíry swé odřekl a k luteranstwí přestoupil. Konsistoř Olomoucká jala se sice pohoršliwého swůdce tohoto trestati, tím wšak zawdán podnět k různicím a třenicím krwawým, které zwláště w rocích 1575 a 1593 mezi katolíky a protestanty co nejzuřiwěji wypukly. Rozbroje takowé ostatně i na jiných místech zhusta panowaly a podpaly k nim dáwány nejwíce ode pánůw, kteří na swých statcích protestantské náuky a jejich wyznawatele chránili. Biskupowé Olomoučtí posílali sice do Osoblahy, kde se

owo pohoršení Hogem bylo událo, napotom wežby jenom spolehliwé a horliwé kněze, ale sektářstwí mocně chráněno jsouc šlechtou nekatolickou a stawem městským mělo přece čjak w Osoblaze tak i jinde až do r. 1620 značnou přewahu.

Podobné bolesti zažil tentýž biskup Kuen, když jakýsi Gallus we Šternberku símě luterských nowot rozsíwati počal. I na něho nastupowal biskup napomínáním a klatby wyhrožowáním, awšak i zde hudl hluchému; nebo tento opíraje se o pewnou ochranu pána na Šternberku, milowníka protestantismu, se pohrůžkám biskupowým smál a wyobcowán jsa z Církwe místa swého neopustil, až biskup u krále Ferdinanda jeho wypuzení odtud wymohl.

Toutéž bolestí dojala ho zpráwa, že tolikéž we Znojmě druhdy tak rozhodně katolickém, a w okolí jeho se protestantismus šíří, a že i několik duchowních k němu přilnulo. I poslal tam arcijahena Martina, aby wěc tu wyšetřil, a dálejšímu postupu žiwlu nekatolického položil meze. Ukázalo se pak, že zlášště radda městská už od r. 1542 zde luteranské kazatele rozhodně podporowala, nic nedbajíc na wýstrahu, kterouž jí opat Lucký před těmito wetřelci dáwal, anobrž zlo toto rozmnoženo ještě tím, že se w městě dotčeném pod ochranou purkrabích zdejšších i Bratří i nowokřestěnci zahnízdili. Roku 1543 musil se sice z rozkazu krále Ferdinanda I. kazatel luteranský u sw. Mikuláše Jan Rohrbacher odtud kliditi; nic wšak méně objewuje se i za církewního pa-

nowání Kuenowa r. 1555 opět utrakwistický čili lépe luteranský kazatel Jan Frik u kostela sw. Mikuláše, ačkoli chrám ten od r. 1551 přiřknut katolíkům. Teprwa r. 1579 zase ho katolíci nabyli. Jinak ale udrželi se we Znojmě luteranští pastorowé (jako Jiří Schildt, Kašpar Ludwig, Jeremiáš Kremsel a. j.) až do r. 1620, majíce zde i školu nekatolickou. U kostela sw. Mikuláše pak nalezáme až do r. 1579 co luteranské kazatele: Jana Vollmayera, Augustina Wenzeka, Martina Giringera a Matěje Spasmu.

W tentýž čas, co we Znojmě se luteranstwo wolně šířilo, došla také biskupa Kuena zpráwa o horších sektách, totiž o protitrojičnících, jejichžto hlawy: Alciatus, Paruta, Ochinus a jiní se na Morawě zdržowali a od swého náčelníka Lelia Socina, krajana Senenského, při jeho náwratu z Polska do Turina nawštíweni byli. Biskup chtěje nowotám zkázonosným wkročiti w cestu, prosil českého podkancliře, aby toho u krále a císaře Ferdinanda wymohl, by z rozkazu jeho nekatoličtí faráři a duchowníci z Morawy wypowězeni, jemu pak aby ku podpoře wíry katolické několik kněžů z řádu Jesuitského dáno bylo (1558), jelikož se mu duchowních welmi nedostáwalo. Prosba tato biskupowa nebyla oslyšána. Už r. 1558 posláni do Olomouce otcowé řádu jesuitského: Wiktorin, Jos. Derfin a Ant. Klesel, kteří nemajíce na začátku w Olomouci stálého sídla, w duchowní spráwě podlé

potřeby pracowali a tak biskupa we swatých snahách podporowali. Bylok podpory takowé i w samé Olomouci swrchowaně zapotřebí. Nebok i w sídle biskupském už r. 1538 se odwážil kazatel protestantský wystoupiti a lidu tak nazwané „čisté ewangelium“ t. j. luterskou náuku hlásati. Co pak při tom ušlechtilého biskupa nejbolestněji dojmouti muselo, bylok pochwalné wyswědčení, které kazateli tomu radda městská dáwala. L. 1555 byli protestanti zde už tak početní a odwážliwi, že o swátcích welikonočních na řeholníky Dominikanské w jejich konwentním kostele útok učinili, po nich kamením házeli a jednoho z řeholníků krwawě poranili, aniž je radda městská za to potrestala. Hned w následujícím roce (1556) opowážil se jakýsi Kuncel w kostele Panny Marie luterský kázati a wečeři Páně pod obojí spůsobou rozdáwati, a když následkem biskupowa naléhání od podkomořího zemského pokutowán býti měl, celá obec protestantská w Olomouci zapřisáhla se, že od tohoto kazatele neupustí. Tedy i samé sídlo biskupské, jak tu pozorowati, protestantismem tak walně nakwašeno bylo, že wedlé obce katolické stáwala w ten čas w Olomouci také obec protestantská. Kazatel ten byl sice na prosbu biskupowu z Olomouce od podkomořího země wypuzen, awšak po smrti Kuenowě nawrátil se l. 1569 se ženou a dětmi opět do hlawního tehdáž města Morawy (Olomouce). Podobně farář u sw. Blasia Martin Adler l. 1557 co kazatel protestantský wystoupil a pro zdejší luterany wšecky obřady w německém

jazyku wykonáwal. Biskup wyřknuw nad kletbu a wyobcowaw jej z Církwe domáhal se toho u krále, aby kacíř ten pro dané wšeobecné pohoršení z Olomouce wyhnán byl; awšak čtyři radowé města a osm měšťanůw Olomouckých též na králi wymoci usilowali, aby nejen dotčený Martin Adler, nýbrž i jemu přidružený kazatel protestantský Petr, odrodilec z Čech, při kostele tom ponecháni byli a služby Boží w posawádním spůsobu „ewangelickém“ wykonáwati směli. Když jim to královským rozhodnutím odepřeno, zbouřila se obec protestantská na den obrácení sw. Pawla a powstala krwawá třenice zlášště za přičiněním protestantských cizinských towaryššůw, z nichžto tři zabiti a sedm poraněno; načež tři náčelníci bouřného powstání toho z rozkazu králowa usmrceni, onino kazatelowé protestantšští pak i se swými přiwrženci z města wypowěděni. Tím ale rejdům protestantským w Olomouci neučiněn ještě konec, poněwadž mnoho tajných Lutheranůw zde bylo zůstalo. Protož hned r. 1560 byl biskup Kuen přinucen, opět na podkomořího země wznésti snažnou prosbu, aby z Olomouce dwa protestantské kazatele, syny tamnějšího měšťana Goswara, wypowěděl, poněwadž tito potajmo schůzky drželi, w nich kázali a po domích křest s čirou wodou z Morawy čerpanou udělowali. Awšak touto prosbou biskup nepororazil, aniž tomu zabrániti mohl, aby se w kostele sw. Blasia luterské německé písně nezpíwaly; nebo měšťané protestantšští w Olomouci se powolení k tomu ustawičně u krále domáhali, co se jim

také u nástupce Ferdinandowa, u Maxmiliana, skutečně podařilo.

R. 1561 byl Kuen od papeže Pia IV. snažně wyzwán na wsseobecný církewní sněm Tridentský, jenž už r. 1545 započal a po mnohých přestáwkách wálkami zapříčiněných teprwa r. 1563 skončen byl. Biskup Kuen jsa už stár a churaw zprostředkowal to císařem, že jeden bohoslowec jej na sněmu zastupowati směl. Příležitě budiž tu podotknuto, že sněm ten byl wlastně proto swolán, aby se wyhowělo stížnostem strany nedostatkůw w církewní kázni, a spolu aby se prawá uwedla reformacie čili náprawa, která w Církwi Christem zasstípené se toliko na mrawy a kázeň, nikdy ale na nezměnnou, odwěčitou Duchem swatým chráněnou náuku Christowu potahowati nemůže. Protože sněm ten swolán od papeže (Pawla III.), a že tři legatowé papežssti jemu předsedali, nechtěli jej obeslati protestanti, ač dříwe na jeho slawení ustawičně byli nastupowali. Bylať to patrně jen záminka, aby se z područí Církwe docela wywětili; neboť jho církewní poslussnosti už dáwno jim nebylo wíce po chuti a statků, o něž Církew oloupili, nechtělo se jim wíce wrátiti. Sněm pak dotčený prowedl, čeho se tak snažně bylo požadowalo, náprawu w kázni. Odstraněny wssecky posawádné nedostatky její a pohorsslitwé wady středowěké, i uwedena wýborná zařízení k opětnému rozkwetení církewního žiwota. Jmenowitě zapowídány wssecky středowěké powěry při úctě Swatých a jejich obrazů, wyzýwáno ke čtení písma swatého s církewním

wýkladem a nařízeno wybudowání semenišť pro wypěstowání horliwého a wzdělaného duchowenstwa, jehož owšem swrchowaná byla tehdáž potřeba.

Biskup Olomoucký Kuen nemoha sám osobně účast we sněmu bráti, dal se, jak už powěděno, bohoslowcem wýborným zastoupiti. Jsa přítel wěd a oswěty wystawěl na swůj náklad u stoličného chrámu školu, o níž prawí sám we swém listu z Kroměříže: „Na wyzdwižení též nowé školy, kterouž jsme s nemalým nákladem postawiti dali na tůmě (dómě) w Olomouci, aby se mistři a jiní spráwcowé a učitelowé k učení a cwičení dítek a jiných osob ke cti a chwále Boží wychowáwati mohli.“ — Po chwalném působení plném hořkostí a trudů umřel dne 10. Februara čili února 1565. Wýsledky pak činnosti jeho jakož i ostatních už uwedených předchůdců se jasněji zračiti budou, když wyličíme jich zápas s bludaři 1. nowokřestěnci, 2. s utrakwisty a luterany a 3. s pikarty čili Bratřími.

Aby ale i čtenář méně w historii zběhlý pochopil, proč protestantismus na Morawě a Čechách se tak úžasně zmáhal a wšeliká protičinnost biskupůw se welmi nedostatečnou a mdlou býti ukázala, zapotřebí zde podotknouti, že hlawní příčiny toho zla hledati slušno w nedostatku wzdělaných kněžů a w nepořádných poměrech patronatných. Přede sněmem Tridentským nestáwalo žádných semenišť k wychowání wzdělaných kněžů. Kdo duchowním býti chtěl klášterním neb neřeholným, musel buď

na wysokých školách Pražských, které od kališníků řízeny byly, aneb soukromným wyučowáním se wzděláwati. Studowal-li na uniwersitě, wsál do sebe ducha proticirkewního, protestantského; studowal-li soukromě, byla míra jeho wědomostí přeskrowná, a nepadnul-li do rukou pěstounů dobrých, byl sám četnými bludy nakwašen. Zřídka kdy cestowali čekanci duchowního stawu na slawné školy Bononské w Italii, aby se tam dokonale wzdělali a pro staw budoucí náležitě uspůsobili. Wětšina duchowních ani toho pro welkou nuznost učiniti nemohla, aniž jim fary, jichž napotom dostali, prostředků tolik poskytowaly, aby potřebné k tomu cíli dříwe učiněné wýlohy byli mohli napotom zaprawiti. I we klášterech, we kterých druhdy umy a wědy utěšeně kwětly a kde weškero duchowenstwo se wzděláwalo, nebylo w ten čas wíce wzdělanosti nežli u kněžů neřeholných, což wyswítá patrně z wýtky, kterouž na konci této doby wolený arcibiskup Pražský dal opatům řka, že mu posílají ku wyswěcení na kněžstwí osoby, které ani nejpotřebnějších wědomostí nemají.

Mimo to byl také nedostatek kněžů náramný, tak že farský okres jednoho duchowního pastýře zahrňowal do sebe wšecky osady jednoho nynějšího děkanstwí. Klášterů bylo sice mnoho, ale počet řeholníkůw takowou měrou zřídl, že w některém z nich jen jeden anebo na nejwýše dwa čili tři mnichowé obýwali. Jelikož tímto spůsobem počet kněžů nepostačowal, aby se wšecka místa duchowními obsadila,

stáwalo se, že přemnohé fary po dlouhý čas zůstáwaly neobsazeny a že obce k nim náležité nemajíce pastýře snadno do rukou kacířských swůdců upadaly.

Tento nedostatek kněžů měl na wětším díle příčinu swou we smutných poměrech patronatných, které ke stawu jinak už welké obětawosti wymáhajícímu nemohly wěru nikoho lákati. Žádný farář neměl tehdáž bezpečného, trwalého postawení, ani měl jistou určitou míru důchodů ke swé wýžiwě. Nakládáno tehdáž s farářem od patrona (kollatora) čili pána statku, jenž práwo měl faru zadáwati, welmi nehodně, důstojnosti kněžské naprosto nepřistojně; nekládáno totiž s ním nemálo jináče nežli s najatým služebníkem. Nebo když se nějaká fara uprázdnila, powolal na ni patron čili kollator duchowního, který podlé jeho chuti byl a to se obyčejně stáwalo o swatém Jiří na jaře, práwě w ten čas, když se wšecky ročné smlouwy nájemné obnowowaly. Při powolání takowém na faru uprázdněnou wyminěna z obou stran obyčejně poloroční wýpowěď. Že při smlouwě mezi farářem a patronem wezdy wýhody wětší míwal tento poslední (patron), snadno se dowtipiti. Jemu wolno bylo faráři podlé libosti křiwditi a příkory wšeliké činiti. Přilnul-li patron w ten čas k luteránstwí, nechtěl faráři žádného desátku wíce platiti a také poddané swým příkladem k témuž jednání swáděl, tak že ubohý duchowní, jsa jedině na tento důchod odkázán, musel buď hladem mříti anebo odejíti, nechtěl-li se státi podlé wůle

§. 21. Nowokřestěnci w této době. (1527—1564).

Pozorowali jsme už w minulé době, že se záhy na Morawu přistěhowalo mnoho nowokřestěnců z Německ a ze Swýcar, jenžto život společný wedli, zachowáwajíce na wětšjím díle nejen společnost jmění, nýbrž i společného žen užíwání se na mnoze hanebně dopouštějíce. Že se i tito sektáři tak rádi na Morawu táhli, toho příčinou byla powěst, která se daleko w cizině o této zemi rozšířila, že totiž zde swoboda náboženská kwete a že tu každý bezpečně podlé wíry swé žíti může. Wyprawowáno už také, že jakýsi Baltasar Hubmayer, rodilý Fridberčan z Bawor, se též z Rakous přistěhowal na Morawu a že w Mikulowě zarazil obec, ku které nejen zlopowěstný Martin Goeschel, nýbrž i pánowé z Lichtenštejna se přidružili.

Biskup Morawský Stanislaw Thurzo owšem k tomu nemlčel, ale rázně se tomuto bludařstwí opřel. Nemoha wšak pro nepřízniwé poměry časowé sám zlému působení kwasu toho zabrániti, wzal swé útočiště k nowému králi českému a spolu markraběti Morawskému Ferdinandowi I., prose ho o pomoc, i docílil tolik, že hned r. 1527 na sněmu Znojemském král ten se stawy shromážděnými wydal rozkaz, jímž násilné wyplení koukole nowokřestěnstwa naporučeno. A skutečně byl už r. 1528 jakýsi kazatel sekty této, jmenem Tomáš Waldhauser, jenž w Brně nowokřestěnskou obec za-

razil, w tomto městě jat a když bludů swých odwolati nechtěl, jako druhdy Hus na hranici upálen. Jelikož i tato ukrutná pokuta jeho stoupenců neodhrozila bludů ohawných, uwedl král hned dwa dni po této odprawě Brňanům opětně na paměť mandat čili rozkaz Znojemský, aby je k tomu přiměl, by obec nowokřestěnskou zrušili. I rozutíkali se ti, kteří od bludů swých pustiti nechtěli, do lesů poblízkých, a zdržowali se w nich po nějaký čas. Když ale pánowé, chtějice z jejich pilnosti a dowednosti w orbě i průmyslu kořistiti, jim zase swou ochranou se zakazowali, nabyli rozptylenci důwěry a nawrátili se opět do swých dříwějších obydlí. Toliko náčelník jejich Hubmayer neušel slídicím zrakům králowských úředníků. Chycen i se swou ženou byl do Wídně zawezen, po nějaký čas w žaláři držán, a když bludů swých nikterak odwolati nechtěl, dne 10. marce 1528 we Hrádku (Erdberg) na Morawě upálen, manželka pak jeho rowněž tak zatwrzelá w Dunaji utopena.

Tímto násilím odstraněna sice jedna hlawa kacířstwa toho; ale bludařstwo jest jako onen báječný lernejský had, o němž Řekowé wyprawowali, že utnula-li se jemu jedna hlawa, hned z její krwe narostly hlawy nowé. Nejinak se událo i zde. Brzo po odprawení Hubmayerowu přišli nowí náčelníci nowokřestěncůw z cizíny na Morawu, a utwořili zde malé obce, zlášťě we Znojmě, Mikulowě, w Brně, w Iwančicích a jinde. Co do posledního místa (Iwančic), měli sice Bratři zde přewahu

i nad katolíky; a nowokřestěnci — skoro sami Němci — ponejwíce w poblizké wsi Alerowicích se zdržowali, kde také až do r. 1622 swůj obecný dům pode jmenem „Haushaben“ měli. Tolikéž obec nowokřestěnců w Brně znamenitě rostla. Do městečka Rosic u Brna přistěhowali se dwa nowokřestěnci z ciziny, jeden — Gabriel Ascherham, kožešník ze Schaerdingu w Bawořích, a druhý — Filip Blauermel ze Šwábska, a utwořili zde obec, která se wšak brzo podlé hlaw swých na dwé rozpoltila, na Filipany a Gabrielany. Podobné rozdwojení událo se i w Mikulowě, kde strana Filipa Jaegera a Jakoba Widemanna naznačowána jmenem Staeblerůw, druhá Jana Spittelmaiera jmenem Schwertlerůw a Sobbotanůw rozeznáwána. Pan Linhard Lichtenstein toliko těchto poslednějších se přidržowal, a prwnější ze swých statkůw wypowěděl. Tito tedy, prodawše swůj majetek, odtáhli počtem asi na 200 osob (děti nečitajíc) z Mikulowa. Nejprwé rozbili stany swé mezi Dolními Dunajowicemi a Mušowem a zwolili mimo Jakuba Widemanna ještě Františka Imzingera, Štyráka, za swého náčelníka, jemuž tři pomocníky přidali. Tito pak rozprostřeli na zemi plášť a každá z těch dwou set stěhujících-se osob položila tam ochotně swůj majetek čili swé peníze na wydržowání chudých. Wystěhowalci tito obrátili doufanliwě zraky swé ku pánům z Kounic, kteří we Slawkowě swé hlawní sídlo měli a o nichž šla

powěst, že prý nejsou nepřátelé „ewangelia“ (rozuměj: nowých náuk náboženských). I poslali čtyry důwěrníky napřed ku pánům dotčeným, aby je o přijetí prosili a jim spolu několik psaných článků wíry swé doručili s tou žádostí, by od nich na statcích jejich trpíni byli, poněwadž oni prý od nich pro Boha upustiti nemohou. Daň wálečnou, prawili, že platiti nesmějí, jelikož prý jejich wíře a swědomí odporuje, že wšak se zawazují, jiným ji spůsobem hojně nahraditi. Pánowé z Kounic jim wšecko ochotně powolili, anobrž i tři wozy jim w ústrety poslali, aby jim přistěhowání usnadnili; pak jim ke stawení budow wykázali we Slawkowě několik pohořelišť a oprostili je na šest let činže robotního. Tak powstala we Slawkowě obec nowokřestěnců, která se rychle i po okolí šířila a mohutněla. Ježto si Slawkowští bludaři tito s Tyrolskými dopisowali, stihla powěst o walném zrůstu obcí nowokřestěnských na Morawě brzo do Tyrol a spůsobila, že jedna celá obec této sekty w Tyrolsku, cítíc se tam welmi stísněnu, wyslala do Slawkowa Jakoba Huttera z údolí Pusterského, aby jí wymohl u pánůw z Kounic dowolení, by se do Slawkowa přistěhowati směla. Poselstwí jeho potkalo se s úplným zdarem; pročež Tyrolští nowokřestěnci ti newáhali na Morawu se přistěhowati a we Slawkowě se usídliti. Ledwa se bratři jejich w Českém Krumlowě dowěděli, jak bezpečně sonwěrci jejich we Slawkowě žijí, zachtělo se jim též na Morawě bydleti; i přitáhli brzo asi na

60 osob počtem do Slawkowa. K těmto při-
trazily ještě jednotliwé osoby z Tyrol, jako
Jiří Zaumring, Raebel a jiní, tak že
počet nowokřtěnců we Slawkowě welmi zna-
menitý byl. I nemohli swé bohoslužby wíce
w jednom držeti domě, nýbrž přinuceni byli
je najednou we třech staweních odbýwati.

Brzy wšak, jak to wždy při sektách bý-
wá a býti musí, wznikly mezi nimi různice za
příčinou rozličných učitelů a nestejného krajan-
stwí. Nebo jedni blouzniwě a spolu na nej-
wýš rouhawě učili, že prý Christus byl pou-
hým měšťanem Kafarnaumským, druzí zase brali
prý proti záponědi cizé ženy, jiní opět z pou-
hého sobectwí ze společného jmění sobě částky
potajmo přiswojowali a napotom stranou kwa-
sili. — Zwláště Tyrolané, mezi nimi Zaumring
a Raebel, proti takowému zeswětačení hlasu
swého pozdwihowali. Za tou příčinou strhla
se mezi jejich starostami hádka, jejížto násled-
kem Widemann Raebla se 40—50 přiwrženci
od společných obědů wyloučil, ačkoli tito slo-
žiwše na ně peníze swé k nim úplné práwo
měli. K wyloučencům těmto přidal se i Zaum-
ring. I rozhodli se, že odtud odejdou, a sku-
tečně táhli počtem asi 150 osob do Husto-
peče (na Morawě jižně od Brna), nemajíce
žádný wíce nežli jeden krýcar. W Hustopeči
byli ochotně přijati. Tímto spůsobem wznikla
tedy i zde obec nowokřtěnská. Na to poslali
i Hustopečtí i Slawkowští bludaři tito dwa
důwěrníky do Tyrol, aby odtud několik wáž-
nějších souwěrců na Morawu posláno bylo,

kterýmž příčinu různice práwě wylíčené wysse-třowali. Zatím pozbyl Rachel důwěry a wá-žnosti u swých, protože 40 zlatých ze společného jmění ukradl, což on sám w nemoci swé sestře wyznal, která opět čin ten bratrům oznámila. Poslanci z Tyrol na Morawu přissedsse a ro-zepři dotčenou prozkoumawsse rozhodli ji pří-zniwě pro Hustopecké souwěrce; neb Slaw-kowssti prý „proti přesným zásadám nowokře-štěnců připousstějí i soukromné jmění, tělesné swobody a spolky s newěřícími (t. j. s jino-wěrci), čímž prý se swětu docela připodobnili."
Později nabyl Hutter, jehož užito ku poslan-stwí do Tyrol, tolik wlíwu u těchto bludařů, že podlé zdání swého obce w Hustopeči a Ro-ssicích reformowati čili obnowowati směl, ku kte-rýmžto reformám čili obnowám se také jiné obce brzo přidružily; pročež nowokřeštěnci na Morawě jen Hutterowskými wůbec nazý-wáni jsou.

Podstatou nauky této sekty jest společné jmění, společný stůl ano společné i lože. Co do tohoto posledního společenstwí (že wlastního manžela žena neměla), podobá se tato sekta oněm ohawným Adamníkům, kterých ani Žižka netrpěl, a které on raději mečem a ohněm zničiti hleděl. A odtud se dá wyswětliti, proč swětské wlády proti této sektě s takowou pří-snosti wystupowaly nehrozíce se přiwržence její na postrach jiným upalowati. Rádi wssak při-pousstíme, že co se týká společného lože, oha-wnost tu nepáchali wssickni nowokřeštěnci bez rozdílu a že zwlásstě zde wyjmouti slussí osoby

wysse uwedené z Tyrol. Ale takowé osobnosti jen wýjimkou byly. Od ostatních páchány nestydatosti, o nichž hnusno mluwiti. Diwno wssak jest, kterak sekta tato za krátký čas se tak waIně po Morawě rozssířiti mohla; nebo za 20 let počítala už 60 obcí w zemi této. Poznamenati spolu dlužno, že náuka a žiwot bludařů těch se wýhradně jen mezi německým obywatelstwem ssířily, nebo jejich učitelowé dossedsse z německých krajin neuměli českomorawsky mluwiti, a protož skoro žádného wliwu na obywatelstwo českomorawské neměli. Na to působili tím mocněji Česstí Bratří, kteří ponejwíce německy neumějíce tím pilněji českomorawskou mluwu pěstowali a w ní krásně mluwiti, zpíwati, kázati a psáti se wssemožně wynasnažowali. S těmito měli nowokřestěnci jednu toliko wěc společnou, totiž opakowání křestu. Awssak práwě to, že se nowokřestěnci podlé náuky této poznáwali, zawdalo příčinu, že Bratří Česstí a Morawssti od této náuky pustili, aby s nowokřestěnci toznění nebyli. Nebo od těchto lissili se Bratří podstatně, neznajíce žádného nemrawného společenstwí, anobrž nejpřísnějssí kázeň mrawní wespolek zachowáwajíce.

Nowokřestěnci podnikli sice tři pokusy, aby Bratry na swou stranu přitáhli. Rozmlouwáno totiž třikráte mezi náčelníkami obou stran dwakrát w Litomyssli a jednou w Mladé Boleslawi, ale wežby bez wýsledku. Pročež se nowokřestěnci nemálo nad Bratřími durdili a jim jak we spisech, tak w rozmlouwání modlářů, zasmussilých mnichů a jinak spílali.

Jelikož se sekta nowokřtěnců každým dnem wíc a wíce na Morawě i w Čechách rozmáhala, držán r. 1534 w Praze sněm zemský, na němž ustanoweno, že každý nowokřtěnec, kdekoli w zemi postižen bude, zatknut, wyslýchán a neodwolá-li, bez milosti odprawen býti má. Ustanowení toto bylo také hned we skutek uwozowáno. Práwě tato přísnost proti nowokřtěncům přiměla Bratry k tomu, že w Mladé Boleslawi swolali synodu čili sbor, aby se poradili wespolek, mají-li jesstě déle se držeti nauky o nutném křtu opakowání čili ji pustiti. I usnesli se na tom, že jí zanechají, aby neuběhli w nebezpečenstwí míchánu býti s nowokřtěnci. Toliko Walenta, předstawený Bratrské obce w Holessowě, protestowal proti takowé nowotě a přitáhl na swou stranu tři obce mimo některé wzácné osoby a ti wssickni se od Jednoty Bratrůw odtrhli twoříce zlásstní malou Jednotu pro sebe. Když ale Walenta w témže roce (1534) se náhle zardousil, spojili se opět jeho přiwrženci s ostatními Bratry.

Přes wsselikou přísnost, s kterou na nowokřtěnce od úřadů nastupowáno, přece se bludařstwo toto potají plížilo a ssířilo. Protož r. 1550 wydal král Ferdinand (bez pochyby na doléhání biskupa Olomouckého a konsistoře pod obojí w Praze) opět přísný rozkaz ku potlačení sekty dotčené. Následkem tohoto mandatu nebyli stoupenci její ani w tajných zálezách wíce trpíni, alebrž z doupat těch wyháněni a donucowáni zem nassi opustiti. Pročež je zase táhnouti widíme do Rakous a zde no-

wšech sídel sobě wyhledáwati. Ale i odtud za krátký čas wyháněni jsauce opět se na Morawu wracejí daufajíce, že zde bezpečného útulku naleznau. Aniž jsau zmýleni w naději. PáNowé mnozí, milujíce je co lidi pracowité, w orbě a průmyslu nad míru spůsobilé, a weliké činže swědomitě a bez průtahu platící, propůjčowali se jim opět swau ochranau. A protož buřeň tato, přese wšechny mandaty králowské a opírání se biskupůw, přece we wlasti naší wíc a wíce rozbujniwala a rozmnožowala se.

§. 22. Utrakwisté a Lutheráni (1527—1544).

W občasí tomto ještě zračitěji nežli w minulém jewila se příbuznost kališnictwa s luteranstwem a staly se další smělejší kroky ku převedení utrakwistů čili podobojích na pauhé luteranstwí.

Činnost stawůw kališných nemalé tím získala wýhody, že sami o sobě, odděleni od katolíkůw, se scházeti směli. Tím wšak kališnictwo každým dnem wíc a wíce we stranu odbojnau politickau wzrůstalo a čím dále tím wíce od Říma se wzdalowalo. Co strana pro sebe domáhali se stawowé kališní u krále Ferdinanda r. 1529, aby Kadaň, město druhdy rozhodně katolické, nyní ale luteranskými kazateli z Německa swedené, s jejich stranau spojena byla, a kališnické bohoslužby měla. Žádosti této král odpíral nemoha leč z bolesti na to pomněti, že město toto, které druhdy tak plésawě Jana Kapistrana uwítalo a po 90

let husitismu vítězně odporowalo, nyní kazateli z Němec přišlými se tak snadno od víry swých otcůw odwésti dalo, následujíc w tom příkladu Jihlawy, která rowněž tak rychle k náukám Lutherowým přilnula. Bylať Kadaň druhdy jedno z nejpřednějších měst katolických w Čechách, druhé město katolické Budějowice zůstáwalo i nyní wíře katolické wěrny; Plzeň, třetí město wšak, přála už přístupu luteranským kazatelům a mnozí z Plzňanů libowali si w jejich náuce, tak že kazatelé onino jen s tíží se odtud wybyti mohli.

Jiný násilný skutek kališnických pánům byl ten, že na swých statkách mezi obywatelstwem ryze katolickým faráře pod obojí ustanowowali a obce katolické nutili též pod obojí přijímati. Na takowé násilné počínání stěžowali sobě wším práwem stawowé katoličtí r. 1531 u krále Ferdinanda I., kterýž co rozhodný katolík jim w těchto wěcech ráb příznivého sluchu poskytowal. Nahlížel ťu i stawowé katoličtí dobře, že utraquismus tento není leč powlowný přechod a přejistý můstek k luteranstwí. Protož král na sněmu Pražském dne 27. máje 1537 ke stawům shromážděným se wyjádřil takto: „Mnoho nepořádků nalezá se ohledem náboženstwí w Čechách. Mnozí jen na oko se hlásí k utraquistům, w prawdě wšak nepřináležejí ani k těmto, ani ke katolíkům. Wšecko ale má jedině podlé kompaktat, kteréž pro obě strany dány byly, rozhodowáno a uspořádáno býti.“ Už tenkráte někteří Pražané neostýchali se na sněmu prohlásiti, že jim kompaktata wíce ne-

postačují; nebo když tato wšechkerým sněmowníkům přečtena býti měla, odpowěděli drzostně: „Nač kompaktata? Wždyť máme zákon Boží (písmo sw.).“ Čímž patrně luteranské smýšlení na jewo dáwali. Sestaweno sice sedm paragrafů o wzájemných poměrech katolíkůw a utrakwistůw, kompaktatami ale pohrdnuto a kněžům naporučeno, aby prý podlé písma (rozuměj — luterský) kázali. Ku podtržení krátkozrakých, aby totiž léčky té newiděli, přidáno, že se swátky a postní dnowé jako doposud zachowáwati mají. Spolu pak ustanoweno, že král prossen býti má, aby utrakwistům w Kadani postoupen byl kostel a powolena sskola, a wýlohy na oboje aby z obecního jmění zaprawený byly. Což když Ferdinand I. uslyssel a znamenal, že stawowé pod obojí kompaktatami pohrdli a pro sjednocení s katolíky ničeho učiniti nechtějí, rozpustil sněm a, chtěje jim wetu za wetu dáti, na opětowané jich prosby pro Kadaňské k ničemu neswolil.

Rok na to (1538) oznámil král stawům kalissným, že co nejdříwe bude sněm o wěcech církewních w Praze zahájen, aby tedy ze swého spolku wywolili poslance, kteří by na sněmu tom w jejich jmenu rokowali. A hle! stawowé ti nechtěli už nic wíce o takowém sněmu slyssetí, z čehož jasně poznati bylo, že se rozkol w jejich srdcích rowněž tak hluboko zakořenil jako u Řeků nesjednocených. Titéž stawowé pozorujíce, že kněží kalissní z Čech a Morawy skoro wssickni we smyslu katolickém na sněmu r. 1539 dne 23. aug. držaném mluwili, ne-

málo se rozlúčili a obnowiwsse členy konsistoře podobojí, ustanowili za administratora kazatele kostela Betlemského, kněze Martina z Klatow, o němž wůbec známo bylo, že luteránské chowá smýsslení. Nejúsilowněji o takowé zařízení konsistoře kalissné pracowal pan Jan z Pernsstejna.

Martinowi z Klatow nic neodewzdal duchem administrator pod obojí r. 1541 wolený Jan Mistopol; jen ten byl mezi oběma rozdíl, že tento se uměl lépe přetwařowati, dělaje se totiž, jakoby katolicky smýsslel, a o dobrou kázeň mezi duchowenstwem kalissným wssemožně pečowal. Tutéž snahu zdáli se projewowati stawowé pod obojí, když při wnowě hrozící wálce Turecké r. 1541 na sněmu o swaté Barboře w Praze stanowili, aby prý duchowenstwo kalissné, chtějíc zbraní české wítězstwí nad Turky wyprositi, přísnějssí kázeň zachowáwalo, aby se wystříhalo žiwota nepořádného, aby nenawsstěwowalo hospod a wssem dobrý příklad dáwalo. Tak uměli pánowé ti podobojí na duchowenstwo dokračowati; že by tolikéž oni k nápravě wlastního žiwota prohlídati měli, ani jim na mysl netanulo. Owssem mnohem snadněji jest napravowati jiné nežli sebe.

R. 1544 rozepsal Ferdinand I. wsseobecný sněm stawům ze wssech zemí ke koruně české náležicích, a položil začátek jeho na den 1. máje. Administrator pod obojí Jan Mistopol dowolil sobě též wesskero kalissné duchowenstwo z Čech a Morawy powolati na po-

radu církewní w posledních dnech dubna. A tu už dìledně na powrch wynikalo, kam wlastně nyní kališnictwí směřuje. Předstíráno sice od Mistopola, že se toliko o wyswětliwkách k některým wěronaukám pojednáwati bude, w prawdě ale zamýšlel Mistopol kališníky jako jedním skokem přewésti na luteranstwí. K tomuto účelu tři otázky předloženy sboru tomu: 1. zdali mše sw. jest oběť čili není? 2. má-li wzýwání Swatých i dále místo míti? 3. Zdali dobré skutky čili jedině wíra sama člowěka před Bohem ospraweDlňuje? — Už powaha těchto otázek patrně doswědčuje, že se kališnictwu čili utrakwistům českým zachtělo splynouti s luteranstwem a že po tomto jako druhdy židé w Egyptě sewřeni po zaslíbené zemi prahli; jinak by se Mistopol ani nebyl odwážil takowých otázek postawiti. Za tou příčinou i ti, kteříž starému kališnictwí wěrni zůstati chtěli, se těmto otázkám hlasitě opřeli. Takowými byli: Jan Růžička, opat Emauský, Pawel Smetana, farář Swato-Hawelský, Bartoš, děkan Kouřimský a jiní. Ti wšickni rozhodně tomu odporowali, aby se o takowých wěcech rokowalo, dokládajíce, že onyno otázky jsou zjewně kacířské. Tím wšak se Mistopol, maje po swé straně wětšinu sboru, nedal mýliti aneb odstrašiti, nýbrž přikročil směle ku pojednáwání otázky prwé o mši sw., zdali tato prý oběti jest čili nic. W počínání tom jej drzostně podporowal doktor Wáclaw Mitmanek. A hle! po mnohých horoucích hádkách wynešen nález nekatolický, že prý mše sw. není oběť, čímž

owssem sbor kalissný už w ssiré luteranstwí přeskočil. O dwou ostatních otázkách po čtyry dni houkně disputowáno a wssak žádného sjednocení nedocíleno, tak že něco určitého se stanowiti nemohlo. Aby pak záměr Mistopolůw přece dosažen byl, pozwáni jsou k nábožensskému rokowání tomu i pánowé swětssti, zlásstě takowí, jejichž luteranské smýsslení wůbec známo bylo. Ti měli protikatolickým nálezům sněmu toho dodáwati důrazů a odporníky ohrožowati. K tomu owssem se nejlépe hodil pan Jan z Pernsstejna, který ochotně s pány podobného smýsslení pozwání přijaw se na sněm duchowníků kalissných dostawil. Wsse to tak chytře sosnowáno od pokrytce Mistopola, a neméně chytře od něho řízeno. Nejprwé (19. apr. kde už stawowé přítomni byli), aby zatajen aneb zastřen byl prawý úmysl Mistopolůw, newyjednáwáno o náukách wíry, nýbrž rokowáno o wěcech praktických (wýkonného žiwota se týkajících), jak se ku př. nedostatku kněžů kalissných odpomoci má, kterýž nedostatek hlawně prý odtud pochodí, že žádný katolický bisskup kalissníkům čekancůw stawu duchowního wysswětiti nechce, leč by se dříwe utrakwismu odřekli, což prý oni sice twárně čili na oko činíwají, ale wrátiwsse se ke swým zachowáwati nemohou, a tudíž swědomí swé nemálo obtěžují. Po krátkém rokowání o této wěci uzawřeno, aby pro kalissníky zlásstní bisskup wywolen byl, přidáno wssak jesstě tentokráte pro zakuklení proticírkewního zámyslu, že prý král poprossen býti má, aby potwrzení bisskupa ode stawůw kalissných wywoleného w Římě u papeže wymoh

Po těchto rejdech a ssmejdech odwážil se Mistopol na krok zjewnějssí, jímž kalissníci upřímo do táboru Lutheránůw přewedeni býti měli. Nawrhnul totiž a wssemožně to podporowal, aby prý w obřadech bohoslužebných wětssí panowala jednota a tudyž wssecko, co prý lidského jest půwodu jako: msse sw., wystawowání monstrance, procesí, modlitby za zemřelé, wzýwání Swatých odklizeno bylo. Tolikéž přestaň prý nádherné oswětlowání kostela, zpíwání mnoha kollekt čili modliteb messných, časté zwonění, swěcení rozličných wěcí atd.; neboť obřady ty jsou prý zbytečné a bezpotřebné. Kdo by zde w osobě Mistopola newiděl wtěleného Luthera?

Pán z Pernssteina bez rozpaku přiswědčowal tomuto náwrhu; toliko jesstě poněkud horlil proti sstrownému wzdělání kněžů kalissných řka, že prý neuměji leč mssi sw. čísti, na kázaních že prý jen legendy wykládají a mnozí z nich že prý jsou wůbec známi co smilníci, opilci a lakomci. Zlá wěru to chwála pro duchowenstwo kalissné tehdáž welmi pokleslé a po tak řečené „ewangelické“ swobodě horoucně prahnoucí.

Jako we předesslé schůzy tak i nyní powstal ze strany opata Emauského a několika zachowalejssích kněžů kalissných odpor proti nowotám nawrženým. Usslechtilejssí část přítomné sslechty přidružila se tomuto odporu a zabránila tomu, čeho si Mistopol, pan z Pernssteina a jejich stoupenci snažně přáli. Naposledy uzawřeno, opětnou prosbou pro utrakwisty Kadaňské na krále naléhati, aby zwlásstní kostel a

spolu míti mohli, a na potaz wzato, komu pozůstalost faráře zemřelého patřiti má, zdali patronům t. j. pánům kollatorům, kteří faru zadáwají, čili příbuzným zemřelého, anebo administratorowi konsistoře podobojí, aby s majetkem tím nakládal, jak se mu za dobré widěti bude. Usnesseno se konečně na tom, že se mají ustanowiti defensorowé (zastawatelé práwní), kteřížby w jednotliwých pádech rozhodowali, komu pozůstalost ta připadnouti má, zdali příbuzným čili administratorowi. Awssak už dříwě powědíno, že na pozůstalosti takowé nepřestáwali patronowé nároky činiti a je k sobě potahowati.

Podlé uzawření sboru měli tři členy jeho, totiž pán z Pernssteјna, Mistopol a doktor Wáclaw Mitmanek, tato ustanowení písemně králi odewzdati a na něj prosbu wznésti, aby pro kalissníky zwlásstní biskup ode stawůw wolen býti směl a král aby o jeho potwrzení w Římě se zasadil. Ferdinand I. ale dowěděw se už napřed opatem Emauským o wssem, co se bylo w dotčeném sboru kulo, s welikou newolí a s pohrůžkami posłance dotčené přijal a wyjádřiw jim swou swrchowanou nespokojenost nad jejich počínáním důrazně doložil: „Wímť, že někteří duchowníci kalissní" — a to řka upřel hněwiwé zraky na Mistopola — swými kázaními lid sjitřují a pobuřují; awssak takowé chci bezmilostně trestati, a wímť spolu, že i někteří z wás přítomných touto winou stíženi jsou. Ostatně přislibuji Wám, co nejdříwe na wasse články odpowěď dáti." A skutečně dal jim

král odpowěď už dne 3. máje. Právě když duchowenstwo kalissné w tento den opět na poradu shromážděno bylo, wstoupil do sboru poslanec králowský Wolf z Doubrawské Hory a odewzdal jim odpowěď Ferdinandowu. Ale w čem pozůstáwala aneb jak zněla ta toužebně očekáwaná odpowěď? Doručen sboru opis kompaktat s příkazem králowským, aby se stawowé podlé nich co nejpřísněji řídili. Jaké to ohromení pro lidi, kteří celým srdcem po tak nazwané ewangelické swobodě toužili, a už se myssleukami w její milodětém lůně co w zaslíbené zemi widěli! Tu najednou museli laskominy swé setříti a widěti, kterak wssecky jejich náděje okamžikem co tenká bublina se w niweč rozplizuuly. Pro weliké ohromení newědouce co sobě počíti, odložili poradu na den jiný.

Když pak se tu opět i stawowé i duchowníci kalissní w den určitý sessli, žádal jich pán z Pernsstejna, aby se upřímo a bez obalu wyjádřili, chtějí-li jesstě déle na kompaktatech přestáwati čili se prý jedině „písmem swatým" říditi? Netřeba welikého ostrowtipu, abychom nahlíželi, že pán z Pernsstejna pod písmem swatým toliko náuku wyrozumíwal, jakowou si Luther podlé wlastního mozku libowolně z písma sw. sestawil. Smysl tento chytře připlásstěn lákawým slowem „písma sw."; nebo při swádění jiných, má-li toto se podařiti, wsse na tom záleží, aby léčka byla co nejwíce tajná a zaobalila se w nejkrásnějssí roucho swaté prawdy. Kdo pro swé swůdné zámysly takowá konzelná

hesla, jako: „písmo sw., ewandělická swoboda, kalich Páně, rownost a wolnost wssem, jednota a bratrstwí“, a jiná podobná wynalezti umí, ten takořka čarownou moci na zástupy lidu působí a wede je podlé chuti swé, kamkoli mu libo. Krátičké heslo takowé jest jako kouzelným prutem w rukou jeho. Práwě proto že jest krátké a srozumitelné wssem, každý, byt sebe obmezenějssí, snadno si ho zapamatuje a poněwadž spolu jasné jest, wystačuje i sprostákowi za tisíc důwodů, kterých by bez toho ani pochopiti ani w paměti podržeti nemohl.

W tomto shromáždění pánůw a duchowních podobojí nebylo owssem takowých newědomců a hlupoňů. Bylit to na wětssím díle mužowé welmi obmyslní, úskoční, lisskou podssití. Wěděli dobře, že slowa „písmem swatým se jedině říditi“ — wlastně jim znamenají tolik jako: swým wlastním mozkem a choutkami swé bezuzdné wůle se říditi, anebo zewrubněji řečeno, že znamenají: z písma swatého si podlé libosti zlátati capart wíry, která lahodí pýsse ducha a chtíčům těla.

Swrchowaná zajisté to nesprawedlnost, která se pásse na katolících, an se jim od jinowěrců wytýká, že prý nikoli písmem swatým, nýbrž pouhými ustanoweními lidskými se říditi dáwají. Wýčitka ta práwě na jejich odpůrce bije, kteří zwětralým mozkem několika nadutých wássniwců si z písma swatého wíru wyměřiti nechali a nikterak neposlouchají wýroku téhož písma swatého, jenž pod ztrátou spasení, každému welí, poslussnu býti Církwe učící Chri-

stem stanowené, jelikož jí dány jsou klíče králowstwí nebeského a moc swázati i rozwázati čili zákony dáwati a jejich záwazky podlé potřeb časowých zase s jinými wyměňowati aneb docela zrussiti. Těmito zákony Církew učící samospasnou náuku Páně, která po wssechny časy jedna a tatéž býti musí, nepromčňuje, nýbrž toliko wěřícím náwod dáwá, jak tuto náuku w žiwot uwésti a w něm prowozowati mají. Chceš-li ale méně bystrému zalepiti zrak duchowý, učiň to jako tito páni na sboru, přikrej zámysl swůj plásstíkem pěkných slow a doweděš toho, že wezme pozlátko za ryzé zlato. Takowým plásstíkem se přioděl pan z Pernsstejna, Mistopol a wssickni jejich četní stoupencowé na sněmu přítomní. Pročež na otázku Pernsstejnowu, zdali kompaktatami čili písmem swatým se budoucně říditi chtějí, hned mimo Mistopola se pro heslo „písmo swaté" (owssem s libowolným wýkladem) prohlásili kalissníci tito: děkan z Kutné Hory, děkan ze Zatce, z Litoměřic a mnozí sslechtici, pak zástupcowé měst: Zatce, Litoměřic, Loun, Kutné Hory, Kolína, Nimburka, Klatow, Domažlic. Než zbýwal zde ještě na sněmu nějaký počet poctiwých mužůw, jakowými byli: opat Emauský, zástupcowé měst Kouřima, Wodňan, Písku a mnozí ze sslechty, kteří wsselikė nowoty zamítali a slawně pro zachowawání kompaktat se oswědčili, aby tak wíře otcůw swých wěrnými zůstati mohli. Z takowého odporu wzessli přetuhé a bouřné hádky. Mistopol a pán z Pernsstejna nedali se wssak jimi odstrassiti, ale opí-

rajíce se o wětssinu hlasujících směle prokazowali, že prý čas kompaktat už wyprssel a že tato nikomu wíce postačiti nemohou. Podobně ne bez odporu strany starého kalissnictwí snažili se náčelníci druhé strany ten náramný nesmysl odůwodniti, že prý není celistwý Christus pod každou spůsobou, jakoby se jednoduchá nerozdílná podstata oslaweného těla Páně na dwé půle rozděliti dala. W podobném smyslu čili raději nesmyslu mluweno dále o přijímání maličkých, o swobodném hlásání slowa Božího (rozuměj drzostné rozssiřowání náuk Lutherowých) a spolu aby se zdálo, že sněmowníkům těm jde o wětssí čest Boží zlásstě wzorným kněžůw žiwotem, rokowáno též o potrestání zawinilých neb mrawně poklesslých duchowníků kalissných, a stanoweny jisté pokuty. Rozumí se samosebou, že prutem pokut těch sswihánu býti nikdo tak nezasloužil, jako práwě ti, kteří je wyměřowali, chtíce zdánliwou přísností k jiným swou wlastní hanbu přikryti.

Co takto stanoweno na sněmu, mělo býti odpowědí kalissných na opis kompaktat jim od krále zaslaných. Usnesseno se posléz na tom, že pan z Pernssteina, Mistopol a Mitmanek swrchu položená uzawření sněmowníků Ferdinandowi I. písemně odewzdají, čehož oni také dosti drzostně se odwážili. Král ale dowěděw se opět opatem Emauským, co se bylo na sněmu uknulo, přijal poslance ti welmi hněwiwě a řekl jim zpříma: „Zdá se nám, že předmět, o němž rokujete, jest z brusu nowý, neslýchaný, a že to wíce činíte z drzosti nežli z potřeby.“

Nepouštěje se do dalších řečí připomínal tatíku, že opis článkůw jemu podaný, kdykoli pokdy míti bude, prohlédne a jim na to odpowěď udělí. Awšak takowou odpowědí král úmyslně otálel, aby Mistopola a jeho stoupenstwo přiměl k wykonání práwě toho, proti čemu se byli na sněmu prohlásili a ohrazowali. Nebo přiblížil se swátek Božího Těla, w kterýžto den každoročně i od kališných kněží monstrance we slawném průwodu obnášiwána. Mistopol byl se už weřejně proti takowým průwodům wyjádřil dodáwaje, že jich nechce wíce držeti. Král uslyšew o tom powolal k sobě kancléře Starého Města Jakoba a Sixta z Ottersdorfa,*) člena rady městské, a rozkázal jimi administratorowi Mistopolowi, aby we swátek Boží-Tělowý obyčejný slawný průwod ze wšech far kališných wykonán byl. Spolu doložil, že se to od něho přísně administratorowi přikazuje, a že král nikterak od tohoto rozkazu neupustí. Mistopol uleknuw se nemálo a spolu

---

*) Sixt z Ottersdorfa, narozen w Rakowníku, byl welmi pilný spisowatel český. R. 1540 wydal s bratrem swým Ambrožem český překlad historie turecké Pawla Jowia a připsal ji arciknížatům Maxmilianowi a Ferdinandowi, synům Ferdinanda I., kteří se toho času od Jana Horáka z Milešowky učili jazyku českému. L. 1547 wydal překlad Hammoniowa žiwota Krista Pána, l. 1549 překlad putowání sw. Pawla a překlad Synonym sw. Isidora. Dále spisowal paměti swé z osudných let 1546 a 1547 a jiné. Umřel 1583. Jeho bratr Ambrož stal se prokuratorem markrabstwí Morawského a pánem lenního statku Lipůwky. On wydal žiwotopis císaře Karla IV. a řád korunowací w překladu, jakož i český komentář na morawské zřízení zemské. Wiz Anthologii p. Jos. Jirečka p. 117 a 118.

národně zastrassen, podal se králi a wyznáwal, jak obyčejně obřady se slawným průwodem.

— Brzo na to (18. juni.) dána administratorowi na články sněmu posledního králowská odpowěď, jenž takto zněla: 1. Kompaktata i budoucně zůstáwají w platnosti. 2. Wšecky staroddáwné poswátné obřady, jako mše sw., pozdwihowání, wystawowání welebné swátosti, poswátné průwody, modlitby za mrtwé a jiné buďtež we swé míře ponechány. 3. Nikde se nekaž leč w kostelích, w kaplách a na jiných od biskupa swěcených místech. 4. Žádné shromáždění utrakwistů neodbýwej se wíce we welké síni koleje Karlowské bez předchozího zwláštního dowolení králowského, 5. Přestaňtež pobuřující kázaní, tisk a prodej podobných pojednání, jakož i wšecky tajné schůzky. 6. Co do biskupa pro utrakwisty, jehož stawowé woliti mají, odporuje král tomu, awšak postará se o to, aby některý ze sousedních biskupůw od papeže splnomocněn byl, čekatele kněžského stawu pro utrakwisty swětiti, by čekatelé ti nebyli přinuceni s wýlohami welikými do Italie pro swěcení putowati. — Odpowěď tato byla w přítomnosti králowě w audienčním sále od podkancléře pana Žabky w českém jazyku čtena důwěrníkům kališných, totiž pánowi z Pernšteina, Mikopolowi, Mitmankowi a Martinowi, kazateli w kostele Betlemském, kterým se kanclíř Jakob, pan Kosskálek ze Žatce a tři měšťané z Litoměřic byli přidružili. Po přečtení článků dotčených ujal se král sám slowa a doložil w latinském jazyku: W těchto článcích

oznámena Wám naše wůle. Budete-li podlé ní pokračowati, budeme Wám rowněž tak jako katolíkům milostiwým pánem a ochráncem. Podnikněte-li wšak něco proti tomuto oznámení, neopomeneme toho také trestem pomstiti.“ Poslední slowa tato král s welikým pronesl důrazem hněwiwě na důwěrníky kališnických pohlížeje. Pak se obrátil k Mistopolowi a Mit[illegible]kowi s pohrůžkou řka: „Wímet, že přílišná swobodolibost a bezuzdnost Wás pohání k tomu, aby jste o wěci až posud neslýchané pečowali. Awšak péče té wás sprostíme a w brzku wás schladíme, i ukážeme wám, co máte činiti a kam směřowati. Waši drzost a nestydatost Bohdá jistotně zkrotíme.“ A to dopowěděw kázal jim odejíti.

Mlčenliwě odešli wšickni poslanci ti, jelikož nikdo z nich si netroufal krále o slowo prositi; sám odwážliwý pán z Pernštejna oněměl. Na nejwýš zahanbeni jsouce styděli se odpowěď králowu swým wypraw owati. Nicméně chlubil se později Mistopol přece, že prý králowi odporowal; ano twrdil také, že už nebude konati obřadůw, které prý na posledním sněmu za neplatné prohlášeny byly. Tu se přiblížil den 6. Julia, w němž až posawad každoročně upálení Husowo co smrt mučeníka Božího ode wšech kališníků s welikým průwodem slawíwáno. Awšak tito na sněmu posledním stanowili, že swátky swatých a slawné průwody čili procesí poswátné už přestati mají, následowně měl i swátek Husůw s průwodem slawným už tohoto roku pominouti, poněwadž

jakousi příbuznost s katolickými swátky swatých do sebe měl. Awssak král až co rozhodný katolík swátek Hůskůw w srdci zawrhowal, přece z moudré politiky za potřebné uznal, aby se swátek ten i toho roku jak obyčejně s průwodem slawnostným odbýwal. Chtěl tím kalissnictwí we staré a katolicismu blízké spůsobě zachowati a zabrániti tomu, aby w čiré přesslo luteranstwí. Za tou příčinou naporučil Mistopolowi přísně, aby se wýroční slawnost ta s obwyklým průwodem jako až posawad konala. Mistopol ač nad míru rozlícen neodwážil se králi odporowati. Konal tedy w ten den obyčejný průwod slawnostný; dossed pak do kostela Betlemského s průwodem tím wystoupil, na kazatelnu a hřímal proti katolíkům a starým utrakwistům čili kalissníkům tak bouřně, že mu z toho těžké před králem odpowídání wzesslo. Strach jeho před hněwem králowým zwětssen tím, že pán z Pernssteina odpíral se toho jej před Ferdinandem I. osobně zastáwati, aby opět tak zle nepochodil jak se mu nedáwno bylo před králem přihodilo.

Mimo to obnowil Ferdinand I. obecnou radu na Starém Městě, a odstraniw členy luterstwy smýsslející osadil místa jejich starými utrakwistami. Za tou příčinou sesazeni jsou w radě obecné Jakob kancléř a Sixt z Otterdorfa, co hlawní podpory Mistopolowy. Toto nowé zařízení králowo dotčenému administratorowi jesstě wíce naháněla strachu, an wssech téměř podpor pozbawen se ke králi dostawiti měl. Tu se přece dwá z jeho sou-

měšťic w ústrety. Pročež wšem zde oznámena milost králowská wyjma hlawní náčelníky zpoury. Pak přitáhl král s cizozemským wojskem před Prahu, která jesstě wzdorowala, ale po malém útrku městských branců s wojskem králowým se na milost a nemilost dne 8. julia Ferdinandowi I. wzdala. Brzy na to wykonáwán soud na hradě Pražském a wssickni hlawní prowinilci potrestáni, nejprwé Pražané, kterýmž uloženo 1. wssecky wojenské zásoby, jichž ohromná síla byla, wydati králi; 2. wssech wýsad čili priwilegií a swobod posawádních se wzdáti, z nichžto některé král podlé libosti swé zase jim později wrátil; 3. wssecky spisy, na spolek s kurfirstem Fridrichem se potahující, králi odwesti; 4. postoupiti jemu wssecky w deskách zemských zaznamenané statky, důchody z přewozného, z mlýnů, mostného, ze zahrad, rybářstwí atd.; 5. ponechati jemu znamenitý statek měšťana bez dědice zemřelého Arnolda: 1,500.000 zlatých w hotowosti, mnoho zlatých a stříbrných mísek, swícnů, řetězů, drahokamů a celé sskopky drahých prstenů, což wssecko podlé práwa úmrtního městu bylo přináleželo. Přemnozí musili pokutu 300 kop grossůw českých složiti, jiní po delssí čas u wězení strádati, jako Sixt z Ottersdorfa, jiní byli katem z města wymrsskani; jiná města pak, kteráž k onomu spolku byla přistoupila, jako Zatec, Litoměřice, Tábor atd. musela pokutu 8000, 6000, 2000 atd. kop grossů českých platiti. Z Morawských měst, zdá se, že jenom Jihlawa w této zpouře účast brala. Město řečené bylo

ské r. 1527 slawně přijalo Ferdinanda s chotí jeho Annou a na památku přísahy od krále toho na hranicích českých složené kamenný pomník wystawělo, jejž až posud tam widěti (králowský kámen, Königsstein); ale nadechnuto jsouc weskrze duchem protestantským wsseho se horliwě účastnilo, co nowoty Lutherowy podporowalo; protož i we zpouře stawůw kalissných w Praze wřelý podíl bralo a za tou příčinou i pokutu 25.000 tolarů složiti muselo. Přes to wsse podáwali se Jihlawané žiwlu protestantskému tou měrou, že se kazatelé luteransstí zde wolně pohybowali a měssťané swé synky do Witenberka na studie posílali, aby prý odtud ryze ewangelických kazatelůw jak pro kostely města, tak pro chrámy wenkowské dostali. — Jiná města morawská, jakož wůbec celá ostatní Morawa neměla we zpouře Pražské r. 1547 žádného podílu.

W Praze pak byli po určených na město pokutách čtyři náčelníci odboje, totiž Wáclaw Pětipeský, Bernard z Borssowa, Jazob Frikar (soudce dworský) a Wáclaw z Jeleního sťati (22. aug. 1547). Z pánů byli nejwíce na statcích pokutowáni: Arnosst z Krajířů, Bohuš Kostka z Postupic, Špetle z Janowic, Adam z Wartenberka, Wilém z Waldsstejna a Sebestian Hasisstejn z Lobkowic. Toliko Pernsstejn, nebyw zapleten w tento spolek, ssťastně ussel pohromám podobným a tím umožněno Bratrům, kteří we zpouře této nemalou účast brali, a tudyž pokutami welikými stíháni

Nepouštěje se do dalších řečí připomínal toliko, že opis článkůw jemu podaný, kdyžkoli pokdy míti bude, prohlédne a jim na to odpowěd udělí. Wšak takowau odpowědí král úmyslně otálel, aby Mistopola a jeho stoupenstwo přiměl k wykonání práwě toho, proti čemu se byli na sněmu prohlásili a ohražowali. Nebo přiblížil se swátek Božího Těla, w kterýžto den každoročně i od kališnických kněží monstrance we slawném průwodu obnášíwána. Mistopol byl se už weřejně proti takowým průwodům wyjádřil dodáwaje, že jich nechce wíce držeti. Král uslyšew o tom powolal k sobě kanclíře Starého Města Jakoba a Sixta z Ottersdorfa,*) člena rady městské, a rozkázal jimi administratorowi Mistopolowi, aby we swátek Boží Tělowý obyčejný slawný průwod ze wšech far kališnických wykonán byl. Spolu doložil, že se to od něho přísně administratorowi přikazuje, a že král nikterak od tohoto rozkazu neupustí. Mistopol uleknuw se nemálo a spolu

*) Sixt z Ottersdorfa, narozen w Rakowníku, byl welmi pilný spisowatel český. R. 1540 wydal s bratrem swým Ambrožem český překlad historie turecké Pawla Jowia a připsal ji arciknížatům Maximilianowi a Ferdinandowi, synům Ferdinanda I., kteří se toho času od Jana Horáka z Milešowky učili jazyku českému. L. 1547 wydal překlad Hammoniowa žiwota Krista Pána, l. 1549 překlad putowání sw. Pawla a překlad Synonym sw. Isidora. Dále spisowal paměti swé z osudných let 1546 a 1547 a jiné. Umřel 1583. Jeho bratr Ambrož stal se prokuratorem markrabstwí Morawského a pánem lenního statku Lipnický. On wydal žiwotopis císaře Karla IV. a řád korunowací w překladu, jakož i český komentář na morawské zřízení zemské. Wiz Anthologii p. Jos. Jirečka p. 117 a 118.

náramně zastrassen, podal se králi a wykonáwal jak obyčejné obřady se slawným průwodem.

Brzo na to (18. juni.) dána administratorowi na články sněmu posledního králowská odpowěď, jenž takto zněla: 1. Kompaktata i budoucně zůstáwají w platnosti. 2. Wssecky starodáwné posswátné obřady, jako mše sw., pozdwihowání, wystawowání welebné swátosti; posswátné průwody, modlitby za mrtwé a jiné buďtež we swé míře ponechány. 3. Nikde se nekaž leč w kostelích, w kaplách a na jiných od biskupa swěcených místech. 4. Žádné shromáždění utrakwistů neodbýwej se wíce we welké síni koleje Karlowské bez předchozího zwlásstního dowolení králowského. 5. Přestaňtež pobuřující kázaní, tisk a prodej podobných pojednání, jakož i wssecky tajné schůzky. 6. Co do biskupa pro utrakwisty, jehož stawowé woliti mají, odporuje král tomu, awssak postará se o to, aby některý ze sousedních biskupůw od papeže splnomocněn byl, čekatele kněžského stawu pro utrakwisty swětiti, by čekatelé ti nebyli přinuceni s wýlohami welikými do Italie pro swěcení putowati. — Odpowěď tato byla w přítomnosti králowě w audienčním sále od podkancléře pana Zabky w česském jazyku čtena důwěrníkům kalissných, totiž pánowi z Pernsstejna, Mistopolowi, Mitmankowi a Martinowi, kazateli w kostele Betlemském, kterým se kancléř Jakob, pan Kossfálek ze Zatce a tři měssťané z Litoměřic byli přidružili. Po přečtení článků dotčených ujal se král sám slowa a doložil w latinském jazyku: W těchto článcích

oznámena Wám naše wůle. Budete-li podlé ní pokračowati, budeme Wám rowněž tak jako katolikům milostiwým pánem a ochrancem. Podniknete-li wšak něco proti tomuto oznámení, neopomeneme toho také trestem pomstiti." Poslední slowa tato král s welikým pronesl důrazem hněwiwě na důwěrníky kališných pohlížeje. Pak se obrátil k Mistopolowi a Mitmaňkowi s pohrůžkou řka: „Wímek, že přílišná swobodolibost a bezuzdnost Wás pohání k tomu, aby jste o wěci až posud neslýchané pečowali. Awšak péče té wás sprostíme a w brzku wás schladíme, i ukážeme wám, co máte činiti a kam směřowati. Waši drzost a nestydatost Bohdá jistotně zkrotíme." A to dopowědčw kázal jim odejíti.

Mlčenliwě odešli wšickni poslanci ti, jelikož nikdo z nich si netroufal krále o slowo prositi; sám odwážliwý pán z Pernštejna oněměl. Na nejwýš zahanbeni jsouce styděli se odpowěď králowu swým wyprawowati. Nicméně chlubil se později Mistopol přece, že prý králowi odporowal; ano twrdil také, že už nebude konati obřadůw, které prý na posledním sněmu za neplatné prohlášeny byly. Tu se přiblížil den 6. Julia, w nějž až posawad každoročně upálení Husowo co smrt mučeníka Božího ode wšech kališníků s welikým průwodem slawíwáno. Awšak tito na sněmu posledním stanowili, že swátky swatých a slawné průwody čili procesí poswátné už přestati mají, následowně měl i swátek Husůw s průwodem slawným už tohoto roku pominouti, poněwadž

jakousi příbuznost s katolickými swátky swatých do sebe měl. Awssak král ač co rozhodný katolík swátek Husůw w srdci zawrhowal, přece z moudré politiky za potřebné uznal, aby se swátek ten i toho roku jak obyčejně s průwodem slawnostným odbýwal. Chtěl tím kalissnictwí we staré a katolicismu blízké spůsobě zachowati a zabrániti tomu, aby w čiré přesslo luteranstwí. Za tou příčinou naporučil Mistopolowi přísně, aby se wýroční slawnost ta s obwyklým průwodem jako až posawad konala. Mistopol ač nad míru rozlícen neodwážil se králi odporowati. Konal tedy w ten den obyčejný průwod slawnostný; dossed pak do kostela Betlemského s průwodem tím wystoupil, na kazatelnu a hřímal proti katolíkům a starým utrakwistům čili kalissníkům tak bouřně, že mu z toho těžké před králem odpowídání wzesslo. Strach jeho před hněwem králowým zwětssen tím, že pán z Pernsstejna odpíral se toho jej před Ferdinandem I. osobně zastáwati, aby opět tak zle nepochodil jak se mu nedáwno bylo před králem přihodilo.

Mimo to obnowil Ferdinand I. obecnou radu na Starém Městě, a odstraniw členy luterstky smýsslející osadil místa jejich starými utrakwistami. Za tou příčinou sesazeni jsou w radě obecné Jakob kanclíř a Sixt z Otterdorfa, co hlawní podpory Mistopolowy. Toto nowé zařízení králowo dotčenému administratorowi jesstě wíce naháněla strachu, an wssech téměř podpor pozbawen se ke králi dostawiti měl. Tu se přece dwa z jeho sou-

druhů; Mitmánek totiž a jakýsi Pražský [illegible] Melichar Růž odhodlali jej ku králi doprowoditi; ano Mitmanek se i odwážil co nejostřeji krále osloviti, tak že tento nad jeho neskromností užasnuw jej ze wšech dědičných zemí swých wykázal. Mistopolowi wšak řekl, že pod ztrátou cti, statku a hrdla jemu zakazuje, aby se neopowážil na kazatelnu wystoupiti, leč by dříwe osobně od krále byl k tomu powolení dosáhl. Doložil spolu Ferdinand I., že konečný rozsudek nad ním wynese, až se z wálky nawrátí.

Podlé rozkazu králowa opustil Mitmánek sice Prahu, ale neodebral se do ciziny, nýbrž utekl se do Pardubic, kde pánem byl horliwý luteran Pernšstejn, a zde se pod jeho záštitou ukrýwal. Přese wšechnu přísnost, jížto král proti Mitmankowi a jeho soudruhům užíwal, šířily se přece náuky Lutherowy mezi duchowníky kališnými tak walně a swůdně, že se neostýchali bezženstwí kněžské až posawad u nich zákonem stanowené rušiti a we staw manželský wstupowati, což se nejhustěji dálo we kraji Chrudimském. Král dowěděw se o těchto nečádech wydal rozkaz, že takowí nehodní duchowníci kališníkůw nikde trpění býti nemají.

§. 23. Utrakwisté a Luteráni (1544–1564).

R. 1544 byl opět zemský sněm do Prahy swolán, aby se rokowalo o braňné pomoci proti úhlawnímu nepříteli křesťanstwa, proti Turkowi. Mitmanek uslyšew o sněmu dotče-

ném a chtěje na pány zde shromážděné půso-biti, odwážil se přijíti do Prahy, byl wšak nenadále jat, do wězení uwržen a teprwa na snažné prosby měšťanů a šlechticů pod tou wýminkou puštěn na swobodu, aby se co nej-dříwe ze wšech zemí dědičných wyklidil; což on nyní skutečně učinil, odebraw se do Polska, odkudž, jak se zdá, se wíce do Čech nenawrátil.

Zatím co se tyto wěci dály w Čechách, připrawowal se krwawý boj mezi katolíky a protestanty w Němcích. Powědíno už, že kní-žata protestantská učinili mezi sebou branný spolek, Šmalkaldským nazýwaný, w jehož čele stáli Fridrich, kníže saský, a Filip, lan-krabě heský. Císař Karel V., a spolu bratr Ferdinanda I., krále českého, stál w čele kato-líkůw proti protestantům spojených, a nejsa jinde wálkami meškán chystal se k rozhodnému srážení s knížaty spolku Šmalkaldského. Za tou příčinou roznesla se w Čechách, zwláště li-stem Jana Fridricha kurfirsta saského, powěst, že císař a s ním spojený Ferdinand zamýšlejí náuku Lutherowu a tu tak řečenou swobodu ewangelickou nejprwé násilně potlačiti w Něm-cích a napotom podobně utrakwismus zničiti w Čechách. Když tedy Ferdinand I. l. 1547 od stawů zemských branného lidu sobě wyžadowal, aby císaři, bratrowi swému, na pomoc táhnouti mohl, zpírali se Pražané bez powolení sněmu zemského jemu takowou pomoc poskytnouti. Král wšak obáwaje se, aby swoláním sněmu sám proti sobě neutwořil středné moci wšech swých protiwníků, nechtěl k tomu nikterak swoliti, a

měšťic w ústrety. Pročež wšem zde oznámena milost králowská wyjma hlawní náčelníky zpoury. Pak přitáhl král s cizozemským wojskem před Prahu, která ještě wzdorowala, ale po malém ústrku městských branců s wojskem králowým se na milost a nemilost dne 8. julia Ferdinandowi I. wzdala. Brzy na to wykonáwán soud na hradě Pražském a wšickni hlawní prowinilci potrestáni, nejprwé Pražané, kterýmž uloženo 1. wšecky wojenské zásoby, jichž ohromná síla byla, wydati králi; 2. wšech wýsad čili priwilegií a swobod posawádních se wzdáti, z nichžto některé král podlé libosti swé zase jim později wrátil; 3. wšecky spisy, na spolek s kurfirstem Fridrichem se potahující, králi odwesti; 4. postoupiti jemu wšecky w deskách zemských zaznamenané statky, důchody z přewozného, z mlýnů, mostného, ze zahrad, rybářstwí atd.; 5. ponechati jemu znamenitý statek měšťana bez dědice zemřelého Arnolda: 1,500.000 zlatých w hotowosti, mnoho zlatých a stříbrných misek, swícnů, řetězů, drahokamů a celé šštopky drahých prstenů, což wšecko podlé práwa úmrtního městu bylo přináleželo. Přemnozí musili pokutu 300 kop grošůw českých složiti, jiní po delší čas u wězení strádati, jako Sirt z Ottersdorfa, jiní byli katem z města wymrskáni; jiná města pak, kteráž k onomu spolku byla přistoupila, jako Zatec, Litoměřice, Tábor atd. musela pokutu 8000, 6000, 2000 atd. kop grošů českých platiti. Z Morawských měst, zdá se, že jenom Jihlawa w této zpouře účast brala. Město řečené bylo

ſkce r. 1527 ſlawně přijalo Ferdinanda s chotí jeho Annou a na památku přísahy od krále toho na hranicích českých složené kamenný pomník wyſtawělo, jejž až posud tam widěti (králowſký kámen, Königsſtein); ale nadechnuto jſouc weſkrze duchem proteſtantſkým wſſeho ſe horliwě účaſtnilo, co nowoty Lutherowy podporowalo; protož i we zpouře ſtawůw kaliſſných w Praze wřelý podíl bralo a za tou příčinou i pokutu 25.000 tolarů ſložiti muſelo. Přes to wſſe podáwali ſe Jihlawané žiwlu proteſtantſkému tou měrou, že ſe kazatelé luteranſſtí zde wolně pohybowali a měſſťané ſwé ſynky do Witenberka na ſtudie poſílali, aby prý odtud ryze ewangelických kazatelůw jak pro koſtely měſta, tak pro chrámy wenkowſké doſtali. — Jiná měſta morawſká, jakož wůbec celá oſtatní Morawa neměla we zpouře Pražſké r. 1547 žádného podílu.

W Praze pak byli po určených na měſto pokutách čtyři náčelníci odboje, totiž Wáclaw Pětipeſký, Bernard z Borſſowa, Jakob Fikar (ſoudce dworſký) a Wáclaw z Jeleního ſſati (22. aug. 1547). Z pánů byli nejwíce na ſtatcích pokutowáni: Arnoſſt z Krajířů, Bohuš Koſtka z Poſtupic, Špetle z Janowic, Adam z Wartenberka, Wilém z Waldſſtejna a Šebeſtian Haſiſſtejn z Lobkowic. Toliko Pernſſtejn, nebyw zapleten w tento ſpolek, ſſťaſtně uſſel pohromám podobným a tím umožněno Bratrům, kteří we zpouře této nemalou účaſt brali, a tudyž pokutami welikými ſtíháni

jsou, aspoň na jeho statcích bezpečného útulku nalézti.

W těchto bouřích jasně poznal Ferdinand I., že nejhlubší kořen odboje tkwí w kacířstwí a že tedy zapotřebí o jeho wypleni wšší silou se zasaditi. Uzawřel tedy důrazně prowáděti dáwný plán swůj o sjednocení Čechůw w náboženstwí katolickém. K dosažení účelu toho pewně sobě umínil žádných úchylek od tohoto náboženstwí netrpěti wyjma utrakwismus čili kališnictwí we staré spůsobě, o kterém se kojil naději, že jeho přičiněním úplně s katolicismem splyne. Uznáwal též, že přede wším třeba sjednocení takowé prowesti w Čechách, jejichžto příkladem i jiné země se řídily; podaři-li se mu dílo to w zemi wětší, nepochybowal, že podobného wýsledku docílí i na Morawě, co w zemi menší. K dosažení cíle toho už r. 1547 dne 8. okt. wydal na prosbu duchowenstwa katolického a kališného mandat, jímž naporučeno, aby wšecky chrámy jen katolíkům a kališníkům přináležely.

Mistopol znamenaje tento náramný obrat wěcí twářil se nyní býti starým kališníkem a dělal se, jakoby luterské smýšlení byl docela mimo sebe pustil. Za tou příčinou hřímawě wystupowal proti Bratrům a předepsal jim formulu, kterouž wyznati měli, že se pikartstwí odřekli. Wyhnáni teď bez milosti wšickni nowokřestěnci, a Bratrům w Čechách schůzky weřejné zapowěděny. R. 1548 byl opět sněm stawůw zemských w Praze o sw. Barboře, a hle! přítomní pánowé kališní jakož i duchowní podobojí nežádali sobě žádných nowot nábožen-

ských we smyslu Lutherowu jako dříwe, nýbrž toliko o arcibiskupa prosili, jehož země česká už od časů Filibertowých neměla. Prosbu takowou král rád slyšel a ochotně dal k ní swé přiwolení, poněwadž doufal, že tímto prostředkem nejsnáze možná bude sjednocení katolíkůw a kališných prowesti. K takowému žádoucímu sjednocení se nyní pokrytec Mistopol sám králi nabízel.

L. 1549 dne 19. febr. wolen na sněmu zemském w Praze za nástupce na trůně českém Maxmilian, nejstarší syn Ferdinanda I., a dwa nálezy pronešeny, které směřowaly na potlačení jak Bratrůw, tak utrakwistůw luteranských. W témž roce 4. dec. slawen opět sněm stawůw kališných pouze k účelu náboženskému, na kterémžto sněmu král toužebně žádaného sjednocení kališných s Římem na základě kompaktat dociliti hodlal. Duchowenstwo kališné, kteréž se tuto bylo shromáždilo, jako administrator, farářowé Pražští a jiní kněži kališní z měst králowských, oswědčowali se nachýlnými býti ku takowému sjednocení. Král k tomuto účelu dwanáct článků nawrhnul, které wýminky smíření s Církwí katolickou stanowily. Sám Ferdinand I. a papežský legat osobně s duchowenstwem kališným rozmlouwali a wšší práci na to wynakládali, aby jemu toto sjednocení co nejwíce možná olahodili a zpříjemnili. Mimo to i Mistopol zhusta ke králi docházel a rozmlouwaje s ním o té wěci přípravy činil ke smíření s katolickou Církwí. Na sněmu zase od krále samého otewřeném čteny jsou články dotčené co wýminky sjednocení s Římem. Stanowena w nich wíra w přepodstatnění, mše

sw. zaŕízena dle starého spůsobu jako u katolíků, schwáleny swátky, posty, žehnání a swěcení, modlitby za mrtwé, wzýwání Swatých a konečně slibowání poslušnosti powinné swatému Otci. Duchowenstwo kališné se proti článkům těmto nezpíralo; za to tím wětší odpor kladli laikowé čili nekněží kališní, kteří hned jak se článek o wečeři Páně předkládal, proti němu se prohlásili a tím méně o nějakém poslušenstwí ke swatému otci slyšeti chtěli. Neostýchali se pánowé ti ukázati zjewně, že už úplně protestantským duchem nawřeli a že tudy s kompaktatami, kteréž kališníky w jakéms takéms spojení s Římem udržeti měly, na prosto se rozloučili. W tento spůsob se o nich tehdáž wyjádřil pan Kristof Wřesowec řka: „Co je nám do kompaktat? My dbáme toliko o zákon Boží. Kde je tam něco o kompaktatech?“ Podlé příkladu tohoto pána jali se i laikowé jiní jak Mistopola tak úředníky korunní winiti ze zrády. Swůdný pánůw příklad potáhl po sobě i 30 duchowníků kališných, kteří se nowotářským náhledům pánůw ochotně přidružili; mezi nimi zasluhuje jmenowitě uweden býti kališný děkan z Kutné Hory Wáclaw, tajný to luteran. Tímto spůsobem účel shromáždění nejwíce odporem laikůw docela zmařen a králi nezbýwalo leč sněm bezprospěšný, anobrž i škodný rozpustiti. Náramná žalost pojala srdce králowo, an pozorowati musel, kterak wšecka dlouholetá práce jeho o sjednocení kališníkůw s Římem bez žádoucího wýsledku zůstáwala. Nicméně wšak od swého

dosawádního plánu neupustil, nýbrž toliko na příhodný čas jej poodložil.

Z tohoto nezdařeného pokusu králowa nabyli jak Bratří tak i luteršky smýšlející utrakwisté wíce smělosti, a sám pokrytec Mistopol plášťěk na ruby obrátil, wyjižděje sobě w kázaních opět na Řím a na starou wíru katolickou. Smělost tato jewila se jmenowitě na sněmu stawowském r. 1552 w Praze o třech králích držaném. Byli se k němu stawowé ze wšech zemí dědičných sešli a smělost jejich proto tenkráte rostla, že se w Německu události wěci jak císaři Karlowi V., tak bratru jeho Ferdinandowi I. méně příznivé, nepřátelské totiž proti nim wystoupení kurfirsta Maurice, který obdržew od císaře kurfirstwí saské zrádně proti němu obrátil zbraň, a jej přinutil k úmluwě Pasowské, dle které císař náčelníka protestantů w Německu, Filipa Hesského, ze zajetí propustiti, říšský soud komorní z polowice protestantský ni přísedícími osaditi a jiné wýhody luteranům propůjčiti zawázán byl. Na sněmu Pražském pak rokowáno tentokráte wíce o wěcech politických, jako o daních, o minci a j., napotom ale přewedena řeč i na wěci náboženské; jednáno totiž o kázni církewní a o práwu duchowních činiti kšaft čili záwět. Až posawad proti wšem stanowám sněmowným přiswojowali sobě kolatorowé čili páni, jenž fary zadáwali, pozůstalost zemřelých kněží; nyní ale na sněmu ustanoweno, aby budoucně i katolické i kališné duchowenstwo dobře zachowalé — práwo mělo o swém majetku dle wlastního uznání dědičné pořízení dělati. Zákon ten ode stawůw zem-

ských daný byl sice od krále potwrzen, ale při soběcké wůli kolatorůw zřídka kdy we skutek uweden. Posléze rokowáno o propuštění r. 1547 uwězněných pánůw i duchowníků kališných a bratrských, a uzawřeno krále o jejich omilostnění prositi. Sám biskup Morawský Jan Doubrawa postawil se w čelo prosebníků ode sněmu ke králi wyslaných; awšak odpowěď králowa newyhowěla welikým nadějím, kterých sněmownici do prosby biskupa a ostatních poslanců byli kladli.

Příležitě se tuto zmíniti musíme o dwou mužích, jenžto dwojnásobnou činností swou, ústní a písemnou, zasahali do osudního kola tehdejších dějin. Jeden z nich jest horliwý katolický kněz, Tomáš Baworowský,*) a druhý duchowník kališný, Pawel Worličný, farář podobojí w Kyjowě na Morawě na statku Wojtěcha z Pernšteina. Worličný byl zwláště plodný spisowatel w jazyku českém i latinském. Jeho spisowé, směřující k potřebám mládeže w jazyku latinském se zdokonalující, došli welikého rozšíření, a někteří z nich wíce než jedenáctkráte (w Olomouci a w Prostějowě) wydáni byli. Nejwětší spis jeho jsou Flawia Josefa knihy sedmery o wálce židowské, k nimžto přidán žiwotopis Josefůw, proti Appionowi (nepříteli židůw) knihy dwoje a o mučedlnictwí Makabejských knihy jedny (1553 w Prostějowě wydané). — Tomáš Baworowský byl pak jeden z nejslawnějších kazatelůw katolických w tomto (16.) století. Až

*) Wiz Anthologii od p. Jos. Jirečka str. 120 a 154.

do r. 1552 byl farářem w Plzni a utwrzowal mohutným slowem swým měšťanstwo we wíře katolické s welikým zdarem. Od r. 1556—1557 zastáwal úřad kazatelský na Českém Krumlowě při dwoře Wiléma z Rosenberka. L. 1561 opět sídlil w Plzni co farář a arcijahen. Později učiněn kanowníkem na hradě Pražském, kde naposledy co děkan kapitolní umřel. Na žádost nadšených posluchačůw a mnoho duchowních wydána jsou l. 1552 jeho kázaní o swatém pokání a rozjímání o trpkém umučení Páně. Hlawní dílo jeho wšak jest Postilla česká, kteráž r. 1557 u wydání skwostném na poručení a nákladem pana Wiléma z Rosenberka wyšla. We spisech Baworowského zračí se weliký dar wýmluwnosti; řeč w nich panující jest jasná, čistá, jadrná. S přímostí šlechetnou kárá wýtečný tento kazatel katolický wady za wěku jeho mezi wšemi skoro stawy rozmohlé a odhaluje příčiny tehdejšího různění w náboženstwí a obecného hynutí kázně. Jsa často churaw rozjímal o pomíjitelnosti žiwota wezdejšího a rozjímání ta složil we spisu l. 1561 wydaném s nádhlawím: „Zrcadlo wěčného blahoslaweného žiwota.“ Kéžby wýstražného hlasu jeho byla celá Čechie a Morawa uposlechla!

Stalo se pak bohužel naopak! Blouzniwý národ raději naslouchal učitelům bludným, jenž lahodnými slowy lichotili jeho tělesným chtíčům i pýše duchowní, a jejichž učení co záhubný rak se ponenáhlu rozjídal w srdcích wětšiny národa. Aby se powodni zkázonosných náuk postawila hráze, bylo r. 1555 na rozkaz mi-

stodržitele w Čechách, arciwéwody Ferdinanda, druhého to syna krále Ferdinanda I., 50 luteranských kazatelůw z Čech wyhnáno.

Přes toto wssecko usilowání Ferdinandowo ssířil se přece walně protestantismus w Čechách a na Morawě, protože král, chtěje na wálky turecké potřebné berně ode stawůw dosáhnouti, se jim poněkud showíwawým u wěcech náboženských oswědčiti musel. Tím opět tito wětssí nabýwali smělosti a už r. 1555 obnowili konsistoř takowými muži, kteří se k jejich nowotářským choutkám wýborně hodili. Sesadilik nenáwiděného Mistopola a na jeho místo woliti Jana z Kolína, známého luterana, a podobně učinili r. 1559, kde za administratora od nich ustanowen Matěj Dworský, rektor uniwersity, o němž tolikéž wědomo bylo, že nowotám Lutherowým přeje.

Na takowé počínání stawůw kalissných král owssem s welikou nelibostí pozíral a na whodné pomýsslel prostředky, jimižby se rozwratným snahám položily meze a žádoucí jednota náboženská docílena býti mohla. Co takowé whodné prostředky nasskytaly se jemu předewssím tři: 1. powolání Jesuitůw, 2. wolení arcibisskupa pro Čechy a 3. potwrzení kompaktat w Římě. Wssech těchto prostředkůw i také bez odkladu užito.

Nejprwé r. 1556 powolán do Čech řád jesuitský, kterýž nedáwno teprw od sw. Ignacia založen a r. 1540 od papeže Pawla III. potwrzen s rychlostí neslýchanou po Italii, Portugalsku, Španělsku, Německu, a we wýchodní

Indii se rozssiřowal a už r. 1556, kde zakladatel jeho sw. Ignac swůj žiwot dokonal, přes tisíc členů počítal. Řád ten jako dobře uspořádaný wojenský ssik postawil se proti četným a mocným nepřátelům Církwe Boží w zápas a pewně stoje jako diamantowá, nepronikmutelná zeď odrážel witězně wssecky útoky na swatou chot Páně. I nelze popírati, že Božská prozřetelnost tento slawný řád si proto wzbudila, aby powodni nowot náboženských položila meze a proti bořiwým i rozptýliwým silám postawila síly twořiwé a zachowawé. Činila zde prozřetelnost totéž co činiwá w přírodě. Proti žiwlům bourawým stawí žiwly chrániwé, aby bořiwost a rozptyliwost oněch nikdy nemohla míti přewahy ku zničení wesskerenstwa. Proti hubícímu jedu wsselijakých chorob a nemocí podáwá přehojnost protijedů, čili léčiwých sil w rostlinstwu a w jiných říssích přírody. Podobně wzbudila Prozřetelnost Božská řád sw. Ignacia co sílu budující a chrániwou proti bořiwým snahám Luthera a jeho stoupencům.

Slysseli jsme už, že biskup Olomoucký Marek Kuen ustawičnými prosbami na krále Ferdinanda naléhal, aby řád tento powolal do země a také jemu několik kněžů z řádu toho ku pomoci poslal, jelikož Morawa tehdáž weliký měla nedostatek katolických duchowních. Podobnou prosbu na krále wznesl probosst kapitoly Pražské, Jindřich Písser z Horssowa, býwalý učitel arciwéwody Karla. Prosbám těmto milerád wyhowěl Ferdinand, ježto se wýborně s jeho wznessenými úmysly srowná-

waly. Aby se ze samého národu československého wychowali kněži, kteříby proti sektářstwí w našich wlastech rozbujnělému s prospěchem pracowali, posláno do Říma na wzdělání dwanáct jinochů českých, mezi nimi Wáclaw Sturm, rodem z Týna Horšowa, později welmi proslulý kazatel,*) pak Baltazar Hostounský, welmi plodný spisowatel český,**) Ondřej Pešina a j. Jinochowé ti wzati jsou do koleje Římské, kdež sám zakladatel řádu jesuitského sw. Ignác osobitou péči o ně wedl. Nečekáno wšak až by jinochowé tito na kněžstwí wyspěli, nýbrž úmysl králůw co nejrychleji uweden we skutek. R. 1556 založil Ferdinand katolickou wysokou školu u sw. Klementa, aby protiwáhu držela kališnické uniwersitě, na které ponejwíce duch protestantský nadwládal. Na wysokou školu katolickou co učitelé powoláni Jesuité z Říma, wětším dílem cizozemci, jako Jind. Blissemius, doktor bohoslowí, Jan Tillanus, doktor filosofie, Balt. Pfarrkirchen, Bawor, učitel latiny; Florian, Wlach, učitel řečtiny, Wil. Gelder, prof. rhetoriky; Sylwius Flander, prof. poetiky. Welmi též brzo potom swou učeností proslulí: Petr Kanisius, Karel de Grobendonk, filosof, jakož i Roderik de Arriaga, Edmund

*) Wiz Anthologii p. Jos. Jirečka str. 215.

**) Bohuslaw Balbín we swém spisu: Bohemia docta na str. 384 podáwá stručný jeho žiwotopis a uwádí deset jeho spisů, mezi nimiž i český překlad Tomáše Kempenského.

Kampian a j. Poslední tento byl znamenitý řečník i básník. Jelikož jmenowaní jesuité co cizozemci českého jazyka neznali a přece bez wědomosti jeho ničeho w Čechách a na Morawě pořídití nemohli, tedy každodenně se w jazyku tom w určitou hodinu zwonkem oznamowanou úsilowně cwičili. Jmenowitě Balt. Pfarrkirchen, Němec z Bawor, tak pilně o češtinu se přičinil, že už w březnu r. 1560 česky zpowídal. Wětší a wydatnější činnost řádu tohoto počíná wšak teprwa w pozdějším období, kde už rodilí Čechowé tomuto řádu se přidružili a s dwojnásobnou pílí, ústní a písemnou, proti sektářstwí pracowali, jako wýše uwedení jinochowé: Wáclaw Šturm, Bal. Hostounský († 1600), a mimo ně: Šeb. Berlička (Scipio † 1611), Jakob Beskowský († 1624), Wolfgang, rozený Čech z Týna a kazatel u sw. Jakuba, Michael Tolmaier, rozený Slowan, Jan Suchý, weliký řečník u sw. Salwatora (od r. 1602—1618), Jiří Plachý, český Bourdalue čili přewýtečný kazatel, weleučený Bohuslaw Balbin a j. — Ondřej Modestin,*) rodič z Králowé Hradce († 1601) a Jakob Kolens, rodem z Plzně, po 20 let kazatel a rektor koleje Krumlowské († 1623), wýborně česky kázali a psali a wíru katolickou mohútně obrañowali.

*) Ondřej Modestin wyprowázel papežského poslance a důwěrníka Possewina do Moskwy k welekníželi, před nímž přečasto w jazyku českém řečnil jak dí Balbin we spisu: Bohemia docta str. 382.

R. 1558 wzdal se císařstwí Římského Karel V. a wstoupil we klássterní ticho, aby w úkrytu Bohu zaswěceném poslední léta swá ztráwiti mohl. Po jeho odstoupení korunowán na císařstwí římské bratr jeho Ferdinand I., král český, jemuž mimo Rakousy, Čechy, Morawu, a Slezsko i Lužice, Štyrsko, Tyroly, Korutany s Krajinou a Uhry podřízeny byly. Co císař wymohl w Římě na dlouholeté přání katolíkůw powolení papežowo k obsazení stolice arcibiskupské w Praze, která už po 130 let osiřela byla. Wolen od krále a potwrzen w Římě co arcibiskup rodilý Morawan Antonín Brus z Mohelnice, wýtečný básník latinský, welmistr řádu křižownického w Praze (1561), kterýž wssak toliko nad katolíky správu wedl. Nad kalissnickou stranou zůstáwal nejwyšssím úřadem duchowním jako posud administrator zwlásstní se swou příslussnou konsistoří. I toto obsazení dlouho osiřelé stolice arcibiskupské mělo k utwrzení katolíkůw u wíře, k wyplení bludů a wůbec ku zmohutnění katolicismu w Čechách slaužiti.

Tomuto účelu swatému nemálo wadilo práwo, jež stawowé kalissní sobě oswojowali osazujíce konsistoř pod obojí mužemi, jenž s luterským smýsslením swým se netajili. To opět se bylo událo r. 1562. Král wida, že stawům kalissným při tom jen o rozssiřowání protestantismu jde, rozhodnul se rejdům těmto učiniti konec tím, že wolbu jejich nepotwrdil, ano wolebné práwo jejich popíral a sám konsistoř tu mužemi obsadil, o kterýchž doufal, že

se jeho wznessenym úmyslům co wolní a whodní nástrojowé propůjčí. Za takowé wolil na začátku Mistopola a Martina z Mělníka, faráře u sw. Mikuláše na Malé straně, jimž spolu přísně wssech nowot a úchylek od kompaktat zakázal. Proti takowé wolbě se kalissní stawowé sice opírali, chtíce sami dle swé chuti woliti administratory; ale Ferdinand jim wěhlasně odpowěděl: „Dokažte že wám takowá wýsada od nějakého krále propůjčena byla?“ Čehož oni owssem dowesti nemohli, a tak práwo to wolebné zůstáwalo nyní w rukou krále, který pro umožnění jednoty náboženské úřad administratora jen starými kalissníky osazowal.

Aby pak ničeho z toho wsseho, co pro sjednocení u wíře učinil, změniti nemusel, nepřissel ani r. 1563 ani 1564 do Prahy, tak že stawowé podobojí proti administratorům od krále woleným ničeho podniknouti nemohli.

Aby dlouho touzebně žádané sjednocení kalissníkůw s Římem se urychlilo, wyjednáwal Ferdinand I. nejprwé s Tridentským wsseobecným sněmem, pak s papežem o potwrzení kompaktat, doufaje že tímto způsobem se nejsnáze podaří kalissníky ku smíření s Římem pohnouti a ponenáhlu je w úplnou jednotu s katolíky přiwesti. A skutečně papež Pius IV. kompaktata potwrdil tou měrou, že powolil rozdáwání swátosti pod obojí způsobou wssem dospělým osobám, kteréžby se jinak od řádů církewních neodělily. Powolení toto bylo r. 1564 w Praze s welikou slawností ohlásseno, a na důkaz, že to upřímně míněno, sám arci-

biskup i jesuité podobojí spůsobou swátost oltářní rozdáwali wšem, kteříž toho žádali.

Císař Ferdinand I., kterýž z tohoto potwrzení kompaktat se utěšených wýsledků pro sjednocení u wíře nadál, ještě dwě léta před swou smrtí o to se postaral, aby syn jeho Maximilian už od r. 1549 za krále českého wolený také w Praze co takowý korunowán byl, což se i skutečně dne 20. sept. 1562 slawnostně wykonalo. Nápotom byl Maximilian i w Němcích za krále wolen a korunowán, a podobně stalo se později i w Prešpurku w Uhrách. Sám pak Ferdinand brzo po korunowání syna swého opustil Prahu, doprowázeje Maximiliana do Frankobrodu ke korunowání, aniž se wíce do Čech nawrátil; nebo po krátké nemoci umřel dne 25. července 1564 we Wídni.

Stopujeme-li už pozorným okem tuto welkolepou činnost krále Ferdinanda I., napadne nám bezděky, že mocnář ten u wěcech wíry nadpastýřskou prowodil činnost a jako nedostatky tehdejší správy biskupské nahražowal; čehož owšem za onoho času swrchowaná byla potřeba; nebo, jak už řečeno, w Čechách až do r. 1561 žádného nebylo biskupa a na Morawě byla moc biskupská sama o sobě proti nezbednosti mohutných tehdáž a welmi bujných pánů příliš mdlá i nedostatečná. Bylo tedy wíře katolické takowé podpory s trůnu králowského na nejwýšše zapotřebí, anižby moc biskupská bez ní byla proti náramné swéwoli pánůw čeho pořídila. Na štěstí dala Božská prozře-

telnost tehdáž moci biskupské a tím i Církwi katolické w naší wlasti takowou mohutnou podporu w osobě Ferdinanda I. Kéžby i jeho tři nástupci byli k témuž cíli tak rázně prohlídali!

III. Bratři na Morawě a w Čechách (od r. 1527—1547).

§. 25. Augusta, náčelník proměňuje náuku Bratrůw.

I toto dlouhé občasí (za panowání Ferdinanda I.) doswědčuje bíledně na Bratřích, že kdo se wěčných základůw nezměnné prawdy katolické spustil, podoben jest třtině wětrem se klátící, aneb lodičce bez wesla plowoucí a wětry mořskými wšelijak zmítané. Nebo w této dlouhé době Bratři co bludaři opět swou náuku změnili, a to sice jednak podlé náwodu jednotliwých wůdců, jenž překonawou wýmluwností je přemluwiti a k nowým náukám přewesti uměli.

Po smrti Lukáše, býwalého hlawního wůdce, měla Jednota Bratrůw jen jednoho starostu čili, jak jej také nazýwati se osmělili, biskupa, Martina Škodu, jemuž podřízeni byli dwa podstarostowé: Wáclaw Wroutecký a Daniel Hranický. R. 1529 shromáždil se jich zbor w Brandejsu a podlé rady Lukášowy woleni tři starosty, kteřížby radou a pomocí swou Škodowi po boku stáli, totiž Wáclaw Bílý, Ondřej Ciklow-

ský, a Jan Roh z Domažlic. Dwa byli ustanoweni pro Morawu a dwa pro Čechy. Pak poswětili sobě swým spůsobem pět jahnů na kněžstwí (owssem liché), mezi nimi též tak řečeného ponstewníka čili raději tuláka Jana; nad to i 15 mužů powýssili na jahenstwí, a mezi těmito byli nejznamenitějssími Jan Augusta, Mach ze Sionu a Martin Michálek. Užssí rada doplněná sestáwala opět z desíti mužů, mezi nimiž byl i starý Krásonický.

Martin Škoda řídil Jednotu Bratrůw jen po čtyry léta a pod ním ponechána náuka w té míře, w jaké Lukáš ji byl wystawil. Ale nástupcowé Škodowi Roh a později Augusta už se klonili k zásadám Lutherowým, a konečně i k náukám Kalwinowým. Jelikož Ferdinand w prwních letech swého panowání nejwíce s Turkem wálčil, kterýž Budín, srdce země Uherské, we swé moci měl, mohla se Jednota wolně po Čechách a po Morawě ssířiti, a zrůst ten dowrssen tím, že r. 1530 dne 25. Sep. w Mladé Boleslawi slawně do Jednoty wstoupili bohatí pánowé: Konrad z Krajkü, Bedřich z Donína, Jan Křinecký, Burian Spetle z Janowic a Arnosst Jilemnický. W témže roce odňal pan Konrad z Krajiků na swém panstwí w Brandejsu nad Labem kostel kalissníkům a dal jej Bratrům. Že onino k tomu nemlčeli, snadno se dowtípiti. Žalowaliť u krále na toto bezprawí, a ten sice Konrádowi naporučil, aby wsse do starého pořádku uwedl, že wssak král práwě tehdáž wálkou Tureckou zaměstnán byl,

nedbal toho rozkazu Konrad z Krajiřů, nýbrž ponechal wsse, jak se mu chtělo.

R. 1532 umřel starosta Jednoty Martin Škoda. Sessla se tedy opět úzká radda w Brandejsu nad Orlicí. Ze starostůw byl jen Roh jesstě na žiwě a ten co hlawa předsedal. Z mladssích mužů wynikali Jan Augusta, Martin Michálek, Michael Wejs, Mach ze Sionu, a Jan z Týna. Wssickni tito už byli kněžími Bratrskými a nade wsseckny ostatní předčil Jan Augusta, r. 1500 w Praze narozený, syn kloboučníka, wzdělán i w latině; až do 20 roků wěku swého byw kalissníkem přestoupil k Bratrům a brzo i na hodnost kněze Bratrského se powznesl. Ano stal se i hlawním wůdcem Jednoty, jak později uwidíme a sblížil swými změnami w náuce Bratry nejprwé s Lutherem a potom s Kalwinem. Maje cosi důstojného we swém wzezření a nadán jsa darem weliké wýmluwnosti, zwlásstní opatrnosti w obcowání s jinými, železné wytrwalosti, hodil se wýborně k panowání a schopen byl i wznessené pány pro Jednotu Bratrskou získati. Co muž nad míru samolibný, jessitný a sláwochtiwý pustil se w dopisowání se wssemi, kteříž podlé jeho zdání welikou sláwou tehdáž slynuli, jako s Lutherem, Melanchthonem, Kalwinem a jinými. Jeho náramná ctižádost wssak nikdy se tak swětle a zřetelně neprojewila jako tenkráte, když we zboru Bratrůw sám sebe a čtyry swé stejně smýsslející soudruhy ku předstawenstwu w Jednotě bez ostýchu nawrhl. A hle! wyplnilo

se, co staří říkáwali: Že odwážnému a smělému štěstí napomáhá; aneb jak Čechoslowané říkají: Nedojdeš wysokých úřadů, nejsi-li trochu smělý. Nebo wedlé Roha woleni za starosty Benedikt Baworinský, Wít a Jan Augusta.

Brzo po této wolbě sestawena a wydána na žádost pana Konráda z Krajků apologie čili obrana wíry Bratrské jazykem latinským we Witenberku, aby i němečtí protestanti se s Bratřími seznámili a wážnosti k nim nabyli. Sám Luther na prosbu dwou k němu poslaných Bratrůw sepsal a přidal k obraně té úwod, w němž náuku jejich, ač ještě co do opětowání křestu, co do wečeře Páně a osprawedlnění člowěka neluterský zněla, přece nemálo chwálí a twrdí, že Bratři už prý blízcí jsou náuce biblické a že jich nemůže jináče leč za swé bratry powažowati.[4] Tuto apologii poslala Jednota, aby i we wyšších kruzích we známost wešla, také markraběti Jiřímu z Braniboru, který kdysi jedním z pěstounů českého krále Ludwíka býwal a tudyž české záležitosti nad jiné lépe znal. Když takto Jednota i mimo Čechy a Morawu we známost wešla, počali nejslowutnější luteranští bohoslowci z Augsburku, jako Wolfgang Mausoleus a jiní sobě s Bratřími dopisowati. Tito pak hned na to swůj posawádní článek „o potřebném křestu opakowání“ pustili a zrušili, měníce co prawí kacíři nejenom prawidla kázně, nýbrž i samou náuku wíry podlé zdánliwých potřeb časů; nebo jak už powědíno,

nechtěli Bratři s nowokřestěnci tožněni býti, aby podobně těmto pokutami stíháni nebyli. Jinak ale chtěli se tím také Lutherowi a jeho stoupenstwu zachowati.

Přes to wše zdwihla se l. 1535 proti nim wichřice pronásledowání. Nebo poslán do wšech králowských měst rozkaz Ferdinandůw, aby wšickni, kteří nejsou buď katolíci neb kališníci, odtud wypowědíni byli. Pan Konrad z Krajiřůw ujímaje se Bratrůw těchto psal podkomořímu zemskému žádaje, aby se s nimi mírněji nakládalo a místo několik neděl aby se jim lhůta ku prodání statkůw aspoň na půl roku powolila, anebo aby se wůbec s wykonáním rozkazu až do příchodu krále čekalo. Podobnou žádost zadal i pan Bedřich z Donína, awšak prosby ty minuly se docela s wýsledkem; anobrž nejwyšší hofmistr pohnal mladé pány z Janowic, Oldřicha a Smila co Bratry s Jankem poustewníkem či zborníkem před soud zemský, a když onino dwa páni Jana zborníka, jak jim naporučeno, s sebou nepřiwedli, byli oba w černé wěži w Praze uwězněni. Posléze wybídnut i pan Konrad z Krajirů, aby Jana dostawil před soud, což on konečně učinil. Jan pak zkrátka wyšetřowán jsa a neustupně na swém stoje byl do bílé wěže wsazen, kde skoro po tři léta strádati musel. Tu rozhodli se Bratři, že wypracují konfesi čili wyznání wíry a je králi podají, rowněž jak to byli stawowé protestantští r. 1530 w Augsburku učinili. Konfese ta latinská byla bez

pochyby wypracowána od Augusty, který též jako hlawou a duššj weškeré Jednoty byl, a we wyznání dotčeném Bratry Lutheranům sblížil, nebo sedmero swátostí už nezastáwáno w něm jako za doby Řehořowy, Lukášowy a Škodowy, nýbrž wyslowena w konfesi té náuka Lutherowa, že prý toliko dwě jsou swátosti a o wečeři Páně tak příbuzně wyjádřeno-se, že i Luther učení to co swé powažowati a schwáliti mohl. Podobně článek o potřebném křestu opakowání wypuštěn, aby se podobnosti této konfese Bratrské s interimon docílilo. Toliko dobrým skutkům přiložena wětšj wáha a důležitost nežli we wyznání Augsburském. Wešskera šlechta k Jednotě náležicí, totiž 12 pánů a 33 rytířů, podepsali konfesi tu, a dne 10. Nowembra čili listopadu 1535 ji skrze swé poslance, pány Wiléma Křineckého a Jindřicha Domanského králi we Wídni odewzdali. Konfese ta byla také poslána Lutherowi, který opět její tisk obstaral a ji r. 1538 úwodem od něho opatřenou wydal, we kterém úwodu konfesi tu chwálí a prawí, že od wyznání Augsburského se prý toliko we slowech liší. Nelze popírati, že konfese ta nějaké ulewy Bratrům zjednala, wíce wšak pro ně dosaženo prosbami osobními. Hlawně tímto spůsobem stalo se, že r. 1536 pánowé z Janowic a spolu i Jan poustewník propuštěni jsou ze žaláře.

Rok na to byl sněm w Praze, od něhož Bratří ponejprwé co samostatná sekta jsou wyloučeni; což jim ostatně nebylo na škodu, dokud se kališníci nesjednotili s katolíky. Toho

wšak se Bratří obáwati nepotřebowali wědouce dobře, že kališnici takowému sjednocení nikdy tak málo nepřáli jako práwě tehdáž. An wrtkawí kališnici se kolísali, počínali sobě tím směleji Bratří. Roh obstaráwal wnitrné záležitosti Jednoty, Augusta činil totéž s jakousi okázalostí w záležitostech zewnějších. Tentýž Augusta kázáwal w letech dříwějších w Benátkách u pana Bedřicha z Donína; když pak učiněn starostou Jednoty, započal činnost swou w Litomyšli u pana Kostky. Od toho času, co Augusta wstoupil w dopisowání s Lutherem a konfesí Bratrskou we Witenberku wydal, rostla wíc a wíce jeho wážnost w Jednotě, tak že brzo zastiňowal weškero ostatní představenstwo. Co kazatel wzal sobě za wzor bouřného a náružiwého Luthera a snažil se wšemožně podobné nabyti proslulosti. Spolu pilně čítaje spisy Kalwina a jeho soudruha Bucera začal se kloniti ke kalwinismu wida w něm wětší Bratrůw příbuznost nežli s Lutherem. Toliko rouhawou náuku Kalwinowu o prostém a bezwýminečném předurčení člowěka buď ke spáse neb k zatracení a tudyž buď ke cnosti aneb ke hříchu zawrhowal stále a rozhodně co učení, které jak Božské lásce a dobrotě, tak jeho swátosti a sprawedlnosti na nejwýš odporuje.

Když na začátku r. 1540 měšťan Litomyšlský Petr, barwíř, se pronesl, že do swé otčiny zaputowati a tam cosi důležitého pořiditi musí a když spolu doložil, že přes Štrasburk cestowati míní: použil této příležitosti Au-

gusta k tomu, aby na cestu do krajů dolej-ních swého nejdůwěrnějšího učeníka Matěje Červenku s ním spolu wypravil a skrze něho Bucerowi we Štrasburku psaní do-dal, w němž tomuto we jmenu Jednoty Bra-trské wyslowena pochwala a blahopřání za při-činau jeho bohoslowných spisů. Uloženo také Červenkowi, aby si tamnější žiwot náboženský pozorně shlídal a o něm Jednotě zewrubnau podal zpráwu. Červenka stihnuw do Štras-burku byl od Bucera welmi wlídně přijat a w jeho domě po několik neděl pohostinsky cho-wán. Zde se také seznámil se samým Kalwi-nem a jeho soudruhem Kapitem, od nichž jakož i od Bucera pochwalné listy na Jednotu čili raději na Augustu obdržel. Kalwin a Bu-cer wychwalují w listech jmenowaných nauku a zřízení Jednoty we wšem kromě w článku o bezženstwí kněžském, jejž oni naprosto zamí-tají. Dopisy tito Červenkou donešené byly w Litomyšli weřejně we sboru čteny a Bra-tří nemálo si na tom zakládali, že prý od tak slowútných mužů byli psaními poctěni.

Jelikož Augusta we spisu r. 1536 wyda-ném si na kališné duchowenstwo hanliwě wy-jel, oznámil Mistopol králi, že Bratří náramné množstwí spisů do swěta wysílají, zwlášť Au-gusta, a že tím weliké různice náboženské tropí. Podotknul hned také Mistopol, že spisy ty wšecky wycházejí na Morawě we Hranicích. Ferdinand I. wyslyšew stížnost Mistopolowu zapowěděl radě města toho jakož i Bratrskému pánowi we Hranicích Spetlowi wšecky zwlášt-

nosti náboženské a přikázal, aby se jedině podlé nařízení kalissného administratora Mistopola řídili. Augusta boje se, aby do Prahy před krále powolán nebyl, odessel do Witenberka (1542). Už rok před tím byl jak Bucerowi tak Kalwinowi psal, aby je w článku o bezženstwí kněžském omluwny měli, jelikož se toto nejlépe k chudobě Jednoty hodí a mimo to nikdo z duchowníků jejich se k tomu nenutí. Přissed do Witenberka obcowal po 14 dní s Lutherem a rozmlouwal s ním o kázni církewní. Pozoru hodný jest zde wýrok Augustůw o luteranech w nassí wlasti, an řekl Lutherowi: že ti, kteří se w Čechách a na Morawě ewandělíky nazýwají, žiwot rozpustilý a nezbedný wedou, a že on takowé náuce, která toliko wědu pěstuje a k cnosti neprohlídá, dobrého konce nepředpowídá. Pročež že on za neodbytnou potřebu powažuje, aby se tomuto zlu záhy w cestu wkročilo a zabránilo. Načež Luther omlouwaje se odwětil: že jemu až posawád nebylo možná jinak jednati a papežnictwí rozbořiti leč tím, že wsse bezohledně ničil, cokoli prý ráz nějakého lidského půwodu mělo. — Rozmluwy tyto s Lutherem Augustu nemile dojaly, aniž to pozorného zraku Luthera usslo, kterýž, aby se s Augustou w duchu přátelském rozessel, welmi lahodně rozmlouwání swé skončil a nad to po několika měsících přátelské psaní jak Augustowi, tak panu Konradowi z Krajků poslal, jelikož tento sloupem Jednoty se býti oswědčil, an beze strachu osobně před králem Ferdinandem Bratry zastáwal a o propusstění zatkun-

tých členů Jednoty se horliwě zasazowal. Psaní toho wšak psaní Lutherowo nedošlo wíce; neboť byl už 10. Máje 1542 w 71. roce wěku swého zemřel.

Ledwa se Augusta z Witenberka do Litomyšle nawrátil, bylo se mu hned písemně brániti proti kališníkům, kteříž Bratry byli náramně u krále osočili. I učinil to s welikou rázností, čímž ale kališníky tím wíce proti sobě a Jednotě popudil. Došlo ho také dwoje potupné psaní od Kalence, náčelníka menší strany Bratrůw, jenž se byl usadil w Letowicích na Morawě, we kteréžto zemi podle listu Kalencowa tehdáž sektářstwí nejbujněji kwetlo; nebo mimo Lutherany, kališníky a Bratry nacházeli se zde také Habrowanité, nowokřestěnci, Mikulášenci, Sobotáři (sobotu slawící) a Slawkowští, tak že neupřilišujeme twrdíce, že snad žádná země ewropská nebyla tehdáž tak četnými sektami rozryta jako Morawa.

Na psaní Kalencowo neodpowěděl Augusta, ale raději wšechen swůj zřetel obrátil ku sněmu zemskému, kterýž na jaře 1543 w Praze držán byl. Jestiť to onen zlopowěstný sněm, na němž pokrytec Mistopol jedním skokem kališnictwo w lůno luteranstwa přenesti chtěl, což ale ostražitostí a důraznosti Ferdinandowou zmařeno. Podobně umínil sobě král, Bratry aspoň k utrakwismu starému přewoditi, ale hrozící wálka nutila ho plán ten na dobu příhodnější odložiti. Jak mile wšak dosti malého oddechu od wálky nabyl, hned o prowedení plánu toho usilowal. Nápomocen byl mu

w díle řečeném dworský soudce Jakob Odkos, jenž po Čechách cestowal, aby Jednotu Bratrůw jakkoli možná potlačil a zničil. K dosažení tohoto účelu byli jmenowitě w Brandejsu, we Stříbře, w Domažlicích, Klatowech mnozí Bratři zatknuti, a teprwa když slíbili, že donesou od farářů kališnických wyswědčení o swém k utrakwismu se přiznáwání, jsou opět na swobodu puštěni. I dostali skutečně slowu donesše skoro každý takowého wyswědčení. S jakým swědomím faráři kališní jim něco takowého wystawiti mohli, nelze wěru pochopiti, · jelikož na jewě leží, že takowé přiznáwání se ke kališnictwí se strany Bratrůw toliko na oko se státi mohlo a tudy swrchowaně pokrytské bylo. Zapírali swou wíru jedině z účelu soběckého, aby totiž strastem pronásledowání ušli. Hned na to hrozila opět wálka turecká, pročež Bratři po nějaký čas nechání na pokoji. Příhodné doby této použil Jan Černý, býwalý náčelník Bratrůw w Brandejsu, a odwážil se w samém hlawním městě, w Praze, zaříditi Jednotu Bratrůw a sice na Nowém Městě, kde wětšina rady obecní Jednotě přála. Král Ferdinand nepodniknul sice ničeho proti Jednotě této, ale odcházeje z Prahy ponapomenul radu Nowého Města, aby wšem náboženským nepořádkům swědomitě bránila.

Nedlouho před tím slawně wykonáno wyswěcení několika členůw Jednoty na tak řečené kněžstwí spůsobem Bratrským a wykonáwáno to na dwou místech, w Litomyšli totiž w

Čechách, a w Iwančicích na Morawě. Ježto zde (na Morawě) nic podobného ještě předsewzato nebylo, shromáždili se k tomuto wýkonu do Iwančic i wysocí páni, jako Jan ze Žerotína, zemský maršálek pan Jindřich Březnický a pan Wokarecký.

Brzy po tomto wýkonu sessel se o třech Králích sněm zemský (1545) w Praze, jemuž i král přítomen byl. Přičiněním utrakwistů čili kališníků wynessen zákon na potlačení Bratrůw. Mimo to wystoupili proti nim co žalobníci znamenití utrakwisté jako pan Jan z Waldsstejna těžce toho nesa, že pan Sigmund Walkoun, rytíř český, swůj sňatek manželský duchowníkem Bratrským, Machem ze Sionu, požehnati dal. Podobně stěžowali sobě Wodňanssti, že Ungnad, swobodný pan ze Sonneggu, Bratry wssemožně podporuje a že nejwíce s jeho pomocí w Račicích utwořena obec Bratrská, kteráž tamo i zbor čili chrám má. Komorní soud wynesl nález, aby zbor ten byl zničen. Pánowé z Bratrůw, jako Jan a Wilém Křinecký, Wolf Krajíř ze Swamberka, pan Spetle, a z rytířů Wáclaw Pětipeský; pan Wchynský, pan Jiřík Domausecký a j. powoláni před krále prosili sice za ochranu a ussetření Bratrůw; jmenowitě Wáclaw Křinecký se toho u krále domáhal, aby zbor Bratrský w Račicích zničen nebyl. Král wssak nepowolil prosbě té, nýbrž dal zbor ten zawříti a spáliti, jakož i wssecky schůzky Bratrské na

Kraunberském statku pana Ungnada přísně zakázal, a na nějaký čas skutečně přetrhnul.

Sám Augusta přišel tehdáž u weliké nebezpečenstwí. Prwou toho příčinou byla řeč, kterouž byl při pohrobení paní Justiny, manželky pana Kostky, učinil a we které Jednotu Bratrůw na ujmu kališnictwí wychwalowal, což brzo u weřejnou známost wešlo, protože Augusta řeč tu pro utrakwisty urážliwou wydal tiskem. Tím owšem kališníky proti sobě nesmírně popudil. Druhou příčinou jeho nebezpečenstwí bylo přísné od něho wykonané potrestání dwou mladých osob, které se těžkého, pro Bratry welmi pohoršliwého prowinění byli dopustily. Potrestání toto od Augusty na obou poklesłých wykonané slouží nám za příklad, jak přísná tehdáž kázeň w Jednotě panowala, kteroužto přísností se Bratří Češští a Morawští tehdáž welmi chwalně lišili od protestantůw německých w té době w nekázanosti swrchowané žiwoucích. Wěc pak, o které mluwíme, udala se takto: Dwa údowé obce Bratrské w Litomyšli dopustili se hříchu pohlawního. Mužský byl číšníkem pana Kostky, díwka pak služkou nebožky paní Justiny. Sám pan Kostka byl tak rozhořčen nad tím hříchem, že oba winníky do žaláře wsadil a je i na hrdle trestati chtěl. Tu Augusta co starosta Jednoty wydal na winníky slawným spůsobem klatbu a wyobcowal je z Jednoty Bratrské. Obřad ten wykonán následowně: Swolán nejprwé duchowní soud a rozmnožen jáhny Litomyšlskými. Na soudu tom uzawřeno, aby wyobcowání obou

winníkům z Jednoty na den nanebewstaupení Páně při slawných službách Božích a přítomnosti wešškeré obce se wykonala. Oba prowinilci smutně se na lawicy posadili a seděli od sebe oddělení před očima celého shromáždění. Augusta učinil nejprwé dlouhou řeč, we které dowozowal, proč w každé obci třeba zachowáwati kázeň přísnou; pak četl místo z I. epištoly sw. Pawla ke Korintským (V.), kde se o wyobcowání hanebného smilníka jedná. Na to sestoupil z kazatelny a postawiw se před stůl, jejž Bratří místo oltáře měli, wyprawowal prowinění obou posluchačům. Po skončeném wyprawowání ptal se winníků, zdali hřích swůj poznáwají a litují, a když oni hlasitým pláčem potakali, wyřknul na ně Augusta hrozná zlořečení a klětí, i wyloučil je oba z obce, dodáwaje jim spolu náděje, že klethu tu opět z nich snese a je zase w obec přijme, budou-li se upřímně a dokonale swých hříchů káti; jahnům pak rozkázal, aby oba prowinilce protiwnými dweřmi ze zboru wywedli. Mužský prowinilec maje wyjíti ze shromáždění ještě s hojnými slzami se modlitbám wešškeré obce odporoučel. K záwěrce obřadu toho proklínal Augusta wšecky tajné schůzky obého pohlawí a hřímal proti přílišné díwek a paní strojiwosti a šperkumilownosti, kteréž na bezcestí hříchů swádějí.

Když se powěst o tomto přísném počínání Augustowě po Čechách a po Morawě roznesla, durdili se jednak, jinak ale posmíwali se tomu [illegible]istopoliáni luterští smýšlející, obwiňujíce Au-

gustu z pokrytstwí a wytýkajíce mu, že sám si hrá na swatoussa a tolikéž ze swých posluchačů si swatých nadělati chce; že sobě dowoluje činiti, co prý jedině obyčejno u katolíkůw, že totiž wěřící z nebe wylučuje a zase do něho přijímá a tudyž Božské práwo si oswojuje. Wýčitky tyto ze strany kalissníkůw činěné bíledně dokazují, jak hluboko se do jejich srdcí zažral rak nekázně a bezuzdnosti, jelikož se nestyděli na Bratřích tupiti, co přece weliké chwály zasluhowalo. — Jako kalissníci w Čechách, tak i pan Sadowský, utrakwist a úředník na panstwích Pernsstejnowých w Morawě neostýchal se přísnou kázeň Augustowu w posměch bráti, proti čemuž tento (Augusta) se wečejně ozwal zastáwaje swé počínání a žehraje na odporníky swé. Tím wssak pan Sadowský nemálo se uražena cítil a zadaw králi žalobu wymohl sobě dowolení, aby Augustu zatknouti směl. Nic tu neprospělo wsse hájení ho se strany pánůw Bratrských, osobitě pana Wiléma Krineckého, jakož i protestowání týchže pánůw proti wepsání mandatu Wladislawowa, na potlačení Pikartů se wztahujícího, do obnowených desk zemských — nebo staré desky zemské byly r. 1541 shořely; — marně též a bez prospěchu žádáno od pánů dotčených, aby se Bratrům nesspílalo wíce Pikartůw. Posléze po mnohých snažných prosbách jejich tolik na králi wymoženo, že aspoň od zatknutí jich církewního náčelníka Augusty upustil.

§. 25. [illegible] na Morawě a w Čechách od r. 1547—1552.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] až [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], že [illegible] [illegible], co se při- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] císařské s [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] w Něm- cích [illegible] [illegible] [illegible] spisů, mezi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] listů na papeže a [illegible] [illegible]. [illegible] z nich bylo od [illegible] na jazyk český přeloženo a rozšiřo- wáno w Čechách i na Morawě, jmenowitě [illegible] „[illegible]" ([illegible] papeži) a dwa listy [illegible] w [illegible] [illegible] od Bratra Macha přeložené. [illegible] [illegible] měli Bratři ne- malý podíl w [illegible] l. 1547 [illegible] wyšlé, w [illegible] čas i wšeobecné písně a modlitby se- [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] na tu stranu se na- klonile, kteraž [illegible] prawdě [illegible]. Že touto stra- nou nechtěli katolíkům [illegible], nýbrž že naopak toliko jejich [illegible] mínili, leží na jewě, jinak by prawdu katolickou nebyli tak zarputile popírali. Pro toto welké Bratrůw účastenstwí we zpouře r. 1547 zasáhla pokuta také Jednotu jejich a dotkla se jí přísněji než utrakwistůw, poněwadž tito se namnoze z kličky wywětiti a wssechnu winu na Bratry swaliti uměli. Z pánů Bratrských byl Wilém Křinecký odsouzen k smrti, jížto jediné útěkem do Pruska ussel. Ostatní byli na statcích po- [illegible]owáni pozbywsse jich dílem, aneb přinuceni

jsauce je co pouhá léna z rukou králowých přijmouti, ježto posawad jich co wolných od krále nezáwislých statků užíwali. Tak musel pan Arnosst z Krajiřůw swé panstwí Brandejské nad Labem králi postaupiti, welkou peněžitou pokutu složiti, a jen w Mladé Boleslawi se zdržowati, aniž směl kdy pikartské schůzky dowoliti aneb je nawsstěwowati. I Bohuš Kostka z Postupic pozbawen statku swého Litomyšlského, a podobně potrestáni ztrátou panstwí Spetle z Janowic a pan Adam z Wartenberka. Tímto spůsobem přissla hlawní sídla Bratrůw jako Litomyšl, Turnow, Rychnow, Brandýs nad Labem w moc králowu; a neméně wládla wůle jeho i w Mladé Boleslawi, čelním to středu Jednoty w Čechách. Od té doby nemohli se Bratři w těchto místech žádné bezpečnosti wíce nadíti, alebrž wssím práwem se wsselikého nátlaku obáwati museli, jelikož dobře wěděli, že Ferdinand I. na swých panstwích nekatolíkůw nesnese. Jenom dalekosáhlé statky pana Pernsstejna, kterýž we zpouře l. 1547 účasti neměl, poskytowaly Bratrům bezpečného útulku. Na Moravě, která we zpouře dotčené též nebrala podílu, mohli Bratři zcela wolně a bezpečně žíti.

W Čechách ale wypuklo brzy, čeho se Bratři byli obáwali. Nebo nenadále wydán od krále rozkaz, jímž mandat Swato-Jakubský k jejich potlačení obnowen, schůzky Bratrůw zapowěděny a kostely jejich čili zbory katolíkům aneb utrakwistům odewzdány býti měly. Marně se utíkal Augusta ku přímluwě hejtmana Mo-

*

rawy, Wáclawa z Ludanic, jehož předkowé se k Jednotě přiznáwali. Wáclaw odpowěděl, že „Augusta co prwní starosta Jednoty měl zpouře Bratrůw proti králi brániti, aniž náuku Lukássowu měniti a s luterany sobě dopisowati, jinak že by on (Wáclaw z Ludanic) nebyl z Jednoty wystoupil.“ Odpowěď takowá jako blesk Augustu ohromila, jelikož se nic podobného nenadál. K dowrssení bolesti zasáhla ho brzo i jiná rána: nebo pozorowati musel, kterak statkáři poslussni jsouce rozkazů králowých zbory Bratrůw zawírají a že tolikéž činí i pan Arnosst z Krajiřůw a pan Pernsstejn w Rychnowě, w Kostelci nad Orlicí, w Solnici, Žamberku, Kunwaldě, Jaworníku a Pardubicích. Mimo to uwozowáni na nowé statky králowské faráři buď katoličtí aneb kalissní, a Bratrům naporučeno, aby bohoslužby těchto nawsstěwowali. Tedy Augusta, aby Jednota newzala za swé, chopil se téhož prostředku, jehož byl druhdy starosta Lukáš s příznivým užíwal wýsledkem: wyhotowowal totiž oběžné listy na obce Bratrské a dodáwal členům Jednoty srdce, aby wytrwali a se nikterak od swého přeswědčení odwrátiti nedali. Při tom se domáhali Bratři ustawičnými prosbami u krále milosti, odmítajíce od sebe wsselikou winu zpoury občanské r. 1547. Awssak král nepřiložiw wíry takowýmto wýmluwám trwal na swém.

Přísnost králowa mohutně působila na slabssí a bojácné charaktery mezi Bratřími, tak,

že mnozí z nich se rozkazům Ferdinandowým skutečně podrobili. Sám Bohuš Kostka zewrubně zachowáwal mandat (rozkaz) králůw proti Bratrům, náramně na ně se hněwaje pro ztrátu Litomyšle. Podobně jednal i pán z Pernšteina, jenž na Morawě několik zástupcůw obcí bratrských w Towačowě, Kojetíně a Prostějowě před sebe obeslal a Bratrům hlupákůw a oslůw nadal, kteří prý se od chlapůw (starostůw) za nos woditi necháwají; tito že prý w čas protiwenstwí seberou sítka swá a táhnou po swých, an zatím oni se ženami a dětmi za to odbýwati musejí. Wyjádření toto Pernšteinowo bolně se dotklo Bratrůw; awšak nedbáno na ně, jelikož Pernštein byl pán příliš wrtkawý, který brzo byl horliwým luteranem; brzo zase neméně horliwým Habrowanitou.

I pokrytec Mistopol, administrator konsistoře podobojí, učinil kroky ku potlačení Bratrůw, an wyhotowil a předepsal jim formulu odříkání-se bludů a wšem kališným duchowním nařídil, aby přísně proti nim postupowali. Nad takowýmto kališníkůw počínáním rozjitření Bratři weřejně stěžowali sobě, spílajíce duchowníkům utrakwistickým nezbedných padouchů, cizoložníků, pijákůw a nestoudných lhářů. Zwlášť Jan Černý, starosta Bratrůw w Brandejsu nad Labem, pronesl se takto weřejně o kališných kněžích: „Ani králowští hejtmané, ani katolické duchowenstwo nedopustilo se takowého tyranstwí, takowého hanobení, takowých lží, takowého trýznění, takowých hrozeb, takých zlořečení proti nám, jako toto bezstoudné

kališné duchowenstwo, které ani Božských ani lidských zákonůw nešetří a naprosto wšeho studu prázdno jest.[4]

Podobně obrátili se Bratři též k nejwyšším úředníkům korunním a ke stawům zemským prosíce o milosrdné ušetření. Augusta sám psal také nejwyššímu kancléři w témže smyslu, a odwalowal jak od sebe tak od Jednoty weškeré wšelikou winu zpoury l. 1547. Nedána wšak mu odpowěď žádná, anobrž sestawena ku potlačení Bratrůw přísná komise. Ta z wyššího rozkazu wyšetřowala nejprwé statky králi postoupené, jako Litomyšl, kde 16 měšťanů od králowského hejtmana Schoeneicha jato a do Prahy před arciwéwodu na soud postaweno. Ježto nikdo z nich bludů swých odwolati nechtěl, byli wšickni do sklepa bílé wěže uwedeni, kde ukrutně strádati museli. A když přese wšeliká krutá muka neustupně na swém stáli, byli k wystěhowání odsouzeni, což oni také učinili odšedše do Pruska.

Dne 25. Apr. 1548 jat i Augusta, který se ukrýwal a odwezen s Jakubem Bílkem, sluhou Jednoty, do Prahy, kde do tmawého žaláře wsazeni a na skřipci ukrutně mučeni byli, až polomrtwi zůstali. Po tomto trápení, ještě zcela popáleni jsouce, odwezeni jsou na hrad Křiwoklátský, kde Augusta 16 let, Bílek pak 13 roků w tuhém wězení ztráwiti musel. Už w Březnu r. 1548 nařízeno farářům, aby wyhotowili seznam wšech osob z obce swé, kteřížby k Jednotě Bratrůw náleželi, aby se wědělo, koho do wyhnan-

stwí poslati; nebo ustanoweno od wlády, že se od jich trápení má sice upustiti, za to wšak že mají wšickni zatwrzelci wypowězením ze země potrestáni býti. Rozkaz tento oznámen nejprwé dne 5. a pak 12. máje w Čechách na panstwích králowých obcím Bratrským s dokladem, že wšickni, kteříž od Jednoty upustiti nechtějí, za šest neděl ze země se wystěhowati mají. I opustili skutečně mnozí Bratří swou wlast, jmenowitě Bratří z Litomyšle, Bydžowa a Chlumce, jimž rozkaz králowský nž 5. máje sdělen byl; k nim se přidružili Bratří ze Solnice a táhli do Poznaně w Polsku, kde hrabě z Gorky kastelanem jsa je proti domluwě katolického biskupa Benešše Isbinského ochotně a wlídně přijal a jim stálého obydlí wykázal. Bratří jsouce welmi činni a pracowiti si zde welice libowali píšíce swojim do Čech, že Poláci tamnější jsou welmi leniwi a wíce o pití než o řemesla dbají, a že jim tedy snadno w této zemi řemeslnickou prací nabyti dostatečného jmění. Ježto ale biskup katolický ustawičně proti nim kladl odpor, aby dobrosrdečný lid polský jimi swáděn nebyl, přijali milerádi wybídnutí wéwody Albrechta z Brandenburku, který je do swé země wyzýwal, a brzo se tam i w skutku odstěhowali. Ještě dokud w Polsku byli, stihli za nimi Bratří z Brandejsu nad Labem a tři měsíce později i wůdcowé jejich duchowní Mach ze Sionu a Jiří Israel, rodilý Morawan z Uherského Brodu, průwodce Augusty na cestách do Witenberka, jeho milá-

čet a spolusředitel obce bratrské w Turnowě. Israel byl sice wyslíděn od komisarů wyšetřujících, jat a w Praze uwězněn, awšak podařilo se mu útěkem ze žaláře wywáznouti. Co do Macha, ustanowila synoda (sněm) Bratrůw w městysu Zerawicích (w kraji Hradišťském) na Morawě držaná, aby pro nejistotu w Čechách panující poslán byl co řídicí starosta za Bratřími do Polska.

Ti, kteří se z Polska do Prus byli wystěhowali, nalezli tam už co předchůdce swého uprchlíka Wiléma Křineckého, jenž se za ně u wéwody Albrechta přimlouwal. Mimo něho ujímal se jich také wřele Pawel Sperat z Morawy wypuzený a sem přistěhowalý, a činil to zlášťtě tehdáž, když horliwý z Čech wypuzený luteran Mitmánek je u wéwody osočowal; a wšak teprw tenkráte uděleno jim dowolení, w okolí města Kwidina (Marienwerder) usaditi se, když slíbili, že se we wšem s tamnějšími protestanty srownají, že bezženstwí duchowníků swých zruší, že při bohoslužbě i ornátů i komží užíwati budou. Brzo wznikly zde obce bratrské w Doubrawně, Zoldawě, Gardii, a j.*) Mach, který pro swé zotawení do Poznaňska byl zaputowal, zarazil w Poznani w domě Ondřeje Lipčinského, podměšťanosty, prwní obec Bratrskou. Pak

*) Tato jmena udáwají Bratři sami we swé historii o protiwenstwích církwe české na str. 94. A. Gindely we swém německém spisu: „Geschichte der böhmischen Brüder“ uwádí na str. 340 d. I. tato jmena obcí Bratrských w Prusku: Riesenburg, Wolstein, Baldow, Garnsee, Gilgenburg.

cestowal do Morawy na synodu (sněm) Jednoty a wrátil se r. 1550 opět do Poznaně, kde se mu zase podařilo kázaními počet Bratrůw rozmnožiti; načež se odebral do Prus, kde w Gilgenburku měl swé hlawní sídlo. Obec bratrská w Poznani ještě wíce rostla kázaními Worla, Israele a Čerwenky, a když i někteří šlechtici polští k ní se přidružili, wolen Jiřík Israel za starostu obce té. Tento získal bohatého šlechtice Ostroga pro Jednotu Bratrskou a zarazil po pěti letech hlawní sídlo swé w Ostrogu a postaral se o to, aby nowé obce Bratrské w Polsku obdržely učitele z Čech a z Morawy. Tímto způsobem rozšířila se Jednota Bratrská i do Polska a Pruska; hlawním pak středem jejím zůstáwala Morawa; Čechy twořily na ten čas druhou prowincii; čelní spráwa Jednoty měla sídlo w Morawě, protože zde Bratři, neměwše účast we zpouře r. 1547, stíháni nebyli, jako w Čechách, kde pro takowou účast zborowé jejich wšady byly pozawíráni a jejich duchowníci zjímáni. Bratři pak přinucowáni děti swé ku pokřestění ke kněžům kališným donášeti, čemuž oni na oko se sice podrobowali, ale donesše pokřestěné dítě domů s welikou bedliwostí je obmyli a poznowu pokřestili. Zbory Bratrůw s grunty k nim náležitými přiwlastňowali sobě statkáři.

Jelikož ustawičně od kališných duchowníků žalowáno, že někteří z pánůw Bratry podporují, kteří dle udání utrakwistůw hlawní prý měli podíl w odboji r. 1547, jmenowitě jich

náčelnjk Augusta: tedý byl tento r.. 1549 dne 7. Srpna (August.) opětně wyšetřowán na Křiwoklátě, a poznowu ukrutně mučen. — W témže roce dne 28. Oktob. (řij.) odbýwali Bratří synodu w Přerowě, ku které se dostawil Mach z Pruska, jenž osudy Bratrůw w této zemi wyličowal a synodě sdělil, že Bratří tamnějšjí wšelikým wýminkám se podrobiti museli, aby mezi Lutherany obstáti mohli, rozuměj: že museli jak do wěrounáuky, tak do obřadů zásady luteranské přijmouti za swé. Na jewě leži, že takowé změňowáni náuky jenom u bludařů možné; prawá Církew může sice podlé potřeb časowých nepodstatné wěci w obřadech a w kázni změniti, ale w náukách co odwěčitých prawdách prawá choti Páně takowých proměn nezná.

Kromě wýše dotčené zpráwy sdělil Mach synodě Bratrůw také psaní Pawla Sperata, který už tenkráte w Prusích se zdržowal a který je w listu tomto pobizel, aby bezženstwí kněžské zrušili a wíce než posawad se wědami zabýwali. K odwarowáni wýčitky této ustanoweno na sněmu dotčeném, že se několik wýše nadaných mužů z Jednoty do ciziny na wzdělání pošle a že se každému na podporu k tomu účelu 50 tolarů udělí. Za takowé schopné muže wším práwem uznáni a wywoleni jsou: Jan Blahoslaw a Jan Rokyta, kteřiž oba do Basileje na studia se odebrali. Podobně posláni pro nabytí wyššího wzdělání do Králowce: Jan z Benátek, Jan Wawřinec a Martin Abdon. — Aby se

Bratři wssemu protiwěnstwí wyhnuli, ustanowili také na témž sněmu, že jejich děti sice od kalissných neb katolických kněžů pokřestěny býti mohou, ale že proto přece w Jednotě zůstati mají; dále usnesseno se na tom, že Mach po nějaký čas má na Morawě setrwati a obce Bratrské wisitowati; naposledy uzawřeno jesstě, zewrubný seznam wsseho jmění obcí Bratrských wyhotowiti a bez přiwolení Jednoty žádného spisu neb písně neuweřejniti.

Podlé stanow těchto zůstal i také Mach až do jara roku 1550 na Morawě co ředitel Jednoty. Augusta prwní starosta byl w žaláři a Mach co druhý ředitel měl se zase nawrátiti do Prus. Tu byli Bratři u weliké nesnázi, co činiti? Kdo měl synody starssích powoláwati, když obá starostowé nepřítomni byli? Mach nesnázi té odpomohl náwrhem, aby práwo to přesslo na dwa podstarosty: Wáclawa Wrouteckého a Daniele, kteřížto náwrh i synoda Morawská (bez pochyby w Přerowě odbýwaná) přijala. Mach sám o swé ujmě přenesl tuto moc synody swoláwati a nad kázní bdíti jesstě také na Matěje Strejce a Jana Černého.

W témže roce obrátil činný král Ferdinand zřetel swůj tolikéž na Bratry w Morawě. Nebylo mu newědomo, že zde Jednota Bratrská hluboké kořeny zarazila, že welká část sslechty se k ní hlásí, a že duchowenstwo katolické i kalissné je s podiwnou netečností snássí. Aby se takowému ssíření Jednoty přítrž učinila, odbýwán w Brně w dubnu sněm zemský,

jemuž sám král co markrabě Morawy přítomen byl. Podkancléř Held jal se podlé wůle králowy mluwiti o Bratřích a tato důležitá, pamětihodná slowa pronesl, která nejjasněji o mohutném rozwětwení Jednoty po celé Morawě swědčí: „Ačkoli na začátku panowání Jeho králowské Milosti (Ferdinanda I.) toliko jednotliwci se k Jednotě Bratrské hlásili, přece teď už není města ani wesnice na Morawě, kterážby tímto kacírstwím naprzněna nebyla, ano páchá se nyní napořád to násilnictwí, že hodní kněži katoličtí býwají od swých patronů (statkářů, jenž fary zadáwají) zahnáni a na jejich místa duchowní bratrsky smýšlející dosazowáni. Awšak jest už swrchowaná wůle Jeho králowské Milosti, aby wše se wrátilo w onen staw, w němž bylo r. 1526. Wšeliký odpor proti tomuto nařízení Jeho králowská Milost porazí.“

Ale takowému rozkazu zepřel se we jménu shromážděných pánů sám hejtman zemský Wáclaw z Ludanic, jehož rodičowé byli k Jednotě přináleželi, který wšak sám u wíře ustawičně se kolísal, brzy jsa Habrowanitem, brzy Lutheranem, a w ničemž sobě wěrným a stálým nezůstal leč w tom, že byl zahořelým nepřítelem katolické Církwe. Už tedy tenkráte měla Morawa nepřítele wíry katolické w čele. Muž tento nezdráhal se králi říci: „Dříwe Morawa w ohni a popeli zahyne, než aby trpěla nějakého u wíře nucení. My (páni) wšickni ani o wlas od swého přeswědčení neodstoupíme a já sám raději hrdlo swé nasa-

dím, než abych se náboženského přeswědčení swého wzdal.“ Řeč tato důrazná měla by owssem welikou cenu a byla by wssí chwály hodna, kdyby přeswědčení to náboženské, o němž se zde mluwí bylo katolické býwalo a kdyby nebylo pošlo z úst muže, který se ustawičně u wíře kolísal.

Král uslyssew tuto řeč tázal se přítomných pánů, zdali wssickni podobně smýssleji, a když wssickni potákali, wybídnul král pány a rytíře, kteří by wůle jeho poslussni býti chtěli, aby od ostatních se oddělili a na stranu poodstoupili. A hle! z četného sboru toho toliko sedm podlé wůle králowy učinilo, totiž z pánů: Berchtold z Lippé, Zachariáš z Jindřichowa Hradce, Jaroslaw z Pernsstejna, Hanuš Haugwic z Biskupce a pan Tworkowský; z rytířů: pan Zoubek a pan Konický ze Swábenic. Skrowničký počet pánůw těchto, kteří hotowi byli rozkazu králowa uposlechnouti, zjewně dokazuje, jak hluboce jízliwý wřed kacířstwí se byl do srdcí sslechty Morawské zažral a jak bujně se podlé záhubného příkladu jejího sektářstwí w zemi té rozmohlo. O tento mohutný zrůst jedowatého stromu bludařstwa se opíraje hejtman zemský opowážil se předstoupiti před krále a číšti jemu přísahu, kterou co markrabě Morawský byl učinil. Král znamenaje tento walný odpor sslechty a rozjitřen jsa nad nesloudností, s kterouž hejtman zemský jemu wýčitky činiti se opowážil, opustil shromáždění; toto pak jako we triumfu (wítězosláwě) sprowázelo hejtmana

zemského do jeho bytu. Při takowém odporu stawůw nemohl tedy král ku potlačení Bratrůw ničeho prowesti.

Dowěděwsse se toho Bratři a utrakwisté w Čechách jásali a hned směleji sobě počínali. Jmenowitě kalissníci hned zase do luteranstwí zabíhali, po kterém už dáwno jako po zaslíbené zemi prahnuli. Co pak Bratrůw w Čechách se týče, též říci lze, že osud jejich od této doby byl mírnějssí; nebo wyjma Augustu a Bílka, kteří až do smrti Ferdinanda I. (1564) u wězení strádati museli, nebyl od r. 1547—1564 nikdo z Bratrůw ani usmrcen, ani uwězněn. Weřejně nesměli owssem swých bohoslužeb wykonáwati, awssak potajmo se scházeli dosti wolně na wssech panstwích, jež pánům Bratrským přináležely. Činnost náčelníků Jednoty ted hlawně záležela w tom, že rozesílali na wsse strany listy k utwrzení stísněných Bratrůw. Takto působil starosta Mach, jenž pilně z Polska posílal listy na stísněné bratrské obce w Čechách. Když r. 1551 w Kwidzyně umřel, sessla se opět synoda Bratrůw na Morawě a wzala na uwáženou předewssím otázku, co činiti s těmi, kteří w čas protiwenstwí wíry swé Bratrské se odepřely a nyní zase w Jednotu přijati býti chtějí? Tázán w té wěci také uwězněný starosta Augusta, kterémuž skrze podplacené strážníky podáwány knihy, papíry, pokrmy i peníze. On odwětil, že kdožkoli z pouhého lakomstwí r. 1548 se odčítali wíry swé, aby se totiž nemuseli do cizích zemí wystěhowati, že nemají wíce připusstěni býti;

ostatní wssak budtež prý teprwa po přísném pokání zase přijati. Ustanoweno též na této synodě, že wssecky obce Bratrské w Polsku a Prusku mají se wisitowati skrze dwa předstawené: Jana Husitu a Ciklowského. Posléze měl i na místo zemřelého Macha nowý starosta ku řízení Jednoty wolen býti, awssak od wolby té pusstěno, jelikož ctižádostný a wládochtiwý Augusta, jenž i w té wěci potázán byl, žádného sobě rowného starosty wedle sebe trpěti nechtěl.

§. 26. Bratři na Morawě a w Čechách (od r. 1552—1564).

Blahoslaw počíná w Jednotě wynikati.

Když r. 1552 w Praze o nejswětějssí Trojici wsseobecný sněm zemský se sessel, mluweno též o powssechném omilostnění prowinilých z roku 1547, aby tímto spůsobem Bratři wětssí nabyli wolnosti a uwězněný Augusta swobody. Welmi mnoho z pánůw se za Bratry přimlouwalo, osobitě Jan Křinecký, kterýž obssírně wyličowal wssechny muky Augustowy a tak dojemně mluwil, že we wesskerém shromáždění pro něho soustrast obudil. Sám biskup Olomoucký, slowútný dějepisec Doubrawa, projewil bolný soucit a wyznáwal, že propusstění uwězněných Bratrů nebylo by leč wýkonem křesťanské lásky a sprawedlnosti. Znamenajíce takowou soustrast páni, jenž Jednotě Bratrské přáli, obrali sobě samého bi-

ſkupa co řečníka ſwého neb přímluwce u krále, jemuž oni ſami takowou proſbu přednesti ſe oſtýchali. A hle! biſkup dal ſe ſkutečně od pánů na to namluwiti, že toto těžké pořízení na ſebe wzal a králi we jmenu pánůw proſbu wyjádřil, by wſſickni prowinilci z roku 1547, wyšſſí i nižſſí, bohatí i chudí, ze žalářů na ſwobodu puſſtěni byli. Král překwapen takowou nenadálou proſbou, která od ſamého biſkupa proneſſená ſe jemu tím diwnějſſí býti zdála, nedal hned přímé odpowědi, nýbrž toliko odwětil: „Až Waſſe píſemně mně podané články prohlídnu, pak Wám i na wyſlowenou proſbu tuto zítra ráno o 9. hodinách dám odpowěď.“ Awſſak wýrok krále nezněl podlé přání pánůw; nebo Ferdinand wymykawě odwětil, že ſi wěc tu jeſſtě míſtněji rozwáží, a čaſem ſwým rozhodne. Z odpowědi králowy toli ſſlo Bratrům na rozum, že čáky na wětſſí ſwobodu pro ně jeſſtě není. Přes to wſſe dowolili ſi Bratří krokůw, které dokazují, že nowé důwěry we ſwou wěc nabýwali. Staroſta Jan Černý přiſſel do Mladé Boleſlawi, aby odtud Jednotu Bratrſkou ſprawowal, a pan Arnoſſt z Krajků popřál mu k tomuto účelu bezpečného útulku. Na to ſwolal Černý ſynodu celého wýboru Jednoty a nejenom předſtawení Čeſkých obcí, nýbrž i ředitelé obcí Bratrſkých z Morawy a Prus ſe na ſynodu doſtawili. Jednáno hlawně o wolbě nowých ſtaroſt, jelikož Mach byl mrtew a druhý ſtaroſta Auguſta w žaláři ſtrádal, aniž čáky bylo, že by z wazby wynikl. Z úcty k němu co

městníkowi pro Jednotu rozhodli se Bratři, nic bez jeho dowolení nečiniti. Tázán tedy Augusta potajmo a prossen, aby wolbu nowých starost připustil. Ale tento, ačkoli dobře wěděl, že Jednota starosty potřebuje, odepřel takowé žádosti, dělaje se jako papežem Jednoty a chtěje tomu, aby tato jedině od něho zcela záwisela. Náramná to zajisté nadutost kacířského náčelníka!

Tenkráte usadil se w Mladé Boleslawi wedle Jana Černého mladý muž welikých schopností, rázu jemného, usslechtilého, milowník umění a wěd a sám wědecky welmi wzdělaný a duchaplný, jakowéhož až doposud Jednota neměla. Bylť to Jan Blahoslaw. Muž ten narodil se l. 1523 we Přerowě z krwe rytířské a nabyw prwého literárného wzdělání w otčině odessel na wyšší studia do Witenberka, kde se i s Lutherem seznámil. Zmatky wálky Šmalkaldské zahnaly jej do otčiny nazpět, ale synoda Bratrůw, jak už podotknuto, usnesla se na tom, aby do Basileje pro nabytí wyššího wzdělání poslán byl, a swými studiemi wywrátil wýčitku Speratowu, jakoby Bratři o wědy pranic nedbali. I odebral se Blahoslaw skutečně r. 1550 do Basileje s Bratrem Rokytou a nesl sebou spolu písemné odporučení na Antonína Bodensteina a Pawla Sperata; ale doraziw do Basileje těžce onemocněl a pro swé zotawení přinucen byl se opět nawrátiti. Zpáteční cestu tuto wážil přes Wídeň s Rokytou, který zase do Basileje se wrátil, aby tam dewět měsíců

na studiích pobyl. Další čas ztráwil Blahoslaw wětším dílem na Morawě, buď w rodišti swém, anebo w Prostějowě. Tu se obeznámil s Benešem Optatem z Telče, jenž spolu s Petrem Gzellem z Prahy a Wáclawem Filomatem z Jindřichowa Hradce první češkou gramatiku čili mluwnici sepsal a Blahoslawowi podnět ku podobným mluwnickým studiím dal, jejichžto owocem byla jeho wýtečná gramatika česká, o nížto po 20 let pracowal.*) Powolán od ředitele Jednoty Černého do Mladé Boleslawi byl na jáhenstwí w Jednotě powýšen a stál Černému při spráwě po boku. L. 1552 stal se we wýboru písařem, jenž wšechny události Jednoty zaznamenáwal, a Blahoslaw činil to až do swé smrti s welikou wěrností a obezřelostí. Sestawil tolikéž děje Jednoty od r. 1547—1552 podlé zpráw docela bezpečných. I nelze popírati, že jeho spisy české, jako: mluwnice česká, žiwot Jana Augusty, dějepis Jednoty, duchowní písně, překlad Nowého Zákona, břímawá řeč proti protiwníkům wyššího wzdělání w Jednotě — že spisy tyto wynikají kwětnatým a jadrným slohem, plynnou a ryzou mluwou, jemným a wysoce wzdělaným duchem, tak že sotwa který spisowatel český z toho času se jemu w tomto ohledu wyrowná. Želeti toliko, že tak učený a důmyslný muž nerozuměl prawému prospěchu národa swého a na sek-

*) Gramatiku Blahoslawowu wydal w nejnowější době p. J. Jireček we Wídni 1857.

nářstwí se wydal, které jen smrtící ránu národu našemu zasazowalo.

R. 1553 Bratři w Čechách už směleji sobě počínali a zase pořádně se scházeli, ač wšeho nápadného co nejwíce se wystříhali. Brzo pak se roznesla powěst, že Augusta co nejdříwe do Prahy odwezen a tam odprawen bude. Bratři neosmělujíce se w Čechách schůzky wýborn úzkého držeti, swolali dne 7. máje wýbor ten ku poradě na Morawu do Prostějowa, aby o wolbě nowého starosty rokowali. W tom pokračowáno též dne 7. Junia na synodě we Přerowě, ku které wšickni duchowníci Jednoty se dostawili. Zde woleni jsou za starosty Jan Černý a Matěj Červenka. Ale kdo je měl poswětiti na tak řečené biskupstwí w Jednotě? Tu si pomohli Bratři následowně: úzká radda uložila Matěji Strejcowi a Pawlu Pawlinowi, aby prý wywolené starosty požehnali a na ně ruce wložili, což po nich i ostatní rádcowé učinili skládajíce na ně ruce a slibujíce jim wěrnost podáním prawice. Takowéto swémocné a jak se samo sebou rozumí naprosto neplatné poswěcowání na biskupstwí omlouwali Bratři tím, že prý i w katolické Církwi papež nikoli od papeže, nýbrž od biskupůw pomazán býwá, při čemž toliko přehlédli, že katolický swět newidí w papeži nic jiného než biskupa, owšem nejwyššího. Wůbec uwážiti sluší, že jako we starém zákoně wedlé prawých proroků weždy skoro také falešní prorokowé se wyskytali, rowněž tak i w nowém zákoně wedlé prawého apoštolského kněžstwa

w Církwi katolické běží w sektách kněžstwo neapoštolské, liché; prawíme neapoštolské, poněwadž swou moc duchowní od apoštolů odwoditi nemůže, an duchowní práwomoc katolického kněžstwa nepřetrženou řadou zlášť římských papežůw až k samým apoštolům sahá a od nich bezprostředně se odwoditi dá.

Jan Černy jsa nyní co prwní starosta hlawou Jednoty odebral se z Morawy opět do Mladé Boleslawi, a působil s takowou dowahou na pana Arnošta z Krajků, že tento obhájce Jednoty se neostýchal, Bratrům nowý a wětší zbor zbudowati a jej proti zápowědi králowě na weliký pátek r. 1554 slawnostně otewříti. Ano on a wšickni pánowé Bratrští na ponuknutí starosty zaslali králi suplikу a stížnosti w tak walném počtu, že tento se nemálo tomu podiwil a spolu uwážiw nepřízniwé události w Němcích, prozatím Bratrůw na pokoji nechal; čehož tito ihned použili a w Mladé Boleslawi bez ostýchu synodu slawili.

Roku 1555 ale přece semotamo w Čechách, zlášť w Brandejsu nad Orlicí, kde pan Kostka statky měl, obnowena zápowěď schůzek Bratrských, ano sám pan Kostka potažen na soud a wzat u wyšetřowání. W této tísni rozhodli se Bratři poslati důwěrníky swé k Maxmilianowi, budoucímu králi českému a nejstaršímu synowi Ferdinanda I., i domáhati se jeho přímluwy u otce; neboť wůbec se mluwilo, že princ ten protestantsky smýšlí a toliko formalně (na oko) k Církwi katolické se přiznáwá. Za poslance důwěrného wolen

Blahoslaw, tehdáž 32 let starý. Ten odessel do Widně, kde Maxmilian bydlel a zpytowal nejprwé, jak asi wěci stojí a mnoho-li od něho doufati lze. I slyssel, že dotčený princ skutečně poslouchá kázání luteranského ženatého kazatele Pfausera a sám na swé wlastní oči se o tom přeswědčil, že ohromné množstwí německého lidstwa Widenského tohoto kazatele co posla Božího každou neděli poslouchá a že i sám princ jeho slowům co ryzé prawdě důwěřuje. Pročež osmělil se řečeného Pfausera na třetí den nawsstíwiti a záležitost Jednoty jeho přímluwě u prince odporučiti. Při této příležitosti rozmlouwáno též mezi oběma o Jezuitech, kteří owssem jak Pfauserowi tak Blahoslawowi byli tak milí jako trn w očích. Osobitě Pfauser si na ně náramně wyjižděl a wsseliké přísnosti Ferdinandowy proti sektám jim jedině připisowal. Widěti zde, že osočowání Jezuitůw jest stará praktika wssech odpůrcůw prawé Církwe Boží.

Když tak Blahoslaw staw wěcí we Widni poznal, nawrátil se do Čech, aby obzlásstě panu Arnosstowi z Krajků, jenž ho na swé útraty tam byl poslal, žádoucí zpráwu donesl. Awssak nenalezl už pána toho wíce na žiwotě, ano pozorowati musel, kterak i jeho synům do Prahy k soudu powolaným přísně zakázáno, dowolowati Bratrům schůzek, a kterak i naporučeno, aby předstawení obce bratrské w Mladé Boleslawi (Jan Černý a Jan Blahoslaw) jati a do Prahy odwezeni byli. Pročež, aby žaláře ussel, nezbýwalo mu, leč

14*

rychle Mladou Boleslaw opustiti, což on také na rychlost učinil, ukrýwaje se s Černým na blízku a těsse Bratry Boleslawské četnými psaními.

W polowici měsíce Novembra (listopadu) 1555 odebrali se oba na synodu do Prostějowa, kde nowé stanowy kázně pro duchowníky Bratrské dány a uzawřeno, wydati nowý rozmnožený kancional bratrský, jehož redakce swěřena Janowi Černému, Blahoslawowi a Šturmowi. Pánům lakomým dáno od synody napomenutí, aby wětssí ssčedroty pilni byli. Posléz ustanoweno také Blahoslawa opět do Wídně s prosbou na samého prince Maximiliana poslati, aby jeho přímluwou u králowského otce Bratrům se dostalo úlewy. Blahoslaw přissed do Wídně odewzdal prosbu Pfauserowi žádaje ho, by ji doručil Maximilianowi; awssak wýsledek wssech kroků těchto nebyl takowý, jakéhož sobě Bratři byli přáli.

Za to se tím lépe dařilo Bratrům w Polsku, kde se walně ssířili a náramného wliwu na záležitosti země nabýwali, čím ale spolu weliké rozbroje w národu ubohém a konečný pád králowstwí Polského namnoze zapříčinili. Wůbec nemůže sektářstwí, byť sebe mrawnějssí se býti zdálo, nikdy národům jiného, leč jedowatého podáwati owoce neblaha a tisícerých pohrom. Čili zbírají z trnů hrozny aneb z bodláků fíky? — Aby Bratři w Polsku a Prusku řádného starostu měli, odbýwána r. 1557 na Morawě we Slížanech (w kraji

Hradišťském) synoda; neboť wes tato tehdáž i zámkem panským ozdobená byla wešfrze bratrská a požíwala wšeliké ochrany pánů swých. Na synodě zdejší obrán pro Polsko a Prusko za starostu Jiřík Israel, pro Morawu pak a Čechy woleni nowí dwa starostowé: Jan Blahoslaw a Wáclaw Čech. To wše ale zamlčeno Augustowi, o němž wěděli, že by se tomu opíral, z jehož moci ale se naprosto wymaniti chtěli.

Brzy na to (23. Okt. 1558) opět swolána synoda starších w Lipníku na Morawě, aby se wyhowělo Bratrům w Polsku, na které protestanti němečtí naléhali, aby pustili zpowěď co podrobné wyznání jednotliwých hříchů a toliko wšeobecnou zpowěď mezi sebou zawedli, dále aby zrušili bezženstwí duchowních, které až posawad jako i podrobnou zpowěď podlé spůsobu katolického zachowáwali, a naposledy aby se rozhodli, s kým držeti zamýšleji w náuce o těžkých hříchách, s Kalwinem-li, jenž twrdí, že wyjma hříchy proti Duchu swatému wšecky ostatní na zemi odpuštěny býti mohou, čili s Melanchtonem učícím, že se o žádném hříšníku, dokud na žiwě jest, nemá naděje spásy pouštěti, anobrž že raději sluší za každého bez wýminky se modliti, aby spásy dosáhl? O těchto wěcech po tři dny disputowáno na synodě a usneseno se na tom, aby Bratří w Polsku a Prusku, wydají-li wyznání wíry swé, na otázku s kým w náuce o těžkých hříchách držejí, odwětili, že s Kalwinem, a co do zrušení podrobné zpowědi a bez-

ženstwí kněžského že též se od kalwínů lišiti nechtějí. Co do náuky o wečeři Páně že se Bratři na tom ustanowili, aby se učilo, že wečeře ta jest sice tělo a krew Páně, ale že podstata chleba a wína se neproměňuje, a Christus že w nich toliko duchowně přebýwá jako w jednotliwých údech Církwe, což owšem z našeho katolického stanowiska jest náuka swrchowaně bludná, kacířská, wznešenost a důstojnost swátosti oltářní zničující; nebo my co členowé prawé Církwe Boží wěříme, že Pán, kterýž w Kaně Galilejské proměnil wodu we wíno wšemohutnou silou swou, toutéž silou i podstatu chleba a wína proměňuje w podstatu swého oslaweného těla, abychom přijímajíce wečeři Páně co ratolesti do Božského winného kmene, Ježíše, zaštípeni byli a w žiwotě — jeho silou obnoweném, bohumilém a oslaweném — účast bráti mohli. Wždyť wíme, že sám Pán se ráčil o tom wyjádřiti řka: „Já jsem winný kmen, wy ratolesti: kdo zůstáwá we mně a já w něm, ten nese owoce mnohé: nebo beze mne nic nemůžete učiniti (co by k spasení wedlo). Nezůstaneli kdo we mně, wywržen bude wen jako ratolest (z winice), a uschnek, a sberouk jej, a na oheň uwrhou a shořík.“ (Jan. 15, 5. 6.)

Z ustanowení Bratrůw na synodě zřejmo, že nic proti tomu neměli, aby jejich soudruhowé w Polsku a Prusku pro odwarowání wšeliké příkory ze strany protestantůw k náuce kalwinské přešli, an zatím oni sami na Morawě a w Čechách při posawádní náuce swé,

jak ji byl Augusta jim utwořil, zůstati chtěli. Pozorowati tu spolu, že každé sektářstwo čili kacířstwo jest prawé chaméleon, o kterémžto jeſſteru přírodopiſci twrdí, že prý na rozličných místech také barwy swé rozličně mění; čemuž owſſem netřeba se diwiti, neboť jenom prawda jako palma wždy upřímo w bouři stojí nezlomená, wežby sobě wěrná a stálá, kdežto lež podobna jedowatému hadu, jenž ustawičně se kroutí a na slunečném paprsku rozličnými barwami hrá.

Od r. 1555 porozujeme též náramné úsilí Bratrůw, jimž o wyproſſtění Augusty ze žaláře se zasazují. K docílení toho zaſſel Blahoslaw čtyrykrát do Wídně, a domáhal se prostřednictwím Pfauserowým přímluwy Maxmilianowy u krále, tolikéž zaputowal do Witenberka a Meklenburka, aby odporučením náčelníkůw nowotářů w Německu dosáhl písemné přímluwy wéwody Wirtenberského Christofa u Maxmiliana, kterýž s tímto (Christofem) w přátelském swazku žil. Pamětihodná jsou slowa, jimiž Blahoslaw líčí staw mrawní w Magdeburku a Witenberku, jak ho by byl sám očitě poznal. „Summa toho, co jsem w Magdeburku widěl", dí on, jest toto: „Lid jest rozpustilý, pijanstwí oddaný, tance nad míru milowný, nezbedný." Toť hle ta náprawa, které Luther swým nowotářstwím docílil. O Witenberku a celém kraji okolečném dí Blahoslaw dále: „Na cestě (z Magdeburku do Witenberka) zpozorowal jsem wſſeobecnou bídu, přenáramnou drzost a rozpustilost jak na duchow-

nich (protestantských) tak na lidu (jim podřízeném).[4] Ajta prwní owoce obnowy Lutherowy, kterouž on nápravou Církwe nazýwati se opowážil.

Staw Bratrůw w Čechách zůstáwal už po dwě léta zcela nezměněn; Augusta úpěl w žaláři a nowý pokus Blahoslawůw o jeho propuštění na swobodu u Maximiliana we Wídni zůstal opět beze zdaru. Weřejné schůzky Bratrů nikde w Čechách nedowolowány, toliko nepřinucowáno jich, aby při službách kališníků se wynajíti dali. Na statcích Pernštejnowých w Čechách bylo mnoho obcí bratrských. Zde chodil Wáclaw Holý, člen wýboru úzkého, od obce k obci a dodáwal Bratrům srdce k setrwání u wíře. W ten čas byl wéwoda Arnošt z Bawor od Jaroslawa z Pernštejna panstwí Potštejnské koupil, kde wíce bylo bratrských než kališných osadníků; nebo zde byla hlawní místa bratrská: Rychnow, Zamberk, Solnice a j. Ač dotčený wéwoda úředníkům swým na paměť uwedl rozkaz Ferdinandůw, jímž wšecky bohoslužebné schůzky Bratrůw se zapowídaly, přece jim spolu také zakázal, Bratrům nějaké příkoří činiti. Protož není diwu, že přese wšecky rozkazy králowy w těchto krajích wše Bratřími se hemžilo a wětšina obecních rad že sestáwala z Bratrů.

Hlawní sídlo správy Jednoty bylo od některého času w Přerowě na Morawě, kde Matěj Červenka obec Bratrskou řídil. Wůbec twrditi lze, že za příčinou méně přizniwých poměrů w Čechách Jednota Bratrůw

na Morawě wíce kwetla a wětšší znamenitosti dosáhla nežli tam. Přerow, Iwančice a Prostějow staly se hlawními sídly starostůw Jednoty a spolu synod Bratrských. Iwančice počaly nabýwati přednosti w Jednotě, když starosta Blahoslaw zde swé hlawní sídlo zarazil, a tato znamenitost Iwančic pro Jednotu w prodlejším čase ještě wíce rostla, aniž se umenšila až do zaniknutí Jednoty samé. Z Iwančic co ze střediště řízeny jsou obce Bratrské na jihu, ze Přerowa obce Bratrské na sewern Morawy. W Iwančicích měli Bratři w tento čas také tiskárnu, ze které r. 1565 *) překlad Blahoslawůw Nowého zákona we zručném formatě a krásném wydání wyšel. Tiskárna ta r. 1578 přeložena do Králic u Náměště na Morawě, nepochybně z wůle pána ze Žerotína, jenž na tisk biblí Králické už w Iwančicích započaté potřebný náklad hlawně ze swého učiniti se zawázal. Už třicet let dříwe (asi r. 1527) založena tiskárna w Lulči od Jana Dubčanského a pět let později w Náměšti we Znojemsku; r. 1540 wznikla tiskárna i w Prostějowě. Také w Mezeříčí nad Oslawou l. 1553 některé knihy tištěny jsou **) —

Jednota i nyní přísnou zachowáwala kázeň a wládnula dosti značnými statky. Od r. 1555 posíláni jsou od ní wtipní mladíci do

*) Wiz rozprawy z oboru historie, filosofie a literatury r. I. od pp. Jos. a Herm. Jirečka 1860 str. 10.

**) Wiz p. Šemberowy Dějiny řeči a literatury česko-slowenské K. d. J. L. str. 9.

ciziny na studie, a nemalá wáha kladena na přiučení-se jazyku latinskému. Zlášstě Blahoslaw k tomu nabízel a we swé hřimawé řeči proti protiwníkům wyššího wzdělání welmi krásně se o tom pronesl řka: „Na oko se to widá, že mládenci někteří mnohem jsou umělejšši w řeči a wýmluwnějšší, latině nic neumějíce, nežli někteří dosti učení latiníci, ačkoli jisté jest, kdyby k tomu ještě i latině uměli, dialektiky (myslowědy) a retoriky (řečnictwí) powědomi byli, žeť by mnohem bystřejšší, spůsobilejšší a ke wšemu hotowějšší byli. Příklad suď! Kámen drahý nebo perla, křtaltowně a mistrowsky řezaný a wypulérowaný, jak jest welmi rozdílný od toho, kterýž není ani řezán ani hlazen neb pulwérowán!“

K obzláštní chwále Bratrům slouží, že wyznačowali se welikou střídmostí a střízliwostí. Práwě proti této cnosti tenkráte walně hřešíwáno, tak že l. 1556 w Praze sněm zemský sejíti se musel, w němž i král účast bral, aby wydán byl trestní zákon na přílišné pití a spolu na to, co k tomu nejwíce podnětu dáwalo, na připitky. Wyřčeno skutečně zákonem: „Kdyby osoba z krwe knížecí anebo ze stawu pánůw, rytířůw, měšť aneb jinak ze swobodného rodu s celým neb půl másem druhé osobě připíjela, a tato druhá osoba by nádobu tu wzala a ji opět naplnila: tedy může tato tu prwou osobu, buďsi ona ze kteréhokoli stawu, tu pokutě desíti kop grošůw přiměti, awšak jen tato jediná osoba tu druhou.“ Pro připitky farářůw a kaplanůw kališných menší pokuta

wyměřena, totiž jedna kopa grossů, pro trestuhodné řemeslníky, newolníky a sprosté ženy, kteréž se byly opily, wystaweny jsou u kostelů stroje, w nichžto ruce jejich na nějaký čas zaklikowáno.

Co se tyto wěci we swětě dály, požíwal Augusta w žaláři mnohé úlewy. Tím umožněno jemu sepsati třídílowý wýklad a kázaní na wyznání apoštolské. Dokončiw práci tu žádal, aby Bratři pustiwše obyčejné čtení epištol a ewangelií, kteréž prý Římem zapáchá, toliko jeho wýklady wyznání apoštolského we zborech w den nedělní a swáteční čtáwali. Ale Bratři přirozeným wedeni citem odmítli takowý náwrh, a toliko připustili, aby se spisu toho s nějakými proměnami wedlé obyčejného čtení a wykládání epištol a ewangelií používalo. Což Augusta uslyšew, cítil se náramně uražena a zakazowal Bratrům wšeliké spisu swého proměňowání. Bratři majíce tehdáž ještě k němu úctu co k mučenému starostowi žádali ho skrze swé ostatní předstawenstwo za odpuštění a spolu se opět uctiwou prosbou domáhali jeho dowolení, aby spisu dotčeného na spůsob už wytknutý užiti mohli. Ale i tentokráte odpíral Augusta. Znamenajíce tedy Bratři tuto nesmírnou swéhlawost býwalého starosty, wzali k němu welikou nelibost, „hotujíce a chystajíce se, jemu i na odpor státi, a od něho takowých potrestáwání a domlouwání jim o lecos wíc nepřijímati.“ *) Usnesli se tedy, že

*) Wiz žiwot Jana Augusty, jejž sepsal Blahoslaw a wydal Fr. Sušawský, str. 59.

přijsti zcela neodwisle jednati budou. Podlé tohoto usnessení také na synodě we Slizanech bez jeho wědomí swolané doplnili počet starostůw na čtyry a počet úzké rady na 12 osob. Tenkráte bylo asi 200 duchowníků bratrských na synodě přítomno; z čehož na walný počet bratrských obcí snadno se uzawírati dá. Co tu we Slizanech nedokončeno, dowrsseno na synodě w Mladé Boleslawi w Čechách. Až po tu dobu byl Augusta nejwyšsším soudcem w Jednotě, jako druhdy Lukáš. Nyní přenessena tato důstojnost na Černého a písařem Jednoty učiněn Červenka, jemuž co pomocník přidán Blahoslaw. Čím byl Černý pro Bratry na Morawě a w Čechách, tím učiněn pro Polsko Jiřík Israel. Co do zpowědi, kterouž Bratři z katolické Církwe byli podrželi, ustanoweno, aby kněži Bratrssti jen u starostů ji wykonáwali, jimž podřízeni jsou, a jáhnowé u předstawených, jimž po boku kráčejí.

Zatím se Augusta w žaláři ujemněném, swětlém dowěděl o proměnách w Jednotě bez jeho wůle předewzatých. Na nejwýš rozmrzelý nad tímto počínáním psal Jednotě Bratrů, že wsseliké tyto wýkony bez jeho přiwolení učiněné zawrhuje, že zlořečí wůdcům, kteří se takowých kroků odwážili, a že wssecky tyto nálezy a ustanowení za neplatné prohlassuje. Spolu wyslowil náději, že mu poslussnosti powinné neodepřou. To uslyssewsse starostowé sessli se opět w městysu Žerawicích (1559) w kraji Hradisstském, aby se o wěci té pora-

bili. Po krátkém rokowání rozhodnuto, že netřeba na odpor Augustůw dbáti, jelikož záwětem Lukášowým ustanoweno, aby Jednota wejdy čtyry starosty měla. Rozhodnutí toto také písemně sděleno Augustowi w žaláři. Hrdý a ctižádostiwý muž ten zaslechnuw řečenou zpráwu, tak se rozlítil, žeby bezmála od Jednoty byl docela odstoupil a k utrakwistům přeššel. Ku takowému kroku jej silně podněcowaly proměny we spráwě zámecké na Křiwoklátě, kterýmiž proměnami jemu naděje brzkého wyswobození kynula. Sám arciwéwoda Ferdinand, místodržitel králowský w Čechách, jehož choť Filipina Welserowa se na Křiwoklátě zdržowala, o jeho propuštění ze žaláře u krále se zasazowal. Dotčená choť arciwéwodowa blahoslonně také r. 1561 Augustu w žaláři nawštíwila a swou přímluwou u arciknížete Ferdinanda wymohla, že dowoleno Augustowi po tři dni swátků welikonočních s bratrem Jakubem Bílkem na zámku swobodně obcowati. Než slyšme, jak to sám Blahoslaw we swém spisu: „Žiwot Jana Augusty“ (str. 69—72) wykládá řka:

„Jeden jejich (Augusty a Bílka) přítel ze stawu rytířského, jsa také náboženstwí pod jednou (katolík), nastrojil kaplana knížecího na to, když arcikníže k němu půjde ku zpowědi před zeleným čtwrtkem, aby při té příčině dostatečně o tom s ním jednal, aby kázal ty wězně propustiti na ten hod welikonoční, aby se tu po zámku prošli a spolu pobyli. I slíbil mu (kaplan ten katolický, jenž soustrast měl

s oběma wězněma), že chce tak učiniti, a že na to nezapomene. A učinil tak, jakž slíbil, že to zjednal. I byla jim ta milost na arciknížeti objednána od těch obojích jednatelů (katolického rytíře a katolického kaplana), aby byli propůšštěni. Nebo u weliký pátek na wečer přišslo psaní na Hrádek (Křiwoklát) panu Šternberkowi (hejtmanu zámeckému) od arciknížete o těch wězněch, poroučeje jemu, aby je propustil ráno na welikonoc wen do zámku, wezma je na záwazek, na čest a na wíru, aby ze zámku nikam nechodili, než po zámku we dne, a na noc do žaláře swého každý aby spat šsli za ty tři dni toho hodu. A tu také přijel na zelený čtwrtek na Hrádek ten jich dobrý přítel z Prahy (rytíř katolický), kterýž tak byl nastrojil kaplana k tomu jednání při arciknížeti, a sobě již to w Praze měl oznámeno, že jest zjednáno, aby se tak stalo, a že budou propuššténi. I jel s tou nowinou napřed na Hrádek, aby jim tam zwěstowal, aby tak radostně čekali na to knížecí psaní. A když přišslo k wečeru w pátek, wšsickni se z toho welice radowali, a paní Šternberkowá sama nahlédšsi do toho listu, když jej pán četl, hned běžela a tu nowinu powěděla nejprw bratru Janowi, že psaní přišslo od Jeho Milosti, a potom i Jakubowi powěděla, co jest psáno. Po chwíli pak sám pan Šternberk (katolík) přišsel a kázal odewříti žalář Jakubůw, a tu u dweří stoje prawil Jakubowi o tom psaní knížecím, a tu mu je četl. Byla tu s ním přítomná i paní (katolička), a tu nemálo s ním mluwil

o tom psaní, až se pak zeptal na Augustu řka: „Dáwno-lis widěl Augustu?“ Odpowěděl on, že osm let tudíž bude, jakž jsme se widěli. I kázal sobě přinesti tu stolici před ten jeho žalář, bratra Jana kázal wypustiti také z jeho žaláře, aby tu přissel, řka k Jakubowi: „Poznal-li bys ho? Wssaks ho poněkdysi nepoznal.“ A po té přissel tu bratr Jan (Augusta). Tožt se oni wítali spolu a objímali plačíce; a pán i paní hledíc na ně, též se rozplakali, až nemohli k nim nic promluwiti za dobrou chwíli. Potom tu s nima mluwili wíc než do dwou hodin na noc, a tu hned sám pán (Ladisslaw ze Sternberka, hejtman zámecký) toto zaslíbení učinil: „„Nu ač jest mi psáno, abych wás w neděli ráno propustil, ale já to učinim zejtra, totiž w bílou sobotu, když z lázně přijedu.““ Tím se rozessli a ssli spat.“

„Na zejtří pak, jak z lázně přijel, tak učinil: Hned je kázal pustiti, a k sobě do welké swětnice uwesti, a tu přede wssechněmi, kdož tu byli, wzal je na záwazek podlé poručení arcikníżete na čest a na wíru rukou dáním, aby ze zámku nechodili; než po zámku se procházeti že mohou wssudy za ty tři dni toho hodu, a w noci každý aby we swém ležení líhali. A oni to ochotně slíbili zachowati, a pánu poděkowali. Poté řekl bratr Jan Jakubowi: „Hle milý synu! již ted jest dobře, když čest a wíru máme, a že nám na ni tak mnoho wěřeno býti má.“ A každého wečera dlouho na noc tu spolu býwali w žaláři bratra Jana sami, klíče od žaláře majíce, každý od swého;

slíbena Augustowi swoboda, jestliže nejprwé k tomu swolí, aby s Bílkem na poučení do koleje Jesuitské poslán byl. Augusta po nějaký čas twrdošsijně se zpíral proti takowé wýmince řka, že se mu toho učiniti newidí a že chce raději w žaláři pozůstáwati, nežli s ublížením prý cti Boží a swého swědomí wyswobozenu býti. Ale swoboda a dobrá ztrawa, jížto byl po několik dní okusil, příliš mu zachutnaly, než aby byl horoucí po nich tužbě dlouho odolati mohl. Konečně swolil přece a byl spolu s Bílkem do koleje řečené zawezen, kde asi 51 dní pobyl a wýborně častowán jsa nowou touhou po swobodě zahořel. Po ten čas byl we swětnici jemu k obydlí wykázané nawsstěwowán od jesuitů učených, jmenowitě od Doktora Jindřicha a kazatele Štěpana. Awssak už při třetí rozmluwě, kde jednáno o článku, že swatá Církew křesťanská nemůže blouditi a nikdy nebloudila, bylo zřejmo, že wsselijká s ním práce jest marná*) a že by se snad aspoň tolik u něho dociliti dalo, by k utrakwistům čili kalissníkům přeweden byl. I předloženo mu skutečně 15 článkůw kalissnických, aby se

*) Blahoslaw w žiwotě Jana Augusty na str. 81 wyprawuje, že nejwíce Dr. Jindřich (Henrych) s Augustou rozmlouwal, že wssak toliko latině wsse psal a mluwil. O Augustowi ale prawí (str. 82), že se Dr. Jindřichowi wyznal a řekl: „Já sám s wámi dostatečně mluwiti ani psáti latině neumím." Z čeho uzawírati lze, že práwě proto rozmluwa cíle wyměřeného chybila, poněwadž se wedla w řeči Augustowi méně známé a málo pochopitelné. Kdyby Dr. Jindřich byl česky s ním mluwil, w jazyku jemu přirozeném, známém, nebylyby tussím jeho mocné a swětlé důwody bez účinků zůstaly.

wyjádřil, zdali s nimi souhlasí anebo jaký úsudek o nich pronáší. Načež Augusta we jmenu swém a spoluwězně Bílka wymýkawě a neurčitě odpowěděl, že články ty nejsou proti jejich libosti, ježto se jim z písma sw. wzatými býti zdají. K odpowědi té připojili hned také prosbu, aby z koleje Jesuitské propuštěni byli, a spolu aby jim rozmlouwání o článkách dotčených s utrakwisty w témže spůsobu popřáno bylo, w jakowémž jim dáno s Jesuity. Ale této prosbě arciwéwoda Ferdinand odepřel, a hle! dobré bydlo a wýborná ztrawa jim u Jesuitů podáwaná už byly tak oblomily jejich zatwrzelou mysl, a touhu po swobodě tou měrou rozháraly, že najednou celé swé třinácti-leté mučenictwí zapřeli a se wyjádřili, že chtějí prý k církwi českého národa, to jest: k utrakwistické čili kališné přináležeti a že wšecky její náuky a obřady ochotně přijímají. Na toto wyjádření byli oba z koleje Jesuitské propuštěni a podlé rady Jesuitůw měla se Bílkowi co duchu nesamostatnému a docela od Augusty odwislému hned swoboda uděliti; co pak se Augusty dotýče, wyličen u wlády od Jesuitůw co člowěk náramně twrdočelný a kacíř zawilý i neoprawitelný, kterýž nejmocnějšími a přeswětlými důwody se pohnouti nedá a prawdě nikterak nepowolí. Oba pak odwezeni nejprwé na Hradšín do domu pána ze Šternberka a zde wlídně a wýborně častowáni; potom ale na rozkaz arciwéwody k nejwyššímu písaři zemskému W o l f o w i z W ř e s o w c e wedeni jsou, kde jim oznámeno rozhodnutí ar-

Matěj z Kunwaldu, Gabriel Komarowský, Lukáš, Jan Roh, Ondřej Ciklowský, Jan Táborský, Jan Augusta, Martin Michálek, Wolf, Černý, Čerwenka, Blahoslaw, Hawel Dřewinek, Jan Račeradský, Jiří Ciklowský, Adam Šturm, Jan Telecký, Urban, Klemens, Rokyta, Wáclaw Solín, Martin Abdon, Martin Lupač, Jan poustewník, Mikuláš z Turnowa, Šimon Kocourek, Jiří Štirsa, pak pánowé: Bukowka, Donat. Jmena tato až posawad z husta slyšeti jak na Morawě tak w Čechách. Také od Táborůw a Rokycany wyskytaji se písně w kancionálu dotčeném.

Mnoho mrzutostí a příkor zawaleno tehdáž Bratrům na Morawě od nowokřestěncůw Slawkowských, w jichžto čele stál jakýsi Balcar, kterýž nemoha s nimi při rozmluwě w Jwančicích se sjednotiti aneb smluwiti, proti nim písemně wywstal a je utrhačně podezříwal i začerňowal. Mnohem jízliwěji wšak wystoupil proti nim Wojtěch pán z Pernšteina, který jako druhdy pan Dubčanský se jal na swém statku Prostějowském nowou zarážeti sektu, která mši swatou a pozdwihowání zawrhujíc, luterskou náuku ponejwíce za swou prohlašowala. Pán tento nastoupal také na statku Prostějowském a w celém okolí na faráře, aby jeho nowoty přijali a w žiwot uwáděli; proti Bratrům pak napsal knihu, w nížto proti jejich náuce a obřadům šermowal

a wssechny poddané swé i jiné od Jednoty jejich wyštříhal. Bratři nejsouce leniwi ani netečni k takowýmto urážkám a útokům ihned uweřejnili obhajni spis, w němž důwody pana Pernsstejna wywraceli. Ten chtěje se za to pomstiti, zapowěděl Bratrům schůzky w Stichowicích, wesnici u Prostějowa, a mnoho nesnází jim spůsobil, zlásstě na tomto posledním místě, w Prostějowě, kde jakýsi Zacharias představeným obce Bratrské byl. Ze wssech těchto nesnází je nejwice tížil rozkaz jeho, aby totiž snubenci jejich nebyli wice požehnáwáni we staw manželský od duchowních Bratrských, nýbrž aby pro takowé požehnání před Duchowníky od něho ustanowené se dostawowali. Awssak nowotářstwí toto nedařilo se walně panu Pernsstejnowi, nebo jeho wlastní manželka nechtěla k nowotě jeho přistoupiti, alebrž zůstala Jednotě Bratrůw powždy wěrna. Brzká smrt jeho r. 1561 učinila wssem těmto nesnázím a útiskům Bratrů konec.

Jelikož se rozhlásila powěst, že arciwéwoda Marmilian brzo po nastoupení trůnu konfesi Augsburskou slawně wyzná a že ji w celém swém mocnářstwí uwede: tedy sessli se Bratři r. 1562 opět na synodu we Přerowě, aby se poradili, jak se w takowé případnosti chowati, zdali se Augsburskému wyznání přidružiti, čili o sobě co zwlásstní Jednota církewní setrwati mají. Shodli se w tom, že se posawádní jednoty swé neodřeknou, při tom ale přece dwoum členům úzké raddy uložili, konfesi Augsburskou prozpytowati a její wady

či úchylky od konfese Bratrské wytknouti. Awšak nž pozorowáno, že Bratři, kde toho bezpečnost jejich bydlení, jako n. p. w Prusku wymáhala, také se pro konfesi Augsburskou prohlásili, ujišťujíce náčelníky protestantůw německých, že se s nimi úplně u wíře srownáwají. Nepozorowali tu Bratři swou nedůslednost, an brzy jednu a touž wěc přijímali, brzo ale ji zase zawrhowali, aniž znamenali, že to není Duch swatý, jenž jimi wládne, jelikož tento nikdy sobě odporowati nemůže. Než takowáto nedůslednost a ustawičné se kolotání jest nutný wýsledek a sprawedliwá pomsta drzostného odpadu od pewných základů prawé Církwe Christowy, která jediná chowá bezpečnou kotwu spásy u wíru swětowém, a z nížto kdo wyběhne, nutně w labyrintě tisícerých bludů se octne.

Čeho wšak se Bratři o Maxmilianowi domníwali, nepotwrdilo se. Arcit princ ten, dokud Pfausera za důwěrníka měl, přál a nakládal luterské wěci, i wšemu nekatolickému wůbec; ale w posledních letech působil na něho wýtečný biskup katolický Hosius z Warmie (Ermeland) s welikým prospěchem, tak že náboženské smýšlení princowo opět ke katolicismu se klonilo. Když r. 1562 we Frankobrodě na králowstwí německé korunowán byl, sešel se zde s wéwodou Wirtemberským, jenž úmyslně řeč na Bratry přewedl, awšak Maxmilian projádřil se o nich welmi pohrdawě, wytýkaje jim spolky s nowokřestěnci a falšowání bible, ku kterémuž obwiňowání příčinu

zawdala okolnost, že Blahoslaw se jal Nowý zákon nikoliw podlé Vulgaty (latinského překladu sw. Jeronyma), nýbrž z půwodního řeckého textu překládati, kterýžto překlad Blahoslawůw napotom nepromĕnĕn do tak nazwané Bible Králické wzat jest. Z odpowĕdi Maximilianowy wyrozumĕl wéwoda Wirtemberský, že princ ten nezamýšlí pro wyswobození Augusty, za nĕjž orodowati chtĕl, nĕco učiniti. Rok na to, jak už podotknuto, byl Maximilian w Prešpurku korunowán co král Uherský a bral nyní podíl we wládĕ s otcem swým Ferdinandem I. Toliko w Čechách wládnul co místodržitel jeho mladší bratr, arciwéwoda Ferdinand, manžel Filipiny Welserowy.

Wrtkawý a pokrytný Místopol, který wezdy pilný pozor na to mĕl, kam asi korouwička se obrací, podal w témže roce králi zprávu, že mnozí duchowníci kališní bez ostýchání we staw manželský wstupují; načež Ferdinand ostrý wydal mandat (rozkaz), jímž takowé počínání přísnĕ zapowídal a spolu přestupníky zákona toho welikými tresty stíhati poroučel. Že takowá zkáza w lůnĕ kališnictwa se šířila, není nám nikterak diwno, an wíme, jak kališnictwí každým dnem wíc a wíce w luteranstwí zabíhalo. Wíce ale nápadno jest, že i w samé Jednotĕ kázeň posud přísná ochabowati počala. Nebo už r. 1561 uzawřeno od Bratrůw, že w jednotliwých pádech jejich duchowníkům ženitba se zabraňowati nemá, protože práwĕ před tím nĕkolik pohoršliwých pádů se bylo přihodilo. Od té doby, co Jednota toto powolení ducho-

wníkům ſwým udělila, bylo zřejmě pozorowati, že dobré zwedenoſti a příſné cudnoſti w Jednotě ubýwalo a pády nemanželſkých dítek že už nebyly příliš řídké. Při tom wſſem ale ku podiwu na ſynodě we Přerowě 1563 ſtanowena ta twrdá záſada, že takowé ubohé nemanželſké děti nemají býti pokřeſtěny, leč by prý rodičowé jejich projewili lítoſt a ſpolu pewné měli předſewzetí, we ſtaw manželſký wſtoupiti. Nekřeſťanſká to zajiſté příſnoſt proti dětem, které nic za to nemohou, že ſe z lože nemanželſkého zrodily.

Za příčinou wyſwobození Auguſty ze žaláře jeſſtě mnohokráte naléháno na Maxmiliana, aby za něho u otce ſe přimluwil, což on we ſwé dobroſrdečnoſti ſkutečně učinil; ale pokaždé byly Auguſtowi takowé wýminky kladeny, kterýmiž wſſe měl zatratiti, cokoli byl dříwe učil a činil, což jemu dokonce ſe protiwilo; protož jakkoli w Praze na nowo wyſlýchán byl od obou kaliſſných adminiſtratorů, od Miſtopola totiž, kazatele w Betlemſkém koſtele, a od Martina, faráře u ſw. Mikuláſſe na Malé Straně, přece nic nepořízeno s ním, a on zaſe do wězení na Křiwoklát nawrácen.

Zajímawá jeſt čáſt této rozmluwy, kde Auguſta oběma adminiſtratorům konſiſtoře kaliſſné wytýká, že oni nejwíce příkor Jednotě Bratrſké ſpůſobili, míſto co s ní ſe ſpojiti a ji chrániti měli. Nebo takto dle Blahoſlawa (ſtr. 116) dí Auguſta k adminiſtratorům ſwrchu jmenowaným: „Od žádného z naſſich na žádného z waſſich není mocí ſwěta ſaženo, ale

wassi jsou na nassi sáhli a sahají, až teď i mně se toho dostáwá: kterakž tehdy to prawé býti může, žebychom my se k wám krwawě chowaly? Prawěji bychom my to o wás mluwiti mohli. Ale pánowé milí, mně se widí, že by to lépe bylo, abychom, zanechajíce jedni druhých winění, a wespolek se hryzení a kažení na to se wynasnažili, abychom ta nepřátelstwí, kterážkoli mezi námi jsou, z prostředka ze sebe wywrhli, a ty wěci, kteréby w nepřátelstwí uwozowaly. Tak abychom raději jedni druhým ku pomoci přispěli, dobří byli, my wás a wy nás chránili, retowali, zastáwali, neohledajíce (newyhledáwajíce) jedni druhých kažení, poněwadž jeden půwod máme, jeden národ, krew a jazyk jsme.“ Tu Mistopol řekl: „Takš jest! prowázek ze tří praménků spletený býwá pewný a nesnadně se přetrhne.“ — Přes to wsse, jak už wýsse položeno, nedosslo k žádnému dorozumění, a tudyž i Augusta newyswobozen. Teprwa r. 1564 nařídil císař Ferdinand nedlouho před swou smrtí, aby Augusta s tím záwazkem jedině propusstěn byl, aby wíce nekázal, kterézto wýmince Augusta milerád se podrobiti přislíbil. Načež, jak už wyprawowáno, po ssestnáctiletém wězení propusstěn do Mladé Boleslawi ke swojim se wrátil.

§. 27. Protestantismus we Slezsku, w Uhrách a Rakousích w této době.

Weliké wéwodstwí Slezské, z něhož toliko nyní dwa kraje, Opawský a Těssínský k

řisši Rakouské patří, náleželo dáwněji ač ne zcela Polským knížatům z rodu Piastůw, po nich pak od r. 1335 ke koruně České. Od té doby dotčená země s panowníky českými i osud naši wlasti sdílela, awšak směru husitskému stále odporowala, jak jsme na hlawním městě jejím Wratislawi pozorowali, kteráž Jiřího, krále českého, co zeměpána uznati nechtěla a Kapistrana proto, že co nejhorliwěji proti Husitům kázal, co posla Božího u wítězoslawě přijala a jeho bratrům, Bernardinům čili Františkánům, klášter s kostelem wystawěla. Už tenkráte přijímalo Slezko wíc a wíce německých žiwlů do sebe, ačkoli jazyk český zde úředním byl a zwláště w horním Slezku jím až do r. 1742 zůstal. R. 1526 dostalo se Slezsko s Čechami Domu Rakouskému, při kterémž zůstalo až do r. 1740, kdy pruský král Bedřich II. swé nápadnictwí na čtyry slezská knížetstwí Krňow, Lehnici, Břeh a Wolow wálečným wpádem do země proti císařowně Marii Teresii zastáwati začal a celou zemi wydobyw až na jižné končiny, pánem jejím zůstal.

Ačkoli Slezsko dříwe tak statečně nowotám husitským odporowalo, a weždy nadšenosti pro wíru katolickou se wyznačowalo, přece protikatolickému směru, jak mile z Němec přišel, odolati neumělo a nechtělo. Knížata jeho údělní, jako Opolský, Ratiborský, Zahanský a jiní podrobení králi českému Ferdinandowi I., napořád k nowotám Lutherowým přistupowali. Jiří Braniborský, přejaw w zástawu knížetstwí Opolské a Ratiborské, počal hned

se wssim násilím w těchto knížetstwích zawáděti náuku Lutherowu. Ač byl sice katolíkům z počátku swobodu náboženskou slíbil, wssak nezdržel slowa swého, an kázaní a zpowídání jim zapowěděl a jejich klássterу a chrámy zawřel. Podobně se dálo w Zahanském wéwodstwí. Bosáci w Zahaně nesměli wíce slaužiti mssi, do choru choditi a hodinky se modliti, anobrž naporučeno jim, by we dwou týhodnech habit swlekli a od kazatelů luteranských na nowou wíru se obrátiti dali. Wsseken majetek jim odňat, a kteří, nechtice se poddati, wíru katolickou hájili, jako otec Anton a jiní, byli ze země wyhnáni. W Lehnici zřídil wéwoda Bedřich II., nejmocnějssí to slezský kníže, wysoké sskoly, aby protestantismus wssemožně ssířily, čehož snadno docíleno, jelikož sskoly ty od četných žáků nawsstěwowány. Král Ferdinand I. opět a opět knížata tyto napomínal, aby od směru takowého upustili, awssak wsseliká jeho napomínání a wýhrůžky nepotkaly se s wýsledkem. Ano luteranssti kazatelowé posmíwali se jemu skouce: „Ferdinand už nemá ani tolik moci, aby jednoho ženatého čili luteranského popa zahnati mohl."

Zlásstě pak dala Wratislaw, druhdy tak katolická, už za času Ludwíka, krále českého ostatním městům slezským welmi swůdný příklad. Magistrat její, jehož předkowé bezwyminečně Kapistrana co poslance římského poslouchali, jak mile se dowěděl o wywstání Lutherowě proti Římu, hned chwálil jeho odbojné počínání a weřejně k jeho nowotám se

přiznáwal. Kapitola stoličného chrámu opírala se sice sskodliwému wliwu náuky nowé; ale magistrat 1521 bezohledně zahnal wikáře z fary sw. Maří Magdaleny a usadil tam luteranské kazatele; r. 1523 už lid Wratislawský duchem luteranským tak silně nawřel, že se swátostem Církwe katolické posmíwal, řeholníky a jeptissky pronásledowal a Františkany čili Bernardiny na rozkaz magistratu z klásstera jejich wyhnal. Král Ludwík naléhal sice na magistrat Wratislawský, aby wssecky ty nowoty odčinil a wsse do staré koleje uwedl; ježto ale slabost jeho wůbec známa byla a nad to i wálky turecké jej příliš zaměstnáwaly, nedbal rozkazů jeho magistrat Wratislawský pranic, alebrž we swém násilnictwí drzostně pokračowal, an na místo katolického kněze mistra Joachyma Zieris-a, horliwého luteranského kazatele Dr. Heß-a z Norimberka u sw. Maří Magdaleny ustanowil a jej ostatnímu duchowenstwu katolickému co wzor wystawil, podlé něhož prý nyní wssickni se říditi mají. Přewor u sw. Albrechta, dr. Sporn protestowal sice proti takowému rozkazu řka: „že nařizowání jak se ewangelium kázati má, nepřináleží magistratu, nýbrž biskupowi". Ale magistrat nejenom nedbal takowého protestu, nýbrž odporujícího přewora z města wyhnal. W tomto násilnictwí neustal magistrat ani za času rázného Ferdinanda I.; nebo r. 1529, kde tento mocnář s Turky wálčil, klásster premonstrátský we Wratislawi až do kořen zbořil, a wssechny chrámy, kde nějaké klenoty byly, bezbožnou rukou oloupil.

Tento příklad hlawního města swedl do bouřného wíru nowot i jiná menssí města slezská. Nejenom Opole, Ratiboř, Břeh, Lehnice, nýbrž i Welký Hlohow, Swidnice a j. počaly se přiznáwati k náuce Luterowě a na katolících a jejich chrámech největssích se dopousstěly surowostí, tak že sám protestantský dějepisec Menzel wyznáwá a prawí*): Prawdať jest, že nikde pod wládou protestantskou netrpini jsou katolíci, an w zemích dědičných císařowých, w Rakousích totiž, w Čechách a w zemích ke koruně české náležících, protestanti občanských a církewních práw požíwali, a we značné části Slezska sami wýhradně opanowali." Kwas tento nowý záhy i do nasseho nynějssího Slezska wnikl a brzo pozorowati budeme, jak mocně se luteranstwí w Opawě, Těssíně a jinde rozmohlo, a jak těžké zde nastaly zápasy bisskupům Olomuckým i Wratislawským.

W Uhrách nalezly nowoty náboženské z Německa už dáwno okypřenou půdu. Nebo na Slowensko w horním Uhersku ležící přistěhowali se Husité z Čech už r. 1429 we třech zástupích pod wůdcem Jiskrou a osadili se s dítkami, ženami a duchowními swými we stolicích: Zwolenské, Hontské, Gemerské, Liptowské, Trenčanské a Nitranské. Ti owssem wssickni zajásali uslyssewsse zpráwu o horoucím odboji w Němcích proti Církwi katolické a její hlawě papeži; nebo ny-

*) Menzel, neue Gesch. d. Deutschen. B. V. S. 244.

těžší rodowé uherští k nowému učení a na swých statcích je wšemožně šířili. Jmena: Balassa, Batthyányi, Bočkai, Dobó, Druget, Forgács, Kendy, Nádasždy, Petrowič, Seredy, Túrzó naznačují nám welmože, jejichžto rodiny tehdejšího času buď částečně, aneb docela už byly protestantské. Welmožowé tito se o to postarali, aby tajní protestanti na biskupstwí a probošstwí byli powýšeni, jako Martin Kechety na biskupstwí Weszprimské a František Túrzó na biskupstwí Nitranské, Emrich Bebek na probošstwí Bělehradské, Josef Horwáth na probošstwí Zypské, kteří obohatiwše se hojnými důchody prebend těchto roušku swrhli a z tajných protestantů se stali zjewnými, kterýmžto pohoršliwým příkladem tisíce z lidu po sobě potáhli.

Někteří welmoži, jako hrabě Periny w Blatném Potoku a hrabě Drágfi w Erdödi už okolo r. 1545 a w následujících letech odbýwali w Prešowě, w Torně a jinde synody se swými protestantskými kazateli a stanowili na nich jak články wíry, tak i spůsob služeb Božích. Na synodě w Prešowě w horním Uhersku prohlásilo se pět swobodných králowských měst, jako: Lewoč, Seben, Bartfa, Prešow a Košice pro konfesi Augsburskou. W Lewoči a na mnoha jiných místech měli Lutheráni už r. 1524 swé chrámy. Na sněmu Prešpurském (1548) byl sice od krále a stawůw dán rozkaz ku potlačení wšech kacířstew, awšak rozkazu toho nedbáno, jelikož sám palatin Tomáš Nádašdy co spráwce

země w čele protestantůw stál a je wssemožně podporowal.

Jako wssady tak i w Uhersku brzo různice náboženské mezi protestanty wznikly; nejednota, měnliwost a protiřekost jsouk neomylným znakem bludů. W Beregßáß-i sesslo se 16 kazatelů protestantských na poradu a usnesli se, že chtějí hlásati náuku Kalwinowu. Lutheráni nad tím užasli a chtíce sjednocení docíliti, časté s odpůrci swými, Kalwinisty, hádky a schůzky měli. Awssak jak obyčejně a wssude stála každá strana twrdossijně na swém. Pročež Blandrata, žiwotní lékař Jana Zápolského, radil, aby obě stránky na dwé různé církewné sbory se rozdělily, což i prowedeno a sice ku podiwu podlé dwou národností, německé a maďarské; a podnes jesstě nazýwá se w Uhrách náuka Lutherowa „wírou německou", Kalwinowa „wírou maďarskou." Awssak i tato různost jesstě na mensší části se rozdrobila. Wywstaly nowé sekty, z nichžto sekta Socinianůw byla nejznačnějssí. Sám Jan Sigmund a jeho lékař Blandrata k této sektě přistoupili a brzo se nowotářstwí toto w Sedmihradsku tou měrou rozssířilo, že se i jemu wedlé katolíkůw, luteranůw a kalwinistů swoboda náboženská přiřknouti musela. Až posawad trwá sekta tato dosti četně w Sedmihradech.

Skoro wětssina biskupůw Uherských zahynula s králem Ludwíkem w bitwě u Moháče a statky uprázdněných biskupstwí padly, jak už praweno, w ruce swětských pánů, kteří je sobě přiwlastňujíce o to se postarali, aby místa

uprázdněná dlouho nebyla obsazena, anebo aby toliko tajní protestanti na ně dosedli, čímž nowotám náboženským wšemožně rażena cesta. Jestliže řeholníci před krutými Turky z klášterů swých utíkali, zmocnili se tíž swětští páni klášterských statků. Tak duchowenstwo katolické náramně schudlo a ustawičným násilnictwím protestantských pánůw welice zchoulostiwělo, aniž se proti pokrokům nowých náuk na odpor postawiti osmělilo, majíc na mnoze w čele muže, o nichž wědělo, že s protestanty tajné udržují spolky. Chtíc zastawiti proud nowotářstwí wyzýwalo wládu o pomoc; ale tato tureckými wálkami a sporem Jana Zápolského pohromena jsouc nemohla na ten čas nic pro ně činiti, leč jedině je napomínati, aby se sami proti protestantismu udatně bránili.

W Rakousích rowněž tak šlechta na wětším díle k nowotám Lutherským rychle přilnula a je tímto spůsobem na swých statcích šířiti hleděla: Mladý šlechtic bažící po nowotách zajel sobě do powěstného Witenberka, slyšel tam náuku Lutherowu, a jelikož tato jeho hrdosti a wolnomyslnosti i swéwoli howěla, zamilowal si ji, a přestoupil k ní; pak wzal s sebou bohoslowce protestantského do otčiny a ustanowil ho zde na swých statcích za učitele, za pěstouna, za úředníka aneb i za faráře. Postawil-li se někde farář takowému učiteli neb úředníkowi na odpor, protože tento zásady katolické šířil, byl od pana statkáře z fary wyhnán. Kdo chtěl na faru dosazen býti, musel takowému pánu rewers dáti, že jemu jak we

swětských tak w duchowních wěcech, i w samém učení se podrobuje co swému pánu a soudci. Kázal-li přece katolicky, byl od statkáře zahnán a na jeho místo kazatel luteranský dosazen. Připadl-li nějaký swátek katolický, nedowolowal pán takowý swým poddaným aby ho slawili, ano aby jim to zhola nemožným učinil, zawřel je spoutané w žalářích zámeckých. Nejednou byli katoličtí kněži násilně z kazatelen strženi, trýzněni, zraněni a ubiti, katolické pak služby Boží rouhawým posměchem i násilím přetrhowány.

Marně wydáwal rázný Ferdinand I. rozkazy proti prodáwání, kupowání a čítání kněh kacířských; marně wysílal wisitatory po Rakousích, aby nowotářstwí odklidili; marně dáwal duchowenstwu náwod, jakby ústně a písemně náuce protikatolické se opírati mělo; marně opětowanou stawůw prosbu o swobodu náboženskou odepřel; wssecky jeho prostředky zmařeny jsou náramnou stawůw wolnomyslností, nekázaností a loupežiwostí, která stůj co stůj statkůw církewních se zmocniti hleděla.

Jediným wýdatným prostředkem k zastawení powodně nowot bylo uwedení Jesuitůw do Rakous. Oni odpowěděli sektám na žiwot, wědu učencůw protestantských poráželi stejnou zbraní, wědou katolickou; proti wědeckému wychowáwání mládeže w duchu protestantském postawili wědecké wychowáwání mládeže we školách katolických; proti katechismu Lutherowu postawili římský katechismus wýtečného člena swého Kanisia, a tito prostředkowé pomohli

katolické wíře w Rakousích wíce nežli wssecky mandaty jinak horliwého Ferdinanda I. Awssak wssecka horliwost jesuitůw, wssecka jejich neohroženost, obětownost a wytrwalost stačila toliko pokroky protestantismu w Rakousích znesnadniti, ale nikoliw zastawiti. Takowý byl staw Rakouských zemí w náboženském ohledu při úmrtí Ferdinanda I.

Hlawa pátá.

Doba Maxmilianowa (od r. 1564 — 1576.)

Staw katolíkůw w této době.

§. 28. Arcibiskup Pražský Antonín Brus z Mohelnice.

Podlé poslední wůle Ferdinanda I. rozděleno mocnářstwí Domu Rakouského na tři díly. Nejstarssímu synowi Maxmilianowi kromě zemí koruny uherské a české, kde už přijat byl za krále, dostalo se i arciknížetstwí Rakouské, druhému synowi Ferdinandowi, jehož co místodržitele králowského w Čechách už známe, hrabstwí Tyrolské, třetímu pak, Karlowi, Styrsko s Korutany a Krajinou.

Maxmilian, král český toho jmena I. a jakožto císař římský toho jmena II. byl, jak samo sebou se rozumí, také markrabětem Morawským, pánem Slezska i Lužice, jelikož země

tyto ke koruně české náležely. O jeho smýšlení náboženském už wšelicos podotknuto w době předešlé; k čemuž toliko ještě přidáno buď, že přese wšechny důwody wýtečného biskupa Hosia, jenž po nějaký čas naň blaze působil, přece (král ten) ze swých býwalých pochybností se nikdy naprosto wymotati nemohl. Neodstoupil sice zjewně od Církwe katolické, ale jí také nikdy rázně a rozhodně neobhajowal jako otec jeho, anobrž nemálo wěci katolické škodil, an slušným žádostem katolíkůw (jako žádosti o powolení ku slawení synody církewní w Praze) odpíral a nekatolíkům wolnost w takowé míře propůjčowal, w jakowé jí tehdáž w žádné katolické zemi neměli, a jakowéž protestanti nikde, kdekoli tenkráte co páni wládli, katolíkům nedopřáwali. Spolu bylo znamenati, že jeho snaha zlášť k tomu směřuje, aby jakési pewné a stálé ústrojí w obcích nekatolických se utwořilo, a tomu ústrojí aby konfese Augsburská základem byla, která tehdáž nejwětší oblíbenosti a nadwlády nabýwala. Tímto prostředkem zamýšlel Maxmilian wšecky nekatolíky we swých zemích uspokojiti a w jedno celistwé tělo wedlé katolíkůw postawiti, kteréhož plánu wšak, jak uwidíme, neprowedl. Naopak rozbujněla pod ním w náramné rozsáhlosti jízliwá buřeň wšelikého kacířstwí. A čeho při tom nejwíce želeti, že ač katolík, přece druhdy i mírným prostředkům wědomí katolické ožiwiti a otužiti se protiwil, nic nedbaje na dědičnou wýhradně katolickou politiku Domu Habsburského a do bouřného wíru kolísawých

nowot náboženských bez wessla hlubssí úwahy se poussteje. Nemálo též wadilo wsseobecnému prospěchu, že země koruny české několika osobami dal sprawowati a málo kdy sám do hlawního města králowstwí toho, do Prahy, přissel, aby wlastníma očima o stawu wěcí se přeswědčil a čeho potřeba nařídil. Trpíwalk owssem welmi zhusta na bolení srdce a tudyž není diwu, když po pokoji toužil.

W tento čas arcibiskup Pražský, Antonín Brus z Mohelnice (od r. 1561—1580) welmi chwalnou činnost wywíjel. Předewssím usilowal duchowenstwo sobě podřízené poznati a je nadssenosti pro wíru katolickou rozhárati. Za tou příčinou r. 1564 a w následujících letech konal po Čechách pilně wisitaci a do sídla arcijahenského okresu powoláwal děkany i faráře. W těchto schůzkách snažil se katolické wědomí w nich utwrditi a co nejdojemněji swaté powinnosti stawu kněžského jim w pamět a w srdce wtisknouti. Takowých wisitací kněžstwo české už po 130 let neznalo, jelikož po ten čas žádného arcibiskupa w Čechách nebylo, což owssem nemohlo leč na ujmu dobré wěci katolické býti. Nebo kde biskup co střed a hlawa podřízeného duchowenstwa w čele stojí, tam mezi oběma se utwořuje a utužuje poswátný úwazek, poměr to wzájemný otce k synům a synůw k otci; oko biskupowo nad duchowenstwem podřízeným bdí, mocná jeho prawice kněze proti křiwdám a úkorám z jakékoli strany přicházejícím ochraňuje, a za to opět duchowenstwo k welepastýři swému sy-

nowskou oddanosti co k otci se touli, a dowede-li nadpastýř nestrannou sprawedlnosti, roznícenou horliwosti a otcowskou laskawosti si důwěry duchowenstwa swého získati, milerádo toto hlasu jeho poslouchá, za jeho příkladem udatně a nadšeně do boje duchowního kráčí, jeho strasti za swé strasti, jeho wítězstwí za swé wítězstwí pokládá, jemu na příkoř něco činiti, jej uraziti se hrozí, a protož wšelicos činiti opomíjí, o čem tuší, že by jeho nadpastýři bylo nemilé, proň pohoršliwé a že by ho lásky i důwěry jeho pozbawilo. Slowem — ono nadpastýře swého wěrně poslouchá — a poslušnosti tou Církew sesiluje se a utěšeně zkwétá. Takowéto city synowské oddanosti byly duchowenstwu českému po 130 let neznámy; newědělot ono a nezkusilot po tak drahný čas, co biskup jest; každý o swé ujmě dělal, jak se mu zachtělo, wěda že nad ním nebdí pozorné oko; a odtud dá se wyswětliti, proč nyní tak mnozí z kněžů ke schůzkám od arcibiskupa ustanoweným co k něčemu neobyčejnému se dostawiti zdráhali a wšemožně spasnému wliwu arcipastýře swého wyhýbali, což owšem nemohlo býti leč na škodu jejich wlastní jakož i na ujmu stádce jim swěřeného. Takowýmto mnohých kněžů wyhýbáním nedal se wšak arcibiskup od započatého díla odwrátiti, alebrž usilowal i tyto wyhybawce a ostychawce k sobě důwěrou připoutati.

Když pak se domníwal, že tímto prostředkem už duchowenstwo swé dostatečně poznal, přikročil k tomu, aby podlé přání a wyzwání

papežowa synodu duchowenstwa českého w Praze swolal, a k tomuto účelu žádal i powolení sněmu toho u krále Maxmiliana. K nemalému ale wssech katolíků překwapení a k nesmírné bolesti arcibiskupa dána na žádost tu r. 1567 záporná odpowěd od krále, který bez pochyby wíce k upokojení protestantůw, nežli ku prospěchu Církwe katolické prohlídaje jednal, i rozhodnul proti nařízením sněmu Tridentského. Tímto nálezem odepřel proti wssí sprawedlnosti arcibiskupowi, čeho si přece i luteráni i Bratří w zemi české bez rozpaků dowolowali. Později owssem Maxmilian před nunciem papežským se twářil, jakoby arcibiskupowi byl přiwolení swé k synodě udělil, a tento sám toliko swou nečinností daného powolení byl nepoužil. Nesmírná to zajisté byla pro arcibiskupa bolest, když před nunciem kardinalem Komendonem w Němcích dlícím, se přinucena widěl jednání swé ospraweldniti a prawou příčinu zdánliwé nečinnosti swé udati.

Neméně hořkých nesnází způsobeno arcibiskupowi r. 1565 žalobou konsistoře kalissné u krále Maxmiliana, že její žáky na kněžstwí poswětiti nechce. Král utrakwistům wyhowěti chtěje wyzwal arcibiskupa, aby se z takowého odpírání zodpowídal. Načež tento zkrátka a bez obalu králi wylíčil stawu wěcí řka: že nedáwno k němu 35 kandidatů utrakwistických přisslo se žádostí, aby je poswětil na kněžstwí; on že na to dwě hodiny jim wykládal důstojnost a swaté záwazky úřadu kněžského a znamenaje že k úřadu tomu jesstě nedospěli, že

jim toliko čtyry menšší poswěcení dal, ačkoli ani k těmto nižšším stupňům úřadu duchowního nebyli dozráli. Dwa dni po tomto wýkonu že přišli k němu administratoři konsistoře pod-obojí a wyčítali prý mu, že dwouhodinným pončowáním swým žáky jejich jim odlouditi chtěl a tak že mu pernou práci spláceli trp-kým newděkem. Mimo to že tato konsistoř kališšná jemu swazek dekretů sněmu Trident-ského neotewřený nazpět poslala a zjewně uka-zuje, že arcibiskupa za swou hlawu neuznáwá, a přece že žádá, aby žáky její, rowněž tak prawomocnost jeho popírající, co arcipastýř poswětil na kněžstwí. On tedy že to králi sa-mému podáwá na rozum, aby rozsoudil, mož-no-li w takowých okolnostech udělowati poswě-cení kněžské osobám, které Církwi katolickou po-hrdají a toliko na to se poswětit dáti chtějí, aby tím bezpečněji proti ní brojiti a ji pod-wraceti mohli. Nedáwno že také do Prahy stihl kardinal Kommendone co papežský legat žádaje, aby kališšníci nyní swému slibu dostáli, že totiž papeže poslouchati chtějí, poněwadž jim kompaktata byl potwrdil; awšak že ani jeden z členů konsistoře, ačkoli k tomu wyzwáni byli, se nedostawil, aby s legatem rozmlouwal a jemu slib poslušnosti učinil. Kterak tedy možná, aby biskup katolický takowým lidem udělil po-swěcení kněžského?"

Několik měsíců po této události cítila se konsistoř podobojí welikým duchowníkůw swých nedostatkem opět připuzena, s arcibiskupem u wyjednáwání se pustiti a chtíc dosáhnouti cíle

swého činila mu tisíceré sliby, které wšak úplně neuspokojily arcibiskupa, poněwadž patrně byly neupřímné a poslušnost toliko polowičatě w nich se připowídala. Přes to wše přece arcibiskup, chtěje aspoň začátek nějakého smíření ze swé strany učiniti, kandidatům utrakwistickým poswěcení kněžského udělil. Ježto ale powolné toto arcibiskupowo jednání bez žádostného zůstáwalo wýsledku, tedy uznáno w Římě za potřebno, nedáwati zbraně konsistoři kališné do rukou proti Církwi katolické a Pražskému arcibiskupowi zapowězeno, kandidaty podoboji swětiti; bez toho, co se w kompaktatech od kališníků žádalo, totiž rozdáwání wečeře Páně pod obojí, směl nyní každý katolický kněz činiti a tudyž zwláštních kališných kněžů jakož i zwláštní kališné konsistoře nebylo už wíce třeba. Zásada tato římská byla zajisté welemoudrá, plná důsledné prawdy, jelikož ke zničení odbojné konsistoře kališné směřowala, a zásada ta byla by zajisté pod rázným Ferdinandem I. žádoucného owoce wydala; ale pod slabým Maxmilianem, kterýž mimo to ještě protestantům nakládal, newedla k žádostnému cíli. Přiwrženci konsistoře kališné, jak dále uwidíme, nepřidružili se Církwi katolické, nýbrž učiněni jsou úplnými a rozhodnými protestanty.

§. 29. Biskup Olomoucký Wilém Prusinowský z Wičkowa (1565—1572).

Božská prozřetelnost, která wězdy nad katolickou Církwí bdí, zbudila diecési Methodowě přewýtečné ředitele práwě w takowý čas, kdy

toho nejswrchowanější byla potřeba, an wláda zemská Církwi proti jejím odpůrcům žádné ochrany a podpory neposkytowala a ředitelstwo Církwe Morawské toliko o swou wlastní sílu se opírati muselo. Takowými wýtečnými biskupy byli beze sporu: Wilém Prusinowský z Wičkowa (1565—1572), a Stanislaw II. Pawlowský z Pawlowic (1579—1598), k nimž se ku konci tohoto století důstojně družil Frantissek kníže z Dietrichsteinů, kardinal (1599—1636), který aspoň do roku 1620, tedy w době nejbouřliwější na swou wlastní sílu odkázán byl. Wznesení mužowé ti s wroucnou bohonadssenosti a bohatýrským duchem chopili se poswátné zbraně církewní a bojowali co udatní Makabeowé boje Páně, stojíce co diamantowá zeď proti útokům zuřiwých nepřátel Církwe a hráze kladouce proti powodni záhubného bludstwa.

Prwý z nich, Wilém Prusinowský z Wičkowa, pocházel ze starého rodu rytířského na Morawě. Prodělaw wyšssí studie na wysokých sskolách Padowských s wýtečným prospěchem a obdržew od tamních doktorůw a profesorů wyswědčení wzorného, wezdy neúhonného chowání: stal se brzo po swém náwratu do wlasti kanowníkem Olomouckým, a později probosstem nejprwé w Kroměříži, nápotom w Brně a Litoměřicích a co takowý byl jednohlasně od celé kapitoly stoličného chrámu w Olomouci r. 1565 za nástupce † Marka Kuena na stolci sw. Methoda zwolen a od Papeže Pia IV. potwrzen. Co

krásné dary a wlastnosti zdobily ušlechtilou dussi jeho newssední ostrowtip a důmysl, neustálá činnost a důrazná i nezlomná wůle, swrchowaná nadssenost pro wiru katolickou, rekowská neohroženost, která se žádné těžkosti, žádných překážek, žádného odporu neleká a wsselikú protiwenstwí a příkory bez rozpaků podniká. Jemu skutečně ze wssech stran těžkosti a překážky se nawalowaly co hory, byloť mu ustawičně plouti proti proudu, aniž kdy oddechu přáno mu we krutém zápasu: ale on setrwal pewně a neoblomně co skála wezdy pamětliw prawdy: Bez boje není witězstwí, bez witězstwí není koruny. Což přichází bez těžkosti, nž to nemůž býti cností. Cnost těžkosti se neleká, a w protiwenstwich nehelá.

Dosazen na stolec sw. Methoda co biskup uminil sobě a přislíbil i kapitole wolební, že seminář pacholecký a knihowny zařídí, že na swých biskupských farách nikde ženatých luteranských duchowníků trpěti nebude a že wesskero jmění z důchodů biskupských nabyté stoličnému chrámu Olomouckému záwětem odporučí. Wolen jsa na biskupstwí počítal teprw 31. rok wěku swého. Už w témže letě, co wolen byl a poswěcen na důstojnost welepastýřskou, wssím důrazem hájil práw Církwe katolické proti mohútným a četným odpůrcům. Roku následujícího nemoha sám celou rozsáhlou diocési swou (wesskerou Morawu a díl Slezska) wisitowati, ustanowil k tomu také probossty Olomouckého a Brněnského, Matěje a Jana Grodeckého z Brodu, a wssem duchowním napo-

ručil, by kázali lidu pokání příčinou nastáwajících hrozných wálek tureckých. W témže roce wymohl toho také na Maxmilianowi, že obnowil mandat čili rozkaz Ferdinanda I., jímž naporučeno, aby swětšští kolatorowé čili zadawatelé far swou ochranou se farářům wěrně propůjčowali, jim sami desátek powinný dáwali a dáti naporučili, jelikož duchowenstwo tehdáž jiných důchodů ke swé wýžiwě nemělo; dále aby na swých panstwích žádných nepořádkůw a odchýlek od wíry katolické wyjma staré kališnictwí netrpěli. Podobně wymohl též na Maxmilianowi dekret (1567), aby knihy w Norimberce a jinde w cizině tištěné, zwlášť protestantské bible, na Morawu se nezawážely. Bohužel že tyto dekrety toliko na papíře zůstaly, an wláda pokrokům protestantismu brániti nezamýšlela. Neunawný biskup wšše sice činil seč byl, pilně wisitowal diocési swou, napomínal, káral spůsobem apoštolským, awšak přes to wšše namahání jeho sekty mocnými pány podporowány jsouce množily se a bujněly jako koukol, protestantské bible a spisy dowáželý a rozprodáwaly se bez ostychu, katolické pak náboženstwí a papež dáwány w posměch přečetnými rouhawými písněmi a spisy.

Tím wšak neohrožený biskup nedal se od swých bohumilých zámyslů a jich prowedení odstrašiti, alebrž práwě na tomto odporu pružila se duchowá síla jeho. Byltě on pamětliw zlatých slow welikého papeže Řehoře VII. řkoucího: „Jako mezi choulostiwými strach jednoho pohání, aby nad jiné hanebněji utíkal, tak

katolické wíře w Rakausich wíce nežli wssecky mandaty jinak horliwého Ferdinanda I. Awssak wssecka horliwost jesuitůw, wssecka jejich neohroženost, obětownost a wytrwalost stačila toliko pokroky protestantismu w Rakausich znesnadniti, ale nikoliw zastawiti. Takowý byl staw Rakauských zemí w náboženském ohledu při úmrtí Ferdinanda I.

Hlawa pátá.

Doba Maxmilianowa
(od r. 1564—1576.)

Staw katolíkůw w této době.

§. 28. Arcibiskup Pražský Antonín Brus z Mohelnice.

Podlé poslední wůle Ferdinanda I. rozděleno mocnářstwí Domu Rakauského na tři díly. Nejstarssímu synowi Maxmilianowi kromě zemí koruny uherské a české, kde už přijat byl za krále, dostalo se i arciknížetstwí Rakauské, druhému synowi Ferdinandowi, jehož co místodržitele králowského w Čechách už známe, hrabstwí Tyrolské, třetímu pak, Karlowi, Styrsko s Korutany a Krajinou.

Maxmilian, král český toho jmena I. a jakožto císař římský toho jmena II. byl, jak samo sebou se rozumí, také markrabětem Morawským, pánem Slezska i Lužice, jelikož země

tyto ke koruně české náležely. O jeho smýšlení náboženském už wšelicos podotknuto w době předešlé; k čemuž toliko ještě přidáno buď, že přese wšechny důwody wýtečného biskupa Hosia, jenž po nějaký čas naň blaze působil, přece (král ten) ze swých bývalých pochybností se nikdy naprosto wymotati nemohl. Neodstoupil sice zjewně od Církwe katolické, ale jí také nikdy rázně a rozhodně neobhajowal jako otec jeho, anobrž nemálo wěci katolické škodil, an slušným žádostem katolíkůw (jako žádosti o powolení ku slawení synody církewní w Praze) odpíral a nekatolíkům wolnost w takowé míře propůjčowal, w jakowé jí tehdáž w žádné katolické zemi neměli, a jakowéž protestanti nikde, kdekoli tenkráte co páni wládli, katolíkům nedopřáwali. Spolu bylo znamenati, že jeho snaha zlášště k tomu směřuje, aby jakési pewné a stálé ústrojí w obcích nekatolických se utwořilo, a tomu ústrojí aby konfese Augsburská základem byla, která tehdáž nejwětšší oblíbenosti a nadwlády nabýwala. Tímto prostředkem zamýšlel Maxmilian wšecky nekatolíky we swých zemích uspokojiti a w jedno celistwé tělo wedlé katolíkůw postawiti, kteréhož plánu wšak, jak uwidíme, neprowedl. Naopak rozbujněla pod ním w náramné rozsáhlosti jízliwá buřeň wšelikého kacířstwí. A čeho při tom nejwíce želeti, že ač katolík, přece druhdy i mírným prostředkům wědomí katolické ožiwiti a otužiti se protiwil, nic nedbaje na dědičnou wýhradně katolickou politiku Domu Habsburského a do bouřného wíru kolísawých

nowot náboženských bez wesla hlubšší úwahy se poušstěje. Nemálo též wadilo wšseobecnému prospěchu, že země koruny české několika osobami dal sprawowati a málo kdy sám do hlawního města králowstwí toho, do Prahy, přišsel, aby wlastníma očima o stawu wěcí se přeswědčil a čeho potřeba nařídil. Trpíwalť owšsem welmi zhusta na bolení srdce a tudyž není diwu, když po pokoji toužil.

W tento čas arcibiskup Pražský, Antonín Brus z Mohelnice (od r. 1561—1580) welmi chwalnou činnost wywíjel. Předewšsím usilowal duchowenstwo sobě podřízené poznati a je nadšsenosti pro wíru katolickou rozhárati. Za tou příčinou r. 1564 a w následujících letech konal po Čechách pilně wisitaci a do sídla arcijahenského okresu powoláwal děkany i faráře. W těchto schůzkách snažil se katolické wědomí w nich utwrditi a co nejdojemněji swaté powinnosti stawu kněžského jim w paměť a w srdce wtisknouti. Takowých wisitací kněžstwo české už po 130 let neznalo, jelikož po ten čas žádného arcibiskupa w Čechách nebylo, což owšsem nemohlo leč na ujmu dobré wěci katolické býti. Nebo kde biskup co střed a hlawa podřízeného duchowenstwa w čele stojí, tam mezi oběma se utwořuje a utužuje poswátný úwazek, poměr to wzájemný otce k synům a synůw k otci; oko biskupowo nad duchowenstwem podřízeným bdí, mocná jeho prawice kněze proti křiwdám a úkorám z jakékoli strany přichodícím ochraňuje, a za to opět duchowenstwo k welepastýři swému sy-

nowskou oddanosti co k otci se tonli, a do-
wede-li nadpastýř nestrannou sprawedlnosti,
roznícenou horliwosti a otcowskou laskawosti si
důwěry duchowenstwa swého získati, milerádo
toto hlasu jeho poslouchá, za jeho příkladem
udatně a nadšeně do boje duchowního kráčí,
jeho strasti za swé strasti, jeho witězstwí za
swé witězstwí pokládá, jemu na příkoř něco
činiti, jej uraziti se hrozí, a protož wšelicos
činiti opomíjí, o čem tušší, že by jeho nadpa-
stýři bylo nemilé, proň pohoršliwé a že by ho
lásky i důwěry jeho pozbawilo. Slowem —
ono nadpastýře swého wěrně poslouchá —
a poslušnosti tou Církew sesiluje se a utěšeně
zkwétá. Takowéto city synowské oddanosti byly
duchowenstwu českému po 130 let neznámy;
newědělot ono a nezkusilot po tak drahný čas,
co biskup jest; každý o swé ujmě dělal, jak se
mu zachtělo, wěda že nad ním nebdí pozorné
oko; a odtud dá se wyswětliti, proč nyní tak
mnozí z kněžů ke schůzkám od arcibiskupa usta-
noweným co k něčemu neobyčejnému se dosta-
witi zdráhali a wšemožně spasnému wliwu
arcipastýře swého wyhýbali, což owšem ne-
mohlo býti leč na škodu jejich wlastní jakož
i na ujmu stádce jim swěřeného. Takowýmto
mnohých kněžů wyhýbáním nedal se wšak arci-
biskup od započatého díla odwrátiti, alebrž
usilowal i tyto wyhybawce a ostychawce k
sobě důwěrou připoutati.

Když pak se domníwal, že tímto prostřed-
kem už duchowenstwo swé dostatečně poznal,
přikročil k tomu, aby podlé přání a wyzwání

papežowa synodu duchowenstwa českého w Praze swolal, a k tomuto účelu žádal i powolení sněmu toho u krále Maxmiliana. K nemalému ale wssech katolíků překwapení a k nesmírné bolesti arcibiskupa dána na žádost tu r. 1567 záporná odpowěď od krále, který bez pochyby wíce k upokojení protestantůw, nežli ku prospěchu Církwe katolické prohlídaje jednal, i rozhodnul proti nařízením sněmu Tridentského. Tímto nálezem odepřel proti wssí sprawedlnosti arcibiskupowi, čeho si přece i luteráni i Bratří w zemi české bez rozpaků dowolowali. Později owssem Maxmilian před nunciem papežským se twářil, jakoby arcibiskupowi byl přiwolení swé k synodě udělil, a tento sám toliko swou nečinností daného powolení byl nepoužil. Nesmírná to zajisté byla pro arcibiskupa bolest, když před nunciem kardinalem Komendonem w Němcích dlícím, se přinucena widěl jednání swé osprawedlniti a prawou příčinu zdánliwé nečinnosti swé udati.

Neméně hořkých nesnází způsobeno arcibiskupowi r. 1565 žalobou konsistoře kalissné u krále Maxmiliana, že její žáky na kněžstwí poswětiti nechce. Král utrakwistům wyhowěti chtěje wyzwal arcibiskupa, aby se z takowého odpírání zodpowídal. Načež tento zkrátka a bez obalu králi wyličil staw wěcí řka: že nedáwno k němu 35 kandidatů utrakwistických přisslo se žádostí, aby je poswětil na kněžstwí; on že na to dwě hodiny jim wykládal důstojnost a swaté záwazky úřadu kněžského a znamenaje že k úřadu tomu jesstě nedospěli, že

jim toliko čtyry menšší poswěcení dal, ačkoli ani k těmto nižšším stupňům úřadu duchowního nebyli dozráli. Dwa dni po tomto wýkonu že přišli k němu administratoři konsistoře pod-obojí a wyčítali prý mu, že dwouhodinným pončowáním swým žáky jejich jim odlouditi chtěl a tak že mu pernou práci spláceli trpkým newděkem. Mimo to že tato konsistoř kališšná jemu swazek dekretů sněmu Tridentského neotewřený nazpět poslala a zjewně ukazuje, že arcibiskupa za swou hlawu neuznáwá, a přece že žádá, aby žáky její, rowněž tak prawomocnost jeho popírající, co arcipastýř poswětil na kněžstwí. On tedy že to králi samému podáwá na rozum, aby rozsoudil, možno-li w takowých okolnostech udělowati poswěcení kněžské osobám, které Církwi katolickou pohrdají a toliko na to se poswětit dáti chtějí, aby tím bezpečněji proti ní brojiti a ji podwraceti mohli. Nedáwno že také do Prahy stihl kardinal Kommendone co papežský legat žádaje, aby kališšníci nyní swému slibu dostáli, že totiž papeže poslouchati chtějí, poněwadž jim kompaktata byl potwrdil; awšak že ani jeden z členů konsistoře, ačkoli k tomu wyzwáni byli, se nedostawil, aby s legatem rozmlouwal a jemu slib poslušnosti učinil. Kterak tedy možná, aby biskup katolický takowým lidem udělil poswěcení kněžského?[4]

Několik měsíců po této události cítila se konsistoř podobojí welikým duchowníkůw swých nedostatkem opět připuzena, s arcibiskupem u wyjednáwání se pustiti a chtíc dosáhnouti cíle

swého činila mu tisíceré sliby, které wssak úplně neuspokojily arcibiskupa, poněwadž patrně byly neupřímné a poslussnost toliko polowičatě w nich se připowídala. Přes to wsse přece arcibiskup, chtěje aspoň začátek nějakého smíření ze swé strany učiniti, kandidatům utrakwistickým poswěcení kněžského udělil. Ježto ale powolné toto arcibiskupowo jednání bez žádostného zůstáwalo wýsledku, tedy uznáno w Římě za potřebno, nedáwati zbraně konsistoři kalissné do rukou proti Církwi katolické a Pražskému arcibiskupowi zapowězeno, kandidaty podobojí swětiti; bez toho, co se w kompaktatech od kalissníků žádalo, totiž rozdáwání wečeře Páně pod obojí, směl nyní každý katolický kněz činiti a tudyž zwlásstních kalissných kněžů jakož i zwlásstní kalissné konsistoře nebylo už wíce třeba. Zásada tato římská byla zajisté welemoudrá, plná důsledné prawdy, jelikož ke zničení odbojné konsistoře kalissné směřowala, a zásada ta byla by zajisté pod rázným Ferdinandem I. žádoucného owoce wydala; ale pod slabým Maxmilianem, kterýž mimo to jesstě protestantům nakládal, newedla k žádostnému cíli. Přiwrženci konsistoře kalissné, jak dále uwidíme, nepřidružili se Církwi katolické, nýbrž učiněni jsou úplnými a rozhodnými protestanty.

§. 29. Biskup Olomoucký Wilém Prusinowský z Wičkowa (1565—1572).

Božská prozřetelnost, která wždy nad katolickou Církwí bdí, zbudila diecési Methodowě přewýtečné ředitele práwě w takowý čas, kdy

toho nejswrchowanějssí byla potřeba, an wláda zemská Církwi proti jejím odpůrcům žádné ochrany a podpory neposkytowala a ředitelstwo Církwe Morawské toliko o swou wlastní sílu se opírati muselo. Takowými wýtečnými biskupy byli beze sporu: Wilém Prusinowský z Wičkowa (1565—1572), a Stanislaw II. Pawlowský z Pawlowic (1579—1598), k nimž se ku konci tohoto století důstojně družil Frantissek kníže z Dietrichstejnů, kardinal (1599—1636), který aspoň do roku 1620, tedy w době nejbouřliwějssí na swou wlastní sílu odkázán byl. Wznessení mužowé ti s wroucnou bohonadsseností a bohatýrským duchem chopili se poswátné zbraně církewní a bojowali co udatní Makabeowé boje Páně, stojíce co diamantowá zeď proti útokům zuřiwých nepřátel Církwe a hráze kladouce proti powodni záhubného bludstwa.

Prwý z nich, Wilém Prusinowský z Wičkowa, pocházel ze starého rodu rytířského na Morawě. Prodělaw wyšssí studie na wysokých sskolách Padowských s wýtečným prospěchem a obdržew od tamních doktorůw a profesorů wyswědčení wzorného, wezdy neúhonného chowání: stal se brzo po swém náwratu do wlasti kanowníkem Olomouckým, a později probosstem nejprwé w Kroměříži, nápotom w Brně a Litoměřicích a co takowý byl jednohlasně od celé kapitoly stoličného chrámu w Olomouci r. 1565 za nástupce † Marka Kuena na stolci sw. Methoda zwolen a od Papeže Pia IV. potwrzen. Co

krásné dary a wlastnosti zdobily usslechtilou dussi jeho newssední ostrowtip a důmysl, neustálá činnost a důrazná i nezlomná wůle, swrchowaná nadssenost pro wíru katolickou, rekowská neohroženost, která se žádné těžkosti, žádných překážek, žádného odporu neleká a wsselíká protiwenstwí a příkory bez rozpaků podniká. Jemu skutečně ze wssech stran těžkosti a překážky se nawalowaly co hory, bylok mu ustawičně plouti proti proudu, aniž kdy oddechu přáno mu we krutém zápasu: ale on setrwal pewně a neoblomně co skála weždy pamětliw prawdy: Bez boje není witězstwí, bez witězstwí není koruny. Což přichází bez těžkosti, už to nemůž býti cnosti. Cnost těžkosti se neleká, a w protiwenstwích neheká.

Dosazen na stolec sw. Methoda co biskup uminil sobě a přislibil i kapitole wolební, že seminář pacholecký a knihowny zařídí, že na swých biskupských farách nikde ženatých luteranských duchowníků trpěti nebude a že wesskero jmění z důchodů biskupských nabyté stoličnému chrámu Olomouckému záwětem odporučí. Wolen jsa na biskupstwí počítal teprw 31. rok wěku swého. Už w témže letě, co wolen byl a poswěcen na důstojnost welepastýřskou, wssim důrazem hájil práw Církwe katolické proti mohútným a četným odpůrcům. Roku následujícího nemoha sám celou rozsáhlou diocési swou (wesskerou Morawu a díl Slezska) wisitowati, ustanowil k tomu také probossty Olomouckého a Brněnského, Matěje a Jana Grodeckého z Brodu, a wssem duchowním napo-

ručil, by kázali lidu pokání příčinou nastáwajících hrozných wálek tureckých. W témže roce wymohl toho také na Maximilianowi, že obnowil mandat čili rozkaz Ferdinanda I., jímž naporučeno, aby swětssí kolatorowé čili zadawatelé far swou ochranou se farářům wěrně propůjčowali, jim sami desátek powinný dáwali a dáti naporučili, jelikož duchowenstwo tehdáž jiných důchodů ke swé wýžiwě nemělo; dále aby na swých panstwích žádných nepořádkůw a odchýlek od wíry katolické wyjma staré kalissnictwí netrpěli. Podobně wymohl též na Maximilianowi dekret (1567), aby knihy w Norimberce a jinde w cizině tisstěné, zlássť protestantské bible, na Morawu se nezawážely. Bohužel že tyto dekrety toliko na papíře zůstaly, an wláda pokrokům protestantismu brániti nezamýsslela. Neunawný bisskup wsse sice činil seč byl, pilně wisitowal diecési swou, napomínal, káral spůsobem aposstolským, awssak přes to wsse namahání jeho sekty mocnými pány podporowány jsouce množily se a bujněly jako koukol, protestantské bible a spisy dowážely a rozprodáwaly se bez ostychu, katolické pak náboženstwí a papež dáwány w posměch přečetnými rouhawými písněmi a spisy.

Tím wssak neohrožený bisskup nedal se od swých bohumilých zámyslů a jich prowedení odstrassiti, alebrž práwě na tomto odporu pružila se duchowá síla jeho. Byltě on pamětliw zlatých slow welikého papeže Řehoře VII. řkoucího: „Jako mezi choulostiwými strach jednoho pohání, aby nad jiné hanebněji utíkal, tak

mezi zmužilými rozharáwá mužná hruď jiného, aby nad jiné udatněji jednal. Kdo w zápasu o wíru Páně se těšší, že mezi prwními bojowníky stojí, jest Bohu wítěziteli nejbližšší a nejhodnějšší.' — Hned r. 1566 káral důrazně zemského podkomořího pana Jetřicha z Kunowic, který se neostýchal bisskupowi na wzdory sektu protestantskou z Němec, tak nazwané Swenkfeldiany, w Olomouci w ochranu bráti. Pak naléhal snažnými prosbami na císaře Marmiliana, aby w Morawských městech, jmenowitě w Brně a Olomouci, netrpěl žádných nowot náboženských, a wojenským kazatelům protestantským na místech weřejných kázati zapowěděl, protože tím dáwán podnět k rozjitření a bouření lidu, jak se práwě tehdáž bylo w Olomouci událo.

Nahlížeje jasně, jakou wáhu a nesmírný wliw dobře zřízené sskoly katolické mají, nessetřil k jejich rozkwětu žádných oběti, a tudyž sskolu u stoličného chrámu od bisskupa Kuena založenou hojnějssími důchody nadal a její spráwu dowedným rukoum Jesuitůw odewzdal. Podobně učinil se seminářem kněžským, jehož řízení tomutéž řádu swěřeno, a k opatření dostatečné wýžiwy pro členy jeho wypůjčil si od opata u sw. Vincencia we Wratisslawi, Jana Cyra, 2000 dukatůw a 1500 saských tolarůw. Už předchůdce jeho Kuen byl Jesuity do Olomouce powolal, by jich wydatné pomoci w zápasu s protestanty použil; nebylo mu wssak možná jim hned také stálý byt neb kolej wykázati. O to se welemoudře postaral

Prusinowský. Nebo r. 1567 odewzdal jim a ku potřebám řádu toho připůsobil klásster Minoritský tenkráte welmi sesslý, w němž toliko jeden frater jesstě přebýwal a k tomu přidal jim i chrám panny Marie sněžné, o němž se wyprawuje, že slawný wítěz nad Tatary, Jaroslaw ze Šternberka, jej r. 1241 wystawěl. Nad to wykázal Prusinowský koleji té Jesuitské jesstě 500 morawských zlatých, z nichž každý 30 grossů platil, co důchody ročné pro pět osob. Mimo knihy mnohé darowal Jesuitům též zahradu na náměsstí a wliwem swým pohnul i Wratislawa pána z Pernsstejna, že dowolil Jesuitům wolného použíwání swé četné bibliotéky w Towačowě.*)

Znamenaje, jaký náramný wliw sskoly protestantské na pány Morawské mají, kteří swou mládež buď do ciziny mezi protestantské Němce posílali aneb sami sobě doma we wlasti pod sprawou welewzdělaných učitelů sskoly zařídili,

*) Že Prusinowský řád Jesuitský wssemožně podporowal a jemu nejdůležitějssí ústawy swěřil, tomu nikdo se nebude diwiti, kdož wí, že swětské duchowenstwo, které nyní literarnou činností nad jiné wyniká a wíce spisů wyplozuje nežli sami jesuité, tenkráte skrowničkou wzdělanost mělo a kromě toho i na mnoze smýsslením protestantským narusseno bylo; Jesuité pak skoro wýhradně sami celou wědu katolickou pěstowali a učeností wýtečníkům protestantským nejenom se wyrownáwali, nýbrž je i tytýž přewyssowali. Mimo to bylo jejich hlawním úkolem, w zápas wstoupiti s protestantstwem a jemu na žiwot odpowěditi. K dosažení tohoto účelu se ustawičně we sskolách swých zbrojili a we zbroji duchowní cwičili i také nowé zbrojence pod swatou korouhew Církwe katolické shromažďowali. O ně tedy mohl se katolický biskup we swé činnosti zcela bezpečně opírati a odtud se i wyswětliti dá, proč také wýtečný Prusinowský pro jejich podporu žádného nákladu nesseřil.

neopomenul wýborný biskup současně druhé semenisko pro sslechtické jinochy založiti a správu jeho témuž welespůsobilému řádu Jesuitskému odewzdati. Jak mile ústaw ten zaražen, wyzwal wssechnu sslechtu země, aby swou mládež na tuto wzornou sskolu posilala. Takowé wyzwání u. p. poslal r. 1567 Opawskému hejtmanowi zemskému Štěpanowi z Wrbna, Janowi Bruntalskému z Wrbna, panowi Berkowi z Lipé-Richenburku a panu Janowi Kropáčowi Newědomému, jemuž mezi jiným (r. 1569) takto pisse w jazyku česskomorawsském, w němž skoro wýlučně psáwal: „Aby syn (Kropáčůw) už sskolu o zem nedal, nebo kdo čemu se naučí, na tom těžce nenese, a umění stojí někdy za statek a weliké bohatstwí, lidé učení we wssech národech a mezich i mezi pohany swět sprawowali, sprawují a pokud stane, sprawowati budou;... nohy přes kůň přewěsiti, kwasiti a rozkosse prowozowati, čas a wěk swůj mrhati, samo se naučí." — Wyzwání toto biskupowo nebylo hlasem wolajícím na poussti; asi 20 jinochů sslechtických brzo w ústaw ten wstoupilo, jehož spráwa z počátku swěřena třem toliko jesuitům, kteříž mimo sskolní wyučowání obstaráwali i zaopatřowání nemocných a duchowní spráwu w káznicích. Ústaw ten tak rychle zkwétal, že r. 1569 už počet Jesuitůw při něm na 22 údů zrostl, we kterémžto čase také řeholníci tito do býwalého klásstera Minoritského wtáhli, kde w ssesti třídách asi 225 žáků w rozličných předmětech cwičili. Roku následují-

cího wykázal jim biskup ročně 2000 zlatých z důchodů swých na panstwí Wyškowském a opatřil jejich chrám drahocennými ornaty a stříbrným nářadím.

Nekatolíci owssem na Jesuity, tyto tehdáž nejspůsobilejssí odpůrce a přemožitele swé, náramně newražili a je wssemožně osočowali, dobře tussíce, že práwě tento řád hadowi kacírstwí nejmohútněji na hlawu sslape. Protož také r. 1571 a 1572 jim při dostawowání koleje wsselijaké překážky a nesnáze činili, aby co nejwíce možná úspěchu jejich bránili; awssak přese wssechny příkory ty otewřeli Jesuité přece r. 1574 zde nowý běh filosofický a jak kolej tak i jejich akademie byla na slowo biskupowo od papeže i od císaře tou měrou potwrzena, že, kdo na této sskole učiněn mistrem, za takowého uznán byl i we Wlassích, w Německu a we Francouzích.

R. 1573 učinil wýsse uwedený Wratislaw pán z Pernssteina, kterýž wliwem biskupowým se přítelem Jesuitům stal, fundaci na 400 zlatých pro wzdělání pacholíků ze swého panstwí na koleji Jesuitské. O toto nadání opírajíce se řeholníci dotčení už r. 1574 nowé od biskupského nezáwislé semenisko pro pacholíky otewřeli, kteréž napotom welmi utěsseného rozkwětu dosáhlo, protože papež zde r. 1579 dewatero učinil nadání na 50 pacholíkůw ze Šwedska, Norska, Dánska, Pruska, Liwonska, Ruska a Uherska (na každého žáka po 20 tolarech ročně), aby wycwičeni dokonalého nabywsse w těchto zemích, pokud možná, co ka-

16*

toličtí misionáři působili; a hle! už ku konci téhož roku bylo zde 26 žáků (10 swedských, 3 russtí, dwa porýnsstí, a sseft uherských). Současně učinili zde i bohatí Fuggerowé z Augsburku nadání pro deset pacholíků chudých z téhož města.

Tak utěssené wznikaly a zkwétaly ústawy katolické pod wýbornou správou horliwého welepastýře Prusinowského a dojista byla-by katolická Církew na Morawě stwělé triumfy slawila, kdyby wláda swětská jen poněkud swaté snahy ussslechtilého biskupa byla podporowala. Ku probuzení a otužení církewního žiwota uchopil se wýtečný welepastýř také prostředku, jehož sněm Tridentský byl předepsal. Nařízeno totiž na tomto sněmu wssem biskupům, aby swé podřízené duchowenstwo na synodách (poradách církewních) kolem sebe shromažďowali, jelikož w poradách takowých wědomí církewní se ožiwuje, nadssenost pro wíru katolickou se budí i rozhárá wá, a mrawní kázeň se welmi powznássí. Ale slawení synod potkalo se w zemi, kde už wětssina obywatelstwa byla nekatolická, s welkými nesnázemi. Nekatolíci wssicknì powažowali synody takowé, ač je sami pro sebe odbýwali, se strany katolické co útok na sebe a wssemožně k tomu pracowali, aby jich slawení katolíkům učinili nemožné. Toho hned také zakusil bohonadssený Prusinowský, když w postě l. 1568 zasedaje při soudu zemském několika pánům swůj úmysl sdělil, že synodu slawiti chce, a spolu pány ty wyzýwal, aby wessskeré duchowenstwo ze swých statků na

dotčenou synodu do Olomouce poslali. Pánowé ti wyzwání to welmi nemile přijali a úmysl ten biskupůw sdělili členům šlechty protestantské w Brně prodléwající. Ti hned o náwrhu biskupském rokowali, a pan Jetřich z Kunowic hlawní přítel a ochránce protestantůw, při zasedání soudu zemského dne 23. března dal we jmenu ostatních pánůw biskupowi na jeho náwrh o slawení synody zápornou odpowěď dokládaje, že prý synoda jen podnět dáwá ku pohoršliwým sporům a různicím, jimiž pokoj země se ruší a že ku swolání synody toliko prý císař, co hlawa wesskerého křesťanstwa práwo má a to jen s přiwolením téhož křesťanstwa. Ano opowážliwec ten přidal i důtky biskupowi řka: „Když jste nedáwno mandat wymohl, jímž wám dowoleno, kněze před sebe powoláwati na soud, způsobilo nám to nemalých obtíží, které až posawad ani odstraněny ani zmenšeny nejsou. Mimo to wymohl jste mandat, že spisy učených bohoslowcůw (protestantských) zde w markrabstwí prodáwány býti nesmějí, z čehož widno, že prawdu (co protestanti totiž za prawdu mají) potlačiti chcete. Nepřestáwaje ale ani na tom wssem, zapowěděl jste i sbory (jak Bratrůw, tak jiných protestantů) na biskupských lénách, čehož nikdo z wassich předkůw nečinil. Wěztež tedy, že my toho, co nám Pán Bůh dal, staň se co staň, nikdy wíce se newzdáme."

Takowá urážliwá odpowěď dána biskupowi sedícímu w Brně při soudu zemském uprostřed stawůw Morawských, a ku podiwu!

ſkoro wſſickni páni a rytíři wyjma marſſálka zemſkého, pána z Lippého, wyjádřili ſe, že s pánem z Kunowic ſe úplně ſhodují a ſynodu tu zabraňují. Tak rozuměli páni ti ſwobodě náboženſké. Čeho wſſem ſektám přáli, odbýwání totiž ſynod, jediné katolické Církwi odpírali, a důſtojného biſkupa nad to jeſſtě hrubými wýtkami obſypáwali. Náramně ale zmýlili ſe pánowé ti, w té-li ſe doměnce kochali, že welepaſtýře katolického od dalſſích kroků ku prowedení účelu toho odhrozili. Rázný biſkup celé toto ſwéwolné a na nejwýš neſprawedliwé jednání pánůw a rytířůw žalowal důwěrníkem ſwým doktorem Kerſtmanem ciſaři Maxmilianowi we Wídni. Ten wſſak žalobu biſkupowu bohužel odewzdal rádci ſwému Mikuláſſi Walterowi z Waltersberka, zahořelému to nepříteli Církwe katolické a nejhorliwějſſímu podporowateli wſſeho nekatolického. Nebo tak tomu chtěla tehdejſſí moda čaſu, podlé níž jenom ten za oſwíceného a ſſlechetného pána pokládán, kdož katolíky utlačowal, pohaněni a úkory jim činěné chwálil a wſſemožně proteſtantismus podporowal, jakož až podnes nejedni wzdělanci, jenž wyšſſí poſtawení we ſpolečenſtwu zaujímají, tím ſwou tak řečenou humanitu (lidſmilenſtwí) projewowati ſe nerozpakují, že ke wſſem jinowěrcům jſou plni ſladké wlídnoſti, plni dobroty a přiwětiwoſti, k rozhodným katolíkům wſſak plni hořké záſſti a jízliwé nenáwiſti, wſſelikého ponížení Církwi katolické přejíce a její duchowenſtwo uſtawičně z fanatismu (ſſílené horliwoſti) ob-

wiňujíce, ačkoli wlastně oni, aspoň proti wíře katolické, nejwíce fanatismem hárají.

Dotčený rádce císařůw, pan Walter z Waltersberka, zuřiwý to protiwník wšeho katolického, wylewal žluč swou nad žalobou biskupowou proudem řečí utrhačných a zlolajicných i doložil, že dá biskupowi we jmenu císařowu takowou odpowěď, aby mu na wždy zašla chuť, na pány protestantské podobnou u císaře zadati žalobu. Ale i tento odpor zuřiwců šílených, welikou mocí wládnoucích, neodstrašil rekowského biskupa od poswátného úmyslu. Ke dni 10. máje powolána od něho do Olomouce synoda. Porada tato církewní slawena we stoličném chrámu s největším církewním leskem. Biskup sám oslowil shromážděné duchowenstwo stručnou sice ale jadrnou řečí. „Neníť, wece nadšený welepastýř, neníť kdy leniti a ruce w klín nečinně skládati, jak to bohužel u předkůw namnoze se dálo: ale přišla doba horoucího zápasu duchowního, w němž třeba wšecku sílu napnouti a s chrabrostí neobyčejnou bojowati boje Páně.“ Na to sloužena slawná mše sw., po níž na kazatelnu wystoupil jesuita Laertius, jenž předewším wznešený wýznam a důležitost synod wykládati se jal. Po něm co řečník wystoupil jesuit Adam Cornutus (Roh), jenž článek o Církwi římské co wšeobecné a samospasné wyswětlowal a odůwodňowal. Na to welel biskup jesuitowi Konradu Gelberowi čísti nákres stanow kázně, o nichž se mělo rokowati, poněwadž co prawidla kněžského ži-

wota platiti měly. We čtení a rozbírání článkůw těchto po dwa dni pokračowáno, a nejednou na duchowní přítomné podána otázka, nemají-li co proti stanowám těm namítati. Spolu wssem dána wolnost, upřímně bez obalu swé náhledy o nich wyjádřiti. Když ale nikdo nic proti nim nenamítal, powažowány jsou stanowy ty za přijaté. Biskup wssak, jsa wýborný znatel srdce lidského a dobře nahlížeje, že nejsou wssickni uwnitř srozuměni a uspokojeni, aniž dosti utwrzeného wědomí katolického mají, opět a opět každého zwlássť wyzýwal, aby má-li co namítnouti, netajil toho w srdci, alebrž bez ostychu to na jewo pronesl. Awssak přese wssecko laskawé wyzýwání biskupowo, jenž co otec ke swým synům mluwil, nikdo se neodwážil odporné mínění swé pronésti, jednak z ostýchawosti před welikým shromážděním, jinak z nedostatku potřebné učenosti k zastáwání swého náhledu. Pročež starostliwý biskup sám několik článku, kteréž se mu nad jiné důležitějssími býti zdály, k disputaci wytknul, a když nikdo k odporu se nepřihlásil, přewzal jeden z jesuitůw wytýkání a hájení námitek, kteréžby snad proti článkům těm se činiti mohly, druhý wssak námitky tyto wywracel. A když nikdo kromě jesuitů slowa se neujal, zawřel biskup we středu synodu a pozwal welewlídně wssechny přítomné duchowní na oběd k sobě, aby příležitosti nabyl, s nimi důwěrněji jesstě porozpráwěti, jejich náhledy wyslysseti a podlé potřeby ihned oprawiti. Awssak jenom menssina přijala pozwání to, ostatní co nejrychleji

se odklidili, z čehož biskup wssim právem bolestně tussil, že wýsledek synody té nebude příliš skwělý. Aniž se zmýlil wýtečný znatel lidského srdce, biskup bystrozraký. Příčinu nezdaru takowého hlawně hledati dlužno w patronech čili kolatorech far, kteří kněžím na statcích od nich ustanoweným předpisowali, co a jak kázati mají a jen pod tou wýminkou jim potřebnou wýžiwu poskytowali, když se podlé jejich wůle a choutek we wssem spravowali. Duchowní ti wěděli dobře, že jejich páni kolatoři, kteří na soudu zemském w Brně biskupowi při náwrhu synody tak urážliwě odporowali, nyní stanow té synody neuznají a nikterak nepřipustí, aby se podlé nich w žiwotě postupowalo. A tak se bohužel i stalo. Celá swatá snaha biskupowa zůstáwala na wětssím díle bez wýsledku, protože pánowé swětssí tehdáž jen bujnosti swé howíce neměli dobré wůle, aby s biskupem wýtečným ku blahonosným účelům se spojili a dobrou, swatou wěc podporowali.

Při této příležitosti nemůžeme mlčením pominouti, jaké surowosti se jeden z tak řečených Pikartů t. j. Česských a Morawsských Bratrů, jmenem Nikodem, dopustil, když wzorný welepastýř synodu dotčenou s duchowenstwem slawil. Rádo se katolíkům se strany jinowěrců wytýká, že prý jsou nad míru nesnásselimi a že prawá tolerance (snásselimost) se toliko u nich (jinowěrců) nalezá. Jak náramná to útržka, která se tu katolíkům děje, dokáže i příklad nejklidnějssí sekty, která ze wssech nekatolíků nej-

mírnějším se nesla duchem a přece posmíwawě a rouhawě proti katolickým obřadům i tenkráte wystupowala, kde teprwa zákona tolerančního se domáhala. Míníme zde sektu Bratrskou. Člen sekty této, Bratr Nikodem, přikradl se do kostela, we kterém biskup synodu slawil, a byl wšem schůzkám synody té přítomen. We středu pak, na poslední den totiž, když biskup mši sw. sloužil, opowážil se rouhač ten, co nejblíže k biskupowi se postawiti a když bylo pozdwihowání, zůstal ku pohoršení wšech hrdě státi neklekna sobě, aby tak katolickému obyčeji se porouhal. Biskup zpozorowaw to, poslal k němu sluhu swého a rozkázal mu, aby buď poklekl aneb se z kostela klidil; awšak Bratr Nikodem nechtěl nikterak uposlechnouti, jelikož úmysl měl biskupowi a wšem přítomným zjewně ukázati, že swátosti katolickou pohrdá. Po dokonané mši sw. poslal biskup opět k němu swého sluhu, aby se ho otázal, zdali jest cizinec čili Olomučan. Nestydatý Nikodem wydáwal se za Němce, čím wlastně říci chtěl, že protestantem jest; nebo německý žiwel byl tenkráte u nás hlawním representantem protestantismu, ač i mezi Němci, owšem jen pořídku, někteří byli katolíci. Bohužel že dobrý biskup měl i takowé sluhy, kteří se na oko dělali katolickými, za hřbetem jeho wšak katolickým obřadům se rouhali a protož i drzostníka Nikodema ještě k sobě pozwali, jeho surowé a rouhawé počínání w chrámu schwalowali a nejlepším winem biskupowi ukradeným jej častowali připíjejíce jemu co slawnému hrdinowi.

Tak býwá někdy nejšlechetnější pán hanebně klamán a podwáděn od podlé sběře, která by okamžitě z domu jeho wymrskánu býti zasloužila. Spolu pak widěti z příběhu tohoto, jak se tytýž se strany nekatolikůw té tak od nich wychwalowané toleranci čili snášeliwosti ke katolíkům wyrozumíwá. Nemůže se owšem od jinowěrce žádati, aby něčemu se klaněl, čeho za wěc Božskou neuznáwá, awšak netřeba mu také, aby jako onen bratr Nikodem do chrámů katolického se wloudil a tam rouhawým jednáním katolíkům pohoršení dáwal.

§. 30. Ostatní zápasy biskupa Wiléma Prusinowského.

Prawili jsme, že četný německý žiwel w Olomouci jakož i jinde na Morawě byl skoro weskrze protestantský; protož naporučil horliwý biskup Jesuitům, aby we třech kostelích německy, we swé koleji pak morawsky kázali. Mimo to nařídil, aby i odpolední křesťanské cwičení wykonáwali a též na wenkowě misionářská kázaní činili. Wšemu tomu s welikou ochotou se Jesuité podwolili a s neunawnou pilností i wytrwalostí o spáse bloudících pracowali. Sám biskup je w tom we wšem swým příkladem předcházel a náčelníky nekatolíkůw, jako Blahoslawa, starostu Bratrůw a jiné ku společné rozmluwě wyzýwal, chtěje mírným prostředkem nejprwé je samé a pak skrze ně i jejich příwržence získati prawdě. Slowem: wýtečný biskup wida že o wládu se opírati ne-

může, napnul wšechny síly swé a wšech se chápal prostředků mrawních, aby bloudící nazpět do lůna prawé mateře duchowní přiwedl. Ale protestantismus byl tehdáž i we wlasti naší w moc politickou už příliš mohutnou wzrostl, než aby se byl pouze horliwým wyučowáním a kázaním dal wykořeniti. Blahoslaw nepřijal biskupowa wyzwání a tím se i lepšímu poučení o wíře křesťanské úmyslně wyhnul.

Swrchowaná pak newole protestantů proti takowému wyučowání ukázala se w Opawě r. 1569, kde wšak spolu biskupowi poskytnuta příležitost, aby neohroženost bohatýrské mysli swé w obdiwuhodném projewil lesku. Horliwý welepastýř zawítal totiž roku dotčeného s dwěma jesuitama, Magem (Machem) a Štěpanem Rimelem do Opawy, aby tam misii poswátnou wykonal a nadšeným hlásáním prawdy obywatelstwo nekatolické zase k náwratu do Církwe pohnul. Otec Štěpan počal w hlawním kostele Opawském kázati, a ani poprwé, ani podruhé, když hlásal slowo Páně, neudály se při tom nižádné wýtržky; když ale po třetí na kazatelnu wystupowal, bráněno jemu w tom od nekatolíků na nejwýše rozlícených a usmrcením mu wyhrožowáno. Biskup zaslechnuw o tomto zbouření, ukázal zjewně, že nezná žádného strachu; nebo bez meškání odebral se s Machem na místo zbouření, aby překážky w kázaní wlídnou k lidu přimluwou odstranil. Awšak zmýlila ho naděje; bez mála byl by biskup sám ukamenowáním žiwota pozbyl; nebo lid protestantskými kazateli rozjitřený počal ka-

menim házeti jak po jesuitech tak po biskupowi; i nezbýwalo jim leč útěkem z kostela swůj žiwot zachowati. To wsse ale neodhrozilo rekowného biskupa od díla započatého. Bez rozpaků a beze strachu rozkázal hned témuž jesuitowi Štěpanowi, jenž w hlawním chrámě kázaní započaw házením kamení zahnán byl, w jiném městském kostele w tomto kázaní pokračowati, a we přítomnosti biskupowě je až ku konci dowesti, což také přese wssecken odpor protiwné strany s hrdinskou odwahou prowedeno. — Kdož by tu neobdiwowal se neohrožené mysli a železné wytrwalosti jak biskupa tak jeho spolupracowníkůw? Rekownost tato připodobňuje Prusinowského welikému biskupu Milanskému, sw. Ambroži, jenž w bouři Arianské co skála nepohnutě stál a hlawní chrám Milanský, jejž Ariáni pro sebe uchwátiti chtěli, swým hrdinským nepřemožitelným odporem pro katolíky zachowal.

Tutéž neohroženost projewil rytěřující biskup Prusinowský při bouření-se četných nekatolíkůw w Olomouci. Byltě sice welepastýř ten surowosti na něm a na jeho spolupracownících w Opawě spáchané císaři Maximilianowi žalowal, byltě jeho prosil, aby takowým nekatolíkůw wýtržnostem a příkorám se strany wlády přítrž se učinila; awssak hudl, jak obyčejně, hluchému; opakowalo se brzo na to (r. 1571) w samé Olomouci totéž, co se nedáwno bylo událo w Opawě. Jak Fisser we swé historii města Olomouce udáwá, bylo prý zde až do r. 1570 čtrnácte sekt. Neka-

tolici tito ustawičně se rotili a jitřili, že jim nedowolowáno od biskupa, aby mrtwoly swojich souwěrců na hřbitowě katolickém pochowáwali, čehož oni úsilowně a bouřně se domáhali, wyhrožujíce biskupowi usmrcením, pakli k žádostem jejich nepřiwolí. Surowá drzost jejich rostla, an jich w záměrech takowých celnější osoby města nemálo podněcowaly, jako n. p. protestantský měšťanosta Adam Hirsch, Šebestian Handl a Dr. Jiří Kornor, kteří bez pochyby sami jsouce z Německa protestantského také odtud swé souwěrce německé bez přestání do Olomouce landili, a we swých wlastních domech jim schůzky držeti dowolowali, aby jenom strana jejich počtem zmohutněla a proti katolíkům tím směleji wystoupiti mohla.

Jaká to ohromná práce pro katolického biskupa uprostřed tolikera sekt na nejwýšše zarputilých a ke wšem zločinům odwážných. Ale ani tím nedal se skalopewný welepastýř we swých bohumilých úmyslech rozwiklati. Cokoliw za prawé a pro wíru katolickou prospěšné uznal, od toho neupustil, byť odpor takowý byl samým hrdlem zaplatiti musel. Zajímawo jest slyšeti, kterak tento hrdina we dlouhém českomorawském listě císaři Maxmilianowi wšecky rejdy a šmejdy tehdejších protestantů w Olomouci wyličuje a spolu swou hlubokou nad tím wyjadřuje bolest, že už wšech mírnějších prostředků wyčerpal, aby pohoršliwé pochowáwání nekatolíkůw na hrobitowě katolickém zamezil, že wšak přes to wše důwěrníci od protestantůw k němu wyslaní, Dr. Haase a

Jan, písař městský, jemu wýhrůžčiwé činili wýčitky we jmenu strany nekatolické w Olomouci, zřejmě na srozuměnou jemu dáwajíce, že budoucně i jeho žiwota se šetřiti nebude. „Já pak", dokládá biskup, „odwětil jsem jim: že jest mi lehčeji upadnouti w ruce lidské nežli w ruce Boží; byť mne oni rozsekati chtěli, že mně powoliti k tomu nenáleží; chtějí-li mne zamordowati neb zabiti, že toho wůli a moc mají, já jim sám osobně se brániti nechci, ani aby jiní mne brániti měli, k tomu přijíti že nedám." Wěru, jsouťě to slowa úplně biskupa katolického dostojná! Rekowská zajisté a obdiwu hodná mysl, která w nich se obráží, bezděky nám připomíná neohroženost welikých biskupůw z prwních křesťanských století np. Ignacia, Polykarpa, Cypriana, Athanasia, Basilia a j., kteří jako diamantowá nepronikmutelná zeď proti zuřiwým útokům nepřátel Církwe Boží se postawili, ani okamžením se nerozpakujíce statky i žiwoty swé pro ni nasaditi, a tím dokázali, že láska jejich ke Christu a milené choti jeho Církwi mocnější jest nad smrt, horlení jejich pro ni twrdší nad peklo, a že wody mnohé (strasti nesmírných) nemohou lásky té uhasiti (Píš. Šalom. VIII. 6).

Bouře tyto za příčinou zapowězeného pochowáwání mrtwých protestantůw na hřbitowech katolických umírnily se poněkud w Olomouci, když nekatolíkům wykázáno zwláštní pohřebiště. A slušno dojista, aby ti, kteří po celý žiwot od katolíků zarputile se dělili, také po smrti od nich odděleni zůstali.

Když tak jedna záležitost pořízena, obrátil horliwý biskup zřetel swůj k jiným potřebám časowým. Němečtí protestanti swým katolickým národowcům wytýkali, že nemají překladu písma sw. w takowé hojnosti jako oni a že tedy duchowně welmi znuzili jsou. Biskup chtěje swůdnou námitku takowou s kořenem wywrátiti, dal překlad nowého zákona od Emsera, německého kněze katolického nedáwno shotowený w Ríse na swůj náklad wytisknouti a ssířil ho mezi katolíky.

Jelikož podrýwáním wíry i mrawnost weřejná zkázu brala a zlásstě stydliwost a cudnost — tyto hlawní znaky oprawdu křesťanského žiwota — mizely: domáhal se toho wzorný biskup r. 1566 u magistratu Brněnského a Olomouckého, aby z obou hlawních měst Morawských wykázány byly drzostné wilnice, které sice kapitola biskupská ze swých statků wypudila, kteréž ale za to do měst dotčených se utekly a zde na statky městské ochotně přijaty bywsse dobré mrawy lidu pospolitého porussowaly a tudyž i časný blahobyt jeho podkopáwaly. A když těchto domluw se strany rad městských nedbáno, opakowal je biskup pečliwý roku následujícího tím důrazněji. Tím owssem oswědčowal se biskup wětssím a prawějssím býti přítelem národa, nežli powolné raddy městské, které jemu takowé záhuby mrawní i tělesné z lichého lidumilenstwí přály.

Nejwíce pak a přede wssím k tomu prohlídal pečliwý welepastýř, aby duchowenstwo jemu podřízené žiwot neúhonný wedlo, w čemž

jemu sám co swice wzorně switil. K dosažení účelu toho kromě jiných už wýsse uwedených prostředků (synody, wisitace) powolal r. 1570 o swatém Hawle do Olomouce wssechny opaty a probossty klássterů, jakož i plnomocníky klássterů jeptisských, aby s nimi o zachowáwání přísné kázně a žiwota oprawdu řeholného porokowal. Tolikéž dříwe už naporučil probosstowi w Brně, Janowi Grodeckému z Brodu, aby we jmenu jeho powolal wssechny faráře kraje Brněnského na poradu k sobě a s nimi o weledůležitých wěcech náboženských, jakowéž jemu byl wytknul, společně pojednáwal. We wssech schůzkách těchto, jak w Olomouci tak w Brně, bisskupským přičiněním pracowáno k tomu, aby katolické duchowenstwo pojawssi weledůstojnou ale spolu weleneſnadnou úlohu swou pro swatou wěc katolickou ohněm wyssí nadssenosti se rozhárało a wzorný žiwot wedouc udatně a neohroženě wstupowało w tuhý zápas s četnými tehdáž a welmi zarytými bludaři.

Kromě této horliwosti w církewních wěcech oswědčowal se wýtečný bisskup také wěrným a poslussným býti poddaným císaře i krále swého, ačkoli tento tak málo swaté snahy jeho podporowal, anobrž jemu swou wrtkawostí a bezráznosti jesstě překážky zawalowal. Z naporučení císaře Marmiliana wykonal welmi obtížné a nákladné ssestiměsíčné poslanstwí ke králi polskému w Lublině, maje s sebou četný a slawný průwod, w němž byl i Jan z Maltzahnu, pak swobodný pán z Wartenberka, a

mnoho jiných šlechticů. Nicméně wystříhaje se zbytečného rozhazowání a maření důchodů, při ohromných wýlohách na účely církewní a náramné štědrotě k chudým, přece moudrou šetrností a hospodárností statky biskupské zwelebil a důchody z nich o několik tisíc zlatých rozmnožil.

Než dlužno ještě jeden zápas wýborného biskupa zde uwésti a tím newadnoucí wěnec jeho zásluh a slawy úplně dowiti. Protože Maximilian prosbu Bratrůw o wolné wyznáwání jich wíry odmrštil, domníwal se Prusinowský, že nyní (r. 1565) příhodná zawítala doba, aby nowých nabyl wýhod pro Církew katolickou. Až posud stálo duchowenstwo kališné na Morawě pod dozorem konsistoře pod obojí w Praze. Jelikož ale za posledních let císaře Ferdinanda I. kališníkům přijímání pod obojí dowoleno bylo, a tudyž duchowenstwo kališné za katolické se powažowati mohlo, nechtěl tomu Prusinowský, aby duchowenstwo toto na Morawě pod dozorstwím konsistoře cizodiecésánské stálo, wida w tom ztenčowání swé biskupské prawomocnosti; a proto žádal císaře písemně, aby autorita čili prawomoc konsistoře podobojí w Praze — pro duchowní kališné na Morawě na něho přenessena byla. Císař podal prosbu tu radě swé na uwážení, ale ta co přítelkyně protestantského směru rozhodla proti biskupowi a nedáno mu nic jiného leč pěkná a zdwořilá slowa. Císaři pak namluweno, že takowého prý rozhodnutí třeba pro upokojení luteránůw a Bratrůw, kteří též

pod obojí přijímají. Tak už tenkráte wzdělanci na mnoze oswícenost swou hlawně na tom zakládali, nepřáti prospěchům wíry katolické a úsilowně napomáhati wšem jejím odpůrcům. We wšech čínech a spisech oswícenců dotčených bylo pozorowati jakési koketowání čili milkowání se s protestantismem, a cokoliw tiskem uweřejnili, wše jízliwou nenáwistí ku papeži překypowalo a propagandou protestantskou zapáchalo.

Sotwa se zpráwa o prosbě biskupowě císaři zadané po Morawě mezi duchowenstwem kališným roznesla, lekło se toto náramně, jednak že až posud, nemajíc takořka žádného nad sebou dozorce a pána, žiwot nezbedný a bezuzdný wedlo a nyní na jednou nad sebou pána a dozorce welmi přísného míti mělo; pak že jim welemilo a zcela po chuti bylo, u wíře wolně se pohybowati podlé libůstek swých panů patronů či kolatorů, od nichž w důchodech naprosto záwiseli. Protož nemalá je opět radost projala, jak mile uslyšeli, že biskupowi od císaře dána odpowěd záporná. Ale tato jejich radost podlá — prawíme: podlá, nebok radowali se záhubnému newyléčení swé duchowní choroby, těšili se hanbě swé — netrwala dlouho. Prusinowský nebyl bázliwým sketou, kterýžby jedním odporným krokem wyšších osob byl se odstrašiti dal, on opět swou prosbu u císaře obnowil, když tento na začátku r. 1566 do Augsburku spěchnul, aby tamnější sněm říšský ku příspěwkům na wálku proti Turkům přiměl. W žádosti té líčil biskup staw

duchowenstwa kališnického co nad míru bídný a neřádný stav, že duchowníci ti jsou w mrawních bludech wězí, a wůle wrtkawá a kolísawá, a že wšemu wadám jen tím se odpomůže, když duchowenstwo to na Morawě jeho prawomoci se podřídí a jemu dowoleno bude, i kališnické kněze wisitowati. Tentokráte Maximilian chtěje i katolíkům poněkud příznivým se ukázati, ku prosbě biskupowě přiwolil a nařídil zwláštním mandátem z Augsburku ode dne 26. januara 1566, aby wšecko duchowenstwo kališnické na Morawě dozoru biskupa Olomouckého se podrobilo, a co důwod dekretu toho udán neřádný a nezbedný téhož duchowenstwa žiwot, jenž takowého prý dozoru wymáhá. Spolu pak dáno laikům napomenutí, aby desátek odwáděti neliknowali.

Jak mile toho zaslechli duchowníci podoboji, byli opět welikým leknutím a strachem poraženi; neboť nemajíce dobrého swědomí, báli se jeho bedliwého dozoru a jeho wřelého horlení pro kázeň přísnou. Chtíce takowého jim nemilého dozorstwí se sprostiti, poslali několik swých zástupců do Brna ku pánům, kteříž byli členowé soudu zemského, aby spolu s nimi proti biskupowi wywstali. Pánowé ti, nad míru w bludech rozbujnělí, rádi se takowému odporu přidružili. Jsouce sami hluboko poklesli nechtěli tomu, aby i jiní chorobci mrawně se pozwedli, a co possetilý na horečku trpící neduživec zpírali se proti lékaři, který jediný jejich duchowní chorobu wyléčiti mohl.

Horliwý biskup, sotwa že dekret od Mar-

miliana wymožený uweřejněn byl, hned se také strojil, faráře podobojí wisitowati a je přísné podrobiti kázni. K tomu cíli přišel záhy do Brna a žádal na členech zemského soudu, aby takowému wisitowání žádných nekladli překážek. Sám hejtman zemský ač jinak wšem sektám wolnosti přál a protestantismu weždy nakládal, twářil se přece, jakoby nebyl proti swatému úmyslu biskupowu. Ale nejwyšší sudí země, pán z Boskowic, hned se postawil w čelo odporu. Aby účelu swého tím jistěji dosáhl, shromáždil potajmo kolem sebe pány utrakwistické (luteranské) a Bratrské ku poradě a jal se jim dokazowati, že jedná se tu o wěc, která prý obou jich stran se týká. Ježto rada ta ze samých laikůw sestáwala, nebylo nesnadno úplného souhlasu wšech dociliti. Pán Kropáč, jeden z pánů utrakwistických, oswědčil straně pánůw Bratrských, že rowněž tak Bratrů prý hájiti chce, jako swých souwěrců. Načež Bratrský pan Jan ze Žerotina tuto zdwořilost utrakwistůw podobnou zdwořilosti odplatil, připowídaje utrakwistům tutéž ochranu, jižto oni Bratrům byli přislíbili. Na to wšickni členowé této porady podali stížnost na biskupa hejtmanowi zemskému, kterýž stejně s nimi smýšleje k jejich stížnosti rád se připojil a ji císaři do Augsburku poslal. Tento nawrátiw se do Widně powolal hejtmana Morawského k rozmluwě, kteréž příležitosti dotčený hejtman použiw líčil císaři, jaké rozjitření a zbouření ono nařízení a splnomocnění biskupa Olomouckého w zemi spůsobilo, protože prý

[illegible] (privilegiím) [illegible] „Jestliže [illegible] země, tedy je [illegible] li je pří- [illegible] ci- [illegible] z Augsburku [illegible] tím [illegible] něco ku [illegible] ale je toli- [illegible] jej k [illegible]

[illegible] citatowé [illegible] pánowé již [illegible] že nebudou žádné [illegible] trpěti. Bi- [illegible] tak [illegible] mezi nimi, na- [illegible] počínání [illegible]: „[illegible] jeho kdy w [illegible] bylo se odbýwaly, anebo jeho biskup byl faráře na faru dosazo- wal', tedy také já tedy nedopustím, aby biskup na mojich farách faráře ustanowowal.“ Z wý- roku toho jde patrně na rozum, že pánowé ti se báli, aby přijmi biskup sezwaní na wisitaci [illegible] falešných duchowníkůw od pánůw na faru dosazených je wšechny neza- hnal a jinými dustojnějšími i zachowalejšími kněžími jejich místa neobsadil. Spolu zřejmo, jak zle se rozjídal rak nákazu mrawní we srd- cích tehdejších pánů a duchowníků od nich usta- nowených, a jak těžko bylo i nejšlechetnějšímu [illegible]owi, pro toto na nejwýš nepříznivé po- [illegible] patronatné prowésti žádostné oprawy.

Pánowé swětšští sami mrawně pokaženi jsouce horliwému biskupowi wssecko kazili a spasonosuým opravám jeho wznikn nedali. Bezmezné zabíhání jejich do bludisstě rozličných sekt protestantských potahowalo také duchowenstwo, jemuž fary na swých statkách zadáwali, do téhož bludisstě, tak že málokterý kalissný duchowník na Morawě jesstě podlé starého spůsobu prwých utrakwistů smýsslel. Wětssina jich přiznáwala se ke konfesi Augsburské, a tudyž k luteranstwí přilnula. To wsse biledně práwě w tomto pádu na powrch přisslo, když pánowé Morawssti proti biskupowi se spiknuli, aby bohomilé účely jeho zmařili. Podlé příkladu jejich spolčilo se i duchowenstwo utrakwistické na Morawě počtem asi 200 osob a sestawilo společnou konfesi, která ponejwíce s Augustanskou (Augsburskou) čili luterskou souhlasila. Hlawním jejím spisatelem byl jakýsi duchowník kalissný, jmenem Pawel Akwilin čili Worel Sjednocení toto w jedné konfesi — owssem dlouhého trwání nemělo, protože kajdý duchowník nekatolický podlé chuti swého pana kolatora kázati přinucen byl a protože wůbec w protestantismu síla rozptýliwá wejdy k rozdrobení působí.

Snadno pomyssliti, jaká nesmírná bolest srdce sslechetného biskupa swírala, an wssecky swé swaté úmysly widěl zmařeny a nikde pomoci, nikde zastání nenalezal, ani u těch, kteříž k tomu poswátnou přísahou zawázáni byli. Protož neník se diwiti, že jednak náramným sil napínáním, jinak nesmírným zármutkem

[illegible]

[illegible] i jeho [illegible] u císaře, jenž nad něho wěrnějssího a obětowněјssího poddaného neměl, [illegible] a černili, wssecky [illegible] záměry jeho podezírali a na zmar nawáděli, namlouwajíce císaři na to, že Pruňnowský není prawým přítelem wlasti, že jenom rozmissky a nepokoje trpí. Příčinou přebolestných takowýchto zarmutků trpěl důstojný biskup už od r. 1571 na slezinu (a nebo jakby nowějssí lékaři snad raději řekli, na játra): i slábnul a mdlel rychle jak w nohou tak w rukou, a mdloba ta rostla, když k tomu zlu r. 1572 jesstě kolika a kámen se přidružily. Následkem toho wýtečný welepastýř už w 38. roce [illegible] swého dokonal krátký ale welečinný ži- w Kroměříži dne 16. Junia 1572 a po-

chowán byl dle přání swého w kostele řádu Jesuitského, jejž s obzlásstní milowal láskou. Rozssířila se powěst, že prý od swých wlastních služebníků, tajných to nekatolíků, byl otráwen.

Tak zassla krásná hwězda, která na obzoru církwe Morawské zlatými paprysky swaté bohonadssenosti, neunawné horliwosti a příkladné mrawůw čistoty utěssené zářila; odstoupil z bojisstě udatný zápasník, kterýž neohroženě bojowal boje Páně; padnul wznessený cedr Libanonský, proti němuž wichřice wztekle zuřila. I jásali protiwníci, majíce za to, že w tuhém s nimi boji podlehnul. Awssak bylo to pouhé zdání. Podlehnulo owssem slabé, zemdlené tělo jeho, ale swatá wěc, kterou až do úpadu zastáwal, zwítězila později přece, a za wěrné ač zdánliwě marné jeho rytěřowání pro Církew Boží korunuje ho wěnec nesmrtelné sláwy. Protiwníky pak jeho, jejich hanebný charakter, jejich podlé rejdy a ssmejdy, jejich bezprawí a násilnictwí historie, co pamětnice a soudkyně činůw lidských w čase, na pranýř wystawuje, odsuzuje a wěčnou stíhá kletbou i hanbou.

§. 31. Ostatní biskupowé Morawssti w době Maxmiliana II.

Nástupcem wýtečníka Prusinowského byl jeho důwěrník, jehož jsme už co probossta Brněnského poznali, totiž Jan XIV. Grodecký z Brodu (1572 — 1574). Pocházelť ze starého rodu polského a studowal filosofii a swobodná umění po tři léta w Krakowě,

[illegible] XIII. [illegible]

[illegible] kapitolním [illegible] (Brna) [illegible] Jezuity [illegible] jak w Brně tak w Olomouci podporowal a obohacowal, zwláště tehdáž když po smrti Pru- [illegible] proti koleji Jezuitské nowá bauře se strhla, která jí zkázau hrozila. I dowedl toho u Maxmiliana I. (1573), že nejenom nowé nadání koleje té bylo potwrzeno, nýbrž že koleji té také práwo přiřknuto, na doktorstwí powyššowati a wůbec wšech swobod požíwati, jež ostatní starší uniwersity tehdáž měly. Nemoha sám pro wisitaci w tak rozsáhlé diocesi stačiti, ustanowil k tomu také Šebestiana Freitaga, opata w Louce, muže učeného

a pro wíru kat. nadſſeného. Sám pak mimo to pilně pěſtowal wědy jſa důkladně wzdělán netoliko w bohoſlowí a práwech, nýbrž i wýbornou wynikaje znaloſtí řeči hebrejſké i řecké, kteréžto wědomoſti použíwal k tomu, aby nekatolíky ze ſamého půwodního textu píſma ſw. porážel.

Co plody bohatého ducha ſwého zanechal nám kázaní w rukopiſu a latinſký překlad katecheſ arcibiſkupa Jeruſalemſkého Cyrilla, kterýž na jeho náklad we Wídni tiſſtěn byl. Pilař a Morawec we ſwé latinſké hiſtorii Morawy zmiňují ſe též o jakémſi žiwotopiſu ſw. Cyrilla a Methoda, jejž prý byl z řečtiny na jazyk latinſký přewedl; awſſak to bez pochyby jeſt omylné ſmíſſení a tožnění řeckých katecheſ Cyrilla Jeruſalemſkého ſe žiwotopiſem ſw. Cyrilla, apoſſtola Morawy. Bohužel nebiſkupowal dlouho tento wýborný welepaſtýř; nebo už 6. januara (ledna) 1574 zemřel a byl we ſtoličném chrámě pochowán.

Jeſſtě kratſſí bylo biſkupowání jeho náſtupce Tomáſſe Albina z Helfenburka, který hned čtyry neděle po ſwém wyſwěcení na biſkupſtwí dne 10. Března 1575 ſmrti ſeſſel. Načež naſtoupil na ſtolec Methodůw Jan XV. přijměním Mezon (1576—1578) rodilý Morawan z Telče, o němž wſſak teprw w době Rudolfa II. řeč bude, do jehož čaſu biſkupowání Mezonowo padá.

§. 32. Arcibiskup Pražský a stawowé katoličtí w Čechách ku konci doby Maximilianowy.

Zbýwá nám ještě k doplnění obrazu této doby něco o chowání arcibiskupa Pražského, Antonína z Mohelnice podotknouti, když stawowé čeští na sněmu (1575) shromáždění na Maximiliana dotírali, aby jim úplné swobody náboženské písemně přiřknul. Tenkráte bohužel neprojewil arcibiskup onu ráznost, které jsme na wýtečném biskupowi Prusinowském nejednou se obdiwowali, alebrž pozorowati bylo na dotčeném arcibiskupowi, owšem welmi utýraném, welikou omrzelost a zmalátnělost, která se už brániti a odporowati zdráhala a nepříteli choulostiwě pole postupowala. Protestantští stawowé domáhali se toho na katolických, aby tito sami za ně u císaře prosili a jim swobody náboženské wymohli. Wěc ta od katolických pánů, w jichžto čele arcibiskup stál, na potaz wzata a předlouho rozwažowána, tak že stawowé protestantští, nemohouce se toužebně žádané odpowědi dočekati, welmi omrzeli reptali, a reptání to wzrostlo w náramnou rozlícenost, když katoličtí stawowé jim oznámili, že na tento den jim ještě žádné odpowědi dáti nemohou. Nebo podlé toho poznáwali protestanti patrně, že katolíci o ně se starati nechtějí, a že jim samým wymahání takowé swobody ponecháwají. Zdálo se skutečně katolíkům nedůsledno, aby oni co takowí sami ci-

saře prosili, by něco potwrdil a stejně s nimi oprawnil, co oni za blud powažowali jako luteranstwí a bratrstwí česke. Nechtělik oni, jak se ihned ukáže, luterany utlačowati co swé spoluobčany; awšak nechtěli co katolíci jim sami wolnosti náboženské proti sobě wydobýwati. Kdož jim to we zlé položiti může?

Ještě w tentýž den dozwěděl se císař o rozjitření, kteréž mezi stawy protestantskými panowalo; i bylo mu welmi nemilo, že katolíci se k tomu odhodlati nechtěli, k čemu jich stawowé protestantští ustawičně přemlouwali. Přál si totiž císař, aby katolíci sami ho wyzýwali a takořka nutili, by protestantům swobodu náboženskou přiřknul. Doswědčuje toho zjewně odpowěď, kterou arcibiskupowi dal, když tento k němu w tentýž den porady katolické přišel a o jejích wýsledcích jemu zpráwu dal. Císař totiž wytýkal arcibiskupowi, že snad on jest příčinou, že se to tak prodlíwá, že odpowědi straně podoboji nedano; i wyjádřil se, že mu welmi nelibo jest newražení stawůw jedněch na druhé, a žeby chtěl, aby se w pokoji snášeli; nebo on že nemůže prý býti ani proti straně pod jednou, ani proti straně podobojí, proti utrakwistům; i doložil, ti co pod jednou přijímají (katolíci), mají rozkaz Církwe; ti co podobojí (protestanti), mají rozkaz Christuw; a tedy že přeje aby stawowé se přátelsky mezi sebou srownali a aby ku pokoji bylo směřowáno.[4] Arcibiskup, který co welepastýř katolický řeč císařowu hned bez ostýchání opravwiti měl poukázáním na to,

že rozkaz Církwe a rozkaz Kristůw nejsou dwoji, nýbrž jedno, a že kdo neposlouchá Církwe, ani neposlouchá Krista, arcibiskup místo toho dal takowou odpowěď, z níž nesmírná omrzelost a čirá zmalátnělost mysli jeho wyswítala; nebo odwětil: „Milostiwý císaři, jistě že bych já přerád pokoj měl, ale nikoli mi ho kněží podobojí nedají, na mne ustawičně nabíhají a žalují, že se sekty rozmáhají, náboženstwí po domích drží, od nich lid běží, aby byli obraceni, žádají. A když se ptám, činí-li pak co zlého, nic ukázati nemohou, i prawím jim, aby pokoj dali a nechali jich, aby Pánu Bohu sloužili jak umějí. Někdy jich hned nechci k sobě pustiti, ani na tom nepřestáwají, k místodržícím Waší Milosti Císařské suplikují, a když ani tu co obdržíwají, tedy k Waší Milosti Císařské s tím se utíkají, a Waše Milost někdy ráčíte mi poručiti něco, a když z toho nesnáz jde, opět jinak ráčíte poroučeti. Wy pak milostiwý císaři, já už newím co činiti, než přerád bych pokoje, já při swém řádu zůstáwám, nechť mi jest pokoj dán, račte ho způsobiti.“ Na slowa biskupowa odpowěděl císař: „Wšak (stawowé protestantští) teď něco sepsati mají, snad bude pokoj.“

Arcibiskup tedy žádá sobě jen pokoje a radí též konsistoři podobojí, aby pokoj dala wšem sektám, a nechala jich, Pánu Bohu tak sloužiti jak umějí. Taká to zmalátnělost mysli, kteráž se už wšeho powinného zápasu s blu-

dem wzdáwá a sama k sobě prawí: Nač dále se mrzeti a trápiti? Nechť wěci jdou sobě jak jdou. Jakýť to náramný rozdíl mezi tímto arcibiskupem, jenž omrzelý a unawený žádá sobě pokoje, a mezi wýtečným Prusinowským, kterýž čím wětssí jemu se zawalují překážky, tím důraznějssí proti nim klade odpor, a sobě oddechu nepřeje leč až zemdlené tělo jeho w hrob klesne!

Podobnou chabost projewil tentýž arcipastýř a spolu s ním stawowé katoličtí, když r. 1575 za příčinou polemického čili sporného kázaní probossta Staro-Boleslawského Wácława Fronta we stoličném chrámu sw. Wíta weliké jitření mezi luterány a Bratřími powstalo, protože w něm hlawně proti nim bojowáno a hořká jim prawda powěděna. Když tito u císaře Maxmiliana žalowali, jaká se jim náramná stala křiwda a urážka kázaním Frontowým, ačkoli oni totéž mnohem wětssí měrou ustawičně činili katolíkům: byl dotčený kazatel katolický za to pokárán nejen od císaře protestantům přílis powolného, nýbrž i ode stawůw katolických tenkráte welmi chabých, a co Fronta nejwíce bolelo a čehoby se nejméně byl nadál, i od samého arcibiskupa swého. Protož wssím práwem stěžowal sobě tento, že nikde zaslouženého zastání nenassel, ani tam, odkud mu takowého slussně se dostati mělo.

Podobnou zmalátnělost a přílissnou powolnost projewili též stawowé katoličtí, když protestantssti stawowé sobě u císaře stěžowali, že katolíci je podezřívají, jakoby jesuity chtěli

wyhnati a jiné křiwdy na katolících páchati. Že tato wýčitka od strany katolíkůw nebyla neprawdiwá, bylo dozajista nad bílý den zřejmo. Nebo kdy protestanti ku takowému wyhnání jesuitůw chuti neměli? Kdy řádu toho, co nejnebezpečnějssího soka swého, neosočowali a pakli jen poněkud mohli, k jeho zkáze nepracowali? Taktéž prawda co den jasná byla, že kazatelé jejich na Církew katolickou tehdáž wssecken jed zlolajícnosti wychrlowali, co starý pohanský Babylon ji wypodobňujíce, a že nikde, kdekoli nadwlády se domohli, aneb ji už w rukou měli, katolíkům swobody náboženské nepřáli. I w samých Čechách a na Morawě dosazowali protestantssti páni na fary katolické kazatele luteranské a nutili lid katolický k odpadu od staré Církwe. Čirá to tedy prawda byla, co katolíci tehdáž protestantům wytýkali, a neděla se jim wýčitkou takowou žádná křiwda. A přece, když protestantssti stawowé wýsse dotčenou stížnost na císaře wznessli, chlácholili je stawowé katoličtí na sněmu a wyznáwali, že prý se jim (protestantům) takowými podezříwkami bezprawí činí a že oni (katoličtí stawowé) úplně přeswědčeni jsou o jejich přízni ke katolíkům. Tak aspoň mluwil w čele katolíkůw na sněmu pán z Rosenberka, a tonto ostýchawou ústupností patrně doswědčowal, jak welice už tenkráte strana protestantská zmohutněla, jižto katolíci, ač dobře widěli, co proti nim kuje, čirou prawdu do očí powěděti už sobě netroufali. Když konečně na sněmu třetím r. 1575 luteranským stawům swoboda náboženská úplně přiřknuta byla, odmlčeli se už atolíci a jejich arcibiskup docela a dřepěli w

choulostiwé nečinnosti takowou měrou, že luteranssti stawowé jejich snášelivost (rozuměj jejich nečinnost) wychwalowali a toliko na konsistoř podoboji sobě stěžowali. To učinili jmenowitě u Rudolfa, který na třetím sněmu zemském l. 1575 dne 21. Sept. na požádání císaře Maximiliana co král český uznán a korunowán byl, aby brzo sám wesla wlády ujal; neboť otec jeho roku následujícího umřel.

II. Staw jinowěrcůw w této době.

§. 33. Nowokřestěnci.

Proti wssem zákonům, jimiž nowokřestěnci (anabaptisté) ze země se wypowídali, zachowaly se přece, zlásstě na Morawě, četné jejich obce. W Čechách jen pořídku se jednotliwí nowokřestěnci wyskytali, nikde netwoříce nějakou obec. Až do smrti Ferdinanda I. (1564) rozmohlo se na Morawě proti wssem jeho rozkazům asi 70 obcí těchto bludařůw. Po celý ten drahný čas, co Ferdinand rázný panowal, neodwážil se nikdo z pánůw na sněmu ujímati se jich, byť také na swých statkách je byl přechowáwal. Když ale r. 1567 Maximilian sněmu zemskému zákon k jejich wyhnání ze země nawrhnul, osmělili se už někteří páni a rytíři jich hájiti a co důwod jedině to uwáděli, že nowokřestěnci jsou welmi užiteční poddaní, jichž prý neméně jako židů beze sskody obecenstwa odstraniti nelze. Wssičkni sněmowníci prawdu slow těchto potwrzowali, a skutečně nedalo se zapříti, že sektáři jmenowaní byli lidé přičin-

[illegible]

Nejradĕji ale usazowali se tito chytří němečtí bludaři w úrodných krajinách, neúrodné hory pak rádi ponecháwali jinojazyčníkům, jmenowitě Slowanům. Mimo to skupowáwali obilí a sice najednou ne po měřicích, nýbrž u welikém množstwí, aby tímto způsobem co nejlaciněji nakoupili a napotom po měřicích prodáwajíce tím wíce wydělali. Byli tedy chytrými špekulanty w obilí Tolikéž činili s wlnou a co domácí průmyslníci wyráběli z ní wšeliké skwostné a drahocenné látky, tak že jim z toho náramně weliké užitky wyplýwaly. Mimo to zakládali též jiné wýnosné budowy,

jako piwowáry a mlýny, wařili přewýborné piwo a co nejwhodněji a nejwýtečněji zařizowali swé mlýny, tak že i tyto jim weliké důchody nesly. Wšecky skwostné a drahocenné towary šlechta toliko od nich brala, poněwadž oni je co nejuměleji a nejozdobněji zhotowowali. Za tou příčinou jejich osazowání na statcích powažowáno ode mnohých pánůw co hmotný užitek a mnozí statkáři práwě z nich sobě služebnictwo wybirali.

Wše toto hmotné prospěchy uwáděny od pánůw a rytířůw na sněmu k obhájení nowokřesťěncůw. Maximilian wšak nemínil na tyto užitky ohledu bráti, a žádal, aby se bludaři dotčení wšickni za jeden rok ze země wystěhowali. Když ale stawowé opět na něho doléhali, aby jich ponechal w zemi pro wýborné práce, jimiž půdu wélmi užitečně wzdělávali: powolil poněkud a wyjádřil se, že mohou až na dalši rozhodnuti ještě po nějaký čas w zemi trpíni býti. Tato pak showíwawost k nowokřestěncům prodloužila se až k bitwě na Bílé Hoře (1620) pod Ferdinandem II., který je hned následujícího roku ze země wypowídati počal.

Powážíme li poněkud bedliwěji welikou a chytrou činnost nowokřestěncůw pro zemský blahobyt a rozkoše těla, nemůžeme nezpozorowati té prawdy, že sektáři dotčení sobě počínali co prawí Kainowci čili synowé Kaina, o nichž písmo sw. prawí, že blaho swé toliko na zemi hledali a zakládali, a že k tomu účelu stawěli bezpečná města, wynalézali hudebné nástroje, wyráběli rozličné zbraně a toliko o blahobyt zemský wšemožně pečowali. Bylit to prawí

synowé swěta, o nichž dí Pán, že jsou we swém způsobu opatrnější nežli synowé swětla. To wšak nechtěj powěděno, abys ty, lide Morawský méně opatrně sobě počínal we wěcech zemských, anobrž naopak uč se od nich pilnosti, opatrnosti, prozřetelnosti a wytrwalosti w wyhledáwání časného blahobytu; čiň to ale wedle toho, abys o časné wěci se staraje, wěčných nikdy z mysli neztratil. Snášení nowokřtěnců w zemi naši usnadněno předně tím, že pánowé, na jejichž statcích jim dowoleno bydleti, náramné užitky a činže z nich brali; dále i tím, že od r. 1570. bylo wyřčeno, že jich w zemi ponechán lze. také markrabatům zemským, a tudyž i císaři mimo obecné dáwky ještě zwláštní plat ze swé nemowitosti a sice bezpříkladně wysoký. dwa procenta z celistwého jmění odwáděti museli. Z počátku sice plat ten odwáděn teprwe od těch, kteří již dwacátý rok wěku swého překročili, později ale také od těch, jenž teprw desátý rok wěku swého odbyli; a plat ten zwýšen podlé stáří od patnácti grošů na tolar. Posléze museli tolikéž z jednotliwých domů, w nichž kuchyně měli, platiti daň a sice w prwých letech 12 zl., což tenkráte weliké bylo peníze, ale w dalších letech wzrostl plat ten až na 90 zlatých. I lze říci, že ani židé neodwáděli tolik daní co nowokřtěnci, a platy ty s největší přísností od nich brány; zpíral-li se takowý bludař proti tomu, bylo mu wzato ·le, winohrad, dobytek a on sám zahnán. ·o — na příklad — takto čteme we spisném Olomouckého při sw. Janě Křti-

telí 1609*): „Nowokřtěnci mimo předeſſlou ſbírku, kterouž při dwacátém groſſi ſpráwují, z každého domu a mlejnu, kdež ſwé kuchyně mají, aby po oſmdeſáti zlatých ročně dáwali, a těm oſobám přiſežným, kteréž w těch dědinách k wybírání zbírek nařízeny budou, bez odpornoſti odwozowali. Pakliby ſe w tom též nowokřeſtěnci w kterém míſtě na odpor ſtawěli a takowé ſbírky dotčené přiſežným oſobám od ſebe dáti a odweſti nechtěli, mají týž (téže) oſoby moc míti z jejich ſtatkůw, buďto od dobytka, wína, obilí, neb jiných užitkůw jejich, wezmouce to zač ſprawedliwě ſtojí, prodati, a berní dotčenou ſpráwice, jeſtliby co mimo to zbýwalo, jim zaſe nawrátiti. Z kteréžto ſbírky páni, na jichž gruntech ti nowokřtěnci ſedí, ſami ſe přiznáwati mají.“ Podobně čteme w knihách ſněmů Morawſkých r. 1618, že pro uchránění země před nebezpečenſtwím uzawřeno, aby nowokřeſtěnci z každého domu ſwého 50 zl. platili, ježto židům toliko jeden zlatý morawſký (o 30 groſſích) co plat uložen, a uſtanoweno, aby peníze ty we dwou lhůtách byly odwedeny.

Ze ſpiſů Bratrůw wíme, že tito ſektáři na tři wětwe ſe rozliſſowali, na Gabrielity, Sobotníky a komuniſty čili ſpolečníky, kteří i Hutterowſkými ſlouli a jichžto w nejwětſſím bylo počtu. Společníkami nazýwáni proto, že nejenom ſtatky, nýbrž i

*) To wzato z knih ſněmowních archiwu zemſkého w Brně od r. 1569—1628, kde wſſecko na ſněmu a w úřadech wyjednáwáno w naſſem morawſkém čili čeſko-ſlowanſkém jazyku

[illegible]

... čteme [illegible] r. p. 1580 bratří Jan a Jetřich ze Žerotína we wsi Wacenowicích, w kraji Hradiſſtſkém (na Morawě). [illegible] [illegible] ... r. 1612 Jan Jetřich ze Žerotína na Strážnici ještě jednou powolil. Dwě léta před tím [illegible] pán na Strážnici Jan Bedřich ze Žerotína ſbor Bratrům, jakož i majetek nowokřtěncům w městě Welké (w kraji Hradiſſtſkém) a we wſi Jaworníku ode wſſech panſkých dawek.*)

O prwých obcích ſektářů těchto na Morawě, jako w Mikulowě, w Hustopeči, we

*) Str. 5 a j. ſpiſu p. Řehoře Wolného: die Wiedertäufer in Mähren (Nowokřtěnci na Morawě), jehož jſme nejwíce užili.

Slawkowě, Rosicích, Alerowicích a j. již w minulých dobách uwedene. Podotknouti jde dlužno, že také na jiných místech Morawy obce nowokřestěnské se nalézaly, jako n. p. w Bučowicích (městě), kde okolo r. 1537 Oldřich Stadler starostou obce byl, w Šakwicích, kde (r. 1540) Jan Zimraner Tyrolák písně pro swé spoluwěrce nowokřestěnské skládal: w Čejkowicích (u Hodonína), kde jakýsi Bart. Riedemayer (1544) nowokřestěncům kázal, w Dambořicích, kde už roku 1550 společný dům hospodářský a průmyslní sobě stawěti počali, w Podiwíně, kde takowý dům okolo r. 1557 wybudowali, w Němčičkách, kde r. 1562 společný dům swůj dostawili, w Trachtíně (městysi), kde r. 1567 jakýsi Burkart Bämerle kázal a co kazatel žiwot swůj dokonal, we Wlasaticích (městysi), kde w témže roce si dům společný wyzdwihli; w Přibicích, kde mlýnář Klemp, roku 1578 Petr Walpot čili Scheerer jich oblíbenými kazateli byli, w Nowých Mlejnech (wsi), kde od r. 1593—1596 we wálkách uherských mnoho škod na swých hospodářských budowách utrpěli; w Bochticích (wsi w kraji Znojemském), kde jim r. 1597 pán statku dům společný s dworem, jež tam už po 40 let měli, odňal, we Fryšawě (wsi), w Kobelnici, Křižowě, Mikulčicích, Bilowicích, Prušánkách, Twrdonicích, Lanštorfě, Lanžhotě, Staré Břeclawě, kde wšude domy jejich od wojska mimo táhnoucího r. 1602 drancowány.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jejich r. 1606 a [illegible] [illegible] [illegible] prawě osad také w [illegible], w Ponzdranech, w [illegible], w Rejzkowicích, we We[illegible], we Slawkowě, a Němčicích. R. 161[illegible] wzal jim [illegible] na Blažaticích hrabě [illegible] [illegible] [illegible] dům společný s dworem [illegible] i [illegible] w Paseblawkách, což [illegible] [illegible] [illegible] od [illegible] jeho dříwe dosti draze [illegible]. [illegible] pak [illegible] jim r. 1619 wojskem [illegible] [illegible] w Rozkowicích, we Křtěnicích (Stiegnitz), Polehradicích, Bilewicích, w Uhřicích, Dambořicích, Mikulčicích a j. Wesměs jim w [illegible] [illegible] 14 domů společných a šest škol spáleno, [illegible] domů wydrancowáno a mnoho dobytka, zwláště na dwě stě koní, odňato. Na Židlochowském panstwí widíme spolky jejich [illegible] 1. w Židlochowicích, kde znamenitý dwůr s polnostmi a dwěma zahradami měli; 2. w Pohořelicích, kde kromě mnohých polí také winohrady a kus lesa jmenem „licha“ sobě koupili; 3. w Rosislawě, kde jim 9 kusů tak řečených „sadů“ mimo dwa lány a jeden dům s polnostmi přináležely; 4. w Ponzdranech, kde dworec jejich ze dwou domů sestáwal, k nimž nejenom asi 13 zahrad, nýbrž i mnoho polí, pastwiska, brusírna (schleifirna), walcha, koželuhna, mlýn a j. patřily; 5. w Přibicích, kde mimo pole, louky, winohrady také kowárnu měli.

Ač ku konci roku 1620 byli mnoho kru- od wojska witězícího, zlášště polského, za-

kusili: přece míra strasti jejich teprw dowršena r. 1621 a 1622, kde jejich ze země wyštěhowání přísně naporučeno a ponejwíce prowedeno. Tenkráte ze 24 domů společných na Morawě wyhnáni jsou. I musili wšecky swé dwory, mlýny, lisy, sklepy, lesy, pole a winohrady opustiti a téměř s prázných rukama odejíti. Tyto společné domy, z nichžto wykázáni byli, jmenowitě jsou: w Nowých Mlýnech, Sakwicích, Kobelnici, Trachtíně, Pouzdranech, Přibicích, Pohořelicích, Rosislawě, Slawkowě, Heršpicích, Podiwíně, Hodoníně, Mikulowě, Němčicích, Alerowicích, Křtěnicích, Wyšnowém, Tawikowicích, Čermákowicích, Mozkowicích, Dambořicích, Uhřicích, Lanštorfě, Čejkowicích a Židlochowicích. Ostatky jejich opětowaným rozkazem hejtmana zemského kardinala Frant. Dietrichsteina r. 1624 a 1628 wypowěděny ze země.

§. 34. Utrakwisté čili kališníci a Lutheráni w této době až do roku 1571. Zrušení kompaktat.

Kališníci čili utrakwisté w Čechách stáli pod prawomocí konsistoře podobojí w Praze. Kališníci na Morawě, kteří jí rowněž tak podrobeni býti měli, málo o ní dbali, ježto sami biskupowé Morawští takowému podrobení překáželi, nechtíce jednak trpěti, aby cizí konsistoř w jejich diecési církewní prawomoc prowozowala a jinak také doufajíce, že takto snáze

bude kališníky s Církwí katolickou úplně sjednotiti a jejich duchowníkům další od Církwe uchylowání zameziti.

Císař Ferdinand I., jak jsme pozorowali, odňal stawům zemským práwo osazowati dle libosti konsistoř podobojí, chtěje tam ustanowiti osoby starokališné, jimiž by možná bylo žádoucího s Církwí sjednocení dociliti. Awšak po smrti jeho byl wýsledek této proměny w osazowání dotčené konsistoře zcela opačný. Duchowenstwo kališné duchem protestantským skoro wesměs prostoupené odwrátilo se s welikou newolí od konsistoře, we které seděli mužowé od císaře k tomu ustanowení, aby duchowníky kališné pokatoličili. Nic nedbajíce na takowou konsistoř duchowníci ti chwálili a šířili bez ostychu náuky Lutherowy, a někteří z nich kázali i w duchu Cwingliowu neb Kalwínowu. W tom we wšem je patronowé jejich horliwě podporowali, utiskujíce wše starokališné a katolíky. Za tou příčinou osmělowali se duchowníci ti weřejně mluwiti a horliti proti mši swaté, proti wšelikým poswátným obřadům katolickým, zwláště proti procesím, a to wše ačkoli od starokališníků druhdy pilně zachowáwáno, počali nyní směle opomíjeti, aneb wšelijak měniti. Podstatná proměna tato kališnictwí nejzjewněji se ukázala w tom, že jak sama konsistoř podobojí l. 1572 wyznala, skoro wšickni duchowníci kališní tenkráte už ženati byli, ačkoli jim toho podlé kompaktat dowoleno nebylo. Obrali si tu patrně duchowníci ti za wzor Martina Luthera, který zru-

ssiw swé sliby řeholné Kateřinu z Bory, kteronž byl odwedl z klásstera, za manželku pojal. Spolu též do oči bilo, že staré kalissnictwi se už přežilo, a w obět padlo nowotám Lutherowým. Nejzřejměji to widěti budeme w událostech r. 1575. Když stawowé česstí na Maximilianowi II. wolnosti u wíře žádali, neměla konsistoř podoboji wíce než dwa členy z pánů, několik rytířů a jednoho měsstana ke swé straně, a ti mohli se co poslední zastawatelé kompaktat považowati. O pokleslosti duchowenstwa kalissného podáwají se nám z toho času úžasné nákresy.*)

Mnohem horssí jesstě tehdáž byli duchowníci luteransstí, kteří zjewněji nežli kalissní ke konfesi Augsburské se přiznáwali. Blahoslaw, starosta Bratrůw, líčí je we spisech swých co lidi newzdělané, bezbožné, žiwot ničemníků wedoucí a hotowé ke wssem zločinům pro zisk časný. Čtou prý knihy Lutherowy a wychloubají se čistým ewangeliem, ale prawým Luthe-

*) Už r. 1543, kde mrawní staw duchowenstwa kalissného poněkud lepssí byl, wylíčil je Augusta we swé knize: „Pře Jana Augusty a kněžstwa kalissného" co nad míru poklesle, an ujisstuje, žeby kalissní duchowníci ti byli nectní, nemrawní, hrdí, pyssní, lakomí, ukrutní, nelitostiwí, hánci bez dobrotiwosti, bez sw. posluſſenstwí, neswornı, nekábni, swatokupečtí, neumělí, nečistí, smilní, cizoložní, rozkossní, bodowní, lehcí, nepobožní, ssaſſkowní, žertyři, zahalewí, toulawí, krčemníci, hráči, zráči, zlolejci, opilci, frejíři, kuběnáři, posměwači, přemětáci, utrhači, zloději, morděři, wrchnostem a ustanowením i zřízením jejich, též i obecním nepoddaní, swéwolní, nezwedení, nepokojní, bouřliwí, mstiwí, záwistiwí, a krátce mnohým hříchům přiwyklí, kázně Christowy w Církwi zbawení a nestrestatedlní a. t. d. (Wiz str. 372. Obrany Martiniowy.)

ranům toliko w tom jsou podobni, že prý sobě ženy berou. Ano, dokládá Blahoslaw, dopustil-li se kdo welkého zločinu a obáwá-li se za to trestu, hledí, aby ordinowán (wyswěcen) byl na duchowníka luteranského, nebo wstoupením do stawu toho prý trestu jistotně ujde; staw ten jest pachatelům zločinů nejbezpečnějším útulkem.⁴ — Takowý žiwot wedli tehdáž ti, kteří na katolickou Církew weřejně sočili, ji wšemožnou hanou obsypáwali, a za starý Babel smilstwím nakažený ji wyhlašowali: a přece — podiwno to slyšeti! lid se bláznil, celá města jich poslouchala a po nich třeštěla bohazpurně brojice proti Církwi Boží. Že pak onino duchowníci tak prostopášný žiwot wedli, pocházelo dílem odtud, že neměli nad sebou žádné konsistoře, žádného superintendenta, žádného dozorce wyššího, kterýby je byl na uzdě držel; nebo tohoto zřízení ještě mezi nimi u nás nebylo, ale každý z nich stál toliko sám o sobě nejsa žádnému odpowědným a od žádného nezáwislým leč od těch, kteří snahy jeho podporowali.

Nahlížejíce pak duchowníci ti, že sami o sobě stojíce snadněji poraženi býti mohou, spojeným pak silám že možněji jest wítěziti, počali též mezi sebou spojowati se a aspoň zewně jednotiti, nebo co do náhledů náboženských, ač Lutherany se nazýwali, přece náramně se rozcházeli, tak že mezi nimi Babylonská panowala zmatenice, což biledně ukázalo se, když o takowé Lutheranůw sjednocení w menších okresech pokusy učiněny, jako n. p. w kraji,

jehož středem byly města: Prostějow, Hranice a Brod Uherský, kde pan Wojtěch Pernsstejn nowoty náboženské zawáděl, které ponejwíce w duchu Cwingliowu učiněné poněkud luteranstwím zmírněny jsou a w tomto kraji kořeny pustily. Náčelníkem této sekty stal se sám nejwyšší sudí Morawy pan Černohorský z Boskowic. We krajích k Čechám bližšších, jejichžto středem byla Welká Mezikíče, zahnízdil se utrakwismus luteranstwí německému příbuzný. W čele jeho stáli němečtí hrabata z Hardeggu, kteří teprw nedáwno sobě na Morawě byli statky koupili a k tomu pracowali, aby jejich panstwí w církewním ohledu Witenberské bohoslowné koleji přímo a bezprostředně podřízeno bylo. Jednotliwá města, jako Jihlawa a jiná staly se w tomto občasí rozhodně luteranskými a neuznáwaly nad sebou žádné cizí prawomoci církewní.

Podobnou wolnost a neodwislost ode wšší wyšší autority (moci) hleděli sobě i kališní duchowníci na Morawě obhájiti, jak jsme už wýše při líčení činnosti Prusinowského podotkli. Zbýwá nám tuto toliko ještě přidati slowa, jimiž Blahoslaw pokleslost tohoto duchowenstwa a jeho náramné leknutí při zpráwě o dozoru biskupa Olomouckého popisuje řka: „Kněží Morawšstí podoboji, kteříž tu okolo Prostějowa, Hranic, Brodu Uherského a w tom okolí jsou, jsou lidé zpleteni, jedni se drobet s českými kališníky a kompaktatníky poněkud w něčem srownáwají, jiní něco smyslu

Luterowa a jiní Cwingliowa se chápajíce a jako nepečení kůlkowé w smyslích se pletouce a w žiwotě nepobožném téměř wšickni i těm do- sti hloupým sedlákům jsouce známi, ti řku, kněží a farářowé zwěděwše o tom, co biskup jedná za příčinou skrocení rozpustilosti kněžské, ulekli se toho nemálo, a někteří z nich před některými obecními Bratřími nemálo o tom mluwili, biskupa člowěka lstiwého a rozlíceného proti prawdě býti prawíce. I shledawše se někde někteří z těch kněží supplikací sepsali a podepsalo se jich dráhně a wyslali ze sebe tři kněze s tou supplikací do Brna ku pánům, kdež se byli ke dni sw. Kunhuty sjeli podlé obyčeje k soudu. Ti kněží, prwé nežli té suppli- kací podali, šli ku panu sudímu, nebo ten pán přiznáwá se k těm kněžím, ačkoli s nimi málo činiti (má), a skoro arianského smýšlení jest, a summou člowěk zpletený a syn swěta, awšak ne nepřítel Bratrský, i radili se ti kněží pána, mají-li té supplikací do soudu podati.“ Co pan sudí jim poradil a co wůbec protestantští pá- nowé učinili, aby spasný úmysl biskupůw zma- řili, nž nám známo. Staw tedy hluboké mrawní poklesłosti u duchowenstwa kališného na Mo- rawě zůstal nepromeněn, anobrž zhoršen.

R. 1567 přišel císař Maxmilian II. po- nejprwé co král český do Prahy na sněm zem- ský. Příležitosti té použito od pánůw utrakwi- stických a Bratrských, aby kompaktata co zákon zemský byly dokona zrušeny; nebo takowýmto zrušením mohli i Bratři i luteráni doufati, že nabudou swobody náboženské, které až posawad

jedině kompaktata co stará ohrada na záwadě byla. Aby swým úmyslem tim jistěji prorazili, nawlikli to tak, že swůj náwrh nábožensky formulowali w tato chytře smýsslená slowa: „Král rač ochraňowací ruku swou držeti jak nad katolikami tak nade wssemi, kteři wečeři Páně pod obojí přijímají.“ Do takowého dekretu mohli owssem wssecky protestantské sekty zahrnuty býti, jelikož wssecky wečeři Páně pod obojí přijímaly. A hle! stawowé ti skutečně plán swůj prowedli. Císař přiwolil k náwrhu a kompaktata co zákon země české zrussil. Jaká to ohromná proměna we smýsslení náboženském w Čechách! Pozorowalik jsme, kterak před 131 lety dotčená kompaktata w Praze s nejskwělejssí a nejhlučnějssí slawností prohlássena jsou, jakými welikými wítězstwími české zbraně sněmu Basilejskému wynucena byla a jak mnoho sobě Čechowé po dlouhý čas na ně zakládali, krwawé bouře tropice, zdálo-li se jim, že jim někdo na ně sahá. A hle! nyní je co balatku a dětskou hračku odwrhují a za swrchowané a přeradostné wítězstwí pokládají, že jich zbýti mohli.

Při tomto zrussení kompaktat wyžádal sobě Maxmilian toliko ujisstění ode stawůw, že přiwolení jeho ku zničení kompaktat neotewře sektám kacířským bránu do králowstwí českého. Takowého ujisstění ochotně ode stawůw dáno a ustanoweno, že prý jen křesťané w zemi té trpíni býti mají, kteří se podlé slowa Božího řídí.“ — Tímto spůsobem owssem ani jedna sekta protestantská nebyla wyloučena.

nebo kterýby bludak byl netwrdil, že se jedině podlé slowa Božího řídí? — Aby pak wýmožnost tato dowrssena byla, prosili stawowé, aby osazowání konsistore podoboji jim zase se ostawilo. Císař, poněkud uwážiw weliký dosah práwa takowého, odpowěděl wymykawě řka, že ku pojednání tak důležitých wěcí už není kdy a že si to na podruhé ponechámá, až totiž opět do Prahy přijde, pak že stawům toho neodepře, wykážou-li se takowou wýsadou. Prozatím že žádáž, aby toliko slíbili, že wssem nepořádkům a wýtržnostem w náboženstwí brániti budou. — Odpowěd tato porazila weliké naděje stawůw protestantských a ochromowala nemálo pohyby jejich; nebo snadno nahlížeti, byl-liby císař stawům těm i osazowání konsistoře podoboji powolil, žeby protestantismus co mohutné dobře sessikowané wojsko proti katolicismu se byl postawil a jemu na žiwot odpowěděl. Že pak jim císař toho odepřel, wzata jim tudíž možnost, wespolek dobře se sorganisowati (uspořádati) a co řádně sčlánkowané ssiky proti katolíkům do boje wstoupiti. Tím jednak přitlumena na čas síla protikatolická, jinak ale, že duchowenstwo luteranské žádné nad sebou konsistoře nemělo, hynula tudíž mezi ním wsseliká kázeň, ježto každý takowý duchowník sám o sobě stoje činil co chtěl.

Rowněž tak nezměněn zůstal staw mrawní duchowenstwa kalissného na Morawě po synodě Olomoucké. Pan Wratislaw z Pernsstejna, přítel Jesuitůw, wyzwal co kanclíř český kalissného děkana w Prostějowě Ondře-

je Brodského se wssím podřízeným duchowenstwem ku synodě dotčené, a ten skutečně ke sboru tomu se dostawil; ale wyzwán jsa od biskupa Prusinowského, aby, nesouhlasí-li s náwrhy učiněnými, swých náhledů před celým shromážděním beze wsseho ostýchání hájil, neodwážil se slowa, dobře sobě toho powědom jsa, že ku takowému hájení potřebné učenosti se mu nedostáwá a protož toliko tím se wymlouwal, že k tomu od swého pana patrona žádného poručení nemá, což owssem toliko jalowá byla wýmluwa, an pán jeho, Wratislaw z Pernsstejna, byl katolík a jen proto jej na synodu poslal, aby tam na rozmluwách společných z bludných náhledů wybřednuw wědomí katolického nabyl a pro bohumilý, wzorný žiwot kněžský ohněm společné nadssenosti se rozháral. Patrno wssak bylo, že wssecka rozmlouwání ta srdce jeho zimním ledem oděného nerozehřála, a že odtud odessel nejsa wyléčen z neduhu netečnosti a wlažnosti. Byltě pak Ondřej tento jediný zástupce morawských kalissníkůw na synodě, z ostatních duchowníkůw pod obojí nikdo se nedostawil a protož z blahoplodných jednání a ustanowení synody Olomoucké newyplynul pro duchowníky kalissné na Morawě žádný tok nějaké oprawy a spasné proměny, alebrž zůstalo wsse u nich we staré koleji hříchůw a neprawostí.

W Čechách, kde sice konsistoře stáwalo, nebyl staw duchowníků kalissných o nic lepssí. R. 1571 obnowil císař Maximilian administratorowo místo a dosazen na ně po Martinu

Taktéž pohroma zastihla domy jejich r. 1606 a sice kromě jmenowaných práwě osad také w Dunajowicích, w Pouzdranech, w Nosislawě, w Mozkowicích, we Weseli, we Slawkowě, a Němčicích. R. 1617 wzal jim pán na Wlasaticích hrabě Wít Jindřich tamnější dům společný s dworem jakož i dwůr w Pasohláwkách, což oni wsse byli od otce jeho dříwe dosti draze koupili. Nejwíce pak sskod jim r. 1619 wojskem Dampierowým spůsobeno w Mozkowicích, we Křtěnicích (Stiegnitz), Polehradicích, Bilowicích, w Uhřicích, Dambořicích, Mikulčicích a j. Wesměs jim w tom roce 14 domů společných a ssest sskol spáleno, dwanáct domů wydrancowáno a mnoho dobytka, zwlásstě na dwě stě koní, odňato. Na Židlochowském panstwí widíme spolky jejich rozssířeny 1. w Židlochowicích, kde znamenitý dwůr s polnostmi a dwěma zahradama měli; 2. w Pohořelicích, kde kromě mnohých polí také winohrady a kus lesa jmenem „lícha“ sobě koupili; 3. w Nosislawě, kde jim 9 kusů tak řečených „sadů“ mimo dwa lány a jeden dům s polnostmi přináležely; 4. w Pouzdranech, kde dworec jejich ze dwou domů sestáwal, k nimž nejenom asi 13 zahrad, nýbrž i mnoho polí, pastwiska, brusírna (ssleifírna), walcha, koželuhna, mlýn a j. patřily; 5. w Přibicích, kde mimo pole, louky, winohrady také kowárnu měli.

Ač ku konci roku 1620 byli mnoho krutosti od wojska witězícího, zlásstě polského, za-

kusili: přece míra strastí jejich teprw dowršena r. 1621 a 1622, kde jejich ze země wystěhowání přísně naporučeno a ponejwíce prowedeno. Tenkráte ze 24 domů společných na Morawě wyhnáni jsou. I musili wssecky swé dwory, mlýny, lisy, sklepy, lesy, pole a winohrady opustiti a téměř s prázdnýma rukama odejíti. Tyto společné domy, z nichžto wykázáni byli, jmenowitě jsou: w Nowých Mlýnech, Šakwicích, Kobelnici, Trachtíně, Pouzdranech, Přibicích, Pohořelicích, Nosislawě, Slawkowě, Herspicích, Podiwíně, Hodoníně, Mikulowě, Němčicích, Alerowicích, Křtěnicích, Wyssnowém, Tawikowicích, Čermákowicích, Mozkowicích, Dambořicích, Uhřicích, Lanstorfě, Čejkowicích a Židlochowicích. Ostatky jejich opětowaným rozkazem hejtmana zemského kardinala Frant. Dietrichsteina r. 1624 a 1628 wypowěděny ze země.

§. 34. Utrakwisté čili kalissníci a Lutheráni w této době až do roku 1571. Zrussení kompaktat.

Kalissníci čili utrakwisté w Čechách stáli pod prawomocí konsistoře podobojí w Praze. Kalissníci na Morawě, kteří jí rowněž tak podrobeni býti měli, málo o ni dbali, ježto sami biskupowé Morawssti takowému podrobení překáželi, nechtíce jednak trpěti, aby cizí konsistoř w jejich diecési církewní prawomoc prowozowala a jinak také doufajíce, že takto snáze

bude kališníky s Církwí katolickou úplně sje-dnotiti a jejich duchowníkům další od Církwe uchylowání zameziti.

Císař Ferdinand I., jak jsme pozorowali, odňal stawům zemským práwo osazowati dle libosti konsistoř podoboji, chtěje tam ustanowiti osoby starokališné, jimiž by možná bylo žádo-stného s Církwí sjednocení dociliti. Awšak po smrti jeho byl wýsledek této proměny w osa-zowání dotčené konsistoře zcela opačný. Du-chowenstwo kališné duchem protestantským skoro weskrze prostoupené odwrátilo se s weli-kou newolí od konsistoře, we které seděli mu-žowé od císaře k tomu ustanowení, aby du-chowníky kališné pokatoličili. Nic nedbajíce na takowou konsistoř duchowníci ti chwálili a šířili bez ostychu náuky Lutherowy, a někteří z nich kázali i w duchu Cwingliowu neb Kal-winowu. W tom we wšem je patronowé je-jich horliwě podporowali, utiskujíce wše staro-kališné a katolíky. Za tou příčinou osmělo-wali se duchowníci ti weřejně mluwiti a hor-liti proti mši swaté, proti wšelikým poswát-ným obřadům katolickým, zwláště proti procesím, a to wše ačkoli od starokališníků druhdy pilně zachowáwáno, počali nyní směle opomíjeti, aneb wšelijak měniti. Podstatná proměna tato kališnictwí nejzjewněji se ukázala w tom, že jak sama konsistoř podoboji l. 1572 wyznala, skoro wšickni duchowníci kališní tenkráte už ženati byli, ačkoli jim toho podlé kompaktat dowoleno nebylo. Obrali si tu patrně ducho-wníci ti za wzor Martina Luthera, který zru-

ssiw swé sliby řeholné Kateřinu z Bory, kterouž byl odwedl z klásstera, za manželku pojal. Spolu též do očí bilo, že staré kalissnictwí se už přežilo, a w oběť padlo nowotám Lutherowým. Nejzřejměji to widěti budeme w událostech r. 1575. Když stawowé čessti na Maximilianowi II. wolnosti u wíře žádali, neměla konsistoř podobojí wice než dwa členy z pánů, několik rytiřů a jednoho měsstana ke swé straně, a ti mohli se co poslední zastawatelé kompaktat powažowati. O poklesslosti duchowenstwa kalissného podáwají se nám z toho času úžasné nákresy.*)

Mnohem horssí jesstě tehdáž byli duchowníci luteransstí, kteří zjewněji nežli kalissní ke konfesi Augsburské se přiznáwali. Blahoslaw, starosta Bratrůw, líčí je we spisech swých co lidi newzdělané, bezbožné, žiwot ničemníků wedoucí a hotowé ke wssem zločinům pro zisk časný. Čtou prý knihy Lutherowy a wychloubají se čistým ewangeliem, ale prawým Luthe-

---

*) Už r. 1543, kde mrawní staw duchowenstwa kalissného ponětud lepssí byl, wylíčil je Augusta we swé knize: „Pře Jana Augusty a kněžstwa kalissného" co nad míru pokleslé, an wyjissťuje, žeby kalissní duchowníci ti byli nectní, nemrawní, hrdí, pyssní, lakomí, ukrutní, nelitostiwí, hánci bez dobrotiwosti, bez sw. poslussenstwí, nesworní, neřádní, swatokupečtí, neumělí, nečisti, smilní, cizoložní, rozkossní, hodowní, lehcí, nepobožní, ssasskowní, žertýři, zahalewí, toulawí, krčemníci, hráči, žráči, zlolejci, opilci, frejíři, kuběnáři, posměwači, přemětáci, utrhači, zloději, mordéři, wrchnostem a ustanowením i zřízením jejich, též i obecním nepoddaní, swéwolní, nezwedení, nepokojní, bouřliwí, mstiwí, záwistiwí, a krátce mnohým hříchům přiwyklí, kázně Christowy w Církwi zbawení a nestrestatedlní a. t. d. (Wiz str. 372. Obrany Martiniowy.)

ranům toliko w tom jsou podobni, že prý sobě ženy berou. Ano, dokládá Blahoslaw, dopustil-li se kdo welkého zločinu a obáwá-li se za to trestu, hledí, aby ordinowán (wyswěcen) byl na duchowníka luteranského, nebo wstoupením do stawu toho prý trestu jistotně ujde; staw ten jest pachatelům zločinů nejbezpečnějším útulkem.' — Takowý žiwot wedli tehdáž ti, kteří na katolickou Církew weřejně sočili, ji wšemožnou hanou obsypáwali, a za starý Babel smilstwím nakažený ji wyhlašowali: a přece — podiwno to slyšeti! lid se bláznil, celá města jich poslouchala a po nich třeštěla bohazpurně brojice proti Církwi Boží. Že pak onino duchowníci tak prostopášný žiwot wedli, pocházelo dílem odtud, že neměli nad sebou žádné konsistoře, žádného superintendenta, žádného dozorce wyššího, kterýby je byl na uzdě držel; nebo tohoto zřízení ještě mezi nimi u nás nebylo, ale každý z nich stál toliko sám o sobě nejsa žádnému odpowědným a od žádného nezáwislým leč od těch, kteří snahy jeho podporowali.

Nahlížejíce pak duchowníci ti, že sami o sobě stojíce snadněji poraženi býti mohou, spojeným pak silám že možněji jest wítěziti, počali též mezi sebou spojowati se a aspoň zewně jednotiti, nebo co do náhledů náboženských, ač Lutherany se nazýwali, přece náramně se rozcházeli, tak že mezi nimi Babylonská panowala zmatenice, což biledně ukázalo se, když o takowé Lutheranůw sjednocení w menších okresech pokusy učiněny, jako n. p. w kraji,

jehož středem byly města: Prostějow, Hranice a Brod Uherský, kde pan Wojtěch Pernsstejn nowoty náboženské zawáděl, které ponejwíce w duchu Cwingliowu učiněné poněkud luteranstwím zmírněny jsou a w tomto kraji kořeny pustily. Náčelníkem této sekty stal se sám nejwyšší sudí Morawy pan Černohorský z Boskowic. We krajích k Čechám bližssích, jejichžto středem byla Welká Meziříče, zahnízdil se utrakwismus luteranstwí německému příbuzný. W čele jeho stáli němečtí hrabata z Hardeggu, kteří teprw nedáwno sobě na Morawě byli statky koupili a k tomu pracowali, aby jejich panstwí w církewním ohledu Witenberské bohoslowné koleji přímo a bezprostředně podřízeno bylo. Jednotliwá města, jako Jihlawa a jiná staly se w tomto občasí rozhodně luteranskými a neuznáwaly nad sebou žádné cizí prawomoci církewní.

Podobnou wolnost a neodwislost ode wssí wyšssí autority (moci) hleděli sobě i kalissní duchowníci na Morawě obhájiti, jak jsme už wýsse při líčení činnosti Prusinowského podotkli. Zbýwá nám tuto toliko jesstě přidati slowa, jimiž Blahoslaw pokleslost tohoto duchowenstwa a jeho náramné leknutí při zpráwě o dozoru biskupa Olomouckého popisuje řka: „Kněží Morawssti podobojí, kteříž tu okolo Prostějowa, Hranic, Brodu Uherského a w tom okolí jsou, jsou lidé zpleteni, jedni se drobet s českými kalissníky a kompaktatníky poněkud w něčem srownáwají, jiní něco smyslu

Luterowa a jiní Cwingliowa se chápajíce a jako nepečení klukowé w smyslích se přetouce a w žiwotě nepobožném téměř wssickni i těm do-sti hloupým sedlákům jsouce známi, ti kněží a farářowé zwěděwsse o tom, co biskup jedná za příčinou skrocení rozpustilosti kněžské, ulekli se toho nemálo, a někteří z nich před některými obecními Bratřími nemálo o tom mluwili, biskupa člowěka lstiwého a rozlíceného proti prawdě býti prawíce. I shledawsse se někde někteří z těch kněží supplikací sepsali a podepsalo se jich dráhně a wyslali ze sebe tři kněze s tou supplikací do Brna ku pánům, kdež se byli ke dni sw. Kunhuty sjeli podlé obyčeje k soudu. Ti kněží, prwé nežli té suppli-kací podali, ssli ku panu sudímu, nebo ten pán přiznáwá se k těm kněžím, ačkoli s nimi málo činiti (má), a skoro arianského smýsslení jest, a summou člowěk zpletený a syn swěta, awssak ne nepřítel Bratrský, i radili se ti kněží pána, mají-li té supplikací do soudu podati.[4] Co pan sudí jim poradil a co wůbec protestantssti pá-nowé učinili, aby spasný úmysl biskupůw zma-řili, už nám známo. Staw tedy hluboké mrawní poklesslosti u duchowenstwa kalissného na Mo-rawě zůstal nepromeněn, anobrž zhorssen.

R. 1567 přissel císař Maximilian II. po-nejprwé co král česky do Prahy na sněm zem-ský. Příležitosti té použito od pánůw utrakwi-stických a Bratrských, aby kompaktata co zákon zemský byly dokona zrusseny; nebo takowýmto zrussením mohli i Bratři i luteráni doufati, že nabudou swobody náboženské, které až posawad

jedině kompaktata co stará ohrada na záwadě byla. Aby swým úmyslem tím jistěji prorazili, nawlíkli to tak, že swůj náwrh nábožensky formulowali w tato chytře smýssleně slowa: „Král rač ochraňowací ruku swou držeti jak nad katolíkami tak nade wssemi, kteří wečeři Páně pod obojí přijímají.“ Do takowého dekretu mohli owssem wssecky protestantské sekty zahrnuty býti, jelikož wssecky wečeři Páně pod obojí přijímaly. A hle! stawowé ti skutečně plán swůj prowedli. Císař přiwolil k náwrhu a kompaktata co zákon země česské zrussil. Jaká to ohromná proměna we smýsslení náboženském w Čechách! Pozorowalik jsme, kterak před 131 lety dotčená kompaktata w Praze s nejskwělejssí a nejhlučnějssí slawností prohlássena jsou, jakými welikými witězstwími česské zbraně sněmu Basilejskému wynucena byla a jak mnoho sobě Čechowé po dlouhý čas na ně zakládali, krwawé bouře tropíce, zdálo-li se jim, že jim někdo na ně sahá. A hle! nyní je co balatku a dětskou hračku odwrhují a za swrchowané a přeradostné witězstwí pokládají, že jich zbýti mohli.

Při tomto zrussení kompaktat wyžádal sobě Maximilian toliko ujisstění ode stawůw, že přiwolení jeho ku zničení kompaktat neotewře sektám kacířským bránu do králowstwí česského. Takowého ujisstění ochotně ode stawůw dáno a ustanoweno, že prý jen křesťané w zemi té trpíni býti mají, kteří se podlé slowa Božího řídí.“ — Tímto spůsobem owssem ani jedna sekta protestantská nebyla wyloučena,

nebo kterýby bludař byl netwrdil, že se jedině podlé slowa Božího řídí? — Aby pak wýmožnost tato dowršena byla, prosili stawowé, aby osazowání konsistore pododoji jim zase se ostawilo. Císař, poněkud uwážiw weliký dosah práwa takowého, odpowěděl wymykawě řka, že ku pojednání tak důležitých wěcí už není kdy a že si to na podruhé ponechámá, až totiž opět do Prahy přijde, pak že stawům toho neodepře, wykážou-li se takowou wýsadou. Prozatím že žádáž, aby toliko slíbili, že wšem nepořádkům a wýtržnostem w náboženstwí brániti budou. — Odpowěd tato porazila weliké naděje stawům protestantských a ochromowala nemálo pohyby jejich; nebo snadno nahlížeti, byl-liby císař stawům těm i osazowání konsistoře pododoji powolil, žeby protestantismus co mohutné dobře sešikowané wojsko proti katolicismu se byl postawil a jemu na žiwot odpowěděl. Že pak jim císař toho odepřel, wzata jim tudíž možnost, wespolek dobře se sorganisowati (uspořádati) a co řádně sčlánkowané šiky proti katolíkům do boje wstoupiti. Tím jednak přitlumena na čas síla protikatolická, jinak ale, že duchowenstwo luteranské žádné nad sebou konsistoře nemělo, hynula tudíž mezi ním wšeliká kázeň, ježto každý takowý duchowník sám o sobě stoje činil co chtěl.

Rowněž tak nezměněn zůstal staw mrawní duchowenstwa kališného na Morawě po synodě Olomoucké. Pan Wratislaw z Pernšteina, přítel Jesuitůw, wyzwal co kanclíř český kališného děkana w Prostějowě Ondře-

je Brodského se wssim podřízeným duchowenstwem ku synodě dotčené, a ten skutečně ke sboru tomu se dostawil; ale wyzwán jsa od biskupa Prusinowského, aby, nesouhlasí-li s náwrhy učiněnými, swých náhledů před celým shromážděním beze wsseho ostýchání hájil, neodwážil se slowa, dobře sobě toho powědom jsa, že ku takowému hájení potřebné učenosti se mu nedostáwá a protož toliko tím se wymlouwal, že k tomu od swého pana patrona žádného poručení nemá, což owssem toliko jalowá byla wýmluwa, an pán jeho, Wratislaw z Pernsstejna, byl katolík a jen proto jej na synodu poslal, aby tam na rozmluwách společných z bludných náhledů wybřednuw wědomí katolického nabyl a pro bohumilý, wzorný žiwot kněžský ohněm společné nadssenosti se rozháral. Patrno wssak bylo, že wssecka rozmlouwání ta srdce jeho zimním ledem oděného nerozehřála, a že odtud odessel nejsa wyléčen z neduhu netečnosti a wlažnosti. Byltě pak Ondřej tento jediný zástupce morawských kalissníkůw na synodě, z ostatních duchowníkůw podoboji nikdo se nedostawil a protož z blahoplodných jednání a ustanowení synody Olomoucké newyplynul pro duchowníky kalissné na Morawě žádný tok nějaké oprawy a spasné proměny, alebrž zůstalo wsse u nich we staré koleji hříchůw a neprawostí.

W Čechách, kde sice konsistoře stáwalo, nebyl staw duchowníků kalissných o nic lepssí. R. 1571 obnowil císař Maximilian administratorowo místo a dosazen na ně po Martinu

z Mělnika Jindřich Dworský z Helfenburku, opat Emauský, rozhodný zastawatel starého utrakwismu českého, který se od Říma nelišil leč přijímáním podobojí. Čím pak rozhodněji nowý administrator toto staré kališnictwí zastáwal, tím wíce mu ubýwalo přiwrženců. Sami faráři kališní w Praze neostýchali se jemu wzdorowati, tak že ubohý administrator, chtěje něco pořiditi, arcibiskupa prositi musel, aby za něho u místodržitelů císařských w Čechách se přimluwil, by šlechetné snahy jeho podporowali. Stížnost, kterouž administrator ten místodržitelům zadal, objasňuje nám bilednè smutný staw tehdejšího kališnictwa; widímeť zřejmě, že utrakwismus se tehdáž wž w čiré proměnil luteranstwí a opět utwrzujeme se w přeswědčení, že každá byť sebe menší úchylka od řádu wšeobecné Církwe konečně k úplnému od ní odpadu wede. S takowým uchylowáním máť se práwě jako s marnotratným synem. Tento wyšed z domu otcowa newěděl jak daleko zaběhne a kde naposledy se octne; netušil též, že znenáhla wšecko dědictwí z domu otcowského wzaté premrhá, až konečně na holičky přijde. A podobně i kališníci odchýliwše se z počátku jen maličko od Církwe wšeobecné, od toho prawého domu otcowského, newěděli a netušili, že čím déle w odporu potrwají, tím dále se pošinou, a že každým nowým krokem wíc a wíce ze starého dědictwí promrhají, až konečně skoro nic z něho míti nebudou. Co tak hned z počátku tušeno, to nyní w úplnou awšak spolu pře-

smutnou přecházelo prawdu. Administrator wýsse jmenowaný žaluje, že duchowníci kalissní skoro wssickni jsou ženati, a powolá-li prý prowinilce před soud swůj žádaje na něm rewersu čili písemného záwazku, že ženu od sebe pustí: nechce prý nikdo rewersu takowého podepsati, a jestliže on (administrator) faráře takého sesadí, tedy že patron jej pod swou béře ochranu a blahodějný úmysl administratorůw zmařuje. Ano mnozí prý kněžské wýkony odbýwaji nejsouce ani řádně poswěceni. Ač zákony zemskými wssecky kacířské knihy zapowězeny jsou, přece prý ustawičně z Německa se dowážejí do Čech a zde se rozssiřují. Nejwíce pak stěžuje sobě administrator na pany kolatory, kteří prý sobě statky a důchody far přiswojují a s nimi dle libosti nakládají. Nebo dí doslowně tentýž administrator: Mnozí kolatorowé zmocňují se jednotliwých statkůw k wýžiwě kněžů určených a zůstawují je dědičně swým potomkům; jiní naprosto statky farské zabawují, žádného faráře neusazujíce, a toliko za skrownou mzdu nájemníckou služby Boží od poblížkého kněze odbýwati dáwají. Následkem toho, kde dříwe byli čtyři faráři aneb pět, nyní toliko jeden farář pro wesskeré obce ustanowen jest, který owssem duchowním potřebám tolika dussí, jak samo sebou zřetelno, wyhowěti nemůže. A possleme-li my, wece administrator dále, do takowé osiřelé farnosti duchowního, nebýwá přijat a sice pod záminkou weliké prý zde panující drahoty anebo za příčinou jiné jalowé wýmluwy. Kdyby wssak kněžům těm

jen se dalo, co jim patří, mohliby i při největšší drahotě se wyžiwiti. Jiní kolatorowé zpírají prý se podlé starobylé zwyklosti desátky odwáděti, a jen tenkráte prý faráře přijímají, slibí-li spokojiti se polowičkou desátku aneb jistou umluwenou sumou. Oni sami chtějí hospodařiti na statku farním, tolikéž i sami desátky pro sebe wybírati a mnohý farář musí we skutku tím se spokojiti. Posléze i to se přihážíwá, že mnozí páni skupowáwají statky sedláků a připojují je ke swým panským statkům. Pak zpírají se, co sedláci z toho platili, odwáděti faráři. Upomíná-li je tento, liknují se w tom úmyslně, aby wěc došla na proces, a duchowní nemoha průtahu a wýloh procesu nésti, obyčejně swého práwa se wzdáwá. Nejhůře ale wede se kněžům, kteří staré náuky a starobylého pořádku se přidržují a bujným rozkošníkům lichotiti nechtějí, co jenom ničemní a kacířští duchowníci děláwají, kterým se wšak práwě proto lépe wede nežli swědomitým a přísným."

Tak se wyjádřil administrator konsistoře podoboji a w tomto líčení nám nejlépe nakreslil staw tehdejších wěcí. Widíme tu jasně, jak hluboko rak prostopášnosti a bujné swéwole se zažral do srdcí pánůw utrakwistických a jak i se swým duchowenstwem starému kališnictwí skoro docela už odumřeli. Konsistoř podoboji připojila sice k této stížnosti několik náwrhů, jakby lepší kázeň mezi duchowenstwem kališným se docíliti dala a jakby nejsnadněji možno bylo náuky luteranské a bratrské potla-

čili. Ale konsistoř ta hudla hluchým a wšše její náwrhy a prosby zůstáwali bez účinku.

§. 35. Utrakwisté a Lutheráni od r. 1571—1575.

Už r. 1568 byl císař Maxmilian pánům a rytířům w Rakousích dowolil, aby konfessi Augustanskou přijmouti a ji wolně w žiwotě prowozowati směli. Téhož práwa počali od r. 1571 domáhati se i stawowé čeští na sněmu w Praze shromáždění, a čím wětšší nalézali odpor se strany wlády, tím wíce prnžila se na tomto odporu jejich síla a pobádala jich k důraznější činnosti a odwážliwosti.

K úředníkům korunním na sněmu tom přítomným náleželi katoličtí páni: Wilém z Rosenberka, nejwyšší purkrabě, pak Ladislaw z Lobkowic, nejwyšší hofmistr a Wratislaw z Pernšteina, nejwyšší kancléř. Z utrakwistů starých byl přítomen nejwyšší komoří pan Jan z Waldšteina, jenž i nyní nezwratně při kompaktatech ač od císaře zrušených stál. Za to wšak nejwyšší zemský sudí pan Bohuslaw Felix Hasištejn z Lobkowic byl náčelníkem Lutheranůw, a pod jeho záštitou krylo se mnoho pánůw, kteří menší úřady korunní zastáwali. Tito páni a jiní šlechtici, rytíři a poslanci několika měst zadali dne 8. máje císaři prosbu o wolné prowozowání konfese Augustanské. Maxmilian přijímaje supliku tu slíbil dáti

odpowěd. Dodati dlužno, že weškera šlechta utrakwistická a zástupcowé měst prosbě té se přidružili. Toliko tři staří utrakwisté proti ní hlasowali, totiž: nejwyšší komoří Jan z Waldšstejna, pak měšťanosta Starého Města Pražského a posléz kdosi třetí už nyní neznámý. Z toho mohla konsistoř podobojí snadno tušiti, že teď odbila její poslední hodina. Widouc se tudyž od pánůw podobojí docela opuštěnu wyzýwala katolíky snažně o podporu. A skutečně arcibiskup s celou kapitolou swou písemně Maxmiliana wystříhal wší powolnosti w proměňowání zemského zřízení. Sama konsistoř podobojí wšak prawila we stížnosti císaři podané, že protestuje proti wšem nowotám náboženským, a spolu za swé obnowení prosíc chtěla tomu, aby budoucně wšickni kněží kališní jen od arcibiskupa swěceni byli a tímto prostředkem aby wšeci sektářšti duchowníci se odstranili a na fary dosazowáni byli jen takowí, které buď arcibiskup neb konsistoř podobojí potwrdí.

Wýstraha arcibiskupowa a stížnost konsistoře podobojí měly ten wýsledek, že Maxmilian stawům protestantským zápornou odpowěď dal řka, že přísahou zawázán jest, starých zwyků a mrawů tohoto králowstwí hájiti a žádných netrpěti nowot; rowněž tak že nepowoluje prosbě pana Jana z Waldšstejna, který žádal, aby konsistoř podobojí nowou od císaře neodwislou wolbou obnowena byla.

Jak mile stawowé utrakwističtí toto rozhodnutí císařowo zaslechli, jewili bouřně swou

nespokojenost a majíce w čele pana Bohuslawa z Lobkowic žádali, aby aspoň administrator konsistoře podobojí Martin z Mělníka žádného neměl wlíwu na jejich fary a faráře, t. j. aby je od luteranstwí odwáděti nesměl. Maxmilian přijal sice ode stawůw tuto nowou suplikn, awšak hned s newolí odwětil: „Tušim jak by wám libo bylo, kdybych wás dlouho na odpowěd čekati nechal; nebo známť wás na wětším díle!“ To byla zajisté nejtrpčejší odpowěd, kterou kdy dobrotiwý mocnář tento stawům zemským dal. W rozhodnutí druhé této prosby stawům dne 27. Junia (čerwna) sděleném wytýká jim císař welikou wrtkawost tu, že žádali obnowení konsistoře a když to učiněno, že nechtějí na ni pranic dbáti. On wšak že zamýšlí u wěcech wíry wšeho bez proměny nechati a wšelikým nowotám w cestu wkročiti.

Takto snažil se opět císař autoritu konsistoře podobojí hájiti a nowotám luteranským w Čechách brániti; ale wýsledek snah těchto nebyl walný. Přese wšecka slowa císařowa wztahowal se wliw konsistoře podobojí toliko na Prahu, na města králowská, na uniwersitu a na obce, jejichžto pánowé na nějaký čas z pouhé netečnosti náboženské ode wšeho odporu upustili. Na jiných statcích dělali pánowé co chtěli, nic nedbajíce na konsistoř podobojí we swém swatokrádežném přepychu.

Co wšak r. 1571 od pánůw nedosáhnuto, wymoženo bouřně na třech sněmích r. 1575. Sněmy ty hrají důležitou roli w historii české

a co na nich se událo, bylo dosahu nesmírného. Sám císař, jenž po dlouhé nepřítomnosti od r. 1571 zase Čechy nawštíwil, bral účast w nich. Trwaly dohromady asi 7 měsíců a byly předchůdcowé sněmu r. 1609, kde dosaženo w listu majestatném, čeho už nyní wšším úsilím domaháno se a ústně aspoň dosaženo.

Dne 4. března (Marce) počal prwý sněm. Ačkoli Maximilian nic o wěcech náboženských pro sněm tento nenawrhnul, přece stawowé práwě o těchto záležitostech nejúsilowněji rokowali, nechtíce králi ničeho dříwe powoliti, dokudby otázka náboženská, která jich nejwíce zajímala, pro ně příznivě — pojištěním totiž úplné wolnosti u wíře — rozřešena nebyla. Na sněmu tom byli přítomni páni a rytíři katoličtí, utrakwističtí a bratrští, jakož i poslancowé měst. Ke katolickým náleželi: pan Wilém z Rosenberka, nejwyšší purkrabě, pan Ladislaw z Lobkowic, nejwyšší hofmistr, pan Wratislaw z Pernšteina, nejwyšší kancléř a pan Joachim z Jindřichowa Hradce, president (předsedatel) komory. Awšak wroucná přítulnost k Církwi katolické a rozhodné hájení její, jimž se druhdy rodowé tito wyznačowali, bylo u pánůw těchto welice ocháblo. Pan Wilém z Rosenberka uwedl sice Jesuity do Krumlowa a tím wěci katolické welice posloužil; awšak w Praze obcujíc s pány Bratrskými nápadnou wolnomyslnost u wíře projewowal, a tolikéž i Wratislaw z Pernšteina Bratrům welmi powolným byl. W čele pánů luteranských stál Bohu-

slaw Felix Hasisstejn z Lobkowic, nejwyšší sudí zemský, zcela jináče smýssleje nežli druhdy slawný předek jeho a proslulý básník Bohuslaw z Hasisstejna; nebo bohužel už za času Lutherowa byl jeden z Hasisstejnů rektorem na uniwersitě we Witenberku, čímž smýšlení katolické w linii té wymizewssi luteránskému ustoupilo; za to wssak tatéž linie protestantská po zpouře r. 1619 ze země wystěhowati se musela, druhá pak katolická: pánowé totiž z Lobkowic (bez přídawku z Hasisstejna) později i na důstojnost knížecí powýssena byla. Pan Bohuslaw Felix z Hasisstejna neostýchal se, ku potlačení Bratrůw i lesti užíwati drže se příslowí starého: „Kde nemůže kůže lwowá projíti, tu slussí kůži lissčí přičiniti.“ Sám pro swé souwěrce luterany swobody náboženské se domahaje, nepřál jí Bratrům totéž práwo k ní majícím. Mimo něho působili zde pro wolnost luteranismu pan Wáclaw z Wřesowce, w bohoslowí nejwíce wzdělaný a pan Michael Spánowský, podkomoří zemský.

Ze starých utrakwistů byl zde jediný nejwyšší komoří pan Jan z Waldsstejna, který ač blížek u wíře katolíkům, přece jim nehrubě přál, anobrž i na ně sočil. Mimo něho a pány luteranské widíme na sněmu i takowé protestanty, kteří žádného určitého wyznání se nedrželi a toliko proti katolíkům společnou opposici (odpor) činili přejíce wolnosti wssem odpůrcům staré Církwe. Takowými byli pánowé: z Kurzpachu, Griespeku a Jindřich z Waldsstejna. — Mezi zástupci

měsi nejwíce wynikal utrakwista Sixt z Ottersdorfu, kterýž i co spisowatel český dosti znám jest a we službě starého města Pražského jsa, ruchu luterskému w radě nadržowal, nyní ale ke starému utrakwismu se klonil, an bratr jeho Ambrož, králowský prokurator na Morawě, maje léno biskupské, jistě katolíkem byl.

Co se konsistoře podobojí dotýče, na tu ode stawůw utrakwistických pranic nedbáno wíce; a když členowé její po mnohých snažných prosbách u císaře wýsledku dojábli, i wšecko ke smíření s Církwí katolickou potřebné slibowali, aby takto zrušení konsistoře té odwrátili: odwětil jim Maxmilian: „Nejste ani tepli ani studeni, odejdětež a nechte mne na pokoji.[1]

Se strany pánůw Bratrských widíme zde Adama a Karla z Krajků, jimž od Jednoty co duchowní wůdcowé přidáni: Wáclaw Preis, starosta obce Bratrské w Praze a Šwarc. Kromě těchto byli zde na sněmu: Dionysius Slawata z Chlumu, jehož syn Wilém r. 1618 nejwětším Bratrůw odpůrcem se býti prokázal, pak Sluzský z Chlumu, pan Wlínský a pan Albrecht Kamejský. — Co nejhlawnější zástupcowé uniwersity byli přítomni: M. Zelotín a M. Rozsypal.

Co zástupce katolíků widíme na sněmu arcibiskupa, kapitolu stoličnou a několik probošťů i prelatů s jinými wyššími duchowními důstojníky. Diwno dosti, jak už jsme při líčení stawu katolíkůw wyprawowali, že luteráni

na samého arcibiskupa a ostatní zástupce katolíkůw naléhali, aby za ně u císaře se přimluwili a sami jej téměř nutili, aby luteranům wolnost u wíře jejich propůjčil. Slyšeli jsme, kterak katolíci stawům luteranským wyhýbawě odpowěděli a jak to císaři docela po wůli nebylo, an skutečně tomu chtěl, aby katoličtí stawowé takowou prosbu na něj wznesli.

Jak mile rokowání stawůw počalo, nawrhowal Bohuslaw Felix z Hasisštejna, aby konfese Augsburská ode wšech stawůw nekatolických jednosworně se přijala; ale náwrh ten potkal se s tuhým odporem, zwlášště ze strany Bratrůw, a po mnohých hádkách usnešeno se na tom, že zwlášštní konfese česká sestawena a císaři předložena býti má s prosbou, by nekatolíci wšickni ji napotom swobodně w žiwotě wykonáwati směli. Žádáno u Maxmiliana ihned powolení ku poradám o sestawení takowé konfese (wyznání), a powolení to po newalném odporu dne 15. Marce (března) 1575 skutečně dáno, co stawy nekatolické nesmírnou projalo radostí. Sestawen bez odkladu z pánůw a deputowaných sněmu odbor pro záležitosti náboženské, kde o wyhotowení konfese dotčené úsilowně se rokowalo. Pan Bohuslaw Felix z Hasišštejna, jenž též byl členem odboru toho, stál co rozhodný luteran na tom, aby se konfese Augustanská ode wšech přijala, která prý už od císaře stawům rakouským powolena jest; ale odporowáno jemu náramně a hrdě odtušeno: „Co nám do německé wíry? Máme swou starší. Z Čech se nábo-

a jako w Augustanské tak i w ní připisuje se ospravedlnění člowěka toliko wíře; místo učení Lutherowa wšak o wečeři Páně přijata náuka Melanchtonowa, že zde přijímá se sice prawé tělo a prawá krew Páně, ale toliko duchowně. Wůbec wšecko w takowé temno zahaleno, aby krátkozraký člowěk snadno obluzen býti mohl domníwaje se míti prawdu, an pojat bludem. Zdá se, že už tito fabrikatorowé konfesí za heslo měli wýrok chytrého franconského diplomata Taleyranda: „Řeč prý člowěku proto dána, aby ní swé myšlénky ukrýwal.“ Tak lid od těchto kejklířů šálen a jako za nos woděn.

Druhý díl konfese české potahowal se na spráwu čili řízení náboženských záležitostí: Hlawou a jako středem, kolem kteréhо wše se točilo, bylo zařízení konsistoře nowé od císaře neodwislé, kteráž pod dozorstwí stawůw postawena býti měla. Nákres tento spráwy církewní obsahowal jedenácte článků. Posawádní zřízení konsistoře podobojí, wyjma wkládání-se do ní moci císařowy, bylo podrženo. Mělať se stáwati z jednoho předstaweného, administratora a několik přísedících a jich wywolowání a doplňowání mělo se stáwati samými stawy. Aby pak konsistoř ta ku prowedení swých rozkazů potřebné pomoci měla a spolu z mezí jí ode stawůw wykázaných newykročila, měli jí po boku státi k ochraně a spolu k dozoru nad ní **defensorowé** čili obránci, wybraní ze stawůw samých. Jako w Praze měla býti konsistoř hlawní, podobně měly i na wenkowě

w každém krajském okresu menšj konsistoře se zaříditi a spolu se sídlem děkanským spojiti, aby jako prwou byly instancí (prwou soudní stolicí) a moc měly i do wězení dáti a jiné pokuty stanowiti. Z Prahy pak měla od času k času konána býti wisitace wšech farářůw. Rozepře manželské a hádky náboženské měly konsistoři Pražskou platně se rozřešowati, a sice tím způsobem, aby we přech manželských konečně platný rozsudek pronášela konsistoř sama, w hádkách náboženských wšak aby to činila s předchozí radou uniwersity. Kdožby ale rozsudku tomu se podrobiti nechtěl, budiž prý w klatbu dán. Duchowníkům (protestantským) propůjčeno práwo w záwětě dle libosti učiniti pořízení o dědictwí. Posawádní práwo fary obsazowati mělo patronům ponecháno býti, toliko zawázán pan zadawatel fary, aby nowěwoleného faráře konsistoři jmenowitě oznámil a tento wýkony duchowenské nebral dříwe před se, dokud k tomu dowolení od konsistoře nepodosáhl. K ostřihání zewnějšího pořádku a jednoty směřowaly dwa články. W jednom jmenowitě udány swátky, kteréby wedle neděl i příště se slawiti měly, jakož i hlawní nárysy bohoslužby poněkud nakresleny. W druhém článku zapowěděno uweřejniti spis tiskem beze schwálení konsistoře a její rádkyně uniwersity. Totě hlawní obsah konfese české.

Maxmilian obdržew spis konfese této, poslal ji na rozličná místa ku posouzení, jako ku papeži, kurfirstowi Saskému, starontrakwistické konsistoři w Praze a nejwyššímu komorníku Janowi z Waldšteina, starokališníku. To

wſſak učinil císař jedině pro průtah wěci, chtěje zatím než odpowěd dojde, nabyti čaſu k uwážení, coby činiti a coby ſtawům naň uſtawičně doléhajícím odwětiti měl; nebo ſnadno ſe Maxmilian dowtípiti mohl, že papež konfeſi tu co kacířſkou zawrhne. Tolikéž nahlížel, že kurfirſt ſaſký co horliwý obhájce wyznání Augsburſkého s čeſkou konfeſí, do nížto mnoho z wyznání Bratrſkého přijato, ſpokojen nebude, a co ſe týká konſiſtoře kaliſſné w Praze jakož i pana Jana z Waldſſtejna, na jejich úſudek už prwé císař wáhy nekladl dobře wěda, že ſtoupencůw nemají a že konſiſtoř dotčená už ſe přežila. Tázáni jſou i ſtawowé katoličtí, ti ale wyhýbawě odpowěděli řkouce, že jim do požadawků Luteranůw nic není. Sněm opět ſwolaný trwal od 18. máje až do konce junia (čerwna) 1575. Z článkůw od krále náwržených jen málo pojednáwáno, poněwadž ſtawowé luteranſſtí nechtěli o něch rokowati, dokudby přízniwého rozřeſſení náboženſké otázky z úſt Maxmilianowých nezaſlechli. Tento wſſak wymlouwal ſe uſtawičně, že ho z Říma jeſſtě žádné rozhodnutí nedoſſlo. — Jelikož pak naſtalé žně pány co ſtatkáře na wenkow wolaly, rozpuſſtěn ſněm a toliko hlawní záſtupcowé luteranůw, jako pánowé Haſſſtejn, Kolowrat, Jindřich Waldſſtejn a Špánowſký powoláni k císaři, aby aſpoň nějaké upokojení prozatím na ceſtu s ſebou wzali. Nebo Maxmilian, přijaw je wlídně, wyjádřil ſe, že jim ſice rozhodné odpowědi jeſſtě dáti nemůže, že wſſak přičiní ſe, aby tři ſtrany náboženſké w králowſtwí tom,

totiž katolíky, utrakwisty čili luterány a Bratry úplně uspokojil. Potahowal se pak slib tento toliko na ſſlechtu, na pány totiž a rytíře, a nikoli na města a na wenkowany, jenž ku králi w poměru poddaných stáli. O těch král jedině přidal, že nikoli sněmem, nýbrž zláſſtními prosbami na něho se obrátiti mají, přejí-li sobě wolnosti u wíře, a on že už wěděti bude, co činiti.

Na rózsudek konsistoře starokaliſſné, jenž jeſſtě za času sněmowání císaře doſſel, nebrán pražádný ohled, ačkoli rozsudek ten Maximilianowi welice pochlebowal, ano jemu jedině připisowáno právo i moc administratora woliti a konsistoř obsazowati. Byloť ostatně snadno předwídati, že rozsudek ten konfesi české nebude příznivý, jakowýmž nyní skutečně se býti ukázal.

Po nanebewzetí Panny Marie seſſel se opět sněm zemský w Praze a trwal až do konce září téhož roku (1575). Král na sněmu tomto hlawně k tomu směřowal, aby syn jeho Rudolf ode stawůw za krále českého wolen byl. Aby účelu swého dosáhl, přislíbil stawům majestát (psaný list) o zaručení swobody náboženské, poněwadž tito jen pod touto wýminkou k úmyslu císařowu swolowali. Později pak rozmyslil se Maximilian jináč. Obáwaje se totiž náramně rozwratných náſledkůw takowého majestátu, toliko ústně císařským slowem swým stawům se zaručil, že co do swobody náboženské wſſem jejich sluſſným přáním a tužbám wyhowí, a nikterak nepřipustí, aby jim někdo u

wiře překážel aneb je utiskowal; toliléž že o to se postará, aby i nástupce jeho Rudolf jim u wykonáwání nábožensťwí žádných nesnází nečinil; za to wšak že podobné snášeliwosti z jejich strany ke katolíkům se nadíwá; staré konsistoře utrakwistické že sice i dále státi má, ale působnost její toliko prý na ty se wztahujž, kteří se jí dobrowolně podčiní. Luteráni že nemají sobě zwlásstní konsistoře zařiditi, awšak že powoluje se jim, ustanowiti defensory čili obránce k ochraně jejich duchowníkůw, čímž owšem přece jakási konsistoř, toliko pod jinou formou, luteranům powolena. O písemném majestátu neučinil Maxmilian při oslowení luteranských stawůw žádné zmínky, a když tito o takowé pojišstění písemné na něho doléhali, bránil se a odpíral jim toho, obáwaje se co císař římský zlé powěsti a nepřízniwého o tom úsudku u katolíkůw domácích i cizích; pročež jich toliko ústně ujišstowal, že co přislíbil, s upřímnou myslí splniti chce, ano že by ho, doložil, za lehkého a ničemného člowěka držeti měli, pakli by slowu swému císařskému nedostál.

Takowou odpowědí se stawowé luteranšstí uspokojili. Propůjčena jim tedy konečně toužebně žádaná swoboda a ponecháno jim na wůli, jakby si církew swou zaříditi chtěli. Na to přikročeno k wolení syna Maxmilianowa, arciwéwody Rudolfa za krále českého, a přiwolení k tomu dáno pod desíti wýminkami, aby 1) wšecky záwazky na sebe wzal, jakowé jeho předchůdcowé měli; 2) aby wšech wýsad,

starých práw a zřízení sſetřil, 3) aby za žiwobytí otcowa žádného wýkonu panownického w Čechách před sebe nebral; 4) aby w nepřítomnosti otcowě úřad místodržitele w Čechách zastáwal; 5) aby wſſecky úřady pouhými Čechy obsazowal a mezi swé dwořaniny téžpodobně Čechy přijímal; 6) aby weždy we swé radě dwa členy stawu panského a tolikéž rytířského míwal a bez jejich rady w českých záležitostech nic nepodnikal; 7) aby Čechům neukládal powinnosti, Uhersko brániti; 8) aby w Praze sídlo swé zarazil; 9) aby bratry swé toliko podlé wyměření w záwětu Ferdinanda I. z českých důchodů podporowal; 10) aby se od otce na něho newložil záwazek staré dluhy zaplatiti, kterýžto záwazek toliko prý na Maximilianowi spočíwati má. Ke wſſem těmto wýminkám přiwolil Maximilian, ačkoli sedmá a desátá wýminka patrně směřowaly proti jednotě říšské. K objasnění sedmé wýminky wyjádřil se císař, že Čechowé nemají přísné powinnosti, Uherských hranic proti Turkům brániti a že tedy cokoli w tom ohledu činíwají, jedině z dobré jejich wůle pochází.

Na to dály se přípravy ke korunowání nowězwoleného krále Rudolfa. Mezitím wypracowán od pána z Wřesowce a jeho pomocníků nákres luteranské církewní správy w ſſesti článcích: 1. aby čtyři defensorowé ustanoweni byli, dwa ze stawu panského, a dwa ze stawu rytířského, aniž co platného uzawříti mohli, dokud aspoň tři k tomu nepřiwolí; 2. aby w každém kraji jeden superintendent nad pořádkem mezi duchowními bděl a w ne-

[illegible] pěti nebo několika duchowních zřizowal; 3. aby w každém půlletí wšickni superintendenti z Čech w Táboře ku společné poradě se sjeli. Nejdůležitější záležitosti rozhodowali a ordinaci (wyswěcení) nowých duchowníkůw swých wykonawali. Od jejich rozhodnutí má prý wolno býti odwolati se k defensorům; 4. aby trojské wisitace čtwrtletně za rok na každé faře superintendentem se konaly, a taxa wisitační jeden tolar nepřesahowala; 5. aby každý duchowní (protestantský) aspoň jedním exemplářem české konfese opatřen byl a podlé ní také swá kázaní zařídil; 6. aby defensorowé jednou každého roku o sw. Dušše w nějakém umluweném městě českém se scházeli a nálezy (rozsudky) konečně platné wynášeli.

Nákres tento správy církewní přijat ode stawůw luteranských a defensorowé hned také woleni, awšak nikoli jen čtyři, jak to w nákresu wytknuto, nýbrž 15, kterýžto počet i budoucně podržen býti měl. Spolu dosáhla i města powolení k wolnému wykonáwání konfese české a nawržené správy církewní.

Na to dne 21. září (septemb.) korunowán Rudolf na králowstwí české a stawům luteranským i od něho zaručení dáno, že wšecko, cokoli w ohledu náboženském nejmilejšší pán a otec jeho jim slíbil, také on co nejlépe možná plniti a tou měrou zachowáwati chce, aby nikdo z nich na něho si stěžowati nemohl. Při audienci, w nížto pánům toto pojištění dáno, nebyli pánowé Bratrští přítomni, poněwadž jich nikdo k tomu nepozwal. Připowěd tedy

o wolném wíry wykonáwání toliko na Luteràny se wztahowala, a Bratři widěli se z ní býti wyloučeny. Awšak nelekali se toho příliš, jsouce už tomu zwykli proti wšem zákazům se shromažďowati a náboženstwí swé wefejně prowozowati. Luteráni wšak náramně jásali a powěst o tom bleskorychle po Čechách a po Morawě se šířící rozmnožowala wůčihledě jich počet. Tím spolu rostla i jejich smělost a tytýž trkawá drzost. I we městech králowských odwážili se luteráni smělých kroků, přijímajíce luteranské pastory a dowolujíce jim ženitby. W samé Praze usadili se pastorowé luteranští a zmocnili se fary u sw. Albrechta; i strojili se už také oswojiti sobě faru u sw. Jiljí a sw. Michala.

Císař ale, ledwa po sněmu dne 27. sept. skončeném z Prahy do Řezna odejel, hned dříwější smýšlení swé značně změnil, a w čemž straně luteranské a Bratrské se nebyl zjewně zawázal, toho jim také přísně napotom odpíral. Předewším zapowěděl hned před odchodem swým wyznání (konfesí) české wydati tiskem, dále naporučil místodržitelům swým w Čechách, aby netrpěli pokoutních schůzek Pikartských; města pak králowská zawádění wšelikých nowot a dowolowání pokoutních schůzek wystříhal, i napomínal je, aby we starém spojení s konsistoří podobojí zůstáwaly.

Když na to konsistoř utrakwistická faráře luteranské we městech sesazowala a swoboda náboženská toliko wyšším stawům se propůjčowala, městům wšak odpírala: sestoupili se

defensorowé luteranssti w Praze a sestawili stížnosti swé písemně, jež císaři zadali naříkajíce, že se jim slowo dané nedrží, a spolu boukením wyhrožowali. Maxmilian odpowěděl, že zákazy jeho toliko se wztahují na města králowská, nikoli ale na města panům stawům poddaná, aniž na jejich podřízence. Co wssak králowských měst se dotýče, tu prý slussno a dlužno, aby tyto na swého krále dbaly, swé potřeby jemu přednássely a u něho pomoci hledaly. Tento rozdíl mezi sslechtou a městy u wěcech wíry od krále činěný, byl w Čechách něco nowého a neslýchaného, a tudyž náramně nespokojowal měssťany, kteří u wěcech náboženských w časech husitských wezdy w prwých řadách zápasníků stáwali; i sami katolíci nerádi widěli takowého sslechty u wěcech wíry nadsazowání, jakowéž sice w Rakousích už panowalo, w Čechách ale doposud místa neměło, odtud wsseobecná s tímto nařízením nespokojenost, která se rozličnými wýtržnostmi projewowala.

Přes to wsse docíleno císařskými dekrety tolik, že ze wssech měst králowských luteranssti kazatelowé se klíditi museli jako, n. p. z Prahy. Konsistoř utrakwistická opět kněžími swými místa takowá obsazowala, při čemž toliko litowati bylo, že tito neměli ani tolik wzdělanosti ani takowé mrawní zwedenosti, aby luteranské kazatele byli zastínili a nespokojená srdce kalissníků staré wíře opět byli získali.

Jak mile defensoři císařské odpowědi wýsse uwedené se dowěděli, opustili hned Prahu, aniž wíce o zařízení nowé správy církewní

pracowali. R. 1576 dne 17. máje byl w Praze sněm zemský slawen a sice wšeobecný, an k němu ze wšech zemí ke koruně české náležejících, tedy také z Morawy, Slezska, z horní a dolní Lužice poslancowé se dostawili. Sněm ten odbýwán pod předsednictwím Rudolfowým k tomu cíli, aby otázka berničná se přetřásala. Příležitosti té hned použili luteráni a Bratři, aby Rudolfowi podali stížnosti, w nižto jej na sliby otcowy upomínali dodáwajíce, že se strany arcibiskupa a katolíkůw jim sice žádná se nečiní křiwda, ti že jich zcela na pokoji nechávají, ale powěstná ona konsistoř, která utrakwistickou se nazýwá, ta že prý je ustawičně utiskuje, jejich duchowníky, protože prý ženy mají, sesazuje, ačkoli prý duchowníci od ní ustanowení nejináče žijí. Dodáno, že mnozí členowé sněmu zamýšleli proti takowé wěrolomnosti protestowati a že jen s tíží se od toho odwrátiti dali, a to sice hlawně tou myšlénkou, že Rudolf ponejprwé co král w Čechách sněm slawí a oni že přejí, aby rokowání na něm w žádostném pokoji se odbýwalo. Stawowé wšak že pewně na tom se ustanowili, žádných útisků u wíře netrpěti. Konečně wyjádřena obawa, že o náwrhu králowském ani dále rokowati se nebude, neučiní-li se dříwe jejich stížnosti zadost.

Tušíme, že Rudolf na tento spis ani odpowědi nedal. Brzo na to stawowé z Prahy odešli, konsistoř pak utrakwistická, jakoby na tento odchod byla toužebně čekala, wznesla hned dwa dni později dwojí stížnou žalobu na Ru-

dolfa. — Jedna se týkala Bratrůw a druhé měst, která proti wšem wýstrahám konsistorním přece luteranské kazatele k sobě powoláwaly a přechowáwaly, jako Chrudim, Kutná Hora, Domažlice, Rymburk, Litoměřice a j. — Rudolf o těchto žalobách jakož i o jiných událostech w Čechách podal otci písemnou zprávu. Tento wšak odepsal, že obžalowaní před soud pohnáni býti mají. Když pak k tomu už připrawné se činily kroky, umřel císař Maximilian II. dne 12. října (oktobra) 1576 u přítomnosti biskupa Nowoměstského, učiniw dříwe wyznání, že umírá we wíře katolické a že wšech swých hříchůw upřímně lituje. Co swědek toho, od něhož i tuto zprávu máme, byl přítomen pan Adam z Dietrichsteinů, otec slawného kardinala Františka Dietrichsteina, jejž w době Rudolfowě, Matiášowě a Ferdinandowě místněji poznáme. Slawný pohřeb císaře teprw následujícího roku 1577 dne 20. Marce (března) wykonán a tělo jeho uloženo w hrobce stoličného chrámu Pražského, kde i jeho rodičowé odpočíwali.

III. Bratří w době Maximiliana II.

---

§. 37. Staw jejich od r. 1564—1570.

Augusta, býwalý starosta Jednoty, který 16 let u wězení strádal, byl po swém náwratu do Mladé Boleslawi od předstawených Jednoty jen s welikou chladností přijat a teprw po

pilném rokowání o té wěci w Lipníku opět za Bratra uznán, anobrž i za starostu powažowán. Tím Jednota na jewo dala, že s Augustou úplně se zase smířila.

W tentýž čas dowěděli se Bratři, že netoliko jednotliwé osoby, nýbrž i celá města, jako Wratislaw, Hořelice, Cheb, Zatec od nowého panowníka Marmiliana příznitwého rozhodnutí u wěcech wíry dosáhly. Nabylit tedy i oni srdce a odwážili se s písemnou prosbou k císaři, w nížto ujišťowali, že jejich wyznání (konfese) we wšech hlawních článcích s Augsburskou se srownáwá. Prosbu tu odewzdali císaři pánowé z Jednoty: Wáclaw Slušký z Chlumce a Joachim Prostiborský z Prostibora, jimž co duchowní rádce přidán Petr Herbert. Císař přijal je sice wlídně, ale odpowědi nedal, chtěje wěc tu zatím zewrubněji wyšetřiti. Bratři kojili se blažnou naději, že se jim příznitwé dostane odpowědi, protože císař úředníkům na swých panstwích, jmenowitě wrchnímu Klementowi Klebičowi, naporučil, aby Bratrům kancionály odňaté zase wrátil a žádného ani peněžitě ani wězením nepokutowal. Podobně nedáwno před tím dowolil císař několika Budějowickým měšťanům pro wíru luteranskou wyhnaným opět do města toho se nawrátiti, ačkoli město to wždy ryze katolickým se býti honosilo.

Bratři nemohouce dočkati se rozhodnutí císařowa, opětowali r. 1565 tutéž prosbu skrze swé poslance: pana Jaroslawa Sazimu

Oustěckého, pana Erasma Sommer-felda a pana Jindřicha Wlinského, awssak po čtyrech nedělích obdrželi odpowěd na wýsost nepřízniwou, jakowéž by se nikterak nebyli nadáli. Odkázáni jsou totiž prostě na mandaty Ferdinanda I. a na nálezy sněmů, i poručeno jim, aby wssemu tomu poslussně se podrobili. To byla pro ně welká rána, která je jako nenadálý blesk z wýsse ohromila a takowou měrou porazila, že sobě žádné rady newěděli. Toliko starosta Blahoslaw, kterýž dříwe tak swapného prosseni, dokud císař katolictwem obstoupen jest, nechwálil, nepozbýwal srdce, alebrž obnowil pokus, Maxmilianowu mysl nakloniti Bratřím a sice skrze pána w Iwančicích (na Morawě u Brna), kde Blahoslaw swé stále sídlo míwal. Pan ten s příjmím z Lipé byl dědičný nejwyšší marssálek český a přál Jednotě Bratrské, protože jeho paní k ní náležela. Hlawně jejími prosbami pohnut ujal se Bratrůw písemně u císaře a welmi chytře spojil záležitost jejich s jiným politickým hýbadlem, kterýmž jistotně proraziti doufal, an císaři pro jeho syna naději dělal na korunu Polskou po smrti Sigismunda Augusty bezdětného, paklize Bratrům nebude nepřízniw, jelikož wéwoda polský Lukáš z Gorky, kterýž prý na wěc tu weliký wliw má, sám k Jednotě Bratrské se přiznáwá. Awssak i tento pokus nepotkal se s očekáwaným prospěchem.

Spolu pak nastalo w tentýž čas Bratrům na Morawě s jiné strany protiwenstwí.

Pán na Welké Mezjřiči Jan Bedřich Hardegg, jak už powědíno, wšemožně usilowal, na swých statcích po wymítěni ostatních sekt jediné luteranstwí wšady uwesti. W tomto snažení jej horliwě podporowal a ustawičně k nowému úsilí pobádal luterský smýšlející děkan w Třebiči Sapouch čili Sopouch, kterýž proto byl úhlawním nepřítelem Bratrůw, že bezženstwí swých duchowníků tehdáž byli ještě podržeíi, a wímek, že bezženstwí toto se luteranům na Morawě a w Čechách tehdáž wíce příčilo nežli celá Církew římská. Nejprwé přiměl Sapouch bratra hraběte Wolfa k tomu, aby Bratrům na statku w Olešnici zakázal k Jednotě se přiznáwati a je ku přijetí konfese Augustanské přinutil. Pak psal do Witenberka na luterského bohoslowce Ebera a líčil Bratry co nejhlawnější překážku postupu reformacie luterské na Morawě. K tomu přiložil i wyznání Bratrské s wýklady od něho samého libowolně utkutými a přidal ještě několik od něho swéwolně překroucených wýňatků z řeči Augustowy o bezženstwí od r. 1546. Neopominul též při tom Bratrům spílati českých mnichů, sektářů a nepřátelů ewandělické swobody. — Také p. Jan Hardegg na Ebera w téže záležitosti se obrátil, a chtěje tomu, aby Witenberská konsistoř proti Bratrům nepříznivě se wyjádřila, podporowal žádost swou posláním drahocenné číše. Ale tato šetrně jednajíc zdržowala se pronešení nepříznivého úsudku o Bratřích. Kolej pak Witenberská psala hraběti Hardeggowi w ten smysl,

že sice jeho kroky chwálila, ale spolu jemu radila, aby s Bratřími srownati se hleděl. K docílení takowého srownání wyzwal hrabě ten Bratry k rozmluwě na hrad swůj w Letowicích. Tito poslali tam swé důwěrníky: Petra Herberta, Jiřího Strýce*) a Martina Kožiského. Co hlawní odpůrce Bratrůw byl zde přítomen Sapouch. Uwáděna nejprwé příčina hlawní, pro kterou Bratří proti reformaci Lutherowě se zpírali a swou zwlásstní reformaci podržeti chtěli. Co takowá příčina udán nedostatek kázně u Lutheranů, kterýmžto nedostatkem wsseobecná prý mrawnost hyne. Awssak důwod tento, ačkoli prawdiwý a tehdáž zřejmě do očí bijící, zamítnut od strany protiwné. Po mnohých tuhých ale jalowých sporech widěli se Bratří na panstwích Hardeggowých přinuceny, podříditi se duchowníkům luteranským.

Ztráta tato Bratry bolestně dojala. Odbýwána o tom synoda na Morawě a rokowáno o rozdílech mezi nimi a mezi konfesí Augustanskou. Jednohlasně rozhodnuto, že mezi nimi a Lutherány jsou podstatné rozdíly, jako n. p. w učení o osprawedlnění člowěka a o kázni mrawní. Spolu podotknuto, že Luthe-

*) Jiří Strýc narodil se w Zábřehu na Morawě a nabyl wzdělání swého w cizině. Nawrátiw se do swé wlasti učiněn jest duchowníkem Jednoty Bratrské a co takowý působil w Židlochowicích, kde tenkráte byla obec Bratrská. Zde také r. 1599 umřel. Wynikal co český spisowatel w té době zlásstě krásným překladem žalmůw we werssích, a bral též účast w překladu bible Bratrské, která w Králicích u Náměsstě tiskem wyssla.

ráni ſwětſké wládě wſſelikou moc u wěcech wíry přikkli, an Bratři moc tuto wládě občanſké odpírali, zcela neodwiſle od ní až poſawad w náboženſkých záležitoſtech jednajíce. Patrno, že mluwili zde Bratři upřímně a bez přetwářeni; nebyloť jim zajiſté ta třeba někoho ſe oſtýchati. Nechtíce wſſak přece Lutheranůw přízně pozbyti, uſtanowili na ſynodě té prawidlo, že jejich duchowníci nikde a nikdy nemají proti konfeſſi Augsburſké kázati, alebrž naopak články čiſté náuky, jež w ní ſe nalézají, chwáliti; Bratři wſſak že k ní přiſtupowati nemají.

Když pánowé utrakwiſtičtí a Bratrſſtí na Morawě proti biſkupowi Pruſinowſkému ſe ſpikli, aby na jejich ſtatcích wiſitaci církewních konati neſměl, ſjednotili ſe i duchowníci kaliſſní ku podobnému účelu a ſeſtawili, jak jſme už prawili, wyznání ſpolečné konfeſſi Augsburſké welmi podobné. I wyzýwali také Bratry, aby k tomuto wyznání ſe přidružili. Ale tito wyzwání takowým pohrdli zláſſtě na radu jich ſtaroſty B l a h o ſ l a w a, který duchowenſtwo kaliſſné nazýwal bezbožným, rozpuſtilým, ſmilným a cizoložným. Pročež onino kaliſſníci na Bratry náramně ſe rozhněwali a na wſſech kazatelnách ſwých proti nim hřímali twrdíce, že prý ďábelſkou leſtí zaſſlepeni wolnému průchodu „čiſtého ſlowa Božího" nepřejí, že „země čeſká hanebně ſkrze ně zplundrowána jeſt, když prý jſou oni ſkrze toho ſwého lotra Auguſtu lid zbouřili a králi ſwému wěrnoſt a poddanoſt ſlíbiwſſe jiného ſobě ſwolili." Tak

jmenowitě kázal dle wyprawowání Blahoslawowa děkan kališný Ondřej w Brodě, jenž mimo to ještě wytýkal Bratrům, že wšude mezi lidmi a wrchnostmi bouře rozbrojůw strojují a že každou obec, we které se zahnízdili, ochuzují. „Nepochybuji", dokládá Blahoslaw, že ten kněz swým wýpadům od toho příčinu wzal, že těch časůw Bratr Augusta okolo Brodu a Strážnice se projížděl (wizitaci obcí Bratrských wykonáwal); neb jsou kněži kališní naň tuze nelaskawi." Bratři takowými řečmi kněze kališného rozhořčeni jsouce utekli se ku panu Jetřichowi o pomoc, ale místo ochrany nalezli jen něco posmíšku, jak dí sám Blahoslaw.

Awšak ani tyto příkory, ani nezdar jejich druhé prosby u Maxmiliana o wolné wyznáwání wíry swé neodstrašil Bratrůw od Jednoty, anobrž uzawřeli, wolnosti jim stále odpírané i proti rozkazům králowským také na statcích pánů nebratrských užíwati. Začátek učiněn w Pardubicích, kde Bratři zase prawidelně se scházeli, hlasitě zpíwali a kázaní weřejné poslouchali. Náhodně stalo se, že jeden Bratr we staw manželský wstoupiti chtěl. Pro dobu protiwenstwí ustanoweno od starost Jednoty prawidlem, že mohou Bratři na místech nebezpečných také od duchowníků kališných do stawu manželského požehnání a jejich dítky od týchže duchowníků pokřtěny býti. Jelikož práwě w tu dobu Bratři w Čechách pronásledowáni: žádali onino snoubenci Bratrští požehnání sňatku swého na knězi kališném, ale jim toho uděliti nechtěl, lečby wíry Bra-

trské se odřekli. Takowé wýmince nechtěli se snoubenci ti nikterak podrobiti; a když práwě w ten čas náhodou Bratr Husák Pardubicemi cestowal, utekli se k němu a ten mezi wssech rozpaků jich sňatek manželský zažehnal. Farář utrakwistický dowěděw se toho, žalowal celou wěc w Praze u arciwéwody Ferdinanda, který tenkráte jesstě místodržitelem země České byl. Ten jsa rozhodný katolík a chtěje utrakwisty s Církwí Římskou sjednotiti, wykonáwal přísně dekrety otce swého Ferdinanda I, a podlé nich zakázal i Bratrům w Pardubicích wsseliké schůzky. Ale tito zákazu takowého si newssímali, hlásajíce, že doba takowých dekretů už dáwno pominula, a tudy zákazu tomu nawzdory jak obyčejně se scházeli. Awssak Ferdinand tutéž ráznost do sebe maje jako jeho otec, porážel odpor jejich tím, že přísně naporučil, aby wssecknì Bratři z Pardubic a ze wssech zemí dědičných se wystěhowali.

Rozkaz tento, jedinká to přísnost za celého panowání císaře Maxmiliana, byl také skutečně uweden w žiwot. Už po několika dnech počali Bratři počtem asi 80 stěhowati se, neprodawsse ani jesstě swých statků. Předewssím táhli do družné Morawy, důwěrou se kojíce, že zde na statku nějakého jim příznìwého pána přístřessí naleznou. Na této cestě potěssenì jsou nemálo dobrotou dwou pánů katolických: Haugwice totiž z Biskupce a Wratislawa z Pernsstejna. Ti oba je wlídně co hosti častili a poslední z nich, pán z Pernssteina, dowolil jim, by prozatím na jeho statku

w Prostějowě se usadili. Tuto wlídnost a dobrotu katolického pána neopominul Blahoslaw slussnými chwálami wynásseti. Tentýž pan Wratislaw z Pernsstejna, powýssen jsa na úřad kancléře českého, (po opětném odmrsstění prosby Bratrské, panem Sazimou Ússtěckým císaři Maxmilianowi přednessené), wymohl Bratrům u téhož císaře, že wypowězenci opět do wlasti se nawrátiti směli. Radost Bratrůw nad tímto dowolením byla nesmírná a pan Wratislaw z Pernsstejna opět chwálami od nich obsypán. I rozhodli se hned Bratři podati císaři exemplář kancionalu swého, na jazyk německý přeloženého, a podání to přewzali pánowé Bratrssti: Znata z Lomnice, Oldřich z Kounic, Bartol. Wonecký, Jan Gbelský a Jan Nekeš. K nim co duchowní rádcowé přidružili se: Peter Herbert, Jan Akwin čili Wodička, a Jiří Strýc. Dossedsse do Wídně odebrali se ku panu Wratislawowi z Pernsstejna prosíce, by je u císaře opowěděl a za ně se laskawě přimluwil, což on netoliko slíbil, nýbrž i splnil. I dossli audience dne 27. Novemb. (listopadu) 1566 a byli skutečně wlídně od mocnáře přijaty. Když pak mu exemplář kancionalu podáwali, nezdráhal se jej přijmouti a slíbil, že do něho nahlédne. Když pak ho za milostiwou prosili ochranu pro Bratry, odwětil: „Mám za to, že si w nižádném ohledu nemohou na mne stěžowati, a budou-li i příště pokojnými a poslussnými poddanými, jakowými byli až posawad, budu i já jim milostiwým císařem a pánem.“

Tímto spůsobem dosáhli Bratři skoro wsseho, čeho w tehdejssích okolnostech dosíci možná bylo. Nedáno jim sice dowolení, nowé zbory stawěti, weřejně služby Boží slawiti, awssak připowěděno jim, že pro wíru nebudou wíce ani stíháni ani ze země wypowídáni. Rok na to (1567) opustil arciwéwoda Ferdinand Prahu, aby nastoupil wládu w Tyrolsku, jehož mu dědičně od otce se bylo dostalo. Tím méně bylo se nyní Bratrům nějakého pronásledowání obáwati a tím směleji počali opět u weřejnosti wystupowati. Když w tentýž čas na sněmu zemském kompaktata zrussena jsou, odbýwali Bratři brzo na to synodu we Přerowě a uzawřeli, že místo dosawádního podpisu dekretůw na obce Bratrské: „Od starostů čili biskupů spolu s úzkou radou" napsáno býti má: „Starssí Jednoty", čím podstarostowé učiněni spolustarostami; awssak takowýto podpis dán toliko připisům, jež Jednota k cizincům činila.

R. 1568 císař Maxmilian chtěje poněkud winu swou smazati, že totiž arcibiskupowi slawení synody bránil, obnowil starý mandat, jímž schůzky Bratrůw přísně se zapowídaly; wssak tito obnowení mandatu dotčeného málo se lekali dobře wědouce, že nebude we skutek uweden, jelikož obnowení to nebylo w prawdě zaměřeno. Už rok před tím byli se Bratři beze wssí překážky na synodě we Přerowě sessli, aby na potaz wzali žádost Augusty, jenž wyhotowiw wýklad článkůw wyznání apostolského pode jmenem „sumownik" chtěl, aby spis ten we zbo-

rech užíwán byl místo wýkladu episstol a ewangelií u katolíkůw obwyklého. Proti náwrhu tomu Bratři jednohlasně se opřeli a to tím wíce, poněwadž w sumowníku tom i náhledy wytčeny, s nimiž se Bratři nesrownáwali. Ale wládochtiwý a pánowitý Augusta přese wssecken odpor Jednoty stál twrdossíjně na swém a proti stanowám Bratrůw dal spis swůj w tiskárně nebratrské do tisku. Pročež widěli se Bratři nuceny, k Augustowi učiniti důtky a jej wyzwati, aby zcela z Jednoty wystoupil. A hle! hrdý Augusta, tak dlouhá leta starostou Bratrůw bywssí a tolik muk pro Jednotu wytrpěwssí, skutečně se rozhodnul s utrakwistami we spolek wejíti. I sepsal r. 1570 k tomuto účelu spis „o reformaci“, jejž administratorowi konsistoře pod obojí Martinowi z Mělníka (dwě leta po smrti Mistopolowě) zaslal, wyjednáwaje spolu s ním o swé přijetí mezi kalissníky a koje se náději, že i místa w konsistoři utrakwistické dobude. Nesmírné to owssem pohorssení pro Bratry, jelikož Augusta druhdy jejich starostou býwal a nyní mezi jejich hlawní nepřátely se wkradiw je osočowal. Tak celý wěnec sláwy jeho, jejž sobě dlouholetým strádáním pro Jednotu uwíti hodlal, najednou uwadl; on pak wrtkawostí swou u samých Bratrůw w newážnost ano i w opowrženost klesl. W této od Jednoty odloučenosti žil asi jesstě dwě léta; nebo r. 1572 rozžehnal se s tímto swětem we stáří 72 let. Sepsalk asi 20 spisů ponejwíce kázaní a polemická (sporná) díla w jazyku česském, která

wšak nemají weliké do sebe ceny a nemálo k tomu sloužila, že známost luterských spisůw po Čechách a po Morawě walně se šířila, jelikož je netoliko sám pilně čítal, nýbrž je také částečně na jazyk český přeložil a pilné jich čítání snažně odporoučel.

Už rok před tím byl také Blahoslaw w Morawském Krumlowě umřel, jsa teprw 49 let stár, ačkoli dle twáře kmetem šedesátiletým se býti zdál. Nelze popírati, že mezi wšemi posawádními starostami Jednoty nejwíce Blahoslaw wynikal, a že ho w úřadě tomto i napotom nikdo nepřewýšil leč poslední starosta Jednoty, wýtečný českoslowanský spisowatel Amos Komenský, Morawan z okolí Uherského Brodu. Blahoslaw byl nad míru ostrowtipný, duchaplný, u wědách rozličných wysoce wzdělaný, wýborný básník, jazykozpytec a i w samé hudbě chwalně zběhlý. Přeložil i Nowý Zákon z řečtiny na jazyk český a wydal překlad ten tiskem w Iwančicích, hlawním sídle swém, kde Bratří tehdáž wlástní tiskárnu měli. Prawopis od Blahoslawa ustanowený přijat napotom i do Bible Králické od Bratrůw wydané a tolikéž i překlad jeho Nowého Zákona w ní bez proměny ponechán. Obdiwowati wěru se musíme plodnosti a bohatosti ducha jeho, uwážíme-li jak mnoho psal a jak weliké ceny jeho spisy do sebe mají. Pan prof. Gindely, jenž obšírnou historii Českých Bratrůw sepsal, z nížto i my jsme nejhlawněji čerpali, nalezl při swém historickém bádaní w archiwech 22 spisů Blahoslawowých mimo četné menší listy

a psaní jeho. Tentýž Blahoslaw wyučowal také po krátký čas mládež Bratrskou w Prostějowě, mezi kterouž se nalezal i Jan starssí ze Žerotína, na něhož, jak pozorowati, tak mocně působil, že wsfickni členowé rodiny té rozhodně hlásili se k Bratrům.

Jaká nesmírná bolest pojímá tu upřímného katolíka, powáží-li jak náramně welikých prospěchů tento muž wlasti nassí dobyti mohl, kdyby swou neobyčejnou sílu duchowou a diamantowou pilnost byl wynaložil we službě a k užitku swaté samospasné prawdy katolické. Ale protestantismus, jenž bezuzdnou wolností we zpytowání a wykládání písma hrdosti ducha lidského lahodí, zapalowal jako nakažliwá horečka tehdáž napořád mozky i bystroumných lidí a jeho nad míru bouřný ruch uchwacowal a potahowal do wíru swého i muže důwtipné a duchem bohatě nadané.

§. 38. Pokračowání. Staw Bratrůw (od r. 1570—1576).

Jesstě před úmrtím Blahoslawowým wolili Bratři tři starosty, totiž Ondřeje Štěpána, Jana Kalefa a Jana Wawřince. Blahoslaw a Jiřík Israel, který se byl z Polska do Iwančic dostawil, poswětili je Bratrským spůsobem na tuto důstojnost. Tím docíleno, že po smrti Blahoslawowě a Augustowě počet starost Jednoty opět čtyry obnássel. Nejstarssím mezi nimi byl Jiřík Israel, který

ſtce. ještě několik let w Polſku působil, ale pro welikou churawoſt napotom do Morawy ſe nawrátil a zde ſwá poſlední léta w pokoji ztráwil. Staroſta Wawřinec zůſtal až do konce žiwota ſwého w Polſku zarazie ſídlo ſwé w Oſtrogu; Kalef ſprawowal obce Bratrſké w Čechách a ſídlil hlawně w Mladé Boleſlawi. Štěpán působil w Iwančicích na míſtě Blahoſlawowě a ſbíral liſtiny na hiſtorii Bratrůw ſe potahující i řídil ſpolu obce Bratrſké na jižné a západní Morawě. Z těchto ſtaroſt newynikal žádný welikou učenoſtí anebo wlohami ſpiſowatelſkými jako Blahoſlaw. Štěpán obſtaráwal dopiſy Jednoty ku proteſtantſkým náčelníkům w cizině, zwláště ku lékaři žiwotnímu Maxmiliana ciſaře, ku Kratowi, který mimo ſwé umění lékarſké také bohoſlowím ſe horliwě zanášel a welmi rád ſobě na učeného bohoſlowce hráwal. Muž tento byw dříwe přiwržencem Lutherowým nyní ke kalwinismu ſe klonil, welmi rád obcujíc s kalwiniſtou Bezou a s jeho ſoudruhy we Šwýcarſku, w Heidelberku a jinde, a jelikož i Bratří wíce ke kalwinismu nežli k luteranſtwí ſe chýlili, rád jim ke ſlužbám ſe propůjčowal.

Tito chtíce wětší wážnoſti Jednotě ſwé w cizozemſku proteſtantſkém dobyti, poſlali do Witenberka Bratra Izaiáše Cepollu (Cibulku), aby tam nějakého učence proteſtantſkého získal, jenž by latinſký překlad jejich konfeſe od r. 1535 oprawil a k ní úwod přimluwný napſal. I podařilo ſe Cibulkowi, we

Witenberku pro tento úmysl získati protestantského učence Efroma Růdigera. Když pak Bratří na tom stáli, aby překlad ten s úwodem w samém Witenberku wytištnut byl, potkala se wěc ta s odporem ze strany tamnější koleje bohoslowné protestantské. Cibulka čili Cepolla, chtěje jistotněji úmyslem swým proraziti, dělal se nejprwé, jakoby jen proto byl do Witenberka přišsel, aby tam na studie uwedl syna pana Bedřicha z Náchoda, pak jeho příbuzence Jindřicha ze Zástřizlů a mladého Přemysla ze Zerotína. Když ale strany tisku nyní záporná ho došsla odpowěď a pochwálení konfese Bratrské jemu tolikéž se odpíralo, žadal hned proti tomu písemnou protestaci, w nížto poukazowal na důwod ten, že sám Luther konfesi Bratrskou schwálil a že šslechta Jednoty na tom stojí, na kterou se ohled slušsný wzíti musí, nemají-li z takowého odepření zlé následky pocházeti, předewšsím ten, že by šslechta sama žalobně u kurfirsta Saského proti bohoslowcům Witenberským wystoupila, jelikož nechtějí přiswědčiti tomu, co sám Luther schwálil; dále žeby takowým jednáním bohoslowců těch wšseliká důwěra k Witenberku w cizině klesla; a posléze, že by Bratří, kteří až posawad žáky swé důwěrně na tyto šskoly posílali a práwě nyní 30 jich we Witenberku mají, sem je posílati přestali. — Takowýmito důwody pohnul konečně Cibulka bohoslowce Witenberské přece, že na to swolili, aby překlad konfese Bratrské wytištěn a přidaným úwodem přímluwným opatřen byl.

Ledwa ale konfese tato Bratrská uweřejněna byla w latinském a německém jazyku, prohlásil se hned proti ní w Čechách učený muž, **Petr Kodicil***), rektor uniwersity Pražské, podlé wíry utrakwista, an mladému příteli swému do Witenberka psal, že sice obsah konfese dotčené chwálí, ale nad úwodem, w němž hana na utrakwisty české se kydá, že nemálo se pohoršil. Takowé potupení utrakwistů že může snadně k welikým různicem podnět dáti a samým Bratrům nejwíce uškoditi. Když pisatel úwodu toho **Efrom Rüdiger** o tomto psaní se dozwěděl a jeho obsah poznal, neopominul Bratrů proti těmto obwiňowáním písemně brániti, samého pak Petra Kodicilla napomínal, aby staročeský utrakwismus, w němž se dosti patrně protestantismus ukrýwá, pustil a nezůstáwal na polowičné cestě státi, nýbrž s celým srdcem k luteranstwí přilnul.

Takowouto pochwalou Lutheranůw neuspokojili se ještě Bratři, nýbrž zaslali konfesi swou také kalwinistům, jako **Kratowi**, žiwotnímu lékaři císaře Maxmiliana II., pak

*) **Petr Kodicil Sedlčanský z Tulechowa** († 1613) byl radou konsistoře podobojí, notářem města Pražského, profesorem matematiky a řeckého jazyka a zanechal mnoho spisů po sobě, jako: Troje pojednání o kometách r. 1572, 1577, 1582, pak písně nábojenské, slowník latinsko-český a německý, posléz kalendáře od r. 1578—1581. Jeho kalendáře pod lisem se rozebíraly a kupowaly. R. 1585 wynechal w kalendáři podlé papeže Řehoře opraweném swátek Husůw, pročež upadl w pronásledowání utrakwistůw a utekl se w ochranu pánůw katolických. Při té příležitosti uděläny naň ony známé werše: Stal se Čechům protiwný kus, wyletěla jim z Prahy Hus, prodal ji mistr Kodicillus.

Bezowi, nástupci Kalwinowu w Ženewě, Zanchi-mu w Heidelberku a jiným, žádajíce schwálení swé konfese i od těchto. Dosáhnuwsse co chtěli, nepřestali na tom, nýbrž w jesstě užssí spolek s Kalwiny wstoupili; nebo starostowé jejich na tom se usnesli, že několik žáků swých na studie do Heidelberka posslou, kde tehdáž w duchu Kalwinowě se wyučowalo. Tím otewřena brána Kalwinismu jak do Čech tak do Morawy, a zde slussno hledati začátků kalwinismu w těchto zemích; nebo nejenom že mnozí mladí páni w kalwinské Ženewě studowali, nýbrž přicházelo odtud na Morawu a do Čech mnoho kalwinských pěstounů, kteříž mladé sslechtice z Jednoty w duchu kalwinském wychowáwali, čím wlastně Jednota Bratrská sama nemalé sskody wzala.

Do Heidelberka posláni jsou na studie mladí mužowé welikých schopností, kteří napotom prwních úřadůw w Jednotě dosáhli, jako: Kapito (Hlawáč), Němčanský, Felin (Kocourek) a Bernard. Co tito w Heidelberku studowali, slawili Bratři doma pilně synody. R. 1572 tři takowé porady wykonali, mezi nimiž nejznamenitějssí jest synoda Slawkowská dne 28. února (Febr.), ku které wesskeren wýbor předstawenstwa Jednoty se dostawil. Předmětem porady té bylo obnowení kázně, kteráž ohledem na sslechtu Bratrskou we mnohých wěcech uwolněna byla. Bratři chtíce posawádní chwálu swou o přísné kázni zachowati, usnesli se na této synodě, že nepořádní sslechtici Bratrssti mají potrestáni

býti, což arcik we ſkutku ſe nedalo tak ſnadně prowéſti. Uſtanoweno dále, aby zwonění při pohřebu, kde to možná, ſlawněji ſe dálo, a na hrobě aby ſe činily řeči. — Roku následujícího byl článek o kázni na ſynodě w Holeſſowě zaſe přetřáſán. Nálezy této ſynody ſeſtaweny docela w duchu ſekty Bratrſké, která ſe o to ſtarala, aby poſſmourného, zádumčiwého rázu ſwého nikdy nepozbyla majíc přiliſſnou přísnoſt za podſtatu křeſťanſkého ducha. Církew ſwatá katolická ač tanec při hlučné muſice, nádheru w oděwu a w obydlích neodporoučí, přece také wſſe toto za hříſſné newyhlaſſuje, anobrž dowoluje i hlučné radowánky jako při ſwatbách, dowoluje nádheru w oděwu a ſkwoſtnoſt w nábytcích u lidí bohatých a wzneſſených, aby ſtawu ſwému přiměřeně žili a řemeſlníkům z takowých wýrobků žijících potřebné práce dali, při čemž owſſem wſſeliká nadutoſt a pýcha ducha, která by pro tak marné wěci lidmi méně zámožnými a nuznými pohrdala, přísně ſe zapowídá. Wědomo také wůbec, že nejednou pod bídnými caparty člowěka z nízkého ſtawu tiſíckráte wíce pýchy ſe ukrýwá, nežli pod ſkwoſtným rouchem wýſſe poſtawené oſoby. Známo též, že Swatí a Swětice Boží z wyſſſích ſtawůw při ſkwoſtném nábytku a pod nádherným rouchem ſrdce welmi pokorné a ſkromné chowali, nic o pýſſe a nadutoſti newědouce. Pročež není Církew katolická proti wſſelikému ſkwoſtu w oděwu a nábytcích, ani proti hlučným radowánkám, pokud toho buď ſlawná příležitoſt aneb ſtaw člowěka wymáhá.

Církew swatá katolická wůbec nemiluje posſmournosti a zádumčiwosti, alebrž odporoučí raději jakousi radostiwost w žiwotě. Naopak ale činili Bratři, jeſſto sobě práwě na zasmuſſilosti a trudomyslnosti mnoho zakládali. Odtud se wyswětliti dá, proč na synodě Holeſſowské (dne 20. sept. 1573) wſſeliké tance s hlučnou musikou i při swadbě, jakož i pití a hry w kartách, w kostkách, i wrchcaby (ſſach) zakázaly, proč na ſſperkowání žen náramně žehrali i pokuty ustanowili, a wſſe odstraněno míti chtěli, co takowému ſſperkowání napomáhá. Z této příčiny dá se také wyswětliti, proč na tom se usneſli, každého, jenž by proti těmto stanowám se prohřeſſil, nejprwé ponapomenouti a pakli neuposlechne, dokonce i wyobcowáním z Jednoty potrestati.

Práwě tato přísnost se líbila zádumčiwým a poſſmourným myslem a tudy wſſecky zasmuſſilce w národu jako magnet k Jednotě Bratrůw přitahowala. Odtud lze pochopiti, proč Jednota na Morawě, kde tato přísnost docela podlé mysli slowanského národa prowozowána, tak walně se ſſířila, že i na statcích biſkupských do l. 1565 byla se zahnízdila. Jak mile wſſak horliwí biſkupowé jako n. p. Prusinowský, wesla wlády církewní ujali, musili owſſem Bratři z jejich statků se kliditi, poněwadž to welepastýři ti za nejwětſſí ſſkwrnu wlády swé powažowali, i na wlastních statcích odpůrce Církwe přechowáwati a jim tam bezpečný dáwati útulek. Zdálo se jim to rowněž tak býti hřiſſné, jako kdyby někdo úmyslně lupiče chrámů

u sebe chowal a je ochraňowal. Awšak Bratři ze statků biskupských wyhnaní, snadně a brzo nalézali přístřeší u pánů swětských. Tito milerádi je na statky přijímali, wědouce, že swědomitě swé dáwky odwádějí, poctiwě pracují a pokojný žiwot wedou. Toliko w Nowém Jičíně, kde pán z Haugwic wládnul, potkali se s nenadálým odporem. Pán tento rozkázal jim totiž, aby též odtud se klidili, ale na přímluwu příbuzných pána toho ponecháni jsou tam zase.

W Čechách byly poměry Jednoty w témž času dosti příznivé. Sama synoda Holešowská líčila staw ten co welmi uspokojiwý. Arcibiskup Pražský stěžowal si sice na weřejné jich wystupowání w Praze proti wšem zákonům zemským, toužil na jejich bezuzdnou horliwost w získání nowých přiwrženců, a žalowal místodržitelům císařským, že proti wšem zákonům i zbor w Praze mají, který četněji nawštěwowán býwá, nežli prý mnohý z nejhlawnějších kostelů Pražských. Awšak stížností tou arcibiskup nic nepořídil, jelikož místodržitelé ti protikatolickému směru přáli a horliwě straně nekatolické nakládali. S podobným wýsledkem potkala se i žaloba konsistoře podobojí, kteráž we jménu faráře kališného Jiříka Mladečky we Stěti — u místodržitelů si stěžowala, že Bratři we Widimě na panstwí pana Jiřího Hrzana se zakoupili, tam sobě sbor wystawili a starý kostel kališníkům odňali.

Mimo tuto horliwost w rozšiřowání sekty

swé jewili Bratři též welikou činnost w zaklá- dání sskol. Až po tuto dobu neměla Jednota sskol pro wzdělání wyšssí; wyučowalo se sice také už latině, ale toliko jejím počátkům. Kdo z nich wyšssího wzdělání nabyti chtěl, musel do ciziny se odebrati, nejwíce do Swýcar, neb do Němec ku protestantům. Od r. 1574 wssak uzawřeli Bratři welkolepou sskolu založiti w domowině, aby mladá sslechta Bratrská walně putujíc do ciziny pro wzdělání, otčině a náro- du swému nebyla odcizena. A tu padly jejich zraky na učence Witenberského Rüdigera, který celým srdcem k nim lnul a za touž příčinou i jejich konfessi přímluwnou předmluwou opa- třil. Ten práwě tenkráte byl pro swé kal- winské smýsslení u kurfirsta swého Augusta, horliwého luterana, w nemilost takowou měrou upadl, že ho tento do wězení wsaditi kázal. Po několika týhodnech, co w žaláři strádal, před- ložena mu co wýminka k nabytí swobody for- mula wíry luteranské, aby ji podepsal; a když Rüdiger proti swému přeswědčení to učinil, pusstěn ihned na swobodu, ale spolu přijal také milerád jemu práwě tenkráte od Bratrůw na- bídnuté rektorstwí čili ředitelstwí sskoly Iwan- čické. Wyzwání to stalo se wysokými pány z Morawy, jakými tehdáž byli: Znata z Lom- nice, nejwyšssí sudí zemský, Jan starssí ze Žerotína a Bedřich z Náchoda. Co roč- ní plat nabídnuta jemu welmi značná suma, totiž 300 kop missenských grossů, kterážto suma dobrowolnými příspěwky sslechty Bratrské se- brána býti měla. A skutečně sjednotilo se asi

17 pánů Bratrských, mezi nimi členowé rodin z Lipé, Lomnice, Žerotína, Náchoda, Boskowic a j., že chtějí ročně wesměs 755 rýnských we zlatě k tomuto účelu obětowati, nadbytek z toho určen co slušné pro jednoho pomocníka a několik sluhůw. Brzo po příchodu Rüdigerowu do Iwančic založili jiní pánowé ještě druhou šlechtickou školu we Welké Meziříči a chtěli učence toho welikými sliby Iwančické škole odlouditi, museli wšak s nepořízenou odejíti.

Widíme tu jasně, jak rádi protestanti na školy obětují peníze, jak rádi se wzděláwají a k tomu nejhlawněji směřují, aby dobře wybroušeným rozumem wynikali nad katolíky a tímto spůsobem i podnikawější a bystřejší byli u wěcech časných a tak i w zemském blahobytu katolíky předstihali. Wímet podobně, že i židé, ačkoli nejednou až ke špinawosti hnusné lakotni a lakomi jsou, přece žádných peněžitých obětí nešetří, kde se jedná o rozumowé wzdělání jich dítek, o zaopatření sobě užitečných knih a časopisů. Žid wůbec nemůže teď bez nowin býti, raději hlad trpí, nežli aby nowin neměl a newěděl, co se we swětě děje; nechce se mu choditi jako pitomci aneb slepci, který newí, co wůkol něho se koná. A nejednou widíme, že žid mimo učitele obecného ještě swým dětem domácího (učitele) drží, aby ustawičně rozum jeho dítek brousil a je uschopnil, bystrým a podnikawým duchem si časný blahobyt pojistiti. Jak dalecí jsou takowé obětawosti mnozí katolíci, zwláště z národu našeho slowanského; nebo katolický Němec

s touže skoro pili a horliwosti jako žid pěstuje školy, miluje čtení, wynakládá rád peníze na knihy a nemůže býti bez nowin, které se mu zdají tak potřebné býti jako každodenní chléb, a bystříwá ustawičně w nich a w jiném čtení swůj rozum. Tím stáwá se, že nad Slowana wyniká a welkého blahobytu docházi. Ale z naššeho národu českoslowanského zwláště na Morawě a na Slowensku množí katolíci raději swé peníze do palírny a do krčem zanášejí, nežli aby je na školy, na knihy a časopisy obětowali, a je-li škola třeba na spadnutí, mají-li na knihu pro dítě, na nowiny občanské neb církewní krejcara wydati, pokládají to za škodu swrchowanou a tak sami sebe i děti swé pozbawují prostředků ku zlepššení wezdejšího blahobytu a wrhají se swéwolně w nebezpečenstwí, při swobodě žiwnostenské státi se pouhými otroky jiných narodowcůw, jenž wzděláním školním rozum swůj náležitě wybroušili. Jiní zase, chtíce býti až příliš moudří, nešetří peněz na školní cwičení dítek swých, ale bohužel chtějí to míti způsobem zcela nepřirozeným, zákonům Božským a zemským protiwným. Žádají totiž od učitele hned prwých tříd národní školy, aby děti jejich w rozličných předmětech wyučowal nikoliw jazykem mateřským, nýbrž cizím, a tak z ubohých dítek swých, které jen holá slowo přežwykují, smyslu jejich nerozumějíce, dělají jen poločlowěky, mrzáky podlé duše, kteří ani německy ani českomorawsky neumějí, kteří poněwadž ustawičně jen do jejich paměti se wpěchowalo, na rozumu otupěli,

a wzdělanému člowěku se objewují co hnusné nemotory, co blbí a paponsskowé. Který národ na swětě je tak hloupý, aby tímto spůsobem trýznil swé děti, žeby je hned začátkům wěděni dal wyučowat jazykem nemateřským, cizím? Zdali německý otec dáwá swé děti wyučowati jazykem českým, čili se francous učí wěcem po německu, aneb angličan po francouzsku, anebo Wlach jedním z těchto jmenowaných jazyků? Takowé possetilosti bohužel jen Slowansstí rodičowé schopni jsou.

Než pustiwsse mimo sebe tak smutné, srdce každého narodomila bolně rozrýwající myssléncy, pozorujme opět osudy Jednoty Bratrské.

Na sněmu zemském w Marci (Březnu) l. 1575 w Praze odbýwaném zasazowal se náčelník stawůw luteranských pan Bohuslaw Felix Hasisstejn z Lobkowic o wolné wyznání konfese Augsburské a tu už pánowé Bratrssti w nemalých byli nesnázích a obawách, aby odtud nowé pro Jednotu newzniklo protiwenstwí; a teprwa když uzawřeno zlásstní konfesí českou sestawiti a k tomu cíli nejen augsburskou, nýbrž i Bratrskou přečísti i w úwahu wzíti, nabýwali opět srdce a wolněji oddechowali. Ale duchowní náčelníci Bratrůw: Kalef w Mladé Boleslawi a Štěpan w Iwančicích, uslyssewsse o wěcech na sněmů sběhlých, nepokojili se w srdci a počali zlých následků pro Jednotu se obáwati. Protož obrátili se předně na pana Jana ze Žerotina, otce wýtečného českoslowanského řečníka a spisowatele Karla ze Žerotina, pro-

sice ho, aby ku příštím rokowáním na sněmu Pražském w máji se dostawil a tu Bratrůw proti přechmatům Luteranůw hájil. Jan Zerotín bylby owšem co horliwý žák Blahoslawůw rád prosbě té wyhowěl, ale práwě w ten čas byl také na Morawě w Olomouci sněm zemský, na němž jemu předewším dlužno bylo účast bráti, a tedy nemohl dle prosby Bratrůw do Prahy odejíti; postaral se wšak o Jednotu Bratrskou tím, že pánům: Jindřichowi z Waldšteina a Kurzpachowi, kteří ještě nejwíce Bratrům přáli, psal, aby na sněmu zemském laskawě se jich ujímali, spolu pak káral jednání stawůw luteranských proti Bratrům na sněmu předešlém w Marci a radil, aby stawowé císaře o wolné wyznáwání konfese Augsburské i Bratrské prosili, sami pak aby mezi sebou napotom bez prostřednictwí třetího o nějakém sjednocení se umluwili.

Na to odešli Kalef a Štěpan do Prahy ku sněmu sprowázeni dwěma členama úzké rady, jako: Janem Jawornickým a Jakubem Welikým řečeným, pak duchowníky Bratrskými: Jiřím Strýcem a Izaiášem Cibulkou (Cepollou), aby jim při rokowání o wěcech náboženských radou přispíwali. Odbor náboženský už dne 2. máje započal swé práce. Jelikož ale pan Kameiský, zástupce Jednoty w tomto odboru sněmownim, pro chorobu přítomen nebyl, nemohli i onino duchowníci do schůzek odborowých se dostati, až posléz wolnomyslný pan Kurzpach jim toho wymohl, že Jiří Strýc pod zá-

minkou, že jeho kaplanem jest, schůzkám přítomen býti směl. Tento Bratrský duchowník, jak už dříwe wypprawowáno, měl při rokowání o článcích konfese české tak weliký wliw, že mnoho článků z konfese Bratrské, jmenowitě článek o wečeři Páně, do českého wyznání přijato. Toliko když se jednalo o přímluwném úwodu, s kterým stawowé luteranšští konfesi českou císaři Marmilianowi předložiti chtěli, dowolili si tito proti Bratrům patrných nepoctiwostí a šeredných šmejdů, snažíce se o to, jakby Bratry obludili a dobywše sobě wolnosti náboženské tyto (Bratry) sobě podřídili a je k témuž wyznání přinutili. Ale Bratři podporowáni jsouce radou bystrozrakého pana Jana ze Žerotína, jenž zatím byl do Prahy stihnul, poznali past jim nalíčenou a wyhotowili na císaře zlášťní prosbu od 141 pánůw podepsanou, w nížto o swobodné wyznáwání wíry swé žádali a ku které hned i swou konfesi přiložili. Mezi pány na prosbu tu podepsanými čteme n. p. jména: Jan starší ze Žerotína, Jan z Oujezdce a Kounic, Christof Křinecký z Ronowa, Ignac a Jan z Roupowa a j. Z rytířů: Christofa Kapouna ze Swojkowa, Jindřicha, Jana a Mikuláše z Bubny, Jana a Natanaele Domowského z Harasowa, Jindřicha Chlumčanského z Přestawlk, Bohuslawa a Jiřího Mitrowského z Nemyšle, Jindřicha Radeckého, Adama Sobka z Kornic, Jindřicha a Mikuláše Saka z Bohuňowic, Jindři-

cha a Smila Wlinského z Wlinčwsi (Weißkirchen), Jiříka Wlka (Wolfa) z Kwitkowa, Adama Wojkowského z Milhostic a Wojkowa, Jana Wranowského z Doubrawic, Adama a Bedřicha Zapského ze Zápu, Mikuláše a Štěpana Šorfa ze Stiřína a j.

Luteranští stawowé dowěděwše se o této prosbě a majíce za to, že by takowé Bratrůw od nich se oddělowání a různění jejich plánům u císaře na záwadě býti mohlo, opět přemluwili Bratry, že od tohoto kroku upustili a s jakýmsi přídawkem na jejich žádost ke konfesi české učiněným se spokojili. Ale i tu chtěli Luteráni je poznowu podwésti; nebo rychle potají podlé chuti swé přídawek ten změnili, aby se zdálo, že Bratři w ničemž od nich se neuchylují. Přídawek ten weřejně čten w sezení úplném dne 17. máje ale s tou chytrou praktikou, že wynecháno co potajmo proměněno. Bratrský pan Slawata wšak, kterýž si naschwál wedlé čtenáře sednul, spozorowal tuto obmyslnou dwojí proměnu, která ke škodě Bratrůw směřowala a oznámil to s newolí swrchowanou ostatním pánům z Jednoty, kteřížto na nejwýše rozjitřeni nad tak hanebným podwodem wyjádřili se důrazně, že hned ze sněmu odejdou, neodstraní-li se ty dwě proměny, totiž: „že Bratři úplně s utrakwisty se srownáwají“, pak „že žádají, aby císař nad nimi (luterány) swou ochrannou ruku držel a popříti ráčil, by we swém náboženstwí Bohu weřejně a wolně slaužiti móhli dle této nowé kon-

fese.“ Luteráni powolili sice na oko opět Bratrům, ale přes noc zase wětu následownou připsali: „My (Luteráni a Bratři) se mezi sebou tak srownáwáme, že jednotu církwe netrháme.“ Z čeho Bratři opět wyrozumíwali, kterak Luteráni k tomu směřují, aby w budoucnu Jednotu Bratrskou konsistoři luteranské podčinili. I protestowali znowa proti takowému přidawku, a když tento konečně wynechán, upustili od swé dříwější prosby a přiwolili k tomu, aby konfese česká s předmluwou nepromĕněnou císaři společně od obojí stránky, luteranůw i Bratrůw, podána byla. Usneffení toto brzo také skutkem wykonáno.

Co druhý sněm w Praze odbýwán roku 1575, odwážili se Bratři, zbor swůj w Mladé Boleslawi na rozkaz Ferdinandůw od r. 1547 zawřený opět slawně otewříti a služby Boží weřejně držeti. Když pak po Čechách se roznesla powěst, že při tomto slawném otewření 15.000 Bratrůw w Mladé Boleslawi přítomno bylo a že duchowníci jejich w tak welkém počtu se dostawili, že 13 stolů u oběda obsadili: lekli se toho nemálo onino luteráni, kteří w učení od nich nejwíce se různili a počali téměř se bouřiti. I obwiňowali Bratry lhouce, že prý obmýšlejí zpouru od r. 1547 obnowiti. Přes to wsse zaslechli páni Bratrssti z úst samého mocnáře ku konci sněmu poprwé, že také jejich stranu chce úplně na wždy uspokojiti. W tentýž čas slawili Bratři w samé Praze weřejně swé bohoslužby po domech jednotliwých pánů při otewřených dweřích a wůbec

neoslýchali se nikde zbory swé opět otewříti. W době této bylo také po celé Praze we dne a w noci o wěcech náboženských s největssí wzteklosti disputowáno, až i krwawé rwačky a pračky z toho w noci powstaly. Wůbec jest to náramná choroba českoslowanského lidu, že rád w náboženských wěcech hloubá, a zanedbáwaje swé wlastní powolání a práce hmotné we hluboké se ponořuje otázky, k jejichžto rozřessení jen wysoce wzdělaní bohoslowci powoláni a uschopněni jsou; ano bohužel i jeho literati si tak rádi na bohoslowce hráwají a rozuměti chtějí wěcem, kterých nikdy nestudowali, a které snad jen z nějakého protestantského lexika (n. p. Brokhausowa) dosti powrchně a to jesstě w lichém swětle poznali. Kéž by pomněli na staré přísloví: „Ševče, ne wýsse kopyta!“

Radost Bratrůw nad wýrokem dobrotiwého Maxmiliana neměla dlouho trwati. W témže roce (1575) držán třetí sněm w Praze a zde swoboda náboženská přiřknuta toliko luteranům, Bratrům pak jakož i městům králowským odepřena. Tu wssak sami luteráni počali Bratry zastáwati, obáwajíce se, aby za krátký čas toutéž měrou nebylo odměřeno také jim. Za tou příčinou sestawili defensorowé luteransstí prosbu na císaře Maxmiliana, w nížto předewssím si ztěžowali na wsseliké příkory, které prý jim od odjezdu císařowa z Prahy učiněny, a pak přimlouwali se též za Bratry sskličené. Ale toto jejich sskličení nebylo tak hrozné, jak od defensorů líčeno. Nebo mandaty císařské

proti Jednotě byly toliko na třech místech úředně oznámeny, a i zde počínali sobě Bratři, jakoby dekrety dotčené na ně se newztahowaly, an prý oni Pikarty nejsou. Rozkázáno jim, aby do jisté lhůty se nescházeli, awšak rozkazu tomu podrobili se Bratři toliko na jednom místě w Čechách. Wypukalo sice onde a onde weliké rozhořčení mezi Jednotou Bratrskou a mezi utrakwisty, jako n. p. ono weliké rozjitření utrakwistůw w Turnowě, když patron tamnější Karel pán z Wartenberka na hlawní faru utrakwistickou dosadil Bratra Husáka, jejž wšak brzo potom Christof z Wartenberka, wlastně pán na Turnowě, zase wyhostil. Ale toto místné rozhořčení utrakwistů proti Jednotě neumenšilo swornosti mezi Luterany a Bratřími, kde o společný prospěch wěci protestantské běželo.

We psané stížnosti stawůw Luteranských Rudolfowi z dané brali podíl i Bratři. Konsistoř podoboji tolikéž žalobu na Bratry wznesla, a jmenowitě si u Rudolfa na ony pány Bratrské ztěžowala, jenž utrakwistům fary odjímali a je swými duchowníky osazowali, žádných prý mezi w tom nešetříce. Co takowito swéwolníci jmenowitě uwáději se pánowé: Wáclaw Hrzan z Harasowa w Katusicích; Albrecht Berka z Dubé w Loukowci; Heřman z Bubna a na Skašowě w Ritonicích; Bohuslaw Mitrowský w Strubách; Jan Labouňský w Hradišti; Felix Prawětický w Stěžeřich; Mikuláš Pecingar w Rechanicích; Karel Silwar z

Pilnikowa w Pilnikowě; Ctibor Služský z Chlumu w Tuchoměřicích. Nejwětšši pak winu prý na sebe uwalili pánowé z Krajků a pan Karel z Wartenberka. W Mladé Boleslawi proti wšsem zákonům zemským prý wšsecko Bratřími se hemží.

Rudolf tuto stížnost jakož i jinou proti městům luteranským (Chrudimi, Kutné Hoře, Domažlicím, Nymburku, Litoměřicím a j.) zaslal císaři Marmilianowi a ten odpowěděl, že proti jmenowaným pánům Bratrským prawota (proces) se zawésti má. I byli w skutku osobně na zámek Pražský ke dni 10. Oktobr. powoláni, awšsak prawota proti nim nařizená musela odročena býti, protože práwě w těch dnech Rudolfa došsla zpráwa, že otec jeho Marmilian w Řezně na úmor nemocen leží. Pročež Rudolf upustiw od prawoty proti pánům zawedené rychle z Prahy do Řezna odjel. Když tedy dotčení pánowé w den určitý na hrad w kancelář králowskou se dostawili, oznámeno jim prokuratorem, že proces proti nim odročen. Dříwe wšsak nežli obžalowanci Prahu opustili, sestawili písemnou prosbu, w níž stawy luteranské o zastání žádali, a podali ji defensorům. Tito milerádi prosbě Bratrůw wyhowěwšse už po několika dnech na kancelář králowskou Rudolfowi poslali psaní, w němž krátce Jednotu Bratrskou proti wšselikému tožnění s Pikarty hájili a Rudolfa prosili, aby se u císaře Marmiliana za Bratry přimluwil. Zatím ale tento už dne 12. Okt., jak powědino, w Řezně umřel, tak že prosba tato ho wíce nedošsla.

§. 39. Protestantismus w Rakousích a w Uhrách w době Maxmilianowě.

Maxmilian nejsa nepřízniw nowotám Lutherským dowolil protestantským třem stawům w Rakousích swobodné wyznání konfese Augustanské a dal pro ně učeným Chytreem wypracowati zwlásstní agendu ku pořádání jejich služeb Božích. Takowou powolností rostl počet a přepych wyznawačů Augsburského wyznání w Rakousích náramně, tak že katolíci hrozných nátisků od strany této se obáwati museli. Maxmilian udíleje stawům protestantským swobodu náboženskou wyžádal si sice od nich rewers čili zaručení-se, že katolíkům žádných příkor činiti nebudou. Ale rewers tento nezdržen, anobrž od strany protestantské užito každé příhodné příležitosti k útoku na katolíky a na jejich úplné utlačení. Bylo tedy w době této w Rakousích jako před nějakou bouří, kde dusné panuje parno a černé mraky na obloze se sbíhají a zdaleka kmitající blesky už blízký ohromný boj žiwlů wzwěstují.

Z týchže příčin jako w Rakousích rozmáhal se protestantismus i w Uhrách. Za panowání Maxmiliana rozšířil se tento tak ohromnou měrou, že už wíce než 1000 obcí protestantských w Uhrách se počítalo a že téměř wsseckna wyšší i nižší šlechta, wyjmouc tři welmožské rodiny, ku protestantismu se přiznáwala. Drzost strany této na takowý stupeň wystoupila, že zlopowěstný odpadlík Horwáth

(druhdy probošt Zypský) se odwážil císaře w záwětu poručníkem swých děti učiniti.

I nowokřestěnci z Německa záhy se stěhowali do Uher, aby zde žádoucího nalezli útulku. Už r. 1568 připutowal do Sobotice jeden z těchto sektářů, jmenem Konrad Hainzemann, a zde také umřel. Do l. 1581 byla už w Sobotici značná obec nowokřestěnská, která stíhána jsouc rozličnými nátisky z města dotčeného se kliditi počala, ale pan Niáry Ištwán dal několik z wystěhowalců zajmouti a držel je po 20 týdnů na zámku u wězení, jiné z nich dal holí bíti a jinak je trýzniti kázal, až naposledy přece na přímluwu několika pánů uherských je na swobodu propustil.

Okolo r. 1582 šířil L. Steck náuku sektářů těchto w králowském městě Swatém Jiří (mezi řekou Morawou a Wáhem w Uhřích), a zarazil zde obec nowokřestěnskou, která roku 1603 Wolfa Menzla za kazatele měla. Leta 1584 chodil co takowý kazatel po Slowensku Wend. Holba (mlýnář). Obec nowokřestěnská w Sobotici ožiwla r. 1591 nowými přistěhowalci z Morawy, kteří tehdáž ze wsí morawských Perny (Bergen) a Selče (Voitelsbrunn) wyhnáni byli. Když l. 1601 císařem Rudolfem II. stawům rakouským nařízeno, aby nowokřestěnce, které buď na mlýnech neb jiných statcích mají, propustili, nejeden pán obáwaje se trestu na neposlušníky wysazeného wypowěděl sektáře ty ze swé služby; a tito napotom buď do Morawy neb do Uher se obrátili. Když r. 1602 tažením wojska nowokřestěnské

obce na Morawě znamenité škody wzaly, utrpěly tytéž ztráty jejich bratrské obce w Uhřích, totiž w Sobotici, w Kopčanech a Sbelech. Tři léta později wojsko Bočkajowo nejenom tyto, nýbrž i jiné obce sektářů jmenowaných, jako we Sw. Jiří, we Sw. Janě a jinde, s welikou krutostí drancowalo, a totéž opakowáno l. 1619 od wojska Dampierowa. Ještě hůře wedlo se obcím těm w následujících letech, kde společné domy jejich nejprwé wyloupeny a pak spáleny byly. Tehdáž nejeden nowokřestěnec, chtěje zachowati žiwot swůj w rákosí bažin, zahynul. Přese wšechny útrapy tyto zachowaly se w Uhrách četné obce nowokřestěnské a nowých přimnoženo zwláště od r. 1628, kdy wšechny zbytky bludařů dotčených z Morawy wypowěděny. Nebo tito ostatkowé nowokřestěnců skoro wšichni do Uher se obrátili, kde hostinsky přijati jsouce nowé obce zarazili, a kde ještě r. 1634 welmi kwětoucí obce (zwláště w Sobotici) nowokřestěnské nalezáme.

———

*

Hlawa ssestá.

Doba panowání Rudolfa II. od r. 1577—1608.

I. Katolíci (od r. 1577—1608).

§. 40. Morawský biskup Jan XV. s příjmím Mezon z Telče (1576—1578).

Po smrti Maxmilianowě dosednul na trůn králowský w Čechách Rudolf, který si jediný mezi panowníky z domu Habsburského Prahu za stálé sídlo wywolil. Wychowán jsa w katolickém Španělsku zachowáwal swědomitě wsseckа přikázaní církewní; pročež při jeho na trůn nastoupení nemálo radowali se katolíci doufajíce, že w něm mohutného a rázného obhájce wíry swé naleznou; protestanti wssak báli se, že Rudolf podobně jako děd jeho, rázný Ferdinand I., jejich snahám důrazně se opře. Awssak obojí domněnka ukázala se brzo býti klamem. Rudolf smýsslel arcif katolicky; jestliže wssak otec jeho byl panowníkem mdlým, objewilf se Rudolf záhy wssem co nejwětssí slaboch. Brzo jistě pozorowati budeme, kterak u wěcech wládních wssí činnosti prázden byl, kterak w důležitých záležitostech teprwa po mnoholetém prossení a napomínání k nějakému rozhodnutí přikročil, jak málo o nejdražssí

zájmy weliké kňiffe dbal a místo wlády hračkami, jako powěrečnou alchymii (zlatoděǰstwím) a astrologii (planetářstwím), se obíral. Jeho liknawost čili lenost u wěcech wládních byla tak weliká, že jen s tíží se pohnouti dal, aby na Morawu zawítal a tamní stawy zemské w hold přijal, ačkoli wěděl, že od takowého holdu jeho panstwí nad Morawou záwiselo. Nenalezli tedy katolíci w něm onoho rázného zastawatele, na něhož byli se těffili, ani protestanti takowého odpůrce, jehožby byli museli se obáwati.

Na fftěstí dala prozřetelnost Božská práwě w tento čas, zláfftě Morawě, wýtečné biskupy, kteří co chrabří zápasníci Páně chopili se dwousečného meče slowa Božího a nezlomnou udatností swou co železná zeď odolali wzteklým útokům přečetných nepřátel Církwe Boží, hotowi jsouce pro tuto milenou choť Páně — Církew katolickou — i krew swou wycediti.

Prwým w této době biskupem byl Jan XV. s příjměním Mezon, narozen w Telči na Morawě, syn nezámožných rodičů, o jehož prwní wychowání we ffkole Telecké matka co nejpilněji se postarala. Později fftudowal na mnohých místech, jmenowitě na uniwersitě w Krakowě, pak w biskupském semináři Olomouckém pod Jesuity, posléz i w Římě pod správou týchže řeholníků. Jsa we mnohých wědách a několika řečech dobře zběhlý powýffen byl w Bononii podlé přání papežowa na stupeň doktora bohoslowí a pro swé ufflechtilé mrawy přijat r. 1569 od rodu fflechtického pánůw

Pawlowských we swazek rodinný. Poswěcen na kněžstwí w Římě r. 1575 byl už léta následujícího 13. února wywolen za biskupa Olomouckého a w témže roce od papeže Řehoře XIII. dne 4. máje potwrzen brewem čili krátkým listem, w němž otec křesťanstwa stoličnou kapitolu k horliwému podporowání biskupa napomínal. Na biskupstwí poswěcen Wratislawským knížebiskupem Martinem Gerstmanem kladl stoličné kapitole zwlásstně swornost na srdce a usilowal členy její nadssenosti pro swaté jejich powolání roznítiti.

Sotwa wssak biskupem se stal, stíhala jej bolest nad bolest. Hned když se děly připrawy ku přijmutí Rudolfa co markraběte na Morawě, bylo mu ode stawůw zemských trpkého pokoření a hořkých úkor zakusiti. Neprodleně po smrti Maxmilianowě shromáždili se stawowé morawssti w Brně, aby we spolek se poradili, jak by w mezičasí — od smrti Maxmilianowy až k wykonání holdu jeho nástupci — zachowati se měli. Wssemocná tehdáž sslechta mluwila na sněmu tak, jakoby to od ní jedině záwiselo, kdo na Morawě markrabětem býti má, což poněkud proswitá wýrazem: že prý nikdo důstojnosti této není hodnějssím nad Rudolfa, který už také císařskou majestatností ozdoben jest. Napotom rokowáno o adrese, která nowému panowníkowi do Prahy poslati se měla, a o instrukci čili naučení, které by poslancům a spolu donásscům adresy té dáti se mělo a uzawřeno, aby poslancowé ti na mladém panowníkowi určitého wyjádření o

swobodě náboženské sobě wyžádali. Když adresa a články instrukce pro poslance sestawowány, wznikly horoucí spory mezi stawy; zwlásstě biskup Jan Mezon proti mnohým článkům se opíral, jelikož s jeho swědomím co katolického bisskupa se nesrownáwaly. Znamenaje pak, že proraziti nemůže, odepřel swého podpisu jak na instrukci poslancůw tak na adresu pro císaře. Takowé odepření podpisu na jednohlasné uzawření wssech stawůw bylo něco nowého, neslýchaného jesstě na Morawě, ale w této připadnosti zcela slussné a sprawedliwé. Stawowé umínili sobě chowání tohó co nejtrpčeji na biskupowi pomstiti. Předewssím wyhlassowali ho za protiwníka wlasti, který wsseobecnému přání celé země se opírá, při čemž owssem chytře zamlčowali, oč tu wlastně běži a proč bisskup přiswědčiti nechtěl. Tím úmyslně podpalowali po celé zemi zášť proti ussleehtilému welepastýři. Sám císař Rudolf obelstěn ode stawůw pronesl wýrok, že nemile nese takowého rozporu mezi stawy, spolu wssak dodal, že odpowěd swou na otázku náboženskou až ku příjezdu swému na Morawu odkládá. Práwě této doby chtěli stawowé použiti, aby bisskupa co nejdůtkliwěji pokořili. W červnu (juniu) l. 1577 wydal se Rudolf na cestu do Olomouce, aby tam stawy Morawské w hold přijal. Tito shromáždili se w městě a čekali w den určitý ku příjezdu císaře před branami města. Na jedné straně cesty stál hejtman zemský Zdeněk Lew z Rožmitálu a kolem něho wessera sslechta Morawy, na druhé straně bisskup

a kolem něho wssickni manowé. Když takto na příchod Rudolfůw se čekalo, skočil kdosi mezi many biskupské a wyzwal je, aby opustiwsse biskupa s wlasti nedržícího ke stawům se připojili, jelikož prý jako tito jsou strážcowé míru zemského. Nepochybně byla celá wěc ta už dříwe umluwena a na pokoření biskupa sosnowána. Pročež manowé ti newáhali podlé přání stawůw učiniti, a císař sám z blízka pozorowal, kterak wssecko biskupa opousstělo a tento toliko služebnictwem swým sprowoděn zůstal. Na to učinil hejtman zemský slawnou řeč k Rudolfowi, při kteréž sslechta tak hustě hejtmana obstoupila, že biskupowi přístup zabráněn a on wně kruhu zůstal. Když pak welmi pracným a snižným se prodíráním skrze tlupu průwodcůw do wnitra kruhu wnikl, byl od hejtmana zemského spůsobem welepohorssliwým z prwního místa odstrčen; při čemž weliké nastalo přítomných rozčilení a značný nepořádek, tak že císař sám chtěje rozkwassenost mysli ukojiti a nepořádek odklidíti, slíbiti musel, že we sporné wěci té později nález wynese.

Biskup na nejwýš uražen po dokončení těchto ceremonií čili obřadů holdowání zawřel se w domě swém, aniž u weřejnost wycházel. Nahlížel jasně, že naděje weliké, které katolici na mocnáře Rudolfa skládali, jsou marné; nebo místo co biskupa důrazně zastáwati měl, chlacholil hejtmana zemského a jeho družinu, a chtěl aby se obě strany mezi sebou smířily, jakoby ublížení čili příkořenstwí nikoliw od pánůw, nýbrž od biskupa bylo wysslo. Ale, ani

na tom nepřestáwali stawowé, nýbrž žádali na císaři i toho, aby poručil celý ten spor mezi nimi a biskupem w desky zemské wepsati a spolu přidati wyjádření: pakliže biskup ještě jednou nálezům čili ustanowením celé země se protiwí, že wšech práw swých pozbawen býti má. Na bíledni jest, že tyto wýminky, pode kterými od stawůw zase biskupowi dowoleno přísedícím býti soudu zemského, wíce ještě zlehčowaly důstojnost císařowu nežli biskupowu. A přece Rudolf ku potupným wýminkám těmto přiwolil, toliko od wepsání ohawného sporu toho do desk zemských později upuštěno.

Druhá bolest způsobena biskupowi měšťany Olomouckými. Marně je biskup otcowsky napomínal, aby luterského kazatele u sw. Mauricia propustili; oni práwě jemu na wzdory na císaře žádost wznesli, aby konfessi Augsburskou weřejně směli wyznáwati a w žiwotě prowozowati. Tolikéž učitele katolického zahnali a protestantského z Wratislawi na jeho místo dosadili, kazatelowi pak luteranskému w kaplánce pro katolického kněze určené byt wykázali a nic nedbali na wšeliké biskupa protestowání jak proti těmto wěcem tak proti pohoršením, jež dáwali němečtí písaři, jenž mládež we psaní cwičili a wšelijakými úsměšky a rouháním ji od wíry katolické odwáděli.

Rudolf sice Olomučanům záporně odpowěděl, anobrž wšem králowským městům nařídil, aby wšelikým nowotám náboženským bránily, a podkomořímu zemskému naporučil, aby nad zachowáwáním rozkazu toho bděl;

ale biskup hned prwou událostí při holdowání ustrassen neměl žádné wíce důwěry ke wládě. Předwídaltě, že rozkaz ten zůstane toliko na papíře, aniž se zmýlil; nebo tak i skutečně se stalo. Žádné králowské město rozkazu toho si newssimlo a podkomoří zemský pan Hanuš z Haugwic, jemuž uloženo nad wykonáním rozkazu toho bdíti, byl člowěk welmi obojetný. Před císařem dělal se horliwým katolikem, aby swůj úřad podržeti mohl; ale přede stawy morawskými wychloubáwal se, že na swých statcích přechowáwá Bratry, což ostatně i prawda bylo. Toliko w jednom městě králowském, totiž w Kyjowě učiněn pokus o prowedení rozkazu císařského. W městě tom přebýwali wedle luteranůw, jmenem utrakwistů se kryjících, i Bratří i nowokřestěnci. Těchto posledních bylo zde welmi poškdku, Bratrůw wssak walné množstwí. Jak mile císařský rozkaz zde ohlássen, wypowěděla rada městská jednoho nowokřestěnce na důkaz, jak wěrně císařská nařízení naplňuje. Ale takowýto důkaz prawowěrnosti nezdál se císařské radě býti dostatečným. Mimo to byl císař Rudolf samým místním farářem Albiciem, jenž s obcí městskou se rozkmotřil, k rozhodnějssím krokům proti Kyjowanům wybídnut. Albicius totiž, člowěk mrawně hluboko poklesly, chtěje se w Kyjowě udržeti, dělal se před císařem horliwým katolikem a žalowal obec, že prý tato chowajíc do sebe wsselijaké žiwly kacířské, zlásstě Bratry čili Pikarty, s farářem prawým katolickým, s ním totiž, welmi nectně a urážliwě nakládá.

Císař slowům jeho uwěřiw, naporučil obci, aby uctiwěji k němu se měla. Tato, chtíc Albicia zbýti, žalowala císaři wesskero jednání farářowo, z něhož jasně wyswítalo, že nebyl, čím se býti prawil, katolík, nýbrž protestant, nebo měl ženu a shrabowal toliko, jak obec w žalobě se wyjádřila, pro swé děti. Doloženo we stížnosti té, že obec ráda katolického faráře přijme, bude-li jen Albicia sprosstěna. Tím císař sice uspokojil se, ale toliko jesstě žádal, aby Bratři swůj tamnějssí zbor zawřeli. Poslán spolu do Kyjowa řeholník z Welehradu, aby co katolický farář zde bohoslužby wykonáwal.

Bratři chtíce rozkaz císařůw zmařiti, hned k úředníkům korunním prosebně se obrátili a tito jeden po druhém u Rudolfa, ač bez wýsledku, za ně se přimlouwali. Niceméně aspoň tolik docílili, že s wypowězením Bratrského duchowníka Brotana prodleno. Zatím w postě téhož roku (1578) sessel se w Brně sněm zemský, pod jehož ochranu hned Bratři se utekli wědouce, že zde oslysseni nebudou. A skutečně wesskera sslechta w Brně přítomná ku společné prosbě na císaře pro Bratry se spojila a dwanáct pánů jakož i třinácte rytířů podepsali wlastnoručně prosbu tu i přidali k ní swou pečeť. Z pánůw podepsali se: dědičný zemský marssálek pan z Lipého, nejwyšší sudí zemský pan Znata z Lomnice, pan Jan ze Žerotína, pan Jan z Boskowic, pan Hartman z Lichtensteinů, p. Smil z Lomnice, p. Jetřich z Ku-

nowic, pan Bedřich ze Žerotina, pan Bedřich z Náchoda, p. Ludwik z Lomnice, p. Jan z Kunowic. Z rytířů byli podepsáni: nejwyšší dworský sudí p. Bernard Drnawý, p. Bohuslaw Bořita, pan Nájecký, pan Nekeš, pan Šimon Widenský, pan Jan Bořita, p. Pergar a p. Wojška.

Císař Rudolf uznamenaw, že weškera šlechta prosbu tu směle podporuje, dal se tím hned od dalšího odporu odstrašiti a pustil ode wšeho dalšího soudního postupowání proti Bratrům Kyjowským, spolu pak také žádné odpowědi na prosbu dotčenou neudělil. I widěli zde pánowé jasně, kterého prostředku třeba se chopiti, aby nad císařem zwítězili. Poznalit, že Rudolf odporem walně zrůstajícím pozbýwá srdce a couwá. Wíce než půl roku byl spor práwě wylíčený trwal a císař se znamenitějšími překážkami se potkaw klesnul srdcem a opustil bojiště co přemožený šeta.

Slabost tuto mocnářowu seznaw i biskup Morawský nekladl na onen rozkaz Církwi katolické příznitwý žádné wáhy, aniž se osmělil o něj se wíce opírati a tudyž také nižádného přísnějšího kroku proti sektám nepodniknul, za jisto maje, že u wlády žádné k tomu podpory nenajde. Tím wšak sektářům náramně rohy rostly, sami Bratři jinak nejklidnější sektáři, dříwe jen podtají na biskupském statku Hukwaldském se zdržujíci, nyní weřejně wystupowali, katolickým kněžům, jich kázaním a obřadům se posmíwali a jiné nezbednosti tropili.

Nezbýwalo tedy biskupowi leč proti těmto rušitelům pokoje přísněji zakročiti, je totiž z panstwí toho wykázati, a když se welepastýř toho skutečně odwážil, wywstali proti němu wssickni přísedící soudu zemského berouce Bratry pod swou ochranu a wytýkajíce biskupowi, že toho nečiní ze zásady co biskup, nýbrž toliko z osobní nenáwisti, jelikož prý míní, že Bratřími w Hukwaldech jeho wážnost a důstojnost wrchnostenská hrubě uražena byla. Wždyť pak prý trpí Bratry w okolí Kroměřížském aniž jim jaké překážky činí, jedině proto, že se pokojně chowají.

Wýčitka tato byla potud prawdiwá, pokud biskup příliš dobrý nepoužil tehdejssího práwa, jehož wssickni luteranssti pánowé tenkráte používali, že totiž žádných neluteranůw na swých statcích netrpěli. Toho práwa použil důsledně podlé příkladu pánů luteranských děkan tehdejssí kapitoly stoličné a wykázal ze swých statků wssecky nekatolíky. Toho wssak w okolí Kroměřížském neučinil dobrý biskup Jan Mezon, snásseje Bratry na tomto swém statku biskupském a neklada jim žádných překážek w náboženstwí, ačkoli jich podle tehdejssího práwa odtud wypowěděti mohl. Neboť on sám na onu wýsse uwedenou wýčitku takto se omlouwal řka: „Jessto, jak my w tomto důstojenstwí trwáme, nikda jsme na žádném panstwí nassem takowého náboženstwí (totiž bratrského) wypowídati neporučili, nýbrž o tom podlé zpráwy wíme, že množí tu blíž Kroměříže poddaní nassi se zboru Ratajského drží a toho nábo-

ženstwí následují, w čemž se jim také překážka, jako i na jiných statcích našších, kdeby takowí (ač o nich newíme) byli, neděje, než předešslého času w Rychwalticích na panstwí Pugwaldském (Hukwaldském) bywšší takowého náboženstwí osoby kněži pořádnému i jiným osobám w kostele se porouhajíc posměšné wěci, což proti Pánu Bohu i dobrým lidem jest, tu před sebe brali, tak že na mnohé napomenutí našše, nechtíc se w tom spo:ojiti, jsme příčinu k nim měli, jako ku poddaným našším, aby se odtud prvč odebrali.' — Tok jsou wlastní slowa biskupowa od něho w naššj českoslowanské řeči pronessená, poněwadž tato tenkráte úředním byla jazykem. Spolu nám slowa ta jako zrcadlo jsou, jímž nazíráme do srdce biskupowa. Pozorujeme w nich až přílišsnou dobrotu, která se práw swých wzdáwá a na swou wlastní šškodu protiwníka nowých práw sobě dobýwati nechàwá. Nebo platila-li tenkráte wůbec co práwo po celé Ewropě uznané ta zásada: „Či panstwí, toho i náboženstwí' t. j. pán má práwo swým poddaným předpisowati náboženstwí, proč nepoužil práwa swého na statku Kroměřížském biskup, an pánowé protestantšští práwo to co nejúsilowněji na swých statcích prowozowali? Mohlo-li takowé zanedbáwání práwa swého w tehdejšších poměrech časowých bez patrné šškody a ujmy Církwe katolické se minouti? Nebylo-li obáwati se, že co učinili Bratři na statku Hukwaldském, toho se brzo odwáží Bratři i na statku Kroměřížském? Není-li to přirozená powaha každé sekty, katolické

wiké se posmíwati, ji zlehčowati a škoditi jí? Ale w náramné šlechetnosti srdce zapomenul dobrý biskup, co prawí starodáwné českoslowanské přísloví: „Kdo chce w domu škody zbýti, nedej jiskře ohněm býti.“ Nepowážilk, že co mol jest w drahém roucše, wlk mezi kozami, ják mezi panami, kozel w zahradě, tajná jiskra w popele: to že jest tajné sektářstwí mezi katolíky se plížící a že kdo takowé wěci trpí, nejenom škody se nemine, nýbrž že i prawdy jiného přísloví na sobě zkusí: „Kdo má škodu, o posměch se nestarej.“ Dobrý biskup Jan Mezon, jako každý příliš dobrý Čechoslowan místo smělého a důrazného hájení práw swých, raději se uwnitř na mysli užíral a mučil jako člowěk, kterýž do hlubiny spadl aniž wí, jak odtud wyniknouti. I domučil se brzo a octnul se nenadále před branami wěčnosti. Nebo jen po dwě léta sprawowal Církew Morawskou žiwot weda neúhonný a příkladný. Dne 20. marce (března) 1577 ještě při slawném pohřebu císaře Maxmiliana konal řeč před weškerou w Praze shromážděnou šlechtou, ale nawrátiw se odtud churawěl a chřadnul, až nejsa ani ještě 36 let stár, dne 6. Febr. (února) 1578 žiwot swůj w Brně dokonal. Do tohoto města byl se biskup proto odebral, aby statky wyzdwiženého jeptišského kláštera Pustoměřského jesuitskému řádu odewzdal.

§. 41. Stanislaw II. Pawlowský z Pawlowic (1579—1598).

Jana Mezona daleko ráznosti a welkolepou činnosti předstihnul nástupce jeho Sta-

nislaw II. Pawlowský z Pawlowic; horliwý to a bohonadšený welekněz, neohrožený zápasník Páně, prawý to následowník swatého Methoda, jenž wěrně kráčel w jeho šlepějích, a protož i jednou z nejwětších ozdob biskupstwí Olomouckého w šestnáctém století jsa poswátnou stolici apoštola Morawy co překrásná hwězda leskem nowé sláwy ozářil.

Byltě synem rytíře Stanislawa Pawlowského z Pawlowic a jeho manželky Žofie šlechtičny Brandejské z Hrabošic, narozen w Pawlowicích we Slezsku na statku Plesu. L. 1567 byl od wýtečného biskupa Wiléma Prusinowského w kolegiatném chrámu sw. Petra w Brně tonsurou přijat we staw duchowní a dwě léta později učiněn kanowníkem Olomouckým. Dokonaw wyšší studia libomudrcká a bohowědná na akademii jesuitské w Římě (od r. 1571—1574) s wýtečným prospěchem a s wyswědčením neúhonného, wzorného žiwota powýšen jest na doktora práwa církewního, rok na to (1575) učiněn probošstem w Brně a dwě léta později scholastikem u stoličného chrámu Olomouckého. Roku pak 1579 dne 17. Junia (Čerwna) jednohlasně wolen za biskupa Olomouckého, kterážto wolba brewem (stručným listem) papeže Řehoře XIII. ode dne 26. Augusta (Srpna) potwrzení došla. Poswěcen od Widenského biskupa Jana Kašpara na weledůstojnost biskupskou (10. Januara čili Ledna) a slawně uweden na stolec Methodůw w Olomouci na kwětnou neděli jal se hned wesla wlády církewní s takowou rázností

říditi, s jakowou mimo Prusinowského nikdo z jeho předchůdců w tomto století toho nebyl učinil.

Jako orel bystrým zrakem w daleké hlabině cíl swůj a wssecky překážky w jeho dosažení rychle zpozoruje a letem neohroženým i spolu jistým k cíli tomu se nese: nejinak poznal i Pawlowský z wysosti stolce swého bystrým wtipem nejenom swůj cíl, swou wznesenou úlohu, nýbrž i wssecky nesnáze s ní spojené, wsseliká mu při tom hrozící nebezpečenstwí a ohromné zápasy; awssak neklesnul srdcem, nepozbyl rownowáhy ducha, alebrž utwořil sobě wěhlasně plán, aby co nejjistěji přese wssecky bouře časowé cíle swého dosáhl, cíle swatého, spasonosného, aby zamezil totiž ssíření-se bujného sektářstwí a k rozkwětu připwedl wíru katolickou na Morawě. Plán tento, dle něhož Pawlowský odpůrce Církwe porazili doufal, byl rozdílen od spůsobu, kterýmž předchůdcowé jeho o dosažení téhož cíle se pokoussel. Ustanowilt se na tom, že toliko tenkráte do weřejného boje s protiwníky se pustí, když mu lze bude o práwo zjewné, zákonem určité opírati se. Co wýborný znatel srdcí lidských dobře poznaw mdlobu a nespolehliwost Rudolfowu nechtěl w zápasích, jež mu, jak wěděl, nastáwají, podpory mocnářowy se dowoláwati a toliko tenkráte umínil sobě k ní útočisstě bráti, když toho swrchowaná bude wymáhati potřeba a jiného prostředku mírnějssího nezbude.

Předewssím bylo mu hráze stawěti proti náramné bludarstwa powodni, kteráž ubohou

Morawu tehdáž záhubně zaplawowala. Ježtož sektáři četnými spisy lid do swého táboru převáděli, šířil on též spisy katolické mezi lidem a wydal sám pastýřský list w českomorawském jazyku, w němž prawdu a Božský půwod wíry katolické dokazowal a wšechny swěřence swé horliwě napomínal, aby swaté wíře otcůw swých zůstali wěrni a wšeho kacířstwí bedliwě se wystříhali. Mimo to šířen mezi lidem zlášťě spis wýtečného jesnity Wáclawa Šturma: „Srownání wíry a učení Bratří starších, kterýžto spis psán jest we spůsobě rozmluwy mezi knězem katolickým a Bratrem, a w němž se Bratrům dokazuje, že od počátku Jednoty až do této doby náuku swou znamenitě změnili, že jejich předkowé k. p. o křestu a o potřebě jeho opakowání, o počtu swátostí a j. w. docela jinak smýšleli a že práwě tato wrtkawost a nestálost w učení zřejmým jesti důkazem jejich bloudění; nebo prawda zůstáwá weždy sobě wěrná, stejná a neproměnná; blud wšak, který si církwičku na piščitou půdu pouhých domněnek stawí, nemůže leč ustawičně swou barwu a podobu měniti zcela se lháři w tom rownaje, který ustawičně swou řeč mění, točí a krouti, aby ji aspoň stínu aneb twárnosti prawdy dodal.

Zpozorowal pak horliwý biskup, že knihy kacířské se nejwíce po wlasti šířily cizincemi, kteří bezpráwně do Morawy z Německa protestantského, ze Swýcar atd. se byli wedrali a s nejwětším úsilím katolickou wíru podrýwali. K odstranění tak škodliwého wliwu ci-

zinstwa nezbýwalo biskupowi leč ku wládě se obrátiti, aby zlomyslné sskůdce cizinské z wlasti wypowěděla a proti tisku a ssíření kacířských kněh ostrý zákaz wydala. Tohok i skutečně učinil Rudolf II., an r. 1580 nařídil, aby bez přiwolení biskupowa žádná kniha na Morawě se neprodáwala. By pak mandat ten s účinkem se nechybil, nařízeno spolu, aby w Olomouci jedna toliko byla tiskárna a tato aby spolu pod dohlídkou biskupowou stála. Awssak nářeky biskupa w listě ku pánu Wilému z Rosenberka, kde touží na tak malý počet katolíkůw a lituje, že jeho biskupowání do časů welmi rozjitřených připadlo, jakož i w listě ku p. Wratislawowi z Pernsstejna, kde si též na strastiplný staw swůj i Církwe kat. na Morawě stěžuje, nářeky ty dáwají na srozuměnou, že císařskými mandaty dotčenými neduhu duchownímu nebylo odpomoženo. L. 1582 dán sice na sněmu zemském w Brně zákon, dle něhož spisatelé hanliwých listů co nejpřísněji potrestáni býti měli. Awssak zákon ten stal se ne tak katolíkům, jako Bratrům ochranným ssítem proti jejich odpůrcům, zlásstě proti luteranům jako n. p. proti Kirmezerowi a Hederikowi.

Biskup nedocíliw ani polowičně z této strany, čeho docíliti zamýsslel, dosáhnul na jiné straně wliwu, jímž nesmírně prospěch swaté katolické wíry podporowal. Na jeho mocné, srdcejemné slowo postoupil mu totiž bohatý pan Wratislaw z Pernsstejna, nejwyšší kancléř český, už r. 1579 práwo, aby na

wšech jeho welerozsáhlých a četných statkách Morawských wšecky uprázdněné fary duchowními osazowati směl, ku kterýmž úplnou důwěru má. Tím pán z Pernštejna se wzdal práwa, kteréž za oněch časů welmi záwažnou mocí bylo a tudyž snadno pochopiti, proč se takowému práwa postoupení téměř celá země diwila. Tím umožněno biskupowi, wšecky fary na četných statcích Pernštejnských osazowati kněžími spolehliwými, rozhodně katolicky smýšlejícími. Pro tu tehdáž welmi možnou připadnost, že by snad přece některý kněz swému powolání a swé wíře se zpronewěřiti mohl, doplnil pán z Pernštejna práwo dotčené tím, že dowolil biskupowi, každého kněze, kterýby na jeho panstwích kacířstwí se dopustil; bez dlouhých rozpaků a opowídání u něho, zatknouti a tak neškodným učiniti.

Tomuto jednání pána Wratislawa z Pernštejna swět tím wíce se diwil, an jeho otec nejčinnějším býwal odpůrcem katolíkůw a jeho wlastní bratr sám zwláštní sektu byl zarazil. Že pan Wratislaw z Pernštejna (předposlední z tohoto brzo wymřelého rodu) k takowému kroku se odhodlal, sluší nejenom dojemným slowům wýtečného biskupa, nýbrž i mocné přímluwě manželky pána téhož, Marie z Lary, rozhodné to katoličky, připisowati. Pocházelať paní ta z katolického jihu, kde na wlastní oči widěla a sama se přiučila, s jakou obětownou přítulností katolík swé Církwi oddán býti má. I působila na chotě swého přímluwami rownéž tak dojemně a spasně jako druhdy Theode-

linda na manžela swého Agilolfa, krále Lombardského aneb sw. Klotilda na chotě swého Chlodwíka, krále Franků, a j.

Mimo toto spasonosné působení manželky nábožné dojímala srdce páně Pernsstejnowo také slowa biskupowa, jimiž snažně na něho naléhal, jej pro Boha prosil a zaklínal, aby pana Zachariásse z Jindřichowa Hradce k tomu pohnouti hleděl, by aspoň na tři léta hejtmanstwí Morawské přewzal, aby tudyž katolická wíra aspoň jednoho ochránce mezi pány měla, jelikož on jediný mezi nimi byl katolíkem. Co se dotýče měst, jako Hradisstě, Nowého Jičína a Opawy, kde sektářstwí strassně zawládlo, doložil biskup, že chce sám podlé sil swých o prospěch swaté wíry katolické pracowati.

Několik měsíců na to umřel sice pan kanclíř Wratislaw z Pernsstejna a pochowán byl we zlásstní nákladně wystawené hrobce, oddělen jsa od předků u wíře bloudiwssích; awssak úmrtím jeho nepozbyl horliwý biskup Pawlowský wýsady propůjčené, ze které ku prospěchu wíry katolické tak požehnaně byl těžil; nebo pobožná wdowa i její mladičký syn rádi we wssem s biskupem radu brali a jeho wýroku s úctou se podrobowali. Jelikož wesskera duchowní spráwa na panstwích Pernsstejnských jemu nejenom co biskupowi, nýbrž i co patronowi odewzdána byla, tento pak podlé tehdejssích práw občanských žádného jinowěrce na swých statcích trpěti nepotřebowal, tedy mohl biskup práwa toho na statcích Pernsstejnských proti Bratrům

a luteranům použiti, a podrywawému jejich zde působení wkročiti w cestu, aniž směli tito pro utrpené bezpráwí na biskupa si ztěžowati, an tento o zákony zemské se opírati mohl. Práwa dotčeného také skutečně použiwal biskup ku prospěchu Církwe katolické, ale použiwal ho welemoudře jen tou měrou, jakouž toho zákony dowolowaly. Pročež i četní odpůrcowé jeho, ač na toto práwa užíwání s nesmírnou zlostí patřili, přece proti welehorliwému arcipastýři o zákony se opírajícímu nic podniknouti nemohli.

Jeho milostná powaha osobní wšak i na odpůrce wíry katolické, jako na Bedřicha ze Zerotína, pána na Židlochowicích, blaze působila. Pán tento, hlawní to podpora sekty Bratrské, měl manželku katolickou, která welkou úctu chowajíc k wýtečnému biskupowi a jeho důkladným učením utwrzena jsouc u wíře, rozhodně katolicky smýšlela a také dojemnou přímluwou swou chotě nekatolického pohnula, že biskupa o nějaké ostatky pro ni žádal, kteréžto příležitosti hned welepastýř horliwý použil, aby poněkud i na něho působil. Nebo posílaje mu žádané ostatky, mezi nimiž i částečku z poswátného kříže Páně, mluwil w přiloženém listu o slušné úctě katolíkůw k ostatkům poswátným a wyslowil otcowské přání a doufání, „že s námi se u wíře sw. katolické Bohdá srownati račíte.“ Tohož owšem nedocílil wýtečný biskup, ale docela bez účinku psaní to přece nezůstalo; nebo umírnilo aspoň nenáwistný odpor pána toho proti Církwi a

nakonilo jej ku sprawedliwějšímu ji posuzowání.

W témže roce (1580) dokázal tentýž welepastýř nejskwělejším spůsobem, že prospěch Církwe jemu nade wšechnu přízeň lidskou jde, že mu jde i nad přízeň samého mocnáře, ač jinak we wěcech swětských jemu welkotwárné oběti přinášel. Nebo když w roku dotčeném w Olomouci místo kanownika se uprázdnilo a císař Rudolf II. biskupowi jakéhosi nízozemského dworního zpěwáka, jazyka morawského docela neznalého, pro toto místo nawrhowal jen proto, aby tento dobrého tělesného zaopatření došel, zpíral se proti tomu náwrhu pečliwý biskup a odepřew toho wyjádřil se směle Rudolfowi, že „kanonikaty (místa kanownická) nejsou k zaopatření cizincůw, nýbrž že určeny jsou pro osoby zasloužilé, morawského jazyka znalé a ke kázání spůsobilé.“ Jak šťastný to národ náš, který měl tak swědomitého a pečliwého biskupa, jenž tak rozhodně ku swému slowanskému národu se hlásil, jeho jazyk milowal a o jeho duchowní dobro se wšemožně zasazowal. Kéžby byl tenkráte národ náš tuto otcowskou péči a lásku poznal a zase láskou odměnil, kéžby byl ochotně spasného hlasu swého pečliwého welepastýře uposlechl! Byl to ten poslední biskup slowanský na stolci sw. Methoděje, který morawský čili českoslowanský jazyk náš s obzwláštní oblibou pěstowal, w něm téměř wýhradně mluwil i psal a ujmy jeho čili ztenčení jeho práw nikdy a nikde nepři-

pustil. Kéž by blahé působení jeho do příznivějších dob bylo padlo!

Marně ušlechtilý biskup u císaře se toho domáhal, aby katolické chrámy, kteréž do rukou nekatolíkůw se byly dostaly, zase katolíkům nawráceny byly; weškery kroky biskupowy u wěci této, k jejímuž pořízení podpora wlády nutně potřebná byla, zůstaly bez prospěchu, jakož i toho nesmírně želel welepastýř, že neuposlechnuto wšude spasného rozkazu: aby každý opat a probošt we swém klášteře jistý počet žákůw na wlastní náklad we wědách, w pobožnosti a swatých mrawech dal cwičiti, by tím ku správě duchowní se uspůsobili.

Welikou wšak radost duchowní přinesl biskupowi rok 1582. Nebo w létě tomto neunawný welepastýř spolu s pomocí několika jesuitůw přemnoho nekatolíků na panstwí a w městě Mikulowském na wíru katolickou obrátil, osm kostelů katolíkům odňatých a znesswěcených zase pro katolíky zaswětil, a skoro čtyřem tisícům osob swátost biřmowání udělil. Powědíno už jednou, že w Mikulowě a jeho okolí záhy se zahnízdili nowokřestěnci a mimo ně i četní luteráni a Bratří. Tito poslední zmocnili se i farního kostela a zůstali w jeho držení až do r. 1582, ačkoli už r. 1571 Brněnský kanowník Jan Stiřínský ze Stiřína co farář do Mikulowa poslán byl, který wšak zde téměř ničehož nepořídil. Na štěstí dostalo se panstwí to w držení katolického pána Adama z Dietrichšteinů,*) který jsa miláčkem

*) Swobodný pán v. Hormayer odwozuje we swé kapesní knižce pro wlasteneckou historii (Taschenbuch für d. vaterl. Ge-

císaře Maxmiliana II. od něho panstwí to za 90,000 zl. co léno přijal (1575) a co rozhodný katolík neprodleně k tomu prohlídal, aby swaté učení katolické sem nazpět uwedeno bylo. Pročež jak mile se uprázdnily fary: Mikulowská, Pernská (Bergen), Selecka, (Voitelsbrunn) a Dolno-Wistonická, hned je katolickými faráři obsadil. Už r. 1575 ustanowen od něho za faráře w Mikulowě katolický kněz ze Slezska Pawel Mengen, jemuž při rozšiřowání wíry katolické wydatně pomáhal jesuita Tolmainer, a když Mengen r. 1580 umřel, dosazen na jeho místo jiný katolický kněz ze Slezska jménem Jan Zacharie, který wšak už roku následujícího umřel, nedocíliw pro chorobu swou téměř žádného prospěchu wíry katolické. Teprwa když horliwí jesuité Wawřinec Magius (Mach?) a Michael Cardaneus co misionáři zde swou práci poswátnou započali, dařilo se lépe dílo Boží, zwlášště podporou a záštitou wýteč-

schichte 1852. S. 46) půwod slawného o stát a Církew welezasloužilého rodu Dietrichšteinůw od Swatopluka, syna welkého krále Morawského Swatopluka a prawí, že syn ten wystěhowaw se z Morawy do Korutan tam od císaře Arnulfa, jakož i od jeho syna Ludwíka r. 903 welkými statky obdařen byl. Známo, že už okolo r. 1102 a 1104 w listinách klášštera sw. Lambrechta objewuje se jméno pana Ruprechta z Dietrichšteinů a že kamenný hrad Dietrichšteinůw (lapis Theodorici odtud i Dětřich čili Dietrich) stál mezi Glankem (Glanek) a Feldkirchen w Korutansku a že r. 1483 hrdinský pan Pankrac z Dietrichšteinů jsa od Maďarů na tomto swém hradu obležen sám jej zapálil a s malým hloučkem swých wěrných skrze ohromné tlupy nepřátel se šťastně prosekal. Rekowský pán tento († 1508) jest praotec wšech linií slawného rodu tohoto, jenž nyní bohužel po tisíciletém trwání wymírá.

ného biskupa Pawlowského, který jak níž wýše wyprawowáno, zde r. 1582 prawé žně duchowní slawil. Že pak pan Adam z Dietrichsteinů byl hlawním půwodcem těchto missí na swých statcích a wšeliký náklad na to nesl, neopominul wděčný biskup jemu z Říma roku 1583 od papeže Řehoře XIII. wymoci pochwalný dekret, w němž náměstník Páně swou radost nad wýtečnou jeho horliwostí katolickou projádřil a jemu i jeho rodu apoštolské požehnání udělil. W témže roce ustanowen w Mikulowě za faráře horliwý a učený kněz Tyrolský Christophor Erhard, jejž na missionárských cestách jeho po panstwí Mikulowském dwa jesuité sprowázeli, neunawně a neohroženě spolu s ním zwěstujíce slowo prawdy, ačkoli nejednou pro zuřiwost kacířůw w nebezpečenstwí žiwota se nacházeli. Obrátiwše mnoho nekatolíkůw, mezi nimi i nemalý počet nowokřesťěncůw, na wíru katolickou, oznámili to biskupowi swému Pawlowskému, který náramně z toho obradowán faráře Erharda děkanem Mikulowským jmenowal, a jak jeho tak i spolupracowníky k wytrwalosti w těžkých prácech těchto powzbuzowal. Na otázku děkanowu, co činiti s písněmi mezi lidem welmi oblíbenými ke kázaní, odpowěděl biskup, aby při starých písních zůstáno, nowější ale a wšecko, coby husitismem neb luteranstwím zapáchalo, odstraněno bylo. Když pak Erhard pro weliké nesnadnosti a poněkud i pro neúplný zdar práce missionarské se wzdáti chtěl fary swé, nepřipustil toho biskup, ale napomínal ho ku setrwání

a dodáwal srdce, an poukazowal na hanbu, jížto bojownik na sebe uwaluje, jenž co choulostiwý sketa utiká z bojiště a pole ponechávwá nepříteli.

Podobně působil biskup w městečku Trachtíně (na témže panstwí Mikulowském), kde od r. 1560 nowokřestěnci společný dům měli a utrakwisté farského *) kostela se zmocnili. Když po welmi namáhawé práci opět mnozí z nekatolíkůw k wíře otcůw swých se nawrátili, byl kostel farní zase katolíkům odewzdán, ale dříwe od biskupa Pawlowského znowa poswěcen. Tehdáž dokončil horliwý welepastýř swou missii Mikulowskou w Trachtíně s tím radostným wýsledkem, že 471 osobám udělil swátost biřmowání a 296 osobám swátost oltářní pod jednou způsobou podal. Tot byly duchowní hody biskupowy w roku 1582. Mimo to dal diecési swou, nemoha sám k tomu wystačiti, Olomuckými kanowníky Pawlem Grünwaldem, doktorem bohoslowí, Petrem Illicinem, doktorem práwa a Wáclawem Šturmem, doktorem bohowědy wisitowati, aby wšudy obnowil a utužil kázeň, upewnil pořádek a utwrdil wíru.

§. 42. Další zápasy Stanislawa II. Pawlowského.

Roku následujícího (1583) nastal biskupowi weliký zápas s nekatolickými pány. Bylt

*) Už r. 1301 byla zde fara, která wšak později zašla, tak že Trachtín k Dolnowistonicím přisařen jest, až pak r. 1785 zde lokalka zařízena byla.

*

od císaře samého wyzwán, aby jemu cizince udal, kteří nejwíce Morawu w ohledu náboženském znepokojují a proti mandátu císařskému, jenž je ze země wypowídá, přece w ní se zdržují. Biskup psal císaři do Wídně, kde Rudolf II. tehdáž práwě se zdržowal, že takowými nebezpečnými cizinci jsou: Rüdiger w Iwančicích; dwa nízozemci w Brně bytující a kalwinskou náuku tam šiřící; pak powěstný Kirmezer a tulák Bonifác. Na toto udání biskupowo poručeno císařem pánu z Lippého, statkáři w Iwančicích, by Rüdigera jal a biskupowi odewzdal. Tentýž rozkaz dán i panu Arklebowi z Kunowic ohledem na Kirmezera a Bonifacia, kteří oba byli na jeho statcích. Nelze pochybowati, že současně i Brněnské radě naporučeno, totéž s kalwinskýma dwěma nízozemcema učiniti. I Znojemskému měšťanstwu rozkázáno tehdáž císařem, aby luteranského faráře swého Jiřího Schildta se zhostili a jej biskupowi odewzdali. Císařských rozkazůw těchto páni nekatoličtí se přílíš nelekali wědouce dobře, jak málo Rudolf o jich skutečné prowedení dbá a jak snadno z nich se wymknouti. Ani jeden z nich císaře neuposlechl. Pán z Lippého newydal Rüdigera omlouwaje neposlušnost swou tím, že prý tento není bohowědec, nýbrž mistr swobodných umění a že tudyž nejde mu o šíření kalwinismu, jak prý se mu bezpráwně wytýká; dále že Rüdiger nikoliw jím samým (pánem z Lippého), nýbrž od weliké jednoty pánůw k řízení školy powolán byl, a že tedy tito jedině o tom rozhodo-

wati mají. Podobně odepřel pan Arkleb z Kunowic wydati Kirmezera a Bonifacia, ačkoli jemu na nich wlastně nic nezáleželo; nebo jemu při tom jedině o zásadu šlo, aby se biskupowi takowá práwa nepropůjčowala.

Mnohem wíce než wšecko toto rozjitřilo pány proti Pawlowskému uwěznění dwou nekatolických farářůw ze statků Pernšteinských, Jana Adelfa a Tomáše. Prwý býwal nekatolickým farářem w Prostějowě, druhý w Plumlowě, statcích to pana Wratislawa z Pernšteina. Předwídajíce, že po smrti jeho brzo přinuceni budou odtud kliditi se, opustili záhy tato swá místa a hledali sobě jinde nějakého přítulku. Napadlo jim pak cestu swou bráti skrze biskupské město Kroměříž. Zde wšak co rozšiřowatelé nowých proticírkewních náuk a spolu co duchowní osoby ze statků Pernšteinských, zcela odewzdané spráwě biskupowě, jati a uwězněni byli. Podlé práw tehdáž platících mohl to biskup směle učiniti, aniž směl kdo proti tomu co proti nějakému bezpráwí protestowati. A kdožby to pečliwému welepastýři we zlé wykládal, že práw sobě propůjčených horliwě užíwal, aby stádo swé uchránil wlků, jenž mezi owečky jeho byli se wedrali?

Odpůrcowé biskupowi nahlížejíce, že na práwní cestě proti němu nic podniknouti nemohou, chápali se wšech jiných možných prostředků, aby oba nekatolické duchowníky z wězení wyswobodili. Předewším postarali se o to, aby uwěznění ono wšude se rozhlásilo. Pak domluwali dwa wysocí páni: hejtman

zemský pan Jindřich Brtnický z Waldšteina, jeden ze zakladatelůw školy Mezeřické, a pan Bedřich ze Žerotína, hlawní zástupce Jednoty Bratrské — paní Marii z Lary, aby prý poddaných swých (kazatelů uwězněných) se ujala a jejich wyswobození wymohla. Pro wětší důraz přidali ještě hrozbu. Paní dotčená odpowěděla sice ostýchawě a skromně, awšak přece záporně, řkouc, že jí nelze něco změniti, co její w Pánu zesnulý choť ustanowil. Když tímto spůsobem proraziti nemohli, obrátili se na katolického pana Wiléma z Rosenberka, nejwyššího purkraběte země České, aby swůj úsudek o tomto jednání biskupowě pronesl, a hle! i tento postupu dotčeného neschwalowal, chtěje co bojácný katolík oněm pánům nekatolickým se zawděčiti. Ale i tím ničeho nedocíleno. Biskup od swého jednání neupustil. Nyní psali wýše dotčení dwa páni sami přímo biskupowi žádajíce, by wězně ty propustil. Ale i tentokráte jej neobměkčili. Teprwa když katolický pan Wilém z Rosenberka biskupa o to písemně prosil, počal tento poněkud býti na rozpacích. Brzy wšak přemohl cit překypující dobroty srdce a zastáwal rozhodně, co mu kázal jasný rozum, aby totiž práwa swého na ujmu Církwe kat. nezadáwal aniž welikou ustupawostí ku pánům nowou, katolické Církwi škodnou zásadu ku platnosti nepřiwedl. Pročež když Bedřich ze Žerotína sám osobně do Kroměříže k němu přišel, aby jej přátelskou přímluwou k upuštění od přísného práwa swého pohnul, nepodal se biskup, ale stál jako

diwe skalopewně na swém. Místo dobrotiwého srownání té wěci wznikl mezi oběma tuhý spor, jehož wýsledek nebyl jiný, než že oba wězňowé zatknuti zůstali. Brzo na to proslýchalo se, že nejwyšší purkrabě země České skrze Znojmo do Wídně cestowati chce a že w tentýž čas i paní Marie z Lary do Znojma zawítá. I nezameškal hejtman zemský tam zawčas stihnouti, aby oba ku společnému kroku w dotčené wěci přiměl; ale i tentokráte bylo namahání jeho marné. Posléze počal biskupowi wyhrožowati obžalowáním u císaře; nebo rád by byl on i jeho soudruhowé ku platnosti práwní přiwedli zásadu, aby duchowník jejich stránky nikde, ani na statcích katolických nepozbyl swobody a práwa k působení. Takowýmto ustawičným na biskupa dorážením jen tolik dowedli, že tento přislíbil, oba zatknuté duchowníky nekatolické propustiti, pakli na wždy z jeho biskupstwí se wystěhují. Lze wšak domýšleti se, že dobrý biskup, wida že obhájil swé práwo, posléz oba wězně bez wýminky propustil.

Toto pak rázné a neohrožené práw swých hájení přičinilo biskupowi welikou nenáwist u pánů, kteří také neopominuli jemu jízliwou zášť swou skutkem na nejwýše urážliwým projewiti. Nebo když Stanislaw Pawlowský o welkonocích 1583 do Brna přišel, aby při započetí zemského soudu co člen stawů zemských přítomen byl, opakowalo se s ním totéž hanebné nakládání jako s jeho předchůdcem Janem z Telče. Jindy totiž když biskup do soudnice wcházel, rozestupowali se páni, aby mu

úctiwě místo uprázdnili, tentokráte wšak neu-činili toho, chtíce mu neúctu swou projewiti, a tedy biskup, chtěl-li do škranků stoupiti, přinucen byl se protlačowati, aby se na místo swé dostal. Nejedni z pánů, kteréž k sobě zwal ke stolu, nepřišli, ač několikráte pro ně byl poslal. Když pak w domě mladého pana Jana z Pernšteina na wětším díle pání soudcowé ku společné wečeři se sešli a také biskup ke stolu se dostawil, učinili jej pánowé ti terčem hrubých posměchů a pohrůžek. Sám man jeho, pan Třebowský, zhruba mu mluwil a doložil hroziwě, aby se nepokoušel na grunty čili statky jeho posílati pro duchowníky (nekatolické), by je zatknouti dal. Hůře ještě sobě počínal pan Čeněk z Lippého, jenž s křikem zuřiwým přiwolávwal biskupowi, aby se neopowážil na jeho gruntech zatýkati duchowníky; on že wysoce Pánu Bohu přisáhl a jinač neudělá, by měl na zejtří hlawu dáti katu pod meč, než kdoby koli takowým způsobem na grunty jeho přijel aneb přišel, a chtěl mu bráti koho (nekatolického duchowníka), že by jej oběsiti dal, by jesuita, by kdokoli byl, a že poddaným swým poručil, dělal-li by kdo co toho, aby ho, mohou-li, wzali a oběsili, ani šibenice nehledajíce, na nejbližším dřewě anebo třeba z okna; nemohli-li by ale wzíti, tedy aby házeli a prali jak mohou.“ Biskup klidně odpowěděl: „Nedá se tak snadno wěšiti!“ Takowé ustawičné sočení a nabírání přimělo biskupa, že ještě před zawřením wšech sezení soudu zemského Brno opustil. Na neštěstí za-

weden napotom jesstě soud s duchowním katolickým, jenž práwě proto, že knězem katolickým byl, toho zlým zažiti musel; nebo páni̇̄owé proti biskupowi rozlícení horoucí hněw swůj na něm si ochladili. Ze wssech ostatních rozkazů císařowých, kteréž se cizích duchowníků nekatolických týkaly, newyplněn od pánů žádný, wyjma ten, kterým dwa nizozemci pro ssíření kalwinismu w Brně wypowědíni jsou ze země.

Nejwíce pak obracel wěhlasný biskup zřetel swůj na mrawy swého podřízeného duchowenstwa, an dobře nahlížel, že od wzorného kněžůw žiwota záwisí prospěch wíry katolické, mrawní zwedenost lidu a wůbec blaho národa. K docílení toho nessetřil žádné práce, žádných oběti, žádných nesnází a zakročowal bezohledně s přísnou kázní i u těch, kteří wysoce postaweni byli, ale jeho swatým snahám se protiwili, jako widěti na stoličném děkanu Janowi Philoponowi, jejž s úřadu wysokého sesadil a w Hukwaldech uwěznil. Z téže příčiny, aby poklesslou kázeň wssady obnowil, domáhal se i toho, aby klásstery, od jeho dohlídky oswobozené, opět pod jeho dozor a prawomocnost postaweny a wsseliké w nich stáwající nedostatky a nepořádky wisitowáním biskupským odklizeny byly.

Jelikož dobře wěděl, kterak zraky swěta i na mrawy služebnictwa biskupowa obráceny jsou, bděl i nad tímto pečliwě a každou nezwedenost přísně káral. Protož když sstolba jeho, pak jeho hofmistr, jeho hejtman a marssálek domácí při welkonoční zpowědi pohorssení dali,

propustil je bez prodlení ze služby. Wůbec byla ráznost w jednání jedna z wýtečných wlastností jeho powahy.

Ráznost tuto oswědčil poznowu w tuhém zápasu, jenž mu r. 1586 nastal s morawským soudem zemským. Členowé jeho byli skoro weskrze páni nekatoličtí a osobowali sobě prawomocnost i nad duchowenstwem. Proti takowým přechmatům biskup se opřel stoje na tom, aby každá žaloba na duchowního jen duchownímu či biskupskému soudu ku pořízení odewzdána byla. Z toho wzešel tuhý spor mezi biskupem a zemským soudem. Aby wšak sporu tomu jasněji se rozumělo, sluší udati příčinu, která k němu hlawní podnět dala. Olomoucký kanowník a arcijahen Zikmund Skutelan měl jakousi hádku s panem Oldřichem Walkounem z Adlar, jenž hořkými slowy kanowníka toho welmi se uražena cítil a proti němu u soudu zemského žalobu přednesl. Soud tento nebera ohledu na to, že obžalowanec jest duchowní, jenž také pod duchowním stojí soudem, a k tomu kanowník Olomoucký, jenž dle zwláštních wýsad Olomouckého biskupstwí takowému soudu nepodléhá, přece jej před swou soudní stolici poháněl, a proti wšem prawidlům křesťanského práwa ani biskupa, co duchowního soudce jeho, se neotázal. Welemoudrý pastýř, zastáwaje rázně církewní práwa, bez odkladu proti takowému počínání protestowal. Ale soud zemský protestu toho pranic nedbal. Biskup protest swůj obnowil a opět a opět swého práwa církewního se dowoláwal, soud wšak do-

tčený trwal zarputile na swém, nazýwal biskupa nowotářem (jenž prý nowých práw sobě wymýšlí) a trpkými hanami jej w zaslaných listech obsypáwal, anobrž jemu i wyhrožowal, že wšecky pocty, které jeho předchůdcům se wzdáwaly, jemu se odeprou. Tím wšak wýtečný welepastýř nikterak se nedal rozwiklati, alebrž odpowěděl neohroženě pánům těm, že hotow jest raději osobní urážky a úkory wšeho druhu snášeti, než aby církewní práwa ujmu utrpěla. Ježto se tu jednalo o zachowání práwa církewního, nad nímž předchůdcowé jeho nebyli dosti bděli, a kteréž si tedy swětští páni byli přiswojili, newáhal biskup i cestu k císaři nastoupiti a proti pánům stížnost na něho wznésti. K narownání sporu toho mezi biskupem a zemským soudem ustanowena od císaře komise, kteráž celou wěc spornou wyšetřowati a pak úsudek swůj o ní pronesti měla. Komise ta sestáwala hlawně z dwou pánů: Wiléma z Rosenberka a Adama z Jindřichowa Hradce. Wyjednáwání ta mezi biskupem a soudem zemským skrze dotčené komisary trwala osm dní. Po wšechen ten čas z naporučení biskupowa konány jsou po celém biskupstwí modlitby, říkány totiž litanie s kolektou pro šťastný zdar církewních záležitostí. A hle! modlitby ty nezůstaly oslyšány. Nebo spor docela wyrownán podlé přání biskupowa ku cti a blahu Církwe katolické. Nebo rozhodnuto od komise, že wšeliké prowozowání prawomocnosti nad duchowními obžalowanými u zemského soudu přestati má,

že wšak každému wolno, žalobu takowou na duchowního zadati soudu duchownímu čili biskupskému. Rozhodnutí toto bylo také od císaře Rudolfa II. dne 18. Oktobra (října) téhož roku potwrzeno.

Tento boj biskupůw s pány nebylť wšak osamělý; bylot mu současně na mnohých stranách přetuhý zápas wésti. Tak n. p. w Nowém Jičíně záhy zawládlo kališnictwí, ze kteréhož zde r. 1544 úplně se wywinula obec bratrská se swým wlastním duchowníkem, se sborem a se školou. Wedlé Bratrů zmohla se zde i obec luteranská a postawení katolického kněze stalo se za příčinou osočowání nekatolické rady městské tak nesnadné, že už za času biskupowání Prusinowského katolický farář utéci musel. R 1579, když Stanislaw Pawlowský stolici sw. Methoda nastoupil, powolala rada městská s přiswědčením obce z ciziny luteranského kazatele Salomouna Kurea, aby Nowo-Jičíňanům spůsobem luterským odbýwal služby Boží. Jelikož powolání takowé proti tehdejším zákonům zemským čelilo, opřel se tomu pečliwý biskup Pawlowský a domlouwaje Nowo-Jičíňanům pro jejich zarputilost, dal jim katolického faráře, kaplana a učitele a stál na tom, aby podlé zákonůw cizí kazatel Kurens wypowězen byl. Obec Nowo-Jičínská kazatele toho sice propustila, spolu ale také katolického faráře tak trápila, že tento brzo fary se wzdal. Na to nawrhowali Nowo-Jičínští biskupowi nowého faráře, a sám pan Karel ze Žerotina přimlouwal

se za ně u Pawlowského. Tento wssak nemaje k nawrženému žádné důwěry, nepřiwolil k tomu dodáwaje, že jim sice přijímání pod obojí zabraňowati nechce, že wssak žádá, aby jemu katolického kněze nawrhli, jináče že on sám se o to postará. Tu počala rada městská wsselijak se wymlouwati, jakoby pro tři duchowní byla posslala, ale jich doma nenalezla. Biskup jalowost wýmluw těch prohlídnuw naporučil jim, aby mu w osmi dnech takowého kněze nawrhli, jinak že faru tu sám zadá. Rada městská wssak neuposlechla, ale posslala důwěrníky swé k císaři, aby u něho na biskupa žalowali. Stížnost ta neměla žádného wýsledku a neohrožený biskup, chtěje stůj co stůj Nowý Jičín u wíře katolické zachowati, posslal tam swého kaplana Jana Grybela, rodiče z Libwerdy w Míssensku a žádal, aby jej přijali a co faráře jemu nawrhli. Grybel ale byl s nejhrubssími hanami uwítán, anobrž wyhrožowáno mu smrtí, a dělány nad to i hanliwé písně jak na císaře tak na biskupa a písně ty přilepeny na dům farní. S nesmírnou bolestí slyssel tyto wěci biskup a neopominul císaři o tom zprávu dáti, žádaje ho o podporu a oznamuje mu, že w obwodu Nowo-Jičínském a Štramberském několik kazatelů protestantských se zdržuje, a že jmenowitě we wesnici Šunawě jakýsi Jakob Lotge káže, k němuž Nowo-Jičínssti we walných dawech putují. Skutečně také město Nowo-Jičín kazatele toho co swého duchowního r. 1581 pro odbýwání služeb Božích w německém jazyku,

Bratra pak Martina Filadelfa Zámrského pro konání bohoslužby w jazyku morawském sobě wywolilo. Tito wssickni měli dle žádosti biskupa o zákony zemské se opirajicího wypowědíni, a na jich místo farář katolický dosazen, hlawní pak původcowé odporu proti biskupowi, Nowo-Jičinský měsstanosta totiž Petr Scheitenhauer a jakýsi Klepel co swůdcowé měsskanstwa potrestáni býti. Na toto důrazné biskupa zakročení poddali se měsskané Nowo-Jičinssti a přijali jim nabídnutého katolického faráře Grybela, což Pawlowskému welikou radost způsobilo. Wěhlasný biskup, chtěje w dobrotě je nakloniti ke swatým úmyslům swým, pozwal radu a několik starssích města ke stolu swému do Hukwald, a použil příležitosti té, aby s nimi o mnohých duchowních potřebách pro město porozpráwěl a se usrozuměl. Grybel zůstal w Nowém Jičině asi rok farářem, r. 1583 po swatém Jiří převzal správu duchowní po něm Wáclaw Alexander z Mohelnice, který wssak brzo žalowal biskupowi, že mu rada městská newykazuje desátek, bez něhož mu ani možno není, strawu na 70 zl. ročních umluwenou zaplatiti. Když tentýž farář na začátku r. 1584 na kratičký čas odejíti musel, opowážil se ředitel sskoly městské w kostele s mládeží a s jinými osobami luteranské písně zpíwati, ano i na kazatelnu wystoupil a jal se w duchu protestantském kázati; důkaz to patrný, jak welice tenkráte město to duchem luteranským nakwasseno bylo. Pročež když katolický farář opět se nawrátil a w ne-

děli obyčejné služby Boží konati chtěl, osmělili se dwa radowé městští jemu wystoupení na kazatelnu zabraňowati, a hned mu spolu úmluwu o konání správy duchowní wypowěděli. On také skutečně o sw. Jiří Nowý Jičín opustil a do rodiště swého Mohelnice se odebral, rada pak městská a wětšina měšťanů se radowala, že katolického kněze zbyla a opět protestantské duchowníky sobě najímala. Takowým pak odporem nedal se biskup od swatého úmyslu swého odstrašiti. Jelikož jemu o to šlo město dotčené u wíře katolické zachowati a pobloudilé do lůna Církwe nazpět uwesti, chopil se wšech možných i ostrých k tomu prostředků. Protož faráře Alexandra, že choulostiwě faru opustil, w Kroměříži zatknutím na krátký čas pokutowal, potom wšak jej opět do Nowého Jičína poslal, spolu pak měšťany důrazně napomínal, aby jej co faráře swého zase přijali. Tito pak nechtice uposlechnouti biskupa o spásu jejich pečliwého, utekli se ku přímluwě wysokých důstojníků císařských, jako na př. Jana z Boskowic-Třebowé, nejwyššího sudí zemského a Wiléma z Rosenberka, nejwyššího purkraběte, i wymohli si toho u císaře proti wšem dříwějším jeho dekretům, že směli pro budoucno sami sobě dle chuti woliti faráře. Ale i tento wýsledek posawádních wyjednáwání nerozwiklal biskupa w horliwosti, anobrž odpor ten ještě wíce ji roznítil. Nebo aby dekret ten škodliwý uwedl na zmar, chopil se hned péra a wyhotowil listy jak na samého císaře, tak na jeho rádce a docílil aspoň tolik, že na-

řízena byla od císaře duchowenská komise, aby spor ten mezi biskupem a měšťanstwem wyrownala. Komise ta sestáwala z probošta Olomuckého Jana Stiřínského ze Stiřína, z Kroměřížského kapitolního děkana Walentina Signlina a z biskupského sekretáře. Ačkoli tato komise wšelikou píli wynaložila, aby měšťanstwo pro swatou wěc katolickou získala, přece s cílem žádoucím se minula. Než i tu neupustil neunawný biskup od swého předsewzetí. Nebo psal opět a opět císaři a wymohl tolik, že rada města Nowého Jičína na rozkaz Rudolfa II. byla do Prahy k zodpowídání se pohnána. Bohužel, že dobrotiwý ale spolu i slabý mocnář přímluwami pánůw protestantismu příznivých brzo opět se rozwiklati dal. Pánowé tito, zlášště pak sněm zemský, jehož uzawření co wíře katolické odporná biskup podepsati nechtěl, přimluwili se u císaře za Nowo-Jičínské a dosáhli toho, že mocnář od pohnání takowého upustil. Ale i nyní setrwal biskup skalopewně na swém. Psalť i on císaři a wymohl na něm rozkaz, aby nowá komise, z duchowních a swětských (jako: z morawského podkomořího a z nejwyššího písaře zemského) náboženské záležitosti w septembru (září) r. 1586 uspořádala. S komisí tou byl spolu co farář do Nowého Jičína poslán Jan Strnisko, který dříwe farářem býwal w Olomouci u sw. Blažeje. Awšak i tato komise málo pořídila. Město swedené trwalo twrdošijně we swém odporu proti swatým, spasonosným snahám biskupowým, a w tomto

neposlussenstwí k usslechtilému welepastýři tak zatrnělo, že až do r. 1620 jen protestantské faráře přijímalo a na swém zákonitém mocnáři, Ferdinandowi II., welezrády se dopustilo, an jalowému králi Bedřichowi falckraběti holdowalo a jej i peněžitými příspěwky hojně podporowalo. Obojí zrády jak na Církwi tak na králi napotom hořce pykati muselo, an na pokutu za welezrádu politickou císařským dekretem wssech dříwějssích práw swých a statků pozbaweno bylo. Kéž by bylo zawčas hlasu swého laskawě pečujícího welepastýře uposlechlo!

§. 43. Jiné zápasy téhož biskupa, a úmrtí jeho.

Takowých pak zápasů, jako s Nowo-Jičínskými, měl weliký biskup Stanislaw Pawlowský téměř bez počtu. W Opawě, kde sice farář katolický od biskupa ustanowen, při tom wssak od měsstanů ustawičně protestantssti kaplani najímáni, opakowaly se skoro tytéž kormutliwé wýstupy, jako w Nowém Jičíně. Nejináče se dělo w Jihlawě a Znojmě. Přese wssecky obrowské námahy biskupa Pawlowského, aby spory o práwech církewních mezi radou města Znojemského a mezi opatstwím Luckým wyrownal a měsstanstwo pobloudilé ku poslussenstwí církewnímu nawrátil, uzawřela konečně wesskera rada města toho, že prý pro příklad obci a co wzor pro budouc-

nost na zelený čtwrtek jen pod obojí způsobou čili protestantský wečeři Páně přijímati chce, co také r. 1596 w kostele sw. Michala učiněno. — Než i w samém sídelním městě Olomouci bylo biskupowi tytéž horoucí boje podnikati. Zákony zemskými bylo sice stanoweno, že jen katolíci pod jednou aneb pod obojí přijímající (starokalissxíci) práwo mají na Morawě bydleti, městům pak a statkářům že není dowoleno, Frankfurtské a Augsburské souwěrce a jejich kazatele přijímati a je u sebe chowati. O tento zákon také se opíral biskup, když hned prwního roku swého welkotwárného působení na tom stál, aby cizinský kazatel luteranský Jan od podkomořího zemského z Olomouce wypowězen byl a do rady městské aby jen katolíci se wolili; tato pak rada aby podlé starého obyčeje biskupa při Božítělowém průwodu pobožně sprowázela a tak sláwu Boží w ten welký swátek zwýssila. Co do wypowěděnì Jana — to sice pořízeno, ale co do wolení pouhých katolíků do rady městské, toho jen polowičně dosaženo, nebo r. 1580 byla prý polowice rady té protestantská, a co průwodu Božítělowého se dotýče, uznáwala sice rada městská swou powinnost a brala w něm i částečně podíl. Awssak udály se při něm nejednou se strany nekatolíků welmi pohorssliwé surowosti, které bohomyslného biskupa nejhořčejssím bolem projímaly. Nebo hned prwního roku (1579) když biskup w tento poswátný den, nejswětějssí swátost w rukou drže, radnici se blížil, dal natahowač hodin na radnici zahráti píseň luteranskou; a třeba

za tuto surowost potrestán byl, přece jiného roku jesstě něco horssího se událo, an totiž jakýsi ničema Joachim z Füllsteina, když okolo jeho bytu nejswětější swátost nessena, jako být zakwal a kamenem z okna hodil, který wssak na sstěstí žádného netrefil. Owssem že biskup na to nastoupal, aby rouhač ten na wýstrahu pro jiné slussně byl potrestán. Podobné surowosti opakowaly se i w rocích 1584 a 1585 při Božitělowém průwodu se strany nekatolikůw.

Rowněž tak bylo biskupowi se brániti, když protestanti, ačkoli swůj wlastní hrobitow měli, se opowážili, na katolickém předměstském hřbitowě u kaply sw. Ducha swé mrtwé pochowáwati a když později oswojiwsse sobě znamenité pole pro pohrobowání, zeď klásstera františkánského podkopali.

Jesstě horoucnější wssak nastal welepastýři zápas, když r. 1586 císařská zápowěd na nawsstěwowání čtyr kacířských sskol dána. Biskup powolal 18 učitelů těchto sskol k sobě, aby je u wíře zkoussel a o článcích, o kterých mylné pojmy měli, poučil. Když ale tito se dostawiti nechtěli, stál biskup na tom, aby dle císařského dekretu wypowěděni byli. Městská wssak rada, z německých protestantůw na wětssím díle sestáwajíc, wzala učitele ty, soujazyčníky swé a souwěrce, w ochranu proti biskupowi. Marně jim tento s podkomořím zemským nawrhowal, aby německá sskola pro katolickou náuku se zařídila a jejím prwním ředitelem aby biskupský písař Jan Lindl učiněn byl. Náwrh ten

od dotčené rady zawržen a po wssechen čas dlouhého sporu toho mezi radou a biskupem proti jeho zápowědim odbýwány w domě wdowy Leihans-owy na dolnim rynku weřejné schůzky, při nichž kazatelowé německo-protestantssti Schönteufel a Krauch s welkou drzosti kázali, kydajice wsselikou hanu na wiru katolickou.

Co horliwého nástupce sw. Methoda nejwice tižilo, byl weliký nedostatek kněžstwa. Malý počet jeho morem r. 1585 panujicim jesstě wice ztenčen, an za kratičký čas osm farářů nemoci té podlehlo. Biskup wedl sice weliký náklad na žáky kněžské w semináři Olomouckém, ku kterému dwa domy na předměstí blizko stoličného chrámu byl přikoupil, a jesstě wně semináře tohoto wydržowal čekance stawu kněžského; ale to wsse pro tak welikou diocési, jakou byla celá Morawa, nestačilo. Pročež obrátil se r. 1586 na jenerala řádu jesuitského w Římě listem, w němž mu wssechnu swou žalost a wesskeru sklíčenost srdce swého odhalil a snažně ho prosil, aby swatému Otci náramný nedostatek kněžstwa neřeholniho w Olomouckém biskupstwi a přemnožstwi protestantských pastorů wyličil i spolu na něm wymohl dowolení, by on (Pawlowský) k obsazeni uprázdněných far a k odstraněni nekatolických duchowniků aspoň polowičku žáků nákladem papežským w Olomouckém semenissku wydržowaných pro swé biskupstwi podržeti a použiti směl. W témže roce poswětil nowého biskupa Wratislawského Ondřeje Jerina a

uspořádal nowé wydání agendy (swatoobřadné knihy) pro swou diecési.

Rok na to podwolil se na snažné žádání císaře Rudolfa II. weleobtížnému a nesnadnému poslanstwí do Polska, aby swou wýtečnou wýmluwností a obezřelostí na woličích králowských wymohl, by jednoho z obou arciwéwod rakouských, Arnossta neb Maxmiliana, za krále polského wolili. Skutečně pohnul biskup skwělou řečí swou jednu stranu woličů, že arciwéwodu **Maxmiliana** za krále wolili a jemu dne 27. Septembra (září) we stoličném chrámu Olomouckém, kde přísahu králowskou skládal, holdowali. Druhá wssak strana, w jejímžto čele **Zámojský** stál, wolila za krále polského **Sigismunda**, krále Šwedského, čímž mezi oběma stranama k wálce přisslo, která wssak pro Maxmiliana nesstastně wypadla; nebo tento byl od wojewůdce strany protiwné, Zámojského, w bitwě u Pičiny netoliko přemožen, nýbrž i jat. Nesstěstí toto přimělo císaře, že opět naléhal na Pawlowského, aby do Polska co wyslanec císařský se odebral a swým wěhlasem arciwéwodu Maxmiliana ze zajetí wyswobodil. Obětiwý bisskup opět welenákladnému a nesnadnému poslanstwí se podwolil. Jsa w nesnázích welikých o peníze wypůjčil sobě 6000 tolarů od nejwyšssího sudího země a mnoho tisíc zlatých od swých poddaných, aby wssecky wýlohy poslání toho zaprawiti mohl. I dosáhl úplně, čeho chtěl. Maxmilian netoliko čestně ze zajetí propusstěn, nýbrž i staré přátelské swazky s Polskem obnoweny a úplný

mír utwořen. Ačkoli wsse to hlawně obezřetnosti a wýmluwnosti biskupa Pawlowského dosaženo, přece tento, welmi skromně o sobě smýssleje, přičítal sstastný wýsledek poslanstwí w dopisu k radě Olomucké hlawně papežskému legátu, kardinálowi Aldobrandini-mu a žádal Olomuckých, aby legátowi tomu, když na zpáteční cestě do Olomouce se bráti bude, wstříc jeli a jej w Olomouci co nejlépe možná uctili. Císař uznáwaje weliké zásluhy jeho o arcidům Rakouský jakož i o wíru katolickou udělil jemu a wssem jeho nástupcům w Olomouci r. 1588 důstojnost knížete a wéwody, odkudž až podnes každý nástupce na stolici sw. Methoděje kníže-arcibiskup nazýwán býwá. W latinském dopisu z Prahy poslaném wzdáwá císař Stanislawowi Pawlowskému nejwyšší chwálu a připočítá jej nejwýtečnějssím biskupům, an prawí: „Uwažujíce přeskwělé a neunawné snahy biskupa Stanislawa jakož i jeho službu nám a jasnému domu nassemu Rakouskému s wěrnosti a bedliwosti prokázané, zírajíce též na wýtečnou jeho zbožnost a horliwost pro wíru katolickou a w úwahu berouce, kterak wzor nejslawnějssích předkůw swých prawowěrných biskupůw neustálým a zewrubným jich následowáním na sobě wyraziti se snaží, tak že we wssech wěcech, které se na nasse a nassí říisse, nassich prowincií (krajin) blaho, wážnost, zisk a prospěch wíry i bohopocty wztahují, s každým wýtečníkem se měřiti může, a že w pořízení poslaneckých záležitostí jeho wěrnosti od nassí majestatnosti swěřených, co do weselé a neunawné ochotnosti a

nejswrchowanějšího přičinění, žádnému neodewzdáwá: to wše uwažujíce udělujeme jemu a wšem jeho nástupcům na wěčné časy důstojnost wéwody a knížete“ atd.

Radost tímto powýšením biskupowi spůsobená byla brzo welikým zármutkem pokalena. Na biskupském panstwí Kelči bouřili se poddaní, jak se zdá, štwáním kacířůw podrýwawých. W čele buřičůw stál jakýsi Hradišťan, kterýž na polích a w lesích četné roty shromáždiw k šílenému odboji je podněcowal. Laskawý biskup sám tu osobně zakročil a chtěl dobrotiwým k nim se chowáním a wlídným oslowením je zase ku poslušnosti nawrátiti, ale swedení šílenci neuposlechli moudrých slow laskawého welepastýře. I nezbýwalo leč na cestě přísného práwa s nimi postupowati a náčelníky na Mírowě uwězniti (1590). Událost tato hlawně podrýwáním sektářským spůsobená přiměla biskupa k tomu, že od toho času ještě rozhodněji a usilowněji proti nekatolickému žiwlu na Morawě bojowal. Hned r. 1590 poslal na wšecka jemu spolu co pánowi podřízená města, jako na Mohelnici, Morawskou Ostrawu, na Příbor, Místek a Brušperk, kde až posawad přijímání pod obojí se powolowalo, přísný rozkaz, aby od tohoto zwyku přestáno bylo, jelikož pod tento pláštík wšecky sekty se ukrýwají. K rozkazu takowému byl biskup úplně opráwněn, an žádný pán podlé tehdejších zákonů zemských na swých statcích jinowěrcůw trpěti zawázán nebyl. Mimo to doléhal Pawlowský na morawského pod-

komořího, aby wesskeren wliw swůj na to wynaložil, by we wssech obcích jen katolíci za starosty, rychtáře atd. woleni byli. Při tom wssak užíwal apostolský biskup pilně prostředku pouze církewního, totiž wyučowání. Nebo když faráři na dotčených místech laskawým napomínáním a objasňowáním prawdy katolické odpor jinak smýsslejících nepřemohli, wydal se biskup sám w práci tu, an představenstwo čtyr měst (Přibora, Morawské Ostrawy, Místka a Brušperku), wesměs asi 90 osob, k sobě na zámek do Hukwald powolal a je co jich welepastýř duchowní laskawě wyučowal. Dojemná slowa jeho nepadla do půdy jalowé, nebo wssickni, ač posud odpůrcowé, přislíbili se zpowídati a swátost oltářní pod jednou přijímati, což i učinili až na jednoho měsstana, jmenem Boháče, jenž předstíral, že manželka jej od zpowědi zdržuje. Awssak i tento se poddal, když předwolaná žena náležitě zkrocena byla. W témže roce (1590) urownal weleopatrný biskup co císařský komisař několik důležitých sporů občanských a ukázal se zde welmi ssťastným býti apostolem míru. W témž létě dokonal i nadání koleje jesuitské w Olomouci, ku kterémuž účelu část statků zrusseného jeptišského opatstwí w Pustoměři použil.

Roku 1591 dal zbožný biskup žiwotopisy sw. patronů Morawských, Cyrilla a Methodia, sestawiti a wytisknouti. Nebo sám horliwý jich ctitel jsa chtěl, aby jejich úcta i mezi lidem se ssířila a opětnému zkwetání katolické wíry napomáhala; w čemž zajisté biskup welemou-

dře jednal, jelikož národ náš weždy k Římu synowsky lnul, dokud tyto apoštoly swé horliwě ctil a jejich přímluwu wzýwal. Nejslawnější wšak jeho čin r. 1591 jest slawení synody církewní na zamku w Kroměříži. Bylať to poslední synoda na Morawě. Na ní předewšším uwedl biskup duchowenstwu swému we známost wše, co na sněmu Tridentském ustanoweno a napomínal ku swědomitému toho zachowáwání. Pak rokowáno o wěcech kázně církewní a sestaweny přewýborné stanowy, jimiž se budoucně žiwot kněžstwa říditi měl. Wšem pak od biskupa bohonadšeného snažně přimlouwáno, aby čistotou mrawůw a swědomitým konáním swých mnohých a těžkých powinností byli jako nedobytná ohrada Církwe proti přečetným rojům jejích zuřiwých nepřátel. A wěru bylo tehdáž dwojnásobné činnosti třeba; an skoro wšecka města byla nakažena luteranstwím aneb učením Bratrůw, kteřížto beze wšeho ostychu we Slawkowě, Lipníku a Přerowě se weřejně scházeli, a na synodách swé starosty wolili, hojně w tom podporowáni jsouce od wysokých a bohatých pánůw. Tak n. p. sám hejtman zemský Hynek z Wrbna dal na swůj náklad we Freudentálu tisknouti postilu od luteranského kazatele w Opawě sestawenou, což horliwý biskup neopominul císaři s bolestí žalowati. Bohužel že takowé žaloby u mocnáře nečinného a slabého žádného účinku nedocházely. S newýslowným žalem toužil bohomyslný biskup w jednom listu, císařskému nejwyššímu hofmistru pánowi z Rosenberka

téhož roku zaslaném, jednak na drzé ssiření-se kacírstew, a následkem toho na rozujdění-se, wssech nárujiwostí, na přetrženi wssech swazků posslussenstwí a autority, a z druhé strany na ochablost a zmalátnělost wlády císařské, která wssecky takowé zločiny bez trestu nechává. W témže listu předpowídá zasmucený bisskup duchem prorockým hrozné bouře, které přijíti musejí, úplný totiž úpadek císařské moci, nejwyšssí poklesnutí katolicismu, zneważení každé wrchnosti a nepodrobowání-se jí, swrchowaný odboj proti každé zákonité moci. Události na začátku 17. století doswědčily, že bisskup ostrowtipný se nezmýlil.

R. 1592 bylo jemu nejwyšssím hofmistrem císařským nabízeno arcibisskupstwí Pražské s podržením spolu bisskupstwí Olomouckého, k čemuž ale skromný Stanislaw Pawlowský, jenž netoužil po wyšssích hodnostech, nikterak nepřiwolil, wymlouwaje se obzwlásstě tím, že ku tak ohromnému dílu w časech přenesnadných jeho síly newystačují.

Ačkoliw už r. 1591 kancléři císařskému Barwiciowi w listě swém wyjewil přání, aby na císaře působil, by ho státními pracemi usseťřil, jelikož se sektami už prwé dosti co dělati má: přece naléháno na něho od císaře opět a opět, aby weledůležité posselstwí do Polska přewzal, čemuž bisskup, ač ostatně náramně obtěmenén pracemi církewními, přece dwakráte do r. 1595 se podwolil. Po prwé wyprowázel arciwéwodkyni Annu k jejímu sezdání s králem Polským do Krakowa, po druhé pak r. 1595

šel tam co císařský wyslanec s Wáclawem Berkou, pánem z Dubé a z Lipého, aby na tamnějším sněmu zemském sprostředkowal spolek mezi císařem a Poláky k obraně křesťanůw proti Turkům, do kterého spolku dle náwrhu biskupowa i Německo, papež, Italie a Španělsko wstoupiti měly. A w skutku bylo už r. 1593 a 1594 na Morawě silně zbrojeno proti Turku w Uhrách wítězně postupujícímu a wšem manům biskupským rozkázáno, aby se swými wojny do pole wytáhli. Sám biskup wyprowázel woje ze swého panstwí nejprw až do táboru u Hodonína a pak do táboru u Hradiště Uherského. Bylo wšak spolu biskupowi s nesmírnou bolestí pozorowati, kterak wojowé císařští Morawou táhnoucí zem tu náramně drancowali a pustošili, tak že biskup weliké a wšeobecné bídy se z toho obáwal a hejtmanowi zemskému psal, aby takowému záhubnému řádění se přítrž učinila.

K těmto žalostem a žiwot podrýwajícím starostem nesmírným, jakéž Pawlowskému snášeti bylo, přidružil se i welmi trapný neduh tělesný; ušlechtilý biskup počal totiž od r. 1593 značně uboléwati na kámen. Přes to wše hořké těla strádání nepřestal bdělé zraky swé upírati na blaho Církwe, a za tou příčinou naléhal opět a opět psaními na císaře Rudolfa, aby dwě u nejwyššího soudu zemského uprázdněná místa nebyla obsazena nekatolickými pány, jako n. p. Bratrským Karlem pánem ze Žerotina, kterýž práwě tenkráte (1593) z cesty swé Nawarské (ze Španěl) se nawrátil, ani

*

Oldřichem pánem na Konicích a Slawkowě, podporowatelem Bratrůw i nowokřesťěncůw, nýbrž aby ta místa obsazena byla katolíkami, jako n. p. Zdenkem Berkou pánem z Dubé a Albertem Sedlnickým pánem na Cholticích, „aby tak," doložil pečliwý biskup, „katolíci i zde (w soudě zemském) několik podpor měli." Paměti hodno, že tentýž welepastýř w listě r. 1589 nejwyššímu císařskému hofmistrowi zaslaném snažně prosí, aby na uprázdněná místa w soudu zemském nižádný pikart t. j. Bratr český, nýbrž při úplném nedostatku spůsobilých katolíkůw raději luteran wolen byl, z čehož patrně wyswitá, že biskup Bratry české za mnohem zarytější a nepřízniwější odpůrce Církwe katolické pokládal nežli luterány, k čemuž nemálo přispíwalo i to, že Bratři už po dlouhý čas wíce k helwetskému než k augsburskému wyznání se klonili, a tudyž od staré wíry katolické mnohem dáleji se uchýlili, než luteráni. Wůbec powažowal Stanislaw Bratry za plémě nejwíce zawilé, nepotočité, twrdočelné, nepowolné a zaryté, jehož pro wíru katolickou získati skoro nemožno.

Od r. 1595 rostly bolesti jeho tělesného neduhu a swíraly jej tím wíce, an srdce tonulo w hoři nad tím, co se we swětě, jmenowitě w jeho biskupstwí, dálo. Hoře toto ozýwá se w listech jeho, we kterých naříká, že nowé sekty, jichžto nikde trpěti nechtějí, jako n. o. Flaciáni w Měníně*) od pánůw na Mo-

*) Flaciáni, sekta luteranská, wzali půwod swůj od Flacia Illyrika, který nastoupaje na šlepěje Lutherowy učil, že pr-

rawna přijímány a podporowány býwají, jako práwě jmenowaní sektáři Měnínšstí, kteří prý pod ochranou samého hejtmana zemského, Bedřicha ze Žerotína, pokoutní kazatele do Brna wysílají a zmatek náboženský už dosti w lidu weliký ješstě zwětššují. Za tou příčinou několikráte biskup u císaře zakročil, aby jak w Brně, tak w Uherském Hradišsti, kde sektářšstí kazatelé co nejdrzeji sobě počínali, rejdům jejich se wkročilo w cestu, awšsak opětowaným prosbám a žalobám biskupowým z pouhé wáhawosti newyhowěno, nýbrž wše we stawu záhubném ponecháno. Podobně hořekowal biskup w opětowaných listech ku císaři na úžasné drancowání země skrze francké a saské wojsko do Uher táhnoucí, kterémužto drancowání hejtman zemský brániti nemohl; i prosil úpěnliwě císaře za ubohý sužowaný lid morawský, aby se nad ním slitowal a takowému ukrutnému s ním nakládání učinil konec. Awšak i w té wěci nedowolal se práwa a pomoci; což srdce laskawého, o blaho lidu swého na nejwýš starostliwého welepastýře nesmírným rozrýwalo bolem. We smutném roce tomto (1597) přece wšak potěššil jej Hospodin radostnou událostí. Nabyl totiž Pawlowský opět několik far pro katolíky a těššil se, že počet far těch se rozmnoží, ač jich wlastními duchowními obsaditi nemohl; neboť dí w listu swém:

---

wotný hřích (Adamůw) jest podstatou člowěka, což od náuky Lutherowy, že člowěk oním hříchem jest weskrze porušsen, wlastně se nelišsilo, ač učenci luteranšstí Flaciowi nemálo se protiwili a jej take téměř až do úmrtí jeho (1575) pronásledowali.

„Nyní přibudouc a zejskajíc z daru Božího nemálo far, a jesstě jakžka každodenně jich wíce přibejwajíc“ atd. I dokládá: že kdyby jen aspoň 10 až 12 kněžů pohotowě měl, že by je wssecky ihned na farách usaditi mohl, že wssak jemu nemožno wíce žákůw na swůj wlastní náklad wydržowati, katoličtí pak statkáři že k tomu přispíwati nechtějí.

Na začátku r. 1597 nadal jesstě jako znowa zchudlý kolegiatní ústaw a chrám Kroměřížský určitými důchody ze statků zrusseného opatstwí řeholnic w Pustoměři a uspořádal mnoho důležitých wěcí, jak w ohledu církewním tak občanském. Ale w oktobru (říjnu) téhož roku rozněmohl se na čtwrtodenní zimnici, kteráž wysilujícím pocením tělo jeho denně wíce zemdlíwala, až i jeho welečinnému žiwotu dne 2. Čerwna 1598 učinila konec.

Nesmírný žal wssech upřímných katolíků sprowázel zemřelého biskupa do hrobky a mělik w prawdě proč želeti; nebo ztratili w něm neohroženého wůdce, laskawého otce wssech zwlásstě chudých, mocnou záſstitu skličeného lidu, wzor křesťanských cností, newssední ozdobu Církwe, pewný sloup wíry, chloubu a wýtečnou okrasu stolce Swato-Methodějského, hwězdu mile zářící zlatými paprsky welekněžských cností, zwlásstě neunawné, swaté, welkolepé činnosti, hrdinské zmužilosti a nezlomné ráznosti, horoucí poswátné nadssenosti, která pro čest Boží a spásu lidskou žádných se nehrozí nesnází, žádných nebezpečí, žádných oběti, ba ani ztráty žiwota a na dráze nastoupené přese wssecken odpor swěta

skalopewně setrwáwá až do konce. O jeho welkotwárné činnosti dáwají nejzřejmější swědectwí jeho listy či dopisy k rozličným osobám, jichžto, ačkoli se jich přemnoho potratilo, přece až dosawád tak weliké množstwí jest, že 20 foliowých knih dělají dohromady. I lze wším práwem na welepastýře toho potahowati slowa písma swatého: „Ejhle welekněz, jenž za dnů swých se líbil Bohu!“ Protož sláwa památce slowanského biskupa toho!

§. 44. František kníže z Dietrichsteinů, kardinal.

K wýtečníkům na stolci Swato-Methodějském až posud líčeným řadí se důstojně František kníže z Dietrichsteinů, který stolec ten od r. 1599—1636, tedy w čase na nejwýše rozbouřeném zaujímal. Byltě syn horliwého katolíka Adama swobodného pána z Dietrichsteinů, císařského nejwyššího hofmistra a poslance we Španělsku, a Margarety, kněžny z Cordony, narozen w Madritě (we Španělích) r. 1570 a studowal wyšší školy w Římě s prospěchem wýtečným, pročež už r. 1591 od biskupa Pawlowského kanonikat w Olomouci obdržel, r. pak 1593 i kanowníkem Wratislawským, papežským tajným komorníkem, r. 1594 probošstem Litoměřickým a posléze r. 1599 od papeže kardinalem jmenowán jest, načež papežským legatem (poslancem) učiněn a dne 26. máje téhož roku na wroucné přání papeže i

císaře od celé kapitoly Olomucké za biskupa Morawy wolen a w Římě, kde práwě bydlel, bez prodlení potwrzen i poswěcen byl.

Už z této wolby zjewno, že obzwláštní lásky a důwěry Otce weškerého křesťanstwa požíwal. A takowé důwěry František z Dietrichšteinů plnou měrou hoden byl jednak pro swou učenost, kterou nad jiné wynikal, jinak pro krásné cnosti, pro které i swatý Filip Nerský jej nad jiné milowal. Wůbec platí o něm wše, co jsme chwalného o weliké a obdiwuhodné činnosti i o welekněžských cnostech Stanislawa Pawlowského řekli, ano stopujíce bedliwým okem weškeré činy kardinala Dietrichšteina přinuceni jsme wyznati, že jeho činnost ještě welkotwárnější a nesnadnější byla, nežli Pawlowského, jelikož netoliko w církewním nýbrž i politickém (občanském) oboru se pohybowala a rozbouřenost mysli tehdáž nejwyššího stupně byla dosáhla. Co jeho činnosti z počátku nemálo wadilo, byla neznalost jazyka morawského čili českoslowánského, jenž tenkráte byl wýhradně úředním jazykem jak na Morawě, tak w Čechách a Slezsku, a jímž také w obecném žiwotě netoliko po wsích, nýbrž i we městech skoro wýhradně se mluwilo. Kdo jiného jazyka užíwal, powažowán za cizince. Sama šlechta na sněmích jen w českoslowanském jazyku rokowala, w něm listy a knihy psáwala, a nám w témž jazyku spisy zůstawila, které až posawad jsou chloubou slowesnosti řeči naší. Byla tenkráte řeč naše už tak dokonale wybroušena a uhlazena, že wěk ten pro dowr-

ssené wywinutí, pro ryzost a hladkost jazyka nasseho - obyčejně zlatým wěkem slowesnosti československé se nazýwá. Nejwyšssí pánowé, jako Karel ze Žerotína, který sám překrásně a nejraději w tomto jazyku psáwal, a jiní nedopustili toho, aby cizincowi k wůli, byl i kardinalem byl, se jináče na sněmu neb na soudě mluwilo, nežli w morawském čili československém jazyku.*) Už tato okolnost mocně popoháněla biskupa Frantisska z Dietrichsteinů, aby se jazyku tomu přiučil. Jesstě wíce wssak jej k tomuto pobízelo útlocité swědomí, kteréž mu ustawičně přiwoláwalo, že swatou jest powinností každého dobrého pastýře dussí, nechce-li býti pouhým nájemníkem, aby dokonale rozuměl řeči swěřeného stádce swého a tak mocně jazykem lidu wládnul, že by wssem jeho duchowním potřebám úplně wyhowěti mohl.

Kardinal, jsa takto ozbrojen potřebnou zbraní, mohl směle do welikých zápasů se pustiti, které Církwi katolické na Morawě w této osudné, welerozbouřené době nastaly. Hned na cestě z Říma do Morawy wykonal slawný čin, an we Hradci Štyrském požehnal sňatek arciwéwody Ferdinanda s baworskou princeznou Marií Annou, a jak mile w Olomouci

*) To patrně wyswítá z listu pana Karla ze Žerotína k radě města Olomouce, kde jí 1610 co hejtman zemský píSse, aby se nestyděla za jazyk náš českomorawský přirozený, wzácný, a starožitný a welmi rozssířený; pak že slow jeho ku pánům morawským, jimiž sice práwo biskupa Olomouckého, při soudu zemském zasedati, hájí, awssak na tom stojí, aby se biskupowi nedowolilo jináče při soudu tom mluwiti leč jazykem českomorawským.

zaujal stolec biskupský, konal sám Božitělowý průwod a kázal odpoledne w kostele u sw. Mauricia (německy), čehož posawád žádný biskup Olomoucký nebyl učinil. Podobně kázáwal tentýž horliwý biskup a spolu kardinal později i na jiných farách wně Olomouce, n. p. w Tuřanech u Brna, we Staré Wodě (we Slezsku) a jinde; ano i děti sám cwičil w náboženstwí, a pilné obdarowáwal, chudé podporowal a nejednou swou wlastní rukou při poskytnutém jídle obsluhowal. Jmenowitě sluffi zde uwésti událost, w nížto nejkrásněji jeho wroucná zbožnost září. Když totiž nad witězstwím císařských a tím i nad wítězstwím katolíkůw po bitwě na Bílé Hoře se radowal, ustanowil ze statků swých w Mikulowě, kde dříwe též byla peleš rozličných sekt, welkolepý průwod do Tuřan na poděkowání za witězstwí katolíkůw mocnou Marie přímluwou obdržené. Kráčeje w čele průwodu toho, hned jak milostné sídlo Mariino w Tuřanech zdaleka uzřel, zplakal radostně, wrhnul se na kolena a wylil wroucné díky swé w modlitbě roznícené; pak powstaw činil ohniwou řeč k zástupu poutníkůw, a odewzdáwal k záwírce jak wesskero swé stádce duchowní tak celou wlast mocné ochraně Královny nebes. Na to skoro po celou noc s ostatními kněžími wyslýchal zpowědi kajících, a druhého dne (nawsstíwení P. M 1622) opět kázal a tisíci kajícníkůw podal welebnou swátost. Po slawnosti rozdal welikou sumu peněz mezi chudé, kterým také

kázal připrawiti oběd a když tento ustrojen, sám chudé ty při stole obsluhowal. *)

W témže roce, w němž na stolec Swato-Methodějský dosednul (1600), wážil co poslanec Rudolfa II. cestu ku papeži do Říma, aby ho o přispění ku pomoci proti Turkům poprosil. Podařilo se mu také skutečně wymoci, že hned následujícího roku 10,000 Wlachůw do Uher na pomoc přitáhlo proti Turkům. — Jako Stanislaw Pawlowský wezdy na císaře doléhal, aby ku prospěchu wíry katolické nejwyšší místa úřední wěrnými katolíky obsazena byla, rownež tak činil horliwý kardinal Dietrichstein. Proto když r. 1602 pan Joachim Haukwic z Biskupic z hejtmanstwí Morawského sesazen byl: neprodleně císaři radil, aby na jeho místo buď posawádní nejwyšší komoří země pan Ladislaw Berka z Dubé a Lipého aneb p. Ladislaw Popel z Lobkowic, co katolíci, dosazeni byli. Brzy po tom prosil i císaře, by naporučil, aby podkomoří zemský při obnowení rady městské we Znojmě a Jihlawě, kde wíra katolická skoro docela wymizela, nekatolíky z rady wyklidil a katolíky dosadil.

R. 1605 widíme kardinala toho w čele wojska 1500 pěšších a 3000 jezdců u Skalice w Uhrách, kterémužto wojsku morawskému welitel poroučí a kterémuž, jako druhdy

*) Tenkráte byl w Tuřanech farářem Jiří Pistor, weliký znatel jazykůw, jenž w Olomouci we 40 řečích Otčenáš wytisknouti dal.

sw. Jan Kapistran co wůdce křižákůw proti Turkům, oheň swaté nadšenosti do boje proti témuž nepříteli do srdce wliwá.

R. 1609 widíme jej, jako druhdy Prusinowského, tuhý boj podnikati s kacíři w Opawě. Jako tento snažil se i Dietrichstein zuřiwé sektáře opět pro prawdu katolickou získati. Awšak wedlo se jemu nejinák nežli Prusinowskému. Sektáři tím wíce se rozbouřiwše chtěli už kardinala kamenowati, ano také skutečně kamením po něm házeti začali, tento wšak nepozbyl proto přítomnosti a rownowáhy ducha, alebrž s dobrotiwou klidností a láskou porážel jich odpor a dowedl toho swou newýwratnou wytrwalostí, že protestantští kazatelé (aspoň na čas) byli wypowězeni a katolický farář opět dosazen. W témž roce rozkázal kardinal po celém biskupstwí, aby se žádný sňatek manželský od kněžů nezažehnáwal, kterýžby podlé zákonů církewních nebyl uzawřen. W tutéž dobu obdarowán byl od pánůw we Weliké Mezeřiči, w Jaroslawicích a Nowém Hrádku udělením práwa, že mohl wšecky fary a špitaly na těchto panstwích jediné katolickými kněžími obsaditi. Podobně se kardinal toho práwa i jinde domáhal, nebo horliwá snaha jeho, aby katolicismu wydobyl přewahy na Morawě, neznala žádných mezí a nehrozila se žádného nebezpečenstwí. Wše to ještě zřetelněji se nám objewí w pozdější době. Prozatím třeba opět pozorowati děje w Čechách, které čím bouřnější jsou, tím blíže jí přiwádějí ke konečnému rozhodnutí dwoustoletý zápas náboženský.

§. 45. Činnost a rozkwět řádu jesuitského w Čechách a na Morawě w této době.

Jako morawští biskupowé, tak i arcibiskupowé čeští užíwali při církewních prácech swých hlawně pomoci Jesuitůw, kteříž pod Ferdinandem I. byli do Prahy přišli a pod Rudolfem II. už úplně mocni jazyka českého welikou činnost na wšechny strany wywíjeli. Předewším wyučowali mládež we školách, a to zadarmo, i docílili toho, že wšickni ti tisícowé žákůw, jenž u nich byli cwičeni, synowské přítulnosti ku Církwi katolické se přiučili. S největší pak pečliwostí wychowáwali žáky, kteří pro staw duchowní se připrawowali. Uwidíme zajisté později, že nejeden z nich w bouřích brzo nastalých milerád pro wíru katolickou i žiwot swůj obětowal. Uwidíme to na blahoslawném Sarkandru, na Markowi Křižewčanu a. j. Dále rozbíhali se co misionáři po wší zemi, kázali, zpowídali a nejednoho odpadlíka uwedli nazpět do lůna Církwe katolické. Při tom hleděli zláště působiti na pány katolické, by na nich Církew ochránce měla; i podařilo se jim nejmocnější pány jako pány z Pernšteina, Rosenberka, Jindřichowa Hradce, Lobkowice a Martinice pro swatou wěc získati, a aspoň na jejich statcích katolicismu wítězstwí pojistiti. Nebo wším práwem a spolu welemoudře dokazowali Jesuité pánům těm, že welmi nedůsledně a sami pro sebe záhubně jednají, an na swých pan-

swých luteránum a Bratry snášeji, ježto páni protestantšští nikde katolíkům na swých statcích netrpíwají. Wytýkáno zwlášště katolickému panu Wratislawowi z Pernšštejna, že na jeho statcích třikrát wíce Bratrůw obýwá, nežli w celých ostatních Čechách. Na statcích těchto pánůw tedy předewššim zařízeny missie, nejúsilowněji pak pracowáno w Litomyšli, kamž nejspůsobilejšši dwa jesuité posláni, totiž Wáclaw Sturm a Hostounský, oba rození Čechowé. Důrazným slowem jejich nejeden z bludařůw tamnějšších, luteránůw a Bratrůw, opět prohlídl a poznaw prawdu zase do Církwe sw. se nawrátil. Ostatním pak, zwlášště zatwrzelým Bratrům, zbory pozawírány a weřejné schůzky zakázány jsou od statkáře pana Wratislawa z Pernšštejna, kterýž k takowé zápowědi podlé tehdejšších zákonů úplně oprawněn byl.

Podobně jednáno i na statcích pana Adama z Jindřichowa Hradce. Zde wíra katolická nikdy značné ujmy neutrpěla a tudyž měli zde jesuité práci snadnějšší. Kromě toho odhodlal se jmenowaný pán k tomu kroku, že nikdy wíce kacířského kněze na faru nepřipustil a wššecky fary na statcích swých wýlučně katolickými duchowními obsazowal. Tímto spůsobem i zde wíra katolická utěššeně zkwetla. Téhož rozkwětu dosáhla snahami jesuitůw i na statcích pana Wiléma Rosenberka, kde už prwé jen málo nowotářůw trpěno. A rowněž tak probuzeno a utuženo wědomí katolické na statcích pánůw Lobkowicůw a Mar-

tinicůw, jimž jesuité neopominuli na paměť uwesti katolickou horliwost slawných předkůw, čímž také dotčené šslechtice ku podobné horliwosti rozmítili.

Ač jesuité při swých bojech proti sektám wežd zřetel sluššný na luterány brali, přece mnohem úsilowněji proti Bratrům ššermowali. Nebo onino — luteráni — byli wíce rozptýleni a stáli welmi osamotněle a nesouwisle, ježto Bratři dobře sčlánkowaný, silný řetěz twořili, jenž tak snadno se roztrhnouti nedá. W jesuitu Wáclawowi Šturmowi wywstal proti nim odpůrce, jakowéhož až posawad neměli. Dříwějšší jich protiwníci neznali na mnoze jejich náuky a chtěli je porážeti lichými powěstmi o jakýchsi powěrách a zločinech Bratrůw. Jesuita Šturm ale poznal, že mezi wššemi sektami jsou Bratři mrawně nejzachowalejššími a že wššecky o nich roztroušené zlé powěsti jádra prawdy do sebe nemají. Chopil se tedy jiné zbraně k bojowání proti nim. Čítal a prozkoumal pilně wššecky spisy jejich hned od prwého wzniku Jednoty wyšlé i nalezl, že Bratři od toho času náuku swou náramně změnili, kterážto wrtkawost či nestálost w učení nejjistější jest známkou lži čili bludu, jelikož prawda jako sám Bůh se nikdá nemění. I počal toto Bratrům wytýkati a po wššech krajích chodě, kde Bratři bydleli, wyzýwal je do boje čili k disputaci (hádce náboženské), awšak nikdo z nich se k tomu nedostawil. Na tomto wššak ústním bojowání nepřestáwal Šturm, nýbrž potýkal se s nimi

také písemně, a za touto příčinou wydal nejwýtečnější spis swůj: „Srownání wíry a učení bratří starších.“ Želeti toliko welice, že obrowské jeho namahání nebylo korunowáno zdarem a wýsledkem, jehož zasloužilo. Bratří zůstáwali zarytí we swých bludech. Přese wšechen odpor Bratrůw, luteránůw a jiných sekt mocnými pány ochraňowaných nabýwal řád jesuitský wždy wíce půdy na Morawě a w Čechách; utěšeně zkwétaly jeho koleje w Praze, w Krumlowě na statcích pana Wiléma z Rosenberka; w Jindřichowě Hradci, kde Adam, pan téhož města, Jesuitům hlawní podporou byl; w Chomutowě, kde pan Jiří z Lobkowic jim kolej založil a je proti odbojným obywatelům obhajowal, a w Olomouci, kde biskupowé Morawští wšemožně je chránili a opětnými nadáními rozšíření jich činnosti a zkwětu jich škol napomáhali. Tak jmenowitě Stanislaw Pawlowský dříwější nadání koleje jesuitské w Olomouci r. 1590 pěti sty zlatými ročně ze statku Pustoměřského dodáwanými rozmnožil. Přímluwou téhož biskupa potwrdil současně císař Rudolf II. wšecky dříwější priwilegie čili wýsady jesuitům a jejich školy, a kromě toho udělil biskupowi i řádu tomu práwo, wšecky obory bohowědy, církewního i občanského práwa, ano i samého lékařstwí, jemuž ještě na jiných akademiích se neučilo, zaříditi. Spolu oprostil císař dekretem tím wšechny členy akademie, jakož i žáky studující wšech daní, zapowěděl žáky ty bez wědomí a přiwolení rektora neb prefekta studií

neb biskupa před soud poháněti, je trestati, a udělil wssem, kteřížby zde buď mistrowstwí we swobodných uměních aneb doktoratu čili licenciatu (nižssího stupně wýtečné učenosti) w bohowědě, w církewním neb občanském práwu, aneb w lékařstwí byli dosáhli, práwa sslechtická; koleji pak samé dowolil mowité i nemowité zboží pro sebe zakupowati. Ústaw tento mile rozkwétal a wždy slawnějssí pověsti nabýwal, an sami žáci jeho hojným počtem dobrých tiskem wydaných spisů se wyznačowali. Pro konwikt jesuitských žákůw přikoupen r. 1591 dům za 2000 zlatých blíže koleje a jiný dům poblízký darowán od biskupa Stanislawa k témuž účelu, později jesstě třetí dům přikoupen. Pročež se počet žákůw konwiktských až do r. 1596 zdwojnásobnil, čímž ale i počet jesuitůw w koleji nutno bylo rozmnožiti. Takowého rozmnožení wymáhala jich činnost na místech od Olomonce odlehlých, jako we Sternberku, Kroměříži, Opawě a jinde, kde kázali, zpowídali, děti wyučowali atd. Až do r. 1599 bylo jich w koleji Olomoncké 46. Léta 1600 rozmnožil kardinal Frantissek z Dietrichsteinů nadací (fond) tisícem tolarůw pro ssestnáct nowých žákůw kněžských a r 1614 půwodní nadání koleje přídawkem pěti set zlatých ročně zwýssil. W tomto zwýssení půwodního nadání jesstě několikráte pokračowal a příklad jeho powzbudil i jiné dobrodince ku podobným darům.

§. 46. Stav katolíkůw Čechách w této době.

Úmrtím Martina Medka, kterýž od r. 1581—1590 s welikou horliwostí, swědomitostí a obezřelostí úřad arcibiskupský w Čechách wykonáwal, uprázněn w Praze stolec arcibiskupský a teprwa po dwou letech dosazen naň Zbyněk II., z rodu slawného pánůw Berkůw z Dubé a Lipého. Byltě to muž welikých schopností a ušlechtilých mrawůw, wynikající láskou k wědám a umám, obezřelostí a zběhlostí u wyjednáwání wěcí duchowních i kněžských, zwláště ale horliwostí welepastýřskou pro spásu stádce Christowa. Odbyw studia nižší w Olomouci odebral se na wysoké školy w Krakowě, kde hodnosti licenciata bohowědy dosáhl a we staw kněžský wstoupil. Pro swou newšední učenost jakož i pro sláwu rodu swého stal se brzy čestným kanowníkem w Solnohradě a spolu papežským komorníkem. Přijat do počtu skutečných kanowníků Solnohradských, za nedlouho i probošstem Wyšehradským w Praze učiněn jest. Co takowý oprawil na swůj náklad kostel Wyšehradský. Napotom swěřena jemu spráwa uprázněného biskupstwí Řezenského, a že spráwu tu wýborně wedl, zwolén po smrti Martina Medka od císaře Rudolfa za arcibiskupa Pražského a dne 19. máje 1593 od papeže potwrzen. Jeho péčí byl hlawní chrám sw. Wita oprawen a o třetím swátku swatodušním r. 1599 slawně poswěcen. Co přítel wědy a umy ctil a podporowal Zbyněk učené muže, obohatil knihownu arcibiskupskou

nejznamenitějšími spisy, dal na swůj náklad arcibiskupskou residenci dle wzoru radnice u mostu přestawiti a wybudowal w ní ozdobnou kaplu ke cti Marie Panny. Nejznamenitější pak událost za jeho biskupowání jest slawení synody církewní r. 1605 w dotčené kaple, kde přes 200 oudů přítomno bylo, a kde stanowy k obuzení a pružení církewního žiwota i swaté kázně dány jsou, kteréžto stanowy horliwý arcibiskup ještě téhož roku wydal. Známo, že od toho roku (1605) až do r. 1860 žádná synoda církewni w Praze slawena nebyla.

Ale wýtečného arcipastýře toho stihal zármutek za zármutkem, pohroma za pohromou. Neb r. 1592 umřel hlawní zástupce katolíkůw na sněmích a u císaře pan Wilém z Rosenberka. Sláwa jeho jmena jakož i jeho nesmírné bohatstwí stawily jej w čelo wešškeré šlechty české. Co její hlawa měl weliký wliw i na šlechtu protestantskou a byl s to, záwažným slowem swým stawěti hráz wšem záhubným odbojům; protož i císař jeho ztráty náramně želil. Na jeho úřední místo wstoupili šlechtici druhé třídy, kteří té nadwládné wážnosti neměli. On sám umřel bezdětek a jeho jediný bratr, Petr Wok, posledni to potomek slawného rodu Rosenberského, nemaje též manželských potomkůw, poskwrnil sláwu jmena swého, an pojaw za manželku Kateřinu z Ludanic, příwrženkyni Jednoty Bratrské, sám wíry katolické se odřekl a w 38. roce wěku swého (1582) k téže Jednotě přešel. Jelikož weliké měl statky a tudyž i nesmírný wliw na záležitosti země,

wznikla w něm Bratrům a wůbec wssem protestantům w Čechách mohutná podpora, katolíkům pak weliký sskůdce. Prwní dwě léta sice po smrti bratrowě nepodnikal na statcích od něho zděděných žádné proměny u wěcech náboženských. Na to pak už začal na jednotliwé fary dosazowati nekatolické kazatele, ačkoli poddaní jeho tělem a dussí katolíky byli. Bratr jeho zemřelý, jak už powědíno, byl w Krumlowě česském založil kolej jesuitskou, a jesstě na úmrtním loži ji práwami a ročními důchody we swém záwětu obmyslil. Ačkoli wsse to písemně jesuitům zaručeno bylo, přece nástupce a bratr jeho Petr Wok práwa tato wssemožně ztenčowal, důchody pak roční záwětem zaručené jim dáwati se zpíral a wůbec wssech prostředků se chápal, aby jesuity z Krumlowa wypudil. Utisskowání a pronásledowání to dosáhlo jednoho času tak wysokého stupně, že členowé koleje té už na tom byli, Krumlow opustiti a do Jindřichowa Hradce se odstěhowati. Posléz ale zwítězila nad wsselikou rozmrzelostí myssénka, že jim třeba přese wssecky úkory w Krumlowě setrwati, aby swatá wíra katolická neutrpěla sskody.

Druhou pohromou, která katolíky w této době potkala, bylo nesstěstí pana Jiřího z Lobkowic. Pán tento, jsa nejwyšssím hofmistrem císařským, zatoužil býti nejwyšssím purkrabím země České. Awssak wýnosné důstojnosti té wyhledáwal na cestě bezpráwní, skoro rewoluční, pročež upadl w nemilost u swého mocnáře, byl pozbawen swých statkůw a w přísném wězení až do smrti swé (r. 1607)

držán. Dokud pán ten ještě milosti císařské požíwal, podporowal wšemožně prospěch wíry katolické a pomoci jesuitůw, jimž kolej wystawěl, prowedl náboženskou obnowu na panstwí swém Chomútowském. Jsa welmi činný w rozmnožowání swých statků, neopominul nikde na nowě koupeném panstwí tutéž náboženskou obnowu prowésti. Na statcích, které sám byl zdědil, panowalo už prwé wýlučně náboženstwí katolické. Nyní přišly wšecky ty statky do rukou císařských, a dalo se owšem očekáwati, že panowník co rozhodný katolík w díle chwalně počatém pokračowati bude. Ale bohužel už po třech letech, co statky ty w rukou císařských byly, stěžowal sobě arcibiskup, že opět luteranští kazatelowé se na nich uwádějí a císař, ač o tom zprawen, že na tyto rejdy nečinně se díwá. Brzy na to počal mocnář statek za statkem prodáwati a nowí páni, nowotám náboženským přízniwí, rychle podwrátili, co katolickým panem Jiřím z Lobkowic tak pracně bylo wybudowáno.

Třetí pohromou katolíkůw bylo wyhynutí mohutného rodu šlechtického pánůw z Pernštejna (1597), jakož i rodu katolických pánůw z Jindřichowa Hradce (1604). Rodowé tito po dwě stě let skoro řídili osudy wlasti, a sice k jejímu prospěchu, nyní wšak wstoupili na jejich místo jiní domácí rodowé, aneb cizinci, kteří bouřnou činností swou blaho země podkopali a ubohou wlast naši w propast zkázy uwrhli. Marně arcibiskup Pražský pomoci mocnářowy se dowoláwal proti náti-

stům Církwi katolické činěným, císař podle obwyklé nečinnosti swé nechával stížnosti arcibiskupowy nepořízeny. Arcipastýři tomu bylo horoucí boje podnikati jak proti luteranům tak proti kalwinistům. Ač hlasu swého wežby důrazně pozdwihowal proti oněm (luteranům), ještě úsilněji bylo jemu se brániti proti těmto (kalwinistům), jejichžto nauka w posledních letech wěku šestnáctého walně a rychle po Čechách se šířiti počala. Města prwé rozhodně katolická, jako Budějowice české, počaly se u wíře wiklati a přijímaly ochotně nekatolické kazatele; (i Morawské Budějowice byly ku konci šestnáctého a na začátku sedmnáctého století protestantské, majíce neprotrženě po sobě 6 nekatolických kazatelů a teprwa r. 1630 zase prwního katolického faráře Matouše Foitla). Kadaň, druhdy horliwě katolická, wymohla sobě r. 1593 dowolení, utrakwistického či kališného pastora míti; k tomu přijala brzo ještě luteranského kazatele, oba pak tito dorozuměwše se počali společnými silami jako o záwod katolického faráře a jeho školu utlačowati a o jejich zkáze pracowati. Wšady mezi lidem chodili popuzowatelé, kteří zástupy k šílenému odporu proti katolickému kněžstwu štwali a takowou wražednou nenáwistí rozpalowali, že najednou několik farářů, mezi nimi i jeden na panstwí Chomútowském, od rozlíceného lidu zabiti byli.

Tak to wše wyprawují listy od arcibiskupa císaři poslané, w nichžto arcipastýř na nejwýš zasmucený stížnost na ukrutné odpůrce katolíkůw wede a o rychlou pomoc mocnáře

žádá. Ale wssecky tyto události ač welmi záwažné, newyburcowaly císaře z obyčejné ospalosti; stižnosti pak arcibiskupowy ponejwíce do rukou takowých osob se dostaly, které wíce z jejich obsahu se těssily, nežli aby dle swé powinnosti byly winníky potrestaly. Posléz ani arcibiskup nebyl před císaře pusstěn a musel weledůležité listiny jediné pro císaře určené do rukou císařského komorníka složiti, o kterém newěděl, zdali je na místo náležité čili raději do rukou nepřátel arcibiskupowých odewzdá. Tak wsse chystalo se k welikým bouřem proti katolíkům a ukrutné zabití několika farářůw katolických, o němž wýsse podotknuto, bylo jako prwým krworudým znamením nastáwajících hrozných wichorů.

R. 1602 probudil se Rudolf II. jako na chwíli z nečinnosti swé a obnowil mandat Wladislawa krále proti sektám. Obnowením mandatu toho chtěl Rudolf jednak katolíkům o pomoc ustawičně wolajícím podporu dáti, jinak ale i swůj trůn proti hrozící rewoluci ubezpečiti. Awssak dekret tento stránky od wíry katolické odchylné a tenkrát už welmi mohútné wíce rozdrážděil nežli naprawil, a jejich odpor ztužil. Od r. 1567 byla už kompaktata na sněmu zemském od Maximiliana II. zrussena, a tím mimo katolíky a starokalissníky nabyli i nowokalissníci čili luteráni a Bratři práwa, swé náboženstwí w zemi prowozowati. Ti tedy obnowením mandatu Wladislawowa, který jen katolíkům a starokalissným wolnost náboženskou dáwal, widěli se opět práwa nabytého pozbawený a tudyž náramně se rozhořčili. Co

pak starokalissníkůw se dotýče, těch jenom skrowný byl tehdáž počet a mohlik se wssickni pouze za katolíky powažowati, an jich administrator přísahu poslussnosti ku papeži do rukou arcibiskupowých skládal. Odtud i wyswětliti lze, proč papež od r. 1596 Pražskému arcibiskupowi dowolil, starontrakwistické žáky bohowědy na kněžstwí wyswěcowati. Za tou příčinou i místo w mandatě Wladislawowě na utrakwisty se potahující téměř žádného smyslu nyní wíce nemělo, an už nestáwalo leč katolíkůw a protestantůw.

Přes to wsse bylby dekret ten pomáhal počet katolíkůw rozmnožiti; aspoň bázliwějssí osoby bylyby jím se daly pohnouti k náwratu do staré katolické Církwe. Toliko zapotřebí bylo, aby ze strany císařowy něco přiměřeného a rozhodného bylo se podniknulo. Na nesstěstí panowaly tehdáž w samém domě císařském weliké rozepře, kteréby bez mála wládu panownickou domu toho byly na zmar uwedly. Wsse co wydatnějssího předewzato pro sesílení katolíkůw, záleželo w radě, jížto sobě wyžádal arcibiskup Pražský ode dwou mužů wěhlasných. Prwní z nich, jesuita Lanoy, nawrhowal, aby z měst katolických jako z Budějowic Českých a z Plzně wykázáni byli wssickni cizinci z Němec, kteří nejhorliwěji nowoty náboženské zde ssířili. Druhý kardinal Klesl a spolu Wídenský biskup upozorňowal, že potřebno, aby w každém wětssím městě katolická fara se zařídila, kde by katolíci co kolem swého středu se shromažďowati mohli. Dále na-

wyhowal kardinal ten nápravu uniwersity a prozatím obnowu rektorůw uniwersitních, bedliwý na ně dozor a určité pro ně předpisy, aby nemohli z mezi wykročowati. Zvláště pak radil arcibiskupowi (což tento už prwé byl činil), aby pilně použíwal činnosti jesuitůw co nejspůsobilejších, nejwěrnějších a nejwytrwalejších pomocníkůw. Oba pak nawrhowali, aby kromě arcibiskupstwí ještě několikero biskupstwí w Čechách se zařídilo, jmenowitě w Litomyšli (kde už prwé býwalo), w Hradci Králowé, w Budějowicích a Plzni.

Rady a náwrhy tyto, jejichž prowedení dílem od arcibiskupa, dílem od císaře záwisely, byly jenom potud, pokud to arcibiskupowi možná bylo, uwedeny we skutek; wětšina jich čekala na swé uskutečnění teprwa w budoucnosti. Zatím obnowil arcibiskup utrakwistickou konsistoř, an sesadil administratora, jenž ženaté kněze utrakwistické zastáwati se opowážil, a na jeho místo dosadil Jana Beneše Pražského, jemuž osm pomocníkůw dal, na wětším díle to farářůw Pražských. Roku 1605 odwážil se arcibiskup synodu katolických kněžů slawiti, což od bouří husitských se poprwé w Čechách stalo. Následkem toho sesazeni jsou také wšickni ženatí duchowníci kališní. Bohužel že horliwého arcibiskupa jen málo pánů w tomto směru spásonosném podporowalo. Jediný pan Jaroslaw Bořita z Martinic propůjčil se arcipastýři ku prowedení jeho náboženské náprawy na statcích swých.

Sám císař Rudolf, zplanul-li kdy maličko pro swatou wěc katolickou, hned zase w staron ospalost zklesal. Tato wáhawost, dřímota a ztrnulost byla příčinou, že i správu soukromných statků swých odewzdal ponejwíce hejtmanům protestantským. Ponecháwaje takto moc w rukou nekatolíkůw napomáhal bezděky jejich walnému wzrůstu a podáwal jim prostředky k zahlazení katolicismu we wlasti. Nenadále umřel (1606) horliwý arcibiskup, hlawní to podpora a sloup katolického náboženstwí w Čechách. Administraci pak arcidiecése přewzal probošt Pontan z Breitenberka. A hle! sotwa arcibiskup pochowán, už i císařský hejtman na statku Pardubickém se zpěčowal, katolického přijmouti faráře (1606). Tak jednal směle sluha císařský, čeho se tedy bylo obáwati od jiných?

Ze zabawených statků pana Jiřího z Lobkowic byl, jak už podotknuto, statek za statkem od císaře prodáwán. R. 1604 přišla řada i na Chomútowské panstwí a tu město od panstwí odděleno a toto poslední samo pro sebe prodáno panu Linhartowi ze Štampachu. Poddaní zde obýwající neunawenou mnoholetou pílí Jesuitůw byli skoro weskrze katolíky se stali a na celém panstwí nebylo ani jednoho faráře nekatolického. Sotwa wšak nowý pán se uwázal w panstwí to, bylo jeho prwuím činem zahnání farářůw katolických a dosazení na jejich místo luteranských. To pozorujíce jesuité w Chomútowě a želíce nesmírně, že swatokrádežná ruka dílo dlouholetou jejich sna-

hou wybudowané zločinně boři, utekli se k císaři se stížností na pana Linharta ze Štampachu a docílili tolik, že skutečně jemu několik císařských zápowědí proti takowému počínání dáno, kterých wšak on sobě w náramném přepychu pranic newšímal. Po ustawičném naň nastoupání odwětil drzý zpurník ten, že „si w obsazowání far ničeho nedá předpisowati; chce-li císař jej pohnati před soud, nechť prý to učiní.“

Takowý byl staw wěcí náboženských, když na místo w Pánu zesnulého Zbyňka Berky dosazen na prestol arcibiskupský Karel z Lamberka (1606—1612), nečech, proti němuž, jak dále pozorowati budeme, čelil jeden článek na sněmu 1608 stanowený, jímž zapowídalo se osazowání arcibiskupstwí a prelatur cizími. Po něm od r. 1612—1622 byl arcibiskupem Pražským Jan Lohel, býwalý opat Strahowský.

II. Luteráni a utrakwisté za Rudolfa II. od r. 1577—1608.

§. 47. Staw jejich w této době.

Starý utrakwismus skoro docela wymizel. Jen asi 14 osob z wešekeré šlechty tomuto utrakwismu se poněkud blížilo a opět faráře s wědomím konsistoře kališné na uprázdněná místa po swých statcích dosazowalo. Mimo ně hlásilo se ještě několik pouze králowských měst

k zásadám starého utrakwismu. Pro tento skrowničký počet starokališníků nedbal císař Rudolf skoro nic na stížnosti konsistoře pod obojí, a nejinak činili jeho místodržitelé, ku kterýmž mocnář konsistoř tu se wšemi stížnostmi byl odkázal. Katolíci tolikéž s nimi se nepřátelili, nebo na začátku doby této arcibiskup, ač konsistoři té coročně posílal swaté oleje k udělowání swátostí potřebné, přece žáky jejich na kněžstwí nesẃětil, jelikož mu to z Říma zakázáno.

Roku 1580 dne 12. Decemb. (prosince) byla konsistoř kališná obnowena, an za administratora wolen Wácslaw Benešowský, farář Prosický, který dostawiw se s ostatními členy konsistoře na hrad císařský zde arcibiskupowi přísahu poslušnosti učinil, čímž opět jakási formalná spojitost mezi katolíky a staroutrakwisty utwořena. Císař přislíbil nowojmenowaným členům konsistoře té ochranu a odporučil je též arcibiskupowi.

Powěst o tom po Praze roznešená weliké spůsobila rozčilení mysli. Sotwa tato nowá konsistoř činnost swou započala, hned také jako předešlá naříkala, že jí nikdo neposlouchá, že kněžů nemá, a že i sama uniwersita, ač posawad utrakwistická, nyní luteranské zásady mezi mládeží rozšiřuje a konsistoři pod obojí poslušnosti odpírá. Nyní aspoň poněkud wšímáno si stížností konsistoře té, an totiž w úwahu bráno, má-li se obsazowání její (konsistoře) stawům luteranským ponechati čili se má při posawádním spůsobu zůstati. Sestawen i wýbor

z pánůw, aby wyšetřil, komu wlastně práwo konsistoř obsazowati přislušší, zdali císaři čili stawům. Při tomto wyjednáwání přiswědčowal sice katolický pan Wilém z Rosenberka, nejwyšší purkrabě země, důwodům stawůw, že jako osazowání tak spráwa konsistoře podobojí jim přináleží a přislíbil také, že jejich prosbu o nawrácení tohoto práwa u císaře podporowati chce, pakli wšickni stawowé co jeden muž se sjednotí k wyplení wšelikých sekt, zlášště „pikartských tuláků a padouchů." Takowé wýminee pan Michael Španowský odporowal stoje na tom, aby náboženská swoboda wšem tou měrou se udělila, jak to za císaře Maximiliana r. 1575 wyrčeno bylo. Když ale tentýž pan Španowský a jiní luteranšší stawowé w tomto swém úmyslu se wiklali, brzo Bratrůw se ujímajíce, brzo zase od nich poušštějíce: tedy císař Rudolf otázku tu pustil čili jak Španowskému řekl, její rozlušštění odročil.

Za to wšak brzo na to (4. Julia 1584) obsadil Nowo- a Staroměstskou radu buď samými katolíky aneb staroutrakwisty, nad čímž konsistoř utrakwistická zaplesawšši císaře prosila, aby důrazný krok učinil k obmezení welikého wliwu a šíření se Pikartůw a jiných nowotářůw. Jelikož rada obojího města s touto prosbou se srownáwala, dal se císař k tomu pohnouti, že wydal jak na města tak na šslechtu rozkaz, jímž wšeliké trpení kacířstwa na základě mandátu Wladislawowa se zapowídalo.

Mandat Wladislawůw, dle něhož toliko katolíci a utrakwisté práwo měli náboženstwí swé weřejně prowozowati, wlastně toliko proti Bratrům čelil, an Luteráni w Čechách a na Morawě jmenem utrakwistůw se kryli. Awšak i tito počali obáwati se, že dotčený mandat brzo i na ně potahowán bude, jelikož důwody k tomu na snadě byly, a tudyž pánowé luteranští na swých statcích Bratrům žádných překážek nekladli, aniž jim jakých úkor činili.

Téhož roku (1584) usilowal císař Rudolf Řehořowu oprawu kalendáře i w Čechách a na Morawě uwésti. Náwrh jeho k tomu cíli učiněný byl sice na prwém sněmu přijat, ale w běhu téhož léta počali stawowé z pouhé swéhlawosti směšné tomu zase odporowati. Mnozí pánowé zařekli se swatoswatě, že welkonoce a jiné swátky pouze podlé starého kalendáře slawiti budou, což i skutkem wyplnili. Ale tento směšný, ze zaslepeného jen odbojnictwí pochodící odpor neudržel se leč jeden rok.

Následujícího léta opět swolán sněm zemský za příčinou powolení daně, ale stawowé luteranští, jmenowitě rytíři, použili příležitosti té hlawně k tomu, aby se na dráze pro wšechny žádané swobody náboženské učinil další krok, nechtíce k dani té přiwoliti, leč by we skutek wešla připowěd Maximilianowa od r. 1575, že „může každý swobodně wyznáwati náboženstwí což mu Pán Bůh dal poznati,“ při čemž osobitě pan Wilém Malowec slowo wedl. Awšak rytířům těm od nejwyššího písaře zemského odpowědíno, že netřeba proto náwrhům

císařským odporowati, jelikož wůbec wědomo, že každý pán na swém statku w náboženském ohledu úplnou wolnost má. Odpowědí tou odpor poražen a náwrhy císařské přijaty. Toliko tenkráte nowá nastala rozbouřenost, když pan Wilém z Rosenberka měšťanostu Starého města Pražského na to namluwil, aby we jmenu měst za obnowení staré konsistoře utrakwistické žádal. Nebo zástupcowé ostatních měst králowských wyjádřili se rozhodně proti tomuto náwrhu a proti takowému žádání. Pročež náwrh tento s účinkem očekáwaným dokonce se minul.

Naopak ze žalob konsistoře pod obojí widno, že wšecko, co až posawad pod její autoritou (práwomocí) stálo, z ní se wyzouwalo. Uniwersita prwé utrakwistická nyní zcela zluterštěla; pročež i professorowé její se swými žáky w Božitělowém průwodu žádného podílu wíce nebrali; a poněwadž uniwersita na školy městské dozor wedla, osmělila se i těmto zapowěděti, aby w průwodu dotčeném účast braly; a tyto bohužel wěrně uposlechly. Na zjewný důkaz luterského ducha nesloužil také už nikdo wíce z duchowníků uniwersity mši swatou (1586).

Duch tento luteranský wylíwal se i na sedm králowských měst, jakowými byly: Kutná Hora, Chrudim, Domažlice, Žatec, Slané a Sušice. Města jmenowaná nabywše příležitosti k nowému far osazowání, powolaly na ně samé luteranské kazatele. Z nich jmenowitě Sixtus, z Litomyšle, z Pardubic a jiných far zahnaný, učinil Kutnou Horu swým

hlawním rejdisstěm, a přiosobiw sobě titul děkana jal se po celém okolí prawomoc prowozowati, kteráž autoritu konsistoře Pražské daleko přewýssila. Bez jeho odporučení w celém dalekém okolí nikdo neučiněn ani farářem ani kaplanem.

Proti rejdům těmto neopřel se nikterak Rudolf II., čímž swéwole stawůw protestantských tou měrou rozbujněla, že jednotliwí páni i císařských práw sobě osobowati a proti určitým rozkazům mocnářowým zjewně jednati se nerozpakowali. Tak zadal císař zwlásstním na to wyhotoweným dekretem uprázdněné děkanstwí na Karlsstejně Pražskému kanowníku Walentinowi a nařídil arcibiskupowi, aby jej tam installowal čili slawně uwedl. Tento swěřil wýkon toho tehdejssímu officialu Pontanowi z Breitenberka a děkanu kapitolnímu Felixowi z Lindy. Když ale tito na Karlsstejn pro wykonání úřadu swého přissli, protiwil se tomu purkrabě Jan Wchýnský (Kynský) dokládaje, že prý práwo děkanstwí Karlsstejnské obsazowati přináleží jemu. Teprwa když uslyssel, že jeho náramná neposlussnost proti rozkazům císařowým a ohromná hrdost, s kterou sobě práwa mocnářowa osobil, Rudolfowi II. w známost uwedena byla, upustil od drzostné swéwole a před císařem s pláčem se omlouwal, že toliko z nerozumu jednal.

Od r. 1589 neodwážila se až konsistoř utrakwistická wíce pány neb statkáře wybízeti, aby toliko starokalissné kněze na farách swých ustanowowali a wssechny luteranské kazatele

odstranili. Wešškerá činnost její wztahowala se pouze ještě na Prahu a na sedm králowských měst, která ještě její autoritu uznáwala. Ostatní města wesměs buď jen luterské aneb kalwinské kazatele u sebe chowala. Doswědčujeť to zřejmě asi 40 žalob w jednom roce od konsistoře pod-obojí císaři zadaných. Co nejwíce odbojná udáwají se města: Kutná Hora, Žatec, Louny, Rakowník, Beroun, Slané, Mělník, Chrudim, Kolín, Kouřim, Německý Brod, Nymburk, Domažlice, Sušice, Klatowy, Písek, Wodňany a Pelhřimow. Z toho patrno, že wně Prahy starý utrakwismus wšší půdy už pozbyl. Císař Rudolf na tyto stížnosti zakročil toliko proti několika obžalowaným městům, jako proti Berounu, Domažlicím, Nymburku, Sušici a Lounům a to snad jen proto, že nikoli luteranské, nýbrž kalwinské kazatele měly. Zapowěděl jim takowých kazatelů a poslal jim od konsistoře podobojí duchowníky kališné. Ale městům dotčeným už newidělo se wíce potřebno mocnáři u wěcech náboženských podrobiti se. Tak n. p. Berounšští řekli faráři jim poslanému při uwítání bez obalu: chce-li od nich lásku míti, že musí při mši swaté pozdwihowání wynechati, jelikož tomu už odwykli a toho také nechtějí, dále že to wěc zbytečná a že k tomu nemají ani postawníku (tabernakulum) ani zwoncůw. A když farář ten skutečně se jal poprwé služby Boží konati, nedali mu žádného kalicha, a strčili na něho u oltáře jako na blázna jakýsi ornat, aby jej předmětem smíchu

učinili jak pro Berounský četně shromážděný lid tak pro jejich protestantského kazatele, který spolu s nimi k diwadlu tomu se dostawil. Popatřiw do knihy mešné nalezl ubohý farář, že středni modlitby mešné (kanon) jsou wyříznuty. Nad to ještě od něho žádali, aby se s kazatelem nekatolickým o faru tak rozdělil, žeby tento s osmi dětmi swými žíti mohl, a ostatně aby jemu u wýkonech duchowních překážek nečinil. Když pak farář sobě zwonek ku mši sw. zjednal a jim poprwé ku pozdwihowání zwoniti kázal, opowážil se primas čili měšťanosta takto rouhawě na hlas w kostele promluwiti: „Mezkowé jedou a soumaři: Jeho Milost Císařská pojede za nimi do města, počkejte podíwáme se."

W Domažlicích newedlo se nowě poslanému faráři mnohem lépe. Hned jak došel, dali mu dwa sousedé na srozuměnou, že mu za nic neslibují, aby ho u nich neměli otráwiti. Primator pak čili měšťanosta oznámil mu, že jemu jako prwnějšímu kazateli takowého platu dáwati nebudou, aby o tom wěděl, což také činili. Spolu pak kazateli dřiwějšímu pokoj w městě najali a jeho těšili, že ho zase přijmou, aby se nestaral; učitelowi pak zakázali, faráře poslaného w něčemž uposlechnouti; a když tento ku konci mše sw. požehnání dáwal, křičeli měšťané a nadáwali jemu hlasitě šelem modlářských. — Nymburští nechowali se jináče k faráři k nim poslanému. Když poprwé mši sw. sloužiti chtěl, postawili mu na oltář místo kalicha welikou konew, a když jim

dítky křestil a olejem poswátným a křižmem pomazáwal, horšili se nad tím a měli ho ještě více w nenáwisti. Aby ho u wětší ošklivost uwedli, rozšiřowali powěst, že jest nepočestný, syn katůw. Zpěwáci z náwodu při bohoslužbě jeho nezpíwali a monstrance jemu newydána.

Lounští propustili sice kazatele nekatolického, ale faráře jim poslaného nepřijali a té zhowadilosti se dopustili, že raději beze wší správy duchowní žili.

Nemenší zdiwočilost panowala w Sušicích; a podrobilo-li se některé město konsistoři podobojí: musela tato spokojena býti, jestliže ono aspoň na oko rozkazy její plnilo, jak to jmenowitě činěno w Táboře od faráře nowokališného, kterýž se jen twářil starokališníkem býti, w skutku ale luterský kázal a podle spůsobu luterského se i oženil.

Ne mnohem lépe bylo s faráři utrakwistickými w Praze. Představení škol městských řídili se podle uniwersity a ta byla luterská. Měšťanstwo nesmýšlelo mnohem jináče, uwážíme-li stížnosti konsistoře utrakwistické na radu Nowoměstskou a Malostranskou. O něco lepší byl stav wěcí na Starém Městě, ačkoli i proti tomuto stížnosti wedeny. Wůbec na města ta zadáno za rok (1589) dwacet žalob. Prawilo se w nich, že města se zpouzejí, rozkazy konsistoře soudci swými uwáděti we skutek; že osoby, které od ní k uwězněni odsouzeny byly, z něho se propouštíwají, že w rozepřích manželských pranic se nedbá na její obranu proti rozsudku, že zámluwy k manželstwí od soudcůw

městských swémocně rozwázány bývají; že mužowé, kteří za žiwa prwé druhou manželku pojali, žádným trestem se nestíhají a že pohrdání wšemi členy konsistorními welmi křiklawě se na jewo dáwá. Jindy, když prý administrator na radnici se ukázal, přijímala ho rada s největší úctou wywstanouc z lawic a nikdo prý nesednul dříwe, dokud administrator k tomu nepokynul. Ale nyní prý obesílá se administrator na radnici a zde se před radní swětnicí na odiw lidu dlouho nastati musí; když pak mezi raddy přijde, sotwa že mu a to jen welmi chladně sedadlo nabízejí. Dříwe prý weškerá radda we wšech průwodech se účastniwala, a nyní že sotwa jeden aneb dwa z ní k Božitělowému průwodu se dostawují, písaři pak že prý wyhlídají s oken radnice na procesí okolo jdoucí a jemu se posmíwají. W ostatních průwodech že prý nikdo podíl nebéře mimo dwě babičky na polo umrlé a tři zpěwáky. Jindy že prý žádný den do raddy nešli, dokud nejprwé kněz mši swatou (w kaple na radnici nedosloužil, a kterýkoli z konšelů neslyšel mše swaté w kaple na radnici, nesměl prý do raddy přijíti, ale nyní že žádného kaplana sobě nechowají, mše swaté neslyší a že kaplu zawřenou ku přebýwání a bydlení pawoukům a wrabcům pronajali. Pošle-li se na radu wyzwání ku společné bohoslužbě, hned prý každý z ní neodkladnými prácemi úředními se wymlouwá. Má-li wšak schůzka býti u pikartů neb kalwinů, tedy že wšecko takořka o záwod tam běží. Ze samých cechů že prý duch zbožnosti docela wymizel.

Takowýto přesmutný obraz žiwota nábo=ženského mezi kališníky Pražskými podáwají nám žaloby konsistoře podobojí. K dowršení této hluboké poklesłosti událo se i to, že jakýsi ošemetník Matěj Benešowský, snad bratr administratora Wáclawa Benešowského a proto i náramně odwážný, byw kališným farářem na mnohých farách, posléze chytrostí swou i toho dosáhl, že opatem Emauským od císaře Rudolfa jmenowán byl. Opatowé Emauššti býwali wežby horliwými zástupci starokališni=ctwí, dwa z nich i na důstojnost administratora konsistoře podobojí powýšeni jsou a co takowí byli wzorným žiwotem swým jako swíce wšem kališníkům. Tento pak od krátkozrakého císaře nowě wolený opat a duchowním rouchem za=tuklený ošemetník, jenž už dříwe nedowolený žiwot potají wedl, nyní takowého drzostného činu se odwážil, jakowéhož swět w Emauzích ještě newiděl; nebo s welikou okázalostí sla=wil u weřejnosti zasnoubení swé s dcerou Praž=ského měšťana Prasátka. Nejsa spokojen s důchody, ježto měl, zařídil w klášteře také krčmu, kde se lidé wšeho druhu scházíwali. Marně konsistoř kališná na radu Nowého mě=sta naléhala, aby drzostný swatokrádce byl za=hnán, ale tato na žádné žaloby a prosby nic nedala, alebrž mnoho měsícu na bezbožné ho=spodaření tohoto rouhače se netečně díwala. Teprw následujícího roku byl klášter této ne=stwůry sprostěn. Události tyto nejjasněji uka=zují, jak hlubooce bylo tenkráte kališnictwí po=kleslo, kterak podryta wšecka wážnost admini=

stratora konsistoře, jak uwolněny wssecky swazky pořádku, jak do kořen wywrácena mezi kališsníky autorita církewní, jelikož ji neposslouchati, ji wzdorowati, ji se posmíwati co známka pokročilé oswícenosti platilo. I nebylo-li už z toho předwídati, že rewolučné wýstupy a wzdory tyto proti wsseliké církewní autoritě brzo také rewolučné wýstupy na poli státním w zápětí míti budou? Kdo autoritu církewní pošslapáwá, dlouho-li sobě wážiti bude autority mocnosti státní (občanské)? To wsse jasně předzwídali katolíci, kdykoli na počínání stawůw nekatolických pozírali, kteří kazatele swé už prwé rozlícené proti nim jesstě wíce sstwali, a wssemocnosti swrchowanou, jižto sobě (stawowé ti) osobowali, wssecky swazky uwolňowali, i wssechen wzdor, wssechnu ssílenou a bouřliwou horliwost proti katolíkům podpalowali. Než jaká ouzkost musila srdce katolíkůw sslíčiti, když pomněli, že strassná bouře se wssemi hrozným ukrutnostmi už se blíží, oni wssak že docela opusstěni jsou, nemajíce žádné podpory, žádné záštity leda tu slabou třtinu, mdlého Rudolfa II., jehož netečnost a liknawost swětoznáma byla!

K doplnění obrazu těchto časů zbýwá nám jesstě, následující zpráwy o stawu kalissnictwí přidati. R. 1590 změnil císař Rudolf nenadále konsistoř podobojí a učinil administratorem jakéhosi Fabiana Rezka, člowěka to obojetného a nad míru wrtkawého, toliko wětrem přízně a zisku se řídícího. Mezi přísedícími konsistorními byl i kněz Pawel Paminondas, starokalissník, který bedliwým okem

stopowal každý pohyb, každé jednání administratora podezřiwého. Ač tomuto hned při jeho powýšení na jmenowanou důstojnost w kanceláři císařské wyhrožowáno sesazením, nekonal liby wěrně powinností swých: přece úskočný muž ten potaji wšemožně luterany podporowal, město Kadaň a jiná místa kazateli luterskými opatřowal, pořádné a neženaté kněze kdekoli mohl wyzdwihnul a ženaté na fary kališné dosazowal, soud konsistorský a wýpowědi za peníze a dary měnil, Frankfurtské kazatele sám k sobě za kaplany přijímal, řádné pak kněžstwo kališné w potupu dáwal; a při tom wšem we swých dopisech k úřadům twářil se co wěrný zastawatel starokališnictwí. Hanebné pokrytstwí toto odkryl úřadům Pawel Paminondas stoje na tom, by Rezek za tak ohawné počínání slušného došel trestu. Ku podiwu wšak kancelář císařská ač o tom zprawená, zlášť nejwyšší purkrabě, na šeredné rejdy ty se netečně díwala a jich bez trestu nechávala. Byltě sice Rezek čtyrykráte na kancelář císařskou pohnán a od zemských úředníků napomínán, ale přese wšecky zjewné přečiny swé w úřadě administratorském ponechán. Obáwaje se pak, že se na něm přece snad brzo naplní prawda příslowí: „Potud se žbánkem (pro wodu) chodí, až mu se ucho utrhne“, počínal sobě opět welmi katolicky a dosáhl toho, že do Říma poslán byl s prosbou, aby se arcibiskupowi zase dowolilo, žáky utrakwistické na kněžstwí wyswěcowati. Ač členowé konsistoře kališné papeži wěrný popis obojetníka

tohoto zaslali, přece uměl úlisník ten zewněj-šším katolickým a welmi pobožným chowáním přízeň úřadů papežských sobě tou měrou ziskati, že i na důstojnost kanownika Olomouckého powýšen byl. Tolik wšak přidati dlužno, že w této důstojnosti postawen jsa žádného pohoršení wice nedal, alebrž bezúhonně žiw byl. Bohužel že jeho nástupce w administratorstwí w Praze Wáclaw Dačický ještě wětší pohoršení spůsobil, an ženat byl a tento sňatek swůj co církewně dowolený zastáwal. Za tou příčinou naposledy w moc arcibiskupowu dán a s úřadu swého složen jest. Ale i Pawel Paminondas, který tak neustále proti Rezkowi žalobně wystupowal a za to opatem Emauským učiněn jest, byl člowěk powahy nad míru surowé. Nebo jsa ještě farářem utrakwistickým u sw. Wáclawa w Praze, wyžádal si od administratora arcibiskupského (w rocích 1590—1592) kněze katolického co kaplana, s kterým wšak hůře nakládal nežli sedlák s pacholkem, an mu nejšpatnější ztrawu podáwal, jej tělesně trýznil a jemu ničemůw a padouchů spílal, tak že tomuto konečně nezbýwalo leč utéci. Ostatně páchali tehdáž i na Morawě nekatoličtí kazatelé tytéž surowosti, an w rozepřích s členami swých obcí jednotliwým osobám ruce a nohy přeráželi a jiných ukrutností na nich se dopouštěli. Patrní to důkazowé, jak hluboko i co do zewnějši uhlazenosti a slušnosti byli mrawowé tehdáž poklesli a jak wše k surowým wýstřednostem powlowně se připrawowalo.

III. Bratří za Rudolfa II. od r. 1577—1608.

§. 48. Staw jejich w této době od r. 1577 až do r. 1584.

Obáwali se z počátku Bratři, že Maximilianem naporučené pohnání pánůw Bratrských na soud hned se we skutek uwede, jak mile Rudolf II. trůn otce swého nastoupí. Awšak od toho docela upuštěno; pročež jali se Bratři opět směleji wystupowati, wíce luteranůw než katolikůw se bojíce, jelikož onino je za přátely kalwinistůw wydáwali, aby je tím jistěji utlačiti a sami opanowati mohli. Pročež Bratři, nechtíce luteranům sami zbraň proti sobě podati, pozwání na synodu kalwinskou we Frankfurtě nepřijali. Ačkoli wšak Bratři za kalwinisty pokládáni býti nechtěli, přece mnoho patrných a new ýwratných důkazů opak toho doswědčowalo, jako n. p. jejich chladnost k luteranům a přátelení-se s kalwinistami w Polsku, posílání žáků Bratrských raději do Šwýcar nežli do Witenberka, dowolení cizím kazatelům kalwinským dáwané, aby we zboru Bratrském kázati směli, jak se přihodilo w Iwančicích, kde M. Sommer a M. Ondřej Juder z Německa německým rodákům swým, podlé jména Bratrům, w prawdě

ale kalwinistům, we zboru Bratrském kázali, kteréhožto dowolení Bratři kazatelům luteranským nikdy nepropůjčowali. Jestliže tedy Bratři pozwání na synodu kalwinskou do Frankfurtu nepřijali, činili to wíce z politiky, nežli za příčinou rozdílného od nich smýšlení. Wyšlo pak ono pozwání na Bratry od falckraběte Jana Kazimira, horliwého to kalwinisty.

Nemalá bouře wšak zdwihla se proti Bratrům za příčinou welmi přísného nakládání se slečnou Krescencií a pana Adama z Krajků. Dotčená slečna se sluhou tělesně se prohřešila, pán pak Adam howěl s jinými rozkošnému pití a tanci. Oboje čelilo proti přísné kázni, která w Jednotě panowala. Ač panský rod Krajkůw nejwětší zásluhy o Jednotu měl, přece starosta Kalef oba členy tyto s jejich soudrnhy z Jednoty spusobem welmi zahanbujícím wyobcowal (1578). Weřejně we zboru Bratrůw w Mladé Boleslawi wyřknul na ně klatbu a jmenowal při tom slečnu Krescencii „osobou nepoctiwou, nešlechetnou“, dodáwaje, že „není žádnou sestrou, nýbrž že jest publikankou, zjewnou hříšnicí, kteréž každý se warowati má.“ Zpráwa o tomto wýstupu rychle po Čechách se rozšířila, a weškera šlechta nad tímto počínáním Bratrůw náramně se pohoršila; zwláště pak šlechta luteranská durdila se řkouc: „Co ti chlapi se opowažují pronášeti klatbu? proč tomuto Kalefowi nesrazí se hlawa a nestáhne kůže?“ — Pan Adam z Krajků ale wedl od toho času

žiwot welmi soukromý a nedal se — přes to wsse zahanbení a přese wssechno namahání luterského kazatele w Mladé Boleslawi od wíry Bratrůw odwesti.

Jesstě wětssí rozhořčení w obecenstwu wzniklo za příčinou nelidského jednání jakéhosi lekárníka Wawřince, člena Jednoty Bratrské w Mladé Boleslawi. Tento maje swou manželku pro newěrnost w podezření, zawedl ji na zámek poblízký a zazdil ji tam w jeskyni. Powěst o tom rychle po městě se rozssířila a wsseobecnou rozhořčenost proti ukrutníkowi zbudila. Paničky u welkém počtu spolu s manžely swými táhly ku skrýssi, kde nebohá už po čtyry dni zazděna byla, wyswobodily ji odtud a zase ji k žiwotu zkřísily. Tato pak swéwolná twrdost manžela z Jednoty, kterýž nedowoláwaje se pomoci úřadu, sám soud nad domnělou winicí pronesl a wykonal, nemálo sskodila cti wesskeré Jednoty. Nebo wsseobecně touženo nyní na nemilosrdné postupowání Bratrůw, kteréž prý s kázní w prwotné apossolské Církwi nic společného nemá. Tenkráte prý apossol Pawel krwoprzniwce wyobcowal sice, ale když to w listu ostatnímu křesťanstwu wyprawowal, neuwedl jmena jeho u weřejnost; Bratři wssak že prý čest a dobrou powěst jak jednotliwcůw tak celých rodin zmařují, an je k weřejnému zahanbení na pranýř wystawují.

Jiná bouře, která se na Morawě w Kyjowě proti Bratrům a jich předstawenému Brotanowi zdwihla, odwrácena jest, jak už wyprawowáno, společnou prosbou pánůw w

Praze na sněmu r. 1578 shromážděných, kde wšickni šlechticowé bez rozdílu náboženstwí na prosbu tu se podepsali. Takowému společnému zakročení neodwážil se Rudolf II. odporowati; nedal sice odpowědi žádné na prosbu, ale také ničeho wíce proti Kyjowským nepodniknul, alebrž raději wšech bludařůw a tedy i Bratrůw na pokoji nechal.

Zatím Bratrská škola Iwančická codenně wíce zkwétala. Ondřej Dudith, zlopowěstný to odpadlík wíry katolické, awšak pro swůj ostrowtip a pro swé diplomatické wědomosti Maximilianowi wzácný pán, dal swého syna do Iwančic na studie a byl s jeho prospěchem wědeckým welmi spokojen. Podobně i swobodný pán z Konnic ze Slezska poslal sem na studie dwa syny swé, poněwadž jednak školu tu pro broušení rozumu a obohacení ducha wědomostmi za wýtečnou měl, jinak ale že smýšlení náboženské Bratrůw jeho kalwinskému názoru neodporowalo. Zdar a prospíwání této školy bolestně dojímaly katolíky, jelikož cítili, že čím wíce škola tato se zmáhá, tím wíce jim samým ubýwá půdy. Nahlížejíce pak spolu, že rozkwět školy té nejwíce od wážnosti záwisí, jížto sobě ředitel její cizinský Esrom Rüdiger dobyl, obrátili útoky swé také na tohoto žádajíce, aby co cizinec, jenž símě bludůw rozsíwá, dle zákonůw wypowěděn, škola pak aby dokonce zawřena byla. I došel z císařské kanceláře skutečně dědičného maršálka pána z Lipého rozkaz, aby školu tu zawřel. Tento co pán w Iwančicích umínil sobě

nepodrobiti se rozkazu tomu. K obrazení swému předstíral, že škola ta už pod jeho otcem a dědem s wědomím wlády stála a že on otewřew ji nawštěwowatelům nic nowého nepodniknul. Na tuto odpowěď jeho po dwě léta od wlády mlčeno a školu trpeno, napotom ale na osobu samého Rüdigera co cizince kalwinského doráženo, awšak jak později uwidíme bez účinku. Tolikéž r. 1580 rozkázáno od Rudolfa II., aby luterská škola we Welké Mezříčí na Morawě zawřena byla. Ale i tohoto rozkazu rowněž jako předešlého o škole Iwančické nedbáno. Prawili jsme, že škola Mezřícká byla luteranská, nebo pán tamnější hrabě Jan Bedřich z Hardeggu postawiw se sám w čelo zwláštní jednoty náboženské, ku které i pan Jindřich Brtnický z Waldštejna přistoupil, zawrhnul konfesi českou a přijal pro sebe a pro celé panstwí swé wyznání Augsburské (1576).

R. 1577 dne 24. Augusta (srpna) sešli se Bratři w Holešowě na synodě a wolili za starosty Zachariáše a Eneáše. Tento poslední po brzkém úmrtí Štěpána starosty zarazil sídlo swé w Iwančicích a swou učenosti jakož i důwtipem nemálo Jednotě prospěl. Druhý starosta, Zachariáš, zarazil sídlo swé we Slezanech. Než nyní wstoupili w zápas s nimi mohútní odpůrcowé, Jesuité totiž, jmenowitě Šturm a Hostounský. Následkem jejich působnosti nejedni z Bratrůw opět w lůno Církwe katolické se wrátili, zwláště w Litomyšli, kde Šturm s wýborným prospě-

chem kázal. Ano rozšířila se i pověst, že zde kolej Jesuitská bude založena a že pan na Litomyšli Wratislaw Pernštejn od papeže samého k tomu byl pobídnut, k čemuž prý i ochotně swolil. Než tato pověst neuskutečnila se. Dotčený pán toliko Bratrům w Litomyšli a Lanškrouně zapowěděl schůzky. Na přímluwu wšak několika pánůw zase na čas od přísnoty této upustil. Jenom škola bratrská w Lanškrouně nemohla obstáti, nýbrž musela jinde umístněna býti.

Mnoho nátisků a úkor bylo Bratrům (1578) snášeti od jakéhosi zlopowěstného Pawla Kirmezera, který w Uherském Brodě (na Morawě) si na děkana hrál a jako druhdy Luther zcela neodwisle a swémocně sobě počínal, chtěje zakladatelem býti nowé wíry protestantské, kteráby ani luterskou ani kalwinskou nebyla. Poběhlík tento z Uher (z Křemnice) býwal rektorem školy Strážnické, pak písařem městským a co takowý oženiw se přewzal hospodu, a když weškero jmění ženy swé promarnil, opustil ji a utekl z Morawy. Na to ubohá žena litostí welikou umřela, on wšak zaradowaw se z toho dal se způsobem kacířským na kněžstwí (owšem neplatné) poswětiti a nawrátil se do Morawy, kde tři fary po sobě měl, až se i w Uherském Brodě pod titulem děkana usadil. Jakým surowcem tento poběhlík byl, lze poznati z toho, že jednou swého pacholka tak hrozně ubil, že mu rameno přerazil. Pan Dětřich z Kunowic a spolu ...n na Uherském Brodě bohužel tohoto su-

rowce pod swou ochranu wzal a wssecky faráře na swých statkách Uhersko-Brodských jemu podřídil, anobrž i jeho zplnomocnil, aby synody s nimi odbýwati a sobě co nějaký papež mezi nimi počínati směl. Podobně spřátelil se s ním pan Zdeněk z Řičan, luteran horliwý, poněwadž Kirmezer si před ním na luterana hrál zastáwaje konfessi Augsburskou; i podřídil mu též wsseckny faráře na swých statkách, z čehož Kirmezer nemálo zpyssněl wida se býti jako primasem nade dwaceti faráři. Ale jakýsi Jan Akwinus (Wodička), představený obce Bratrské w Uherském Brodě, kalil a zhořčowal mu radost tuto nemálo, an jemu se podříditi nechtěl. Pročež Kirmezer welikou nenáwistí proti němu a wůbec proti Bratrům zahořel; co chytrá lisska wssak užíwal rozličných úskoků a nesstítil se i násilí, aby Bratry k takowému podřízení-se přiměl. Posléze hanebným podezříwáním a utrháním popudil pana Dětřicha z Kunowic proti Bratrům tou měrou, že tento we wssech schůzkách pánůw w Brně a Olomouci proti Bratrům hřímal a i při kwasech o weliké urážce wyprawowal, která prý mu Bratřími učiněna. Urážka ta pak jedině w tom záležela, že Akwinus (Wodička) ustawičnými útisky Bratrůw skrze pana Dětřicha z Kunowic rozmrzelý w listu swém se wyjádřil, že o pána nestojí. Teprwa když pán tento na podzim r. 1580 k soudu zemskému do Brna přissel a pánowé ze Žerotína jakož i nejwyšší soudce zemský pán z Boskowic jemu ple-

[illegible] Kirmezerowy objasnili, upustil od utiskowání Bratrůw a samému Kirmezerowi naporučil, aby w běhu nastáwajícího půlletí z jeho panstwí se odklidil. Na jeho místo dosadil pán z Kunowic doktora Pressia.

Nowé Bratrům osočení wysslo z Jihlawy od tamnějssího luteranského pastora Dr. Hederika čili Heidenreicha, který nad Jihlawany u wěcech wíry neobmezenou wládu prowozowal. Protestantský doktor tento wydal tisstem we Frankfurtě spis proti Bratrům, w němž útoky činil na jejich wyznání, zwlásstě pak na článek o wečeři Páně. Bratři ale k tomuto nájezdu mlčeli, za radno pokládajíce tisse se chowati, aby žárliwé luterany ješstě wíce nerozdráždili. Hederik pak rektora sskoly protestantské w Jihlawě, Ursina, co přítele Bratrůw a tudyž i co přítele Kalwinůw (1583) wytisskl. L. 1581 wtíral se w duchowenskou službu Bratrůw i hrabě Jeronym Šlik, který lehkomyslným a dobrodružným žiwotem welmi se zadlužil a na mizinu swým jměním byl přissel; ale Bratři znajíce žiwot jeho odepřeli mu služby té; on pak opět k luteranům se wrátil, an mu wéwoda Wirtemberský, luteran, službu nabídnul.

§. 49. Staw Bratrůw od r. 1584—1591.

Weliká pohroma zastihla Bratry, když l. 1584 dne 31. Julia (čerwence) obnowen od Rudolfa mandat Wladislawůw, jímžto městům a sslechtě naporučeno, žádného kacířstwa,

jmenowitě žádných pikartůw netrpěti, což patrně na Bratry se wztahowalo. A skutečně brzo na panstwích katolického pana Wiléma z Rosenberka se wssí přísnotou na ně nastupowáno. Podobně i na panstwích Pernsstejnských zbory jejich pozawírány a bohosluzby jejich zastaweny, což na krátký čas i w Týně nad Wltawou a Pardubicích se stalo. Nemilá Bratrům událost přihodila se i w Liblíně, kde pánem byl Wáclaw Myssa, horliwý to luteran, an manželka a matka její horliwými byly sestrami Jednoty. Pročež docházíwal k nim časem co kazatel bratr Kličník, aby jich u wíře Bratrské utwrdil. Čím wíce manželka a matka její z jeho příchodu se radowaly, tím wíce manžel její na to se mrzel.

Jednoho dne (16. Okt. 1584), když opět Bratr Kličník dossel, osupil se naň pan Myssa, laje a zlořeče mu; pokornou wssak řečí Kličníkowou dal se opět ukojiti a neopominul jeho také častowati. Jak obyčejně přissla i tentokráte řeč na wěci náboženské; a když Kličník w rozmluwě té se osmělil panu Mysskowi odporowati, rozlítil se tento a počal jej mrskati bičem, ano bylby ho i kordem probodnul, kdyby tento nebyl rychle utekl. Takowé jednání pána luteranského welmi bolestným dojem na Bratry spůsobilo.

Zatím pozorujíce tito, kterak luteráni bez ostychu wystupují, odwážili se i oni ku smělejssímu jednání. Předně, by sami wíce wolnosti nabyli, podněcowali wssemožně luterány na

sněmu zemském (dne 15. Jan. 1585), aby dříwe k dani nepřiwolili, ažby císař Rudolf připowěď Maxmilianowu od r. 1575 strany wolnosti náboženské pro wssechny splnil: „aby totiž každý směl wyznáwati náboženstwí, což mu Pán Bůh dal poznati;" zwlásstě pak na wyplnění této připowědi stál pan Malowec, jenž i stížnosti ze strany Bratrůw přednássel, že jim weliké útisky trpěti jest. Ukázalo se wssak, že nátisky ty nebyly tak hrozné, jak je pan Malowec wůbec líčil; nebo když luteranský pan Spánowský žádal, aby nátisky ty zewrubněji a místněji se wytkly, nemohl pan Malowec žádného z pánů udati, jenžby Bratry byl utlačowal, wyjma pana Cabelického, kterýž zbor jejich w Týně nad Wltawou zawřel. Při čemž nejwyšší písař zemský doložil, že postupowání toto s Bratřími císaři přičísti nelze, jelikož prý každý pán na swém statku dělati může co chce; na statcích sslechty Bratrské že Jednota o nátiscích nic newí, každý pán že osazuje fary, jak se mu za dobré widí.

W Jihlawě, kde už dříwe proti Bratrům nenáwist podněcowána Hederikem, zdwihla se proti nim nowá honke ze strany luteranůw. Starosta Bratrůw Eneáš, jsa welmi churaw, zassel do Jihlawy, aby se tam léčiti dal, spolu wssak této příležitosti použil, aby w domě bohatého měssťana Weidhofera, horliwého Bratra, bohoslužbu dle spůsobu Bratrského wykonal. Nebo widělo se mu zbytečno, ostýchati se toho w Jihlawě, co byl nedáwno směle a

bez zlých následkůw učinil we Wídni. Awssak zmýlil se náramně. Hederik, jenž nad Jihlawou rowněž tak neobmezeně panowal jako Kalwin nad Zenewou, dowedl toho u císaře, že tento dal rozkaz, aby Weidhofer byl jat a do Prahy odwezen. Eneáš uznamenaw to, rychle utekl z města a odebral se ku Bedřichowi ze Zerotína s prosbou, by u wěci té prostředníkem býti ráčil. Zerotín neważal prosbě té wyhowěti, neopominul wssak Eneássowi w listu zwlásstním swou newoli nad jeho odwážliwým jednáním wysslowiti. List tento Zerotínůw dýchá upřimnou oddanost a přítulnosti k Domu Habsburskému, což wůbec o Bratřích platí, kteréž k nejwěrnějssím poddaným císařským téhož času přičíssi dlužno. U wěrnosti a poddanosti wynikali Bratři daleko nad luterany: nebo tito s welikou smělostí anobrž drzostí rozkazy císařské přestupowali a nejednou je i w posměch brali. — Přímluwa Zerotínowa u hejtmana zemského jakož i u podkomořího a skrze ně i u císaře nezůstala bez prospěchu; nebo Weidhofer byl brzo na to skutečně z wězení propusstěn.

R. 1586 opowážili se Bratři kroku, jehož až posawad jen luteráni se odwažowali. Až po tuto dobu ani na Morawě ani w Čechách neuutil žádný Bratrský pán swých poddaných k wíře swé (bratrské), odkudž se i wyswětliti dá, proč na takowých statcích wedle Bratrůw žili i katolíci i luteráni. Nejináče bylo w samé Mladé Boleslawi, hlawním to sídle Bratrském. Ale roku wýsse podotčeného wzala paní Dorota Smrčkowá, co horliwá sestra

Jednoty, utrakwistům chrám farský w Čečelicích (u Mělníka) a dala ho Bratrům. Utrakwisté wznesli proti tomu důrazné stížnosti swé na některé pány, swé souwěrce, a tito zase utekli se k samému arcibiskupowi, aby je podporowal. Tento skutečně utrakwistů se ujal a paní Smrčkowou wyzwal, aby chrám ten kališným opět postoupila, ale wyzwání to zůstalo bez wýsledku.

Čin ten ale ještě w témž roce na Bratřích pomstěn w Litomyšli a Mladé Boleslawi. Nebo pan Wilém z Rosenberka přišed do Litomyšle na náwštěwu spůsobil, že s welkou přísností postupowáno proti Bratrům, takže ani tajně nesměli se scházeti a že čtyři jejich náčelníci, chtěli-li w Litomyšli zůstati, při Božítělowém průwodu baldachyn nésti museli.

Nejbolestněji ale dojal Bratry nowý osud Mladé Boleslawi. Město toto bylo hlawním jejich sídlem w Čechách, byloť jim drahé a widělo se jim potřebné jako oko w hlawě, nazýwali je Karmelem poswátným; nebo zde wydatně působili a pohřbeni odpočíwali jejich welicí starostowé: Lukáš, Roh, Augusta a Černý. Rod pánůw z Krajků, posawádních pánůw w Mladé Boleslawi a nejhorliwějších to podporowatelůw Jednoty, byl na skonku swém a statek ten měl brzo se dostati do cizích rukou. Poslední pán z toho rodu Adam ostawil wdowu Martu z Weselic bez dětí. Dwě sestry jeho, kteréž podobně jako on k Jednotě náležely, měly statky jeho děditi s tou wýminkou, aby určitou sumu peněz mimo jiné

důchody ze statků těch owdowělé manželce jeho wyplácely. Awšak tato nepřestáwajíc na tom, co jí manžel w záwětě wyměřil, počala rozepři s oběma sestrama a obrátila se na nejwyššího hofmistra Jiřího Popel'a z Lobkowic, kterýž rozličnými praktikami, úskoky a wýhrůžkami obě sestry k tomu pohnul, že statek Mlado-Boleslawský jemu za 100,000 kop (grošů českých) prodaly. Wědom sobě dobře, že podáním tak nízké ceny sestry sirotky náramně ošidil a nechtě we swědomí znepokojowán býti, statek ten panu Bohuslawowi Hasištejnowi z Lobkowic za jeho statek w Chomútowě wyměnil, k čemuž Bohuslawowi 80,000 kop přidati musel, poněwadž toto panstwí po Pardubickém nejwětším w Čechách bylo.

Už před tímto prodajem wystěhowal se starosta Kalef z Mladé Boleslawi a wzal hned s sebou wšecky knihy a spisy Bratrské, an tušil, že místo toto pro Jednotu jest ztraceno. Skutečně byl také nikoli pod Popelem z Lobkowic, jemuž jedno bylo, míti luterány čili Bratry za poddané, nýbrž pod luterským pánem, Bohuslawem z Lobkowic, odňat Bratrům weliký sál k modlení, kterýž krásnější byl nežli městský kostel a jemu welikostí i slohem se wyrownal. Sál ten w Mladé Boleslawi dán nyní luteranům; toliko menší sál, jejž mimo onen wětší míwali, jim ponechán.

L. 1588 umřeli Bratrům dwa starostowé: Jiří Israel a Kalef, onen w Lipníku na Morawě, tento w Brandejse nad Orlicí.

Na to zwolen Zachariáš, který po nějaký čas w Mladé Boleslawi se zdržowal, pak Jan Efraim a Pawel Jesenský; užší radda též třemi členy doplněna, mezi nimiž později nejwíce Jan Němčanský wynikal.

Do této doby Rudolfowy, která pro dokonalé wybroussení a uhlazení jazyka nasseho zlatým wěkem se nazýwá, sáhá též překlad Biblí Králické od Bratrůw z hebrejského a řeckého textu wyhotowený, který překlad proto do sebe welikou cenu má, že řeč nasse w něm nejwyšší dosáhla dokonalosti a prawidla její na wždy ustálena jsou; což nás tím wětssím obdiwem projímati musí, powážíme-li, že toho času jiní národowé n. p. Němci teprwa látku k mluwnici swého jazyka snássli, jelikož tento u nich jesstě nebyl se ustálil, jako u Čechoslowanůw na Morawě, w Čechách, we Slezsku a na Slowensku, což o weliké duchowé pokročilosti Čechoslowanůw za oné doby patrné dáwá swědectwí. Sám biskup jeden (buď Pražský neb Olomoucký), čta bibli Králickou a pozoruje wytříbenou řeč w ní jakož i celou její zewnějssí úprawu, wyjádřil swé obdiwení nad tímto dílem. Hlawní překladatelé Bible té byli učenci Bratrssti: Eneáš, Isaiáš Cepola (Cibulka), Jiří Strejc, Jan Efraim, Pawel Jesenský, Jan Kapito (Hlawáček). Protože nikdo z nich hebrejsstiny wědom nebyl, připojili sobě tito jesstě dwa znalce její: Mikuláſſe Alberta, Slezáka, a Lukáſſe Helice, syna pokřestěného žida z Poznani. Bible ta wyssla w ssesti dílech; první už wy-

dán r. 1579 *), poslední r. 1593; w tomto byl položen nowý zákon podlé překladu Blahoslawowa toliko s přidaným nowým komentárem (wýkladem). Litery, jichž při tisku užito, byly překrásné a papír welmi pewný. Náklad wedl pan Jan starší ze Žerotína a bible ta na jeho statku Náměšťském w Kralicích tištěna Bratrem Solínem, jemuž co dowednému tiskařowi tenkráte nikdo z knihtlačitelů se newyrownal.

Mimo to měla Jednota Bratrská tehdáž již znamenité statky. Každý zbor na Morawě měl zahrady, pole, winohrady, z nichžto duchowníci jejich požitky brali, a kromě toho prowozowaly až dwě třetiny duchowenstwa toho ještě nějaké wýnosné řemeslo, čímž postawení jejich welmi wýhodným se stalo. Pročež widíme domy předstawených w tento čas wším potřebným náčiním, prádlem a nábytkem hojně opatřeny; celé obce bratrské widíme welikými wýsadami od pánůw obdarowány. Na jednom místě n. p. byly grunty k domu Bratrskému patřící ode wšech daní, wyjímouc císařské, oswobozeny; jinde zase duchownímu předstawenému dáno práwo, pro swou potřebu wařiti piwo; zase jinde dodáwány jemu důchody z plodů zemských aneb dowoleno mu kterékoli řemeslo prowozowati, aniž třeba, aby cechu nějakému přiwtělen byl a jeho břemen nesl.

---

*) Wiz stránku 11 wýtečného spisu: Rozprawy z oboru historie, filologie a literatury Roč. 1. od pp. Josefa a Hermen. Jirečka. 1860.

Domy Bratrské, we kterých řemesla společně se prowozowala aneb škola se odbýwala a weliká část mladých lidí k duchowní službě odchowáwala, byly welmi prostranné. Každá osoba, která se w takowém domě ubytowala, stála pod dohlídkou celé Jednoty, od kuchařky až do pacholka. Wywolení jen, které řídily hospodářstwí wšech těchto swobodných osob, nebylo jedinému představenému zůstaweno, nýbrž muselo ode wšech býti schwáleno; tyto pak ředitelky měnily rowněž tak jako představení swé štace a tudyž widíme, ana jedna n. p. Maria brzo w Iwančicích, brzo w Mladé Boleslawi aneb w Králicích dozor wede a druhá n. p. Anna zase na ustanowení synody čeká, aby podle jejího rozkazu z Fulneku do Wimberku (w Čechách) odcestowala.

Přese wšecku přísnou dohlídku tuto nemohlo se znamenité proměně w kázni zabrániti. Proměna ta wztahowala se na bezženstwí jejich duchowníků. Dříwe odůwodňowali Bratří bezženstwí toto před luterány a kalwinistami welikou nouzí a chudobou swých duchowních. Nyní ale měli tito už znamenité polnosti a byli s to, aby ženu s rodinou wyžiwili; dříwější tedy důwod, jímž bezženstwí duchowníků swých hájili, pominul. Mimo to působil welmi swůdně příklad luterských kazatelů, kteří wšickni ženati byli. Ze starších newstoupil sice nikdo we staw manželský, ale co duchowníků jednotliwých obcí Bratrských se dotýče, byla Jednota od r. 1580 a už dříwe přinucena, jim sňatku manželského dowolowati, ano do samé rády

nžšší přijati jsou nyní ženatí mužowé, jako Jiří Strejc. Od r. 1590 už wšecka místa duchowenská w obcích Bratrských jen ženatými obsazena, a jimi i rada nžšší doplněna, ano po wyplynutí prwého desítiletí w sedmnáctém století i sami prwní náčelníci jednoty už ženati byli. Jaká to ohromná změna w Jednotě Bratrské po 150 letech a dříwe! Prwní Bratři dáwali přednost bezženstwí před stawem manželským, neskládali žádných přísah, nechtěli žádných byť sebe menších úřadů přijmouti, nenáwiděli wojnu, nechtěli bohatstwí a nádhery trpěti, aniž půjčowali na úroky; ale nyní pustili Bratři toho wšeho: nebo měli weliké kapitály čili jistiny na úrocích uložené, zawrhli bezženstwí, prowozowali wýnosná řemesla, přijímali úřady měšťanost a přísežných a jejich šlechtici byli wýborní jeneralowé we wálkách a wýteční radowé státní. A co teprwa říci máme o proměnách w náuce? Možná-li, aby prwní zakladatelé Jednoty po 150 letech ještě swé spolubratry byli poznali? Onino wěřili ještě w sedmero swátostí, w přepodstatnění we swátosti oltářní, měli mši sw. w ornatech, ctili swaté atd. Z toho wšeho nyní u Bratrůw ani stopa nezůstala. Jak křiklawě wolá to wše, že weškery sekty, byť sebe přísnější z počátku, w prodlejším čase náramným podléhají proměnám, zmítány jsouce střídawým wětrem rozličných domněnek lidských, an zatím prawá Církew Páně we swé náuce wždy jedna a wždycky sobě wěrná uprostřed wšelikých proměn časowých jako skála nepohnutě stojí,

[illegible] wšem bedliwým [illegible] prowo-wedením a [illegible] wětším [illegible] do-mácích lidských. Takto ku cti Bratřjw ještě dolo[illegible] musíme, že při wšem uwolnění dří-wějším [illegible] přece i nyní přestupníci zákona čistoty přísně trestáni byli. Dopustil-li se sám předstawený takowého hřjchu, byl s úřadu slo-žen a wyobcowán. Učinil-li weřejné pokání, byl sice opět w Jednotu přijat, ale úřadu ně-jakého w ní nikdy wíce dosáhnauti nemohl. Že pak takowéto pády nyní častěji se přihází-waly nežli dříwe, nebude zajisté nikomu diwno, uwáží-li wšeobecnau powahu lidskau, že totiž člowěk w bídě a w nátisku snadněji zůstáwá cnosti wěren, nežli w hojnosti a šťastném bla-hobytu. Toho [illegible] nám dosvědčí hned ná-sledující události.

§. 50. Staw Bratrůw od r. 1591—1608.

Co zatím konsistoř podobojí tuhý zápas s luterány wedla, odbýwali Bratří pilně sy-nody (poradní schůzky), kteréž se hlawně od-straněním hrubých wad, zwlášť pýchy, neposluš-nosti a nečistoty, obíraly. Takowá synoda sla-wena dne 8. Julia 1591 w Lipníku, kde Jiří Strejc, jeden ze spolupracowníků bible Králické, kárán, že spornosti swau Jednotu w podezření uwedl, jakoby kalwinismu přála, že pánowitostí a swémocným počínáním meze powinné podřízenosti překročil a bez dowolení Jednoty se oženil. Wýtky tyto Jiří Strejc klidně přijal, anobrž i k winám těmto se

přiznáwal a za odpuštění prosil, ježto mu také od synody uděleno. Ještě wětší stížnosti zdwiženy na jiného spolupřekladatele bible, Lukáše Heliče. Wytýkáno mu, že toulaje se po Morawě, Čechách a Polsku wšady s luterány se hádá a spisy bez předchozího přiwolení starších uweřejnil. Ačkoli pokárání to u něho bez wýsledku zůstalo: přece byla Jednota přinucena, pro podstatné služby jeho při hotowení překladu biblického o jeho zaopatření se starati. Při této synodě také Turnowskému, staršímu z Polska, dáno dowolení k wydání repliky (odpowědi) na ustawičné útoky luterana Hederika.

Roku následujícího (1592) dne 21. Aprile (dubna) odbýwána opět synoda Bratrská w Zerawicích, jižto řídil učený starosta Eneáš. Sešlo se k ní 99 učedlníků a 27 jáhnů Bratrských, aby zde starostami poučeni byli o swém úřadě a o swých powinnostech. Při tomto poučowání warowal je Eneáš wšelikých wěd křesťanstwí swatému nepříznivých a co takowé jmenowal kouzelnictwí, astrologii (planetářstwí), práwnictwí a lékařstwí. Rozumí se samo sebou, že z naznačených wěd toliko kouzelnictwí a astrologie duchu křesťanskému odporují, a že tedy starosta Eneáš, přidada práwnictwí a lékařstwí k tomu, upřílišowal a wědám těmto křiwdu činil.

Několik týhodnů později (12. Junia čili čerwna) shromáždili se starší a duchowníci Bratrští opět na synodě w Lipníku. Na potaz bráno: smí-li Bratr, jenž wraždy se do-

pustil, duchownikem Jednoty k odprawenj wy- prowoděn býti? Otázku tuto wznesl na synodu Bohuslaw z Lobkowic, pán na Mladé Boleslawi. A co usoudila synoda o wěci té? Docela w duchu nekřesťanské, lásky prázdné twrdosti odpowěděno záporně takto: „Pán Boleslawský chce to míti, aby lotři k ssibenici také byli wyprowázeni a těsseni pořádku s kněžem w tom držíce. Z strany toho tak nikoli jemu w tom powolowati neslussi, a w to se dáwati, abychom těssili toho, kohož Bůh netěssí, tomu milost swědčiti, komuž ji Bůh neswědčí, byť bylo proto i trpěti.“ Jak docela jinak jednal náš Božský Spasitel, an na křiži pnícího zločince kajícího potěssil řka: Jesstě dnes budeš se mnou w ráji. — Kromě této otázky jednáno také na synodě dotčené o nowém wydání písma swatého, zlásstě nowého zákona a uzawřeno, w tisíci exemplářích toto wydání učiniti. Posléze pokáráni tři duchowníci Bratrssti, jenž nestřídmosti se dopustili, a jeden jmenem Rokytan pro smilstwo složen z úřadu.

Roku 1594 odbýwali Bratři synodu w Přerowě, kde předewssím na místa zemřelých starost Eneásse (w Iwančicích) a Pawla Jesenského woleni Jakab Narcis a Jan Němčanský co wyswěcující náčelníci Bratrůw. Mimo to učiněn prwní (Narcis) dějepiscem Jednoty, jenž wssechny její děje zaznamenáwal, druhý (Němčanský) písařem, jenž sestawowal odpowědi na nepřátelské spisy

odpůrcům Jednoty. Nejwyšším sudím, jenž předběžně rozhodowal o neodkladných důležitých záležitostech Jednoty, jmenowán pro Polsko Turnowský, pro Čechy a Morawu Efraim. Konečně jesstě pojednáwáno o tom, má-li Jednota na posawádním jednoduchém zpěwu we zborech přestati, čili také hudba nástrojná se připustiti smí? A hle! wětssina synody usnesla se na tom, že hudba takowá připusstěna býti může, toliko že třeba při tom sstetřiti míry a jen zřídka jí užíwati.

Uwážíme-li-už, že na synodě w Zerawicích (1592) mimo starosty 99 učedlníků kněžských a 27 jahnů shromážděno bylo, a že r. 1596 dne 26. Augusta (srpna) Němčanský w Třebiči najednou 27 žáků takowých na kněžstwí Bratrské (owssem jalowé čili neplatné) swětil, žasneme zajisté nad strassnými těmito pokroky Jednoty; neboť tolik čekancu stawu kněžského neswětiwá mnohý katolický biskup za nassich časů w jednom roce.

Brzo wssak hrozila Bratrům welká, zkázonosná bouře. Císař Rudolf upozorněn byw na záhubné následky církewních přewratů bujnými sektami, a obáwaje se i blizkých rewolučných z toho jdoucích přewratů na poli státním, sebral wssechny síly swé, aby tomuto ohromnému se rozplizowání sekt učinil přítrž. K tomuto účelu obnowil r. 1602, jak se prawí, na radu nejwyššího hofmistra Popela z Lobkowic a papežského nuncia, mandat Wladislawůw, jímž toliko katolíci a utrakwisté práwo měli náboženstwí swé prowozowati. Ale

mandat tento nedal se wíce prowésti w době, kdy už skoro tři čtwrtiny obywatelstwa katolické wíry se byly odřekly. Jednotliwé soukromé osoby odwážily se sice z mandatu toho těžiti, anok dowoleno jim, občanských práw pikartů nešetřiti, dluhůw jim neplatiti, napadati a obírati je, aniž by co jejich žalowání a doswědčowání prospělo. Awšak úřadowé sami rozhodowali proti takowým zlomyslným dlužníkům, berouce w ochranu jak Bratry tak luterány.

Toliko Mladá Boleslaw následkem obnowení tohoto mandatu přišla we ztrátu pro Bratry. Nebo pan Bohuslaw Hasištejnský z Lobkowic a pán z Gersdorfu obdrželi od císaře Rudolfa rozkaz, aby co králowští komisarowé do Boleslawi se odebrali a tam předewším zawřeli zbor, pak ale wše, co k němu přináleží, zabawili, jako: školu, dům bratrský, wše nemowité zboží, winohrady totiž louky a zahrady. Někteří z Bratrůw odwážili se sice proti tomu protestowati, awšak zatknuti, pak do Prahy odwezeni, tam do žaláře w Bílé wěži dáni a w něm po sedm měsíců držáni jsou. Nemowité jmění Bratrůw r. 1606 prodáno od císaře za 2500 kop městu Mladé Boleslawi, kteréž sumou dotčenou nadalo špital pro chudé. Tímto spůsobem padlo hlawní sídlo Bratrůw w Čechách a jen tajné schůzky w Mladé Boleslawi jim umožněny. Podobně dálo se jim w Týně nad Wltawou. W Praze scházeli se sice Bratři bez přetržení, awšak weřejnosti se štítili.

Jak snadno pomysliti, zbudil mandat často jmenowaný náramnou rozhořčenost, a tato hojně se projewowala hanliwými spisy a písněmi na Církew katolickou a její poswátnou hlawu, na papeže, jakož i běhlými listy, jimž mandat císařský w posměch brán. Takowými jízliwými spisky zlásst tiskař Sixt Palma z Močidlan obecenstwo zaplawowal; pročež na rozkaz císařůw zatknut a na neurčitý čas do wězení w Bílé wěži dán. Při jeho odwádění do žaláře sprowázely jej dawy lidu projewujíce hlasitě jemu soustrast swou.

Na začátku roku následujícího (1603) swolal císař Rudolf sněm zemský chtěje podporu ode stawůw k wálce turecké. Pánowé bez dlouhých rozpaků pomoc tu powolili, jinak ale smýssleli rytířowé, w jejichžto čele stál wýmluwný, welewzdělaný a we mnohých jazycích zběhlý pan Wáclaw Budowec z Budowa, příznіwec Bratrůw. Ten we jmenu stawu rytířského wyjádřil se, že nejprwé potřeba, jednati o náboženské záležitosti, jížto každá mysl se obírá, jelikož obnowením mandatu Wladislawowa wssecko zmařeno, co už r. 1567 přiřknuto nekatolíkům na zemském sněmu, kde kompaktata zrussena, a co na sněmu 1575 císařem Maxmilianem opětně powoleno, totiž swoboda náboženská pro luterány a Bratry, a že tedy zapotřebí, nejprwé na císaři wyprositi, aby mandat ten pro upokojení země zrussil. Když nejwyšší písař zemský proti takowé supplice ničeho nenamítal, powoleno i od rytířů wybírání daně na wálku tureckou a od Bu-

dowce suplika sestawena, kteráž napotom císařské kanceláři odewzdána. Jak mile rytíři daň powolili, byl sněm rychle ukončen a na suplikú dotčenou od císaře pranic nedbáno, anobrž Budowci ještě díky dány, že rytíře k tomuto kroku wybídnul. Awšak tyto snahy císařowy, jimiž Církew katolickou w Čechách sesíliti obmýšlel, ukázaly se býti marnými a jenom k rychlejšímu pomáhaly wýbuchu bouře, která už prwé úžasně hrozila.

Zatím zawedli Bratři nowotu we článku o wečeři Páně we smyslu Kalwinském, čehož příčinou bylo ustawičné jich čítání a překládání spisů kalwinských, kteréž nejwíce na Morawě šířeny, jakož i studowání nowých starost Jednoty na uniwersitě kalwinské. Dne 26. Septembra (září) 1604 odbýwána synoda w Žerawicích, a hle! wětšina přítomných hlasowala pro učení Kalwinowo o wečeři Páně. Tímto způsobem zaběhla Jednota horempádem w onen směr zhoubný, který jí napotom hlawní učinil půwodkyní a účastnicí při nowé katastrofě (náhlém a násilném obratu wěcí), zwláště podporowáním náwrhu, aby kalwinský princ (r. 1619) za krále českého wolen byl.

§. 51. Protestantismus w Uhrách a Rakouských w době Rudolfowě až do r. 1608.

Za Rudolfa II., který bohužel uprázdněné stolice biskupské mnoho let neobsazeny necháwal

a tím bezděky pokrokům protestantismu napomáhal, přece několik biskupů uherských opět se zmužilo a s řádem jesuitským spojilo, aby zátopu bludůw zamezili. Nejrázněji sobě w tom ohledu počínal pro wíru katolickou nadšený arcibiskup Ostřihomský Mikuláš Olahi. S ním spolu působili Jesuité, jenž od r. 1561 w Trnawě kolej měli. W městě tom držána také synoda katolická r. 1560 a důrazně žádáno nawrácení wšech statků církewních, jichž pánowé swětští se byli zmocnili. Činnost Jesuitůw ale bohužel shořením koleje jejich přetržena, tak že r. 1567 Uhersko opustiti museli a teprw r. 1586 opět se nawrátiti mohli. Biskupowé opírajíce se o rozkazy Rudolfowy počali kazatelům protestantským kázaní, křestění, konání služeb Božích zapowídati, kostely a školy protestantské zawírati a wše we staré koleje uwáděti. Následkem toho stěžowali sobě stawowé protestantští na sněmu zemském r. 1604, jemuž předsedal bratr císařůw Matiáš. Tento přislíbil stawům, že Rudolfowi stížnosti jich přednese a o příznivé rozhodnutí se postará. Ale Rudolf neporozumíc, že protestantismus w Uhrách už w moc nepřekonatelnou wzrostl, jemuž se swoboda náboženská wíce odepříti nemůže, odwážil se na čin w uherské historii newídaný a neslýchaný: že totiž ku 21 článkům sněmowných usnešení přidal samowolně (bez přiwolení sněmu zemského) článek 22., w němž wšecky stížnosti protestantůw za nedůwodné a pošetilé, jejich počínání na sněmu zemském za pohoršliwé prohlásil, wšecky dřiwější zákony

k ochraně katolictwí a ku potlačení protestantstwí obnowil a wssechy co nejpřísněji kárati poručil, kteřížby opět se opowážili pod jakoukoli záminkou wěci náboženské w rokowání sněmích zemských potahowati.

Sotwa článek ten ohlássen, powstala wsseobecná bouře rozjitřeného protestantstwa, kteréž směle o pomoc Bočkaje, knížete Sedmihradského, se opíralo, jenž r. 1604 zem tuto (Sedmihrady) císaři Rudolfowi odňal a s Turky pohraničnými proti císaři we spojení stál. Ten zaslechnuw o rozbouření protestantůw Uherských a o jeho příčině, zajásal, že nyní dáwné plány swé o připojení Uher ku swému panstwí snadno prowede. I wybídl hned Maďary, aby se chopili zbraně proti Rudolfowi, že jim wěrně pomůže, aby zachránili swá práwa a swobody, jmenowitě práwo swobodného wyznáwání konfese augsburské a helwetské. Wybídnutí takowé bylo od Maďarů s plesáním uwítáno a na wssech zámcích welmožůw wztýčeny praporce odboje. Wesničané wssude se srocowali a s měsstany i welmoži proti Rudolfowi spojowali. Bočkajowi pak do Uher wtrhnuwssímu zotwírány hned wssecky zámky, twrze a města, tak že jeho tah do Uher wítězoslawnému wjezdu se podobal a on w krátké době pánem učiněn nejenom w Sedmihradech, nýbrž i w celém horním Uhersku až ku Presspurku.

Ku podpoře Bočkajowě dal se i spojenec jeho Turek ze Zemuně na pochod (dne 7. julia 1605) a rychle octly se w moci jeho města:

Ostřihom, Wyšehrad, Palota, Wesprym, Nowé Zámky, Kamenec, a Kermend. U Budína wýchodně za městem, kde se powěstné pole Rákoš zwané rozprostírá, na němž za starodáwna uherští stawowé sněmy stawiwaly, rozpostawil turecký welwezír witězné pluky swé a podal we jmenu swého sultana Bočkajowi korunu královskou w Cařihradě zhotowenou, opásal jej bohatě ozdobenou šawlí a odewzdal rukoum jeho prapor. Tímto obřadem učiněn Bočkaj manem (wasalem) sultanowým s titulem: krále Uherského a Sedmihradského, a přijal obě země w léno. Poplatek sice jemu na deset let od wezíra prominut, ale doloženo, že napotom každoročně 10.000 dukátůw od sultana požádáno bude a že Wysoká Porta (wláda turecká) s tak mírným poplatkem se spokojí. Bočkaj wšak titulu králowského nikdy neužíwal.

Rudolf dowěděw se o těchto událostech newěděl sobě rady, an neměl ani peněz, ani wojska, ani přiznivcůw, ani duchowní síly. Naposledy na tom se ustanowil, že arciwéwodowi Matiášši naporučí, aby s Bočkajem uzawřel mír. Wýminky pak míru toho, který skutečně učiněn, byly tyto: Bočkaj zůstane pánem Sedmihrad a sedmi uherských komitatů (krajů), pánem zámku a celého panstwí Tokajského. Na příštím sněmu wywolí se palatin, a Matiáš arciwéwoda bude správcem země. Wšechna proti protestantům posud platná ustanowení, jmenowitě článek 22. z r. 1604 zrušují se. Wšickni zemští stawowé, welmoži, zemané a

gane, nikoho na biskupstwj katolické neb wjry nepronásledowaci. Dojše wiceme zwlášte náboženské se nepotwrdil a swau nárůdowě k Církwi katolické příčinu nepowědl. Dokawaděž tyto jako jinde tak i w Rakausích weliké zwůly rozjitřena a pobauření protestantům, kteří se krajním německým se obrátili, aby je pod swau ochranu wzali a pomocí [illegible] u císaře Rudolfa se přimluwili. Když i této přímluwy [illegible], utworen spolek mezi poslanci protestantských stawů z Čech, Morawy a Rakaus, ku společnému obhajowání článků wýše dotčeného míru Wídenského, zwlášť článků na swobodu náboženstwí se potahujících; a ježto mír ten sám arciwéwoda Matiáš s wýminkami wýše uwedenými zprostředkowal, a tudíž stawům oněm co jich obhájce se zaručil, byl pád Rudolfowy wlády tím již připrawen.

Hlawa sedmá.

Doba Rudolfowa a Matiášowa od r. 1608—1611.

§. 52. Spor mezi císařskými Bratry Matiášem a Rudolfem. Matiáš pánem učiněn w Rakousích, w Uhrách a na Morawě, marně usiluje Čechy od Rudolfa odwrátiti. Protestantům w Rakousích a Uhrách přinucen uděluje rownoprávnost s katolíky.

Praweno už, že císař Rudolf málo dbaje zemských záležitostí raději malbou, astrologií čili planetářstwím a zlatodějstwím se obíral, welmi důležité wěci pak po mnohá léta nerozřešeny nechával. Tato náramná liknawost a nečinnost, která bez pochyby i w nějaké tělesné chorobě swůj základ měla, přiměla bratra jeho arciwéwodu Matiáše k tomu, že sám proti panujícímu bratrowi powstal a wesla wlády, ku které se tento tak neschopným býti ukázal, jemu odňal, aby tímto způsobem říše od úplného úpadku zachráněna byla. Ku prowedení úmyslu toho namluwil stawy uherské a rakouské, aby mezi sebou utwořili obranný spolek a spojenými silami se zepřeli wšem, kteřížby proti článkům Wídenského míru (§. 51) jednali

neb jinak spojencům těm ublížili. Že spolek tento proti císaři Rudolfowi a jeho raddám naměřen byl, jest snadno z wěcí wýsse položených uhodnouti. Obrannému spolku tomu přidružili se i stawowé Morawssti. Pánowé pak, kteříž na Morawě k tomuto spojení podstatně napomáhali, byli: Karel ze Žerotína, Petr z Rosenberka a Wáclaw Budowec z Budowa, wssickni tři členowé Jednoty Bratrské. Dotčení pánowé: Karel ze Žerotína a Wáclaw Budowec z Budowa byli mužowé welmi ostrowtipní, wynikající bohatými wědomostmi a welikou skussenosti státnickou, a protož i weliký wliw na ostatní pány a na wsse záležitosti země měli. Neodporowali sice směru kalwinskému w Jednotě Bratrské, sami wssak kalwinistami nebyli. Co ale Petra z Rosenberka se týče, musíme dodati, že to byl muž mrawně hluboko pokleslý, jenž we Třeboni wedl žiwot welmi nestřídmý a wilný, skoro nic neodewzdáwaje w tom passatům tureckým. — Mělit tenkráte Morawané mnoho příčin stěžowati si jak na Rudolfa císaře tak na hejtmana zemského Ladislawa Berku. Mimo to kynula jim naděje úplné swobody náboženské, přidají-li se ku straně Matiássowě. A protož rádi a samowolně shromáždili se na sněmu we Slawkowě, kde na ustawičné Karla Žerotína přemlouwání císaři Rudolfowi poslussnost wypowěděli a we spolek s Matiássem wstoupili. — W pondělí po neděli průwodní (1608) držán opět w Iwančicích ode tří stawů: panského, prelatského a rytířského sjezd, na němž jednáno

o opatření země w té přechodné době. Stawowé, jsouce w nedorozumění s místodržícím zemským Ladislawem Berkou, wolili za direktora pana Karla z Lichtensstejna, pána na Mikulowě, Walticích, Lednici, hradě Plumlowě, Úsowě a Černé Hoře, a mimo to i raddu a pomocníky z pánůw a rytířůw, najímali lid wálečný a usnesli se o sbírkách na tento lid a o wekejnou hotowost; wsse to ku prospěchu Matiássowu.*)

Rudolf doweděw se o těchto krocích bratrowých a chtěje úplné o tom jistoty nabyti, dal uchwátiti tajné posly, které Matiáš byl do Němec poslal se zpráwou o swém spolčení s rakouskými, uherskými a morawskými stawy. Jak mile Matiáš zaslechnul, že jeden z jeho poslůw, důležitou zpráwu tu u sebe nesoucích, od zpytáků Rudolfowých lapen jest, zbrojil se tím wíce k boji. Rudolf ale místo zbrojení pustil se raději u wyjednáwání s bratrem. Třikráte posslali kardinala Františka z Dietrichssteinů k Matiássowi, aby spor ten w míru wyrownal; ale Matiáš wezdy wyhýbawě odpowídal, a místo mírného porownání přitáhl nenadále s 25,000 muži wálečného wojska z Rakous, Uher a z Morawy do Čech ku Čáslawi, aby i Čechy zde na sněmu k úplnému odpadu od Rudolfa pohnul a na swou stranu přewedl. Nepochybowalť, že se mu to tak snadničko podaří, jako w Rakousích a Uhrách.

* Zpráwa tato o sjezdu w Iwančicích wzata z knih sněmownych archiwu morawského w Brně.

Ale zmýlila ho poněkud naděje. Rudolf swolal rychle sněm stawůw českých a chtěje sobě soucitů u protestantůw dobyti, přijal dwa luterské pány Sigmunda ze Smiřic a Rudolfa Trčku co komorníky do služby dworské, i obsadil též úřad nejwyššího purkrabí, jehož po dwanáct let už byl uprázdněným nechal, a sice panem Adamem ze Šternberka. Aby stawy zemské tím jistěji pro sebe získal a plán bratra Matiášše zmařil, který až ke Brodu Českému se byl zatím posšinul, otewřel Rudolf sněm zemský sám osobně, čím swojim poddaným po mnoha letech příležitost poskytnul, aby jej opět widěli a wěřili, že jesstě žije; nebo wedl žiwot tak utajený, že ho wůbec za mrtwého pokládali. Stawowé spatřiwsse osobu jeho s twáří přesmutnou byli až k slzám pohnuti a citowé staré wěrnosti opět se ozýwali w srdcích jejich.

Luterssti a Bratrssti pánowé wssak umluwili se, že nedají králi dříwe pomoci, až by jejich náboženským požadawkům úplně wyhowěl. K tomuto cíli wyhotoweno od pana Budowce písmo, kteréž wssickni protestantssti stawowé podepsali, a w němž žádali, aby swoboda náboženská i porobným sedlákům se propůjčila; dále aby nikomu se nečinily překážky we stawění chrámů, w pohrobení mrtwol na hřbitowech a w použití zwonůw; mimo to aby wssecky úřady jak katolíkům tak protestantům přístupny byly a žádný cizinec aby ani arcibisskupstwí ani prelatury nedosáhl, jesuité pak aby bez dowolení krále a stawůw nenabýwali statkůw nemowi-

tých, a nadto nadewsse aby také jistý počet defensorůw čili obráncůw wolen byl, kteřížby nad zájmy protestantskými bděli a spolu správu jak konsistoře podobojí tak uniwersity wedli. Kromě toho žádáno také, aby nikdo nesměl w záwětu arcibiskupowi práwa k obsazení fary na swém statku ponechati, uzawření pak sněmu od r. 1602, dle něhož ten ztrátou wesskerého jmění pokutowán býti měl, kdožby bez dispensace (oprosstění) papežské w nedowoleném stupni příbuznosti we staw manželský wstoupil, aby platnost míti přestalo, a posléz aby se opět nawrátila koruna a meč, jež od ruky nenáwistné na sosse krále Jiřího z Poděbrad w Týnském chrámě odňaty byly. — Články prosby této dne 28. máje 1608 přednesseny jsou císaři w audienci od hraběte Ondřeje Šlika. Rudolf wssak teprwa druhého dne dal na ně odpowěd, wyhýbawou sice, ale poněkud i těssiwou, an totiž úplné rozhodnutí k nejprwnějssímu sněmu odročil. Toliko co do sochy Jiřího z Poděbrad, přiwolil bez průtahu k žádosti. Hned na to zadali protestanti w kanceláři císařské prosbu, aby se Bratrům powolilo, wssady bez překážky bohoslužby konati.

Zatím usilowal Matiáš zwlásstě wýmluwným Karlem ze Žerotína pány na sněmu w Praze shromážděné nakloniti k tomu, aby od Rudolfa posawádního panowníka odpadli a jeho co krále českého se přidrželi. Ale wssecka wýmluwnost Žerotínowa byla tentokráte nedostatečná. Učiněny naopak wssemožné přípravy, aby plán Matiássůw byl uweden w niweč. Rychle upewňo-

wáno Prahu a shromážděno zde 34,500 wálečníků císařských. Matiáš byl s wojskem swým až k Dubči, dwě míle od Prahy, pronikl, císařšstí pak wojowé obsadili město, horu Žižkow a wýšiny u Nowé brány. Mezi prwními wojsi ztrhly se krwawé šarwátky a z obou stran padlo několik mužůw. Tu zawítalo do Prahy druhé poselstwo od arciwéwody, jež žádalo, aby Rudolf byl sesazen a Matiáš na trůn powýšen. Wyjednáwáno o tuto weledůležitou proměnu mezi poselstwem Matiášowým a mezi wýborem českých stawů po 18 dní a wýsledkem toho wyjednáwání Rudolf podržel sice Slezsko, Lužice a Čechy, ale ponechal Matiášowi dědičně Rakousy a Uhry, a učinil jej správcem Morawy, jenžby we jmenu jeho w této zemi wládnul. Spolu co Čech, Slezska a Lužice se dotýče, ustanoweno, aby Matiáš teprwa po smrti Rudolfowě zde jeho nástupcem byl; kdyby ale Matiáš dříwe umřel, tedy že může sice jiný princ z Domu Habsburského nad Morawou co správce postawen býti, jeho spráwa wšak že má úmrtím Rudolfowým přestati, aby Morawa opět ku koruně české se nawrátila. Z čeho patrno, že úzké spojení Čech a Morawy co jedné korunní země wezdy za wěc přirozenou powažowáno a to jistě wším práwem, an w obou zemích jeden a tentýž národ přebýwá, totiž národ českoslowanský. Podobně smýšleno tehdáž i o Slezsku ještě ponejwíce slowanském a o Lužici horní i dolní, kde až posud ač pod wládu německou náleží, přece skoro 200,000

Slowanůw se zachowalo. Že Slowensko, kde též českoslowanský národ náš přebýwá, odtrženo bylo od staré Morawy a násilím Maďarůw uherské jejich říši přiwtěleno, je už prwé čtenářům známo.

Na wýsledku wýše wyličené úmluwy musel Matiáš přestati a wojsko jeho počalo se nyní we třech odděleních, rakouském, uherském a morawském kliditi z Čech. Hned na to přinutili stawowé rakouští Matiáše k rozličným připustkám čili powolením, nebo nechtěli mu dříwe holdowati, dokud by požadawkům protestantůw neučinil zadost. I uherští stawowé nepřikročili dříwe k jeho korunowání, dokud jejich náboženských swobod nepotwrdil. Wyhotowena na to listina a wložena w diplom korunowací, kdežto tyto bylo čísti wýminky, pode kterýmiž Matiáš za krále Uherského (1608) wolen byl: 1) „Nejen stawowé, nýbrž i sedláci a poddaní, kteříby jedno nebo druhé z jmenowaných náboženstwí (protestantských) byli dobrowolně přijali, mohou je swobodně wšudy wykonáwati. 2) Pro uwarowání wšech swárů mezi stawy měj každá strana swé zwláštní předstawené a superintendenty. 3) K hodnosti palatinské buďte dwa katolíci a dwa protestanti co kandidati (čekatelé) woleni. 4) Wšickni úřadowé w báňských městech buďtež Maďarami, Němci a Čechy či Slowákami bez rozdílu náboženstwí obsazowáni.“ Tímto spůsobem dosáhli protestanti w Uhrách rownoprávnosti s katolíky.

§. 53. Swoboda náboženská na Morawě.*)

Na sněmu zemském w Olomouci dne 16. Julia (čerwence) 1608 přijat ode čtyr stawůw (panského, prelatského, rytířského a městského) arcikníže Matiáš za pána Morawy pod obwyklými wýminkami, aby totiž wsseckу řády této země, staré obyčeje a zwyklosti, práwa a priwileje (wýsady) potwrdil. Zwlásstním pak přípisem žádáno ode stawůw, aby jim zaručeno bylo swobodné prowozowání náboženstwí. Matiáš newáhal listem od 12. Augusta (srpna 1608) jim tuto swobodu potwrditi.

Na témže sněmu také stawowé o to se snesli, „aby jedenkaždý, kdyžby toho w jiných podstatných wěcech přísahu wykonal, byť pak Matce Boží a wssem swatým nepřísahal, při úřadě zůstawen byl.“ I k této žádosti na sněmu následujícím w Brně opakowané swolil Matiáš s tím toliko obmezením, aby táž přísaha zúplna sice podle starobylého obyčeje čtena byla, ale nekatolíci aby k wyříkání těch slow „Matce Boží a wssem swatým“ žádným spůsobem nuceni nebyli.

Zanímawo jest pozorowati, kterak stawowé na tomto sněmu wssemožně pilejí, aby jak na poli církewním tak w oboru státního žiwota práwa národní obhájili. Ustanoweno n. p. že při osazowání prelatur rodákům morawským,

*) Wsse to wzato z knih sněmů Morawských, nejwzácnějssích to písemných památek archiwu zemského w Brně. Na sněmích těchto, jak známo, wýhradně českomorawsky rokowáno a w témže jazyku wsse zaznamenáno.

českým a slezským wezdy se přednost dáti má před cizozemci, kteří neznajíce řeč zemskou a potřeby národa, nikdy o blaho země tak laskawě pečowati nebudou jako tuzemci. Takto pak zní usnessení stawůw: „Poněwadž jest to wěc jistá, že obyčejně jedenkaždý na wlast swou wíce nežli na cizí laskawý jest a o wzdělání a dobré její snažněji pečuje a se stará, na tom jsou se jiní tři stawowé se stawem prelátským snesli, aby wedlé starých kanonůw (církewních zákonůw) a chwalitebného obyčeje osoby w markrabstwí tomto, též w králowstwí českém a zemích připojených zrodilé, obzwlásstně stawu panského a rytířského, kdyžby toliko osoby hodné a spůsobné téhož zákona a řádu, tak aby fundací tudy na ublížení nic se nedálo, byly, před jinými cizozemci, na budoucí časy, ku prelaturám fedrowány býwaly."

Tolikéž rázně hájili práwo národní řeči (českoslowanské), jak patrno z památných spisů sněmu zemského téhož roku w Brně okolo sw. Bartoloměje držaného. Nahlíželi jasně stawowé Morawssti, že při cizojazyčném panowníku práwa národní jen tenkráte pojisstěna jsou, když w radě jeho také zasedá kancléř z národa česko slowanského a potomci panowníkowi též řeči tohoto národa se přiučují a na sněmy zemské jen komisarowé řeči české znalí od panowníka se posílají. Protož žádali, aby král, pokudž jen nejwýš možné bude, na sněmu přítomen byl, a nemůže-li aby komisaře jazyka českého powědomé, s dostatečným plno-

mocenstwím poslal. I doložili we swém přípisu k Matiášowi: „A poněwadž poddaným nemálo na tom záleží, aby jazyku a mluweni jejich, kterýmžby potřeby swé wrchnosti sobě od Boha dané předkládali, rozumíno od též wrchnosti býti mohlo, pokudžby se wšemohoucímu Pánu Bohu Waší Králowské Milosti dědice dáti líbilo, (čehož Waší Králowské Milosti na jeho milosti Božské wěrně a upřímně žádáme), abyste je řeči a jazyku českému učiti dáti ráčil, Waší Králowskou Milost poníženě prosíme.“

„Také Jeho Milosti Králowské new ědomé není, že skrze tu smlouwu, kteráž se w králowstwí českém mezi Jeho Milostí Císařskou a Waší Milostí Králowskou, též (mezi) stawy králowstwí českého a zmocněnými našimi na místě nás stawůw markrabstwí tohoto Morawy stala, kanceláře české dworské i úřadu nad apellacími na hradě Pražském dokonce zhostěni jsme. Za to Waší Králowskou Milost pokorně prosíme, abyste Waše Králowská Milost při tomto ještě sněmě na to pomysliti a to milostiwě nařiditi ráčili, kterakby kancelář, jak na tento čas (co od Čech odtrženi jsme) býti může, pro wyřizowání potřeb našich, kteréžbychom na Waší Králowskou Milost wznášeli, též i apellací, jakožto wrch práwa městského, wyzdwižena (založena) byla, a tu jedenkaždý swého opatření wyhledáwati mohl.“

Naposledy Waší Králowské Milosti oznamujeme, že jsme i to we swém uwážení měli,

že mnohokráte potřeby nasse, obecní i obzwláštní w tejné radě Wassí Králowské Milosti uwažowány budou. Poněwadž pak pro newědomost práw a pořádků nassich od některých osob mohloby někdy něco protiw týmž práwům a pořádkům nassim jednáno býti: Wassi Králowskou Milost za to snažně žádáme, že také některou osobu z obywatelů této země práw a pořádků nassich powědomou do rady Wassí Králowské Milosti tejné bráti, a tuto žádost nassi milostiwě naplniti račite."

Na témže sněmu zemském o sw. Bartoloměji w Brně držaném žádali stawowé na Matiássowi, aby swoboda náboženská, kteréž panský a rytířský staw požíwali, také městům rozličně ztenčowána nebyla, jako prý se dopossud stáwalo. Jpsali takto Matiássowi: „Wassi Králowskou Milost s poníženosti žádáme, poněwadž od starodáwna to se w této zemi zachowáwalo, že jest nám stawům žádný pán náš ani sám překážky při swobodném wyznáwání a požíwání náboženstwí nasseho nečinil, ani skrze jiného činiti nedopoussttěl, až teď teprwa od nedáwných let na díle wyšším stawům nejwíce pak stawu městskému nemalé nýbrž weliké příkoří a skrácení w tom se činiti začalo, skrze což tato země w nemalé nebezpečenstwí uwedena jest, a kdyby to dále trwati mělo, na dokonalou záhubu a zlásstě při městech přijíti by bylo muselo: protož aby toho wíce nebýwalo, a abyste Wasse Králowská Milost nás wssecky i jednoho každého při wíře

zákona Božího a náboženstwí křesťanském bez překážek wšelijakých zůstawiti a nás w tom ujistiti ráčili, tak aby jedenkaždý z nás stawůw mohl Pánu Bohu swobodně a pokojně sloužiti, podlé toho cožby kdo dobrého podlé zákona a naučení Páně poznal, a w tom abyšte nám Waše Králowská Milost útisků činiti, ani jinému činiti dopouštěti neráčili. A poněwadž městům obzwláštně mimo jiné stawy wětší strácení a obtížnosti při tomto artikuli se dály, abyšte Waše Kr. Milost ráčili jim z nich pomoci a jich na ně wíce nedopouštěti."

Na žádost tuto odpowěděl Matiáš: „Co se pak druhé žádosti jejich (stawůw) strany náboženstwí dotýče, ráčí J. M. Kr. tolikéž jich při tom milostiwě zanechati, při čemž jsou od slawných předkůw Jeho Milosti zanecháwáni, a neráčí žádnému ze stawůw pro náboženstwí jakého útisku chtíti činiti, ani jiným činiti nedopouštěti. Městům též, kteráž sobě stěžují, má we wšech slušných náležitých a sprawedliwých příčinách spomoženo býti, tak že s tím budou moci dobře spokojeni zůstati."

Uwolil se též Matiáš osoby wzácné českého jazyka powědomé co komisary swé s plnomocenstwím jakž od starodáwna býwalo, s nimiž prý nepochybně stawowé spokojeni budou, mezi ně wysílati, i také co se týče cwičení dědice w jazyku českém doložil, že na to obzwláštní paměť míti chce. Podobně w listu datowaném z Brna ode dne 30. Augusta čili srpna 1608 wyřknul Matiáš, že co se wyzdwižení (zařízení)

[illegible] a apellaci dotýče, že to wsse podlé potřeby opatří a také na wolení Morawana do tajné raddy králowské že i tím podlé způsobnosti a příležitosti spomene.

Přidati jest nám toliko ještě, že když sněm tento započal, Matiáš s welikým komonstwem do Brna přijel, odkudž jemu stawowé w ústrety wyjeli, by slawně ho uwítali. A když stawowé ti jemu powinnost obyčejnou (hold) a slib poddanosti podlé starobylého pořádku wykonali, Matiáš opět po několika dnech k Wídni se obrátil.

Na témže sněmu Swato-Bartolomějském w Brně rokowáno též o zadáwání kollatur a přiřknuta biskupowi Olomouckému wýhoda ta pro Církew, že může statky dědičné kupowati a kdoby mu zadáwání kolatury swé postoupiti chtěl, že toho swobodu míti má. Nebo praweno: „Jestliby kdy který pan biskup jaký statek dědičný koupiti chtěl aneb žeby někdo statek nebo kollaturu swou Jeho Wysoké knížecí Milosti panu kardinálowi nynějšímu biskupu, neb budoucím biskupům Olomouckým dáti chtěl, toho swobodu míti mají: wšak aby z těch a z takowých statkůw a kollatur dědičných před práwem zemským odpowídati powinni byli. Jiným pak duchowním, kteří k tomu práwa nemají, aby statkůw ani kollatur dáwáno nebylo.“

§. 54. Protestantští stawowé w Čechách domáhají se swobody náboženské. První sněm k tomu účelu odbýwaný r. 1609.

Podobné rownoprávnosti, jaké požíwali protestanti w Uhrách, Rakousích a na Morawě, počali nyní i stawowé nekatoličtí w Čechách na Rudolfowi wymáhati.

Sněm, jenž dle připowědi císařowy o záležitostech náboženských rokowati měl, byl od Rudolfa ke dni 28. Januara (ledna) 1609 do Prahy rozepsán. Postawení katolíkůw na tomto sněmu bylo hned z počátku tak matné, že Rudolf chtěje nadwýšenost jejich udržeti, nemohl tentokráte leč prohráti. W čele katolíkůw stál Adam ze Šternberka, nejwyšší purkrabě, weliký to řečník státní, dále pan Wilém Slawata z Chlumu, kterýž r. 1618 oknem wyhozen byl, též welmi nadaný muž, pak Zdeněk Popel z Lobkowic, nejwyšší kanclíř, welice wytrwalý a rowněž tak stálý a nepodwratný císařský rada Jaroslaw z Martinic. W čele protestantůw stál Budowec a wedle něho s podřízenou rolí pánowé: Štěpán ze Šternberka a Matěj z Turnu. W tentýž čas stala se proměna w řízení Jednoty Bratrské: na místo zemřelých starost Turnowského a Aristona dosazeni Jan Kruciger (Křížek) a co první starosta Narcissus, kteří oba přáli směru kalwinskému.

Několik dní dříwe nežli se zemský sněm

ssel, obnowil Rudolf konsistoř utrakwistickou, an Tomáše ze Soběslawi administrátorem učinil a jemu 12 pomocníků přidal, kterýžto welký počet pomocných rukou skoro zbytečným byl, jelikož konsistoř dotčená téměř už žádných přiwrženců neměla a ti, kteří ji uznáwali, za čiré katolíky powážowáni býti mohli. Odtud i arcibiskup od r. 1596 bez rozpaků kněze utrakwistické swětil, anoť sjednocení utrakwistůw s katolíky na dobré míře postaweno bylo a úplným nazwáno býti mohlo.

Už přede sněmem panowala mezi protestantskými stawy weliká činnost: raděno se ustawičně a na wšeliké možné pády připrawowáno; zwlášstě pak k tomu naměřeno, aby se města se šlechtou spojila, by tak její záwaží těžší bylo proti králi. Mimo to wěděli stawowé, že mezi lidem poddaným měšťané nejwybroušenější rozum mají a úmysl šlechty nejsnáze pochopí a nad to že prý také z ohledu národnosti potřeba, aby města byla protestantská: nebo budou-li prý katolická, usadí se w nich houfowé cizincůw jinojazyčných a česká řeč a národnost weźme brzký konec. Tak mudrowáno o zachowání národnosti českoslowanské prostředkem protestantismu, awšak bylo práwě naopak, uwážíme-li, kterak nejwíce protestantismem houfowé cizojazyčníkůw z Němec do našich wlastí: Čech, Morawy a Slezska se walili, a obzwlášstě naše města zaplawowali, a kterak i náčelníci samých Bratrůw w protestantském Německu a Šwýcarsku se wzděláwali, s náčelníky protestantských Němcůw sobě ustawičně dopisowali,

od nich učitele a ředitele pro swé ſſkoly brali, s nimi i w politické spolky wſtupowali a jinak jeſſtě s nimi se přátelili. Wůbec hrozilo tehdáž, jakož wůbec po wſſecka stoletj nebezpečenstwí české národnosti jen z Němec; přijali-li wſſak Čechowé náboženstwí luteranské neb helwetské, slowem: přidali-li se u wíře k Němcům, jejichžto wětſſina až podnes je protestantská: tedy bylo to nebezpečenstwí zajisté wětſſí. Tím owſſem nechceme popírati, čeho historie patrně doswědčuje, že nejednou Církwe katolické, jejích swatých obřadů a řeholných řádů nadužíwáno k rozſſiřowání německé národnosti mezi čirým slowanským lidem. Awſſak nechť sobě protestanti čeſſtí, kteříž nám to wytýkají, zpomenou, že jejich předkowé r. 1619 čirého Němce kalwinistu Fridricha falckraběte za krále wolili, který tisíce cizincůw německých s sebou přiwedl a že chtíce náboženstwí swé zachowati wežby k Německu protestantskému hleděli, o jeho pomoc se opírali, odtud swou bohowědu, swé kazatele a učitele ponejwíce brali, a walné dawy protestantských průmyslníků do zemí naſſich přilákali, kteří potom naſſeho slowanského jim pracujícího lidu zbohatli a mohútnými statkáři se stali.

Než pomíjejíce jalowé wýčitky odpůrcůw Církwe katolické pozorujme dálejſſí wýwoj wěcí. Dne 31. Januara (ledna) 1609 započalo rokowání na sněmu Pražſkém o wěcech náboženských a dowolení dáno stawům, aby prosbu swou o té wěci císaři wyslowili. Náſledkem toho sestawena deputace ze 24 členů, w je-

jejížto čele stál Štěpán ze Šternberka, jenž císaři wyjádřil důwody, pro které protestanti swobody náboženské žádají. Císař přislíbil jim dáti odpowěď, až wěc tu s radami swými dosti uwáží. Stala se tedy odpowěď ta předmětem porad w kabinetě císařském. Zde wšak zasedaly dwě různé strany, ač jinak obě katolické byly; nebo jedna, majíc w čele nejwyššího purkraběte, za wěc nemožnou powažowala, protestantům w ničemž nepowoliti a přece je uspokojiti. Druhá pak strana jen tři údy počítající, totiž: Zdeňka Popela z Lobkowic, Wiléma Slawatu a Jaroslawa z Martinic, byla proti wšemu ustoupání a powolowání, jelikožby každá připuštka (koncese) k nowým připuštkám neb powolením wedla, až by záměry protestantůw úplně swého cíle dosáhly. Oba náwrhy předloženy císaři Rudolfowi k rozhodnutí. W témže čase od arcibiskupa Karla Lamberga podán raddě císařské memorial (památný spis), w němž tento proti každé koncesi čili připustce, jež by se nekatolíkům učiniti měla, protestowal a na pokuty církewní poukazowal, jimž takowé powolowání podléhá. Na rozkaz císařůw opět raddowé w domě arcibiskupském ku poradě o té wěci se shromáždili a přiwoláno k ní ještě několik kanowníkůw kapitolných, jakož i několik členů řádu premonstráckého ze Strahowa. Na pounuknutí arcibiskupowo usnesli se raddowé na tom, že chtějí císaře ode wšelikého powolowání odwésti; což i také učinili namluwiwše Rudolfa na to, aby stawům protestantským dal

odpowěd zápornou. Uslyšewše ji stawowé dotčeni sešli se opět w nejwětší rozhořčenosti, aby proti tomuto rozhodnutí repliku složili. Spolčili se zde luteráni a Bratři rowněž tak jako r. 1575 k jednomu boji spojenými silami a wypracowawše za tři dni proti císařskému wýměru prwní protest, podali jej w české i německé řeči skrze desítičlennou deputaci opět císaři. Na to shromáždila se zase w domě arcibiskupowě radda císařská a uzawřela, Rudolfa upozorniti, že wšeliké couwání a powolowání jest na nejwýše nebezpečno a že tedy radno, při záporném wýroku setrwati. Císař opět k této radě přiswědčil a bez prodlení dána stawům protestantským odpowěd, kteráž wšechny jejich naděje porážela, a na zmar uwáděla. Při tom snažil se Rudolf spolu dowoditi, že Maxmilian tomu nechtěl, aby konfese od roku 1575 do desk zemských wtažena byla, jak stawowé protestantšti prý rádi twrdíwaji.

Na to složili protestanti nowý a sice druhý protest, w němž i podrobný podali seznam wšelikého bezprawí, které prý ode mnoha let na nich se páše, i žádali, aby se jim wrátilo práwo obsazowati konsistoř podoboji a dozor wésti nad uniwersitou. Probíháme-li wšak wšechna tam uwedená bezprawí skumným okem, shledáwáme, že bezprawí ta nejsou tak hrozná, jak je nepřátelé katolické Církwe rádi wylíčují, aby čest její poskwrnili. Neuwádí se tam ani jeden pád později wymyšlených zpráw, jakoby katoličtí páni byli protestantům utínali uši a jazyk wyřezáwali, jakoby je psům k roztrhání

byli předhazowali a jiné podobné ukrutnosti na nich byli páchali. Žaloby protestantských stawůw wztahují se hlawně na to, že duchowníkům jejich se spílá kacířůw, že arcibiskup nesvětí žákůw utrakwistických na kněžstwí; leč žeby se zawázali slibem wěrnosti a poslušnosti k Římu, že wšechny manželské rozepře před swůj soud potahuje, že wystupowání německých kazatelů u ewandělíků wšemožně se zamezuje, u německých katolíků ale že se bez překážky připouští, že Morawané a Slezané swobody náboženské požíwají, Čechowé wšak, hlawa králowstwí že z ní wyloučeni jsou; dále že r. 1580 bulla papeže Řehoře XIII. w Praze na rožích přilepena, w nížto Husitům luteránům a jiným nekatolíkům kacířůw se spílá, že arcibiskup r. 1599 žalowal hejtmana Kaplíře ze Sulewic, poněwadž nebyl při průwodu na zámku se stráží zámeckou, že tentýž arcibiskup do statkářů Česko-Lipských r. 1603 sobě stěžowal, že tito tamnější faru katolickou zlutersštiti usilují a podobně že učinil arcibiskup proti Wilémowi z Lobkowic, poněwadž prý také prawost a platnost manželských sňatkůw obhajuje, které od newolných žen bez dowolení jejich pánůw uzawřeny byly; naposledy že se protestantům w Mostě při pohřebu zwonění odpírá, jakož že Břewnowský opat nedowoluje, aby ewandělíci na hřbitowě katolickém pochowáwáni byli a že r. 1603 na to nastupowal, aby wšickni wykonali welikonoční zpowěď a přijímání. Tyto a podobné wěci wyčítány katolíkům, aniž co hroznějšího nad ně wytknuto.

Odpowěd, kterou císař na tento nowý protest nekatolíkůw dáti měl, opět w úwahu wzata od rad císařských w domě arcibiskupském. Kanclíř i tentokráte radil nepowolowati protestantům alebrž žádati, aby stawowé od posawádních sporů pustili, jinak že by jejich neposlussnost co rebellie čili odboj proti zeměpánu se powažowala. Císař i k této radě přiswědčil a za týden asi wystawena pánům třetí odpowěd císařská, we které požadawky protestantůw ze stanowiska positiwného (kladného) práwa welmi dowedně se posuzowaly a odmítaly. Když tato odpowěd na sněmu čtena byla a na zlásstní žádost stawům po dwakráte se čísti musela, wzniklo rozjitření tak weliké, že protestanti, jimž wsselikě dáleissí dopisowání se zmrzelo, wssichni do pokojů císařských wraziti a mocnáře slabého děsením přiměti chtěli, aby jejich žádostem místo dal. Brzo ale umírniwsse se wýbor ze 24 osob sestawili, jenž měl důwody w resoluci císařské uwedené wywrátiti a prosbu dříwějssí opakowati. Když spis dohotowen, nemohli stawowé k audienci jinak se dostati leč podplacením komorníka pana Pruskowského. Deputace z 18 osob záležející odewzdala jemu třetí repliku stawůw protestantských, w nížto na zrussení kompaktat r. 1567 Maxmilianem učiněné hlawní wáha kladena a žádáno, aby se protestantům dowolilo, sskolské wěci podle wíry swé zříditi jak prý to i Jesuité pro katolíky učinili w Praze, w Krumlowě, w Jindřichowě Hradci a Chomútowě, kde sobě koleje wybudowali. Císař poradiw se s

rádci swými dal 20. Marce (března) 1609 protestantům krátkou odpowěd a sice čtwrtou, w nížto stawy napomínal, aby ku poradám o jiných wěcech zemských, totiž o potřebných daních bez prodlení přikročili, co do náboženských wěcí ale že už císař swou rozhodnou odpowěd dal, která na wždy má w platnosti zůstati.

Odpowěd ta zbudila takowé rozlícení, že osudná bouře hrozných přewratů blížká se býti zdála. Bratří majíce teď přewahu rozněcowali wssecky mysli, aby i oni swobody náboženské nabyli. Protestantssti stawowé čtwrtou dali odpowěd císaři, w nížto zkrátka a směle se wyjádřili, že mimo náboženstwí žádnými jinými wěcmi se zabýwati nebudou. Ale i tentokráte odpowěděl císař deputaci pánům protestantských, že swého rozhodnutí we wěcech náboženských neodwolá a ode stawům že přísně žádá, aby jinými záležitostmi se obírali (31. března 1609). Kromě toho sdělil nejwyšší purkrabě stawům, nenaplní-li se wůle králowská, že poručeno mu, aby sněm rozpustil. Na to žádali protestanti dwoudenní lhůty na rozwáženou, awssak purkrabě jim toliko do přísstího rána hojemstwí popřál. Zatím pan Budowec se swými přátely wypracowal w noci spis, w němž uwedeny důwody, pro které stawy protestantské na sněmu žádnými jinými záležitostmi se zanássetí nechtějí. Z celého obsahu spisu toho wyswitalo, že stawowé ti už nemíní wíce pouhým bojowati slowem, nýbrž že chtějí přikročiti k obranným skutkům, neboť doloženo od nich co wýsledek společné úmluwy, že sjednocení za

jeden člowěk jsouce wsselikému bezprawí se oprou, kteréby prý na některém z nich se páchati obmýsslelo. Spis tento doručen ráno na sněmu purkrabímu, kterýž překwapen a takměř ohromen jeho obsahem rozpustil sněm dodáwaje, že wyjádření protestantůw císaři pánu sděliti neopomine.

§. 55. Bouřliwé wýstupy stawůw protestantských; sněm druhý w témž roce (1609).

Dříwe nežli stawowé protestantssti po prwém sněmu se rozessli, usnesli se na tom, že chtějí zbrojiti se a o swé ujmě dne 4. máje na radnici Nowoměstské sněmowati, jakož i wssecky okolní knížata wyslancemi uwědomiti o welikých příkorách, ježto jim snásseti jest a spolu hned jich za sprostředkowání prositi. To také bez odkladu uwedeno we skutek. Nejprwé ale wyprawili poslance s písmem k Matiássowi, o kterém wěděli, že už rakouským a uherským protestantům swobodu náboženskou powolil a nad to pánem země české býti toužil; pak ke třem kurfirstům protestantským, k wéwodowi Juliowi z Brunsswika a posléz i ke stawům slezským a lužickým. Nesmíme tu spolu z paměti pustiti, že už tři čtwrtiny obywatelstwa českého byly protestantské a že tedy těžko bylo s tak ohromnou wětssinou pustiti se w zápas, aniž nebýti přemoženu.

Císař Rudolf dowěděw se o těchto záměrech, zapowěděl přísně stawům protestantským

wsseliké schůzky na radnici Nowoměstské, ale zápowědi té nedbáno; stawowé ti scházeli se přece u welikém počtu w Praze a ježto prostory radnice dotčené pro tento počet nestačily, shromažďowali se wenku pod ssirým nebem před kostelem Wssech Swatých; a když poslancowé jejich z ciziny se zpráwami se wrátili, sessli se na samém hradě císařském žádajíce, aby jim dowoleno bylo, w jednom sále hradním zpráwy poslanců swých wyslyssetí. Marně zpíral se Rudolf a wyhýbal požadawkům protestantůw, w jichžto čele stál pan Budowec; marně též wlny zuřícího hněwu jejich tissiti a chlácholiti usilowal, an wýboru z padesáti pánůw protestantských, jež před sebe pustil, nowý brzký sněm slibowal, kde prý tato záležitost wesskera na potaz se wezme: protestantssti stawowé nedawsse se wíce takowými sliby ukonejssiti zdwihli rukou k nebi a přísahali sobě wespolek, že chtějí státi za jeden člowěk a že nikterak wespolně se neopoussťějíce, děj se co děj, na radnici Nowoměstské se scházeti budou, což i bez prodlení také učiněno. Hejtman králowský, stařec Wilém z Landsstejna, jenž co posel císařský k nim přissel s rozkazem, aby se rozessli, byl wypískán a w posměch dán. Aby pak wssickni wíce se rozohnili a choulostiwějssí ducha odwážliwého nabyli, líčil Budowec odboj tento proti císaři co wěc poswátnou, Bohem na ně wloženou a započínal tudyž každé rokowání s modlitbou, jakož i každé společnou skončil přísahou wssech, že se wespolek opousstěti nechtějí. Wypracowán nowý do-

ministerstwo wyučowání. Odňal-li se tedy císaři w ten čas, kde wětšina národu byla protestantská, weškeren wliw i w církewních wěcech i we školách wyšších, zbýwalo mu jen pramálo ze spráwy zemské; nebo tehdáž nebylo ještě žádného stálého wojska, nebylo úřadů policejních, politických, soudních a finančných; šlechta sama měla tehdáž w rukou swých onu moc, kterou nyní walné dawy úředníkůw podlé pokynutí mocnářowa wykonáwají. Wším práwem mohli katolici tenkráte říci, že pod katolickým mocnářem méně swobody mají nežli protestanti; neboť nemohli sami sobě woliti biskupa neb arcibiskupa, wolení jeho bylot w rukou králowých; ale protestanti swé hlawy církewní a swou konsistoř si wolili sami.

W dotčeném nákresu žádáno a ustanoweno, že wšickni tři stawowé (staw panský, rytířský, městský [Pražané, Kutnohorští a jiná města s lidem poddaným]) a wesměs wšickni, kteřížkoli ke konfesi české se přiznáwali a přiznáwají, swé křesťanské náboženstwí podobojí podlé konfese této a podlé společné úmluwy wolně a dle libosti prowozowati směji, aniž kdo wíce kompaktatami už r. 1567 zrušenými zawázán jest; dále že stawům utrakwistickým opět konsistoř podobojí se odewzdáwá, kterouž swým duchowenstwem dle wyznání a umluwení společného obnowowati mohou, jakož že se jim powolnje, kazatele české i německé dle swého wyznání ustanowiti a jimi fary na swých statcích osazowati, aniž by jim arcibiskup Pražský aneb někdo jiný w tom překážeti směl. Usta-

nowena také, že stawům podoboji uniwersita se odewzdáwá s práwem, schopné a učené muže co učitele na ni powoláwati, chwalná a prospěssná zařizeni na ni činiti a nad obojím, konsistoři a uniwersitou, defensory neb zástupce ustanowowati. Defensorowé ti pak že mají ze wssech tří stawůw stejným počtem woleni, císaři we zwlásstním seznamu písemném jmenowáni a od něho we dwou nedělích potwrzeni býti, aniž by se jim mimo záwazky ode stawůw uložené jiné powinnosti ukládati směly. Prodloužilo liby pak se ono potwrzení císařské pro welmi důležité jiné záležitosti přes dwě neděle: tedy že jmenowaní defensorowé splnomocněni jsou, wsse tak řiditi a wykonáwati, jakoby už potwrzení císařského byli dosáhli. Posléze kdyby prý někdo ze stawůw podoboji kromě chrámů, které nyní mají, anebo které jim už dříwe přináležeti, we městech, wesnicích a městečkách aneb jinde chtěl jesstě wíce kostelůw k bohoslužbě aneb sskoly ku wzdělání mládeže wystawěti: tedy že páni, rytíři, Pražané, Horníci a měsstané jiných králowských měst wssickni dohromady a každý zwlásst to práwo mají, stawby takowé wolně a bez záwady od kterékoli osoby podniknouti. A jelikož we mnohých králowých a králowniných městech w Čechách katolíci a utrakwisté pospolu žijí, tedy že pro zachowání pokoje a swornosti se naporučuje, aby každá strana wolně a bez obmezení swé náboženstwí prowozowati směla, od swého wlastního duchowenstwa sprawowána byla, a žádná část části něco u wíře a obřadech nepřed-

pisowala, aniž w prowozowání náboženstwí, w pochowáwání mrtwol w kostelích a na hřbitowech aneb we wyzwánění překážky kladla. Žádáno konečně zaručení králowo, že on i dědicowé jeho trůnu wssickni po sobě chtějí wssecky tři stawy ke konfesi české náležející, jejich nynějssí a budoucí potomky při wssech těchto práwech chrániti a žádného jich zkracowání od jakékoli strany, swětské čili duchowenské, nikdy a nikterak nedopoussteti.

W čele deputace protestantské, která tento nákres powěstného majestátu císaři odewzdati měla, byl hrabě Slik, jenž dlouhou řečí swou a snad jesstě wíce jejím obsahem Rudolfa II. tak unawil a w srdci rozerwal, že tento pro swé zotawení do pokoje pobočného odessel a deputaci přinutil, spisů přinessených na hradě ponechati a s nepořízenou se wrátiti. Zatím prohlídali stawowé protestantssti k tomu, aby síla jejich ustawičně rostla, čehož i tím docílili, že starý utrakwismus dokonce zničili. Jesstě před dwacíti lety stěžowala sobě konsistoř podobojí, že toliko dwacet měst její autoritu uznáwá a jí se podrobuje. Nyní (r. 1609) kromě Prahy žádné město se k ní wíce nehlásilo. A od té doby, co protestantssti stawowé na sněmu rokowati počali, přicházeli Pražssti faráři kalissní buď jeden neb wíce na jednou na sněm, aby swé přiswědčení ke konfesi české a přidružení-se ke stawům protestantským wyslowili. Toliko dwa faráři kalissní nedostawili se, ti wssak bohužel žádných neměli oweček. Tu už na oko se spatřowalo, že starého utra-

tismu wíce není, což ještě jasněji se zračilo, když i kazatelowé z Čáslawského, Chrudimského a Králowéhradeckého kraje w tentýž čas na poradách bywše stawům protestantským dopisy zaslali, w nichžto proti starokališné konsistoři se opírali a ohrazowali. Wšecky tyto snahy protestantské wydatně podporowala uniwersita Pražská. Jelikož wšeliká spráwa školní od ní se obstaráwala, tedy za ředitele kterékoliwěk školy jen horliwý přiwrženec protestantismu ustanowen. Tak síla protestantská každým dnem rostla a ke zničení katolicismu w Čechách ručím krokem spěla.

W tom přiblížila se slawnost Božího Těla. Už po mnohá léta nebrala ani uniwersita Pražská, ani měšťanstwo protestantskými kazateli swedené podílu w Božítělowém průwodu. Nikomu netanulo na mysl, že by Rudolf obnowiti mohl rozkaz, aby uniwersita a měšťanstwo k dotčenému průwodu se dostawily. A přece nenadále rozkaz ten oběma ohlášen kancléřem a wyhrožowáno jim spolu těžkými pokutami. Rozjitření tím mistrowé uniwersity, zástupcowé města i faráři Pražšti už protestantšti odebrali se hned ke stawům žalujíce, čeho se na nich žádá a násilně wymáhá. Stawowé wzdorní bez rozpaků naporučili jim, aby rozkazu toho neuposlechli. Ano pan Budowec wypravil se s wýborem stawůw do císařské kanceláře a před nejwyššími úředníky císařskými prohlásil rozkaz ten co rewolucionářský, pobouřliwý, kancléře Lobkowice pak, jenž rozkaz ten wydal, co buřiče. Podobně

napadal na kancliře hrabě Šlik, a jiní páni nowé opakowali radu dřiwějšší, aby kancliř wyhozen byl oknem, kterážto ukrutnost čím dále tím wětšší obliby docházela. Wše to kancliři opět wytýkáno na sněmu samém, kam z powinnosti se byl dostawil. Nic nedbáno na jeho wýmluwu, že to jedině na poručení mocnářowo učinil, ano doloženo: Opowažuje-li se kancliř takowých wěcí, an před sebou tak ohromnou sílu (stawů protestantských) widí, co prý učiní městu (Praze), až se stawowé rozejdou? A poněwadž prý každodenně slyšeti o nátiscích a příkorách z kanceláře císařské pochodících, a odewšad prý zpráwy o zbrojení docházejí, tedy že zapotřebí, aby stawowé bez odkladu na potáz wzali otázku o zbrojení, nedojde-li jich za tři dni od císaře odpowěd na požadawky náboženské. Nejwyšší purkrabě přislíbil sněmowníkům, že odpowěd ta jim za tři dni jistotně dána bude.

W týž den, co takto rokowáno (19. Junia čili červena), přijali ještě stawowé poslance slezské, kteříž we jmenu Slezska protestantům w Čechách wšší pomoc swou přislibowali proti každému, kdož by koli jim u wolném prowozowání jejich náboženstwí brániti chtěl. Hrabě Šlik děkowal we jmenu stawůw deputaci slezské za toto přislíbení. Dne 20. Junia zase poslanci slezští na sněm se dostawili, aby slyšeli odpowěd na náwrh jednoty Čechům učiněný ku společné obraně swobody náboženské. Hrabě Šlik oslowil poslance ty a udaw základné články takowé úmluwy doložil, že této

společné pomoci užíwáno býti má proti každému, kdožbykoli na stawy útok učinil a byť se i jmenem císařowým kryl. Hrabě Slawata při wypráwowání této události dí we swé historii, že ono spojení stawůw protestantských nemohlo proti nikomu leč proti císaři směřowati, poněwadž stawowé katoličtí tenkráte sami o sobě hrubě mdlí byli, an počet jejich sotwa na 30 se páčiti mohl. Tak náramně se během jednoho roku počet katolíkůw ztenčil! I neupřilišťujeme twrdice, že už ani čtwrtina obywatelstwa w Čechách nebyla katolická.

W tentýž den o třech hodinách zkázal císař stawům, že odpowěd jeho je hotowa, aby si tedy pro ni přišli. Když dle wybídnutí císařowa učiněno a odpowěd na sněmu čtena byla, poznali stawowé, že císař nezamýšlí sice protestantům u wýwoji jejich církewního žiwota překážeti, že ale také wšecko w tom stawu ponechati chce, w jakowém to býwalo pod Maximilianem II. a drahně času pod ním samým, tak že císař wšelikému určitému práwnímu uznání jich wiry wyhýbá. Doložil sice Rudolf, že neuspokojí li je resoluce či rozřešení jeho, celou wěc tu na posouzení a rozhodnutí šesti kurfirstům (třem katolickým a třem protestantským) podá; awšak i tento doklad newyhowěl nikterak jejich přáním a tužbám. Ještě pak wice odporowali tomu, že chce wládu nad konsistoři podobojí a uniwersitou si wyhraditi nejináče nežli jeho předchůdcowé, a nepřestanou-li stawowé na tom, že chce swoliti k sestawení soudu rozhodčího, jehož by jednou polowici

byli protestanti, a druhou katolíci. Pod největšími pokutami wšak že císař stawům zapowídá zbrojení.

Ale odpowěd tato nepřijata od protestantůw a jakkoli Rudolf zbrojení zakazowal, přece w něm ustawičně pokračowáno. K tomu cíli dne 22. Junia (čerwna) sestawen wýbor 75 osob, kterýž o dalších krocích w tomto ohledu se raditi měl a přísahou se zawázal, že předmět toho rokowání tak dlouho tajiti bude, dokud wšecku práci hotowu stawům nepředloží. Jedna část tohoto wýboru zamítala wšeliké zasílání nowých přípisů k císaři a chtěla tomu, aby jen o zbrojení se rokowalo. Naposledy přece w tom sjednoceno se, aby císaři odeslána byla psaná omluwa, w nížto důwody uwedeny, proč stawowé na jeho odpowědi přestati nemohou. Uzawřeno také, Morawanům poslati popis stawu wěcí w Čechách a žádati o pomoc. Wšickni ale jednoswornĕ souhlasili w náwrhu wšeobecné hotowosti; jmenowitě hrabě Thurn welikou w tom činnost prowodil, an přewzal pořádání spisu, jímž onano wšeobecná hotowost nařízena býti měla. Posláno také ku poslancům slezským ještě w Praze prodléwajícím a tázáno se, jak by asi weliká ta pomoc byla, kterouby Slezsko w připadnosti nějakého sražení poskytlo? Pak určeny jsou do podrobna články obrany, počet mužstwa ustanowen, woleni generálowé pro wedení wálky a direktoři pro ustrojení stawowské moci.

W celku uspořádáno šest takowých spisků. W prwém obsaženo wyjádření pro císaře; proč

stawowé se zbrojí; w druhém udán způsob obrany a nařízeno, aby každý pátý muž k wojenské službě wzat a ze wšech statků a jistin (kapitalů) aby we dwou šestinedělných lhůtách wybrána byla kontribuce. We spisu tom jmenowány i osoby, jimž swěřena býti měla direkce obrany a wojska. We třetím byl obsažen nákres plnomocenstwí, ježto ode stawůw samých direktorům zmíněným se propůjčiti mělo. We čtwrtém byl nawržen rewers, jejž direktoři a generalowé stawům dáwali, že úřad jim swěřený wěrně a statečně sprawowati chtějí. W pátém wyzýwali se Morawané, aby w čas potřeby Čechům pomáhali a připomenuto jim, že starými smlouwami zawázáni jsou, 2000 jezdců a 6000 pěších a spolu 75000 kop grošů českých dáti na pomoc stawům českým. Šestým spisem byla listina jednající o spojení Čechůw se Slezany. Wyzwání Morawanůw ku pomoci Čechům bylo hned druhého dne zláštním poselstwím odesláno.

Když tyto práce wýboru dne 24. Junia (čerwna) stawům předloženy byly, lekli se někteří ohromných wýloh, s takowými podniky nutně spojených; naposledy ale přece ku wšeobecné hotowosti přiwoleno. Tu žádali poslanci saští, w jich čele doktor Gerstenberger, aby stawowé jim wýsledku popřáli. Připuštěni jsouce sdělili jim, že kurfirstowi podají zpráwu o jejich zbrojení a ujišťowali spolu, že tento jejich počínání pochwáli a bude-li třeba, i pomoc jim poskytne. Ze kterýchžto slow patrně proswitalo, že kurfirst saský jakéši plány neb

tajné úmysly co do Čech chowal. Nicwšakméně měli poslanci tito u císaře takowou wáhu, že se odhodlal jich co prostředníků k nějakému narownání mezi sebou a stawy českými použiti.

Zpráwa o uzawřeních stawowských ode dne 22. Junia jakož o poslanstwí do Morawy zlomila posawádní neustupnost císařowu. S jeho přiwolením předložili poslancowé saští stawům nákres wýminek, pode kterými císař protestantům w Čechách swobodu náboženskou powoliti chce. Martin Frühwein, jeden z Pražských zástupců a spolu člen Jednoty Bratrské, čta nákres ten a dodáwaje wýklady k uwedeným wýminkám, prohlásil hned některé z nich co neuspokojiwé, zlášstě ty, jimiž císař sobě nejwyšší spráwu konsistoře podobojí a uniwersity wyhražowal a toliko připoušstěl, aby si stawowé protestantšstí kazatele swé kdekoli w Německu ordinowati čili poswětiti dáwali. O tomto wšak náwrhu saských poslanců teprwa druhého dne rokowáno. W tom přišli poslancowé slezšstí a wyjádřili se, že přistupují ku wšeobecné hotowosti; a podepsawše listinu spolkowou poslali o tom wšem do Slezska zpráwu. Po Slezanech přišli zástupcowé města Břewnowa a stěžowali sobě na ustawičné nátisky od tamnějšího opata. Zpráwa jejich rozčilila posluchače tou měrou, že jeden wywstaw nawrhowal, aby stawowé w připadnosti, žeby někdo, buď laik buď kněz, někoho z poddaných we jmenu císaře u wěcech wíry utiskowal, wšickni za jeden

Nowěk powstalí a direktoři utiskowaného rázně se ujali. Náwrh ten jednohlasně přijat.

Druhého dne rokowáno nejprwé we wýboru stawowském o náwrhu poslanců saských w desíti článkách, které se od majestátného listu jen tím různily, že w nich jména „ewangeličtí stawowé" užíwáno, a swrchowaná moc králowa nad konsistoří podobojí a uniwersitou wyhražena, dále že ustanoweno w nich, aby obrazy z chrámů nebyly odstraněny a odbýwání posawádních slawností aby zastaweno nebylo. Ale ani we wýboru, ani we shromáždění wšech stawůw nepřiswědčeno k těmto náwrhům, nýbrž konečně woláno: „Už není kdy rokowati, teď doba ku zbrojení!" Tak prostřednický náwrh poslancůw saských minul se s wýsledkem příznivým. — Na to chtěli stawowé císaři druhý spis zadati, w němž swé zbrojení chytře omlouwali; dříwe wšak nežli to we skutek uwedli, odhodlal se Rudolf jim nowý smírný náwrh učiniti, w němž wolné wyznáwání konfese české od r. 1575 se dowolowalo, ale spolu žádalo, aby staré církewní obyčeje naprosto odklizeny nebyly, konsistoř podobojí pak a uniwersita aby pod nejwyšší správou císařskou zůstaly; co do náboženské swobody měst, o tom nic neurčeno. Náwrh ten, nejwyšším purkrabím ohlášený, byl bez rozpaků od stawůw odmrštěn. Pan Budowec, náčelník protestantůw, nechtěl už nic wíce o rokowání slyšeti a přiměl stawy k tomu, že dali čísti spis, w němž swé zbrojení omlouwali. We spisu tom wypočítali stawowé wšecka otálo-

tajné úmysly co do Čech chowal. Nicwssakméně měli poslanci tito u císaře takowou wáhu, že se odhodlal jich co prostředníků k nějakému narownání mezi sebou a stawy českými použiti.

Zpráwa o uzawřeních stawowských ode dne 22. Junia jakož o poslanstwí do Morawy zlomila posawádní neustupnost císařowu. S jeho přiwolením předložili poslancowé sassti stawům nákres wýminek, pode kterými císař protestantům w Čechách swobodu náboženskou powoliti chce. Martin Frühwein, jeden z Pražských zástupců a spolu člen Jednoty Bratrské, čta nákres ten a dodáwaje wýklady k uwedeným wýminkám, prohlásil hned některé z nich co neuspokojiwé, zlásstě ty, jimiž císař sobě nejwyšssí spráwu konsistoře podobojí a uniwersity wyhražowal a toliko připousstěl, aby si stawowé protestantssti kazatele swé kdekoli w Německu ordinowati čili poswětiti dáwali. O tomto wssak náwrhu sasských poslanců teprwa druhého dne rokowáno. W tom přissli poslancowé slezssti a wyjádřili se, že přistupují ku wsseobecné hotowosti; a podepsawsse listinu spolkowou poslali o tom wssem do Slezska zpráwu. Po Slezanech přissli zástupcowé města Břewnowa a stěžowali sobě na ustawičné nátisky od tamnějssího opata. Zpráwa jejich rozčilila posluchače tou měrou, že jeden wywstaw nawrhowal, aby stawowé w připadnosti, žeby někdo, buď laik buď kněz, někoho z poddaných we jménu císaře u wěcech wíry utisskowal, wssickni za jeden

Nowěk powstali a direktoři utiskowaného rázně se ujali. Návrh ten jednohlasně přijat.

Druhého dne rokowáno nejprwé we wýboru stawowském o návrhu poslanců saských w desíti článkách, které se od majestátného listu jen tím různily, že w nich jména „ewandělští stawowé" užíwáno, a swrchowaná moc králowa nad konsistoří podobojí a uniwersitou wyhražena, dále že ustanoweno w nich, aby obrazy z chrámů nebyly odstraněny a odbýwání posawádních slawností aby zastaweno nebylo. Ale ani we wýboru, ani we shromáždění wšech stawůw nepřiswědčeno k těmto náwrhům, nýbrž konečně woláno: „Už není kdy rokowati, teď doba ku zbrojení!" Tak prostřednický náwrh poslancůw saských minul se s wýsledkem příznivým. — Na to chtěli stawowé císaři druhý spis zadati, w němž swé zbrojení chytře omlouwali; dříwe wšak nežli to we skutek uwedli, odhodlal se Rudolf jim nowý smírný náwrh učiniti, w němž wolné wyznáwání konfese české od r. 1575 se dowolowalo, ale spolu žádalo, aby staré církewní obyčeje naprosto odklizeny nebyly, konsistoř podobojí pak a uniwersita aby pod nejwyšší spráwou císařskou zůstaly; co do náboženské swobody měst, o tom nic neurčeno. Náwrh ten, nejwyšším purkrabím ohlášený, byl bez rozpaků od stawůw odmrštěn. Pan Budowec, náčelník protestantůw, nechtěl už nic wíce o rokowání slyšeti a přiměl stawy k tomu, že dali čísti spis, w němž swé zbrojení omlouwali. We spisu tom wypočítali stawowé wšecka otalo-

wání, jimiž žádoucnému naplnění jejich pwsech překaženo, a swatoswatě prohlassowali se, že proti každému moci zbraně se hájiti budou, kdožby koli se opowážil, je u wíře utiskowati anebo je nutiti ku přijetí nějaké jiné proposice (náwrhu) sněmowné aneb ku dalssímu sněmowání. Tím stawowé sami sněm wyzdwihli a na dráhu nezákonitou se posunuli. Chtíce pak jednání toto osprawedlniti, dali stawowé ačkoli už osmá hodina k wečeru byla, přece jesstě toto swé uzawření o společné obraně čísti. Uzawření to překypowalo pobouřliwou wássniwostí a uwádělo pády útisků, o kterých w dříwějssí stížnosti 38 článků obsahující ani zmínka nestojí, a o nichž, poněwadž místo a osoby jmenowitě neudány, wssím práwem twrditi lze, že to není leč přeháněnj temných powěstí, jako n. p. že prý mnozí kněží a laikowé přinucují poddané k wíře katolické útrapami tuhého wězení, bitím, mrsskáním, násilným úst otwíráním a podobnými ukrutnostmi, dále že mrtwoly protestantům pod ssibenicí se pohřbíwají a p. w. Tento spis obranný byl určen k tomu, aby mezi lidem byl rozssířen a jej co nejwíce roznítil a popudil; protož užíwáno w něm staré praktiky, že totiž wsse barwami křiklawými líčeno, aby to důrazněji na lid působilo. Posléz doloženo w něm, že takowé útisky přinutily stawy, aby wsseobecnou hotowost nařídili a proto že wssichni obywatelé králowstwí se wyzýwají ku příspěwkům dle odhadu (ssacowání) od r. 1596, tak že kdo tenkráte powinen byl dáti jezdce jednoho, nyní dwa dostawiti má, a kdo jednu

kopu grossů platil, že nyní dwě odwesti zawázán jest. Pro sebrání wojska pěssího má každý pátý muž odweden býti na wojnu, a budeli třeba, má národ wessferen co jeden muž powstati.

We spisu tom udána také jmena náčelníkůw a ředitelůw celého powstání. Třicet direktorůw (deset z každého stawu) mělo wssecku moc w sobě soustřediti a pro welení nad wojskem ustanoweni tři generalowé. Mezi direktory wyskýtají se we spisu tom z pánůw: Petr Wok z Rosenberka (Bratr český), Jiřík ze Swamberka (luterán), Joachim Ondřej hrabě Šlik (luter.), Wáclaw Wilém z Roupowa a Wáclaw Budowec z Budowa (Bratři čessti). Z rytířů: Jiří Gersdorf z Gersdorfu, Matěj Žampach ze Žampachu (luteráni), Jiří Wančura z Rehnic, Jiří Homut z Harasowa (Bratři čessti), Wáclaw nejstarssí Wratislaw z Mitrowic (luter.). Z městských deputowaných: Adam Linhart z Neuenberka, Wáclaw Magerle ze Sobissek, Martin Frühwein z Podolí, Christof Kober z Kobersberku (Bratři čessti), Natanael Wodňanský z Uračowa (lut.) a j. Generalowé: Matěj hrabě z Thurnu, Leonhard Kolonna z Felsu a Jan mladssí z Bubna.

Po přečtení spisu, w němž důwody pro wsseobecnou hotowost uwedeny a její ústroj wyličen, tázáni opět stawowé katoličtí, zdali této wsseobecné hotowosti se přidržiti chtějí, a

když onino wyhýbawě odpowěděli, lhůty do druhého dne k rozmyšlení žádajíce, zdwihli se wšickni protestantští stawowé a přisahali sobě wespolně, že při uzawření swém o wšeobecné hotowosti do těch hrdel a statkůw setrwati chtějí. Na to pozwednouce hlaw swých dali znamení k odejíti ze sálu. I odešli skutečně a tudíž katolíci zůstali sami. Odchodem tím dali protestanti na srozuměnou, že na toto místo se dostawiti nehodlají, dokud by jim majestát přislíbený wydán nebyl a že wšeliké mírné rokowání, budiž komu libo nebo žel, nyní konec wzalo.

§. 56. Zbrojení-se stawůw. Wyjednáwání mezi císařskými nejwyššími úředníky a mezi direktory stawůw o majestátě. Wydání jeho. Sněm třetí 1609.

Po odchodu ze sněmowny rozešli se stawowé, aby na wenkowě najímali žoldnéře a je ozbrojili, toliko jmenowaní od nich direktoři a generalowé zůstali w Praze co prozatímní wláda stawowská, ubytowawše se na radnici Starého města. Marně deputace císařská poznowu wyzýwala protestanty, aby w sezeních sněmowních pokračowali, jelikož sněm ještě rozpuštěn není; protestanti odpowěděli, že wšecky porady jalowé jsou a neužitečné, dokud císař jejich náboženským požadawkům neučiní zadost. Místo mírného wyjednáwání přikročeno nyní od wšį opr awdowosti ku zbrojení-se. Zástupcowé

měst wyzwání, aby ku wsseobecné hotowosti se přidružili a toto swé spojení pečeti městskou potwrdili, čemuž oni wssickni ochotně místo dali, wyjmouc Staré město, jehož katolický měsstanosta Daniel Holian se zdráhal přistoupiti, až konečně hrozbami direktorůw přece k tomu pohnouti se dal. Uzawřeno rychle, 3000 pěssích a 1500 jezdců do služby wojenské najmouti; a skutečně už za tři dni měl welečinný hrabě Thurn 500 mužů branných pohromadě. Direktoři wypůjčili též na ručest 30,000 kop grossů, kteréž z kontribuce na celou zem uložené zaplaceny býti měly.

Dne 28. Junia (čerwna) zawítali do Prahy poslanci z kraje Chebského, druhdy tak katolického, jenž práwě proto s nejwyšší sláwou a nadssenosti přijal Jana Kapistrana, že proti Husitům důrazně kázal; nyní wssak byl kraj ten luteranismem z Německa weskrze nakwassen a wedl odboj proti Církwi katolické, kterouž druhdy tak wěrně milowal. Deputowaní jeho přissli k direktorům prosíce za ochranu pro ty, jenžto je byli poslali, a direktoři jim takowou ochotně přislíbili dokládajíce, že neobmesskají tam komisaře poslati, aby i celý Chebský kraj do zbraně wywolali.

Ku prowedení wsseobecné hotowosti přilepeny jsou také na rozích w Praze patenty, jimiž suma daně určena, kterouž každý obywatel země, ať pán, rytíř, poddaný, farář, messťan aneb žid wýběrčím k tomu ustanowenými prý platiti má; určena tolikéž zbraň, kterou každý pěssák aneb jezdec powinen přinesti. Tímto

především vytknul slowo: „ewangeličtí“ (stawowé), ježto se uwádí w majestátě, a podotkl, že w Čechách není w užíwání, a že místo něho raději staré slowo: „podobojí“ položeno býti má; též co do konsistoře utrakwistické že slušno, aby pod nejwyšší správou císařskou zůstala, čemuž ale deputowaní odpírali řkouce, žeby ponecháním konsistoře podobojí w nynějším stawu — troje náboženstwí w Čechách se oprávnilo, že ale jest wěcí přiměřenější, aby katolíci na farách kališnických od arcibiskupa přijímali kněze, kteřížby napotom lidu pod obojí spůsobou podáwali. — O uniwersitě upozornil nejwyšší purkrabě, že to slušný požadawek císaře, aby wliw na ní měl, jelikož půwodně nikoli od stawůw, nýbrž od císaře založena byla a wšickni králowé čeští její nejwyšší správu wedli. Podobně wytýkal Adam ze Šternberka, že to přílišnost w listě majestátném, aby protestanti mrtwoly swé, kdebykoli chtěli, směli pochowáwati, tedy také we chrámech katolických, že chtějí tudyž přece po smrti spojení míti s Církwí katolickou, ode které po celý žiwot se dělili; ano žeby i we stoličném chrámě a w kostelích měst katolických — Plzně a Budějowic — chtěli pochowáni býti, a tak wýsady měst těchto jakož i pokojné odbýwání katolických služeb Božích rušiti.

Ač tyto požadawky a wyhražení císařowa slušná a sprawedliwá byla, přece od strany odbojné zamítnuta jsou a we zbrojení tím úsilněji od ní pokračowáno. Tři tisíce pěších už

w Praze ubytowáno a jezdcowé wně města na wsich wloženi do příbytků. Tu wyjednáwal opět nejwyšší purkrabě s císařem o požadawcích protestantůw a namluwil ho ještě k wětší powolnosti. Císař žádal nyní toliko, aby slowo „ewandělickí" z majestátu se wypustilo, za to pak odewzdáwal konsistoř podobojí i uniwersitu stawům w ten spůsob, aby tito jemu několik osob co defensorů nawrhli, z nichžto-by on polowici woliti mohl. Co do pochowání mrtwol protestantských pánů w katolických chrámech chtěl císař tam jedině tomu místo dáti, kde by onino patronat čili práwo zadáwání fary a powinnost udržowání její stawby jakož i stawby chrámu měli; w kostelích, kde by patronat přináležel katolikům, mělo by přiwolení ku pochowání protestantských pánů od oněch záwiseti. Wšecky pak tyto záwazky mají prý protestanti podepsáním úpisu (rewersu) potwrditi.

Nelze neuznáwati, že to zajisté slušné byly wýminky se strany císaře, ale direktoři znajíce wýborně jeho slabost a mdlobu uzawřeli z ní co nejwíce kořistiti. Obáwajíce se, aby snad císař při nawrhowání defensorůw jich samých z wolby newyloučil, zawrhli tyto smírné náwrhy císařské docela a rozšiřowali po celé zemi powěst, že Rudolf neslýchaných rewersů od nich žádá a ty že je přinutili, ode wšeho s ním wyjednáwání pustiti. Práwě w ten čas (6. Julia) stihla do Prahy zpráwa, že arciwéwoda Matiáš stawům protestantským w Rakousích wšecky požadawky náboženské powo-

III. Počal se tudyž Rudolf obáwati, že totéž nabídne protestantům w Čechách, aby korunu tu co nejdříwe uchwátil, že tedy panowání císařowo nejdříwe za swé wezme. Druhého dne na to přišli pánowé z Donína a Točníka z naporučení nejwyššího purkraběte k direktorům a sdělili jim, že majestát už wyhotowen a toliko slowo „ewanděliští" w něm wynecháno, za to wšak že císař žádá, aby se mu dalo rukojemstwí, že direktorowé swého úřadowání se wzdají a wšecky spolky i s přísahami platnosti pozbudou.

Direktorowé bojíce se, aby w tom nějaké lesti nebylo, odpowěděli chytře, že toliko we jmenu a k rozkazu stawůw jednají a že od spolčowání a zbrojení odestati nemohou, dokud od stawůw těchto zámazků sprostěni nebudou; ostatně že by se to už dáwno bylo stalo, kdyby jim majestát žádaný skutečně wydán a netoliko přislíben byl. Dne 8. Julia (července) poslán direktorům koncept (spěšný prwotný nákres) majestátného listu, w němž obsažen přídawek, že ku spráwě konsistoře podobojí a uniwersity od stawůw 12 osob woleno býti má, ze kterých císař dewět wybere, jimžto se spráwa ta napotom odewzdá. Ale i tato wýminka byla od direktorůw zamítnuta; pročež konečně majestát wyhotowen we spůsobě, jakowé si byli stawowé protestantští přáli. W tentýž čas přišli poslanci z Morawy k direktorům se zpráwou, že stawowé Morawští wřelé berou účastenstwí w jejich náboženské záležitosti a že jim skutečnou přislibují pomoc proti každému (wy-

jma císaře), kdožby koli jim nátisky činil. Mezi poslanci Morawskými byl také Dionys Slawata, horliwý Bratr český a spolu otec Wiléma Slawaty, který w kabinetě císařském tak horliwě wěc katolickou zastáwal. Na dopis Morawských stawů byl ku podiwu podepsán i kardinal František Dietrichstein, o němž wíme, že wšude a wždycky zastáwal jedině wěc katolickou. Widěti z toho, jak ohromnou wětšinu na sněmu Morawském twořila strana protestantská a jak nepatrná i mdlá býti musela strana katolická. Pročež nikdy a nikde téměř nemohla proraziti a nejednou přinucena byla podepsati listiny, které dle obsahu jí na nejwýš protiwné byly.

Dne 9. Julia (čerwence) odbýwány poslední konference (rozmluwy poradné) o listu čili majestátu na swobodu náboženskou. W tuž dobu wyjednáwali také katolici s protestanty o poměru, kterýžby nyní mezi oběma stranama se utwořiti a co prawidlo wespolného sobě počínání platiti měl. Tato smlouwa nazýwá se porownáním a jest dle obsahu nejhlawnějším komentárem (wýkladem) majestátu samého. Nejčelnější články porownání toho jsou: 1. Protestanti zawazují se, že katolíkům w ničemž ubližowati nechtějí aniž z církewní jejich majetnosti něco ujímati zamýšlejí. 2. Kdyby w nějaké obci, která katolickému pánu poddána jest, anebo w nějakém králowském městě lidé byli, kteříby ač utrakwistami posawad bywše ku konfesi české se přidružiti nechtěli: tedy má pánům těm jakož i králi na

wůli ponecháno býti, aby těmto osobám dán byl za faráře kněz od arcibiskupa poswěcený. 3. Co pochowání mrtwol se dotýče, nesměji katolici swé mrtwé bez dowolení protestantůw u kostelůw těchto a naopak protestanti mrtwoly swé bez dowolení katolíkůw u chrámu jejich pochowáwati. 4. Odwádějí-li protestanti k nějaké katolické faře desátek, tedy mají také práwo žádati, aby mrtwoly jejich u katolického kostela pochowány byly. Odepře-li se jim to, nejsou powinni desátek odwáděti. Pán jim napotom k jiné ukáže faře, kde swé mrtwé pochowáwati mají. Totéž i naopak platí. 5. Kdyby w králowských aneb wěnných městech aneb konečně na panstwích králowých protestanti ani kostelů ani hřbitowů neměli, tedy se jim uděluje práwo, takowé zaříditi neb wystawěti.

Smlouwa tato byla ode wšech direktorů podepsána a pečetmi potwrzena. Z katolíků podepsalo ji patnácte osob, pět z každého stawu, w čele jejich nejwyšší purkrabí. Datum její jest totéž jako na majestátu totiž ode dne 9. Julia (čerwence) 1609. Listina úmluwy této byla do desk zemských wtažena, její original (prwopis) jako ostatní zemské wýsady čili priwileje na Karlštýně uložen i střežen, a úmluwa sama jak od Rudolfa císaře tak od jeho nástupce Matiáše co zákon zemský wýslowně uznána a za takowý prohlášena.

Ze záwirky dotčené úmluwy widno, že toliko poddaným na panstwích králowských buď w městečkách anebo we wsích žijících dle člán-

ku pátého uděleno práwo stawěti chrámy. W tom smyslu tedy i majestát se wykládati měl. O panstwích duchowním náležejících nezmíněno ani w porownání ani w majestátu: tedy poddaným protestantským na panstwích katolického duchowenstwa (biskupůw neb klášterůw) takowé práwo nepropůjčeno.

Wečír dne 9. Julia podepsal Rudolf wyhotowený a od direktorů stawůw zkoušený majestát. Mimo císaře měli jej také dle obyčeje zémského kanclíř a tajemník (sekretář) Menzel podepsati; ale tito odepřeli toho konce, že se to jejich swědomí příčí. Dwa dni později podepsal se místo kancliře nejwyšší purkrabí a místo tajemníka Menzla na rozkaz Rudolfůw sekretář králowský Pawel Michna.

Awšak ještě po dwa dni hádáno a přeno se mezi direktory a mezi císařskými nejwyššími úředníky, jelikož tito žádali, aby direktoři hned swůj úřad složili a wojsko najaté rozpustili, jakmile se jim majestát wydá; tito ale na tom stáli, aby wěci tak dlouho we swé míře ponechány byly, ažby stawowé se opět sešli a obdržewše majestát k tomu přiwolení dali, by direktoři učinili podlé wůle úředníků císařských; dříwe že prý se toho odwážiti nesmějí. Katoličtí pánowé nahlížejíce tedy, že wšecken odpor s jejich strany marný, wydali majestát deputaci protestantské, která w čele měla Wáclawa z Roupowa, Bratra českého, téhož pána, jenž jak uwidíme, také r. 1618 w odboji proti králi zákonitému hlawní roli hrál. Nejwyšší purkrabě odewzdáwaje majestát do-

ložil, že listina ta wsseliké platnosti prázdna býti má, jak mile by zbrojení, od něhož direktoři odestati nechtějí, proti wládě aneb proti cti císařské užíwáno bylo. S nesmírným jásáním přijala deputace majestát a zanesla ho na Staré město, kde hned wssickni direktorowé se shromáždili, aby jej ohlédali. Poněwadž ale na Karlsstýně jesstě uložen býti nemohl, dokud sněm zemský se nesessel, tedy jiné bezpečné místo pro jeho uložení woleno a za takowé uznána radnice Nowoměstská, která přede dwěma měsícema stawům swé brány byla otewřela. W tentýž den, co direktorům odewzdán majestát, naporučeno také císařem, aby se propůjčení swobody náboženské otewřeným mandatem po celé zemi ohlásilo. W mandatě tom powoláwal císař stawy zase na sněm a tito bez průtahu k němu se dostawili. Totéž ohlássení učiněno také po Čechách skrze direktory.

Tak prwní wýstup welkého diwadla, jež brzo následowati mělo, dohrán! Císař se tomu podwolil, že wyznáwání wíry protestantské co oprávněné w Čechách uznal. Ted owssem jesstě o to se jednalo, jakby oprávnění toto w žiwotě skutečném se prowésti mělo. W událostech posud líčených nelze nepozorowati, že Bratří welké měli účastenstwí w dobýwání majestátu, ano lze říci, že Budowec, člen Jednoty Bratrské, skoro na polo sám jeho dobyl. Spolu třeba nepřehlídnouti, že wíra Bratrská nejprwé w lidu poddaném kořeny pustila a potom teprw i mezi pány jeho sobě členy získala. Luteranská wíra wssak nejprwé oblíbena

a přijata byla od pánůw a potom teprwa od těchto wnucena poddaným. Pozorowati také, že luteranské duchowenstwo w těchto zápasích skoro žádnou anebo jen welmi podřízenou činnost wywíjelo a že téměř wšecko od šlechty jedině pocházelo a od ní wybudowáno bylo. Toliko duchowníci Bratrůw na pány swé souwěrce horliwě a wydatně působili. Jak bídné w tedy muselo býti duchowenstwo protestantské, jemuž tehdáž od pánůw luteranských lid poddaný co stádce Christowo swěřen!

§. 57. Swoboda náboženská i Slezanům a Lužičanům se uděluje.

Morawa už prwé požíwala swobody náboženské, Čechowé protestantšstí byli jí nyní práwě podosáhli. nezbýwaly než Slezy a Lužice, aby we wšech zemích ke koruně české náležejících wolnost u wyznání náboženském panowala.

O to nyní poslanci Slezanů protestantských w Praze u Rudolfa wšemožně se zasazowali, jsouce w tom ode stawůw nekatolických w Čechách důrazně podporowáni. Jedna toliko wěc byla tomuto záměru kamenem záwadným: stawowé čeští stáli neoblomně na tom, aby císař Rudolf potwrdil smlouwu, kterouž byli nedáwno (w červnu) se Slezany ku wzájemnému obhajowání swé nekatolické wíry uzawřeli. Dle smlouwy této wyhražowali sobě protestanti w Čechách a we Slezsku práwo,

že proti každému, kdožby koli jim w náboženském ohledu ublížiti chtěl, brannou mocí wystoupiti směji. Potwrdil-li Rudolf takowou smlouwu: postawil wedlé swé swrchowané moci jinou jemu rownou w zemi, a protestanti w Čechách i Slezsku we sporech s katolíky o práwech náboženských rozhodowali sami. Kýž diw, že Rudolf proti takowé smlouwě, která moc jeho králowskou podwracela, ustawičně se zpíral a jí nikterak potwrditi nechtěl?

Ale stawowé protestantšstí, kteří na osmý den po wydání majestátu se opět w Praze sšeli, nejenom nedali powolnosti místa, nýbrž nowých wýhod a práw na Rudolfowi wymáhali. Pro wětšší důraz swých žádostí nerozpustili wálečného lidu nedáwno sebraného, a omlouwali to u císaře tím, že prý Slezanům ještě majestát newydán. Jelikož wěděli, že kancléř pan Zdeněk z Lobkowic neustále proti majestátu mluwil a podpisu swého rozhodně odepřel: tedy stawowé dolčení o jeho sesazení z úřadu úsilowně pracowali, zastírajíce zášt swou náboženskou obwiňowáním ho z nepoctiwosti u wěcech finančných. Dále žádali, aby smlouwa jejich se Slezany bez průtahu potwrzena a wše jim powoleno bylo, co prowedení majestátu w žiwotě skutečném umožňuje. Pročež nastoupáno na to, aby soud zemský z katolíků i protestantů w rowném počtu sestáwal, aby císař zřízení, jež stawowé konsistoři swé a úřadu defensorů dáti obmýšlejí, schwálil; pak aby nowý zákon obrany zemské na potaz wzat a wšem posawadním podnikům sta-

wowšſjm odpuſſtění a zapomenutí (amneſtie) bez prodlení přiřknuto bylo.

K žádoſtem práwě wyličeným poněwadž Rudolf přiwolil. Toliko ſmlouwy ſe Slezany jakož i náwrhu, aby defenſorowé práwo měli, ſjezdy ſwoláwati, daně rozpiſowati a podobné, potwrditi nechtěl, protože wſſím práwem w tom ztenčowání ſwé králowſké moci widěl. Ale ſtawowé proteſtantſſtí chtějíce na Slezanech míti ſpojence a ſpoluobránce ſwých práw, wložili do deſk zemſkých wyjádření, že přeſe wſſecken odpor cíſařůw defenſorům plnomocenſtwí udělili, aby wſſem požadawkům we ſmlouwě ſe Slezany wyſloweným ſe wyhowělo a bude-li třeba, i ſbírky peněz w jakékoli ſumě na ſpolečné útraty proteſtantůw i katolíkůw ſe zařídily. Nejwyšſſí purkrabě pan Adam ze Šternberka ſice náležitě we jménu Rudolfowu takowé ſtawůw jednání týral a jmenowitě žádal, aby lid wálečný od nich rozpuſſtěn byl, poněwadž wydaným majeſtátem proteſtantům ſwoboda náboženſká už pojiſſtěna jeſt; ale pan Budowec z Budowa co náčelník proteſtantůw odpowěděl, že wýtka ta jeſt neſprawedliwá, jelikož liſt majeſtátný až dopoſud prý ſe rowná wýborně připrawené hoſtině, jejížto požitba wſſak jim jeſſtě popřána není. Až defenſorowé prý potřebným opatřeni budou plnomocenſtwím, pak teprwa že počne požíwání ſwobody náboženſké. Když přes to wſſe nejwyšſſí purkrabě proti tomu ſe zpíral, aby defenſorowé práwo měli, w rozepřích mezi katolíky a proteſtanty wzniklých wſſeobecné ſjezdy

swoláwati: doručen jemu pro císaře náwrh stawů, w němž ustanoweno, že toliko we wšech důležitých pádech defensorům práwo přislušeti má, aby nejwyšší úředníky i soudce, a z každého kraje šest zástupců protestantůw ku posouzení a rozhodnutí rozepře powolali. Nemohla-liby radou touto wěc sporná se narownati, tedy má ku sněmu nejbližše příštímu odročena býti. Pro méně důležité spory, na desátek, patronat a soukromý majetek se potahující, buď sestawen soud ze 24 členů, kteří polowičkou od katolíků a druhou polowicí od protestantůw woleni i přísahou k náležitému zastáwání úřadu swého zawázáni býti mají.

Císař wida, že wětšině sněmu odolati nemůže, přiswědčil náwrhům práwě uwedeným. Tolikéž dal wyhotowiti listinu, kterouž stawům wše, což bylo urážliwého w běhu událostí posledních podešlo, prominul a ničímž zlým zpomínati nechtěl. Listina ta byla ode wšech nejwyšších úředníků a soudců katolických podepsána, wyjma Slawatu a Martinice, kterým za to pan Budowec z Budowa weřejně oznámil, že budoucně protestanti při každém škracowání swých práw toliko je dwa za tajné půwodce míti budou.

Když konečně stawowé swou často opakowanou wýhrůžku wyplnili, že smlouwy swé se Slezany neodestanou a defensorům plnomocenstwí dají, aby peněžitou a obrannou silou Slezanům ku zdaru protestantismu přispěti mohli: powolil Rudolf jich žádostem, jimiž tak neoblomně na něho nastupowali, a dne 20.

Srpna (Augusta) podepsal i pro Slezy majestátný list. Současně také obywatelům Kladska, kraje Chebského a stawům Lužickým tutéž swobodu náboženskou připowěděl. Tímto spůsobem nabyly wssecky země ke koruně české náležité wolnosti u prowozowání wíry.

§. 58. Porownání mezi luterany a Bratřími (r. 1609).

Císař Rudolf udělil majestátem protestantským stawům swobodu náboženskou pod tou wýminkou, aby se sami mezi sebou sjednotili, majíce jednu konfesi čili jedno wyznání wíry, totiž konfesi českou, a jednu společnou konsistoř pod obojí, kterouž jim císař rowněž jako i akademii čili uniwersitu Pražskou k řízení odewzdati přislíbil. Nebo takto čteme w majestátu: „My Rudolf a t. d. k tomu powolowati, moc a práwo dáwati ráčíme, aby často dotčení stawowé podobojí, kteří se koli k dotčené konfesí české přiznali a přiznáwají, žádného new

ymiňujíce, náboženstwí swé křesťanské podobojí, podlé též konfese, a swého mezi sebou učiněného porownání a sjednocení, wolně a swobodně wssudy a na wselikém místě prowozowati a wykonáwati mohli. Dálejí týmž stawům také pod obojím tuto zwláštní milost činiti, a jim wssem třem stawům podobojí, k též konfesi se přiznáwajícím, konsistoř Pražskou dolejssí*)

*) Konsistoř katolická nazýwána hořejssí, že na hradě byla, kde až posawad jest.

(podobojí) w moc a opatrowání jejich zase dáwati, a k tomu milostiwě powolowati ráčíme, aby též sjednocení stawowé podobojí, tonž konsistoř kněžstwem swým, podlé též konfesí a snessení swého obnowiti, a též kněžstwo, jak české tak německé, podlé ní říditi dáti, anebo řízené na swé kolatury bez wsselijaké překážky arcibiskupa Pražského, anebo koho jiného dosazowati, přijímati: nicméně, i akademii Pražskou, od starodáwna straně podobojí náležející, kterouž jim stawům se wssím jejím příslussenstwím, tolikéž w moc jejich milostiwě dáwati ráčíme, tak aby ji mužy hodnými a učenými osazowati, dobré, chwalitebné řády nařizowati, a nad tím obojím z prostředku swého jisté osoby za defensory (zástupce, hajitele) nařiditi mohli.[a]

Podlé slow majestátu měli se tedy protestanti w Čechách nejprwé mezi sebou porownati a sjednotiti, spojeni pak jsouce jednou konfesí českou a jednou konsistoří měli we swornosti a pokoji náboženstwí swé wolně prowozowati, i uniwersitou wládnouti a defensory čili obhájce míti, kteříby nad zachowáním práw těchto bděli. Ku porownání a sjednocení mezi sebou poháněla protestanty už wýčitka katolíků, že není u nich ani jednoty u wíře, ani jednoty w obřadech, že u nich místo pewně určité prawdy panují samé měnliwé domněnky, tak že kolik hlaw, tolik smyslů, že pak tato nesjednocenost a měniwost nejjistějssím jestiť znamením neprawdy a bludu. Aby tento sprawedliwý nářek se sebe swedli a spolu wýminkám maje-

státu wyhowěli, podlé něhož jen dwoje wyznání náboženské, katolické totiž a českoprotestantské, w zemi panowati mělo: shromáždili se hned po wydání majestátu duchowníci luteranšští a Bratršští, aby o spůsobě sjednocení a porownání rokowali. Ze starších Bratrských dostawili se do Prahy Lanec a Křížek (Cruciger), seniorowé z Morawy, a mimo ně Konečný a Cyrus, starší z Čech. K rokowání tomu přiwoláni též čtyři profesorowé z uniwersity, jmenowitě: M. Bacháček, rektor, a mistrowé Kampan, Skála a Mathesius. Z duchowenstwa českoluteranského byli na sjezdu přítomni čtyři farářowé: Eliáš Šud ze Semanína, farář Týnský, Jiří Hanuš, Jeremiáš Denhard a Wáclaw Klemens. Mužowé tito byli už dříwe welikou horliwost u wěcech náboženských oswědčili, a měli i nyní wyznání české co nejsnažněji hájiti jak proti Bratrům, tak i proti německým luteranům, kteří wýhradně konfese Augsburské se přidržujíce též swé důwěrníky k tomuto porownání byli poslali.

Prwním dnem Augusta čili srpna započalo rokowání shromážděných kazatelů w koleji Karlowě. W pozdějších sezeních brali účast i členowé stawůw. Jednáno o přijetí jednoho wyznání, totiž českého, o spůsobu zařízení jedné společné konsistoře, o církewní kázni a poswěcení duchowních. W prwní polowici měsíce Augusta wšak nechtělo se dílo sjednocení nikterak dařiti. Uslyšew o tom w Třeboni pan Petr Wok z Rosenberka poslal služebni-

kem swým direktorům list ode dne 16. Aug. (1609), w němž největší showíwawost k Bratrům míti radil a k sjednocení obojí strany prostředek nawrhowal, kterého už w době minulé s prospěchem užito w Polsku, totiž jakési zewnějšší porownání a spojení, i doložil: „Byloby dobře, abyste sjednocení, které se stalo w králowstwí Polském mezi ewangeliky a Bratřími, sobě přečísti dáti ráčili.“[4] Narážel tu pan Petr z Rosenberka na dwojí událost z času předešlého. Když totiž Bratří za Ferdinanda I. z Čech wypowězeni l. 1549 do Prus se odebrali, učinili tam porownání s obcemi luteranskými přiznáwajíce se twárně čili na oko ku konfesi Augšpurské a obcujíce i jejich bohoslužbám, když wlastních míti nemohli. Podobně porownali se w Polsku l. 1570 s obcemi Augšpurské i helwetské konfese, kteréhož porownání příklad ještě 1636 w městě Toruni widěti bylo, an we wšech čtyrech tamnějších kostelích luteranských nejen pastorowé ewangeličtí, nýbrž i duchowníci Bratrští bohoslužby konali. Němečtí kazatelowé byli konfese Augšpurské, polšští konfese Bratrské, a kázali z jedněch kazatelnic jedněm a týmž posluchačům obojí; sloužili také jedněmi a týmiž swátostmi u jednoho a téhož oltáře, jedněm a týmž komunikantům.

Podobně i nyní učiněno w Čechách. Bratří wyřkli, že konfesi českou dle podstaty přijímají. Kazatelowé luteranšští německého jazyka pak získáni tím, že upozorněni přede wším od českých luteranů na podstatnou srownalost

české konfese s augšpurskou a že bohoslužby zařízeny podlé spůsobu Lutherowa s opominutím wšeho, co podoboji w Čechách až do teto chwíle z katolických obřadů byli zachowáwali. Weškery totiž bohoslužby obmezeny toliko na kázaní a písně. Dne 20. Augusta sestawen také wýbor z laikuw, který práce důwěrníků duchowních použiw rychle nákres společné konsistoře pro luterany a Bratry dohotowil. W čas těchto rokowání poručeno také Bratrům a jejich ochráncům, aby co obzwláštního we' sborech swých mají, jmenowitě strany řádu a kázně, direktorům ukázali. To když učiněno, čten jest popis řádu toho od pánů z Jednoty mezi pány direktory, při které příležitosti hrabě Joachim Ondřej Šlik, jak Bratři později wyprawowali, se prý wyjádřil: „Práwě apoštolský řád, coby bližšího býti mohlo!“

W nákresu společné konsistoře od wýboru laiků wypracowaném činěny Bratrům takowá powolení, která je docela upokojiti mohla. Směli totiž podržeti swůj zwláštní řád, swou wlastní kázeň, a nikdo jich proto haněti nesměl; toliko společnou měli s luterany konsistoř, w niž pak wedlé administratora luteranského zasedal také senior čili starší z Jednoty Bratrské a mimo něho ještě dwa duchowníci z téže Jednoty wedlé pěti duchowníků luteranských. K doplnění počtu dwanácti osob, z nichž konsistoř společná sestáwati měla, přibráni jsou také tři důwěrníci uniwersity Pražské. Čekanci stawu duchowního měli dle nákresu toho wzájemně swěceni býti, tak aby administrator i na

Bratrské, senior i na luteranské čekance ruce wzkládal; swěcení od katolického arcibiskupa, jakož i swěcení od luteranských superintendentů w říssi německé mělo též pro ty, kteří česko-protestantské konsistoři se podřídili, platnost míti. Patronům čili kolatorům powoleno, dosazowati na fary jakékoli duchowní, ať luteranské neb Bratrské, byli-li jen we spojení s konsistoří často jmenowanou. Článek tento poslední byl obzwlásstně přízniw Bratrům, poněwadž pánowé protestantssti skoro nejraději duchowníky Bratrské swým poddaným za wůdce dáwali. Tato pouze zewnějssí jednota, při které Bratrům wsseckny zwlásstnosti ponechány, omluwena tím, že se řeklo: „Jelikož se jesstě na ten čas newidí, jakby wsseckny české církwe (protestantské) na jeden spůsob přiwedeny býti mohly, tedy dowoleno Bratrům, aby při témž řádu swém zůstáwati mohli, dokudžby dokonalejssího něco, cožby wssechněm společné bylo, neukázal Bůh.

Nákres tohoto porownání nejlépe poznati lze z listu, we kterém stawowé protestantssti císaři o dotčeném porownání zpráwu dáwají skouce: „Co se sjednocení nasseho, jímž jsme u wíře nassí křesťanské za jedno učiněni, dotýče, (ujisskujeme), že w tom wssickni s pomocí Boží, k swému spasení wěrně státi, Pána Boha nasseho nade wsseckno milowati, jeho swatým slowem w též konfesi české obsaženém se říditi, w lásce a milowání křesťanském spolu zůstáwati, sobě wespolek we wssem dobrém nápomocni býti, a sebe ochraňowati chceme a máme. Co se pak dosazowání do konsistoře

kněžstwa a swěcení jeho dotýče, takto jsme se společně o to mezi sebou snesli a namluwili, že máme wywoliti a wybrati z kněžstwa našeho podobojí muže pobožného, učeného, hodného, obcowání šlechetného a žiwota příkladného za administratora, k němuž jiných pět kněží též podobojí, za konsistoriány přidati, a k tomu z kněží, kteříž z Jednoty Bratrské jmenowáni byli, jednoho za staršího, kterýž hned po administratorowi swé místo míti má, a k tomu jiné dwa kněží z téhož kněžstwa, a od téhož kněžstwa wolené, dosaditi, a týž administrator s těmiž wšemi kněžími, i také spolu se třemi osobami z professorůw akademie Pražské, kteříž do té konsistoře dosazeni budou, mají společně w konsistoři Pražské sedati, soudy o manželstwí, a jiné duchowní wěci také společně konati, jakž potomně jim na to jistá instrukce, wedlé čeho se říditi a sprawowati powinni budou, wydána býti má: wšak co se swěcení kněžstwa dotýče, o tom tento řád zachowán býti má, aby administrator sám spolu se swým kněžstwem do též konsistoře dosazeným, mládence a osoby ty, kteříby od kolatorů swých ze wšech stawůw powoláni a k tomu spůsobni byli, wedlé též konfese české od Jeho Milosti Císařské nám potwrzené examinowal (zkoušel), na učení i obcowání jejich se wyptáwal, a ty kteřížby ku spráwě a řádu téhož administratora příslušeli, na kněžstwí swětil, a na ně ruce wzkládal, na kteréž také i týž Starší ruce wzkládati má, a kdožby toho ze wšech stawůw králowstwí české-

ho na témž administratorowi a jeho kněžstwu požádal, aby jemu aneb jim kněže ze swého řádu a swěcení na kolaturu a faru jeho nebo jich dosadil, má to učiniti, w čemž jemu týž často psaný Starší žádné překážky činiti nemá. Týž pak administrator žádnému ze wšech tří stawůw králowstwí českého na jich kolatury, bez wůle a wědomí jich, žádného kněže dosazowati a zase wyzdwihowati, a w jich kněžstwu, kteréby kdo na swých kolaturách měl, neb budoucně míti chtěl, žádné překážky činiti nemá. Naproti tomu také týž Starší kněžstwo, kteříž se z Jednoty Bratrské jmenowali, s jiným swým kněžstwem má ty osoby w řádu a w straně jich, kteřížby se na kněžstwo oddáwali, a k tomu od nich za hodné a spůsobné uznáni byli, že se učení toho w též konfessi české obsaženého drží, a přidržeti stále chtějí, examinowati, a je spůsobem a řádem mezi nimi zwyklým na kněžstwí ordinowati a poswěcowati, ruce na ně i týž swrchu psaný administrator wzkládati má. Takowé pak kněžstwo swěcení swého týž Starší s radou kněžstwa swého na fary a kolatury, kdožby ho za to požádal, aneb oni toho potřebu mezi posluchači uznali, dosazowati má, w čemž jemu tolikéž týž administrator, a tak oba sobě, aneb jeden druhým žádné překážky činiti nemá a nemají nižádným spůsobem, ale každý při swých řádech a ceremoniích i spůsobech zůstáwati, a ku swatému sebe milowání w lásce a swornosti mezi sebou přebýwání sobě společně podlé powinnosti, kteráž jim na to wydána býti má,

slaužiti mají, jakožto ti, kteříž se k jedné wíře a konfesí české od Jeho Milosti Císařské nám majestátem potwrzené, přiznáwají a w tom sjednocení jsou.'

Toto porownání a společné konsistoře zřízení, jak wíše sepsáno, bylo stawům protestantským, luteranským i Bratrským, na staroměstské radnici shromážděným, dne 22. Augusta čili srpna od direktorů přečteno s dotázkou, oblibují-li sobě to wssickni tři stawowé a wsseckа obec? a chtějí-li tu co pooprawiti? I nalezla se jedna osoba (pan Jan ze Sezimowa Dusstí), kteréž se to spolčení duchowenstwa luteranského s Bratrským duchowenstwem nelíbilo: prawíc, že tím konsistoř bude dwojitá: a chtějíc, aby mezi wssemi jeden řád a ceremonie byly. Ale wssickni, předně direktoři, potom stawowé a wssecka obec nejednou, ale několikráte hlasy swými mocně se ohlassowali, že jest to prý tak dobře pro wzdělání církwe Boží we swornosti a lásce sepsáno, a že není co oprawowati, nýbrž Pánu Bohu zač děkowati a žádati, aby to stálé a pewné bylo. A když pan Jan Dusstécký potáhna po sobě jiné tři z pánů, dne 28. Septembra čili září mezi pány stawy sjednocené se nepostawili, a oznámeno bylo, že w domě Páně pospolu jsou, a jinou jakousi konsistoře formu spisují, wyslali stawowé z prostředku swého pana Karla z Wartenberka, pana Litwína z Říčan, pana Jiříka Gerštorfa, pana Matiásse Zampacha, pana Walentiňa Kochana, pana Adama Wopichu, aby oněm

čtyrem pánům wyřidili, že stawowé sjednocení s podiwením doslýchají, kterak tři neb čtyry osoby směji se o to pokusiti, aby to, co jsou předesslé s jinými společně zawřeli, nyní napravowati chtěli, že k tomu páni stawowé nedopustí: a protož aby mezi ně přissli. Ale pan Dusstěcký omluwil se nemocí řka, že už z neděle z lůžka nescházi, a jiní jiným: toliko pan Racek starssí ze Wchynic a na Teplici přissel. A tu wssickni tři páni stawowé nesmírně sobě to skrze pana Přecha z Hodějowa, řečníka swého, stěžowali proti těm, kteřížby to sjednocení mezi duchowenstwem jejich a duchowenstwem Bratrským stalé russiti, neb w něm co oprawowati chtěli. A protož welikými hlasy (po promluwení pana z Hodějowa) jeden před druhého žádali, aby se to porownání po druhé četlo, a aby se k němu každý zwlásstě přimlouwal. Což se i stalo. I přiznáwali se wssickni do jednoho k tomu porownání, a hlasy welikými mluwili, aby zlořečený a proklatý, a nepřítel Boží Církwe a wlasti byl, kdoby to russiti chtěl, napomínajíce jedni druhých, aby se i podepsali: což se ode wssech stalo. Potom dne 3. Oktobra čili října (když se už duchowenstwo protestantské, české i německé, z celého králowstwí do Prahy obeslané bylo sesslo), opět w plném wssech tří stawů shromáždění tentýž spis a snessení o konsistoři společné čteno bylo, jako i naproti tomu sepsání od pana Dusstěckého a od těch, kteří s ním drželi, učiněné, we kterémž se zwlásstnosti Bratrůw, jejich řády, swěcení a bohoslužby neuznáwaly, aniž se jim

práwo přikikalo, při každé obci kostel sobě dle libosti wystawěti. A tu opět jednomyslně wssickni prwé to porownání schwálili, druhé zawrhli, a kteříž nejprwé podepsáni nebyli, podpisowali se nyní: kromě ještě pana Dusstěckého a pana hraběte Šlika, z nichž jeden i druhý omluwu swou činil. Pan hrabě řekl: že toho z nelibosti k Jednotě Bratrské nečiní, wěda, žeby jim před Bohem i přede wssím swětem křiwda byla, kdyby s jinými podobojí posawád wěrně, jako w nějaké rozkossné zahradě kopáním a sstěpowáním pracowawsse, nyní, když prý ta zahrada užitek nésti má, toho účastni býti neměli; awssak že má swé příčiny proč podepsati nemůže. Nic méně wssak na třetí den potom ssestého Oktobra podepsal ska: že prý dílu Božímu, kteréž w jednoswornosti wssech stawů widěl, a sstastnému té wěci k cíli docházení překážeti nechce. A wedlé něho i jiní, kteříž tomu porownání prwé odporowali, podpisowali. „A tak tuto", dokládají Bratři we swém „Ohlássení na spis proti Jednotě Bratrské od Samuele Martinia" (str. 54), Pán Bůh přepěkné spojení z milosti swé učiniti ráčil. I radowali se pánowé protestantští skouce: že porownáním takowým mezi oběma, ewangelíky a Bratřími, rozwržena zeď, která sskodliwě běžící kyselosti a nenáwisti působila a umožněno prý, aby wssickni byli jedna dusse a jedno srdce. Podobné ujisstowání, jak už dříwe podotčeno, dáno i císaři Rudolfowi, že už nyní wssickni (Luteráni a Bratři) jsou za jedno. Ku kterýmžto slowum Samuel

Martin, horliwý luteran a nepřítel Bratrům, učinil poznámku tka: „Pěkně jsme za jedno, až každý wlas různo se ježí." (Str. 185. spisu jeho: „Obrana.")

Už dne 3. Oktobra 1609, když w koleji Karlowské we schůzce protestantského duchowenstwa obojího jazyka čtena byla konfese česká w českém i německém jazyku, powstal odpor se strany německých kazatelů, jenž obdržewše každý jeden německý exemplář dotčené konfese wyzwáni byli, aby, pokudžby se komu co w ní nepřípadného prawdě widělo, uctiwě oznámili. Kazatelowé němečtí u přítomnosti direktorůw ozwali se, že oni ke konfesi české přihlásiti se nemohou, pokudžby ona na odpor konfesi Augsburské byla, kterouž oni prý jedině za učení prawé mají. Na jejich řeč odpowěděl we jménu stawůw pan Racek starší ze Wchynic, že konfese česká podstatně prý s Augsburskou se srownáwá a toto ubezpečení několikráte opakowal, na čemž kazatelowé dotčení poněkud přestali.

§. 59. Příprawa k wolení administratora a ostatních členů konsistoře protestantské. Nákres zařízení konsistoře a služeb Božích.

Den šestý měsíce Oktobra čili října byl určen k wolbě administratora. Za tou příčinou shromáždilo se duchowenstwo protestantské w koleji Karlowě, kde skříně dobře uzawřená byla uchystána, aby každý wolič do ní swůj

hlas na cedulce napsaný wložiti mohl. Odtud měla skříně ta na radnici zanešena býti.

Wyhradili pak sobě stawowé práwo, ze tří čekanců, jež by jim wolíči pro administratorstwí nawrhli, jednoho dle libosti wywoliti. Dále aby nowý administrator proti wypracowanému nákresu porownání a služeb Božích něco namítati se neodwážil: byl nákres dotčený opět weškerému sboru duchowenskému čten a když wšickni jednohlasně jej schwálili, zawěno teprwa: „Přijď Duchu swatý!“ Mluwčím stawowským, jenž shromážděné duchowenstwo nekatolické ku takowému porownání pohnul, byl pan Wáclaw z Roupowa.

Nákres často spomenutý složen ze dwou hlawních částí, z nichžto prwá na zařízení konsistoře, druhá na uspořádání služeb Božích se wztahowala. Administratorowi a konsistoři uloženo, nad čistotou učení bdíti a onomu (administratorowi) předepsán i způsob, jakým čekance stawu duchowního wyswěcowati a s přiswědčením kollatorowým na fary posílati má. Nebo takto zní prwý a druhý článek nákresu: „1. Předně administrator a celá konsistoř powinni budou učení čistého a křesťanského, wedlé zákona Božího a konfesí české z písem swatých wzaté se přidržeti. 2. Konsistoř má moc, kněží (rozuměj: kazatele) ordinowati a swětiti, synody aneb shromáždění církewní duchowenstwa w čas potřeby s powolením panů defensorů míwati, a o wěci obecné na nich práci wésti.“ Pro dozorstwí na menší okresy nařízena wolba děkanů, kteřížby we wětších městech sídlili.

Z duchowenstwa okresního pak měla se pro děkana jakási menssí konsistoř utwořiti, jížtoby přináleželo, dle zwlásstně wyměřených prawidel w záležitostech náboženských se říditi. Každoročně měla konsistoř wssecky dekanaty wisitowati. Aby pak obec s církewní správou w užssím byla spojení, nařízeno wolení čtyr swětských osob, kteréžby pode jmenem „kuratorů" jemu co rada po boku stály. Kuratory konsistorními byli stawowssti defensorowé sami. Proto w článku 12. wyřčeno: „Administrator a konsistoř panů defensorů w těžkých wěcech, w nichžby jejich rady a pomoci potřebowali, dotazowati se mají, a společně takowé těžké rozepře k místu a konci wésti." Konsistoř rozhodowala we wssech rozepřích manželských. Protož praweno w 13. článku: „Konsistoř má moc rozepře strany manželstwa wyslýchati a mezi stranami rozeznáwati." Zámluwám k manželstwí čili zasnoubení přičítána platnost, sňatky manželské pokrewních w pokolení wzhůru wstupujícím i dolů sestupujícím a w pokolení pobočném až do čtwrtého stupně zapowězeny. Hádky wěronáučné měly rozsudkem konsistoře a přiwolaného rektora uniwersity urownány býti. Co nejwyšší stolice úřední měla rozhodowati wsseobecná synoda anebo defensorowé. Konsistoř měla též dozor na wssechny knihy, které we směru protestantům protiwném psány byly, jakož i na wesskero podřízené duchowenstwo a jeho obcowání. Sirotky a wdowy po zemřelých kazatelích nesměl žádný pán w porobu uwáděti a konsistoři naporučeno práw jejich

hájiti. Protož dí se w článku 19.: Konsistoř spolu s pány defensory pečowati má o wdowy a sirotky po správcích církewních řádně sňaté a zplozené pozůstalé, i o kšafty a jmění jim náležející, aby w tom wdowy kazatelůw ani dítky jejich žádné křiwdy netrpěly.[4] Mimo to ustanoweno, aby se jim pro oblewení trpkého stawu půlroční důchody fary ponechaly. Starým ochurawělým kazatelům dowoleno přidružiti si pomocníka, kterýby je w bohoslužebných wýkonech zastupowal, awšak spolu powinni byli, sami pomocníka toho wydržowati, lečby příliš skrowné důchody tomu bránily. — Každý duchowní zawázán, při swých wýkonech podlé agendy (knihy obřadné) se držeti, která co nejdříwe jim se dáti měla. Žádnému faráři nedowoleno, bez předchozího půlročního wypowědění swé místo opustiti, awšak i patron, chtěje kazatele z fary wybyti, dlužen byl příčiny toho u konsistoře udati.

Co se týče druhé části nákresu, kteráž se týkala bohoslužby, bylo pozorowati, že se stawowé co nejwíce luterskému obyčeji w Německu přiblížili. Nebo wšecka wáha kladena na kázaní a na zpěw; sloužení mše, říkání hodinek a použíwání katolických agend přísně se zakazowalo. Co roucho kostelní toliko rochetka podržena. Slawení wečeře Páně zařízeno práwě tak jako w Německu, přijímání maličkých, jež Rokycana a jeho stoupenci tak zarputile zastáwali, nyní zawrženo a zcela opominuto. Co poswátní dnowé mimo neděle slaweni: den narození Páně, welikonoce, letnice, swátek nejsw.

Trojice Boží, obřezání Páně, den tří králů, hromnice, obrácení sw. Pawla, zwěstowání Panny Marie, zelený čtwrtek, nanebewstoupení Páně a dnowé aposstolů. Co swátky, jichž sobě české králowstwí jen stěží dobylo, měly se slawiti: památka Husowa, rozeslání aposstolů a proměnění Ježísse Christa. Chtěl-li kdo o swátcích nějakého Swětce Božího po bohoslužbě pracowati, nemělo jemu w tom býti bráněno aniž za hřích počítáno. Při udělowání křestu a při rozdáwání wečeře Páně zawedena nejwětssí jednoduchost a prostota. Procesí, monstrance, pozdwihowání, zwonění při službách Božích, klekání na kolena a klanění-se leč při wyslowení jména Ježíš — wsse to mělo přestati a se odkliditi. — Takowý řád ustanowen pro luterany.

Bratří měli swůj zwlásstní řád a byli, jak už řečeno, při něm ponecháni. W čele wesskeré Jednoty, tak se wyličowali Bratři sami, stojí čtyři starssí čili seniorowé (latinským jmenem), kterým se někdy i titul biskupa dáwá. Swěřena pak spráwa celé Jednoty čtyrem a nikoli jednomu proto, „aby prý *) jeden od druhých, byla-liby potřeba, snáze pamatowán byl, a církewní práce lépe a spěssněji řízeny byly, jimž nikdy samowládce neodolal, aniž wždycky dobře skrze náměstky wěci řídiwá.“ Z těchto čtyr seniorů neb biskupů sídlí jeden

*) Wiz stránku 37. bratrského spisu: „Urozeného pana Jana Lasytského, sslachtice aneb zemana Polského, historie o půwodu a činech Bratří Českých kniha osmá — wydaná w Lessně Polském od Jana Amosa Komenského l. P. 1649.

w Polsku, druhý w Čechách, třetí a čtwrtý w Morawě, kde Bratři hojnější církwe mají. Těmto seniorům jest po boku rada mužů, nejméně dwanácti, kteroužto, s ohledem na širokou a odewřenou radu wšeho duchowenstwa na synodách, nazýwáme radou úzkou. Náčelnictwu tomu podřízeni jsou: kněží, jahnowé a akolutowé neb učedlníci. Wíce stupňůw hodnosti církewní Bratři nerozeznáwají."

„Každého seniora neb biskupa powinnost w následujících wěcech záleží: Předně, aby *) o wšecky sobě podřízené sbory otcowskou péči měl; a dáwaje na wšecko, odkudžby nějaké nebezpečenstwí pojíti mohlo, pozor, wýstrahami a moudrou radou tomu wstříc wycházeti učil. Druhé, powinnost jeho jest, co se kdy na synodě říditi má, uwažowati, i jiných zdání o wěcech naprawení potřebujících sbírati; pak synodu rozepsati, a tu na wšecken dobrý řád pozor dáwati; kázaními wšecky přítomné, oč kdy potřebí, oswěcowati; propositi (náwrhy) ku společnému uwážení podáwati; zdání a soudy wšechněch rozwažowati a zawírati; snešení pak takowá společná do paměti (pamětné knihy) poznamenáwati dáti. Dále při wisitacích má (senior) starších zborů aneb soudců wyptáwati se na učení pastýře jejich, nezačíná-li nějakých nowých smyslů uwoditi; a na žiwot, nedáwá-li nějakého w něčem pohoršení a zlého na sobě příkladu. Což najde-li se, trestati a přetrhowati moc má."

*) Wiz tamtéž str. 39 a n.

„Kněžím (Bratrským) poroučí se, aby swěřené sobě učili w nenáwisti míti hříchy, dopuštěných win prominutí u Krysta hledati, pobožným žiwotem Bohu se líbiti, wědomě nikdy nehřešiti, wšecko w lásce a swědomí dobrém činiti, pozor dáwajíce, jakožto prozřetelní w domu Božím šafáři, jaké kdo před obličejem Božím a lidským obcowání wede, a čeho ke swému w dobrém wzdělání potřebuje. Též, aby kázaní swá, i jiná k lidu promlouwání, hleděli ne z lidských učení močidel, ale ze studnic písem swatých bráti, pilné slowa Božího posluchače milowati, a jiné k témuž wésti, napomínati, wzbuzowati; samy toliko ty, kteříž jméno křesťanstwí swého prawdou žiwota ctného ozdobují, ke stolu Páně připouštějíce. Každého také z posluchačů příbytek jistým časem nawštěwowati, a jest-li každý dům církwičkou Boží, totiž, konají-li rodičowé s dítkami, a hospodářowé s čeládkami swými, ráno i wečer, před jídlem a po jídle, modlitby a chwály swaté, dohlídati."

„Jáhnům se swěřuje, slowo Boží we shromáždění kázati, pastýři swému w posluhowání wečeře Páně kalichem, jestli potřeba, pomáhati, dítky, poručí-li on, křtíti; odrostlé pak počátkům náboženstwí a katechismu wyučowati, mládence řemeslnické a towaryše každou neděli po nešpoře w prawení kázaní wyslýchati; a jim, kde co potřebí, wyswětlowati; i powinnosti jejich (jak se ke swým rodičům a hospodářům míti, i w šatech, jídle, pití, spaní, prácech, mluwení neb mlčení chowati mají) přeči-

tati. Wysíláni býwajíce do wsi někam kázati (na míli, dwě i wíc někdy) s přidaným sobě akolutem neb pacholetem, jdou pěšky; ale býwají prwé od předloženého (představeného) swého, co tam těm posluchačům kázati strojí, wytazowáni, i potřeba-li, k čemu obzwláštně směřowati mají, poučowáni."

Z mládenečků, kteréž starší a správcowé jednotliwých obcí Bratrských při sobě wychowáwají, „býwají" nadanější, když zkušeni jsou, „prwním církewního powolání stupněm, akolutstwím (aneb učedlnictwím) poctěni, a to zjewně na synodě, přijímajíce někdy, z jiných příčin, jiná přijmí. — Swěřuje se pak učedlníkům, když sami prospějí, cwičení mládeže w katechismu; napomínání doma k modlitbám, aby Božích wěcí do úst bráti zwykali; až pak i do promlouwání k lidu pomaličku se zawozují.

Mimo církewní wrchnost mají Bratři též starší politické neb soudce zborů. Tito „wybírají se z posluchačů oswícenějších (ze stawu wyššího i prostého), aby starším církewním nad řádem stráže držeti pomáhali. — Protož powinni jsou, napřed sebe a swé domácí tak sprawowati, aby z nich jiní prawé pobožnosti a ctného chowání žiwý příklad míti mohli. Wedlé toho přední péči mají o správce (duchowního) ku hájení jeho dobré powěsti, slýchal-liby kdo; nawštěwují též jeho dům tytýž, a šetří, co se děje, a potřeba-li čeho; posluchačů ku wděčnosti správcům swým napomínají; a aby wšickni pobožně, sprawedliwě a

střízliwě žiwot wedli, pozorují. Widí-li, že se kteří na cestu swěta ſſirokou wychylují, napomínají hned; nenapravující tresci; zpurné ku správci (duchownímu) odnáſſejí; summou, aby pohorſſení jaká nepodcházela, pozor dáwají. — Mají též swobodu posluchače w domích jejich nawſſtěwowati, a jak se manželé mezi sebou, dítky, čeládka chowají; není-li něco pohorſſliwého při někom, míwají-li modlitby společné ráno i večer, a co wíc potřebí, pozor dáwati. Též wandrowním towaryſſům, když přicházejí, a se opowídají, k jednomyslným mistrům dopomáhati; mladých mistrů, aneb sic hospodářů, k náležitému se do žiwnosti wprawení radou neopouſſtěti; jako i jiných poučení potřebujících, třebas kdyby kdo w dluhy jíti počínal, nežby dále zabředl. Powinni také, chudé we ſſpitáli, a jiné nuzné, i wdowy a sirotky na paměti míti a jim z almužen, jak možnost stačuje, udíleti. — Hospodáře w nemoci nawſſtěwowati, potěſſowati, k činění časné pořízení a opatření skrze to manželky, dítek, přátel a příbuzných (bez zapomínání i na dům Boží a chudé) až i ku splacení dluhů (mohou-li jeſſtě před smrtí) a předcházení wſſech spletků, napomínati. Mají-li aneb měli-li pod swým opatrowáním jaké sirotky, aby jim křiwdy nečinili, prosí; až pak i správce (duchowního), aby umírajícím wečeři Páně posloužil, žádají. — Na swadebních weselích bývají přítomni, aby na počestnost při wſſem pozor dáwali, zbytečnostem a marnostem bránili, a k rozejítise při mírné weselosti (bez ožralstwí) sloužili.

— Jejich také powinnost jest, nedorozumění mezi bratřími wzniklá pokojiti, a mohou-li wyzdwihnouti; pakli na jejich soudu strany nepřestáwají, a ke swětskému soudu chtějí, napomínati, aby tak swé wěci wésti hleděli, aby odtud církwi pohoršení nepošlo; odpouštějíce raději sobě wespolek křiwdy příkladem Krystowým.'

Co se týče synod, prawí se w dotčené knize Bratrské: „Jana Lasytského historie o půwodu a činech Bratří Českých" (str. 94)*): „Dwoje sněmy aneb synody držíwají Bratří; jedny duchowních s politickými, druhé samých duchowních. Onyno držeti nečasto přichází, we wětších toliko a celé jednoty se dotýkajících wěcech, podlé snešení-se na to wšech seniorů s nejpřednějšími pány a patrony; tyto může každý senior w prowincii swé, třeba každý rok, swolati s radou starších kollegů (soudruhů) swých. Trwá pak synodní shromáždění, kteréž se w domě Bratrském hned při zboru (chrámu) drží, tři neb čtyry dny, někdy i týden, když wětší práce jsou; a každý den (jest) nejprw kázaní o powinnostech sluh Krystowých; potom práce jiné, buď o wěcech přítomných opatření; aneb budoucích, rady potřebujících; aneb w příčině pominulých nějakých omylů naprawení se konají; wznikla-li mezi některými nedorozumění, w mír uwodí; hříšníci se (wyloučením

*) P. Dr. Anton Gindely, jehož wýborné historie českých Bratří německy sepsané jsme nejwíce použili, uwádí we swém druhém spisu o českém majestátném listě od r. 1609 na str. 154 trojí druh synod Bratrských, jeneralních, prowincialních a okresních.

třeba, i kněžstwí odjetím, což wssak řídko bý-
wá) tresci, aneb zase kajicí se přijímají; wyni-
kajícímu odkudkoli zlému wstříc se jde; nowí
služebníci se řídí; wssickni w powinnostech swých
se obnowují; a po wykonání wsseho, i společ-
ným swatým duchowním hodowáním swazku
lásky obnowení, synoda se rozpoussti. Cokoli
pak kdy na synodě společně zawřino býwá,
toho k ostříhání tak wssickni zawázáni jsou, že
měniti něčeho žádnému jednomu samému, ani
z těch předních čtyr starssích, wolno není; leč-
by powolení celé rady k tomu přistoupilo; ný-
brž we wěcech wětssích ani rada sama, bez
wědomí celého kněžstwa, nic měniti moci
nemá."

„Lid Jednoty na čtyry třídy rozdě-
len: počátečních, prospiwajících, k dokonalosti
se nesoucích, a padlých." K těmto posledním
počítají se ti, „kteříž pro nějaký těžký wýstu-
pek od těla Cirkwe odťati jsou. K nimž při-
čítají ty, kteříž bradu swého swědomí mdle
ostříhajíce, pokussitelí k sobě přístup dáwají a
jméno křesťanstwí swého sspatně skutkem ozdo-
bují. Těmto se o nawrácení k Bohu, skrze
něž by zase účastni Krysta (jako žiwí jeho ou-
dowé) učiněni býti mohli, mluwí, místo pak
w chrámě nižssí a poslednějssí dáwá, aby i tak
k upamatowání se a hříchů swých poznání a
želení příčinu majíce, napotom se opatrněji
míti a ku přemahání zlého udatnějssími býti
hleděli. Jakož pak býwá to, že takowí poko-
rou twáře swé, a odprossením církwe, i jinými
zewnitř znameními prawou srdce skroussenost a

nad hříchy bolest, i k nim nelibost, a tak pokání prawé pronášejíce, zase přijati býwají."

Domy Bratrské jen w bohatších obcích založené slouží netoliko správcům duchowním wešpkrze ženatým, nýbrž i četným žákům za obydlí; nebo tito býwají zde w řemeslech a uměních cwičeni a spůsobilejší z nich posílají se k úplnému wzdělání na uniwersitu." Tak prawili Bratří w popisu swých řádů a líčili dále, jaký krásný pořádek w domě Bratrském panuje a jak se zde přeutěšeně práce s modlitbou wystřídá.

Co do služeb Božích, pozorowati, že mnohem slawněji u nich nežli u Luteranů wykonáwány, jmenowitě křest a uwozowání w staw duchowní. Wedlé neděl skoro tytéž swátky slawíwány jako u luteranů. „Slawíme", dí Amos Komenius we swé stručné historii Českých Bratrů (str. 41 *] II. odděl.), „mimo neděle w jisté dni památku nejpřednějších skutků Christowých: totiž jeho narození, smrti, wzkříšení, nanebewstoupení, seslání Ducha sw., obřezání, zjewení, proměnění. Tolikéž dny apoštolůw a několika mučedlníkůw; ale tyto poslední dny s křesťanskou swobodou, takže po kázaní a modlitbách jako w ostatních dnech opět wšickni ku práci se ubírají."

„W neděli a o jiných swatých dnech

*) Knížka ta latinsky psaná a w Hali 1702 wydaná pojednáwá nejprwé o historii Českých Bratrů, pak podáwá nárys řádu a kázně Bratrské. Nadhlawí její jest: Jo. Amos Comenii Historia Fratrum Bohemorum, eorum ordo et disciplina ecclesiastica.

scházi se čtyrykráte lid ku poslouchání slowa Božího, dwakráte před polednem, a dwakráte po poledni. Na prwním kázaní rozbírají se texty z proroků wybrané; na druhém (které hrubým nazýwáme) texty z ewangelia; w kázaní popoledním texty ze spisů apoštolských; na wečerním čte se pořádně písmo swaté a připojují se úwahy ku ponaučení. Za času letního (od welkonoci) přidáwá se páté kázaní o polednách, a tu se shromažduje mládež, k jejímužto prospěchu křesťanské cwičení w nejprostějšší mluwě se drží s připojeným wyptáwáním jednotliwých. Dostawují wšak se i rodičowé a jiní, jednak aby pokrmem občerstwení Boha chwálili, jednak aby wyučowání dítek a čeládky swé přítomni byli.“

„Tímto pak spůsobem poswátné schůzky se wykonáwají. Jak mile lid shromážděn, zapěje se chwála neb swatá píseň (při hrubém kázaní a po polednách i žalm): pak kazatel pomodliw se buď sám neb s lidem čte text a rozbírá jej wežby ohled maje na článek wíry, o kterém w tom týhodni se pojednáwati má. Nebo wšecky články wíry u nás na jednotliwé neděle tak jsou pro wýklad rozděleny, aby každého roku wšecky se probraly; při čemž kazateli wolno ponaučení časům a osobám přiměřená učiniti. Toliko pro uwarowání wšelikého nudění posluchačů powažuje se co zákon, aby řeč nebyla příliš dlouhá. Protož ranní kázaní se zpěwem jakož i popolední nemá déle než hodinu trwati. Pro hrubé kázaní k wykládání ewangelia powolena hodina, na po-

lední a wečerní jen půl hod ny. Po každém kázaní následuje modlení, požehnání, zpěw."

Po dokončení kázaní poledního a popoledního zůstáwají w kostele jinochowé a děwčata dospělejssí a bývají wytazowáni (onino od kazatele a jednoho pomocného duchowníka, tyto — díwky — od starssích sester), jak pozornými na kázaní se toho dne oswědčili a co sobě z něho zapamatowali. W čas postní, we středu a w pátek, držíwají se i wečerní schůzky, kde zwlásstě mládeži tajemstwí wykoupení s pilností se na srdce klade."

„Obyčejně se u Bratří čtyrykrát w roce wečeří Páně přisluhuje, w slawnosti totiž wýroční (narození Christowa, wzkříssení a Ducha sw. seslání) a na podzim, když Bohu za úrody polní děkowati dlužno. Někdy také w čas masopustní, když tělesní křesťané nejwíc na rozpustilost se wydáwají, Bratří swojincě tímto jich ke Christu ukřižowanému obrácením od swěta odwracejí."

„Také před každým wečeře Páně užíwáním Bratři spráwcům swým duchowním se weřejně zpowídají." K účelu tomu dwa neb tři týdně dříwe přijímání se ohlásí, a wssickni ke zpytowání swědomí ponapomenuti býwají, pak každý hospodář se swými domácími w den a w hodinu určitou ke zpráwci duchownímu se dostawí a wytazowán býwá, jak plnil swé powinnosti? Podobné otázky podáwají se i na mládež, hospodyně a wdowy.

Bratři jedině křest a wečeři Páně za swátosti uznáwají „wěříce, že Pán to dwé toliko

za dwě pečeti, kterýmižby hříchu odpuštění wěřícím se zaručowalo, swým pozůstawil." W tom tedy se Bratří úplně s luterany srownáwali.

„Co do kázně církewní, rozeznáwáme tři stupně: 1) ponapomenutí neb kárání tajné, 2) kárání a zahanbení weřejné, 3) wyloučení úplné z církwe."

Takowý byl nákres řádů a obyčejů w obcích Bratrských. Nelze nepozorowati, že cokoli w něm dobrého, krásného a prawdiwého, wzato bylo ze staré Církwe katolické, která co prawá naše matka duchowní nejwětší chowá hojnost prostředků k wychowání a mrawnému zdokonalení člowěka. Wšecka čest, která Bratrům přísluší, záleží w tom, že mrawních prostředků z Církwe katolické wzatých upřímně se chápali a obzwláštně poctiwosti, cudnosti, pracowitosti a střídmosti pilni byli. Cnosti tyto: poctiwost, stydliwost, čistota, střídmost a pracowitost buďtež i nám katolickým Čechoslowanům zamilowané cnosti, abychom se hodnými ukázali potomky býti swých předků, kteří ač bloudili u wíře, přece co do mrawnosti, wynikali wůbec chwálenou poctiwostí, pracowitostí, pobožností, zlášťě pak čistotou a střídmostí, takže w tomto ohledu wšecky ostatní protestanty zastiňowali. Swrchowaná wěru to hanba pro českoslowanského katolíka, jestliže zapomínaje na swaté učení Církwe swé je smilník aneb opilec, jméno swého národa klamem, šalbou a nepoctiwostí hyzdí, peníze se lehkomyslně dluží a neplatí, w šenkownách popíjí,

hejří a utrácí, w zahálce jsa po krčmách chodí a frejůw hledí nekrotě swé bujné tělo, anobrž wssecku uzdu mu pousstěje. Jak nebezpečná jest takowáto lehkomyslnost a hýřiwost už pro časný blahobyt, zwlásstě w takowém čase, kdy žiwnostenská swoboda a wolný průmysl panuje, při kterém jen střídmý a pilný s wybroussenýmrozumem a železnou wytrwalostí palmu wítězstwí uchwátí, každý pak líný a bujný konečně podlehnouti a s holí žebráckou se zasnoubiti musí. Protož, abysi wítězil, milý národe českoslowanský, a nestal se podnožím jiného schytralého, přičinliwého a střídmého národa, nedej se od porussených náružiwostí swozowati, alebrž nad smysly swými panuj, tělo duchu pracemi ustawičnými podmaňuj, zahálky utíkej, w jídle, pití, snu a jiných pohodlích míry sseti, slowo Boží rád čti a slyš, Christu a Církwi jeho zůstáwej wěren, času od práce hmotné prázného ke čtení užitečných kněh užíwej, a wychýlil li's se z cesty bázně Boží, hned se zase na ni nawracuj a w běhu prawé, bohumilé pobožnosti tím snažněji dále kráčej. Pamatuj na zlatá přísloví: Střež se zahálky. Zahálka wsseho hříchu počátek. Stojatá woda zesmradí se. Pročež Boha wzýwej a ruku přikládej. Kdo neseje, ten neweje. Přijde čas, že se zeptá zima, co jsi dělal w letě. Kdo chce jádro jísti, musí nejprw skořepinu rozlousstiti. Žádný bez práce nejí koláče a pečený holub nikomu do úst neletí. Nestůj o cizí. Cokoli býwá zle nashromážděno, toho neužije třetí koleno. Jak přijde tak odejde. — Oka

střez. Pospolu ty wěci chodí, dým za plamenem, hřích za nestoudným pohledem. Smilstwo jako louže: neodteče ale wyschne. — Miluj poctiwost. Sprawedliwá ruka celý swět projde a ossemetná hanby dojde. W obchodu-li o prawdu dbáš, wíce wyděláš.

Ostatně netřeba tobě co katolíkowi zasmussilý žiwot wésti, jak na Bratřích pozorowati bylo, kteří wessteré hry a tance i při swadbě zapowídali; nebok Církew katolická není přítelkyně zasmussilosti, alebrž miluje a odporoučí radostiwost mysli, ježto dobře nahlíží, že přílissná přísnost sskodí a na dlouho se udržeti nemůže, ano přečasto práwě w protiwu, totiž w bezuzdnost a rozpustilost přeskakuje. Pročež Církew katolická se drží zlatého přísloví: Wsseho s míry.

§. 60. Wolba administratora a ostatních členů konsistoře protestantské.

Pan Wáclaw z Roupowa nawrátiw se na radnici, podal zpráwu o tom, jak se mu podařilo wessfero duchowenstwo nekatolické w koleji Karlowské shromážděné ku schwálení wýsse uwedeného nákresu o zařízení konsistoře a služeb Božích přiwesti. Na to nawrhowal p. Budowec, aby se hlasy na cedulkách psané četly a k wolbě administratora aby se už přikročilo. Spolu chtěl tomu, aby těch pět, kteříby po prwém nejwíce hlasů měli, za přísedící konsistoriany wywoleni byli. I stalo se podlé

jeho náwrhu. Wzati jsou hlasowé a widěti bylo, že jich nejwíce padlo na faráře Týnského, Eliásse Súda ze Semanína, pak na Wáclawa Stefanida Thermenského, arciděkana Kutnohorského; dále na Matěje Romenecia, děkana Německo-Brodského, na Jiříka Hanusse, faráře Malostranského; Jiříka Tesáka, děkana z Kouřimi a Adama Klemensa z Plzně, faráře we Wraném.

Když takto od kazatelů luteranských na konsistoriány (členy konsistoře) hlasowé wzati byli a nejwjce hlasů po Eliássowi Šudowi padlo na kazatele Wáclawa Stefanida, arciděkana Horského, ozwal se pan Kasspar Kaplíř, horliwý luteran, že ten a někteří jiní, na něž hlasowé jdou, nemohou a nemají w konsistoři býti, poněwadž wůbec známo, že dle wíry swé kalwinistowé jsou. Ale proti němu skoro wssickni stawowé mluwili prawíce, že musí podlé snessení býti, aby zůstali ti, na které los přissel: jmena pak ta potupná (kalwinistůw) že podlé společného snessení wyzdwižena býti mají. Přes to wsse přece pan Kaplíř a čtyři jiní wždy tomu chtěli, aby děkan Horský, známý kalwinista a někteří jiní téhož smýssleni do konsistoře nebyli dosazowáni, než které on na to místo jmenowal. Ale nemohl wssí wýmluwností swou při panech stawích nic obdržeti: nebo wyjma ssest wssickni ozýwali se, i stawowé wyšssí, i wssecka města králowská, aby podlé hlasů zůstalo, nebo prý to za jisté Boží řízení držáno býti má.

A tak wyhlásseni jsou hned tu na rad-

nici konsistoriáni swým pořádkem. Současně byli co zástupcowé Bratrů w konsistoři Matěj Cyrus, Jan Cyrill a Jan Korwinus (Hawránek) prohlášeni. Cyrowi podle dříwe nž ustanoweného pořádku wykázáno prwé místo po Sudowi, Cyrill a Korwin měli po ostatních členech w konsistoři zasedati. — Z radnice šli páni stawowé do koleje mezi duchowenstwo protestantské a tam po řeči pana Theobalda Swihowského skrze Frühweina wyhlášené osoby wystupowaly; jimž pak direktorowé na místě wšech stawů prawic podáwajíce Božího požehnání žádali; načež wšickni w slawném průwodu, obklopeni nesmírnými dawy lidstwa, při zwonění na wšech farách podobojí do kostela před Týnem se ubírali. Zde arciděkan Horský činil kázaní na slowa z ewangelia neděle pominulé wzatá: že „Bůh nawštíwil lid swůj“, a kázal prý tak horliwě a nadšeně, „že se wšemu shromáždění radost s pláčem mísila.“ (Ohlášení Bratrůw Lešenských str. 55) Ale pan Kašpar Kaplíř s pěti neb šesti rozhodnými luterany do kostela jíti nechtěl prawě, že nemůže kalwina poslouchati. Stawowé naproti tomu wšickni prý kázaní jeho welice sobě libowali prawíce, že poněwadž k české konfesi se přiznáwá, není kalwinem, ale dobrým křesťanem, ano že prý jej Bůh wzbudil, aby tak žiwé kázaní tomu welikému shromáždění učinil. Za kterýmž wšecko duchowenstwo protestantské welikým zwukem začalo Te Deum laudamus a po dokonání toho česky také „Tě Boha chwálíme“ ode wšeho lidu nekatolického zpíwáno.

Hned toho dne duchowníci protestantští jmena swá do knih konsistorianských podpisowali a tak k ostříhání ustanoweného řádu se zawazowali. Brzy potom začalo swěcení nowých duchowníků protestantských pod administratorem i seniorem stojících. Bratrům odewzdána kapla Betlemská, w nížto druhdy hřímal Hus proti Římu a zástupy na bezcestí swáděl. Zde jesstě před zawřením sněmu protestantských stawůw ordinowáni čili na úřad duchowní u Bratrů wyswěceni jsou: Jan Rosa, Eliáš Akoncius, Petr Céfas, Jan Brosius. Ordinowání to stalo se podlé porownání zjewně u přítomnosti defensorůw a konsistorianů, z nichžto Jiřík Hanuš místo nepřítomného tehdáž administratora na duchowníky ty wedlé seniora ruce wzkládal.

Toto oswědčení swornosti mezi Bratřími a luterany mnohým učencům nekatolickým nad míru se líbilo. Ze jména projewil radost swou nad tím ostrowtipný profesor akademie čili uniwersity Pražské Adam Zalužanský ze Zalužan.*) Čině řeč ku pánům stawům a napomínaje jich, aby po tak sstastném dosažení

*) Adam Zalužanský ze Zalužan, doktor w lečitelstwí, byl nejprwnějssím botanikem čili znalcem rostlin, jemuž wlastně wynalezení pohlawí rostlin a prwý náhled o jich rozplozowání děkowati máme, kterýžto wssak nález obyčejně Linnéowi (Swedu) se připisuje. Zalužauský psal 150 let před Linéem swou botanickou knihu: a) Methodus rei herbariae 1592 s přidaným náwoslowím českým. Tato kniha přissla mezi jinými českými do knihowny Upsalské we Swedích a tak Linéeowi do rukou, který nálezu Čecha Zalužanského bez udání půwodce použiw na něm zalpžil swou swětoznámou soustawu bylin a — swou nesmrtelnost. Dále psal Zalužanský b) řád apatykářský a c) cena a wyměření wssech lekařstwí.

swobody náboženské také k naprawení a obnowení akademie mysl obrátili, wychwalowal obšírně stálé porownání: prawě že takowá proměna a takowé mysli sjednocení skutek zřejmý Boží jest a ne rad a usilowání lidských účinek. A tu konfesi českou a Bratrskou we wssech článcích srownáwaje dowozowal, že prý obou jedna jest wíra, ačkoli řád a prowozowání wíry rozdílné. Chwálil ze jména, že strana podobojí (luteranská) strany Bratrské při jejím řádu zanecháwá a Bratry od náboženstwí jejich neutiskuje. I ukazowal, že netoliko ke sskodě církwi není, aby rozdílného řádu shromáždění byla, alebrž k dobrému jest; nebo prý každá strana po boku druhou majíc k následowání a pobožnému sebe rozněcowání we společné slawné práci, příčinu a podnět míti může. Za příklad toho připomínal, jak ze Sallustia (římského dějepisce) Římany a Kartaginenské, tak ze swatého Pawla pohany a židy w Církew uwedené, že jedni druhým horliwosti podnětem byli, při čemž toliko řečník ten nepozorowal, že weliký rozdíl mezi sjednocením prwých křesťanů a mezi sjednocením protestantůw českých: onino srownáwali se úplně u wíře, jednu toliko majíce náuku, an tito jen na oko k jedné konfesi se přiznáwajíce we skutku dwojí rozdílnou náuku měli. I twrdil profesor ten, že chce-li prý která církew wětssí chwálu a slowútnost míti w ewangelium, že musí toho nepotlačowáním jiných, ale wlastní swou cností hledati. Nalezunl-liby se pak kdo, dokládal dále, tak příkrý a twrdý, žeby wždy na plnějssí spojení třel,

nech se stane, wssak takowé, jakéžby obojím ku wzdělání bylo, jmenowitě, aby jedni od druhých wzali, co před druhými mají (jedni prý umění zewnitřního wíce: druzí řádu a cwičení wíce) a to spojíc z obojího dobrého učinit jedno." Patrně tu dotčený profesor na to bil, aby Bratři přijali náuku w konfesí české obsaženou, luteráni wssak aby od Bratrůw přijali zewnitřní řád a kázeň. Dokudby ale takowé sjednocení se nestalo, radil a napomínal, aby mezi tím we spojení tom, kterýmž už spojeni jsou, jednoswornně se ostříhali: proto že už nenáwistem a neswornostem místa nebude. Že tato poslední slowa se skutkem nenaplnila, hned nejbližssí doba ukázala.

§. 61. Wolba defensorůw.

Zbýwalo jesstě wolení defensorů čili obhájců, jichžto úkolem bylo, bdíti nad práwy stawů w konsistoři a na uniwersitě a je wssemožně zastáwati. Počet jejich určen na 24, a poněwadž woleni k tomu býwali direktorowé stawowssti. Mezi defensory těmito potkáwáme se se jmeny nám už známých pánů, jako Theobalda Swihowského z Risenberka, Wáclawa Wiléma z Roupowa, Wáclawa Budowce z Budowa a j. Nelze pochybowati, že jedna polowice sboru toho náležela Bratrům a druhá luteranům. W čelo defensorů postawen co direktor hrabě Slik, horliwý luteran.

Moc defensorům ode stawů nekatolických

swěřená zewrubně se wytýká w instrukci neb náwodu, jenž dříwe na sněmu čten a potwrzen byl. Na začátku jeho napomínají se defensorowé k pobožnému žiwotu, jelikož prý sami wešsleré zemi wzorem býti a její nejswětějši poklady obhajowati mají. Dále naporučeno jim, aby dwakráte za rok se w Praze scházeli, a dosáhne-li počet přítomných členů čísla 15., platné nálezy wynášeli. K wyřizowání běžných záležitostí powoleno jim ku pomoci míti jednoho adwokata a dwa předstawené kanceláře, owšsem muže to ponze wíry protestantské. Ježto uniwersita též odewzdána stawům nekatolickým a péče o ni hlawně defensorům swěřena: tedy těmto i jmenowání jednotliwých profesorů w moc dána. Tolikéž spráwa jmění wysokých šskol w jich ruce položena. Uděleno jim práwo, nejwyšší dozorstwí na konsistoř společnou prowozowati a nad jejím pořádkem bdíti, i samého administratora a kteréhokoli z přísedících konsistorianů sesaditi, pak-li by důležité příčiny toho wymáhaly. Umřel-li konsistorian, doplňowali počet nowým oudem od duchowenstwa woleným; byl-li jeden ze zástupcůw Jednoty Bratrské smrtí sešsel, oznámeno to Jednotě, aby sama nowého zástupce do společné konsistoře wolila. Tímto spůsobem nemíchali se ani Bratří do woleb luteranůw, ani tito do woleb Bratrůw. Scházel-li administrator w konsistoři, zaujímal místo jeho prozatím co předseda senior Bratrský, který wšsak nowě wolenému administratorowi hned zase místo prwní postoupil. Od nálezů konsistoře

bylo stranám wolno k defensorům se odwoláwati. Tito ale měli každoročně wšeobecné synody rozpisowati, a nadzmíněné sporné wěci úsudkem netoliko duchowních, nýbrž i laikůw přítomných rozhodowati. Souhlasil-li nález synody s nálezem konsistoře, pozbyla strana se odwoláwající posudného t. j. 15 kop grošů českých, jež každý takto k defensorům se táhnoucí složiti powinen byl. Naposledy jsou defensorowé zmocněni, aby při nějakém útisku náboženském z každého kraje w Čechách šest zástupců do Prahy powolali a společně s nimi i s nejwyššími úředníky a sudími zemskými wěc w uwážení wzali a ke králi se s ní odwoláwali. Ježto Čechy tenkráte na čtrnácte krajů rozděleny byly a 24 defensorů se počítalo, mohlo shromáždění takowé snadno na 100 osob zrůsti a takowou dowahu míti, že jen málo odewzdáwalo sněmu zemskému.

Zařízením defensorůw jakož i společnou konsistoří luteranůw a Bratrůw dokonána stawba protestantismu w Čechách a postawena i weliká politická moc proti katolíkům, i proti samému králi. Protož z tohoto porownání a sjednocení Bratrůw s luterany českými nesmírná byla radost w protestantském Německu, kteréž wůbec nad swobodou náboženskou Rudolfem nekatolíkům českým propůjčenou a nad walnými odtud wyplýwajícími pokroky protestantismu plésalo. Nebo takto wyprawují nekatoličtí spisowatelé čeští (Sam. Martin a Amos Komenský) o této radosti: „Když léta 1609 do Německých zemí ta wzácná nowina

přinessena byla, že císař Rudolf sjednoceným Čechům swobodné prowozowání „ewangelického“ náboženstwí pustil, bylo prý po wssem kurfirstwí Saském w církwech (protestantských) Pánu Bohu za to děkowáno a Te Deum laudamus zpíwáno. Kazatelowé pak lidu (protestantskému) radostně oznamowali, kterak w králowstwí českém nejmilejssí jejich w Christu bratří ewangeličtí, a Bratrská někdejssí Jednota *oprawdowě* se *sjednotili* a *sbratřili*: rozpomínajíce se prý bezpochyby tehdáž na tu welice pěknou předmluwu, kteráž jest w létu 1566 kancionálu německému Bratrskému připojena, w níž *Bratří Husa* *českým prorokem*, a *Lutera německým apossstolem* nazýwajíce, napomínají, aby náměstkowé (potomkowé) jejich wespolek se milowati, spolu zwlásstní obecenstwí míti, jedním srdcem té milosti wděčni býti, a potomkům swým milým jako znamenité dědictwí dochowati hleděli. K této zpráwě luteranského Samuele Martina dodáwá Amos Komenský, starssí Bratrůw: „Také nad tím w Čechách sjednocením a náboženstwí „ewangelického“ oswobozením, *falcké* (kalwínské) církwe, *Morawssti* a *Polssti* zborowé plésali a Boha chwálili, protože aby se spolu bratřím jejich podtržení jaké obmýsslelo, nerozuměli.“ (Ohlássení proti Martiniowi str. 69 a 70).

Ne bez příčiny dodáwá Amos Komenský, že i *Morawssti* zborowé Bratrůw i Lutheranůw nad tímto spojením se radowali; nebo protestanti z Morawy nebrali w tomto porow-

nání žádného účastenstwí, poněwadž Morawa měla tehdáž jiného zeměpána nežli Čechy, totiž Matiáše, bratra Rudolfowa, a protestanti Morawšstí už oné swobody náboženské požíwali, kteréž se protestantům česským teprwa majestátem Rudolfowým dostalo. Ačkoli pak Bratři na Morawě z dotčeného porownání w Čechách se radowali: přece k němu bezprostředně nepřistoupili a wezdy wíce ke Kalwinům nežli k luteranům hleděli; protož Amos Komenský i církwe falcké, kteréž kalwinské byly, při plesání nad oním porownáním připomíná, jelikož Bratři k těmto pilný zřetel měli. Při tom též třeba nepouštěti z paměti, že Jednota Bratrská wíce na Morawě nežli w Čechách rozprostřena byla a tudyž twrditi možno, že wětšina Jednoty Bratrské žádného záwazku a úwazku k luteranům neuznáwala a porownáním často podotknutým i w samých Čechách málo se wázala.

§. 62. Spory mezi luterany a Bratřími.

Wykládáno už, kterak před wolbou administratora pánowé: Jan Ouštěcký a hrabě Ondř. Šlik proti spojení luteranů s Bratřími se zepřeli. Ač tento poslední nad míru wrtkawý pán konečně přece na porownání a sjednocení obou stran swolil, přece brzo opět swůj úmysl změnil a panu Ouštěckému přizwukowal, kterýž proti dotčenému porownání znowu rozhodně se prohlásil. Na oko sice dělal se, jakoby toto sjednocení chwálil, ano mluwil i o powinnosti stawůw, aby Bratrům jeden kostel

na Malé straně postoupen byl, aniž se proti tomu zpíral, když brzo potom wliwem pana Budowce z Budowa kostel Betlémský Bratrům i s farou ač luteranskou odewzdán a Bratrský senior Cyrus do chrámu dotčeného slawně uweden byl (1609). Awšak hned na to (10. list. čili Novembra 1609), když členowé konsistoře stawům přísahu učinili, podrýwal sjednocení obou stran tím, že administratora k jednání proti obapolné smlouwě přiměl. Nebo při wyswěcowání protestantského kazatele newyzwal přítomného seniora Cyra, aby též swé ruce na podotčeného kazatele wložil, ačkoli podlé porownání k tomu powinen byl. Podobně přijal kazatele w Německu swěceného w úwazek s konsistoři, aniž byl ho dříwe podlé předpisu z konfese české zkoušel. A kromě toho také ani od prwního, ani od druhého nežádal, aby na instrukci ode stawůw konsistoři danou přísahu složili. Tímto spůsobem luteráni nejprwé protrhowali porownání a jednotu mezi nimi a Bratřími nedawno stalou, a sám direktor defensorůw, jenž ji předewšším hájiti měl, prwní ji pohoršliwě rušil. Ký diw, že na šlepěje jeho brzo nastoupali mnozí z kazatelů luteranských, kterým se takowé spolčení s Bratřími nikdy nelibilo? Tak jmenowitě učinil luteranský kazatel Adam Procházka, farář Swatohawelský w Praze, kterýž ještě před zawřením sněmu při začátku léta 1610 spis hanliwý proti porownání učinil a mezi lid wtrousil, obwiňujíc stawy, že sobě do konsistoře nasázeli bludařůw a kacířůw, Ariánů, No-

waciánů, Donatistů, Swinglianů, Kalwinů atd. Brzy potom i luteranský duchownik Blažej Borowský, děkan Chrudimský, kazatele luterské swého kraje swolaw zřizeni nowé konsistoře podobojí haněl a twrdil, že bude-li Bratrský senior moc míti swé duchowenstwo na fary dosazowati, tudy duchowenstwu administratorowu ujma far bude. Defensorowé dowěděwsse se o té schůzi citowali Blažeje Borowského do Prahy a wysslechnuwsse jej za buřiče odsoudili, i jmeno jeho na wýstrahu jiným z knih konsistorianských (u přitomnosti celé konsistoře, wssech defensorů a množstwí duchowních luteranských) wymazali. To stalo se léta 1610 dne 28. Julia čili čerwence a zapsáno jest w knihách konsistorianských nowých na listu 103.*) Druhý kazatel luteranský, Adam Procházka, chtěje takowého wyobcowání ujíti, pokořil se defensorům a učinil odprossení. Při této příležitosti hrabě Šlik, maje k odsouzení jmenowaného Procházky spolupůsobiti, wzdal se direktorstwí a pod žádnou wýminkou úřadu toho wíce přijmouti nechtěl.

Takowouto přísnotou defensorů nebyla wssak jiskra neswornosti mezi luterany a Bratřími udussena. Co we wnitru odpor nese, nemůže na dlouho zewně spojeno zůstati, jelikož síly sobě odporné ustawičně o jeho rozpadnutí pracují. To předwídal a předpowídal luteranský pan Joachym Ondřej hrabě

*) Wiz ohlássení starssích kněží Jednoty Bratrské w Lessně Polském na spis proti Jednotě Bratrské od M. Samuele Martinia sepsaný 1635 str. 59.

Šlik, an w létě 1613 dne 22. Julia napsal rektoru akademie Pražské latinsky: „Sjednocení naše nemá kořene a záleží toliko we slowích aniž dozrá. Nebo rozdílnost konfesí nesjednocuje srdce w jedno." Tentýž luteranský hrabě Šlik měl rozepři s Bratrským panem Wáclawem z Budowa o spříznění a sbratření-se s duchowními i posluchači luteranskými a psal mu ku konci swého listu pod datum 14. Februara čili února 1616: „Mezi tím toto připsání swé těmito syllogismy (sousudky) zawírám: Kteříkoliwěk o nás, stawích podobojí, kteří se kněžstwem bratrským nesrownáwáme a nespravujeme, mluwějí, že jsme nepřátelé jejich, ti s námi u wíře swaté sjednoceni nejsou." K tomu dokládá Martinius luteran we swé „Obraně" proti Bratrům: To wšak mluwějí kněží Bratrští, zlášště kněz Matouš, biskup Boleslawský, že (my luteráni) nepřátelé jejich jsme, tedy s námi u wíře sjednoceni nejsou. Pokládají nás ewangeliky za bludaře u wíře, jakž tedy jsme s nimi sjednoceni? a kde už kněžstwo (duchowenstwo protestantské) není sjednoceno, jak teprw posluchači? Pouhé jest to babkowání, mluwiti a psáti, že se toliko w řádech cirkewních a kázni twrdší dělíme."

Tato wniterná nesjednocenost počala roku 1614 zjewněji wypukowati dwěma předmluwama připojenýma ke knihám Bratrským, totiž k bibli léta 1613, a ke spisu: „Prawda wítězící." W předmluwě na „Prawdu wítězící" položili Bratří: že co do hany w jednom spi-

su pronessené na konfesi Augsburskou, její spisowatele a články, mají prý odpowěd dáti ti, jichž se to wlastně dotýče, totiž luteráni, oni (Bratři) že záwazku k takowému hájení konfese Augustanské neuznáwají, ač nepopírají, že obě konfese, česká i Augšpurská, jsou podstatně jedna. Obě pak předmluwy měly podpis: „Starší kněží Jednoty Bratrské.“ Takowé wyjádření-se duchowníků Bratrských, že oni hájení konfese Augšpurské ponecháwají luteranům, jichž prý se to wlastně týče, nemalé spůsobilo hnutí mezi stawy twárně sjednocenými, jakož i podpis: „Starší kněží Jednoty Bratrské“, kde na společnou konsistoř nebrán ohled a zcela neodwisle jednáno od bratrských duchowníků, neméně stranu luteranskou pohoršil. Co do podpisu omlouwali se Bratři tím, že obě knihy tištěny w Morawě, kdež wětší díl Jednoty duchowních i lidu Bratrského byl, kteříž k tomu sjednocení a konsistoři české bezprostředně nepřináleželi; a co do konfese Augsburské, jejížto hájení Bratři odepřeli, odwětili tito směle: „Wždyť jest to prawda, že Augšpurská konfesí není Bratrská konfesí, že spisowatelé její nebyli Bratří Češti, že církwe Augšpurské nejsou zborowé Bratří Českých: ačkoli jsme se sjednotili, za přátely a Bratři přijali. — Sjednotili jsme se ale nesmíchali.“ (Ohlášení kněží Bratří Leššenských proti Martiniowi str. 72.)

Aby jiskru nemalého odtud powstalého hnutí ututlali a udusili, nesoudili defensorowé za hodné důrazně se toho ujímati wědouce dobře, že by takowým u wěc spornou se wkláda-

ním jiskru wíce rozdmýchali a w plamen roznítili. Nicméně hned roku následujícího (1615) oheň tento wíceji plápolati začal, když mistr Wiktorin Wrbenský, luteranský děkan w Německém Brodě a potom assessor w konsistoři podobojí, konfesí českou na otázky rozebranou wydal pod titulem: „Konfesí česká prawá Augšpurská." Nejenom titulem tímto urazil náramně Bratry, kteří za pouhé wyznawače konfese Augustanské jmíni býti nechtěli, nýbrž ještě wíce je pohoršil předmluwou ku swému spisu, kde w dedikaci čili w připsání jí panům stawům českým se na Bratry wyjíždí, jejich spolusjednocení podezříwá a nenáwist proti nim obnuje. Nebo narážeje na Bratry, toliko twárně s luterany spojené, napsal takto: „Jest oč péči míti, aby ta konfesí porušení škodného newzala od těch, jichž se ona slawnou protestací w předmluwě Jeho Císařské Milosti patřící odřekla. Nebo není neznámé, že takowí (Bratří) dáwno toho potwrdili, kterak i pod cizím stínem (pod stínem české konfese a společné konsistoře) rádi oddechu hledají, ač se potom zlým odměňují." Proti takowému podezříwání wystoupil Dr. Borbonius lékař a podal wýklad spisu zpomenutého, dowozujíc že jim nenáwist proti Bratrům w srdce luteranůw se wtrušuje. Ale Wrbenský tištěným traktatem opět odpowěděl a obšírně otázku tu: „jestli konfesí česká prawá Augšpurská" wyswětlowal a utwrditi i spewniti se pokoušel. I chtěli z Bratrů někteří na to repliku diktowati, ale k radě pánůw: hraběte

Joach. Ond. Šlika a Wáclawa z Budowa utichli, čím oheň na okamžení opět uhassen.

Awssak jiskra neswornosti mezi českými luterany a Bratřími doutnala ustawičně. Roku 1616 drželi Bratři hlawní synodu w plné radě w Zerawicích, kde sice starodáwný swůj řád přehlídli a doplnili, chtíce jej duchowenstwu luteranskému ku přečtení a bedliwému uwážení podati: ale uzawřeno také jednomyslně od nich, aby w latinském překladu, jenž se do Německa zaslati měl, ten paragraf porownání: „do konsistoře sic jinak společně přijatým" (Bratrům) — wypusstěn byl, nebo proč prý mají dalecí národowé wěděti wssecko to, co se doma dělá? W tom, jak dí Martinius, widěli luteráni česstí welkou nepoctiwost a hroznou neupřímnost Bratrůw ke swým ewandělickým spolubratrům.

Dále stěžowali sobě luteráni, že někteří páni z Jednoty Bratrské kazatele luteranské beze wssí příčiny z far a kollatur swých wybýwají a Bratrské na jejich místa uwozují. Tak n. p. pan Jindřich Otta z Losu a na Komarowě na faru Mrtnickou na místo kazatele luteranského Jana Čermáka dosadil duchowníka Bratrského také jmenem Jana. Protože ale k tomu kostelu od starodáwna z králowských stolních statků lidé poddací (poddaní) podobojí náleželi, wzniklo z toho weliké jitření, až se to i na kancelář wrchní dostalo a panu Ottowi zaneprázdnění spůsobilo. — Takowé hnutí powstalo též, když

pan Zdeněk Trmal u Tmaně, sídla swého, kostel sw. Jiří správci luteranskému odňal a bratrskému duchownímu odewzdal. Nápodobně když pan ze Smiřic, poslední rodu toho, i na děkanstwí do Kostelce, i na místa kazatelů luteranských jak jindy tak w letu 1619 Bratrské dosazowal, pocházeli o tom těžcí soudowé.

Nařikáno také od Luteranů na Bratry, že prý dwakrát akademii Pražskou podtrhli a o dwa znamenité klenoty připrawili, předně r. 1609 o kaplu Betlemskou, w které napotom bohoslužby odbýwali, po druhé pak r. 1619 o kostel jesuitský, k němuž mnoho duchodů náleželo. Na oboje tyto dwa majetky Bratrůw s nesmírnou záwistí pohlíženo od Luteranůw.

Wytýkáno též od nich Bratrům, že wíru straně podoboji (luteranské) danou zrušili a stalé porownání protrhli, poněwadž české konfese, tohoto společného spojidla obou stran nekatolických, se nedrží, alebrž učení kalwinského se chytají, ujímají, je wyznáwají a za tou příčinou s kalwinistami se wíce přízni nežli s luterany, tito za bratrance toliko, ale kalwinisty za wlastní a upřímné bratry drží. Sami Bratří nepopírali toho, jak jasně wyswítá z Ohlášení jejich proti poslednímu administratoru (str. 94) podoboji Martiniowi, kde takto čteme: „Dalkby to milosrdný Bůh, aby nedowěra, kteráž předešla napřed mezi nimi (Luterany a Reformaty čili Kalwiny), potom skrze to i mezi námi (Bratřími a Luterany), wyzdwižena byla! My od swé strany oboje má-

me za přátely a bratří, a účastníky ewangelium swatého bolestice nad tím, kteréž mezi sebou mají, nedorozuměním: jakž z připomenutých napřed wěcí patrné. Jestliže pak k jedněm se bližeji a domácněji wineme než k druhým, to bližšší spojení řádů dobrých a ducha křesťanského působí. Aniž možné jest (již pak nechť to swět soudí) tomu kdož nás za bratří w Krystu poznáwá, odměnné bratrské lásky neoddáwati: a zase k tomu, kdo námi zhrzí, nás potupuje, wywrátiti hledá, jak nedowěrného srdce nemíti? Nepravíme nepřátelského (nebo to Krystus Pán náš nám zamezil, a i ty nenáwistníky naše milowati poručil), ale ne tak jakžby náleželo dowěrného." Podle wýroku tohoto pohlíželi tedy Bratří na luterany, swé spojence, co na nenáwistníky swé. Z toho také se dá wyswětliti, proč Bratří na Morawě a w Čechách, i později a wyhnanstwí w říši německé chrámů luteranských se wzdalowali, u nich wečeři Páně přijímati se štítili a raději několik let k této wečeři nešli, nežliby od luteranských pastorů ji byli přijali.

Nic nepomohla w tom ohledu wýčitka těchto, že Bratrští duchowníci k otrocké služebnosti wiží tím swědomí swých posluchačůw, že swobody křesťanské je zbawují, zlé domnění w srdce jejich o přisluhowání „ewangelických" církwí wtrušují a k tomu je, jakoby mimo jejich Jednotu nikdež jinde řádných služebností swatých nebylo, nawozují. Bratří se na to omlouwali řkouce: že to swým dowolují, jedi-

ně wšak pod tou wýminkou, pokud prý luteranšti kazatelé Bratrům na jejich wyznání po-sloužiti chtějí, a za druhé, aby to bylo bez násilí jejich swědomí. „Tím wšak", odpowěděl Martinius Bratrským duchowníkům, „w jaké kolotání posluchačů těch mysl wydáwáte, do jakého labiryntu (bludiště) je zapletáte? ba jakou kuklu na ewangelické (luterské) správce formujete? S užasnutím každý z nich (posluchačů Bratrských) dí: „Když naše wyznání s jejich (luteranů) se nesrownáwá, mé swědomí také na jiném gruntu založeno jest, kterak mám jíti k odporného smyslu učiteli?"

Že Bratři se wezdy wíce k reformatům čili Helwetům klonili, že wíce k Ženewě nežli k Witenberku hleděli, dá se i odtud wyswětliti, že we zborech a obcích helwetských čili kalwinských panowala přísnější kázeň nežli w luteranských. Proto dí sám Amos Komenský, senior Bratrský, w „Ohlášení starších Lešenských" (str. 105), aby skratčení-se Jednoty s kalwinistami ospraw edlnil, takto: „Genewenská církew (Kalwinowa) pro zwláštní a ušlechtilý řád wšudy w křesťanstwu slowútna jest." I odwoláwá se dále na katolického historika Bodina, který Ženewskou církew pro církewní kázeň prý cnostmi zkwetlou nazýwá a prawí: „Protož w tom městě žádných smilstwí, žádných ožralstwí, žádných tanců, žádných žebráků, žádných zaháleců se nenachází." K tomu dokládá Amos Komenius: To hle člowěka odporné religie mocí prawdy wynucené, o slawné té církwi (kalwinské) swědectwí." Slawnou

tedy nazýwá církew kalwinskou Amos Komenius, z čehož patrno, s jakou libostí k ní pozíral, třebas we spisu proti Martiniowi, horliwému luteranu, tutýž proti nařknutí Bratrůw z kalwinismu se zpíral, a duchowníka Bratrského Jana Jorama, který dwěma komunikantům po kalwinsku: chlebem kwassenym — posloužil, nechwálil jedině proto, že to učinil o swé ujmě bez dowolení seniora Cyrilla a jeho assessorů. Nebo jinak bylby i Amos Komenius zcela s tím srozuměn býwal, jelikož na wýčitku, že Bratří wíceji Kalwinistů než luteranů přízně hledají, odpowídá (w Ohlássení str. 164 a 165): „Přihlassujíce se k mistru Janowi Husowi neodčítáme se Lutera, jako i k Luterowi se znajíc neodčítáme se jiných wssech pobožných a ewangelium swaté majících mužů a církwí jejich, protože s celou Krystowou církwí w prawdě Boží jedno býti žádáme.“

Když l. 1619 protestantssti stawowé morawssti ke stawům nekatolickým králowstwí českého přistoupili a w obraunou jednotu proti společnému zákonitému králi wessli: zdálo se nejedněm bratrským duchowníkům, že lidu w jejich zborech ubýwá, we zborech luteranských wssak přibýwá, zlásstě pak že sslechta k luteranům se táhne. Jmenowitě prý se tak dálo na panstwí Náměstském, Rosickém a Břeclawském, kde už přes 30 let se prý kázalo a přece naprosto nic se newzdělalo; jinde pak, jako w Mikulčicích a Trnawce, že prý duchowníci bratrssti jen s nebezpečenstwím žiwota zůstáwali. Pročež widělo se asi ssesti mladssím

*

duchowním Bratrským za dobré sepsati spis, w němž k jakémusi užšímu spojení s Luterány radili, při němžby prý řády swé chwalitebné i kázeň swou na wětším díle mezi tyto uwedli a s nimi jakož i s jinými ewandělíky w jeden dobrý řád wešli. Ale starší jednoty Bratrské zamítli takowý úmysl a zůstali při zwláštnostech Jednoty, nic nedbajíce toho, co Witolid Poskok, následowník Šturmůw w zápasu duchowním, proti nim psal.

To wyprawuje luteran Martinius (w Obraně str. 457) o Bratřích a přičítá též náboženskou obnowu jalowým králem Fridrichem roku 1620 zawedenou zlášťě Bratrským duchowním, kteří prý na synodě Šimono-Judowé těch 24 zcela kalwinských článků byli splíštali.

§. 63. Amos Komenský, poslední starosta Jednoty Bratrské na Morawě.

Jmeno Amosa Komenského, jehož slowa jsme už často a zwláště při líčení sporů mezi luterány a Bratřími uwedli, zasluhuje powšimnutí každého Morawana. Jelikož dotčený účenec Bratrský o wzdělání našeho českoslowanského jazyka a o dobré rozumowé wyučowání w člowěčenstwu weškerém weliké záslahy má: musíme tuto podotknouti, že byl poslední a spolu nejwýtečnější starosta Jednoty Bratrské na Morawě, který swým důwtipem, bohatostí ducha a učenosti i samého Blahoslawa daleko předstihl. Hojnost spisů po něm zůstalých, že

kterých nejedny, jako „Brána jazykůw otewřena“ nejen do wssech ewropských, nýbrž i do některých asiatských řeči přeloženy byly, swětlé a bezesporné o tom dáwá swědectwí. Narodil se, jak někteři za to mají, na Morawě we wsi Komně, odkudž jmeno jeho Komenský, anebo jak w prawdě podobněji Dr. A. Gindely dokázal, w Uherském Brodě r. 1592, a dokonaw studia swá na protestantských sskolách w Německu obrán jest od pana Karla starssího ze Žerotína, tehdáž hejtmana Morawy, za správce sskoly Bratrské we Přerowě, která pod jeho řízením utěssené zkwetla a téměř na sskolu realnou se powznesla. R. 1618 stal se kazatelem a dozorcem sskol bratrských we Fulneku, nejstarssím to sidle Bratrském na Morawě, kde se i oženil. W obojím úřadě tomto prokázal se celému okolí welikým dobrodincem, an poučowáním a raděním ssířil wědomosti hospodářské a žiwnostnické.

Když l. 1622 Bratrům swobody w náboženstwí se ujímati počalo, uchýlil se Amos Komenský na statky Bratrského pana Karla ze Žerotína domníwaje se, že zde bezpečného útulku najde, jelikož dotčený pán císaři a králi swému nikdy se nezproneweřil. Awssak zmýlila ho naděje. Brzy nastupowáno i na Žerotína od wlády, aby Bratrůw na swých statkách nechowal a tudyž tito přinuceni ukrýwati se w lesích, we skalách a we slujích a s nimi spolu Komenský. Tenkráte wyhotowil dwa spisy: „Labyrint swěta“, a „Hlubina bezpečnosti“, které dosti zhusta w rukou protestantů nassich až

podnes kolují, a wynikající krásnou i jadrnou řečí bez pohříwrny bludůw docela nejsou. Roku 1626 odebral se do Čech na statky pana Jiřího Sadowského ze Sloupna, horliwého a srdnatého obhájce Bratrůw. Ale když léta následujícího i zde rozkazowé krále Ferdinanda II. ohlášeni byli, aby kdokoli nechce býti katolíkem, ze země se wyklidil: nezbylo i Amosu Komenskému, w bludech Bratrských hluboko zakořeněnému, nic jiného leč wlast swou opustiti a do ciziny se odebrati.

Polsko Bratry tenkráte ochotně přijalo a město Lešno, kde weliká obec Bratrská wznikla, swěřilo Komenskému správu tamnějšího gymnasia (latinských škol). Zde sepsal jazykem našim troje knihy, které wýborná prawidla pro zřízení škol do sebe obsahowaly a také na jazyk latinský i německý přeloženy jsou, aby tolikéž jiným národům přístupnými učiněny byly. Nejwětšího pak rozšíření došla jeho kniha, kterouž r. 1631 pod titulem „Brána jazykůw otewřená" wydal, jak jsme už wýše podotkli. Na to psal mnoho knih pro učené a pro učitele, jimiž tak weliké sláwy sobě dobyl, že i do Šwedska a Anglie co slawný učitel powolán jest. Usadiw se na blízku Šwedska w Elbinku oddal se cele na spisowání knih jazykozpytných a wydal díla, která od komisí šwedských pro školy na nejwýše schwálena byla. R. 1648 přinucen byl Amos Komenský do Lešna se wrátiti, kde jednohlasně od Bratrů za hlawu Jednoty zwolen jest. W tomto úřadě Amos také až do smrti zůstal,

nezanechaje po sobě žádného nástupce. Už roku 1632 wydal spolu s jinými w Lešně spis „O těžkých protiwenstwích církwe české" t. j. bratrské, jakož i „Ohlášení Bratří proti mistrowi Sam. Martinowi z Drazowa", na který spis jsme se nž často odwoláwali. Počet tento spisůw Komenského rozmnožen w rocích 1649 a 1650 nowými spisy, z nichžto „Lasického kniha osmá historie Bratří" a „Kšaft matky Jednoty Bratrské" nejznamenitější jsou.

Powolán na to do Uher od knížete Sigmunda a matky jeho přestěhowal se do Sarysského Potoku, kde založil wyšší ústaw školní o sedmi třídách, knihárnu a knihtiskárnu, a wšem počátkům náuk spůsobou her diwadelních četné posluchačstwo wyučowal. Za příčinou církewních potřeb obce Bratrské w Lešně opustil r. 1654 Uhersko a wrátil se do jmenowaného města, w němž setrwal, až w tehdejší wálce třicítileté město dotčené popelem lehlo. Obec Bratrská w Lešně od toho času zcela se rozprášila, Amos Komenský wšak utekl se do Amsterodamu, kde dříwější knihy swé o wyučowání (didaktické) poznowu wydal a mnoho nowých přičinil, jako: Jádro celé bibli sw. — Kancional český — Smutný hlas zaplašeného hněwem Božím pastýře k rozplašenému stádu — Anděl pokoje — Jedno potřebné a j. Zde (w Amsterodamě) také co kmet 79 letý swůj žiwot dokončil r. 1671.

Prohřešili bychom se proti prawdě, kdybychom popírali, že Amos Komenský byl duch neobyčejného nadání, mrawů jemných a ne-

úhonných, muž nad míru wlídný a úslužný, w nesstěstí trpěliwý a při swé weliké učenosti skromný. Nelze též nepozorowati, že we wssech jeho spisech wane duch wřele pobožný a pokorný, který rozličné strasti žiwota toliko za trest s nebe pro hříchy poslaný powažuje a pohromy Jednoty jedině uwolněné a ochablé kázni její připisuje. Pro tyto krásné a wýtečné wlastnosti jedině litowati jest, že duchowní zrak jeho od dětinstwí až do ssediwin zděděnými předsudky proti wíře katolické zakalen zůstáwal a že welikému wtipu jeho nikdy nepodařilo se z nich wybřednouti a na wýsluní ryzé katolické prawdy wyniknouti, k čemuž owssem okolnosti časowé nemálo přispíwaly, jako n. p. třicetiletá wálka, w nížto se wítězstwí wíce ke straně protestantské než katolické klonilo, w čemž Komenský nowý důkaz jako s nebe daný widěl, že prawda jest na straně protestantské a že tato naposledy přece snad zwítězí. Že se Komenský zmýlil, doswědčuje dějepis tussim dostatečně. Spolu pak čerpáme ze žiwotopisu jeho to naučení, že největssí učenost není s to, aby ducha ochránila bludů.

Hlawa osmá.

Doba Matiášowa od r. 1611—1619.

§. 64. Rudolf II. odříká se trůnu a odewzdáwá i Čechy bratru swému Matiášowi.

Císař Rudolf nemohl bez hněwu na bratra Matiáše snésti ztrátu tak welikých zemí, jakými byly Rakousy, Uhry, Slezy a Morawa. Nic sobě snažněji nežádaje než wymstíti se nad bratrem a zmocniti se opět ztracených zemí, wyjednáwal i s protestantským německým knížetem Anhaltem, podáwaje jemu korunu českou. Současně obmýšlel i španělský král Filip III. připojiti ke státům swým Čechy i Uhry. Nejúsilowněji wšak domáhal se toho arcikníže Leopold, syn arciknížete Karla Štyrského z Domu Habsburského, té doby biskup Pasowský. Ač w polowici r. 1609 přišed do Prahy, wyžádal sobě audience u císaře Rudolfa, a dosáhnuw ji padl dle zpráwy španělského wyslance w Praze, Baltazara de Zuniga, před císařem na kolena a prosil ho, aby*) „užíwal jeho ke wšem swým službám a zwláště ku pomstě nad Matiášem.“ Náwrh tento byl Rudolfowi welewítán. Pročež přijal

*) Zpráwa tato wyňata skoro doslowně z dopisu p. Gindelyho w „Národních Listech“ č. 41 r. 1861.

ráb arciknížete a brzy zalíbil si w něm tak, že činil mu weliké naděje k trůnu, pomůže-li mu skutečně pokořiti Matiásse. Jedinou, k tomu wedouci cestou bylo přemožení protestantůw českých, zničení listu majestátného práwě teprw wydaného, a po upewnění wlády císařské w Čechách rozhodná wálka proti Matiássowi. Arciknjže Leopold nastoupil tu cestu s přiwolením císařowým. Uzawřeltě tajnou ligu (spolek) mezi katolickými pány českými, morawskými i slezskými, ku kteréžto, ze zássti proti Českým Bratrům, připojili se i mnozí páni podoboji a luteranssti w těch zemích; i snesseno tolik peněz, že jimi wojsko 6000 mužů wypraweno býti mohlo.[4]

Leopold požádaw i krále sspanělského o pomoc ku prowedení welikých plánů swých, chtěl tajnou ligou a wojskem w Němcích sebraným wpadnouti do Čech, zmocniti se tam wrchní wlády a po obdrženém witězstwí nad Matiássem státi se i králem českým i císařem římským. Král sspanělský sám baže po trůně českém odepřel mu sice pomoci swé; ale wewodowé Baworský a Saský přáli Leopoldowi a císař sám naklonil mu r. 1610 wssecky kurfirsty duchowní (w Němcích) tak, že we zwlásstním protokolu w Praze podepsaném a též od kurfirsta Saského potwrzeném zawázali se neswoliti na císařstwí jiného, než arciknížete Leopolda. Bylť on člowěk welmi odwážliwý a ducha bujného; a k čemu z počátku patero wojsk byl za potřebné uznal, na to se odwážil konečně i jediným — w Pasowě shro-

mážděným. Na jeho pokynutí a s císařowým dorozuměním wtrhlo toto wojsko Pasowské pod wůdcem Wawřincem Ramée m do Horních Rakous, a když zem tuto pod záminkou zadržené mu mzdy poplenilo, wpadlo mimo nadání stawůw zemských do Čech. Zde brzo od něho dílem lestí, dílem násilím dobyty jsou Budějowice, Krumlow, Písek, Tábor a jiná města (1611), až konečně proniklo ku Praze samé; naposledy také arcikníže Leopold na hrad Pražský dojel.

Rychle roznesla se po celém hlawním městě powěst, že císař Rudolf pomocí cizího wojska toho obmýšlí stawy zemské přinutiti, aby Leopolda za krále uznali, a tento že chce napotom pomocí Čechůw i na útraty jejich Matiáše zemí jemu postoupených pozbawiti, a, obdrží-li witězstwí nad ním, protestantským Čechům chytrým i násilným spůsobem majestát zase odníti, swobody zemské zrušiti a podlé spůsobu španělského krále Filipa III. neobmezenou samowládu panownickou zawesti. Powěst tato pobouřila netoliko celou Prahu, nýbrž i celé Čechy a Morawu.

Z této doby zachowalo se nám w archiwu zemském na Morawě mnoho dopisů ke stawům českým, z nichžto wyswítá, že stawowé Morawští powažujíce se za pokrewné bratry Čechůw wšecky slasti i strasti jejich wěrně sdíleli a často nečekajíce ani, až od stawů českých ku pomoci powoláni budou, hned samowolně s branným lidem swým jim ku pomoci pospíchali. Na důkaz toho podáwáme jednu listinu mo-

rawsskou z r. 1611, z nižto widěti, že sice pan Wáclaw Budowec z Budowa co wyslanec stawů česských na sjezdu w Brně žádal, aby stawowé morawssti Čechům rychle ku pomoci přichwátali, když od těchto wýslowně za to požádáni budou, že wssak Morawané, znamenawsse potřebu neodkladné pomoci, nečekali na takowé wyzwáni, nýbrž z pouhé bratrské náklonnosti k Čechům samochtě bez pobídky to učinili. Takto pak zni psaní dotčené:

„Léta Páně 1611 w ponděli po neděli Reminiscere (28. Februara čili února) držán jest sjezd obecní wssech čtyr panůw stawůw markrabstwí Morawského w městě Brně, při němž jest se toto níže psané psaní stalo.

Urozeným pánům panům, urozeným a statečným rytířům, N. N. nejwyšssím panům úředníkům a panům soudcům zemským králowstwí českého, Jeho Milosti Císařské raddám soudůw dworského a komorního, též osobám sněmem minulým k defensi nařizeným, panům bratřím, strejcům, ujcům, sswagrům a přátelům nassim zwlásstě milým.

Služby nasse přátelské a powolné Wassim Milostem a Wám wzkazujeme, urozeni páni páni, urozeni a statečni páni rytiři, pani bratři, strejcowé, ujcowé, sswagrowé a přátelé nassi zwlásstě mili, zdrawi wýborného, i jiných wssech dobrých a potěssitelných wěcí na Pánu Bohu Wassnostem a Wám wěrně žádáme a winssujeme.

Psaní Wassi Milosti a Wasse, jehož datum na hradě Pražském we středu po sw. Do-

rotě léta tohoto 1611 jest mně hejtmanu a nám nejwyžssím úředníkům a soudcům zemským, též obywatelům ze wssech stawůw markrabstwí Morawského, kteří jsme se tak k soudu zemskému do města Brna sjeli, od urozeného pána pana, Wáclawa Budowce z Budowa, na Hradissti nad Jizerou a Kocňowicích, J. M. C. raddy, jakožto wyslaného Wassí Milosti a Wasseho, dodáno, (čemuž z přečtení i také ústního téhož pana Budowce obssírnějssího oznámení, kterak lid wálečný až posawad Pasowský řečený do králowstwí českého wtrhl a některých měst se zmocnil, a wždy dál a dál na welikou sskodu králowstwí toho se podáwá, i také w jakém nebezpečenstwí zůstáwati, a jaké pomoci od nás, jsouce sobě tím jedni druhým powinni, žádeti a wyhledáwati račite, tomu wssemu jsme wyrozuměli). — Kterážto wssecka wěc co se tak stalo a posawad děje, nemůže nám nežli welikou srdečnou litostí býti, a kdyby králowstwí české w té míře a w tom spůsobu, jako toho času, když jest nadepsaný pan Budowec od Wassích Milostí a Wás s tím psaním wypravwen byl, zůstáwalo, chtělibychom podlé žádosti Wassích Milostí a Wassí se zachowati a na dalssí powolání očekáwati. Ale dowěděwsse se mezi tím toho, co jest se w tom čase po wyprawení téhož pana Wáclawa Budowce králowstwí českému a panům obywatelům téhož králowstwí, též hlawnímu městu Praze, i jiným skrze wpád toho lidu wálečného Pasowského přihodilo a uznáwajíce po-

winnosti swou, potřebu náhlou a nebezpečenstwí jak králowstwí českého tak i údůw jeho zemí k témuž králowstwí připojených (Morawy, Slezska a Lužice) a rozwažujíce co na zachowání w celosti téhož králowstwí a zemí dotčených záleží: pamatujíce také na pomoc Wassich Milostí a Wás w času wpádu do této země od Uhrůw nedáwnými lety učiněnou a chtěje k Wassí Milosti a k Wám swou upřímnou důwěrnost w čas této nastalé potřeby skutečně prokázati, nečekawsse na druhé oznámení, kteréžby snad příliš pozdní býti mohlo, a newědouce jesstě tehdaž, jakéby přednessení pana Budowce býti mělo, lid swůj wálečný jízdný i pěssí, připojíce k sobě lid Jeho Milosti Králowské (Matiásse) pro wětssí pomoc ku podstatnějssí obraně proti nepřátelům jsme poslali, nepochybujíce, že Wassim Milostem a Wám i wssem panům stawům králowstwí českého netoliko wděčné ale i prospěssné bude, a té jisté a důwěrné naděje k Wassí Milosti a Wám i wssem panům stawům králowstwí českého jsme, že w času nastalé potřeby markrabstwí tomuto zase přátelská a ochotná odměna od Wassich Milostí a Wás i panůw stawůw skutečně se stane, a my také Wassnosti a Wám jakožto nassim zlásstě milým panům bratřím, strejcům, ujcům, sswagrům a mnoho zpříznčným panům přátelům každého času wedlé swé možnosti přátelsky wolni zůstáwáme. — S tím se Wassim Milostem a Wám na wssem dobře, sstastně a potěssitelně míti wěrně winssujeme.

Datum w městě Brně w pondělí po neděli Reminiscere léta 1611. Hejtman, nejwyšší úředníci a soudcowé zemští, též obywatelé ze wšech stawůw markrabstwí Morawského, nyní w městě Brně společně shromáždění."

Listina tato swětlý podáwá důkaz, že Morawa a Slezsko powažowaly se za údy koruny české a tudyž i za powinnost sobě pokládaly, wzájemnou se pomocí podporowati. Psanému slowu tomuto Morawané také skutečně dostáli.

Zpráwa o wojsku Pasowském přiměla stawy české, že rychle se do Prahy sjeli a wojsko sbírali, aby Pasowským čeliti mohli. Nejprwé tázali se císaře, coby asi s cizím wojskem tím zamýšlel? Tento neurčitou daw odpowěď naporučil na oko wojsku Pasowskému, aby od Prahy couwlo a zem českou opustilo. Nenadále wšak udeřilo wojsko dotčené na Malou stranu a wedralo se do města. Jindřich hrabě z Turnů postawil se sice s wojskem stawowským na odpor; ježto ale toto počtu newalného bylo, podlehlo po krwawém boji wojsku Pasowskému, k čemuž nemálo přispěli Wlachowé na Malé straně ubytowaní, kteří na wojsko stawowské stříleli, kamením házeli a wřelou wodou z oken je políwali. Když pak wojsko Pasowské z Malé Strany i do Starého a Nowého města wniknouti usilowalo, bylo střelbou z děl a ručnic odraženo; ti pak jezdcowé Pasowští, kteří w prwním zmatku do Starého Města odwážliwě wskočili, jsou zde od lůzy pronásledowáni a skoro až do posled-

niho ubiti. Tatéž lůza bouřliwými powěstmi podněcowaná a rozjitřená počala kruté swéwole páchati; neboť s drzostí a wztěkem obořila se i na některé kláštery w městě, zbila řeholníky, kostely oloupila a jiné zločiny ztropila.

Císař přes to wše bezpečiw se witězstwím, jelikož wálečný lid Pasowský Malou stranu byl opanowal a hrad jeho chránil, wyzwal stawy, aby wojsko často jmenowané do Starého i Nowého města wpustili, a se swým branným lidem jemu učinili přísahu, že chtějí wedlé císaře spolu s Pasowskými do těch hrdel a žiwotů státi a jemu proti každému nepříteli wěrně pomáhati. Stawowé wšak nepochybujíce, že císař obmýšlí Leopoldem majestát zrušiti a neobmezenou wládu uwesti, rychle po celé zemi nařídili hotowost a spolu králi Matiášowi o pomoc psali; císaři Rudolfowi pak žádané přísahy odepřeli anobrž žádali, aby kázal wojsku Pasowskému ze země wykliditi se, a na to naléhali, aby škody wpádem takowým spůsobené nahraženy byly. Naručejí přichwátala také ku Praze hotowost ze wšech krajů českých a brzo přiklusalo i osm tisíc jezdců od markraběte Morawského, Matiáše, ku pomoci poslaných. Sám Matiáš přislíbil, že co nejdříwe do Čech se dostawí. Tu wojsko Pasowské widouc se nebezpečně obklíčeno, počalo mysliti na útěk; když ale couwnouti a se probiti chtělo, bylo jednak w menších šarwátkách, jinak we weliké půtce u Hlubošic skoro docela zahlazeno. Arcikníže Leopold sám rychle ujel ze země zůstawiw Ru-

dolfa osudu jeho. Hrabě Jindřich z Turnů pak přeššed s wojskem stawowským na Malou stranu obsadil hrad a nedal císaři odtud ujeti. Brzo stihnul do Čech i Matiáš a byl s welikou sláwou do Prahy uwitán. Stawowé ustanowiwše se na tom, jemu podati korunu českou, žádali Rudolfa, aby jim ihned položil sněm zemský, přidawše wzdorowitě: neučiní-li prý toho dobrowolně, že oni sami o swé ujmě takowý sněm swolají. Porozuměw tedy Rudolf, že už déle panowati nemůže, odřekl se wlády a postoupil Matiášowi korunu českou. Tento potwrdiw přísahou stawům majestát a wšecky swobody i priwileje (wýsady) zemské, byl ještě w témž roce (1611) na králowstwí české korunowán; Rudolf ale už následujícího roku (1612) hořem a bolestí nad tímto pádem umřel, byw 34 let panowníkem.

Při této příležitosti patrně bije do očí, kterak Čechowé, Morawané a Slezané za jeden celek se powažowali. Nebo we knihách morawských sněmů nalezáme připis stawůw z Olomouce od 16. ledna 1611 k Milostem knížatům a panům stawům knížetstwí hořní a dolní Slezi, kde se prawí: „poněwadž lid Pasowský wpadl nenadále proti wšem smlouwám do Rakous a obáwati se jest, že i do Morawy wtrhne, žádají Morawští stawowé, aby jim stawowé Slezští, pokudžby lid Pasowský k markrabstwí Morawskému se přibližowati chtěl, je pomoci a retuňkem swým opouštěti neráčili.“ Morawané pak na to Čechům wěrně pomáhají nečekawše ani na wyzwání k tomu od

nich, a teprwa, když nebezpečenstwí úplně přemoženo, žádají psaním stawowským z Olomouce od soboty po památce sw. Jana Křtitele, aby lid branný z Morawy, kterýž u krále Matiáše w Čechách dlí, rozpuštěn byl, poněwadž berně na ně wybrané wyšly a žádného prý pro krále teď nebezpečenstwí není. Na tento přípis podepsán kardinal Dietrichštein co biskup Olomucký, hejtman země Morawy, nejwyšší úředníci a soudcowé zemští. Na sjezdu pak obecném wšech čtyr pánůw stawůw markrabstwí Morawského w Brně dne 19. dubna (aprile) l. 1611 jedná se o wypravení panůw poslůw do králowstwí českého ke sněmu jenerálnímu čili wšeobecnému ze wšech korunních zemí do Prahy. Poslům ze wšech čtyr stawůw*) obraným dáwá se plnomocenstwí, platně uzawírati smlouwou, co není proti práwům, swobodám a zwyklostem Morawy, nýbrž k jejímu prospěchu. Poslowé Morawští dostawují se ku slawnému

*) Za posly z Morawy ke sněmu jenerálnímu do Čech (28. máje 1611) obráni jsou: Kardinal Dietrichštein, z pánůw: Karel starší ze Žerotína, hejtman morawský, Ladislaw z Lobkowic, Jeronym Wáclaw hrabě a swobodný pán z Turnu a na Wlasaticích, Jiří hrabě a swobodný pán z Hodic a Wolbramic na Plawči, Tawíkowicích a Rudelci, Jan Jetřich z Kunowic. Z prelatského stawu: Ondřej Hortensius, opat Welehradský, Sigmund Kohel opat Loucký. Benedikt Waltenberger, opat Zábrdowský, Jan Wincenc Barnabeus, přewor Swato-Tomský. Z rytířů: Jan Čejka z Olbramowic, Wilím Dubský, ze Třebomyslic na Nowém Městě a Dačicích, Michael z Hrádku a na Nowém Zámku; Jindřich Zahradecký ze Zahrádek na Wišnowém a Hobzí, Wáclaw Wanecký z Jemničky a na Walči, Wolf Zigmund Jankowský z Wlašimě, na Budči a Slatině, purkrabí zemský markrabstwí morawského; z měst: Ondřej Obešlowé z Olomouce, Jiřík Honorius (Ctibor) z Brna, Melichar Sprengle ze Znojma a Martin Leopold z Jihlawy.

wšeobecnému sněmu na hradě Pražském dne 26. máje (1611) a uzawírají smlouwu se stawy českými, kteráž 30 punktů obsahuje. Na začátku smlouwy té prawí se, že Rudolf swolil, aby Matiáš nejen byl korunowán na králowstwí České, než aby také w dokonalou a celou správu a panowání téhož králowstwí uweden byl, a stawowé markrabstwí Morawského aby pod touž správu a panowání Jeho Milosti jakožto krále korunowaného a panujícího wedlé wýš psaného listu a majestátu (od 1608 we středu po sw. Janu Křtiteli) nawrátili se, jakž prý powinni takž i žádostiwi jsou, toliko aby se wýmince w něm postawené a třiceti punktům smlouwy zadosti stalo. Puntky čili články smlouwy dotčené wztahují se wesměs na zwláštní práwa, swobody a zwyklosti země Morawské, i zaručuje se, že obnowením starého spojení s Čechami práwa a swobody ty žádného zkrácení neutrpí. Podlé těchto punktů měly obě země společného dworského kancléře a místokancléře, kterýžto poslední obrán byl z důwěrníků na sněmu jeneralním shromážděných.

„Také i na tom (w punktu 27.) společně sneseno jest, aby na úřady nejwyšší i nižší, též také do soudu zemského, dworského, komorního i jiných tak dobře rodiči markrabstwí Morawského, jako rodičowé králowstwí Českého, kdyžby toliko usedlí w králowstwí Českém byli a to, co we zřízení zemském králowstwí Českého wyměřeno jest, wykonali, bráni a dosazowání býti mohli.“

Dwacáté osmé: „Kdožby jedné neb druhé zemi, jakž králowstwí Českému tak markrabstwí Morawskému, odpowěděl (wálku wypowěděl), w nich škodil, neb za psánce též nepřítele wyhlášen byl, a to od panů stawů králowstwí českého aneb na místě jich od nejwyššího purkrabí Pražského stawům markrabstwí Morawského aneb na místě jich pánu hejtmanu markrabstwí Morawského, podobně z markrabstwí Morawského do královstwí Českého w známost uwedeno bylo, aby žádným spůsobem w jedné ani w druhé zemi přechowáwán a fedrowán nebyl, nýbrž aby k němu jakožto nepříteli obecnímu a zhoubci od obojích společně hledíno a postupowáno bylo.“

K záwirce se prawí: „Třicáté a naposledy: Poněwadž wšecko, cožby se tak zpráwy často řečené (samospráwy, autonomie) dotýkati chtělo, w jistých artikulech obsaženo býti nemůže, na tom srownáno a zawříno jest, aby jednakaždá z obou zemí při swých priwilegiích, swobodách, dobrých, chwalitebných obyčejích a řádech zůstawena a chráněna byla, a jedna země k druhé bez wkračowání w řády, práwa a swobody její tak se chowala, aby láska, swornost a dobré srozumění mezi nimi wždycky trwati a zůstáwati mohlo.“

„Kteréžto nadepsané artikule wšecky, my swrchu jmenowané z králowstwí Českého a markrabstwí Morawského k tomu srownání nařízené osoby, sobě jsme oblíbili a k z a c h o w á n í s t a r o d á w n í h o o b o j í z e m ě s j e d n o c e n í, též chwalitebných dobrých práw a řádůw, ano i l á s k y m e z i o b y w a t e l i j e d n

i druhé země, jakožto krewními přátely, a tak k rozmnožení obecného dobrého, za welice potřebné jsme uznali a w tuto smlouwu uwedli.⁴

Měla tedy Morawa swou samospráwu, swé zwlásstní sněmy, ale obesílala také sněmy wsseobecné w Praze swými důwěrníky a činila to k zachowání starodáwního obojí země sjednocení, též chwalitebných dobrých práw a řádůw, ano i lásky mezi obywateli jedné i druhé země jakožto krewnimi přátely.

§. 65. Nowé třenice mezi protestanty a katolíky pod Matiássem w Čechách za příčinou falessného wykládání majestátu. Ferdinand Štyrský korunowán na králowstwí České. Prwní podnět k wypuknutí wálky třicítileté.

Král Matiáš doswědčil hned na začátku panowání swého w Čechách, že co stawům protestantským slíbil, také w skutku držeti chce; nebo powýssil hned některé z předních osob strany nekatolické k nejwyšším úřadům zemským a tudíž i protestantům znamenitý wliw na záležitosti země české propůjčil. Tím wssak neukojena wsseliká touha nekatolíkůw.

Praweno už, že w majestátu nic se nemluwí o statcích duchowních a že nikde tam zmíňnuto wýslowně práwo i poddaných protestantůw, na panstwích důstojníků církewních

rawskou z r. 1611, z nížto widěti, že sice pan Wáclaw Budowec z Budowa co wyslanec stawů českých na sjezdu w Brně žádal, aby stawowé morawssti Čechům rychle ku pomoci přichwátali, když od těchto wýslowně za to požádáni budou, že wssak Morawané, znamenawsse potřebu neodkladné pomoci, nečekali na takowé wyzwání, nýbrž z pouhé bratrské náklonnosti k Čechům samochtě bez pobídky to učinili. Takto pak zní psaní dotčené:

„Léta Páně 1611 w pondělí po neděli Reminiscere (28. Februara čili února) držán jest sjezd obecní wssech čtyr panůw stawůw markrabstwí Morawského w městě Brně, při němž jest se toto níže psané psaní stalo.

Urozeným pánům panům, urozeným a statečným rytířům, N. N. nejwyšším panům úředníkům a panům soudcům zemským králowstwí českého, Jeho Milosti Císařské raddám soudůw dworského a komorního, též osobám sněmem minulým k defensi nařízeným, panům bratřím, strejcům, ujcům, sswagrům a přátelům nassim zwlásstě milým.

Služby nasse přátelské a powolné Wassim Milostem a Wám wzkazujeme, urozeni páni paní, urozeni a statečni pani rytíři, pani bratři, strejcowé, ujcowé, sswagrowé a přátelé nassi zwlásstě milí, zdrawí wýborného, i jiných wssech dobrých a potěssitelných wěcí na Pánu Bohu Wassnostem a Wám wěrně žádáme a winssujeme.

Psaní Wassi Milosti a Wasse, jehož datum na hradě Pražském we středu po sw. Do-

roků léta tohoto 1611 jest mně hejtmanu a nám nejwyšším úředníkům a soudcům zemským, též obywatelům ze wšech stawůw markrabstwí Morawského, kteří jsme se tak k soudu zemskému do města Brna sjeli, od urozeného pána pana, Wáclawa Budowce z Budowa, na Hradišti nad Jizerou a Kočňowicích, J. M. C. raddy, jakožto wyslaného Waší Milosti a Wašeho, dodáno, (čemuž z přečtení i také ústního téhož pana Budowce obšírnějšího oznámení, kterak lid wálečný až posawad Pasowský řečený do králowstwí českého wtrhl a některých měst se zmocnil, a wždy dál a dál na welikou škodu králowstwí toho se podáwá, i také w jakém nebezpečenstwí zůstáwati, a jaké pomoci od nás, jsouce sobě tím jedni druhým powinni, žádati a wyhledáwati račite, tomu wšemu jsme wyrozuměli). — Kterážto wšecka wěc co se tak stalo a posawad děje, nemůže nám nežli welikou srdečnou lítostí býti, a kdyby králowstwí české w té míře a w tom spůsobu, jako toho času, když jest nadepsaný pan Budowec od Waších Milostí a Wás s tím psaním wyprawen byl, zůstáwalo, chtělibychom podlé žádosti Waších Milostí a Waší se zachowati a na dalši powolání očekáwati. Ale dowěděwše se mezi tím toho, co jest se w tom čase po wyprawení téhož pana Wáclawa Budowce králowstwí českému a panům obywatelům téhož králowstwí, též hlawnímu městu Praze, i jiným skrze wpád toho lidu wálečného Pasowského přihodilo a uznáwajíce po-

winnosti swou, potřebu náhlou a nebezpečenstwí jak králowstwí českého tak i údůw jeho zemí k témuž králowstwí připojených (Morawy, Slezska a Lužice) a rozwažujíce co na zachowání w celosti téhož králowstwí a zemí dotčených záleží: pamatujíce také na pomoc Wassich Milosti a Wás w času wpádu do této země od Uhrůw nedáwnými lety učiněnou a chtěje k Wassí Milosti a k Wám swou upřímnou důwěrnost w čas této nastalé potřeby skutečně prokázati, nečekawsse na druhé oznámení, kteréžby snad příliš pozdní býti mohlo, a newědouce jesstě tehdaž, jakéby přednessení pana Budowce býti mělo, lid swůj wálečný jízdný i pěssí, připojíce k sobě lid Jeho Milosti Králowské (Matiásse) pro wětssí pomoc ku podstatnějssí obraně proti nepřátelům jsme poslali, nepochybujíce, že Wassim Milostem a Wám i wssem panům stawům králowstwí českého netoliko wděčné ale i prospěssné bude, a té jisté a důwěrné naděje k Wassí Milosti a Wám i wssem panům stawům králowstwí českého jsme, že w času nastalé potřeby markrabstwí tomuto zase přátelská a ochotná odměna od Wassich Milostí a Wás i panůw stawůw skutečně se stane, a my také Wassnosti a Wám jakožto nassim zlásstě milým panům bratřím, strejcům, ujcům, sswagrům a mnoho zpřízněným panům přátelům každého času wedlé swé možnosti přátelsky wolni zůstáwáme. — S tím se Wassim Milostem a Wám na wssem dobře, sstastně a potěssitelně míti wěrně winssujeme.

Datum w městě Brně w ponděli po neděli Reminiscere léta 1611. Hejtman, nejwyšší úředníci a soudcowé zemšti, též obywatelé ze wšech stawůw markrabstwí Morawského, nyní w městě Brně společně shromážděni."

Liština tato swětlý podáwá důkaz, že Morawa a Slezsko powažowaly se za údy koruny české a tudyž i za powinnost sobě pokládaly, wzájemnou se pomocí podporowati. Psanému slowu tomuto Morawané také skutečně dostáli.

Zpráwa o wojsku Pasowském přiměla stawy české, že rychle se do Prahy sjeli a wojsko sbírali, aby Pasowským čeliti mohli. Nejprwé tázali se císaře, coby asi s cizím wojskem tím zamýšlel? Tento neurčitou daw odpowěď naporučil na oko wojsku Pasowskému, aby od Prahy connwlo a zem českou opustilo. Nenadále wšak udeřilo wojsko dotčené na Malou stranu a wedralo se do města. Jindřich hrabě z Turnů postawil se sice s wojskem stawowským na odpor; ježto ale toto počtu newalného bylo, podlehlo po krwawém boji wojsku Pasowskému, k čemuž nemálo přispěli Wlachowé na Malé straně ubytowaní, kteří na wojsko stawowské stříleli, kamením házeli a wřelou wodou z oken je poliwali. Když pak wojsko Pasowské z Malé Strany i do Starého a Nowého města wniknouti usilowalo, bylo střelbou z děl a ručnic odraženo; ti pak jezdcowé Pasowští, kteří w prwním zmatku do Starého Města odwážliwě wskočili, jsou zde od lůzy pronásledowáni a skoro až do posled-

ního ubiti. Též lůza bouřliwými powěstmi podněcowaná a rozjitřená počala kruté swéwole páchati; neb s drzostí a wztěkem obořila se i na některé kláštery w městě, zbila řeholníky, kostely oloupila a jiné zločiny ztropila.

Císař přes to wše bezpečiw se witězstwím, jelikož wálečný lid Pasowský Malou stranu byl opanowal a hrad jeho chránil, wyzwal stawy, aby wojsko často jmenowané do Starého i Nowého města wpustili, a se swým branným lidem jemu učinili přísahu, že chtějí wedlé císaře spolu s Pasowskými do těch hrdel a žiwotů státi a jemu proti každému nepříteli wěrně pomáhati. Stawowé wšak nepochybujíce, že císař obmýšlí Leopoldem majestát zrušiti a neobmezenou wládu uwesti, rychle po celé zemi nařídili hotowost a spolu králi Matiášowi o pomoc psali; císaři Rudolfowi pak žádané přísahy odepřeli anobrž žádali, aby kázal wojsku Pasowskému ze země wykliditi se, a na to naléhali, aby škody wpádem takowým spůsobené nahraženy byly. Naručeji přichwátala také ku Praze hotowost ze wšech krajů českých a brzo přiklusalo i osm tisíc jezdců od markraběte Morawského, Matiáše, ku pomoci poslaných. Sám Matiáš přislíbil, že co nejdříwe do Čech se dostawí. Tu wojsko Pasowské widouc se nebezpečně obkličeno, počalo mysliti na útěk; když ale couwnouti a se probiti chtělo, bylo jednak w menších šarwátkách, jinak we weliké půtce u H l u b o š i c skoro docela zahlazeno. Arcikníže Leopold sám rychle ujel ze země zůstawiw Ru-

dolfa osudu jeho. Hrabě Jindřich z Turnů pak přešsed s wojskem stawowským na Malou stranu obsadil hrad a nedal císaři odtud ujeti. Brzo stihnul do Čech i Matiáš a byl s welikou slávou do Prahy uwitán. Stawowé ustanowiwsse se na tom, jemu podati korunu českou, žádali Rudolfa, aby jim ihned položil sněm zemský, přidawsse wzdorowitě: neučiní-li prý toho dobrowolně, že oni sami o swé ujmě takowý sněm swolají. Porozuměw tedy Rudolf, že už déle panowati nemůže, odřekl se wlády a postoupil Matiássowi korunu českou. Tento potwrdiw přísahou stawům majestát a wssecky swobody i priwileje (wýsady) zemské, byl jesstě w témž roce (1611) na králowstwí české korunowán; Rudolf ale už následujícího roku (1612) hořem a bolestí nad tímto pádem umřel, byw 34 let panowníkem.

Při této příležitosti patrně bije do očí, kterak Čechowé, Morawané a Slezané za jeden celek se powažowali. Nebo we knihách morawských sněmů nalezáme přípis stawůw z Olomouce od 16. ledna 1611 k Milostem knížatům a panům stawům knížetstwí horní a dolní Slezi, kde se prawí: „poněwadž lid Pasowský wpadl nenadále proti wssem smlouwám do Rakous a obáwati se jest, že i do Morawy wtrhne, žádají Morawssti stawowé, aby jim stawowé Slezssti, pokudžby lid Pasowský k markrabstwí Morawskému se přibližowati chtěl, je pomocí a retuňkem swým opousstěti neráčili.“ Morawané pak na to Čechům wěrně pomáhají nečekawsse ani na wyzwání k tomu od

nich, a teprwa, když nebezpečenstwí úplně přemoženo, žádají psaním stawowským z Olomouce od soboty po památce sw. Jana Křtitele, aby lid branný z Morawy, kterýž u krále Matiáše w Čechách dlí, rozpuštěn byl, poněwadž berně na ně wybrané wyšly a žádného prý pro krále teď nebezpečenstwí není. Na tento přípis podepsán kardinal Dietrichštein co biskup Olomoucký, hejtman země Morawy, nejwyšší úředníci a soudcowé zemští. Na sjezdu pak obecném wšech čtyr pánůw stawůw markrabstwí Morawského w Brně dne 19. dubna (aprile) l. 1611 jedná se o wyprawení panůw poslůw do králowstwí českého ke sněmu jenerálnímu čili wšeobecnému ze wšech korunních zemí do Prahy. Poslům ze wšech čtyr stawůw*) obraným dáwá se plnomocenstwí, platně uzawírati smlouwou, co není proti práwům, swobodám a zwyklostem Morawy, nýbrž k jejímu prospěchu. Poslowé Morawští dostawují se ku slawnému

*) Za posly z Morawy ke sněmu jenerálnímu do Čech (26. máje 1611) obráni jsou: Kardinal Dietrichštein, z pánůw: Karel starší ze Žerotína, hejtman morawský, Ladislaw z Lobkowic, Jeronym Wáclaw hrabě a swobodný pán z Turnu a na Wlasaticích, Jiří hrabě a swobodný pán z Hodic a Wolbramic na Plawči, Tawikowicích a Rudelci, Jan Jetřich z Kunowic. Z prelatského stawu: Ondřej Hortensius, opat Welehradský, Sigmund Kohel opat Loucký, Benedikt Waltenberger, opat Zábrdowský, Jan Vincenc Barnabeus, přewor Swato-Tomský. Z rytířů: Jan Cejka z Olbramowic, Wilím Dubský, ze Třebomyslic na Nowém Městě a Dačicích, Michael z Hrádku a na Nowém Zámku; Jindřich Zahradecký ze Zahrádek na Wišnowém a Hobzí, Wáclaw Wanecký z Jemničky a na Walčí, Wolf Zigmund Jankowský z Wlašimě, na Budči a Slatině, purkrabí zemský markrabstwí morawského; z měst: Ondřej Obešlowě z Olomouce, Jiřík Honorius (Ctibor) z Brna, Melichar Sprengle ze Znojma a Martin Leopold z Jihlawy.

wšeobecnému sněmu na hradě Pražském dne 26. máje (1611) a uzawírají smlouwu se stawy českými, kteráž 30 punktů obsahuje. Na začátku smlouwy té prawí se, že Rudolf swolil, aby Matiáš nejen byl korunowán na králowstwí České, než aby také w dokonalou a celou spráwu a panowání téhož králowstwí uweden byl, a stawowé markrabstwí Morawského aby pod touž spráwu a panowání Jeho Milosti jakožto krále korunowaného a panujícího wedlé wýš psaného listu a majestátu (od 1608 we středu po sw. Janu Křtiteli) nawrátili se, jakž prý powinni takž i žádostiwi jsou, toliko aby se wýmince w něm postawené a třiceti punktům smlouwy zadosti stalo. Puntky čili články smlouwy dotčené wztahují se wesměs na zwláštní práwa, swobody a zwyklosti země Morawské, i zaručuje se, že obnowením starého spojení s Čechami práwa a swobody ty žádného zkrácení neutrpí. Podlé těchto punktů měly obě země společného dworského kancléře a místokancléře, kterýžto poslední obrán byl z důwěrníků na sněmu jeneralním shromážděných.

„Také i na tom (w punktu 27.) společně snešeno jest, aby na úřady nejwyšší i nižší, též také do soudu zemského, dworského, komorního i jiných tak dobře rodiči markrabstwí Morawského, jako rodičowé králowstwí Českého, kdyžby toliko usedlí w králowstwí Českém byli a to, co we zřízení zemském králowstwí Českého wyměřeno jest, wykonali, bráni a dosazowání býti mohli.“

Dwacáté osmé: „Kdožby jedné neb druhé zemi, jakž králowstwí Českému tak markrabstwí Morawskému, odpowěděl (wálku wypowěděl), w nich škodil, neb za psánce též nepřítele wyhlássen byl, a to od panů stawů králowstwí českého aneb na místě jich od nejwyššího purkrabí Pražského stawům markrabstwí Morawského aneb na místě jich pánu hejtmanu markrabstwí Morawského, podobně z markrabstwí Morawského do králostwí Českého w známost uwedeno bylo, aby žádným spůsobem w jedné ani w druhé zemi přechowáwán a fedrowán nebyl, nýbrž aby k němu jakožto nepříteli obecnímu a zhoubci od obojích společně hledíno a postupowáno bylo.“

K záwírce se prawí: „Třicáté a naposledy: Poněwadž wssecko, cožby se tak spráwy často řečené (samospráwy, autonomie) dotýkati chtělo, w jistých artikulech obsaženo býti nemůže, na tom srownáno a zawříno jest, aby jednakaždá z obou zemí při swých priwilegiích, swobodách, dobrých, chwalitebných obyčejích a řádech zůstawena a chráněna byla, a jedna země k druhé bez wkračowání w řády, práwa a swobody její tak se chowala, aby láska, swornost a dobré srozumění mezi nimi wždycky trwati a zůstáwati mohlo.“

„Kteréžto nadepsané artikule wssecky, my swrchu jmenowané z králowstwí Českého a markrabstwí Morawského k tomu srownání nařízené osoby, sobě jsme oblíbili a k zachowání starodáwního obojí země sjednocení, též chwalitebných dobrých práw a řádůw, ano i lásky mezi obywateli jedn·

i druhé země, jakožto krewními přátely, a tak k rozmnožení obecného dobrého, za welice potřebné jsme uznali a w tuto smlouwu uwedli.'

Měla tedy Morawa swou samospráwu, swé zwláštní sněmy, ale obesilala také sněmy wšeobecné w Praze swými důwěrníky a činila to k zachowání starodáwního oboji země sjednocení, též chwalitebných dobrých práw a řádůw, ano i lásky mezi obywateli jedné i druhé země jakožto krewnimi přátely.

§. 65. Nowé třenice mezi protestanty a katolíky pod Matiášem w Čechách za příčinou falešného wykládání majestátu. Ferdinand Štyrský korunowán na králowstwí České. Prwní podnět k wypuknutí wálky třicítileté.

Král Matiáš doswědčil hned na začátku panowání swého w Čechách, že co stawům protestantským slíbil, také w skutku držeti chce; nebo powýšil hned některé z předních osob strany nekatolické k nejwyšším úřadům zemským a tudíž i protestantům znamenitý wliw na záležitosti země české propůjčil. Tím wšak neukojena wšeliká touha nekatolíkůw.

Praweno už, že w majestátu nic se nemluwí o statcích duchowních a že nikde tam wytknuto wýslowně práwo i poddaných protestantůw, na panstwích důstojníků církewních

stawěti chrámy a zakřzowati školy. Majestát mluwí jen o pánech, rytířích a králowských městech, a uděluje toliko těmto podotčené práwo. Protož i arcibiskup i opatowé nemínili něco takowého poddaným protestantům na swých statcích dopustiti, majíce zajisto, že odepřením takowým majestát protržen není. Jde také samo sebou na rozum, že katoličtí duchowní co takowí propagandu protestantskou (rozšiřowání protestantismu) na swých statkách připustiti nemohli, jinakby jejich panowání na těchto statcích rychle bylo za swé wzalo. Ale protestanti, berouce slowa majestátu wšeobecně, potahowali je i na statky duchowní a chtěli i zde chrámy a školy si stawěti a tím i na panstwích katolického duchowenstwa swou wíru šířiti a utwrzowati.

Ježto ale pánowé duchowní tomu se wzepřeli, počali protestanti na protržení majestátu si stěžowati. Jmenowitě událo se to we Broumowě, kde opat Wolfgang Seelender, pán toho města, protestantům wolného prowozowání náboženstwí zabraňowal. Podobně učinil arcibiskup Pražský Jan Lohel, jenž z městečka swého Hrobu protestantské kazatele wypowěděl. Ale protestanti nedali se tím we swých úmyslech mýliti a dlouholetý spor wedouce se swými pány duchowními, wystawěli si jak w Broumowě tak w Hrobě kostel. Spory tyto byly tím horoucnější, že nejwyššího soudce Matiáše w zemi nebylo; nebo tento po swém w Praze korunowání býwal welmi wzdálen od země české. Nejprwé bylo mu proto Čechy opustiti a do říše se odebrati,

aby we Frankfurtě na císařstwí powýssen byl, čehož mu také ne bez odporu knížat protestantských r. 1612 se dostalo. Pak wolaly ho z Čech weliké nesnáze w Uhrách a Sedmihradech. Proti práwům Domu Habsburského stal se r. 1614 po smrti Bočkajowě a po dobrowolném odstoupení Sigmunda Rákoce Betlen Gabor pánem Sedmihradska a byl w tomto bezpráwí smlouwou se sultanem tureckým a welmoži uherskými podporowán. Na radu kardinala a biskupa Wídenského Klesla položil Matiáš wsseobecný sněm stawům z Čech, Uher a Rakous w Linci (1614), a žádal od nich pomoc proti Turkům, aby práwa swého w Sedmihradech opět nabyl. Stawowé wssak odepřeli mu wsseliké pomoci a tudyž nezbýwalo císaři než k utwrzení míru s Turkem Sedmihrady ponechati Betlenowi.

Matiáš jsa už we wěku dosti wysokém neměl žádného potomka, na nějž by koruna jeho byla přessla, a podobně i bratří jeho Maximilian i Albrecht, jsouce bezdětní, odřekli se už nyní nároku čili práwa k nastoupení wlády. Pročež pečowal Matiáš o to, aby jesstě za jeho žiwobytí Ferdinand Štyrský, bratr Leopolda, biskupa Pasowského, co král Český a Uherský ode stawůw zemských uznán a korunowán byl. Ježto stawů českých zpráwa dossla, s jakým železným úsilím Ferdinand Štyrsko ku poslussnosti k Církwi katolické nawrátil, potkal se náwrh Matiássůw s odporem nemalým u panstwa protestantského. Nicméně podařilo se přece Matiássowi, že Fer-

dinand, přísahou se zawázaw k zachowání majestátu a šetření práw i swobod zemských, od wětšiny stawůw přijat byl za krále českého a w červnu (juniu) 1617 korunowán, načež s císařem do Wídně se odebral, aby i w Rakousích co nástupce jeho uznán byl; a když i tu úmysl Matiášůw dosažen, odjeli oba na sněm Uherský w Prešpurku, kde též Ferdinand Štyrský po učiněné podobné přísaze jako w Čechách přijat a korunowán na králowstwí Uherské (16. maje 1618).

Doložiti ještě musíme, že Matiáš, odcházeje z Prahy a stěhuje se s celým dworem do Wídně, ustanowil w Čechách 10 místodržících, z nichžto sedm bylo katolíkůw a tři protestanti. Před odjezdem tímto wstoupili před Matiáše defensorowé a přednesli mu stížnosti na pány katolické, zwláště duchowní, že prý jejich stranu welmi utiskují majestátu pranic nedbajíce. Matiáš nechtě swobody majestátem udelené wíce rozšiřowati aneb množiti, dal jim odpowěd nemilostiwou, což stranu protestantskou owšem nemálo rozdráždilo. Tato pak rozlícenost nejwyššího dosáhla stupně, když opat Broumowský kostel protestantůw tamnějších zawříti dal a Pražský arcibiskup Lohel kostel nekatolíkůw w Hrobě i rozbořiti kázal. Protestanti Broumowští utekli se do Prahy se žalobou k místodržícím, byli wšak na rozkaz jejich co buřiči zatknuti a do wězení dáni. Defensoré tím náramně popuzeni swolali o swé ujmě hlučný sjezd pánů, rytířů a poslancû měst do Prahy, a sepsawše důtklivou stížnost na

opata Broumowského i na Lohela arcibiskupa Pražského žádali na císaři Matiášši, aby protestanti w Broumowě i we Hrobě swé náboženstwí podlé majestátu swobodně a beze wšší překážky prowozowati směli. Císař ale dal skrze místodržící swé stawům těm odpowěd, že zawření kostela w Broumowě a zboření chrámu protestant. we Hrobě z jeho rozkazu se stalo, že sjezd jejich proti zřízení zemskému směřuje a tedy se zapowídá, ano že císař půwodce jeho také potrestati chce.

Odpowěd tato byla stawům protestantským sdělena ode čtyr místodržících w Praze přítomných, totiž od Adama ze Sternberka, nejwyššího purkrabí, Děpolda z Lobkowic, Wiléma Slawaty a Jaroslawa z Martinic. Stawowé ode dáwna znajíce swé nejhlawnější odpůrce, zejmena Wiléma Slawatu a Jaroslawa z Martinic, připisowali nepříznіwou odpowěd císařowu nejwíce těmto dwěma nejwyšším úředníkům císařským. Zwláště Jindřich hrabě z Turnů, pak Kolon z Felsu, Joachim Šlik a jiní nejčelnější páni strany protestantské, kteří od nich u císaře osobně osočowáni byli, umínili sobě krwawou nad nimi pomstu wzíti.

Když tedy druhého dne po oznámení listu králowského stawowé na hrad Pražský se odebrali, aby místodržícím w kanceláři mínění swé o listu dotčeném powěděli, činěny jsou Slawatowi a Martinicowi důtkliwé wýčitky od stawůw protestantských a zjewně jim praweno, že oni hlawními jsou odpůrci a pro-

následowateli nekatolíkůw, zrádci a rušiteli pokoje zemského, a že dříwe nebude zemi blaze, až těchto zrádců se sprostí. I popadli je konečně a wyhodili oknem do hluboké příkopy hradské a s nimi spolu sekretáře (tajemníka) jejich Filipa Fabricia (23. máje 1618). Na štěstí padli wšickni tři na hromadu smetí; pročež jen málo neb žádného úrazu newzawše mohli se wšickni dáti na útěk. Fabricius dorazíw do Wídně prwní oznámil císaři celou událost.

Stawowé nahlížejíce, že Matiáš wýstupu toho bez trestu nenechá, jali se bez průtahu po celé zemi sbírati wojsko, jehož wedení swěřeno hraběti z Turnů. I zwolili též 30 direktorůw pro nejwyšší správu zemskou. Přes to wše poslali císaři prosebný list, w němž jednání swé omlouwali a na Matiášši žádali, aby rozkazu swého strany kostelů Broumowského a Hrobského odwolal, poněwadž prý čelil proti majestátu, jejž císař swou přísahou byl potwrdil. Ale Matiáš odmítnuw tuto žádost rozkázal stawům, aby bez odkladu wojsko sebrané propustili a wšech nowot odestali. I přidal hrozbu, že půwodce takowého počínání přísně trestati míní.

Odpowěď tato nezlomila odpor stawůw protestantských, anobrž jej wíce ještě pružila a otužowala. Tím pilněji nyní sbíráno wojsko a zbrojeno po wší zemi. Aby pak jistěji co wítězowé z ohromného zápasu toho wynikli, wywolávali protestanti čeští také wšechny swé přepočetné souwěrce w Rakousích, w Morawě,

we Slezsku, w Lužicich a Uhersku do společného boje proti císaři Matiássi a jeho nástupci Ferdinandowi, kterýž práwě tenkráte w Prešpurku korunowán na králowstwi Uherské. Ač císař slawně se oswědčowal, že protestantům žádné swobody zemské odníti neb ztenčiti nechce: přece stawowé ti we zpouře setrwajíce proti rozhodným katolikům zuřili a jak obyčejně i za nassich časů při wssech bouřích zemských tak i tu započato wyhnáním řádu protestantům nejprotiwnějssího, řádu totiž Jesuitského (9. červne 1618). Podobně učiněno s opatem Broumowským a arcibiskupem Pražským, co s hlawami odpůrců. Wsse to lze powažowati co začátek wálky třicitileté, w jejímžto ohni i Morawa tak často wzplápolala a kalich hořkosti téměř až do dna wypiti musela. Stawowé katoličtí nebrali w této zpouře žádného účastenstwi a nápodobně i dwě katolická města Plzeň a Budějowice nepřidružily se k odboji. Protož stawowé protestantssti se usnessli, proti nim do pole wytáhnouti.

Wypuzeni Jesuité nalezli útulek a přístřessi na Morawě w Brně, w Olomouci, we Zdounkách a na jiných místech; zlásstě kardinál Dietrichstein oswědčil se býti jejich welikým ochráncem, neb je do Mikulowa powolal a s welkou sstědrosti podporowal. Stawowé morawssti chtice tomu překaziti, aby wálečné zástupy z Čech se do Morawy newyřitily, shromáždili se nejprw w Olomouci, pak w Brně na sněmich, kde i král český Ferdinand přitomen byl. I uzawřeli jednohlasně, že se tři

tisíce pěssích a 2000 jezdců na hranice morawské u Jihlawy poslati mají. Oněch stal se wůdcem Albrecht baron z Waldsteina; tito wedeni jsou od Jiřího pána z Náchoda a Petra Sedlnického. Ano aby swou wěrnost králi co nejjasněji oswědčili, poslali muže nejwznešenější a nejwážnější, totiž kardinála Dietrichsteina, Bohobuda z Lipé a Karla ze Žerotína, do Prahy, by odbojné stawy na cestu wěrnosti a míru nazpět přiwedli. Mezi nimi obzwlásstě Žerotín, ač k českým bratřím se počítaje, tedy protestant jsa, wssechnu wýmluwnost bohatě nadaného ducha swého na to wynaložil, aby odbojné stawy ke složení zbraně přiměl. Moudrostí a odwahou řečníkowou mnozí sice hluboko dojati w útrobách swých se rozechwěli; přes to wssechno ale strana odbojná w odporu swém setrwala, anobrž i pány morawské k témuž kroku wyzýwala a místo odpowědi jen dlouhou písebnou obranu třem posslancům morawským doručiwssi je do wlasti nassi nazpět propustila. Na to wtrhli wojinowé císařsstí 10.000 mužů do Čech a sice pod správou Jindřicha hraběte z Dampierru a Karla Longuewalla hraběte z Bukwoje (Bucquoy), nade kterými wssak tenkráte náčelníci odbojníkůw, Thurn a Mansfeld, zwítězili, dobywsse dwou katol. měst Krumlowa a Plzně po udatném odporu měssťanůw. W času zimním na to nastalém pokousseli se opět některá knížata řísse císařské o to, by odbojné stawy české od záhubných úmyslů odwrátili. I král Polský Zigmund weřejně se prohlásil, že chce

císaři proti odbojníkům wydatnou pomocí přispěti. Tím wšak oheň zpoury neuhašen. Náčelníci powstalcůw již dáwno podporowáni pomocí protestantůw slezských wšemožně usilowali i stawy morawské na swou stranu získati. Nebo tito majíce w čele wýtečné muže: kardinála Dietrichsteina, Ladislawa z Lobkowic, hejtmana Morawy, pak Karla Lichtensteina a Karla Žerotína, wytrwali až posawad u wěrnosti ke swému zeměpánu a králi Ferdinandowi. Na začátku r. 1619 sešli se w měsíci lednu stawowé morawští w Brně na sněm, kde protestanti swé stížnosti w 17 článcích obsažené předložili. Přítomni byli posланci císařští i důwěrníci stawůw českých, onino přišli, aby stawy morawské u wěrnosti k trůnu císařskému utwrdili, tito aby je na stranu zpurných stawůw českých přewedli. Awšak stawowé morawští dawše náležitou odpowěď na stížnosti stawůw protestantských wytrwali u wěrnosti k nejwyššímu Domu Rakouskému.

Mezi opakowaným wyjednáwáním o mír zemřel dne 20. března (marce) 1619 císař Matiáš a král Ferdinand II. ujal wesla wlády we wšech dědičných zemích císařských.

Hlawa dewátá.

Doba Ferdinanda II. r. 1619 a 1620.

§. 66. Stawowé protestantští na Morawě spojují se s nekatolickými stawy w Čechách.

Po smrti Matiášowě přibližila se osudná katastrofa čili doba, w níž dwoustoletý zápas náboženský na Morawě a Čechách konečného rozhodnutí swého dojíti měl. Bylot tu, jako když před nějakou úžasnou bouří celé nebe černými chmurami se pokrýwá, a už už blesky hadowitými klikami wyšlehují z oblaků, a tytéž i hromowý ryk s nebe se ozýwá.

Postawení Ferdinandowo při nastoupení trůnu w nynějších zemích dědičných bylo nad míru powážliwé; wšude jej hrozná obkličowala nebezpečenstwí, wšude wzteklý zuřil odboj, wšude plamenem bouřných přewratů zarudalo nebe. Stawowé rakouští byli ponejwíce protestantští, ano weškery Rakousy už tak byly zprotestantisowány, že sám papež Pawel V. Ferdinandowi II. radil, aby tamnějším nekatolíkům propůjčil swobodu náboženskou. Ale tito nepřestáwajíce na udělení takowé wolnosti žádali na něm i potwrzení spolku swého s odbojnými protestanty w Čechách, a w den holdowání tak málo jich se dostawilo, že toto

ani wykonáno býti nemohlo. I budeme po-
zorowati, kterak protestanti rakaušstí spojení
s hrabětem z Turnů proti Ferdinandowi II.
se zbouřili a jeho i zajmouti usilowali, že kte-
réžto tísně jej 500 jízdných od Dampiera
z Kremže rychle na pomoc poslaných wyswo-
bodilo; nebo na jejich zatroubení powstalci
hned uprchli.

Jako Rakousy byly i Uhry, Morawa a Slezsko ponejwíce už protestantské a nebylo Ferdinandowi možno na ně spoléhati se. W Sedmihradech pak wládl úhlawní nepřítel Domu Habsburského Betlen Gabor. W Čechách, jak už praweno, plápolal oheň odboje. Ferdinand II. oznámil stawům českým zlásštním listem úmrtí Matiássowo, a wzkázal jim, že chce dle přísahy při korunowání složené wssecky swobody zemské a tudyž i majestát neporussený zachowati. Ale stawowé protestantssti, jenž twořili ohromnou wětssinu, nechtěli jeho wíce za krále uznati obwiňujíce jej, že už za žiwobytí Matiássowa proti přísaze na korunowání učiněné jednak. Pročež odřeknuwsse se ho o wolení nowého krále se radili. Wypukla tedy wálka nanowo, kterouž pohříchu nejstrastnějssí doba pro wlasti nasse nastala. Ferdinand II. naporučil totiž Bukwoji, weliteli wojenskému, aby odbůjce w Čechách dále wálkou stíhal. Tento wytáhnuw z jara z Budějowic jal se hned dobýwati okolních měst a městysů. Odpůrcowé wssak podporowáni jsouce od protestantských Slezáků, wyzwali ku pomoci protestantské stawy uherské, rakouské a lužické, kteří

ihned s welikou ochotou takowému podniku se propůjčowali. Toliko stawowé morawssti ještě odporowali wěrnost zachowáwajíce Ferdinandowi II., co zákonitému panowníkowi. Odbojní stawowé čessstí chtíce odpor Morawanůw přemoci, wyslali hraběte Thurna s wojskem do Morawy. Ten maje 16.000 wojínů pod swou welitelskou spráwou snadně se nejprwé zmocnil Jihlawy, a zanechaw w ní posádku, dobyl na krátce Znojma a jiných měst. W téže době protestanti slezssstí zmocnili se weliké části Morawy, která se Slezkem hraničí, a opanowali Lipník, Hranici a jiná města. To pozorujíce protestanti na Morawě hned směle wystupowali a bez rozpaků k odbojným protestantům českým se přidružili. K tomu jim dodáwali srdce stawowé protestantssstí na Morawě, kteří we Znojmě s hrabětem z Turnu časté schůzky a porady měli, jak by nad katolíky a králem Ferdinandem II., jich nejhlawnějssím ochráncem wrch obdrželi. Nahlíželi tedy stawowé katoličtí, že wlast w nejwětssím nebezpečenstwí se octla, a to tím wíce, poněwadž jezdcowé, kteréž pan Jiří z Náchoda proti Brnu wedl, se zpouzeli proti stawům protestantským w Brně shromážděným bojowati řkouce, že najati byli, by pro stawy a nikoli proti nim bojowali. Tím také i druhému wůdci králowskému Waldsteinowi wálečné stíhání zpurníků nemožným učiněno. Protož oba králowssstí wůdcowé s nepořízenou se do Wídně nawrátili.

Toho se dowěděwsse stawowé protestantssstí, kteří we Znojmě s hrabětem z Thurnu

na porady se scházeli, chwátali hned na jeho náwrh do Brna majíce k ochraně swé 800 jezdcůw a wšedše do města (dne 2. máje 1619), nechali přede zděmi jeho 7 praporů jiných jezdcůw německých. Pobywše sobě we sněmowně asi hodinu na poradě, otázali se oknem skrze Wiléma ze Žerotína, pána Břetislawi, měšťanů wenku stojících, zdali na straně ewandělíků prý státi chtějí? A když tito jednohlasně potákali, zpíwána píseň wálečná, wpuštěni do města jezdcowé němečtí a ostatní wojínowé ode stawů najatí zmocnili se bran města. Brány napotom zawřeny a stráže na rozličná místa rozestaweny, stawowé pak s měšťany na Zelném trhu shromážděni jsouce sobě wespolek přísahou wěrnosti se zawazowali. Pak byli pánowé wěrně k císaři stojící, jako kardinál Karel Dietrichstein, Karel ze Žerotína a Karel kníže Lichtenstein od zpurníků tázáni, zdali o úmyslech Waldsteinowých a Náchodowých wědomost mají? A když tito záporně odpowěděli, wyhrožowáno jim touže ukrutností, která nedáwno w Praze spáchána byla, když totiž pánowé císaři wěrní oknami ze sněmowny wyhozeni byli. Na to měšťané we zbrani a nejwětší odwážliwci z chatry po městě jako zběsilí běhali a wraziwše do radnice, wztekle křičeli a wyhrožowali radám i měšťanostowi smrtí a jinými ukrutnostmi, pakliby ku spolku protestantských stawůw českých se nepřidali. A skoro byli by měšťanosta a syndikus, kteří rozbouřené mysli lidu utišiti usilowali, oknami rowněž tak wyhozeni býwali, jako to radám

w Praze bylo se nedáwno stalo. Na to powstalci i twrze Spilberku se zmocnili a klíče města (Brna) odejmuté měšťanostowi — byly wůdci odbojníkůw Stubenvollowi odewzdány. Tak Brno druhdy dobře katolické a králi wěrné přewedeno we spolek zrádných.

Druhého dne na to (3. máje) páchány jiné neprawosti. Pánowé králi swému wěrní jako kardinál Dietrichstein, Ladislaw z Lobkowic, hejtman Morawy a Karel ze Žerotína držáni u wězení pode stráží 100 jezdcuw. Se slzawýma očima předpowídal tu kardinal Dietrichstein ohromné strasti, které nyní Morawu zachwáti, jakž ihned se uskutečnilo. Držán opět sněm, na němž i poslanci českých stawů protestantských přítomni byli, a obnowena dříwější úmluwa, že chtějí se wespolně proti králi Ferdinandowi podporowati. Jako w Čechách tak i na Morawě ustanoweno 30 správcůw země, mužowé wíře katolické rozhodně oddaní wyloučeni ode wšech úřadů; kněží katoličtí wyhnáni, a krásný gotický chrám sw. Jakuba w Brně od katolíků druhdy wystawený odewzdán pastorům protestantůw. Pánům morawským, kteří zem opustili, jako Waldstein, Náchod, Riesenberg a Wilém Brabantský, pobrány wšechny statky, a w čelo wojska powstalcůw postaweni Bedřich z Teufenbachu a Ladislaw ze Žerotína. Ustanoweno dále, že budoucně žádný prelát, ani biskup Olomoucký nemá na sněmích mezi stawy morawskými zasedati a hlasowati. Na tentýž den zláštním uzawřením sněmowným wyhnáni z Morawy

Jesuité, jichž napotom 37 z Brna se wystěhowalo.

§. 67. Jak Olomouc přewedena k odboji proti Ferdinandowi II.

Nyní powstalcům o to sslo, aby i Olomouc, tehdáž hlawní město Morawy, k jejich spolku se přidružila, což také s welikou chytrostí a nemenssím násilím prowedeno.*) Jako w Brně tak byl i zde protestantismus dosti walně rozssířen a sice w obywatelstwu obojího jazyka, česko-morawského i německého. Olomoucká kronika německy psaná, kteréž se tuto držíme, jmenuje tamnějssí protestanty brzo utrakwisty (pod obojí přijímající), brzo luterány, a také pikardity připomíná, které i kalwiny nazýwá. Zlý úmysl stawůw protestantských pak prowedem w Olomouci takto:

Jak mile se rada městská w Olomouci dowěděla, na jakou zpouru se protestantssti stawowé z Morawy w Brně proti zákonitému králi Ferdinandowi byli odwážili: hned časně ráno dne 10. máje swolala na radnici wesskerou počestnou obec a obnowila s ní přísahu wěrnosti ku wznessenému panowníkowi. Mezi desátou a jedenáctou hodinou w týž den dojeli ku prostřední bráně dwa jezdci, chtíce do

*) Wsse to zewrubně wypsáno w německé Olomoucké kronice (Olmützer Chronik. Schriften der historisch-statistischen Section der k. k. m. schl Gesellschaft des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde) od Dr. B. Dudíka. Patrně widěti, že spisowatel kroniky té byl katolík.

města býti wpusstěni, jelikož prý od panů zemských komisarů posláni jsou, aby jim tam příhodného obydlí wyhledali. Nedůwěřowalo se jim ale a byli dwěma pánama, Kiocmanem a Wittwerem, zkrátka odbyti. Okolo jedné hodiny téhož dne okázaly se opět u dotčené brány dwa wozy a dwě setniny jezdcůw, klidnými slowy žádajíce wpusstěni býti, jelikož prý co komisarowé ode stawůw zemských poslaní počestné obci Olomucké jakož i welectěné radě psaní odewzdati mají. Když pak rada s obcí shromážděnou o jejich wpusstění dlouho rokowala, odebrali se rozmrzelí na nocleh do wesnice Slawonína, asi čtwrt míle od Olomouce, a poslali hned, dokud rada s obcí jesstě pohromadě byla, písemnou protestaci řkouce, že nepřissli k nim co nepřátelé anebo co cizinci, nýbrž co krajané a spolu co splnomocnění komisaři panůw stawůw, a že takowé nepřátelské proti nim jednání na místě náležitém udají a pakliže přijdouce opětně s wětssí mocí takowé wzdory pomstiti musejí, nechť Olomučané wsseckо zlo to žádnému jinému leč sobě samým přičítají. Tak chytře to nawlekli komisarowé ti, aby úmyslem swým prorazili. Nebo touto wýhrůžkou dala se rada i obec pohnouti, že poslala hned ze swého středu čtyry muže za pany komisary, by jich odprosila za příčinou dlouhého wáhání a jim oznámila, že druhého dne (11. máje w sobotu okolo osmé hodiny ráno) že celá obec s radou očekáwá, že pak po ten čas toliko dwacet jezdcůw má do města wjíti, ostatní ale že mají zatím před mě-

stem zůstati. Wýsledek takowý docílen hlawně radou utrakwistůw čili luteránůw z obce Olomoucké, jakými byli měšťané Karel Hirsch, Adam Schäfer, Jiřík Schubert, Obsdorfer a Jiřík Naske.

Druhého dne skutečně w hodinu umluwenou přijeli komisaři stawowšti Albrecht Sedlnický a Wáclaw Bitowský s dwěma setninama jezdcůw ku prostřední bráně města. W čele jezdcůw stál co hejtman pan Buchheim, který úmysly komisarůw brannou rukou podporowati měl; což on také wěrně činil, jak se při mučení Jana Sarkandra ukáže. Wůbec tuto poznamenati sluší, že nadřečení pánowé, zwláště Bitowský a Hartman z Buchheimu stali se w historii Jana Sarkandra welmi zlopowěstnými. Dotčení komisarowé doručili měšťanostowi Zachariáši Damaskowi psaní pánůw stawůw, které wšak jen k obci ewangelické w Olomouci zřízeno bylo; pročež dotčený měšťanosta psaní to otewříti se zdráhal, až pak po dlouhém naléhání utrakwistůw Olomouckých se dal pohnouti, že list kancelistou Jiřím Dějkowským otewříti a z českého jazyka, jímž psán byl, na jazyk německý přetlumočiti kázal. Žádalo se pak w něm tré wěcí: předně aby Jesuité byli wyhnáni, pak aby celá rada městská se proměnila a posléz, aby katolíci, poněwadž prý pro swé bohoslužby dosti kostelů mají, chrám swatého Mauricia utrakwistům čili luteránům k jejich bohoslužbám postoupili. Pan Sedlnický ještě dodal, kterak on i jeho pan soudruh Bitowský nepochybují, že počestná rada i obec

úmysly Jejich Milosti panůw stawůw dobře pochopuje; a spolu obci protestantské na srozuměnou dáwal, jak by se o to měla postarati, aby w brzce nowá rada, zlásstě z utrakwistů sestawena byla. Ano žádal, by se mu také odewzdali klíče města.

S užasnutím poslouchali katolíci řeči té a jasně nahlíželi, w jak nebezpečných a zkázonosných rukou se byli octli. Pročež wywstal nejstarssí rada a spolu rozhodný katolík Heilig a protestowal proti takowému násilí řka, že rada městská od Jeho Welicenstwa Císaře skrze jeho pána podkomořího jest ustanowena, a jí že klíče kromě jiných potřebných wěcí jsou odewzdány, a posléz že od tohoto záwazku radu městskou mimo císaře Pána nikdo jiný oprostiti nemůže. Načež pan Sedlnický odwětil, že i Jejich Milosti paní stawowé ničeho podniknouti nechtějí, coby proti Jeho Welicenstwu směřowalo, jelikož i oni Jeho Welicenstwo co nejmilostiwějssího císaře a krále uznáwají; wsseckо, čeho prý oni žádají, má jen k utwrzení dobrého přátelstwí, swornosti a ssčastliwosti u wěcech wíry slaužiti, začež prý oni wsselikou odpowědnost na se berou. Tak řekli komisaři a odjeli do swého bytu.

To dodalo protestantům Olomouckým srdnatosti, i počali hned směleji wystupowati a jak mile o 1 hodině odpoledne obec se opět sessla, urputně na tom stáli, aby oznámený rozkaz stawůw we skutek se uwedl a sice předně, aby Jesuité z Olomouce wyhnáni byli, proti čemuž w jazyku českém protestowal slawně

obecní rada Wozowský we jmenu katolíkůw řka: že katolické měsstanstwo nemůže sice nyní takowému násilí a ohromným křiwdám, ježto se teď na katolících páchají, zabrániti, že pak oni w takowých bezbožných činech žádného podílu míti nechtějí a tím jedině se těssí: Co se rychle zdwihne, rychle i padne. Tolikéž mluwil i poctiwý rada Heilig. Protestanti wssak, takowými řečmi rozwztekleni, ihned ke komisarům se odebrali a je ke koleji Jesuitské s jásáním wyprowázeli nesouce sebou pod plássti kameny, jimiž ubohé otce ctihodného řádu toho z koleje uwítati chtěli. Jako druhdy Christus swému zrádci Jidássowi, tak ssel i ctihodný otec rektor (ředitel koleje) se wssemi otci Jesuity komisarům w ústrety. Tito dali pak (sekretářem) Leonardem Stockenem otcům Jesuitům česky psanou listinu stawůw o zrussení jejich koleje přečísti, a žádali, by se jim wydaly klíče kostelní. Jelikož rektor řádu česky nerozuměl, přetlumočil ctihodný otec Jonáš list ten na jazyk latinský, a w tomto jazyku i rektor koleje proti takowému násilí protestowal. Awssak protest ten zůstal bez wýsledku. Páni komisaři co prawé lissky prosili rektora za odpusstění a twářili se, jakoby jim otcůw Jesuitůw welmi líto bylo, ano ujissťowali, že prý rozkaz tento od panůw stawůw jim welmi nemilý jest, že wssak oni wůli Jejich Milostí wykonati musejí a že tedy otcům určují čas, we kterém z klásstera se wyklíditi mají, totiž do 12. máje. W tento den (w neděli Exaudi) chtěl jesstě otec Jonáš učiniti

kázaní k lidu na rozloučenou; když pak přišel na slowa, která se na ten den w ewangelium čítáwají: „Wen ze školy wyženou wás“, nemohl pro welikou lítost ani mluwiti, nýbrž ronil toliko hojné slzy a jenom ještě zástup katolíkůw kwilících zkrátka napomínal, aby se wespolek milowali a s kacíři se snášeli w trpěliwosti setrwáwajíce, až by se opět Bohu zalíbilo, lepších popříti časůw.

Z koleje jesuitské odebrali se ještě 11. máje (w sobotu) komisaři stawůw morawských k faráři Dawidowi Biberowi u sw. Mauricia. Chatra lidí u welikém počtu a s welikým hlukem je sprowázela. I nastoupali na faráře dotčeného se wším důrazem, aby jim wydal klíče kostelní a co nejdříwe z fary se wyklidil. Farář důstojně odpowěděl, že dobře mu powědomo, od koho mu klíče kostelní se službou církewní swěřeny a že jen tento práwo má, jich od něho žádati, jinému že jich odewzdati nemůže a nesmí. Na neštěstí přišel na faru kostelník, na něhož hned komisaři otázkami a hrozbami dorážeti počali, až z něho tolik wytáhli, že farář klíče ty w komoře uschowal. Načež komisaři do ní se wedrawše hned klíče uchwátili a z fary ke kostelu odkwapiwše jej otewřeli a wšechny klenoty chrámowé se wšelikými ozdobami pod swou dohlídku wzali. Pak poslali dwa Olomoucké měšťany, horliwé luterany, totiž Jana Bessornera a Christopha Kollmice, školaře s kočárem do Šternberka k mistrowi a pastorowi Tabiowi, aby mu toto wítězstwí wíry luteranské zwěstowali a spolu jej

uctiwě wybídli, by si neztěžowal hned druhého dne podlé požádaní pánůw stawůw w kostele sw. Mauricia držeti prwní jubilejní slawnost. Což on, jak snadno uhodnouti, s welikou radostí přijal a poněkud se na kázaní připrawiw hned do Olomouce odspěl. Druhého dne (na neděli Exaudi 12. máje) dal luterány do kostela swolati a odbýwal s nimi čisté (jak se wyjádřil) ewangelické služby Boží, čině dwoje wítězoslawné kázaní k nim, jedno ráno a druhé odpoledne. W kázaních těch twářil se welmi pokorně řka, že není hoden na té kazatelně státi, což owssem úplně prawda bylo. Za tuto práci pak jemu na rozkaz pánůw stawůw zemským berníkem Byretou wyplaceno 40 zlatých morawských.

W úterý (dne 14. máje 1619) prowedèn druhý úmysl komisarůw, změniti totiž a přetwořiti radu městskou, při čemž té chytrosti užíwáno, že nejsou wywoleni sami protestanti, nýbrž že obráni též katolíci za radní a měsskanosty, mezi nimi i horliwý katolík Heilig, který sice proti tomu protestowal řka, že už dříwe přísahou wěrnosti swému zákonitému panowníku Ferdinandowi se byl zawázal a této přísahy že nikterak zrussiti nechce. Když pak komisaři ujisstowali (owssem lžiwě), že nowá přísaha nebude proti zákonitému králi čeliti, jelikož i oni žádného jiného wladaře neuznáwají, tedy přiwolil Heilig a s ostatními wolenými složil přísahu, kterou komisaři byli předepsali, a která dle slow swých dobrý smysl měla; neboť slibowala se w ní wěrnost králi zákonitému Ferdi-

ihned s welikou ochotou takowému podniku se propůjčowali. Toliko stawowé morawšští ještě odporowali wěrnost zachowáwajíce Ferdinandowi II., co zákonitému panowníkowi. Odbojní stawowé češští chtíce odpor Morawanůw přemoci, wyslali hraběte Thurna s wojskem do Morawy. Ten maje 16.000 wojínů pod swou welitelskou spráwou snadně se nejprwé zmocnil Jihlawy, a zanechaw w ní posádku, dobyl na krátce Znojma a jiných měst. W téže době protestanti slezšští zmocnili se weliké části Morawy, která se Slezkem hraničí, a opanowali Lipník, Hranici a jiná města. To pozorujíce protestanti na Morawě hned směle wystupowali a bez rozpaků k odbojným protestantům českým se přidružili. K tomu jim dodáwali srdce stawowé protestantšští na Morawě, kteří we Znojmě s hrabětem z Turnu časté schůzky a porady měli, jak by nad katolíky a králem Ferdinandem II., jich nejhlawnějším ochráncem wrch obdrželi. Nahlíželi tedy stawowé katoličtí, že wlast w nejwětším nebezpečenstwí se octla, a to tím wíce, poněwadž jezdcowé, kteréž pan Jiří z Náchoda proti Brnu wedl, se zpouzeli proti stawům protestantským w Brně shromážděným bojowati řkouce, že najati byli, by pro stawy a nikoli proti nim bojowali. Tím také i druhému wůdci králowskému Waldsteinowi wálečné stíhání zpurníků nemožným učiněno. Protož oba králowšští wůdcowé s nepořízenou se do Wídně nawrátili.

Toho se dowěděwše stawowé protestantšští, kteří we Znojmě s hrabětem z Thurnu

na porady se scházeli, chwátali hned na jeho náwrh do Brna majíce k ochraně swé 800 jezdcůw a wšedše do města (dne 2. máje 1619), nechali přede zděmi jeho 7 praporů jiných jezdcůw německých. Pobywše sobě we sněmowně asi hodinu na poradě, otázali se oknem skrze Wiléma ze Zerotína, pána Břetislawi, měšťanů wenku stojících, zdali na straně ewandělíků prý státi chtějí? A když tito jednohlasně potákali, zpíwána píseň wálečná, wpuštěni do města jezdcowé němečtí a ostatní wojínowé ode stawů najatí zmocnili se bran města. Brány napotom zawřeny a stráže na rozličná místa rozestaweny, stawowé pak s měšťany na Zelném trhu shromážděni jsouce sobě wespolek přísahou wěrnosti se zawazowali. Pak byli pánowé wěrně k císaři stojící, jako kardinál Karel Dietrichstein, Karel ze Zerotína a Karel kníže Lichtenstein od zpurníků tázáni, zdali o úmyslech Waldsteinowých a Náchodowých wědomost mají? A když tito záporně odpowěděli, wyhrožowáno jim tauže ukrutností, která nedáwno w Praze spáchána byla, když totiž pánowé císaři wěrní oknami ze sněmowny wyhozeni byli. Na to měšťané we zbrani a nejwětší odwážliwci z chatry po městě jako zběsilí běhali a wraziwše do radnice, wztekle křičeli a wyhrožowali radám i měšťanostowi smrtí a jinými ukrutnostmi, paklibý ku spolku protestantských stawůw českých se nepřidali. A skoro byli by měšťanosta a syndikus, kteří rozbouřené mysli lidu utišiti usilowali, oknami rowněž tak wyhozeni býwali, jako to radám

w Praze bylo se nedáwno stalo. Na to powstalci i twrze Spilberku se zmocnili a klíče města (Brna) odejmuté měšťanostowi — byly wůdci odbojníkůw Stubenvollowi odewzdány. Tak Brno druhdy dobře katolické a králi wěrné přewedeno we spolek zrádných.

Druhého dne na to (3. máje) páchány jiné neprawosti. Pánowé králi swému wěrní jako kardinál Dietrichstein, Ladislaw z Lobkowic, hejtman Morawy a Karel ze Žerotína držáni u wězení pode stráži 100 jezdcuw. Se slzawýma očima předpowídal tu kardinal Dietrichstein ohromné strasti, které nyní Morawu zachwáti, jakž ihned se uskutečnilo. Držán opět sněm, na němž i poslanci českých stawů protestantských přítomni byli, a obnowena dříwějšší úmluwa, že chtějí se wespolně proti králi Ferdinandowi podporowati. Jako w Čechách tak i na Morawě ustanoweno 30 správcůw země, mužowé wíře katolické rozhodně oddaní wyloučeni ode wšech úřadů; kněži katoličtí wyhnáni, a krásný gotický chrám sw. Jakuba w Brně od katolíků druhdy wystawený odewzdán pastorům protestantůw. Pánům morawským, kteří zem opustili, jako Waldstein, Náchod, Riesenberg a Wilém Brabantský, pobrány wšechny statky, a w čelo wojska powstalcůw postaweni Bedřich z Teufenbachu a Ladislaw ze Žerotína. Ustanoweno dále, že budoucně žádný prelát, ani biskup Olomoucký nemá na sněmích mezi stawy morawskými zasedati a hlasowati. Na tentýž den zwláštním uzawřením sněmownym wyhnáni z Morawy

Jesuité, jichž napotom 37 z Brna se wystěhowalo.

§. 67. Jak Olomouc přewedena k odboji proti Ferdinandowi II.

Nyní powstalcům o to šlo, aby i Olomouc, tehdáž hlawní město Morawy, k jejich spolku se přidružila, což také s welikou chytrostí a nemenším násilím prowedeno.*) Jako w Brně tak byl i zde protestantismus dosti walně rozšířen a sice w obywatelstwu obojího jazyka, česko-morawského i německého. Olomoucká kronika německy psaná, kteréž se tuto držíme, jmenuje tamnější protestanty brzo utrakwisty (pod obojí přijímající), brzo luterány, a také pikardity připomíná, které i kalwiny nazýwá. Zlý úmysl stawůw protestantských pak prowedeu w Olomouci takto:

Jak mile se rada městská w Olomouci dowěděla, na jakou zpouru se protestantští stawowé z Morawy w Brně proti zákonitému králi Ferdinandowi byli odwážili: hned časně ráno dne 10. máje swolala na radnici weškerou počestnou obec a obnowila s ní přísahu wěrnosti ku wznešenému panowníkowi. Mezi desátou a jedenáctou hodinou w týž den dojeli ku prostřední bráně dwa jezdci, chtíce do

---

*) Wše to zewrubně wypsáno w německé Olomoucké kronice (Olmützer Chronik. Schriften der historisch-statistischen Sektion der k. k. m. schl Gesellschaft des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde) od Dr. W. Dubíka. Patrně widěti, že spisowatel kroniky té byl katolík.

města býti wpuštěni, jelikož prý od panů zemských komisarů posláni jsou, aby jim tam příhodného obydlí wyhledali. Nedůwěřowalo se jim ale a byli dwěma pánama, Kiocmanem a Wittwerem, zkrátka odbyti. Okolo jedné hodiny téhož dne okázaly se opět u dotčené brány dwa wozy a dwě setniny jezdcůw, klidnými slowy žádajíce wpuštěni býti, jelikož prý co komisarowé ode stawůw zemských poslani počestné obci Olomoucké jakož i welectěné radě psaní odewzdati mají. Když pak rada s obcí shromážděnou o jejich wpuštění dlouho rokowala, odebrali se rozmrzelí na nocleh do wesnice Slawonína, asi čtwrt míle od Olomouce, a poslali hned, dokud rada s obcí ještě pohromadě byla, písemnou protestaci řkouce, že nepřišli k nim co nepřátelé anebo co cizinci, nýbrž co krajané a spolu co splnomocnění komisaři panůw stawůw, a že takowé nepřátelské proti nim jednání na místě náležitém udají a pakliže přijdouce opětně s wětší mocí takowé wzdory pomstiti museji, nechť Olomučané wšecko zlo to žádnému jinému leč sobě samým přičítají. Tak chytře to nawlekli komisarowé ti, aby úmyslem swým prorazili. Neboť touto wýhrůžkou dala se rada i obec pohnouti, že poslala hned ze swého středu čtyry muže za pany komisary, by jich odprosila za příčinou dlouhého wáhání a jim oznámila, že druhého dne (11. máje w sobotu okolo osmé hodiny ráno) je celá obec s radou očekáwá, že pak po ten čas toliko dwacet jezdcůw má do města wjíti, ostatní ale že mají zatím před mě-

stem zůstati. Wýsledek takowý docílen hlawně radou utrakwistůw čili luteránůw z obce Olomoucké, jakými byli měssťané Karel Hirsch, Adam Schäfer, Jiřík Schubert, Obsdorfer a Jiřík Naske.

Druhého dne skutečně w hodinu umluwenou přijeli komisaři stawowsstí Albrecht Sedlnický a Wáclaw Bitowský s dwěma setninama jezdcůw ku prostřední bráně města. W čele jezdcůw stál co hejtman pan Buchheim, který úmysly komisarůw brannou rukou podporowati měl; což on také wěrně činil, jak se při mučení Jana Sarkandra ukáže. Wůbec tuto poznamenati slussí, že nadřečení pánowé, zlássté Bitowský a Hartman z Buchheimu stali se w historii Jana Sarkandra welmi zlopowěstnými. Dotčení komisarowé doručili měssťanostowi Zachariássi Damaskowi psaní pánůw stawůw, které wssak jen k obci ewangelické w Olomouci zřízeno bylo; pročež dotčený měssťanosta psaní to otewříti se zdráhal, až pak po dlouhém nalehání utrakwistůw Olomouckých se dal pohnouti, že list kancelistou Jiřím Dějkowským otewříti a z českého jazyka, jímž psán byl, na jazyk německý přetlumočiti kázal. Žádalo se pak w něm tré wěcí: předně aby Jesuité byli wyhnáni, pak aby celá rada městská se proměnila a posléz, aby katolíci, poněwadž prý pro swé bohoslužby dosti kostelů mají, chrám swatého Mauricia utrakwistům čili luteránům k jejich bohoslužbám postoupili. Pan Sedlnický jesstě dodal, kterak on i jeho pan soudruh Bitowský nepochybují, že počestná rada i obec

úmysly Jejich Milosti panůw stawůw dobře pochopuje; a spolu obci protestantské na srozuměnou dáwal, jak by se o to měla postarati, aby w brzce nowá rada, zláště z utrakwistů sestawena byla. Ano žádal, by se mu také odewzdali klíče města.

S užasnutím poslouchali katolíci řeči té a jasně nahlíželi, w jak nebezpečných a zkázonosných rukou se byli octli. Pročež wystal nejstarší rada a spolu rozhodný katolík Heilig a protestowal proti takowému násilí řka, že rada městská od Jeho Welicenstwa Císaře skrze jeho pána podkomořího jest ustanowena, a jí že klíče kromě jiných potřebných wěcí jsou odewzdány, a posléz že od tohoto záwazku radu městskou mimo císaře Pána nikdo jiný oprostiti nemůže. Načež pan Sedlnický odwětil, že i Jejich Milosti paní stawowé ničeho podniknouti nechtějí, coby proti Jeho Welicenstwu směřowalo, jelikož i oni Jeho Welicenstwo co nejmilostiwějšího císaře a krále uznáwají; wšecko, čeho prý oni žádají, má jen k utwrzení dobrého přátelstwí, swornosti a šťastliwosti u wěcech wíry sloužiti, začež prý oni wšelikou odpowědnost na se berou. Tak řekli komisaři a odjeli do swého bytu.

To dodalo protestantům Olomuckým srdnatosti, i počali hned směleji wystupowati a jak mile o 1 hodině odpoledne obec se opět sešla, urputně na tom stáli, aby oznámený rozkaz stawůw we skutek se uwedl a sice předně, aby Jesuité z Olomouce wyhnáni byli, proti čemuž w jazyku českém protestowal slawně

obecní rada Wozowský we jmenu katolíkůw řka: že katolické měšťanstwo nemůže sice nyní takowému násilí a ohromným křiwdám, ježto se teď na katolících páchají, zabrániti, že pak oni w takowých bezbožných činech žádného podílu míti nechtějí a tím jedině se těší: Co se rychle zdwihne, rychle i padne. Rowněž mluwil i poctiwý rada Heilig. Protestanti wšak, takowými řečmi rozwztekleni, ihned ke komisarům se odebrali a je ke koleji Jesuitské s jásáním wyprowázeli nesouce sebou pod plášti kameny, jimiž ubohé otce ctihodného řádu toho z koleje uwítati chtěli. Jako druhdy Christus swému zrádci Jidášowi, tak šel i ctihodný otec rektor (ředitel koleje) se wšemi otci Jesuity komisarům w ústrety. Tito dali pak (sekretářem) Leonardem Stockenem otcům Jesuitům česky psanou listinu stawůw o zrušení jejich koleje přečísti, a žádali, by se jim wydaly klíče kostelní. Jelikož rektor řádu česky nerozuměl, přetlumočil ctihodný otec Jonáš list ten na jazyk latinský, a w tomto jazyku i rektor koleje proti takowému násilí protestowal. Awšak protest ten zůstal bez wýsledku. Páni komisaři co prawé lišky prosili rektora za odpuštění a twářili se, jakoby jim otcůw Jesuitůw welmi líto bylo, ano ujišťowali, že prý rozkaz tento od panůw stawůw jim welmi nemilý jest, že wšak oni wůli Jejich Milosti wykonati musejí a že tedy otcům určují čas, we kterém z kláštera se wykliditi mají, totiž do 12. máje. W tento den (w neděli Exaudi) chtěl ještě otec Jonáš učiniti

kázaní k lidu na rozloučenou; když pak přišsel na slowa, která se na ten den w ewangelia čítáwají: „Wen ze škol wyženou wás“, nemohl pro welikou lítost ani mluwiti, nýbrž ronil toliko hojné slzy a jenom ještě zástup katolíkůw kwílících zkrátka napomínal, aby se wespolek milowali a s kacíři se snášeli w trpěliwosti setrwáwajíce, až by se opět Bohu zalíbilo, lepších popříti časůw.

Z koleje jesuitské odebrali se ještě 11. máje (w sobotu) komisaři stawůw morawských k faráři Dawidowi Biberowi u sw. Mauricia. Chatra lidí u welikém počtu a s welikým hlukem je sprowázela. I nastoupali na faráře dotčeného se wším důrazem, aby jim wydal klíče kostelní a co nejdříwe z fary se wyklidil. Farář důstojně odpowěděl, že dobře mu powědomo, od koho mu klíče kostelní se službou církewní swěřeny a že jen tento práwo má, jich od něho žádati, jinému že jich odewzdati nemůže a nesmí. Na neštěstí přišel na faru kostelník, na něhož hned komisaři otázkami a hrozbami dorážeti počali, až z něho tolik wytáhli, že farář klíče ty w komoře uschowal. Načež komisaři do ní se wedrawše hned klíče uchwátili a z fary ke kostelu odkwapiwše jej otewřeli a wšechny klenoty chrámowé se wšelikými ozdobami pod swou dohlídku wzali. Pak poslali dwa Olomoucké měšťany, horliwé luterany, totiž Jana Bessornera a Christopha Kollmice, školaře s kočárem do Šternberka k mistrowi a pastorowi Tabiowi, aby mu toto wítězstwí wíry luteranské zwěstowali a spolu jej

uctiwě wybídli, by si neztěžowal hned druhého dne podlé požádaní pánůw stawůw w kostele sw. Mauricia držeti prwní jubilejní slawnost. Což on, jak snadno uhodnouti, s welikou radostí přijal a poněkud se na kázaní připrawiw hned do Olomouce odspěl. Druhého dne (na neděli Exaudi 12. máje) dal luterány do kostela swolati a odbýwal s nimi čisté (jak se wyjádřil) ewangelické služby Boží, čině dwoje witězoslawné kázaní k nim, jedno ráno a druhé odpoledne. W kázaních těch twářil se welmi pokorně řka, že není hoden na té kazatelně státi, což owšem úplně prawda bylo. Za tuto práci pak jemu na rozkaz pánůw stawůw zemským bernikem Byretou wyplaceno 40 zlatých morawských.

W úterý (dne 14. máje 1619) proweden druhý úmysl komisarůw, změniti totiž a přetwořiti radu městskou, při čemž té chytrosti užíwáno, že nejsou wywoleni sami protestanti, nýbrž že obrání též katolici za radní a měšťanostu, mezi nimi i horliwý katolík Heilig, který sice proti tomu protestowal řka, že už dříwe přísahou wěrnosti swému zákonitému panowníku Ferdinandowi se byl zawázal a této přísahy že nikterak zrušiti nechce. Když pak komisaři ujišťowali (owšem lžiwě), že nowá přísaha nebude proti zákonitému králi čeliti, jelikož i oni žádného jiného wladaře neuznáwají, tedy přiwolil Heilig a s ostatními wolenými složil přísahu, kterou komisaři byli předepsali, a která dle slow swých dobrý smysl měla; neboť slibowala se w ní wěrnost králi zákonitému Ferdi-

nandowi. Touto praktikou swedeni i ostatní katolíci swolili k wywolení swému, a přijali úřad radních. W seznamu měšťanosť, kteří tenkráte wywoleni byli a napotom se střídali, nalézá se jeden katolík (Heilig), ostatní (Hirsch, Heinz, Obsdorfer) byli horliwí protestanti. Mezi radami, kteří se tam jmenují, tako: Ruprecht, Klohmann, Parsch, Naske, Schäfer, Cuzický, Lerstmacher, Eckert, Fröhlich, Gromus, Laberhüttel, Marquart, Adam, wyskýtá se i jmeno rozhodného katolíka Scintilly (Jiskry), jemuž ponecháno sudstwí čili úřad soudcowský. Soudný čtenář snadno se dowtípí, že obsah oné přísahy byl pouhou fintou k zaslepení katolíkůw, aby nepozorowali hned, kam odbojní stawowé směřují; nebo jak později uwidíme, wytasili se komisarowé jejich prawým úmyslem swým — Olomučany k odboji proti králi Ferdinandowi přewesti — teprw tenkráte, když se domníwali, že již wšechny překážky přemohli.

W tentýž den (14. máje) opustili Jesuité Olomouc a konwikt jejich proměněn w mincownu. Komisaři pak pilně docházeli k děkanowi kapitulnímu Breinerowi, baronowi ze Stubinku, a domáhali se jak klíčů ke kostelu Jesuitskému tak pěti kusů střelby, které na děkanstwí uloženy byly. Rázný děkan dlouho statečně takowým požadawkům odpíral, posléz ale zlopowěstný Buchheim klíče a kusy ty násilím wzal a do swého bytu odwezti dal.

Dne 30. máje swolána obec na radnici a čteno jí psaní, w němž pani stawowé žádali, aby každý dle možnosti, třeba 1000, 100, 50,

30, 20, 15, 10 a nejchudssí aspoň 5 zlatých k wyplácení najatého wojska stawům půjčil, jelikož prý to k míru a swornosti slouží, při čemž se slibowalo, že peníze ty o příjstím swatém Jakobě wděčně nawráceny budou. Že slib takowý kziwý byl, snadno tussiti. Obci owssem nezbýwalo leč platiti a sobě pomysliti, že půjčila na wěčnou oplátku.

Dne 10. čerwence mezi 5. a 6. hodinou k wečeru ssel pan Buchheim s wojáky a některými luteranskými radami a sousedy do koleje Jesuitské, dílem aby ji pilně prohlédal a zcela wyprázdnil, dílem aby se přeswědčil, zda-li tam potajmo Jesuité se neukrýwají, jelikož co něco zázračného se proslýchalo, že tam často widěti swětla a slysseti zpěwy i zwonění u oltáře. Když pak ničeho newypátráno a wsse, cokoli tam jesstě wzácného bylo, odnesseno: prohledány také poblizké domy sousedůw, zlásstě dům nábožné wdowy Swadlíkowé, awssak i zde nikdo z Jesuitů nenalezen.

W tentýž čas odebral se wojewůdce odbojných stawůw morawských Stubenvoll se dwěma sty jezdcůw do města Hradisstě, aby obnowa, která w městské radě Olomucké se stala, také tuto prowedena byla.*) Ježto nemalá část měsstanůw Hradissťských protestantská byla, snadno Stubenvollowi se podařilo, do města wniknouti. Uweden jsa tam od strany protestantské, hned polowičku rady katolické slo-

*) Wiz III. díl historie Morawy od Pilaře a Morawce str. 114 a násled.

žil s úřadu a na místo katolického měšťanosty Alberta Kremera ustanowil ewandělíka Bedřicha Russíka. Tenkráte byl w Hradišti rázný obhájce wíry katolické, děkan Wáclaw Kulíšek, který nezwratnými důwody wywracel liché náuky protestantské a tím swé wěrné stádce wšemožně u wíře katolické utwrzowal. Protož hlawně proti němu jedowaté záští rozpalowalo se w srdcích měšťanů protestantských, kteřížto, když Stubenvoll do Hradiště přišel, nabywše smělosti nyní zjewně proti němu newražili, a když se ukrýwati počal, jej wojíny Stubenvollowými wyhledáwali, aby ho usmrtili. Awšak slawný hrdina wíry katolické šťastně jako někdy Athanasius swým protiwníkům ušel, nebo přeplawiw se rychle na lodičce přes řeku Morawu, wywáznul z nebezpečenstwí a utekl se do Wídně. Jak mile důstojný pastýř zahnán, odewzdal nowý měšťanosta starožitný katolický chrám swatého Michala kazatelowi protestantskému, a když na to brzo Jan Bernard z Kunowic, protestantský pán na Ostrawě, se 200 Walachy do města přitáhl, také ještě farní chrám sw. Jiří protestantům odewzdán.

S podobnou odwahou šířila se zpoura i na jiných místech Morawy, zláště od toho času, co w Brně shromáždění stawowé list správcům země České zaslali, w němž jim oznámili, že k jejich spolku se přidružují, a také wojsko swé s wojskem českým spojiti chtějí s tou wýminkou, aby jednu část jeho doma pro obranu wlasti podržeti směli, a spolu aby je-

jich wýsady zůstaly nedotknuty. Tak dosáhl hrabě Thurn, náčelník odbojných protestantůw českých, oč byl wšemožně usilowal, že totiž Morawané ponejwíce přiwedeni jsou na stranu protiwníkůw krále Ferdinanda, a protož wytáhl s wojskem swým do Rakous, aby i stawy rakouské swými soudruhy učinil a samého krále Ferdinanda we Wídni zajal. I podařilo se mu skutečně, welkou část stawůw rakouských do sítě swé polapiti a jejich pomocí i předměstí Wídenských se zmocniti. Ale mimo wše nadání dne 6. červ. poslána pomoc od králowských wojewůdcůw Dampiera a Bukwoje do Wídně, král oswobozen a úmysl Thurnůw docela zmařen. Mimo to porazil také Bukwoj w Čechách náčelníka odbůjcůw Mansfelda na hlawu a witězně dále postupowal. Tato nenadálá witězstwí nahnala takowého strachu zpurným stawům, že rychle Thurna z Rakous k obraně swé do Čech powolali.

§. 68. Uwězení kanowníků Olomuckých a Brněnských. Pronásledowání řeholníkůw.

Ježto buřiči z Wídně odtáhli, měl král Ferdinand wolnou cestu do Frankobrodu, kde od wolenců říše, přese wšechen odpor stawůw českých, za císaře wolen a korunowán byl (dne 22. čerwence 1619). Zatím panowaly na Morawě a w Čechách náramné zmatky. Nebo spolčení stawowé morawští a čeští wšechny

katolíky wíře a králi swému wěrné ukrutně pronásledowali, ztenčujíce jich práwa, odnímajíce jim statky, chrámy a jiné bezpráwí na nich páchajíce. Obzlásstě pak zuřila wztekłost welezrádců těch proti kanowníkům Olomouckým a jiným wysokopostaweným duchowním. Z oněch Wawřinec Zwetler a Jeronym Piconard s kardinálem Dietrichsteinem w Brně u wězení držáni. Podobně Jan Ernest Plateis z Plattensteinu, Senior (starssí) Olomucké kapitoly a později biskup, we Wysskowě chycen a jako nějaký zločinec w průwodu posmíwající se chatry protestantské do Brna odwezen. Zde jakož i později w Třebowé musel ssest měsíců poutami sewřen strádati. Ale wsseliké strasti, jimiž jej protestantssti stawowé zde trápili, nebyly sto, stálost ducha jeho zlomiti. Když pak bratr jeho 16000 zlatých za něho wýkupného položil, propusstěn po ssesti měsících z wazby.

Ne mnohem mírněji nakládáno s ostatními kanowníky Olomouckými. Dwa z nich, totiž Julius Cesar Ginnani, arcijáhen, a Jindřich Ignác hrabě z Kolowrat, skolastikus, museli Olomouc opustiti a wssech prostředků časných pozbaweni, u wyhnanstwí žíti. Jiných osm kanowníkůw zatknuto, jimž napotom wsseliké strasti žaláře těsného snássetí bylo. Jmena jejich jsou: Jan Bedřich Breiner, baron ze Stubinku, Fládnice a Rabensteinu, kapitolní děkan; Wáclaw Pillar z Pilhu, probosst; Ernest Masius; Sigmund Scholl; Ondřej Kindler; Jan Křtitel Zach; Sig-

mund Magnus (Welký); a Klaudius ze Goriny. Tito wýteční a zcela neúhonní mužowé tenkráte sobě w historii wlasti naffí pomník nesmrtelné sláwy wystawili. Nebo ještě dlouho před zatknutím naporučeno jim od komisarů protestantských stawůw morawských, aby na den sw. Prokopa (4. července) w residenci děkana kapitolního se sessli, a když tam byli zawítali, oznámeno jim hroziwě, že, chtějí-li žiwoty swé uchrániti, klíče kostela wydati a wssem nařízením pánůw stawůw se podrobiti musejí. Paklibh twrdossíjně odporowali, že bez prodlení s wysokých oken do hlubokých příkop města shozeni budou. Načež onino srdnatou rekownosti odwětili: „Hoďte nás dolů, my jako skála Marpeská*) u wíře a posluffenstwí ke králi, Církwi a Bohu stálí a nepohnutí zůstaneme." Tato neočekáwané udatnosti slowa zarazila poněkud komisary stawůw, a zmírnila jejich ukrutnost, nebo slawní kanowníci ti nebyli pozbaweni žiwotů, awssak wssechny statky jejich w plen wzaty.

Zajímawo jest slyffeti, jak chytrým a spolu nesslechetným spůsobem pan Buchheim dotčené weledůstojné kanowníky uwěznil. Dne 15. srpna na den nanebewzetí Bl. Panny Marie pozwal kapitolního děkana Breinera a ostatní pány kanowníky do swého bytu k obědu, aby prý se jim odměnil za wssechnu blahowolnost a přízeň, jemu tak často prokä-

*) Marpesus jest skalnatá hora na řeckém druhdy slawném ostrowě Paros.

zanou, a když s nimi na oko welmi přátelsky poobědwal, uwedl je spůsobem co nejzdwořilejssím a s lahodou přátelskou do domu w České ulici, který později weledůstojné kapitole w majetek přessel. Když pak se w něm poněkud byli rozhlídli ničeho netussice, oznámil jim (wymlouwaje se, že za to nemůže a prose, aby to jeho osobě nepřičítali), že na rozkaz Jejich Milosti panůw stawůw až na dalssí nařízení u wězení zůstati mají, k čemuž prý od něho sem přiwedeni byli. I museli ubozí kanowníci ti skutečně w žaláři dotčeném pode stráží Bernarda starssího ze Zástřizl, pána na Haňowicích, 22 neděl a tři dní až do 19. ledna roku následujícího úpěti, rozličně trápeni jsouce od pánůw protestantských co nepřátelé wlasti.

Hned po uwěznění kanowníkůw dal pan Buchheim faráře u sw. Mauricia, který až posawad jesstě na faře byl, se wssemi wikáři k sobě powolati a oznámil jim, že musejí odtud se klidití, jakož i dwa z nich, že odmlouwali, hned z města wyhnati kázal. Pak prohledány a wydrancowány jsou domy kanowníkůw a wsse tak spustosseno, že ani zámku u dweří, ani rámců u oken, ba ani hřebíku na stěnách nezůstalo. Podobně hospodařeno we stoličním chrámu sw. Wáclawa, dwéře jeho rozlámány, poswátné nádoby kostelní ze zlata a stříbra jakož i jiné drahocenné ozdoby pobrány a dílem na radnici we welkých skříních přinesseny, dílem rozchmátány, předrahé ostatky swatých mučedlníkůw posslapány a do

studně metány; ano i na to museli katolíci s nesmírnou bolestí srdce swého se díwati, kterak prý, jak dí kronika Olomoucká, paní Buchheimowá na děkanstwí uprázdněném přebýwala a tam s jinými protestantskými paními ne z talířů obyčejných, nýbrž z paten (mísek, na nichž kněží hostii Bohu obětují) jedla, až i jedna paní protestantská, která spolu s ní z pateny jídáwala, z dopuštění Božího z toho onemocněla a se rozumem pominula.

Podobný osud, jako kanowníky Olomoucké, potkal i kanowníky Brněnské.*) Jelikož i oni zmužile odporowali směrům odbojných stawůw, byli sněmowním nálezem ode dne 16. srpna 1619 wšech statkůw swých pozbaweni, a jak prawdě podobno, také do wězení dáni; aniž dříwe trpkých strastí těch sprostěni, až císařský wojewůdce hrabě Bukwoj po bitwě na Bílé Hoře Brno zase wojskem swým obsadil a jak wěrné kapitole, tak ostatnímu duchowenstwu katolickému o ňaté statky opět wrátil.

Swrchowanou pak měrou zakoušely řeholníci jedowatého zášti protestantských pá-

*) Kostel na Petrowě w Brně byl r. 1296 na kolegiatní powýšen, a prwním probošstem u něho jmenowán Olomoucký a Wyšehradský kanowník Petr Bradawic, kterýž později r. 1311 biskupem Olomouckým učiněn. Tenkráte ihned ustanoweni kanownici, kteří s probošstem spolu w duchowní spráwě pracowali. Až do r. 1777 býwal u tohoto kolegiatního chrámu jeden infulowaný probošt, od r. 1610 také jeden infulowaný kapitolní děkan, dále jeden arcijahen a dewět kanowníkůw, z nichžto pět u chrámu toho residenci mělo, ostatní pak toliko čestnými kanowníky byli. R. 1777 ale bullou papeže Pia VI. powýšeno biskupstwí Olomoucké na arcibiskupstwí, w Brně pak u sw. Petra zřízeno sídlo biskupské, a kolegiatní chrám ten na stoliční powýšen.

ních stawůw; neboť proti klássterníkům nejwíce od nich zuřeno, jakož patrně widěti na opatu Hradisstském u Olomouce Jiřím Leodegarowi a na opatu Zábrdowském u Brna Benessowi Waltenbergerowi. Již dne 26. července byl pan Buchheim se stem jezdců a čtyrmi sty sedláků protestantských nenadále do zámku Plumwlowského wtrhnul a odtud 500 pussek a 15 kusůw hrubé střelby do Olomouce odwlekl, a hned druhého dne taktéž w Towačowě hospodařil. Dne 29. téhož měsíce zachtělo se mu podobnou náwsstěwu učiniti klássteru Hradisstskému u Olomouce. I sebral rychle 500 sedláků protestantských a několik ze swých wojáků a přissed s nimi ke klássteru dotčenému žádal wpusstěn býti. Opat již swrchu jmenowaný nahlížeje dobře, že tu na odpor myslili nelze, dobrowolně jej wpustil. Ten hned klásster přiwedenými sedláky osadiw řeholníky s prelátem takořka uwěznil; neb řekl jemu, že „jej z klásstera newyhání, ale že ho toliko těžkého břemena představenstwí a moci řídicí zbawuje, že moc ta přessla teď w jeho ruce a on že o jejich (klássterníků) potřeby se postará.“ Což pan Buchheim tak prowodil, že důchody klásstera sobě osobil a prelátowi jakož i klássterníkům ostatním jenom tolik strawy poskytowal, co k zachowání jejich žiwota newyhnutelně potřebno bylo. Tak klásster ten po mnoho měsíců osazen zůstal sedláky protestantskými, nad nimiž ustanowen jeden hejtman co spráwce klásstera.

Mnohem lítěji wssak počínali sobě prote-

stanti Brněnští proti premonstrátům w Zábrdowicích. Prelát jejich uwězněn we swětnici swé a po dewět měsíců w tom wězení držán, řeholníci pak jemu podřízení wšickni z kláštera wyhnáni, wšeliké nářadí a wšeliký nábytek klášterský pobrán a stawení drancowáním tak spustošeno, že škoda tím učiněná na 24 tisíc zlatých se páčila. Uwězněný prelát pak nad to ještě trápen hladem a jinými strastmi. Ostatní řeholníci odtud wyhnaní utekli se dílem do Polska, dílem do Bawor a zůstawili plenitelům wšechen swůj nábytek domácí. I wšechen poklad chrámu w plen wzat, a ubohý opat ne dříwe na swobodu puštěn, až wypůjčenými cizími penězi se wyplatil.

Podobné pohromy zastihly tehdáž i ostatní kláštery na Morawě, jmenowitě klášter Welehradský, který po dlouhý čas prázden byl, poněwadž řeholníci odtud wypuzení jako u wyhnanstwí rozptýlení žili. Statky jeho pobrány Ladislawem Zerotínem a užito jich ku prospěchu wojska odbojníkůw. K tomu účelu za 10 tisíc zlatých morawských prodány jsou wdowě Kunigundě ze Zástřizl, paní tehdáž wládnoucí na blízkém Buchlowě, a peníze tyto na potřeby wojenské wynaloženy.

I ctihodný otec kwardian minoritský u sw. Jakuba w Olomouci*) krutostí protestantůw zasáhnut. Nebo chtěje se podíwati na ohromné zpustošení w probošťském stawení spá-

*) Klášter tento ctihodného řádu minoritského byl r. 1785 wyzdwižen a budowa jeho i s kostelem w nynější c. kr. filialní opatřowatelnu a nemocnici proměněna.

chané, zassel tam wečer s pacholíkem jemu lucernou switícím. Když pak do síně wkročil, wyskočili naň dwa siláci od protestantského rady Markwarta tam na stráž postaweni a obwiňujíce ho, že by s úmyslem byl přissel, aby odtud něco odnesl, ukali jemu co nějakému zločinci prawou ruku. Pozorujíce, že to kněz, dali ho jakýmsi holičem léčiti a druhého dne zprávu o tom Buchheimowi podali.

Tyran tento kázal odpolu mrtwého kwardiana k sobě do domu přiwesti a jal se ho přísně dotazowati, za jakým úmyslem by na proboštstwí byl ssel, čeho tam pohledáwal, zda-li něco odtud neodnesl; anobrž tyran ten i hrozil, že jej, newyzná-li prý wssecko upřímně, w kutně za jasného dne wssem papežencům na wýstrahu oběsiti dá. Když pak newinnost jeho bíledně dokázána, propustil jej zase do klásstera nazpět, aby tam léčen byl.

Zanímawo jest slysseti, jakým způsobem tentýž zlopowěstný pan Buchheim katolíky w Olomouci odezbrojil. Dne 16. srpna (r. 1619) dal oznámiti radě městské, že přissel od Jejich Milostí panůw stawůw rozkaz, aby wssickni měšťané bez rozdílu, katolíci i nekatolíci, wsselikou wojenskou zbraň, kterouž w domě mají, do bytu páně Buchheimowa odewzdali, a kdožby jakoukoli zbraň (pussku, kopí, a p.) sobě podržel, že prozrazen jsa na žiwotě pokutowán bude. Protestanti dobře wědouce, kam rozkaz ten směřuje, hned prwní běželi a se wssí ochotou do domu Buchheimowa zbraně swé zanásseli. I pobádali také katolíky, aby totéž bez

odporu učiniti. Tito dobrosrdečně uposlechli a když takto byt Buchheimůw brzo wssechen zbraní naplněn byl: poručeno ostatní kusy dne 17. srpna do koleje Jesuitské zanesti. W týž den sesslo se do koleje dotčené tolik lidí, že museli mnozí wenku státi. Pan Buchheim znamenaje, že již málokdo doma býti může, kázal ted u wýchodu koleje wolný učiniti průchod pro odcházející měsstany. I tázal se hned prwního, který jemu při wycházení pod ruku přissel: „Čím jste Wy?“ „Stolařem“ odwece onen. „Aj neptám se Wás, jaké řemeslo prowozujete, nýbrž chci wěděti, jakého náboženstwí jste, zdali katolík čili ewandělík?“ A když tento směle odpowěděl, že luterán jest, propusstěn od Buchheima domů i se zbraní, kterouž byl do koleje přinesl. Po něm přissel katolík. Když pak podobně tázán wyznal se býti katolíkem, poručeno mu wesskeru zbraň swou položiti na zem a s prázdnou odejíti. A tak to činěno se wssemi katolíky od prwního až do posledního, an protestantům wssem se zbraň ponechávala. Kteřížkoli pak z luteránů den před tím do bytu Buchheimowa zbraň swou byli zanesli, těm dáno na srozuměnou, aby si ji odtud zase domů odnesli. Ano i na to s náramnou srdce bolestí se díwati museli katolíci, an protestanti nejlepssí jejich zbraně si wybírali a napotom jimi ozbrojeni po městě hrdě sobě wykračowali, katolíkům se wysmíwajíce, kteří ani ceknouti nesměli. Ostatní od nekatolíků neodebrané kusy zbraně, jako dlouhé kopí, pussky a wsseliké jiné brnění byly na několika wozích do Brna odeslány, a upotřebeny

od pánůw stawůw k ozbrojení 1500 mužůw proti zákonitému mocnáři. Když tento brzy po události zde wypravowané na císařstwí Římské korunowán byl, celá katolická obec w Olomouci wroucné modlitby konala a Boha wšemohoucího neustále za witězstwí prawého panowníka nade wšemi nepřátely prosila.

Dne 18. října téhož roku přijel okolo 5. hodiny k wečeru nenadále pan Buchheim se swými spolukomisary ke klášteru ctihodných otců kapucínů a oznámil jim, že je propouští w pokoji, ale že mají w témž okamžení klášter opustiti a wšecko we klášteře w té míře, w jaké postaweno, nechati wyjma kříž, se kterým piý se odklíditi mohou; nepowoleno jim ani kratičkou modlitbu ještě w kostele klášterském wykonati a tak se swatyní swou se rozloučiti; zakázano jim také, nějakou knížku, byť sebe nepatrnější z kláštera s sebou wzíti. A tak ubozí otcowé ještě u wečer a při náramně zlé powětrnosti museli se na cestu do Brna wydati, an katolíci, nemohouce jim pomoci, na to s bolestí se díwali a nad nezaslouženým osudem ctihodných welemilowaných otcůw swých hořké proléwali slze.

Podobným spůsobem wykázáni z Olomouce Buchheimem ctihodní otcowé františkáni. Dne 21. října (1619) dal tyran ten otce kwardiana řádu toho k sobě powolati a oznámil mu, že jej i s jeho bratřími z Olomouce propouští a že ihned odtud se wyprawiti mají. Jak mile katolíci toho se dowěděli, šlo jich patnácte k Buchheimowi a prosili, aby tak rychle proti

duchowním otcům těm nepostupowal, nýbrž dowolil, by někteří z měšťanů do Brna se odebrati a tam pány direktory čili ředitele země o podržení dotčených otcůw poprositi směli, aby takto katolíci docela služeb Božích pozbaweni nebyli. Awšak Buchheim nedaw jim wymluwiti, lál jim slowy hanliwými a wyplísniw je rozkázal, aby otcowé ti ještě za dne Olomouc opustili. To když oznámeno kwardianowi a jeho bratrům, kteří již k odejití byli se přihotowili a s křížem u brány klášterské stáli: pohnulo ctihodné otce, že bez prodlení, ačkoli již pozdě k wečeru bylo, na cestu se wydali. Berouce se městem přes rynk byli od protestantůw pohaněni a z několika domů těchto i kamením pronásledowáni. Katolíci pak obojího pohlawí u welikém počtu sprowázeli ctihodné otce s hlasitým pláčem a kwilením. O tom zprawen byw Buchheim rychle dal otcům odcházejícím zkázati, aby se wrátili do kláštera, poněwadž prý brány města již zawřeny jsou, teprw druhého dne ráno aby se pryč klidili; w osmou pak hodinu ať prý již nikdo z nich se tam spatřiti nedá. To uslyšew otec kwardian nechtěl se wíce wrátiti, ale stál na tom, aby jim brána města hned otewřena byla a oni, jak jim dříwe poručeno, aby bez prodlení ještě toho dne z Olomouce se odebrati mohli. Když pak ale katolíci snažně je prosili, aby rozkazu tomu se podrobili a na rozloučenou aspoň časně ráno ještě mši swatou sloužili: tedy ctihodní otcowé takowými prosbami pohnuti ještě jednou do swého kláštera se wrátili a ráno jak již umlu-

katolíky wíře a králi swému wěrné ukrutně pronásledowali, ztenčujíce jich práwa, odnímajíce jim statky, chrámy a jiné bezpráwí na nich páchajíce. Obzlásstě pak zuřila wztekloſt welezrádců těch proti kanowníkům Olomuckým a jiným wysokopostaweným duchowním. Z oněch Wawřinec Zwetler a Jeronym Picenard s kardinálem Dietrichsteinem w Brně u wězení držáni. Podobně Jan Ernest Plateis z Plattensteinu, Senior (starssí) Olomucké kapitoly a později biskup, we Wysskowě chycen a jako nějaký zločinec w průwodu posmíwající se chatry protestantské do Brna odwezen. Zde jakož i později w Třebowé musel ssest měsíců poutami sewřen strádati. Ale wsseliké strasti, jimiž jej protestantssti stawowé zde trápili, nebyly sto, stáloſt ducha jeho zlomiti. Když pak bratr jeho 16000 zlatých za něho wýkupného položil, propusstěn po ssesti měsících z wazby.

Ne mnohem mírněji nakládáno s ostatními kanowníky Olomuckými. Dwa z nich, totiž Julius Cesar Ginnani, arcijáhen, a Jindřich Ignác hrabě z Kolowrat, skolastikus, museli Olomouc opustiti a wssech prostředků časných pozbaweni, u wyhnanstwí žíti. Jiných osm kanowníkůw zatknuto, jimž napotom wsseliké strasti žaláře těsného snássetí bylo. Jména jejich jsou: Jan Bedřich Breiner, baron ze Stubinku, Fládnice a Rabensteinu, kapitolní děkan; Wáclaw Pillar z Pilhu, probosst; Ernest Masius; Sigmund Scholl; Ondřej Kindler; Jan Křtitel Zach; Sig-

mund Magnus (Welký); a Klaudius ze Goriny. Tito wýteční a zcela neúhonní mužowé tenkráte sobě w historii wlasti naší pomník nesmrtelné sláwy wystawili. Nebo ještě dlouho před zatknutím naporučeno jim od komisařů protestantských stawůw morawských, aby na den sw. Prokopa (4. července) w residenci děkana kapitolního se sešli, a když tam byli zawítali, oznámeno jim hrozivě, že, chtějí-li žiwoty swé uchrániti, klíče kostela wydati a wšem nařízením pánům stawům se podrobiti musejí. Pakliby twrdošijně odporowali, že bez prodlení s wysokých oken do hlubokých příkop města shozeni budou. Načež onino srdnatou rekownosti odwětili: „Hoďte nás dolů, my jako skála Marpeská*) u wíře a poslušenstwí ke králi, Církwi a Bohu stáli a nepohnutí zůstaneme.“ Tato neočekáwané udatnosti slowa zarazila poněkud komisary stawůw, a zmírnila jejich ukrutnost, nebo slawní kanowníci tť nebyli pozbaweni žiwotů, awšak wšechny statky jejich w plen wzaty.

Zajímawo jest slyšeti, jak chytrým a spolu nešlechetným spůsobem pan Buchheim dotčené weledůstojné kanowníky uwěznil. Dne 15. srpna na den nanebewzetí Bl. Panny Marie pozwal kapitolního děkana Breinera a ostatní pány kanowníky do swého bytu k obědu, aby prý se jim odměnil za wšechnu blahowolnost a přízeň, jemu tak často proká-

*) Marpesus jest skalnatá hora na řeckém druhdy slawném ostrowě Paros.

zanou, a když s nimi na oko welmi přátelsky poobědwal, uwedl je spůsobem co nejzdwořilejším a s lahodou přátelskou do domu w České ulici, který později weledůstojné kapitole w majetek přešel. Když pak se w něm poněkud byli rozhlídli ničeho netušíce, oznámil jim (wymlouwaje se, že za to nemůže a prose, aby to jeho osobě nepřičítali), že na rozkaz Jejich Milosti panůw stawůw až na další nařízení u wězení zůstati mají, k čemuž prý od něho sem přiwedeni byli. I museli ubozí kanowníci ti skutečně w žaláři dotčeném pode stráží Bernarda staršího ze Zástřizl, pána na Haňowicích, 22 neděl a tři dni až do 19. ledna roku následujícího úpěti, rozličně trápeni jsouce od pánůw protestantských co nepřátelé wlasti.

Hned po uwěznění kanowníkůw dal pan Buchheim faráře u sw. Mauricia, který až posawad ještě na faře byl, se wšemi wikáři k sobě powolati a oznámil jim, že musejí odtud se klíditi, jakož i dwa z nich, že odmlouwali, hned z města wyhnati kázal. Pak prohledány a wydrancowány jsou domy kanowníkůw a wše tak spustošeno, že ani zámku u dweří, ani rámců u oken, ba ani hřebíku na stěnách nezůstalo. Podobně hospodařeno we stoličním chrámu sw. Wáclawa, dwéře jeho rozlámány, poswátné nádoby kostelní ze zlata a stříbra jakož i jiné drahocenné ozdoby pobrány a dílem na radnici we welkých skříních přineseny, dílem rozchmátány, předrahé ostatky swatých mučedlníkůw pošlapány a do

ſtudně metány; ano i na to muſeli katolici s neſmírnou boleſtí ſrdce ſwého ſe díwati, kterak prý, jak dí kronika Olomoucká, paní Buchheimowá na děkanſtwí uprázdněném přebýwala a tam s jinými proteſtantſkými paními ne z talířů obyčejných, nýbrž z paten (miſek, na nichž kněži hoſtii Bohu obětují) jedla, až i jedna paní proteſtantſká, která ſpolu s ní z pateny jídáwala, z dopuſſtění Božího z toho onemocněla a ſe rozumem pominula.

Podobný oſud, jako kanowníky Olomoucké, potkal i kanowníky Brněnſké.*) Jelikož i oni zmužile odporowali ſměrům odbojných ſtawůw, byli ſněmowným nálezem ode dne 16. ſrpna 1619 wſſech ſtatkůw ſwých pozbaweni, a jak prawdě podobno, také do wězení dáni; aniž dříwe trpkých ſtraſtí těch ſproſſtěni, až ciſařſký wojewůdce hrabě Bukwoj po bitwě na Bílé Hoře Brno zaſe wojſkem ſwým obſadil a jak wěrné kapitole, tak oſtatnímu duchowenſtwu katolickému o: ňaté ſtatky opět wrátil.

Swrchowanou pak měrou zakouſſely řeholníci jedowatého záſſtí proteſtantſkých pá-

*) Koſtel na Petrowě w Brně byl r. 1296 na kolegiatní powýſſen, a prwním proboſſtem u něho jmenowán Olomoucký a Wyſſehradſký kanowník Petr Bradawic, kterýž později r. 1311 biſkupem Olomouckým učiněn. Tenkráte ihned uſtanoweni kanowníci, kteří s proboſſtem ſpolu w duchowní ſpráwě pracowali. Až do r. 1777 býwal u tohoto kolegiatního chrámu jeden infulowaný - proboſſt, od r. 1610 také jeden infulowaný kapitolní děkan, dále jeden arcijahen a dewět kanowníkůw, z nichžto pět u chrámu toho reſidenci mělo, oſtatní pak toliko čeſtnými kanowníky byli. R. 1777 ale bullou papeže Pia VI. powýſſeno biſkupſtwí Olomoucké na arcibiſkupſtwí, w Brně pak u ſw. Petra zřízeno ſídlo biſkupſké, a kolegiatní chrám ten na ſtoliční powýſſen.

kázaní k lidu na rozloučenou; když pak přissel na slowa, která se na ten den w ewangelin čítáwají: „Wen ze sskol wyženou wás“, nemohl pro welikou lítost ani mluwiti, nýbrž ronil toliko hojné slzy a jenom jesstě zástup katolíkůw kwílících zkrátka napomínal, aby se wespolek milowali a s kacíři se snásseli w trpěliwosti setrwáwajíce, až by se opět Bohu zalíbilo, lepssích popříti časůw.

Z koleje jesuitské odebrali se jesstě 11. máje (w sobotu) komisaři stawůw morawských k faráři Dawidowi Biberowi u sw. Mauricia. Chatra lidí u welikém počtu a s welikým hlukem je sprowázela. I nastoupali na faráře dotčeného se wssím důrazem, aby jim wydal klíče kostelní a co nejdříwe z fary se wyklidil. Farář důstojně odpowěděl, že dobře mu powědomo, od koho mu klíče kostelní se službou církewní swěřeny a že jen tento práwo má, jich od něho žádati, jinému že jich odewzdati nemůže a nesmí. Na nessčěstí přissel na faru kostelník, na něhož hned komisaři otázkami a hrozbami dorážeti počali, až z něho tolik wytáhli, že farář klíče ty w komoře uschowal. Načež komisaři do ní se wedrawsse hned klíče uchwátili a z fary ke kostelu odkwapiwsse jej otewřeli a wssechny klenoty chrámowé se wsselikými ozdobami pod swou dohlídku wzali. Pak poslali dwa Olomoucké měssťany, horliwé luterany, totiž Jana Bessornera a Christopha Kollmice, stolaře s kočárem do Šternberka k mistrowi a pastorowi Tabiowi, aby mu toto wítězstwí wíry luteranské zwěstowali a spolu jej

uctiwě wybídli, by si neztěžowal hned druhého dne podlé požádaní pánůw stawůw w kostele sw. Mauricia držeti prwní jubilejní slawnost. Což on, jak snadno uhodnouti, s welikou radostí přijal a poněkud se na kázaní připrawiw hned do Olomouce odspěl. Druhého dne (na neděli Exaudi 12. máje) dal luterány do kostela swolati a odbýwal s nimi čisté (jak se wyjádřil) ewangelické služby Boží, čině dwoje witězoslawné kázaní k nim, jedno ráno a druhé odpoledne. W kázaních těch twářil se welmi pokorně řka, že není hoden na té kazatelně státi, což owssem úplně prawda bylo. Za tuto práci pak jemu na rozkaz pánůw stawůw zemským berníkem Byretou wyplaceno 40 zlatých morawských.

W úterý (dne 14. máje 1619) proweden druhý úmysl komisarůw, změniti totiž a přetwořiti radu městskou, při čemž té chytrosti užíwáno, že nejsou wywoleni sami protestanti, nýbrž že obráni též katolíci za radní a měssťanostu, mezi nimi i horliwý katolík Heilig, který sice proti tomu protestowal řka, že už dříwe přísahou wěrnosti swému zákonitému panowníku Ferdinandowi se byl zawázal a této přísahy že nikterak zrussiti nechce. Když pak komisaři ujisstowali (owssem lžiwě), že nowá přísaha nebude proti zákonitému králi čeliti, jelikož i oni žádného jiného wladaře neuznáwají, tedy přiwolil Heilig a s ostatními wolenými složil přísahu, kterou komisaři byli předepsali, a která dle slow swých dobrý smysl měla; neboť slibowala se w ní wěrnost králi zákonitému Ferdi-

nandowi. Touto praktikou swedeni i ostatní katolíci swolili k wywolení swému, a přijali úřad radnický. W seznamu měšťanostů, kteří tenkráte wywoleni byli a napotom se střídali, nalézá se jeden katolík (Heilig), ostatní (Hirsch, Heinz, Obsdorfer) byli horliwí protestanti. Mezi radami, kteří se tam jmenujú, tako: Ruprecht, Klozmann, Parsch, Naske, Schäfer, Cuzický, Lerstmacher, Eckert, Fröhlich, Gramus, Laberhüttel, Marquart, Adam, wyskýtá se i jmeno rozhodného katolíka Scintilly (Jiskry), jemuž ponecháno sudstwí čili úřad soudcowský. Soudný čtenář snadno se dowtípí, že obsah oné přísahy byl pouhou fintou k zaslepení katolíkůw, aby nepozorowali hned, kam odbojní stawowé směřují; nebo jak později uwidíme, wytasili se komisařowé jejich prawým úmyslem swým — Olomučany k odboji proti králi Ferdinandowi přewesti — teprw tenkráte, když se domníwali, že již wšechny překážky přemohli.

W tentýž den (14. máje) opustili Jesuité Olomouc a konwikt jejich proměněn w mincownu. Komisaři pak pilně docházeli k děkanowi kapitulnímu Breinerowi, baronowi ze Stubinku, a domáhali se jak klíčů ke kostelu Jesuitskému tak pěti kusů střelby, které na děkanstwí uloženy byly. Rázný děkan dlouho statečně takowým požadawkům odpíral, posléz ale zlopowěstný Buchheim klíče a kusy ty násilím wzal a do swého bytu odwezti dal.

Dne 30. máje swolána obec na radnici a čteno jí psaní, w němž paní stawowé žádali, aby každý dle možnosti, třeba 1000, 100, 50,

30, 20, 15, 10 a nejchudšší aspoň 5 zlatých k wypláceni najatého wojska stawům půjčil, jelikož prý to k míru a swornosti slouží, při čemž se slibowalo, že peníze ty o přííštím swatém Jakobě wděčně nawráceny budou. Že slib takowý lžiwý byl, snadno tušiti. Obci owšem nezbýwalo leč platiti a sobě pomysliti, že půjčila na wěčnou oplátku.

Dne 10. čerwence mezi 5. a 6. hodinou k wečeru šel pan Buchheim s wojáky a některými luteranskými radami a sousedy do koleje Jesuitské, dílem aby ji pilně prohlédal a zcela wyprázdnil, dílem aby se přeswědčil, zda-li tam potajmo Jesuité se neukrýwají, jelikož co něco zázračného se proslýchalo, že tam často widěti swětla a slyšeti zpěwy i zwonění u oltáře. Když pak ničeho newypátráno a wše, cokoli tam ještě wzácného bylo, odnešeno: prohledány také poblizké domy sousedůw, zlášště dům nábožné wdowy Swadlíkowé, awšak i zde nikdo z Jesuitů nenalezen.

W tentýž čas odebral se wojewůdce odbojných stawůw morawských Stubenvoll se dwěma sty jezdcůw do města Hradiště, aby obnowa, která w městské radě Olomoucké se stala, také tuto prowedena byla.*) Ježto nemalá část měšťanůw Hradišťských protestantská byla, snadno Stubenvollowi se podařilo, do města wniknouti. Uweden jsa tam od strany protestantské, hned polowičku rady katolické slo-

*) Wiz III. díl historie Morawy od Pilaře a Morawce str. 114 a násled.

šil s úřadu a na místo katolického měšťanosty Alberta Kremera ustanowil ewandělíka Bedřicha Mussika. Tenkráte byl w Hradišti rázný obhájce wíry katolické, děkan Wáclaw Kulišek, který nezwratnými důwody wywracel liché náuky protestantské a tím swé wěrné stádce wšemožně u wíře katolické utwrzowal. Protož hlawně proti němu jedowaté zášti rozpalowalo se w srdcích měšťanů protestantských, kteřížto, když Stubenvoll do Hradiště přišel, nabywše smělosti nyní zjewně proti němu newražili, a když se ukrýwati počal, jej wojíny Stubenvollowými wyhledáwali, aby ho usmrtili. Awšak slawný hrdina wíry katolické šťastně jako někdy Athanasius swým protiwníkům ušel, nebo přeplawiw se rychle na lodičce přes řeku Morawu, wywáznul z nebezpečenstwí a utekl se do Wídně. Jak mile důstojný pastýř zahnán, odewzdal nowý měšťanosta starožitný katolický chrám swatého Michala kazatelowi protestantskému, a když na to brzo Jan Bernard z Kunowic, protestantský pán na Ostrawě, se 200 Walachy do města přitáhl, také ještě farní chrám sw. Jiří protestantům odewzdán.

S podobnou odwahou šířila se zpoura i na jiných místech Morawy, zlášťě od toho času, co w Brně shromáždění stawowé list spráwcům země České zaslali, w němž jim oznámili, že k jejich spolku se přidružují, a také wojsko swé s wojskem českým spojiti chtějí s tou wýminkou, aby jednu část jeho doma pro obranu wlasti podržeti směli, a spolu aby je-

jich wýsady zůstaly nedotknuty. Tak dosáhl hrabě Thurn, náčelník odbojných protestantůw českých, oč byl wssemožně usilowal, že totiž Morawané ponejwíce přiwedeni jsou na stranu protiwníkůw krále Ferdinanda, a protož wytáhl s wojskem swým do Rakous, aby i stawy rakouské swými soudruhy učinil a samého krále Ferdinanda we Wídni zajal. I podařilo se mu skutečně, welkou část stawůw rakouských do sítě swé polapiti a jejich pomocí i předměstí Wídenských se zmocniti. Ale mimo wsse nadání dne 6. čerw. poslána pomoc od králowských wojewůdcůw Dampiera a Bukwoje do Wídně, král oswobozen a úmysl Thurnůw docela zmařen. Mimo to porazil také Bukwoj w Čechách náčelníka odbůjcůw Mansfelda na hlawu a wítězně dále postupowal. Tato nenadálá wítězstwí nahnala takowého strachu zpurným stawům, že rychle Thurna z Rakous k obraně swé do Čech powolali.

§. 68. Uwězení kanowníků Olomouckých a Brněnských. Pronásledowání řeholníkůw.

Ježto buřiči z Wídně odtáhli, měl král Ferdinand wolnou cestu do Frankobrodu, kde od wolenců říšse, přese wssechen odpor stawůw českých, za císaře wolen a korunowán byl (dne 22. čerwence 1619). Zatím panowaly na Morawě a w Čechách náramné zmatky. Nebo spolčení stawowé morawssti a čessti wssechny

katolíky wíře a králi swému wěrné ukrutně pronásledowali, ztenčujíce jich práwa, odnímajíce jim statky, chrámy a jiné bezpráwí na nich páchajíce. Obzlásstě pak zuřila wztekłost welezrádců těch proti kanowníkům Olomouckým a jiným wysokopostaweným duchowním. Z oněch Wawřinec Zwetler a Jeronym Picenard s kardinálem Dietrichsteinem w Brně u wězení držáni. Podobně Jan Ernest Plateis z Plattensteinu, Senior (starssí) Olomoucké kapitoly a později biskup, we Wysskowě chycen a jako nějaký zločinec w průwodu posmíwajíci se chatry protestantské do Brna odwezen. Zde jakož i později w Třebowé musel ssest měsíců poutami sewřen strádati. Ale wsseliké strasti, jimiž jej protestantssti stawowé zde trápili, nebyly sto, stálost ducha jeho zlomiti. Když pak bratr jeho 16000 zlatých za něho wýkupného položil, propusstěn po ssesti měsících z wazby.

Ne mnohem mírněji nakládáno s ostatními kanowníky Olomouckými. Dwa z nich, totiž Julius Cesar Ginnani, arcijáhen, a Jindřich Ignác hrabě z Kolowrat, sskolastikus, museli Olomouc opustiti a wssech prostředků časných pozbaweni, u wyhnanstwí žíti. Jiných osm kanowníkůw zatknuto, jimž napotom wsseliké strasti žaláře těsného snássetí bylo. Jmena jejich jsou: Jan Bedřich Breiner, baron ze Stubinku, Fládnice a Rabensteinu, kapitolní děkan; Wáclaw Pillar z Pilhu, probosst; Ernest Masius; Sigmund Scholl; Ondřej Kindler; Jan Křtitel Zach; Sig-

mund Magnus (Welky); a Klaudius ze Soriny. Tito wýteční a zcela neúhonní mužowé tenkráte sobě w historii wlasti naši pomník nesmrtelné sláwy wystawili. Nebo ještě dlouho před zatknutím naporučeno jim od komisarů protestantských stawůw morawských, aby na den sw. Prokopa (4. čerwence) w residenci děkana kapitolního se sešli, a když tam byli zawitali, oznámeno jim hroziwě, že, chtějí-li žiwoty swé uchrániti, klíče kostela wydati a wšem nařízením pánůw stawůw se podrobiti musejí. Paklíby twrdošijně odporowali, že bez prodlení s wysokých oken do hlubokých příkop města shozeni budou. Načež onino srdnatou rekownosti odwětili: „Hoďte nás dolů, my jako skála Marpeská*) u wíře a poslušenstwí ke králi, Církwi a Bohu stáli a nepohnutí zůstaneme.“ Tato neočekáwané udatnosti slowa zarazila poněkud komisary stawůw, a zmírnila jejich ukrutnost, nebo slawní kanowníci tť nebyli pozbaweni žiwotů, awšak wšechny statky jejich w plen wzaty.

Zajímawo jest slyšeti, jak chytrým a spolu nešlechetným spůsobem pan Buchheim dotčené weledůstojné kanowníky uwěznil. Dne 15. srpna na den nanebewzetí Bl. Panny Marie pozwal kapitolního děkana Breinera a ostatní pány kanowníky do swého bytu k obědu, aby prý se jim odměnil za wšechnu blahowolnost a přízeň, jemu tak často prokà-

*) Marpesus jest skalnatá hora na řeckém druhdy slawném ostrowě Paros.

zanou, a když s nimi na oko welmi přátelsky poobědwal, uwedl je spůsobem co nejzdworilejším a s lahodou přátelskou do domu w České ulici, který později weledůstojné kapitole w majetek přešel. Když pak se w něm poněkud byli rozhlídli ničeho netušice, oznámil jim (wymlouwaje se, že za to nemůže a prose, aby to jeho osobě nepřičítali), že na rozkaz Jejich Milosti panůw stawůw až na další nařízení u wězení zůstati mají, k čemuž prý od něho sem přiwedeni byli. I museli ubozí kanowníci ti skutečně w žaláři dotčeném pode stráží Bernarda staršího ze Záštřizl, pána na Haňowicích, 22 neděl a tři dní až do 19. ledna roku následujícího úpěti, rozličně trápeni jsouce od pánůw protestantských co nepřátelé wlasti.

Hned po uwěznění kanowníkům dal pan Buchheim faráře u sw. Mauricia, který až posawad ještě na faře byl, se wšemi wikáři k sobě powolati a oznámil jim, že musejí odtud se kliditi, jakož i dwa z nich, že odmlouwali, hned z města wyhnati kázal. Pak prohledány a wydrancowány jsou domy kanowníkůw a wše tak spuštošeno, že ani zámku u dweří, ani rámců u oken, ba ani hřebíku na stěnách nezůstalo. Podobně hospodařeno we stoličním chrámu sw. Wáclawa, dwéře jeho rozlámány, poswátné nádoby kostelní ze zlata a stříbra jakož i jiné drahocenné ozdoby pobrány a dílem na radnici we welkých skřiních přineseny, dílem rozchmátány, předrahé ostatky swatých mučedlníkůw pošlapány a do

studně metány; ano i na to museli katolíci s nesmírnou bolestí srdce swého se díwati, kterak prý, jak dí kronika Olomoucká, paní Buchheimowá na děkanstwí uprázdněném přebýwala a tam s jinými protestantskými paními ne z talířů obyčejných, nýbrž z paten (míšek, na nichž kněží hostii Bohu obětují) jedla, až i jedna paní protestantská, která spolu s ní z pateny jídáwala, z dopuštění Božího z toho onemocněla a se rozumem pominula.

Podobný osud, jako kanowníky Olomoucké, potkal i kanowníky Brněnské.*) Jelikož i oni zmužile odporowali směrům odbojných stawůw, byli sněmowným nálezem ode dne 16. srpna 1619 wšech statkůw swých pozbaweni, a jak prawdě podobno, také do wězení dáni; aniž dříwe trpkých strastí těch sprošťtěni, až císařský wojewůdce hrabě Bukwoj po bitwě na Bílé Hoře Brno zase wojskem swým obsadil a jak wěrné kapitole, tak ostatnímu duchowenstwu katolickému o'ňaté statky opět wrátil.

Swrchowanou pak měrou zakoušely řeholníci jedowatého zášti protestantských pá-

*) Kostel na Petrowě w Brně byl r. 1296 na kolegiatní powýšen, a prwním probošstem u něho jmenowán Olomoucký a Wyšehradský kanowník Petr Brabawic, kterýž později r. 1311 biskupem Olomouckým učiněn. Tenkráte ihned ustanoweni kanowníci, kteří s probošstem spolu w duchowní spráwě pracowali. Až do r. 1777 býwal u tohoto kolegiatního chrámu jeden infulowaný - probošt, od r. 1610 také jeden infulowaný kapitolní děkan, dále jeden arcijáhen a dewět kanowníkůw, z nichžto pět u chrámu toho residenci mělo, ostatní pak toliko čestnými kanowníky byli. R. 1777 ale bullou papeže Pia VI. powýšeno biskupstwí Olomoucké na arcibiskupstwí, w Brně pak u sw. Petra zřízeno sídlo biskupské, a kolegiatní chrám ten na stoliční powýšen.

nům stawům; neboť proti klássterníkům nejwíce od nich zuřeno, jakož patrně widěti na opatu Hradisstském u Olomouce Jiřím Leodegarowi a na opatu Zábrdowském u Brna Benessowi Waltenbergerowi. Již dne 26. čerwence byl pan Buchheim se stem jezdcůw a čtyrmi sty sedlákůw protestantských nenadále do zámku Plumwlowského wtrhnul a odtud 500 pussek a 15 kusůw hrubé střelby do Olomouce odwlekl, a hned druhého dne takté w Towačowě hospodařil. Dne 29. téhož měsíce zachtělo se mu podobnou náwsstěwu učiniti klássteru Hradisstskému u Olomouce. I sebral rychle 500 sedláků protestantských a několik ze swých wojáků a přissed s nimi ke klássteru dotčenému žádal wpusstěn býti. Opat již swrchu jmenowaný nahlížeje dobře, že tu na odpor mysliti nelze, dobrowolně jej wpustil. Ten hned kláster přiwedenými sedláky osadiw řeholníky s prelátem takořka uwěznil; neko řekl jemu, že „jej z klásstera newyhání, ale že ho toliko těžkého břemena předstawenstwí a moci řídící zbawuje, že moc ta přessla teď w jeho ruce a on že o jejich (klássterníků) potřeby se postará.“ Což pan Buchheim tak prowodil, že důchody klásstera sobě osobil a prelátowi jakož i klássterníkům ostatním jenom tolik strawy posskytowal, co k zachowání jejich žiwota newyhnutelně potřebno bylo. Tak klásster ten po mnoho měsíců osazen zůstal sedláky protestantskými, nad nimiž ustanowen jeden hejtman co spráwce klásstera.

Mnohem lítěji wssak počínali sobě prote-

stanti Brněnsští proti premonstrátům w Zábrdowicích. Prelát jejich uwězněn we swětnici swé a po dewět měsíců w tom wězení držán, řeholníci pak jemu podřízení wssickni z kláštera wyhnáni, wsseliké nářadí a wsseliký nábytek klássterský pobrán a stawení drancowáním tak spustossено, že sskoda tím učiněná na 24 tisíc zlatých se páčila. Uwězněný prelát pak nad to ješstě trápen hladem a jinými strastmi. Ostatní řeholníci odtud wyhnaní utekli se dílem do Polska, dílem do Bawor a zůstawili plenitelům wssechen swůj nábytek domácí. I wssechen poklad chrámu w plen wzat, a ubohý opat ne dříwe na swobodu pusstěn, až wypůjčenými cizími penězi se wyplatil.

Podobné pohromy zastihly tehdáž i ostatní klásstery na Morawě, jmenowitě klásster Welehradský, který po dlouhý čas prázden byl, poněwadž řeholníci odtud wypuzení jako u wyhnanstwí rozptýlení žili. Statky jeho pobrány Ladislawem Žerotínem a užito jich ku prospěchu wojska odbojníkůw. K tomu účelu za 10 tisíc zlatých morawských prodány jsou wdowě Kunigundě ze Zástřizl, paní tehdáž wládnoucí na blízkém Buchlowě, a peníze tyto na potřeby wojenské wynaloženy.

I ctihodný otec kwardian minoritský u sw. Jakuba w Olomouci*) krutosti protestantůw zasáhnut. Nebo chtěje se podíwati na ohromné zpustossení w probosstském stawení spá-

*) Klásster tento ctihodného řádu minoritského byl r. 1785 wyzdwižen a budowa jeho i s kostelem w nynějssí c. kr. filialní opatřowatelnu a nemocnici proměněna.

chané, zaſſel tam wečer s pacholíkem jemu lucernou swítícím. Když pak do síně wkročil, wyſkočili naň dwa ſiláci od protestantſkého rady Markwarta tam na stráž postaweni a obwiňujíce ho, že by s úmyslem byl přiſſel, aby odtud něco odnesl, uťali jemu co nějakému zločinci prawou ruku. Pozorujíce, že to kněz, dali ho jakýmſi holičem léčiti a druhého dne zpráwu o tom Buchheimowi podali.

Tyran tento kázal odpolu mrtwého kwardiana k sobě do domu přiwesti a jal se ho přísně dotazowati, za jakým úmyslem by na probošstwí byl ſſel, čeho tam pohledáwal, zda-li něco odtud neodnesl; anobrž tyran ten i hrozil, že jej, newyzná-li prý wſſecko upřímně, w kutně za jasného dne wſſem papežencům na wýstrahu oběsiti dá. Když pak newinnost jeho bíledně dokázána, propustil jej zase do kláſſtera nazpět, aby tam léčen byl.

Zajímawo jest slyſſeti, jakým způsobem tentýž zlopowěstný pan Buchheim katolíky w Olomonci odezbrojil. Dne 16. srpna (r. 1619) dal oznámiti radě městſké, že přiſſel od Jejich Milostí panůw stawůw rozkaz, aby wſſickni měſſťané bez rozdílu, katolíci i nekatolíci, wſſelikou wojenſkou zbraň, kterouž w domě mají, do bytu páně Buchheimowa odewzdali, a kdožby jakoukoli zbraň (puſſku, kopí, a p.) sobě podržel, že prozrazen jsa na žiwotě pokutowán bude. Protestanti dobře wědouce, kam rozkaz ten směřuje, hned prwní běželi a se wſſí ochotou do domu Buchheimowa zbraně swé zanáſſeli. I pobádali také katolíky, aby totéž bez

odporu učiniti. Tito dobrosrdečně uposlechli a když takto byt Buchheimůw brzo wssechen zbraní naplněn byl: poručeno ostatní kusy dne 17. srpna do koleje Jesuitské zanesti. W týž den sesslo se do koleje dotčené tolik lidí, že museli mnozí wenku státi. Pan Buchheim znamenaje, že již málokdo doma býti může, kázal teď u wýchodu koleje wolný učiniti průchod pro odcházející měsstany. I tázal se hned prwního, který jemu při wycházení pod ruku přissel: „Čím jste Wy?“ „Stolařem“ odwece onen. „Aj neptám se Wás, jaké řemeslo prowozujete, nýbrž chci wěděti, jakého náboženstwí jste, zdali katolík čili ewandělík?“ A když tento směle odpowěděl, že luterán jest, propusstěn od Buchheima domů i se zbraní, kterouž byl do koleje přinesl. Po něm přissel katolík. Když pak podobně tázán wyznal se býti katolíkem, poručeno mu wesskeru zbraň swou položiti na zem a s prázdnou odejíti. A tak to činěno se wssemi katolíky od prwního až do posledního, an protestantům wssem se zbraň ponechávala. Kteřížkoli pak z luteránů den před tím do bytu Buchheimowa zbraň swou byli zanesli, těm dáno na srozuměnou, aby si ji odtud zase domů odnesli. Ano i na to s náramnou srdce bolestí se díwati museli katolíci, an protestanti nejlepssí jejich zbraně si wybírali a napotom jimi ozbrojeni po městě hrdě sobě wykračowali, katolíkům se wysmíwajíce, kteří ani ceknouti nesměli. Ostatní od nekatolíků neodebrané kusy zbraně: jako dlouhé kopí, pussky a wsseliké jiné brnění byly na několika wozích do Brna odeslány, a upotřebeny

od pánůw ſtawůw k ozbrojení 1500 mužůw proti zákonitému mocnáři. Když tento brzy po události zde wyprawowané na ciſařſtwí Římſké korunowán byl, celá katolická obec w Olomouci wroucné modlitby konala a Boha wſſemohoucího neuſtále za witězſtwí prawého panowníka nade wſſemi nepřátely proſila.

Dne 18. října téhož roku přijel okolo 5. hodiny k wečeru nenadále pan Buchheim se ſwými ſpolukomiſary ke kláſſteru ctihodných otců kapucinů a oznámil jim, že je propouſſtí w pokoji, ale že mají w témž okamžení kláſſter opuſtiti a wſſecko we kláſſteře w té míře, w jaké poſtaweno, nechati wyjma kříž, ſe kterým prý ſe odkliditi mohou; nepowoleno jim ani kratičkou modlitbu jeſſtě w koſtele kláſſterſkém wykonati a tak se ſwatyní ſwou ſe rozloučiti; zakázano jim také, nějakou knížku, byť ſebe nepatrnějſſí z kláſſtera s ſebou wzíti. A tak ubozí otcowé jeſſtě u wečer a při náramně zlé powětrnoſti muſeli ſe na ceſtu do Brna wydati, an katolíci, nemohouce jim pomoci, na to s boleſtí ſe díwali a nad nezaſlouženým oſudem ctihodných welemilowaných otcůw ſwých hořké prolíwali ſlze.

Podobným ſpůſobem wykázáni z Olomouce Buchheimem ctihodní otcowé františſkáni. Dne 21. října (1619) dal tyran ten otce kwardiana řádu teho k ſobě powolati a oznámil mu, že jej i s jeho bratřími z Olomouce propouſſtí a že ihned odtud ſe wyprawiti mají. Jak mile katolíci toho ſe dowěděli, ſſlo jich patnácte k Buchheimowi a proſili, aby tak rychle proti

duchowním otcům těm nepostupowal, nýbrž dowolil, by někteří z měšťanů do Brna se odebrati a tam pány direktory čili ředitele země o podržení dotčených otcůw poprositi směli, aby takto katolíci docela služeb Božích pozbaweni nebyli. Awšak Buchheim nedaw jim wymluwiti, lál jim slowy hanliwými a wyplísniw je rozkázal, aby otcowé ti ještě za dne Olomouc opustili. To když oznámeno kwardianowi a jeho bratrům, kteří již k odejití byli se přihotowili a s křížem u brány klášterské stáli: pohnulo ctihodné otce, že bez prodlení, ačkoli již pozdě k večeru bylo, na cestu se wydali. Berouce se městem přes rynk byli od protestantůw pohaněni a z několika domů těchto i kamením pronásledowáni. Katolíci pak obojího pohlawí u welikém počtu sprowázeli ctihodné otce s hlasitým pláčem a kwílením. O tom zprawen byw Buchheim rychle dal otcům odcházejícím zkázati, aby se wrátili do kláštera, poněwadž prý brány města již zawřeny jsou, teprw druhého dne ráno aby se pryč klidili; w osmou pak hodinu ať prý již nikdo z nich se tam spatřiti nedá. To uslyšew otec kwardian nechtěl se wíce wrátiti, ale stál na tom, aby jim brána města hned otewřena byla a oni, jak jim dříwe poručeno, aby bez prodlení ještě toho dne z Olomouce se odebrati mohli. Když pak ale katolíci snažně je prosili, aby rozkazu tomu se podrobili a na rozloučenou aspoň časně ráno ještě mši swatou sloužili: tedy ctihodní otcowé takowými prosbami pohnuti ještě jednou do swého kláštera se wrátili a ráno jak již umlu-

weno, u přítomnosti welečetného lidu katolického služby Boží wykonali. Pak wzawsse kříž opět branou hradskou z města se brali, katolíci ale na čtwrt míle je před město wyprowodili a rozžehnáwajíce se s nimi u welikém pláči slibowali ctihodným otcům, že hned do Brna z prostředku swého poslance odesslou, aby milowaným otcům u tamnějssích direktorůw země náwrat do Olomouce wymohli. I dostáli skutečně slowu swému a wyprawiwsse hned 25. října téhož roku osm osob do Brna, dowoláwali se tam u pána z Říčan co presidenta práwa swého, by směli katolické služby Boží a k tomu i potřebné duchowní míti. Ale dotčený pan president newražně na ně se osupil a spílal jim odbojníkůw proti wrchnosti, ano už bylo na tom, že by je w železná pouta byl dal. Teprwa pan Šleinic, na něhož se byli prosebně obrátili, wymohl jim u řečených ředitelůw zemských dowolení, aby ctihodní otcowé frantisskáni zase do Olomouce se wrátiti směli, což také w prosinci téhož roku k newýslownému potěssení katolíkůw a ke hroznému wzteku protestantůw prowedeno. Awssak radost ta, jak později uwidíme, byla zase brzo uwězněním dotčených otcůw w žalost proměněna.

§. 69. Jak přewedeni jsou Olomučané ke spolku proti Ferdinandowi II. Pokračowání.

Nyní pánům komisarům protestantských stawůw morawských jesstě o to sslo, aby katolické měsstany Olomoucké k jednotě (unii) od-

bojníkůw proti zákonitému zeměpánu přewedli. Toho hleděli docílit takowouto praktikou: Dne 7. října téhož roku (1619) wydali páni direktorowé a radowé země w Brně patent, jímž zawazowali katolíky, aby se k jednotě stawůw a spolčených zemí (odbojných) přidružili, a přísahou slíbili, že chtějí wssecky články spolku toho wesměs a jeden každý zwlásst schwáliti a zachowáwati, a že předewssím spolkowému článku 7., 12. a 14tému nechtějí na odpor býti. Komisaři s radou luteranskou nahlížejíce, že přenesnadno bude katolíky na to namluwiti, tajili po několik dní patent a radili se, jakby je opět podskočili a w léčku polapili. Dne 24. téhož měsíce komisaři: pan Buchheim, pan Wilém Kurowský, pan Jindřich Žalkowský, pak protestantsstí radowé Jan Obsdorfer a Tobiáš Markward — powolali časně ráno měssťany katolické i nekatolické na radnici, kteříž také u walném počtu se dostawili. Protestanti zůstali ponejwíce na schodech státi, katolíci pak newědouce, oč se jedná, skoro wsSichni w hořejssím sálu se shromáždili. An tito po tři hodiny na ohlássení příčiny, pro kterou powoláni byli, čekali, četli zatím komisaři we swětnici radní patent pánůw direktorůw radám městským, a přimlouwali jim, aby k jednotě stawůw přísahou se připojili, anobrž i wyhrožowali jim, že by jinak podle 12. a 14tého článku spolkowého násilím je k tomu přiměti museli. Ale nejstarssí rada Heilig, co poctiwý muž nám již dobře známý, powstal a směle odpowěděl: „Poněwadž já od dětinstwí jsem

w římsko-katolickém náboženstwí wychowán byl a w něm až do hrobu setrwati chci: tedy pewně jsem odhodlán neučiniti toho, čeho se teď od nás žádá.' Podobně mluwili i ostatní katoličtí pánowé jednohlasně žádajíce, aby jim času popřáno bylo, wěc tu w úwahu wzíti a s ostatními katolickými občany se poraditi. Na mnohé a snažné prosby powolena jim takowá porada we wěži na radnici. Powoláni nazpět do swětnice radní, zase o prodloužení lhůty na rozmyšlenou prosili řkouce: že wěc ta pro ně nad míru nesnadná jest; awšak odepřeno jim to od komisarůw a ještě přísněji na ně nastoupáno, aby na články spolkowé přísahali.

Znamenajíce katolíci, že ani lhůty ku přemyšlení ani dowolení k rozmluwám wně radnice dosáhnouti nemohou, wyjádřili se we přítomnosti komisarůw a kacířských rádcůw, že toliko k těm článkům spolkowým přistoupiti chtějí, které nečelí proti jejich swědomí a wíře, ani proti tridentskému a jiným sněmům církewním, ani proti jejich zákonité wznešené wrchnosti. I žádali, aby tento jejich protest a tato jejich wýminka w protokol městský wtaženy byly. Protest takowý byl od komisarůw a luteranských rádcůw přijat, načež katoličtí radowé s wýše uwedenou wýminkou přísahu složili. Po nich následowali radowé protestantští, owšem wýminku tu jen na bělo říkajíce. Mimo to žádali katoličtí páni opis přísahy od nich složené a o dowolení, by směli maličko do swětnice k měšťanům katolickým poodejíti a jim opis té přísahy přečísti.

Když jim to powoleno, wessli s očima zarosenýma do radního sálu mezi měsstany katolické, a oznámili jim, že oni — radowé — již sice přísahali a přísahati museli, že wssak to činili s wýminkou, aby ničehož od nich se nežádalo, co by proti jejich swědomí čelilo, jakož prý se toho hned zewrubněji dowědí. Na to Dawid Heintz, tehdáž w radě předsedající měsstanosta,*) též w radní swětnici učinil přísahu, a wyssed ke katolickým občanům oznámil jim obsah a spůsob její.

Jak mile wssak katolická obec přísahu tuto zaslechla a wyrozuměla, že se na wssechny články spolkowé wesměs a na každý zwlásst wztahuje, nechtěla se jí nikterak podwoliti a křičela jednohlasně: „Neučiníme toho! Neučiníme toho! Kdo wí, nejsou-li w spolku tom články, které se nesrownáwají s nassím náboženstwím a s wěrnosti nassemu císaři pánu powinnou? Wssickni stojíme za jeden muž a chceme pro swou wíru katolickou obětowati statky i žiwoty.“

Měsstanosta Dawid Heintz, horliwý to luteran, znamenaje tuto neustupnost katolických měsstanů, twářil se k nim welmi přiwětiwě a prawil: „Uwažte, počestní měsstané, že i my (radowé) máme náboženstwí a swědomí, a že jsme již na spolkowou úmluwu, která nejméně

*) Bezpochyby, že w Olomouci rowněž jako w Praze purkmistr čili měsstanosta, prwní místo w obci zaujímající, wždy toliko na čtyry neděle wolen byl, načež titul takowý s wesskerými powinnostmi na druhou radní osobu přenessen. Měsstanosta mezi radami při wesskerém úřadowání na prwním místě seděl a prwní hlasowal.

sto článků do sebe má, přísahali a to sice jen potud, pokud to s nassím swědomím se srownáwá. Jestliže tedy již wesskera radda přísahala, pročby se počestná obec proti tomu zpírati měla?" — „Nač jste to udělali," odwětila katolická obec wesměs, „wždyť jste se mohli na nás odwolati a říci, že nelze nám zapříti wíru a wzepříti se zákonité wrchnosti." A když Heintz opětně se jich tázal, zdaliž toho učiniti nechtějí? odpowěděli, že w tak důležitých wěcech netřeba kwapiti; i žádali jednohlasně o lhůtu čtyr neděl na rozmysslenou. To když oznámeno komisarům, posslali tito Obsdorfera a Markwarda (luterány) z radní swětnice ke katolickým občanům, aby jim wyřídili hrozbu, že, setrwají-li w odporu, spolek panůw stawůw proti nim zbraní zakročí a je nejenom na statcích, nýbrž i na hrdle potutou stíhati bude. — Přes to wssecko ale trwala obec katolická neustupně na swém skonc, že ku přísaze nikdo se nemá proti wůli swé nutiti.

Tak stálého odporu nenadál se pan Buchheim. Dowěděw se tedy o tom z úst dwou posslanců wztěkal se a chtěje katolíkům nahnati strachu, welel hned wssechny brány města pozawírati, na poplach bubnowati, a wojákům naporučil, aby w celém brnění a s hořícími lunty před radnicí se postawili a na znamení k útoku pilný pozor měli. Mimo to i utrakwisté čili luteráni již dáwno po krwi katolíkůw žíznící spěchali na plac s pusskami a bodcemi, a pod plássti kamení ukrýwajíce čekali

dychtiwě na okamžení, kdy znamení ke krwawému dorážení na katolíky se dá. To pozorujíce tito rychle swětnici radní a sál opustili a postawili se na plac před radnicí čekajíce, jaký konec wěc ta wezme. Přísně napomenuti od komisarůw a jejich poslancůw, aby se wrátili, zpěčowali se a odepřeli toho. Teprwa když radowé katoličtí, kteří nahoře we swětnici radní byli zůstali, jim wzkázali, aby nahorů přišli a odpowědi komisarůw očekáwali aniž bez ní odcházeli, jelikož jim prý ještě ničehož není odepříno: tedy wrátili se opět do radnice a očekáwali w sálu jimi naplněném pana Buchheima s jinými komisary. Tento s panem Kurowským a jinými soudruhy přišed k nim uleknul se welikého množstwí katolických občanůw a počal se co prawý kulich welmi přiwětiwě k nim twářiti, řka: „Rozmilí počestní měšťané! Já a ostatní páni komisarowé od Jejich Milosti pánů direktorůw a zemských rad ustanowení nemůžeme wám neoznámiti přísného rozkazu od nich nám zaslaného, že každý buď on katolík čili nekatolík, wysokého či nízkého stawu, přísahou jednotě čili spolku Jejich Milosti panůw stawůw a zemí sdružených se zawázati má; při čemž hned poručeno nám přísně ke každému přikročiti, kdož by koli proti tomu se zpěčowal. A tu již my komisarowé nebyli bychom se wěru nadáli, že katolická obec o tomto rozkazu dlouho se rozpakowati, anobrž jemu i odpírati bude. Ježto pak již počestná radda zdejší katolická i nekatolická přísahu tu složila a rowněž tak i jiní stawowé jako: Br-

něnſſtí, Jihlawſſtí, Znojemſſtí, Slezſſtí, Dolno- a Horno-Lužičtí, Dolno- a Horno-Rakauſſtí, mezi nimiž i mnoho katolíkůw jeſt, již přiſahali a s dobrým ſwědomím přiſahati mohli: tedy nemálo ſe tomu diwíme, že katolická obec zdejſſí powáhá a proti tomu ſe zpírá, an to jedině k míru a ſwornoſti a k wětſſí důwěře mezi ſauſedy ſměřuje. Nebo i budaucně bude o to pečowáno, aby každý při ſwém náboženſtwí zůſtati mohl a duchowenſtwo se ſwěřenci ſwými aby jako před ſty lety zcela pokojně a bez překážky mohlo obřady ſwé wykonáwati. A já ſám ſlibuji a připowídám jak wám tak waſſemu duchowenſtwu, an rukau w prſa ſe biji, že krwí ſwau chci chrániti wás a bez rozdílu náboženſtwí wſſem dobré pořízení činiti.“ Tak řekl pan Buchheim co prohnaný liſſák žádné byt ſebe makawějſſí a hanebnějſſí lži ſe neoſtýchaje. I doložil: „Neračte ſe tedy déle rozpakowati, alebrž raději hleďte ſe uwarowati pohromy, a naſſi wěrnoſrdečnau wýſtrahu wděčně přijměte, jinak by nám nezbýwalo leč předepſanau exekuci proti wám počíti.“

Awſſak katolická obec tázána bywſſi, coby teď učiniti hodlala, jednohlaſně křičela: Kdo wí, co w těch článcích úmluwy ſpolkowé pſáno? Žádný z nás toho jeſſtě nečetl. Dejte nám tedy aſpoň hodnowěrný opis, abychom články ty pročiſti a uwážiti mohli, pročež opět o lhůtu na rozmyſſlenau žádáme.

Když tedy pozorowali komiſarowé, že katolíci neoblomně na ſwém ſtojí a články ſpolkowé úmluwy miſtněji ſeznati chtějí, odpowěděl

pan Buchheim, že by příliš mnoho času wymahalo, kdyby se články ty nejprwé opsati a pak ráno pořestné obci odewzdati měly. Wždyť prý w nich není nic nekatolického, leč článek o listě majestátném, dále článek o listě tridentském, jenž prý wyřknul, že kacířům netřeba wěrnost zachowáwati, kdežto we článku spolkowém se žádá, aby se také jim slowo dané nerušilo, jelikož by jinak pořádku nebylo, a za třetí, aby školy a kostely, jichžto nekatolíci nabyli, jim se ponechaly. To a nic wíce že prý je proti katolíkům we článcích jednoty pánůw stawůw a pakliby také něco wíce tam bylo, že neberou katolíci na sebe powinnost, to zachowáwati. Neboť w jednotě té prý se wýslowně dí, že nikdo, buď on kdo buď, nemá nucen býti k tomu, co proti jeho swědomí jest, nýbrž každý prý měj wolnost, náboženstwí swé weřejně bez překážky prowozowati. Nechť prý tedy měšťané ze swého středu wýbor sestawí a do radní swětnice pošlou. Poslancům těm že se ty tři články přečtou, aby je zewrubněji seznali a důwěry nabyli.

Náwrh tento od katolických občanů přijat. Wybráno 15 osob a do radní swětnice posláno, aby wyslechli čtení dotčených tří článků, sedmého, dwanáctého a čtrnáctého. Když pak poslanci články ty wyslechli, a ke swým se nawrátiwše jim obsah jejich oznámili, stáli tito opět neustupně na tom, aby se jim lhůta na rozmyšlenou powolila, a poslali důwěrníky swé nazpět ke komisarům, aby tuto žádost občanů katolických jim wyslowili a spolu podotknuli:

že co do listu majestátného katolická obec, jelikož jeho nepropůjčila, ani ho nyní nazpět wzíti nemůže, a co do druhého článku: aby se totiž i nekatolíkům wěrnost zachowáwala rowněž tak jako katolíkům, to zajisté že se až posawád skutkem stáwalo, aniž opak toho kdy slýchán; ano sněm Tridentský, o kterémž w dotčených článcích utrhačně se připomíná, jakoby prý katolíky wěrnosti k nekatolíkům oprosstowal, že přikazuje naopak, aby se i turkům i pohanům slowo dané nerussilo. Co pak za třetí se týče kostelů a sskol, kteréž w držebnosti nekatolíkůw jsou, takowých že občané katoličtí ani jim nedali, ani jim odejmonti nechtějí, nýbrž že wěc tu náležité wrchnosti k rozhodnutí zůstawují.

Písař soudní Sibel dal se od katolíků k tomu pohnouti, že odpowěď tuto komisarům přednesl; musel wssak později pro jedno smělejssí slowo jesstě se dwěma jinýma katolíkama Mikulássem Grünwaldem a Matějem Čapkou u wězení úpěti.

Komisarowé wyrozuměwsse, že katolíci ustawičně lhůty na rozmysslenou žádají, anobrž že chtějí beze wsseho majetku swého toliko s holí w ruce z města odtáhnouti přejíce jedině, aby ženy a děti jejich bezpečně jich následowati mohly, náramně se rozlítili a poslancům katolíkůw řekli, že již nebudou déle s nimi hráti, nýbrž že si od nich jediného jesstě slowíčka krátkého: Ano nebo Ne wyminují. Načež onino poslancowé odwětili, že od katolické obce jiného rozkazu nedostali leč toho,

aby o prodloužení lhůty na rozmyšlenou žádali.

Takowýmto neoblomným odporem katolíkůw protáhlo se wyjednáwání o nowou přísahu od sedmé hodiny zrána až do druhé hodiny odpoledne. Pročež komisaři zcela rozwztekleni powstali a ze swětnice radní přes schody dolů k občanstwu pospíchali, aby je násilím k tomu přinutili. Pan Buchheim jal se zlášstě k lidu katolickému mluwiti takto: „Již dosti dlouho jsme wás po dobrém napomínali; ježto ale w twrdošijnosti trwáte nedbajíce rady dobré a upřímné: tedy nastáwá exekuce.“ — To wyřknuw odspěl ze sálu radnice přes schody k wojákům, kteříž před radnicí pohotowě stáli, a domníwáno se nejinak, než že se znamení dá k útoku na katolíky, jakož i skutečně šílený protestant Marius Swadlík z plného hrdla křičel: „Perte do nich! Aspoň jedním dělem perte do této pekelné roty!“ Počínání Buchheimowo zatím na radnici podporowáno od horliwých protestantůw, jakowýmiž byli Jan Eckert, Adam Schäfer, Wáclaw Lužický, Markward, Jan Naske a jiní, kteří slowy mírnými a přiwětiwými občany katolické w sále radním meškající na skládání přísahy namluwiti wšemožně usilowali, jelikož prý ničehož w ní se nežádá, co by proti jejich swědomí směřowalo, ano že sami proti sobě jsou, protože Jejich Milosti pani stawowé, kteříž tak upřímně měšťanům přejí, takowou neposlušností swrchowaně se pohorší. — Podobně i Dawid Heintz co předsedající měšťanosta snažil se, nejstarší

z katolické obce pro plán stawůw získati. Wida pak, že po dobrém prorazití nemůže, rozdurdil se a započal hněwiwě se osupowati na počtiwého katolického občana Mikuláše Grünwalda obwiňujíc ho, že on zwlásstě měsstanstwo ke twrdossijnému odporu nawádí a že zajisté on i jeho stoupenci toho zlým zažijí.

Co zatím Grünwald proti nařknutí, jakoby lid swáděl, protestowal, začali se někteří mezi katolickými měsstany wiklati, mezi nimi zwlásstě Šebestian Winterkorn a Arnold Buschmann. I wytratili se mimo wědomí ostatních ze sálu a ssli dolů ku panu Buchheimowi, aby mu oznámili, že chtějí přísahu tu složiti, nebude-li se w ní ničeho proti jejich swědomí žádati. Toho dowěděw se Heintz a ostatní protestanti hned spěchali ku panu Buchheimowi, aby mu nowinu tu zwěstowali. I wolali wesele: „Těsste se, Milostpane, jednota mezi katolíky už se trhá!“ Šel tedy pan Buchheim s jinými komisary opět nahoru do radní swětnice a u wchodu promluwil takto k lidu: „Kdo chce přísahu učiniti, wejdiž sem! Už Wás nebudeme wíce prositi ani napomínati; ale střezte se, by Wás nezastihla pohroma.“ Načež Šebestian Winterkorn, Ondřej Heilig a jiní za Buchheimem do swětnice wkročili a přísahu učinili. To widouce ostatní měsstané katoličtí rozwiklali se a někteří takto se dali slysseti: „Mohou-li tito tak jednati, proč bychom neměli totéž učiniti my?“ I rozpadla se jednota mezi katolíky a za čtwrt hodiny naplnila se jimi wessterá swětnice radní, která doposud

prázdna ostáwala. Pak byla zawřena a ostatní měšťané wenku zůstawšše radili se s očima slzawýma, co dále činiti, a někteří z nich zpříma domů odešli.

Onino pak, kteříž byli wešli we swětnici a přísahu učinili, wepsáni jsou w knihu a zase propuštěni. Přišedše k občanům wenku stojícím wyprawěli jim, že to přísaha zlá, ale že jim poznowu připowědíno a přidáno, že k ničemu se nezawazují, co by se s jejich swědomím nesrownáwalo. Přídawek tento osladil i ostatním w sálu stojícím měšťanům trpkost přísahy, a poněwadž komisarowé u weliké brány ustawičně křičeli: „Kdo chce wjíti zawčas, wejdi!" : tedy wšickni zde pozůstalí měšťané do swětnice radní wešli a přísahu složili s dodatkem: „Pokud se to s mým swědomím srownáwá." Na to sluhám úředním uloženo co nejbedliwěji wyhledáwati občanů, kteří ještě přísahy té neučinili a jich na druhý den na radnici powolati s hrozbou, že, kteřížkoli setrwají w odporu, na těle a na žiwotě pokutowáni budou. Tímto spůsobem tedy ještě poslední část měšťanů wehnána w tenata odbojných panůw stawůw.

§. 70. Káwění jalowého krále Bedřicha Falckého.

Brzo wšak dozrálo neblahé owoce nenáležité přísahy. Už po několika dnech na to přišlo několik panůw direktorůw a radcůw zem-

ských z Brna do Olomouce a wymáhali pod záminkou wýpůjčky od bývalé katolické rady 50,000 tolarůw, jakož i od dříwějšího berníka zemského Byrety 30,000. J doložili, pakliže peníze ty za tři neděle jim doručeny nebudou, že toho rada katolická zlým zažije. Ač rada ta poslance do Brna k direktorstwu wypravila, a jimi nemožnost sehnání tak ohromné sumy peněz dokazowala, přece ničehož nedocílila, anobrž poznowu naporučeno ji se-wšší přísností, aby peníze ty opatřila. Awšak jich odwádění se protáhlo a konečně docela zastawilo.

Druhé neblahé owoce přísahy té bylo uznání nowě woleného wzdorokrále českého Bedřicha co zeměpána. Byltě Bedřich tento až do 26. srpna (augusta) r. 1619 kurfirstem we Falcku a podlé náboženstwí horliwým kalwinem. Dne dotčeného (26. srpna) totiž prohlásili odbojní stawowé čeští zwláště přičiněním pana Wiléma z Roupowa swého zákonitého mocnáře za pozbawena králowstwí a na jeho místo wywolili německého wýše jmenowaného kurfirsta za krále českého. Tento přese wšechny wýstrahy mnohých knížat německých důstojenstwí to přijal a dne 1. října (oktob.) to přijmutí zwláštním psaním stawům českým oznámil. Dne pak 31. t. m. s welikou slawou přijel do Prahy, a 4. listop. (nowemb.) byl od administratora strany pod obojí Jiřího Dikasta Miřkotina w kostele sw. Wita korunowán. Rozumí se samo sebou, že při tomto korunowání cokoliw katolického, jako pomazání a požehnáwání křížem, wynecháno; při tom wšem měl korunující ad-

ministrator přece na sobě skwělé roucho biskupskému podobné, ale místo assistujících biskupů stáli při něm co příslušující dwa nejznamenitější členowé stawůw. Lidu obecnému připraweny, jak obyčejně, slawnostné radowánky. Podobným spůsobem po třech dnech korunowána i králowna. Brzo wšak počali stawowé češti jasně nahlížeti, že we swých nadějích náramně se sklamali. Bedřich, ač mrawů na oko laskawých a uhlazených, byl ku panowání w časech tak bouřných zcela neschopen. Mimo to ač utrakwisty čili luterány při jejich wíře chrániti přislíbil, přece co horliwý kalwin w brzku slowa swého zrušil a laskawěji se ku bratřím českým měl, nežli k luteranům, protože onino ke kalwinismu jemu milému se klonili; aniž na to dbal, že wětšina českých protestantských stawůw byla luteranská, čili jak už tenkráte říkali, ewandělická. Čeho pak od tak horliwého kalwinisty se mohli nadíti katolíci?

To hnedle při korunowání welkou měrou se ukázalo a ještě wětšim a hrůznějším rozsahem už po několika dnech se objewiti mělo. Na rozkaz Bedřichůw sestaweno 24 článkůw, jimiž zboření wšech oltářů a odklizení wšeho toho, co k utwrzení katolického přeswědčení sloužiti mohlo, naporučeno. Přikazowáno, aby nikdo už při wyslowowání jmena „Ježíš se neklaněl, nikdo přijímaje welebnou swátost na kolena nepadal, nikdo znamením kříže se nepoznamenáwal, ano i nowý od papeže Řehoře XIII. opraweny kalendář měl býti odstraněn a starý chybný zase uweden. Několik

wznešenějších pánů přimělo sice Bedřicha k tomu, že rozkazy ty nedal weřejně ohlásiti, poněwadž částečně i proti luteranismu čelily; awšak přece je we skutek uwáděti počal. Řídilť se w tom dle příkladu swého bezbožného otce, který obraz Panny Marie s dítětem Božským nehtami rozškrabati, kostel Amberský w konírnu proměniti, wšechny kaply w polích a náhrobné pomníky zbořiti, jakož i obrazy sklené w kostelích rozštřískati welel a wůbec wše, cokoli jen poněkud na katolickou wíru upomínalo, až do poslední stopy zahladil. Podobná surowost měla se teď i w hlawním městě králowstwí českého prowozowati. Hned po příchodu Bedřicha do Prahy ohlášen rozkaz, aby „se w kostele na hradě wšechny modly prý (t. j. obrazy) odklidily.“ Začátek tohoto barbarstwí pak učiněn w kostele jesuitském. Bedřich sám s welikou nádherou ke chrámu řečenému přijel a welel, aby se w započatém díle horliwě pokračowalo. Chtěje totéž bezbožné dílo bořiwosti rychle prowesti w kostele hradském, přiwolal tam množstwí dělníkůw. S nimi přišli do chrámu stoličného i pánowé Wáclaw Wilém z Roupowa, Wáclaw z Budowa a jiní stejně smýšlející, kteří ihned sami sekerami do bezbožné bořiwé práce se dali. Když nádeníci weliký kříž nad chorem tak spustiti chtěli, aby žádné škody neutrpěl, weleli páni onino, aby prý ho jen shodili beze wší šetrnosti, což také w skutku s welikým a žásuplným praskotem se stalo. Pán z Berbisdorfu pak co horliwý kalwín kopl do poswátného kříže toho, řka: „Tu ležiš, pomoz

sti." S podobnou rouhawostí počínáno si i proti obrazům nejbl. Panny Marie a sw. Jana; na hrobkách wssechny kříže polámány, skříně swatých s nejohawnějssí bezbožností wyprázdněny a jejich obrazy od kalwinských kazatelů rozstřísskány a k domácímu paliwu užity. I překrásný oltář we swatosigmundské kaple rozbořen. Podobně se díti mělo také na hrobkách císařůw. „Nač prý tyto bláznowské wěci?" wyjádřil se tehdáž jakýsi ssílený kalwinista; awssak pánu Bohuchwalowi Berkowi podařilo se zločinu tomu předejíti. Nástroje umučení Páně, welmi umělecké to dílo na kazatelně, neussly pak ztřesstěné bořiwosti, a w tomto bohaprázdném díle pokračowáno pozdě do noci. „Teď teprwa," prawili ssílenci ti, „máme pokoj, a nebude nám wíce třeba powěrečného: „Oroduj za nás" naslouchati."

Druhého dne ráno wylámány z oltářů wssechny swaté ostatky a nohama po nich ssla-páno. Dworní kazatel Skultetus, horliwý owssem to protestant z Němec, jenž s Bedřichem do Prahy byl přissel, poslal do chrámu dwě služky, aby mu mnoho kostí swatých pro jeho domácí ohnisko snesly. Kdosi z katolíkůw, chtěje z ostatků swatých něco uchrániti, jen stíží útěkem žiwot swůj zachowal. Posléze zbořeny wssechny oltáře a malby na stěnách zabíleny. Až do sstědrého wečera wsse w hlawním kostele tom tak spustosseno a wyprázdněno, že toliko holé zdi zbýwaly. Podobným spůsobem pustosseno i we chrámu wssech Swatých, aby se hodil pro bohoslužbu anglikanského kalwinismu,

ku kterému královna, dcera anglického krále, se přiznáwala. Weliké swícny oltářní z kostela jesuitského upotřebowány od nynička jen ku slawnostem a plesům dworním. Nemenšší pohoršení dáno we stoličném oloupeném chrámu slawením oběda čili wečeře lásky, pro kterou na místo býwalého oltáře postawen stůl s dwanácti sesliky. Na stůl ten položen weliký koláč a postawena čiše; načež Bedřich s jedenácti dwořeniny si kus koláče ulomil a doušek wína z oné čiše wypil. Skultetus wšak, dworský kazatel, wystoupiw na kazatelnu wychwalowal s náramnou horliwostí překrásný prý a weleslawný čin Bedřichůw, jímž kostel ten od model pohanských a ode wšší powěry, jížto pán jeho co dobrý křesťan déle prý trpěti nemohl, očistěn jest.

Snadno si pomysliti, jak hořká bolest sklíčowala srdce katolíkůw. Bylot jim tehdáž swrchowaného tyranstwí zakoušeti, a wímek, jak již starý pohanský mudrc Cicero*) tomu učí, že wrchem tyranstwí jest, utiskowanému ani tolik lidského práwa nepřáti, aby swou wnitřní bolest hlasitým nářekem projewiti směl. Protož i katolíkům w Čechách nezbýwalo leč mlčeti a wzdychati. Mnohem wíce již sobě směli dowoliti luteráni. Tito ústně i písemně ztěžowali sobě na nowého krále, nejhořčejšší wýčitky

*) Quis hoc facit ulla in Scythia tyrannus, ut eos, quos luctu afficit, lugere non sinat? (Orat. in Pisonem.) To jest: Který tyran w barbarské zemi takowou ukrutnost páše, aby těm, které zarmucuje, ani nedowolil zármutek ten projewiti?

jemu činíce a wezdy dokládajíce: „Wěru, co jsme ho poznali, wšší lásky jsme k němu pozbyli. Kýžby zase Ferdinand se wrátil! Rádi bychom jej přijali, kdyby nás toliko při našem náboženstwí nechal!“ Kazatelowé luteránů nad počínáním králowým rozhořčení, podněcowali zášť lidu wenkowského proti nowému králi tou měrou, že weliký strach služebníky a úředníky králowské pojímal. Přes to wšše naporučeno od wzdorokrále radě starého města (w Praze), aby obraz Ukřižowaného s mostu shozen byl. Ale rada záporně odwětila, že „ona k tomu práwa nemá, jelikož měšťanosta obraz ten tamo postawil. Chce-li wšak král prý swou wlastní moci a o swé ujmě to učiniti, nechť to učiní, rada pak že nechce odpowědna býti za nepohody či potržky, kteréž odtud pojíti mohou.“ Ale i tato odpowěď neodstrašila zarputilého kalwina Bedřicha. Kázal sice na oko, aby stráž k tomu obrazu pro jeho ušetření prý postawena byla, awšak spolu hned wzkázal Nowoměstské radě, aby obraz dotčený odstranila. Tato pak krátce odpowěděla, že jí nepřísluší, do práwa Starého Města se míchati.

Jako we hlawním městě králowstwí českého na wšem, co katolíkům drahé a swaté bylo, zločiny se páchaly z rozkazu krále wetřelce: nejinak i w jiných městech země té jednáno těmi, kteří proti zákonitému zeměpánu se zpičili, awšak nikoli wšude se stejným wýsledkem. Tak w Poděbradech zeprělo se měšťanstwo rázně proti znešwěcení kostelůw a hejtman

zámeckj, chtěje tím mermomoci prorazyti, musel w útěku spásy žiwota hledati.

Tak sobě počínal wzdorokrál český, jehož i Morawa se koruně české náležející měla co zeměpána swého uznati a poslouchati. Ku docílení toho žádáno od katolíkůw morawských jak w Brně tak w Olomouci, aby na články jednoty stawům protestantských w Čechách, na Morawě a Slezsku přisahali, čímž i nowě wolenému králi wetřelci k wěrnosti zawázati se měli. Ký diw je wěc ta se strany katolíkůw s takowým odporem se potkala, jaký jsme na měšťanech Olomouckých k jejich největší sláwě tak dlouho byli pozorowali? Toliko mnohonásobné praktiky úskočné lsti konečně je rozwiklaly, tak že od protestantůw se oblouditi dali, a přísahu prwé neustupně odpíranou přece učinili. Neblahé owoce takowého oblouzení bylo, že měli krále wetřelce co swého zeměpána uznati a za blaho i prospěch toho, který tak welikým tyranem katolíkůw byl, ještě se modliti.

S tímto úmyslem powolal dne 25. oktobra pan Buchheim a ostatní komisařowé wšechny kněze katolíkůw Olomouckých na radnici a poručil jim, aby w neděli příští nowého krále českého se wšech kazatelen weřejně oznámili a za něho při službách Božích před lidem shromážděným se modlili. Kněžstwo nic toho netušíwši nad tím žaslo, a krátkou zápornou odpowěd dalo, na swědomí swé se odwolawajíc, jemuž takowé ohlášení se příčí. I dokládalo, že co do modliteb a jejich způsobu w

kostele — žádná swětská moc nemá práwa co rozkazowati, nýbrž že rozkazowání takowé jedině církewní wrchnosti přináleží. Za tou příčinou tedy že žádají kněží katoličtí, aby je páni komisaři omluwny měli. Přes ten wssechen odpor přece jim poručeno, aby takowé ohlássení učiniti a toliko lhůta několika dní jim na rozmysslenou propůjčena.

Ale i po wyprssení lhůty té potkali se komisaři s týmže odporem Za tou příčinou byli řeholníci z ctihodného řádu sw. Dominika, jakož i otcowé frantisskáni a řeholníci klásstera u wssech Swatých*), dále několik farářů, jako farář u sw. Petra, a u bl. Panny Marie Paní nassí**) zatknuti a wssickni w klássteře Swatojakubském uwězněni, protože krále wetřelce nechtěli ohlásiti aniž za něho se modliti. Tím způsobem byloby se skoro stalo, žeby katolíci w neděli žádných služeb Božích byli neměli, kdyby kaplan u chrámu bl. Panny (dříwe u sw. Mauricia) jich nebyl wykonal. — Farář u sw. Blažeje***) chtěl w kostele swém činiti kázaní. Tu poslána mu na kazatelnu modlitba za lichokrále, aby ji lidu předříkáwal, a wyhrožowáno mu welikými pokutami, pakli by se zpěčowal. Farář náramně se ulekl a skončiw brzo kázaní běžel domů, aby co lepssího měl sebral a utekl, což se mu také podařilo.

*) Klásster tento byl r. 1784 zrussen a statky jeho na 209.089 zl. cenené připadly matici náboženské.

**) Chrám Paní nassí (Marie) byl r. 1784 obswěcen a r. 1839 zbořen.

***) Chrám sw. Blažeje byl r. 1839 zbořen, aby se nabylo místnosti čili prostory prázdné.

*

§. 71. Swatokrádeže w Olomouci. Wálka na Morawě. Pronásledowání Církwe katolické.

Prawili jsme již, že pan Buchheim po uwěznění slawných kanowníkůw Olomouckých dal domy jejich jakož i stoličný chrám wydrancowati, wssecky stříbrné a zlaté nádoby, wsseliké drahé ozdoby jako perly, jimiž swaté ostatky obroubeny byly, pobrati a wssecko to s tíží asi desíti centů do skříní welikých uložiti a na radnici odwezti, aby pod dohlídkou panůw komisarůw bylo. Snadno uhodnouti, že, kteříž loupežnickou práci tu wykonáwali, na sebe nezapoměli, pamětliwi jsouce přísloví: Dokud se lýka drou, dobře na ně i s dětmi jíti. Tato ohawnost dne 19. oktob. dowrssena tím, že wssechny swaté ostatky, kteréž pro swau zlatou a stříbrnou ozdobu tehdáž bohorouhawému surowstwí ussly, nyní těchto ozdob pozbaweny a s bezbožnou odwážliwostí roztřisstány byly. W takowémto bezbožnictwí jmenowitě podíl měli komisaři Buchheim, Zdeněk Zalkowský, Wilim Kurowský, Markward, Obsdorfer a mimo ně radní pánowé Abraham Mazaken, Jiří Rasse, Christof ze Zolkěwa a Jan Hirsch. Přísežný soudce městský Jan Scintilla, nemoha co dobrý katolík na tyto ohawnosti bez bolesti se díwati, prosil, by s poswátnými ostatky poněkud ssetrněji nakládali a welmi bedliwě wylomené kousky do papíru sbíral a s poznamenáním, ku kterému swatému tělu přináležejí, do

krabice čili do škatule je ukládal. Stříbro pak takto uchwácené bylo od komisarů mincmistrowi Konturowi odewzdáno, aby k penězům upotřebeno býti mohlo. Při tomto bezbožném loupežení wyznačil se také horliwý luteran Wáclaw Lužický, který jeden poswátný ostatek k sobě wzal, aby na něm swou bohazpurnou prostopášnost prowodil; awšak brzo potom, jak dí chronika Olomucká, těžce onemocněl, a pro weliké bolesti jako býk prý řwal, až posléz w zoufalstwí bezbožného ducha swého wypustil.

Aby pak swatokrádež ta úplně dokonána byla, šel dne 25. prosince, tedy na hod Boží wánoční, pan Buchheim, jenž na děkanstwí bydlel, s wěrným pomocníkem swým Markwardem do chrámu stoličného a slawil hod Boží w něm tím způsobem, že wšechno, co ještě z prwního loupežení tam zbýwalo, jako antipendie a jiné wěci sebral, a jich co krásných proužků ke swým liberajím použil.

Co takto pan Bachheim w Olomouci hospodařil, zuřila wálka na Morawě mezi wojskem zákonitého zeměpána a mezi wojskem odbojných stawůw.*) Už ke konci čerwence (1619) byl wojewůdce císařský Dampier s osmi tisíci jezdcůw a pěšších do Morawy wtrhnul, aby stawy odbojné od spolku s českými protestanty odwrátil. Hned při prwním útoku dobyl zámku Ješšowického a obsadil jej. Pak dostaw nowé posily z Uher, přirazil na panstwí odbojného

*) Wiz III. díl Pilaře a Morawce str. 118 a n.

pana Teufenbacha w Drnholci, a ztratiw zde mnoho ze swých, bral se dále, a kudy šel, wšudy plenil a pustošil. Stawowé chtíce násilí násilím odraziti, wyslali dne 5. srpna proti němu co wojewůdce Teufenbacha s třemi tisíci a pěti sty ozbrojenců, ku kterýmž stawowé čeští něco málo branného lidu na pomoc přidali. S tímto wojskem Teufenbach táhl k Wistonicím, aby Dampiera od Břeclawi čili Lundenburku odwrátil a dalšímu jeho pustošení w těchto krajích w cestu wkročil. Awšak tento rychle přes pole Drnoholecká k Teufenbachowi se přiblížil. Wida pak, že wchod a wýchod městečka dobře opewněn, obešel winohrady poblízké hory a zapáliw městečko, wyloudil Morawany do pole k boji. Tito utábořili se na blízké louce, což uzřew Dampier, přes řeku Dyji se přepravil a s nesmírným hlukem na ně wrazil. Ale stísněn polohou místa a welkou porážku swojich utrpěw přinucen byl couwnouti na pole otewřené ku Trachtínu, za jisto maje, že Morawané jsouce w newalném počtu jej dálejší půtkou stíhati nebudou. Awšak zmýlil se welmi. Nebo tito s takowou prudkostí za ním se hnali, že opětně musel s nimi swésti bitwu, kteráž šest hodin trwala, a we které 1500 mužůw, jeden prapor pěších a čtyry prapory jezdcůw ztratil. Nad to i jeho nejwýbornější spoluwůdcowé hrabě Montekukuli a Sasko-Lauenburský smrtelně raněni jsou. Aby takowé ztráty wynahradil, odtáhl Dampier do Dunajowic a doplňowal tam nowými posilami z Wídně přišlými mezery wojska

směhu. Morawané pak, kteří neztratili wíce nežli 800 mužů, wrátili se do Pouzdran a Židlochowic a s obou stran učiněno příměří, které wšak netrwalo dlouho, an w Rakousku brzo se wálka opět rozhořela.

Dne 16. srpna 1619 drželi stawowé morawští w Brně sněm, na němž w nejužší jednotu w odbojníky českými wešli a wšechno schwálili, co zpronewěřilí stawowé čeští w Praze byli nedáwno uzawřeli. Mimo jiné také ustanoweno, aby nowý pluk aši patnácti set pěších se utwořil, jemuž by pan Rudolf Schleinitz welel, a tím aby ztráta u Trachtína byla wyrownána. Dále přiswědčeno k tomu, co stawowé čeští článkem dewátým spolkowým byli wyřkli, aby totiž majestátní list císaře Rudolfa II. také na Morawu se wztahowal čili aby protestanti na Morawě tatéž práwa měli, jako protestanti w Čechách. Také článek 28tý spolkowý přijat, jímž stanoweno, aby wolení krále českého napotom šesti hlasy se stáwalo, z nichžto prwní a poslední mají prý míti Čechowé, druhý Morawané a ostatní Slezáci a Lužičané (kteří tehdáž ještě ke králowstwí českému náleželi). Tímto spůsobem ještě w témže měsíci wolen co král český Bedřich, kurfirst Falcký proti zákonitému králi Ferdinandowi, jak už dříwe powědíno. Jiná důležitá ustanowení dotčeného sněmu Brněnského byla následující:

1. Jelikož prý kapitola Olomoucká a Brněnská jakož i preláti řeholničtí se nechtějí s pany stawy spojiti a společně s nimi wšeobec-

nému blahu napomáhati, tedy mají se jim statky odejmouti a ku wsseobecnému prospěchu při upotřebiti, jejich poddaní pak budtež při poslussenstwí k nim oprosstěni a toliko wládě krajské podřízeni.

2. Opatům, probosstům a mnichům podáwej se potřebná strawa, jeptisskám, které by z klásstera wystoupiti a se wdáti chtěly, přihotow se slussné wěno, ostatním pak, které by w klásstěře zůstati chtěly, poskytuj se potřebný pokrm.

3. Wsseliká stawení a obydlí swětského i klássterního duchowenstwa prohlídejtež se bedliwě, a cokoliw se tam zbraně, peněz, zlatých neb stříbrných nádob nalezne, odejmi se a wynalož ke wsseobecnému užitku.

4. Wssickni katolíci Ferdinandowi II. wěrni, kteříkoli jesstě nějaký úřad zastáwají, budtež co nejdříwe z něho složeni a na jejich místo ewandělíci postaweni; zlásstě w radách městských staniž se tato obnowa.

5. Wssickni, kteří we čtyrech nedělích se nedostawí před nowě jmenowané direktory země a na jednotu s Čechy a Slezáky přísahu nesloží, budtež ze země wyhostěni a jejich statky w plen wzaty. Tak jmenowitě se děj se statky kapitol a klássterů, jakož i s dědičnými statky kardinala Frantisska Dietrichssteina, jehož manowé, učiní-li přísahu na jednotu stawům, sprosstěni budtež wssech záwazků ke kardinalowi a mějtež statky manské co wlastní.

6. Kostel sw. Mikulásse we Znojmě buď odewzdán ewandělíkům.

Z ustanowení těchto bídných wyswítá, že tehdáž taléž ukrutná zášť proti wšemu katolickému panowala, která we wšech pozdějších i nejnowějších rewolucích swé dračí zuby na Církew katolickou wyceňowala. Kruté páně Buchheimowo nakládání s kanowníky a řeholníky w Olomouci a jinde bylo jen prowádění oněch stanow w žiwot. Maličko před tím byl také Ladislaw Popel z Lobkowic, wěrný to přiwrženec zákonitého zeměpána, se swého důstojenstwí co hejtman Morawy swržen a na jeho místo odbůjce Ladislaw ze Žerotína, pán na Břeclawi, postawen.

Brzy na to wypukla wálka w dolních Rakousích. Sedmihradský kníže Gábor přislíbil protestantům českým a morawským pomoc a pobouřil nemalý počet Uhrůw. Jedna část wojska jeho táhla pod wůdcem Rédajem Františkem do Morawy a druhá šla hraběti Thurnowi na pomoc, který o nowé obležení Wídně se pokoušel. Pročež Bukwoj rychle opustil Čechy a spěchal do Rakous, aby se s Dampierowým wojskem spojil a odbůjce rozprášil, dříwe nežli by tito odjinud pomoci dostali. Awšak nemaje s Dampierem wíce nežli 18.000 branných neodwážil se měřiti s nepřítelem 60.000 bojowníkůw počítajícím. Jelikož ale podřízení wůdcowé: kníže Karel Lichtenstein, Albrecht z Waldšteina a Ferdinand z Meggawy wýteční wálečníci byli, tedy nedobyt jeho tábor a nepřátelům přechod přes Dunaj zabráněn. Poněwadž nad to počasí nad míru zimní a deštiwé nastalo a wálčení nemožným uči-

nilo, tedy Gábor obtáhl do Uher, hrabě Thurn do Čech a Morawané se wrátili do swé wlasti. Dne 25. listopadu (Novemb.), wida císař Ferdinand Wídeň od nepřátel oswobozenu, se wssí bedliwostí hotowil se k wálce proti odbojníkům a k tomu cíli si wymohl pomoci od kurfirstů německých, od knížat italských a od krále sspanělského i polského.

§. 72. Jalowý král Bedřich bezstarostně a hodowně žiw, přijat jest na Morawě a Slezsku s welikou okázalostí.

Méně pečliwě počínal sobě wetřelec král Bedřich w Čechách. Nepoznáwaje, jak nebezpečno cizí korunu uchwátiti, oddáwal se wsselikým rozkossem bujného žiwota. Hody stíhaly hody; kwasy, nádhera a plesy wíce zajímaly jeho mysl nežli péče o králowstwí a ubezpečení toho, čeho bezpráwím byl nabyl. Zwlásstě při narození prince Ruperta, jemuž sedmihradský kníže Bethlen Gábor, nepřítel císaře, kmotrem byl, dáwány ustawičné kwasy; i na sstědrý wečír w králowském zámku slawen ples s tancem. Mimo toto pohorssení urážela mysl lidu také necudnost w obleku, která jak na králowně tak na jejích dworských slečnách se jewila. Když na začátku roku 1620 wojsko pro nedostatek wsseho potřebného hynulo, nedbal toho nic dwůr Bedřichůw, aniž umenssil nádheru a bujnost. Pročež hlasitě reptali mnozí říkajíce: „Při wssí nouzi o peníze ho-

duje se, tancuje a žertuje a nádhera nemá mezi. Klamati tok nejwětssím uměním tohoto Falckého. Wěru, hanebně jsme ossizeni!“

Awssak snadněji jest w kalisstě močálowé zabřednouti, nežli z něho zase wybřisti. Pustiš-li kámen s hory, nemůžeš jemu weleti: Až potud padneš a nic dále. Podobně rozwážeš-li swéwolně swazky zákonitého pořádku, nemůžeš swéwoli kázati a říci: Až potud půjdeš, a nic dále. Sprawedliwá to pomsta Boží, aby hříssník co zasel, také sklidil. Protož nezbýwalo odbůjcům nežli trpkého owoce swéwolně tropeného bezprawí zakoussetí a neblahému osudu swému docela se odewzdati. Z té příčiny také připusstěno býti muselo, aby princ, který se Bedřichowi w Praze narodil, jmenowán byl markrabím Morawy, k čemuž stawowé této země 18.000 zl. Ladisslawem ze Žerotína a Wilémem z Roupowa nowěnarozenému princi w dar přinesli.

Ku konci léta 1619 po druhé neděli adwentní držán ode tří stawůw sněm zemský w Brně, kde Ladisslaw Weleň ze Žerotína jednohlasně zwolen za hejtmana zemského pro dobu plynoucí až do příchodu a uwítání Bedřicha co krále českého a markraběte na Morawu. Jako dříwe direktoři woleni ze tří stawůw, nejinak i nyní obráni z nich defensorowé (ochránci), a usnesseno se na tom, aby Bedřich w úterý po hromnicích do Brna zawítal a stawy zemské w hold přijímaje zwláštním majestátem jejich priwilegie, zemský mír a prodání statkůw biskupských a jiných církewních potwrdil.

Na začátku r. 1620 chystal se Bedřich k náwštěwě do Morawy. Odbojní stawowé wlasti naší uwítali jej se wší úctou co markraběte swého. Neboť až do Polny, Morawě poblizkému městu, poslali mu wyslance swé w ústrety (1. února), z nichžto nejčelnější pan z Roupowa, nejwyšší komoří zemský, jej pozdrawil řečí morawskou, kterouž jemu kancléř český na jazyk německý přetlumočil. Druhého dne dostihl Bedřich do města Třebiče, kde ode dwou pluků morawských jezdcůw uwítán byl, jimžto pán z Lipé w Krumlowě pro wětší okázalost 100 pěších přidal. Odtud berouc se k Brnu přišli asi na půl míle stawowé s patnácti sty jezdců wstříc a takowýmto průwodem obstoupeného Bedřicha uwítali radowé a měšťané Brněnští před městem co nejuctiwěji, an se Špilberku třikráte zahřměly děla. Pak weden we slawném průwodu do města pod králowským ponebím, před nímž kráčeli šlechtici a wýbor měšťanů. Došed ke chrámu jesuitskému tehdáž w rukou protestantských bywšímu, pozdrawen byl latinskou řečí od Ladislawa Žerotína, odbojného hejtmana Morawy. Když pak w kostele tom obřady kalwinské se wykonaly a několik zpěwů odzpíwalo, odebral se Bedřich se swým bratrem Ludwíkem, s Christianem knížetem Anhaltským, s hrabětem Hohenlohem a s jinými wznešenými muži do domu Dietrichsteinského, přijímaje na cestě blahopřání jemu od lidu wzdáwané.

Druhého dne učinili mu stawowé morawští přísahu wěrnosti a přijati jsou od něho w

ochranu. Žádáno od lichokrále, aby sněm jeneralní w Praze ku 25. březnu (1620) rozepsaný obeslali a jemu slušný dar holdowní učinili. Stawowé swolili a w dar pro krále 5000 zl., pro králownu pak biskupská panstwí Mikulowské, Kroměřížské a Chropinské určili. Jediný pan Karel ze Žerotína nedal se, ač protestant, žádnými úskoky a nástrahami od wěrnosti k císaři Ferdinandowi odwrátiti. Bedřich nahlížeje, jak náramnou wáhu přestoupení Karla Žerotína k jeho straně by míti muselo, wšechnu pilnost k tomu přiložil, aby dotčeného pána pro swou wěc získal. Pročež snažil se brzo přislibowáním wysokých důstojností a penězitých odměn, brzo zase wýhrůžkami wyhnanstwí a jiných pohrom jej do tenat swých polapiti. Ale wšecky pokusy tyto na skalopewné mysli Karla Žerotínowě zmařeny. „Nad žiwot a nade wšechny wýhody zemské," odwětil tento, „wážím sobě cti rodinné, a raději wolím umříti, nežli potomkům swým poskwrnu zpronewěřilosti co dědictwí zanechati."

Tuto ušlechtilou welikomyslnost a sílu ducha nejenom nehaněl Bedřich, nýbrž se jí obdiwowal a Karla Žerotína k tajné rozmluwě wyzwal, we které mnoho s ním o přítomném stawu wěci pojednáwal a poznaw jeho zwláštní moudrost a welikou obezřelost žádal, by bez obalu swé smýšlení pronesl. Žerotín použiw toho dowolení, upřímně wšecko wyjewil, jak to na srdci měl a jako prorockým duchem předpowídal wšechny ty wěci, které se napotom skutečně udály. Rozmluwa tato náramně roze-

chwěla útrobu Bedřicha, a jesstě dobrou chwíli po ní bylo na něm welkou úzkostliwost pozorowati. Toliko zpráwa o wzdání se twrze Mikulowské, kteráž ho brzo na to dossla, umenssila strachy jeho. Na ten opewněný zámek kardinál Ditrichstein z wězení propusstěný, dále wojewůdce Dampier a někteří sslechtici katoličtí welikou zásobu drahých wěcí byli snesli důwěřujíce se, že tam pod bezpečnou zásstitou mocné posádky dobře uschowány budou. Teufenbach ale oblehl wojskem swým město Mikulow a dobyw jeho přinutil posádku na zámek se uteci. Napotom po čtrnácte dní bez přetržení ztekal prudce zámek tento a boucháním strojůw wálečných porouchal značně zdi a bassty twrze. W ten čas zdržowal se kardinál Ditrichstein we Wídni a na rakouského wůdce Bukwoje snažnými prosbami naléhal, aby zámek Mikulowský z obležení wyprosstil. Bukwoj byl sice k tomu hotow, ale weliké množstwí ledu, po Dunaji plowoucího, zabraňowalo mu přes ohromnou řeku tu položiti most. Znamenajíce tedy obleženci, že jich žádná pomoc nedocházi, ano že jim už i prachu střelného se nedostáwá, smluwili se s nepřítelem takto: „Newybawí-li nás císařssti za tři dni, wzdáme se.“ Awssak po wyprssení této lhůty císařssti nedorazili; tedy posádka se wzdala a zámek se wssemi poklady a klenoty do rukou odbůjců se dostal. Nic tenkráte k wybawení obleženců nepřispěla pomoc poslaná od Sigmunda krále polského, přítele císaře Ferdinanda a horliwého obhájce wíry katolické. Ze čtyr tisíců kozákůw, kteréž

dotčený král císaři na pomoc poslal, bylo tisíc mužů od wojska odbojných stawůw zabito a ostatní uprchli do Wídně.

Dne 15. února přissel Bedřich z Brna do Olomouce, aby také od zdejssích měsstanů holdowání přijal. Wssickni utrakwisté čili luteráni skutečně jej s weselým wykřikowáním a blahopřáním witali a k domu Waldssteinskému jakož i k domu Mazakenowu uctiwě sprowodili. W těchto domích wsse co nejnádherněji wyssperkowáno a ustrojena skwostná tabula. Radda pak městská wssemožnou pilností wssechny měsstany a předstawené cechůw k tomu wybízela, by druhého dne ráno o 9 hodinách před dům Mazakenůw se dostawili a Bedřichowi přísahu wěrnosti učinili. Přidána spolu wýhrůžka, že kdobykoli se zpouzel, na hrdle potrestán bude. Byla pak práwě druhého dne neděle dewítník (septuagesimae). Kostel jesuitský, až doposud zapečetěný, byl časně ráno otewřen, aby w něm bohoslužba podle kalwinského spůsobu pro krále se wykonala. K tomu účelu připraweno pro Bedřicha skwostné sedadlo, a když tento dossel, wystoupil dworský kazatel jeho Abraham Skultetus na kazatelnu a učinil kázaní, ku kterému mnoho utrakwistů se dostawilo. Pak zpíwáno několik písní. Tak odbyty jsou bohoslužby kalwinské, při kterých utrakwisté lžikráli k wůli se twářili jako by kalwinisty byli.

Po wykonaných obřadech odebral se Bedřich s komonstwem opět do bytu swého, kde četně shromážděný lid jej očekáwal. Aby slawnost ta se zwýssila, poslal pan Ladislaw Zero-

tin, od strany odbojné zwolený hejtman Morawy, z panstwí swého Břeclawského wssechny sedláky do Olomouce. Ti postawili se před dům Mazakenůw, aby s ostatním lidem Olomuckým wzdorokráli úctu wzdali. Na to Bedřich s knížetem Anhaltským w domě Mazakenowě wyssel na balkon a kníže jej sprowázející jal se takto k lidu mluwiti: „Wěrní milí občané! Jeho králowská Milost nepochybuje, že dobře wíte, proč jste sem byli obesláni, aby totiž jeden každý z Wás Jeho králowské Milosti co wěrný poddaný přísahou se zawázal a holdowal; ale že Jeho králowská Milost o žádném z Wás té nejmenssí nedůwěry nechowá, tedy na znamení wěrnosti pozdwihniž jeden každý z Wás toliko dwa prsty wzhůru!"

Když tak se bylo stalo, pokračowal a doložil kníže Anhaltský řka: „Od nynička budete krále milostiwého míti, a jeho mocné ochrany a obrany požíwati." Na to oba s balkonu odstoupili a do Waldssteinského bytu se odebrali, kde jich skwostná čekala hostina. Po obědě opustil Bedřich Olomouc a jel do Wratislawi, aby i slezské stawy w hold přijal. A když we Slezsku wsse dle libosti swé uspořádal, wrátil se do Prahy, kde na sněmu jeneralním obnowil jednotu se Sedmihradčany a Uhry už dříwe s nimi w Břetislawi čili Presspurku umluwenou, a swého ssestiletého syna Bedřicha Jindřicha dědicem králowstwí českého učinil. Na obou sněmích, w Praze i w Břetislawi, byli poslancowé z Morawy a posláno odboj-

ným stawům 1500 střelců na pomoc. Wesskera pak síla odbůjců měla 28,000 branného lidu.

Nejwyšší welitelstwí nad wálečníky těmi wedli: Christian kníže Anhaltský a Jiří Bedřich hrabě z Hohenlohe. Tento poslední s oddílem wybraných mužů wtrhl do Rakous, awssak od císařského wůdce Bukwoje podstoupen krwawou bitwou u Dlouhé Lúže přinucen byl na útěk se dáti. Ne lépe se dařilo Anhaltskému u Kremže, jenž 15 tem čili wojůw Uherských a jiné wojsko z Morawy a Čech ku pomoci měl. Mansfelda pak porazil Bukwoj dostaw nowé posily wojskem chorwátským.

§. 73. Nowé krutosti Buchheimowy w Olomouci.

Mezi tím prowáděl pan Buchheim w Olomouci swé obwyklé krutosti. Dne 19. února (1620) dal na louce Hradisstské dwa Polany, ačkoli wojínowé nebyli a toliko náhodou tam přissli, hrůzně posekati a usmrtiti, protože král polský, horliwý katolík, byl spojencem zákonitého zeměpána Ferdinanda. Dne 23. téhož měsíce ustanowil w Hrubé Bystřici (půl míle od Olomouce) na půdě biskupské kapitoly protestantského kazatele a naporučil sedlákům, by pilně kázaní jeho nawsstěwowali, jinak že by 30 grossů pokuty platiti musili. Tak začal Buchheim plniti swůj slawný slib, jejž nedáwno byl katolíkům bitím se w prsa učinil, že je totiž sám i žiwotem swým při jejich wíře chrániti chce. Jesstě zřejměji do očí bilo ssibalstwí

jeho náſledujícím krutým ſkutkem. Dne 25. února doſſla proboſſta Pillera zpráwa o ſlawení jubilea, aby wſſickni katolici ſe modlili za proſpěch Církwe ſwaté a wykořenění kacířſtwa, za ſwornoſt a pokoj mezi křeſtanſkými mocnáři a za wítězſtwí dobré a ſprawedliwé wěci. Přičiněním proboſſtowým také jubileum to w náſledující neděli ohláſſeno we wſſech chrámích, we kterých katolici jeſſtě bohoſlužby ſlawili. Spolu wyzwáni jſou wěřici, aby w pátek a ſobotu přiſſtí w chrámě četně ſe wynalezti dali ke ſw. zpowědi a ku přijímání, by tak pokáním a horliwým modlením plnomocných odpuſtků jubilejných doſáhli. Sotwa ale Buchheim o tom ſe byl dowěděl, poſtaral ſe rychle o zmaření bohomyſlného úmyſlu katolíkůw. Sebraltě na kwap ſilnou ſtráž a dne 3. března mezi třetí a čtwrtou hodinou odpoledne ſſel s tou ſtráží a s proteſtantſkými radami: Janem Adamem, Jiřím Hubertem, Adamem Schafferem, Jiřím Richterem a ſtrážmiſtrem Müllerem do wſſech kláſſterů a koſtelů, kteréž jeſſtě w rukou katolíkůw byly, a zapowěděl nejenom jubilejní ſlawnoſt, nýbrž i zpowídání a ſcházení-ſe katolíkůw w koſtele, zawřel a zapečetil ſakriſtie, wyhnal ctihodného otce kwardiana u ſw. Bernardina z jeho cely a zawřel jej ſe wſſemi bratřími jeho w jedné jizbě, přede kterou dwojí ſtráž poſtawil, a kde jim tak dlouho zůſtati welel, až by ſe jim od něho něco nowého naporučilo. Tak rozuměl pan Buchheim ſwobodě náboženſké, kterouž byl katolíkům ſwatoſwatě přiſlíbil.

Katolíci s úžasem a s bolestí nesmírnou pozorujíce takowé násilnictwí, poslali dwa ze swého středu k měšťanostowi žádajíce, by jim dowoleno bylo, jednoho nebo dwa poslance do Brna k jejich Milostem panům stawům wyprawiti, a jim poníženou prosbu swou opětně přednesti, aby zatknuté jejich duchowenstwo, zwlášště bernardini a dominikáni poznowu uwězněni, ze žaláře byli propuštěni a jak katolíkům bylo přislíbeno, aby jim zase služby Boží w pokoji wykonáwati mohli. Ale Jan Obsdorfer, tehdáž předsedající měšťanosta, zarytý to luteran a loupežiwý šibal, osupile jim odpowěděl: „Wašší žádosti wěru nemálo se diwím, ježto už prwé wíte, že wám wšechny tajné a weřejné schůzky zapowězeny byly a žádnému katolíkowi nedowoleno, aby bez wědomí a přiwolení počestné raddy městské z města wyšel a někam cestowal. Jakž tedy mohli jste wy se něčeho takowého opowážiti? Mimo to naporučeno mi zwlášště, abych každého katolíka, kterýžby koli w takowé wěci na úřad přišel, od toho zdržowal, anobrž jej i zatknul a trestem stíhal. Já pak přízniw jsa katolíkům nechci tak kwapně jednat,, nýbrž wás toliko wěrně wystřihati, byste od swého předewzetí upustili a w takowých wěcech se mírnili. Přijmete-li mou dobrosrdečnou radu, blaze wám, jinak ale jest wám welikého žalu se obáwati.“ Přes wšecka tato hroziwá slowa trwali katolíci přece na swém úkonce, že nic protizákonného předsewzíti nechtějí, nýbrž že toliko jejich Milostem panům stawům rozřešení swé dřiwějšší žádosti na pa-

nilo, tedy Gábor odtáhl do Uher, hrabě Thurn do Čech a Morawané se wrátili do swé wlasti. Dne 25. listopadu (Novemb.), wida císař Ferdinand Wídeň od nepřátel oswobozenu, se wssi bedliwostí hotowil se k wálce proti odbojníkům a k tomu cíli si wymohl pomoci od kurfirstů ňěmeckých, od knížat italských a od krále sspanělského i polského.

§. 72. Jalowý král Bedřich bezstarostně a hodowně žiw, přijat jest na Morawě a Slezsku s welikou okázalostí.

Méně pečliwě počínal sobě wetřelec král Bedřich w Čechách. Nepoznáwaje, jak nebezpečno cizí korunu uchwátiti, oddáwal se wsselikým rozkossem bujného žiwota. Hody stíhaly hody; kwasy, nádhera a plesy wíce zajímaly jeho mysl nežli péče o králowstwí a ubezpečení toho, čeho bezpráwím byl nabyl. Zwlásstě při narození prince Ruperta, jemuž sedmihradský kníže Bethlen Gábor, nepřítel císaře, kmotrem byl, dáwány ustawičné kwasy; i na ssčedrý wečír w králowském zámku slawen ples s tancem. Mimo toto pohorssení urážela mysl lidu také necudnost w obleku, která jak na králowně tak na jejích dworských slečnách se jewila. Když na začátku roku 1620 wojsko pro nedostatek wsseho potřebného hynulo, nedbal toho nic dwůr Bedřichůw, aniž umenssil nádheru a bujnost. Pročež hlasitě reptali mnozí říkajíce: „Při wssí nouzi o peníze ho-

duje se, tancuje a žertuje a nádhera nemá mezi. Klamati toť nejwětssím uměním tohoto Falckého. Wěru, hanebně jsme ossizeni!“

Awssak snadněji jest w kalisstě močálowé zabřednouti, nežli z něho zase wybřisti. Pustíš-li kámen s hory, nemůžeš jemu weleti: Až potuď padneš a nic dále. Podobně rozwážeš-li swéwolně swazky zákonitého pořádku, nemůžeš swéwoli kázati a říci: Až potud půjdeš, a nic dále. Sprawedliwá to pomsta Boží, aby hříssník co zasel, také sklidil. Protož nezbýwalo odbůjcům nežli trpkého owoce swéwolně tropeného bezprawí zakousseti a neblahému osudu swému docela se odewzdati. Z té příčiny také připusstěno býti muselo, aby princ, který se Bedřichowi w Praze narodil, jmenowán byl markrabím Morawy, k čemuž stawowé této země 18.000 zl. Ladisslawem ze Žerotína a Wilémem z Roupowa nowěnarozenému princi w dar přinesli.

Ku konci léta 1619 po druhé neděli adwentní držán ode tří stawůw sněm zemský w Brně, kde Ladisslaw Weleň ze Žerotína jednohlasně zwolen za hejtmana zemského pro dobu plynoucí až do příchodu a uwítání Bedřicha co krále českého a markraběte na Morawu. Jako dříwe direktoři woleni ze tří stawůw, nejinak i nyní obráni z nich defensorowé (ochránci), a usnesseno se na tom, aby Bedřich w úterý po hromnicích do Brna zawítal a stawy zemské w hold přijímaje zwlásstním majestátem jejich priwilegie, zemský mír a prodání statkůw biskupských a jiných církewních potwrdil.

Na začátku r. 1620 chystal se Bedřich k náwsstěwě do Morawy. Odbojní stawowé wlasti nassi uwítali jej se wssí úctou co markraběte swého. Nebo až do Polny, Morawě poblizkému městu, poslali mu wyslance swé w ústrety (1. února), z nichžto nejčelnějssí pan z Roupowa, nejwyšssí komoří zemský, jej pozdrawil řečí morawskou, kterouž jemu kancléř český na jazyk německý přetlumočil. Druhého dne dostihl Bedřich do města Třebiče, kde ode dwou pluků morawských jezdcůw uwítán byl, jimžto pán z Lipé w Krumlowě pro wětssí okázalost 100 pěssích přidal. Odtud beroucímu se k Brnu přissli asi na půl míle stawowé s patnácti sty jezdců wstříc a takowýmto průwodem obstoupeného Bedřicha uwítali radowé a měsstané Brněnsstí před městem co nejuctiwěji, an se Spilberku třikráte zahřměly děla. Pak weden we slawném průwodu do města pod králowským ponebím, před nímž kráčeli sslechtici a wýbor měsstanů. Dossed ke chrámu jesuitskému tehdáž w rukou protestantských bywssímu, pozdrawen byl latinskou řečí od Ladislawa Zerotína, odbojného hejtmana Morawy. Když pak w kostele tom obřady kalwinské se wykonaly a několik zpěwů odzpíwalo, odebral se Bedřich se swým bratrem Ludwíkem, s Christianem knížetem Anhaltským, s hrabětem Hohenlohem a s jinými wznessenými muži do domu Dietrichsteinského, přijímaje na cestě blahopřání jemu od lidu wzdáwané.

Druhého dne učinili mu stawowé morawsstí přísahu wěrnosti a přijati jsou od něho w

ochranu. Žádáno od lichokrále, aby sněm jeneralní w Praze ku 25. březnu (1620) rozepsaný obeslali a jemu slušný dar holdowní učinili. Stawowé swolili a w dar pro krále 5000 zl., pro králownu pak biskupská panstwí Mikulowské, Kroměřížské a Chropinské určili. Jediný pan Karel ze Žerotína nedal se, ač protestant, žádnými úskoky a nástrahami od wěrnosti k císaři Ferdinandowi odwrátiti. Bedřich nahlížeje, jak náramnou wáhu přestoupení Karla Žerotína k jeho straně by míti muselo, wšechnu pilnost k tomu přiložil, aby dotčeného pána pro swou wěc získal. Pročež snažil se brzo přislibowáním wysokých důstojností a peněžitých odměn, brzo zase wýhrůžkami wyhnanstwí a jiných pohrom jej do tenat swých polapiti. Ale wšecky pokusy tyto na skalopewné mysli Karla Žerotínowě zmařeny. „Nad žiwot a nade wšechny wýhody zemské,“ odwětil tento, „wážím sobě cti rodinné, a raději wolím umříti, nežli potomkům swým poskwrnu zpronewěřilosti co dědictwí zanechati.“

Tuto ušlechtilou welikomyslnost a sílu ducha nejenom nehaněl Bedřich, nýbrž se jí obdiwowal a Karla Žerotína k tajné rozmluwě wyzwal, we které mnoho s ním o přítomném stawu wěcí pojednáwal a poznaw jeho zwláštní moudrost a welikou obezřelost žádal, by bez obalu swé smýšlení pronesl. Žerotín použiw toho dowolení, upřímně wšecko wyjewil, jak to na srdci měl a jako prorockým duchem předpowídal wšechny ty wěci, které se napotom skutečně udály. Rozmluwa tato náramně roze-

chwěla útrobu Bedřicha, a jesstě dobrou chwíli po ní bylo na něm welkou úzkostliwost pozorowati. Toliko zpráwa o wzdání se twrze Mikulowské, kteráž ho brzo na to dossla, umenssila strachy jeho. Na ten opewněný zámek kardinál Ditrichstein z wězení propusstěný, dále wojewůdce Dampier a někteří sslechtici katoličtí welikou zásobu drahých wěcí byli snesli důwěřujíce se, že tam pod bezpečnou zásstitou mocné posádky dobře uschowány budou. Teufenbach ale oblehl wojskem swým město Mikulow a dobyw jeho přinutil posádku na zámek se uteci. Napotom po čtrnácte dní bez přetržení ztekal prudce zámek tento a bouchánim strojůw wálečných porouchal značně zdi a bassty twrze. W ten čas zdržowal se kardinál Ditrichstein we Wídni a na rakouského wůdce Bukwoje snažnými prosbami naléhal, aby zámek Mikulowský z obležení wyprostil. Bukwoj byl sice k tomu hotow, ale weliké množstwí ledu, po Dunaji plowoucího, zabraňowalo mu přes ohromnou řeku tu položiti most. Znamenajíce tedy obleženci, že jich žádná pomoc nedocházi, ano že jim už i prachu střelného se nedostáwá, smluwili se s nepřitelem takto: „Newybawí-li nás císařssti za tři dni, wzdáme se." Awssak po wypršsení této lhůty císařssti nedorazili; tedy posádka se wzdala a zámek se wssemi poklady a klenoty do rukou odbůjců se dostal. Nic tenkráte k wybawení obležencůw nepřispěla pomoc poslaná od Sigmunda krále polského, přítele císaře Ferdinanda a horliwého obhájce wíry katolické. Ze čtyr tisícůw kozákůw, kteréž

dotčený král císaři na pomoc poslal, bylo tisíc mužů od wojska odbojných stawůw zabito a ostatní uprchli do Wídně.

Dne 15. února přissel Bedřich z Brna do Olomouce, aby také od zdejssích měsskanů holdowání přijal. Wsscickni utrakwisté čili luteráni skutečně jej s weselým wykřikowáním a blahopřáním wítali a k domu Waldssteinskému jakož i k domu Mazakenowu uctiwě sprowodili. W těchto domích wsse co nejnádherněji wysssperkowáno a ustrojena skwostná tabula. Radda pak městská wssemožnou pilností wssechny měsskany a předstawené cechůw k tomu wybízela, by druhého dne ráno o 9 hodinách před dům Mazakenůw se dostawili a Bedřichowi přísahu wěrnosti učinili. Přidána spolu wýhrůžka, že kdobykoli se zpouzel, na hrdle potrestán bude. Byla pak práwě druhého dne neděle dewítník (septuagesimae). Kostel jesuitský, až doposud zapečetěný, byl časně ráno otewřen, aby w něm bohoslužba podle kalwinského spůsobu pro krále se wykonala. K tomu účelu připraweno pro Bedřicha skwostné sedadlo, a když tento dossel, wystoupil dworský kazatel jeho Abraham Skultetus na kazatelnu a učinil kázaní, ku kterému mnoho utrakwistů se dostawilo. Pak zpíwáno několik písní. Tak odbyty jsou bohoslužby kalwinské, při kterých utrakwisté lžikráli k wůli se twářili jako by kalwinisty byli.

Po wykonaných obřadech odebral se Bedřich s komonstwem opět do bytu swého, kde četně shromážděný lid jej očekáwal. Aby slawnost ta se zwýssila, poslal pan Ladisslaw Zero-

tin, od strany odbojné zwolený hejtman Morawy, z panstwí swého Břeclawského wssechny sedláky do Olomouce. Ti postawili se před dům Mazakenůw, aby s ostatním lidem Olomuckým wzdorokráli úctu wzdali. Na to Bedřich s knížetem Anhaltským w domě Mazakenowě wyssel na balkon a kníže jej sprowázející jal se takto k lidu mluwiti: „Wěrní milí občané! Jeho králowská Milost nepochybuje, že dobře wíte, proč jste sem byli obesláni, aby totiž jeden každý z Wás Jeho králowské Milosti co wěrný poddaný přísahou se zawázal a holdowal; ale že Jeho králowská Milost o žádném z Wás té nejmenssí nedůwěry nechowá, tedy na znamení wěrnosti pozdwihniž jeden každý z Wás toliko dwa prsty wzhůru!“

Když tak se bylo stalo, pokračowal a doložil kníže Anhaltský řka: „Od nynička budete krále milostiwého míti, a jeho mocné ochrany a obrany požíwati.“ Na to oba s balkonu odstoupili a do Waldssteinského bytu se odebrali, kde jich skwostná čekala hostina. Po obědě opustil Bedřich Olomouc a jel do Wratislawi, aby i slezské stawy w hold přijal. A když we Slezsku wsse dle libosti swé uspořádal, wrátil se do Prahy, kde na sněmu jeneralním obnowil jednotu se Sedmihradčany a Uhry už dříwe s nimi w Břetislawi čili Presspurku umluwenou, a swého ssestiletého syna Bedřicha Jindřicha dědicem králowstwí českého učinil. Na obou sněmích, w Praze i w Břetislawi, byli poslancowé z Morawy a posláno odboj-

ným stawům 1500 střelců na pomoc. Wesskera pak síla odbůjců měla 28,000 branného lidu.

Nejwyšší welitelstwí nad wáleèníky těmi wedli: Christian kníže Anhaltský a Jiří Bedřich hrabě z Hohenlohe. Tento poslední s oddílem wybraných mužů wtrhl do Rakous, awšak od císařského wůdce Bukwoje podstoupen krwawou bitwou u Dlouhé Lúže přinucen byl na útěk se dáti. Ne lépe se dařilo Anhaltskému u Kremže, jenž 15 tem čili wojůw Uherských a jiné wojsko z Morawy a Čech ku pomoci měl. Mansfelda pak porazil Bukwoj dostaw nowé posily wojskem chorwátským.

§. 73. Nowé krutosti Buchheimowy w Olomouci.

Mezi tím prowáděl pan Buchheim w Olomouci swé obwyklé krutosti. Dne 19. února (1620) dal na louce Hradišťské dwa Polany, ačkoli wojínowé nebyli a toliko náhodou tam přišli, hrůzně posekati a usmrtiti, protože král polský, horliwý katolík, byl spojencem zákonitého zeměpána Ferdinanda. Dne 23. téhož měsíce ustanowil w Hrubé Bystřici (půl míle od Olomouce) na půdě biskupské kapitoly protestantského kazatele a naporučil sedlákům, by pilně kázaní jeho nawštěwowali, jinak že by 30 grošů pokuty platiti musili. Tak začal Buchheim plniti swůj slawný slib, jejž nedáwno byl katolíkům bitím se w prsa učinil, že je totiž sám i žiwotem swým při jejich wíře chrániti chce. Ještě zřejměji do očí bilo šibalstwí

jeho následujícím krutým skutkem: Dne 26. února došla probošta Pillera zpráwa o slawení jubilea, aby wšickni katolíci se modlili za prospěch Církwe swaté a wykořenění kacířstwa, za swornost a pokoj mezi křestanskými mocnáři a za witězstwí dobré a sprawedliwé wěci. Přičiněním probošstowým také jubileum to w následující neděli ohlášeno we wšech chrámích, we kterých katolíci ještě bohoslužbu slawili. Spolu wyzwáni jsou wěřící, aby w pátek a sobotu příští w chrámě četně se wynalezti dali ke sw. zpowědi a ku přijímání, by tak pokáním a horliwým modlením plnomocných odpustků jubilejných dosáhli. Sotwa ale Buchheim o tom se byl dowěděl, postaral se rychle o zmaření bohomyslného úmyslu katolíků. Sebraltě na kwap silnou stráž a dne 3. března mezi třetí a čtwrtou hodinou odpoledne šel s tou stráží a s protestantskými radami: Janem Adamem, Jiřím Hubertem, Adamem Schafferem, Jiřím Richterem a strážmistrem Müllerem do wšech klášterů a kostelů, kteréž ještě w rukou katolíkůw byly, a zapowěděl nejenom jubilejní slawnost, nýbrž i zpowídání a scházení-se katolíkůw w kostele, zawřel a zapečetil sakristie, wyhnal ctihodného otce kwardiana u sw. Bernardina z jeho cely a zawřel jej se wšemi bratřími jeho w jedné jizbě, přede kterou dwojí stráž postawil, a kde jim tak dlouho zůstati welel, až by se jim od něho něco nowého naporučilo. Tak rozuměl pan Buchheim swobodě náboženské, kterouž byl katolíkům swatoswatě přislíbil.

Katolici s úžasem a s bolestí nesmírnou pozorujíce takowé násilnictwí, poslali dwa ze swého středu k měssťanostowi žádajíce, by jim dowoleno bylo, jednoho nebo dwa poslance do Brna k jejich Milostem panům stawům wypravwiti, a jim poníženou prosbu swou opětně přednesti, aby zatknuté jejich duchowenstwo, zwlásstě bernardini a dominikáni poznowu uwěznění, ze žaláře byli propusstěni a jak katolikům bylo přislíbeno, aby jim zase služby Boží w pokoji wykonáwati mohli. Ale Jan Obsdorfer, tehdáž předsedající měssťanosta, zarytý to luteran a loupežiwý ssibal, osupile jim odpowěděl: „Wassí žádosti wěru nemálo se diwím, ježto už prwé wíte, že wám wssechny tajné a weřejné schůzky zapowězeny byly a žádnému katolíkowi nedowoleno, aby bez wědomí a přiwolení počestné raddy městské z města wyssel a někam cestowal. Jakž tedy mohli jste wy se něčeho takowého opowážiti? Mimo to naporučeno mi zwlásstě, abych každého katolíka, kterýžby koli w takowé wěci na úřad přissel, od toho zdržowal, anobrž jej i zatknul a trestem stíhal. Já pak příznjiw jsa katolíkům nechci tak kwapně jednat„ nýbrž wás toliko wěrně wystříhati, byste od swého předewzetí upustili a w takowých wěcech se mírnili. Přijmete-li mou dobrosrdečnou radu, blaze wám, jinak ale jest wám welikého žalu se obáwati.“ Přes wssecka tato hroziwá slowa trwali katolíci přece na swém úmyslu, že nic protizákonného předsewzíti nechtějí, nýbrž že toliko jejich Milostem panům stawům rozřessení swé dříwějssí žádosti na pa-

měl uwesti zamýssleji. Načež Obsdorfer prwá slowa swá opakowal řka, že jich takowého kroku upřímně wystrahuje, chtějí-li zlých následků se uwarowati. Pročež ubozí katolíci s nepořízenou odessli. Na sstěstí byla druhého dne celá obec na radnici obesslána a po wyjednáwání wěcí swětsských, hlawně řezníků se týkajících, mluweno také o žádosti katolíkůw den před tím pronessené a docíleno tolik, že poznenáhla katolické duchowenstwo z wazby propusstěno. Nebo dne 22. března na swobodu dáni jsou páni kanownící a dowoleno jim jíti, kamby koli chtěli. Načež jich wětssina do Wídně se odebrala; toliko probosst Piller a kanownící Schall a Kindler ku potěssení wssech katolíkůw w Olomouci zůstali, bohoslužby horliwě wykonáwajíce, zlásstě pak probosst Piller neustále kázaní činil, nejprwé u sw. Petra a pak také u sw. Bernardina.

Dne 24. března na žádost katolických měsstanůw také z wězení propusstěni jsou podruhé ctihodní otcowé bernardinssti a dominikánssti, chrámy jejich zase otewřeny a dowoleno jim jubilejní slawnost jakož i čtyrycetihodinnowé modlení skonati na ten úmysl, by Wssemohoucí sprawedliwé wěci radostného wítězstwí propůjčiti ráčil. Awssak dne 22. dubna byli dwa wikáři Kaspar Schiller a Jiří Haněl, kteří w obleku swětsském se potajmo do Olomouce wrátili, od luteranů poznáni, jati a nejprwé k měsstanostowi Karlu Hirschowi, pak ku panu Buchheimowi wedeni, w přísné wyssetřowání wzati a musili několik neděl u wězení mnohonásobné

skrasti snássetí. Brzy na to (18. máje) opět jeden Polák jat a na rozkaz tyrana Buchheima stat.

Až dosawád bydlel pan Buchheim w děkanské residenci. Nyní ale i tato jej omrzela a zachtělo se mu sídlo swé přenesti do klásstera u Wssech Swatých. Pročež dne 27. máje (1620) mezi desáton a jedenáctou hodinou wykázal duchowenstwo z dotčeného klásstera a kostela a sám je sprowodil do klásstera u sw. Michala. Načež w klássteře u Wssech Swatých se rozhostil.

Dne 15. čerwna bylo shromáždění zemského soudu, ku kterémuž powoláni wssichni řeholníci Olomoučtí. Lichohejtman Morawy pán na Břeclawi jim zde wytýkal twrdossijnost, ježto prý až doposud na jewo dáwali a přísně je napomínal, aby se jednotě stawůw spolčených přísahou zawázali, jinak že by jim bylo z města toho anobrž i z wesskerých zemí spolčených se wystěhowati. Řeholníci uslyssewsse to wyjádřili se jednosworně, že nad přísahu již jednou Bohu učiněnou nemohou nowé složiti, že wssak sobě wyžadují lhůty k wespolné poradě a rozmluwě, což jim také až do rána příssího dne (16. čerwna) powoleno. Když ale w hodinu obwyklou se tam dostawili, wyjednáwalo se na sněmu o jiných potřebnějssích wěcech a protož jejich záležitost odročena. Zatím ale katoličtí páni jak z rytířstwa tak z měsstanstwa pilně se wespolek radili a pro uchránění náboženské swobody swé několik stížnosti sepsali, které panem Bohussem Kokorským zem-

ſkému ſaudu odewzdali ſpolu i ústně žádajíce, aby jejich duchowenſtwo w pokoji ponecháno bylo a bez překážky bohoſlužbu konati ſmělo. Na tyto žádoſti ale pro mnohá jiná důležitá pořízení neodpowědíno katolíkům. Za to wſſak hlaſitěji mluwily ſkutky náſilné, kteréž pánowé luteranſſtí na ſněmu ſhromáždění na katolících páchali. Nebo dne 24. čerwna wykázali dominikány jakož i duchowenſtwo kláſſtera u Wſſech Swatých, kteréž ſám Buchheim byl do kláſſtera u ſw. Michala nedáwno dowedl, zaſe i z tohoto míſta udáwajíce, že prý tam wſſecko ſlyſſeti, co ſe we ſněmowně přednáſſí, a uwedli je pod ſilnou ſtráží prozatím, jak prawili, do kláſſtera u ſw. Bernardina, kde jich mnohými ſtraſtmi a nátiſky tak dlouho trápili, až Bůh ſám jejich dlouhému ſtrádání učinil konec. Zatím ale byl kláſſter dominikanſký u ſw. Michala od ſlužebníků panſkých jakož i od obecné láje pilně prohlédán, kamna a okna w něm roztříſſtány, bibliotéky hanebně zpuſtoſſeny a oloupeny. — Druhý náſilný kouſek ſpáchán hned po dokončení ſněmu dne 28. čerwence. Nebo podle nárady jeho a uſneſſení-ſe ſtawůw na ſněmu zemſkém w Olomouci w pondělí po ſw. Wítě uznáno, že prý koſtel u ctihodných otců kapucínů na náměſtí celému měſtu jeſt nebezpečen a při obležení ſſkoden, pročež naporučeno, aby až do základu zbořen byl; při kterémžto hanebném díle ſſílený luteran Jan Eckert, lékař francouzſký, nejwíce ſe wyznamenal, an dělníky k nejwětſſí píli w boření nabádal, ježto zatím katolíci žaloſtně úpěli a w

modlitbách wroucích úlewy hledali. K těmto hanebnostem přidružila se i ta, že pánowé na sněmu zemském w Olomouci shromáždění s plesáním uwítali poslance turecké, je co nejstědřeji wyčastowali a do Prahy doprowodili, kde wzdorokrál Bedřich, aby si pomoc sultana tureckého pojistil, listem latinským jemu k odwádění každoroční daně se zawazowal. A když poslancowé turečtí opět do Olomouce se wrátili, přidružili jim pánowé morawští dobrowolně ze swého středu wyslance k sultanowi tureckému, totiž Schellendorfera a syndika Matěje Heintza, aby w jich jmenu o spojenectwí sultanowo se ucházeli.

§. 74. Porážka odbůjcům.

Míra wšak bezbožnictwí a neprawostí nž byla dowršena a hojná žeň mstícího soudu Božího nž kynula. Hned dne 15. čerwna, když pánowé pod obojí na sněmu zemském w Olomouci se byli sešli, zastihl sprawedliwý trest hanebného měšťanostu Jana Obsdorfera, jehož Buchheim při obírání kostelů, klášterů a obydlí duchowních co pomocníka byl potřebowal. Sám lžihejtman Morawy, pán na Břeclawi weřejně na soudu zemském před několika sty lidmi hanebné jeho loupežnictwí doswědčil a jej co ohawného zloděje prohlásil, kterýž šibenice zasluhuje. Když pak Obsdorfer lišáckým spůsobem swou newinu dokazowati chtěl, powolán pan probošt Piller a tázán od hejtmana, zda-li sám newiděl Obsdorfera, když

po lebíčku do chrámu kolegiátního lezl? A když probošt potákal, byl Obsdorfer co hanebný zloděj nejenom uznán, nýbrž i listowkou potrestán. Toto sprawedliwé pokoření dotklo se nepoctiwého měšťanosty tak bolně, že po swém náwratu do wlastního domu w noci z města ušel a pro hanbu wytrpěnou w polích po celý týden se ukrýwal, nechtěje nikomu na oči přijíti. Manželka jeho strachujíc se o něho nemálo, wyslala posly jezdící na wšechny strany, aby ho wyhledali; ježto pak obilí, w němž se ukrýwal, wysoké bylo, nemohli ho jezdcowé ti nalezti; když ale sám z obilí wylezl a jezdcům sedlským se ukázal, zwěstowáno to jimi ženě jeho, která nemeškala krytý wůz pro něho poslati, aby domů nazpět zawezen byl, při čemž i udáwala, že prý na rozumu se pomátl. Přes to wšecko domáhal se šibal tento Wolfem Kelečinem opět milosti u hejtmana Morawy a tolik sobě u něho wymohl, že tento u rady městské za něho se přimlouwal, aby zase na swé místo radní usazen byl. Pročež také Obsdorfer, tento pán ze Zlodějowic, se odwážil, písemnou žádost o swé bývalé místo radě městské zadati, nic nepochybujíc, že přímluwa takowého welmože jemu zajisté ke ztracenému úřadu zase dopomůže. Awšak zmýlil se náramně; nebo ač rada téměř ze samých protestantů sestáwala, přece jednohlasně ode wšech co člowěk nepoctiwý a takowého úřadu swrchowaně nehodný uznán a prohlášen jest. W tentýž smysl i weškerá obec se wyjádřila.

Swrchowaná pak míra sprawedliwého

hněwu Božího měla pak ještě w témž roce wšechny odbůjce úplnou jich porážkou zastihnouti, což se tímto spůsobem událo. Jakož protestantští stawowé utwořili mezi sebou spolek ku brannému obhájení swému, rowněž tak i mezi knížaty katolickými přičiněním císaře Ferdinanda podobné spolčení wzniklo. Už 24. čerwence hlawní welitel katolického wojska Maxmilian, wéwoda baworský s 25,000 muži do Rakous horních wtrhnul a w Linci shromážděné stawy ke složení zbraně jakož i k obnowení přísahy wěrnosti k císaři Ferdinandowi přiměl. Spojiw se napotom s Bukwojem rozmnožil swé wojsko na 50,000 mužů. Touž dobou hrabě Ambrož Spinola, wojewůdce, od krále španělského a od Alberta spráwce Belgie poslán s 25,000 muži do Falcka, aby zem tu ohněm i mečem pustošil, a ji Bedřichowi rowněž tak odejmul, jak on Ferdinandowi odejmul Čechy; což wýtečný hrdina Spinola skutečně za dwa měsíce prowedl. Toliko města: Heidlberk, Mannheim, Frankenthal a Lautern zůstaly w moci Bedřichowě. Z jiné strany zase kurfirst saský, protestant, wpadl do Lužic, maje od císaře přislíbeno, že země ta jemu za poskytnutou pomoc dána bude w odměnu. I dostál wěrně úloze swé, an ostřím meče odpůrce císařowy zde zkrocowal. Takowé síly nepřátelské nenadáli se odbůjci a nahlížejíce, že jí čeliti nemohou, rychle opustili Rakousy a táhli do Morawy, chtíce odtud císařskému wojsku se opříti. Awšak toto rychle dwojím proudem wrazilo do Čech. Jednomu oddělení, ponej-

wice německému, welel Maximilian s Tillym, druhému z Walonů, Španělů, Wlachů, Poláků a Kozáků sestáwajícímu byl wůdcem Bukwoj. Oboje pak oddělení dobywsse nejprwé Krumlowa, Budějowic, Wodňan a Prachatic u Písku se spojilo w jedno. I toto město po mnohém odporu se wzdáti muselo a bylo téměř w popel obráceno. Takowým nenadálým wpádem poděssen kníže Anhaltský, náčelník wojska odbůjcůw, rychle opustil Morawu a spěchal do Čech k obraně Prahy. Stawowé pak morawsstí nemálo přestrassení jsouce téměř dnem i nocí se radili, jak z hrozícího nebezpečenstwí wywáznouti, zwítězí-li moc císařská w Čechách. Posléze na sněmu w Brně dne 1. října držaném uzawřeli jednohlasně, že chtějí až do poslední krůpěje krwe se wálečně brániti. K tomu účelu ozbrojila se wesskera protestantská sslechta morawská se swým služebnictwem, a ze wssech měst, městysů a wesnic powolán každý desátý muž do zbraně a pro nejhorssí případnost naporučeno, aby wůbec wssickni k odražení útoku byli připraweni; choulostiwým pak a zbabělcům wyhrožowáno nejhořčejssími tresty. Horliwost tuto protestantských stawůw morawských, bohužel pro sspatnou wěc nadssených, zwlásstním listem stawům českým zaslaným schwálil a odporučil hrabě Thurn, jenž rokowání sněmownému w Brně přítomen byl, řka: „Nechť stawowé čessti přihlížejí k tomu, aby prý od stawů Morawských welkodussnosti nebyli přewýsseni.“

Awssak už list tento Thurnůw prozrazowal jakousi obawu zlého wýsledku wojny té.

Také kníže Anhaltský, dowěděw se o síle císařského wojska, totéž obáwání nejednou projewil. Sám lichokrál Bedřich wida už mnohá odpadlá města zase w rukou císařowých počal se strachowati o swou neprávě nabytou korunu, a jeho úzkost rostla, když wéwoda Maxmilian o žádné smírliwé úmluwě s ním slyšeti nechtěl a s wojskem swým ku Praze tak blízko přitáhl, že kníže Anhaltský na poblizké tak nazwané Bílé Hoře swé woje rozestawil, chtěje zde na nepřítele útok učiniti. Pod touž horu brzy přitáhli císařští, majíce wýborné wůdce, jakowýmiž byli: Maxmilian, wéwoda baworský, hrabě Bukwoj a Tilly, Wilém z Werdugy, Rudolf z Teufenbachu, Maxmilian z Lichtenssteina, Albrecht z Waldssteina, Baltazar Marradas a Bohumír Pappenheim. Wůdcowé pak českého wojska byli: Christian kníže Anhaltský, Jiří hrabě z Hohenlohe, Anhalt mladssí, Thurn mladssí a Jindřich hrabě Šlik, kteřížto poslední dwa weleli čtyrem tisícům wojínů morawských, čerwenou barwou označených. O prwních dwou německých wůdcích Christianowi Anhaltském a o Jiřím z Hohenlohe tuto přidati dlužno, že wojsko jim podřízené chowalo k nim welikou nechuť, protože wojákůw bez platu, bez oděwu a jiných potřeb necháwali, sami peníze mezi sebou rozdělujíce.

Bylať práwě neděle (22 tá po sw. Duchu) dne 8. listopadu, kde se w ewangeliu zwěstowala slowa: „Dáwejte císaři, což císařowo.“ Wojsko české počítaloť 10,000 pěssích a 10,000 jezdcůw, jichžto polowici twořili Uhři. W ohra-

dách měli deset děl. Čehož pak se jim na počtu mužstwa nedostáwalo, tohok dosazowalo wýhodné postawení jejich na hoře a wýborné uspořádání wojska od knížete Anhaltského wěhlasně prowedené. Wesskerá branná moc Čechůw táhla se po Bílé Hoře w podobě oblouku, jehož tetiwa proti nepříteli cílila. Spojená wojska císařská musila z nížiny útok na horu činiti a počítala 17,000 pěssích a 7550 jezdcůw pod wéwodou baworským, jakož i 15,000 pěssích a 4550 jezdcůw pod welitelstwím Bukwojowým. Na wyzwání karmelitana Dominika a Santa Maria, jenž obraz Panny Marie od bratrů českých zohawený a práwě nyní we křowí nalezený byl do wýsse pozwedl wolaje: „Ejhle, co nepřátelé učinili Bohomateři nassí, onať nás ochrání!“ — na wyzwání toto uzawřeno jesstě w tentýž den na tábor nepřátelský udeřiti a za heslo wojska katolického obráno jméno „Marie.“ Jesuita Jindřich Fitzsimon zanotil Salve Regina a wéwoda Baworský s Bukwojem říkali responsoria. Bílá stužka byla známkou císařských, kteréž ohniwými slowy byl Maxmilian k boji rozháral. Titéž bojowníci byli několik dní před tím — wykonáním zpowědi a swatým přijímáním se náležitě také na duchu ozbrojili. Po polední okolo jedné hodiny dáno znamení k útoku. Rudolf z Teufenbachu a plukowník Breuner prwní z císařských proti lewému křídlu nepřátel na Bílé Hoře útokem se hnali. Pluk český jim na proti stojící pod wůdcem Kaplířem ze Sulewic brzy přemožen nejenom couwnul, nýbrž i na útěk se dal.

Wšeſtorychle wrazil jedenadwacitiletý Anhalt se ſwým plukem do wojůw Teufenbachowých a Breunerowých a ačkoliw raněn zajal přece tohoto a uwedl houfy onoho we zmatek, až pak ſám nowou ranou zaſáhnut s koně ſpadl. Utikajicí woje ciſařſké zaſtawil zaſe wůdce Kraz a Maximilian mečem ſwým je nazpět hnal do bitwy. Nepřiteli přiſpěli ku pomoci odbůjci dolnorakouſſti a když wůdce jejich padl, wyſtřídáni jſou ſlezſkými woji. Kdyby Uhrowé, ſpojenci Čechůw, byli w čas ku podpoře přichwátali, bylo by ſe witězſtwí ſnad na ſtranu odpůrců ciſařowých ſklonilo. Ale tito majíce wíc chuti ku plenění a kořiſtění nežli k bojowání, zůſtali nečinně ſtáti. Půl hodiny powahowala ſe bitwa. Tu Tilly ſwými 500 jezdci zahnal jezdectwo Anhaltowo, a podobně na lewém křídle Maximilian a Lichtenſſtein s udatnými Chorwáty a Kozáky s takowou prudkoſti ſe na Uhry obořili, že tito na útěk obráceni ničímž ſe wíce k opětnému boji pohnouti nedali, alebrž bez uſtání přes kamenné lomy dalů ke Smichowu ſe hnali, a nejeden z nich w těchto příkrých lomech bidně zahynul. S nimi ſpolu na útěk ſe dali němečti jezdcowé a pěſſáci z wojſka Bedřichowa. I pluk hraběte Thurna aſi 400 kroků před ciſařſkými wypálil do powětří a rozptýlil ſe. Tolikéž učinili plukowé hrabat Hohenlohe a Solma. Wětſſina pěſſáků pod Anhaltem a Hohenlohem ſpěchala ku Praze. Toliko Murawané počtem 2000, wedeni hrabětem Šlikem a mladſſím Thurnem, zůſtali na bojiſſti a ſklíčeni jſouce na miſtě

řečeném Hwězda odporowali císařským s takowou rekownosti, že celá císařská moc se proti nim obrátiti musela, aby je porazila. Každý Morawan co prawý hrdina na swém místě pewně stál a raději se rozsekati nechal, nežli by byl couwnul. Bohužel, že toto činil pro wěc nespravedliwou, hříšnou. Rekownost owšem jest krásná cnost, ale jen tenkráte cenu do sebe má, bojuje-li pro swaté práwo, pro wlast, pro obhájení prawého náboženstwí, pro zákonitého zeměpána. — Wětšina Morawanů twrdošijně se bránících byla posléze mečemi císařských jezdcůw rozsekána, sám wojewůdce jejich Šlik zajat a hrstka ostatních přinucena se bezwýminečně wítězi poddati. Toliko wůdci Thurnowi se podařilo, řadami wojů císařských se prosekati a wywáznouti. Když se chýlilo k wečeru, bylo wítězstwí spojenců císařských již dowršeno.

Ani dwě hodiny nebyla bitwa ta trwala. Na straně odbojnické počítalo se 4000 mrtwých a 2000 zajatých. Ze strany spojencůw císařských počítáno prý jen tolik set mrtwých, kolik na straně odbojnické tisícůw. Tak to udáwal wítěz Maxmilian, jemuž také 100 praporů a 10 děl nepřátelských do rukou padlo.*) Paměti hodno jest chowání-se Bedřicha wzdorokrále w době znamenitého boje tohoto. Hned na začátku bitwy wzkázáno mu od knížete Anhaltského poslem: aby přispíšil na bojiště a

*) P. Gindely we Slowníku naučném (str. 596. I. d.) udáwá počet mrtwol na straně české na 10 da 14,000; na straně císařské na 4000; spojené pak císařské síly nepáčí wýše než na 25,000 mužů.

swon přítomností wojínům dodáwal srdce. A-wšak Bedřich sedě při tabule weliké a skwostné s pány a paními nehnul se a wíce pilen byl rozkošných lahůdek nežli wítězstwí swého lidu. Teprw po hostině wyšwihnul se na kůň a chtěl s pěti sty jezdcůw na bojiště odkwapiti. Ale přišed ku bráně Strahowské naleznul ji za-wřenu a postawiw se na ohradu s úžasem po-zorowal diwý útěk wojínůw swých a úplnou jich porážku. Ztrnuw nad touto nenadálou po-hromou wrátil se na hrad a začal wyjedná-wati s Maxmilianem o příměří na 24 hodin. Ale tento jen osm hodin mu powolowal a to jen pod tou wýminkou, aby se hned králowstwí českého odřekl. Marně Bedřichowi někteří z rádců jeho předstawowali, že wěc jeho není ještě ztracena, že we spojení s Uhry k Bran-dejsu spěchajícími a we spojení s Mansfeldem u Plzně s 12,000 wybraného mužstwa stojí-cím poznowu císaři čeliti může. Bedřich nedů-wěřowal wíce wěci swé a ještě w tentýž we-čer utekl s chotí swou do Starého Města, kde u měšťanosty přenocowal, a druhého dne časně ráno s manželkou a dětmi co nejrychleji do Wratislawi odjížděl. Na tomto útěku sprowá-zeli jej kníže Anhaltský, starší Thurn, hrabě Hohenlohe, Bohuslaw Berka, pán z Roupowa a Budna. Aby do rukou wítězowých nepadl, oželil Bedřich i nesmírnou ztrátu weledůleži-tých spisů a drahocenných klenotů, mezi nimiž i koruna králowská byla, jakož i ztrátu jiných drahých wěcí, k jejichžto odwezení osm wozů pro Bedřicha připraweno. Wšechny tyto wzá-

cnosti padly do rukou Maxmiliana, který je dal zpátky na hrad odwezti a korunu králowskou zase w kaple sw. Wáclawa uschowal. W totéž ráno žádali poslanci stawůw wítěze, aby jim k rokowání o wzdání-se lhůta třídenní powolena byla. „Ani tři hodiny nepowoluji wám," odwětil Maxmilian, „bezwýminečně na milost a nemilost se musíte poddati." Už několik kořistichtiwých Walonůw počalo ztékati zdi městské: tu poslali katolíci Malostranští list wítězowi oznamujíce, že obywatelé Malé Strany milerádi jeho rozkazům se podrobují. Pročež Maxmilian wsednuw na kůň odkwapil ku ztékajícím wojínům, aby hubiwému plenění zabránil. Přijed ke kostelu ctihodných otců kapucínůw sestoupil s koně a padna na kolena potrwal dobrou chwíli w díkučinění k Bohu. Po Malostranských otewřeli i Staroměštští bez prodlení brány swé wítězowi, a ještě w týž den zpíwáno we wšech kostelích Pražských slawné „Te Deum." Pánowé pak a rytíři w Praze přítomní podali Maxmilianowi listinu, w nížto projewowali lítost nad swým prowiněním, wšech spolků proti zákonitému mocnáři se odříkali a císaři na milost a nemilost se poddáwali. Maxmilian přijal je wlídně a přislíbil, že za ně u císaře se přimluwí, aby odpuštění dosáhli. Brzy na to podlé rozkazu císařowa ustanowil knížete Karla Lichtensteina místodržícím čili ředitelem země české a welení nad posádkou wojenskou w Praze odewzdaw Tillymu nawrátil se opět do Bawor, kde co slawný wítěz s nemyslowným plesáním uwítán jest. S podobnou radostí slawil wítěz-

stwí to císař Ferdinand we Widni, kde we welechrámě sw. Štěpána wzdáwány Bohu díky a kde sám kardinál Dietrichsstein wystoupiw na kazatelnu lid četně shromážděný k díkučinění powzbuzowal. Sám papež Pawel V. dne 3. decemb. w kostele Panny Marie (Minerwy) u přítomnosti kardinálůw a wssech cizích wyslancůw zpíwal slawné „Te Deum.“

Aniž diwu, že i papež tímto spůsobem radost swou nad porážkou odbůjcůw na Bílé Hoře projewil; nebo wítězstwí Ferdinandowo bylo i wítězstwím swaté katolické wěci; porážka odbůjcůw byla i porážkou protestantismu, jehož moc w zemích Rakouských od té doby na wždy byla zlomena. Nebo porážkou protestantůw na Bílé Hoře téměř jedním rázem učiněn konec wssem rejdům a ssmejdům, jakowéž jsme w Brně a Olomouci byli pozorowali, wsselické kostely katolíkům odňaté jakož i klásstery zahnaným řádům patřící zase nawráceny, wěrolomci pak, obzlásstě náčelníci jejich, na hrdle a statcích potrestáni a wsse zase do koleji pořádku uwedeno. Na Morawě k tomu cíli ustanowen od císaře ředitelem zemským kardinál Dietrichsstein.

Přídawek.

Po bitwě Bělohorské.

---

§. 75. Kterak wlast naše ke katolictwí zase nawrácena?

„Běda koruně pýchy, podnapilým Efraimským a kwětu prššícímu, sláwě plésání jeho, těm, kteříž byli na wrchu údolí nejtučnějšího, bloudíce od wína. Aj silný a mocný Pán, jako prudkost krupobití: jako wicher polomující, jako prudkost wod mnohých rozwodnilých a wypuštěných na zemi prostrannou. Nohami pošlapána bude koruna pýchy opilých Efraimských. A bude kwět prššící sláwy plésání jeho, kterýž jest na wrchu údolí wěcí tučných, jako rané owoce před dozráním podzimním: na kteréž když pohledí někdo wida je, hned jakž rukou ujme, zežíře je.“ Co tak dí wznešený prorok Isaiáš (28, 1—4.), splnilo se hrozným způsobem bitwou Bělohorskou na Čechách i na Morawě. Když protestantismus přepychem a bujností pánůw na wrch štěstí a moci se wynesl a cizímu kalwínowi korunu na hlawu postawiw plésal jako opojený radostí nad slawným wítězstwím: aj tu přikwapila pomsta Páně jako bouře s blýskáním, hřímáním a krupobitím a jako hubící powodeň wypuštěna na zemi prostrannou. Rychle sražena a nohami

pošlapána jest koruna pýchy, oprššel kwět sláwy liché, rozebrány jsou statkowé od cizincůw a národ, jenž po dwě stě let jako w kole chodil, zase tam se nawrátil, ba nawrátiti musil, odkud wyšel, totiž do staré Církwe katolické.

Méně zběhlý w historii žádostiw bude zwěděti, jak asi naše wlast skoro docela sprotestantštělá opět se pokatoličila. Budiž to tedy ještě zde w krátkosti doloženo. Přede wším wěděti třeba, že za oněch dob téměř po celé Ewropě platila zásada násilného převádění na wíru a to nejen u katolíkůw, nýbrž mnohem wíce u protestantůw, jak to patrně widěti na Falcku, které čtyrykráte swou wíru proměniti musel, anebo na Anglicku, kde nejprwé Jindřich VIII. a potom jeho dcera Alžběta wším krutým násilím wíru protestantskou rozšiřowali a katolické Irsko po tři sta let mučili, anebo na Swedsku, kde též násilím krále Gustawa Wasy uwedena náuka Lutherowa a kde až podnes wíra katolická se netrpí, na Dánsku a na jiných wíce. Toho zapotřebí neopouštěti z paměti, abychom jednání Ferdinanda II. sprawedliwě posouditi mohli, čehož bohužel dějepisci naši nejednou zapomínají, žádajíce od Ferdinanda II., aby w duchu našich časů byl jednal, kdežto přece wšickni knížata oněch dob práwě opak toho činili a jemu by zajisté jen se byli wysmáli, kdyby w krotkém duchu našeho století u wěcech náboženských byl postupowal. Wšak i na Morawě a w Čechách mali pánowé, jak jsme pozorowali, lidu poddanému wnucowali swé nábo-

zenstwí, což diw, že totéž práwo sobě osobil král Ferdinand II.? Kromě toho uwážiti hodno, že protestanti byli tehdáž skoro weskrze jeho protiwníci a odbůjci, a že na pokoj w zemi nebylo pomysliti možno, dokud walné jich dawy we wlasti bydlely. Byla by tím w zemi ohromná síla hořawiny nahromaděna zůstala, kteráby při nejbližší hodné příležitosti opět w obrowský, zkázonosný plamen byla se wzňala.

K tomu powssimnutí hodno, jak nesnadné bylo postawení Ferdinandowo jesstě pro jiná nebezpečenstwí. Jalowý král Bedřich byltě sice přemožen, ale jiných protiwníků stáwalo jesstě dosti, a kromě toho byla řísse Ferdinandowa ustawičnými boji náramně sesslabena krwácejíc z mnohých ran. Tak n. p. sok Ferdinandůw Betlen Gábor měl welikou část Uher w moci swé, Lužice byly saskému kurfirstowi za pomoc poskytnutou dány — tu se tedy česstí protestanti spoléhajíce na německé sowěrce náramně zmýlili — Horní Rakousy byly Maximilianowi baworskému za wýlohy wálečné zastaweny, protestantssti poddaní ustawičně na Ferdinanda II. neworažili a Turci wezdy hotowi byli, s Betlenem proti císaři se spojiti.

Ferdinand II. chtěje nesnáze ty sobě umenssiti ustanowil celou řissi přeroditi prostředkem dwojím, politickým a náboženským. Co do prwního, proměnil posawádní ústawu zemskou, an přistřihl swobody její, které dle jeho náhledu dáwaly příležitost k odboji proti císaři a utwořil z biskupů, opatů a prelatů prwní staw, jemuž jakož i ostatním dwěma stawům

nyní na sněmu zemském jen o berni rokowati dowoleno. Dále potrestal císař winníky, 27 utracením a jiné zabawením jejich statkůw. Tyto pak dány dílem wyššímu duchowenstwu, biskupům, kanowníkům a řádům řeholným, dílem šlechtě, která císaři byla w čas odboje wěrnou ostala, dílem cizincům, kteříž Ferdinandowi we wálce proti odbůjcům sloužili. R. 1627 slawil sám císař w Praze sněm zemský, na němž i choť jeho i syn Ferdinand III. korunowáni. Rowněž tak rok později odbýwán sněm na Morawě, a sice we Znojmě (27. čerwna — 1. čerwence 1628), kde už we dwou řečech, nejprwé w německé a napotom w české rokowáno a ustanoweno, aby od té doby napotom wedlé českomorawské řeči, která posawad jediná w úřadech platnost míwala, také rowných práw požíwala řeč německá, poněwadž po bitwě Bělohorské mnoho Němcůw we wlasti naší se usadilo. Spolu pak doloženo: „aby prý obě řeči wedlé sebe kwetly a se zmáhaly.“

Hned po porážce na Bílé Hoře museli stawowé morawští wojsko rozpustiti, spisy spolku swého wydati a 120.000 tolarůw zaplatiti; mimo to uloženo jim od Ferdinanda, udati náčelníky odboje, z nichžto napotom 24 k smrti odsouzeni a statkůw pozbaweni jsou. Slezští stawowé museli tři tuny zlata (jedna tuna tolik co sto tisíc zlatých) císaři odwesti, wojsko rozpustiti a až do konce wálky císařowy 1000 jezdcům a 3000 pěšších pro něho wydržowati. W Uhersku bylo Ferdinandowi sice poznowu bojowati s Betlenem, ale wojna ta wedena

dách měli deset děl. Čehož pak se jim na počtu mužstwa nedostáwalo, tohof dosazowalo wýhodné postawení jejich na hoře a wýborné uspořádání wojska od knížete Anhaltského wěhlasně prowedené. Wešškerá branná moc Čechůw táhla se po Bílé Hoře w podobě oblouku, jehož tětiwa proti nepříteli cílila. Spojená wojska císařská musila z nížiny útok na horu činiti a počítala 17,000 pěšších a 7550 jezdcůw pod wéwodou bawořským, jakož i 15,000 pěšších a 4550 jezdcůw pod welitelstwím Bukwojowým. Na wyzwání karmelitana Dominika a Santa Maria, jenž obraz Panny Marie od bratrů českých zohawený a práwě nyní we křowí nalezený byl do wýšše pozwedl wolaje: „Ejhle, co nepřátelé učinili Bohomateři našší, onať nás ochrání!“ — na wyzwání toto uzawřeno ješště w tentýž den na tábor nepřátelský udeřiti a za heslo wojska katolického obráno jméno „Marie.“ Jesuita Jindřich Fitzsimon zanotil Salve Regina a wéwoda Bawořský s Bukwojem říkali responsoria. Bílá stužka byla známkou císařských, kteréž ohniwými slowy byl Maxmilian k boji rozháral. Titéž bojowníci byli několik dní před tím — wykonáním zpowědi a swatým přijímáním se náležitě také na duchu ozbrojili. Po polední okolo jedné hodiny dáno znamení k útoku. Rudolf z Teufenbachu a plukowník Breuner prwní z císařských proti lewému křídlu nepřátel na Bílé Hoře útokem se hnali. Pluk český jim na proti stojící pod wůdcem Kaplířem ze Sulewic brzy přemožen nejenom couwnul, nýbrž i na útěk se dal.

Bleskorychle wrazil jedenadwacitiletý Anhalt se swým plukem do wojůw Teufenbachowých a Breunerowých a ačkoliw raněn zajal přece tohoto a uwedl houfy onoho we zmatek, až pak sám nowou ranou zasáhnut s koně spadl. Utíkající woje císařské zastawil zase wůdce Kraz a Maxmilian mečem swým je nazpět hnal do bitwy. Nepřiteli přispěli ku pomoci odbůjci dolnorakouští a když wůdce jejich padl, wystřídáni jsou slezskými woji. Kdyby Uhrowé, spojenci Čechůw, byli w čas ku podpoře přichwátali, bylo by se wítězstwí snad na stranu odpůrců císařowých sklonilo. Ale tito majíce wíc chuti ku plenění a kořistění nežli k bojowání, zůstali nečinně státi. Půl hodiny powahowala se bitwa. Tu Tilly swými 500 jezdci zahnal jezdectwo Anhaltowo, a podobně na lewém křídle Maxmilian a Lichtenstein s udatnými Chorwáty a Kozáky s takowou prudkostí se na Uhry obořili, že tito na útěk obráceni ničímž se wíce k opětnému boji pohnouti nedali, alebrž bez ustání přes kamenné lomy dalů ke Smíchowu se hnali, a nejeden z nich w těchto příkrých lomech bídně zahynul. S nimi spolu na útěk se dali němečtí jezdcowé a pěšáci z wojska Bedřichowa. I pluk hraběte Thurna asi 400 kroků před císařskými wypálil do powětří a rozptýlil se. Tolikéž učinili plukowé hrabat Hohenlohe a Solma. Wětšina pěšáků pod Anhaltem a Hohenlohem spěchala ku Praze. Toliko Morawané počtem 2000, wedení hrabětem Šlikem a mladším Thurnem, zůstali na bojišti a sklíčeni jsouce na místě

řečeném Hwězda odporowali císařským s takowou rekowností, že celá císařská moc se proti nim obrátiti musela, aby je porazila. Každý Morawan co prawý hrdina na swém místě pewně stál a raději se rozsekati nechal, nežli by byl couwnul. Bohužel, že toto činil pro wěc nesprawedliwou, hříšnou. Rekownost owšem jest krásná cnost, ale jen tenkráte cenu do sebe má, bojuje-li pro swaté práwo, pro wlast, pro obhájení prawého náboženstwí, pro zákonitého zeměpána. — Wětšina Morawanů twrdošijně se bránících byla posléze mečemi císařských jezdcůw rozsekána, sám wojewůdce jejich Slik zajat a hrstka ostatních přinucena se bezwýminečně witězi poddati. Toliko wůdci Thurnowi se podařilo, řadami wojů císařských se prosekati a wywáznouti. Když se chýlilo k wečeru, bylo witězstwí spojenců císařských již dowršeno.

Ani dwě hodiny nebyla bitwa ta trwala. Na straně odbojnické počítalo se 4000 mrtwých a 2000 zajatých. Ze strany spojencůw císařských počítáno prý jen tolik set mrtwých, kolik na straně odbojnické tisícůw. Tak to udáwal witěz Maximilian, jemuž také 100 praporů a 10 děl nepřátelských do rukou padlo.*) Paměti hodno jest chowání-se Bedřicha wzdorokrále w době znamenitého boje tohoto. Hned na začátku bitwy wzkázáno mu od knížete Anhaltského poslem: aby přispíšil na bojiště a

*) P. Gindely we Slowníku naučném (str. 596. I. b.) udáwá počet mrtwol na straně české na 10 da 14,000; na straně císařské na 4000; spojené pak císařské síly nepáčí wýše než na 25,000 mužů.

swou přítomností wojínům dodáwal srdce. Awssak Bedřich sedě při tabule weliké a skwostné s pány a paními nehnul se a wíce pilen byl rozkossných lahůdek nežli wítězstwí swého lidu. Teprw po hostině wysswihnul se na kůň a chtěl s pěti sty jezdcůw na bojisstě odkwapiti. Ale přissed ku bráně Strahowské naleznul ji zawřenu a postawiw se na ohradu s úžasem pozorowal diwý útěk wojínůw swých a úplnou jích porážku. Ztrnuw nad tonto nenadálou pohromou wrátil se na hrad a začal wyjednáwati s Maxmilianem o příměří na 24 hodin. Ale tento jen osm hodin mu powolowal a to jen pod tou wýminkou, aby se hned králowstwí česského odřekl. Marně Bedřichowi někteří z rádců jeho předstawowali, že wěc jeho není jesstě ztracena, že we spojení s Uhry k Brandejsu spěchajícími a we spojení s Mansfeldem u Plzně s 12,000 wybraného mužstwa stojícím poznowu císaři čeliti může. Bedřich nedůwěřowal wíce wěci swé a jesstě w tentýž wečer utekl s chotí swou do Starého Města, kde u měsstanosty přenocowal, a druhého dne časně ráno s manželkou a dětmi co nejrychleji do Wratislawi odjížděl. Na tomto útěku sprowázeli jej kníže Anhaltský, starssí Thurn, hrabě Hohenlohe, Bohuslaw Berka, pán z Roupowa a Bubna. Aby do rukou wítězowých nepadl, oželil Bedřich i nesmírnou ztrátu weledůležitých spisů a drahocenných klenotů, mezi nimiž i koruna králowská byla, jakož i ztrátu jiných drahých wěcí, k jejichžto odwezení osm wozů pro Bedřicha připraweno. Wssechny tyto wzá-

cnosti padly do rukou Maxmiliana, kterýž je dal zpátky na hrad odwezti a korunu králowskou zase w kaple sw. Wácslawa uschowal. W totéž ráno žádali poslanci stawůw witěze, aby jim k rokowání o wzdání-se lhůta třídenní powolena byla. „Ani tři hodiny nepowoluji wám," odwětil Maxmilian, „bezwýminečně na milost a nemilost se musíte poddati." Už několik kořistichtiwých Walonůw počalo ztekati zdi městské: tu poslali katolíci Maloštranští list witězowi oznamujíce, že obywatelé Malé Strany milerádi jeho rozkazům se podrobují. Pročež Maxmilian wsednuw na kůň odkwapil ku ztekajícím wojínům, aby hubiwému plenění zabránil. Přijed ke kostelu ctihodných otců kapucínůw sestoupil s koně a padna na kolena potrwal dobrou chwíli w díkučinění k Bohu. Po Maloštranských otewřeli i Staroměstští bez prodlení brány swé witězowi, a ještě w týž den zpíwáno we wšech kostelích Pražských slawné „Te Deum." Pánowé pak a rytíři w Praze přítomní podali Maxmilianowi listinu, w nížto projewowali lítost nad swým prowiněním, wšech spolků proti zákonitému mocnáři se odříkali a císaři na milost a nemilost se poddáwali. Maxmilian přijal je wlídně a přislíbil, že za ně u císaře se přimluwí, aby odpuštění dosáhli. Brzy na to podlé rozkazu císařowa ustanowil knížete Karla Lichtenšteina místodržícím čili ředitelem země české a weleni nad posádkou wojenskou w Praze odewzdaw Tillymu nawrátil se opět do Bawor, kde co slawný witěz s nemýslownýmplesáním uwítán jest. S podobnou radostí slawil witěz-

stwí to císař Ferdinand we Wídni, kde we welechrámě sw. Štěpána wzdáwány Bohu díky a kde sám kardinál Dietrichsstein wystoupiw na kazatelnu lid četně shromážděný k díkučinění powzbuzowal. Sám papež Pawel V. dne 3. decemb. w kostele Panny Marie (Minerwy) u přítomnosti kardinálůw a wssech cizích wyslancůw zpíwal slawné „Te Deum."

Aniž diwu, že i papež tímto spůsobem radost swou nad porážkou odbůjcůw na Bílé Hoře projewil; nebo wítězstwí Ferdinandowo bylo i wítězstwím swaté katolické wěci; porážka odbůjcůw byla i porážkou protestantismu, jehož moc w zemích Rakouských od té doby na wždy byla zlomena. Nebo porážkou protestantůw na Bílé Hoře téměř jedním rázem učiněn konec wssem rejdům a ssmejdům, jakowéž jsme w Brně a Olomouci byli pozorowali, wsselijké kostely katolíkům odňaté jakož i klásstery zahnaným řádům patřící zase nawráceny, wěrolomci pak, obzlásstě náčelníci jejich, na hrdle a statcích potrestáni a wsse zase do kolejí pořádku uwedeno. Na Morawě k tomu cíli ustanowen od císaře ředitelem zemským kardinál Dietrichsstein.

ženstwí, ký diw, že totéž práwo sobě osobil král Ferdinand II.? Kromě toho uwážiti hodno, že protestanti byli tehdáž skoro weskrze jeho protiwníci a odbůjci, a že na pokoj w zemi nebylo pomysliti možno, dokud walné jich dawy we wlasti bydlely. Byla by tím w zemi ohromná síla hořawiny nahromaděna zůstala, kteráby při nejbližší bouřné příležitosti opět w obrowský, zkázonosný plamen byla se wzňala.

K tomu powšimnutí hodno, jak nesnadné bylo postawení Ferdinandowo ještě pro jiná nebezpečenstwí. Jalowý král Bedřich bylť sice přemožen, ale jiných protiwníků stáwalo ještě dosti, a kromě toho byla říše Ferdinandowa ustawičnými boji náramně seslabena krwácejíc z mnohých ran. Tak n. p. sok Ferdinandůw Betlen Gábor měl welikou část Uher w moci swé, Lužice byly saskému kurfirstowi za pomoc poskytnutou dány — tu se tedy čeští protestanti spoléhajíce na německé sowěrce náramně zmýlili — Horné Rakousy byly Maximilianowi baworskému za wýlohy wálečné zastaweny, protestantští poddaní ustawičně na Ferdinanda II. newražili a Turci wždy hotowi byli, s Betlenem proti císaři se spojiti.

Ferdinand II. chtěje nesnáze ty sobě umenšiti ustanowil celou říši přeroditi prostředkem dwojím, politickým a náboženským. Co do prwního, proměnil posawádní ústawu zemskou, an přistřihl swobody její, které dle jeho náhledu dáwaly příležitost k odboji proti císaři a utwořil z biskupů, opatů a prelatů prwní staw, jemuž jakož i ostatním dwěma stawům

nyní na sněmu zemském jen o berni rokowati dowoleno. Dále potrestal císař winníky, 27 ztracením a jiné zabawením jejich statků. Tyto pak dány dílem wyššímu duchowenstwu, biskupům, kanowníkům a řádům řeholným, dílem šlechtě, která císaři byla w čas odboje wěrnou ostala, dílem cizincům, kteříž Ferdinandowi we wálce proti odbůjcům sloužili. R. 1627 slawil sám císař w Praze sněm zemský, na němž i choť jeho i syn Ferdinand III. korunowáni. Rowněž tak rok později odbýwán sněm na Morawě, a sice we Znojmě (27. června — 1. čerwence 1628), kde už we dwou řečech, nejprwé w německé a napotom w české rokowáno a ustanoweno, aby od té doby napotom wedlé českomorawské řeči, která posawad jediná w úřadech platnost míwala, také rowných práw požíwala řeč německá, poněwadž po bitwě Bělohorské mnoho Němců we wlasti naší se usadilo. Spolu pak doloženo: „aby prý obě řeči wedlé sebe kwetly a se zmáhaly."

Hned po porážce na Bílé Hoře museli stawowé morawští wojsko rozpustiti, spisy spolku swého wydati a 120.000 tolarů zaplatiti; mimo to uloženo jim od Ferdinanda, udati náčelníky odboje, z nichžto napotom 24 k smrti odsouzeni a statků pozbaweni jsou. Slezští stawowé museli tři tuny zlata (jedna tuna tolik co sto tisíc zlatých) císaři odwesti, wojsko rozpustiti a až do konce wálky císařowy 1000 jezdců a 3000 pěších pro něho wydržowati. W Uhersku bylo Ferdinandowi sice poznowu bojowati s Betlenem, ale wojna ta wedena

s kolísawým štěstím; nebo Betlen přece zůstáwal pánem netoliko nad Sedmihrady, nýbrž i nad sedmi komitaty (kraji) uherskými, a byl i titulu králowského se byl odřekl, přece o ruku císařské princezny žádati se odwážil. W Dolních Rakousích, kde Ferdinand II. swé sídlo měl a sobě lásku poddaných zjednati usilowal, nakládal s winníky méně přísně nežli w Čechách. Šestnáct měšťanů na rozkaz jeho zatknuto a toliko jeden z nich, Pawel Gold, odprawen (1621), ostatním wšem dáno prominutí (pardon). Na poděkowání za toto omilostnění přinesli stawowé rakouští sami 400.000 zl. císaři w dar.

Co do náboženských prostředků ku přerození říše zařízen w Čechách soud reformačný. Rozkázáno, aby kdož protestantismu se odříci nechce, zem opustil. Tu wystěhowalo se z Čech 36 000 rodin a mezi nimi 185 rodin šlechtických, a skoro wšecky rodiny ty táhly do Němec ke swým spoluwěrcům, odkudž i wyswětliti se dá, proč w Němcích dosti zhusta jména slowanská slyšeti. Toliko Bratří nejwíce se usazowali w Polsku neb w Uhřích, tamto na sedmi místech, zde (w Uhřích) na třech neb čtyřech, swobodné prowozowání náboženstwí podlé řádu Jednoty swé majíce. W Polsku bylo jedno z hlawních sídel Lešno, které ale we wálce dwouleté*) mezi Šwedy

*) Wálka tato wedena w rocích 1654—56. Podlé toho rač laskawý čtenář na straně 685. pozůstalou chybu w řádku 20.: „w tehdejší wálce třicítileté“ poopprawiti slowy: „w tehdejší wálce asi dwou- neb tříleté.“

a Poláky popelem lehlo. Protestantským kazatelům w Praze naporučeno, Prahu za osm dní opustiti; pročež Dikastus, administrator, brzy se ssestnácti kazateli protestantskými odtud se wyklidil; jen čtyři kazatelowé luteranssti jazyka německého trpíni w Praze až do r. 1622. Od l. 1623 zapowězen kalich, chrámům katolickým a klássterům statky nawráceny a řeholníci z Polska přiwoláni, aby nedostatku kněžstwa katolického odpomoženo bylo. Nekatolikům práwo měsstanské wzato a sňatek manželský před práwem jen tenkráte za platný uznán, když uzawřen způsobem katolickým. Kdo nechtěl býti katolíkem, nesměl ani řemesla, ani obchodu prowozowati; kdo protestantského kazatele u sebe chowal propadl statky a žiwot. Wsselíká práce a obchod o dnech swátečných zapowěděny; jedení masa w den postní, zanedbáwaní služeb Božích pokutowáno žalářem a na penězích, rouhání se katolickým obřadům a Swatým trestáno na těle a na hrdle; wssecky obrazy na potupu katolického náboženstwí od protestantůw wystawené odstraněny a na jejich místo kříže a obrazy Swatých dány. Jen katolíci měli práwo, platné záwěty a jiná pořízení občanská činiti.

Podobně prowedl Ferdinand obnowu náboženskou w Rakousích Horních i Dolních. W těchto započato s uniwersitou Wídenskou, an 28 doktorům práwa a lekařstwí dáno na wůli buď k wíře katolické se nawrátiti aneb Wídeň opustiti. Na to jich 17 odesslo, 11 ale ke katolicismu se nawrátiwssich

we Wídni zůstalo. Roku 1627 wydán dekret, jímž wssickni protestantssti kazatelé a učitelowé za 14 dní ze země se wystěhowati museli.

We Slezsku byl sice po bitwě Bělohorské prostředníctwím kurfirsta saského majestát ponechán a od Ferdinanda w platnosti potwrzen. Když ale w běhu pozdějssích bojů Mansfeld, protiwník císařůw, od Wallensteina tissnut, skrze Slezsko pro uchránění swé do Uher utíkal a stawowé slezssti swou podporou jemu w tom wydatně pomahali, rozhodnul se Ferdinand II., reformu (obnowu) náboženskou také we Slezsku prowesti. Protestantssti duchowníci museli we 14 dnech far swých zanechati, rytíři slezssti katolické faráře přijmouti a kdo nechtěl býti katolíkem, jest ze země wyhostěn. Purkrabě Karel Hanibal z Donína wěc tu se wssí přísnotou prowáděl. Welmi početně stěhowali se tehdáž protestanti slezssti do Polska, takže když pluk Lichtensteinský do Lwí Hory wtáhl, aby měssťany k wíře katolické přiměl, že 16.000 obywatelů jen dwa radní páni a 22 měssťanů k tomu se pohnouti dalo, ostatní wssickni zem opustili. Zjewně tu widěti, jak náramně milý jest blud, kterýž wolnosti howí, a jak těžko jeho se odříci.

W Uhrách pojisstěna byla práwa protestantůw mírem Wídeňským a ustawičnou podporou mocného knížete sedmihradského, soka Ferdinandowa. Zde tedy nedalo se nic násilím prowesti; awssak jeden muž wýtečný uskutečnil zde na mírné cestě žádoucnou obnowu náboženskou. Bylť to Petr Pázmán, arci-

biskup Ostřihomský, wychowanec jesuitůw a bý-
walý člen jejich řádu. Wýtečník tento pokusil
se o tuto obnowu nejprwé w rodinách nej-
wznešenějších a nejmocnějších a pokusy ty ne-
zůstaly bez prospěchu. Řád jesuitský, jemuž
byl přináležel, podporowal co nejhorliwěji sna-
hy jeho a biskupowé jemu podřízení spolu
rázně s ním působili. Tím docíleno, že při
jeho úmrtí prwní rodiny země zase k wíře ka-
tolické se přiznáwaly a obě strany — katolíci
a protestanti — sobě protiwáhu drželi.

Uwážíme-li nyní wšecky tyto události dwou-
stoletého zápasu náboženského, jaké nám z nich
plyne naučení a wýstraha? Nic zajisté neděje
se bez wůle a dopuštění Božího, nic proti
jeho tajným úmyslům swatým. Onť to byl,
jenž zbudil tak bystrého a rázného panowníka,
jakowého we Ferdinandowi II. poznáwáme, a
oswítil ho, že, co do náboženstwí, poznal kato-
lický úkol swůj, a pomáhal mu, aby úkol ten
prowedl. Čemu wšak nejwíce se diwiti mu-
síme, jestiť, že úkol ten prowedl we hluku a
hlomozu třicetileté wálky, uprostřed tisícerých
jiných starostí, uprostřed žiwlů na nejwýš roz-
bouřených, uprostřed ohromných swětowých zá-
pasů a štěstí nad míru kolísawého, kteréž ne-
jednou celou říši jeho až do nejhlubších zá-
kladů otřáslo. Wšemohútný Bůh zajisté, jenž
položil meze moři a řekl: Až dotudto půjdeš
a nepůjdeš dále, a tuto rozrážeti budeš dutí
wlnobití swého (Job. 38, 11), také chtěl pře-
pychu protestantismu a jeho bokiwým silám
položiti meze, aby blud nezwítězil nad praw-

dou, pýcha a rozmařilost nad pokorou a poslušenstwím spasným, brány pekelné nad milenou Církwí Páně. Protož ačkoli tak byla se rozwodnila powodeň bludůw sektářských w Čechách, na Morawě a Slezsku, i w samých druhdy tak rozhodně katolických Rakousích, we Štýrsku a w Uhrách, že trwání Církwe katolické w těchto zemích téměř nemožné se býti zdálo, přece jedním takořka rázem — totiž bitwou Bělohorskou, tato pyšná budowa lidská sesula se a jako z kořene wywrácena jest. Sprawedliwá to zajisté pomsta Boží; nebo pyšná budowa ta wystawěna ponějwice swrchowaným násilím přebujných pánůw, lid od šlechty tehdáž pyšné a wšemocné nešlechetně sweden w bludy a o nejdražší klenot — wíru samospasnou katolickou — oloupen a nezkrocenou rozpášností welmožůw těch stržen do bouřného wíru swéwole, která žádných mezí nezná a za wše hranice zabíhajíc posléz do propasti zkázy strhuje.

Nechť tyto hrozné pohromy, které národ náš zastihly, nám oči otewrou, abychom škodou swých předkůw zmoudřeli a nezabíhali opět do křiwa, na cesty zkázonosné; nechť bedliwě se wystříháme bludů, které národ náš w bezednou téměř záhubu uwrhly. Památka bitwy Bělohorské budiž nám plamenným mečem wýstražného cherubu, kterýž by nám nikdy nedal na staré bezcestí zaběhnouti. Pamatujmež, že bychom proti zjewné wůli Boží se zpírali, kdybychom opět ony bludy zamilowati chtěli, pro které už jednou národ náš tak strašně potre-

pán byl, že wíce než po dwě stě let jako w hrobě ležel. Raději poznejme úkol krásný a wznešený, jejž nám Božská prozřetelnost wytknula. Poznejme, že dobrotiwý Bůh národ českoslowanský přese wšecky bouře a nehody i útisky pozdějších časůw proto až do naší doby zachowal, aby byl kwasem blaze působícím na swé přečetné soukmenowce, kteří nešťastným rozkolem Fociowým od Církwe katolické odtrženi toliko od nás, katolických Slowanůw, hotowi jsou přijmouti oliwowou ratolest smíření a nikoli od jiných národowcůw, kteří pro ně nemají leč hany a spílání. Poznejme tuto swatou nám Čechoslowanům od Boha wytknutou úlohu a zůstaňme jí wěrni bojíce se, aby nás powodeň hněwu Božího nezachwátila poznowu a nás dokonce z počtu národů žiwých newymazala, kdybychom swatým Páně úmyslům zpurnou zlobou odpírali.

Pro Bůh! opět chodí mezi tebou, drahý národe českoslowanský, falešní prorokowé, kteříž umělým bělmem hledají tobě zastříti oči a chtíce tebe ztočiti i zwiklati we staré wíře katolické, wychwalují tobě Jana Husa, za wzor wšech cností ho wystawujíce, aby prý opět swoboda a národnost tak utěšeně rozkwetly, jako za doby Husowy a w následujících časech až do bitwy Bělohorské. Nejsouť twoji přátelé prawí, alebrž jsou twoji nejwětší škůdcowé, kteříž chtějí, aby wšecko zase we wlasti naší we staré spletky a zmatky se uwedlo. Pod zlatou pokličkou wychwalowané oné swobody čili raději neobmezeného a nezkroceného

rozuzdění skrýwá se jedowatý had, který už jednou tebe uštknul a téměř smrtelně poranil. Tys poznal w obrazu dwoustoletého zápasu náboženského, že pro tyto rozpássnosti u wíře procitl na nás Pastýř nebeský s holí kázně swé zuřiwé a potkala nás w čas wolnosti hořkost nejhořčejssí. Tys poznal, že tentýž Hus, který této wolnosti nám dobyl a národnost twou tak zmužile zastáwal, tutéž národnost w synech swých na Bílé Hoře téměř do rakwe položil. A my jesstě bujnosti swé nepřestaneme? My slepoty swé jesstě neodložíme? My opět jako ztřesstěnci celí zbrklí do starého bludisstě zabíhati chceme, aby jesstě jednou rozhořel se nad námi žalostný oheň hněwu Božího k úplnému sehlcení nás Čechoslowanů? Krátko jest bludu, ale dlouho muk. Neodpírej zdrawému rozumu, jenž jasně tobě ukazuje, že mimo Církew katolickou panují pouhé domněnky o nauce Christowě, nikoli ale bezpečná, pewně určitá a wěčně neproměnná prawda. Pamatuj, že Církew katolická jediná jest ona nábřehowá wěže, která uprostřed bouří tohoto žiwota nám cestu ku břehům blažené wěčnosti bezpečně ukazuje. K ní wěrně zíraje nebudeš unássen wlnami holých domněnek k úskalím a k wírům záhubným. Wěrně přilnouc k ní co Církwi swých slawných otců, swatého Wáclawa, swatého Wojtěcha atd., we stínu blažného pokoje budeš přebýwati a rájeplodá palma wniterného míru a poklidu tě okrýwati bude.

Protož na Božím umučení odříkej se toho wsseho, co proti Církwi wsseobecné jest,

netrhej se od ní, anobrž ochotně skloň šíji swou pod její sladké jho, aby twá twrdá hlawa neutkla na ještě twrdší a neustupnější. I we hrozné wichřici, jež tebe na Bílé Hoře zachwátila, ale tím neštěstím práwě tobě nejdražší poklad — poklad wíry samospasné — zachowala, poznej prst Boží a wroucně děkujíc Pánu ze wšech milostí, kteréž k tobě w Církwi swé katolické ze swé hojné štědrosti ukazowati ráčí, oslawuj kralujícího na wěky. Nad zlato a nade wšechny poklady i nad žiwot waž sobě drahocenné nebeské perly wíry katolické dle příkladu toho, o jehož žiwotě teď wyprawowati chceme, totiž blahoslaweného Jana Sarkandra.

Druhý Díl.

Žiwot blahoslaweného

Jana Sarkandra

mučenika.

boudy ze chrastí); na jihu ke wsi Ustroni, kde znamenité železné hutě se nacházejí, zwedá se hora Čantorya; k sewerozápadu pozorowati wýběžky Karpatůw čili Beskydůw, a spolu nejwyšší bod Slezska Rieglersdorf s kostelem na hoře. Od Ustroně prwní wrch znám jest pode jmenem Lipowská Kempa (Kupa).

Město Skočow má úhledný rynk; toliko čtyry stará stawení s dřewěným podloubím jej poněkud hyzdí. K weliké okrase slouží mu krásná radnice, která mnoho má ozdob a wysokou wěž. Jest zde také zámek arciwéwody Albrechta, který wšak w něm nikdy nepřebýwá. Za to ale bydlejí zde w najatých bytech císařští úředníci.

We Skočowě a jeho okolí panuje wlastně jazyk polský, ačkoli i morawská čili českoslowanská řeč tu zhusta zaznímá. Nebo byl obyčejně w chrámě polsky se kázalo a zpíwalo a w témže nářečí slowanském we škole tříttřídowé se wyučowalo: přece také o několika slawnostech w roce zpěw morawský podlé kancionálu Fryčajowa we farním chrámu se rozléhá.

Jsou zde dwa kostely, jeden farský pode jmenem sw. Petra a Pawla, druhý špitální, jenž název „powýšení sw. kříže" nosí. Tento poslední jest welmi starožitný a nachází se při něm špitál pro chudé. W onom (farském) widěti kazatelnu wýznamně ozdobenou. Čtyři totiž andělé mají w rukou každý jednu ze čtyr známek prawé Církwe Boží: U. S. C. A. to jest: Una = jedna, Sancta = swatá, Catholica =

katolická, Apostolica — aposstolská. Také obrazy, mezi nimiž i sw. Jan Nepomucký se nalézá, jsou překrásné, umělecké ze starssí doby, což podobně o prácech řezbářských též nowě stafowaných platí, mezi nimiž i ďábel — ku podiwu — na bílo stafowán se spatřuje. Nedaleko od sspitálního kostela zwedá se w pěkné zahradě nowá nákladně wystawená synagoga židůw.

Co do průmyslu — pozorowati, že zde dwě fabriky na soukno jsou a u Wisly mnoho mlýnů hlučí.

W městě práwě wylíčeném narodil se dne 20. prosince 1576 we předwečer sw. Tomásse aposstola blahoslawený Jan Sarkander w též době, když rodilý Morawan, neúhonný Jan Mezon z Telče, na stolci sw. Methoděje w Olomouci bisskupowal. Sarkander pocházel z rodiny sslechtické, nebo otec jeho byl Řehoř Matěj Sarkander, sslechtic slezský a matka Helena z rodu Gureckých z Kornic.*) Jelikož matriky z tohoto času shořely, zachowán toliko opis o wykonání křestu na ctihod-

*) Tato prastará a slawná rodina Kornická, z nížto podlé matky pocházel Jan Sarkander, přissla dle „Zrcadla Morawy“ (starého spisu od slowůtného dějepisce Paprockého str. 147.) do Slezska a Morawy z Ruska a jedna wětew měla názew rytířůw, jiná baronůw. Už r. 1319 wyznačil se bojowným duchem Jaroslaw z Kornic, a byl pro swou rekownost od císaře Ludwíka V. na rytíře zlatozbrojného powýssen. R. 1348 byl Řehoř z Kornic pro weliké služby, které králi polskému Kazimírowi byl prokázal, obdařen od něho welikými statky we Slezsku, (wiz str. 9. Rubinus Moravia od Jan. Jiř. Středowského). Od r. 1456—1491 byl Jan Bělík z Kornic hejtmanem w Horním Slezsku, w Krnowsku i Opawsku.

*

ném sluhowi Páně bez udání kmotrů w domácím farském protokolu. W opisu tom od faráře Jindř. Ant. Polliwia zaznamenaném dne 17. března (marce) 1728 doswědčuje se od lidí wěrohodných, že Jan Sarkander zrodil se z rodičů pobožných katolických, jak wýše uwedeno, a že bez pochyby od faráře tehdejšího Wojtěcha Sadagowského pokřtěn byl. Až posawad ukazuje se we Skočowě hned wedlé radnice dům, kde blahoslawenec náš se byl narodil. Dům ten byl prý půwodně ze dřewa, teď ale jest zděn z cihel a má jedno patro. Majetník jeho nynější jest Francouz Leonhard Dervaur, postřihačký mistr we fabrice tamnější. Wedlé této powěsti o rodním domě Sarkandrowě zachowala se i jiná méně obecná powěst we Skočowě, že prý Boží sluha se narodil na tamnějším zámku, kde také po drahný čas některé památky Sarkandrowské chowány byly, až posléze náhle wypuklým ohněm i se zámkem shořely. Než tato powěst jest méně běžná. Kromě wýše dotčeného opisu zachowalo se úplně hodnowěrné swědectwí o rodišti a rodičích ctihodného sluhy Páně w listině, kterouž na jeho wlastní žádost rada města Skočowa l. 1603 wyhotowila. Wyswítá z ní, že byl čtwrtým synem otce swého, a že jeho starší bratři slouli: Wáclaw, Pawel a Mikuláš, z nichžto poslední nejprwé na Mezeřického děkana a kanowníka Brněnského a pak na kanowníka Olomouckého powýšen. Spolu prawí městská rada we jmenowaném wyswědčení, že powolala wýborné

muže města, jako: Kasspara Poználka, Matausse Jilka, Jiřího Krátkého, Marka Sonkenníka, aby řekli, co o otci a o synech wědi. I wyjádřili se tito wssickni jednohlasně, že jak otec tak synowé bez úhony žijí. Protož přikládá se k tomuto wyswědčení žádost rady městské, aby kdožkoliby wyswědčení to četl, synám řečeným wsselikým způsobem laskawě nápomocen byl. Listina ta wyhotowena dne 17. října 1603.

Z toho jde na jewo, že jeho rodičowé žádného znamenitého jmění neměli, jinakby listinou práwě uwedenou nebyli synů swých pomoci jiných poroučeli. Stwrzeno také dostatečně, že rodina ta zcela neúhonně žila a že tedy ze strany rodičůw o dobré wychowání Jana Sarkandra snažně pečowáno. Než kdoby o tom pochybowal, uwáží-li na jakých základech wychowání člowěka spočíwati musí, aby nejenom dobrým učiněn byl křestanem, nýbrž aby se stal neohroženým, hrdinským mučeníkem Božím a růžoskwělou ozdobou Církwe? Jako bdělý zahradník, jenž w rozkossném sadu swém jednu obzwlásstně krásnou a wzácnou kwětinu má, také zwlásstní péči k ní přikládá, ji s neobyčejnou pilností osseťuje a před zhoubnými žiwly chrání: tak zajisté pečowali i rodičowé blahoslawence nasseho o krásné kwěty na jeho útlé, spanilé dussi, o kwět swaté pobožnosti, o kwět pokory a poslussnosti, o kwět bázně Boží, která jest začátkem wssí moudrosti.

§. 2. Wychowání Jana Sarkandra we Příboru na Morawě.

Komu Božská prozřetelnost wytknula těžkou a wznessenou úlohu, toho také k ní zponenáhla připrawuje a uschopňuje. Janowi nassemu uloženo dobýwati sobě koruny nejslawnějssí ale proto samé i nejtrpčejssí, totiž koruny mučenické. Za tou příčinou pozorujeme, kterak hned z útlého mládí kříž Páně s ním se zasnoubil a kterak mu hned za jitra jeho žiwota kráčeti bylo cestou trnowou. Wssím práwem pokládá se za weliké nesstěstí pro dítě, ztratí-li hned w útlém wěku toho, kterýž mu má býti laskawým a obětawým žiwitelem, bdělým a mocným ochráncem, moudrým a obezřelým wůdcem, slowem: ztratí-li dobrého milého otce. Takowé nesstěstí potkalo nasseho Jana brzo po desátém roce wěku jeho, nebo l. P. 1589 odňat jemu nelítostnou smrtí drahý, milowaný otec, práwě když weliký biskup Stanislaw Pawlowský řídil Církew morawskou.

Nezbylo ubohé matce, než aby sama nyní nosila celé břemeno trudné péče o dobré wychowání Janowo. Ale kam se poditi, aby ta útlá kwětina mrazivým wětrem bludůw nebyla zkažena, jelikož powodeň rozkolnictwa náboženského i Skočow a celé Slezsko wíc a wíce zaplawowala? Co horliwé katoličce šlo jí hlawně o to, aby i synáčkowi newýwratnou lásku a přítulnost k Církwi katolické do srdce

wssttípila a jej ode wssého kwasu swůdných bludůw nenaprzněna zachowala? Rozhlídnuwssi se po mnohých krajích, aby bezpečného nalezla útulku jak pro swou, tak pro synáčkowu dussi, wywolila na posledy za bydlisstě Příbor, město biskupské na Morawě, kde i její příbuzenstwo žilo.

Leží pak Příbor na mírném náwrssí čili na rowině maličko se zwedající asi desset mil od Olomouce. Příjemnými lučinami w dolině wine se řeka Lubina, která nejednou při hrubých příwalech zlásstě pak z jara, náramně se rozwodňuje. K jihu a wýchodu promodrují wrchy wysokých hor Walasských. Z rowiny, kterou Lubina protéká, wyčníwá welebně pobliztá hora Štramberská, na jejímžto jižném úpatí malebně se rozprostírá městečko soujmenné. Wýchodně od Příbora widěti též na hoře asi $^3/_4$ míle odtud wzdálené arcibiskupský zámek Hukwaldský, památný to a na Morawě nejwětssí zámek horní, kde dwojí jest kaple, jedna „hořejssí" ke cti sw. Ondřeje apossstola, od kardinala Františka z Dietrichssteina l. 1602 wystawená, druhá „dolejssí" ke cti sw. biskupa a mučeníka Maxmiliana l. 1759 od knížete biskupa Leopolda Bedřicha hraběte z Ekhu wybudowaná. Zámek tento připomenuli jsme w žiwotopisu wýtečného biskupa Stanislawa Pawlowského (§. 43), kterýž práwě w tento čas 1590, předstawenstwo čtyr měst (Příbora, Ostrawy, Místka a Brussperku) na tento zámek powolal a je co jich welepastýř wyučowal. Prawili jsme, že podařilo se mu, zdejssí po-

Moudilce, kteříž kalicha se odříci nechtěli, k úplnému poslussenstwí církewnímu nawrátiti.

Příbor sám troje předměstí mající jest město úhledné, dosti wkusné a na pohled weselé, wssak jádro obywatelstwa zdejssího soukeníci, jichž se na 300 počítá, jsou nyní welmi schudlí a pracují téměř co dělníci we fabrice tamního bohatého a spolu welesslechetného měssťana p. Jana Rasska, welikého to dobrodince chrámu farského a prawého otce chudiny. Ku zwelebení blahobytu nutno zaříditi zde sskolu průmyslowou, wssak dle wzoru Pražské a s použitím spisů průmyslowých od tamnějssích učitelů wydaných. Spolu zde zaražen buď katolický spolek towaryssů, kteříby tu sskolu nawsstěwowali. *) Škola pouze ku poněmčowání zřízená městu Příboru posud, co do časného blaha, nic nespomohla; zapotřebí tu prohlídati k jádru a nikoli ku prázdné formě, ku pouhé skořepině, mají-li Příborssti, lid to weskrze slowanský, nabyti ssirssího rozhledu a ducha podnikawosti při nowě ohlássené swobodě žiwnostenské. Nutno, wésti je k cíli tomu cestou nejkratssí, nejsnadnějssí bez oklik, přirozeným totiž, mateřským jazykem a wsstípiti jim také cit pro čest národní, beze kterého citu nemá duch žádných křídel, aby k nějaké wyšssí mysslénce se powznesl a ku pod-

*) Wiz o tom wýborný článek w kalendáři „Morawan" na rok 1861: Řeč k žiwnostníkům Wyssłowským, aby sobě utwořili towaryšský spolek (str. 168 a d.) jakož i předchozí článek: Nassi řemeslníci (tamtéž str. 164). Snadby p. professor ze ctihodného řádu piaristského Celsus Neubert, který nám co upřímný národomil znám jest, swé wýborné síly takowému blahodatnému dílu propůjčil.

nikým blahotwornym schopen byl. Národ bez citu národního jest slepé děcko, které si žádné pomoci, žádné rady newí a od každého osse-metnika se podwesti dá. Národ neuwědomělý musí konečně jinému uwědomělému národu podlehnouti a tomuto toliko za podnoží sloužiti. Ale žiwá hlawa (w nížto žije národní uwědomění), jak dí staré přísloví, dobude klo-bouka (najde prostředků, jimižby sobě pomo-hla.) Počítá se w Příboru 4300 katolíků, 4 nekatolíci a 79 židů. Ku wzdělání obywatelů slouží pro pacholíky hlawní škola a nižší gym-nasium Piaristské, pro děwčata jest zwláštní farská škola s třemi odděleními. Býwaly zde latinské školy o šesti třídách, ze kterých nejeden wýtečný kněz a proslulý učenec wyšel, jenž spisy swými a blahoplodnou činností wlast swou morawskou oslawil, jako n. p. Polášek, jenž wýbornými příklady swými až posawad národ morawský poučuje, profesor Beneš Richter, welmi činný učitel i spisowatel, a nade wše tyto wynikající býwalý profesor, teď podpřewor benediktinský Řehoř Wolný, který místopisnými pracemi swými, w nichž Morawu we wšelikém ohledu zewrubně po-psal, sám sobě pomník trwalé sláwy postawil a neuwadlý wěnec nesmrtelných zásluh uwil.

We Příboru jsou tři chrámy a jedna kaple. Skoro u prostřed města zwedá se na wršině, k wýchodu příkře se klonící, farský chrám „narození Panny Marie,“ kde oko wů-kol zírající blaženě se kochá w milé čistotě, ozdobnosti, w mistrowských obrazech ze starší

doby a wůbec we kráse celého důstojného domu Božího; o kteroužto krásu a čistotu weledůstojný p. arcikněz Ant. Fiala po mnohá leta snažnou péči wedl, w čemž jeho nástupce, nynější wp. farář Frant. Beneš chwalně pokračuje. Na straně epištolní jest ku presbyterium (kde hlawní oltář) přistawena kapla, kterouž Stanislaw Pawlowský r. 1580 ke cti sw. Cyrilla a Methoděje zaswětil, která ale nyní kaplou sw. Urbana slaje. — Sewerně od rynku podle silnice do Frydku stojí starožitný kostelík „u swatého kříže,“ kterýž prý druhdy farním kostelem we Příboru býwal, we kterém ale nyní toliko jednou za týden mše sw. se sloužíwá. Kostelík ten, maje uwnitř krásné sošky a tři oltáře, jest tím znamenit, že zwenku na něm spatřiti starožitný, podobiznou umírajícího Spasitele opatřený kříž, který, když dne 3. máje 1728 wšecko wůkol shořelo, w ohni neporušen zůstal. — Třetí kostel „sw. Walentina“ při koleji Piaristskéční na západním konci hořejšího předměstí a má tu nepravidelnost do sebe, že hlawní oltář postawen k západu. Kolej sama založena r. 1693 ponejwíce nákladem Olomouckého knížete biskupa Karla hraběte z Lichtenšteina. — Sewerně od města na wrchu uprostřed hrobitowa stojí kapla sw. Františka Serafinského.

W tomto tedy městě zarazila máti blažence našeho sídlo swé po smrti milowaného manžela; zde wzdělával se Jan pod spráwou wýborného učitele, u něhož i přebýwal, a o němž wšickni současní dějepisci doswědčují, že

žáka swého nejenom horliwě u wědách cwičil; nýbrž jej také ku wroucné pobožnosti a ku přísné mrawůw čistotě nawodil. Pod správou tohoto učitele trwal Jan asi tři léta, a přirozenými wlohami jakož i neunawnou pilností činil tak wýtečné pokroky we studiích, že nade wsechny spolužáky wynikal, a že mu we sskole mezi nimi wykázano zwláštní čestné místo, kteréž ještě dlouho po jeho smrti od wěřících w úctě chowáno.

Až podnes ukazuje se w domě welewáženého p. kupce Eduarda Halousa swětnička, kde Jan Sarkander co jinoch studowáwal a odkud wýhlídka jde do zahrady, kde se bawiwal. Zwenku na domě tom widěti obraz Jana co kněze s kolem a w ruce klíč držícího. Podobné wyobrazení nalézá se též na stropě podotknuté swětničky.

Prawili jsme, že we Příboře žili příbuzní Jana Sarkandrowi, ku kterýmž máti jeho ze Skočowa po smrti choté swého se utekla. Až podnes žijí we Příboru manželé p. Antonín Křesta a Cäcilia, rozená Surecká, která k rodu Sarkandrowu se počítá a co drahocennou památku stůl chowá, o němž se wypravuje, že při něm Jan Sarkander sedáwal a studowáwal. A w skutku stůl ten starožitným se býti ukazuje; nebo we dřewě widěti čerwotočinu a uprostřed podlé starého spůsobu tabulu mramorowou. Manželé ti až do r. 1859 w manželstwí 53 léta prožili.

Wyjde-li se asi čtwrt hodiny z Příbora ke wsi Skotnici podlé lučin, které protéká řeka

Lubina: přijde se ke studánce, kde pryšti se woda čistá jako krystal, weždy čerstwá a chladná, která nikdy newysychá. Studánku tu Příbořané Sarkandrowkou nazýwají, poněwadž wůbec se za to má, že ji Sarkander co student nožem wyhrabal čili odkryl a z ní píwal, u ní rád posedáwal a studowáwal. Tolikéž wyprawuje se, že kdožkoli w tom okolí na zimnici trpí, sem wody té pít přichodí, aby ozdrawěl. A w skutku pozorowáno nejednou, že i židé a židowky na tento neduh trpící ke studánce dotčené důwěrně se utíkají.

Jiných památek Sarkandrowských zde zachowalých nyní pomíjíme chtíce později na místě přiměřenějším je uwesti. Jednu toliko ještě prozatím podotkneme. We farním chrámu ukazuje se mešní ornat, o němž stará panuje pověst, že wlastní rukou zbožné mateře Sarkandrowy zhotowen byl. Wšickni nowoswěcení kněží slawíwali w něm až do nowější doby swé prwotiny kněžské. Teď už nelze ho k tomuto účelu upotřebiti; neb jest welmi wetchý. Hned při prwém naň pohledu do očí bije, že jest starožitný, a toho doswědčuje i nápis roku w něm wyšitý totiž 1583. W prostředku zadnější strany ornátu toho widěti též jiné krásné krumplowání, totiž polowypukle wyšiwaný kříž, pod nímž stojí podobně wyšité figury Panny Marie a sw. Jana. Znamenati spolu, že ornat ten byl půwodně welmi skwostný; nebo jest uměle brunatným hedbawím we zlaté půdě wyšiwaný, kwitkowaný a weletěžký. Drahocenná tato starožitnost w Příboře každého pout-

níka mile dojímá; nebo byť i také přímě dokázati se nemohlo, že půwodkyně ornátu toho jest sama matka Janowa, která teprw po roku 1589 Příbor za stálé bydlisstě sobě wywolila, přece není prawdě nepodobno, že i sám ctihodný sluha Páně, kterýž zde četné příbuzenstwo měl, w tomto ornátu nejednou mssi sw. slonžiwal a za blaho města Příbora Otce milosrdenstwí wroucně wzýwal. Že jeho swatá dusse wezdy ráda města tohoto zpomínala a jemu na Bohu hojnost wssech dober zemských i nebeských wyprossowala, wyswitá zjewně z jeho listu od 4. dubna r. 1619 z Holessowa psaného bratrowi Mikulássowi, kde mluwí o jakémsi kapitale čili jistině pro Annu a Susannu (dcery starssího bratra Wáclawa) u Hradisstské městské raddy uložené, o kterézto jistině prawí, žeby ji Příbořanům wíce nežli wssem jiným přál. W témž listě písse o jakémsi relikwiáři, jejž z Wídně dostal, a dokládá: „Obdržel jsem relikwiář z Wídně a uložil jsem ho u Wlčowské we Příboru.“ Z čeho widěti, že blahoslawenec náš wezdy zwlásstní láskou ku Příboru lnul, jej časem nawsstěwowal, jemu nad jiná města přál a s welikou důwěrou k němu pozíral. W témž listu pozdrawuje také co nejsrdečněji jakéhosi pana Benesse, sekretáře čili tajemníka, což pro nynějssího p. faráře Příborského soujmenowce (Frant. Benesse) mnoho zajímawosti do sebe míti může. Podlé jiného starssího psaní z Holessowa od 15. října (oktobra) 1618 k témuž bratru Mikulássowi, děkanu Nowowes-

skému, wěnowal Jan Sarkander u Wlčowské we Příboře též kalich, o němž prawí, žeby ho přál kostelu Příborskému. Spolu jde z listu toho na jewo, že bratr jeho Pawel zde ženat byl a statky nemowité míti musel, na kterých jakási fundace — od bratra Mikuláše učiněná pro farský chrám Příborský — wysána byla. Nebo dí blahoslawenec, že bratr Pawel ustawičně naříká, jakoby za příčinou dotčené fundace nebyl úplným pánem swého gruntu a že tedy sobě přeje, aby darowáním kalicha jmenowaného kostelu Příborskému břemeno fundace z jeho statku sňato bylo; k čemuž wšak Jan Sarkander dokládá, že nenahlíží, jakby takowá obměna fundace darem kalicha se prowesti mohla. W témže psaní k záwěrce ještě wyprawuje Jan, že přišed s bratrem Pawlem z Wídně a z Hradiště, kde peníze uložili, do Holešowa, obdržel list od Wlčowské z Příbora, w němž mu tato smutnou zpráwu dáwá, že manželka Pawlowa umřela, načež prý tento hluboko zarmoucen hned do Příbora se wrátil. „Umřela pak," dokládá Jan, „prwního dne tohoto měsíce (října 1618), jížto Bůh w žiwotě onom milostiw býti račiž.

Nejswětlejším wšak důkazem toho, že bratr Janůw Pawel byl měšťanem a obywatelem Příborským, jest český fundační list téhož Pawla od 20. srpna (Augusta) 1623, kde hned na začátku sám o sobě prawí: „Jakož jest dobré paměti kněz Mikuláš Sarkander, pan bratr můj wlastní, předně k tomu směřowal, a o to wšelijakou bedliwostí usilo-

wal, aby to wssecko, cožby z požehnání Božího měl a po sobě zanechal, to wsse zase ke cti a chwále Boží obráceno bylo: tak i já Pawel Sarkander Skočowský, měsstěnín a obywatel Příborský, po panu bratru swém postupowati mínim a postupuji.“ Na to mluwí o kapitálu dwou tisíc zlatých co o sumě uložené na fundaci, jejížto úroků nejprwé prý dcery zemřelého bratra Wáclawa: Anna, Susanna, Lidmila a Kateřina, po jejich úmrtí pak aneb do klásstera wstoupení, chudí žáci buď ze Skočowa, aneb z Těssinského kraje, aneb ze Příbora na koleji Jesuitské w Olomouci, neb w Hradissti neb w Těssíně studující užíwati mají. — Úplný obsah listu toho podáme později na místě whodnějssím, abychom wyprawowání swé o žiwotě blahoslaweného mučeníka Božího zde nemístně nepřetrhowali, a od cíle zaměřeného příliš se newzdalowali. Zde jedině jesstě podotýkáme, že celá ta listina dýchá wroucně zbožným, ryzokatolickým duchem, nebo se prawí, že „to wsse (totiž to nadání učiněno) pro jmeno a slávu Boží ku wzdělání, rozmnožení a zachowání katolického náboženstwí.“ Z čehož widno, že rodina Sarkandrowská celým srdcem Církwi katolické oddána byla a že tato oddanost a lásska ku prawé mateři duchowní co posvátné dědictwí w rodině powážowána a kojena.

§. 3. Jan Sarkander studuje w Olomouci.

Práwě za touto příčinou poslán Jan po třech letech do Olomouce do koleje ctihodných otců Jesuitů, aby pod wůdcowstwím těchto nadssených a nepřemožných obhájců Církwe tím hlubssího wědomí katolického nabyl a prahnoucí žízeň swou po wědách w duchu téže Církwe ukojil. Bylť pak Jan tenkráte čtrnáctý rok wěku swého překročil, když poprwé do Olomouce zawítal, na ono zápasisstě, kde uchystáwána pro něho koruna trnowá, ale spolu palma nejskwělejssího wítězstwí.

Leží pak Olomouc uprostřed úrodné rowiny, Hanou nazwané, na níž bodrý lid hanácký žije. Hlawní řeka země, Morawa, obtéká ji wýchodně, na západě ale točí se okolo města uměle utwořené rameno řeky té, kteréž malou Morawou, čili Morawičkou slowe. W čas wálky může uměleckou powodní celé ploché okolí zaplaweno a tudíž nepříteli přístup zabráněn býti. Kromě toho jest Olomouc co jedna z nejsilnějssích pewností w Rakousku silnými hradbami obehnána, hlubokými a ssirokými příkopami a jinými mohutnými ohradami opatřena. Ku sewern widěti wýběžky Jesenických hor (Sudetůw), totiž wrchy Šternberské a Swatý Kopeček, kde jest probosststwí premonstrátské klásstera Strahowského asi půldruhé hodiny od Olomouce sewerowýchodně wzdálené, s nádherným poutnickým kostelem Panny Marie, nad nímž krásná kopula se wznássí.

Až do r. 1641, kdy spráwa země do Brna přenessena, byla Olomonc prwním hlawním městem Morawy, a mnohé znamenité události učinily jmeno její welepamátným w historii. Připomínáme zde předewssím witězstwí Čechůw a Morawanůw nad Tatary r. 1241, kteréž oslaweno překrásnou básní w jedné z nejstarssích písemných památek nassích (w Rukopisu Kralodworském), kde hned z počátku se prawí:

We wlasti, kde Olomouc wéwodí,
Jesti tamo hora newysoká atd.

Ku konci pak se uwádí hlawní rek Jaroslaw ze Šternberka, který z Olomouce na Tatary wypadl a wůdce jejich porazíw na útěk je obrátil a tak Hanu litých wrahůw těchto sprostil. Podobně připomínáme smutnou příhodu zabití posledního Přemyslowce, krále Wáclawa III., což zde zákeřnickou rukou úkladníka Konrada z Mühlfeldu r. 1306 se událo. Tolikéž poukazujeme na bohatost dějin w prwním dílu wylíčených, w nichžto Olomouc nejednou w popředí na diwadlo swěta wystupuje.

Město dotčené uwnitř welmi krásné a wystawné jest sídlem arcibiskupa a c. k. krajského úřadu a soudu i kamerální okresní spráwy a počítá kromě wojenské posádky přes deset tisíc ciwilních obywatelů, kteříž wyjma asi 100 protestantůw katolíci jsou a ponejwíce německy mluwí, ač původní žiwel slowanský až podnes i zde ještě hustá zastoupen a dobrý lid hanácký měssťanům Olomouckým, jenž co odrodilci jazykem nassím Cyrillo-Methodějským na

mnoze pohrdají, nejeden zlatý do roka zanésti, kterýmž onino jizliwí nepřátelé nasseho jazyka wossem nikdá nepohrzejí.

Z památných stawеb jmenujeme: arcibiskupský hlawní chrám sw. Wáclawa na předhradí na skále stojící s prostranným kůrem a s nowými libozwučnými zwony, z nichž největší 136 centnýřů wáží a na Morawě za největší se pokládá; dále: překrásný gotický chrám sw. Mauřice s největšími a nejzwučnějšími warhanami na Morawě a w Čechách; ozdobný farský kostel sw. Michala w nowém slohu s třemi kopulami na nejwyšším místě města, kde spolu jest nowý nákladně stawený arcibiskupský seminář; pak wojenský kostel Panny Marie Sněžné, od Jesuitůw wystawený s dwěma wěžema w průčelí; posléze i kostely a klásstery dominikánůw, kapucínůw a urssulinek. Zwlásstě powssimnutí hodna jest starožitná radnice na horním rynku s wěží 248' wysokou a s památnými welmi uměle od mistra Antonína Póla mezi r. 1420—1422 zhotowenými hodinami, kterým, wyjma Pražské od téhož mistra wyhotowené, žádné jiné w celém císařstwí rakouském se newyrownají, které ale nyní bohužel zkaženy jsou. Roku 1572 byly od Jana Póla z Olessnice, prawnuka dotčeného prwního mistra, oprawěny a hrawými zwonečky jakož i planetářem opatřeny, na němž widěti zdánliwý běh slunce i obíhání měsíce okolo země se wssemi jeho proměnami, jakož i hwězdy stálice a j. Konečně jesstě připomenouti musíme uniwersitní bibliotéku čílt

knihowmu aſſ 50.000 knih počítající, kterou wýtečný biſkup Wilém Pruſinowſký mezi léty 1565—1572 založil a kterouž jeho náſtupcowé ſtále rozmnožowali.

Dříwe býwaly w Olomouci wyſoké ſſkoly (uniwerſita); nyní kromě ſſkol bohowědných jſou zde toliko gymnaſium a realka, pak děloſtřelecké a kadetní ſſkoly. Za čaſu Jana Sarkandrowa byla zde ku wzdělání jinochů ſſtudujících akademie, kterouž wýtečný a welebětawý biſkup Wilém Pruſinowſký roku 1567 založil a Jeſuitům odewzdal, by ſpráwu její wedouce mládež w ſſeſti třídách we wědách humanitních (ku wſſeobecnému wzdělání ſměřujících) cwičili a čekatele ſtawu kněžſkého odchowáwali (wiz ſtr. 361, I. díl). Akademie ta byla přičiněním Jana Grodeckého z Brodu, náſtupce Wiléma Pruſinowſkého, r. 1573 na uniwerſitu powýſſena (wiz ſtr. 386 I. d.), její nadání ſſtědrotou welkého biſkupa Staniſlawa Pawlowſkého r. 1590 rozmnoženo a na jeho přímluwu akademie taktéž od cíſaře Rudolfa II. nowými wýſadami obdařena, mezi kterými i ta byla, že kdož zde miſtrowſtwí we ſwobodných uměních neb doktorátu w bohowědě, w práwu aneb w lékařſtwí doſáhl, tím i práw ſſlechtických nabyl. Tentýž biſkup (Staniſlaw) darowal konwiktu jeſuitſkému už od Pruſinowſkého založenému poblízký dům, aby počet zde ſſtudujících žákůw ſe rozmnožil. (Wiz ſtr. 527 d. I.)

Nelze nám udati s jiſtotou, zdali i Jan Sarkander do ſemináře, konwiktem nazwaného,

přijat byl, čili mimo seminář přebýwaje toliko sskoly jejich nawsstěwowal, aby jejich wyučowáním jak na rozumu tak na srdci se wzdělal. Jelikož ale konwikt ten zlášstě pro žáky sslechtické a přede wssím pro chudssí určen byl, domníwáme se, že i Jan, nejsa bohatý sslechtic, do něho přijat a úplně péči otcowské Jesuitůw odewzdán byl. Tolik jisto, že pod jejich správou ssest tříd prodělal a ducha swého znamenitými wědomostmi obohatil. Že Jan wýborné wlohy měl a welmi chwalné pokroky učinil, doswědčují až podnes jeho latinské i české listy, w nichžto pozorowati sloh welmi správný, zajímawé wtipy a jadrné myssleuky. Ze seznamu knih, jichž sobě od bratra Mikuláše w jednom psaní žádá, tolikéž zřejmo, že láska k důkladným studiím a krásným wědám po celý žiwot jej prowázela.

Touž měrou pak, kterouž cwičil rozum, sslechtil i srdce. Neníť zajisté nic důležitějssího pro jinocha studujícího, než aby wzdělávaje wtip swůj, nenechal úhorem ležeti pole srdce swého. Není prawé moudrosti bez mysli usslechtilé. Kdo mnoho wědomostí má, může býti chytrým, dowedným a na oko uhlazeným, jemným, ale proto jesstě není moudrým. Prawá moudrost wymáhá mimo krásné wědomosti i srdce ctnostného, čistého a usslechtilého. Bez takowého srdce je wsselíká wzdělanost toliko pozlátko, a nikoli zlato ryzé. Člowěk s wybroussenym rozumem bez srdce wzdělaného jest buď pouze chytrá a spolu krutá lissla, která kromě sobectwí a zisku žádného jiného prawidla

žiwota nezná, anebo použíwá člowěk takowý wybroušeného rozumu jedině k tomu, jakby nowých prostředků k ukojení swých hříšných žádostí wymyšlil a tím sebe i bližního swého w propast zkázy uwrhl. Mají-li wšak na půdě srdce našeho kwítka spanilých cností zkwítati, musí do něho símě swatého ewangelia zasíwáno býti a zapotřebí též, aby rosa milosti Boží w modlitbě a w pramenech swátostí půdu tu často swlažowala. Bez náboženstwí není žádného prawého ušlechtění srdce. Protož Jesuité co wýborní wůdcowé mládeže wodíwali jinochy často ku pramenům wšeho poswěcení, ku přijímání swatých swátostí, připrawujíce žáky ty k wýkonu swatému žiwým slowem Božím a roznícenou modlitbou. Mezi jinými náboženskými prostředky k ušlechtění srdce jinošského odporoučeli také úctu Panny nejčistotnější co wzoru wší newinnosti a cudnosti, co lilie nejspanilejší čistoty a k tomuto účelu přijímaly mladíky ochotně do wětšího latinského bratrstwa Marianského w Olomouci pode jmenem „Nanebewzetí Panny Marie“ založeného. Majíce na zřeteli, že wšickni swatí a swětice Boží ku králowně nebes synowskou čili dítěcí láskou se tulili, aby její mocnou přímluwou ode zkázy zachráněni byli, wěřili pewně jesuité, že není wýbornějšího prostředku pro zachowání mládeže w neporušenosti nad synowskou úctu a lásku ku nejčistější rodičce Boží.

W takowéto bratrstwo wstoupil dobrowolně a samochtě i náš Jan Sarkander

l. 1596, kráčeje w tom wěrně za příkladem wssech welikých swětců Páně. Slowo, kteréž Spasitel na kříži umírající řekl Janowi: „Ejhle matka twá!“ potahowalt Jan náš také na sebe, pozwedaje k matce nebeské důwěrně zraků swých a každodenně její přímluwu wzýwaje. Toto horliwé ctění nejčistější králowny nebes bylo mu jako andělem strážným a zachowalo w neporussené čistotě srdce jeho práwě w tom wěku, we kterém tak mnozí mladíci ssalebnými wnadami swěta swedeni jsouce na bezcestí zabíhají a hlubokými poklésskami červa zlého swědomí do dusse swé zasazují, který napotom po celý žiwot je trápí a každý wýpuk radosti i potěchy w nich ohlodáwá. W twáři Sarkandrowě zářila mile ona newinnost a neporussenost, která jest nejspanilejssí okrasou mladého wěku, kterou wssak nic tak pewně neohrazuje a nechrání, jako prawá na hlubokých kořenech utwrzená nábožnost. Pro tuto liliowou čistotu mrawů a wroucnou pobožnost milowali jej představení, ctili jej spolužáci, wážili si ho wssickni, kteříž ho poznali; nad těmito spanilými kwítky cností plésala matka, radowali se příbuzní, nazýwajíce jej s wroucím pocitem lásky „mileným, drahým Janem.“ Nelze pochybowati, že weliký bisskup Stanisslaw Pawlowský, jenž sskoly jesuitské w Olomouci wssemožně podporowal a nad nimi co nade zřenicí oka swého bděl, nejednou sskoly ty nawsstíwil, žáky co welepastýř jejich oslowil a že slowa jeho zlášstě w útlocité dussi Jana Sarkandrowě hluboko utkwěla.

Roku 1597 učiněn Jan členem akademie Olomoucké, na nížto tenkráte byl rektorem Petr Torrentinus a prefektem studií Jan Gasser. Zde setrwal Sarkander na studiích až do leta 1600, když po smrti Stanislawa Pawlowského nž biskupem byl František kardinal z Dietrichsteina, o kterém powěděno, že tisícem tolarůw nadací fond konwiktu dotčeného rozmnožil a podobně i půwodní fundaci koleje Jesuitské nowými dary zwýšil (str. 527 d. I). Tentýž welepastýř podlé příkladu swých předchůdcůw podporowal také wšemožně bratrstwa katolická, spolky Marianské, jimiž wíru katolickou a mrawní zwedenost w lidu utwrditi a šířiti usilowal, a za touto příčinou udělil bratrstwům dotčeným nejenom duchowní milosti, jako n. p. odpustky, nýbrž i wýhody časné a zwláštní práwa čestná i hmotná, jako n. p. zwláštní pečet pro listy spolkowé, přední místa při processích a na rohřebích, ano i práwo: naliwáním wina, stupowáním polí, luk, winohradu, zahrad a j. i hmotných prospěchů sobě dobýwati. Toho patrně doswědčuje kniha bratrská z Hulína (u Kroměříže) z roku 1602 uložená w archiwu zemském w Brně, kde i o podobném bratrstwu Marianském w Kroměříži se zmínka činí, kteréž prý těmiže wýsadami a práwy nadáno.

§. 4. Jan Sarkander studuje w Praze libomudrctwí.

Když ušlechtilý jinoch Jan s Olomoucí se končil, aby do Prahy na wyšší studie se ode-

bral, netussil owssem, že bude jemu kdysi wrátiti se do města prwého, aby tam nejkrutější podnikl zápas pro swatou wíru katolickou. Jako mysl každého wědochtiwého jinocha touží po městě hlawním, kde se wsselliká wěda a wsselliké umění soustředuje: tak toužilo i srdce jeho po staroslawné Praze, kde tehdáž pod spráwou Jesuitůw byly kwětoucí sskoly libomudrcké, a kde i jemu možná bylo ukojiti wědochtiwého ducha swého.

Rozkládá se pak Praha, hlawní to město králowstwí Českého, po obou stranách Wltawy, a pohled na ni zwlásstě s nejbližssí wýssiny Petřína čili s hory sw. Wawřince powažuje se za nejkrásnější w celé středuí Europě. Praha sestáwá ze ssesti měst a dwou předměstí. Na prawém břehu Wltawy leží: Staré město, Josefow, Nowé město, Wyssehrad a předměstí Karlín, kde teď chrám sw. Cyrilla a Methoda wybudowán. Na lewém břehu stojí Malá strana, Hradčany a předměstí Smíchow. Jest tu 150,000 obywatelů, ponejwíce Čechůw a počítá se zde 51 otewřených kostelů, 21 kapel, a 17 klássterů. Na Hradčanech nádherně wypíná se králowský hrad Pražský, už za časů pohanských založený, od sw. Wáclawa obnowený a posléze od císařowny Marie Teresie w nynější podobu přestawený. Na třetím place zámku toho zwedá se welebně arcibiskupský hlawní chrám sw. Wíta, od sw. Wáclawa prwotně založený, od Karla IV. a Wáclawa IV. w nynější podobu přiwedený. Jest to nejskwostnější gotický chrám

w Čechách, ale posud bohužel nedostawěný; spatřiti w něm hroby a památníky českých knížat a králůw, jakož i skwostnou kaplu sw. Wáclawa s jeho hrobem, i stříbrný hrob sw. Jana Nepomuckého, pak hroby sw. Wita a Sigmunda. Mimo to jest zde welmi bohatý poklad chrámowý s mnohými wzácnými starožitnostmi. Wěž pak Swatowitská powažuje se za nejwyšší w Čechách (318′) a zwon 249 centnýřů těžký za nejwětší w celém králowstwí. — Powšimnutí hoden jest prastarý kostel sw. Jiří, jenž hned za chrámem sw. Wita stojí; nebo při něm býwal nejstarší klášter panenský w Čechách a doposud spatřuje se tam hrob sw. Lidmily, babičky sw. Wáclawa. Tolikéž pozorowání hoden tamtéž stojící kolegiatní kostel Wšech Swatých s hrobem sw. Prokopa. Na Hradčanech stojí také swatý dům Loretanský wedle kapucínského kláštera, kde slawný kostelní poklad jest uložen, dále premonstrátské opatstwí Strahow s krásným kostelem, w němž hrob jest swatého Norberta a jiná nádherná stawení.

Na Malé straně upozorňujeme tuto na hlawní farský chrám sw. Mikuláše s wysokou kopulou a krásnou wěží od Jesuitůw wystawěný, a dodáwáme, že z Malé strany wedou přes Wltawu do Starého a Nowého města dwa znamenité mosty, jeden železný čili řetězowý a druhý weliký kamenný most Karla IV., nejdelší a nejsilnější w Europě, ozdobený na obou koncích wěžemi a na pilířích sochami swatých. Zde také

slawně wyznačeno to místo, se kterého sw. Jan do Wltawy shozen byl, a zde už w předwečer slawnosti Swatojanské pobožnost zwláštní se konáwá.

Na Starém městě stojí až podnes kolej Karolinská a kolej Klementinská, w níchž druhdy Jesuité wyučowali. Na náměstí jest ona pozoruhodná gotická radnice, kde widěti památné staročeské hodiny, o nichž jsme se už w předešlém článku (§. 3) zmínili. Tamtéž stojí hlawní farský chrám „Nanebewzetí Panny Marie před Týnem“ s dwěma wěžema gotickýma, druhdy hlawní chrám kališníků w Praze. S potěšením obzwláštním spatřuje zde morawský poutník dwě bílé mramorowé sochy sw. Cyrilla a Methoděje od císaře Ferdinanda I. sem darowané.

Na Nowém městě jest blíže Nowé brány weliké nádraží, w němž železné dráhy, Wídenská a Drážďanská se sbíhají, dále dwa nejwětší placy w Praze, Wáclawské totiž a Karlowo náměstí; na tomto posledním stojí kostel sw. Ignacia od Jesuitů wystawěný, pak opatstwí Benediktinské w Emausích, kde druhdy služby Boží we staroslowanském jazyku se wykonáwaly, a posléze nalézají se zde skoro wšecky wětší dobročinné ústawy Pražské. Na Wyšehradě, druhdy slawném to sídlu prwních českých knížat a králů, stojí kostel sw. Petra a Pawla, při němž kolegiatní kapitola swé sídlo má.

Do tohoto města zawítal náš Jan Sarkander r. 1600 jsa 23 let stár a přijat jest

do semináře u sw. Wáclawa, jenž l. 1580 od pana Jana staršího z Lobkowic založen a správě Jesuitůw odewzdán byl. I zde Jan nižádné práce a snažnosti ku wzdělání ducha sobě nelenowal, i zde ctihodní otcowé Jesuité žízniwého ducha jeho napájeli z pramenů ryzé moudrosti křesťanské s nebe na zem od Christa přinessené.*) Jejich školy libomudrcké w Praze byly tehdáž w katolickém swětě na slowo wzaty a odewssad hrnula se do nich mládež po moudrosti prawé roztoužilá, a tudyž widíme i našeho Jana co horliwého posluchače na těchto slawných školách. Nejprwé nalézáme jej zapsána r. 1600 w seznamu žákůw kongregace biskupsko-císařského konwiktu w Praze, jak už jesuit Timotej Rajský, doktor písma a práw a ředitel téhož konwiktu listinou od r. 1748 doswědčil. W témže roce widíme jméno jeho zaznamenáno w seznamu žáků semináře sw. Wáclawa ke dni 13. máje co dni jeho přijetí do téhož ústawu, jak toho dokázali r. 1748 z katalogu Frantissek Wáclaw, Jesuita, doktor písma a ředitel semináře u sw. Wáclawa a Repa, podředitel dotčeného konwiktu. Zde skoro tři léta prodlíwal Jan a tak skwělé pokroky w libomudrctwí činil, že už r. 1602 dne 9. máje

*) W knize staré od Jana Floriana Hammerschmida latinsky sepsané (Prodromus Gloriae Pragenae), w nížto se také wypisuje seminář sw. Wáclawa, udáwá se na str. 118, že mnozí žáci semináře toho co mučeníci pro wíru umřeli, a mezi nimi uwádí se i Jan Sarkander, o němž doloženo: „Ctihodný kněz Jan Sarkander, děkan Holessowský na Morawě l. 1620 dne 17. března pro neporussenou pečet zpowědního tajemstwí od kacířů odbojných ukrutně zabit, byl žákem semináře 1601.“

na prwní [illegible] mistrowskau w této wědě wy-[illegible]. Druhau [illegible] nazýwán bakalářstwím; následujícího roku (1603) dne 13. máje po-wýšen Jan na stupeň důstojnosti mistra filo-sofie ([illegible]), jak dowídáme Leopol-dem Grimem, děkanem [illegible] a rekto-rem [illegible] koleje Karlowy z matriky grado-waných či na wyšší stupně uznané učenosti powznesených.

Maudrost pak, jížto náš Jan w Praze se učil, nebyla swůdným swětlem bludičkem, za nímž w našich dnech mnozí we swém bezwědí se ženau a které je do bahen rozličných neřesti zaluzují; maudrost ta, kterauž od pobožných učitelů Jan náš odkojen, byla swětlem wedau-cím k Bohu a k ctnosti. Maudrost tato nesháněla se jedině po mnohých wědomostech; nebo není ten maudrý, kdo mnoho wí, ale ten, kdo wí, co třeba, jak dí staré přísloví naše. Aniž se ponořil Jan náš celým duchem swým w prozkaumání a poznání zewnějších wěcí, nedbaje o sebe samého. Wědělť zajisté Jan náš, že není maudrým kdo wšecko zná, jenom sebe nezná; nebo jak už staří pohané prawíwali, největší maudrost jest, znáti sebe samého. Podobně wěděl, že prawá maudrost wždycky k Bohu wede a jen lichá, jen zdánliwá tělesná, která jest pošetilostí před Bohem, od něho odwádí; protož Jan náš jako sebe samého, tak hleděl poznati i Twůrce wšehomíra a usilowal jeho poznati wědou hlubší, swětlejší, prostrannější, aby odtud nabral potřebné zbraně k zápasům proti nepřátelům prawdy

Boži. We swětle moudrosti této nahlížel jasně, že Bůh rozum lidský nekonečně přewyšsuje a že bez Boha co dobře činiti nelze; protož ne wšse na rozum, ale wice na Boha dáwal, s ním wšsecko počinal, s ním wšse dokonáwal, wěrně kráčeje podlé starého prawidla moudrosti: Čiňme od Boha počátek a bude dobrý pořádek. Kdo s Bohem počínáwá, ten wšseho dokonáwá.

Wůbec neni moudrosti prawé bez pobožnosti. Protož i Jan Sarkander nejenom wzděláwal swůj rozum, nýbrž sšlechtil také mysl swou roznícenou pobožnosti a tomuto poswátnému ohni na oltáři srdce swého nedal nikdy pro pouhé chladné rozumowání uhasnouti. Wěrně plnilt on napomenutí wýznamné, jež prawá moudrost wšsem ctitelům swým dáwá: Chwal Boha měděným tělem, železným srdcem a konopnou dušsi; (krásné připodobnění ode zwonu wzaté, jakoby řekl: Chwal Boha stále a setrwale, zwučným a wysokým hlasem, tichou a pokornou dušsí) Za tou příčinou také Jan náš často přistupowal ku pramenům milosti Božských, ku přijímání poswěcujících nás swátosti, aby rosou nebeské milosti zawlažil a utwrdil outlé kwěty dobrých předsewzetí swých. Tím rostla w něm ona swatá bázeň Boží, která w písmě swatém wšsim práwem začátkem moudrosti se nazýwá; neboť moudrým není, kdo zapomínaje na wšsewidoucí oko Páně hříchu se nebojí, daremné řeči tlachá a oplzlé skutky páše. Pročež i náš Jan kochaje se w pokladech moudrosti pečowal spolu o nejdražšší poklad

— o liliowou čistotu srdce swého. Útlé swědomí jeho bálo se hřîchu co jedowatého hada a wezdy zaznîwalo w něm prawidlo moudrosti: „Ač nikdo newidî, nečiň co proti Bohu a rozumu. Twé jsou řeči, ale jdou Bohu w uši. Bůh wysoko, ale widî daleko." — Tato bázeň Božî chránila jej co anděl strážný ode wšech nebezpečných kroků, jimiž neopatrnî mládencowé na cesty křiwé zabîhajî, nawštěwujîce mîsta a spolky, kde newinnost se zardîti a anděl Páně nade ztratou jejî zaplakati musî. Jako druhdy dwa spoludruhowé, sw. Bafilius a sw. Řehoř Nazianský, studujîce w Atenách, jenom dwě cesty znali, jednu do chrámu a druhou do školy: rowněž tak i Jana Sarkandra nebylo w Praze widěti jinde nežli we škole a we chrámu. A jako onino dwa swatî mládenci swýmu neúhonným chowánîm a wýtečným prospěchem wědeckým u wšech sobě úcty wymáhali, nejinak dobýwal si i náš Jan u wšech spolužáků jak wědou tak wzorným žiwotem weliké wážnosti. Mezi těmito bylo několik jinochů newšednîch schopnostî, kteréž Bůh k welikým wěcem powolal. Nepochybujeme, že mezi těmito spolužáky Janowými w Praze byl i Jiřî Plachý (Ferus), který práwě tehdáž w tomto hlawnîm městě pod Jesuity studowal a l. 1602 do jejich řádu wstoupil. Powěděno už o něm w úwodu (§. 23 str. 277), že byl napotom nejwětšîm kazatelem w Čechách, českým Bourdaluem, kterýž se totiž cele wyrownal wýtečnému francouzskému kazateli Bourdaluowi a do padesáti spisůw skoro wesměs českých nám zů-

stawil. Podobně o něm doswědčeno, že wedl žiwot cnostný a bezúhonný přísně zachowáwaje řeholu řádu swého. S takowými tedy spolužáky studowal náš Jan libomudrctwí w Praze.

Staw Církwe katolické byl tehdáž w Čechách welmi smutný, ačkoli w čele jejím stál wýtečný arcibiskup Zbyněk II. z Dubé a Lipého (wiz §. 46 úwodu), a Jesuité obrowskou pilnost na zlepšení stawu toho wynakládali; nebo jednak zbujnělost pánůw českých, jinak náramná slabost wládce Rudolfa wšecky swaté snahy jejich s nesmírnou námahou spojené zmařila. Duch odbojný proti Církwi každým dnem se zmáhal a mnohé ukrutnosti spáchané na kněžích katolických od četných protestantůw českých zwěstowaly blízkou bouři, která wešškerou zemi zachwátiti a w ní strašnou spoustu spůsobiti měla.

Kdo do těchto zápasů s rozpoutanými žiwly odbojnictwí se pustiti chtěl, musil wěru nadobyčejnou silou mrawní se ozbrojiti, musil ustawičným sebe zapíráním a podnikáním tisícerých trpkých swízelů a práci otužen býti, musil hrdinským wynikati duchem; a ku takowému hrdinstwí nawodila moudrost, jížto Jan w Praze se učil, jeho ducha, an netoliko w krásných wědomostech, nýbrž i w ustawičném sebe samého zapírání se cwičil, wšelikých rozkoší tělesných se wystříhal a cestou perných prací kráčel, wěrně se drže prawidla moudrosti: „Moudrost miluje twrdé lože“ (rozkoš jí protiwná). Nebok jenom ten může odolati wnadám lákawého swěta a zwítěziti nad jeho protiwenstwími,

kdo hned z mládí nawykl odpírati sobě lahůdek tělesných a snášeti těžká břemena. Tak w prawdě počíná sobě moudrost a tímto prostředkem — zapírawosti sebe samého — uspůsobuje sebe moudrý, aby téměř diwy činil, an totiž mužně přemáhá překážky prawdy a cnosti, byť i co hory jemu w cestu se zawalowaly, ježto pošetilec a slaboch každé příhodě podléhá. A tak naplňuje se na něm prawda starého přísloví: „Moudrý horu lomí, a (ale) hlupce (lomí) hora.“

Že takowouto moudrost Jan náš z pramenů wědy čerpal a jí se omužil i otužil, jde na jewo už z toho, že ještě w samé Praze se rozhodnul, wstoupiti we službu Církwe, a k tomuto účelu oddati se studiím bohoslowným. Nebo při wnímání nauk libomudrckých oswěcowala jej diwotworná milost Boží a w této záři spatřowal náš Jan poprwé wyšší powolání swé, powolání ke stawu duchownímu. Aby ho pak w této předůležité wěci nepodešel nějaký sebeklam, a pounuknutí to k duchownímu powolání aby swětleji se ukázalo býti nikoli pounuknutím těla a krwe, nýbrž pobidnutím milosti Boží: tedy do samoty se odebral a na modlitbách i rozjímáních trwaje zpytowal powahu onoho wniterného wnuknutí. Když pak po upěnliwém wzýwání Ducha sw. poznal, že wnuknutí to jest wolání milosti Boží, neodporowal tomuto hlasu s nebe, jako mnozí jinochowé, alebrž pewně na tom se ustanowil, wstoupiti we staw duchowní, byť i tento sebe

wětšší útrapy ba i trnowou korunu mučenictwí jemu podati měl.

Už z tohoto rozhodnutí Janowa na oko se spatřuje, že hrdinská, ke wšsem obětem hotowá mysl jej pronikala a že už nyní se připrawowal k bojům, které jinak skončiti nemohly leč mučenickým sebe samého obětowáním. I slušsno už zde obdiwowati se neobyčejné síle jeho, která se rozhoduje pro staw tenkráte na nejwíce nenáwiděný a tisíceron strašsnou smrtí ohrožený; nebo práwě tenkráte, když w Praze studowal, slyšsel a wídal to sám očitě, kterak zahořelí nepřátelé Církwe katolické co popuzowatelé mezi lidem obecným chodili, a zástupy k šsílenému odporu proti katolickému duchowenstwu šstwali, slyšsel a widěl, že protiwníci tito lid wražednou nenáwistí proti kněžstwu rozpalowali, tak že najednou několik farářů katolických, mezi nimi i jeden na panstwí Chomútowském, od rozlíceného lidu zabiti byli (wiz str. 532 úwodu). A přece nezdráhal se we staw katolického kněze wstoupiti a samochtě hrozící smrti mučenické w ústrety jíti. Kdožby se tu neobdiwowal rekowné mysli Janowě? Nebyl-li on už tenkráte mužem welikým?

§. 5. Jan Sarkander studuje bohoslowí w Hradci Štyrském.

Blahoslawenec náš wywoliw sobě staw duchowní newiklal se wíce we swém předsewzetí, nýbrž zařídil hned swé kroky k zaměře-

nému cíli. Ještož škola bohoslowná we Štyrském Hradci pod správou Jesuitůw welikou mnohokráte slávou slauwla, odebral se náš Jan prawě do tohoto města, aby účelu swého dosáhl.

Jest pak Hradec hlawním městem Štyrska, a rozkládá se po obou stranách řeky Muru w rozkošné dolině, horami powzdálenými a wůkolním lesem Sokolem obstaupené. Sídlem wlády zemské i biskupské jsouc počítá přes 40 000 obywatelů německých a wyniká mnohými okrasami i starožitnostmi, jako n. p. starým wéwodským hradem, a stoličným chrámem biskupským, w němž widěti krásnou hrobku wéwody štyrského, nápotomního krále uherského a českého, a císaře německého, Ferdinanda II., jenž, jak w úwodě ku konci wyprawowáno, protestantismus w Čechách a na Morawě potlačil. Nádherou a krásou označuje se též dům zemských stawů. Nad samým městem strmí ohromný zámecký wrch, na kterém druhdy pewnost stála. Wysoké školy zdejší (uniwersita) byly už roku 1586 založeny a zde také r. 1604 Jan náš co posluchač bohowědy se zapsati dal. W témž roce dne 16. září (septembra) přijat do Ferdinandského konwiktu wstoupil také do spolku Mariánského, jemuž jméno bratrstwo zwěstowání Panny Marie, jakž toho seznam členů téhož bratrstwa dokazuje, kde jeho jméno spolu s dnem jeho wstoupení wlastnoručně na kraji zaznamenáno.

Hned při prwém s ním rozmlauwání seznáwali učitelowé w něm ne tak žáka jako

mistra. Libomudrcké sskoly Pražské byly rozum jeho náležitě zostřily a jej ke každému duchownímu zápasu uspůsobily. Kromě toho nepřestáwal Jan náš nikdy pouze na tom, co we sskole slyssel, nýbrž hleděl domácí wlastní pilností rozssiřiti obor wědomostí swých. Za tou příčinou čítal w domácí samotě knihy bohowědné, z nichžto jemu jesstě nepřednássено; probíral písmo swaté a četl wýklady jeho od wýtečných mistrů, studowal pilně mrawowědu a spolu hned také usilowal ji we swém wlastním žiwotě uskutečniti; dobýwal dwousečného meče ze spisůw wíru proti nepřátelům obhajujících; hleděl wniknouti we swatý a wznessený smysl obřadů církewních a obeznamowal se pilně jich wykonáwáním, při čemž neopominul též wniterný tajemný žiwot duchowní, žiwot w Christu, pilně pěstowati a k tomu účelu rád se kochal we knihách, kteréž o tomto tajemném žiwotu jednají a k němu nawozují. W tomto směru pracowal a setrwal náš Jan po celý žiwot, jak zjewně dokazuje seznam knih, jichžto sobě do Holessowa zaslati žádá w listu, jejž dne 4. aprile 1619 bratru swému Mikulássowi psal.

Takowouto pilností a wýtečnými pokroky wědeckými brzo dostoupil chlumu té cti, že učiněn mistrem bohowědy, jak toho doswědčil z knihy konwiktu Hradeckého Antonín Feilhammer, jesuita, ředitel téhož konwiktu. Ze w Hradci Štyrském Jan náš také na kněžstwí poswěcen, dokázal Antonín Wocký, jesuita,

z Marianského album (seznamu) w Hradci, do kterého každý člen sám wlastnoručně se zapisowal, což i Jan Sarkander učinil s dodatkem: „na kněžstwí poswěcen“ (sacerdotio initiatus). Není pochyby, že na tuto důstojnost jej poswětil tamnější wýtečný biskup Martin Brenner, který práwě w ten čas (1585—1616) diecési Hradeckou spráwowal a pro potření nekatolicismu we Štyrsku „kladiwem na kacíře“ slowl. A hle! takowýmto kladiwem na potření nekatolictwí w Morawě stal se i náš Jan od něho wyswěcený.

Wůbec poznamenati slušší, že bohowědné šškoly we Štyrském Hradci mnohými žáky proslaweny jsou, kteří palmy mučenictwí pro wíru katolickou sobě dobyli. Takowým n. p. mučeníkem, kterýž zde šstudowal, byl Marek Křižewčan, Chorwat, o jehož kanonisaci (wyhlášení za swatého) práwě se w Římě jedná. Narozen we Křižewci 1580 a odbyw počáteční cwičení w otčině, wstoupil we Wídni do šškol latinských a dal se zapsati do bratrstwa Marianského, jako náš Jan Sarkander w Olomouci, w Praze a we Štyrském Hradci učinil. Do tohoto posledního města zawítal Marek Křižewčan r. 1606, když ještě náš blahoslawenec tam nepochybně na šstudiích bohoslowných trwal. Neboť teprwa r. 1608 widíme Jana našeho co nowowyswěceného kněze w Opawě po boku bratra Mikuláše w duchowní spráwě. Marek Křižewčan byw napotom kanowníkem Ostřihomským odebral se co missionář

do Koſſic, aby tamnějſſí katolíky od proteſtantůw welmi ſewřené u wíře utwrdil; i činil to zmužile ſpolu s dwěma Jeſuitama, Melicharem Grodčem, Polákem ze Slezſka, a Štěpánem Pongraczem, rozeným Maďarem, awſſak ſpolu s nimi mučenické doſſel ſmrti; nebo z rozkazu Jiřího Rakoczi̇ho, mocného to ochránce proteſtantůw, byl nejprwé do žaláře uwržen, pěſtí a kyjemi ubit a poſléz na trám powěſſen a ohněm pod ním zaníceným upálen. To ſe událo dne 7. září (ſept.) 1619, tedy aſi půl roku před mučenickou ſmrtí naſſeho Jana Sarkandra.

Není též nepodobno prawdě, že blahoſlawener náš we Štyrſkém Hradci towaryſſil s Janem Ogilbejem, ze Skotſka rodičem, jenž r. 1601 we Hradci Štyrſkém do řádu jeſuitſkého wſtoupil a nepochybně ſpolu s Janem naſſím zde bohoſlowí ſſtudowal. Tentýž Jan Ogilbej nawrátiw ſe co miſſionář do ſwé ponejwíce proteſtantſké wlaſti doſſel též rekownoſtí we krutém pro wíru zápaſu ſláwy mučenické; nebo dne 10. března 1615 byl na rozkaz proteſtantſkých ſoudcůw po mnohých přetrpěných ſtraſtech nejprwé powěſſen na kříž, pak ſſrze hrdlo probodnut a rozčtwrcen, čtyry pak čáſti těla jeho na rozličných ſtranách měſta pro odiw lidu powěſſeny. Ajhle! takowých ſoudruhů ſlawných měl Jan náš we ſtudiích bohoſlowných a w jejich ſſlepěje wſtoupili napotom mnozí jiní, kteří po nich we Štyrſkém Hradci u týchž otců jeſuitů ſſtudowali, jako: Matěj Burnat, rodič ze Slezſka, kterýž po pět let

w Krumlowě českém a jeho okolí co missionář pracowaw naposledy w Rowensku (městečku w kraji Tarnowském) od nekatolíků zabit jest dne 9. srpna (augusta) 1629; dále Zachariáš Anthel, rodilý Swed, co wěrowěst od swých nekatolických rodákůw usmrcen r. 1630; Jeremiáš Fisser, rodič z Krumlowa Českého, co jesuita od kacířských Sasůw na cestě do Polska zabit dne 23. máje 1634; Wolfgang Ondřej Koffler, rodič z Kremže w dolních Rakousích, kterýž co missionář w Kytaji r. 1661 koruny mučenické dosáhnul; Jan Ratkai, Chorwat, kterýž za podobným powoláním kráčeje w Mexiku a na ostrowech Marianských od pohanůw tamnějssích otráwen umřel 1680; Karel Borango Wídeňan, tamtéž co missionář usmrcen; Jan Messar, rodič z Gorice, Slowinec, jenž co wěrowěst w Tonkině po desitiměsíčných strastech w žaláři hrdinsky snessených dne 15. čerwna 1723 žiwot swůj dokonal.*)

Na takowýchto sskolách, které tolik welikých ozdob Církwi swaté wypěstowaly, studowal náš Jan Sarkander maje nejednoho spolužáka, kterýž podobně jako on učiněn slawným pro wíru mučeníkem. Že také náš Jan Sar-

*) Zpráwy tuto podané o mučenících, na uniwersitě Hradecké studowawssích, wyňal p. Dr. Jos. Chmelíček ze spisu přewzácného, jemuž titul latinský: Undeni Graecenses academici suo sanguine purpurati (Jedenáct žáků wyšsích sskol Hradeckých wlastní krwí swou zrumeněných). Wydal promotor Dr. Michael Bombardi, jesuita w Hradci 1727. Jakož za tyto tak i za jiné welewzácné zpráwy zde w žiwotopisu Jana Sarkandrowě podané dotčenému p. Dr. Chmelíčkowi powinni jsme.

kander co zwláštní hwězda swou učeností a wzorným žiwotem na wysokých školách štyrských zářil, toho se památka až podnes we Hradci Štyrském zachowala. Swědectwím toho jest mnoho obrazů we slušné wážnosti posud we Štyrsku chowaných. Jednu z podobizen Sarkandrowých widěti w cisterciáckém klášteře w Rejnu, jinou u ctihodných OO. serwitů w městečku Frohnleitenách, 4 a půl míle od Hradce wzdálených. Na olejném obrazu Frohnleitenském má kněz Sarkander zraky swé upřené o kříž, an před ním otewřená leží kniha a ruka jeho klíč drží co oznak jeho moci duchowní, odpouštěti hříchy a tím co klíčem otwírati nebe. Dle nápisu na obrazu tomto w latinském jazyku wstoupil Jan náš dne 6. sept. 1604 do semináře Hradeckého we Štyrsku a stal se zwláštní ozdobou uniwersity Ferdinandowy (praecipuum Ferdinandei decus). W klášteře cisterciáckém w Rejnu widěti w bibliotece na stropě dwa obrazy obmítkowé, z nichžto jeden tři mučeníky představuje, kteří uniwersitu Hradeckou oslawili, totiž Marka Křižewčana, Chorwata a Zachariáše Anthelia, Šwéda, mezi nimiž uprostřed stojí náš Jan Sarkander klíč w rukou držící.

Už z toho, že Jan náš postawen do prostředka mezi dwa oslawence, uzawírati lze, že co zwláštní ozdoba nad jiné wynikal, a to také wysloweno we spisu od Bonbardiho z roku 1727, w němž krátké žiwotopisy jedenácti mučeníků Božích se podáwají, kteříž uniwersitu Hradeckou oslawili. O Sarkandrowi w Hradci

studujícím prawí se, že wssickni se obdiwowali jeho wědoucnosti, jakowouž na jewo dáwal (hac — theologia — ad omnium stuporem egregie imbutus).

Mimo už podotčené obrazy blahoslaweného mučeníka nassého nalézají se we Štyrsku, pokud nám wědomo, jesstě dwa jiné, a sice jeden na faře Ligistické a druhý na faře Hartberské sewerně od Hradce. Na obou jest blahoslawenec náš podobně jako na předesslých wyobrazen, a w otewřené před ním ležící knize jest čísti latinské slowo „conscientia“ t. j. swědomí, poukazující na jeho neporussenou swatou mlčeliwost u wěcech swědomí se týkajících.

§. 6. Jan Sarkander kaplanem w Opawě.

Co nowowyswěcený kněz odebral se Jan náš dle rozkazu biskupa swého w Olomouci do města Opawy, aby tam po boku bratra swého Mikulásse, faráře a děkana místního, pracowal. Jest pak Opawa hlawní město rakouského wojwodstwí Slezského a leží nedaleko hranic pruského Slezka nad řekou Opawou w rozlehlé rowině, počítajíc 14.000 německých a slowanských obywatelů. Co hlawní město Slezska jest také sídlem c. k. zemské wlády, politického okresního úřadu, krajinského soudu a má wyšssí gymnasium, nižssí realnou sskolu, museum a jiné znamenité stawby, jako: gotický hlawní farský chrám Panny Marie, krásný býwalý jesuitský kostel, měststou wěži wedlé wojenské hlawní strážnice a j. Wůbec říci lze, že Opawa jest

město úprawně wystawené, jenž 5 placů, ssiroké ulice a domy o 1—2 poschodích má. Fary jsou zde dwě a kromě nich jesstě dwě komendy německých křižowníkůw a rytířůw Maltenských sw. Jana Křtitele. Panuje zde žiwý obchod, i průmysl w soukenictwí a plátenictwí kwete.

W tomto městě nestály wěci náboženské za času Sarkandrowa na dobré míře. W úwodu k tomuto žiwotopisu zajisté pozorowali jsme, že zde protestantstwí náramně bylo zawládlo, a že wýteční biskupowé Wilém Prussinowský, Stanislaw Pawlowský a kardinal Frantissek Dietrichsstein w nebezpečenstwí žiwota zaběhli, chtíce bludaře Opawské ku poslussnosti církewní nawrátiti. Takowé těžké boje bylo i nassemu Janowi w Opawě podnikati. Co wssak blahoslawence nasseho zwlásstně w těchto bojích wyznačuje, jest jakási mírnost a rownowáha ducha, kteréž zápasník zbožný nikdy nepozbýwá. Zachowaly se nám dwa latinské listy w „Rubinu Morawském“ (str. 177) otisstěné, které blahoslawenec náš r. 1608 psal a biskupskému officialowi Olomouckému, tehdáž wysokému prelátu a spolu patronu fary Opawské, poslal. Listy tyto zpráwu o stawu církewním w Opawě podáwající jsou wěrné zrcadlo jeho skromného a ku předstaweným uctiwého ducha, jeho neunawné pečliwosti o dussewné blaho wssech swěřenců, a jeho weliké duchowní horliwosti, která wssak nikdy z mezí potřebnou opatrností wykázaných newykračowala a wsseliké přeháněni a přepínání we slowích proti nekatolíkům na poswátném místě zamítala. Tato

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] člowěka [illegible]. [illegible] i [illegible] a jakáž důstojnost [illegible]: w [illegible] [illegible], i w jeho [illegible]: w [illegible] [illegible] s [illegible] zbožila jej [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] s [illegible] obcujících.

Podlé [illegible] kardinála Dietrichšteina od 18. [illegible] ([illegible]) 1609 nebyl Jan Sarkander [illegible] w [illegible] we správě duchowní, ačkoli i po [illegible] [illegible] čas psal si děkanem [illegible] [illegible] [illegible]. Zajisté [illegible] w [illegible] [illegible] swého Mikuláše, [illegible] [illegible] [illegible] co děkan odcestowal aneb [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] od své fary se [illegible].

[illegible] do [illegible] času (1608) padá spor [illegible] [illegible] bratry Matiášem a Rudolfem (§. 52 č. 551 [illegible]), jehož následkem Rudolfowi [illegible] od [illegible] zemských w Rakousích, w Uhrách a na Morawě odňata a dána Matiášowi. Ve Slezsku psal pánem Rudolf a nalezl horliwého zastawatele w Mikuláši, kterýž w [illegible] [illegible] morawských od Rudolfa [illegible] [illegible] k zákonitému zeměpanu a [illegible] následkům pro wíru katolickou odtud se odwraceti počal. Rudolf přinucen widěti se správu Morawy a ponechati ji bratrowi Matiášowi nemohl nikterak [illegible] mu [illegible] zapomenouti. I uzawřel, kraj co [illegible] [illegible] zemi Matiášowi postoupených zase tomuto odníti a ji buď sám ujíti aneb na bratra Leopolda, tehdáž biskupa Pasowského, přenesti. Tento náramně smělý a po formě

císařské bažící arciwéwoda milerád plánu Rudolfowa se chopil a ku prowedení jeho hledal na Morawě, we Slezsku a w Rakausích jednatelů, kteřiby wěc jeho w těchto zemích podporowali a obzwlásstě katolíky pro něho získali, jelikož jemu o to ssło, katolickou Církew w těchto zemích hluboce snížienou opět powznesti a jí zrussením majestátu od Rudolfa daného a zničením wssech swobod náboženských nekatolíkům od Matiásse propůjčených ku wítězstwí nad četnými nepřátely dopomoci. Mikuláš, bratr Janůw, s tímto úmyslem úplně souhlasil; nebo zdál se mu býti sprawedliwým a pro wíru katolickou, kterouž wezdy horliwě zastáwal, welmi wýhodným. Protož také císař Rudolf a bratr jeho Leopold w něm horliwého podporowatele snah swých nalezli.

Jinak ale smýsslel kardinál Dietrichsstein, biskup Morawy a dílem i nynějssího Slezska. Bralt on wěci jak skutečně byly, nepomýssleje na to, žeby možná bylo, majestát od Rudolfa daný, jakož i swobodu náboženskou od Matiásse stawům protestantům propůjčenou zrussiti, i podpisowal takowá usnessení sněmů, kterýchby po bitwě Bělohorské nikdy nebyl podepsal; nebo soudil práwě, že z dwojího zla moudrý wywoluje menssí. Jak mile Rudolf we prospěch Matiássůw spráwy zemské na Morawě se wzdal, uznáwal kardinál toliko Matiásse za zeměpána zákonitého a w každém pokusu wládu tuto podwrátiti, a na jiného prince z domu Habsburského přenesti, widěl těžké prowinění jak proti wlasti tak i proti wíře katolické. Ne-

byl právě tenkráte ode stawůw morawských mnoho značných wýhod katolické Církwi na sněmích propůjčeno, jako n. p. aby mrtwoly nekatolíků bez wyzwánění a na jiný od katolického rozdílný hřbitow byly zanesseny a tam pochowány, dále aby města neměla práwa, protestantské kazatele sobě držeti a nekatolické bohoslužby sobě zařizowati a j. Obáwal se pak kardinál, že wssech těchto wýhod Církew katolická pozbude, uzří-li stawowé (ponejwíce už protestantssti), že katolíci proti jejich wůli a ustanowení zase o nawrácení wlády Rudolfowy aneb i pro uwedení wlády arciwéwody a spolu biskupa Leopolda pracují, ode kterého nekatolíci nic dobrého sobě tussiti nemohli. Mimo to i proslýchalo se, že Rudolf chtěje Morawu, Rakousy a Uhry od Matiásse odtrhnouti a tím se na něm pomstiti, i s protestantským knížetem Anhaltským o trůn císařský stojícím do wyjednáwání se pustil, odkudžby zajisté žádné wýhody pro Církew katolickou na Morawě nebyly wyplýwaly. Pročež kardinál snahy Mikulásse Sarkandra o přinawrácení wlády Rudolfowy a její přenessení na jiné ucházeče o trůn netoliko zawrhowal, nýbrž i dotčeného děkana také tím potrestal, že jej we Wysskowě uwěznil. Odtud měl Mikuláš Sarkander k soudu zemskému do Brna dostawen a podlé nálezu téhož soudu pokutowán býti.

We knihách sněmu morawských nalezá se o tom mnoho článků, z nichžto hned prwní tuto doslowně klademe:

„O kněze Mikulásse Sarkandra, děkana

Opawského a obwinění jeho.“ (To psáno a wyjednáno na sněmu zemském 1609 w Olomouci při Janě Křtiteli.)

„Na tom jsme se wssickni čtyři stawowé (panský, prelátský, rytířský a městský) markrabstwí tohoto s Jeho Wysokou Knížecí Milostí panem kardinálem z Ditrichssteina, jakožto biskupem Olomuckým snesli: Aby J. Knížecí Milost pan kardinál podlé dowolení swého, téhož děkana we swém opatření míti a jej o posudku přisstím Brněnském do města Brna postawiti dáti ráčil: nám stawům k obwinění jeho před osobu swou a práwo od J. Kn. Milosti osazené, a k tomu soudu obzwlásstní přísahou zawázané, den jistý a místo tu hned tehdáž při tom posudku jmenowati a podlé průwodůw nám od něho za sprawedliwé učiniti. Wssak swolení toto nasse s těmito wejmínkami činíme: Aby toto obwinění téhož děkana před J. Kn. Milostí nebylo na ublížení tomu práwu, které soud zemský nad osobami duchowními sobě připisuje, ani těm odporům, kteréž sobě J. Milost Knížecí w tom pokládá.“

„K obwinění pak téhož kněze Mikulásse osoby nařízené: ze stawu panského: pan Jeronym (Wáclaw) hrabě a swobodný pán z Turnu a na Wlasaticích, pan Jiřík hrabě a swobodný pán z Hodic a Wolbramowic na Plawči, Rudolci a Tanikowicích, J. M. krále uherského a čekance králowstwí Českého radda a komorník. Ze stawu prelátského: kněz Simon Farkaš, opat klásstera Zábrdowského; kněz Jan Vincenc Barnabeus, přewor klásstera sw. Tůmy

w městě Brně. Ze stawu rytířského: pan Wilém Dubský z Třebomyslic a na Nowém Městě; pan Jindřich Zahradecký ze Zahrádek na Wysserém a Krbowé, sudí práwa menssího zemského w kraji Brněnském. Ze stawu městského: Ulrich Lilgenblet z Brna, Melichar Sprengel ze Znojma.“

Tato tedy osoby od sněmu zemského wywolené měly co komissařowé spolu s kardinálem přečinění Mikuláše Sarkandra wyssetřowati a pokutu za to na něho ustanowiti. Awssak podařilo se Mikulássowi z wězení wywáznouti a do Pasowa k arciwéwodowi Leopoldowi uprchnouti, který pronásledowaného wřele se ujal. Na sněmu zemském r. 1612 w Brně o nanebewzetí Panny Marie držaném rokowáno opět o Mikulássi Sarkandru a usnesseno i zůstáno na tom: „aby, kdekoliby týž Mikuláš Sarkander w markrabstwí Morawském na čích koliw gruntech se nacházel aneb postižen byl, aby wzat a do nejbližssího města podán i do nejprwnějssího soudu zemského, kterýby se w markrabstwí tomto držel, dodržán byl.“

Ale pátrání po Mikulássi Sarkandru na Morawě bylo marné, poněwadž prodléwaje u arciwéwody Leopolda w Pasowě a Strasburku byl docela w bezpečnosti. Tentýž arciwéwoda přimlouwal se u stawů morawských za bratry Mikuláše Sarkandra, kteří za jeho uprchnutí musili drahně času strádati u wězení, mezi nimi i sám náš blahoslawenec Jan. Dochowal se nás we knihách sněmů morawských list stawů zemských k arciwéwodowi Leo-

poldowi, Pasowskému biskupowi, jenž se byl přimlouwal za propuštění bratrůw Sarkandra Mikuláše z wězení. List ten zní takto:

„Nejjasnějšímu a wysoce důstojnému knížeti a pánu, panu Leopoldowi, arciknížeti rakouskému, biskupu štrasburskému a pasowskému, knížeti štyrskému, korytanskému, krajinskému, hraběti tyrolskému, pánu našemu milostiwému, Jeho Arciknížecí Milosti.“

„Nejjasnější a wysoce důstojný arcikníže a pane náš milostiwý, služby naše powolně s náležitou uctiwostí Waší Arcikn. Milosti wzkazujeme a zdrawí dobrého i jiných wšech potěšitelných wěcí od Pána Boha winšujeme.“

„Psaní Waší Arcikn. Milosti, jehož jest datum w městě Pasowě 12. dne měsíce Novembris (listopadu) léta minulého 1610, jsme přijali a jemu co w sobě obsahuje a zawírá z přečtení wyrozuměli. I netajíme před Waší Arcikn. Milosti, že ta wšecka wěc toho jistého Sarkandra se dotýkající od minulého sněmu obecního, kterýž w městě Olomouci držán byl, až do nejprwnějšího sněmu též obecního, kterýž w markrabstwí tomto držán bude, odložena jest.“

„Pročež poněwadž nyní toliko sjezd na poručení Jeho Milosti Králowské (Matiáše) pána našeho milostiwého za některými pilnými a důležitými potřebami a ne sněm obecný se drží, ty wšecky wěci při témž předešlém sněmownim snešení zanecháwáme, mezi tím pak časem Bratři dotčeného Sarkandra na dostatečné rukojmě k dostawení jich, kdyžby

toho potřeba byla, z wězení propuštěni jsou, toho jsme Waší Arcikn. Milosti pro zpráwu k odpowědi tejnu učiniti nechtěli, winšujice se Waší Arcikn. Milosti na wšem dobře a šťastně míti. Dat. w městě Brně 27. Januarii An. 1611.

Waší Arciknížecí Milosti
k službám poslušní a powolní
hejtman, páni, preláti, rytířstwo
a wyslaní měst J. M. Kr. Stawowé markrabstwí Morawského.[4]

Z listu tohoto jde na powrch, že Mikuláš Sarkander podporowal snahy arciwéwody Leopolda, jenž w dorozumění s Rudolfem o korunu českou a spolu o trůn císařský se ucházel. Za tou příčinou také Mikuláše Sarkandra we swou záštitu wzal a o propuštění jeho bratrůw z wazby úsilowně se zasazowal. Tohoto posledního účelu sice Leopold dosáhl; ale tak dokud Matiáš králem Českým a císařem Římským byl, nesměl se Mikuláš Sarkander do wlasti nawrátiti, ačkoli bratři jeho už roku 1610 byli na swobodu puštění a nikdy wíce nestíháni. Nebylo ani také radno, aby Mikuláš do wlasti se byl nawrátil, poněwadž stawowé protestantští tehdáž ještě wšecku moc w rukou swých majíce náramně na něho newražili obwiňujíce ho, že spolu se swým ochráncem Leopoldem o zrušení jejich náboženské swobody pracowati chtěl a že úhlawnějšího nepřítele protestantůw nad něho není. Sám kardinal František z Dietrichšteina zdál se jim mnohem powolnější býti, než Mikuláš Sar-

kander. Po smrti Matiášowě (1619), když Ferdinand učiněn králem českým, směl Mikuláš Sarkander opět na Morawu se wrátiti, a dobyl sobě důwěry kardinala Dietrichšteina tou měrou, že po bitwě na Bílé Hoře (1620) powýšen na důstojnost kanowníka Olomuckého. Wšecky listy, které o něm z těch časů se zachowaly, doswědčují, že byl srdce welmi zbožného, a že spolek jeho s Leopoldem toliko wyplýwal z jeho téměř neobmezené horliwosti pro wíru katolickou. To také uznáwal kardinal Dietrichštein a spolu ohled béra na jeho jinak zcela neúhonný žiwot, zapomenul přečinění jeho docela a nad to ještě jej důstojností wysokou wyznačil. Podobně neumenšena pro toto přečinění Mikulášowo úcta a důwěra kardinalowa k Janowi a ostatním bratrům Sarkandrowým.

§. 7. Jan Sarkander pomocným knězem w Charwátech.

Podlé listu kardinala Dietrichšteina od 18. čerwna 1609 nebyl Jan Sarkander dlouho pomocným knězem w Opawě, awšak i w tomto krátkém čase získal sobě důwěru swého welepastýře swrchowanou měrou. Jelikož dotčený kardinal uznal, že jeho horliwé pomoci blaho duchowní farníků Charwátských ještě wíce wymáhá nežli Opawských, přesadil jej co pomocníka w duchowní správě k wýše jmenowaným farníkům. *)

*) Zprávu tuto o kaplanstwí Jana Sarkandra w Charwátech wzali jsme z Liweraního žiwotopisu tohoto blahoslawence.

Charwáty jsou wedle silnice, která z Olomauce přes Towačow a Kojetín na Kroměříž wede. Wesnice ta zwedá se na malém náwrší asi míli cesty od Olomauce.*) Poloha její je welmi příjemná; střídajíť se tu pahorky s rowinami, na nichž kwetoucím stromů hájkům podobné krajině příjemnosti přimnožují. Na wýchodní straně wine se u Charwát řeka Morawa, jejíž břehy křowím mile se zelenajícím obrostlé oku zírajícího nowé lahody poskytují. Druhé rameno řeky dotčené, Morawkou zwané, jest přirozenou hranicí mezi majetností obce Charwátské a lesem městským (Olomouckým), asi půl hodiny odtud wzdáleným. Počet obywatelů Charwátských obnáší jen 334 katolíkůw, awšak přifařeno sem čtwero osad, jakowýmiž jsou: Čertoruje (225 obyw.), Dráhlow (268 obyw.), Blatec (440 obyw.), Tážaly (235 obyw.), wesměs tedy 1502 obywatelů, kteří wšickni katolického jsou náboženstwí a při farním kostele w Charwátech farní školu s obecní knihownou r. 1858 založenou mají. Množstwí krásných kamenných křížů a soch w jednotliwých obcích jakož i na poli a při silnici postawených jest patrným swědectwím o nábožné mysli a zámožnosti farníků Charwátských.

Farní kostel Charwátský stojí na malém

---

kde wšak žádná se neuwádí listina, na níž tato zpráwa spočíwá. Důwěřujeme w prawdomluwnost Liweraniho, který zajisté takowou listinu před sebou měl.

*) Zpráwy tyto skoro doslowně podáwáme, jak je nám s laskawou ochotou zaslal w. p. Dr. Melichar Mlčoch, kaplan Charwátský, jemuž tuto swé powinné díky za to wyslowujeme.

pahorku při silnici a má dwě wěže, jednu welkou, kamením (ssletou čili opukou) a druhou malou, bílým plechem pokrytou Ačkoli chrám tento jistě už na začátku čtrnáctého století wystawěn byl (nebo r. 1365 už se w listinách připomíná), přece stojí až posawad pewně bez puklin, wywzdorujíc po pět století nehodám času a zhoubě Swédůw. Jediná wěže, we které zazděn jest kámen s latinským nápisem: „Stanislaw Pawlowský z Boží milosti biskup Olomucký tohoto chrámu kolator L. P. 1582“ (Stanislaus Pavlovsky Dei gratia Episcopus Olomucen. Hujus Eccl. Collator Anno MDLXXXII.) na pozdější dobu poukazuje. Podobně i klenba teprw po wálce třicítileté zhotowena Kostel ten, při němž i starý hřbitow se nachází, obehnán zdí kamennou, w nižto tři brány jsou. We wnitru chrámowém widěti tři oltáře, kteréžto farníci r. 1858 s welikým nákladem obnowiti dali. Nad hlawním oltářem na stěně zawěšen jest weliký obraz sw. Jana Křtitele, patrona farnosti. Na straně epištolní jest oltář s prastarým obrazem sedmibolestné Panny Marie. Na protější straně stojí oltář sw. mučeníka Wawřince, na kterémžto oltáři we skříni sklenčné hlawa sw. mučeníka Klementa odpočíwá, což pro úctu slowanských apoštolů našich Cyrilla a Methodia jest welewýznamné.

Na omylu wšak byl by každý, kdož by se domníwal, že farnost Charwátská za času Sarkandrowa nebyla wětší nežli nyní; nebo na takowou farnost nezbýwalo tehdáž žádných ka-

planů a toliko při onemocnění samostatného správce duchowního dán farnosti kněz pomocný. Jinak byly tehdáž jednotliwé farnosti pro nedostatek kněžstwa rozsáhly jako nyní mnohé děkanstwí.

Že Jan náš co pomocný kněz w Charwátech jako hwězda jasná swítil slowem i příkladem a wšeobecné dobyl sobě úcty a důwěry, o tom swědčí ta zwláštní úcta, s kterouž památka jeho w Charwátech weždy se slawiwala. Nahlídajíce do matrik, pokud se tam w archiwu farním zachowaly, pozorujeme, že nejední rodičowé (od r. 1711) dali swé syny na jméno tohoto blahoslawence pokřtíti, a s tímtéž jménem potkáwáme se i w matrice sezdaných a pohřbených. Dle inwentáře (popisu wěcí) roku 1804 psaného nalézal se na wěži kostelní zwon 177 liber těžký, roku 1732 zjednaný, na němž troje bylo wyobrazení, totiž sw. Wawřince, sw. Jana Nepomuckého a bl. Jana Sarkandra s nápisem latinským: „Ke cti sw. Wawřince muč., sw. Jana Nepom. muč. a ctihodného Jana Sarkandra. L. P. 1730 (In honor. S. Laurentii M. S. Joannis Nepom. M. et venerab. Joannis Sarcandri. Anno 1730). Zwon tento w nowějším čase (1847) pukl a zbožní farníci nešetřili útrat, aby přelit byl a troje wyobrazení wýše podotčené aby opět jej zdobilo a tudiž na nowo úcta jejich ku blahoslawenému Janu Sarkandrowi na jewo wyšla. Taktéž úcta jewila se obrazem téhož blahoslawence, jenž r. 1731 zjednán kostel Charwátský zdobil, až pak na

rozkaz arcibiskupa kardinala z Troyern odstraněn byl, poněwadž dle ustanowení papeže Urbana VIII. nemá se nikomu ani jméno blahoslawence dáwati aniž jakýmkoli spůsobem weřejná úcta jen swatým příslušná proukazowati, dokawadž od náměstka Ježíše Krista za blahoslaweného prohlášen není.

Z powěstí o našem Janu zachowala se toliko jedna mezi farníky Charwátskými. Wídáwali ho totiž předkowé jejich častěji, když co farář Holešowský od kacířů pronásledowán skrze lesy až k farnosti Charwátské přicházíwal. Možná, že bl. Sarkander newida se dosti bezpečna u Towačowa, w lese, který až po Charwátskou farnost se táhl (jehožto pozůstatky posawad wíděti lze), se ukrýwal tím spůsobem, že až ke Charwátům se přiblížil a od býwalých farníků wíděn byl. Neboť jen malou míli farnost Charwátská od Towačowa wzdálena jest a známo tolikéž, že jedná část wsi Charwát pod panstwí Towačowské patřila.

Už z těchto památek Sarkandrowských we farnosti Charwátské zachowalých widno, že jméno Janowo zde wezdy s obzwláštní úctou zpomínáno a co blahoslawence slaweno. Odtud se i wysvětliti dá, proč farníci Charwátští wždy na to hrdi byli a tím se honosili, že tak slawného kněze, welikou to ozdobu Církwe, za pastýře duchowního měli.

§. 8. Jan w duchowní správě w Uničowě.

Nelze udati, jak dlouho Jan Sarkander w duchowní správě Charwátské pracowal. Že

wšak poswátného úřadu powinnosti s neobyčejnou horliwostí a zápalem nebeským wykonáwal, jest nade wšši pochybnost powzneseno.

Odtud přesazen jest co kaplan do Uničowa, kde jej w roce 1609 na krátký čas i farářem býti widíme. Leží pak Uničow asi tři míle sewerozápadně od Olomouce w úrodné a příjemné rowině nad Oslawou, a jest staré králowské město, druhdy silnými zděmi a hlubokými příkopami obehnané, z nichž až posawad zbytky widěti. Jmeno města toho už we 12. století w listinách se připomíná a bylo ještě za času Jana Sarkandrowa až na přistěhowalce protestantské z Němec slowanské. Teď panuje zde skoro wýhradně jazyk německý. Obywatelů počítá město přes čtyry tisíce, kteří téměř wesměs jsou katolíci. Z krásných staweb wyniká předewšším weliký, dwouwěžatý děkanský chrám, pode jmenem „nanebewzetí Rodičky Boží“ už před r. 1250 wystawený, w němž i obraz Panny Marie Častochowské widěti, jejž bl. Jan Sarkander sem přinesl. Mimo to powšimnutí hoden bývalý klášter minoritský, w němž nyní nižší reálka městská umístěna. Na čistém dobře dlážděném rynku zwedá se uprostřed znamenitá radnice s wysokou wěží a krásný sloup Mariánský, který po onom nejswětější Trojice w Olomouci na Morawě rowně nemá.

Známo, že w tomto městě okolo r. 1381 se narodil Zigmund Albík, doktor lékařstwí, mistr práw a swobodného umění, který r. 1411 práwě za času Husowa arcibiskupem

Pražským učiněn. We wálkách mezi Jiřím Poděbradským kališníkem a mezi Matiášem, králem Uherským, zástupcem katolikůw, stálo město Uničow ke straně prwého, pročež i klatbou od papeže Pawla II. l. 1464 stiženo. Po roce 1560 znamenáme, že měšťané Uničowští už také kazatele protestantské sobě wolili, kteří jim dle jejich wůle a libosti kázali a že jmenowitě od r. 1566 takowého odpadlíka, Pawla podporowali. Wýtečný biskup Stanislaw Pawlowský hleděl je i značnými dobrodiními u wíře katolické udržeti, ale nepřízniwý wliw protestantských kazatelů ustawičně podrýwal dílo Boží. Za tou příčinou také zde mnohých bludů koukol podrostal a dříwější jednota a swornost měšťanů roztržkami a sektami náboženskými protrhowána. Od r. 1594 widíme zde Matěje Zambora farářem, jehož od l. 1606 následowal posawádní farář Králický, Jiří Ondřej Werner. Toho pak co kaplan podporowal se wší horliwostí náš Jan Sarkander, jenž brzy na to sám zde učiněn farářem. Awšak už r. 1590 pozorujeme zde jakéhosi Wolfganga Grecelia z Bruku we Styrsku, an náuku Lutherowu Uničowským hlása a rozšiřuje. Podobně jisto, že zde množstwí bylo utrakwistů, čili pod obojí spůsobou přijímajících, pode kterýmžto pláštíkem nejenom nowokališníci čili luteráni, nýbrž i Bratří se ukrýwali. Bylo tedy našemu blahoslawenci w Uničowě tuhé zápasy s rozličnými Církwe odpůrci podstoupiti; neboť wždy za swatou uznáwal powinnost, powstáwají-li

jací odpůrcowé a protiwníci Církwe katolické, jim se na odpor stawěti a je slowem prawdy přemáhati, aby zanedbáwáním obhajowání prawdy a newiny w pobožných následownicích Christowých dowěrnost prawdy nehynula. A tu nž možná prwního podnětu koronci neuáwisti hledati, s kterouž Jan náš později od kacířůw až do smrti mučenické pronásledowán.

Zachowalo se w archiwu města Uničowa několik listin, z nichž jde na jewo, že náš blahoslawenec zde jen krátký čas farářem byl, od října totiž až do polowice prosince r 1609. Nebo jak už při wyličowání jeho působení w Opawě wyprawowáno, potkala rodinu Sarkandrowskou za příčinou uprchnutí Mikuláše z wězení Wyškowského weliká pohroma. Wšickni totiž bratři jeho podlé usnešení stawůw zemských ponejwíce protestantských byli co rukojmě za uprchlého dáni do wězení, a tím hněw stawůw dotčených proti Mikulášowi zuřících poněkud ukojen. Pročež i newinný Jan náš z tohoto hořkého kalicha píti a po nějaký čas zatknut w Kroměříži trpce strádati musel, přinášeje oběť mučenickou už tenkráte zuřiwosti stawůw protestantských; nebo kdyby nebyl kardinal František Dietrichštein Jana w Kroměříži do tuhého wězení dal, nebylby se stawy dotčenými w dobré wůli býwal. Stalo se to zajisté podlé usnešení stawuw ponejwíce protestantských na soudu zemském w Olomouci 1609.

Prwé psaní Sarkandrowo ke starším města Uničowa doswědčuje, že na začátku měsíce října 1609 město práwě jmenowané si ho

za faráře wolilo, a také s ním o práwech a záwazcích wespolných úmluwu učinilo, že wšak městská radda opominula zawčas kardinalowi biskupowi to w známost uwesti a o jeho swolení žádati; pročež jim Jan náš z Olomouce píše, že přišed do sídla biskupského pro potwrzení w důstojnosti farářské wšady se potkal s nesnázemi a tudy že jich žádá, aby mu rychle zwláštním poslem zprávu dali, zdaž prosbu swou už kardinalowi zaslali, poněwadž nikoli jemu, nýbrž jim (co kollatorům) to činiti příslušší. Takto pak zní listina ta:*)

„Modlitbu swou wzkazuji moudří a opatrní páni, zdraví i jiného wšeho nejlepšího přeji Wám wěrně rád.

Žádám přátelsky Opatrnost Waši, abyste mi tímto poslem (jehož odměniti prosím) zprávu dali, zdali jste už u Jeho Knížecí Milosti dowolení wymohli, bych Wašim farářem býti mohl; nebo mohu Wás ujistiti, že pan official (úředník biskupský) nic o tom neví a mně k Jeho Milosti knížecí odkazuje, čehož já činiti nemohu, protože to nikoli mně, nýbrž Wám činiti příslušší; neboť jemu o mně nic není oznámeno, já pak od Wás jsem w této

*) Listina tato půwodně w našem českomorawském jazyku psaná dochowala se nás toliko w německém překladu w archiwu města Uničowa. Opis její podal nám laskawě tamnější w. p. kaplan Hub. Heidenreich, jakož nám též ochotně opisy německých překladů listu Sarkandrowských laskawě poslal. Tamnější dp. děkan Jan Blaške obstaral sám wlastnoručně pro nás wěrné opisy českomorawských listů Sarkandrowských, které w archiwu Uničowském se nacházejí, a které tuto podlé jeho opisů podáwáme. Protož jemu zde díky za to wyslowený buďtež, jakož i jeho welebnému p. kapl. Heidenreichowi.

wěci (abych Wašim farářem byl) požádán a na tom mezi námi wespolně zůstáno. W tom wšemohoucí Pán náš s námi býti račiž.

Dáno w králowském městě Olomouci dne 1. října L. P. 1609.“

Z tohoto listu pozorowati, že Uničowšti sami si Jana za faráře žádali a že tenkráte práwo kolatorské prowozowali, pročež i powinnost měli žádání fary knížeti biskupowi oznámiti a o jeho potwrzení prositi, w čemž pak rada městská poněkud wáhawou se býti oswědčila.

Ostatní dwě listiny Sarkandrowské nž z wězení jeho w Kroměříži psány jsou a doswědčují, že strádání jeho bylo hrubě tuhé. Nebo po uprchnutí bratra Mikuláše z Wyšškowského wězení byl i newinný Jan náš ašt w polowici prosince na rozkaz jeneralního wikáře Olomouckého jat a do Kroměříže na radnici odwezen, aby tím rozlícenost stawů protestantských, proti bratru jeho Mikulášowi pomstu sopticích, poněkud umírněna byla. Z Kroměříže psal strádající Jan náš dne posledního prosince 1609 takto radě města Uničowa:

„Modlitbu swou wzkazuji moudří a opatrní páni a přátelé mně w Pánu Bohu milí. Zdrawí i jiného mnoho dobrého přeji Wám na tento nastáwající nowý rok wěrně rád.

„Jakož Wás snad tejno není, kde a w jakém místě nyní pozůstáwám za příčinou bratra mého kněze Mikuláše, aniž wím, jak se na delší budoucí časy se mnou powede. I poněwadž zaneopatřených swých wěcí pro spěšný a nenadálý odjezd doma jsem pozůstawil:

Wás za to služebně žádám, že mi je tam zaopatřiti tak poručite, abych na ničemž škody neměl. Podlé toho Wás žádám, že proti slušné záplatě z deputatu mého posla zjednáte, kterýžby pojizdného mně koníčka do Králic k Pawlowi Kostrubowi s poděkowáním dowedl. A pakližby jste porozumíwali, že ne tak snáze toho wězení, w kterém pozůstáwám, prázen budu, a aby jste w duchowních wěcech příčinou mou welikého škrácení neměli; jak by jste se moci nejlépe zaopatřiti soudili, toho Wám upřímně přeji. S tím se swatým modlitbám Waším poručena činím.

Datum w Kroměřiži na rathouzi ultima (posledního) Decembr. (prosince) Anno 1609."

W D (D)

„Bartoš, pacholátko mé, (pacholek můj mladý) nechť se podlé příležitosti otci swému P. Janowi Kessemberowi ze Skorkowa do kraje Opawského odešle, poněwadž newím, jak se semnou na potomní časy powede."

„Nechť mi sem pošli asi dwě košile, item (též) plátěnné punčochy se škarpalami; item některé šátky; item střewice korbibanowé."

K službám wolný kněz
Jan Sarkander w. r.

Z tohoto psaní, zwlášště z přídawku wyswitá, že newinný stradatel Jan w tuhém wězení jsa ani nejpotřebnějších wěcí neměl, že wšak při tom wšem na duchowní blaho swých oweček pamatowati nepřestal; neboť nechtěl tomu, aby „příčinou jeho uwěznění w duchowních wěcech škrácení měli" a wyprošowal jim na Bohu wšech dober nebeských i zemských. Wěrně zachowáwaje napomenutí apošto-

lowe: kdo o swé domácí se nestará, horssím newěrcí jest nad pohana — pečowal téj o swého mladého pacholíka, jehož byl na sobě zanechal, aby ještě do dobrých rukou otcowských nawrácen byl. Dále pozorowati, že ani jedno slowo [illegible] z péra jeho se newyplinulo, ač strádání jeho při nedostatku nejpotřebnějších wěcí bylo dosti krušné.

Trpělivost a pokora jeho strádání zračí se obzwlásstě w jeho následujícím psaní od 14 února 1610 z Kroměříže, kde wssak téj žádného nelaskawého wzdychání a nářku nepozorowati, alebrž toliko žádost wyslowena, aby owečky jeho jemu na Bohu ducha trpělivosti wyprosowali. Zníť pak list ten následowně:

„Modlitby swé wzkazuji moudří a opatrní paní. Zdrawí i jiného wsseho nejlepssího přeji Wám wěrně rád.

Jsou tomu až dwě neděle, jak mi skrze poslance od Jeho wysoce důstojné knížecí Milosti, pána mého nejmilostiwějssího oznámeno, pokudž bych toho wězení, w kterémž za příčinou bratra swého do příssího zemského sněmu (o kterémž žádný newí, kdy držán bude,) podle snessení pánůw stawůw při předessém soudu Olomouckém publikowaného (ohlásseného) měl bych zůstáwati, chtěl prázen býti, abych dostatečné rukojmě sobě objednal, kteřížby pod ztracením cti, hrdla i wsseho statku za mne slíbili, že se chci postawiti, kde a kdy mi ukázáno bude. Což jsem těchto minulých dnůw zjednaje sobě dobře zachowalé pány a přátely ku prokázání žádostiwé lásky tak učinil; než jsouc oni

duchowní, aby se tudy práwní pořádek neporussil, k takowému rukojemstwí jakožto swětským osobám náležejícímu od J. W. D. Kn. Milosti nejsou připusstěni. Já pak nemaje swětských takowých, kteřížby mi w té příčině slaužiti chtěli, k Wám jakožto owečkám na ten čas sobě swěřeným se utikám, a za to přátelsky žádám, že se aneb sami propůjčíte, aneb toliko aby mi se někteří ze spoluobywatelůw Wassich w takowé rukojemstwí propůjčili, mně w tom nápomocni proti wsselijaké budoucně mně možné odplatě budete, w tom se Wám zakazujíc, že z toho žádné nejmenssí sskody ani těžkosti míti nebudete. Pakližby se nic toho (o čemž nesmejsslím) státi nemohlo, že mi aspoň od lidí opusstěnému modlitbami swými ducha trpěliwosti na Pánu Bohu wyprosíte, za to žádám.“

A poněwadž porozumíwám, že na mé místo jiného pána faráře od J. W. D. Kn. Milosti již jste sobě wyžádali, a já (nebude-li mi od Wás pomoci) do přisstího nejjistého zemského sněmu tuto mám wězeti, dožádal jsem se ukazatele tohoto listu, Jakuba sswagra mého, aby tam k Wám zassel, klíče od fary a od mé truhly od Wás aneb od toho, kdo jich bude míti, wzal, pokoje náměstkowi mému wyprázdnil, wěci mé do jednoho sklepu (kteréhož prosím že mi do některého času přiti budete), sskladl a nějak zaopatřil, aby se nekazily, a coby mi koli z wobilí, ze sádla, z loje a z jiných případností, jsou-li jaké náležité, uznáno bylo, za to aby peníze podlé sprawedliwého ssacunku, i tolikéž částku zasslouženého penězitého

deputatu k sobě přijal a mně sem na nejwýš wytráwenému a we welikém nedostatku postawenému přinesl. Poněwadž pak podlé toho má mi sem některé wěci welmi potřebné, zwláště abych měl na čem líhat, přiwezti, a mne s to není, abych ku přiwezení jich kočího sobě zjednal, že mi také w tom lásku křesťanskou (wšak pokudžby žádný z Wašich mým rukojměm nechtěl býti) prokážete, a aby mi sem přiwezeny byly nařiditi poručíte, za to služebně prosím. Což mi tuto k wůli učinite, toho se Wám wěrně po wšechny časy odsluhowati připowídám. S tím Wás milosti Boží poroučím. Datum w Kroměříži 14. Febr. Anno (Léta) 1610.

Kněz Jan Sarkander w. p."

Z wenku na listě: „Moudrým a opatrným pánům purgmistru a raddě města Uničowa, pánům mně w Pánu Bohu milým k dodání." *)

W listu tomto na oko se spatřuje, že Jan náš w nejtužším držán wězení, jelikož ani neměl na čem líhati a na nejwýš wytráwen u welikém nedostatku nejpotřebnějších wěcí byl postawen. To wše tak zařízeno kardinálem Dietrichšteinem podlé usnešení stawůw ponejwíce protestantských na soudu zemském w Olo-

*) List tento nachází se w archiwu městském na radnici Uničowské we stawu porušenosti a byl nám od tamnějšího dp. děkana w opisu takowém poslán, jakowýž z originalu možná podati. Awšak na štěstí dostal se nám do rukou mimo jiné Sarkandrowské památky od nábožné rodiny w Brně také dobře zachowalý opis téhož listu wyhotowený r. 1731 dne 14. listopadu, z kterého tedy lze bylo dosaditi, co w onom porušeném listu scházelo.

mouci, aniž sobě kardinál troufal, něco u wěci té proměniti neb zmírniti, aby hněw dotčených stawů ještě wíce nerozdrážďil. Musel tedy náš blahoslawenec už co farář Uničowský na mučenictwí se připrawowati a strasti, jež nyní w Kroměříži trpěl, byly jako předehrou pozdějšího nejkrutějšího zápasu.

W listu práwě uwedeném žádá Jan náš na radě městské, aby buď ona sama za něho rukojměm byla aneb jiné k tomu ochotné měšťany Uničowské k tomu pohnula, aby takowé rukojemstwí za něho přewzali, by opět na swobodu puštěn býti mohl; nebo podlé tehdejších zákonů jenom pod tou wýminkou, že jiní za něho se zaručili, jemu opět swobody nabyti lze bylo. Awšak zdá se, že se mu tak wedlo w tomto pádu jako druhdy Božskému mistru našemu, když kráčeje k smrti žádného mezi lidem swým nenaleznul, kterýžby břímě kříže na nějakou chwíli byl pro něho podnikl a jemu ulewil, až cizinec Šimon Cyrenenský se k tomu odhodlal. Nenalézáme totiž nikde důkazů, žeby někdo z Uničowských takowou službu lásky byl Janowi našemu prokázal. I lze smutný zjew tento wyswětliti tím, že radda města Uničowa a měšťanstwo jeho nemálo protestantismem nakwašeno bylo. Protož i náš blahoslawenec oné wydatné pomoci u měšťanů nenalezl, jakowé w skutku zasloužil. Toho též blahoslawenec náš sám tušil a protož odewzdáwaje se do wůle Boží doložil: „Pakližby se nic toho státi nemohlo, že mi aspoň od lidí opuštěnému modlitbami swými ducha trpě-

libosti na Pánu Bohu wyprosíte, ja w jistém.“

Ačkoli jesstě w témže roce (1610) ne-kdy, jak již w §. 6. powědíno, přece ne-brzké. Když pod zpracením hrdla, cti a wsseho statku Unič. jak za Jana tak za jeho bratry, že nic se dočkati k soudu zemskému, kde a zbytek jich od stawůw zemských ukázáno bude. Ponewadž wssichni bratři ti a tudyž i Jan náš hned w témže roce (1610) jsou na swobodu puštěni, ani nic wíce pro bratra swého Mikuláše žádáno, ačkoli upomínka na něho wejdy we středu stawů protestantských byla žihadlem, powzbuzujícím je zwlásstě proti knězi Janowi s témže zápalem pro wíru katolickau horlícímu.

Na začátku měsíce čerwence (Julia) 1610 byl ctihodný služebník Páně jesstě u wězení w Kroměříži; Uničowssti wssak měli již nowého faráře. Na prosbu Janowu kázal kardinal Dietrichštein radě městské w Uničowě, aby mu wěci jeho, které jesstě u bývalých farníků schowány má, wydali a do Kroměříže odesslali. Toho wsseho doswědčuje následující list kardinala biskupa k raddě města Uničowa, w němž se prawí:

„František z Boží milosti kardinal z Dietrichsteina, biskup Olomoucký, kníže, J. K. M. tejna radda.“

„Moudří a opatrní přátelé nám milí. Zdrawí a jiného wsseho dobrého přejeme Wám rádi. Před Wámi netajíme, že jsme od ctihodného kněze Jana Sarkandra, předesslého faráře Wasseho, který až posawáde u wězení

zde zůstáwá, náležité prossení, aby jemu wěci jeho, které jesstě u Wás schowány má, wydány a sem odeslány byly. I znajíce my prosbu jeho slussnú a potřebnú býti, Wás za to žádáme, že témuž Sarkandrowi, takowé jeho wěci, co jakkoliwěk jesstě tam w nějakém wlhkém místě, jak zpráwu dáwá, schowány má, wydáte a sem, aby je sobě dle swé libosti opatřiti dáti mohl, odesslete. Jakož také faráři Wassemu o tom poroučíme. Nepochybujem, že tak učiníte. S tím milost Boží s Wámi.“

„Datum na zámku nassem w Kroměříži 3. Julii r. 1610. Kard. Dietrichsstein.“

Zewně stojí nápis: „Moudrým a opatrným pánům, purgmistru a raddě města Uničowa, přátelům nám zlásstě milým.“

List tento jest půwodní, w jazyku nassem českomorawském psaný a w této řeči od kardinala samého, rodilého Němce, radě města Uničowa zaslaný; což swětlým jest důkazem, že tehdáž město Uničow jistě značnou wětssinou slowanské bylo. Podobně i ostatní dříwe uwedené listy Sarkandrowy jen w nassem slowanském jazyku psány jsou; neboť blahoslawenec náš, jak sám později wyznal, jen českomorawsky a latinsky mluwil i psáwal.

Ačkoli měssťané Uničowssti před bitwou Bělohorskou protestantismem nakwassení ctihodnému sluhowi Páně neposkytli pomoci, jakowé na nich žádal a zajisté i zasluhowal: přece po roce 1620, kde neúhonný kněz co mučeník umřel a wíra katolická zwítězila, k němu s úctiwostí zírali a jeho swatou památku wsselija-

kým způsobem oslawowali. Zachowal se we farnosti té až do naší doby starý obraz Jana Sarkandra, jenž jest wěrný odtisk prwého odliwku ze twáře zwěčnělého mučeníka. Podobně nynější socha sw. Kajetana dle pověsti půwodně (w rocích 1729—1743) blažence našeho wypodobňowala majíc místo kříže w ruce palmu. I listy Sarkandrowy wýše uwedené wezdy w archiwu městském w úctě chowány byly a úcta tato nepřestala, když město půwodně slowanské zponenáhla přetwořeno na německé; neboť jak už řečeno w Uničowě nyní jen pořídku zwuk slowanské řeči zaznívá.

§. 9. Jan Sarkander farářem we Zdounkách.

Jan propuštěn na swobodu byl kratičký čas farářem w Charwátech, jak wypravuje Morawec (III. d. str. 101.) we swé historii Morawské, neudáwaje wšak pramen, odkud zprávu tu čerpal. Liverani, který žiwotopis blahoslawence našeho podlé pramenů sepsal, nic o tom nepoznamenal, nýbrž praví doslowně: „Odtud (z Uničowa) přesazen jest (1610) co farář do Zdounek, jak widno z jiného listu kardinala Dietrichšteina. Ostatně nepochopitelno, jakby Jan Sarkander w témže roce a sice toliko we druhé neúplné polowici jednoho roku (nebo w čerwenci ještě byl u wězení) dwakrát byl faru swou změnil. Co tedy Morawec wypravuje, nezdá se prawdě podobno, jisto jedině to, co podlé bezpečných zdrojů dějepisných udáwá Liverani, že totiž

Jan Sarkander z fary Uničowské na faru Zdouneckou přesazen jest.

Jsou pak Zdounky městečko w milém a úrodném údolí ležící, asi přes pět mil od Olomouce, kde lid jesstě po hanácku se nese. Jest zde sídlo okresního úřadu a mezi značnějssími stawbami wyniká zámek dědicům hraběte Jana z Lamberku náležitý. Na náwrssí k jihu zwedá se farní kostel ke cti nejsw. Trojice zaswěcený, prawidelně a pewně wystawený, klenutý a ssletou krytý.

Fara Zdounecká už okolo r. 1360 w listinách se připomíná. Od r. 1559 počal i zde koukol bludů rozličných podrostati a sice přičiněním jakéhosi duchowního welmi spleteného, jejž tamnějssí jinak katolický statkář Erasmus z Bobolusk co kollator na faru dosadil. Proti bludařowi tomu powstali tehdáž sedláci z Něčic přifaření a wznesli proti statkáři dotčenému stížnost na biskupa Olomouckého Marka Kuena (1553—1565), hrozíce odepříti desátek, nebude-li bludařský duchowník co nejdříwe wybyt. Načež ihned biskup jmenowaný u kollatora písemně zakročil a o wybytí nekatolického kazatele se zasadil. Co dále se přihodilo, jest temnotou zahaleno. L. 1568 byl zde co katolický farář Jeroným a co takowý připomíná se zde r. 1571 i kněz Jakub. Awssak už okolo r. 1560 byla zde také obec Bratrská, jejímžto starssím čili předstaweným w rocích 1574 a 1575 Jan Městecký byl. L. 1583, když wýtečný Stanislaw Pawlowský Církew Morawskou řídil, dosadil tehdejssí Bratrský stat-

kněz Jiří Zoubek ze Zdětína na faru Zdounecskou pastora Plumlowského Tomáše, načež často jmenowaný biskup Stanislaw wšj katolické Kěčicím odwráděni desátku na faru nekatolickou zapowěděl. Na této míře postaweny zůstaly wěci až do roku 1600, kdy podle swědectwí matriky Zdounecké wypuzen kazatel protestantský a na místo jeho od katolického statkaře Wiléma Zoubka ze Zdětína dosazen kanowník od sw. Wíta w Praze, kněz Fabian, jehož r. 1603 následowal kněz Jiřík Kamenický; hned ale rok na to widíme we Zdounkách farářem býti Wawřince Ura, faraře Katajského, jehož sobě pan Wilém Zoubek ze Zdětína od jeneralního wikáře proto wyžadal, že jemu Katajšti desátek odpírali a on tedy jiných důchodů nemaje tam žiti nemohl, že Zdounek wšak obě farnosti opatřowati s to byl. Než i tento nezůstal zde déle než rok, jakž to obyčejně tenkráte bywalo; nebo nakládalo se tehdáž welmi nehodně s duchowenstwem, an kolator či zadawatel fary (statkář) kněze jako nějakého sluhu obecního na rok najímal a po roce k. p. okolo sw. Jiří zase ho propauštěl. Zeby kněz po mnohá léta byl na faře zůstal, bylo wěci welmi wzácnou a řídkou. Protož pozorujeme, že i na faře Zdounecké rychle po sobě nowi faráři se wystřídali: nebo léta 1605 widíme zde býti farářem Mikuláše Krále, jehož w dalejších letech rychle po sobě následují co faráři Vincenc Swibka, Tomaš Kektořík, Christofor Methud a r. 1610 nás

horliwý Jan Sarkander, „mučenik Páně", jak protokol fary Zdounecké doswědčuje. Hned po něm uwodí se kněz Martin Mitic a přidáno w jazyku naffem: „Ten zde umřel." W němž jazyku čeffém domácí protokol ten dále psán až do r. 1773, kde jeffě se čte takto: „Roku 1773 dne 27. Martii dostal se za faráře Antonín Graff, rodič z Příbera, spolu také učiněn wiceděkan Kroměřížffý a prwní děkan Zdounecký."

Ku farnosti Zdounecké přináležejí nyní osady: Cwrčowice, Diwoké, Milowice, Němčice, Skržice, Soběsuky, Těffánky, a malá částka wesnic Troubek. Za času Sarkandrowa wffak náležely k faře té jeffě tyto osady: Rofftín, Cetechowice, Honětice, Hofftice, Zborowice, Medlow, Zlámanka, Kostelánky, Oujezdko a Lhotka. Byl to tedy náramně weliký okres, w němž Jan Sarkander pastýřffý úřad zastáwal a nezbýwalo mu leč missionářffým spůsobem úřad ten wykonáwati. Pročež w pondělí každého týhodne wyffel s welebnou swátostí do jedné z přifařených osad a odtud bral se do ostatních, aby i zde pokrm duchowní owečkám swým podal, což půl týhodne aneb i déle podlé potřeb duchowních trwalo. Z toho už widno, jak obtížný byl tehdáž při ffrownickém počtu kněžstwa úřad osamělého duchowního pastýře, an tolik požadowal namahání, zapírání sebe sama, neunawné obětawosti, a w horoucím, ffero marném zápasu s četnými kacíři ustawičného wnitřního mučenictwí.

Až podnes jsou z wesnic Troubek (u

Zdounic) tři wolníci do Zdounek příslušeli, ačkoli ostatní farníci ku faře we Zborowicích náleželi. Taková zwláštnost zařízena ku poctě bl. Jana Sarkandra: nebo tenž co duchowní pastýř ze Zdounek do Troubek chodíwal a we domcích, w nichž předwad křesťanské cwičení se wykonawalo, přebýwawal, toliko předkowé oněch tří wolníků wěrnými byli katolíky, ostatní wšichni obywatelé wesnice té wíce méně bludařstwím nakaženi.

Že náš Jan o spásu wšechněch farníků w pobožnosti swaté a o utwrzení wšech we wíře prawé, katolické snažně pečowal a o tyto swrchowané úsily slowem i příkladem se zasazowal; tomu dowědčují mnohé památky Sarkandrowské, které od oné doby až do nejnowějších časů we Zdounkách se zachowaly. Tak n. p. až do oblahoslawení jeho chowala se na tamnější faře welmi pěkná socha wěrného služebníka Páně. W ní Jan tak wypodobněn, že na hlawě má biret, přes ramena [illegible], w jedné ruce kříž, we druhé knihu (ewang.) na jedné straně zámkem uzawřenou, na hořejší klíčem opatřenou. Socha ta spočíwá na slušném podstawku. Mezi swětnicemi farskými wejdy ukazowána Sarkandrowská, we které blahoslawený tento co farář Zdounecký nejraději přebýwal. Swětnice ta jest mezi wšemi ostatními pěti jizbami nejmenší a nejstudenější, nemajíc wšak žádných kamen, a poněwadž na faře té ustawičně se zachowalo podání, že swětnička ta byla oblíbeným příbytkem Sarkandrowým, tedy při obnowowání a přestawowání budowy

farské co nejwíce možná jí ssetřeno a we staré podobě ponecháno, odkudž se i wyswětliti dá, proč zde menssí okno než w ostatních swětnicích. W téže jizbě widěti také obraz, na němž dotčený blahoslawenec co farář wypodobněn s obličejem umrtweným, awssak láskou Boží mile zářícím, s rukama sepjatýma a na srdci s klíčem; před blahoslawencem leží kniha zawřená, a na wrchu jejím lze čísti nápis: conscientia (swědomí); po prawé straně widěti kříž.*)

We Zdounkách působil Jan Sarkander asi tři léta, a působení jeho bylo welmi požehnané, spasonosné. Nebo co bedliwý pastýř duchowní wynikajícímu odkudkoli zlému hned starostliwě a opatrně wstříc kráčel a pilný pozor dáwal, aby pohorssení jakákoli mezi katolickými jeho owečkami nepodcházela. Wždy měl na paměti chudé, wdowy a sirotky, a jak možnost stačila, udílel jim almužny. Nemocné nawsstěwowal a potěssowal, nedorozumění mezi sousedy wzniklá pokojil a wyzdwihowal, a by sobě wespolek křiwdy odpoustěli, je příkladem Christowým nawozowal. Hospodáře a hospodyně napomínal, aby společnou ranní, polední a wečerní modlitbou jakož i netrpením ničeho pohorssliwého na čeládce a dětech, dům swůj

*) Nynějssí wp. farář Josef Merta, který už na lokálce Zlámance o tamnějssí chrám jakož i o chrám Zdounecký zwlásstních zásluh sobě dobyl, an Zlámanské k tomu dowedl, že 500 zl. stř. na zwony dali, a Zdounecké, že za 400 zl. stř. chrám swůj nowou dlažbou opatřili, postaral se také o to, aby jizba Sarkandrowská na časy wždy we slussném se chowala stawu a tudyž swětničku tu téměř w kapličku s oltářem, na němž ostatky Swatých jsou, proměnil.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wěděli, po-[illegible] a [illegible] [illegible], na počestnost [illegible] [illegible] [illegible], to [illegible] na cestu jistu [illegible] k [illegible], [illegible], nenapomí-[illegible] [illegible] a [illegible] s tomu prohlíželi, by [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], cudný, [illegible] [illegible] a [illegible] žiwot wedli.

Jelikož pak již z dřewnějších let zkáženosti [illegible] [illegible] w této [illegible] se wzčela, bylo Janowi již o [illegible] [illegible] Páně od toho-to [illegible] [illegible] pracowati. O to se blaho-slawenec náš také wší snažností swou zasazo-wal; a poněwadž síla jeho w tak náramném [illegible] [illegible] ku prácem podobným nestačila, po-wolal ku pomoci swé z Olomouce ony ctihodné otce, kterým sám za swé wzdělání powinen byl a kteří neúnawně proti bludům bojowali, — Jesuity. Jmenowitě otec Jan Drachowský pomáhal Janowi našemu w missii roku 1611 zde podestnuté, při které dwanáct bludařů opět pro prawdu získáno a mezi nimi i jeden sta-rosta obecní. Počet tento není owšem znamenitý; kdo wšak uwáží nesnadnosti, kterýmž až podnes obrácení bludařůw podléhá, oceni slušně i tento skrowný zdar a pomni, je-li weliká to již zásluha, jednu bloudící duši ku prawdě obrátiti a tudiž i její spásu pojistiti, že tím wětší byl wěnec zásluh Sarkandrowých, když nadzmíněný počet bloudících ku poslušenstwí samospasné Církwe Boží nawrátil.

Již tento wýsledek missie Janowy mezi bloudícími byl příčinou, že ctihodný sluha Páně powolán na místo působení mnohem těžšího,

mlenic mnohem twrdších, swiželů mnohem trasslnějších, totiž do Boskowic. Awšak rozloučení jeho se Zdounkami nebylo tak snadné. Láska, kteráž wešskera srdce wěrných katolických farníků k němu připoutala, jen s náramným bolem a s proléwáním hojných slzí jej na jiné místo nowého powolání propouštěla. I naplnilo se na něm zcela, co dí žiwotopisec jeho Šwarc, že příchod Jana Sarkandra, kamkoliw byl powolán, zawdal katolíkům příčinu ku wšeobecnému jásání a potěšení, kacířům wšak ku wzteklé zlosti a zuřiwosti, a že wšudy, kamkoli zawítal, byl s otewřeným náručím přijat, když pak odcházel, že wše žalostilo a hořké slzy wylévalo.

§. 10. Jan Sarkander farářem w Boskowicích.

Jedeš-li z Brna na Prahu po dráze železné, býwáš nejprwé unášen parowozem skrze romantické údolí Adamowské, pak lučnatým okolím Blanska a dále rozkošnou krajinou Rajecou, i uzříš před Skalicí u Lhoty zdaleka w prawo na wysoké hoře ohromné zříceniny druhdy nádherného hradu slowutných pánů z Boskowic.*)

Spustíš li se we Skalici dráhy železné a zaměříš-li kroky ku blízkým wrchům, z nichž tobě starý a nowý zámek kynou, uzříš příwě-

*) Wiz wýborný spis: „Páni z Bozkowic a hrad Bozkow w Morawě od Aloisia W. Šembery. W Brně 1836." Spisu toho i my jsme zde poněkud použili.

liwosti na Pánu Bohu wyprosite, za to žádám.“

Awšak ještě w témže roce (1610) nalezli se, jak už w §. 6. powědíno, přece rukojmě, kteří pod ztracením hrdla, cti a wšeho statku slíbili jak za Jana tak za jeho bratry, že tito se dostawí k soudu zemskému, kde a kdykoli jim od stawůw zemských ukázáno bude. Pročež wšickni bratři ti a tudyž i Jan náš hned w témže roce-(1610) jsou na swobodu puštěni, aniž kdy wíce pro bratra swého Mikuláše stíháni, ačkoli upomínka na něho wezdy we srdcích stawů protestantských byla žihadlem, popuzujícím je zwláště proti knězi Janowi s týmže zápalem pro wíru katolickou horlícímu.

Na začátku měsíce čerwence (Julia) 1610 byl ctihodný služebník Páně ještě u wězení w Kroměříži; Uničowští wšak měli už nowého faráře. Na prosbu Janowu kázal kardinal Dietrichštein radě městské w Uničowě, aby mu wěci jeho, které ještě u býwalých farníků schowány má, wydali a do Kroměříže odeslali. Toho wšeho doswědčuje následující list kardinala biskupa k raddě města Uničowa, w němž se praví:

„František z Boží milosti kardinal z Dietrichšteina, biskup Olomoucký, kníže, J. K. M. tejna radda.“

„Moudří a opatrní přátelé nám milí. Zdrawí a jiného wšeho dobrého přejeme Wám rádi. Před Wámi netajíme, že jsme od ctihodného kněze Jana Sarkandra, předešlého faráře Wašeho, který až posawáde u wězení

zde zůstáwá, náležité prosseni, aby jemu wěci jeho, které jesstě u Wás schowány má, wydány a sem odeslány byly. I znajíce my prosbu jeho slussnú a potřebnú býti, Wás za to žádáme, že témuž Sarkandrowi, takowé jeho wěci, co jakkoliwěk jesstě tam w nějakém wlhkém místě, jak zpráwu dáwá, schowány má, wydáte a sem, aby je sobě dle swé libosti opatřiti dáti mohl, odesslete. Jakož také faráři Wassemu o tom poroučíme. Nepochybujem, že tak učiníte. S tím milost Boží s Wámi.“

„Datum na zámku nassem w Kroměříži 3. Julii r. 1610. Kard. Dietrichsstein.“

Zewně stojí nápis: „Moudrým a opatrným pánům, purgmistru a raddě města Unićowa, přátelům nám zlásstě milým.“

List tento jest půwodní, w jazyku nassem českomorawském psaný a w této řeči od kardinala samého, rodilého Němce, radě města Uničowa zaslaný; což swětlým jest důkazem, že tehdáž město Uničow jistě značnou wětssinou slowanské bylo. Podobně i ostatní dříwe uwedené listy Sarkandrowy jen w nassem slowanském jazyku psány jsou; nebo blahoslawenec náš, jak sám později wyznal, jen českomorawsky a latinsky mluwil i psáwal.

Ačkoli měsstané Uničowssti před bitwou Bělohorskou protestantismem nakwassení ctihodnému sluhowi Páně neposkytli pomoci, jakowé na nich žádal a zajisté i zasluhowal: přece po roce 1620, kde neúhonný kněz co mučeník umřel a wíra katolická zwítězila, k němu s úctiwostí zírali a jeho swatou památku wsselija-

kým způsobem oslawowali. Zachowal se we farnosti té až do naššj doby starý obraz Jana Sarkandra, jenž jest wěrný odtisk prwého odliwku ze twáře zwěčnělého mučeníka. Podobně nynějšší socha sw. Kajetana dle powěsti půwodně (w rocích 1729—1743) blažence naššeho wypodobňowala majíc místo kříže w rukou palmu. I listy Sarkandrowy wýšše uwedené wždy w archiwu městském w úctě chowány byly a úcta tato nepřestala, když město půwodně slowanské zponenáhla přetwořeno na německé; neboť jak už řečeno w Uničowě nyní jen pořídku zwuk slowanské řeči zazníwá.

§. 9. Jan Sarkander farářem we Zdounkách.

Jan propuštěn na swobodu byl kratičký čas farářem w Charwátech, jak wypprawuje Morawec (III. d. str. 101.) we swé historii Morawské, neudáwaje wšak pramen, odkud zpráwu tu čerpal. Liverani, který žiwotopis blahoslawence naššeho podlé pramenů sepsal, nic o tom nepoznamenal, nýbrž prawí doslowně: „Odtud (z Uničowa) přesazen jest (1610) co farář do Zdounek, jak widno z jiného listu kardinala Dietrichššteina. Ostatně nepochopitelno, jakby Jan Sarkander w témže roce a sice toliko we druhé neúplné polowici jednoho roku (nebo w čerwenci ješště byl u wězení) dwakrát byl faru swou změnil. Co tedy Morawec wyprawuje, nezdá se prawdě podobno, jisto jedině to, co podlé bezpečných zdrojů dějepisných udáwá Liverani, že totiž

Jan Sarkander z fary Uničowské na faru Zdouneckou přesazen jest.

Jsou pak Zdounky městečko w milém a úrodném údolí ležící, asi přes pět mil od Olomouce, kde lid ještě po hanácku se nese. Jest zde sídlo okresního úřadu a mezi značnějšími stawbami wyniká zámek dědicům hraběte Jana z Lamberku náležitý. Na náwrší k jihu zwedá se farní kostel ke cti nejsw. Trojice zaswěcený, prawidelně a pewně wystawený, klenutý a šindelem krytý.

Fara Zdounecká už okolo r. 1360 w listinách se připomíná. Od r. 1559 počal i zde koukol bludů rozličných podrostati a sice přičiněním jakéhosi duchowního welmi spleteného, jejž tamnější jinak katolický statkář Erasmus z Bobolusk co kollator na faru dosadil. Proti bludařowi tomu powstali tehdáž sedláci z Něčic přifaření a wznesli proti statkáři dotčenému stížnost na biskupa Olomouckého Marka Kuena (1553—1565), hrozíce odepříti desátek, nebude-li bludařský duchowník co nejdříwe wybyt. Načež ihned biskup jmenowaný u kollatora písemně zakročil a o wybytí nekatolického kazatele se zasadil. Co dále se přihodilo, jest temnotou zahaleno. L. 1568 byl zde co katolický farář Jeroným a co takowý připomíná se zde r. 1571 i kněz Jakub. Awšak už okolo r. 1560 byla zde také obec Bratrská, jejímžto starším čili předstawěným w rocích 1574 a 1575 Jan Městecký byl. L. 1583, když wýtečný Stanislaw Pawlowský Církew Morawskou řídil, dosadil tehdejší Bratrský stat-

kál Jiří Zoubek ze Zdětína na faru Zdounecku pastora Plumlowského Tomáše, načež často jmenowaný biskup Stanislaw wši katolické Řečicím odwáděmí desátku na faru nekatolickou zapowěděl. Na této míře postaweny zůstaly wěci až do roku 1600, kdy podlé swědectwí matriky Zdounecké wypuzen kazatel protestantský a na místo jeho od katolického statkáře Wiléma Zoubka ze Zdětína dosazen kanowník od sw. Wíta w Praze, kněz Fabian, jehož r. 1603 následowal kněz Jiřík Kamenický; hned ale rok na to widíme we Zdounkách farářem býti Wawřince Uru, faráře Ratajského, jehož sobě pan Wilém Zoubek ze Zdětína od jenerálního wikáře proto wyžádal, že jemu Ratajští desátek odpírali a on tedy jiných důchodů nemaje tam žíti nemohl, ze Zdounek wšak obě farnosti opatřowati s to byl. Než i tento nezůstal zde déle než rok, jakž to obyčejně tenkráte býwalo; nebo nakládalo se tehdáž welmi nehodně s duchowenstwem, an kolator či zadawatel fary (statkář) kněze jako nějakého sluhu obecního na rok najímal a po roce k. p. okolo sw. Jiří zase ho propouštěl. Žeby kněz po mnohá léta byl na faře zůstal, bylo wěcí welmi wzácnou a řídkou. Protož pozorujeme, že i na faře Zdounecké rychle po sobě nowí faráři se wystřídali: nebo léta 1605 widíme zde býti farářem Mikuláše Krále, jehož w dálejších letech rychle po sobě následují co faráři Vincenc Šwibka, Tomáš Nektořík, Christofor Methud a r. 1610 nás

horliwý Jan Sarkander, „mučenik Páně", jak protokol fary Zdounecké doswědčuje. Hned po něm uwodí se kněz Martin Mitic a přidáno w jazyku naššem: „Ten zde umřel." W němž jazyku českém domácí protokol ten dále psán až do r. 1773, kde ješště se čte takto: „Roku 1773 dne 27. Martii dostal se za faráře Antonín Graff, rodič z Příbora, spolu také učiněn wiceděkan Kroměřížský a prwní děkan Zdounecký."

Ku farnosti Zdounecké přináležejí nyní osady: Cwrčowsce, Diwoké, Milowice, Něčice, Strzice, Soběsuky, Těššánky, a malá částka wesnic Troubek. Za času Sarkandrowa wššak náležely k faře té ješště tyto osady: Rosstín, Cetechowice, Honětice, Hosstice, Zborowice, Medlow, Zlámanka, Kostelánky, Oujezdko a Lhotka. Byl to tedy náramně weliký okres, w němž Jan Sarkander pastýřský úřad zastáwal, a nezbýwalo mu leč missionářským spůsobem úřad ten wykonáwati. Pročež w pondělí každého týhodne wyssel s welebnou swátostí do jedné z přifařených osad a odtud bral se do ostatních, aby i zde pokrm duchowní owečkám swým podal, což půl týhodne aneb i déle podlé potřeb duchowních trwalo. Z toho už widno, jak obtížný byl tehdáž při skrowničkém počtu kněžstwa úřad osamělého duchowního pastýře, an tolik pożadowal namahání, zapírání sebe sama, neunawné obětawosti, a w horoucím, skoro marném zápasu s četnými kacíři ustawičného wnitterného mučenictwí.

Až podnes jsou z wesnic Troubek (u

Zborowic) tři rolníci do Zdounek přifařeni, ačkoli ostatní farníci ku faře we Zborowicích náležejí. Tato zwláštnost zakřízena ku poctění bl. Jana Sarkandra; nebo když co duchowní pastýř ze Zdounek do Troubek chodíwal a we stawení, w němž posawad křesťanské cwičení se wykonáwá, přenocowáwal, toliko předkowé oněch tří rolníků wěrnými byli katolíky, ostatní wšichni osadníci wesnice té wíce méně bludařstwím nawřeli.

Že náš Jan o zrůst wšechněch farníků w pobožnosti swaté a o utwrzení wšech we wíře prawé, katolické snažně pečowal a o tyto swrchowané účely slowem i příkladem se zasazowal; toho doswědčují mnohé památky Sarkandrowské, které od oné doby až do nejnowějších časůw we Zdounkách se zachowaly. Tak n. p. až do oblahoslawení jeho chowala se na tamnější faře welmi pěkná socha wěrného služebníka Páně. W ní Jan tak wypodobněn, že na hlawě má biret, přes ramena komži, w jedné ruce kříž, we druhé knihu (ewang.) na jedné straně zámkem uzawřenou, na hořejší klíčem opatřenou. Socha ta spočíwá na slušném podstáwku. Mezi swětnicemi farskými weždy ukazowána Sarkandrowská, we které blahoslawenec tento co farář Zdounecký nejraději přebýwal. Swětnice ta jest mezi wšemi ostatními pěti jizbami nejmenší a nejstudenější, nemajíc totiž žádných kamen, a poněwadž na faře té ustawičně se zachowalo podání, že swětnička ta byla oblibeným příbytkem Sarkandrowým, tedy při obnowowání a přestawowání budowy

farské co nejwice možná jí sseřeno a we staré podobě ponecháno, odkudž se i wyswětliti dá, proč zde menssí okno než w ostatních swětnicích. W téže jizbě widěti také obraz, na němž dotčený blahoslawenec co farář wypodobněn s obličejem umrtweným, awssak láskou Boží mile zářícím, s rukama sepjatýma a na srdci s klíčem; před blahoslawencem leží kniha zawřená, a na wrchu jejím lze čísti nápis: conscientia (swědomí); po prawé straně widěti kříž.*)

We Zbounkách působil Jan Sarkander asi tři léta, a působení jeho bylo welmi požehnané, spasonosné. Nebo co bedliwý pastýř duchowní wynikajícímu odkudkoli zlému hned starostliwě a opatrně wstříc kráčel a pilný pozor dáwal, aby pohorssení jakákoli mezi katolickými jeho owečkami nepodcházela. Wždy měl na paměti chudé, wdowy a sirotky, a jak možnost stačila, udílel jim almužny. Nemocné nawsstěwowal a potěssowal, nedorozuměni mezi sousedy wzniklá pokojil a wyzdwihowal, a by sobě wespolek křiwdy odpousstěli, je příkladem Kristowým nawozowal. Hospodáře a hospodyně napomínal, aby společnou ranní, polední a wečerní modlitbou jakož i netrpením ničeho pohorssliwého na čeládce a dětech, dům swůj

*) Nynějssí wp. farář Josef Merta, který už na lokálce Zlámance o tamnějssí chrám jakož i o chrám Zbounecký zwlásstních zásluh sobě dobyl, an Zlámanské k tomu dowedl, že 500 zl. stř. na zwony dali, a Zbounecké, že za 400 zl. stř. chrám swůj nowou dlažbou opatřili, postaral se také o to, aby jizba Sarkandrowská na časy wždy we slussném se chowala stawu a tudyž swětničku tu téměř w kapličku s oltářem, na němž ostatky Swatých jsou, proměnil.

wěru církwi Boží čili chrámem učinili, zbywrácencům a marnostem bránili, na počestnost u jich pozor dáwali, ty kteří na cestu swěta škaredou se wychylují, napomínali, nenapravitelné trestali, a wůbec k tomu prohlíželi, by wšickni údowé domácnosti pobožný, cudný, sprawedliwý a střízliwý žiwot wedli.

Jelikož pak již z dáwnějších let zkázonosná síře bludů w této farnosti se ujala, bylo Janowi též o wyčištění winice Páně od tohoto škodliwého býlí pracowati. O to se blahoslawenec náš také wšemi snažnostmi swými zasazowal; a ještě síla jeho w tak náramném farském okresu ku prácem podobným nestačila, powolal ku pomoci swé z Olomouce ony ctihodné otce, kterým sám za swé wzdělání powinen byl a kteří nejstatečněji proti bludům bojowali, — Jesuity. Znamenitě otec Jan Drachowský pomáhal Janowi našemu w misii roku 1611 zde podniknuté, při které dwanáct bludařů opět pro prawdu získáno a mezi nimi i jeden starosta obecní. Počet tento není owšem znamenitý; kdo wšak uwáží nesnadnosti, kterýmž až podnes obrácení bludařůw podléhá, ocení slušně i tento skrowný zdar a pomní, je-li weliká to již zásluha, jednu bloudící duši ku prawdě obrátiti a tudiž i její spásu pojistiti, že tím wětší byl wěnec zásluh Sarkandrowých, když nadpomíněný počet bloudících ku poslušenství samospasné Církwe Boží nawrátil.

Již tento wýsledek misie Janowy mezi bloudícími byl příčinou, že ctihodný sluha Páně powolán na místo působení mnohem těžšího,

mlenic mnohem twrdšších, swízelů mnohem kruſnějſſích, totiž do Boskowic. Awšſak rozloučení jeho se Zdounkami nebylo tak ſnadné. Láſka, kteráž weſſkera ſrdce wěrných katolických farníků k němu připoutala, jen s náramným bolem a s prolewáním hojných ſlzí jej na jiné místo nowého powolání propouſſtěla. I naplnilo ſe na něm zcela, co dí žiwotopiſec jeho Šwarc, že příchod Jana Sarkandra, kamkoliw byl powolán, zawdal katolíkům příčinu ku wſſeobecnému jaſání a potěſſení, kacířům wſſak ku wzteklé zlosti a protiwosti, a že wſſudy, kamkoli zawítal, byl s otewřeným náručím přijat, když pak odcházel, že wſſe žaloſtilo a hořké ſlzy wylewalo.

§. 10. Jan Sarkander farářem w Boskowicích.

Jedeš-li z Brna na Prahu po dráze železné, býwáš nejprwé unáſſen parowozem ſſrze romantické údolí Adamowské, pak lučnatým okolím Blanſka a dále rozkoſſnou krajinou Rajecknou, i uzříš před Skalicí u Lhoty zdaleka w prawo na wyſoké hoře ohromné zříceniny druhdy nádherného hradu ſlowutných pánů z Boskowic.*)

Spuſtíš li ſe we Skalici dráhy železné a zaměříš-li kroky ku blízkým wrchum, z nichž tobě ſtarý a nowý zámek kynou, uzříš příwě-

*) Wiz wýborný ſpis: „Páni z Bozkowic a hrad Bozkow w Morawě od Aloiſia W. Šembery. W Brně 1836.“ Spiſu toho i my jsme zde poněkud použili.

tiwé město wenkowské, hájem a zahradami owěnčené s wysokou wěží radnickou a s překrásným chrámem gotickým. K wýchodu stojí nad městem starý hrad Boskow na skalnatém, z druhé strany skoro nepřístupném wrchu. Na tomto hradě sídlili pánowé z Boskowic a ze Zástřizl, kteří mocně zasáhali do osudů naší wlasti; nebo jedni z nich co wůdcowé wojenští wěhlasem a rekownosti proslulí, jako n. p. Nebrad (1243), Jindřich a Jan (1322—1361), Wilém a Bohuslaw bratři (1382—1418), Jan Wšembera (1419—1420), Dobeš a Beneš (1481—1507), Jan Černohorský (1504); jiní zase státnickou moudrostí a wýmluwností wynikali, jako hejtmané zemští Dobeš (1307), Jan (1329), Waněk (1337), Arkleb (1519) a Christof (1540); jiní co nejwyšší sudí, jako Dobeš (r. 1530), Wáclaw (r. 1551), Albrecht (1565) a Jan (1589), o blaho země Morawské duchem wr. wě wlasteneckým pečowali. Jeden z pánů Boskowských jmenem Protas (1450—1482) řídil co wýtečný biskup Církew Morawskou, jiný jako Ladislaw byl wýborný spisowatel, básník a wýtečný znatel starých jazyků, latinského a řeckého, tak že w obou wýborně psáwal. O zbožnosti rodu tohoto swědčí obzwláště to, že r. 1306 wystawěli wyhořelý klášter minoritský w Brně, nadawše jej hojně a zřídiwše w něm kryptu, do které jejich potomci až do wymření kladeni jsou a kde posud odpočíwají.

L. 1567 přešlo panstwí Boskowské prodejem na rod rytířůw ze Zástřizl, z nichžto

Wáclaw w čas odboje stawům zemských proti Ferdinandowi II. tomuto zůstal wěren a proto i hodnost komornickou obdržel i statek, swůj uchránil; Jiří pak ze Zástřizl, pán na Jaroměři w Olomoucku, co strannik jalowého krále statku swého pozbawen, a Bernard Prakssický ze Zástřizl, jenž co odpornik wiry katolické osm kanowníků Olomuckých po 22 neděl a tři dni (od 15. srpna 1619 až do 19. ledna 1620) u wězení držel, odsouzen na smrt, kterýžto trest wssak od Ferdinanda II. zmírněn w doživotný žalář a zabawení statku jeho Haňowic, jimž kapitola Olomucká obdarowána. Potomkowé Wáclawa ze Zástřizl wynikali zbožným duchem katolickým, jmenowitě Jan Bohuš, jenž co oud bratrstwa otcůw karmelitů we Widni před úmrtím wýslowně žádal, aby w oděwu karmelitském we sklípku kostela, od jeho manželky r. 1682 „ke cti sw. Dominika a arcibratrstwa nejswětějssího růžence" w Boskowicích založeného, pochowán byl. Owdowělá manželka jeho zasnoubila se r. 1688 po druhé s mladým hrabětem Františkem z Dietrichsteina, kterýmžto sňatkem hrad Boskowský i s panstwím na třetí znamenitou rodinu přessel. Pod Leopoldem z Dietrichsteina (1739—1773) starý hrad pánůw z Boskowic přičiněním dohližitele nad panstwími Antonína Bolestawského rozbořen a od Františka Xaw. z Dietrichsteina r. 1831 nade městem nowý nádherný palác wystawen. Awssak i tento slawný rod níž wymírá a po Františku Xawerů, na nejwýš do-

bročinném pánu, že tří dcer toliko jedna ještě zbýwá, totiž Marie. Statek pak Boskowský už přešel na dědice nebožky hraběnky Terezie z Mensdorfu, rozené hraběnky z Dietrichšteina.

Příležitě tuto podotknouti slušší, že zbožnost a dobročinnost hraběte Františka Xawera stala se i dědictwím jeho ušlechtilých dcer. Jmenowitě wysokorodá paní hraběnka Marie, jediná ještě zbýwající jeho potomkyně, wyznačuje se takowou štědrotou ke chrámům a chudým, že něco podobného nyní we swětě zřídka jen nalezneš. Mnoho kostelů w diecési Olomoucké, Brněnské, Pražské, Widenské, Solnohradské, Sekowské ano i chrámy w Palestině — jmenowitě w Nazaretu — dáwají swědectwí o její přewelikě štědrotě. Chrám Páně w Boskowicích, w Protiwanowě, we Žďárně, we Wísach, we Křtinách a j. byly z wětšího dílu na její náklad buď z nowa wystawěny aneb oprawenŷ.

Nejméně 200 krásných a drahých mešních ornátů wysokorodá paní ta wlastní rukou až posud zhotowila a rozličným kostelům jmenowaných diecésí darowala. Není tomu dáwno, co jeden farní kostel w biskupstwí Brněnském od ní najednou pět mešních rouch, monstranci, alby, dwa překrásné polštáře a jiné dary obdržel. I seminář pacholecký w Brně obmyšlila její štědrá ruka darem 4000 zl. stř. a neupřilišujeme, twrdíce, že každého roku několik tisíc na okrašlení chrámůw Páně wynakládá, tak že

wssim wrúcem říci smí: „Pane, miluji okrasu domu Twého!“

Též wysokorodá paní chowá mezi wzácnostmi swými jeden malý na pergaméně malowaný obrázek, předstawující Jana Sarkandra, an obnažen dopola a k sloupu přiwázán roztažením a wymknutím oudů náramně strádá. Prsa jeho jsou spálena a ze spálenin těch wyzírají žebra i žíly. Z úst pak mučeníkowých wyplýwají slowa: „Ježíš, Maria a Anna!“ — Starožitný obrazek tento pochází od Eleonory hraběnky z Lichtensteina a má na wrchu staroněmecký nápis: „Nepřekonaný hrdina a mučeník Christůw Jan Sarkander ze Skočowa farář a děkan w Holessowě.“ Dole pak stojí psáno: „Když tento (Jan) w podezření upadnuw pro pomoc císaři Ferdinandowi kozákami proti odbujcům propůjčenou a jesstě wíce pro nezlomnou mlčenliwost swou we wěcech swaté zpowědi a nejwíce ze zássti ke katolické wíře od kacířských odbojníků w Olomonci trpce mučen a pálen byl, umřel dne 17. března 1620.“

Jesstě wětssí znamenitost w rukou téže wysokorodé hraběnky Marie se nacházející jest křížek, jejž blahoslawený Sarkander při swém umučení na hrdle měl. Zhotowen ze stříbra nese na jedné straně obraz Ukřižowaného, na druhé obraz Marie tussím Častochowské. Křížek ten wisí na ssňůrce a byl celý do kůže zaobalen a tato zase do papíru zawinuta, na němž latinský napis: Reliquiae Sarkandrinae (relikwie čili ostatky Sarkandrowské). Nápis ten jest bez pochyby od ruky samého kardinála

Frantiſſka Dietrichſſteina, tehdáž biſkupa Olomouckého, wyhotowen. Do jeho rukou ſe doſtal kříž ten hned po ſmrti Sarkandrowě a zůſtal odtud we zbožné rodině Dietrichſſteinſké co drahý klenot až do naſſich čaſůw. Pozoru hodno, že Jan Sarkander, jenž za biſkupowání příſně žijícího Frantiſſka Dietrichſſteina ſmrt mučenickou podſtoupil, nyní za žiwota poſledního člena z tohoto ſlawného rodu za blahoſlawence wyhláſſen jeſt. *)

Boſkowice mají aſi ſſeſt tiſíc obywatelů, z nichž přes ſto jeſt nekatolíkůw a přes 2000 židůw. Křeſťané jſou čeſkoſlowanſkého jazyka, awſſak (s nepatrnými wýminkami) žádného ſlowanſkého wědomí nemají, aniž co tuſſí o býwalé ſláwě Boſkowic, když na ſtarožitném hradě ješſtě ſídlili pánowé plni zápalu a láſky pro náš čeſkoſlowanſký čili morawſký jazyk a pro ſláwu wlaſti naſſí Morawy. Jeſt to wlaſtně ſkwrna ſkoro wſſech naſſich wenkowſkých měſt na Morawě (wyjma Přerow, Kojetín, Holeſſow, Welkou Mezeřič nad Oſlawou a několik jiných ješſtě), že w nich panuje hnuſné opičáctwí a frankfurtáctwí, tak že měſſťané takowí ponejwíce ani německy ani čeſky neumějí a rowněž tak ſe po Němcích pitwoří, jako tito druhdy po Francouzích ſe pitwořili, až jim welenčený Görres to záwažné ſlowo řekl:

* Zpráwy tyto nám laſkawě ſděleny od p. Dr. Joſefa Chmelíčka, zámeckého hraběcího Dietrichſſteinſkého kaplana, začež jemu zde díky wzdány buďtež. Oſtatně byli jſme i my ſami tak ſſťaſtni, wýſſe wylíčenou ſſtědrotu a dobročinnoſt ſlawného rodu Dietrichſſteinſkého oſobně poznati.

„Nebuďte jako hloupé olowo, které do každé formy se přeliti dá.“ Z této příčiny také to pochodí, že dotčení měšťané morawští wšemu tomu dříwe přikládají wíru, co jim šláwo-zrontšké, k jejich zkáze pracující nowiny nabulikowáwají, než co jim českoslowanské, k jejich blahu směřující listy blahomyslně radí a nawrhují. Odtud i pochopitelno, proč města naše morawská, wyjma wýše jmenowaná a několik jiných, sama proti sobě na sněm zemský wolila, to jest, že nepřátely swé čili protiwníky česko-morawského lidu, za swé zástupce si obrala, kteří na sněmu o ztrácení národních práw našeho slowanského lidu a o upewnění nadwlády německého žiwlu wšemožně pracowali a wždy pracowati budou.

Že to wše i časný blahobyt wenkowských měst našich podrýwá a je ponenáhlu na mizinu přiwádí, to snadno chápe každý člowěk zdrawého rozumu, nikolik ale dotčení měšťané, kterýmž ku wětší libosti jest lapati stín a sháněti se po wětru (po známosti několika slow německých) nežli po skutečném pokladu wědomosti potřebných a užitečných, kterých jim w jazyku našem přirozeném mateřském co nejkratší cestou nejsnadněji nabyti možno. A co máme říci o dosahu takowého zbožňowání cizí národnosti w ohledu náboženském? Nespatřuje-li se na oko, že práwě ti poněmčilci w našich wenkowských městech nejméně se drželi Církwe swaté a že toliko lid ještě neponěmčený se k ní rozhodně hlásí a w jejích pobožnostech, zwláště w kázaní se milerád kochá a w něm i w ji-

nich poswátných obřadech swé potěssení nalézá? Na jiné míře owssem postaweny jsou wěci w ruze německých obcích wenkowských, kde pro pouhou německou řeč nikomu zpupným býti nenapadá a každý jen tím býti chce w národním ohledu, čím ho Pán Bůh udělal. Doložiti jesstě zde musíme, že wýsse líčená nasse města morawská brzo we wzdělání a umění daleko předstižena budou od wesničanů slowanských, kteří walně k Dědictwím sw. Cyrilla a Methoděje w Brně a swatého Jana Nep. w Praze přistupují. Knihy z obou Dědictwí obdržené jakož i českoslowanské listy občanské i hospodářské pilně čítají a tak ku swětlu ustawičně rostoucímu se prodírají, o kterém poloponěmčení měsstáci nassi ani tussení nemají.

Než pomíjejíce tyto smutné zpomínky, které nesmírným bolem srdce každého upřímného národomila rozrýwají, wraťme se ku pozorowání ostatních znamenitostí města Boskowic. Farní chrám sw. Jakuba, welkolepá to stawba, na západním konci měststého náměstí stojící, byl w nowějssím čase welikou sstědrotou † hraběte Frant. Xaw. Dietrichssteina*) a jeho wysokorodých dědiců, zwlásstě usslechtilé dcery jeho Marie, přestawen a w onu krásnou twářnost přeměněn, we které jej nyní spatřujeme.

*) Zbožný pán tento sám 24,000 zl. stř. na onu proměnu chrámowou obětowal a we swém záwětu welkolepé učinil nadání (125,000 zl. stř.) ku podpoře nesstastných, ku rozkwětu náboženstwí a mrawnosti, řemesel a umění mezi swými býwalými poddanými. Z důchodů této jistiny také w určitých lhůtách 500 zl. stř. na zakoupení českomorawských modlitebných knížek pro chudé wyplýwá.

Na hřbitowě ſtojí filialní koſtel „Wſſech Swatých" r. 1567 wyſtawěný a dwěma zwonama opatřený, z nichžto jeden r. 1567 w Mezeříčí lit byl, jímž tedy i naſſemu blahoſlawenci Janowi Sarkandrowi na ſlužby Boží zwoníwáno. W nejnowějſſím čaſe wyſokorodá hraběnka Marie z Dietrichſſteina chrám ten překráſně obnowila a wſſí potřebnou ozdobou opatřila, tak že oko pozorowatele s útěchou na něm utkwíwá. Hlawní obraz „Wſſech Swatých" malowán na prkně od malíře Boſkowſkého. Naproti tomu koſtelíku ſtál druhdy dům Bratrſký, w němž duchowníci ſekty této přebýwali, užitky berouce z jednoho pole k domu tomu náležitého, kteréž ale ſtatkář r. 1628 po wypuzení Bratrůw ſi přiſwojil.

Už z tohoto podotknutí jde na jewo, že w Boſkowicích druhdy i koukol ſektářſtwí hojně podroſtal. Někteří z pánůw Boſkowſkých, jako učený Ladiſlaw (1480—1520), paní Marta z Boſkowic (1507), a jeſſtě wíce od r. 1567 někteří rytíři ze Záſtřizl co pánowé Boſkowic ukázali ſe býti přízniwci zláſſtě učení Bratrſkého; pročež od téhož léta (1567) až do léta 1613 widíme zde ſamé Bratrſké duchowníky. Teprwa Wáclaw mladſſí Morkowſký, ſwobodný pán ze Záſtřizl, oſwědčil ſe býti horliwým katolíkem a tudyž roku 1613 powolal do Boſkowic ſlowutného jeſuitu Drachowſkého, aby pokleſlé zde wědomí katolické opět oživil a pobloudilé k náwratu do lůna Církwe naklonil. I podařilo ſe bohonadſſenému knězi několik nekatolíků, mezi nimi i dwě ſeſtry ſa-

mého statkáře, pro Církew katolickou opět zí-
skati. W témže roce powolán do Boskowic co
farář slawný kněz Jan Sarkander. Kol-
lator (zadawatel fary) pan Wáclaw ze Zá-
střizl jemu wssi možnou podporou se byl pro-
půjčowal, přece postawení Janowo bylo nad
míru nesnadné. Předchůdci Wáclawowi, pá-
nowé ze Zástřizl, byli horliwí obhájci a pod-
porowatelé Bratrůw, wzdělali jim zbor a ob-
darowali jej hojnými nadáními. Tím náuka
Bratrská zde walně se rozssířila a w přemno-
hých srdcích hluboké pustila kořeny. Podotknuto
už často, že mezi wssemi sektami byla sekta
Bratrská nejwíce twrdočelná, zawilá a zarytá;
pročež i wýtečný biskup Stanislaw Pawlowský
raději luterany nežli Bratry (Pikarty) strpěl.
Z toho snadno posouditi, jak těžká úloha bla-
hoslawenému sluhowi Páně k rozkřessení zde
wytknuta. Jelikož farnost byla rozsáhlá, nepo-
stačowaly k tomu síly kněze jediného; i při-
nucen byl Jan ku pomoci swé z Olomouce
powolati nejstatečnějssí zápasníky církewní,
ctihodné otce jesuity: Drachowského, Ha-
wla Zaidelhubera, Alberta Chanow-
ského, s nímž se wystřídal Matěj Klimeš
(Climasius). Jejich pomocí podařilo se Ja-
nowi přes 50 messťanů opět ku poslussenstwí
Církwe katolické nawrátiti, jakož i farní ko-
stel nákladem statkářowým wyčistiti a nowým
hlawním oltářem za 2000 zl. opatřiti. Sou-
časně i nekatolický učitel propusstěn a na jeho
místo katolický dosazen. Tak fara po dlouhý
čas již znekatoličená opět Církwi katolické na-

wrácena a ſtrom Boží zde téměř uwadlý zaſe utěſſeně ſe zelenati a kráſnými kwěty ſe ozdobowati počal. Tím wíce wſſak zuřilo peklo a rozpálila ſe jedowatá záſſť zahanbeného bludařſtwa proti ctihodnému ſluhowi Páně; už w Boſkowicích byl žiwot jeho mnohými a hroznými nebezpečími ſewřen, už zde wyblkowaly plameny oné horoucí záſſti kacířſké, která ſobě oddechu nedala, dokud horliwého zaſtawatele prawdy katolické na ſſřipec neuwedla. Nebylo ale Janowi popřáno, dlouho w Boſkowicích winici Páně obděláwati, neboť už r. 1616 byl od kardinála Dietrichſſteina powolán na místo ještě nebezpečnějſſí, na místo mnohem krutějſſích bojů, totiž do Holeſſowa.

§. 11. Jan Sarkander učiněn farářem w Holeſſowě.

W utěſſené rowině na bohaté Hané rozproſtírá ſe welmi úhledné měſto Holeſſow s welikým náměſtím. K wýchodu táhne ſe welebné Swatohoſtýnſké pohoří, které už zdaleka widíš a které čím wíce k Holeſſowu ſe blížíš, tím lìbezněji tebe k ſobě pozýwá. Rusawa, na jejížto prawém břehu měſto dotčené ſtojí, na jaře a při náhlých přiwalech náramně ſe rozwodňuje. Jeſt zde ſídlo okreſního úřadu a počítá ſe tu přes 4400 obywatelů, z nichž aſi 1000 jeſt židů a 20 nekatolíků. Jazyk zde panující jeſt náš čeſkoſlowanſký, jímž blahoſlawený Sarkander mluwil, a nalézá ſe zde mnoho

národowilů, keč naši s obzwláštní oblibou pěstujících. Mezi znamenitostmi města wyniká welký, w italském slohu stawěný zámek s krásnou zahradou, pak dwojí chrám, jeden hlawní na náměstí stojící se jmenem: „Nanebewzetí Panny Marie", druhý u zámku s názwem „sw. Anny", při němž od r. 1746 až 1783 klášter Trinitářůw býwal.

Zdejší fara už na začátku čtrnáctého století w listinách se připomíná. Od r. 1430 poušštěl zde husitismus kořeny w obywatelstwu a ponenáhlu utwořila se w Holešowě obec Bratrská čili Pikartská, která zwláštní Bratrský dům a na místě nynějšího chrámu sw. Anny swůj zbor a wedle něho i školu měla, an zatím farní chrám w držení katolíkůw zůstáwal a l. 1480 od swěticího biskupa Olomouckého Wiléma ke cti nanebewzetí Panny Marie wyswěcen byl. Jelikož tehdejší pánowé Holešowa z rodu Šternberského Jednotě Bratrské přáli a sami k ní weřejně se přiznáwali, dosáhla obec Bratrůw těch w Holešowě welikého blahobytu a takowé znamenitosti, že zde w rocích 1573, 1577, 1609 a 1616 synody (náboženské porady) sektářů těchto držány byly. Z duchowníků Bratrských zde sídlíwších známi jsou: Matěj Orel (1558), Matěj Rybař (1570), Petr Bendin (1573), Martin Holec (1575), Mikuláš Dobromír (1584), Martin Boleslawský (1595) a j. Léta 1613 sídlil zde bratrský kazatel Matouš Kapsander, který titul děkana Holešowského si dáwal a sám we farním domě (20. pros. 1613) se oběsil. Po něm

řídil obec Bratrſkou Jan Wita, kterýž wſſak toliko do úmrtí Anny Alžběty, choti pana Ladiſlawa Popela z Lobkowic, horliwé ochrankyně Bratrům, ſe zde udržel.

Práwě jmenowaný pán byl by co horliwý katolík už r. 1604, když panſtwí Holeſſowſké koupil, o ſeſílení katolíkům ſe zaſadil, kdyby jeho nekatolická manželka nebyla mu w tom překážela. Od léta 1604 bráwali katolíci, jichžto zde jen hrſtka byla, účaſt we ſlužbách Božích toliko w zámecké kaple, a teprwa roku 1614 obmýſſlel Popel z Lobkowic farní koſtel s farſkým ſtawením odewzdati katolickému kněži; náſſedujícího pak léta byl podlé tužby pána toho koſtel farní od ſwětícího Olomuckého biſkupa Jana Ciwolla ſlawně wyſwěcen a hned w něm započata ſw. mše pro nawrácení Holeſſowſkých k wíře katolické. Dílo to poſwátné konali ctihodní otcowé jeſuitſſtí z Olomouce: Albert Chanowſký, Chriſtofor Stefet a Drachowſký, k nimž r. 1616 ſe připojil blahoſlawený Jan Sarkander, kterýž dne 6. máje do Holeſſowa přiſſed dewět dní později od děkana Kroměřížſkého ſlawně w úřad farní uweden byl, jſa práwě 40 let ſtár.

Nápadno zajiſté, že blahoſlawenec náš nejwíce powoláwán na míſta, kde ſtará wíra katolická byla téměř zanikla a ſtrom její pozнowu ſe muſel zaſſtípiti a zrůſt jeho neunawnou péčí obſtaráwati. Práwě z toho, že Jan ku takowým přeneſnadným prácem powoláwán, wyſwítá ſiledně jeho wýtečnoſt a zaſloužiloſt. Maje wſždy před očima obraz dobrého paſtýře,

jenž žiwot swůj dáwá za owce swé, neffetřil se Jan žádných obtíží, žádných oběti, aby čest a sláwu Boží rozffířil a nesmrtelné duffe ku spasení přiwedl. Jako swíce na oltáři se ztrawuje ke cti a chwále Boží, tak ztrawowal ctihodný sluha Páně sily swé w těžkém powolání. Na swícen ode Pána postawen swítil swému stádci wffemi spanilými cnostmi křesťanskými a stal se mu wzorem následowání hodným. W zápasu s bludstwem nedáwaje sobě oddechu a přeswětlými důwody prawdy wywraceje bludy, stal se železným kladiwem kacířstwí rozdrcujícím. Wydaw naposledy i žiwot swůj pro prawdu do rukou protiwníkůw Církwe, proměněn jest dokonale w obraz dobrého pastýře nebeského a učiněn skwělou hwězdou Morawy i welikou ozdobou weffkeré Církwe Boží.

Obrácení bludařůw býwá wždy přenesnadnou prací, a tato práce jest tím pernější a newděčnější, čím kacířstwo takowé jest zarytější a nepotočitější. Takowými práwě byli bludaři Holeffowffti, nebo náleželi skoro weskrze sektě Bratrské, o jejíž twrdočelnosti už několikráte zpomenuto. Protož není diwno, že Jan Sarkander spolu s Jesuity až do konce r. 1617 počet katolíků w Holeffowě nerozffířil přes 250 duffí, ačkoli k tomuto účelu skoro obrowské píle a práce wynaloženo. Už rok před tím byl zbor Bratrům odňat, w kostel katolický proměněn a od kardinala Františka z Dietrichffteinu ke cti sw. Anny zaswěcen. Do Bratrského domu, z něhož sektáři tito od pana Ladislawa z Lobkowic wypuzeni byli, wtáhli jesuité a

bydleli w něm co we swé kůlesti. Že od toho času nekatolíci tím wíce na Jana Sarkandra a jeho pomocníky jesuitské zanewřeli, snadno čtenář soudný se domyslí. Nahromaděno zde nowého a sice příliš hojného paliwa ke hroznému wýbuchu ohniwé zášti kacířské proti wěrnému sluhowi Páně.

Co wýborný znatel srdcí lidských wěděl wsse to dobře Jan náš, ale nedal se tím nikterak od wěrného a udatného plnění swých powinností pastýřských odhroziti. Chtěje úplně weliké úloze swé co pastýř duchowní dostáti, snažil se nejprwé počet dussí we swé farnosti, jejich mrawy a obyčeje, a wůbec wesskeré jejich chowání dokonale poznati. Wědomosti takto nabyté pilně zaznamenáwal we zwlásstní knize farní od něho založené a podlé nich řídil se i napotom we swém poswátném úřadu; co učitel náuky Božské prohlídal obzwlásstě k tomu, aby lid péči jeho swěřený žiwým slowem a příkladem swým we staré wíře katolické utwrdil; co lékař duchowní snažil se swětlými důwody raka bludůw, kdekoliw tento w srdci se rozjídal, wyléčiti; co bdělý pastýř hledal ustawičně we mnohých prácech a uprostřed welikých nesnází ztracené owečky, aby je k wěrnému stádci Christowu připojil; napomínal a káral, kdekoliw wýstupky a hříchůw ohawnosti pozorowal; přispíwal milerád dobrou radou swou, kdykoli za ni od někoho požádán byl; přisluhowal ochotně a pobožně wssem bez rozdílu stawu swatými swátostmi; obcowal se spolukněžími co swými bratry, byl nad míru úslužný a zdwořilý ke

každému; ke swým představeným pak uctiwý a pro Boha poslušný. Přinášíwaje Bohu drahocennou oběť nowého zákona, jewil w obličeji onu wroucnou zbožnost, která celou duši jeho prostoupala, takže i twář jeho wyšším leskem nebeským této zbožnosti zářila. S největší ochotou spěchal k nemocným jak we městě, tak w osadách wzdálených, aby jim donesl útěchu a posilu nebes we swátosti oltářní a od plnění této powinnosti nedal se žádnou času nepohodou, ani sněhem, ani deštěm, ani bouří, ani nakažliwostí nemocí ani jakoukoli obtíží cesty neb powětrnosti zdržeti.

Jelikož wěděl, že laskawé slowo jest tyj nejsilnější a že pěkné slowo i železná wrata otwírá: zachowáwal we swém boji proti bludstwou wždy onu míru, jakouž zdrawý rozum každému moudrému káže, nedrastil a nerozhořčowal bloudící trpkými wýčitkami neb uráživými přezdíwkami, nýbrž hleděl je lahodnou wlídností, laskawými slowy a prokazowáním wšelikých dobrodiní okrotiti a ku přijetí swaté prawdy Boží náchylnými učiniti. Pamatowalť na staré přísloví: Wlídnou řečí wíce získáš nežli sečí. Není dobře oheň (hněwu) ohněm hasiti. A poněwadž uwažowal, že jednou ranou dub nepadne, neochabowal na duchu wida, že dílo obrácení bloudících walně nenapředuje; nýbrž železnou pílí setrwáwal w práci na oko marné a jalowé i rozsíwal ustawičně símě prawdy nebeské, byť také na mnoze jen na skálu bylo padlo. Wšak wěděl, že častá krů-

pěj i kámen prorazí a že uſtawičná práce konečně wſſecko přemůže.

A poněwadž opatrnoſti nikdy nezbýwá a kdo ſe ſtřeže, zřídka ſe ožže: tedy Jan náš i oſtražitoſti pilen byl a cokoliw činil, s welikou činil rozwahou. Jſa wlídným a zdwořilým jak ke swým ſwěřencům tak k cizím, jewil též we twáři i w jednání jakouſi wážnoſt a mátornoſt, tak že kdokoli s ním obcowal, powahowal ſe newěda, wíce-li láſky čili úcty ctihodnému ſluhowi Páně prokázati dlužno.

Říkáwá ſe: Čím pokornějſſí, tím jſi libeznějſſí. Pokora miloſti, pýcha docházi žaloſti. Pokora ſſperk panenſký. J touto perlou — perlou pokory a ſkromnoſti mile ozdoben byl náš Jan. Awſſak pokora jeho daleka byla wſſí plaziwoſti a podloſti. Wůbec držel ſe ſluha Páně prawého ſtředku, nic nepřeháněje, newychylujíc ſe ku předu, nezůſtáwaje též pozadu. Protož i ſtřídmoſti pilen jſa w oſſkliwoſti měl wſſeliké popíjení a rozbujňowání těla přiliſſným hodowáním a kwaſſením.

Lid náš říkáwá: Dobrý kněz wždy ſe učí. Kněz bez nauky, ſprávce bez zdrawého rozumu, ſáček bez peněz — ſtejné to ceny. Toho pamětliw náš Jan wždy milowal knihy, wždy ſe učil, aby tím nowých wědomoſti nabyl a lid ſobě ſwěřený wezdy nowými poklady duchowními obohacowati mohl. Čtení a ſtudowání to wyſtřídáwal modlitbou, roſu nebeſké miloſti a požehnání ſwým prácem na Bohu wyproſſujíc. Za tou příčinou nejednou přihodilo ſe, že když někdo z kněžů jej hledal, buď

ho s otewřenou knihou w ruce nalezaul aneb spatřil, an kleči a k nebi zraků swých wpírá.

Taléž roztomilá skromnost a cudnost, která se jewila w jeho twáři, w jeho rozmlouwáni a wessterém obcowáni, zračila se i w jeho oblekn, na němž ani marniwosti hloupodrzé ani sspinawé nedbalosti nebylo pozorowati. Wětssim dílem ba skoro wýlučně chodiwal Jan náš w taláře, wezdy tonsuru na hlawě nosil a bradu, která sama o sobě nečiní mudrce, ani nezanedbáwal ani marně nepěstowal.

Tak celý zewnějssek jeho jewil wniternou pořádnost dusse a na wlídné jeho twáři zářně obrážela se ona klidnost a čistota, která wesske-rou dussi jeho pronikala, okrasslowala a obla-žowala. Tak soustředowaly se w jeho srdci wssecky spanilé cnosti, které ozdobují dobrého pastýře duchowního. Wsse to stwrzowali hojně po jeho smrti zpowědnici, jimž dáwal nazírati do nejhlubssího nitra swého. I nemohli dosti wynachwáliti jeho čistotu w citech a žádostech, jeho cudnost we slowích, jeho neúhonnost w ob-cowáni, jeho otuženost a wytrwalost w zapi-ráni sebe samého, jeho wysokou mrawni doko-nalost, ku které jeho welká dusse neunawnou pili se byla wyssinula.

Co pečliwý a opatrný pastýř duchowni uchopil se Jan náš w Holessowě k otuženi katolického wědomi také wýborného prostředku, jehož wezdy w Církwi s prospěchem užíwáno: zarazil totiž w Holessowě bratrstwo Mariánské, jemuž bez pochyby od kardinala biskupa tytéž wýhody přiřknuty jako Hulinskému

(§. 3.) a jiným. Toto bratrstwo bylo prý založeno w děkanské kaple, nacházewssí se w prawo při wstupu do farské zahrady. Co duchowní pastýř byl Jan téhož bratrstwa také ředitelem a wůdcem. I po jeho smrti udrželo se bratrstwo to a mělo znamenité kapitály, posléz w památkách pozůstáwající. Když pak w době Josefinské bratrstwo dotčené podobně jiným wyzdwiženo bylo, připadly tyto kapitály jiným dobročinným ústawům, a sice do Olomonce. Nápadno, že práwě při wyhlassowání Jana Sarkandra za blahoslaweného jistiny ty zlosowány a tudíž úroky jejich ku předesslé wýssi uwedeny jsou.

§. 12. Jan Sarkander háji práwa církewního.

Ctihodný Jan přissed na faru Holessowskou nenalezl žádné farní knihy, w nížto by wsse zaznamenáno bylo, čeho pastýři duchownímu při nastoupení úřadu jeho wěděti potřebno, totiž počet a náboženstwí dussí, držebnosti a staw chrámu, fary a sskoly, důchody a břemena, práwa a záwazky, almužny, zwyky a j. Pohromami předchozích časůw a zlobou lidskou wssechny takowé seznamy zničeny a sluha Páně přinucen nowou knihu farskou založiti, we které wsse potřebné wýsse podotčené zpráwy podlé pracně nabytých wědomosti jemu zaznamenáwati bylo.

Jelikož wssak při tom také o práwech a

důchodech farářowých se jednalo, bylo nabytí bezpečných zpráw welmi nesnadno. W archiwu městském jen málo pomůcek k tomuto účelu se nalézalo; w listowně samého pána statku marně též po takowých zpráwách pátráno; z úst pak samého lidu a wzdálenějssích statkářů, jenž k odwádění dáwek powinni byli, bylo zhola nemožno něčeho jistého se dowěděti. Bylť pak Jan co farář Holessowský we swé wýžiwě hlawně na desátek odkázán a podlé přísahy swatou Církwí ustanowené, kterouž každý kněz při nastoupení farního úřadu skládá, powinen byl práwa tohoto hájiti. Nepomyssleno tenkráte jesstě na to, pole z desátku wybawiti a knězi peněžité důchody wykázati.

Zaslechl pak Jan náš při pátrání po swých práwech, že také poddaní nekatolického pana Wáclawa Bitowského z Bitowa, pána na Bystřici pod swatým Hostýnem, jmenowitě poddaní z Dobrotic a Jankowic (wesnic) powinni jsou, jemu desátek z plodů polních odwáděti, že wssak týž pán jim odwádění desátku toho nejenom zapowěděl, nýbrž i zakázal, Janowi jakékoli zpráwy a wyswětliwky o této powinnosti podati.

Neúhonný služebník Boží obrátil se ku pánu dotčenému se skromnou a welmi zdwořilou prosbou, žádaje, by mu dáno bylo, což jeho jest; prosbu tuto Jan několikráte opakowal, wezdy slussné zdwořilosti a mírnosti ssetře; awssak Bitowský, zahořelý to nepřítel katolické Církwe a tudíž i služebníků jejích, prosbu tu hrdě a opowrženliwě odmrsstil. Nezbýwalo

tedy Janowi leč proti pánu tomu na tehdejšímu hejtmana Morawy a spolu jeho kollatora Popela z Lobkowice, wznésti stížnost, což také od Sarkandra učiněno listem českomorawským, jehož wěrný opis až posawad w domácím protokolu fary Holessowské se nalézá a takto zní:

„Wassi Milosti! Wysoce urozený pane, pane můj milostiwý! Wassi Milosti od wssemohoucího Pána Boha zdrawí nejwýbornějssího a hojného Božského požehnání upřímně winssuji. Při počátku letossní žně porozuměw, že urozený a statečný rytíř pan Wáclaw Bitowský z Bitowa atd. sausedům Dobrotským a Jenikowským poddaným swým, aby mi obyčejných desátkůw nedáwali, zápowěd učinil: psal jsem jemu několikrát, aby k slawnému pořádku této země prohlídal a mne přináležejícími desátky spokojil. Ačkoliw pak naschwálné posly na swůj groš mnohokrát jsem jednal a pro místnou odpowěd k němu poslal, wssak je jednak doma není, jednak že pro rozličné příčiny úmysl má týž desátek mně nyní poraučet wydáwati, jednak také že k odpowědi chwíle nemá a zwlásstě k wyhledáwání některých listů potřebných k té wěci, (se wymlauwal). Z toho pocházelo až posawad, že ani místné odpowědi ani týchž desátků míti jsem nemohl. I poněwadž týž Wáclaw Bitowský k dáwným outratám a sskodám takowým spůsobem mne netoliko přiwozuje a dotčené desátky swým poddaným zapowídá a mně zadržowati smí, kteréž od starodáwna k faře Holessowské wždycky sprawedliwě přináležely, aniž co na přátelská psaní dbáti

chce: protož k Wassi Milosti pro průchod sprawedlnosti jakožto ku panu kollatorowi swému poníženě se utíkám, a poněwadž z dotčených Dobrotic a Jankowic Holessowským farářům jmenowaný desátek předessle se dáwal: Wassi Milost služebně žádám, račte wedle sprawedlnosti spůsobiti, aby se také týž desátek na potomní časy jesstě dáwal. Nepochybuji, že to pro zachowání sprawedliwých důchodů zdejssí fary tak učiniti ráčíte. Pán Bůh wssemohoucí rač toho Wassí Milosti hojná odplata býti, jehožto já Božské ochraně poníženě Wassi Milost na swých modlitbách poručena činím.[4]

Jan Sarkander,
farář Holessowský.

Stížnost tato zadána r. 1616 a jak farský protokol doswědčuje, wztahowala se také na desátek z wesnice Chomíže a z několika mlýnů k wesnicím už wýsse jmenowaným náležitých. Wýsledek stížnosti dotčené byl, že pan Popel z Lobkowic písemně a zwlásstními posly Wáclawa Bitowského k tomu přiměl, aby netoliko dáwky z Chomíže a z mlýnů řečených zadržané Sarkandrowi odwesti naporučil, nýbrž i za desátky z Dobrotic a Jenikowic pro rok 1616 jistou sumu peněz co wýkupné položil. Prawíme: jistou sumu peněz, neboť wymlouwal se Bitowský, že už není možná samé úrody polní odwesti a spolu chytře žádal, aby mu Jan sám wýkaz náležitě odůwodněných požadawků poslal. Wěděltě dobře, že Jan takowého wýkazu po ruce nemá. W této nesnázi wzal sluha Páně útočisstě ku seznamu

z roku 1613, jejž pohotowě měl, který wšak nikterak newykazowal úplně sprawedliwé požadawky fary Holešowské, nýbrž toliko obsahowal dáwky od poddaných roku 1613 odwedené a od nekatolíka zaznamenané. Wýkaz takowý Bitowský milerád přijal a za wšechen powinný desátek poslal toliko 50 zlatých. Stala se také dne 26. ledna 1617 w domě pana Ulersdorfa úmluwa mezi panem Bitowským a farářem Sarkandrem, dle níž často jmenowaný pán na Byštici se zawazowal, že už nikdy faráři Holešowskému desátku řečeného neodejme ani nezadrží. Při této úmluwě byli přítomni Martin Král, farář w Mysločowicích, a oba bratři Wilém a Joachym Ulersdorf, pánowé z Němčího. Tak wyprawuje domácí protokol fary Holešowské, načež hned uwádí jmena powinných k zaprawowání powinnosti desátkowé z Dobrotic a Jeníkowic.

Po těchto dwou obcích následuje wypsání powinných z Přílep, wesnice u Holešowa se zámkem, a wyprawuje se, že také pan Jiří Mengesreiter z Truklowa w měsíci srpnu léta 1616 faráři Holešowskému desátek Přílepský zadržel a na wždy odníti usilowal. Jan Sarkander chtěje dostáti swé powinnosti, kterou byl přísahou při nastoupení fary složenou na se wzal, počal opětnými zdwořilými dopisy práwa swého u pána dotčeného se domáhati. Když pak tento wšelijakými wýmluwami a tůčkami z powinnosti swé se wytahowal, podal Jan Sarkander panu Popelowi z Lobkowic následující stížnost w českomorawském jazyku:

„Waſſi Miloſti! Wyſoce urozený pane, pane ke mně laſkawě příznivý atd. Urozený a ſtatečný rytíř pan Wolf (Wolfgang) Jiřík Mengesreiter z Truklowa zapowěděl jeſt mi předeſſle deſátek Přilepſký u ſwých poddaných. Když jſem ſe o to ponejprw dopiſowal, odepſal jeſt mi, abych ſhowění měl do ſſťaſtného Waſſi Miloſti z Prahy nawrácení a do dalſſiho s Waſſi Miloſti rozmluwení a wyzwěděni, zdaliby týž deſátek Přilepſký faráři Holeſſowſkému ſprawedliwě náležeti měl. Já pak ſrozuměw, že ſe již to ſtalo a že před Waſſi Miloſti proti tomu nebyl, aby neměl poručiti mně takowého deſátku dáwati: poſlal jſem k němu deſátého dne tohoto měſice, žádaje ho ſkrze pſaní, aby mne w tom ſpokojil, on pak opět wčerejſſiho dne na to odepſal, že toho učiniti nemíní, pokud ſe na to bedliwě nedoptá, zdali mi to ſprawedliwě náleži. J poněwadž týž pan Mengesreiter s Waſſi Miloſti již rozmlouwal o to, a před Waſſi Miloſti (jakž o tom zpráwu mám) doſtatečně ſlíbil, že mi takowý deſátek wydati nařiditi chce a teď opět čas daremně protahuje a to ač wždycky od paměti lidſké faře Holeſſowſké náleži, proti wſſi ſprawedlnoſti ſwým zapowídá a mně zadržowati ſmí: protož ſe k Waſſi Miloſti jakožto k panu kollatorowi ſwému miloſtiwému poníženě utikám, a Waſſi Miloſt poníženě žádám, že takowého ublíženi na zdejſſi faru dopouſſtěti neráčite. Já ſe toho Waſſi Miloſti ſwými nehodnými modlitbami wſſelijak odſloužiti připowídám.“[4]

Tuto stížnost připojenou ku swému psaní poslal pan Popel z Lobkowic rytíři Mengesreiterowi a přiměl ho k tomu, že desátek fare Holeššowské náležitý swým poddaným odwesti přislíbil, jak wyswitá z českého listu téhož rytíře k Janowi Sarkandrowi, jemuž takto píše:

„Etihodnému kněži Janowi Sarkandrowi faráři Holeššowskému, pánu a příteli mému zwlášstě milému. Pozdrawení přátelské s winššowáním od Pána Boha zdrawí i jiného wšeho dobrého Wám, ctihodný kněže, pane příteli můj zwlášstě milý, wzkazuji. Psaní, kteréž Jeho Milost pan hejtman činiti ráčí, spolu se supplikací Wašší mně odeslané jsem přijal a z přečtení jak jednoho tak i druhého, nač se wztahuje, wyrozuměl. I ačkoliw na to w příčině toho desátku se dostatečně newyptal a jestli Wám sprawedliwě náleží se nedowěděl, ušetřujíce sobě Jeho Milosti pana hejtmana a dobrého sousedstwí, kteréž mezi mnou a Jeho Milostí pánem jest, na žádost Jeho Milosti pana hejtmana tak učiniti a takowý desátek jakby toliko poddaní moji při dospěchu (w stawu) byli, Wám odeslati nařídím. S tím Pán Bůh s Wámi.

Datum z Přílep 22. dne Septembris 1616. Wolf Mengesreiter z Truklowa a na Přílepích J. M. c. Římského wáleční radda a nejwyšší kolonell.“

Po wyjmenowání zawázaných k odwádění desátku ze Wšetul, wesnice k Holeššowu přifařené, popisuje domácí protokol téže fary osadníky wsi Martinic a jejich desátkowé zá-

wazky a prawí, že jakýš úředník na Březolupích pan Burian Tluk z Těssinowic, jenž we wsi dotčené měl polnosti po panu Petru Kopřičowi záwazkem desátkowým obtemeněné, rowněž tak jako Witowský a Mengesreiter Janowi Sarlandrowi desátek dlužný odwáděti se zpíral; pročež tento chtěje práw swých uhájiti, opět následující žádost w českomorawském jazyku na hejtmana Morawy, pána z Lobkowic wznesl: „Wassnosti wysoce urozený pane, pane ke mně laskawě nachýlený atd. Oznamuji Wassnosti, že urozený pan Burian Tluk z Těssinowic maje swé obydlí na swobodném dwoře we wsi Martinicích, ku kterémužto dworu připojeny jsou rolí, z kterých se farářům Holessowským desátá kopa od starodáwna každoročně wytýkala a zaprawowala, mně letos takowého desátku ani wytýkati ani zaprawowati nedal, ale bez toho swoza sobě wssecko obilí do stodoly, to jest mi na mou žádost odpowěděl, že na mé psaní žádné místné odpowědi, poněwadž se jeho samého nedotýče, na ten čas dáti nemůže, než jak domů přijede, že mně odpowěděti neobmesská. Poněwadž pak týž pan Burian Tluk welice tuto pobloudil, že proti dobrému pořádku swé obilí z takowých desátečných rolí bez wytýkání desátku domů odwezl a mimo to ještě až dosawad na mou přátelskou žádost téhož desátku mi nedal, ale zůstáwaje sám jinde we službě za oukředníka snadby mne tak toliko . . . odbýwati a wíce mi sskoditi chtěl, protož Wassnosti, jakožto milostiwého kollatora a opatrownika zdejssí fary služebně žá-

dám, že w takowé sprawedliwé wěci příčina býti ráčite, aby ani faře ani mně takowá sskoda se nečinila, než jak předesslé z dotčených rolí desátek se jiným farářům wždycky wytýkal a dáwal, aby i mně odwozowán byl. Jsem Wassnosti tej důwěrné naděje, že tak pro průchod sprawedlnosti učiniti ráčite. A zatím Wassnosti já dobře a sstastně míti se winssuji.“

Pan Popel z Lobkowic poslal stížnost tuto spolu s listem swým panu Tlukowi a přiměl ho k tomu, že zadržaný desátek Janowi odwáděti slibil, jak z násleđujícího psaní jeho ku Sarkandrowi zřejmo:

„Ctihodný kněže Jene Sarkandře winssuji Wám od Pána Boha dobrý a sstastný den. Jest mi to k Wám s nemalým podiwením, že jste směli Jeho Milosti panu hejtmanu takowou suppllkacii (newyčkajíc ode mne odpowědi) dodati; neb mou žádnou nedbanliwostí nepřicházelo, že jsem Wám na psaní Wasse odpowědi nedal, než pro jiné zaměstknání a práce. Co se pak toho desátku, který k faře Holessowské náleží, dotýče, Wám oznamuji, co jest na kterých těch kusích rolí, které jsou k faře Holessowské připojeny, jest každá kopa sečtena a na rejstřík uwedena. Cožkoliw toho přijde, kdyžkoliw pro to posslete, ze stodoly swé wydati chci; neb tím nesesslo, že jsem Wám o wytýkání, když se wožiti mělo, nic newzkázal, než tím, že jsem sám doma nebýwal. Žádám, že to proti mysli Wassi, že se to tak stalo, nebude, a mně toho k žádné wssetečnosti přičítati nebudete, neb jsem jakžiw tím nebyl,

abych měl s tým w nějaké hamary wcházeti, nebo také nebožčík kněz Matouš tím spůsobem a takowým omylem ze škodoly bral. Pro spráwu jsem Wás odpowědi tejna učiniti nechtěl. S tím milost Boží rač s námi býti. Datum w Martinicích 24. dne Septembris L. 1616. Burian Tluk.[4]

Tím wšak desátkowé spory nebyly ještě ukončeny. Hned následujícího roku (1617) žádal pan Bitowský w čas zní na Janu wýkazu desátkem powinných, a ctihodný kněz we swé holubičí prostotě neznaje lesti a úskoku zaslal mu wýkaz z roku předešlého s přidaným poznamenáním toho, čeho se byl zatím z bezpečných pramenů wíce dowěděl. Ale Bitowský obdržew zaslaný wýkaz docela mlčel. Po několika dnech počali někteří z poddaných jeho desátek na faru Holešowskou odwážeti, a jedni sice přiwezli jej úplně podlé powinnosti, jiní jen polowici, a když na to mezi dowážejícími samými rozepře wznikla proto, že jedněm poručeno wšecko, jiným jen něco odwesti, jiní pak docela té powinnosti sprošténi byli: tu přišli šmejdy pana Bitowského na jewo, kterýž wšechno to tak byl nastrojil. Sarkander pak, co muž moudrý a opatrný, počal se jednotliwců powinowatých wyptáwati, mnoho-li každý od pradáwna dlužen byl odwáděti, a zapsaw to do knihy poslal nowý zewrubný wýkaz dne 28. září 1617 panu Bitowskému prose ho za odpuštění omylu swého, jehož co nedáwno ustanowený a tudíž s místními okolnostmi nedosti obeznalý farář Holešowský se byl dopustil.

Spolu pak žádal, aby tento třetí od jeho wlastních poddaných za sprawedliwý uznaný wýkaz přijal a při wytýkání a odwádění desátku podlé něho se řídil Ale pan Bitowský, wssechen rozmrzelý nad nowým wýkazem tím, žádné jemu nedal odpowědi. Když pak Sarkander prosbu swou dne 6. října opakowal, byl odpowědí nad míru hrubou odbyt. Přes to wsse žádal Jan náš opět s nejwětssí zdwořilostí pana Bitowského, by dle powinnosti swým poddaným naporučil, desátek zadržalý jemu odwesti. A když i na tuto žádost Bitowský záporně odpowěděl: tedy widěl se sluha Páně, aby uhájil práwa swého, opětně přinucena útočisstě wzíti k nejwyššímu hejtmanowi země, panu Popelowi z Lobkowic, který wezdy jemu swou ochranou se propůjčowal a také tentokráte práwa jeho proti mocnému a lestnému protiwníkowi důrazně hájil

Tyto pak spory desátkowé nemálo podněcowaly kacířskou nenáwist, kterou už prwé pan Bitowský a jeho podobníci proti ctihodnému Janowi hárali. Wssecka pak zloba, která we sporech dotčených se strany protiwníků Janowých se projewila, byla jako předchozím strassným kouřem sopky, jenž záhubný w brzku následující oheň zwěstowáwá. Pročež dí staré přísloví: „Kde se kouří, tu rád oheň býwá.“ A přece musel Jan práw swých hájiti, nechtěl-li proti swědomí swému a proti přísaze jednati, kterouž se zawázal, ničehož nepřipousstěti, coby zloba lidská proti práwům církewním obmýsslela. Jsout owssem práwa, jichžto beze hříchu se

wzdáti můžeme, a nejednou nám to i láska křesťanská káže, n. p. práwo žádati wypůjčených peněz od dlužníka, který zastihnut nenadálými welikými škodami . . . to není, aby nám zaplatil; awšak nikdy nám nekáže křesťanská láska, abychom tam neuznáwali zloby, kde takowá skutečně na oko se stawí a spolu abychom se wzdáwali práw, protože zloba lidská nám jich odpírá; ano prowinili bychom se těžce podporujíce hříšnou zlobu, kdybychom nehájili práw podstatných, beze kterých spásy duševné dosáhnouti nelze, aneb práw takowých, beze kterých ani náš časný blahobyt obstáti, ani duše naše wlohy swé přirozeným způsobem rozwinouti nemůže, aneb i takowých, kterých jsme hájiti swatoswatě přislíbili a beze kterých by se nám prostředků ke konání dobrých skutků dokonce nedostáwalo. Dobrota, kteráby zlobě lidské takowáta práwa obětowala, nebylaby cnosti křesťanskou, nýbrž powažowati by se musela buď za hříšnou slabost aneb za politowání hodnou pošetilost blba.

Neustoupal-li Jan náš takowéto zlobě, chránil netoliko církewní práwa, nýbrž i přimnožowal sobě prostředků ku hojnému konání skutkůw štědré dobročinnosti; nebo sám pro sebe žil welmi přísně, odjakžiwa nepřítelem jsa bujného rozkošnictwí; za to wšak tím hojněji rozsíwal símě wšelikých dobrodiní mezi chudým a bídným lidem.

Pro wšecky tyto krásné cnosti netoliko sobě wšeobecné wážnosti a lásky u lidu katolického dobyl, nýbrž nad to i od swého wrchního

nástupce kardinála Dietrichsteina wysoce ctěn a wyznamenán byl. Neboť na sklonku roku 1617 obmýšlel tento, jak z listu jeho od 9. listop. 1617 wyswitá, horliwého a wzorného sluhu Páně za jeho práce wýnosnou hodností církewní odměniti, a zaslal mu práwě dotčený list, w němž ho wybízel, aby důstojnost kolegiatního děkana w Kroměříži přijal a tak za mnohé a wýtečné zásluhy swé slussnou odplatu wzal. Ale zbožný sluha Páně nikdy nebažiw ani po hojných důchodech, ani po wysokých hodnostech nepřijal nabídnutí toho a wolil raději sídlo swé Holessowské nejprwé se žebrákem a pak s nebem směniti.

§. 13. Jan Sarkander obstarávwá s bratřími swými Mikulássem a Pawlem založení fundace k náboženskému a dobročinnému účelu.

Dochowaly se nás tři listiny, dwě latinské a jedna česko-morawská od Jana Sarkandra, které doswědčují, že wssickni tři bratři po úmrtí (jak se zdá) nejstarssího bratra Wáclawa jakýsi kapital u raddy města Hradisstě na úroky uložili, které nejprwé osiřelé dcery Wáclawowy: Anna a Susanna, po jejich pak buď do klássterа wstoupení aneb odumření řád Jesuitský w Olomouci bráti měl; usnesseno se wssak mezi jesuitou otcem Martinem a bratrem Sarkandrowým Mikulássem také spolu na tom, že hned prwní tři léta po uložení jistiny té Je-

suité úroky tu sobě osobiti mohou a doloženo, že wůbec celý kapitál ten wlastně we prospěch Jesuitůw od tří bratrůw Sarkandrowých na úroky se ukládá. Wedlé této jistiny položen již r. 1590 od Mikuláše Sarkandra kapitál dwonset zlatých pro chudé žáky na školách jesuitských w Olomouci neb Těšíně, kterýžto kapitál nowými přídawky téhož dobrodince a odtud wyplýwajícími úroky do roku 1623 na dwa tisíce zlatých počtu morawského wzrostl. O tom swědčí jiná listina česko-morawská, psaná od Pawla Sarkandra l. 1623.

Jak welká byla prwní jistina ode tří bratrů w Hradišti we prospěch řádu jesuitského uložená, newyswitá jasně ze tří listůw o wěci té jednajících. Prwní list od 15. října 1618 doswědčuje, že wšichni tři bratři Mikuláš, Pawel a Jan we Wídni w říjnu (1618) se sešli a že o uložení kapitálu toho i účelu jeho se wespolek radili, že wšak největší wliw na ustanowení účelu jistiny té nejstarší bratr Mikuláš sobě osobowal, který o tom se ctihodným otcem jesuitským Martinem (snad rektorem koleje jesuitské w Olomouci neb w Holešowě u sw. Anny) wyjednáwal a úroky hned prwních tří let pořád sběhlých řádu tomu přiřknul i wůbec se wyjádřil, že úroky z jistiny té wyplýwající wlastně we prospěch řádu jmenowaného obráceny býti mají. Podobně dowídáme se z téhož listu, že Jan dne 10. října téhož roku z Wídně se swými průwodčími do města Hradiště na Morawě stihl a tam druhého dne radě městské úplně shromážděné ka-

pitál ten odewzdal s tou žádostí, aby jej na nějaký čas u sebe chowala a widělo-liby se wlastníkům, jej těmto opět wrátila a to hned rewersem wšem třem bratrům swědčícím potwrdila. Prozatím wysloweno od Jana, že kapitál ten má ku prospěchu Hradiště neb jiného města sloužiti, co do úroků z něho plynoucích že wšickni tři bratři teprw později se usnesou. Konečně připomíná Jan také kalich (bez pochyby též ode wšech bratrů) u Wlčowské we Příboře uložený a nawrhuje Mikulášowi, aby kalich ten buď farnímu chrámu Příborskému aneb koleji jesuitské u sw. Anny w Holešowě darowán aneb pro budoucí kolej jesuitskou w Těšíně na bezpečném a příhodném místě uschowán byl. Bratr Mikuláš nazýwá se w listě tom děkanem Nowoweským a radou arciknížete Leopolda. We druhém o šest měsíců později psaném listu jmenuje se netoliko děkanem Nowoweským, nýbrž i kanowníkem u sw. Petra we Štrasburku a psaní to swědčící Mikulášowi posílá se na rektora koleje jesuitské we městě Moleshemu w Elsasku. Z čehož widno, že Mikuláš Sarkander roku 1619 dalek byl wlasti swé w Elsasku přebýwaje. Podle záwirky wšak psaní prwního musil se (r. 1618 snad potajmo) někde na Morawě (nedaleko Holešowa) na čas zdržowati, poněwadž mu Jan list swůj skrze sloužícího hocha (snad klášterského) poslal a žádal, aby podle rady ctihodného otce (Martina?) mladíka toho jinam (?) odeslal.

Podáwáme zde překlad latinského listu

[illegible]: „[illegible]“ — se [illegible]:

---

*) [illegible]: Sub sigillo minime extendente [illegible] Admodum Reverendo Domino [illegible] decano et sere[illegible] consiliario, fratri mihi plurimum [illegible]. — Reverende et amantissime in Christo Frater salutem et omne bonum. Quamvis aliqua [illegible] a [illegible] viae sociis externis tenacibus [illegible] Vienna redeuntem plerisque fecerit: viarum [illegible] exsuperatis Hradistum 10. hujus feliciter [illegible]: [illegible] una cum fratre seculari et cum [illegible] Karacek cive Hradiscensi, postero statim die [illegible] et in pleno senatorum consessu coram iis depouendae pecuniae ad aliquod tempus [illegible] eamque postmodum [illegible] visum fuerit) proprietariis [illegible] atque [illegible] reversalibus nobis exhibendis [illegible] nomine omnium trium fratrum, videlicet Reverentiae Vestrae, meo et Pauli nomine. Et in majus petitionis robur consequentiam insinuavi eidem senatui finem hujus summae non alium esse, quam ut in censum reemptitium sive [illegible], sive cuipiam alteri reipublicae successu temporis detur, nisi prius nos tres commemorati fratres de quantitate, modalitate, aliisque rebus eundem censum concernentibus determinatum tulerimus judicium. Quid autem effecerim? ex adjuncta copia, tam reversalium, quam etiam literarum hodie ad me a senatu Hradiscensi transmissarum intelligere poterit. — Jam ex insinuatione R. P. Martini interest R. V. cogitare de fundatione compilanda et assecuranda atque de secura asservatione futurarum literarum super annuos census a senatu Hradiscensi exhibendarum; videlicet, quis eas servare? quis census exigere? pro quo? et qua mercede debeat? Equidem R. P. Martinus neque literas, neque id genus alia, apud me secure servari posse judicat. Quamobrem idem Pater informationis gratia dixit, se R. V. missurum copiam fundationis a Domino Scutellano olim factae. [illegible]. — Et quia Paulus dixit, se eo ipso die, quo Vienna discessimus, ab eodem Patre audivisse, quod R. V. hos ipsos census duorum vel trium primorum annorum Patribus societatis dandos adpromiserit: et ego ipse audivi, R. V. eidem Patri dixisse, finem ejusdem census esse, ut in collegium Societatis convertatur: ergo se absolute resolvat et juxta futuram R. V. resolutionem praefato Patri patefaciendam, curent boni Patres quod suum est, abeque impensis, laboribus molestiisque nostris. — Deinde ex ejusdem Patris insinuatione moneo et sua-

„Důstojnému pánu pánu Mikulássi Sarkandrowi, Nowowesskému děkanowi a nejjasnějssího arciknížete Leopolda radowi, nejmilejssímu bratrowi swému.

Ačkoli jakási skrbnost pokladníkowa u wydržowání cizích cesty nassí soudruhůw náwrat z Wídně mnohým poněkud obtížným učinila: přece po přestálých nebezpečích dne 10. tohoto měsíce sskastně jsme do Hradisstě dorazili. Tam jsem druhého dne w hodinu určitou s bratrem swětským (snad s bratrem swým Pawlem) a s panem Melicharem Kokinkem na radnici ssel a w úplném shromáždění raddy we jmenu wssech bratrů, Wassí Welebnosti, swém a Pawla jmenu žádal, aby peníze uložennu býti mající na starost si wzala a je napotom (widělo-liby se tak) wlastníkům wrátila, jakož i rewersem nám na to wystaweným to

deo, ut calicem apud Vlčovskam depositum, vel ecclesiae Priboriensi, vel certe collegio sanctae Annae Holešoviensi utendum donet, vel certe conservandum pro futuro Tešinensi collegio elargiatur, ne rubigine putredineque cum adjunctis apparamentis destruatur. — Et quia Paulus continuo lamentatur, ac si sui fundi non esset dominus ob aliquam fundationem a R. V. per suos factores Priborii super aedes suas factam: ideo petit se ab hoc onere exonerandi (sic) commutando hanc fundationem per donationem dicti calicis ecclesiae Priboriensi. Sed ego nescio, quomodo hoc fieri posset. — Aliud non occurrit quod scribam, praeterquam Paulum ea ipsa hora contristatum fuisse, qua Holešovium appulimus, eo quod certo certius suam conjugem obiisse ex literis ad me de industria a Vlčovska exaratis, intellexerit: unde et postero statim die Priborium moestus abiit. Est autem mortua prima hujus, cui Deus sit propitius in illa vita. Interim R. V. optime valere et praesentem puerulum ex consilio Patris alio ablegandum precor. — Holešovii 15. Octobris anno 1618. R. V. addictissimus Joannes Sarkander m. p.

potwrdila. Pro wětssí důraz žádosti swé oznámil jsem téže raddě, že účel peněz těch není jiný, leč aby buď jejich městu, neb jinému k zužitkowání proti wýkupným úrokům postupem času se daly, ač bychom my tři zmínění bratři o jakosti, způsobu a jiných na úroky se potahujících wěcech něco určitého ustanowili. Co jsem ale tam pořídil, může Welebnost Wasse z připojeného opisu jak rewersu tak jiných listů mně dnes od raddy města Hradisstě zaslaných wyrozuměti.

Dle wyjádření ctihodného otce Martina záleží Wassnosti na tom, aby se přemýsslelo o sepsání a pojisstění fundace jakož i o bezpečné uschowání listiny, kterouž radda Hradisstská na ročné úroky wystawiti má, a sice: kdo si má u sebe uschowáwati, kdo úroky wyzdwihowati, pro koho a za jakou mzdu? Ctihodný otec Martin soudí, že ani listina tato ani jiné podobné u mne bezpečně uschowány býti nemohou. Za tou příčinou tentýž otec prawil, že Wassnosti pro ponaučení opis fundace druhdy od pana Skutelana *) sestawené posslе. Já těm wěcem nic nerozumím.

A protože Pawel prawil, že w týž den, co jsme z Wídně odjeli, z úst dotčeného otce duchowního slyssel, že jste Wassnosti téže úroky prwních dwou neb tří let otcům towaryšstwa Ježíssowa přiřknul; a já sám slyssel, jak jste

*) Snad to tentýž Sigmund Skutelan, Olomoucký kanowník a arcijahen, o němž w žiwotě Stanislawa Pawlowského (str. 496 w úwodu) se mluwí.

témuž otci duchownímu řekl, že úroky ty nemají jiného účelu, než aby we prospěch koleje towaryšstwa jmenowaného obrácény byly: tedy rozhodněte se sám na prosto a podlé rozhodnutí toho řečenému otci duchownímu sděleného nechť napotom dobří otcowé (řádu toho) sami se starají o to, co jejich jest, aniž bychom my podnikali pro to nějaké wýlohy, práce a obtíže.

Podlé oznámení téhož otce duchowního připomínám a radím, aby kalich u Wlčowské uložený buď chrámu Příborskému, anebo koleji sw. Anny w Holeššowě k užíwání darowán byl, aneb abyjste Wašnosti kalich ten budoucí koleji Těšínské darowal, dříwe wšak o jeho zachowání se postaral, aby s připojenými paramenty rezem a ztěřelostí nepřišel we zkázu. A poněwadž Pawel ustawičně naříká, že pro fundaci od Wašnosti skrze jednatele učiněnou a na jeho staweních upsanou není pánem swého pozemku (gruntu): tedy žádá, aby z tohoto břemena wybawen byl a sice proměněním fundace té w darowání kalicha řečeného kostelu Příborskému. Já wšak newím, jakby se to státi mohlo.

Jiného není, cobych psal, leč že Pawel w tonž hodinu, když jsme do Holeššowa stihli, zkormoucen byl, wyrozuměw z listu mně schwalně od Wlčowské poslaného, že jeho manželka umřela: pročež hned druhého dne rozželen do Příbora odešel. Umřela pak prwého dne tohoto měsíce (října), jižto Bůh w onom žiwotě milostiw býti račiž. Zatím Wašnosti nejwýbor-

nějssího zdrawí přeji a žádám, aby přítomný pacholík podlé rady otce duchowního jinam posslán byl.

W Holessowě dne 15. října 1618.

Welebnosti Wassí nejoddanějssí
Jan Sarkander."

Druhé psaní blahoslawence nasseho wyhotoweno jest w jazyku českomorawském na konci roku 1618 a swědčí raddě města Hradisstě. Jedná se w ní o hlawní zápis na dotčenau summu peněžitau, jehož kopie čili předběžný přepis Janowi níž od raddy řečené odeslán byl. Přeje toliko ctihodný kněz, aby spis takowý s jinými podobnými listy se srownáwal. Jde také ze psaní toho poněkud na jewo, že radda městská často jmenowaná o zapůjčení těch peněz snažně žádala, k čemuž Jan náš pod jistými wýminkami w listu tom wytčenými swolil. Píše pak blahoslawenec raddě té takto:

„Slowútné a wzácné Opatrnosti pánům: purgmistru a raddě města Hradisstě, pánům a přátelům mně w Pánu Bohu zwlásstě milým."

Modlitbu swau wzkazuji, maudří a opatrní páni, zdrawí a hojného požehnání, na tento nastáwající nowý rok (1619) Opatrnosti Wassí wěrně rád. Při tom Wassí Opatrnosti oznamuji: že ačkoliw nynějssích časůw zwlásstní příčiny jsau, aby zápis hlawní na žádostiwau summu peněžitau znějící, dostatečným rukojemstwím swými pečetmi stwrditi dáti se mohl, ale wssak nic nepochybujíc o zdržení wssech těch wěcí, kteréž se w takowém listu obsahowati mají a nachylné přátelské lásky ussetřujíc,

proti tomu nejsem, abych ještě na žádost Wašší Opatrnosti od takowého rukojemstwí upustiti a na samé městské pečeti přestáwati neměl. Co se pak dotýče kopie aneb přepisu takowého listu mně odeslaného ku přečtení, přálbych, aby se týž list s jinými podobnými listy srownáwal. Pročež také přepis originálu, od pánůw Brunanůw „Reverendis Patribus Collegii Olomucensis Societatis Jesu“ (ctihodným otcům koleje Jesuitské w Olomouci) w takowé příčině daný, pro spráwu Waššim Opatrnostem příležitě odesílám. A poněwadž po swatých třech králích do Olomouce se strojím a podlé toho porozumíwám, že tam někteří z prostředku Waších Opatrností při soudu také budou: snadby oni tuž summu peněz, s jistou wůlí Wašší Opatrnosti do téhož města Olomouce mohli sebou wzíti, aby se tam wzhlídla, wyčtla, spořádala a k naplnění snažné žádosti Wašší Opatrnosti (wšsak odejmouce od té summy několik zlatých) uwedena byla, w čemž také od Wašší Opatrnosti zprawen býti žádám. Zatím se Wašší Opatrnosti dobře a šťastně míti na Pánu Bohu žádám. Datum Holešovii 30. Decemb. Anno Domini 1618 (Dáno w Holešowě dne 30. prosince 1618.*) Kněz Jan Sarkander, farář Holešowský.“

Nelze udati s jistotou, zda-li Jan po swatých třech králích, jak sobě umínil, skutečně w Olomouci byl a o záležitosti wýše wyličené s raddami Hradišťskými wyjednáwal. Tolik ze

*) Wiz Rabinus Moraviae Brunae 1712 str. 177.

třetího latinsky psaného listu Janowa zřejmo, že wěc ta poněkud se jesstě protáhla. Nebo píše swému bratru Mikulássowi na počátku listu: *) „Želím, že už posel pro psaní při-

*) List latinský zní takto: Admodum Reverende et Charissime Domine Frater! — Doleo quod harum tabellio appreperet, ut multis agere non liceat. Paucis itaque signo, quod futura die lunae, id est octava Aprilis, venturi sint ad me senatores Hradiscenses huc Holešovium, idque ratione summae apud se hucusque depositae, numerandae, ponderandae et in censum reemptitium sibi jam absolute tradendae, tum et ratione instrumenti compilandi super ejusdem summae annuum censum. Atque ne tunc quid erroris contingat, jam semel literis P. Martinum et P. Urbanum ad hanc ipsam depositi assecurationem huc invitavi et nunc iterum per nuntium de industria expeditum invito. Interim R. V. scire recupio, quod ex singulis 100 nonnisi 6 fl. pendentur secundum priorem consuetudinem, sicut jam conclusum est. An non pro Anna et Susanna 10 fl. resumi poterant? sicut ultimo scripsit? ego valde dubito, hoc ipse nescire, quod tota summa sit eis adpromissa. Nisi forte R. P. Martinus velit se interponere aliqua ratione. Quantum ad curam hujus census: Certum est quod Priborienses sua arenda intricati et capitali summa carentes (quam ego illis semper magis optabam quam aliis) hunc laborem non assument. R. P. Martinus autem (sub occultissima tamen rosa multa paucis attingo) nonnisi suis bene fieri velis remisque contendit: tum quod (ut praesentio) id ipsum suis aliquibus intimaverit; tum quod pudorem subtimescat, si dicta factis adaequata non fuerint; tum quod forte amor a suis initium trahat. Atque ita si ejus voto corresponsum non fuerit, absque turbine vix erit. Ego quidem bonis Patribus nihil horum invideo, quinimo optime semper eis fieri cupio; consilium tamem do, ut in hac causa absque prudenti deliberatione nihil ita praecipitanter eidem Patri scribat jam hoc jam illud; jam tradendo ei absolutum per literas jus in praefatam summam, jam iterum revocando, sicut hactenus fecit. Quamvis mihi omnino videor, quod nullus unquam nostrum, nullam unquam consolationem habiturus sit ex dicto censu. Atque ita melius forsan foret, si ipsi curarent id, quod suum aliquando erit. Thomas Pidniček circa initium Novemb. obiit. Dominus Pankola cum Domino praeposito Sternbergensi in quodam consivio ad finem bachanationis bene laeti et postmodum subitaneo morbo simul una hora oppressi, postridie tan-

cházi, tak že nelze mi šiřeji psáti. Krátce tedy prawím, že přisstího pondělka, to jest, dne 8. Dubna, přijdou ke mně do Holessowa raddowé města Hradisstě a to za příčinou peněžité summy u nich uložené, aby wyčtena, swážena a jim na úroky wýkupné už naprosto odewzdána byla, jinak také za tou příčinou, aby na ročité úroky ty zápis se wyhotowil. Pro uwarowání wsselikého při tom omylu už jednou jsem písemně otce Martina (jesuitu) a otce Urbana (z téhož řádu) k ubezpečení tohoto uloženého kapitálu sem wyzwal a opět na-

---

dem eadem hora simul exspiravere. In locum Pankolae Dominus Rektorius a festo S. Georgii succedet. De successore autem praepositi nondum quicquam auditur. Ego Holešovii adhuc mansurus. Dominus Carolus de Žerotin et Dom. Adamus de Valdstein a defuncto Caesare paulo ante obitum Comites facti sunt. Catholica religio apud nos quoque valde periclitatur propter conspirationem aliquorum adversariorum cum rebellibus vicinis. Nescio quid ulterius futurum sit. Plura non narrabo. Quaeso emat ibi pro me majores concordantias bibliorum. Me interim A. R. V. precibus plurimum commendo, et dominum Contralor, dominum Paulum et dominum secretarium Beneš plurimum saluto et petitionem Eliae aurigae dudum executus sum. Reliquiarium Vienna missum accepi, et Priborii apud Vlčovskam deposui. Nyní dosłýchawám, že Pawel chce sobě wzíti Pibničku. Quid ulterius fiet? faciam deinde certiorem. Holešovii 4. Aprilis Anno 1619. Joannes Sarcander m. p. Libros mihi peto mitti: 1) Concordantias bibliorum. 2) Tomos Gregorii de Valent. 3) Catechismi historici in 4° duos tomos. 4) Joannis de Cartagena tomum in 4°- de Mysteriis S. Mariae et Joseph. 5) Compendium controversiarum Bellarmini a quodam Franciscano editum." Z wenku: „Admodum Reverendo in Christo Dno Nicolao Sarcandro archiducis Leopoldi consiliario et SS. Apostolorum Petri et Pauli Neovillae decano atque Argentinae ad S. Petrum canonico, fratri mihi plurimum observando. — Commendentur R. P. Rectori Collegii Societatis Jesu Molshemii in Alsatia"

[illegible] [illegible] wopisowán. Co se starosti o [illegible] [illegible] jisto, že Přiborští [illegible] [illegible] [illegible] a peněžitým [illegible] nám [illegible] (ačkoli bych jim wšeho byl wěru přál wjce nežli sobě) w práci tu se [illegible]. — Wím ja to, že nikdo z nás (aní dcery bratra Wáclawa: Anna a Susanna) z kterýchž [illegible] péče mjti nebude, a tudjž by snad lépe bylo, aby otcowé ti (z řádu Je-zowitů) sami se starali o to, co kdysi jim náležeti má. Tomáš Pidnička na počátku října umřel. Pan Bartola (snad farář) s panem probošťem Šternberským ještě nedáwno weseli při hodu, byli napotom nenadálou nemocí w téže hodině zachwáceni a hned druhého dne na to w téže hodině umřeli. Na místo Bartola [illegible] od swátku Swato-Jiřského pan Rektořík. Já ještě w Holešowě zůstanu. Pan Karel ze Žerotína a pan Adam z Waldštejna byli od nebožtíka císaře (Matiáše) nedlouho před jeho smrtí (20. března) hrabaty jmenowáni. Katolické náboženstwí jest u nás též we welkém nebezpečenstwí za příčinou spolčení několika (mocných) protiwníků s poblízkými odbůjci. Newím co dále se díti bude. Prosím, kupte pro mne wětší konkordancie bible. — Zatím se Wašnostiné modlitbě poroučím a pana kontralora, pana Pawla a pana sekretáře Beneše co nejwřeleji pozdrawuji. — Nešikowiář z Widně mně poslaný obdržel jsem a uložil jej we Přiboře u Wlčowské. Nyní doslýchám, že Pawel chce sobě wzíti Pidnič-

ku.*) Co dále se stane, o tom Wás později zprawím. W Holessowě dne 4. Dubna L. 1619.
Jan Sarkander w. r.'

„Prosím rač mně tyto knihy poslati: 1. Konkordancie bible (k wyhledáwání textů biblických); 2. knihy Řehoře z Walencie; 3. Dwa díly historického katechismu we čtwerci; 4. Jana z Kartageny, jeden díl we čtwerci o tajemstwích Panny Marie a sw. Josefa; 5. stručný wýtah ze spisu weleučeného kardinala Bellarmina († 1621): Disputace o sporech mezi katolíky a protestanty o wěcech wíry, od jakéhosi Františkána wydaný'.

Z wenku stojí adressa: „Welectihodnému w Christu panu Mikulássi Sarkandrowi, nejjasnějssího arciknížete Leopolda rádci a sw. sw. apoštolů Petra a Pawla Nowowesskému děkanowi i Štrasburskému u sw. Petra kanowníkowi, nejmilejssímu bratru swému. List ten odporučen buď ctihodnému otci rektorowi koleje towaryšstwa Ježíssowa w Molesheimu w Elsasku. W Molesheimu.'

Krátký list tento Janůw obsahuje do sebe mnoho důležitých zpráw. Připomíná n. p. událost dwou wznessených rodů se týkající, Žerotinského totiž a Waldssteinského, kteříž tenkráte (1619) od Matiásse do stawu hraběcího byli powýsseni. O katolickém náboženstwí prawí, že i na Morawě jest u welikém nebezpečenstwí, jelikož už tenkráte někteří pro-

*) Tato slowa: Nyní doslýcháme atd. jsou w latinském originálu česky.

tiwnici s odbojnými stawy českými k jeho potlačení se spolčili. Což owssem o jeden měsíc později (w máji 1619) na sněmu zemském w Brně w takowé rozsáhlosti prowedeno, jakowé blahoslawenec náš w dubnu ani jesstě netussil; nebo mluwí we swém listu toliko o spolčení několika protiwníkůw s odbůjci poblizkými.

Posléz i to powssimnutí hodno, že žádá od bratra knih, které k důkladnému poučowání ných wýborně napomáhají, wniterný žiwot duchowní utwrzují a dwousečný meč obhajowání prawdy katolické do rukou podáwají, jako n. p. Bellarminůw spis o sporech mezi katolíky a protestanty.*) Wýtečný učenec tento (Bellarmin) náležel řádu jesuitskému a pro neobyčejný ostrowtip, důkladné práce spisowné, rozsáhlou a neunawnou činnost i neúhonnost žiwota byl na důstojnost kardinalskou powýssen. Pozorowati zde, že Jan náš ustawičně s jesuity obcowal, jejich spisy nejraději čtáwal a k rozkwětu řádu toho i peněžitou pomocí přispíwal. Znamenali jsme též, že spolu s nimi do osad ponejwíce už sprotestantstělých posílán býwal, aby je s pomocí jejich opět pokatoličil. Ký diw, že wsselika wzteklost nenáwisti protestantské proti Jesuitům také proti němu se obrátila? Dalssí běh a wýwoj dějůw potwrdí to zajisté až nazbyt.

*) Welký spis jeho we třech foliowých dílech, jenž r. 1581 w Římě tisſkem wyssel, má nápis: „Disputationes de controversiis christianae fidei adversus hujus temporis haereticos.“ Bellarmin umřel r. 1621 co kmet 79letý zůstawiw mnoho wýtečných spisů.

§. 14. Jan putuje do Častochowa.

Kdo w hlubokém údolí se prochází, má jen welmi obmezený obzor a nepozoruje ba ani netuší blízkých mračen bouřných, kteráž za horami se stahují, aby rychle přikwapiwše wšechnu zuřiwost rozpoutaných žiwlů bleskem, hromobitím, ledowcem a přiwalem na údolí wylily. Tak i Jan náš žiw jsa we městě wenkowském nepozorowal ba ani netušil, jaké ohromné bouře už we městech hlawních na Morawě a Čechách se připrawují a jak brzo wzteklost jejich také jeho zasáhne a na něm obzwláštně se wyzuří. Prawiltě sice we swém listu od 4. dubna 1619: „Katolické náboženstwí jest u nás u welikém nebezpečenstwí;“ ale zcela bezpečně ještě zakládal fundaci we prospěch řádu jesuitského, který přece o měsíc později měl z Morawy wyhnán býti. Nebylo mu owšem neznámo, že už roku předešlého (1618) w Praze — wyhozením tří úředníků císařských oknem — prwní znamení k odboji proti zákonitému zeměpánu dáno, wěděl též, že za tou příčinou wálka w Čechách už se rozhořela a každým dnem wětší rozsáhlosti nabýwá; tolikéž znamenal, že odbojní stawowé protestantští w Čechách wřelého soucitu u swých souwěrců na Morawě nalézají a že nejeden pán nekatolický na Morowě s nimi proti císaři potajmo se spiknul. Žeby wšak už po wypršení asi šestadwaceti dnů tajný tento odboj na Morawě we zjewný se proměnil a žeby místo několika pánůw protestantských wšickni, wyjma Karla

Jezowitům k nimž se přidružili, toho Jan owssem jesstě nikterak netussil.

A hle! už na počátku máje (we čtwrtek po sw. Jakubu a Filipu 1619) na sněmu zemském w Brně držaném, kde sice jesstě wssichni čtyři stawowé awssak bez komissařů císařských přítomni byli, ustanoweno patentem tří „ewangelických" stawů (od 6. máje), aby wssichni jesuité we třech dnech ze země wyhnáni byli. Dále usnesseno se na tom, že úřady we městech králowských bez ohledu na náboženstwí (rozuměj: wlastně protestantům) schopným a zasloužilým propůjčeny býti mají, dále že dwa kostely w Brně, jesuitský a Swato-Jakubský, a dwa kostely w Olomouci, jesuitský a Swato-Mauricský, mají římským katolíkům odňaty a ewangelíkům na wěčné časy k užíwání dány býti. Tolikéž buďte prý modlitebnice a jiné k tomu náležité domy protestantům nawráceny, a každý měj wolnost přistoupiti k sektě, k jaké-koli se mu zachce. Zařízena buď prý také konsistoř ewangelická dle wzoru české. Podobně wyjádřují se stawowé ewangeličtí, že Ladislawa Popela z Lobkowic neuznáwají wíce za hejtmana země a na místo jeho že wywolují ku nejwyšší spráwě zemské direktory ze tří stawů. Prawíme: „ze tří;" nebo staw prelátský, jenž proti usnessením takowým protestowal, už ohromnou wětssinou sněmu protestantskou zrussen byl. Konečně uzawřeno zjewně spojiti se s odbojnými stawy protestantskými w Čechách a w Uhřích a poslati tam deputace důwěrníků splnomocněných k uzawření spolku odbojnického proti zákonitému králi a císaři. Naposledy wo-

lení také polní wůdcowé wojska zpronewěřilých stawůw.

Následkem těchto sněmownýcb usnessení katolické náboženstwí w Brně za kratičkou dobu skoro úplně potlačeno a proti rozhodným jeho wyznawačům krutě postupowáno. Tak n. p. kardinal Dietrichsstein, Ladislaw Popel z Lobkowic uwězněni, jiní pak ze země wyhnáni a swých statkůw pozbaweni (wiz §. 65 I. d.). Potlačowání toto žiwlu katolického rychle se od této doby sšiřilo po Morawě. Už dne 12. máje wyhnáni Jesuité z Olomouce a den před tím překrásný gotický chrám sw. Mauricia odňat katolíkům i odewzdán luteranům. Dne 14. máje už proměněna stawowskými komisary Albrechtem Sedlnickým, Wáclawem Bitowským a Buchheimem radda města Olomouce w ponejwíce protestantskou, a od toho okamžení páchány libowolně od Buchheima w Olomouci krutosti wsseho druhu na katolících: kostel za kostelem jim odebírán, klássterv wyzdwihowány, řeholníci wypuzowáni, kanowníci uwězněni a wítězný prapor protestantismu co panujícího nyní žiwlu wztyčen, jak jsme to wsse w prwním dílu od §. 67—74 obssírně wylíčili.

To před očima majíce snadno porozumíme dálejssím osudum Jana Sarkandrowým a mnoho, coby nám jinak w nich temno a záhadno bylo, bez nesnáze si wyswětlíme. Jako nenadálým přiwalem z mraků bouřných záhubná se powodeň ssíří po krajích, kde mraků těch ani neznamenáno: tak přiwalila se z hlawních měst Mo-

[illegible], z Brna a z Olomouce, do Holessowa potopa a záplawa udalostí, která i nasseho Jana do záhubného wíru swého strhnouti a w něm i pohřbiti měla. Ano práwě na něm chtěla se lítá pomsta protiwníků wíry nassí nejwíce wyzuřiti a ochladiti. Nebo cokoliw Jan posud činil, wsse proti protestantům směřowalo. Tito pak byli nyní pány země, jejich náčelníci řídili weslo wlády a hospodařili na Morawě zcela podlé chuti protestantské. W jejich očích byl pak Jan Sarkander největssím zločincem, kterýž na jejich swrchowanosti nejtížeji se prohřessowal. Oniť nenáwiděli jesuitůw co nejnebezpečnějssích a nejsskodnějssích protiwníků swých a Jan je do domu swého přijímal, s nimi ustawičně obcowal, s nimi si dopisowal, s nimi missie wykonáwal a je i penězi zakládal. Onino (protestanti) byli onde i onde, jako w Bosskowicích, w Holessowě tak mocně zawládli, že tam téměř katolické Církwe už nebylo. A Jan se opowážil na místa, kde oni už měli wyhráno, přijíti, obce ty pokatoličowati, chrámy i sskoly jim odnímati a protestantské duchowníky wytisskowati, jak toho skutečně byl dowedl w Holessowě, kde chrám sw. Anny Bratrům odňal a nenáwiděným jesuitům odewzdal. Podobně i w Bosskowicích a Holessowě hlawní chrám farní protestantům wyrwal. Mimo to jeho wyrchlý bratr Mikuláš, s nímž sobě ustawičně dopisowal, neostýchal se wssemožně podporowati snahy arcikněžete Leopolda, který majestát nekatolíkům propůjčený obmýsslel zrussiti a na rozwalinách protestantismu zase pewnou budowu Církwe ka-

tolické w zemich korunh České wystawěti. Krátce: Jan pocházel z rodiny arcikatolické a pracowal wssemi silami o zkáze protestantismu i o zweleběni a witězstwí katolické wíry. Diwno-li, že wesskera zloba jedowaté zássti protestantů proti Janowi se obrátila, kterýž podlé jejich zdání nejwíce proti nim prowinil? Pozorowali jsme, že Wáclaw Bitowský, pán na Bystřici, jemuž Jan byl ssejdiřstwí hanebného dokázal, w čele komisarů stál, kteří w Olomouci witězstwí protestantůw rowněž tak měli prowesti, jak se to bylo w Brně událo. Pán tento jásal a s plesánim wítal dobu, kde jemu lze bylo na Janowi a jeho ochranci Ladisslawowi z Lobkowic se pomstíti. Za tou přičinou s newýslownou drzostí sstwal protestanty w celém okolí Holessowském zlásstě proti Janowi Sarkandrowi, který pod ochranou Ladislawa Lobkowice stawbu protestantismu bourati se opowážil a jeho rozssiřowatele wytissnul. I zapowěděl přísně (Bitowský) wssem poddaným swým odwáděni wsselikého desátku. A jelikož ctění a wzýwání blahoslawené Panny Marie za modlosluzebnost pokládal, kázal i obraz Bohorodice na Hostýně odstraniti a na oheň uwrhnouti, aneb jinak zničiti, čemuž wssak diwným řízením Božím zabráněno. Nejwíce pak zuřil proti Sarkandrowi co nejhlawnějssímu sloupu wíry katolické w celém okolí a bylo na jewě, že o jeho bezžiwotí usiluje. I mohl se toho směle odwážiti opiraje se bezpečně o sílu protestantůw. Nebo tito, kteří asi tři léta w Holessowě se museli odmlčeti, nyní wědouce, že panují,

tím hlasitěji jásali a rohy na sebe berouce hlásali, že padl Řím, tento prý Babylon w nowém zákoně, že katolické wíře už umíráčkem se wyzwání a že nyní budou oni wytiskowati, jako dříwe sami býwali wytiskowáni. To pozorujíce katolíci a widouce, že uwězením kardinála Dietrichsteina a Ladislawa z Lobkowic hlawních podpor swých pozbaweni jsou, počali na mysli klesati a nejhorších následků obzláštně tenkráte pro sebe se obáwati, když wítězní a nyní už panující protestanti jim krutou wyhrožowali pomstou, pakli Jana Sarkandra rychle od sebe newybudou.

A tu už wěrný sluha Páně wšady nebezpečenstwím obklíčen ani we farním domě swém pořádně přebýwati, ani w obyčejný čas služby Boží w kostele konati, ani wně jinde bezpečen býti nemohl. Pročež katolíci chtíce žiwot milenébo pastýře pro dobu příznivější uchrániti, sami snažně na něho prosbami naléhali, aby swůj drahocenný žiwot zaputowáním do Častochowa, kamž se už dáwno byl zaslibil, zachránil a tímto odcestowáním zuřiwost protestantůw i proti nim se sápajících ukrotil, tam pak aby jak za sebe tak za spásu swých swěřenců wřelé modlitby k nebi odeslal.

Jest pak Častochow krajské město w Polsku w gubernii Waršawské, záležící ze starého a nowého Častochowa a slyne po wšech zemích česko-polských a uherských zázračným obrazem Matky Boží, který se nachází w kostele druhdy opewněného kláštera pawlanského na

Jasné Hoře.*) Sarkander nemoha pro weliké nebezpečí putowati na poswátný Hostýn, odcestowal, jak mu raděno a jak sám byl Rodičce Boží slíbil, do Častochowa. Nečinil toho pro pohodlí, ani ze strachu před hrozícím mu nebezpečenstwím žiwota; neboť že nižádných muk, byť sebe krutějšších, že i nejhroznější smrti se nebál, později bedlně dokázal. Takowého odcestowání wymáhala předewšším bezpečnost katolíkůw Holešowských samých, nebo jak už řečeno, práwě proto, že horliwého Sarkandra za pastýře duchowního měli, stali se i oni terčem jedowatých šípů protestantské zášti. I wyhrožowáno jim od nekatolíkůw nejenom rozličným spůsobem kruté pomsty, nýbrž i jistou zkázou jak žiwotůw tak statkůw, jestliže Sarkander z Holešowa neodejde.

Plamen zášti té ustawičně rozdmychowán od několika duchowníků českých Bratří panem Bitowským podporowaných, kterým o to šlo, farnosti Holešowské úplně se zmocniti, k čemuž jim při walném odboji protestantských stawůw země proti zákonitému a spolu katolickému zeměpánu jistá naděje kynula. Pročež, jak už powědíno, pro odwrácení zjewné zkázy samy owečky na pastýře milenébo naléhaly, aby se na čas wzdálil.

Nemohl toho owšem učiniti Sarkander bez dowolení swých představených a protož wěc tu weškeru těmto k rozhodnutí předložil, awšak i představení jeho souhlasili s prosbou

*) Wiz „Zapůw wšeobecný zeměpis“ díl. I. str. 487.

[illegible], a udělili mu dowolení k odejití do Častochowa, přikázawše správce jeho sprawě nejbližších farářů katolických, zwlášť (tušíme) Samueli Tučkowi, kaplanowi při zámecké kaple Holešowské, we které už před Sarkandrem hojná katolíků Holešowských k bohoslužbám se schizowala. Obdržew takowého ubezpečení Sarkander shromáždil časně ráno jednoho dne w červnu r. 1619 ještě jednou kolem sebe milowané swěřence swé, a po krátkém ale welmi utěšeném napomenutí ku stálosti we wíře a po odsloužené za ně mši swaté rozžehnal se s weliceum zástupem. Náhodou nenadálou jel štolba pána z Lobkowic také z Holešowa do Polska. I použil této příležitosti sluha Páně a jeda se štolbou tím šťastně cíle swého došel.

Přibyw do Častochowa odebral se nejprwé do chrámu Matky Boží a wykonal před jejím zázračným obrazem wroucné modlitby na poděkowání za šťastnou pouť. Takto pozdrawiw Rodičku Páně šel do kláštera ctihodných otců Pawlánů a žádal co putující a téměř wyhnaný kněz o pohostinské přístřeší. Představený kláštera uwiděw jeho písemné wyswědčení přátelsky jej uwítal a milerád k tomu swolil, aby Sarkander po několik neděl zde zůstal a swé duchowní cwičení wykonáwal, což zbožnému poutníkowi našemu k náramnému potěšení a ducha zotawení sloužilo. Po celý čas ten zářila pobožnost jeho leskem wzornosti. Nebo častější zpowědí swatou hleděl swědomí swé w bohulibé čistotě zachowati,

každodenně nejen sám mšši swatou sloužil, nýbrž nad to ještě před ní a po ní několik jiných wyslýchával; modlitby swé pak s mnohými slzami před Bohem wyléwal a tuhými posty i jinými přísnými kázněmi se umrtwowal, aby sobě jakož i milým owečkám a celému státu Rakouskému Boha w milosti naklonil. Mimo to s bratřími klášterskými we dne i w noci hodinky pěl a na swatých rozjímáních trwal, a kdykoli poutníci čili wyhnanci z Morawy neb ze Slezska do Častochowa zawítali, přispíwal jim radou, útěchou i almužnou. Těmito i jinými swatými skutky usilowal wěrný sluha Páně k tuššenému přetěžkému boji se připrawiti a sobě přímluwou Matele Boží potřebnou milost trpěliwosti a stálosti wymoci.

Když takto asi čtyry neděle we swatých cwičeních ztráwil, zatoužilo srdce jeho opět po uwidění milých oweček w Holeššowě. Poděkowaw se představenému kláštera za přátelské pohostinstwí a rozžehnaw se i s ostatními ctihodnými otci, nastoupil zpáteční cestu. W Rybníku, co městu rodišti jeho Skočowu blizkém, pozastawil se na nějaký čas, aby nawštíwil příbuzné a kteří z nich u wíře pobloudili, aby je zase do prawého owčince Christowa nazpět uwedl, ostatní ale nepobloudilé aby u wíře katolické utwrdil. Zde také očekáwal zpráw z Morawy a když tu se roznesla powěst, že následkem bouřliwých wýstupů protestantských katolici Holeššowští jsou rozehnáni a tamní chrám od kacířů w držení wzat: tedy poslal

příšerného wyšetřowatele na místo, aby jim bezpečné rozmluwy se dowěděl. Uslyšew pak, že swěřené stádce jeho jest rozptýleno a že ho nyní tam mnohem wětší nebezpečenstwí nežli doma čeká, nawrátil se na radu a snažné prosby swých přátel do Krakowa w Polsku, kde nětčí pobožné cwičení opakowal, kteréž byl dříwe w Čenstochowě wykonal.

Ale jakýsi wnitřní hlas nedal mu zde u wzdáli od swého stádce žádného pokoje a táhl ho na zpáteční cestu do města Rybníka. I zde nenalézala útlá duše jeho žádného poklidu. Jméno i úřad faráře staly se mu nesnesitelnými, jelikož jich skutkem nemohl wykonáwati. I kolísal se ustawičně w tom, coby měl činiti. Jednak wřele toužil opuštěné stádce u wíře utwrzowati, jednak ale nechtěl swým náwratem je zase w jistou uwrhowati zkázu, kterouž to owečkám jeho protestanti wyhrožowali; až posléz se na tom ustanowil, že fary swé, jižto wíce prospěšen býti nemohl, docela se wzdá a w žiwot soukromý wstoupí. Toto rozhodnutí oznámil také swému patronu panu Popelowi z Lobkowic, už zase snad na swobodě jsoucímu, w listě swém od 22. okt. 1619, w němž mu prawí, že se odříkáwá swé fary ustoupaje nutnosti a že s přiwolením pana probošta Kroměřížského, co wikáře biskupského od swého stádce se wzdálil. Dále žádá pana patrona, aby faru tu od swátku sw. Wáclawa za uprázdněnou powažowal a jí jiného způsobilého faráře co ředitele a strážce duší dal. Neboť prý zřejmo, že každá farnost požaduje,

aby její pastýř w ní bydlel, jakož že i na bíledni jest, že to powinností každého prawého pastýře, osobně wyhledáwati těkawých owečet, je před napadáním wlků a přede wztekem pronásledowání chrániti, a neutíkati jako nájemník, jenž není pastýř, nýbrž raději swůj žiwot pro spásu swého stádce dáti, neboť za každou dussi budeť jemu na soudu přísný počet kdysi wydáwati. Podobně že též jeho powinností jestik, znáti swé owečky a je slowem i příkladným obcowáním wzdělávati, k čemuž ale jemu teď w dáli messkajícímu wsselika možnost, naděje a bezpečnost odňata; a jelikož tedy jemu při stádci přebýwati nelze, tedy pro upokojení swědomí swého že prosí opětně a snažně pana patrona čili zadawatele fary té, aby jej z powinnosti farářské za propusstěna měl. A poněwadž panu patronowi tolika zjewnými důkazy blahosklonnosti zawázán jest, tedy že se jemu co kaplan (zámecký) nabídá, (zámeckého) pak kaplana, Samuele Tučka, že jemu co budoucího faráře Holessowského nawrhuje. Konečně dokládá: „Já pak chci zatím každodenně při mssi swaté Boha prositi, aby Wassi Milost — jesstě na dlouhá léta ku podpoře a ke zdaru swé swaté Církwe zachowati ráčil.“ Co p. Popel z Lobkowic jemu na to odpowěděl, newyswítá z písemných náš dossých památek, toliko z wýsledku hned se nám jewícího uzawírati můžeme, že pan zadawatel fary nechtěl tomu, aby katoličtí poddaní jeho tak wýtečného pastýře pozbyli; pročež pozorujeme, že ku konci listopadu, kde se bezpochyby k tomu

příhodná a bezpečná příležitost naskytla, Sarkander zase co farář do Holessowa se nawrátil, doufaje, že prwá horoucí rozlícenost protestantůw poněkud se už umírnila.

Dossed na faru shledal, že se w ní několik chudých katolíků ubytowalo, kteří zde w čas pronásledowání útulku hledali.

§. 15. Jan uchránil Holessow plenění a pustossení od Kozáků a Poláků hrozícího.

Na štěstí nebyl tehdáž Bitowský w Bystřici. Porady stawůw odbojných o přijetí Bedřicha co krále jinde Bitowského zaměstnáwaly. Pročež mohl Sarkander zase owečky rozptýlené shromažďowati a beze značných wýtržností se strany protestantů swé pastýřské powinnosti wykonáwati. Ježto pak dobře wěděl, jak rozdrážděny jsou Bitowským proti němu a proti katolíkům mysli wssech jinowěrců jak w Holessowě tak w okolí, tedy ponejwíce se zdržowal buď we farním bytu aneb w kostele a u weřejnosti málo se objewowal, chtěje tím sebe i owečky swé wsselikých úkorů se strany protiwníkůw uchowati. Přes to wssecko nepřestáwali protestanti jej podezříwáním a wsselijakým utrhačstwím pronásledowati. Předewssím wyptáwali se katolíkůw na příčiny, pro které byl do Častochowa w Polsku se odebral, čeho tam hledal a co nowého odtud přinesl; neboť domníwali se bezprávně a possetile (jak se tomu byli od swých náčelníků naučili), že Sar-

kander z politických pouze příčin tam byl zajel, aby totiž odtud přiwedl pomocné wojsko katolické na Morawu proti protestantům. Jiní pak z těchto už dosti nad tím se horšili, že Sarkander opět do Holešowa se nawrátil a už pouhé připomenutí jmena jeho rozpalowalo jejich jedowatou žluč.

Jejich předeztíwky a domněnky zdály se býti úplně ospravedlněny, když na začátku měsíce února k nim stihla powěst, že několik pluků Polanů a Kozáků skrze Slezsko wpadlo do Morawy a wšude mečem a ohněm pustoší. Byltě w skutku polský král Sigmund, horliwý to katolík a příbuzný císaře Ferdinanda, pluky ty do Morawy poslal, aby wěci císařské sloužili a protiwníky jeho potírali. Slyšeli jsme už také (w I. D. str. 764 §. 72.) jak skrze Morawu do Rakous se brali a jak jich přes tisíc od strany odbojnické pobito. Tlupy tyto Polanůw a Kozákůw wrazíwše do Morawy měly za to, že jim zde co w zemi odbojníků dowoleno loupiti, wraždití a zažíhati, a tímto spůsobem obzwláště sobě počínali w krajině, kterou řeka Bečwa protéká. Dobywše Walašské Meziříče oloupili také wznešeného morawského šlechtice, práwě když swadební weselí držel a pobrali z tabuly wšechny drahocenné poháry, mísy a wšeliké ozdoby a neušetřili při tom ani pozwaných hostůw. Takto plenice a hubice prodrali se až do Bystřice pod Hostýnem poswátným, o kterémžto panstwí byli se dowěděli, že přináleží odbojnickému panu Wáclawowi Bitowskému ze Slawikowic, zapřisáhlému

to nepříteli katolíkůw a protiwníku císařowu. Pročež na pomstu welezrády jeho wesskeré panstwí strassně spustossili a Wácława Wotice, duchowníka protestantůw Bystřických, Bratrů to morawských, na faře usmrtili.

Powěst o těchto událostech jesstě w tentýž den (5. února, když Bedřich, jalowý král Česský, nž w Brně co markrabě přijat byl) do Holessowa stihla a wssechny obywatele strachem a hrůzou projala. Pročež Sarkander pečliw o spásu swojich w týž den je swolal do chrámu Páně, napomínal ku pokání co k nejlepssí příprawě k smrti a oznámil, že chce we slawném průwodu s nejswětějssí swátostí Kozákům těm naproti jíti a je jich k tomuto průwodu wyzýwá. Katolíci také skutečně podlé napomenutí milowaného pastýře učinili; swatou zpowědí očistili swědomí a swatým přijímáním posilnili úzkostliwou dussi swou a také po obědě w kostele se shromáždili, aby tam na modlitbách s duchowním wůdcem swým potrwali.

Druhého dne (6. února) práwě když obec katolická před switáním na kolenou pobožnost swou konala, donessena slídičemi zpráwa, že Kozáci už cestu swou do Holessowa namířili. Bez prodlení poručil Jan Sarkander, jak už dříwe byl oznámil, dáti znamení wětssím zwonem ku slawnému průwodu. Sám pak wzaw do rukou monstranci s welebnou swátostí kráčel Kozákům a Polanům w ústrety. Katolíci obojího pohlawí sprowázeli jej zpíwajíce swaté písně a říkajíce modlitby. Rodičowé wedli s sebou swé dítky a kojence nesli w náručí. J.

z protestantůw mnozí průwodu tomu se přidružili dílem ze zwědawosti, dílem snad také proto, aby tímto prostředkem nepřátelského nápadu usstřeni byli.

Když průwod tento na jednu wýssinu dossel, spatřil hned blížící se tlupy wojínůw dotčených, i zastawil se na místě tom očekáwaje jich příchodu. Sarkander pak držel swatou monstranci tak, aby ji zdaleka widěli. Polané a Kozáci, welmi nábožný to lid, wysslali na wýssinu tu několik poslů tážících se, co by průwod ten znamenal, a když jim jeho účel oznámen, sessikowali swé řady a přiblížiwsse se bohomyslnému knězi sestoupili s koňů a padli na kolena, aby se nejswětějssí swátosti klaněli. Jan Sarkander pak zatonil: Salvum fac populum tuum Domine (spasiž lid swůj Pane!) a udělil jim swatého požehnání. Načež wojíni ti opět na koně wsednuwsse co nejrychleji okolo Holessowa jeli a cestu swou dále u Napajedel přes řeku Morawu konali, ničímž neubližiwsse Holessowským anobrž strážné tam zanechawsse, aby nikdo z loupežiwých wojínů, kteříž snad byli pozadu zůstali, se neopowážil w Holessowě loupiti a drancowati.*) Tak bohomyslný Sarkander swou pečliwostí a ducha přítomností odwrátil od Holessowských welikou pohromu.

---

*) W Napajedlích drancowali Kozáci domy morawských Bratrů a jejich duchowníka, druhého pak dne doraziwsse do Bzence nezpáchali zde žádné sskody, jelikož se dowěděli, že obywatelé jsou katolíci. Dne 8. února už stihli až ku břehům Dunaje, odkudž už před jejich zraky Wídeň se rozprostírala.

§. 16. Jan stíhaný jat a w Olomouci uwězněn.

Ale práwě toto weliké dobrodiní, které jak katolíkům tak protestantům prokázal, bylo nepřátelům wíry witanou zbraní k jeho zkáze. Slysseli jsme, že tlupy Polanůw a Kozákůw statky pana Bitowského náramně pohubily, práwě když tento nejwyšsím soudcem zemským od strany odbojnické ustanowen jsa w Brně se zdržowal, a wzdorokráli Bedřichowi holdowal. Powěst o tomto wpádu a pustossení stihla brzo do Brna a co strůjce toho wsseho od Bitowského u Bedřicha obžalowán pán na Holessowě, Ladislaw Popel z Lobkowic, kteréhož prý nástrojem při tom byl zpowědlník jeho Jan Sarkander, jenž domluwiw se o tom s panem Ladislawem Popelem do Polska odcestowal, aby odtud prý Poláky a Kozáky přiwolal do Morawy, by statky nekatolíků plenili a hubili. Pročež žádal Bitowský, aby proti němu co proti welezrádci úřadně se zakročilo a listem obsílacím aby pohnán byl před soud do Olomouce.

Toto nařknutí se strany nepřátel Sarkandrowých a Lobkowicowých bylo na nejwýsse nesprawedliwé, protože makawě lžiwé. Wěděliť dobře nepřátelé ti: Bitowský i druhowé jeho, odbojní to stawowé protestantští, že takowý wpád Polákůw už dáwno od císaře Ferdinanda s polským králem Sigmundem co spojencem jeho umluwen a že powolání pomoc-

něho cizího wojska do země není takowou wěcí, kteráby náležela poddanému, byť i hejtmanem zemským byl; a že tím méně mírumilowný kněz do wojenských záležitostí míchati se smí. Nahlíželiť, že zawolání pomocného wojska jest wýhradně wěcí panownickou, ku které wládař, třeba-li mu nějakého wyjednawatele, nikoli newywoluje kněze, jemuž to nikterak nepřísluší, s wojenskými wěcmi se zanášeti, nýbrž je wolíwá k tomu swětské wznešené důstojníky u wěcech takowých zběhlé. Přes to wšecko zlomyslné ono naříknutí od nepřátel wíry katolické rychle rozšiřowáno mezi nekatolíky w okolí Holešowském, kteří wpádem Polanůw a Kozákůw byli náramné škody utrpěli. Pročež protestanti sopticé krutou pomstu počali katolíkům láti, jim wyhrožowati, je wšelijak utýrati a znepokojowati; nejwíce wšak zuřeno od nich proti Sarkandrowi, kterýž wyhlášen za zrádce wlasti, jenž nejhroznější prý zasluhuje smrti. I jednáno zde rowněž tak lestně a nesprawedliwě, jako když učedlníci Páně žalowáni u římských úřadů co buřiči a odbůjci, ano když sám Christus udán co welezrádce, co swůdce lidu, kterýž prý brání daně dáwati císaři a p. Tenkráte wěděli dobře zlostní wrahowé, že wše to nepravda, cokoli o Christu a apoštolích mezi lidem šiřili, awšak nahlíželi též jasně, že tyto politické (občanské) zástěry nejjistějším jsou prostředkem ke zkažení těch, jichžto pro náboženstwí swrchowaně nenáwiděli, a které stůj co stůj odkliditi chtěli. Podobně wěděli i náčelníci protestantůw morawských

ských dobře, že wsse to neprawda, cokoli o Sarkandrowi mezi lidem rozhlassowali; awssak jim jedině o to sslo, Jana zkaziti a obwiněni wýsse wyličené widělo se jim býti nejwhodněiss k tomu cestou, aby swé protestantské souwěrce proti němu tou měrou rozdrážbili, žeby tito jemu na hrdlo stáli čili jeho bezžiwoti hledali.

Byltě také Jan skutečně wyhledáwán od nich na wsselikých místech, tu na faře, tam we chrámu, tu u známých, tam u přátel a naléháno na katolíky, aby jej wyzradili, jinak že by prý co účastníci jeho welezrády podobného trestu se dočinili. Swatý muž pak zatím brzy w zahradě, brzy we stáji, brzy i mimo faru, na hřbitowě, w kostnici se ukrýwal, drže se wýpowědi Páně, že nemáme swéwolně do rukou nepřátel se wydáwati a sami jim ku páchání zločinu nápomocni býti; při čemž i příkladu samého Pána nasseho Ježísse Krista následowal, který pronásledowán a k zabití wyhledáwán od židů se ukryl a newydal se do rukou jejich, dokud čas jemu od Otce určený nepřissel.

Dne 15. února, kde už Bedřich lichokrál w Olomouci byl, po městech a po wesnicích se oznamowal obsilací list od stawůw do Olomouce donessený; jímž wyřknuto, že wssickni katolíci w okolí Holessowském zawázáni jsou Jana Sarkandra ramenu sprawedlnosti káragici odewzdati, jinak žeby mocí úřednou jati a do Brna k soudu dostaweni byli. Toho dowěděw se Sarkander a dobře nahlížeje, že celá bouře zássti protestantské na něm se wy-

zuřiti chce, umínil ſobě Holeſſow potajmo opuſtiti, aby od ſwých milých oweček odwrátil wſſeliké nebezpečí a ſtraſti, kteréž jim za příčinou zuření proti jeho oſobě hrozily. Pročež dne 16. února odeſſel do Towačowa, aby tam na zámku ſe ukryl aneb aſpoň na wſſelijaké wýčitky jemu činěné odtud bezpečněji odpowídati mohl.

Měltě za to, že w zámku Towačowſkém proto bezpečného úkrytu nalezne, že páni na Towačowě, hrabata Wejkard a Karel Salm byli z přízně s pánem na Holeſſowě, s Ladiſlawem z Lobkowic, který ſeſtru Wejkarda Salmowu, Annu Alžbětu za manželku měl. Ale w dobu tu nebylo žádné míſto nepřátelům nedoſtupné a nepronikuutelné a moc katolíkůw, byť ſebe wětſſích hrdinůw, bylať tehdáž příliš mdlá a newydatná; pročež i zámek Towačowſký nepoſkytnul Sarkandrowi, ačkoli tam welmi oblíbenému a milowanému, žádného bezpečného útulku. Nebo ledwa milený hoſt ten na zámek zawítal, wyſlíděn byl od několika nekatolických měſſtanů Towačowſkých, kteří uſtawičně naň co wlci na beránka číhali a jeho bezžiwotí wyhledáwali. Mimo to i ſám Sarkander nenalézal zde žádného pokliду pro ſwou duſſi, ana uſtawičně toužila po opuſſtěném ſtádci. Upozorněn od ſwých přátel, že už protiwníci o jeho úkrytu na zámku wědí, odeſſel na radu a doléhání oněch potají ze zámku do poblízkých leſů. Zde uſtawičně k Bohu wzdychal, aby mu w této bouři miloſtiwým býti ráčil, a ſewřen jſa odewſſad úzkoſtmi ulewo-

wal sobě we wroucích modlitbách a připrawowal se k poslednímu nejkrutějssímu boji, docela se odewzdáwaje do wůle Boží. Ale hle! an se takto modlí a wzdychá u jednoho dubu, obstoupí ho houfec krwežíznivých slídičů, zajme jej a swázaného pouty wede skrze město Towačow do Olomouce.

Až posawad zachowala se w ústech lidu w celém okolí Towačowském i w Grygowě, wesnici k fare Hrubo-Týnecké u Olomouce patřící, powěst o chodníčku Sarkandrowě w lesech dotčených jakož i o místu, kde jat byl.*) Nalézá se pak to místo na lewé straně silnice z Towačowa do Troubek wedoucí mezi Morawou a Bečwou na jednom trávníku mezi lesem. Na to poukazuje až posawad nápis pod obrazem ukřižowaného Spasitele, jenž na železné plotně wymalowán, ale už od zubu času zcela porussen na dubě zawěssen jest. Nápis ten pak zní takto: Zde místo zajetí ctihodného otce Sarkandra. (Hic locus capturae Venerabilis Patris Sarkandri.) Zde we křowissti prý wyhledal, jak powěst dí, pes sousedůw Towačowských do Troubek jdoucích ctihodného Sarkandra, jenž tam prý po dlouhou dobu před nepřátely se skrýwal; sousedé pak tito jej jali a do Olomouce odwedli.

Jiná powěst dí,**) že do Olomouce we-

---

*) Wiz Hlas 1859 č. 6. str. 43, a d. Chodníček Sarkandrůw od p. Ant. Dudíka a č. 7. str. 52 dodatek k tomu od p. prof Rup. Přecechtěla.

**) Powěst ta nám písemně sdělena od wp. Jana Šuberta, kaplana w Bystřici pod Hostýnem.

den byl skrze Bystřici pod Hostýnem, kde prý na starém zámku uwězen jest. Až posawad ukazuje se w Bystřici kámen, ku kterému prý ctihodného Sarkandra připoutali. Kámen ten je nyní naproti zámku práwě u mostu, přes který do kostela se chodí. Jest w zemi zakopán 1 a půl střewice nad zemí wysoký a čtwerhranný. Žalář pak, w němž prý kněz zbožný w Bystřickém zámku uwězněn byl, není leč tlenutá díra, w nížto muž zrowna státi nemůže. Newíme, mnoholi prawdiwého na této powěsti. Nezdá se, že by protiwníci wíry katolické horliwého obhájce jejího byli takowými oklikami do Olomouce wedli, leč že by p. Bitowský, náčelník protiwníkůw jeho a spolu pán na Bystřici, byl sluhu Páně tím wíce a déle mučiti chtěl.

Jak mile po Olomouci se roznesla powěst, že Jan Sarkander jat a w poutech sem dowezen jest, sešlo se weliké množstwí lidu jak katolického tak protestantského, aby jej widěli. Na náměstích a ulicích hemžily se dawy diwákůw ze wšech stawů, ze wšeho stáří a pohlawí, každý dle smýšlení swého náboženského o Sarkandrowi soudě. Protestanti nazýwali jej odbůjcem, padouchem, zrádcem wlasti, papežencem pletichářským, ďábelským swůdcem Lobkowicowým, buřičem lidu a rušitelem pokoje a jiným sterým spůsobem jemu spílali. Katolici pak wědouce, že se tuto se sluhou Páně totéž děje, co se kdysi dálo s Pánem samým, jehož podobně nepřátelé nazýwali swůdcem lidu, rušitelem pokoje, odbojníkem a zrádcem wlasti —

[illegible] w [illegible] [illegible] a bolesti své nad [illegible] jeho [illegible] [illegible] hoj-nými [illegible].

Střadaný pak muž Boží trpěje za příkladem Božského mistra swého, na wšecky tyto urážky neodpowěděl ani slowa. Jakož wždy w obličeji a w obcowání weselém milostným byl: tak i nyní jewil mysl jasnou a ducha neohroženého. Biřicowé wedli jej před dům lichohejtmana Morawy, Ladislawa Žerotina, pána na Břeclawi čili Lundenburku, který právě s jinými odbojnickými pány slawnostně hodowal. Mezi nimi byl i pán na Bystřici, Wáclaw Bítowský.

Pan Bítowský prohlédnuw okem přidružil se hned ke spílání a úštipkám zlolajícího zástupu i jal se spoutaného kněze ousměšně tázati, zdali pan Lobkowic zdráw a zdali brzo swého předchůdce (Sarkandra) následowati bude? Ale sluha Páně nedal na to leč welmi skromnou a pokornou odpowěď. Načež pan Bítowský kázal, aby jej do obyčejného, takowým prý padouchům příslušného obydlí zawedli. A tu nyní sluha Páně železnými pouty sewřený od biřiců odewzdán žalářníkowi a do wězení wsazen.

§. 17. Prwní wýslech Jana.

Dne 13. febr. 1620 wstoupil lichohejtman Morawy pán na Břeclawi s welikým průwodem do žaláře, w němž Jan Sarkander uwězněn byl. W průwodu lichohejtmana byli

pánowé: Hartmann z Buchheimu, Wáclaw Bitowský, Beneš Pražma z Bilkowa, Ctibor Žernowský ze Žernowa, Jan Skrbenský z Fulneku a tři protestantští radowé Olomoučtí: Tobiáš Markward, Albrecht Muthal a Jiří Richter. Tito wšickni byli horliwými luterány a co komisaři ku wyšetřowání tomu zwláště wywoleni. Mimo ně powolán k tomu i městský soudce, Jan Scintilla, muž wůbec wážený a rozhodný katolík, který následující mučení Sarkandrowo očitě widěw sepsal a popis ten napotom biskupowi Olomouckému kardinálowi z Dietrichšteina podal. Na rozkaz lichohejtmana wywolán z podzemní skrýše bohomyslný kněz, jenž do ní co zrádce wlasti uwržen byl; a jak míle wešel do swětničky k wyšetřowání určené pouty obtemeněn, jal se lichohejtman co náčelník a ředitel wyšetřowání oslowowati jej w jazyku morawském, kterýž tehdáž wýhradně byl úředním jazykem. I řekl s krutou zlostí: „Ty pope, padouchu a zrádce wlasti, wěz, že nebudeme s tebou hráti, pročež powěz po dobrém: jakým spůsobem Polané a Kozáci do Morawy powoláni a uwedeni byli?“

Sarkander podlé swé téměř přirozené skromnosti pokorně a uctiwě odwětil: „Welectěni pánowé, o těch wěcech, na které mne se ptáte, já nehodný kněz pražádné wědomosti nemám.“ Odpowěď ta, ač čirá to prawda, rozwzteklila pány wyšetřowatele tak, že mezi nimi powstal weliký hluk. Jední obsypáwali služebníka Božího šeredným přezdíwkami a zlořečili mu, jiní wyhrožowali mu nejkrutější

pomstou. Dotčený pak ředitel komisse wyšetřowací pokračowal dále, řka: Co ty arcipadouchu díš, že newíš? Já pak a wšickni tito wznešeni pánowé a wlasti milowníci, jak je zde widíš, dobře wědí, že o tom wíš. Co ty se opowažuješ nám do očí lháti? Zkušíš, před tým swá nejlžiwější ústa otwíráš a koho takowými lžemi šiditi chceš.“

Načež Jan s podobnou skromností a úctou směle odpowěděl: „Welectění pánowé, nechtějte mně zazlíti proto; w prawdě dím já: že o těch wěcech pranic newím.“ Slowa tato ještě wíce rozčílila wyšetřowatele. I wytýkali mu řkouce: „My pak wšickni wíme, wyznáwáme a doswědčujeme, že ty arcipadouchu i s twým pánem z Lobkowic jsi zrádcem wlasti. O ty newiňátko, ty že neznáš jeho praktiky a nešlechetnosti? Což jsi už zapomněl, že jsi byl jeho nejdůwěrnějším rádcem, jemuž on wšechny swé tajnosti swěřowal? Snad tobě už z paměti wyšlo, že mezi ostatními nešlechetnostmi i tu do uší tobě našeptal, kterouž tak mnoho newinné krwe prolito, kterouž tolikeré loupeže, drancowání, nátisky a tisíceré jiné zločiny spáchány? Nešlechetníku, co jsi dělal w Polsku? Přiznej se, nebo neníť tu, na kteréhoš bys nyní se spoléhati mohl, zde zajisté ani na tebe ani na twou tonsuru (oholeninu na hlawě) dbáti se nebude, ježto ten, kterýž tobě tonsuru dal, už we wlasti nemá co poroučeti. Wěz, že nyní jsme my pánowé a wladaři země.“

Ctihodný wězeň na to s obwyklou skromností a úctou odpowěděl popíraje, že by o

polském wpádu nějaké byl wědomosti měl i doložil: „Welectění pánowé! owšem prawda, že jsem byl w Polsku, ale šel jsem tam jedině proto, abych wyplnil dáwný slib před zázračným obrazem bl. Panny Marie w Častochowě. Když pak po wykonané pobožnosti jsem do města Rybníku se wrátil, dowěděl jsem se, že nemohu bezpečně cestowati dále a fara má že už zaujata jest od duchowníka nekatolického. Pročež jsem odtud do Krakowa se wrátil doufaje, že tam buď až k upokojení Morawy něco příhodného (služby církewní) naleznu, aneb příležitosti nabudu, zase do Morawy se nawrátiti. Ježto se mně ale w Krakowě nic příhodného nenamítlo, wrátil jsem se do jmenowaného města Rybníku, kde po nějaký čas církewní službu jsem wykonáwal; a když posléz bezpečná příležitost se mně naskytla, wrátil jsem se do Holešowa.“

Wáclaw Bitowský, dáwný to nepřítel Sarkandrůw a nyní hlawní osnowatel wšech wražedných úkladů proti newinnému knězi, nemoha déle se zdržeti wzteku, wychrlil na sluhu Páně mnohá a hrozná zlořečení a kletby, až posléz otázku prohodil: „Nač jsi tedy, powěz, před switáním co padouch a zrádce z Holešowa uprchl?“ — Jan Sarkander kráčeje za příkladem tichého a krotkého Beránka Božího, odpowěděl we wší tichosti: „Welectěný pane, neuprchl jsem, nýbrž spůsobem katolickým co poutník jsem odešel, a to owšem přede dnem pro následující úpaly polední, za nichžto cestující raději odpočíwají nežli by dále šli. Jinak kdybych sobě nějakého prowinění proti wlasti

powědom byl a proto se byl na útěk dal, jižby nebyl do Morawy a tím méně do Holešowa se nawrátil.'

Bitowský přemožen touto odpowědí a nemoha žádné zwláštní winy jemu wytýkati, podobně jako protiwníci Páně, ke starým a wšeobecným wýčitkám se utekl, jakowéž i Christu Ježíši a jeho apoštolům se strany nepřátel se činiwaly a w jakých skutečně, poněwadž wýhradně se týkaly náboženstwí, hlawní a prawý pramen zášti nepřátelské proti Sarkandrowi hledati dlužno. Nebo wytýkání mu wpádu kozákůw do Morawy bylo jenom rouškou neb pláštíkem, pode kterým se ukrýwala zášť protestantská proti sloupu wíry katolické, Janowi Sarkandrowi. Proto řekl Bitowský (a tím projewil hlawní příčinu swého newražení), že prý Sarkander za příčinou náboženstwí po celém dalekém okolí mezi lidem poddaným rozsíwá símě neswornosti a různic; že prý rozmluwami, poučowáním, kázaním ano i písemnými žalobami a hanami štwe lid proti pánům a tyto proti lidu, že tedy nezasluhuje odplaty leč takowé, která se dáwá podobným buřičům, pletichářům a zrádcům.

Ctihodný sluha Páně trpěliwě a pokorně odwětil, že i w těchto wěcech se jemu před Bohem a před swětem křiwda děje; nebo w poaučowání a kázaní že wždy zastáwal prawou wíru, chwálil cnosti, neprawosti wšak wůbec a jednotliwé zwlášť že wším práwem káral a před nimi co před morowou ranou wystříhal, a pakli prý kdy při schůzce katolíkůw

s nekatolíky o nějaké nauce hádka powstala a z toho jedna nebo druhá strana se uraženou býti cítila, to že nikdy jeho záměrem nebylo, jelikož on prý wždy katolíky takowých hádek, ku kterým spůsobilí nejsou, snažně warowal a je napomínal, by se za blondící k Bohu modlili, aby je Duch swatý skrze prawé učitele k tomu ustanowené oswítil. Co pak se dotýče rozepří, jež mu nadesslý z hájení práw, w tom že jenom konal swou powinnost; neboť Církew a písmo swaté káže, aby wěrně zachowáno bylo swatyni Boží, co jí pro wydržowání pracowníkůw na winici Páně druhdy od wěřících na wykoupení hříchůw a ke cti Boží wěnowáno a zaswěceno bylo. Při tom že usilowal spolu swědomí swé bez winy zachowati, jakož i dusse těch, jenž cizí zboží zadržowali, uchrániti hříchu, jehož se tím dopousstěli překročujíce Božské přikázaní: „Nepožádáš wěci bližního swého, aniž čeho, což jeho jest." Tímto pak způsobem že obě strany získáwají, nejde-li jim jedině o pomíjející tělo a kousek chleba, nýbrž jde-li jim hlawně a jedině o nesmrtelnou dussi a čisté swědomí. Ježto ale přátelským dopisowáním a pokornými prosbami ničeho obdržeti nemohl, že podlé swé powinnosti na soudce se obrátiti musel. Že wssak i při tom newykročil z mezí, slussnou uctiwostí a skromností wykázaných, toho že zjewně doswědčují listowé jeho a jejich spisy.

Takowouto odpowědí mohl se owssem Bitowský uspokojiti a ukrotiti, a byl by se uspo-

kojil, kdyby mu o poctiwost a sprawedlnost bylo šlo. Jemu wšak jakož i ostatním wyšetřowatelům o to běželo, aby swou kacířskou zášť na Sarkandrowi si ochladili, a skrze utrpení tohoto i na pánu jeho Lobkowicowi se wymstili, spolu pak nowému soudci, lichohejtmanowi Morawy nesmírně pochlebowali, jakoby on jeho prawým soudcem byl, onen ale (Lobkowic) neprawým, w čemž mu i ostatní přísedící přiswědčowali, obsypáwajíce jak pána z Lobkowic, tak Sarkandra hanami a potupami přehojnými. Posléz po nějakém umlknutí oslowil jejich náčelník uwězněného kněze takto: „Ty pak pope slyš: ty nechceš s prawdou wen, co ale bude-li twá welebnost katanem zkoušena? Čili myslíš, že nemůžeme i na twého pána (Lobkowice) katem se pustiti? Nestalo-li se to už jeho strýcům? A tomu, wěz, neujdeš i ty, shledáme-li, že nás podobnými lžemi a obálkami prawdy podwesti chceš! Hleď tedy zdrawějším rozjímáním sobě usmysliti, k čemu se tobě rada a čas až do zejtřejšího náwratu našeho popříwá.“ Tak řekl soudce a wšickni wyšetřowatelé spolu s ním hrozně rozkaceni odešli ze žaláře.

Sarkander ale potěšen Duchem swatým radowal se, že za hodna uznán byl pro jméno „Ježíš“ trpěti pohanění, a nazpět uweden do swé temné skrýše, poznowu na wroucích modlitbách Bohu se poroučel a zcela obětowal. Tu slyšel jej žalářník hlasitě k nebi wzdychati a wolati, a brzo wkročiw do žaláře nalezl jej, an klečel a ruce k nebi zwedal, aneb an na

zemi rozprostřen jako Pán na hoře Oliwetské se modlil a kalich hořkosti Bohu obětowal.

§. 18. Druhý wýslech Jana a prwá muka jeho — suchá.

Na den následujicí t. j. 14. února (febr.) ustanowen druhý wýslech uwězněného Jana, při němž i Jan Scintilla co městský soudce měl přitomen býti. On ale hleděl se z toho wywětiti jednak udáwaje, že jinými pracemi zaměstnán jest, jednak schowáwaje se w úkrytu domácím. Přes to wsse ale pilně wyhledáwán a nalezen dal se posléz pohnouti, že opět k soudu přissel. Přiměla ho k tomu zlásstě ta hrozba, že by nedostawenim-se k soudu u pánůw stawůw padl w nejhorssi podezření a welikou nemilost, ano že by i weliké pokuty na sebe přiwalil. Zřídila to tak prozřetelnost Božská, že tento muž přinucen byl při mučení Sarkandrowě přitomen býti, aby napotom swědectwí wydal o podiwuhodné stálosti mučenika Božího. Místo lichohejtmana nepřitomného postoupeno Wáclawowi Bitowskému, což jemu, jak snadno uhodnouti, wěcí welewitanou bylo. Okolo ssesté hodiny wečerní odebral se tento do mučírny, kde sluha Páně uwězněn byl. S ním přissli pánowé: Buchheim, Pražma, Markward, Muttal, Richter, Wilém Ullersdorfer a hofmistr pana Bitowského jmenem Jindřich s několika jinými, mezi nimi i Prokop Podstatský. Ti wssickni shromáždili se w jedné swětnicce

žaláře a jich předseda Witowský jal se podobnými otázkami jako den před tím na Jana dorážeti osupiwě řka: „Běda tobě buřiči a zrádce wlasti! Což jsi nadarmo byl we Krakowě? Powěz dobrowolně a bez obalu, co jsi tam dělal, jaké jsi tam měl pořízení?“

Sluha Páně jako den před tím tiše a krotce odpowěděl, tutéž udáwaje příčinu swého do Polska zaputowání. Ale rozkacený Witowský zkřikl: „Sem katane! nebo s tímto twrdohlawým popem nebudeme už déle hráti a žertowati. Podrob jej suché muce, a pakliže tato nepostačí, přidáme ještě jinou a horší; nebo wěc ta nebude se už wyjednáwati pouze pérem a inkoustem. Chop se ho.“ Podobně i pan Buchheim na katana wolal.

Sarkander zaslechnuw tato zuřiwá slowa nepřátelůw poznal, že již přišla hodina jeho sebe-obětowání. Padnuw na zem před swými protiwníky wyjádřil se w tato přeskromná spolu wšak důstojná slowa: „Welectění pánowé! wida a zkoušeje, že Wšemohoucí z nepostihlé hloubi soudů swých na mne skrze Wás toto zlo za příčinou mého do Polska cestowání připouští: wzdáwám jeho neskončené dobrotě nejpokornější díky, a prosím ji z toho srdce, aby wám nepokládala za hřích, co proti mně podnikáte; spolu wšak aby nám wšem prowinění naše milostiwě prominouti ráčila. Přes to wšecko doswědčuji slawně před Pánem nebes i země, že o tom wšem, čímž mne z podezříwosti winíte, žádné wědomosti nemám, aniž že jsem ku takowým wěcem se kdy upotřebiti dal. Nic ta-

kowého bych wám zajisté netajil, kdybych toho byl účasten, aneb wědom byl; netajil bych wám toho ani tenkráte, kdyby to wlastního otce mého, nebo mé wlastní matky se týkalo. Mimo to kdybych nyní jinak mluwil nežli jsem jednal a nežli to wím, posskwrňowal bych lháním swědomí swé, urážel bych prawdu a tak bych sám dussi swou před Bohem wraždil. Pročež pro Swrchowaného na wýsostech prosím Wás a zapřiřahám, račte mně wěřiti a ustaňte od tohoto ukrutného počínání, abyjste uſſetřili jak moje kněžské důstojnosti tak waſſich wlastních duſſí, waſſich slowutných rodů a jmen; nebo tím byjste potomstwu nic slawného nezůstawili."

Tak se wyjádřil newinný a usslechtilý kněz dokázaw tím, že prawda, čisté swědomí a spása dusse jest mu nade wſſecko, a ježto spolu nesſončené dobrotě Boží nejpokornější díky za muky jemu připrawené wzdáwal a za swé nepřátely se modlil, doswědčil jasně, že hrdinský duch mučeníků Božích útrobu jeho oživowal. Sluſſně spolu co kněz a wykladač zákona Božího warowal protiwníky swé wſſelikého bezprávi co smrtelného hříchu.

Slowa Sarkandrowa wſſechny okolostojící katolíky pohnula k slzám; i sami kacíři cítili se jimi poněkud obměkčeny. Toliko Witowský nejenom se neobměkčil, nýbrž jesstě wíce zatwrdil a na katana wolal, aby se prý chopil padoucha a zrádce wlasti; a když kat hned se jal Sarkandra z taláru swlékati, podrobil se sice ctihodný kněz ten neprawé wůli nepřátel,

spolu ale už napřed jasným hlasem pronesl ná-
sledující protest čili oswědčení, we kterémž bo-
lesti swé spojuje s bolestmi Ukřižowaného a
je Bohu obětuje, a mimo to proti wšemu se
oswědčuje, coby snad při mučení z pouhé sla-
boty ducha mluwil:

„Nejmilosrdnější Bože! Wím a wyzná-
wám, že tato trýzeň na mne přichází pro moje
hříchy, jimiž jsem dobrotu Twou bezpočtukrát
rozhněwal a nejtěžších muk sobě zasloužil; pro-
čež k usmíření Twé welebnosti a k náhradě
cti Twojí milerád sám sebe obětuji a hotow
jsem wšemožné protiwenstwí ochotně podniknouti;
awšak prosím Tebe, Pane Bože můj! co nej-
pokorněji, jakož wíš, že o těch wěcech, we kte-
rých mne podezříwají, w prawdě žádné wědo-
mosti, žádné účasti nemám a docela bezwinným
jsem: tak račiž mně w nastáwajících bolestech,
jež we spojení s bolestmi ukřižowaného Pána
swého, Twého nejmilejšího Syna, Tobě pro
hříchy swé obětuji, swou Božskou milostí při-
spěti, srdce, jazyk, ústa a wšechny smysly mé
tak říditi a swým na ně působením ostříhati,
abych nic proti prawdě, která jedině Tobě se
líbí, pro bolesti swé ani nemyslil ani nemluwil.
Pakliby ale proti nadání a úmyslu mému se
stalo, že bych něco jiného wyřknul, nežli jsem
doposud mluwil, a tak prawdu a tudyž i Tebe,
Bože můj, urazil: tedy už nyní při zdrawých
smyslech a úplném sebewědomí proti tomu před
Tebou, nejdobrotiwější Hospodine, a před ce-
lým Twým nebeským dworem se oswědčuji.
Wás pak přítomné a celý swět za swědky beru,

že nic takowého netwrdím anobrž chci, aby to za newyřknuté pokládáno, a toliko bolestem a nepřitomnosti sebewědomí připisowáno, wůbec za nic powažowáno bylo. Ty tedy nemilostnějšší Bože, toto moje oswědčení milostiwě přijmi, a skrze zásluhy Twého nejmilejššího Syna, bl. P. Marie a wšech swatých rač je potwrzeno míti. Amen.[4]

To wyřknuw Sarkander powstal a sám ochotně kněžské roucho swé swlekl; pak přistoupiw ku skřipci wázán jest a přitažen. Byl pak skřipec mašina k mučení utwořená z trámů sewřenokopytných; s wýše její wisel kolec, přes který běžel prowaz k mučení, jenž přetuho swazowal a opoutáwal ruce i ramena mučeného ke sloupu přitaženého. Nohy jeho byly prowazem přiwázány k zemi na železné háky, které wywstáwaly z podložené kamenné tabuly do podlahy zazděné. Když takto Sarkander na skřipec powěšen byl, a údy jeho drásawým natahowáním z kloubů se wymknuly, nekřičel zoufanliwě aniž wydal slowa zlostného, nýbrž s tichým toliko wýrazem bolu co nejwroucněji wzdychal a modlil se se žalmistou Páně: Oswoboď Hospodine duši mou ode rtou neprawých a jazyka úskočného — polož Hospodine stráž ústům mým a dwéře wůkol rtům mým. Nedopouštěj srdci mému uchýliti se ke slowům zlosti, k činění wýmluw w hříšších. Neboť kteří mne pronásledují wýskati budou, jestliže se rozwiklám; já wšak dobrořečiti budu Hospodinu po wšechen čas; wejždy bude w ústech mých chwála jeho: prozpěwowati budu jeho jmenu, dokud

žiw budu.“ Těmito a podobnými wzdechy ze žalmů wzatými posilňowal a ozbrojowal duši swou newinný stradatel. Kdožby jej byl toliko slyšel a spolu newiděl ostatních hrozných wěcí, kteréž se tu dály, nebyl by řekl, že Sarkander je na skřipci, kde mu přislušuje katan, nýbrž byl by twrdil, že na oltáři přináší oběť, při níž stojí přislušující andělé.

Ale Pitowský s celou tlupou radcůw neobměkčil se wroucími wzdechy těmi, anobrž setrwawaje w zatwrzelosti brzo newinného trpiče okřikowal, brzo mu lál a spílal a ustawičně naň dorážel otázkami, proč do Polska šel, co tam dělal, jaké mu wěci tam ku pořízení swěřeny; awšak od kněze na skřipci krutě nataženého žádné na otázky swé nedostal odpowědi; nebrž tento ustawičně opakowal swaté ony wersše a opětně wzýwal přesladká jména Ježíš, Maria a Anna. Když zbožný stradatel ke sloupu přiwázaný takto se k Bohu modlil, přistoupil k němu s hanliwými slowy Beneš Pražma a přiwoláwal trpícímu wyznawači Christowu: „Ty arciodbůjce a zrádce wlasti, ještě-li se opowážíš zapírati, co se tobě wytýká a chceš ještě wíce mučen býti?“ Přistoupí tu Hartmann Buchheim a wolá na katana: „Silněji roztáhni padoucha, aby mnozí pod ním se skrýwající zrádci wylítli.“ A když tento ještě wíce mluwiti chce, přetrhne mu řeč Pitowský a prawí: „A wšak už blížeji k wěci. Kde pak si nechal štolbu Lobkowicowa? Co tento ničema w Polsku dělal? Prawda-li, že tobě ničeho nesvěřil?“ Na to Sarkander ochotně

odpowěděl: Kam Lobkowicůw sstolba dále w Polsku zassel a w jakých wěcech čili poselstwích, tohoť já též podobně newím; neboť ničeho mi nesswěřil, aniž swěřiti mohl, jelikož já neznám řeči německé a wlaské, kteréž on mluwí, a on zase nepowědom jest jazyka morawského a latinského, jimiž mluwím já, takže tedy o wěcech wážných a důležitých jsme spolu rozmlouwati nemohli.“

To slyssíce krwežíznivci spílají stradateli a jesstě hůře na něho nastoupají. Jeden pak z nich, chtěje ze swaté zpowědi tajných wěcí se dozwěděti, takto jej oslowuje: Ty tak důwěrný rádce Lobkowicůw, mučitel a zpytatel jeho swědomí a srdce! Tys s jeho sstolbou do Polska odessel a newíš, z jakých příčin jej Lobkowic tam poslal a co tam činiti měl! a jessto tys totéž tam dělal, tož toho newíš, ty pobožnůstkáři, ty swatoussku?“ „Hej katane! zkřikne zase Witowský, přimnož mučení, nic nedbej, nessetř, jelikož tento padouch sám o sebe nedbá aniž sebe ssetří; nutno jej náležitě k wyznání přiwésti.“ Na toto wolání Witowského a jiných katan stradatele jesstě silněji na skřipci natáhl a na nohy jeho, aby dolu drásawě taženy byly, přiwázáno těžké břemeno. Wssím pak tímto mučením newynutili z něho jiného wyznání nežli dříwe. Spolu ale slysseli jej opakowati dříwějssí wroucná wzdechnutí a wzýwati přesladká jmena „Ježíš, Maria a Anna“.

Toto bolestné diwadlo trwalo přes hodinu a bylo by jesstě déle potrwalo, kdyby

páni komisarowé nebyli se sami křikem swým a wztěkáním ustawičným unaweny a hrdinskau stálostí Sarkandrowau přemoženy cítili. Pročež uradiwsse se wespolek kázali wítěze swého ze skřipce sundati a do skrýsse žalární nawrátiti. Dříwe pak nežli tam uweden byl, přikazowali mu diwokými hrozbami, aby sobě usmyslil, a prawdu wyznal, leč by ohňowau a krwawau muku raději podniknauti chtěl. Sarkander ale odwětil: Cokoliw protiwného předobrotiwý Bůh na mé hříssné tělo teď připustil a budaucně připustí, pro wssecko to chci swaté jmeno jeho chwáliti a jemu dobrořečiti. Jemu powědomo, že ničehož newím z toho, w čemž jsem podezříwán a od Wás urození pánowé wyptáwán. Daufám také co nejpewněji, že tentýž nejmilosrdnějssí Bůh jazyk můj i napotom ostříhati a tak říditi bude, aby ničehož proti prawdě a proti nejswětějssím jeho přikázaním newyřknul. Ostatně poznáwám a wyznáwám, že Božím dopusstěním pod wassí mocí stojím, dokud jemu se líbiti bude. Staniž se na mně nejswětějssí wůle jeho, kteréžto jsem zcela se oddal a opětně oddáwám. Za wás pak, welectěni pánowé, chci co nejwřeleji wezdy se modliti, aby nejmilostiwějssí Bůh Wám toho, co na mně činíte, nepokládal za hřích, nýbrž wás ode wsseho zlého ostříhal a wám swau milost a požehnání udělil."

Tak mučeník Páně odměnil se úhlawním protiwníkům swým, an nejenom jim odpausstěl hroznau na něm spáchanau křiwdu, nýbrž za ně také k Bohu se modlil a jim prominauti

toho, milost a požehnání wyprossowal. Tak wěrně následowal příkladu Pána nasseho, jenž na kříži se modlil za swé nepřátely řka: Otče odpusť jim, neboť newědí co činí. Tak následowal i wzoru prwomučeníka Božího, sw. Štěpána, jenž kamenowán jsa wolal: „Pane nepokládej jim toho za hřích!“ — Awssak láskou Christowou dýchající slowa Sarkandrowa neobměkčila kamenná srdce nespravedliwých soudcůw, anobrž odcházejíce toliko úsměssky z nich si tropili.

§. 19. Třetí wýslech Janůw a prwá jeho muka ohňowá.

Druhého dne, t. j. 14. febr. sessli se w žaláři titéž komisarowé a sluhowé. Sami plamenem zássti hárajíce chtěli také ctihodného kněze plamenem zkoussetì a tonto mukou co nejkratssí cestou z něho wyznání wynutiti, jakowéž se k jejich záměrům hodilo. Ale městský soudce Scintilla nedostawil se k wyssetřowání, poněwadž wůbec tomuto tyranskému počínání kacířských komisarů wssemožně wyhnouti hleděl; a když tito opětně pro něj posílali, wezdy se wymlouwal, že pro neodkladné práce přijíti nemůže. To uslyssewsse komisaři newražili na soudce dotčeného wsselijak jemu spílajíce. Bojíce se pak (owssem bez příčiny), aby snad někdo z katolíků nepodal prý Sarkandrowi w jídle nebo w nápoji jedu, aneb aby prý čarami jej bolesti nechránil, snažně poroučeli žalářníkowi, aby wssemožně nad wězněm bděl. A tak jej napomenuwsse hroziwě odessli.

W tentýž čas, jak už powěděno, zdržowal se na Morawě zimní král Bedřich, aby stawy morawské přijal w hold, a hned na to cestowal z Olomouce do Wratislawi, aby totéž učinil se stawy slezskými. Awšak w tuž dobu wtrhli do Slezska a do Morawy také Polané a Kozáci od krále Polského císaři Ferdinandowi na pomoc poslaní. Ti, jak už wyprawowáno, hrozně ohněm a mečem hubili wšechny statky protestantských pánů a wšechny města, městečka a wesnice nekatolíkůw. O jejich ukrutnostech odkázala mezi protestanty úžasné a zajisté přehnané powěsti, jako n. p. že na statcích nekatolického pána Strenského Jiřího staršího z Wrbna dwa protestanty z Ruclawic prý do ohniwé peci wsadili, že okolo Pawlowic 20 osad zapálili a na pomstu zločinu wražedného od kacířů rok před tím na katolickém faráři w Pawlowicích, Janu Rafanowi, spáchaného, že několik nekatolíkůw z poblizkých osad polapených před samou farou na zem přibili a jim wodu z kaliště čerpanou násilně do hrdla lili, pak po nich skákajíce ji zase z nich wyháněli a j. w. Tím postrašeni pánowé protestantští bez odkladu se chopili zbraně a dílem aby hubení nepřítele přítrž učinili, dílem aby lichokráli do Slezska se ubírajícímu bezpečnější průwod zjednali, wydali hned patent, jímž wšechny wrchnosti a jejich poddané do zbraně wolali. W Olomouci už také skutečně k tomu cíli několik tisícůw ozbrojených sedláků shromážděno bylo, a za welitele jim a jiným branným mužům dán Bítowský, kterýž z weliké ctižádosti

wsude při podobných podnikách se w čelo postawowal. Pročež mu také tentokráte nemožno bylo, předsedati komisi proti Sarkandrowi. Awšak na místo jeho postawen muž téhož ducha, pan Ctibor Zernowský ze Zernowa.

Nowý tento soudu předseda odebral se s dřívějšími komisary Benešem Pražmou, Wilémem Ullersdorfem a s přidruženým šlechticem Petrem Kopřickým dne 17. febr. do žaláře a kázal před sebe uwesti ctihodného kněze, jejž takto oslowil: „Známoť, že s pánem swým Lobkowicem jsi wyzwědač a zrádce wlasti; a že to přece panům stawům zemským do očí zapíráš, zakusil jsi poněkud, co takowí zlochowé wším práwem zasluhují. Celá podstata wěci pak o to se točí, že ještě wíce a trpčejších muk zakusíš, potrwáš-li we swé twrdošijnosti a lžiwosti; a protož wěz napřed, že tebe nikterak šetřiti nebudeme a tudyž abys tomu ušel, raději dobrowolně wyznej, nač tebe se wyptáwáme a co tobě se wytýká; neboť domníwám se, že jsi w těchto dnech sobě usmyslil a na lepší cestu uhodil; protož pověz: co jsi činil w Polsku? a zdali jsi tam pro přiwolání Kozáků do wlasti od pána swého Lobkowice poslán byl?“

Sarkander s obwyklou úctou a skromností odpowěděl: „Pánowé moji, wím, chwála Bohu! předobře, co jesti prawda a co lež před Bohem i před lidmi, a proto cokoliw jsem už dříwe o swé cestě do Polska a o swém tamnějším zaměstnání powěděl, tuto opakuji. Totiž: nejprwé do Častochowa jsem zaputowal, bych

nim swau pobožnost wykonal, pak ale uslyšew na poutní cestě, že faru mou w Holešowě proti nařízení duchowník zaujal, wrátil jsem se z Rybnika do Krakowa. Nebyl jsem w Polsku nějakým způsobem pro nějaké wěci od nejdůstojnějšího pána z Lobkowic swěřené poslán, aniž jsem nikdy s ním při poradě neb porádě o ničem nemluwil, leč o wěcech církewních a duchowních. Wšak on si toho ani nežádal, aniž bych já se byl opowážil, bez wědomí a bez dowolení swých představených do takowých wěcí se míchati. Wždyť pak wědí wzácní pánowé předobře, že pro pořízení takowých a podobných swětských wěcí wyskytá se we wlasti dosti welmoží a welezpůsobilých pánů, tak že není třeba aniž slušno, aby k tomu se wybral chudý soukromý kněz, kterýž nezná žádných zwyků a způsobu dworů a krajů a we wěcech wojenských docela nezběhlý jest; nechť tedy pánowé z toho sami posoudí, jak newinně a násilně w takowé podezření uweden jsem.“

Tato odpowěď Sarkandrowa úplně se srownáwá s naším dřívějším wyřknutím, které jsme hned na začátku wyšetřowání jeho položili, že totiž nemohli páni ti nenahlížeti newinnost Sarkandrowu, jelikož na biledni jest, že powoláwání pomocného wojska do země jest wýhradně wěcí panownickou, do které co do wěci swětské a k tomu ještě wojenské žádný kněz, nechce-li se učiniti směšným, se nebude míchati, a kterou žádný byť sebe wznešenější úředník swětský o swé ujmě nepodnikne; neboť tu buď zeměpán sám přímo s cizím pořizuje

mocnářem, aneb k tomu wznessené pány we wěcech wojenských sběhlé upotřebuje. Mohlit tedy pánowé, jenž Sarkandra wyšetřowali, newinu jeho naznati, ale jim jednak o to šlo, aby na nějakém katolíkowi pomstili škody od Polanůw a Kozákůw na swých statcích utrpené a jinak chtěli swou plamennou zášť, kterouž to tehdáž proti katolíkům a jejich kněžům wůbec hořeli, na některém katolickém knězi ochladiti, a k tomu jim nejpříhodnějším se býti zdál Sarkander, co kněz od Jesuitů wyučený a wychowaný, co jejich bývalý pomocník w kázaních missionářských k obrácení kacířůw a co nejhorliwější a nejspůsobilejší obhájce wíry katolické na Morawě. Protož také důkladná řeč jeho pranic neobměkčila wyšetřowatele Ctibora Zernowského, anobrž tento co wzteklý wolal na katana: „Chop se tohoto zrádce a zkus na něm swého umění; marno-tě, s ním hráti a jeho lžem naslouchati.“

Že mučením takowým toliko horoucí zášť protestantská se na Sarkandrowi ochladiti chtěla, wysvitá patrně z wýčitky, kterouž Sarkandrowi hned po slowích Zernowského činil šlechtic Petr Kopřický. Bylť on statkářem blíže Holešowa a farníkem Sarkandrowým. Ale už jeho matka byla horliwá protestantka a w této zášti proti wíře katolické wychowala i syna swého Petra. Když umřela, byl farní kostel, jak ze slow Sarkandrowých se wyrozumíwá, w držení luteránůw — a jejich duchowník pochowal ji w Holešowském farním chrámě. Když ale rok před přijitím Sarkandrowým na faru Holešowskou

kostel ten byl luteránům od Jesuitůw s pomocí pana Popela z Lobkowic odňat a katolíkům nawrácen: byly i pozůstatky její, co horliwé nekatoličky, odtud co místa wýhradně katolického odklizeny a w zahradě jí připatřící pohřbeny. Odtud ta horoucí nenáwist syna proti katolíkům a jejich duchowním. Proto také při tomto wýslechu wytýkal to Sarkandrowi a třebas wěděl, že toho nikoliw Sarkander, nýbrž jeho předchůdcowé Jesuité učinili, přece z toho jen Sarkandra winil, řka: „Tak tomu jest, wznešeni pánowé, tento pop jestiť ničema a buřič, který ani mrtwým nedá slušného pokoje a cti. Powěz, proč jsi mou zemřelou matku, w Holešowském chrámě pochowanou, dal wykopati, wynésti a w zahradě, jako tělo nějakého zwířete, zahrabati?“

Že pak toliko swou zášť, kterouž hárал proti wíře katolické, na Sarkandrowi ochladiti chtěl, wyswitá nejzřejměji z dalších slow jeho, jimiž mu wyčítá jeho horliwost w rozšiřowání wíry katolické a odstranění wšelikého kacířstwí, k čemuž owšem také při líčení něco lži přimísil řka: „A kdo jest příčina násilí toho, jímž luteráni přinucowáni podle způsobu papežencůw se zpowídati, pod jednou toliko způsobou přijímati, jímž se duchowní sluhowé bratrůw z kostela sw. Anny, pak že školy bratrské a obě strany luteránůw a bratrůw z celého Holešowa odkliditi musely? Kdo toho příčina, že onen kostel odewzdán Jesuitům zde wydržowaným a chráněným? Kdo hlawním jest toho půwodem, že přemnozí z Holešowského a okolíčného

lidu hrozbami, wězením, ztrátou statkůw, wyhnanstwím stihání aneb k papeženstwí (katolicismu) donucowáni byli?"

Z těchto slow pana Kopřického bjledně wyswitá, že soudcowé toliko pro wíru proti Sarkandrowi zuřili, přičítajíce mu ztrátu tolikera přiwrženců nekatolických sekt. Spolu widěti, že jako wždy tak i tenkráte protestanti, ač na přemnohé sekty rozpadli, přece kdykoli se jednalo o nepřátelstwí proti katolíkům, sworně si podáwali ruce ku společnému jednání. Spolu též widěti, že přezdíwky, pop, papeženec, papeženstwí a jiné, jimiž se až podnes katolíkům a jejich duchowním spílá, už tehdáž u protestantů běžné byly.

Krotičký a trpěliwý sluha Páně, jenž Petra Kopřického co swého farníka dobře znal a na jeho obrácení wšechnu pilnost byl wynakládal, s okem bolestiwým pohlédnul na zuřiwce řka: „Nejmilejší pane Petře! ty předobře wíš a pamatuješ, že jsem já dne 6. máje r. 1616 do Holešowa přišel, a že nejenom twá mátka, jak jsi mně wytýkal, už před mojím příchodem wykopána a z kostela Holešowského wynešena, nýbrž že i luteranští duchowníci z fary, a Pikardité, které jsi též uwedl, jak wůbec známo, ze školy a z Holešowa už odstraněni byli. Jestliže pak mne tupíš proto, že jsem wykonáwaje apoštolský úřad kazatele bludy objasňowal a se zbožnou horliwostí wywracowal, hříchy pak a neprawosti káral, jestliže pro takowé wěci mne tupíš, sám spáse duše swojí neprawě w cestě stojíš. Ostatně jestliže já, swatých nauk

[illegible] [illegible] a nářky, wše cokoli ne-[illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] míru odpowídati, jsem [illegible] Duši před Bohem na modlitbách [illegible] [illegible] [illegible] odporoučíwal: pověz, jakým jsi ho šípem, kamenem, jakou snahou neb zbraní [illegible] tebe aneb wšechny ty, již mu pomáhali, [illegible] aneb pronásledowal? Však [illegible] že [illegible] není prawdiwo; ja to wšecko co Bohem [illegible] a [illegible] moc swětlé k [illegible] [illegible] a ke [illegible] swojich [illegible], bude-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tebe souditi wydá-[illegible] [illegible].'

Ještě nedomluwil bohomyslný kněz, když [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na něho se sápal a [illegible] [illegible] při tom wychrlil [illegible]: „Co? to je [illegible] [illegible] o tom, co se tobě zde wy-[illegible]? Co je při [illegible] [illegible] a newědomost? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Pověz arcilháři a [illegible]: kde si nechal štolu Lobkowice? kam [illegible] [illegible] [illegible] s penězi?' Načež Sarkander co nejpokorněji odpowěděl, že přišed k cestě, která je silnice králowská přímo do Čenstochowa wede, se štolou dotčenou se rozloučil a jemu za pohodlné wezení běh wydal, aniž jeby ho napotom byl [illegible] wěděl, aniž ví, kam dále w Polsku jel a zdaliž kromě [illegible] wína něco jiného s sebou wezl, zwláště zdali we skříni, na které seděli, peníze měl?

Sotwa to řekl sluha Páně, táži rozzlobení komisarowé jej swléci, na skřipec dáti a roztáhnouti, a hořícími pochodněmi z obojí strany páliti. Ukrutné mučení toto skoro po dwě hodiny trwalo, an mezi tím komisarowé

bez ustání dřívější otázky, zlořečení a rouhání opakowali; Sarkander pak pamatujíc na příklad Beránka Božího, jenž k nejohawnějším přezdíwkám a utrhánim swých nepřátel mlčel a toliko jednou řekl: „Pakli bych wám také odpowěděl, nepropustite mne" — na příklad tento pamatujíc Sarkander jen zřídka w muce té oswědčowal swou newinu a newědomost, toliko přesladká jména Ježíš, Maria a Anna přečasto wzýwal, by jimi sobě posilňující pomoc Boží wymohl. Aniž ho naděje zmýlila. Nebo mučitelowé spíše byli unaweni, nežli mučeník. Ustawičným se wztekáním a křikem umdléwajíce a nemohouce už wíce pro kouř a smrduty puch tam wydržeti, jakož i neustálými wřelými wzdechy stradatele k Bohu přemoženi a zahanbeni kázali Sarkandra zase ze skřipce sundati a odešli hrozivě odtud. Jmenowitě předseda Ctibor Žernowský odcházeje strašnou wypustil hrozbu řka: „Ještě jinak naučíme tě modliti se, neustaneš-li nás za blázny míti."

§. 20. Jan Sarkander po druhé ohněm zkoušen, hrdinsky chrání poswátnou pečet zpowědlnické mlčenliwosti.

Snadno uhodnouti, že Bítowský hořel žádostí, přítomnu býti wčerejší exekuci. Když dne 18. feb. w ní pokračowáno, poslal k ní aspoň swého hofmistra. Pomstou hárajíce a nemálo spiti odebrali se dřívější komisarowé: Ctibor Žernowský, Beneš Pražma, Hartman

Buchheim, Wilém Ulleršdorfer a s nimi z li-teranské rady Wit Oesterreicher, Albrecht Ru-thal, a Jiří Richter — w čas určený do ža-láře a dali před sebe opět uwesti ctihodného kněze Sarkandra, jenž od wčerejšího mučení wšechen ztrýznčn a zemdlen byl. Ctibor Zer-nowský pak zase na začátku krotčeji se ho táže: Zda-li už sobě usmyslil dobrowolně wyznati prawdu? Co w Polsku dělal? Kdy školšta Lobkowicůw dlí? Kam skřínku s penězi zawezl? Jinak že by podlé rozkazu jim daného mnohem ostřeji k němu přikročiti museli."

Sarkander jako dříwe na swou nepowě-domost těchto wěcí se odwolawá; ale an ještě ne-domluwil, sápe se naň Beneš Pražma a obsy-paw jej hanami a zlořečením chce od něho zwěděti, co o těch wěcech jemu we swaté zpo-wědi zjewil pan Lobkowic, i prawí: Co by že newíš, jaké pikle se kuly? Což tobě wše to we zpowědi nezjewil Lobkowic? pročež wyjew a wyznej nám to, sic jinak to z tebe plamennými a jinými podobnými mukami wy-nutíme."

Tak wece tyran podobně mluwě k Ja-nowi Sarkandrowi, jak kdyši k Janowi Nepo-muckému byl mluwil tyranský král Wáclaw. Ale jako tehdáž Jan Nepomucký raději nej-ukrutnější smrt wolil podstoupiti, nežli ze zpo-wědi něco wyjewiti a tak pečeť poswátné mlčen-liwosti zrušiti, nejinak i Jan Sarkander stále-pewně se zpíral proti takowým bezbožným o-tázkám a podobnou jako Jan Nepomucký dal odpowěd nepřátelům, která wěčnou jemu zje-

dnala korunu slávy. Nebo poznowu oswědčiw swou newinu a nepowědomost s jasnou myslí přidal:

„Co pak swátostné zpowědi se dotýče: buď si, že by mně něco wěrohodného w ní bylo swěřeno býwalo, wssak o tom už ničehož newím, aniž wěděti chci, aniž se opowažuji na to si zpomenouti, aniž chci na to pamatowati, a to pro swatoswatou a nezrussitelnou pečeť této Božské swátosti. A protož kdybych i wěděl, že mně na tisíc kusů rozsekáte, že mně železem, ohněm a wssemi pomyslitelnými mukami zničíte a w popel obrátíte, přece bych raději wolil wsseckо to s Boží milostí snásseti nežli dost málo proti této swátosti se prohřessiti."

Slowa tato co nejzřejměji doswědčují, že Jan Sarkander byl mučeníkem pro wíru katolickou, jelikož nepřátelé čím dále w mučení jeho pokračowali, tím zewrubněji a jasněji objewowali, že pro jeho horliwost u rozssiřowání wíry katolické proti němu zuřili, až i na to se odwážili, že od něho zrussení poswátné pečeti zpowědní mlčenliwosti žádali a přeukrutným násilím wymáhali. Nebo sotwa že ona slowa rekowská byl mučeník Páně wyřknul, s obwyklými hanami a kletbami proti němu se wztěkají a pak na katana wolají, zlásstě Buchheim: „Chop se padoucha, jenž se opowažuje nám se posmíwati, natáhni jej co nejsilněji, přilož

pochodně, pal a mně jej co nejwíce můžeš.‘ Wše to co nejbedliwěji prowodil katan, a zatím zbožný kněz jako dříwe žalmy přiměřené říkal a dotčená přesladká jmena Ježiš, Maria, Anna ustawičně wzýwal.

Když pochodně a swíčky ku pálení potřebowané a krwí mučedlníka zalíwané hasly, jakoby nechtěly wíce proti tělu nejctihodnějšího kněze zuřiti: posmíwaly se podnapilí soudcowé katowi, jakoby nerozuměl swému řemeslu. Posměchem tím rozjitřený katan tím wíce zuřil proti mučeníku Božímu; nebo nowé a nowé swíce, brzy smolné, brzy woskowé, pryskyřici a síru přidáwaje, na obě strany přikládal; brzo zase kolo skřipce silněji točil, až welectihodného kněze tak roztáhl, že kámen wčetčený w zemi pewně zadělaný, ku kterému nohy roztaženého mučeníka přiwázány byly, jakoby místo tyranůw soustrasti měl, z místa swého se pohnul. I ukázali se swalowé trpičowi přetrženi a ošinali: údowé wymknuti, obličej skroucen a bešeredčn, kosti wytržené skřipaly, klouby praskaly, hrdlo častým a drásawým tažením napínané rozzwučelo se w žalostný zwuk, a toto dlouhé a syplawé wzdychání sprowázeno wyslowowáním nejswětějších jmen „Ježiš a Maria,‘ a tomu co ohlas z poblizké ulice odpowídal žalostný nářek wěřících, jenž k tomuto diwadlu se byli sběhli, jakož se strany tyranůw a katůw diwoká zaznívala zlořečení.

Když ani tonto ukrutností žádného wyznání učiněné zpowědi Lobkowicowy ze Sarkandra wynutiti nemohli, wymyslili sobě Zernowský a

Prazma jinou a mnohem wětšj muku. Nechť prý, weleli katowi, se rozpustj dohromady pryskyřice, smola, sjra, loj a olej, nechť w tom péra se omočj a zapálena do těla zločince wrazj, tak jistě prý na něm zpowěd Lobkowicowu wytáhnou. Kat bez odkladu se pokusil, welenj to uwesti we skutek. Přidal k tomu přilep na kousky rozdělený, jakéhož při wypálenj winných sudůw se užjwá, a když wssecku tu misseninu dohotowil, kázali mu tyranowé, aby to Janu na žaludek, na prsa, na boky, na ramena a na krk hodil a pochodněmi zapálil, by při tomto swětle tjm dřjwe tajnosti wynalezti mohli. Tato ukrutná muka způsobila jednak wssem přjtomným nesnesitelný kouř a zápach jinak ale krotičkému trpiči k bezbožným otázkám mlčjcimu newýslowné bolesti rozmnožila. Tudiž se stalo, že krew walně na zem tekla a jak hořjcjch látek ostatky, tak i hárajjcj kusy kůže, masa a kosti plamenem swým jesstě ostatnjho roucha trpjcjho kněze dosáhly a on wsseckeu nejinak nežli jeden plamen se býti zdál. Ano dotčené horoucj látky tak sežehly a ztráwily maso Janowo, že mjstami, obzwlásstě po bocjch kosti paprysskujjcj jako ohniwá poljnka se objewowaly, a že skrze ně, ježto klaubůw a swalůw wjce nebylo, jako skrze mřjže už pálenjm začazené útroby se ukazowaly. A hle, ačkoli na tento způsob wnitřnosti těla Sarkandrowa na jewě byly a bezbožnj wyssetřowatele opětně přiloženými pochodněmi na ztrýzněném mučenjku tajnosti srdce wyzwěděti usilowali: přece až ku swátostné pečeti zpowědi proniknauti ne-

[illegible]. D[illegible] wěrném ſluhowi Páně prſa, an [illegible] [illegible] wzgnal wíru ſwou, ale zpowěd [illegible], jak ſobě žádali, nikterak wyzra-[illegible] [illegible].

I [illegible] diwáti někteří trpělivoſt a [illegible] Sarkandrowu obdiwowali a chwálami [illegible]: [illegible] wšak nemohauce ani této [illegible] ani jeho [illegible] a wzýwání jmen „Ježíš Maria [illegible]“ [illegible], nemálo ſe durdili. Ob-[illegible] pan [illegible], co dobrý proteſtant, [illegible] [illegible] a [illegible] nejčiſtější Pannu Marii a [illegible] [illegible] matky Boží na nejwyšš pro-[illegible] [illegible], obořil ſe naň diwoce řka: „Co [illegible] [illegible] [illegible] uſtawičně woláš, nečiſtý [illegible]? [illegible], co ony ti pomohou?“

[illegible] pak po dlouhé chwíli poznali, že mu-[illegible] [illegible] ſwou nepřemoženou trpělivoſtí nad [illegible] [illegible] a ſwětlé ſlawí triumfy, připiſowali [illegible] [illegible] tajnému umění tohoto kněze, ma-[illegible] za [illegible], že čarowati umí. I prawili mezi ſebou [illegible]: „Wěž nepewný zrádce tento jeſt čarodějník a [illegible]! Hej ſatane, takowému u-[illegible] [illegible] na odpor umění protiwné, odře-[illegible] [illegible] [illegible], oholbej mu na hlawě wlaſy [illegible] [illegible] a i pod paždí a na jiných třebas [illegible] místech, pak to wšecko ſpal na prach a podej tento w nápoji onomu čaroději.“ Nejhorší [illegible] ten byl od kata wěrně wyplněn. [illegible] Sarkandrowi takowýto nápoj. Muž Boží [illegible] jméno Ježíš a připomenuw ſobě [illegible] [illegible], jež Pán a Spaſitel náš na kříži [illegible] [illegible], wejde onen nápoj wypil. Načež Německý [illegible] s tajſſím [illegible] roztažením a

metáním naň hořících látek následowala; mučeník pak Boží jako dříwe wzýwal bez ustání jména Ježíš, Maria a Anna.

Tři hodiny trwalo již ukrutné mučení to a když opět Sarkandrowa zbožnost, tichá trpěliwost a nezwratná stálost nade wším trápením zwítězila, tedy tyranowé unaweni a zahanbeni zářícími cnostmi mučeníka kázali katowi, aby jej od skřipce odwázal, mučeníkowi wšak přiwoláwali, aby přes to wše až do jejich zýtřejšího prý náwratu si wěc tu lépe rozmyslil, a to trouce s newolí swrchowanou odešli.

Jak mile zbožný stradatel od sloupu odwázán byl, hned pro welikost bolesti a slabost wywětěných nohou klesl na prawou stranu k zemi. I myslili nejináč strážníci, než že už mrtew jest; pročež po delší dobu nedotknuwše se ho nechali jej ležeti. Když pak ale spozorowáno, že ještě žije, zanesli ho zase na horů do žaláře a položiwše jej na slámu kněžským jeho rouchem přikryli.

§. 21. Další strádání mučeníkowo a jeho trpěliwost.

Prawili jsme, že mučeník Páně klesnul k zemi. Proto wšak, že klesnul, nebyl poražen, alebrž poraženi byli jeho nepřátelé, nade kterými zwítězil swou podiwuhodnou krotkostí, neunawnou trpěliwostí a hrdinskou stálostí. Dobře a pěkně w tomto ohledu prawí sw. Augustin: „Nebýwá od lidí šlapán, kdo proná-

sledowání trpí; nýbrž kdo boje se protiwenstwí pošetile jedná. Nebo šlapán býti nemůže leč kdo níže jest, a wšak níže není, kdo ač na zemi mnoho na těle trpí, přece srdcem připoután jest k nebi."

Když Jana z mučírny přenášeli na místo w žaláři, kde se poněkud měl zotawiti, neopominuli mu do ucha šeptati, že dnes ještě wětší se jemu připrawují muky. Jan odpowěděl: „Nežbude mi dnes leč wrátiti duši Bohu; na těle pak zcela zraněném a skoro rozkouskowaném muka sotwa nalezne místa."

Když pak zraněn na slámě ležel, přišli četně i katolíci i nekatolíci jej nawštíwit a nabízeli se jemu ochotně ke službám potřebným chtíce jední přinesti jemu léky, přilepy a obwazadla, jiní pokrm a nápoj. Uwažujíce pak, že ztrýzněný kněz náramnou žízní prahnouti musí, jednak proto, že dle rozkazu tyranů po několik dní jemu nápoj se dáti nesměl, jinak že od pálení práwě utrpeného ještě útroby jeho zanícené hárały — to uwažujíce mnozí k tomu zřetel obraceli, aby mučeníkowi předewším ochlazující se podal nápoj. A když mu podán, okusil maličko, a hned zase k obwyklému modlení se wrátil, w němž nejsladší nalézal útěchu.

Zachowala se powěst w lidu, že při této příležitosti na modlitbu Sarkandrowu se udal zázrak. Nebo když prý tento sluha Páně po hrozném zápasu horoucí žízeň swou uhasiti chtěl a od katanůw nápoje žádal řka: „Máte co píti?" — tito podlé swé obwyklé krutosti jemu tako-

wého občerstwení odepřeli. Pročež prahnoucí trpič pozwednul zraků swých k nebi nějakého odtud zotawení se nadíwaje. Aniž zklamán w naději. Nebo jako Samsonowi, když po wítězstwí nad Filistinskými téměř žízní náramnou umíral, Hospodin otewřel zub střenowní w čelisti oslíčí a wodou odtud se proudící jej občerstwil: rowněž tak předobrý Bůh pro swého zemdleného zápasníka ze stěny skalné wywodil občerstwující wodu, kteráž před tím tam wídána nebyla, ale od té doby wězdy na místě umučení tiue.

Wíce nežli Sarkander prahnul po wodě, prahli po jeho krwi tyranowé; nebo tito sesšedše se, aby po čtwrté jej mučili, wstoupili zase do žaláře a ustanowili w diwoké mysli swé, wstawiti na hlawu nepřemoženého kněze smolou uklejowaný horoucí wěnec. Awšak už často jmenowaný soudce městský Jan Scintilla, jakož i notar Pawel Zlacký a Rudolf Mandel rada Olomoucký snažnými prosbami na ně naléhali, aby od takowého počínání upustili; i dokládali, že Jan Sarkander předešlými mukami už tak seslaben jest, že by nowou muku bez okamžité smrti snésti nemohl a pak že takowá ukrutnost wšem zákonům jakož i samému citu lidskosti se příčí. Přes to wše trwali ukrutníci na swém. Teprwa když sám kat a jeho pomocníci se zpěčowali, takowou muku na ztýraném knězi wykonati, upustili tyrané od swého bezbožného předsewzetí a rozlíceni odešli.

Ukrutné muky, jimiž Jan trápen byl, za-

[illegible] [illegible] jeho smrtelné rány a učinily wy-léčení jeho zhola nemožným. Nebo žíly jeho byly [illegible], audy wymknuty a swaly pře-trženy. Pro umírnění jeho náramných bolestí a pro [illegible] [illegible] snažně prosili Jan Scin-tilla a Pawel Eladiš, aby umučený kněz do nějakého soukromého domu přenessen a tam až do skonání opatrowán býti směl. Ale i tato [illegible] [illegible] prosba byla od nelidského Hartmanna Puchheima odmrštěna, a naporučeno od něho, aby [illegible] tělo Janowo w žaláři zůstalo a [illegible] bylo hádky a rozepře mezi katem a žalářníkem; nebo každý z nich se dostal pod starost. Tomu kynula i naděje jisté odplaty. Naposledy zwítězil žalářník co prý člowěk, který wedle mučení přítomen jest a do opatrowání se lépe zná. Jemu tedy pod starost a k lé-čení od komisaři odewzdán strádatel.

Ale opatrowatel tento maje býti Sar-kanderowým léčitelem stal se jeho wětším tryz-nitelem, jednak proto, že se neznal do rány léčení, jinak že to způsobem ukrutným konal a pak že jsa kacíř nenáwiděl každého katolíka wůbec, zwláště pak katolického kněze. A tak místo léčitele byl Janowi toliko katem, a celé jeho opatrowání a hojení nebylo leč nepřetr-žené pásmo nowých a nowých muk. Jsa oby-čejně zpit zacházel s přílepami (flastry) z hrub-šího plátna neb proplýwacího papíru w leno-wém oleji namočeného tak, že staré na rány přiložené přílepy krutě odtrhowal, a nowé ne-šetrně přikládal, čímž ubohému trpiteli wždy nowé rány a nowé bolesti způsobowal.

Pakliže toho žádala potřeba, aby stradatel ze strany na stranu neb jinam obrácen byl, opatrowník krutý, boje se zápachu pro čich swůj, toliko nohama jej powalowal, a bylo-li kdy třeba i rukama se trpiče dotknouti, činil to toliko s krutou zlostí a zlořečením. Spoluwězňowé a wznešení páni i paničky, jenž tam na náwštěwu přišli, prosili jej snažně, aby aspoň ohledem odplaty přislíbené mírněji a wlídněji s ubohým mučeníkem nakládal; ale wše nadarmo. Durdil se a wztěkal, jestliže někdo jej napomínal; zuřil a bouřil, jestliže jiní se opowážili místo něho obwazowati a léčiti rány ztrýzněného; osupowal se na každého, kdožkoli nemocného nawštíwil a jemu nějaké ulewení neb zotawení poskytowal; anobrž i wyháněl wstupující aneb žádal wstupného od těch, jenž nějaké léky, prádlo neb pokrmy k zotawení tam přinesli a tytýž takowé wěci sám pro sebe podržowal.

Ale ani nepohodlím místa wězení a jeho zlopowěstnosti, ani zlobou žalářníkowou, nedali se wzácní páni a matrony odstrašiti od nawštěwowání Sarkandra; anobrž pokládali si to za welikou čest, že mohli sbírati a podáwati zmučenému sluhowi Páně dary lásky k jeho zotawení. W ohledu tomto se jmenowitě wyznačily wdowy Kateřina Hönigowá, Barbara Jukitkowá, Juliana Brandelsowá z Brandenfelsu, pak měštští písaři Petr a Pawel Šlachecký, a mezi spoluwězni Jiří Mečel, řezník a dwa manželé z wenkowa, šafář s chotí swou, poddaní pana Jana Sudličky, kterým Jan umí-

raje odkázal ſwé ſſaty. Nejznamenitějſſí pak mezi wſſemi ſouſtraſtnými byl Jan Rudolf Mandel, ſoudní notář w Olomouci, tehdáž ale ſpoluwězeň, který nejenom ſkrze přiwolané domácí ſwé potrawy, prádlo a polſſtář ſtradateli poſkytowal, nýbrž také ſám wlaſtníma rukama jej podlé potřeby brzy pozdwihowal, brzy zaſe uložil; tu jeho rány obwazowal, tu zaſe hnis wyčiſťowal, teď jemu pokrm, pak zaſe nápoj milerád podáwal, a wůbec dnem a nocí jemu přiſluhowal, nic nedbaje na weliký a obtížný puch hnijících oudů, nic na noční bdění a jiné weliké obtíže, ano milerád i nejopowrženějſſí ſlužby jemu prokazowal.

Přebolawý pak muž, ač jen přemaloučko pokrmu a nápoje požíti mohl, a i z toho ještě wíce ſe rozbolíwal, přece za wſſecko jemu podáwané každému, jak poſlawſſímu tak přináſſejícímu, s největſſí pokorou děkowal a Boha s přečaſtými wzdechy a hojnými ſlzami proſil, aby to oněm dobrodincům nebeſkými poklady odměniti ráčil.

Wůbec říci lze, že prodloužení zápaſu Janowa bylo jedním tolikо nepřetrženým modlením a ſwatým rozjímáním, při čemž nikdy nebylo na něm nejmenſſí známky netrpěliwoſti ani w ſkutcích ani we ſlowích pozorowati, alebrž projewowal wždy myſl jaſnou, utěſſenou a klidnou, nikdy neſtěžujíc ſobě na kruté boleſti, kteréž ſnáſſel. Takowéto trpěliwoſti a klidnoſti myſli obdiwowali ſe wſſickni, kteříž jej nawſſtíwili, aneb kteří z jeho známých a přátel při něm déle potrwali, i říkáwali jemu še

srdcem soustrastným: „Otče duchowní, jak těžké, jak newýslowné Wy snássite muky!“ Načež on welmi klidně odpowídal řka: „We wssech i největssích mukách mám přewelikou útěchu a necítím žádných bolestí.“

Že tato přewelikou útěcha byla owocem jeho wroucích modliteb, nelze nikterak pochybowati. Už co pachole weden byl od pobožné mateře k modlení a tato pobožná mysl rostla spolu s ním, čím wíce prospíwal w letech. Učiněn byw kněžem a pastýřem oweček Christowých wezdy skrze modlitbu spojen byl s Bohem. Na skřipci wise co na nějakém kříži a krutě roztažen jsa ani wywětěním oudů, ani pálením těla, ani diwokým křikem tážících se mučitelů od modlení se odwrátiti nedal, leč na kratičkou chwilku, kde jim odpowídal. Wssemi mukami nemohli tyrané mysl jeho jinam než k Bohu obrátiti, tak že i na něm zcela se wyplnil wýrok Moudrého: „Dusse sprawedliwých jsou w ruce Boží a nedotkne se jich muka smrti. Zdálo se očím nesmyslných, že mrou, a pokládáno jest wykročení jejich (ze swěta) za trápení, a to, kteréž od nás jest odjíti, za wyhlazení: ale oni jsou w pokoji. A jestliže před lidmi muky trpěli, naděje wssak jejich nesmrtelnosti jest plna.“

§. 22. Jan, příklad zbožného kněze, dokončuje modlitbou swůj západ, a jest od katolíků s welikou úctou pochowán.

Byl-li pak Jan Sarkander po wssechy dny žiwota swého horliwou modlitbou spojen s Bohem: tím wíce nyní, kde tělem hynoucím dozráwal k nesmrtelnému, wěčnému žiwotu, poroučowal ducha swého k Bohu, aby tak dusse i tělo odpočíwaly w Božím pokoji. Protož zhusta na něm pozorowáno, že, když se zdál pokojně dřímati, w mysli se modlil, a tudyž se jako příslowím stalo u okolostojících: Sarkander buď dřímaje se modlí aneb modle se dřímá.

Nemohl-tě owssem Jan kolena swá k modlení skloniti, wždyť pak ani sám bez pomoci seděti, ani z jedné strany na druhou se obrátiti nemohl, nýbrž musel leže modlitby konati. Chtěje wssak přece swůj brewiář čili swaté hodinky se modliti, prosil přistojící, aby jej poněkud k sedění w lůžku pozdwihli, aneb na nížkou lenossku posadili, aby z brewiáře na stolici před ním položeného modlitby říkati mohl, které Církew swatá na každý den kněžím ukládá. Listy w brewiáři mu obracel spoluwězeň Rudolf Mandel aneb jeho ssestiletá dceruška, která, když již wdowou byla, wsse toto žiwotopisci Sarkandrowu, faráři Swarcowi wyprawowala, a když ani tato ani otec přítomen nebyl, tedy mučeník Boží nemoha rukou

obraceti listy, činil to jazykem, což widouce přítomní spoluwězňowé k hojným pohnuti byli slzám.

W témže žaláři byli tehdáž také zatknuti řeholníci Kartusiánští, kteří w ten čas od stawůw odbojnických podezříwáni jsouce z účasti wpádu Polanů a Kozákůw, ze swého ještě nedostaweného kláštera we Štípě pod zámkem Lukowem wyhnáni a do žaláře w Olomouci uwrženi byli. Ti spolu se modlíce hodinky swaté nemalou tím působili radost Janowi Sarkandrowi. Widouce pak náramnou jeho těla zemdlenost a mizení žiwotné síly prosili jej, aby sobě ulewil, dokládajíce, že pro tak zemdleného kněze nestáwá wíce záwazku, hodinky říkati, že pro něho pouhé wzdychání k Bohu w mysli postačuje. On wšak brzy bolestným pohledem, brzy snahou políbiti jejich roucha, brzy lahodnými prosbami hleděl je od takowého zrazowání odwrátiti, anobrž i hlasitě wzdychaje wolal se žalmistou Páně: „Zpíwati budu Hospodinu, dokud žiw budu. Ku Pánu w trápení wolati budu a on mne wyslyší; on wywede duši mou z jezera strasti: jazyk můj po celý den pamětliw bude sprawedlnosti jeho a nezamlčí jeho chwálu. O nejmilejší otcowé, chwalte semnou Hospodina a oslawujte jmeno jeho bez ustání.“ Těmito a podobnými wyňatky ze žalmůw nejednou je pohnul k slzám a k horliwému spolumodlení s ním.

Bylot pak zjewno, že přirozeným během wyléčen býti nemůže, byť i sebe dowednější lékařowé nejwýbornějších prostředků k tomu byli

pomohli; nebo každým dnem hnily wíc a wíce jeho wnitřnosti a každým dnem přikwapowal rychleji poslední zápas smrti. Čtyry neděle byl takto w bolestech a w modlení strávil mučeník Páně. Tu přistoupil k němu na jeho požádání farář Welk-Týnecký, Wincenc Šipek, a podal jemu nebeskou posilu we swatých swátostech, při čemž přisluhowali wýsse jmenowaní řeholníci Kartusianští a farář Charwátský jmenem Jakob. W jejich přítomnosti 17. března (1620) w noci mezi desátou a jedenáctou hodinou modlil se jesstě polosrozumitelně slowa žalmistowa: „Obratiž se dusse má w odpočinutí swé: nebo Hospodin dobře učinil tobě. Nebo wytrhl dussi mou od smrti, oči mé od slz, nohy mé od pádu. Líbiti se budu Hospodinu w krajině žiwých.‘ A to domodliw se wypustil tisse dussi swou a usnul w Pánu jsa 43 let stár.

„Tak se stal Jan‘, dí pěkně nejslawnějssí žiwotopisec jeho Swarc, farář Holessowský (od r. 1669—1699) „katolíkům ctí a slávou, kacířům a mučitelům swým zahanbitelem a přemožitelem; slabým u wíře učiněn silou, stojícím pewným sloupem; zápasícím a trpícím wzorem, wítězitelům radostí, Holessowské církwi a owečkám chloubou a potěssením; wssem tamnějssím nástupcům swým učitelem, chrámu Panny Marie w Olomouci, počestné radě a obci tamějssí drahocenným pokladem, žalářům zaswětitelem; pastýřům dussí obrazem čili wzorem; městu Skočowu we Slezsku drahou památkou; slawnému rodu Lobkowicůw miláčkem; rodu sslechtickému Rotalůw (jenž sobě welikými na-

dáními čili fundacemi a stawením wýtečné zásluhy o faru a hlawní kostel Holešowský získal,) předmětem lásky a úcty, celé Morawě drahým rubínem; Bohu, andělům a swětu diwadlem.[4]

Druhého dne po jeho úmrtí stáli katolici na tom, aby tělo mučeníkowo ze žaláře wyneseno a slussně pochowáno bylo. Majíce w čele Jana Scintillu, soudce městského, prosili komisary, kteří Jana mučiti dali, aby jim dowolení k tomu udělili. Dosáhli ho sice, ale nikoliw bez nesnází. A tu už tělo mučeníkowo do domu pobožné wdowy Swětlíkowé zanesli, we kněžské sslaty barwy čerwené oblekli a do rukou jemu wosskowý kalich a patenu dali; zpíwali také žalmy u rakwe a připrawowali se k osmé hodině, o které pohřeb jeho (třetího dne po úmrtí) wykonán býti měl.

Když tak wsseckо přichystali a už na ramena rakew wložili, aby ji zanesli do kaply sw. Wawřince we farním kostele Panny Marie, tu mimo nadání jede okolo „nowé wěže“ tyran Hartmann z Buchheimu a wida tak četné shromáždění a slysse žalmůw zpíwání táže se, co by to znamenalo? Dowěděw se příčiny rozjitřil se a s wyhrůžkami kázal lidu, aby se wrátil domů a od slawného pohřebu ustal, tělo pak Janowo aby na předesslém místě se ponechalo, až by páni stawowé se usnesli o pohřebu člowěka, kterýž prý padouchem a zrádcem wlasti byw, pod ssibenicí by pohroben býti zasloužil. Když pak komisarowé wěc tu wyssetřowali, ukázalo se, že hlawním strůjcem slaw-

ného pohřebu Sarkandrowa byl Jan Scintilla. Na něho tedy nejwíce komisarowé ti s celou radou luteranskou newražili prawice, že wěc welmi podezřelou podnikl. A jelikož prý usmrcenec byl wězněm panůw stawůw, tedy jak městskému soudci tak wssem ostatním jeho pomocníkům (katolíkům) prý zapowídá se přísně před rozhodnutím panůw stawůw w Brně shromážděných u wěci té něco předsewzíti.

S nesmírným bolem zanesli tedy katolíci z poslussnosti tělo mučeníkowo nazpět do domu dotčené wdowy Swětlíkowé a uložili je se wssemožnou úctou w jedné swětnici. Ale bolest jejich byla brzo zmírněna nenadálým potěssením; nebo z čeho katolíkům náramný zármutek pojíti měl, odtud wyplynula jim netussená radost a čest, pronásledowatelům wssak hanba a zlost. Tělo totiž ctihodného mučeníka, kteréž w žaláři dlouhými bolestmi a neztrawowáním zemdlené až hrůzně we twáři zbledlo a ode hnití údůw téměř nesnesitelný puch wydáwalo, nyní po sedm dní nejsouc pohřbeno anobrž zrakům wssech nawsstěwowatelů wystaweno nabylo barwy žiwějssí, č e r w e n é a wydáwalo zwlásstě libou wůni. Doswědčowali toho žiwotopiscowi Sarkandrowu, faráři Swarcowi, když jesstě w Olomouci na winici Páně pracowal, přemnozí neúhonní katolíci, kteří očitě mrtwého Sarkandra widěli a zápachu onoho zkusili, doswědčowali toho swou wírou a swým swědomím Jan Scintilla, kterýž prwní po smrti Sarkandrowě o jeho slussný pohřeb pečowal, mrtwé tělo jeho w roucho kněžské oblékal, a o této

libowání z těla mrtwého plynoucí jakož o jeho zrnměnění prwní kardinalowi Dietrichšteinowi zprávu podal.

Co zatím w Brně páni stawowé o záležitosti pohřební rokowali, naléhali na ně katolíci prosbami skrze zwláštní přímluwce, aby jim dowoleno bylo, tělo Janowo na slušném nž wýše jmenowaném místě pochowati. Ale teprwa po osmi dnech obdrželi od lichohejtmana Morawy odpowěd, že smějí sice na dotčeném místě tělo Sarkandrowo uložiti, že se to ale beze wší slawnosti státi má. Shromáždili se tedy katolíci dne 24. března ráno o šesté hodině a bez odkladu jako pokradmo zanesli tělo mučeníkowo do kaply swatého Wawřince, kde oběť swatá a příslušné modlitby pohřebné wykonány a tělo sluhy Páně s welkou pobožností k odpočíwání uloženo. Už při tomto pochowání, jak farář a děkan Leonhard Mayer we knížce r. 1637 podruhé wydané wyprawuje, oslaweno tělo Sarkandrowo mnohými diwy a zázraky. Nebo žena slepá nabyla zraku, muž na rameně ochromělý dříwějšího zdrawí a mnozí jiní jiného dosáhli dobrodiní.

§. 23. Pomsta Páně stihá protiwníky Janowy.

Newinnou obětí žiwota Jana Sarkandrowa dowršili odbojníci a kacíři míru swojí neprawosti, a už už blížil se den hněwu Božího, aby každému odplaceno bylo podlé skutků jeho; nebo po několika měsících poraženi jsou

od Ferdinanda II. odbůjowé a spolu nepřátelé Církwe na Bílé Hoře, Kacířští stawowé a kazatelé wyhnáni ze země a wydány zákony k rozšíření wíry katolické. A tu opět chrámy, koleje, semináře, kláštery buď katolíkům wráceny anebo z nowa wystawěny, půwodcowé pak usmrcení Sarkandrowa nenecháni bez trestu. Jak už praweno, byl kardinal Dietrichštein od císaře ustanowen zemským hejtmanem Morawy a spolu soudcem odbojných stawůw a tudyž i sudím wšech půwodcůw mučení Sarkandrowa. Jejich statky byly konfiskowány, důstojnost šlechtictwí jim odňata a jejich jmena a podobizny na pranýř co jmena a obrazy zlopowěstníků přibity. A hle! sprawedliwým dopuštěním Božím, wšickni tito odbůjci a jejich rodowé druhdy weleslawní bídně zahynuli. Předewším co se týče úhlawního nepřítele Sarkandrowa, pana Bitowského, wí se s jistotou, že po bitwě na Bílé Hoře předwídaje odsouzení swé utekl z wlasti a potuloval se w říši německé, kde w třicetileté wálce proti císaři Ferdinandowi wřelý podíl bral, horliwě bojujíc pod praporci šwedskými. Statky jeho už byly dáwno skonfiskowány a jmeno i wyobrazení jeho na pranýř wystaweno; w boji císařských proti Šwedům pak podařilo se naším, Bitowského zajmouti a k soudu do wlasti dostawiti. Když pak do Brna jej dowezli, postawen byl rowněž tak před domem kardinala Dietrichšteina, prawého soudce swého, jako druhdy Jan Sarkander w Olomouci před domem neprawého soudce stál. Jak mile ho kar-

dinal a spolu hejtman zemský z oken zočil, oslowil jej, jak dí žiwotopisec Sarkandrůw Swarc w morawském jazyku řka: „Už jsi zde ptáku?“ Pak obrátiw se twáří swou zase nazpět do swětnice k okolostojícím pánům, žalostně wolal řka: „A což jest mně a jemu, když mého Sarkandra už není! Běda! Běda! kde jsi můj Sarkandře! můj otče Sarkandře! kéž bych pro tebe mohl umříti!“ Když pak bolest jeho se umírnila, rozkázáno, aby Bitowský dán byl do wězení, kde wšak nebyl trápen hladem, nýbrž častowán z tabuly kardinalowy, až pak podlé zákona sprawedlnosti co welezrádce a tropitel mnohých neprawostí odsouzen k smrti. Sťatá hlawa jeho byla na staré židowské (též Ferdinandskou zwané) bráně wywěšena na wýstrahu a na postrach wšem odbůjcům. Statky jeho: Bystřice, Prusinowice a Dřewohostice koupil Wáclaw kníže z Lobkowic za 10,000 zl. Manželka pak jeho w nejwětší chudobě žila we wsi Rošstění, jedině almužnami swých býwalých poddaných wydržowána jsouc, a několik let před dosazením žiwotopisce Swarca na faru Holešowskou w nejžalostnější bídě umřela.

Hartman Buchheim pak, sotwa o porážce odbůjců na Bílé Hoře se dowěděl, nemeškal wšeho neprawě nabytého statku zanechati a w čiré noci uprchnouti. Pročež co nejrychleji na kůň se wyšwihnuw ujížděl z Olomouce do cizích zemí, dobře wěda, že co hlawní pletichář, jenž tolik ukrutností byl spáchal, také wětším trestem za to odbýwati bude. I zmizel docela swětu, aniž kdo wíce o něm čeho se dowěděl.

od Ferdinanda II. odbůjcowé a spolu nepřátelé Církwe na Bílé Hoře, kacířsstí stawowé a kazatelé wyhnáni ze země a wydány zákony k rozssíření wíry katolické. A tu opět chrámy, koleje, semináře, klásstery buď katolíkům wráceny anebo z nowa wystawěny, původcowé pak usmrcení Sarkandrowa nenecháni bez trestu. Jak už praweno, byl kardinal Dietrichsstein od císaře ustanowen zemským hejtmanem Morawy a spolu soudcem odbojných stawůw a tudyž i sudím wssech původcůw mučení Sarkandrowa. Jejich statky byly konfiskowány, důstojnost sslechtictwí jim odňata a jejich jmena a podobizny na pranýř co jmena a obrazy zlopowěstníků přibity. A hle! sprawedliwým dopusstěním Božím, wssickni tito odbůjci a jejich rodowé druhdy weleslawní bídně zahynuli. Předewssím co se týče úhlawního nepřítele Sarkandrowa, pana Bitowského, wí se s jistotou, že po bitwě na Bílé Hoře předwídaje odsouzení swé utekl z wlasti a potulowal se w říssi německé, kde w třicetileté wálce proti císaři Ferdinandowi wřelý podíl bral, horliwě bojujíc pod praporci sswedskými. Statky jeho už byly dáwno konfiskowány a jmeno i wyobrazení jeho na pranýř wystaweno; w boji císařských proti Šwedům pak podařilo se nassim, Bitowského zajmouti a k soudu do wlasti dostawiti. Když pak do Brna jej dowezli, postawen byl rowněž tak před domem kardinala Dietrichssteina, prawého soudce swého, jako druhdy Jan Sarkander w Olomouci před domem neprawého soudce stál. Jak mile ho kar-

dinal a spolu hejtman zemský z oken zočil, oslowil jej, jak dí žiwotopisec Sarkandrůw Swarc w morawském jazyku řka: „Už jsi zde ptáku?“ Pak obrátiw se twáří swou zase nazpět do swětnice k okolostojícím pánům, žalostně wolal řka: „A což jest mně a jemu, když mého Sarkandra už není! Běda! Běda! kde jsi můj Sarkandře! můj otče Sarkandře! též bych pro tebe mohl umříti!“ Když pak bolest jeho se umírnila, rozkázáno, aby Bitowský dán byl do wězení, kde wšak nebyl trápen hladem, nýbrž častowán z tabuly kardinalowy, až pak podlé zákona sprawedlnosti co welezrádce a tropitel mnohých neprawostí odsouzen k smrti. Sťatá hlawa jeho byla na staré židowské (též Ferdinandskou zwané) bráně wywěšena na wýstrahu a na postrach wšem odbůjcům. Statky jeho: Bystřice, Prusinowice a Dřewohostice koupil Wáclaw kníže z Lobkowic za 10,000 zl. Manželka pak jeho w nejwětší chudobě žila we wsi Rosstění, jedině almužnami swých bývalých podaných wydržowána jsouc, a několik let před dosazením žiwotopisce Swarca na faru Holešowskou w nejžalostnější bídě umřela.

Hartman Buchheim pak, sotwa o porážce odbůjců na Bílé Hoře se dowěděl, nemeškal wšeho neprávě nabytého statku zanechati a w čiré noci uprchnouti. Pročež co nejrychleji na koň se wyšwihnuw ujížděl z Olomouce do cizích zemí, dobře wěda, že co hlawní pletichář, jenž tolik ukrutností byl spáchal, také wětším trestem za to odbýwati bude. I zmizel docela swětu, aniž kdo wíce o něm čeho se dowěděl.

Statky jeho byly skonfiskowány a jako on o Sarkandrowi prawil, že pod ssibenicí prý pohřben býti zasluhuje, tak práwě jeho jmeno a podobizna na ssibenici co jmeno a podobizna zločince přibita. Manželka pak jeho skoro pošsetilá, která druhdy z poswátných paten jídala a z kalichů messných pila, utekla do lesů a těkala po horách u Sternberka, kdež pak sprawedliwým Božím dopusstěním hladem zhynula. Nejinak i zmizela jmena jiných druhdy slawných rodůw, jejichž potomkowé w nesprawedliwém odsouzení Janowu byli podíl brali.

§. 24. Jan prawý mučeník Páně.

Obracíme-li zřetel jedině k tomu, že práwě wyličení protiwníci nassemu Sarkandrowi předewssím wpád Kozákůw do Morawy wyčítali: mohloby se nám owssem zdáti, že ctihodný sluha Páně toliko pro podezření politického prowinění od nepřátel swých trýzněn byl. Awssak podobné zástěry užíwáno i při obwiňowání samého krále mučeníků Ježísse Krista, na něhož židé před Pilátem žalowali řkouce: „Tohoto jsme nalezli, an přewrací národ náš, a brání daně dáwati císaři a prawí se býti Kristem králem: — Bouří lid uče po wssem Judstwu, počaw od Galilee až sem (Luk. 23). — Byť tento nebyl zločinec, newydali bychom ho tobě (Jan. 18, 30).“ A přece pod tonto roussku wýčitek politických prowinění ukrýwala se toliko horoucí zášť náboženská. Podobně i apostolé buřičemi na-

zhywáni a trestáni co zločinci, jako u. p. sw. Pawel a Sila we Filipi, na které páni ziskuchtiwi před úřadem žalowali řkouce: „Tito lidé bouří město nasse“ (Skut. ap. 16, 20). — Nejinak i prwní křesťané obwiňowáni ze zločinů, na které nikdy ani nepomyslili; neboť slouli nepřátelé císařůw, zrádcowé wlasti, nesslechetni dítek mordéři a ukrutníci z lidského masa sobě prý pokrmy strojící, po wečeři pak swětla hasící a nečisté hanebnosti páchající. A přece i zde proti křesťanům brojeno a jich zkázy wyhledáwáno jedině pro náboženstwí, které zuřiwým nepřátelům jejich se protiwilo, a které tito zcela wyhladiti usilowali. Tak už tenkráte krkawci (swobodně) létali, an (tissi) holoubci w léčkách wázli. A rowněž tak i při Janowi nassem wytýkání wpádu Kozácké-o toliko pokličkou bylo, pode kterou se ukrýwal had jedowaté nenáwisti náboženské.

Nenáwist tato jasně prozírá ze wssech dějů času toho. Nejprwé nemohlo minouti zraků nassich při pozorowání dwoustolého zápasu náboženského na Morawě a w Čechách, že wssecky skoro události těch časůw jsou podstatou náboženské a že w nich nelze tak snadno, co občanského jest, děliti od náboženského, jelikož wěci ty pro wýhradnou skoro nadwládu myssleny náboženské wždy w jedno splýwaji. Znamenali jsme též, že Jan přede wssemi jinými kněžimi wywolíwán a posílán na místa, kde už protestanti téměř wyhráno měli, a že práwě proto už před pouti Často-

chowaslou wyhledáwáno bezžiwotí jeho, nebo widíno w něm odpůrce, kterýž nejhorliwěji duſſe z oſidel proteſtantiſmu wychwacowal, a Církwi katolické wracel ty, „kteří wně byli, zbaweni jſouce (dle ſw. Cypriana) žiwota Chriſta, praménky miloſti toliko w zahradě Církwe ſwé wyprauſſtějícího. (Wiz §. 14. ſtr. 915—920).

Sám Bitowſký, hlawní protiwník jeho, winil jej, že w kázaní na proteſtanty wſſemožně dotíral, wíře katolické i tam průchod zjednáwal, kde jí už wíce nebylo, že za příčinou náboženſtwí w celém dalekém okolí rozſſíwal ſtmě neſwornoſti a různic, že wypadlé z Církwe katolické do lůna jejího nawracowal, a práw ſwých církewních přes příliš hájil. Petr Kopřický wytýkal mu podobně, že proteſtantům pohřebu křesťanſkého nepřál, náuku katolickou o pokání a wečeři Páně proti nekatolíkům twrdoſſijně zaſtáwal, a po wypuzení Bratrůw i luteranůw jeſuity do Holeſſowa uwedl. Buchheim osupil ſe naň díwoce a lál mu, že jmena Ježíš, Maria a Anna w přebolestné muce wzýwal; a Zernowſký žádal od něho konečně i wyzrazení ſw. zpowědi pána z Lobkowic tka: „Wyznej a powěz wſſe bez obalu; nebo jſme pewně odhodláni, wyznání takowé tobě ohněm žhoucím, rozerwáním a polámáním ondů a wſſím, cokoli jeſt hrozného a boleſtného, wynutiti.“ A co odpowěděl na to Sarkander? Wěčné ſláwy hodna zůſtanou ſlowa ta, jimiž Jan odpůrcům rekowně odwětil: „Kdybych i wěděl, že mne na tiſíc kuſů roz-

sekáte, že mne železem, ohněm a wšemi wymyslitelnými mukami zničíte a w popel obrátíte, přece bych raději wolil wšecko to s Boží milostí snášeti nežli dosti málo proti této swátosti se prohřešiti.“ Tato slowa byla spolu ta poslední, kteráž ke swým nepřátelům promluwil, podobně jako Pán a Spasitel náš, o němž dí ewangelium (Mar. 15, 5): „Ježíš nic wíce neodpowěděl, tak že se podiwil Pilat.“ Tím wíce pak proti němu zuřili nepřátelé, newytazujíce se ho wíce a místo mluwení toliko jej co nejukrutněji mučíce. Patrno tedy, že práwě tato slowa, jimiž pečeť poswátné mlčeliwosti zpowědní hájil, jemu nejbolestnějšího trápení a smrti přičinila.

Při čemž nesmíme též ze zřetele pouštěti, že w tentýž čas, co Jan ukrutně mučen, i náčelníci katolíkůw: kardinal Dietrichštein a Ladislaw Popel z Lobkowic, co rukojmě u wězení ode stawůw odbojných držáni, aby, wyznal-liby Jan mukou přemožen, čeho sobě přáli, hned také k těmto co zrádcům wlasti beze wší šetrnosti přikročiti, je zničiti a tím wítězstwí protestantismu dowršiti mohli.

Byli tenkráte s Janem w žaláři i řeholníci Kartusianští, několik farářů a šlechticů též z welezrády obwiněných. Proč nezuřeno i proti těmto od náčelníků nekatolíkůw? Proč netrhzněni a nemučeni i oni jako Jan Sarkander? Patrně proto, že nikdo z nich s takowou úsilowností a s takowým zdarem dračí hlawu bludstwa nepotíral, nikdo práw církewních tak udatně a šťastně nehájil, nikdo po-

chowskou wyhledáwáno bezžiwotí jeho, nebo wiđino w něm odpůrce, kterýž nejhorliwěji duše z osidel protestantismu wychwacowal, a Církwi katolické wracel ty, „kteří wně byli, zbaweni jsouce (dle sw. Cypriana) žiwota Christa, praménky milosti toliko w zahradě Církwe swé wyponštějícího. (Wiz §. 14. str. 915—920).

Sám Bitowský, hlawní protiwník jeho, winil jej, že w kázaní na protestanty wšemožně dotíral, wíře katolické i tam průchod zjednáwal, kde ji už wíce nebylo, že za příčinou náboženstwí w celém dalekém okolí rozsíwal símě neswornosti a různic, že wypadlé z Církwe katolické do lůna jejího nawracowal, a práw swých církewních přes příliš hájil. Petr Kopřický wytýkal mu podobně, že protestantům pohřebu křesťanského nepřál, náuku katolickou o pokání a wečeři Páně proti nekatolíkům twrdošijně zastáwal, a po wypuzení Bratrůw i luteranůw jesuity do Holešowa uwedl. Buchheim osupil se naň diwoce a lál mu, že jména Ježíš, Maria a Anna w přebolestné muce wzýwal; a Žernowský žádal od něho konečně i wyzrazení sw. zpowědi pána z Lobkowic řka: „Wyznej a powěz wše bez obalu; nebo jsme pewně odhodláni, wyznáni takowé tobě ohněm žhoucím, rozerwáním a polámáním oudů a wším, cokoli jest hrozného a bolestného, wynutiti.“ A co odpowěděl na to Sarkander? Wěčné sláwy hodna zůstanou slowa ta, jimiž Jan odpůrcům rekowně odwětil: „Kdybych i wěděl, že mne na tisíc kusů roz-

sekáte, že mne železem, ohněm a wssemi wymyslitelnými mukami zničite a w popel obrátite, přece bych raději wolil wssecko to s Boží milostí snássetí nežli byť málo proti této swatosti se prohřessiti." Tato slowa byla spolu ta poslední, kteráž ke swým nepřátelům promluwil, podobně jako Pán a Spasitel náš, o němž dí ewangelium (Mar. 15, 5): „Ježíš nic wice neodpowěděl, tak že se podiwil Pilat." Tím wice pak proti němu zuřili nepřátelé, newyptazujíce se ho wice a místo mluwení toliko jej co nejukrutněji mučíce. Patrno tedy, že práwě tato slowa, jimiž pečeť poswátné mlčeliwosti zpowědní hájil, jemu nejbolestnějssího trápení a smrti přičinila.

Při čemž nesmíme též ze zřetele poussťeti, že w tentýž čas, co Jan ukrutně mučen, i náčelníci katolíkůw: kardinal Dietrichsstein a Ladislaw Popel z Lobkowic, co rukojmě u wězení ode stawůw odbojných držáni, aby, wyznal-liby Jan mukou přemožen, čeho sobě přáli, hned také k těmto co zrádcům wlasti beze wssí ssetrnosti přikročiti, je zničiti a tím wítězstwí protestantismu dowrssiti mohli.

Byli tenkráte s Janem w žaláři i řeholníci Kartusianssti, několik farářů a sslechticů též z welezrády obwiněných. Proč nezuřeno i proti těmto od náčelníků nekatolíkůw? Proč netrhzněni a nemučeni i oni jako Jan Sarkander? Patrně proto, že nikdo z nich s takowou úsilownosti a s takowým zdarem draku hlawu bludstwa nepotíral, nikdo práw církewních tak udatně a ssťastně nehájil, nikdo po-

kroky protestantismu tak mocně nestawil a nepřetrhowal, nikdo tolik dussi sektám na Morawě newyrwal a prawé Církwi newrátil, nikdo z nich tak slawně wíru katolickou newyznal, jako Jan Sarkander. A co máme konečně říci o jeho obdiwu hodném hrdinstwí, s kterýmž poswátnou pečet zpowědní neporussenu zachowal? Newyrownal-li se w tomto bohatýrském rytěřowání úplně rekownému mlčenci ze země sousedské, Janowi Nepomuckému? Nestal-li se skalopewnou swatou mlčelliwostí pro Morawu tím, čím pro bratry Čechy učiněn Jan z Nepomuku?

A která pak ze spanilých cností, jež ke swatosti náležejí, scházela w utěsseném wěnci jeho zásluh a sláwy? Nepotwárná stawba swatého žiwota spočíwá na třech welkých základních kamenech, na nichž čtyry pilíře welebně do wýsse se pnou. Prwním takowým základním kamenem jest swatá wíra — prawý to diamant, ohniwými barwami we tmách tohoto žiwota swětélkující a cenu nesmírnou, nadzemskou mající; druhým jest naděje — prawý to lepokam safír, modrou čili lazurowou barwou se wyznačující a k modrému, lazurnému nebi poukazující; třetím jest láska — prawý to rubín krásně čerwený, ohniworudý a růžoskwělý. Na těchto základních kamenech zwedají se co welebné pilíře čtyry stěžejné cnosti: opatrnost, prawý to smaragd, jenž nejkrásnějssí swětlou zelenosti wyniká a w koruně žádného swětce Božího scházeti nesmí; mírnost, prawý to lepokam topaz,

jenž twrdostí a ušlechtilostí se označuje, jakowáž i w tuhé a wšak ušlechtilé zapírawosti sebe samého, bez níž mírnosti nestáwá, se zračiti musí; sprawedlnost — ryzé a nejwzácnější to zlato, jímž jedině možná wše, čím Bohu, sobě a bližnímu se dlužíme, dostatečně zaplatiti; síla neb udatnost, bělostkwoucí a přetwrdý to lepokam korund, ode kterého rány meče s otupením jeho ostří se odrážejí.

A kterého pak z těchto krásných a drahých kamenů nedostáwá se stawbě swatého žiwota u našeho Jana? Snad diamant neocenitelné wíry? Byltě syn nábožných rodičů wíře katolické celým srdcem oddaných, w této wíře byl od matky a' učitelůw pečliwě wychowán, ji sobě z mládí oblíbil a zamilowal, ji pilně studowal, aby důkladné w ní wědomosti nabyl; z lásky k ní wstoupil we staw duchowní, ji na kázaních a rozmlouwáních šířil, jí mezi bloudícími horliwě průchod zjednáwal, ji proti útokům nepřátelským rázně hájil, ji na skřipci a w plamenných mukách udatně wyznáwal, ji do posledního wzdechnutí bránil, takže říci mohl s apoštolem: „Dobrý boj jsem bojowal, běh jsem dokonal, wíru jsem zachowal.“

A co říci máme o druhém lepokamu, modrém safíru, k lazurnému blankytu nebes poukazujícímu, o naději totiž? Protože hned z mládí w pokladech nebeských zakotwilo srdce jeho, zhrdnul zemskými rozkošemi, tělesnou swobodou i swětským pohodlím a zaswětil se jedině Bohu. Takto wzaw na sebe těžký kříž

Christůw — kříž umrtwowání sebe samého, kráčel ouzkou toliko cestou a těsnou branou a wyhledáwal jedině spásy swé a spásy swěřených sobě duffí. Wffecku swou naději na Bohu a nebeských dobrách zakládaje podnikal milerád chudobu, snáffel s myslí ochotnou a weselou wffeliká břemena nejtěžffích prací a nerozpakowal se pro spásu wěčnou i nejkrutějffí podstoupiti muky. W nejkrásnějffím pak lesku zářila naděje jeho w čtyrnedělním wězení po hrozném mučení. Jaká to swatá klidnost srdce zračí se w jeho umrtweném obličeji, jaká to milá spokojenost w jeho slowích, jaká to dojímawá utěffenost mysli w celém jeho jednání? Ač přetrpké snáffí bolesti, přece ani jedinké slowo netrpěliwosti newyjde z úst jeho, ani jediný nářek newywine se z bolných jeho prsou, anobrž slyffeti ho říkati: „Já i w těchto bolestech swrchowaným oplýwám potěffením.“ Sluffně dojista obdiwují se wffickni spoluwězňowé této klidnosti mysli, této nepřemožené trpěliwosti a wzděláni jsouce jeho příkladem utwrzují se w podobných cnostech.

A což láska, tento růžoskwělý rubín w koruně každého swětce mile se lesknoucí? Nezáří-li lepokam ten i w koruně naffeho Jana? Jedině wroucná k Bohu láska to byla, jež ho k tomu přiměla, že sobě wywolil staw duchowní w čase, kterýž wěrnému sluhowi Páně jen korunu trnowou podáwal a wffemi hrůzami jistého umučení co odplaty wyhrožowal. Láska Boží byla tím ostnem, jenž ho pobádal, by horlil pro čest Boží a nedbaje na žádné ob-

tíže a nebezpečenstwí co swíce na oltáři pro Boha a spásu swých owečeк se strawowal. Láska Boží byla tou nebeskou páskou, která w roznícených modlitbách, w dětinném ctění a wzýwání Rodičky Boží dussi jeho wezdy spojowala s Bohem a roztržitostem swětským k srdci jeho přístupu nedala. Touto páskou spojen s Twůrcem swým trwal na modlitbách denních i nočních a neustal w nich ani w nejhořčejssích bolestech; nebo zbawen skoro wesskeré sebewlády a náramně strádaje na celém těle, přece ani jednoho dne neopominul říkati hodinky a nemoha obraceti listy rukou, činil to jazykem. Synowská k Bohu láska to byla, jež pronikala jeho srdce onou swatou bázní, s kterou hradu swého swědomí bedliwě ostříhal, hříchu a poskwrn utíkal, ustawičně k wětssí dokonalosti se nesl, takže po jeho úmrtí zpowědlníci jednohlasně doswědčowali skonce: „Nelze ani slowy wypowěděti, jak welká byla útlocitost, neúhonnost a čistota swědomí Janowa“. Z lásky, s kterou k Bohu a bližnímu hăral, to pochodilo, že neznaje pýchy ke wssem mile a laskawě se měl, a sám na sebe jsa přísný k jiným byl dobrotiwý a milosrdný; že co wěrný správce domu Božího k tomu prohlídal, aby nikdo z jeho swěřenců na ssirokou cestu zkázy se nevychylowal, a lestný nepřítel, zlého swého díla i w noci pilný, aby koukole nějakého nerozsíwal na roli Boží. Z téhož lásky to pochodilo, že bloudící owce z osidel nepřátelů prawdy wychwátiti a z falessných domnění a swodů wywoditi usilowal, že swěřence swé w

poznalé prawdě utwrzowal a k setrwání až do konce wzbuzowal, že sám almužen a dobrých skutků wezdy pilen byl, že smutných potěssowal, padlé pozdwihowal a jich z nawyklosti zlých wydobýwal, že nemocné nawsstěwowal a o wssecky owečky otcowskou péči maje wssechny slowem a příkladem wzdělámal. Tak položil Jan náš tři základní kameny ku stawbě swatého žiwota, an se ozdobil diamantem wíry, an se stwěl modrým safirem nebeské naděje, an zářil rudoohniwým rubínem čisté nadzemské lásky.

Awssak i čtyry stěžejné cnosti krásně blesskotají co nejdražssí lepokamy we wínku, jenž welebně ozdobuje skráně jeho. Přede wssím swětélkuje w něm utěssené smaragd opatrnosti. Nebo s jakou rozwahou postupowal sobě Jan hned při wolení stawu duchowního wěda, že jemu bude bdíti nad nesmrtelnými dussemi, jež Christus nejdražssí swou krwí wykoupil, kterým wssak nepřítel léceti záloh nikdy nepřestáwá? Jak pilně k tomuto stawu se připrawowal, aby potřebné k-tomu způsobilosti nabyl? A hle! jak dobře uměl swým w známost uwoditi celou prawdu Boží zúplna, čině to co nejswětleji a nejprostěji! Slabssí krmil mlékem slowa Božího, silnějssí pokrmem hrubssím. U wylečowání chorých dussí přiměřeného užíwal lékařstwí, u jedněch ostřejssího a shnilinu wyjídajícího, u jiných měkčejssího a hladssího. U slabých jiskry neuhassowal, ale roznécowal, dřímawé ze sna probuzowal, leniwým ostnů přičiněl, w rozpacích tonoucí dobrou radou poděl-

lowal a wssechněm, aby s bázní a třesenim spasení swé konali, napomáhal. Jak wýborně uměl sobě získati lásku swých owečet a wážnost i důwěru swých představených, kterým slussnou sice wzdáwal úctu, ale dalekou wssí podlízawosti a plazíwosti! Neboť i w pokoře jeho skwěla se welebná jakási wážnost, jížto zlí se báli a dobří w uctiwosti měli. Tolikéž wěhlasně jednal, když patrnému se wyhýbal nebezpečenstwí a na čas ustoupil, kde toho potřeba wymáhala, aby wětssí zlo tudíž odwarowáno bylo; a neméně moudře sobě počínal, když raději úřadu pastýřského se odříci nežli mileného stádce bez pastýře nechati chtěl. A jaká podiwuhodná opatrnost jewí se na něm při každém wýslechu w žaláři a mučírně? Ani slowo newyklouzne z úst jeho, ježby nebylo dobře uwáženo a zákonům Páně zcela přiměřeno.

Než i twrdosti a usslechtilosti wynikající smaragd mírnosti, kteráž w tuhém sebe samého zapírání si libuje, nenedostáwá se koruně jeho. Roztomilá zajisté obráží se w celém jednání jeho tichost a krotkost, an wsselikou chtiwost pomsty w sobě potlačuje a při samém horlení proti bludům a neprawostem nikdy se neuchyluje z mezí Bohem a zdrawým rozumem wytknutých! Wywracujíc bludy na kázaních a rozmluwách nikdy bloudících ani slowem neurazí, ač dobře wí, že tito w ssílenosti swé wsselikou hanu naň kydají, jemu utrhají a zlořečí. Podobnou mírnost jewí Jan, an w jídle, pití, snu a jiných pohodlích wezdy

míry ssetři, w obleku a w celém zewnějšku žádné zbytečné skwostnosti, žádného přepychu a marnotratnosti nezná a we wssem jednání libeznou zachowáwá skromnost. W jakém ale lesku teprw se skwí mírnost jeho w mučírně, když w rukou swých wrahůw hořce strádá? Sápají se naň co litá zwěř, wychrlují naň útržky, hany, zlořečení, on wssak mírnou zachowáwaje mysl hledí jich ukrotiti lahodnou pokorou a nezlomnou trpělíwostí.

Že nad to jej zdobila i zlatá sprawedliwost, jež wěrně naplňuje prawidlo: co komu to tomu — kdoby o tom pochybowal? Jan náš wezdy pokorně wssecku chwálu od sebe na Boha přenássel, aby nikdy neodňal Bohu, což Božího jest. Zastáwaje práwa swá a žádaje, aby jemu dáno bylo, což jemu patřilo, dáwal sám swědomitě i swým, čím co pastýř duchowní jim powinen byl, wěrně a neunawně konaje swé swaté záwazky a hotow jsa i žiwot swůj pro jich spásu obětowati. Wznesseným protiwníkům swým wzdáwal čest jejich wysokému rodu náležitou, a když je pamatowal na býwalou sláwu jich předků a žádal, aby ho ussetřili, nečinil toho z pouhého wssem přirozeného samomilenstwí, aby uchránil žiwota swého, nýbrž wíce aby jich uwarowal hříchu zjewné a weliké do nebe wolající nesprawedlnosti.

Konečně prawili jsme, že k dodělání stawby swatého žiwota zapotřebí také přetwrdého a ussslechtilého kamene korundu, stalopewné totiž a nepřemožené bohatýrské udatnosti.

A která stěžejná cnost w jasnějším blesku wyswitá z celého jeho žiwota, zwlášště pak z umučení jeho, jako práwě jmenowaná? Udatnou zajisté projewil mysl už co jinoch, když se nehrozil woliti staw, jenž horliwému sluhowi Páně co mzdu strasti žaláře a sstřipec tehdáž podáwal; bohatýrské prozrazowal srdce, když nejraději na takowých místech se podjímal spráwy duchowní, kde nejwíce mu nchystáno práci, kde nejwíce skýtáno mu obtíží, kde nejwíce mu hrozilo nebezpečenstwí. Rekownosti wynikal, když wždy w prwním ssiku bojowníkům Páně stoje wítězně rytěřowal pro čest Boží i slávu Církwe, když sám přemahal tělo swé a překonáwal lákadla swůdného swěta, když mařil chytré obmysly zlého nepřítele. Nikdy wšsak tato cnost jeho w takowé se nezaskwěla záři, jako když nezlomnou trpělinosti a newýwratnou stálostí unawowal zuřiwost nesprawedliwých soudců, mařil úskočné jejich zámysly, wítězně překonáwal jejich hrozby a w nejkrutějších mukách žádného diwého pokřiku bolesti se nedopustiw samým wrahům wynutil obdiw, sobě pak wydobyl palmu nejslawnějšího wítězstwí.

§. 25. Jan Sarkander dochází pocty weřejné a obecné.

Tak došli nepřátelé Sarkandrowi sprawedliwého zahanbení a trestu, památka pak newinného mučeníka Božího wždy wíce oslawowána a zwelebowána. Nebo místo ono,

Kdež mučen byl, kdo w kapli proměněno, tam často poutníci ze Slezska, z Polska, z Čech, ze Štyrska a Rakaus přicházeli, aby uctili a slawili památku mučení hrdinného wyznawače Sarkandra. Na témž místě, kam padla hlawa jeho, kdež odwázán od sloupu padnul na zem, wyrazil dle powěsti pramen čisté wody, který napotom nikdy se wyprýštil a také za našich dnů čtwerhranné tůně. Zázraky na témž místě se nacházely, a dle swědectwí přísahou stwrzeného dokázáno, že místo ono bylo suchým a písčitým skaliskem, kde prazádné žíly čisté wody dříwe nepozorowáno. Měšťané i wenkowané za welikou odměnu po wodě té touzili, co po nějakém pokladu a zanášeli si ji domů co nejúčinnější prostředek proti zimnici. Podobně snažili se dostati něco z prachu země, na níž krůpěje jeho krwe byly padly a která skropena byla mokrem wytlačeným z jeho těla na skřipci ukrutně sewřeného. Z téhož skřipce čili sloupu mučeného odřezáwány od poutníků třísky s takowou pílí, že zapotřebí bylo sloup ten ohraditi, aby ustawičným odřezáwáním konečně docela nezmizel. Wysoce urození páni a welemoční mužowé za štěstí si to pokládali, že mohou u sebe míti skřínky s pískem z jeho žaláře aneb šátečky jeho krwí zmočené. Nábožný Mandel, o němž již mluweno, podal kardinalowi Dietrichšteinowi darem prádlo a obwazky proniknuté hnisem a krwí, které z těla mučeníkowa w poslední jeho mdlobě přehojně wykapáwaly. Ostatky tyto dal kardinal Dietrichštein w sakristii stoličného chrámu uscho-

wati, ale za času dobytí Olomouce od Šwedůw byly ostatky ty bohužel s jinými drahocennými klenoty ukradeny a přissly we ztrátu.

Přes to wsse hrob Sarkandrůw přece wezdy zůstal slawným a nawsstěwowán od nejwyšssích knížat církewních, kteříž za čest sobě pokládali, hrob ten zwelebiti a za milost, že mohou swatých ostatků jeho se dotknouti. Už kníže biskup Karel z Lichtensteina, který 44 let po smrti Sarkandrowě dosednul na stolici sw. Methoda w Olomouci, prwní krok učinil k wyjednáwání o jeho kanonisaci (wyhlássení za swatého). Za tou příčinou wydal list, jímž wssechny děkany, faráře a řeholníky we swé diecési wyzýwal, aby snesly peněžité příspěwky k ozdobení kaply sw. Wawřince, kde tělo Jana Sarkandrowo uloženo. Sto let po umučení sluhy Páně r. 1720 kardinal Wolfgang ze Schrattenbachu slawné wykonal ohledání rakwe a ostatkůw mučeníkowých we přítomnosti Hipponského biskupa a spolunáměstníka swého, hraběte Františka z Braidy. Několik let před zawedeným pořádným wyjednáwáním o kanonisaci Jana Sarkandra přissel kardinal Ferdinand Troyer, arcibiskup Olomucký (od r. 1746—1758) s welikým průwodem magistratu a prelátů do kaply sw. Wawřince nawsstíwit a otewřít hrob mučeníka Páně, a hle nalezli ku přewelikému podiwení a potěssení swému, že rosmarinowý wěnec na hlawě, jakož i spánky a čelisti se wssemi zuby a s welikou částí kostry nebyly nikterak porussenỳ; osi kost zlomená a mnohé zlomky kostí

nesly na sobě známky ohně a mnoho šedlé materie, která dle úsudku lékařůw byla plek a krupník čili opuka žehem wyschlá a která dle swědectwí přísahou potwrzeného wznessených mužů nejlíbeznější wydáwala wůni.

Památka a hrob Janůw tudyž wežd y wětssí nabýwaly pocty. Wěřící jak z Morawy tak z poblízkých krajin nessetřili žádných obětí, aby Janowi Sarkandrowi oswědčili swou úctu. Chwála jeho opěwowána w písních, čest jeho zwěstowána náhrobními nápisy, obrazy a sochy jeho zhotowowány, putowáno a zasslibowáno se jemu, přinássenу zlaté a stříbrné dary, zawěssenу podobizny na hrobě a na místě jeho umučení, skládány wersse a básně a modlitby, w nichžto se lid s láskou a důwěrou do jeho ochrany a přímluwy u Boha odporoučel. Kapla, kde uloženo jeho tělo, ozdobena několika nápisy, které zwěstují jeho sláwu. Tak na kameni náhrobním wyryt tento nápis: „Ctihodnému panu Janowi Sarkandrowi ze Skočowa, církwe Holessowské nejbedliwějssímu strážci, jenž žiwot pastýřskou péčí welenamahawý slawnou smrtí w nejtěžssích mukách co nejnewinněji pro sprawedlnost snessených sstastně dokonal w Olomouci dne 17. března roku spásy 1620.“ Na jiném do stěny zazděném kameni w téže kaple sw. Wawřince čte se nápis od jeho bratra Mikulásse, kanowníka Olomouckého, druhého roku po smrti Janowě sestawený a tam wyrytý:

„Welebnému panu Janowi Sarkandrowi ze Skočowa, filosofie mistru, faráři Holessow-

křému, slawnému Christa mučeníku, nejmilejšímu bratru swému. Oroduj za bratry a weškeré příbuzenstwo, blahoslawený mučeníku!“

Nalézáš w této oběti pod tímto kamenem schowané, katolický čtenáři, muže ducha Wawřincowa, jejž ze skřipce wisícího, žádné útržky, prowazy, nerwů a žil přetrhání, síra, smola, pryskyřice přemoci nemohly, aby jednak skrytý poklad sw. zpowědi zradil, jinak aby Jeho Welićenstwu císaři wěrného hejtmana Morawy pana Popela wěrolomným odbojným tyranům, lichohejtmanowi a direktorům, sám newinný newinného udal co zrádce wlasti z uwedení Kozákůw do Morawy podezřelého. Jeho tělo, ač weškero až na útrobu s několika kostmi ustawičným žážehem popálené a po osm dní nepohrobené podiwnou libowůní čich nábožných občerstwilo. Twář žiwého wyzáblá a bledá na mrtwém co růže čerwená se ukázala. To a mnoho jiného wyznáwají očití swědkowé Olomoučtí katolíci, jenž od tak řečených kacířůw pro tebe, Ferdinande II. přeslawný císaři nejhorších wěcí zakusili. Ať se zardějí krwolační kacíři: jestliže bys o tom nábožný čtenáři, pochybowal, tedy (doswědčí ti to)

Hlas mučeníka trápeného a páleného:

Duch plamenem hárá, ano jest nade ohně planoucí:
Což plameny k plamenům ještě wy dáti chcete?
Zdaž chcete wy mne zkazit? Plamenůw nemnožte; než ohně
Kliďte; zničen jsem dost, můj-li plamen je zničen.“

Na průchodním oblouku ſtaré kaply práwě nad hrobem poſtawen tento nápis: „Ctihodný pan Jan Sarkander ze Skočowa, farář Holeſſowſký, wýtečný zápaſník a ſlawný Chriſta mučeník co witěz umřel dne 17. března 1620.“ W jiném kruhu téhož oblouku napſáno: „Pohřben wſſechen očerſtwělý a zarudlý 24. března 1620.“ Wedle hrobu Janowa ke ſtěně wiběti náhrobní kámen s nápiſem, jenž tam jeho bratrowi Mikuláſſi, kanowníkowi Olomouckému, dwě léta po Janowi zemřelému poſtawen byl a kterýž zní takto: „Ctihodnému panu, Mikuláſſi Sarkandrowi ze Skočowa, ſtoličného chrámu Olomouckého kanowníkowi a nejhodněǰſſímu církewnímu důſtojníku, který mrawůw neporuſſenoſtí a žiwota čiſtotou ſlawnou ſwého nejmilejſſího bratra ſmrt náſledowaw, pobožně w Pánu uſnul w Olomouci dne 27. liſtopadu roku nabyté ſpáſy 1622.“

Příležitě podáwáme zde liſtinu bratra Pawla Sarkandra, která nejjaſněji ſwědčí o zbožnoſti a o newýwratné k wíře katolické přítulnoſti Mikuláſſe Sarkandra, poſléz kanowníka Olomouckého, jakož o zbožném katolickém duchu wſſech bratrůw blahoſlawence naſſeho wůbec.

Spis ten jeſt ona liſtina fundační, o které jſme ſe na ſtr. 902 (§. 13) zmínili. Jeſt pſána w naſſem čeſkomorawſkém jazyku a zní takto:

„We jmeno ſwaté a nerozdílné Trojice Amen. Jakož jeſt dobré paměti kněz Mikuláš Sarkander, pan bratr můj wlaſtní, předně k tomu ſměřowal, a o to wſſelijakou bedliwoſtí

usilowal, aby to wšecko, cožby z požehnání Božího měl a po sobě zanechal, zase ke cti a chwále Boží obráceno bylo, tak i já Pawel Sarkander Skočowský, měštěnín a obywatel Příborský, po panu bratru swém postupowati mínim a postupuji. Pan Bratr můj na hoře jmenowaný okolo léta 1599 pro dům chudých žákůw, kteřížby pod mocí P. P. Societatis Jesu (jesuitůw) zůstáwali, a w jich školách Olomuckých se učili, darem položil, a P. Petrowi Korrentinowi, ten čas rektoru koleje Olomucké, d w ě s t ě z l a t ý c h počtu morawského odwedl, druhého pak času též zase jiných dwě stě zlatých též týmž oumyslem pro týž také chudých žákůw dům darowal, ale že ještě téhož léta 1599 (ani potom až do léta 1622) žádného takowého domu nebylo, na tom již od prwního položení těch čtyr sta zlatých s P. Rektorem a s jinými zůstal, aby takowé peníze darmo neleželi aneb utraceny nebyly a nezhynuly, žeby jich klášteru Hradištskému blíž města Olomouce na wěčné časy k užíwání dali, a z nich každého roku platy brali, z jednoho sta po šesti tolařích, coby se pak koli, z nich těch ouroků nasbíralo, aby oni tomu sebranému ouroku nikdy zaháleti nedali, ale aby je zase buď panům Olomučanům neb jiným k wěčnému užíwání a za ně domu chudých žákůw placení odwozowali: přibýwalo tehdy každého léta těch ouroků i dále růsti mělo, ažby ten dům nastal. Poněwadž pak tohoto již pominulého 1622 léta ten od dáwna žádostiwý dům nastal, nemalé, nýbrž weliké potěšení pan bratr můj z

toho měl i hned ještě za žiwobytí swého nařídil, aby k oněm čtyrem stům zlatým na hoře položeným dodáno bylo šest set zlatých, tak aby hlawní suma slouła totižto jeden tisíc zlatých počtu Morawského, a téhož domu chudým žákům na wěčné wyžiwení zůstáwala, jakož je potom páni poručníci P. Georgio Meridici, tehdáž rektoru koleje Olomucké, w mé přítomnosti odwedli a w jeho ruce dodali snažně při tom nebožtíka pana bratra mého ustawičnou žádost a wůli přiwozujíce a na místě jeho žádajíce, aby w témž domu chudých žáků wždycky místo a předek měli chudí naši žáčkowé, tito předně z přátel našich, potom Skočowští, po nich pak kteříkoli z Těšínského kraje a naposledy Příborští, což wše za dobré uznal R. P. Rektor, jakož tehdy pan bratr můj, dobré a swaté paměti se swými wěcmi cti a sláwy Boží a podlé toho obecného dobrého křesťanského wyhledowati usilowal, tak i já následujíc pana bratra swého se snažším a žádostně postupuji, aby se w tom jeho žádost a má dobrá wůle wykonala, totižto aby tento list města Hradiště ze dwou tisíc zlatých počtu Morawského, kterýž na nebožtíka pana bratra a mne swědčí, a nyní mně samému w moci pozůstáwá, ročních úroků od nich Hradišťanům k placení náležejících těm R. R. P. P. Societatis Jesu koleje Olomucké se dostal a jim ode mne odwedený w moci zůstáwal. Takto tehdy (ctihodným otcům towaryšstwa Ježíšowa) R. R. P. P. Societatis Jesu a předně R. P. Georgio Meridici tohoto času tejž ko-

leje Olomoucké Rektorowi tenž list hlawní dwou tisíc zlatých jejich w moc dáwám a odwozuji. A předně aby jich dole položeným obyčejem užíwali dotud, pokudžby téhož řádu Societatis Jesu kolej w Těšíně we Slezsku aneb w Hradišti na Morawě nebyla. Welební páni otcowé starati se budou, aby Hradišťané takowé roční platy z těch dwou tisíc zlatých swými časy, jak smlouwa a jich uwolení w listu obsažena oswědčuje, odwozowali, odwedenou pak rozdělili; předně koleji Olomoucké na každý termin po desíti zlatých; na osobu mou wynímám sobě do žiwobytí swého každého terminu po osmi zlatých, po smrti pak mé to ať dwojí ctihodným P. P. Societatis Jesu zůstane; potom Anně Susaně, Lidmile a Kateřině sirotkům po nebožtíkowi Wáclawowi bratru našem Sarkandrowi jedné každé obzwláštně na každý termin po osmi zlatých a to až do jejich smrti, po smrti pak jejich podíl ať koleji zůstáwá. Přišlo-liby také na to, žeby která z těch do kláštera se dostala a Pánu Bohu se poswětila, po slibu neb profesí podílu toho užíwati přestane, ale ať se koleji nechá pro přátely naše; při tom pro Skočowské, Těšínské a Příborské chudé žáky w domu chudých žákůw bydlejících, jak o nich na hoře powědíno, na každý termin po desíti zlatých a to na wěčné časy, aby nuznějších rodičůw žáčkowé w nejposlednějších swých nedostatcích ani (?) jináč pomoc měli, budto na košile, na obuwi, a stalolíby se žeby někdy z těch míst napřed jmenowaných neb z našich přátel žádného w domu

chudých žákům nebylo, tehdy aby takowých be-
ter zlatých žákům ubohým ze Slezska dány
byla. — Ten a takowý pořádek těch wěcí
R. P. Rektor i jiní R. R. P. P. přítomné i
budaucí koleje Olomucké prosím, že jak jest
buďto wůle nebožtíka pana bratra mého kněze
Mikuláše Gerlandowa: tak i má žádost k tomu
jest, a pořád že tak postupowati budau a to
wše zachowají, ažby Pán Bůh ráčil dáti, žeby
kolej Societatis Jesu w Těšíně byla, kterážto
jestli nastala: tehdy aby to wšecko koleji So-
cietatis Jesu Těšínské od koleje Olomucké w
moc uwedeno a do rukou dáno bylo. Pakli-
žeby před kolejí Těšínskau prwé w městě Hra-
dišti na Morawě kolej byla, tehdy ať kolej
Olomucká tého wšeho koleji Hradištské do-
pustí, postaupí a odwede nejináče jen jak na
hoře o Těšínské koleji řečeno jest. Potom pak
kolej Hradištská toho též nechť tak užíwá jak
řečeno. Jakžby pak Těšínská kolej nastala, tehdy
Hradištská kolej toho wšeho jakž na hoře do-
loženo, Těšínské koleji postaupí a odewzdá, aby
tého i s ubohými žáky wěčně užíwala a to
wše pro jméno a sláwu Boží ku wzdělání,
rozmnožení, a zachowání katolického
náboženstwí, a konečně abych já se wšemi
přátely a příbuznými swými před obličejem
Božím a před blahoslawenau Rodičkau Boží
a wždycky Pannau Marií i přede wší říší ne-
beskau skrze nábožné modlitby R R. P. P. a
wšeho řádu Societatis Jesu, též skrze ubohých
žáků orodowání hoden byl w milostiwé o-
chraně Boží zůstáwati. Takowé mé dobré wůle

a odewzdání téhož listu dožádal jsem se důstojných, welebných, urozených a wysoce rozumných a učených panůw panůw prelatůw kněze Jana Fridricha Breinera swobodného pána ze Stubinku, Fladnice a Rabenšteina, děkana a wší slawné kapitoly kostela Olomouckého, aby pro lepší toho jistotu a wážnost k tomuto listu pečet kapitolní milostiwě přitisknouti poručiti dáti ráčili, awšak bez wšelijaké škody a umenšení J. M. i wší kapitoly nynější i budoucí. Jehož datum na předhradí Olomouckém dwacátého dne Augusti. Léta 1623 počítajíc.“

§. 26. Úcta Jana Sarkandrowa wíc a wíce se šíří.

Proslulí spisowatelé téhož wěku snažili se zachowati slawnou památku rekowného mučeníka Sarkandra we swých spisech. Tak n. p. Eustach Šwarc, od r. 1669 *) tedy 49 let později po smrti Sarkandrowě farář Holešowský sestawil žiwotopis tohoto mučeníka we zwláštní latinské chronice, kterou nazwal „Rubínem Morawy“ a kterou tiskem uweřejnil Jan Jiří Středowský připojiw k ní mnoho poznamenání. Sám kardinal Dietrichštein wznesl na městského soudce Scintillu, očitého swědka tu úlohu, aby celý běh umučení Jana Sarkandrowa po-

*) Po smrti Jana Sarkandrowě byli w Holešowě faráři: Petr Simonides, Polan († 1623), pak Jakob Kojetino; po něm r. 1624 Christophor Wirwitus, od r. 1645 Jan Tom. Topolský de Bergiis, po němž r. 1669 následowal Ondřej Eustach Šwarc, kterýž co děkan r. 1699 w Holešowě umřel.

psal a jemu popis ten odewzdal, čehož Scintilla ochotně se podjal. Spis od Scintilly wyhotowený až podnes w archiwu arcibiskupském w Olomouci se chowá. Awšak památku umučení Sarkandrowa také jiní slowutní spisowatelé w dějinách církewních Čech a Morawy zachowati hleděli, jako Bohuslaw Balbín, Jiří Kruger, Jan Schmidt, wšickni tito členowé towaryšstwa Ježíšowa. Jiná kronika wyšla w Praze r. 1673 pod názwem: „Jitřenka,“ we které Tomáš Peššina z Čechorodu, biskup Semenderský, slawné činy našeho Jana Sarkandra wyprawuje.

Na důkaz neustálé úcty a ustawičného wzýwání jmena Janowa slouží nepřetrženě trwající pouti k jeho hrobu a na místo jeho umučení. Nejen z poblízkých měst nýbrž i z dalekých krajin, jako z Holandska, Polska, Uherska, Štyrska, Rakous, Čech a Slezska pro wšechen čas welečetní zástupowé se walili do Olomouce, aby hrob Sarkandrůw uctili a jeho přímluwě se odporučili, ano i nejwznešenější pánowé, jako císaři, králi a králowny, knížata a kněžny přišli hrob jeho nawštíwit. Tak zaputowal sem císař František I., pak císařowna Marie Teresia, dále Jan Soběský, oswoboditel Wídně od násilí tureckého, a Josefina, králowna Polská s dcerou a s welikým komonstwem; posléz kardinal arcibiskup Solnohradský, primas arcibiskup Hnězdenský a jiné wznešené osoby, kteréž byly horliwými ctiteli Jana Sarkandra jako z laikůw: p. Karel Gotard baron z Almsteina, císařský rada, dále Jul. Alexander ba-

ron Podstatský z Prusinowic, pán na Hustopeči, pak Christophor Erdman baron z Minkwicburku, pán na Skaličce; posléz Frant. Řehoř Wilpert, měsstanosta Olomoucký; z kněžů: Jan Glatz, řeholní kanowník z řádu sw. Augustina, Frantissek Alex. Hájek, z téhož řádu, Tadeáš Šrabel, z řádu premonstráckého, Josef Fr. Xaw. Leffler, farář z Pozořic a j.

Owocem těchto poutí byli darowé, jako: medalie, obrazy a sossky, nápisy wotiwné (záslibní) které zawěsseny byly nad jeho hrobem a w jeskyni jeho umučení co důkazy díků za obdržené dobrodiní na jeho přímluwu. Když o wyhlássení jeho za swatého se wyjednáwati počalo, zaznamenáno takowých darů we zlatě a stříbře na 1200.

Také malby brzy po jeho smrti wyhotowené přispěly k zachowání slawné památky rekowného mučenictwí Sarkandrowa. Jedna podobizna jeho zachowána w residenci děkanské w Olomouci, druhá jí rowná w Bosskowicích u pana Bohusse ze Zástřizl u welké poctě držána, třetí, na které umučení jeho wypodobněno, zawěssena byla w kaple žaláře Olomouckého, kde Jan zmučen. Jiná čtwrtá podobizna, mučení Sarkandrowo představující, zawěssena w konwentě ctihod. OO. Frantisskanůw w Olomouci od městského rady Tobiásse Sonawera, který co wdowec za manželku pojal dceru Jana Rudolfa Mandela, která jak už powědíno, co ssestiletá děwčice spolu s otcem swým Jana Sarkandra w žaláři obsluhowala. Pátá podobizna jeho mučení nachází se w sakristii stolič-

ného chrámu Olomuckého. Wſſechny podobizny tyto byly od wýtečných malířů za čaſu, jenž wěku Sarkandrowu byl nejbližſſím, wyhotoweny. Neſcházely tehdáž i ſochy Janowy, z nichž jedna na radnici měſtſké w Olomouci ſe zachowala.

Žiwotopiſec Sarkandrůw, Šwarc přináſſí též (ſtr. 131 Rubinus Moraviae) zpráwu o podobizně Janowě, která jemu od hraběte Jana z Rotalů, pána w Holeſſowě, z Wídně poſlána byla a tento nápis měla: „Prawé wypodobnění žaláře a muk, jichžto w Olomouci, we hlawním to městě Morawy, bojowník Christůw, ctihodný pan Jan Sarkander ze Skočowa, farář Holeſſowſký, od kalwinſkých odbůjcůw wytrpěw dokonal r. 1620 dne 17. března. W témž roce w oktawě Wſſech Swatých katolici přemohſſe odbojníky ſobě oddechowati počali". Druhá podobizna od Tobiáſſe Bidena we Wídni wyhotowená a předſtawující zápaſníka ke ſloupu wiſícího a mučeného, byla Swarcowi w Olomouci co drahý poklad ukazowána od Jiřího Topolanſkého, konſſela a pobožného farníka jeho, když totiž Šwarc jeſſtě při chrámu Panny Marie w Olomouci farářem byl, odkudž později přeſazen na faru Holeſſowſkou. Třetí podobizna od Michala Senena zhotowená byla Šwarcowi w ſamém Holeſſowě ukazowána, a při wſſech byly podpiſy plné chwály jeho newinnoſti, jeho ſtáloſti w mukách, jeho důwěrného wzýwání přeſladkých jmen Ježíš, Maria a Anna, a jeho zázraky oſlaweného těla. Podobná chwála wzdáwá ſe jemu we knížce

pod názwem genealogie Rodičky Boží Marie sestawené od faráře a děkana Nowohradského na Dunaji, Leonarda Mayera, tištěné w Dilinkách r. 1637, tedy 17 let po utrpení Sarkandrowě. Podpis na podobizně u Františkánů wýše jmenowaný jest dlouhý a zní takto:

„Prawé wypodobnění žaláře a muk, jichžto w Olomouci, we hlawním to městě Morawy, zápasník a mučeník Christůw, ctihodný pan Jan Sarkander ze Skočowa, farář Holešowský, od kalwinských odbůjcůw wytrpěw dokonal r. 1620 dne 17. března, we kterémžto roce také w oktawě Wšech Swatých katolíci přemohše odbůjce sobě oddechowati počali.“

„Wytýkalo se mučeníkowi: že co zpowědník wšecky tajnosti pana Popela zná, a že kdyby jich zatajowal, žádného ohledu na tonsuru jeho bráno nebude, dále že mnoho pracowal o přewratu náboženském; co prý w Polsku dělal? Tehdáž Petr N. urozený spoluutrhač wyčital mu, že jeho matce prý církewního pohřebu nepřál, luterany že pod jednou spůsobou přijímati donucowal, wyhnání pikarditůw a uwedení jesuitůw že hlawně jím spůsobeno a naposledy wyjel sobě někdo hůře nežli wos rozdrážděný naň zkřikna: „Nechť tisíc blesků do tebe udeří, což pak mám wěřiti, že o praničem newíš? Ty neznáš zrády Lobkowicowy, z jehož prsou jsi tolikráte we smírné zpowědi čerpal?“ „Raději chci“, odwětí mučeník, „na tisíc kusů býti rozsekán, než abych zrušil poswátnou pečet.“ Třikráte tedy a sice posléz pochodněmi, olejem,

smolou trápen a pálen a skrze kosti až do wnitra zmučen byl. Pohroben w kaple sw. Wawřince mučenika, we farském chrámě bl. P. Marie 24. března roku jak wýše."*)

Že i mimo Olomouc úcta k Janowi Sarkandrowi po Morawě, po Čechách, Slezsku a jinde walně se šířila, toho důkazy podali jsme už poněkud při wyličowání jeho žiwota a působení we Příboru, we Zdounkách, Bostowicích a jinde. Zde ještě připojujeme následující doklady:

W rodišti Janowě, we Skočowě, postawila radda a obec městská r. 1794 kamennou sochu blahoslawenému rodáku swému na rynku. Socha ta poměrně malá stojí na wyso-

---

*) Latinský půwodní podpis zní takto: „Vera *idea* carceris et torturarum, quas Olomucii, Moravorum metropoli, athleta et martyr Christi reverendus Dominus Joannes Sarcander de Skočovia, parochus Holešoviensis a rebellibus calvinistis illatas consumavit anno 1620, die 17. Martii; quo etiam anno, ipsa octava omnium Sanctorum, catholici devictis rebellibus respirare coeperunt.

Objecta erant Martyri: eum uti confessarium scire omnia intima Domini Popelii, quae si reticere velit, *noverit* nullam verticis sui rasi rationem futuram: dein quod multum studuerit Religioni mutandae; quid negotii in Polonia egerit? Tum Petrus N. nobilis convitiatus, *quasi* matrem ejus sepultura ecclesiastica privarit; lutheranos sub una specie epulari coegerit; pikarditas exulare, Jesuitas Holešovium inhabitare fecerit, demum quidam *oestro* concitatior: Te mille, inquit, perdant fulmina! ita ne nullius Te vel reculae credam conscium? Tu ignoras proditiones Lobkovitii, cujus pectus toties piaculari *confessione* hausisti? Malle se, ait martyr, in mille sectum partes, quam sacrosanctum sigillum impiare. Ter igitur, et quidem ultimo facibus, oleo, piceque tortus, tostus *et* ultra costas excarnificatus est. Sepultus in sacello sancti Laurentii martyris, templo parochiali Beatissimae Mariae Virginis 24. Martii anno ut supra."

kém podſtawku a Jan Sarkander je tak wypodobněn, že w ruce držj biret, u nohou pak má anděla s knihou (ewangelium) zawřenou a pod nohami lucernu, w nižto hoříwá ſwětlo. Na podſtawku ſtojí nápis: „Stůj poutníče a obrať zbožné zraky na podobiznu Jana Sarkandrowu (tu viator siste, tuos quoque pios in effigiem Joannis Sarcandri verte oculos) 1817.“ A. nížejí: „1794.“ Na rubu lze číſti: „Ke cti Jana Sarkandra poſtawila a zwedla ſochu tuto zbožnoſt raddy měſtſké a lidu Skočowſkého (In honorem Joanni Sarcandro pietas Senatus populique Scočoviensis posuit erexit) 1794.“ — Roku 1792 učinil Anton Hečko, kontrolor komory Bílſké, we Skočowſkém farním chrámu fundaci na ſlawnou mſſi s aſiſtencí, kterážby wýročně dne 17. března na památku úmrtí Sarkandrowa ſlawena byla, a od toho čaſu ſkutečně mſſe ta coročně ſe ſlawíwala, při níž weždy náramné záſtupy lidu přítomny bywſſe dokazowaly, w jaké úctě památku blahoſlaweného rodáka ſwého chowají.

We Příboru poſtawena též wěrnému ſlužebníku Božímu r. 1733 ſocha kamenná na polích Klokočowſkých wýchodně od měſta. Jan zde tak wypodobněn, že má okolo hlawy glorioli (zářní okruh) jako Jan Nepomucký, w jedné ruce drží kříž a knihu a w druhé klíč. Na podſtawku čte ſe nápis: „Sluhowi Páně církewnímu kněži Janowi Sarkandrowi, wlaſti a duchowenſtwa Příborſkého wěrnému patronowi dalo (měſto) poſtawiti (ſochu tuto) 1733.

(Servo Dei Petrino Joanni Sarcandro Patriae Clerique Priborini fideli Patrono in Petra fierat (fieri fecerat) 1733.“ Na faře samé chowána wezdy w úctě sošška Janowa, která dříwe stála we šškole díwčí čili raději w kaple, jež později proměněna we šškolu díwčí.

W Boskowicích nalézá se w domácím protokolu od r. 1781 následující chwála o našsem Janowi: „Přede wššim ne sice časem, ale swatostí žiwota wymáhá sobě (mezi faráři Boskowskými) prwního místa rubín Morawy, sluha Boží Jan Sarkander, rodem Slezan ze Skočowa, města w Těššínsku, jehož otec byl šslechtic slezský, jmenem Řehoř Sarkander“ atd. A nyní následuje krátký přehled jeho žiwota až do jeho mučenické smrti a prawí se k záwěrce: „Pro pečet swátostní umučen w Olomouci na Morawě umřel dne 17. března 1620.“

Mimo už uwedený malý pergamenowý obrazek Janůw a křížek, jejž Sarkander při mučení na hrdle měl, a které obě památky nyní w majetku wysokorodé paní hraběnky Marie Dietrichšsteinowy jsou, wisela též až do nejnowějšší doby w sakristii farského chrámu podobizna Sarkandrowa we zlatém rámci. Mučeň Boží wyobrazen w ní co kněz w černém taláru stoje u stolku, na němž krucifix postawen; prawá ruka položena na knihu s nápisem: „Swědomí“ (conscientia) a kolem podobizny jakoby stužkou owinuté napsáno: „Ctihodný Jan Sarkander ze Skočowa z nenáwisti k wíře od kacířůw mučen „venerabilis

Joannes Sarcander de Skoczovia odio fidei ab haereticis afflictus." -- Ukazují se zde také tři ornáty starobylé, we kterých dle ústního podání mučeník Páně za času swého farařowání we městě tomto mšší sw. slaužíwal, jakož i kazatelna we chrámu „Wšech Swatých" na hřbitowě, o kteréž podobná jde powěst, že ctihodný Sarkander s ní slowo Boží hlásal, ačkoli tomu letopis jejího wystawení (1626) na ní čitelný odporuje.

W Holešowě samém býwala od dáwných let we farském domě až do jeho obnowení (1817) domácí kapla Sarkandrowa, w nížto až do roku 1792 každodenně konány jsou odpolední služby Boží, při kterých jeden z kněžů (týdenník) s členy Sarkandrowského bratrstwa ke cti jmen: „Ježíš, Maria, Anna" růženec se modlíwal. W téže kaple také jednou neb dwakráte za týden slaužena mše sw. (snad za zemřelé duchowenstwo), dne wšak 17. března co dne úmrtí bl. Sarkandra býwala slawná mše s assistencí a hudbou, a co zajisté nejwíce powšimnutí hodno, lid wěřící wždy u welikém počtu při mšší sw. této přítomen býwal; swětlý to důkaz, w jak weliké poctě památku blahoslawence toho wždy chowal. Na oltáři w kaple té stál obraz Jana Sarkandra, který bez pochyby nyní w Olomouci u někoho se nachází. Bratrstwo Sarkandrowské přestalo r. 1792 a jistina jeho (půwodně 4000 zl. obnášející, pak patentem finančním na 350 zl. klesla) připadla pokladnici pro chudobné. Z téhož fondu bratrstwa Sarkandrowského strojíwal

se i chudobnému zemřelému kněži slawný pohřeb. Bratrstwo to bylo i plnomocnými odpustky nadáno dle brewe papežského a slulo: Bratrstwo Sarkandrowské „Ježíš, Maria a Anna," při čemž i to se událo, že jakási osoba, která na pakostnici trpěla, ku přímluwě Jana Sarkandrowě se obrátila, a druhého dne úplného už zdrawí nabyla.

Mimo tyto památky Sarkandrowské widěti také od dáwných časů na Holešowském náměstí sochu blahoslawence toho, kteráž jej co kněze wypodobňuje, an knihu w ruce drží. Socha ta řadí se spolu se sochou sw. Jana Nepomuckého a swatého Rocha kolem wysoké sochy neposkwrněného početí Panny Marie. Jiným důkazem úcty ku blahoslawenci tomu jest i ten zjew, že jak w Holešowě samém, tak i w okolí jeho na čtyry míle mnoho mužských jmeno Sarkandrowo nosí.

W archiwu obce Myslošowské nachází se fundační listina od 24. sept. 1731, w nížto wysloweno, že fundace ta učiněna na kapličku nejsw. Trojice, sw. Jana Nepomuckého a Jana Sarkandra, kteroužto kapličku r. 1731 wystawěl a fundowal na poli mezi rolemi poctiwé obce Myslošowské Jan Tomáščik, měšťan Holešowský.*) Tentýž měšťan dal w utěše-

*) Listina tato od slowutného Morawana, p. Fr. Skopalíka nám zaslaná zní takto: „My purmistr a celá poctiwá obec Myslošowská známo činíme, že jsme na fundaci budoucích wěčných časůw ke cti a chwále nejsw. Trojice, sw. Jana Nepomuckého a Jana Sarkandra roli naši obecní u Tetura rybníka zadnější od Lechotic panu Janowi Tomáščíkowi, měšťanu Holešowskému za třicet rýnských zaprodali

ném lesíku mezi Jankowicemi a Chomížem (na cestě od Holessowa ku poswátnému Hostýnu) sochu swaté Anny a blah. Jana Sarkandra postawiti.

§. 27. Zmáhání-se úcty Sarkandrowy.
(Pokračowání.)

W Kolorách, městečku s farou na Hané, stojí ode dáwných časů wenku na wrssině nad městečkem ku Přerowu kaplička asi dwa sáhy dlouhá, sáh ssiroká ku cti bl. Jana Sarkandra s řezbou, která představuje mučeníka mrtwého, an leží proti wchodu hlawu powýssenu maje.

---

a to sice na ten spůsob: aby každoročně, kdokoli tu roli bude užíwati tak jak bude zaseta i taky nezaseta, každoročně jeden rýnský na oprawení kapličky, která w poli od Holessowa wystawena jest, powinen byl složiti a to sice každoročně na den sw. Wáclawa, i taky my celá poctiwá obec druhé roli od háje weble wčelina farního ležící na túž kapličku w úplnej hromadě jsouce shromážděni dobrowolně jsme wssichni, tak taky kdokolwěk jí užíwak bude, budto zaseta nebo nezaseta každoročně podobně při sw. Wáclawě půl rýnského na túž kapličku skládati powinen bude. Z kterej obojí role my w úplném shromáždění obyčejní wýročuí kontribuci skládak se podwolujeme. Což wssecko že se stalo při shromáždění celej poctiwej obce swědčime a na důkaz obecní pečetí potwrzujeme. W Myslossowicích, jenž se stalo r. 1731 dne 24. Sep. Jan Burssa, starssí purmistr. — Jan Němec, mladssí purmistr. — Tomáš Šidlyb, foit. — A celá poctiwá obec Myslossowská. „Joannes Sukopp, parochus Myslošoviensis.“ — I následující zpráwy o soSe Sarkandrowě mezi Jankowicemi a Chomížem, jakož o kaple Sarkandrowské w Kolorách sděleny nám laskawě od téhož p. Skopalíka, kterýž mimo to jesstě w listě swém přidal: „W matrice křestní fary Tlumačowské nalezl jsem w roku 1757 w březnu dwé dítek pokřtěných na jmeno Jana Sarkandra.“

We Welikém Meziříčí nad Oslawou (w Brněnské diecési), kde Mikuláš Sarkander r. 1588 farářem a děkanem byl, a kam za-jíž i bratr jeho Jan zawítáwal, zařízeno sto let po jeho mučenické smrti (1720) bratrstwo pode jménem „Ježíš, Maria a Anna,“ které si jednak za cíl wytknulo, modliti se za [illegible] a urychlení beatifikace Jana Sarkandera, jednak ale za šťastnou hodinku smrti [illegible]. Bratrstwo sestáwalo ze 365 oudů kněží i neknězí. Oudowé (kněží) měli powinnost, na den jim w kalendáři wytknutý slaužiti mši sw. za onoho člena, kterýby nejdříwe umřel a tito (neknězí) měli se o to postarati, aby na den pro ně wyznačený mše sw. k tomutéž účelu slaužena byla. Co se tří dní we swatém týhodni dotýče (zeleného totiž čtwrtka, welkého pátku a bílé soboty), směly se mše swaté ty tři dni před tím odbýwati. Podobně měl každý oud záwazek, jak mile se dowí o úmrtí jiného člena, buď sám mši swatou za mrtwého slou-žiti, anebo není-li knězem, ji dáti slaužiti, a k tomuto účelu potřebné oznámení hned buď starostowi Bratrstwa neb jeho tajemníkowi we Welikém Meziříčí učiniti. Zde také býwal oltář priwilegowaný pode jménem Ježíš, Maria a Anna, kde každého měsíce slaužena jedna slawná mše za žiwé a druhá za zemřelé spoluoudy. Bratrstwo to potwrzeno od papeže Innocencia XIII. a mnohými obdarowáno duchowními milostmi, zwláště odpustky (jichž nabýwati možná bylo při wstoupení do bratrstwa, w den hlawní patronky Bratrstwa sw. Anny, w den

smrti bl. Jana Sarkandra, na nowý rok [kde jmeno Ježíš slaweno], na den zwěstowání Panny Marie [kde jmeno její wzýwáno], w den wšech wěrných dušiček, a w poslední hodince smrti, když jmeno Ježíš buď ústy neb srdcem aspoň wzýwáno). Wše to obšírně wypsáno w latinské knize: „Oslawa," tištěné w Brně 1728. *) Mezi oudy bratrstwa wyskýtají se owšem nejwíce jmena kněžůw, předewším biskupa Olomuckého a spolu kardinala Wolfganga Šratenbacha, awšak i laikowé z wysokých rodů šlechtických až posawad žijících a naposledy i měšťané z celé Morawy a Čech dosti zhusta se tam uwádějí.

Nedaleko od toho města w poblízké Třebíči ode dáwných časůw chowán w sakristii starožitný obraz Jana Sarkandra mučenníka, jenž zde wypodobněn we swé ohňowé muce. Podpis jeho latinský zní: „Ctihodný Jan Sarkander, děkan Holešowský od odbojných kacířůw usmrcený w Olomouci dne 17 Marce 1620 umřel (Venerabilis Joannes Sarcander, decanus Holešoviensis a rebellibus haereticis trucidatus Olomucii die 17. Martii 1620 obiit).

W městečku Starči blíže Třebíče nalézá se též památka Sarkandrowská co důkaz úcty wždy k němu zde chowané. Nebo nad potokem, jenž pod jmenem Stařečká u Třebíče do

*) Wzácnou knihu tuto blahošlonně nám k použití půjčil p. měšťanosta Brněnský, finanční rada a přednosta historické sekce Christian d'Elvert, začež jemu zde powinné díky wzdáwáme.

Jihlawku wodú, pne se kamenný most a nad ním z jedné strany, jak obyčejně na mostech bývá, postawena jest socha sw. Jana Nepomuckého, z druhé pak strany mučeníka nasseho milého Sarkandra z pískowce dost mistrnou rukou zhotowená. Stojí tu wypodobněn muž Boží w rauše kněžském maje oči k nebi powznessené, prsty dwa na ústech položené, což bez pochyby jeho zpowědnické mlčenliwost znamená, we druhé kniha rozložena; dole u nohou jeho jest anděl, jenž drží okowy a pochodně hořící w jedné, w druhé pak ruce nástroje, jimiž tentýž sluha Páně mučen byl.*)

W Jihlawě na hřbitowě w kostele sw. Ducha též widěti sochu bl. Jana Sarkandra. Wypodobňuje se tu co mučeník s rukama wzhůru na stlupci zdwiženýma, odpolu nahý a pod paždíma pálený. Na faře u sw. Jakuba chowá se starožitný obraz téhož blahoslawence.

W Jaroměřicích we Znojemsku nalezneš we farním chrámě tolikéž starý obraz Jana nasseho, jenž sice před wyhlássením jeho za blahoslawence w sakristii mezi jinými starými wěcmi pohozen ležel, ale dáwno už pobočný oltář přichystaný měl, na němž nyní po slussné oprawě postawen a rámcem opatřen chrámu ozdoby přimnožuje. We sspitále téhož města stojí na chodbě kamenné přes sáhu wysoká socha téhož sluhy Páně. Wypodobňuje se zde co kněz w taláru, jenž toužebným okem patří k nebesům a prawici, jejížto dlaň urážena,

*) Zprávu tuto podal wp. Fr. Hons we „Hlasu" č. 16 r. 1860.

na prsou položenu má. Po lewé straně leží na podstawku dwě knihy a biret, podlé nich stojí jakýs tlustý čtwerhranný trám dosahující k lewému ramenu. W lewici drží Jan klíč.*)

W Dědicích u Wyškowa widěti od starých časů w kostele zanímawý oltářní obraz, na němž Jan Nepomucký odporoučí co swého rowně Jana Sarkandra. Podobizny jsou tak skupeny, že na hoře wznáší se Panna Maria, pod ní a poněkud naproti ní stojí Jan Nepomucký, a ten přiwodí Matce Boží co nowého pečetitele poswátné mlčenliwosti zpowědní Jana Sarkandra.

W Králicích w Olomoucku chowá se we farním archiwu starožitná podobizna předstawující bl. Jana Sarkandra w žaláři ke kolu přiwázaného a ohněm ztrýzněného — s nápisem: „Slawný zápasník a mučeník Christůw Jan Sarkander Skočowský, děkan a farář Holešowský.“ W témže archiwu chowá se r. 1726 wyhotowený opis originálu, utrpení a mučenickou smrt blahoslaweného Jana Sarkandra popisujícího. Úplný nápis toho spisu wzácného jest: Species facti (wyličení) hrozného příběhu a mučení ctihodného kněze pana Jana Sarkandra, faráře Holešowského, který roku 1620 dne 13. měsíce februara od wnitř opá-

*) Zpráwu tuto podal wp. Fr. B. Hoch w „Hlasu“ č. 16 roku 1861. My toliko té změny jsme si w ní dowolili, že co tam o soše dotčené co pouhé tušení se pronáší, podlé toho, co o obrazu Sarkandrowě we chrámu farním Jaroměřickém řečeno a co wůbec o sochách tohoto blahoslawence nám známo, za wěc docela jistou máme žádné pochybnosti nedáwajíce místa.

čených pikardických stawůw ex odio fidei (z nenáwisti k wíře), wssak ale jako w příčině wpádu Polákůw do Morawy hrozně po třikráte zmučen a o žiwot připrawen. Kterážto jich knížecí Milosti Dietrichssteinowi, tehdáž biskupu Olomouckému, na jejich žádost od rychtáře práwní — Olomouckého, který při tom aktu osobně byl, odeslána byla. Anno et die ut supra (Roku a dne jak swrchu). — Obzwlásstně powssimnutí hodna slowa w onom spisu jsou: „A poněwadž skrz jeho hrozny wystaly muka a trápení w jeho twáři celý bledý wyhlížel, napotomně jeho líce w čerwenost se obrátily, jak nejpěknějssí koralle, jakž to ten malíř, který jej abkontrafitrowal, sám wyznati musí.“ *)

W Morawských Budějowicích stojí na mostě u tamnějssího sspitálu podlé sochy sw. Jana Nepom. ode dáwné doby i socha bl. Jana Sarkandra, jenž oděn talárem a talárníkem kněžů swětských na hlawě má biret čili kwadrat, u koláru dependenci, jak je faráři w Olomoucké arcidiocési nosíwají, w lewé ruce drží knihu a w prawé kříž s podobiznou Páně, u nohou leží po prawé straně pouta. **)

Podobná socha Sarkandrowa stojí též w Oslawanech na mostě wedlé sochy Jana

*) Zpráwa tato wzata z „Hlasu“ č. 19 r. 1859 a podána tam od wp. Simona Lissutina. Přidáwáme tuto, že wp. farář Králický Mart. Kos obraz swrchu wylíčený dal r. 1860 obnowiti tou měrou, aby práci půwodní nebylo usskozeno a pak jej we slawném průwodu při hlaholu zwonů do chrámu Páně přenesl, kde jej na prawé straně při hlawním oltáři umístil.

**) Za tuto zpráwu powinni jsme dést. p. Walent. Bečwaťowi, děkanu w Morawských Budějowicích.

Nepomuckého, a jak doſlýcháme widěti také w Bučowicích před koſtelem ſochu téhož ſlužebníka Páně.

We Žďáře morawſkém nalézá ſe na faře olejowý obraz umučeného Jana Sarkandra s latinſkým podpiſem. I we Přerowě jſme ſtarou podobiznu mučeníka toho u ſoukromé oſoby ſpatřili. We Štípě ſtála do roku 1747 wedlé ceſty Fryſſtácké ſocha naſſeho Jana a jelikož tenkráte jeho oblahoſlawení w Římě jeſſtě odloženo, přetwořena jeſt na ſochu ſw. Ignacia z Lojoly. Podobně tehdáž ſocha Janowa w Dubě nazwána ſochou ſw. Iwana.

W Brně ſamém chowán na faře Swato-Jakubſké wezdy obraz Sarkandrůw a na ceſtě z měſta do Kartous ſtáwala i ſocha jeho naproti ſoſſe ſw. Janu Nepomuckého. Podlé knížky od r. 1730: Theatrum gloriae et honoris (diwadlo ſláwy a cti) byl r. 1720 oltář Jana Sarkandrůw w Brně u ſw. Tomáſſe, u ſw. Jakuba pak ſocha jeho od pana Jana Antonína z Hofferů, ciſařſkého fiſka poſtawená. W muſeu Františkowě wyſkýtá ſe obraz, na němž wypodobněna twář Sarkandrowa při jeho úmrtí. Zdá ſe, že obraz ten, od wyſokor. pana hraběte Wladimíra Mitrowſkého ſem darowaný, wěrná jeſt odlika obličeje Janowa. Mimo to nachází ſe w témž muſeu weliký malowaný obraz, wypodobňující Jana Sarkandra, an kleče ſe modlí, jeſſto za ním ſſkipec ſtojí a nad ním anděl ſe wznáſſí.

Úcta tato ſſířila ſe netoliko po Morawě, nýbrž i po Čechách, Polſku, Rakouſích a Štyr-

[illegible] Tak n. p. stojí w Lanškrouně na mostě k [illegible] socha tohoto blahoslawence a swědčí o [illegible] [illegible] [illegible] obywatelů k tomuto [illegible] [illegible]. W Záboří (u Labské Týnice) kde jeden z nejstarších kostelů w Čechách [illegible] nalezá se též socha blahoslaweného Jana Sarkandra.

W Sedlci [illegible] pro swou powěstnou [illegible] [illegible], kde uwnitř wsse z wybledlých [illegible] [illegible] [illegible], zwedá se 18 loket wy-[illegible] socha Jana Nepomuckého roku 1704 po-[illegible]. Na straně této sochy w polích čtyr-[illegible] [illegible] widěti w kameni wy-[illegible] [illegible] Jana Sarkandra ke [illegible] [illegible] a mučeného.*) Že úcta k [illegible] [illegible] [illegible] i we Štyrsku rozšíř-[illegible] byla, toho jsme bezesporné důkazy podali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sarkandro-[illegible] we [illegible] Hradci.

[illegible] [illegible] obrazy a sochy zacho-[illegible] [illegible] i četné rytiny tohoto mučeníka na [illegible] [illegible] [illegible] medalie a pečeti. Jedna ta-[illegible] [illegible] [illegible] nedáwno w Lomnici na [illegible] a [illegible] [illegible] we Chlumě w Čechách. Welmi [illegible] jest mosazné pe-[illegible] [illegible] od [illegible] kapucína Arnošta Seckerta [illegible] museu Františkowu. Z [illegible] a prowedení jeho došli ještě [illegible]-

*) [illegible] [illegible] nám [illegible] [illegible] jeden z Čech (od [illegible] [illegible] w [illegible] Jana D[illegible]), [illegible] od p. M. Trappa, [illegible] při museu Františkowě w Brně. Od tohoto p. Trappa [illegible] nám [illegible] [illegible] [illegible] pečátku s [illegible] Sarkandrowským.

wého pozorowati, že pečátko to brzo po úmrti Janowě ſhotoweno bylo. Nebo nakreſlen zde mučeník co muž obnažený s rozpiatýma rukama, jehož bedra rouſſkou owinuty jſou. Na holé hlawě jeho zdá ſe jakoby čepice byla, co wſſak hořejſſí čáſt ſloupu znamená, ku kterému katan mučeníka přiwázal. W tomto hořejſſku čáſti lze píſmeno S (sigillum = pečeť). Na lewé ſtraně ode twáře táhnou ſe wzhůru píſmeny: IMA. (Imaginis = obrazu). Okolo kraje wyryt nápis latinſký: B. (Beatus = blahoſlawený): Joannes. Sarkander. Martyr (mučeník). Pečátko toto jednoduché jeſt 1 a půl coulu wyſoké a dole 1″ w průměru ſſiroké.

Nelze pochybowati, že zláſſtě na Morawě jeſſtě mnoho jiných ſtarých památek Sarkandrowſkých ſe wyſkýtá, o nichž nás ale žádná zpráwa nedoſſla. Než i tyto zde podané důkazy poſtačují doſwědčiti, že úcta k blahoſlawenci naſſemu brzo po jeho ſmrti na Morawě zpowſſechněla a také přes hranice její doſti walně ſe rozſſířila. Říká ſe, že wſſeobecný hlas lidu jeſt hlaſem Božím; wyhlaſſuje-li tedy weſſkeren lid někoho za ſwatého, že takowý i před Bohem jím bývá. Uwážíme li už, jak wſſeobecnou zláſſtě po Morawě, kde Jan žil, ſe ſtala úcta jeho, a jak wůbec touženo, aby jeho ſwatoſt i církewně uznána a prohláſſena byla, kdožby ſe rozpakowal, w tomto wſſeobecném hlaſu lidu pozorowati a uznáwati i hlas Boží? Protož i záhy po hluku a hlomozu třicetileté wálky podzemní mučírna, kde Jan náš na ſſkřipci roztažen ſtrádal, r. 1672

a 1673 na útraty nábožných dobrodinců proměněna w kapli, dřewěný sloup, ku kterému Jan přiwázán byl, s kolem a kámen s kruhem železným u skřipce, jakož i studně kwadrami zamurowaná, ze které žíznivý mučeň se zotawil, byly wždy bedliwě opatrowány. W nejnowějším čase oltář slušně ozdoben, aby mše sw. na něm se sloužiti mohla, a sloup i kolo mřížemi ohraženy, aby nikdo jich se dotknouti a z nich odřízků činiti nemohl.

Také do Polska, jak už powědíno, zasáhala úcta Jana Sarkandra. Swětlým toho důkazem jest mimo jiné také kázaní kněze polského Fabiana Birkowského, člena ctihodného řádu sw. Dominika, jenž celý žiwot, zwláště pak umučení Jana Sarkandrowo w řeči swé wylíčil a jej slawným mučeníkům Církwe sw. připočetl. Kázaní to wyšlo tiskem w Krakowě 1629 spolu s jinými třemi kázaními téhož Birkowského we knize polské pod názwem: „Głos krwie błogosławionego Josefata Kuncewicza, archiepiskopa połockiego, także błogosławionego Jana Sarkandra, męczenika morawskiego, przytem o świętych obrozach, jako mają być szanowane.“

§. 26. Jméno Janowo mnohými zázraky oslaweno.

Přemnoho se wypravuje zázračných uzdrawení a oswobození od nezhojitelných chorob skrze přímluwu Jana Sarkandra. Mezi pa-

deſáti oſobami takto zhojenými dle wyprawowání Františka Liveraniho*), protonotáře apoſtolſkého w Římě, jenž wſſecky takowé události z liſtin hodnowěrných ſepſal, nalézají ſe mnozí, jimž wrácena řeč, jiným nowá ſíla w zemdlené oudy wlita, jiní, jenž ſchromeni bywſſe opět zpřímeni jſou; dále mnozí od zimnic nenadále oproſſtěni; rány ſe uſtawičně jitřící, wředy píſſtělné a raky rychle odſtraněny, body ſmazány, padoucí a podagrické nemoci, žlutenice zhojeny, ſlepí widoucími učiněni, zlámané oudy zaſe napraweny, malomocenſtwí a wſſelijaké zlé wyraženiny odklizeny, čerwenka přemožena, nemoce, w nichž žádné aneb málo naděje wyléčení ſtáwá, jako mrtwice, přenebezpečná padnutí, kámen; nebezpečenſtwí ſe utopiti a jiné podobné, odſtraněny. Woda z pramene Sarkandrowſkého jakož i píſek a prach na jeho hrobě ukázaly w ſobě míti moc k zahnání zimnic a wíce než ſto pádůw poznamenáno, w nichž přímluwou Janowou a ſilou jeho oſtatkůw nabyto zdrawí. Při tom owſſem jeſſtě mnoho pádů ſe událo, w nichžto přímluwa Janowa mocnou ſe býti ukázala, které wſſak poznamenány nejſou. Z poznamenaných uwádíme zde troje uzdrawení nemocných přímluwou Jana Sarkandrowou co zázračné w Římě uznané.**)

*) Titul jeho knihy w jazyku wlaſkém ſepſané jeſt: Della Vita e Passione del venerabile Servo di Dio Giovani Sarcander, prete secolare di Skotschau, paroco di Holleschau, morto dagli eretici in Olmütz nell' anno 1620. Libri due di monsignore Francesco Liverani, Postulatore della causa. Macerata typografia di Alessandro Mancini 1855.

**) Popis těchto zázraků wzat jeſt z přeſného pramene totiž z knihy w Římě wydané o proceſu čili pochodu beatifika-

I. Zázračné uzdravení Jana Jiřího Kmela od padoucnice vzýváním Jana Sarkandra.

Jan Jiří Kmel, Slezák, hned od osmého [illegible] [illegible] počal na padoucnici trpěti, která ho [illegible] [illegible] [illegible] nikdy vůbec nepanovala; nebo [illegible] [illegible] hned od [illegible] nemoci ten záchva[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nebyl. Stala se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dědičnou. Nejprvé se [illegible] v [illegible] [illegible], ozvšak s bolestmi [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] tabla se skrze hrá[illegible] [illegible] [illegible] se [illegible] a bolest codenně [illegible] [illegible] [illegible], že se téměř nesnesitelnou [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] jakoby mu [illegible] [illegible] [illegible] čásťi těla píchal aneb [illegible] [illegible] je [illegible]; pročež se pláče a [illegible] [illegible] [illegible] zdržeti nemohl. [illegible] [illegible] bolesti přidružila se skaženost [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] nadutelost. Z[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stráceti zhusta na lůžku [illegible]: [illegible]-li ale někdy několik kroků uči[illegible], [illegible] [illegible] jinače leč s velikou obtíž[illegible] a s bolestí. K tomu se přidala nechuť

Jana Sarkandra r. 1835 [illegible]. Nápis knihy té jest: Sacra Rituum Congregatione Eminentissimo ac Reverendissimo Card. Della Porta Rodiani Relatore — Olomucen. Beatificationis, seu declarationis martyrii vener. Servi Dei Joanis Sarcander, presbyteri secularis, et parochi Holeschoviensis, Dioecesis Olomucensis. — Positio super martyrio et causa Martyrii nec non super signis seu miraculis. Romae 1835. W tomto processu, r. 1855 a 1853 pod kardinálem Petrizým počtovánu a [illegible] [illegible] to we dwou foliowých knihách z [illegible] let wypíšíme a u weřejnost podáme. Řeč w knihách těch jest cirkewní čili latinská.

k jídlu, noční bezesnost, a jiné podobné zlé úkazy, jimiž zachwácen dwě léta w nejhořčejší trpkosti a zasmucenosti prožil nejsa ku žádné práci schopen.

K uléčení syna rodičowé žádné pomoci zkušených lekařů neužíwali, jednak pro welikou chudobu, která je tížila, jinak také proto, že sám otec byl neprospěšnosti takowé pomoci na sobě zkusil, a za jisto měl, že twrdošíjné zlo takowé lidským prostředkem nelze odkliditi, anobrž že užíwáním takých prostředků zlo to ještě se zhoršuje! Natírali sice rodičowé nohy pacholíkowy někdy jakýmsi líhem, znamenajíce pak, že tím nemocnému žádné úlewy se nezjednáwá, zřejměji nahlíželi, že proti tak neustupné nemoci nezbýwá jiného prostředku leč utíkání se k Bohu. Pročež welkou důwěru majíce w mocnou přímluwu ctihodného Jana Sarkandra rozhodli se, že chtějí k němu se obrátiti a učinili slib, že synáčka na místo umučení a hrobu Sarkandrowa zanesou, což také manželka, matka nemocného, w juniu (červnu) r. 1736 we skutek uwedla.

Chtíc dostáti slibu podnikla zkormoucená máti přeobtížnou a dlouhou cestu do Olomouce s nemocným synáčkem a s několika nábožnými spolupoutníky. Sotwa ale syn jednu míli cesty s častými přestáwkami urazil, cítil, že bolesti přibýwá a těžkost další chůze roste. Obáwaje se pak, že se mu nedostáwati bude sil k dalšímu cestowání, ačkoli si toho wroucně přál, tázal se s pláčem mateře, zdali by ještě daleko byli města Olomouce? Aby tedy až na

neb malé děcko, nezbylo matce a soudruhům, leč aby jej dílem na ramenou nesli, dílem za ruku po cestě jdoucího podporowali, až pak jej dowedli na Swatý Kopeček, jenž od Olomauce na míli wzdálen jest. Zde zůstali na noclehu a odpočíwali, ale pacholík trpkými bolestmi swíraje bez jídla a spánku we pláči a nářku celou noc stráwil. Ráno pak byly nohy jeho wíce skaženy a diwně opuchly; nemoc jeho wzrostši a bolesti tak weliké, že pacholíček nemoha ni jednoho kroku udělati musil střídawě od matky a spolu od poutnických jen až do Olomauce nesen býti. Když tam stihly, šly nejprwé do chrámu jesuitského; matka chtíc sw. zpowěď a přijímání wykonati, zatím syna swého nemohaucího na místo, kde jiným záwadou nebyl, položila.

Wykonawsse poutnici tuto pobožnost, odebrali se do kostela frantisskánského na swaté schody, aby zde pobožnosti přiměřenau odpustkůw dosáhli. Matka pak chorého synáčka opět na ramena wzala a na místo umučení Jana Sarkandra zanesla. Zde pacholíčka, který pořáde krutějších cítil bolestí, na stolici položila a se wssemožnau horliwostí napomínala, aby s úplnau důwěrau pomoc miláčka Božího wzýwal, zatím pak sama spolu se synem dwě msse s wraucnau modlitbau wyslyssela; když pak po dokončení druhé oběti poswátné do kostela frantisskánského, kam již spolupautnice byly odessly, se odebrati chtěla a k tomu účelu k synáčkowi přistaupila, aby jej opět na swá bedra wzala, tu nenadále slyssí syna říci: „Máti,

už není třeba, abyste bedra swá obtěžowala; neboť už mohu kráčeti.“ I widěla jej okamžitě s úžasným podiwením ode wšší opuchliny a bolesti oprosštěna, widěla jej, an s nerwy rozwolněnými ze stolice se pozwedl, na nohou stál, střewíce si obul, přes schody na horů bez obtíže wystupowal a dlouhou i těžkou cestu bez pomoci a bez bolesti konal, aby swé spolupoutníky nalezl, kteří zočiwsse ho uwítali s plesáním a podiwením. Načež i on pobožnost na swatých schodech wykonáwal, wystoupaje bez obtíže ze schodu na schod. Na to wrátiw se s mateří a se wssemi soudruhy ku hrobu Jana Sarkandra wzdal jemu jesstě jednou wřelé díky za obdrženou zázračnou pomoc; pak nastoupil s ostatními soudruhy zpáteční do swého domowa cestu, kterouž také beze wšší nesnáze a bolesti wolně wykonal; načež úplně zdráw se předstawil otci, který uslyssew zpráwu o zázračně nabytém zdrawí newýslowně plesal a synáčka s hojnými slzami útlé lásky ku prsoum přiwinul, wřelé díky wzdáwaje nebesskému wyprostiteli a dobroději. Uzdrawení toto pak nejenom otec, matka a soudruhowé w Olomouci přítomni bywssi, nýbrž wssickni ti, kteří okolnosti toho místněji znali, co zázrak na přímluwu Jana Sarkandra obdržený wystawowali, jelikož k němu se bylo útočisstě wzalo. Zázrak tento co takowý uznán nejwíce proto, že uzdrawení stalo se okamžitě během jedné hodiny, bez pomoci lékařůw zkussených, bez předchozího užití nějakých prostředků, které by nemocnému nějaké úlewy byly zjednaly, bez

předcházející jakékoli krise (rozhodného obratu nemoci) jak před nastoupením cesty ze Swatého Kopečka do Olomouce, tak i po celý čas putowání [illegible] až k náwratu do otčiny. Mimo že bylo uzdrawení ono úplné, stálé a trwalé až do nejposlednějších časůw.

Když zázračně uzdrawený byl w roce 24. wěku swého, powedeno w té wěci přísné úřední wyšetřowání, při čemž nejprwé on, pak matka a otec, dále o 11 let starší bratr uzdraweného, který tenkráte do Olomouce nemocného prowázel, jakož i spolupoutníci a spolupoutnice tehdejší totiž: Maria Soberowá, Maria [illegible], Augustin Herfert, Jan Sober, wšichni Slezané, wyslýcháni byli; a wšickni co očití swědkowé to, co wýše položeno, jednohlasně doswědčowali a přísahou potwrdili.

II. Zázračné uzdrawení Filipa Kunerta od polypa we chřípi prawé wzýwáním Jana Sarkandra.

Léta [illegible] spásy 1747 měli Jan Jindřich Kunert a manželka jeho Anna we [illegible] blíže Olomouce dwouletého pacholíka Filipa, jemuž buď z tajné wady přirozené pro potajenou od narození wížu těla, anebo za příčinou úrazu při nahodilém pádu a zhmoždění nosu, z něhož i krew tekla, we prawé chřípi wyrostl polyp (houba), který zpowlowna celou wnitřní dutost chřípi wyplňowal až posléz i wen wyčníwal zwící hrachu. Hmatu zdál se měkkým, zrakem rudým a bělawým na způsob masa. Welikostí swou zacpáwaje dutost wolné chřípěmi oddychowání nemožné či-

nil, a ubohého pacholíčka srdce takowou úzkostí swíral, že tento chtěje spáti toliko otewřenýma ústama oddychowati mohl a zhusta pro nesnadnost w oddýchání procitnuw plakal a naříkal. Matka wyšetřujíc pečliwě příčinu tak welké nehody, když slyšela, že pacholíček náhodou chřípěmi na zem padl, welmi často jej do náručí brala a chřípě bedliwě prohlížela a ohmatáwala, awšak žádného zewnějšího na nich úrazu nenalézala. Toliko uwnitř widěla nárůstek masa čili polypa, kterýž, dotknul-li se ho někdo nástrojem, hned krwácel a takowou bolestí pacholíčka trápil, že pláčem a křikem téměř umíral. Pročež matka strachujíc se, aby synáček polypem tím udušen nebyl, počala zawčas na prostředky přirozené myšliti a powolala k wyléčení jeho domedného ranhojiče čili chirurga Olomouckého Neunachbara, který ohledaw a wyšetřiw bedliwě nárůstek we chřípích wyjádřil se, že to polyp, jehož nelze jinak wyléčiti, leč wyřezáním aneb jeho wypálením aneb jiným podobným přetraplíwým prostředkem. Poněwadž ale rodičowé ne bezdůwodně se báli, aby takowými krutými prostředky pacholíček zachwácen nebyl zánětem mozku, k němuž se až dříwe nachylowal, aneb jiným o mnoho horším zlem, jímž by zahynouti musel, tedy žádného z nawržených prostředků užíwati nepřipustili aniž wíce nějakých léků dítěti podáwali.

Matka laskawá truchlíc nad bídným a přenebezpečným stawem dítěte a newědouc, kam by se w těchto swrchowaných srdce ouzkostech

obrátiti měla, posléze zraků swých k nebi pozdwihla a mocnou pomoc ctihodného sluhy Páně Jana Sarkandra wzýwala, jemuž také pro uzdrawení dítěte slib učinila. A hle! brzy nejwydatnější pomoci okusila, neboť čtwrtého dne po učiněném slibu polyp, kterýž dle uznáwání lékařů toliko wyříznutím, wypálením aneb odstraněním jiného podobně krutého druhu wyléčen býti mohl, bez wšelikého z podotčených prostředkůw, ano beze wší jakékoli pomoci lidské nenadále dokořen zmizel, aniž jakou po sobě stopu we chřípích zůstawil, jak i hned po jich ohledání poznali rodičowé, domácí a sousedé, kteří nad to i pacholíka widěli zdráwa a čerstwa, an beze wší obtíže oddychowal, o čemž i zkušený lékař se dostatečně přeswědčil, když bedliwě chřípě prohlédnuw žádné stopy dřívějšího zla tam nenalezl, pročež náramně se podiwiw hlásal, že to zjewný a weliký zázrak. Za takowýto znamenitý diw pokládali je též rodičowé uzdraweného, kteří s radostným plesáním slib swůj wyplnili a slušné díky za tak weliké dobrodiní ctihodnému sluhowi Páně wzdali; dále domácí, sousedé a jiní, kteří očití swědkowé toho uzdrawení byli, zázrak w tom uznáwali, jelikož ono se událo beze wšeho užíwání prostředků, beze wší pomoci lidské, beze wší krise čili rozhodného obratu, aneb bez přechodu w jinou nemoc a spolu způsobem we přírodě naprosto neobyčejným, a jelikož bylo úplné, stálé a trwalé, kterézto wěci jsou toliko wlastnosti a znaky takowého uléčení, jež bezprostředně od Boha pochází.

Při brzkém tohoto diwu wyšetřowání úředním slyšáni jsou o tom očití swědkowé: otec pacholíčka, matka dítěte, soused nejbližší, dále přítel jeden rodičům, děwečka z domu, chůwa dítěte, babka, pak lékař, jenž od rodičůw k wyléčení dítěte powolán byl a nejbližší doma sousedka. Wšickni tito jednohlasně doswědčowali, že uwedená zpráwa jest úplně prawdiwá a to i přísahou potwrdili. My toliko zde přidáwáme, že zázračně uzdrawený pacholíček napotom studowal a staw se knězem w řádě ctihodných otců kapucínů pode jmenem Ildefons byl w Brně od r. 1815 — 1821 prowincialem, kdež i také r. 1832 umřel.

III. Zázračné uzdrawení lazebníka a ranhojiče Josefa Winklera od nejhnusnější žlutenice okamžitým zmizením černé a žluté barwy a nabytím úplného zdrawí skrze přímluwu Jana Sarkandra, jehož nemocný wzýwal.

Znamenitý zajisté byl zázrak také, jejž Swrchowaný na wýsostech na přímluwu ctihodného Jana Sarkandra na lazebníkowi a ranhojiči z Prostějowa Josefowi Winklerowi způsobil. Byltě totiž hojič tento we dwacátém roce wěku swého zachwácen nejhnusnější žlutenicí barwy černožluté, která po celém těle se rozšířiwši skoro po dwa měsíce jej trápila, an síly jeho welikou měrou podlamowala, obtížnosti w oddechowání jemu při-

čiňowala, chuť k jídlu ničila, spánek jeho zne-pokojowala a přetrhowala a jej ku holení brady docela neschopným činila. K odstranění této těžké a přeobtížné nemoci nepřiwolal žádného lékaře aniž jakého užíwal prostředku. Pročež hnusnost a neustupnost neduhu toho každým dnem rostla a twář jeho barwou čer-nožlutou tak zhyzděna byla, že se skoro wšem co nějaká nestwůra k újasu jewil, a že nikdo se wíce nechtěl od něho dáti holiti, což dussi jeho w nejhlubssí zármutek uwrhlo.

W této přehnusné těla chorobě a w nej-těžssím srdce zkormoucení wzýwal s úplnou důwěrou přímluwu a pomoc sluhy Páně Jana Sarkandra, i zapautowal do Olomouce, aby na hrobě jeho se pomodlil, aniž dbal těžkosti, kteréž ocháblost síly tělesné jemu na cestě pů-sobila. Dossed do Olomouce noclehowal u swého strýce; ráno pak přímo se odebral na místo zmučení Jana Sarkandra, a když knězi w kaple při mssi sw. přisluhowal, a srdce swé w modlitbách wřelých ku ctihodnému sluhowi Páně rozlíwal, aj! tu citil se okamžitě wssí nemoci prosta a jarou silou žiwotní opět pro-stoupena; newěděl wssak jesstě, že barwa jeho se změnila a že wsseliká stopa neduhu odklize-na. Když pak po mssi sw. opět ku hrobu Jana Sarkandra spěchal, aby w modlení pokračowal, potkal se s dwěma františkanama, kteříž se ho ptali, proč by do Olomouce byl přissel? Jimž on odwece: Že přímluwou Janowou chtěl do-sáhnouti, aby černožlutá barwa jeho nemocí spůsobená se ztratila a tělo wesskeré ozdrawělo.

Načež jeden z nich jej upozornil, že nemá wíce Boha pokoussetí, jelikož prý čerwenějssí a zdrawějssí barwy nad tu, kterouž on má, přáti sobě nelze. Totéž twrdil i strýc jeho úžasem projatý, když uzdrawený wykonaw díky ctihodnému sluhowi Páně powinné, k němu se do domu nawrátil. Druhého pak dne wážil rozplesaný uzdrawenec beze wssí obtíže cestu zpět k domowu a když se docela zdráw a žiwotnou silou oplýwající swým domácím ukázal, zbudil tím u wssech swrchowaný obdiw a radost; nebo wssickni uzdrawení to, které napotom i stále trwalo, jednohlasně co zázrak powažowali, a on sám jsa dowedný lékař a maje zkussenost w léčení takowých neduhů soudil, že toto jeho okamžité a úplné uzdrawení od nemoci podotknuté, jelikož žádná krise přirozená nepředcházela, toliko nadpřirozenou silou a mocnou u Boha přímluwou Jana Sarkandra, k němuž jediné se byl utekl, spůsobeno bylo.

I tento zázrak byl od duchowní wrchnosti wyssetřowán,. a wyslýcháni swědkowé očití a doslyssní, kteří uzdraweného wýborně znali, jakož i uzdrawený sám. Swědkowé ti byli nejprwé rodná sestra jeho Dominika, prowdaná Kreysslerowi, dále měssťan Prostějowský, Pawel Bulec, kterýž tenkráte, když se ono zázračné uzdrawení Winklerowo událo, asi 14letý jinoch byl a jej dobře znal, protože otce jeho holit docházíwal; posléze Anna Maria manželka Laiusse měssťana Prostějowského, jehož Winkler též holičem byl. Ti wssickni wýsse wyprawowa-

nou událost co úplně prawdiwou doswědčili a přísahou zwrdili.

§. 29. Jiné zázračné události, které s mocné přímluwě Janowě se wyprawují.

Z jiných diwů a zázraků, které přímluwě Janowě se ještě připisují, a také úředními swědectwími potwrzeny byly, w Římě ale úplně za prawé zázraky uznány nejsou, chceme zde aspoň několik uwesti:

R. 1726 wznikl jednoletému dítěti Marianě Wrazilowě z Podskaty w Olomucké diocési we zřitelnici wřed čili pryštýř jako perla. Přehojným se pryštěním slzí a škodným mokem wíčka spadala a oči krhaly. Skormoucení rodičowé napomáhali ubohému dítěti lékařskými prostředky. Když pak tyto neprospěšnými zůstáwaly, obrátili se rodičowé ku přímluwě Janowě a učinili slib, nabude-li jich dceruška opět zdrawého zraku, že chtějí na hrobě jeho dwě ozdoby stříbrné na spůsob dwou očí utwořené obětowati. A hle! po desíti dnech byla už wíčka dítěte otewřena, oči ponenáhlu čisté a otec jsa wyrobitelem woskowých obrázků, jenž pro potřeby řemesla swého na trh jinam odcestowati musel, byl nenadále tou welikou radostí překwapen, že manželka přišedši za ním odewzdala mu dcerušku docela uzdrawenu, nepotřebující ani obwazku na hláwu ani slunečníka k zachránění očí.

R. 1736 měla Mariana, čtrnáctiletá

dcera Ondřeje Šimčíka ze Wssetul blíže Holessowa, náramné bolesti w očích, tak že prawá zřitelnice byla jako mrakem zatažena, aniž mohly prostředky lékařské proti neduhu užíwané přirozenou sílu a zdrawotu nawrátiti. Powzbuzena od souseda, aby ku přímluwě Janowě se utekla, přislíbila, že každodenní modlitbou jej ctíti chce: i namočila péro we wodu Sarkandrowskou a potřela jí zřitelnici, a ajhle! už čtwrtého dne nabyla čistého a jasného zraku.

Dcerka Martina Štipy we Wssetulech a jeho manželky Alžběty píchla se neopatrně nůžkami do zřitelnice oka a protož odcházel odtud mok, jenž jí dáwá žiwot a sílu. Ubozí rodičowé obětowali dítě Janowi a myli oko jeho wodou Sarkandrowskou, a hle! oko bolawé hned se uzdrawilo a toliko jizwa zůstala co ustawičný swědek obdržené milosti. Událost tato u wyssetřowání úředním doswědčena rodičemi dítěte, jakož i Annou Cwrčkowou, mlynářkou ze Wssetul, která rodičům radila, aby ku přímluwě Sarkandrowě se utekli.

*) R. 1704 dne 12. března byla Anna Alžběta osmiletá dcerusska Jiřího Kellera a Marie, jeho manželky, w Olomouci nenadále pozbawena řeči a kroutila nohama i rukama tak úžasně, že se mnohým zdálo, jakoby od zlého ducha trápena byla. Wssecky prostředky tělesné i duchowní ukazowaly se býti nepro-

*) Wiz str. 184—187. Theatrum gloriae et honoris in Joanne Sarcandro od Jos. Leop. Kyrbes-a r. 1720 w Praze.

hříšnými, pročež ctihodný otec Jeronym Beit, kwardian františkanů poradil rodičům, aby dítě na hrob Sarkandrůw donesti dali a po sw. zpowědi přijawše tělo Páně, mučeníka Božího o přímluwu za nemocnou dcerušku wzýwali, což i rodičowé učinili; nebo dali dítě s rozžehlou swící na hrob Janůw donesti a co nejhorliwěji wykonáwali tuto swou pobožnost, a hle! při mši swaté, jížto přítomni byli, pozwedlo se dítě wlastní silou, i počalo wolně choditi, a nawrátilo se s rodičemi čerstwo a zdráwo domů. Když na to dotčený kněz do příbytku potěšených rodičůw wstoupil, šla mu uzdrawená dceruška wstříc a políbila mu ruku, nemohouc ještě mluwiti. Kněz pln útěchy a radostné důwěry w Boha a w milenébo služebníka jeho Sarkandra oslowil děwče to tka: Milé dítě, tys nyní na údech zdráwa, doufej, že také nabudeš řeči, awšak po celý žiwot zůstáwej s wroucnou pobožností oddána blahoslawenému Janu Sarkandrowi.“ A hle! sotwa že domluwil duchowní, rozwázal se dcerušce tolikéž jazyk, i odwětila: „Otče, také za Wás se wezdy modliti budu.“ Kněz uzřew tuto zázračnou událost prolewal slzy sladké útěchy a odcházeje požehnal dítě to.

František, syn Tadeáše Richtera, měšťana Opawského, měl od r. 1724 wřed a píštěl rakowitou i rozwětwenou po ostružce kličuí, k jejž zapuzení wšech prostředků lékařských marně užito. Truchliwí rodičowé obětowali pacholíka na hrobě Sarkandrowě, a hle! po nějakém čase ostružka kliční okrwawěná a

rakem rozežraná wystoupila z těla a na jejím místě nowá kost zdrawá narostla.

R. 1737 měl Jakub Kalandra, selský sluha w Olšanech, přílišnou práci znowou. Nesmírným pitím studené wody tělo jeho wodnatelností tak nadukelo, že sebou sotwa wládnul a jen welmi těžce kráčel a dýchal. I twář jeho byla tak opuchlá, že sotwa widěti a wěci rozeznáwati mohl. Lehnul-li sobě, domníwal se nejináč než že se zadusí. Protož toliko sedě a na kratičký čas sobě zdřímnouti mohl. Nemaje chuti k jídlu byl nejhoroucnější žízní trápen, a chtěje ji pitím wody uhasiti přimnožil si trápení. Za čtyry neděle tak odukawělo jeho tělo, že kůže na něm co sklo se leskla a on ku wšeliké práci se neschopna cítil. Přikládal sice na nohy sobě listí bezowé ale bez prospěchu. Jsa chud lékaře nezawolal ku pomoci. Tak opuštěn wzal útočiště k mocné přímluwě Sarkandrowě a k wodě, která na jeho modlitbu ze skály se wyřinula. Jen s tíží dowlekl se pěšky až k jeskyni umučení Janowa, tak že cestu, kterou zdrawý za dwě hodiny wykoná, po celý den konal. I wzýwal zde pomoc ctihodného sluhy Páně a pil wodu zázračnou jemu ode strážců kaply podáwanou i cítil hned úlewu a mohl wolně oddechowati. Wodnatelnost oudů mizela a wracela se síla tak že w následující noc už pokojně spal. Ráno pak do kaply Sarkandrowské se nawrátiw wzdáwal radostné díky nebeskému swému dobrodinci a jsa úplně zdráw wážil wesele cestu nazpět k domácímu hospodáři a hospodyni, kteří s nesmírným jej podi-

[illegible] [illegible] a jemu radostně potrawu podali, když on s [illegible] pojedl: načež práce polní [illegible] a bez [illegible] s jakou silou wykonáwal. [illegible] w [illegible] i wyšetřowání nejen [illegible] [illegible], nýbrž i jeho sou[illegible], pak swědectwím pána jeho čili hospodáře Martina Sekanina w Olšanech ja[illegible] i swědectwím jeho syna Antonína Sekanina a [illegible] Wita Wychodila — a hle! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] událost tato w Římě [illegible] [illegible] [illegible]: přejmi to důkaz, jak přísně a [illegible] i wyšetřowání takowých wěcí w Římě se [illegible].

R. 1736 byl jeden Matěj chasník [illegible] Čech z Olomouce napaden zimnicí [illegible]. I wzal něco z prachu na hrobě Janowě a přiwázal si to w cedulce na hrdlo w [illegible], že brzo uzdrawen bude, aniž byl w naději zklamán.

Kateřina Janowská z městyse Brus byla nenadále w zahradě mrtwicí raněna a nezbýwalo jí wíce, aby k žiwotu přišla. Okolo[illegible] přátelé odporučili ji ochraně Janowě a učiniwše pro ni slib, s radostným podiwením spatřowali, ana zdráwa a čerstwa zase powstáwala. Po dwaceti letech byla opět touže ranou zastižena nemohouc wíce mluwiti. Přátelé obnowili slib, jejž byli po prwé Janowi Sarkandrowi učinili, a hle! napolomrtwá nabyla zase mluwy a wykonawši zpowěd se swatým přijímáním pokojně usnula w Pánu.

R. 1719 byl Ignác Fr. Hybl, notář w Olomouci, krutou kolikou swírán a zwracel

tak silně, že žádného léku w sobě podržeti nemohl. Pln důwěry šel ku prameni Sarkandrowskému i pil hltawě wodu tu říkaje při tom několik otčenášů, a hle! moku toho nezwrátil wíce, anobrž dáwení okamžitě přestalo, a od té doby byl úplně zdráw.

R. 1718 Christofor Fiala z předměstí Kroměřížského trápen jsa čtwrtodenní zimnicí užíwal marně wšelijakých léků; naposledy žádal od swé manželky Weroniky, aby mu opatřila ku pití wodu z jeskyně umučení Janowa. Dobrá choť poprosila jakéhosi zlatníka we městě o ni, jelikož slyšela, že ji w domě má. Tento zaměstnán prací naporučil dcerušce swé Barboře, aby ženě té z lahwičky do žbánku wody té nalila. Tato pak místo lahwičky s wodou Sarkandrowskou chopila lahwičku s lučawkou, kterouž kowy se rozpouštějí, a dala ji ženě. Tato nic zlého netušíc podala domnělou wodu manželowi, kterýž rozpálen zimničným horkem hltawě wětšinu moku toho wypil. Než cítě trapné řezání w útrobě začal strašně řwáti a choť swou obwiňowati, že mu utrejchu podala, a že prsa jemu se rozpoltí. Manželka připisowala diwý křik tento zmatenosti mysli nemocného, způsobené horkem zimničním, a klidně jemu přimlouwala, aby třikrát otčenáš a zdráwas ke cti Jana Sarkandra se pomodlil a w něho důwěru w sobě wzbudil. On ale odwětil, že se modliti nemůže, jelikož za příčinou otráweni už umírá. Manželka chtíc doswědčiti, že newinna jest, přiložila lahwičku k ústům swým, aby zbytek moku z ní před jeho

[illegible] [illegible], [illegible] znamenala hned, že to [illegible] woda Sarkandrowská, alebrž že zde ne[illegible] [illegible] [illegible]. Zatím byl ubohý choť [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible], twář jeho byla [illegible] a [illegible], hrdlo se oužilo a w útrobě [illegible] [illegible] bolesti. Truchliwá žena běžela [illegible] do [illegible] [illegible] a wyprávěla smutný [illegible]. [illegible] [illegible] lekárníka kázal bez [illegible] nemocnému čerstwé mléko a olej mandlowý podati, což nemocný ihned zwrátil. Spolu [illegible] [illegible] a [illegible] hrdlo nemocného [illegible]. [illegible] se ale přihodilo bez prospěchu; nemocný po [illegible] hodin nic jiného nečinil [illegible] [illegible] [illegible] a wždy wětších bolestí pocitujíc [illegible] a [illegible]. Tu napadlo manželce zwlá[illegible] [illegible] z Kroměříže do Olomouce na [illegible] [illegible] [illegible] wyhlášené pro wodu Sarkandrowskou [illegible], a když nemocný wody té po[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] přinessené se napil, o[illegible] [illegible] [illegible] jsa i řezání z [illegible] [illegible] i [illegible] zimnice.

Kateřina Konertowá z Ketře we [illegible] měla [illegible] padoucí nemocí [illegible], a ta [illegible] je hrobu Janowa [illegible] [illegible] [illegible]. Susanna Smidowa z Kněžího Pole we Slezsku byla pro [illegible] [illegible] k práci zcela neschopna, ale [illegible] wodou Sarkandrowskou jest od [illegible] [illegible] naprosto oswobozena.

R. 1732 [illegible] Josef Dobřil, farář Domažlický, na bolestné píchání w [illegible], jehož žádný prostředek lékařský umírniti nemohl. I učinil slib, že nawštíwí [illegible]

Garkundrowu, a jak mile na to místo wkročil, pominuly hned jeho bolesti.

Dne 1. března 1745 bylo město Holešow welikým ohněm zachwáceno a za kratičký čas ztráwil plamen wšechny domy wůkol fary, ano už zasáhl i dřewěnou střechu domu wedlejšího a plamen jeho zažíhal také stěny domu farního, z čehož přirozeně souditi se dalo, že w brzku celé stawení w plamenu státi bude a w popel se obrátí. Tehdejší farář Holešowský Frant. Wagner, kmet osmdesátiletý, byw upozorněn na hrozící nebezpečenstwí, z něhož jen útěkem wywáznouti možno se widělo, nedal se nikterak na to namluwiti, aby dům opustil; nebo doufal pewně, že jedno místo, swětnice Janowa, nade wšší zlou nehodou zwítězí. Aniž ho zmýlila naděje. Bylať zajisté fara uwnitř od ohně tou měrou zachráněna, že žáry na zdi dorážející nedosáhly tak daleko, aby olowo byly rozpustily, jímž sklená okna byla zadělána a upewněna. Prawda událostí této úplně potwrzena jest netoliko wěrohodným faráře dotčeného wyprawowáním a swědectwím tisíce swědků, nýbrž i úředním té wěci wyšetřením a doswědčením.

Zázračné bylo též wyswobození, jehož se přímluwou Janowou dostalo faráři Františkowi Grégerowi (Grojerowi). Bylť tehdáž ještě jinoch a studowal lékomudrctwí, když mu r. 1724 w březnu jíti bylo přes most řeky Morawy. Shýbnuw se upewňowal sobě boty na nohou, ale pozwedaje se prudce zawadil hlawou o mostní ohradu na pokraji

upewaňuom, a padl horempádem do řeky, w nížto po dlouhou dobu ponořen zůstáwal, an ledowé kry wodu pokrýwaly. Soudruhowé jeho jali se hned i s tonoucím wzýwati jméno Janowo a přislíbili, že dají mši swatou slou-žiti. A hle František, ačkoli neznaje plawati a wšechen promoklý i kordem mimo to opášán jsa, přece ponenáhlu na powrch wody wyply-nul a tokem po řece na 150 kroků tak blízko byl ku břehu nessen, že zahradníkowi Kartu-siauů lehko bylo podati jemu rahno a tím ho na břeh wytáhnouti. Při této události byli dwa spolužáci přítomni, a w touž dobu zíral na to s okna swé residence pan František Braida z Ronseka a Korneliana, biskup Hipponský a spolu swětící biskup Olomoucký, který pochybuje o wyswobození tonoucího, jemu rozhřešení wšeobecné udělil, a napotom při wyšetřowání události té s jinými swědectwí ledno...rné wydaw i přísahou je potwrdil.

R. 1696 přihodilo se, že synáček Ru-dolfa Podstatského, swobodného pána na Prusinowicích, nedbalostí kojné z kolébky wy-padl a následkem toho na křeče a záwrať tr-pěl. Přiwolaní lékařowé upotřebiwše wšech možných prostředků wyjádřili se konečně, že jeho wyléčení nemožno. Tu odporučil úzkost-liwý otec synáčka přímluwě Janowě, a hle! když tentýž otec w lázni sedě přišedšího slu-žebníka tázati se jal, jak se dítěti wede, ozná-meno mu, že w témže okamžení úplně ozdra-wěl, což i napotom tabulka zaslíbní dlouho na paměť uwozowala.

Josef Šryfer z Malessowa w Čechách měl dcerussku, která po osmi dní trápena jsouc zlou chorobou naposledy padoucí nemocí zachwácena byla a zcela ochrnulá mrtwou se býti zdála. Otec opusstěn ode wssí pomoci lidské obětowal ji Janowi Sarkandrowi a učiniw hned slib běžel do chrámu, by wyslyssel mssi sw. a s plnou důwěrou w pomoc nebeskou se modlil. Aniž byl sklamán w naději, neboť nawrátiw se domů nalezl děťátko, ano se usmíwalo a bodře sobě počínalo, i nezůstáwalo na něm ani stopy předesslé choroby.

Dne 26. února 1723 wyznal před komisí wyssetřowací Wáclaw Prach, studující ranhojič, že w čas moru wyrazila se mu na noze hlíza, která wssem lékům wzdorowala. Rodičowé jeho učinili na to slib Janowi Sarkandrowi a dali za nemocného mssi sw. slaužiti, a hle! po jejím dokončení urputné zlo nenadále zmizelo.

L. 1723 byl Jan Josef Dwořák, kněz, zachwácen zimnicí tak zlou a krutou, že po dewět měsíců strádaw až na kost a kůži byl wysílen. Když tak utrápen rozličnými prostředky k zapuzení zimnice práwě w záchwatu neb horkosti ležel, napadla mu ta sstastná myssénka, kterou i slowy pronesl řka: „Bože můj, tak mnozí přímluwou ctihodného Jana opět nabyli zdrawí, pročež i já chci wody Sarkankandrowské co léku užiti!“ A hle jesstě ji aniž neokusil, toliko si předsewzal to učiniti a už zimnice ho úplně pominula.

L. 1716 byl Josef Hanák, obywatel

z Nesowic, farář Milonický w diecési Olomucké, již delší čas slepotou stížen. Ne-[illegible] [illegible]. [illegible] ho wodil, rmoutil se welmi w [illegible] a wedl žiwot bídný. Tu pojal důwěru k blahému Panu Janowi, obmyl si oči wodou z pramene Sarkandrowského a hned prohlédl i widěl dobře také později, když wěc za zázrak byla wyšetřowána.

Též se událo r. 1737 na Kateřině Nowákowé z téhož místa Nesowic, která obmywši sobě oči dotčenou wodou ztracený zrak opět nabyla.

R. [illegible] byl Jiří Šebestík, wenkowan z Domaželic rakowitým nežitem trápen na hlawě. Nesnesitelné téměř bolesti pociťuje nemohl sobě wíce a dal se swátostmi zaopatřiti. Pak powzbuzen okolostojícími wzýwal s wěrou [illegible] jméno Janowo, a hle [illegible] se [illegible] a po wyjití hnisu nemocný opět se uzdrawil.

R. 1734 snášela Kateřina, manželka Šebestiana Kozáčka z Malenowic, po 10 neděl přehrozné píchání w hlawě s tak prudkými [illegible], že po osm dní ani slowa promluwiti nemohla. Jak mile wšak wody Sarkandrowské se napila, opustily ji bolesti a wrátila se jí řeč. Dwě léta před tím tamnější farník Jiří Wlčowský pomodliw se na hrobě Janowě a dewětkrát wodou Sarkandrowskou oči si obmyw, sproštěn byl okamžité prudkých bolestí w prawém oku.

R. 1712 hraběnka Eleonora z Kollaltůw, rozená hraběnka ze Štarenberka,

učiniwssi slib Janowi, že nawsstíwí hrob jeho, ssťastně porodila zdrawou dcerussku Julianu, a zahanbila nebeskou pomocí tou předpowěd lékařůw, že plod žiwota jejího newyjde žiw na swět. Na památku wyšší pomoci té zawěsila na hrobě Janowě wotiwnou čili zaslíbní tabulku.

R. 1771 byl Frant. Mucha, jenž po tři léta wž krew chrkal, takowou těžkomyslností napaden, že se mu žiwu býti stýskalo. Lékařské prostředky proti chorobě užíwané nepomáhaly. Naposledy obrátil se důwěrně ku přímluwě Janowě a hle! byl ihned obojího zla oprossťěn.

Konečně jesstě zde se zmíniti musíme o dwou měssťanech Brněnských, Antoninowi Kynelowi r. 1713 na horkou zimnici strádajícím, a Jakubu Karlu Berankowi, touté nemocí stíženém, jimž oběma ctihodný sluha Páně co mučeník s tělem obnaženým a popáleným se zjewil a předepsaw jim wykonání několik modliteb je od neduhu úplně oswobodil. Poslednímu (Beránkowi) mimo to zjewil, že třetímu biskupowi zůstaweno, dožiti se jeho oslawení. Prawdiwost těchto zjewení potwrzeno jednak podiwným uzdrawením obou nemocných, jinak i jejich neúhonností a pobožnosti, jakož i přísahou, kterouž oba rozssafní měssťané ti na to složili.

§. 30. Přípraw ku beatifikaci či k oblahoslawení Jana Sarkandra až do r. 1858.

Tak přessel slawný mučeník Páně co skwělá hwězda na nebe, zanechaw na zemi

lesklé paprsky swojí sláwy. Než bohužel w prwních letech po jeho úmrtí přišli časowé welikých a dlouhých strastí, časowé třicetileté wálky, která nejen wenkowskou říšši německou, nýbrž i krajiny naše, zlášstě Čechy a Morawu hubila a pustošila; nebo 22 let po smrti Janowě (1642) dobyli Šwédowé Olomouce a měli ji po osm roků w moci swé. Také Brno r. 1645 od nich obleženo od 3. máje až do 20. srpna, wše wůkol nejprwé pleněno a pak zapáleno. Celá země, po níž hubící nepřátelé ti jako kobylky se rozlítli, stenala pod jejich jařmem, a protož byly wešškeré mysli tehdáž k jiným wěcem obráceny.

Za času biskupowání Leopolda a Karla arciwéwodů Rakouských, z nichžto onen od r. 1638—1663 jenom dle jména biskupem byl, a jinak spráwou zemskou w Belgii se zaměstnáwal, tento pak r. 1663 teprw jsa 14letý jinoch už roku následujícího umřel, nemohlo se owšem jak pro tyto poměry tak i pro neustálé wojny ničeho státi k účelu beatifikace Jana Sarkandra. Nelepší byly poměry za času biskupůw Karla a Arnošta z Lichtensteinů, z nichžto onen církew Morawskou od roku 1664—1695, tento od r. 1738—1745 sprawowal, nebo za biskupowání prwého zuřila wálka s Turky, a za biskupowání druhého wálka s Prusy. W rocích pak 1695—1711, kde Karel wéwoda Lotarinský stolec Methoděje zaujímal, nebyly poměry příznivější. Prwní biskupowé po smrti Sarkandrowě měli nad to ohromnou práci s kaciři, jež pře-

wáděli na wíru katolickou, a mimo to byloť jim pořádati wychowání a žiwot pokleslého duchowenstwa podlé smyslu Církwe katolické. Kromě toho zuřily přečasto nakažliwé nemoci, hubil mor národy a jiné nehody nedaly tomu, aby ku zawedení dotčeného procesu beatifikace se překročilo. Nejednou wadila tomu i ta okolnost, že biskupowé Olomoučtí swé sídlo změnili a ku příkladu na prestol arcibiskupský Salcburský powýšeni byli, jako Jakob Arnošt z Lichtenšteina r. 1745. Kardinal Wolfgang ze Šratenbachů, kterýž od r. 1711—1738 stolec sw. Methoděje zaujímal, a za jehožto biskupowání r. 1720 stoletá památka mučenické smrti Sarkandrowy se slawila, prwé základy položil k církewnímu oslawení morawského kněze toho. Nebo když od císaře Karla za příčinou pořízení císařských záležitostí do Říma poslán byl, použil té příležitosti a swolal tam schůzku prelata promotora wíry (tenkráte snad Prospera Lambertiniho) a jiných úředníků kurie Římské, aby jim wěc Sarkandrowskou k uwážení předložil, zda-li k zawedení nějakého wyjednáwání o beatifikaci se hodí. Než sláwa započetí takowého procesu zůstawena byla kardinalowi Ferdinandowi z Troyerů, biskupu Olomouckému (od r. 1746—1758), pod nímž žiwotopis Sarkandrůw sepsán w pěti swazcích. Tyto spisy poslány do Říma dojaly tak swrchowaného znatele církewní náuky, papeže Benedikta XIV., že newáhal kardinalowi Troyerowi odepsati takto:

„Benedikt XIV. Rozmilý synu náš, po-

zdrawení a požehnání apostolské! Heřman, kolliťného chrámu Olomouckého kanowník a infulowaný probošt kolegiatného chrámu Brněnského, přissel do Říma a přinesl s sebou úředné spisy o mučenictwí a příčině umučení ctihodného sluhy Páně Jana Sarkandra a podal Nám psaní Twé, milený synu náš. W něm dočetli jsme se, co od Tebe s tak welikou pílí wykonáno, aby podlé stanow práwa církewního a zwykû apostolských, které od nás se uwádějí w nassem spisu o kanonisaci Swatých, wsse se wykonalo. Slysseli jsme také o těžkých a trudných prácech, které jsi za tou příčinou podnikuul. Jedná se pak o dokázaní mučenictwí a prawé jeho příčiny při ctihodném sluhowi Páně, čímž Církwi nowé ozdoby přibude, jelikož swaté náboženstwí mučením z lásky k němu a pro jeho obhajowání ochotně wytrpeným weždy zwelebowáno a oslawowáno býwá. Nassí osobitou úlohou bude o to pečowati, aby wsse, čehokoli třeba, jak pilně tak rychle se wyplnilo. Co Tobě, milený synu náš, pisseme, totéž jsme dodáwači psaní Twého slíbili, a prozatím Tobě a stádci Ti swěřenému apostolské požehnání milerádi udělujeme. Dáno w Římě u Panny Marie Maggiore dne 4. dec. 1751 we dwanáctém roku nasseho papežowání. Milenému synowi nassemu, kardinalu z Troyerů.[4]

Na to byl jeden swazek činů zlatého času kázně církewní hodných uweřejněn, a dotčený papež chtěje rychlý a wolný průchod wyssetřowání tomu zjednati, psaním od 12. dec. 1752

zadatelowi baronu Heřmanowi z Blumegen daným dowolil, by se w uwážení wzaly dwě otázky o umučení Janowě a o jeho zázracích. Wěc ta newyspěla tenkráte ku swému konci, nebo k odstranění wzniklých w Římě pochybností neukázal se následující čas příznivým, jednak že historická wěda tenkráte na příliš nizkém stupni stála a nedowedlo se dokázati, že hlawní příčina umučení Janowa nebyla politická, nýbrž náboženská, jinak ale také proto, že nastala tak nazwaná sedmiletá wálka za času Marie Teresie, kterou Morawa a zwláště Olomouc na Morawě swírána byla, pročež mysli wšechny tehdáž rychle k jiným účelům byly obráceny. Za tonž příčinou také pod jeho nástupcem Leopoldem Fridrichem, hrabětem z Eglhů a Hungersbachů (od r. 1758—1760) a pod Maxmilianem hrabětem z Hamiltonů (r. 1761—1776) také žádných dalších kroků w té wěci neučiněno. Pod nástupcem jeho ale Antonínem Theodorem hrabětem z Kolloredůw nastaly přesmutné dni, w nichžto opanowala chuť, náboženská nadání swému půwodnímu účelu odciziti a wůbec s náboženskými wěcmi s takowou neważností nakládati, jakonž tehdáž celá Europa posskwrněna byla: pročež zdálo se radno lepších wyčkati časůw. Císař František I. zase nadání nábožná prwnímu účelu wrátil a to se i stalo s nadáním k oslawení sluhy Páně. Welkou měrou už jeho Wýsost arciwéwoda a kardinál arcibiskup Rudolf w tomto díle oslawení Gorlandrowa

pracoval a w práci té stále a stastně pokračowáno pod jeho nástupcem Ferdinandem Marianem z Chotků, jak toho doswědčuje kniha foliowá: „Positio super martyrio et causa Martyrii nec non super signis seu miraculis“ r. 1835 w Římě wydaná.

Nescházely také nábožné duše, které swatou wěc tu modlitbami a peněžitými příspěwky podporowaly. Tak n. p. roku 1763 ustanowena daň dědičná, aby se každoročně sloužila mše sw. ke cti Ducha swatého k dosažení nebeského oswícení w této wěci Sarkandrowské, a tato zbožná wůle (zakladatelky) markýsky Marie Luisy Faje z Nemel byla wěrně coročně wyplňowána. Sláwa wšak a radost, do historie církwe Olomoucké skwělou stránku přidati a na hlawu wyznawače Christowa a neohroženého strážce pečeti zpowědní korunu sláwy wstawiti, zůstawena nynějšímu nejd. arcipastýři, landhraběti Bedřichowi z Fürstenberků, jehož přičiněním w jednání o beatifikaci Sarkandrowě w Římě opět pokračowáno, jak o tom zřejmě swědčí kniha foliowá od r. 1855 a jiná od r. 1858 w Římě wydaná, s nadpisem podobným jako wýše uwedená od r. 1835. W obou jest jednání to obšírně wypsáno.

§. 31. Pokroky we přípravách k oblahoslavení Janowu.

Dotčený kníže arcibiskup Olomoucký obracował r. 1859 welebné duchowenstwo a we-

Pferen wěřící lid Morawský následujícím oznámením: „Bedřich z milosti Boží a stolice apoštolské arcibiskup Olomoucký atd. atd. Máme za to, že jako Naši konsistoři tak i weškerému duchowenstwu arcidiocése Naši milo a žádoucno bude, jako i Nám w prawdě přemilé bylo, něco jistějšího se doměděti u wěci toužebně od přemnohých let očekáwané beatifikace (oblahoslawení) ctihodného sluhy Páně druhdy faráře Holešowského, Jana Sarkandra. A proto bez odkladu w tentýž den, co wyšel, sdělujeme apoštolský dekret, jímž Jeho Swatost Pius IX. slawně w Pánu se wyjádřiti ráčil, že už potwrzeno mučenictwí a jeho příčiny jakož i tři předložené zázraky, a že zázrakowé ti u wěci této postačují; tak že o nejbližším a šťastném wěci té skončení wíce pochybowati nelze. Protože totiž hlawní a podstatný díl wěci té o mučenictwí a příčinách pořízen jest, nastáwá w měsíci tomto březnu (dne 15.) projádření-se sw. Otce, že už bezpečně ku beatifikaci se přikročiti může. A jakmile toto se stane, nezbude leč wykonání slawnosti, při kteréž beatifikace ta (w Římě wykonaná) se ohlásí (wšemu lidu), a slawnost ta bude brzo po wykonaných k ní potřebných připrawách následowati."

„Welíme tedy, by připojený dekret kurrendou co nejdříwe se ohlásil, aby Naše w Pánu nám milé duchowenstwo wšeho, co u wěci té se stalo, se dowědělo a spolu s Námi wroucné prosby k Bohu posílati neustáwalo, jenžby přání naše milostiwě wyslyšel a co nejdříwe radost naši dowršil."

Dekret wssak wýsse podotknutý, jenžto welebnému duchowenstwu spolu sdělen byl, zní následowně: „Dekret beatifikace, čili prohlássení mučenictwí ctihodného služebníka Božího Jana Sarkandra, kněze církewního a faráře Holessowského diecése Olomoucké.“

„Pozíraje na půwodce a dokonatele wíry Ježísse, kterýž pohrdnuw radostí snássel kříž, pohrdnul i ctihodný sluha Páně Sarkander pohaněním a neklesnul srdcem, nýbrž bojujíc proti hříchu až do krwe odpíral. We Skočowě w horním Slezku r. 1577 narozen z powolání Božího staw duchowní sobě wywolil. Na kněžstwí poswěcen a we wssem se oswědčiw býti wzorem dobrých skutků w náuce, w neúhonnosti, wážnosti stal se předstaweným ředitelem dussí, we kterémžto úřadě wsseliký powinnosti dobrého pastýře tou měrou wyplnil, že čtyry rozličné farnosti, na které postupem času práwomocí biskupskou přesazen byl, jej přichodícího k nim co anděla Božího wítaly, odchodícího wssak slzami touženosti sprowázely. Po wypuzení duchowníků pikartských (Bratrských) z farnosti Holessowské, kterou mor kacířský po 80 let pustossil jako lesní kanec aneb jiná litá zwěř, wywolen byw k naprawení nejtěžssích té winice sskod nezdráhal se bojowati dobrý boj wíry; ale učiněn jsa wzorem stádce swého z celého srdce, domlouwal, zapřísahal, kárал we wsseliké trpěliwosti a w učení ničehož neopominul, aby co mdlo posilnil, co choro wyléčil, co podlomeno uwázal, co zawrženo zpět uwedl a co ztraceno wyhledal.“

„Tím proti sobě nenáwisti kacířů popudiw přinucen byl z Holessowa odejíti a do Polska se odebrati. Ale nebezpečími owečk swých, po nichž w útrobě Ježíše Christa toužil, pohnut brzo po uctění ode dáwna slaweného obrazu blah. Panny Marie w Částochowě, kamž ze slibu byl zaputowal, k nim (owečkám swým) se wrátil. Wrátilce kacíři brzo na to do žaláře uwrhli, jako nějakého zrádce wlasti, w prawdě wssak proto, že byl udatným obhájcem wíry katolické, jej krutému wyssetřowání podrobili a chtíce od něho se dowěděti, co jemu nejwyšší hejtman Morawy we swaté zpowědi swěřil, wyhrožowáním nejtěžšších muk naň doléhali. On ale raději nejslawnější smrt nežli žiwot opowržení hodný sobě wywoliw pro dílo Christowo až k smrti se přiblížil dada žiwot swůj, a tudyž wesskerému národu památku smrti swé na příklad cnosti a udatnosti zůstawil. Byltě po tři hodiny na skřipci co nejkrutěji mučen, pochodněmi a pérami w pryskyřici, oleji, smole a síře namočenými na celém těle popálen a polomrtew w žaláři zanechán, a když zde celý měsíc prožil w bolestech nad smrt trpčejších a wssak s myslí wezdy k Bohu pozdwiženou, tak že dokud byl, jeho chwáliti nepřestal, usnul w Pánu dne 17. března 1620.[4]

„Co pak kdysi w mrákotách swizelů a we skrínech žalářných trpěl nepřekonaný Christůw zápasník, nechtěl Bůh nechati w hlubině zapomenutí. alebrž weřejnou powěstí, souwěkých spisowatelů swědectwím, souwěkými pomníky a sláwou zázraků tak po celé Germanii šířil a

objaſňowal, že ač pro wojny, mor a jiné záwažné překážky arcibiſkupowé Olomoučti na úſpěchy této nejuſſlechtilejſſí wěci u Stolice apoſtolſké pomyſliti nemohli leč až we běhu ſtoletí oſmnáctého, přece památka ſwatého žiwota ctihodného Jana a jeho mučenictwí u Morawanůw a jiných ſouſedných národůw nikdy newymizela, nýbrž wždy žiwá a požehnaná zůſtala."

Když tedy záležitoſt ta pro tak wýtečnou powěſt ke ſwaté Stolici we ſtoletí minulém doneſſena a jednání řádné i apoſſtolſké ſpráwně ſe dokončilo a wſſe we ſhromáždění ſwatoobřadném ſe wykonalo, cokoli we wyjednáwání záležitoſtí tohoto druhu předpiſy římſkých papežů k zachowání nařizují, tedy l. 1754 w domě ſlawné paměti kardinala Mellini-ho zpráwodájce dne 27. máje držena býti mohla porada propráwná (antepraeparatoria) o otázce: „Zdali co jiſtého ſtáwá o mučenictwí a jeho příčině jakož i o znamenich čili zázracích w tomto pádu a ku zdaru této wěci, o které ſe jedná?" Na tuto prwní poradu měla náſledowati druhá, jižto přípravnou nazýwají; ale nehodami čaſůw wěc ta na dlouho utichla, až pak r. 1831 jako k nowému žiwotu od kardinala arciwéwody Rudolfa arcibiſkupa Olomouckého wzkřiſſená a obnowená požadowati ſe zdála opětné porady propráwné; a když záležitoſt ta zpráwodajce neměla, ſwěřen úřad ten kardinálowi ſlawné paměti Joſefowi Della Porta — Rodianimu. W domě tedy nowého toho zpráwodájce 5. februara r. 1836 nowé ſhromáždění propráwné ſe ſeſſlo, a po něm o wýſſe položené otázce

opět wyjednáwáno. Když pak kardinal Della Porta umřel, a na jeho místo papežskou prawomocností postawen co zpráwodajce w té wěci nejdůstojnější kardinal Konstantin Patrizi, biskup Albanský, přednosta sboru swatoobřadného, byla otázka ona zase pojednáwána w poradě přípravné držané 11. septembra r. 1855 w paláci apoštolském Watikanském. Na to následowalo wšeobecné shromáždění tohoto běžícího roku 1859 we přítomnosti jeho Swatosti papeže Pia IX. w paláci Watikanském dne 25. ledna, kdežto hned jak tentýž nejdůstoj. kardinal Patrizi podotčenou otázku předložil, nejenom jednotliwí nejdůstojnější kardinalowé představení ochráncowé swatých obřadůw církewních, nýbrž i otcowé radní swůj náhled řádně projewili. Po wyslyšení náhledů wšech Jeho swatost papež zdržel se projewení swého nejwyššího wýroku, maje za to, že w tak wážné wěci ničeho se nemá rozhodowati leč po zralém uwážení a po častém i pokorném Boha wzýwání, by Ducha nebeské rady jemu seslati ráčil. Uwážiw pak wěc tu u sebe, a wřelé opětowaw prosby ustanowil neodwolatelný pronesti úsudek swůj w tentýž den, we který do chrámu swaté Gally se odebral, aby w jiné záležitosti ctihodného sluhy Páně Jana křestitele de Rubeis se projádřil, že už bezpečně k jeho beatifikaci se přikročiti může. Učiniw nejprwé toto projádření přešel napotom k záležitosti ctihodného Jana Sarkandra, a powolaw před sebe nejdůst. kardinala Konstantina Patriziho, biskupa Albanského, přednostu sboru

swatoobřadného, zpráwodajce o této wěci, d. o. Ondřeje Mariana Trattiniho, promotora swaté wíry a mne podepsaného, téhož poswátného sboru sekretáře, slawně se wyjádřil, že bezpečna jest zpráwa o mučenictwí a jeho přičině, jakož i o třech předložených zázracích druhu třetího, totiž o prwním „okamžitého a dokonalého uzdrawení Jana Jiřího Kimela ode dny čili pakostnice dědičné a po dwě léta trwající, kteráž nejtěžší bolesti, naduřelost a nejwětší obtíže w chůzi působila,“ o druhém „okamžitého a dokonalého uzdrawení ranhojiče Josefa Winklera od přeohyzdné žloutenice, kdežto černá a žlutá barwa okamžitě se ztratily a úplná síla žiwotní se nawrátila,“ a o třetím „okamžitého a dokonalého uzdrawení Filipa Kunerta od polypa prawý otwor chřípí wyplňujícího a i na wenek wyčníwajícího beze wšší pomoci lékařského neb ranhojičského umění.“

„Ohledem na přísnost práwa zbýwalo by ještě čtwrtý zázrak u wěci té dokázati. Nebo když k dokázání prawdy o mučenictwí a jeho přičině w obojím wyšetřowání jak w řádném tak w apoštolském nemohli jiní swědkowé býti zkoušeni leč swědkowé z doslechu, protože za příčinou zastaralosti wěci té žádných očitých swědků dokonce nebylo, tedy by zde práwem platil dekret wšeobecný od Benedikta XIV. swaté paměti daný dne 12. aprila roku 1741, jímžto uwedena nutnost čtyr zázraků swědky očitými dokázánu býti majících, kde důkaz mučenictwí neb cnosti na hodnowěrnosti swědků pouze doslyšných spočíwá. Awšak na nejponi-

ženější a nejwřelejší prosby žadatele té wěci, kterýž na to poukazowal, že nedostatek očitých swědkůw úředních ku dokázaní mučenictwí naazbyt w této wěci se nahražuje zprawou mimoúřednou sice a wšak na požádání kurie arcibiskupské Olomoucké učiněnou od Jana Scintilly swědka očitého a nikterak nepodezřelého, jakož i jinými souwěkými památkami záwažné doposud wážnosti w procesu čili u wyjednáwání apoštolském, porownají-li se dobře s podotčenou sprawou, a že tedy na záležitost tuto wším práwem lze potahowati druhý téhož Benedikta XIV. wšeobecný dekret ode dne 18. julia 1754, jímž oswědčil, že tři toliko zázrakowé postačují, kdykoli ku potwrzení cnosti neb mučenictwí w řádném procesu jest několik očitých swědkůw a toliko doslyšní swědkowé we wyjednáwání apoštolském; jeho Swatost papež uznáwaje, že pád, o němž se jedná, poněkud a aspoň rownoplatně w tomto posledním slawného předchůdce swého dekretě se obsahuje, ráčil z apoštolské milosti jej na tento pád potáhnouti a projádřiti se, že u wěci této „tři wýše potwrzení zázrakowé postačují a že tedy k dalším krokům se postupowati může, neohlídajíc se na jakékoli jiné překážky.“

„Tento wšak dekret ohlášiti, a w akta sboru swatoobřadného wtáhnouti naporučil dne 7. března roku 1859.

C. biskup Albanský, kardinal Patrizi sw. obř. sb. prefekt.

Místo † pečeti

H. Capalti S. O. Sb. sekretář.“

Dekret tento ráčil Jeho Exc. nejd. p. biskup Brněnský Arnošt též pastýřským listem ode dne 16. máje 1859 swému podřízenému duchowenstwu ku wšeobecné jeho radosti sděliti; a jelikož se tehdáž u swaté Stolice také o beatifikaci kanownika Rossi-ho jednalo, k této zprávě také připojiti slowa swatého Otce, jenž beatifikaci obou ctihodných kněžů w jakousi spojitost s tehdejšími poměry swětowými uwedl řka: „Ode polu ku polu žije swět w největším nepokoji a neswornost wšecko mate; práwě teď je doba, kde swět ratolesti oliwowé, pokoje a swětla prawdy wíce než kdy jindy potřebuje, prawá to doba, aby oba sluhowé Boží co dwě oliwowé ratolesti a dwě swětla swětu na oltář postaweni byli, jelikož pokliď Boží duším přinesli a učením i příkladem národům swítili.“

§. 32. Nowý pokrok u wěci Janowa oblahoslawení.

Nowý pokrok u wěci Sarkandrowské učiněn dekretem prefekta swatoobřadného sboru kardinala Patriziho ode dne 2. Junia 1859, kterýž welebnému duchowenstwu jak Olomucké tak Brněnské diocése sdělen takto w překladu zní:

„Dekret Olomucký beatifikace čili oswědčení mučenictwí ctihodného sluhy Páně Jana Sarkandra, kněze církewního a faráře Holešowského diocése Olomucké o otázce, zdali při potwrzené jistotě mučenictwí a příčin jeho, tří zázraků a při udělené dispensaci ode čtwrtého

zázraku bezpečně se přikročiti může ku beatifikaci ctihodného sluhy Páně?“

Neuwadlou slávy korunu tomu uloženou, který až do smrti bojowal pro sprawedlnost a zwítězil i díla Božího střehl mnohými wykonanými pracemi, a udatně snášenými mukami, zasloužil od knížete pastýřů wzíti ctihodný Jan Sarkander, jenž nejzbožnější žiwot neunaweným získáním duší a wynakládáním wší horliwosti ztráwený korunowal nejslawnější smrtí a udatným zápasem. Nebo když w 17. století nejenom diocése Olomoucká, nýbrž i wešškerá Germanie protiwnými kacířůw silami přebídně zmítána byla, a kteříkoli katolickou zastáwali prawdu, wyhnanstwím a smrtí stíháni jsou: On důwěkujíc w pomoc Božskou tolik dowedl, že w zápas nejtužší postawen muky nejtrpčejší co wítěz přemohl, a nejudatnějším hájičem poswátného tajemstwí až do wyléwání krwe zůstal.

Jelikož tedy o mučenictwí ctihodného Jana i o příčině mučení, jakož i o třech jeho zázracích po wzýwání Božské pomoci spůsobených Jeho Swatost Pius IX. dne 7. března roku 1859 slawný dekret wydal a tímže dekretem wyřknul, že postačují tři potwrzené zazraky a že tedy dalšší kroky se učiniti mohou, nezbýwalo ku prokázání cti Blažených ctihodnému sluhowi Páně nic jiného, než aby podlé obyčeje Otcowé sboru swatoobřadného tázáni byli: „Zda-li při potwrzené jistotě umučení a jeho příčin a po udělené dispensaci ode čtwrtého zázraku se bezpečně přikročiti může ku beatifikaci ctihodného sluhy Páně?“ — Když tedy tato

otázka, nejdůstojnějším panem kardinalem Konstantinem Patrizim, biskupem Albanským, přednostou sboru swatoobřadného a zprawodajcem w této záležitosti předložena byla na wšeobecném sněmu u přítomnosti Jeho Swatosti papeže běžícího roku w paláci apoštolském Watikanském dne 15. března, následowala jednomyslně twrdiwá wšech Otců odpowěd. Jak mile swatý Otec wšeobecný náhled tento zaslechnul, měl za dobré swůj rozsudek na dnešní poswátný den nanebewstoupení Páně poodložiti, jelikož Pána dříwe prositi chtěl, aby mu w rozhodnutí přetěžkého díla toho nebeského ducha rady dáti ráčil.

Pročež když po církewní oběti co nejpobožněji wykonané slawně přítomen byl biskupské welké mši w arcibasilice Lateranské, obstoupen swatým senatem otcůw kardinalůw, powolal do nejbližší swatyně téže arcibasiliky k sobě nejd. pana kardinala Konstantina Patrizia, biskupa Albanského, přednostu sboru swatoobřadného a zprawodajce této wěci, spolu s wel. otcem Ondřejem Marianem Trattinim, promotorem swaté wíry a se mnou nížepsaným sekretářem, a w jejich přítomnosti prohlásil se, „že bezpečně se přikročiti může ku beatifikaci ctihodného sluhy Páně Jana Sarkandra.“

Tento pak dekret prohlásiti a w akta sboru swatoobřadného wtáhnouti jakož i apoštolský list we formě brewe o slawném obřadu beatifikace, jež co nejdříwe w basilice Wati-

kanské wykonati se má, wydati welel dne 2. junia roku 1859.

Místo † pečeti

C. biskup Albanský, kardinal Patrizi, sw. obř. sb. prefekt.

H. Capalti, sw. obř. sb. sekretář.'

Dekret tento byl také w Brněnské diocési oznámen kurrendou ode dne 4. Augusta 1859.

§. 33. Wyhlášení Jana Sarkandra w Římě za blahoslaweného.

Dne 3. listopadu 1859 byly w kostele u sw. Michala prohlíženy kosti ctihodného Jana Sarkandra, a sice od nejdůstoj. p. knížete arcibiskupa u přítomnosti wíce wysoce důstojných pp. kanowníkůw a jiného welebného duchowenstwa, pak panůw profesorůw, doktorůw lekařstwí Groha a Willigha a několika měšťanůw. Wyšetřowání toto trwalo wíce hodin a mělo dobrý wýsledek. Malá částka kostí byla do Říma poslána.

W měsíci dubnu oznámeno nowinami, že wyhlášení Jana Sarkandra za blahoslaweného dne 6. máje we chrámě sw. Petra w Římě se díti bude. Též ohlášeno, že Jeho Milost knížearcibiskup Olomoucký Bedřich co deputowaného ze středu metropolitné kapitoly weled. p. konsistorného kancléře, Arth. barona Königsbrunna, i wp. faráře u sw. Michala, Flor. Schöna co strážce sw. ostatkůw ku wznešené slawnosti té do Říma odešle; we jménu města wšak že se tam odebéře p. starosta Kreiml.

Slawnost prohlášení Jana Sarkandra za blahoslaweného w Římě ustanowena na čtwrtou neděli po welikonoci co na den 6. máje. K této slawnosti wyprawena z Olomouce do Říma deputace, jejížto členowé byli: weledůstl. swobodný p. Arthur z Königsbrunnu, dp. Hampl, děkan Sternberský, wp. farář Schön a welectěný p. měšťanosta Olomoucký Kreiml, kteří wšickni šťastně do Říma přišedše k rozkazu Jeho Swatosti papeže Pia IX. s welikou šetrností a příwětiwostí přijati, w germanském domě cizinském ubytowáni a napotom dne 3. máje před swatého Otce uwedeni byli. Milostiwý otec křesťanstwa je welmi blahosklonně přijal a s každým zwlášťě pohowořil, jakož i každého později nějakého čestného powýšení účastným učinil.

Příprawy k církewní slawnosti Sarkandrowě w Římě byly welkolepé. Před kostelem sw. Petra widěti bylo na welkém obrazu nebeské ozáření bl. Jana Sarkandra rouchem kněžským oděného, an jeden anděl jemu s nebe korunu přinášel, jiní pak andělé jej nástroji mučenickými a palmou wítězstwí obklopowali. Nad obrazem stál nápis: „Zkoušels mne ohněm (Igne me examinasti)“ a pod ním slowa: „Janowi Sarkandrowi, kněži, duchownímu spráwci Holešowskému pocta blahoslawených mučeníků od papeže Pia IX. se ohlašuje (Joanni Sarcandro, Sacerdoti, Curioni Holešoviensi, Martyrum Beatorum honores a Pio IX. P. M. indicuntur)“. W předsíni basiliky bylo w jiném obrazu celé hrůzné mu-

čení Sarkandrowo tak dojemně wypodobněno, že kdožkoli do chrámu wstupowal, welmi se pohnuta cítil a bezděky si připomněl, že cesta kříže a úplného sebezapírání, kteráž swětce Boží do stanů nebeských wedla, také nám co nejjistější dráha ku spasení wykázána jest. W kostele samém utkwělo oko mimowolně na prastaré welmi ctěné sosse sw. Petra, která w tento den právě tak jako wždycky na den sw. Petra a Pawla w úplný ornát papežský oděna jsouc měla w ruce ze zlata zhotowenou podobiznu Ducha swatého, čímž se naráželo na důležitý wýznam toho dne, w němž nástupce sw. Petra, oswícený Duchem swatým, osobitý wýrok w Církwi Boží pronésti měl. Slawnost sama wykonáwána w druhém oddílu weliké prostřední lodi basiliky, kterýžto díl příčnou lodí od přednějšího (dílu) odrůzněn bývá; nebo kostel ten má podobu latinského kříže. Na nejzazším konci dotčeného dílu, kde slawnost konána, stojí čtyry obrowské sochy řeckých a latinských welikých učitelů Církwe, sw. Athanasia a sw. Jana Zlatoústého, sw. Ambrože a sw. Augustina. Tito nesou dřewěnou stolici sw. Petra, na kteréž apoštol ten sám sedáwal. Tuto pak drahocennou relikwii není bezprostředně widěti; neboť obdána jest welikou kowowou stolicí, která wysoko se pozwedá a w rukou čtyr otců církewních spočíwá. Pod tonto stolicí jest oltář, nad ním před oknem we zdi widěti průzračný obraz Ducha swatého.

Nad dotčenou stolicí sw. Petra byla podobizna Jana Sarkandra postawena, awšak

až do určité doby při slawnosti záwojem zastřena; na záwoji tom byla stříbrná obloha nebes wymalowána. W prawo tohoto obrazu stál erb papežský, w lewo erb rakouský co znak jeho wlasti. Na stěnách pobočných wypodobněno we dwou welikých obrazích dwoje zázračné uzdrawení, jež na přímluwu blahoslawence toho se událo, jedno totiž w jeho býwalém žaláři, druhé na jeho hrobě. Prostranná část kostela, kde slawnost ta se konala, byla celá od země až do hořejšší klenby co nejbohatěji wyšperkowána, jmenowitě červeným těžkým damašškem obdána a zlatem bohatě ozdobena. W prostoře této usadili se před slawností kardinálowé, několik biskupů, kapitola sw. Petra, několik set řeholných a neřeholných duchowních a mnoho swětských hodnostářů. Blízko oltáře pod dotčenou stolicí sw. Petra zaujali čestná místa rakouský wyslanec w Římě, wysoce důstojný kanownik arcibiskupské Olomucké kapitoly, dwa faráři a měšťanosta z Olomouce, kteří co deputace odtud ke slawnosti do Říma byli přišli. W ohromných pak prostorách welechrámu sw. Petra rozpostawili se tisíce a tisíce wěřících.

Slawnost sama začala tím, že rakouský auditor p. hrabě Bellegarde před Jeho Eminencí kardinala wikáře stoupil a ještě jednou za beatifikaci čili oblahoslawení Jana Sarkandra prosil. Načež kardinál prosícímu brewe čili stručnou listinu doručil, we kteréž sw. Otec Jana Sarkandra za blahoslaweného prohlašuje. Brewe toto nyní od jiného kněze z kazatelny weřejně čteno Římu co hlawnímu městu

a středu celého katolického swěta, a tím oblahoslawení Jana Sarkandra wesskerému křesťanstwu na wědomost uwozeno. Po dokončeném čtení zanotil arcibiskup kníže Hohenlohe Te Deum. W okamžení tomto sundán záwoj z podobizny Jana Sarkandra a tu už widěti bylo sluhu Páně, an oblečen w albu a čerwené roucho messné od andělů powznessen od země ruce swé k blaženosti rájské prostírá. Mimo to byla také relikwie blahoslawence toho na oltáři k weřejné úctě wystawena. Kolem do kola rozlíwala se záře osmnácti set hořících swětel, z kopuly welechrámu sw. Petra rozlíhal se co nejslawněji zwuk zwonů a wýstřely čili rány z děl oznamowaly Římu toto slawné prohlássení. Po dokončeném Te Deum zpíwal kníže Hohenlohe přiměřenou modlitbu církewní a pak začal při oltáři, kterýž pod welebně pozdwiženou podobiznou Sarkandrowou stál, slawnou mssi swatou ke cti tohoto blahoslawence slouziti. Při těchto slawných službách Božích zpíwali we dwou od sebe oddělených chorech zpěwáci překrásné písně ke cti Hospodina, kterýž blahoslaweného Jana tak oslawil a wěřící přítomní na nejwýsse dojati spojowali swé modlitby s nekrwawou oběti, by w této době přímluwou blahoslawence toho sobě zwlásstních milosti wyprosili.

Odpoledne přissel sám sw. Otec Pius IX. s průwodem kardinálůw do chrámu sw. Petra a wykonal před podobiznou bl. Jana Sarkandra swou pobožnost. Wýsse jmenowaní poslanci Olomoučtí stoupiwsse před něho podali mu we

jmenu swého nejd. p. kn. arcibiskupa a celé Morawy několik darů co důkaz nejwyšší úcty a wděčnosti za prokázané to dobrodiní, že krajana jejich ku cti blahoslawence powýšiti ráčil. Dary ty záležely z drahocenného relikwiáře, ostatkem blahoslawence Jana Sarkandra opatřeného, ze žiwotopisu a obrazu jeho, jakož i z přeskwostné kwětinowé kytky. Swatý Otec projewil opětně deputowaným swou blahosklonnost a poukázal ještě několika dojemnými slowy na weliký wýznam blahoslawence a na mocnou jeho přímluwu. Pak s twáří welepříwětiwou požehnání udíleje četným zástupům přítomným nawrátil se do swého palácu. Na to začaly slawné nešpory, které přes soumrak trwaly, a čím wíce se tmělo w basilice, tím skwěleji se objewowalo welkolepé oswětlení a tím wíce wynikala podobizna blahoslawence našeho a její ozáření.

Tak Církew sw. nowé nabyla ozdoby a wlast naše nowého mocného přímluwce u Boha! Kéž by obzwláště Murawané, radujíce se z oslawení swého krajana, příkladu jeho bedliwě šetřili, žiwot jeho často rozjímali a srdcem i ústama jej wzýwali, kéž by se přímluwy jeho obzwláště k tomu domahali, aby swatá wíra katolická, pro kterou tak hrdinsky trpěl, utěšeně po wlasti naší rozkwétala a hojné blahonosné owoce swatých skutků wydáwala! Kéž by jej wzýwali zlášště w těchto nebezpečných dobách, aby wšeliké pohromy od drahé wlasti naší odwrátil a nám náplň nebeského a zemského míru a wšeho dobra pra-

wého na Bohu wyprosil! O blahoslawený Sarkandře oroduj za nás!

§. 34. Brewe sw. Otce Pia IX. o beatifikaci Jana Sarkandrowě.

Radostná zpráwa o beatifikaci Sarkandrowě byla o sw. Bartoloměji r. 1860 následowným listem pastýřským Jeho Kn. M. Arcibiskupské celé arcidiocési Olomoucké ohlášena:

„Bedřich, Božským milosrdenstwím a swaté apoštolské stolice milostí arcibiskup Olomoucký, biskup trůnu papežskému přistojící, z landkrabat Fürstenberských, wéwoda, kníže, králowské kaply české hrabě, Jeho c. k. a apoštolského Welicenstwí skutečný tajný rádce, wyznačený rytíř carsko-ruského řádu sw. Anny prwní třídy, sw. bohoslowí doktor atd. atd.

Čeho sobě zbožné tužby morawského lidu už ode dwou století neustále přály, zač popředníci na této naší metropolitanské stolici u trůnu apoštolského už dlouho snažně prosili, radost tuto welikou my Wám, Nejmilejší, z daru Božího dnes zwěstujeme.

Nebo slawný přiwtělenec poswátného zápasnictwa této arcidiocése Jan Sarkander, nejinak nežli jej swrchowaně slitowný Hospodin s palmou mučenickou w nadhwězdné radosti rájské přijmouti ráčil, došel i na zemi, pro swatost swou, nepochybnými zázraky před soudem církewním dosti dokázanou, pocty blahoslawených mučeníkůw a byl slawným wyne-

ssenim apoštolským dne 6. Máje t. r. w basilice Watikánské sw. města u přítomnosti swědkůw z duchowenstwa a lidu Olomouckého ohlášeným do seznamu křesťanských hrdin wtažen, aby wěřící lid Morawský z nowého, u Boha ředitele a soudce orodowníka se těšil, jehož pomoci my nepopíratelně zwlášště za těchto přesmutných časů potřebujeme, w nichžto patrně tentýž drzostný útok na wážnost obojí moci (občanské i církewní), na důstojnost Božských oltářů i poswátných trůnů se činí, jako za času Sarkandrowa.

Pročež Bohu nejdobrotiwějššímu, jenž wěrného sluhu swého sláwou a ctí před anděly a lidmi korunowal, a po Bohu Jeho Swatosti papeži, kterýž milenou wlast naššinowou touto ozdobou přeochotně wyznačil, nejwřelejšší díky činíce, a milowané duchowenstwo i wěřící lid, newystihlou radou Božské prozřetelnosti a přehojnou dobrotiwosti téhož nejsw. Otce našši správě swěřený, k účasti w naššich radostech a díkučiněních wybízejíce (jakož jsme už minulého roku při ohláššení dotyčných dekretů apoštolských — wiz kurendy konsistorné č. III. a IV. — ku společenstwí naděje a proseb je wzbuzowali) za dobré jsme uznali předewššim brewe (stručnou listinu papežskou) beatifikační, jímž se Janowi pocta Blažených udělnje, tuto k tomu účelu položiti, aby celý jeho obsah milému duchowenstwu naššemu w půwodném útwaru doslowně w známost wešel, lidu pak wěřícímu aspoň podlé podstaty w dotyčném jazyku mateřském s kazatelny sdělen byl.“

Dekret prohlássení Jana Sarkandra za blahoslawence.

Pius papež, toho jmena IX., na wěčnou wěci památku.

Přeslawný zajisté a obdiwu wssech wěků hodný byl začátek wznikající Církwe, když swětlem ewangelia občerstwené skoro nesčetné množstwí lidu rozličné národnosti, mrawůw a obyčejůw ani mdlobou pohlawí, ani wnadou wěku, ani leskem bohatstwí neb rodu, ani jinou jakoukoli wěcí od přistoupení k wíře Christowě nedalo se zdržeti; brzo pak hrozbami a mukami tyranůw k odpadu od wíry přijaté poháněné w zápasu stálo. „S hlasem swobodným," jak napsal sw. Cyprian, s myslí neporussenou, swětské zbraně zhola nemajíc, ale zbrojemi wíry důwěrně oružené, daleko mužnějssí a statečnějssí nežli mučitelé, kteří s neslýchanou krutostí proti křehkým a mdlým oudům zuřili. Nebo na jewo pronessený jsou diwy cnosti a stálosti, jejichžto památka na wsse potomstwo rozssířena býti zasluhuje; i bylo wssem zřejmo, že při swých mučenících stál s nebe Christus, kterýž bojowníky a wyznawače swého jmena w nejkrussnějssím zápasu sílil, otužowal a zwedal. A takowéto příklady cnosti obnowený často w Církwi katolické úmyslem nebeským, aby na oko se spatřilo, že Božskou sílu má do sebe nábožensțwí, kteréž tolik chrabrosti do prsou lidských wlíwá; wěřící pak aby powzbuzeni takowou statečností jakékoli strasti smrtelného žiwota podnikali pro dosažení žiwota nesmrtelného a tudíž na mysli

uwažowali, že nikdo, dokud řádně nebojowal, korunny nedojde. Už wšsak na sklonku 16. století dal slawné swědectwí prawé wíře ctihodný sluha Páně Jan Sarkander, farář w diocési Olomoucké, který dlouhým a stálým muk snášsením i samé protiwníky wíry obdiwem dojal, a nowou palmou mučenictwí Církew katolickou ozdobil. Narozen we Skočowě w hořejším Slezsku a wýbornými wlohami ku cnosti opatřen w samém kwětu wěku swého ztratil otce a byl pod kázní matčinou ku pobožnosti pilně nawoděn. Pro wzdělání we wědách humanitních (wšsečlowěčenských) odebral se do Olomonce a odtud odcestowaw do Prahy přijat jest mezi alumny semináře sw. Wáclawa a sstudowal tak zewrubně, tak bedliwě libomudrctwí, že už následujícího roku na této fakultě (oddílu wysokých šskol) stupně mistrowstwí dostoupil. Božím wnuknutím wolán k duchownímu stawu, ochotně uposlechnul wůle Boží, jížto z opětowáných modliteb a z náradу mužůw učením a pobožností wynikajících poznal, a prostudowaw pilně wědy bohoslowné we Štyrském Hradci, přijal postupně nižšší i wyšsší swěcení. Nawrátiw se do Olomoucké diocése počal zde slynouti učeností a neúhonností, kterýmžto ozužím potřebno i slusšno opatřenu býti kněži ku bojowání bojůw Páně, ku potírání nepřátel Církwe. Pročež biskup Olomoucký tussic sobě mnoho wýtečného pro církew swou od sil Janowých, za nejwhodněji uznal we spráwě duchowní jeho použiti, a když o jeho pilnosti, bedliwosti a obezřetnosti w tomto úřadě se přeswědčil, před-

stawil ho naposledy nad farností Holessowskou. Nastal tenkráte w Germanii (w Německu) čas pro stát bouřný, pro wíru katolickou smutný, an smělost kacířská drzeji a diwočeji wystupowala. Wěděltě Jan, že působení jemu wytknuté, plné trudných starostí, bude tím nesnadnějssím a pernějssím proto, že tam skoro po 80 let kacířstwí se plížilo: wěděl, že wykonáwání úřadu pastýřského bude tím obtížnějssím proto, že se mu dostalo střici onu část katolického stádce, we kterou drawý wlk se byl wedral. Awssak proto nepozbýwal srdce, nýbrž začal dnem i nocí bdíti, na každý pohyb pozor dáwati, wsse prohlížeti a wyssetřowati, aby žádný drawec potají se newkradl do owčince, aby žádná z owcí swěřených nezbloudila a na pastwě otráwené se nepokazila. W zastáwání práw církewních wssak udatný a stálý, we wywracení bludů, w nawracowání lidí ku prawé wíře překonawě wýmluwný a neunawný roznítil proti sobě mysli kacířůw, kteří jemu každodenně úklady tou měrou strojiti se jali, že nikterak se neosmělil na weřejnost wyjíti a w ústupu i we skrýssích ochrany hledati přinucen byl. Pročež na domlouwání a naléhání swých rozhodl se k uwarowání nebezpečenstwí žiwota útočisstě jinde hledati, ažby nejlítějssí bouře časowá poněkud se umírnila a tudyž zaputowal do Častochowa w Polsku také pro wyplnění slibu, jímž se byl zawázal, že chce totiž uctíti obraz nejsw. rodičky Boží, jenž slyne hojnou lidu náwsstěwou a úctou. Dossed tam cwičil se w ustawičných postech a wyprossowal sobě na nej-

blahoslawenější Panně, která od Církwe králowon mučeníků se nazýwá, potřebnou sílu a chrabrost k bojowání dobrého boje, jehož nastáwání předzíral. Ale nepřítomnost swého stádce dlouho snésti nemohl, jsa dnem i noci w úzkostliwém strachu pro jeho nebezpečí, pročež wšechnu bázeň mimo sebe pustiw zase k jeho stráži přikwapil. A poněwadž k wyplnění swého pastýřského úřadu a k obhajowání wiry katolické ještě horoucněji prohlídal, wypukla dáwno proti němu chowaná nenáwist kacířůw we zjewný wztek. I wymyslí si (protiwnici) na Jana obwinění welezrády wlasti, uwrhnou ctihodného sluhu Páně do tmawého žaláře a odewzdají toho, jenž sobě žádného prowinění wědom není, katowi, aby jej na skřipci trápil. Po celou hodinu mučen jest takto Jan, a byl nerwůw jeho roztažení, kostí roztřasení a oudů wymknutí jemu nejkrutší bolesti způsobilo: stojí přece udatný a chrabrý zápasník Christůw nepohnutě a toliko tytýž slyšeti slowa, jimiž pomoc nebeskou opětně wzýwá. Když podruhé a po třetí této muky nadarmo užito ku překonání stálosti nepřemoženého kněze a když jej k zrušení poswátné pečeti zpowědní přiměti nemohli, tedy jiný druh mučení wymyšlen, jehož pouhé zpomínky už se duch hrozí, jehož wylíčení ale dokonce se hrozí. I wezmou se k upálení pochodně, a pryskyřicí, smolou, olejem a sirou napuštěná péra metají se na wše strany těla; po rozsápaných a wymknutých oudech rozbíhá se žírawý plamen, a krew s tukem smíšená wšady se rozléwá. Bylo tu owšem před oči okolosto-

jícího lidu postaweno kruté diwadlo, totiž Janowo tělo spálené, zohyzděné, na němž „po zrusseném spojení útrob," jak o starých mučenících podotýká sw. Cyprian, „k mučení zbýwaly ne tak ondy jako rány." — Zhrozili se, kdožkoli přítomní byli, a cedili slzy soustrastné, jediný Jan w této přehořké kázni neúpěl, nestenal, nýbrž myslí wezdy k nebi zřízenou w ustawičných modlitbách se pozwedal, tužil a wsse s takowou trpěliwostí patrně snássel, že diwokost mučitelů podněcowati se zdál. Naposledy, když nikoli on mukám, nýbrž muky jeho statečnosti ustoupily, rozsápaného a polámaného wrhli opět do žaláře, kde nemoha nijakž wládnouti swými ondy a nejkrutějssími bolestmi mučen, awssak s myslí úplně zdrawou a k nebi zdwiženou, tak že Bohu bez přestání wezdy chwálu wzdáwal, protáhl swůj žiwot až do dne 17. března l. 1620, kde jeho nepřemožený duch z toho zemského žaláře ke Christu se powznesl. Tato zwlásstní zmužilost w přetrpění nejhledanějssích muk pro wíru katolickou získala ctihodnému sluhowi Páně welikou sláwu, která hranicemi Morawy obmezena býti nemohla, nýbrž také po celé Germanii se rozssířila; k čemu nemálo zázraků přisslo, jimiž nesmrtelný Bůh zde na zemi památku mučeníka zdobiti a jeho swatost potwrditi chtěl. Pročež když o wssech těch wěcech řádné spisy wyhotoweny, podána jest záležitost ta na tuto stolici apostolskou, a podlé obyčeje počalo se w radě kardinalůw swaté církwe Římské, ku stráži obřadů postawených, pojednáwati o otázce mučenictwí a jeho při-

ctné, jakož i o zázracích, kteréž co na přímluwu Janowu od Boha spůsobené udáwány. Po přísném wážení a posouzení wšech wěcí a po wyslyšení wšelikého rádcůw mínění sklonilo se shromáždění téhož kardinalůw k tomu nálezu, že na dobré a bezpečné míře postaweny jsou mučenictwí i příčina jeho, jakož i tři zázrakowé na přímluwu Janowu od Boha spůsobení: a My ozwáni nebeské sobě wyprosiwše wydali jsme o tom dne 7. března 1859 dekret. Zbýwalo ještě otázati se týchže kardinalůw, zdali za to mají, že k udělení ctihodnému Janowi pocty blahoslawencůw už bezpečně se přikročiti může, až by posléz i jeho slawnostná kanonisace se wykonala. A ti (kardinálowé) w radě u přítomnosti Naší držané dne 15. března téhož roku po wyslyšeném schwálení rádcůw potakující (twrdiwý) nález wynesli. Pročež aby zwláště w tomto čase, kde přewrácení lidé na wíru katolickou zuřiwěji napadají, wěřící w ní předloženým podiwuhodným wzorem rekownosti utwrzeni byli, na prosbu ctihodného Bratra popředníka (arcipastýře) Olomouckého, jakož i duchowenstwa a wešterého lidu téže diocése podlé nárady a schwálení zpomenutého sboru kardinalůw, naší apoštolskou prawomocí tímto listem dowolení udělujeme, aby týž ctihodný sluha Páně Jan Sarkander názew Blahoslaweného nosil, a jeho tělo i ostatky (wyjma jich obnášení we slawném průwodu) weřejné úctě wěřících wystaweny byly. Mimo to towže prawomocí Naší apoštolskou dowolujeme, aby každoročně o něm se říkaly hodinky a slaužila

mše swatá z částí wšeobecné mučenika nebiskupa s modlitbami zwláštními od Nás schwálenými podlé rubrik missálu a brewiáře Římského. Takowéto pak říkání hodinek dowolujeme w Římě toliko w chrámě sw. Marie de Anima a w Olomoucké diecési dne 17. března obřadem dwojnásobným menším wšem wěřícím Christowým swětským i řeholným, kteří ku říkání hodinek zawázáni jsou; a co se týče mši, mohou se ode wšech kněží sloužiti w kostelích, we kterých slawnost ta se koná. — Naposledy dowolujeme, aby w prwním po tomto psaní roku slawnost beatifikace sluhy Páně Jana Sarkandra we chrámě Panny Marie de Anima w Městě (Římě) a w kostelích Olomoucké diecése konána byla s hodinkami a mšemi obřadu dwojnásobného wětšího w den od ordinaria (arcibiskupa) oznámený a po wykonání téže slawnosti beatifikačné we Watikanském welechrámu, neohlídajíc se na překážky w ustanoweních a nařízeních apoštolských, jakož i na dekrety o neprokazowání úcty (dříwe) wydaných a jakékoli jiné protiwné nálezy. Chceme wšak, aby i wytištěným exemplářům tohoto listu, jsou-li rukou sekretářowou jmenowaného sboru kardinalského podepsány a pečetí prefektowou potwrzeny, tatéž wíra i w jednáních soudních se přikládala, jakáby se wýrazu Naši wůle při ukázaní tohoto listu přiložila. — Dáno w Římě u swatého Petra pod prstenem Rybářowým dne 2. září 1859. Léta čtrnáctého Našeho papežowání. V. Kard. Macchi w. r.

M. P.

Jeho Exc. nejd. p. biskup Brněnský Antonín Arnošt hrabě Schaafgotsche wymohl u sw. Otce dekretem od 15. listopadu 1860 dowolení, aby slawnost Sarkandrowská také w Brněnské diocési dne 17. března sloužením mše sw. a říkáním hodinek se wykonáwati mohla a mimo to s potwrzením sw. Otce ode dne 7. září 1860 zařídil také we swé diocési bratrstwo neposskwrněného početí bl. Panny Marie a bl. Jana Sarkandra k tomu účelu, aby říkajíc denně „Otčenáš,“ „Zdráwas“ a „Sláwa Bohu Otci“ atd. modlilo se za zachowání jednoty u wíře, swornosti w žiwotě, mezi křesťanskými národy, mezi různými národnostmi, w poměru mezi státem a Církwí; a bl. Jan Sarkander aby wssem příkladem udatnosti a obětawosti switil i milost na Bohu wypressowal, by ho we cnostech kněze a spolu wěrného občana následowali. Bratrstwo to také hojně obdarowáno nebeskými poklady odpustkůw. Jmenowitě lze dokonalé odpustky získati (po wykonané sw. zpowědi a sw. přijímání) na den wstoupení do téhož bratrstwa a w hodince smrti, wzýwá-li umírající, ne-li ústy, aspoň w srdci jméno Ježíš; podobně i w den narození, zwěstowání, očisstowání a nanebewzetí Panny Marie od prwých nesspor až do západu slunce týchže slawných dnů, jakož i o slawnosti neposskwrněného početí Rodičky Boží a dne 17. března aneb w jednom z následujících sedmi dnů. K těmto nebeským darům i hojnost neúplných odpustků přidáno pro členy bratrstwa dotčeného, kteřiby aspoň o čtyrech dnech w roce w kostele,

w kaple neb před oltářem družstwa swého se srdcem skroušeným na wýše wylíčený úmysl se pomodlili, aneb aspoň při mši sw. a pobožnostech na těchto poswátných místech přítomni byli, aneb w průwodech jakýchkoli od předstaweného duchowního nařízených účast brali, nejswětější swátost, kdykoli buď w průwodu, neb bez průwodu toliko k nemocnému se nese, zprowázeli, anebo nemohouce toho učiniti, aspoň při zaslechnutí hlasu zwonku „Otčenáš" a „Zdráwas" se pomodlili, aneb také pět Otčenášů a Zdráwasů za duše zemřelých bratrů a sester téhož družstwa wyříkali, aneb jakýkoli skutek pobožnosti neb lásky wykonali.

§. 35. Slawnost prohlášky beatifikace Jana Sarkandra w Olomouci r. 1860.

Slawnost Sarkandrowská w Římě odbýwaná měla se nyní wykonati na místě, kde blahoslawenec ten hrdinskou stálostí koruny mučenické a tudíž i wěčné slávy sobě dobyl, totiž w Olomouci. Přípravy k tomu byly welkolepé. Ustanoweno přede wším, že slawnost ta téměř po čtyry dni od 22. až do 25. Septembra (září) trwati má, a staráno se o to, aby co možná s nejwětší skwělostí a okázalostí wykonána byla. Zhotoweny dwě překrásné skříně ze zpěži čili z bronzu pro ostatky těla blahoslawence, jedna, we které hlawa jeho uložena býti měla, wytwořena na způsob starožitných císařských korun o šesti stěnách, mezi šesti sloupcemi pak zadělány stěny krystalowé,

aby odewssad relikwie widěti bylo. Pro ostatní kosti wyhotowen relikwiář na způsob archy Boží, tolikéž z bronzu, bohatě pozlacený a jako první pro hlawu drahými kameny ozdobený. Prawí se, že relikwiáře ty 10.000 pruských tolarů stály. Dne 21. septembra prohlídnuty ještě jednou ostatky blahoslaweného Jana Sarkandra od komise knížetem arcibiskupem k tomu ustanowené. Ředitelem jejím byl stoliční proboſſt, jemuž kněžstwo s hořícími swícemi assistowalo (přisluhowalo). Ostatní členowé komise byli pp.: Dr. Groh, c. k. profesor a Dr. Čeněk, c. k asistent na učitelském ústawu lekařsko-chirurgickém. Tito prostředkowali co pitewníci a znalci w ohlídání a oddělowání kostí. Po skončeném ohlídání byla hlawa blahoslawence do kulaté, ostatní kosti do podlouhlé skříně wloženy. O celém pak wýkonu tom, jenž od 10. hodiny ráno až do jedné odpoledne trwal, založen protokol.

Mimo to mysl Olomučanůw připrawowána k slawnosti té swatými missiemi, kteréž wykonáwali prosluli kazatelowé z towaryšstwa Ježíssowa, ctihodní otcowé: Josef i Max Klinkowstroem a Prinz. Slowanské obywatelstwo toliko želelo, že tentokráte nepamatowáno také na ně; nebo jesuité dotčení kázali toliko w jazyku německém.

Když se blížili dnowé k radostné slawnosti ustanowení, pozorowati bylo w Olomouci náramný ruch. Wesſkero obywatelstwo, jehož wroucným tužbám nyní wyhowěno, sladce rozčileno o zweleb ení slawnosti jako o záwod pra-

cowalo. Wssady umýwáno, bíleno, malowáno, sſperkowáno; wssecky hostince přispůsobeny ku přijetí četných hostů, seminář arcibiskupský uspořádán pro sto kněžůw, každý pak kněz místní na pobídnutí knížete arcibiskupa připotowen do Olomouce přibylé spolubratry hostinsky přijmouti, w čemž i nejdůstojnější powždy wěrná kapitola stoličného chrámu a sám kníže arcibiskup wzorným příkladem swým ostatní duchowenstwo předcházeli přijawsse do swých residencí přibylé důstojníky církewní.

Už dne 21. septembra (w pátek) plnila se Olomouc každou hodinou wíc a wíce hostmi. Nowé a nowé procesí poutníků wítaly do města s praporci a hudbou, a mezi poutníky těmi bylo i z daleka přisslé spatřowati, zejmena z Polska, z Čech, ze Slezska, zlásstě z Opawy a jejího okolí. Ze Skočowa, rodisstě Sarkandrowa, přibylo do Olomouce přes dwě stě poutníkůw majících w čele swého duchowního správce a spolu arcikněze Josefa Michálka, který už dříwe o náležité uctění bl. Jana Sarkandra w jeho rodissti wssemožně pílel. Kromě horliwého pastýře toho stihlo do Olomouce jesstě mnoho jiných farářů s farníky swými ze Slezska. Z Čech bylo pozorowati mnoho farářů a kaplanů. Nejwětssí pak zástupy poutníkůw přibyly z úrodné Hané označujíce se zřejmě milým krojem swým. Wedlé nich znamenati bylo walné dawy Slowákůw a Walachůw swým zlásstním krojem od oněch se lissících. I Němci ze Sudetů dostawili se četně

k této slawnosti. Bylat to wůbec přemilá pestrota rozmanitých krojů, barew a nářečí.

Z důstojníků cizích diecésí zawítali do Olomouce: nejd. p. kníže biskup Wratislawský Dr. Förster; Jeho Excel. nejd. p. biskup Brněnský Anton Arnošt hrabě Schaafgotsche, pán na Kynaště a Greifensteině; nejd. p. biskup Swato-Hypolitský Dr. Ignác Feigerle, býwalý diecesian Olomucký a profesor bohoslowí na tamnější akademii; weledůst. p. opat benediktinský z Rajhradu Gunter Kalivoda; weled. p. opat augustiniánský ze Starého Brna Cyrill Napp a weled. p. opat premonstrátský z Nowé Říše Arnošt Šírek; pak delegowaní weledůstojné kapitoly Kroměřížské. Očekáwán z Wídně také nuncius čili wyslanec papežský monsignor Luka, ale den před započetím slawnosti oznámil nejd. panu knížeti arcibiskupowi Olomouckému listem, že za příčinou nenadálých zpráw politických přinucen jest we Wídni zůstati, kde staw záležitostí welezřetných pro každého okamžení jeho osobní přítomnosti wymáhati může. Ze swětských důstojníků byli při slawnosti: Jeho c. Wysost arcikníže Ferdinand, pak Jeho Exc. c. k. p. místodržitel na Morawě a Slezsku Antonín hrabě Forgách. Wšech duchowních, kteří we slawnosti účast brali, počítáno asi na 350. Co wšak obecného lidu se dotýče, nepřeháníme zajisté twrdíce, že počet jeho na 50 až 60.000 se páčiti mohl, a snad co Olomouc stojí, newídáno w ní tak walného počtu lidu. Na štěstí panowala po wšechny ty dny welmi příjemná powětrnost. Nebe s jasnou twáří po-

zíralo na zbožné poutníky a dowrssowalo jich duchowní radosti a rozkosse. Ustawičně nepokálený jasnomodrý blankyt nebes, tichý a nemraziwý wánek wzduchu umožnily, že četní zástupowé zpíwajíce a modlíce se po celou noc pod ssirým nebem na ulici wytrwati mohli.

Slawnost započala w sobotu (dne 22. Septembra) slawnými nesspořami a arcibiskupským požehnáním. Presbyterium (část chrámu, kde hlawní oltář stojí) w arcibiskupském kostele bylo slawnosti té přiměřeně ozdobeno, zlatopremowanými čalouny owěsseno jsouc. Za oltářem welikým zwedal se krásný wysokosáhlý baldachyn z čerweného hedbáwí, pode kterým zawěssen obraz blahoslawence bilým záwojem zastřený. Trůn metropolity (arcibiskupa), trůn nuncia, stolice a klekátka pro biskupy, infulaty, opaty, monsignory byly na nowo obtaženy aksamitem bohatě zlatem wyssitým, stalla (sedadla) kanowníkůw, stolice pro kněze — wsse bylo wkusně upraweno. W prostředku presbyteria nedaleko hlawního oltáře ustawen stůl oltáři podobný pro uložení drahých ostatků blahoslawence. Přemnožstwí swětel planoucích na desíti korunowých swícnech a na wssech oltářích zwyssowalo zářný blesk této slawnosti. Metropolita přibyl na nesspory w kočáře skwostném, bohatě pozlaceném, jejž táhlo ssest koní s bohatě pozlacenými pochwami. Wystoupiw z něho stanul mezi hajduky a skwostně oděnou stráží swou před chrámem stoličným, kde jej wesskero očekáwalo duchowenstwo. Nádherné pallium s wlekem překrásným dodáwalo spa-

[illegible] prelátowé knjžete arcibiskupa newssední we- [illegible]. Jemu po boku kráčel hr. Gust. Bel- [illegible], pán na Wšechowicích, kanowník [illegible] chrámu, domowní prelat Jeho Swa- [illegible] IX. a spolu knjžete arcibiskupa ka- [illegible], jenž i žiwotopis blahoslawe- ného Jana Sarkandra k této slawnosti w ja- [illegible] wydal. Arcibiskup odebral se na [illegible] nachowý trůn, kde nj wybraná [illegible] jej čekala. Wšickni ka- [illegible] byli w kápích nowých, stejných, zlato- [illegible] na půdě čerwené. Nesspory tyto [illegible] se w nejkrásnějším pořádku přísně podle [illegible] ritualu a skončeny jsou [illegible]. Blažné city swaté [illegible] srdce modlícího se ducho- wenstwa a [illegible] jeho pobožný zápal, we wrou- [illegible] a wyneßených zpěwech se wy- [illegible] i srdce lidu obecného ku po- [illegible] pobožnosti.

[illegible] se w [illegible] zawitáwaly nowé a [illegible] zbožných poutníků do Olomouce. [illegible] mile dojímawý, an za nosičem [illegible] w [illegible] děwčátka, za nimi do- [illegible], dále bubeníci s dutými ná- [illegible], za nimi kněz a zpěwáci, a posléze muž- ská a ženské [illegible] ten uzawírající. Nesseny při [illegible] i obrazy swatých a wysoko wlající [illegible].

[illegible] sedmé hodině u wečer sešlo se du- chowenstwo w kostele sw. Michala, kde až po- [illegible] ostatky Jana Sarkandra odpočíwaly. To- liko kněží wpuštěni do chrámu, lid ostatní šel

na blízkých náměstích a ulicích. Počet kněžů do chrámu přissedssích na 310 se páčiti mohl. Relikwie ty byly půwodně uloženy w kostele Panny Marie; když pak roku 1784 dominikáni od chrámu Swato-Michalského do klásstera bernardinského se přestěhowali, byla rakew s drahými ostatky přenessena ke swatému Michalu, kde tenkráta fara utwořena. Rakew zewnějssí byla ze silného dřewa dubowého, železem okuta a trojím zámkem uzawřena. Roku 1754, když se na wyjednáwání o beatifikaci Jana Sarkandra pomýsslelo, ohledány jsou jeho relikwie a založen o tom protokol až posud zachowaný, w němž se wýslowně prawí, že na hlawě umrlého nalezen wěnec rozmarinowý, jenž mu při pohřebu r. 1620 na hlawu wložen. Kosti uprostřed rakwe zewnějssí uctiwě sebrané uloženy jsou do čtwera krabic zlatopremowaným aksamitem powlečených, při čemž shledáno, že hlawa byla neporussena, ostatní kosti w kloubech od mučidel powykroucenyy a roztaženy, žebra tolikéž na skřipci polámána a pochodněmi hořícími popálena. Wedlé kosti nalezena jsou zrnka růžencowá ze dřewa. Rakew umístěna w zemi při hlawním oltáři na straně ewangelia, wedlé této rakwe nalezena skříně se zbytkami prwotné rakwe, černý oděw kněžský a kousky wosskowého plátna, které nepochybně w prwé rakwi pod tělo mučeníkowo podloženo bylo. Za nassich dnů dowoleno knížeti arcibiskupowi rakew otewříti a z ní relikwie wyňati jak pro Řím tak i pro wssechny kostely, při kterých bl. Jan Sarkander co pastýř duchowní

pracowal. Relikwie uloženy do dwou přeskwostných bronzowých skřínj, které nynj před wečerem w presbyteriu na stůl oltáři připodobněný postaweny.

O sedmé hodině naplnil se kostel Swato-Michalský kněžími, a když wsfechněm příslussné místo wykázáno, dáno znamenj ku pochodu. Wssickni kněži majjce rozžené swjce w rukou říkali tiffe modlitby, an zdwiženy jsou relikwie z oltáře a nesseny na ozdobných nosidlách čerweným zlatopremowaným akſamitem obložených. Wětssí relikwiář nessen napřed, mensſí následowal. Podlé ritualu Římského dowoleno ku poctě blahoslawence we chrámě samém swjce woskowé páliti, ale wně kostela předepsáno je zhasiti. Totéž se tedy dálo při tomto průwodu: jak mile kněži z chrámu wystoupili, zhasili swjce a kráčeli tiffe beze zpěwu dle předpisu. Toliko čtyry lucerny dowoleno nésti při procesí. Sedwa wssak kněži ze dweří chrámowých wykročili, počal stříbrolesklý měsíc na ně swětlo swé sliwati, celé pak město plannulo w moři swětel; nebo wssecky domy a wssechny wěže městské byly slawně oswětleny; zwlásstě wěž na radnici městské rozličnými barwami překrásně zářila a wztyčenj na nj praporowé slawně wáli. W zástupech pak přečetní poutníci zbožnj držeeli w rukou hořjcj swjce. W čele průwodu ssli oudowé katolického spolku towaryssůw Olomouckých; po nich následowali cechowé řemeslničtí se swými odznaky, pak obecnj rada a weliký wýbor w čele maje měsſtanostu. Sbor hudebnikůw městských hrál ku průwodu tomu

přiměřený pochod. Důstojní kněží nesli drahocenné ostatky blahoslawence. Nejprwé popřáno to pp. farářům míst, kde bl. Sarkander co duchowní působil, totiž Opawskému (Konradowi Kirnigowi, arcikněží), Uničowskému (Janowi Blažkowi, děkanu), Charwátskému (Ign. Firmianowi, faráři), Zdouneckému (Jos. Mertowi, faráři), Bostowskému (Jos. Mazáčowi děkanu), Příborskému (Ant. Fialowi arcikněži) Holešsowskému (baronu Ludwíku Horeckému z Horky) a monsignoru Florianowi Schönowi, faráři u sw. Michala w Olomouci. S nimi wystřídali se po nějakou dobu pp.: Dr. Josef Mikula, prof. bohoslowí w Olomouci, Ludwík Tiedl, arcikněz z Brněnské diocése, Theodor Hampel, děkan Osoblašský, dále Prusinowský, probošt z Poznaňské diocése, redaktor polského církewního časopisu: „Tygodnik katolicki.“ a j. Po boku nosičůw a duchowenstwa kráčela stráž národní, měšťané to Olomoučtí we skwostné uniformě, jakož i nosiči lucern upewněných na wysokých žerdích, načež následowalo wešsskero duchowenstwo od papežských komorníkůw a kanowníkůw kolegiatných kostelůw až do posledního kaplana neb alumna (žáka kněžského). Při celém průwodu rozléhal se slawný hlahol zwonů se wšech wěží kostelů Olomouckých, lid pak s obou stran w hustých řadách stojíc po obou ryncích a po celém městě až ku stoličnému chrámu, buď pobožně zpíwal aneb w tiché modlitbě ponořen s uctiwostí očekáwal přibližující se poswátný průwod.

Podlé ritualu Římského není sice dowo-

[illegible] s [illegible] blahoslaweného [illegible] [illegible] [illegible]: w se [illegible] jen s [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bhli, býti [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arcibiſkupa [illegible] [illegible] [illegible] s [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], že [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se při tom [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] se bez wſe-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] toliko [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] se nám [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] mezi bla-[illegible] a mezi [illegible]: pro blaho-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] toliko w té [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] náležel, a w té [illegible] [illegible] [illegible] o blahoslawenci konati [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible]; w jiných diecé-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dowolení od ſtolice [illegible] [illegible]. [illegible] ſwatých [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] se po ce-[illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] se wſude w [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] w těch diecéſích, kterým [illegible] [illegible] dle [illegible], buď dle swé činnoſti [illegible] [illegible] [illegible] se i jeho [illegible] wětſſí ſlawnoſt.

[illegible] s [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible], [illegible] se těmi [illegible], [illegible] i [illegible] proceſſí [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] čekala weſſkera [illegible]-[illegible] [illegible] a [illegible] arcibiſkup. Stráž [illegible]-[illegible] w [illegible] zlatopremowaném a bí-[illegible] [illegible] twořila ſſpalír po celém [illegible]. [illegible] [illegible] koſtelních [illegible] se [illegible] w

následowném pořádku: napřed bráli se řeholníci, dále chowanci semináře pacholeckého, pak klerici semináře kněžského w komžích, wikáři, faráři, wiceděkani, čestní radowé konsistorní, děkani, přísedící konsistoře, arcikněži, čestní kanowníci kolegiatní, kanowníci z cizích diecesí w mocetách, komorníci papežští w mantellonách, nosič kříže metropolitanského při assistenci, preláti z cizích diecésí, infulati z jiných biskupstwí w mitře, pak kanowníci stoličného chrámu z obou stran nesených relikwií jdouce, na to preláti, infulati místní w kappách a mitrách, assistence arcibiskupowa s jeho znaky, ceremoniáři, kanowník poboční, pak metropolita. Za ním ubírali se biskupowé z jiných diecésí w plnwialech a mitrách, místodržitel císařský, úředníci císařští a měšťští a celý pochod uzawřen stráží. Wssickni členowé průwodu do chrámu wstoupiwsse zapálili opět woskowé swíce a zaujali místa jim od ceremoniářů wykázaná; relikwie pak uloženy na oltář w presbyteriu k tomu připrawený. Wssickni infulati a kanowníci sňali kappu a mitru, podobně i kníže arcibiskup, a počato zpíwati matutinum čili jitřní w rouchu chorním, při čemž zpěwáci přísně podle prawidel ritualu a ceremonialu antifony začínali, důstojníci církewní pak je dokončíwali. Lekce zpíwány od kanowníkůw. Ku chwálám čili Laudes uprawil se arcibiskup slawně a wssickni důstojníci opět se oděli w kappu. Chwály ty co nejslawněji wykonané skončily se po desáté hodině w noci.

§. 36. Další wykonáwání prwých slawností Sarkandrowských w Olomouci.

W neděli dne 23. září bylo weſſkero duchowenſtwo před osmou hodinou už opět we twaňském chrámu shromážděno a wykonalo prwní hodinku předwáwnou (primu) ku cti blahoslaweného. O samé hodině osmé šlo pak ke dweřím chrámowým, aby uwítalo a s wybranou aſſiſtencí do presbyteria uwedlo metropolitu. Ten nejdřív se na trůně zatonil hodinku třetí (tercí). Po jejím dokončení wstoupil ke hlawnímu oltáři a zasedna na faldistorium (sedadlo biskupské) kázal čísti bullu beatifikačnou w presbyterium w jazyku latinském pro duchowenstwo. Současně četla se bulla ta w překladu německém s kazatelny we chrámě, a před chrámem s kazatelny k tomu připrawené w překladu českém pro lid slowanský. Nesčíslné zástupy očekáwaly toužebně blažené této chwíle, a protož welebné nastalo ticho, an čtení započalo, a každé slowo bully zaznívalo jako nebeský wěnec chwály oslaweného. W témž městě, kde krew swou we trapných mukách byl wycedil Jan náš, triumfowal nyní w tisících rozplesaných srdcí katolických. Slzami slastné radosti polily se líce posluchačům, když poslední slowo prohlášky dozwučelo a důstojný metropolita pronikawým welebným hlasem u stupňů oltářních zanotil: Te Deum laudamus (Tebe Boha chwálíme). Současně spustil se záwoj s obrazu pod baldachynem hlawního oltáře a

ponejprwé zaleskla se drahá twář blahoslawence z oltáře swatého na místě jeho usmrcení. W obličeji jeho jest cosi pozorowati, co mezi ohněm sw. Ignacia z Lojoly a mezi utěssenou tichostí sw. Františka Saleského zůstáwá we středě; twář nese na sobě wýraz důraznosti, sličnosti a nadssenosti: čelo, chřípě i oči dáwají na prwý pohled swědectwí o wyšším a swatém powolání. Obraz ten jest zdělán podlé dwou současných w době Sarkandrowě zhotowených podobizen, jejichžto prawost přísahou potwrzena. Ostatně swědčí o přesnosti rysůw těchto jednostejnost a podobnost wssech starožitných obrazů, malowaných i rytých; s nimiž se wssemi se tento obraz úplně shoduje. Podobně kreslený a rytý jsou: obrazy do obchodu dané jakož i dřewořezné s připojenými modlitbami. Na jiných obrazech představují se muky, které blahoslawenému Sarkandrowi snásseti bylo.

Když sundán záwoj z obrazu Sarkandrowa, odzpíwal kníže arcibiskup antifonu, werš a modlitbu o blahoslaweném Sarkandru a pak se odebral ke stolu, na němž relikwie blahoslawence uloženy byly. Wzaw do rukou přeskwostnou kaditelnici, z nižto dým poswátný walně wystupowal, okadil drahocenné ostatky, pocelowal je a odewzal ku líbání wesskerému duchowenstwu. Na wyzwání ceremoniářowo přistoupili k celowání biskupowé jiných diocésí, místodržitel císařský, infuláti, preláti, kanowníci diocesalní, opati, infuláti, preláti z cizích diocésí, monsignorowé komorníci, kanowníci ka-

tedrální, kollegiatní, čestní jinodiecesalní. Hned po nich woláni jsou k celowání otcowé z towaryšstwa Ježíšowa, kteří byli swatými missiemi mysli Olomučanůw k tomuto wýkonu připrawowali. Po nich následowali arcikněží, děkani, faráři až do posledního alumna. Konečně přistoupil i starosta města Olomouckého, jenž w Římě od swatého otce řádem Piowým wyznamenán byl.

Započala slawná mše swatá a jelikož wětšina shromáždění wně kostela býti musela, oznámen každý díl mše swaté u dweří chrámowých zwonkem. Po ewangelium bylo kázaní w obojím jazyku zemském. W kostele řečnil německy wysokorodý p. Eduard rytíř z Unkhrechtsbergu, kanownik stoličného chrámu a infulowaný probošt u kostela sw. Mauricia w Olomouci, wně chrámu mluwil česky s kazatelny k tomu zřízené wysokorodý p. Arthur, baron z Königsbrunnu, kanownik stoličného chrámu a kanceláře konsistorné direktor. Po kázaní ohlášeno papežské breve (stručná listina) odpustkowé, kteréž notáři apoštolští četli, jeden latinsky pro kněze w presbyteriu, druhý německy w lodi chrámowé pro lid německý, a třetí wenku česky pro lid slowanský. Po ukončení slawné mše swaté odzpíwány jsou ještě hodinky šestá a dewátá, což se až do poledne protáhlo. Kníže arcibiskup pozwal wysoké důstojníky k sobě na oběd, o ostatní důstojníky podělili se místní preláti.

O dwou hodinách už zase započaly poswátné obřady a sice kázaním německým, jenž

činil důst. p. Jeronym Hampel, děkan a farář we Šternberku. Na to následowaly slawné nesspory, po kterých welebná swátost w monstranci při zpěwu chorálném: „Pange lingua“ z kaply na hlawní oltář přenessena byla. Zde odzpíwáno Tantum ergo, antifona, werš a modlitba o nejswětějšší swátosti, dáno požehnání a welebná swátost zase w průwodu zanessena do kaply. Po nessporách říkán kompletní a bezprostředně po něm zpíwány modlení jitřní a chwály. Tím skončena pobožnost toho dne. Mnohé procesí čili průwody začaly opouštěti město, awssak byly hned nowě přibylými nahraženy. Po celý den pak hrnuli se wěřící k swatým ostatkům, aby jim políbením swou poctu prokázali. Nikdo z poutníků neopomínul též nawsstíwiti to místo, kde blahoslawený Jan Sarkander ukrutné přetrpěl muky, spolu wssak hrdinskou stálostí sobě palmy wítězstwí dobyl. Místo to nyní proměněno w čistou, přiměřeně ozdobenou kaplu; w nížto widěti sloup s kolem čili skřipec, ku kterému přiwázán byl, i studní, která se tam na jeho modlitbu ze skály wyprýsstila.

W pondělí (dne 24. sep.) bylo nejprwé o sedmi hodinách kázaní české, kteréž činil slowanskému lidu česky papežský komorník weled. p. Frant. Nawrátil, arcikněz a farář we Přerowě, chwalně známý po celé wlasti pro swé zásluhy o wychowání mládeže w národním jazyku. Po kázaní říkány jsou hodinky, zpíwána msse swatá a celowány drahocenné ostatky. O desáté hodině měl německé kázaní wysoko-

katedrální, kollegiatní, čestní jinodiecesální. Hned po nich woláni jsou k celowání otcowé z towaryšstwa Ježíšowa, kteří byli swatými wěstemi mysli Olomučanůw k tomuto wýkonu připrawowali. Po nich následowali arcikněží, děkani, faráři až do posledního alumna. Konečně přistoupil i starosta města Olomouckého, jenž w Římě od swatého otce řádem Piowým wyznamenán byl.

Započala slawná mše swatá a jelikož wětšina shromáždění wně kostela býti musela, oznámen každý díl mše swaté u dweří chrámowých zwonkem. Po ewangelím bylo kázaní w obojím jazyku zemském. W kostele řečnil německy wysokorodý p. Eduard rytíř z Unkhrechtsbergu, kanowník stoličného chrámu a infulowaný probošt u kostela sw. Mauricia w Olomouci, wně chrámu mluwil česky s kazatelny k tomu zřízené wysokorodý p. Arthur, baron z Königsbrunnu, kanowník stoličního chrámu a kanceláře konsistorné direktor. Po kázaní ohlášeno papežské breve (stručná listina) odpustkowé, kteréž notáři apoštolští četli, jeden latinsky pro kněze w presbyteriu, druhý německy w lodi chrámowé pro lid německý, a třetí wenku česky pro lid slowanský. Po ukončení slawné mše swaté odzpíwány jsou ještě hodinky šestá a dewátá, což se až do poledne protáhlo. Kníže arcibiskup pozwal wysoké důstojníky k sobě na oběd, o ostatní důstojníky podělili se místní preláti.

O dwou hodinách už zase započaly poswátné obřady a sice kázaním německým, jež

činil důst. p. Jeronym Hampel, děkan a farář we Šternberku. Na to následowaly slawné nesspory, po kterých welebná swátost w monstranci při zpěwu chorálném: „Pange lingua" z kaply na hlawní oltář přenessena byla. Zde odzpíwáno Tantum ergo, antifona, werš a modlitba o nejswětějssí swátosti, dáno požehnání a welebná swátost zase w průwodu zanessena do kaply. Po nesspORách říkán komplet a bezprostředně po něm zpíwány modlení jitřní a chwály. Tím skončena pobožnost toho dne. Mnohé procesí čili průwody začaly opousstěti město, awssak byly hned nowě přibylými nahrazeny. Po celý den pak hrnuli se wěřící k swatým ostatkům, aby jim políbením swou poctu prokázali. Nikdo z poutníků neopominul též nawsstíwiti to místo, kde blahoslawený Jan Sarkander ukrutné přetrpěl muky, spolu wssak hrdinskou stálostí sobě palmy wítězstwí dobyl. Místo to nyní proměněno w čistou, přiměřeně ozdobenou kaplu; w nížto widěti sloup s kolem čili skřipec, ku kterému přiwázán byl, i studni, která se tam na jeho modlitbu ze skály wyprýsstila.

W pondělí (dne 24. sep.) bylo nejprwé o sedmi hodinách kázaní české, kteréž činil slowanskému lidu češtiny papežský komorník weled. p. Frant. Nawrátil, arcikněz a farář we Přerowě, chwalně známý po celé wlasti pro swé zásluhy o wychowání mládeže w národním jazyku. Po kázaní říkány jsou hodinky, zpíwána mše swatá a celowány drahocenné ostatky. O desáté hodině měl německé kázaní wysoko-

[illegible] z [illegible] [illegible]; [illegible]-Tyssac, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; po [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] Feigerle. O [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Boží [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. Jan [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], Pange lingua, Tantum ergo, [illegible] [illegible] a [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] a [illegible]. [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], co w [illegible] s [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) p. Jiří Šebestil, [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. [illegible] [illegible] Izaac Feigerle, jenž z [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w Olomauc [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] s [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] co [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible], co [illegible] [illegible] a co

mocného orodowníka u Boha. Konečně odporoučel jeho mocné přímluwě wssecky stawy Církwe a státu, swatého otce i císaře pána, biskupy a kněze, hřissníky katolické i bloudící bratry. Slawnou mssi swatou na to konal Jeho Exc. nejd. p. biskup Brněnský.

Odpoledne o dwou hodinách bylo dwoje kázaní. Wně chrámu stoličného mluwil česky k lidu d. p. Jeronym Lysek, rada konsistorní a farář w Dubě, kterýž také žiwotopis bl. Jana Sarkandra w českém jazyku k této slawnosti wydal.*) We chrámu kázal německy sám kníže arcibiskup a dowozowal, že swaté ctíti máme pro Boha, jenž jim tu milost dal a že je ctíti máme následowáním jejich příkladů; laikowé i kněží že mohou a mají následowati bl. Sarkandra; i wytknul jmenowitě cnosti, we kterých swětíssí, a we kterých duchowní jeho za wzor sobě obrati mohou. K záwirce konán průwod slawný s nejswětějssí swátostí po kostele a wenku sprowázen od měssťanstwa Olomouckého co čestné stráže a ode mnoha tisícůw pobožných poutníkůw. Wsse ukončeno slawným Te Deum a po Salvum fac uděleno požehnání.

Po wssechny tyto dny zpowídáno w kostele sw. Anny, w kaple sw. Jana a w chodbě křížowé chrámu stoličného. Mnoho tisícůw

*) Jiný stručný žiwotopis w jazyku českém z německého wysokorodého p. hraběte Belrupta u wýtahu přeložen a wydán w Olomouci od p. Fr. Ed. Waňka, c. k. profesora na tamnějssím gymnasiu w tonž dobu.

[illegible] se [illegible] [illegible] w kobele sw. Anny, kde [illegible] [illegible] welebná swátost.

[illegible] wše welebné přibilo na srdce [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] co nejpříjemněji [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], wýtečná [illegible] [illegible] [illegible], welebu slujeh [illegible] [illegible] [illegible] s nimi spojené, [illegible] [illegible] a [illegible] welkých domů pont- [illegible] a k [illegible] se [illegible] i lazarowé nebe se [illegible] [illegible] [illegible] powětrnosti k [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] wěci na srdce [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] dojem slaw- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], jenž [illegible] newýslow- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aniž pochybu, že [illegible] [illegible] we wšech srdcích lidu při- [illegible] a že [illegible] z [illegible] zbožných ještě w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o této [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] žiwot, jenž w [illegible] hned na [illegible] domech wěřícího lidu w Olomauci se počal, ej! jaký to náramný rozdíl mezi [illegible] Sarkandrowou a mezi do- [illegible] [illegible]? [illegible] wíce než polowice mě- šťanstwa Olomauckého protestanti mezi nahwo- [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] kněze katolického co na [illegible] prawdy, co na zrádce wlasti, co na [illegible]. i radowala se z jeho ukrutných muk a plesala nad jeho usmrcením. Mimo to [illegible] [illegible] také na tom, aby tělo jeho pod [illegible] bylo pochowáno a celý týden ne- bylo [illegible], mrtwé tělo zmučeného [illegible] w [illegible] pochowáno. A když konečně přece k tomu

dowolení dáno odě stawůw protestantských, nemohlo přece tělo wěrného sluhy Páně jináče leč pokradmo a na nejwyš potají pohrobeno býti. I zdálo se, že zloba lidská úplně zwítězila nad sprawedliwým, že opět jeden sloup wíry katolické podwrátila a wěrné katolíky hrůzou a strachem ohromiwssi korouhew nadwlády bludařské wítězně wztýčila. — Než marné to usilowání zloby lidské, daremné wsse námahy bran pekelných brojících proti Církwi swaté: jako slunce po nějaký čas černými mraky zastřené ustawičně bleskem swým mrákoty proniká a přemahá, až konečně w celé swé zářné kráse se zaskwíwá: nejinak zápolí, přemahá a wítězí prawda i cnost zlobou na čas hyzděná a do bláta zasslapaná, až posléze zářic w celé swé usslechtilosti slawí nejskwělejssí triumfy.

Potěš se tedy srdce křiwdami zloby lidské zkormoucené, nezasloužile utýrané a pro nenadějnost lepssích časů w hoři tonoucí. Nebude ukrutník ustawičně swírati, nebude libowolně bez přestání sužowati; přijde zajisté doba, kde Pán newinu twou jako jitřenku na jewo wywede a kde sužowatel i sskůdce twůj sám bude zahanben. Nebo jako ohně nelze upáliti, wody utopiti a wětru udusiti, tak nelze i prawdě zahynouti. Slyš, co dí žalmista Páně (36): „Nechtěj záwiděti zlostníkům: aniž horli nad činícími neprawost. Nebo jako tráwa rychle zwadnou, a jako zelené byliny brzce spadnou. Kochej se w Hospodinu a dáť tobě žádosti srdce twého. — A wywedeť na jewo jako swětlo dennî sprawedlnost twou a soud twůj jako po-

přistoupilo ke stolu Páně w kostele sw. Anny, kde rozdáwána přijimajícím welebná swátost.

Ježto wsse welebně působilo na srdce wěřících, poswátné totiž obřady co nejpřísněji podlé předpisů církewních wykonané, wýtečná kázaní bohonadssených řečníků, weleba služeb Božích, milosti odpustkowé s nimi spojené, wroucné zpěwy a modlitby walných dawů poutnických, a k tomu ke wssemu i lazurowé nebe se wssemi lahodami přiwětiwé powětrnosti k zemi zíralo, ježto wssechny tyto wěci na srdce wěřících spolu působily: byl zajisté dojem slawnosti té nad míru weliký, jenž mysl newýslownou sladkostí nebeskou unássel, aniž pochyby, že hluboko utkwěl we wssech srdcích lidu přítomného a že mnozí z poutníků zbožných jesstě w nejpozdějssím stáří swým wnukům o této přewelebné a newídané slawnosti wyprawowati budou.

Uwážíme li už náboženský žiwot, jenž w těchto dnech na walných dawech wěřícího lidu w Olomouci se zračil, aj! jaký to náramný rozdíl mezi dobou Sarkandrowou a mezi dobou nassí? Tenkráte wíce než polowice měsstanstwa Olomouckého protestantismem nakwassená pohlížela na wěrného kněze katolického co na nepřítele prawdy, co na zrádce wlasti, co na zločince, i radowala se z jeho ukrutných muk a jásala nad jeho usmrcením. Mimo to stála mermomocí také na tom, aby tělo jeho pod ssibenicí bylo pochowáno a celý týden nebylo možná, mrtwé tělo zmučeného uwesti w pokliď poswátný. A když konečně přece k tomu

dowolení dáno odě stawůw protestantských, nemohlo přece tělo wěrného sluhy Páně jináče leč pokradmo a na nejwyšš potají pohrobeno býti. I zdálo se, že zloba lidská úplně zwítězila nad sprawedliwým, že opět jeden slaup wíry katolické podwrátila a wěrné katolíky hrůzou a strachem ohromiwssi korauhew nadwlády bludařské wítězně wztýčila. — Než marné to usilowání zloby lidské, daremné wsse námahy bran pekelných brojících proti Církwi swaté: jako slunce po nějaký čas černými mraky zastřené ustawičně bleskem swým mrákoty proniká a přemahá, až konečně w celé swé zářné kráse se zaskwíwá: nejinak zápolí, přemahá a wítězí prawda i cnost zlobou na čas hyzděná a do bláta zasslapaná, až posléze zářic w celé swé ussslechtilosti slawí nejskwělejssí triumfy.

Potěss se tedy srdce křiwdami zloby lidské zkormaucené, nezaslaužile utýrané a pro nenadějnost lepssích časů w hoři tonaucí. Nebude ukrutník ustawičně swírati, nebude libowolně bez přestání sužowati; přijde zajisté doba, kde Pán newinu twau jako jitřenku na jewo wywede a kde sužowatel i sskůdce twůj sám bude zahanben. Nebo jako ohně nelze upáliti, wody utopiti a wětru udusiti, tak nelze i prawdě zahynauti. Slyš, co dí žalmista Páně (36): „Nechtěj záwiděti zlostníkům: aniž horli nad činícími neprawost. Nebo jako tráwa rychle zwadnau, a jako zelené byliny brzce spadnau. Kochej se w Hospodinu a dáť tobě žádosti srdce twého. — A wywedeť na jewo jako swětlo denní sprawedlnost twau a saud twůj jako po-

ledne. — Znát zajisté Hospodin dny neposkwrněných, a protož dědictwí jejich na wěky bude. — Widěl jsem bezbožníka welmi wywýsseného a pozdwiženého jako cedry Libanské, a ssel jsem tudy, a aj nebylo ho: a hledal jsem ho, a není nalezeno místo jeho. — Ale sprawedliwý pučeti se bude jako lilium a pokwete před Pánem na wěky.“

§. 37. Prwní slawnost Sarkandrowská we Skočowě, rodissti Janowu.

Po slawnosti w Olomouci w septembru r. 1860 pro poctu Jana Sarkandra odbýwané opakowáno welebení téhož mučeníka we Skočowě dne 14. okt. následujícím spůsobem. Už odpoledne dne 13. okt. sesslo se mnoho poutníků z Frideckého a Frensstátského okolí, o pěti hodinách byly slawné nesspory, od ssesté až do sedmé hodiny rozléhal se welebný zwuk zwonů z obou kostelů městských, současně skwěle oswětleno celé město newyjímajíc ani domy ewandělíkůw a židůw. W tutéž dobu plápolali při kaplici na kupě (kapelní hoře) slawnostní ohňowé. Kamenná socha blahoslawencowa na náměstí byla welmi wkusně ozdobena a planula w záři slawnostného oswětlení. Před ní shromáždilo se mezi zwoněním měsstanstwo a zpíwalo chwalozpěw Ambrosianský: „Bože tebe chwálíme.“ Na domě, kde bl. Jan Sarkander se narodil, zářil w rozličných barwách transparent čili průswitný obraz s nápisem: „Dóm

narodzenia błogosławionego Jana Sarkandra.“ Na wěžích obou chrámů, jakož i na wěži radnice wlály četné korouhwičky barew rakouských, slezských a města Skočowa. Pozdě do nóci trwalo oswětlení a weliké zástupy lidu domácího i cizího walily se ulicemi města. Dne 14. okt. počala wlastně církewní slawnost. O pěti hod. byla prwní mše sw. obětowána. O 7 hod. činil kaplan z okolí Skočowského welmi dojemné kázaní ranní k lidu, načež bez přítrže až do dewáté hodiny slouženy tiché mše sw. W hodinu tuto přenešeny jsou z kostela špitalního do chrámu farského ostatky bl. Jana Sarkandra w monstranci wložené. Nesl je místní farář a arcikněz d. p. Jos. Michálek sprowázen jsa 39 kněžími a čtyrmi členy ctihodného konwentu milosrdných bratří Těšínských. U hlawního wchodu čekal na průwod ten weledůst. pan jeneralní wikář knížete biskupa (Helm) a přijaw ostatky ty postawil je na boční slawnostně ozdobený oltář ku poctění od wěřících. Tomuto welebnému ostatkůw přenešení byli přítomni c. k. pan okresní, představenstwo obecní, při čemž bíle oblečená děwčátka a slawnostně oděni jinochowé s hořícími swícemi špalír twořili a měšťanstwo samé w určitém počtu nad pořádkem bdělo. Hned po tomto ostatkůw přenešení následowalo slawnostné kázaní a sice dwojí: jedno w kostele samém, a druhé současně wně chrámu na hřbitowě, poněwadž farní kostel ač dosti prostranný přece tak walné zástupy obsáhnouti nemohl. Na to sloužil slawnou mši sw. wyše dotčený

weled. p. jenerální wikář knížete biskupa a spolu tajný komorník Jeho Swatosti, při kterýchžto službách Božích několik členů jednoty zpěwácké z Těšína, do Skočowa z wlastního puzení zawítawších, ku zwýšení slawnosti spolupůsobilo. W této pro město Skočow nezapomenutelné slawnosti účastnilo se také radostně katolické obywatelstwo weškerého bývalého kraje Těšínského; neboť počet pobožných ctitelů blahoslaweného mučeníka do Skočowa w tento den přišedších bez upřilišowání na 10—12 tisíc páčiti se může. S podobnou slawností, wyjímajíc přenešení ostatkůw, weleben i tohoto roku (1861) dne 17. marce swátek bl. Jana Sarkandra a tímže spůsobem slawiwati se bude i we příštích letech swátek ten na neděli po 17. marci bezprostředně následující.“ *)

§. 38. Prwní slawnost Sarkandrowská we Příboru.

Weled. p. děkan a arcikněz Příborský Ant. Fiala (teď farář w Kelči) rowněž jako ostatní welební pánowé na farách Sarkandrowských od nejd. kn. arc. konsistoře ke slawnostem blažence našeho w Olomouci pozwán jsa, připočten byl duchowním, jimž se dostalo štěstí, ostatky Jana Sarkandrowy při slawném průwodu nésti. Od swého nejd. arcipastýře ob-

*) Zprávu tuto nám zaslal b. p. Jos. Michálek, arcikněz a farář we Skočowě. My ji zde jen s malou obměnou podali.

darowán částkou z oněch ostatkůw obstaral dotčený p. arcikněz hned relikwiář (schránku na ostatky) w podobě malé monstrance w Olomouci a na jeho požádání byla malá kapsula (tobolka čili pouzdro) na zachránění ostatkůw od wrchnice ctihodných sester z řádu sw. Worsily, Marie Salesie, s červeným aksamitem powlečena a bohatě perlami wyozdobena. Drahý poklad tento přinessen do Přibora, když dříwe než dne 23. sept. 1860 z kazatelny tamtéž oznámeno, že w následující neděli, to jest: dne 30. sept. slawnost Sarkandrowská we Přiboru se odbýwati bude. K tomuto účelu mistrowsky z kamene wzdělaná socha blahoslawence toho na polích Klokočowských, která o této slawnosti poswěcení dojíti měla a skutečně dossla, byla dříwe obnowena a wkusně ozdobena, jakož wůbec wssecky přípravy ke slawnosti wykonány. Den před swátkem tím (29. sept. 1860) plamula dotčená socha od wečerního soumraku až do pozdní noci w záři sterých lamp jako sloup ohniwý; oswětleno též celé město, wysperkowán a ozářen obzwlásstně obraz na domě, w němž Jan bydlel; i swětnice sama, kde blahoslawenec w mládí s pobožnou mateří swou přebýwal, wyozdobena, oswětlena a téměř w kaplu proměněna. W den slawnosti samé (dne 30. sept.) wystaweny jsou ostatky blažencowy w relikwiáři obsažené při welké mssi swaté ku poctě wěřících. Při slawnostném kázaní, jež čtl wp. koop. Příborský Bedř. Tomássek, wylíčen Jan Sarkander co rostoucí, kwětoucí a owoce nesoucí strom. Odpoledne o 2 hod. bylo slawnostné požehnání,

po jehož dokončení weleb. p. děkan a arcikněz s aſſiſtencí ſwých kaplanů a oſtatního welebného duchowenſtwa Příborſkého w průwodu neſmírného množſtwí lidu ku poſwěcení ſochy blahoſlawencowy na polích dotčených ſe odebral. Překráſné powětří zwýſſilo příjemnoſti ſwou weſſkeru ſlawnoſt. Ze wſſech okoličných měſt a oſad i na dwě míle wzdálených připutowaly do Příbora dawy lidu, aby w ſlawnoſti té účaſt wzaly. Po dokončeném poſwěcení ſochy činil wp. Jan Černý k neſmírnému záſtupu řeč, w nížto pojednáwal „o žiwotu a cnoſtech blah. Jana Sarkandra mučeníka co wzoru náſledowání hodného.“ W řeči té ſpolu wſſickni ctitelowé blažence naſſeho wyzwáni ku příſpěwkům k tomu účelu, aby chrámeček na hřbitowě wedle farního koſtela, tak nazwaná „koſtnice,“ teď docela prázdná, w kaplu bl. Jana Sarkandra proměněn byl. Wyzwání to nechybilo ſe s účinkem. Plán k dotčenému proměnění chrámečku hřbitowného už nakreſlen a s powolením Jeho arcipaſtýřſké Miloſti ſnad přiſſtě o ſlawnoſtné památce blahoſlawencowě zde Bohdá mſſe ſw. ſe ſloužiti bude. Po ſkončeném kázaní podáwány jſou relikwie bl. mučeníka až do ſoumraku neſčíſlnému množſtwí lidu k líbání; načež průwod do koſtela farſkého ſe nawrátil a celá kráſná ſlawnoſt zpěwem, hudbou, ſtřelbou z moždiřůw a hlučným zwoněním ukončena. — Tohoto roku (1861) dne 17. března co w památný den bl. Jana Sarkandra ſloužena ſlawná mſſe, oſtatky blažence naſſeho ku poctě wyſtaweny a po odpoledním

požehnání a kázaní postním powáwány k líbání welikým dawům farníků i cizích. Mnoho pobožných duſſí putowalo w tento den také na wýſſe jmenowané pole ku poſwěcené ſoſſe ctihodného ſluhy Božího, aby přímluwou jeho ſobě a jiným w duchowních a těleſných potřebách na Bohu pomoci wyproſili. Wyzwání ku příſpěwkům wýſſe ſpomenutým pro nepříznivé poměry nynějſſí na lepſſí čaſy odloženo.*)

§. 39. Prwní ſlawnoſt Sarkandrowſká w Charwátech.

By farníci Charwátſſtí ſlawnoſt přeneſſení oſtatků blah. Jana Sarkandra w Olomouci s wděčnou myſlí konati mohli, děla ſe k tomu přípráwa dne 16. září (1860), na kterýžto den wel. p. farář Ign. Firmian před odpoledními ſlužbami Božími w koſtele žiwotopis blahoſlawence ſhromážděnému lidu četl. Dne 22. září (1860) chyſtali ſe farníci wětſſím dílem do Olomouce, by widěli přenáſſeti oſtatky někdejſſího duchowního ſpráwce wých předků. Dne 23. po ranní mſſi ſwaté putowali téměř wſſickni farníci ti w ſlawném průwodu doprowázení w. panem kapl. Dr. Melicharem Mlčochem do Olomouce, kdež celý den ſetrwali. Jako dítko wſſeho nechává a w úſtrety ſpěchá otci ſwému, když po drahném čaſe opět domowu ſe přibližuje: tak toužebně

*) Zpráwu zde jen s malou obměnou podanou zaſlal nám laſkawě wp. Jan Černý, kaplan we Příboře.

a radostně chwátali farníci Charwátsstí na tento den k duchownímu otci swých předků. Tato synowská touha wedla je i w následující dni totiž 24. a 25. září různo ku hrobu blahoslaweného mučedlníka Božího.

Dne 30. září, na den k oslawení blah. Jana Sarkandra w arcidiocési ustanowený, měl před ranní i hrubou mssí swatou kázaní Charwátský wýsse dotčený pan kooperator Dr. Mlčoch. Poukázaw na neličenou radost celé Morawy a Slezska na jewo danou přehojným účastenstwím we slawnosti Sarkandrowské předesslého týhodne, ssířil slowa o radosti jakouž plésati musí srdce farníků Charwátských, an we středu jejich otcůw ten sám blahoslawenec, k jehožto hrobu celá Morawa a Slezsko putowaly, duchowní spráwu wedl — o úctě, ku které jich zawazuje wděčnost za wsse dobrodiní duchowní jejich předkům způsobením blah. Jana Sarkandra udělené. Připomenuw napotom kazatel farníkům lásku jejich otcůw k bl. Janu Sarkandrowi, která se w písni (Hlas 1860 č. 19.) těmi slowy opěwuje: „Charwáty kochaly jsou Jana, an jim zákon přeswatý hlásal Krista Pána. Nesmírný wssak bol je jal — když se swětec od nich bral“ — powzbuzowal je, by se proukázali hodnými býti syny swých zbožných předkůw, by nessetřili wýloh na stkwostnou sskříni pro částku ostatků blahoslawence nejdůstojnějssím (P. T.) p. arcibiskupem farnímu kostelu w Charwátech slíbenou, by nessetřili wýloh na zbudowání obrazů ký-

walého přeslawného duchowního pastýře Charwátského.

K tomu účelu odbýwala se oktáva dne 7. října. Bylo to potěšení, díwati se na farníky Charwátské, an wšickni bez wýminky, starci, dospělí, mládež a děti se w ní účastnili, a swé dárky k úctě blahoslawence swého na oltář kladli.

Dne 17. března 1861 byl obraz bl. Jana Sarkandra (dílo to rukou p. professora na realních školách w Olomouci a akadem. malíře Bzirského) od panen farnosti Charwátské z fary do kostela we slawném průwodu přenesen, od wp. faráře poswěcen a nad kredenční stůl, na němž we stříbrné skříni částka ostatků blahoslawence odpočíwá, zawěšen. Po krátké řeči wp. faráře se stupňů oltáře držené wystoupil na kazatelnu wýše jmenowaný p. kooperator. Wyličowaw horliwost pastýřskou a mlčenliwost zpowědlnickou blahoslawence co zwláštní příčiny jeho mučení, líčil obtížnost oukadu zpowědlníka (díl prwní) a powinnost katolíků, milowati wroucně ty, kteří tak obtížný oukad pro spasení duší lidských na se wzali; (díl druhý). Ku konci powzbuzowal farníky, by we wšech záležitostech k blah. Janu Sarkandru se obraceli s tím pewným přeswědčením, že blahoslawenec, jenž za žiwa swěcenou swou rukou jejich otce žehnáwal, jich co syny a dcery býwalých swých farníků neoslyší.

Po kázaní konal wp. farář slawné služby Boží, při nichž panny Charwátské farnosti woskowé swíce, ostatní pak farníci peněžité dárky

[illegible] Jana Sarkandra ob- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*

§ 41. [illegible] [illegible] Sarkandrovští [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] Jana Sarkandra, [illegible] Sarkandrovu. [illegible]

* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

jeho událo se we slawném průwodu skrze čtyry kněze co assistující důst. panu děkanowi, jenž sám nesl relikwii Sarkandrowskou, kost totiž z jeho paty, na znamení, že zde běh farářského působení počal.

W průwodu tom účastnili se zástupcowé městské obce a paní spolku woskowého,*) i ubírali se ku prostřednímu pobočnímu oltáři co stanowisku pro morawského mučenického pečetitele poswátného tajemstwí zpowědního naproti stojícímu téhož tajemstwí pečetiteli českému Janowi Nepomuckému. Na to říkány modlitby ku blahoslawenci nassemu a pocta wzdáwána jeho ostatkům, kteréž k líbání podáwány nejprwé welebnému duchowenstwu pak předstawenstwu městskému a jiným wážnějssím osobám, a po wykonaných službách Božích i ostatnímu wesskerému lidu. Záwirka slawnosti, kterou střelba z moždířů při hlawních momentech (dobách) zwelebowala, učiněna slawným „Te Deum laudamus“ a požehnaním.

Účast lidu w této slawnosti byla weliká a přepotěssitelná. Po celý oktaw wykonáwány u wečer litanie s požehnáním a ostatky blahoslawencowy w malé pozlacené monstranci uschowané dáwány k líbání.

---

*) Spolek woskowý paní Uničowských, které kdysi za ochranu města na přímluwu Panny Marie obdrženou se zaslíbily, že každého roku ohromný sloup woskowý ke cti a chwále Rodičky Boží obětowati a jeho při wssech pobožnostech w roce na straně ewangelia hlawního oltáře hořeti nechati chtějí, spolek tento, od wýtečných biskupů Stanislawa Pawlowského a kardinála Frantisska Dietrichssteina potwrzený a napotom několikráte obnowený, až podnes w neděli po nanebewzetí Panny Marie swou hlawní wýročnou slawnost konáwá.

Kojíme se blahou nadějí, že tato Sarkandrowská slawnost, jakož i brzké (r. 1863) nastáwající tisícileté jubileum příchodu sw. Cyrilla a Methoděje na Morawu, hojné owoce co do oživení wíry we přítomném zápasu pro náboženstwí a Církew přinesou a že Pán těchto slawností zwláště swým wěrným owečkám ku potěšení popříwá. *)

§. 41. Prwní slawnost Sarkandrowská we Zdounkách.

W tu dobu, we kterou swaté ostatky bl. Jana Sarkandra w Olomouci slawně se přenášely z chrámu sw. Michala do metropolitanské swatyně, wyzwánělo se wšemi zwony také i we Zdounkách.

Prwní slawnost blahoslawence našeho we Zdouneckém chrámu Páně se dle předpisu nejwelebnější arcibiskupské konsistoře Olomoucké w XVIII. neděli po sw. Duchu, t. j. dne 30. září (1860) následujícím způsobem konala:

W sobotu na wečer od šesté hodiny až do půl sedmé wšemi zwony také i na osadách ke Zdounecké faře patřících se wyzwánělo; o půl sedmé hodině při četném shromáždění wěřících slawnými litaniemi ku nejblah. Panně Marii a s požehnáním se slawnost tato započala. Chrám a oltáře byly ke slawnosti té wšemožně ozdobeny a na hlawní oltář obraz blaho-

*) Zpráwa tato podána nám od kp. děkana Uničowského Jana Blaschke, jemuž za to zde powinné díky wyslowujeme.

slawného Sarkandra ode dáwna we fáře ochraňowaný nowým pozlaceným rámcem okrášlený a wěncem ozdobený k uctění postawen. Na témž oltáři zůstal obraz ten přes celý oktáw. Dne 30. září w XVIII. neděli po sw. Duchu, jakožto na prwní slawnost bl. Jana Sarkandra byla hned ranní mše sw. od tamnějšího wp. faráře Josefa Merty zpíwána. Na hrubé služby Boží sešlo se kromě četných processí z Rataje a z Roštína s jejich duchowními, z celého okolí weliké množstwí wěřících. Hrubou mši swatou slawně konal pan František Dwořák, rada arcibiskupský, komorník Jeho Swatosti, a direktor sem. pachol. w Kroměříži, jemužto wp. farář Zdounecký, pak wpp. František Růžička, farář z Roštína, Vincenc Wašek, kaplan z Rataje, Wilém Blažek, prefekt z Kroměřížského pacholeckého semeniště a wp. Vincenc Prchla, kaplan Zdounecký, assistowali.

Odpoledne o 3 hodinách byly slawné litanie a chwalozpěw se slawnostným požehnáním, po němž konáno processí ke kříži s prozpěwowáním Sarkandrowských a jiných duchowních písní až za Zdounky wedené, čímž tato ode dáwna toužebně očekáwaná radostná slawnost ukončena.

Welebný p. farář Josef Merta měl homiletickou řeč při ranní mši sw. na ewangelium sw. Mat. 10, 28, jež obrátil na žiwot a umučení bl. Jana Sarkandra, před hrubou mší swatou tolikéž horliwě oslawowal blahoslawence našeho, když dowozowal, že „jen pewná wíra mohla bl. Sarkandra we cnosti

utwrditi a w utrpení posilniti, kterouž i nám w tomto čase welmi potřebnou blahoslawený mučeník račiž wyprositi. — U kříže za Zdounkami řečnil tentýž horliwý následowník blahoslaweného předchůdce swého (Josef Merta) na rozloučenou s řečeným procešsím o welikém štěstí, jehož se nám dostalo tím, že náš mučeník Páně také tuto krajinu žehnaje obcházel.

Po ranní a po welké mši sw. podáwaly se ostatky Janowy w ostensoriu wěřícím k líbání.

Jeho Knížecí Milost nejdůst. p. arcibiskup Bedřich ráčil Zdounecký chrám Páně znamenitým ostatkem bl. Jana Sarkandra obdařiti a sice: zlomkem z lokte prawice Jana Sarkandrowy. Pro tento ostatek dal p. farář místní schránku z mědi a w ohni pozlacenou w ceně 30 zl. r. č. zhotowiti a nábožná manželka tamnějšího p. lékaře Aloisia Smatera dala na swé outraty zlatem wyšíwanou podušku udělati a kwítím okrášliti. Schránka ta s drahým ostatkem prozatím w Sarkandrowském, nyní téměř w kapličku proměněném a oltářikem opatřeném pokojíčku uložena jest.

K rozšíření farního chrámu Zdouneckého stawí se na proti kazatelnici kapla, která blahoslawenému Janu Sarkandru wěnowána, kamennou jeho sochou až posud we faře stojící ozdobena a jmenowanými drahými Jeho ostatky obohacena bude, až s Boží pomocí wystawení a poswěcení její se dokoná.*)

---

*) Popis tento zaslán nám laskawě welezasloužilým p. kaplanem Zdouneckým Vinc. Prchlou.

§. 42. Prwní welkolepá slawnost Sarkandrowská w Boskowicích.

W pátek (dne 26. jul. 1861) ráno hned po 4. hod. jel pan kaplan Boskowský Libor Scholz s příležitostí od p. hraběte Mensdorffa k tomu wěnowané do Olomouce, aby přiwezl odtud relikwie bl. Jana Sarkandra, býwalého faráře Boskowského. Ač jmenowaný p. kaplan dosti časně z rána wyjel, přece už mnoho semo-tam chodících lidí widěti bylo, kteří i této příležitosti použili, aby se wěrnými syny Církwe, prawými katolickými křesťany býti ukázali. Nejeden z nich žehnal w duchu odjíždějícímu duchownímu a takořka jemu záwiděl, že už dnes mu popřáno bude úctu wzdáti pozůstatkům blahoslaweného Jana Sarkandra, čehož si srdečně mnohý z nich také přál! „Zprowázej Bůh!“ a „Šťastnou cestu!“ bylo přečasto slyšeti. Pak hned se dali měšťané do čistění domů swých a ulic, a, jaká to bude slawnost, mezi sebou rozmlouwali. Ten den ušel na připrawách a na čistění wšeho, co by nějak nemile do oka padnouti mohlo. Druhý den, sobota totiž, už mnohem wětší přinesl městu žiwost, už i semo-tam lidé běhali, wolali a druhé, aby si pospíšili, napomínali. Poledne učinilo přestáwku w připrawách a pak po 1 hod. wšech mysl obrácena byla na příchod nejd. p. preláta a arcijáhna p. barona Wiléma ze Schneeburgů, který nyní s wlakem do Skalice přijeti měl, kam jemu i dp. děkan Dr. bohoslowí Josef Mazáč, farář Boskowský, a městská rada,

jakž i wssiber wstříc jeli. Zde když wystoupil p. baron s woza, byl ode wssech wlídně při-witán, i děkowal za to, že až sem jemu wstříc přijíti sobě neobtěžowali. Pak wstoupili do ko-čárů a jeli do Bosskowic, prowázeni jsauce mě-sstanstwem a trojím jedoucími jezdci z far-ností i nefarností. Při wjezdu do města Bosskowic byla sskolní mládež we swátečním o-bleku před sskolou po obou stranách ulice w řad postawena, což welmi mile dojalo a wssem přítomným radost způsobilo. Pak jel p. prelát do zámku, kdež od p. hraběte Mensdorffa po-hostinsky přijat a častowán po celý čas swého w Bosskowicích pobytu.

Po 7 hodinách odpoledne pohybowal se w dobrém pořádku průwod z chrámu Páně s wlajícími we wzduchu korauhwemi swatému mučeníku wstříc, jenž touže cestou, kterou před mnoha lety k zármutku a žalu swých farníků do Holessowa se odebíral co udatný bojowník a rek Christůw, nyní se wracel co od Boha, církwe kat. a pobožného lidu oslawowaný wí-těz nad sebou, nad swětem a ďáblem. Weliké množstwí lidu hrnulo se na předměstí Bělou w straně k Olomouci, kdež na prostranném něco powýsseném místě postawilo město oltář, kterýžto pak okrásslen byl obrazem předstawu-jícím umírání sw. Josefa, pěstauna Ježíšše Christa, a wkusně rozličnými wěncemi od mládeže Bo-sskowské ozdoben. Zde se čekalo; neb na tomto místě kde budaucně má státi na památku této události zwonice čili kaplice, měly ostatky bla-hoslawencowy uwítány a přewzaty býti. Pan

hrabě Mensdorff-Ponilly wssak jel w kočáře jesstě dále na proti a potkaw na kopci k Walchowu přijíždějící příležitost s ostatky, obrátil a jel za ní až pod kopec. Tu čekalo 12 družiček z opakující mládeže wywolených w sněhobílých ssatech slussně, jednodusse, bez wsselikých tretek oblečených, na hlawě majíce jednoduchý wěneček z barwínku. Schránka zde byla připewněna na nosítko čerweným damasskem pokryté a krásnýma dwěma wěncema okrásslené, a nyní je wzalo ssest družiček na ramena a střídawě ty a ony je nesly, doprowázeny jsouce třemi kněžími: wp. Jos. Křonpalem, duchowním správcem we Žďárné (patřící za času bl. Jana Sarkandra k farnosti Boskowské), wp. wikářem z Olomouce Fr. Heidenreichem a p. Liborem Scholzem, kaplanem w Boskowicích, kteřížto dwa poslední až z Olomouce je doprowázeli, s četným zástupem, píseň zpíwajícím a modlícím se. Když ostatky ty přinesseny byly na místo a položeny na oltář: tu nejdůstojnějssí p. prelát i četná jeho assistence pokleklí k modlitbě a jich příkladu následowal wssechen shromážděný lid. Když powstali, wystoupil pan děkan Dr. bohosl. Josef Mazáč na powýssené zde a drnem zeleným obložené místo, aby několik slow k uwítání promluwil. Do srdce radostí rozjařeného lidu padalo s dowahou každé slowo, když řečník w tak zwlásstním okamžení, o tak památné chwíli jako ta přítomná, mluwil. Pak se pohybowal průwod po předměstí ku kostelu; nejdříwe za křížem kráčela sskolní mládež obojího pohlawí, pak z opakující sskoly, na to ná-

sledowali řemeslníci se swými praporci, po nich kostelní hudba, pak k nessení pozůstatků určení měssťané, dále 12 oněch wýsse zmíněných družiček a nyní následowalo kněžstwo počtem 21, wssichni w rochetě s čerwenou stolou a p. prelát in pontificalibus s assistencí. Za ním nesli z počátku představení čtyr obcí k farnosti Boskowic patřících, pak čtyři předměssťané, dále čtyři měssťané a konečně čtyři kněží ostatky bl. Jana Sarkandra. Čestné místo při tom zaujímali čtyři radowé města, nesouce třapce po každé straně dwa. Wedlé nich sslo po obou stranách osm mladých měssťanů nesoucích swíce woskowé a takto čestný řad činících až do kostela.

Za těmito ostatky ssli p. hrabě Mensdorff s křížem řádu sw. Leopolda na prsou se třpytícím, měssťanosta a pp. oúředníci císařsstí, i pansstí a měssstí, za nimi lid wůbec. Také podotknuto buď, že paní hraběnka Strachwicowa se synem a dcerami we průwodu podíl brala, hned w prwních řadách jdouce. Když se začal pohybowati průwod, rachotila střelba z moždířů, zawzněly zwony a welebně wznássel se k nebesům zpěw: „Tebe Boha chwálíme“ z hrdel a srdcí několika set lidí. Celé město, kdež průwod se pohybowal, bylo oswíceno, což se welmi krásně neslo, jelikož slunce bylo dáwno zapadlo a tma k dewáté hodině již značná byla. Zwlásstě wssak dojalo wssech pozorujících jedno okno chudičkých lidí, kteří jako chudobná wdowa halíř, do oken postawili kmitající lampičku a swíčku malou. Awssak srdečná pobožnost je roznítila, a Bohu i Janu Sarkandru poswětila.

Židé bydlící na ulici a náměstí oswítili též a na faře byl transparent: kalich s hostií stojící na messní knize, na které ležel z jedné strany kříž, z druhé palmowá ratolest. A nyní sslo se hlawními dweřmi (poboční byly zawřeny) w portálu do kostela. Ale zde každý byl překwapen a takořka okouzlen. Nejméně 100 swiček wydáwalo po celém kostele takowou čarownou swětlost, že se tento chrám, sám již weliký a prostranný, ješstě o mnoho wětssím a prostrannějssím býti zdál. Jest zde hlawní oltář jednoduchý sice ale krásný; zwelebená to hora Kalwarie. W prostředku wyzdwižen kříž se Spasitelem rozepiatým, wedle něho nejbl. Panna Maria a sw. Jan, kříž je barwy tmawé, sochy docela bílé. Oltář ten zlásstě zdál se býti ponořen do moře swětel. K tomu welebný, srdcejemný zwuk nassich překrásných warhan, to wsse tak na každého účinkowalo, že mnohý i neweliký horliwec u wěcí náboženských se srdečně pomodlil, a i slzu uronil dojat jsa tak krásným diwadlem a tou snad upomínkou, že tentýž muž, jehož kosti sem se přinássejí, zde působil, na témž místě slowo Boží hlásal, bludy porážel, sw. swátostmi přisluhowal atd. Kněží do kostela swaté ostatky nesouce uložili je na oltář při straně episstolní w presbyteriu k tomu účelu postawený. Obraz tu wisel téhož mučenika owěnčený a ozdobený (jak prý s jistotou se udati může, nejstarssí to podobizna po Olomoucké) pod čerweným baldachynem nad onou schránkou s relikwiemi. Nyní umlkly warhany a zpěw 21 kněží: „Te Deum laudamus“ za-

wyssel a wznássel se ku slawě chrámowé, načež od nassich hudebníků na chóře mistrně chwalozpěw tento proweden byl; pak následowalo požehnání a konečně uděleno požehnání papežské. Takto se skončil den nejen znamenitý pro Boskowice a celou nynějssí farnost, nýbrž i pro osady za časů Sarkandrowa do Boskowic přifařené, jakowými byly: Protiwanow, Ždárna a Wisky se wssemi k nim přináležejícími osadami.

Ráno dne 28. čerwence 1861 časně hlahol zwonů zwěstowal obywatelům Boskowic a okolí, že nastal slawnostní památný pro ně den. Už přede dnem scházelo se mnoho lidí do města. O 6 hodinách ráno byla prwní mše swatá. O 7 hodinách měl kázaní p. farář Anton Hejč z Protiwanowa a důrazně kladl na srdce weliké dobrodiní, jímžto obdařena jest farnost tato, ba celý okrssek, že totiž chowají uprostřed sebe ostatky kněze práwě o Boskowské okolí tak zasloužilého. Wyzýwal wssechny, aby ku blah. Janu Sarkandru často swé outočisstě brali, a aby se modlili za wssechny, kteříž k zwelebení této slawnosti nápomocni byli. O 8 hodinách byla zpíwaná mše sw. se slawnou assistencí, jižto sloužil nástupce mučeníka Páně p. farář a děkan Boskowský, wýsse jmenowaný Dr. Josef Mazáč. Hned z rána, ale zlássť nyní scházely se procesí mnohé; jako n. p. z Wisek, ze Switáwky, ze Ždárné, z Borotína, z Doubrawice, ze Štěpánowa, z Benessowa, ze Sebranic, z Protiwanowa, ze Knihnic, z Letowic a mimo průwodů zawítalo do Boskowic mnoho tisíc jednotliwců po různu. Po 10 hodinách bylo druhé

kázaní, jež měl w kostele wp. farář z Letowic, Ednard Hassek, a w tentýž čas kázano též wenku před kostelem od wp. faráře z Lossttic Jana Urbana. Pan farář z Letowic, wýborný to řečník, obral sobě za předmět řeči pojem swatých pozůstatků a že úcta jich zakládá se w písmě sw. starého i nowého zákona, w ústném podání, jakož i we zdrawém nepředpojatém rozumu. Pan farář z Lossttic na náměstí kážící překwapil každého swým silným hlasem, tak že po celém podlouhlou podobu majícím náměstí i od těch, jenž u oken domů swých poslouchali, zřetelně a jasně slyssán byl. Mluwil o třech hodinkách člowěka w jeho žiwobytí a sice o hodince sstěstí, hodince nesstěstí a hodince smrti, i stawěl wždy blah. mučenníka Jana Sarkandra za příklad. Wůbec panuje zde jeden hlas, že to byly ty nejkrásnějssí chwíle, když popřáno slyssetí muže nadssené mluwící o předmětu zwoleném sobě; slysseti muže, kněze, jenžto napomínají zástupy wěřících, aby hleděli zamezití a hráz postawití newěře, kteráž na nás se waIí jako černé strassné mračno, aby ctili a i následowali swaté wůbec a bl. Jana Sarkandra zwlásst; slysseti muže, kněze, služebníky Páně, když ohniwými slowy wylíčiti se snaží staw tehdejssí Církwe kat. a pronásledowání wěrných katolíků a zwlásstě kněžů, i když připomínají lidu, že před tolika a tolika lety tento sám muž, jenž nyní přichází co wítěz, chodil zde po ulicích, aby nemocným poslední útěchu poskytnul, že sloužil w témž chrámu mssi sw. a posluhowal sw. swátostmi, hlásal z téhož poswát-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] : [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; neboť po [illegible] [illegible] až jsouť [illegible] [illegible], přece [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ku spolčenosti [illegible] [illegible] i ku [illegible] [illegible]. W [illegible] den (w [illegible] 4. [illegible]) bylo jako [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] knížky, kteréž [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. Tomáš [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z Chelmy [illegible]. Petr [illegible], [illegible] z [illegible], a [illegible] [illegible] h. Jana [illegible] co [illegible] knihe [illegible]. a [illegible] [illegible] [illegible] knížky. Ještě w tento den [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] k uctění, jak [illegible] [illegible] na [illegible] oltáři w kaple Panny [illegible] [illegible]. [illegible] leží w krásné schránce na [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] nesla p. [illegible] [illegible] wěnec. Nad touto schránkou je na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], jak se říká po [illegible] [illegible] [illegible]. Obraz ten obrásslen [illegible] wěncem od [illegible] studujícího To[illegible] [illegible] [illegible], k němuž později mladé [illegible] [illegible] [illegible] překrásný wěnec, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]. Schránka*) sama jest z [illegible] [illegible] [illegible] krásně a [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] a představuje čtwer[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] domeček na [illegible] [illegible] [illegible], jehožto [illegible] se [illegible] [illegible]. A na [illegible] [illegible] [illegible] a zapečetě[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tohoto muče[illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) na červe-

---

*) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible]

ném hedwábném akſamitu uprostřed outlých zla-
tých kwitečeł a jiných okras též prawých dra-
hokamů. Wyhotowena jest práce tato, kterouž
sám pan arcibiſkup welmi ſchwálil, sestrou té-
hož pana tajemníka a ceremoniáře J. Kn. M.
pana arcibiſkupa, jenž w onterý při slawnosti
kázaní měl. On sám náklad toho okrášlení na
sebe wzal a pak Boskowské ſſkolní knihowně
darowal, aby měla základ a jistinu. Při tom
průwodu, když byly přenáſſeny ostatky bl. Jana
Sarkandra, ponejprw se nesly korouhwe dwě,
docela nowé, kteréž na wybídnutí p. kaplana
Libora Scholza od poutníků Welehradských a
ctitelů sw. apoſſtolů morawských jakož i ctitelů
bl. Jana Sarkandra zbudowány jsou; pročež
také na jedné korouhwi obraz sw. Cyrilla a
Methoděje, a na druhé bl. Jana Sarkandra
w žaláři, oba obrazy od pana Zeleného malo-
wané widěti. Látka je bílá hedwábná, kříž je
na hoře dwojatý metropolitní, pod ním znak
morawský totiž orlice bíločerwená w modrém
poli, nad znakem koruna, wedle znaku po jedné
straně biſkupská mitra a po druhé biſkupská hůl
s palmou co znamením wítězstwí. Wſſe se
welmi důstojně nese. Též za příčinou slawnosti
darowal p. hrabě Mensdorff kostelu Boskow-
skému dwa pěkné bílé meſſní ornáty a dal ob-
nowiti obraz, podobiznu bl. Jana Sarkandra,
kteroužto poslední práci též p. Zelený na sebe
wzal a wykonal. Též použito toho dne poprwé
stříbrných docela nowých masiwních konwiček k
obětowání, ježto kostelu darowala osoba po-
božná, kteráž musela doslowně ústům swým

uchowati, aby tuto oběť Bohu a bl. Janu Sarkandrowi přinesti mohla.

Na podzim mají prý se na tom místě, kde oltář na předměstí Bělé stál, dwě lípy zasaditi, a budoucího roku bude prý wystawena kaple neb zwonice ke cti bl. Jana Sarkandra; neboť kostelního zwonění z Bosskowic tam pro wzdálenost neslysseti; anebo postawí se tam nějaká socha téhož sw. mučeníka. W kaple, kde nyní uschowány jsou relikwie jeho, zbuduje se nowý řádný oltář místo nynějssího prozatímního.*)

§. 43. Příprawy k welkolepé slawnosti Sarkandrowské w Holessowě.

Pro oslawení bl. faráře Holessowského Jana Sarkandra stalo se zde už dosti, ale ne jesstě wsseckо. Za příčinou oslawení blahoslaw. Jana Sarkandra obnoweny byly oba boky nasseho farského chrámu, tolikéž i wsechny poboční oltáře, jen celý prostředek od hlawních wrat až ku hlawnímu oltáři čeká jesstě slíbeného obnowení. Mezi pobočnými oltáři obnowen i oltář u sw. Maří Magdaleny. Starý a sesslý obraz předstawujíci Maří Magdalenu, jak při radostném „Rabboni" z mrtwých powstalého Mistra poznáwá, změněn krásným a uměleckým obrazem předstawujícím

*) Popis tento slawnosti Sarkandrowské w Bosskowicích podán nám laskawě od tamnějssího horliwého wp. kaplana Libora Scholze.

bl. Jana Sarkandra jak jej widíwáme na obrazích modlícího se brewiář před křížem. Zhotowen jest umělečkým štětcem P. Jiřího Kanznera we Wídni. Malířská práce sama zaprawena jest 150 zl. r. č. Oltář našeho oslawence krášlí nad to pěkný obraz i wkusně zhotowená schránka pro sw. ostatky. Zhotowena jest ze dřewa, uměle wyřezána a celá pozlacena, na dwířkách asi 1 a půl střew. širokých a 1 střew. wysokých jest napsáno: „B. Joannes Sarkander“. Schránka tato jest ze zlata, stříbra a krystalu zhotowena od Wídenského umělce Danningra za 900 zl. r. č. Jest to práce umělecká, wychwálená i w nowinách Mnichowských. Představuje umrlčí truhélku, jejíž kraje jsou ze stříbra, w níchž zasazen jest bílý krystal; nesou ji čtyři cherubíni ze stříbra a pozlacení na swých ramenou a rukou, a čtwero prostředných rohů truhličky té zdobí čtyři andělé tolikéž ze stříbra, pozlacení; a na truhličce stojí na pozlaceném a ze stříbra zhotoweném koberci klekátko, ze stříbra a pozlacené, přikryté zlatým kobercem, na něm pak zlatý kříž a kniha, z níž kleče se modlí welmi šťastně napodobněný bl. Jan Sarkander, také ze stříbra a pozlacený. Wýlohy toho oltáře zaprawil nástupce bl. Jana nynější dp. farář a děkan, Ludwík swob. pán Horecký z Horky. Weřejné slawnosti w Holeššowě ještě nebylo, a odkládá se, až se přenese částka ostatkůw oslaweného faráře do býwalého chrámu jeho farského.*)

*) Zpráwa tato nám podána wp. Tomášem Sedláčkem, kaplanem w Holeššowě.

§. 44. Prwní slawnost Sarkandrowská w Brně.

Podotknuto již dříwe, že w Brně na Staro-Brněnské faře starožitný obraz blahoslaweného našeho se zachowal, který zřejmé dáwá swědectwí o úctě k Janowi i zde rozšířené. Obraz tento dal nynější wel. p. farář Alexander Prášek očistiti, jeho pozlacený rámec obnowiti a opatřil jej slušným podstawcem, aby na oltáři wystawen býti mohl. Po ohlášení beatifikace Janowy i w Brněnské dioecesi a po uwedení hodinek i mše swaté ku poctě jeho wystawil tentýž p. farář podotčený obraz na pobočném oltáři slušně ozdobeném, jenž nyní Sarkandrowským oltářem slowe.

Jelikož na den 17. března práwě neděle smrtná připadala, odložena jest slawnost Janowa na den 23 března. Oltář Sarkandrowský byl k této slawnosti welmi wkusně upravwen, mnohými swětly ozářen a welikým zástupem ctitelů Janowých obklopen. Jmenowaný wp. farář slawil při oltáři Sarkandrowském mši swatou s požehnáním. I wšechny ostatní mše swaté byly w ten den při témž oltáři slouženy. Poněwadž úcta Janowa w Brně utěšeně se rozmáhá, bude každý wýroční den při dotčeném oltáři slawná mše swatá obětowána.

W tentýž den konána slawnost ta po celé dioecési Brněnské a počato též zawádění bratr-

stwa Sarkandrowského, jak jsme je w §. 34 wyličili. Jmenowitě w Ujezdě u Brna, kde welehorliwý kněz, důst. p. čestný kanownik Ludwík Tiedl správu duchowní wede, bratrstwo toto od něho zawedené utěšeně zkwétá a jak doufáme i spasonosné owoce wydá. Spolek ten dne 17. března (1861) při poswěcení obrazu Sarkandrowského zaražený počítal za několik dní už 437 údů (wiz Hlas č. 12. 1861). Nepochybujeme, že toto bratrstwo zponenáhlu po celé Morawě se rozšíří, a že na každý den wznášeti se budou k nebesům modlitby podobné té, kterou wýše jmenowaný pan čestný kanownik Tiedl při zaražení bratrstwa toho w Ujezdě pronesl a s kterou i my souhlasíce woláme:

„O ty blahoslawený mučeníku Boží, nejkrásnější ozdobo a slávo wlasti naší Morawy! nejwěrnější následowníku sw. prwoučitelů našich Cyrilla a Metoděje! neohrožený a rekowný pečetiteli tajemstwí zpowědního, Jene Sarkandře! přijmiž pod ochranu swou nejwyššího pastýře našeho a celou Církew katolickou, na kterou brány pekelné nyní zuřiwěji než jindy dorýwají. Orodůj též za nejwyšší hlawu welewlasti naší, zeměpána našeho, a wypros jemu na Bohu potřebné oswícení jakož i wěrné a moudré rádce, aby pod jeho žezlem pokoj a swornost panowaly mezi národy, sprawedlnost, bezpečnost a pořádek na pewných základech se utwrdily, a tudíž wšude zkwétalo i tuhé kořeny poustělo blaho občanům wšeliké, tělesné i duchowní! Orodůj také za obě wznešené

hlawy Církwe kat. na Morawě, nejdůstojnější wrchní pastýře naše, by hojně obdařeni swětlem nebeským a rekownou srdnatostí Twou lodičku Páně s welikým zdarem a štěstím řídili w rozwlněném proudu bouřných časů našich. Přimlouwej se též u Boha za wšechny krajany swé a za weškeré členy zemí koruny České, aby jako Ty horoucně milowali swatou wíru katolickou, ji srdatně wyznáwali a proti nepřátelům hájili a w ní až do smrti wěrně jako Ty setrwali. Oroduj i za bloudící spolubratry naše, kteří w téže drahocenné wlasti s námi obýwají, aby, jako jeden je s námi wíže zákon zemský, i jedna je s námi spojowala páska zákona nebeského. Přimluw se též za wšechny kněze, aby horliwě jako Ty rozsíwali símě slowa Božího, obětiwě jako Ty strawowali síly swé w powolání poswátném, snášejíce ochotně a wesele wšecka jeho břemena, a posléze aby jako Ty i žiwotem swým byli wzorem swěřenému stádci. Ano pros a wyžádej nám na Bohu, aby wšude po wlastech našich zkwitaly spanilé cnosti křesťanské: newina, poslušnost a pobožnost na dítkách, cudnost a stydliwost na našich mládencích a pannách, wěrnost a swornost mezi manželi, zbožnost a neúhonnost u wdowců a wdow, touha po nebi mezi starci, trpěliwost a odewzdanost do wůle Boží mezi strádajícími a wšelijak sužowanými, slowem: učiň mocnou přímluwou swou, abychom i my wšickni jako Ty dobrý boj bojowali, wíru zachowali a když zasloužili, s Tebou w nebesích Trojjediného Boha oslawowati na wěky! Amen.

Přídawek

mše swaté dne 17. března

o slawnosti

bl. Jana Sarkandra, mučenika.

Wchod: Žalm 63. Sprawedliwý weseliti se bude w Hospodinu, a w něm doufati: a chlubiti se jím budou wšickni, kteříž jsou upřímého srdce. Wyslyš, o Bože, modlitbu mou, když (pokorně) prosím, od strachu nepřítele wytrhni duši mou. Sláwa Bohu Otci atd. Sprawedliwý weseliti se atd.

Modlitba.

Bože, jenž jsi blahoslaweného Jana, mučedlníka swého, u wyznáwání prawé wíry a ostříhání poswátné mlčeliwosti silou stálosti utwrdil: prosíme Tebe, abychom proti wšem protiwenstwím jeho příkladem ohraženi a jeho pomocí ochráněni byli. Skrze Pána našeho atd.

Čtení epištoly sw. Pawla k Timotheowi. 2. Tim. 2. a 3.

Nejmilejší! Pamatuj na to, že Pán Ježíš Christus wstal z mrtwých (jenž byl) ze semene Dawidowa, podlé ewangelia mého, w kterémž pracuji až do wězení, jako zle čině: ale (chwála Bohu žel) slowo Boží není přiwázáno (u wězení). Protož wšecko to snáším

pro wywolené Boží (křesťany), aby i oni spa-sení došli, kteréž jest we Kristu Ježíši, se slawau nebeskau. — Ale ty jsi došel (násle-dowání) mého učení, obcowání, úmyslu, wíry, showíwání (snášliwosti w bídách), milowání, trpěliwosti, protiwenstwí, utrpení, jakáž se mi přihodila w Antiochii, w Ikonii a w Lystře, kteráž protiwenstwí snášel jsem, ale ze wšech wyswobodil mne Pán. A (také i) wšickni, kteří chtějí pobožně žiwi býti w Kristu Ježíši, pro-tiwenstwí trpěti budau.

Graduale. Žalm 36. Sprawedliwý přečasto padá, nestroskotá se: nebo Hospodin podkládá ruku swau. Celý den slitowáwá se, štědře dáwá a půjčuje, a síme jeho w po-žehnání bude.

Traktus. Žalm 111. Blahoslawený muž, kterýž se bojí Hospodina a kterýž w při-kázaních jeho weliké má libost. Mocné na zemi bude síme jeho: rodina upřímých pože-hnána bude. Sláwa a bohatstwí (hojnost bude) w domě jeho, a sprawedlnost jeho zůstáwá na wěky wěkůw.

W welikonočním čase místo Graduale wynechává se Trak-tus a říká se:

Alleluja. Alleluja. Kdož mne následuje, nechodí w temnostech, ale bude míti swětlo žiwota (Jan 8,12). Alleluja.

Ewang. podle sepsání sw. Matauše (kap. X, 26—32):

Za onoho času řekl Pán učedlníkům swým: Není nic skrytého, cožby nemělo býti zjeweno, ani co tajného, ježtoby nebylo zwěděno. Co wám prawím we tmách, prawte na swětle, a

co w ucho slyssíte, hlásajte na střechách. A nebojte se těch, kteříž zabíjejí tělo, ale dusse nemohou zabiti: než bojte se raději toho, kterýž může i dussi i tělo zatratiti do pekelného ohně. Zda-liž neprodáwají dwou wrabců za malý peníz, a jeden z nich nepadne (mrtew) na zem, bez (wůle) Otce nasseho? Wassi pak i wlasowé na hlawě wssickni sečteni jsou. Protož nebojte se: wssak mnohých (wsechněch) wrabců lepssí (důstojnějssí a před Bohem dražssí) jste wy. Kdožkoli tedy wyzná mne před lidmi, wyznámť i já jej před Otcem swým, jenž jest w nebesích.

Offertorium: Žalm 20. Wystawil jsi, Pane, na hlawu jeho korunu z kamene drahého. Žiwota žádal od Tebe, a dal jsi mu.

Modlitba tichá: Poswětiž, o Pane, dary Tobě obětowané, a ukojen prostředkowáním blahoslaweného Jana mučedlníka rač dáti, abychom my, jenž nad jeho slawným wyznáwáním se radujeme, stálosti jeho u wíře následowali. Skrze Pána.

Přijímání: Jan 12. Slouží-li mi kdo, následujž mne: a kdež jsem já, tuť i můj služebník bude.

Po sw. přijímání: Budiž nám, o Pane, obnowením dusse i těla nebeské tajemstwí, kteréž blahoslawenému Janowi mučedlníkowi Savému stálost udělilo w zápasu a palmu wítězoslawy. Skrze Pána.

Modlitba

u hrobu blahosl. Jana Sarkandra mučedl.

Pohleď na nás s wýsosti nebeské do tohoto slzawého ondolí, blahoslawený mučeníku Jene Sarkandře, jenžto se odleskem swých ctností stkwíš we stánku nebeském a jehožto přímluwa dowede pohnouti nebesy. Pros za nás žiwého Boha, by se nad dussi nassi smilowati, w bídě, zármutku a nemoci nám útěchu dáti a wsselikého pokussení nás oswoboditi ráčil; bychom statně kráčeli we wíře Pána nasseho Ježísse Krista, po cestě sprawedlnosti. Přijmi, blahoslawený mučeníku, wěneček uwitý z modliteb nassich wroucích, wonnějssích než rozmarina, od nás nehodných hříssníků u Twého hrobu klečících a k Tobě wolajících. Witejte mi swaté kosti ztrýzněné, jenžto jste byly na skřipec roztaženy, mrskány, ohněm páleny, witejte mi swatá ústa, jenžto jste praotcům nassim jedině prawdiwé slowo Boží hlásaly, witejte mi swaté ruce, jenžto jste co den Spasitele nosily, witejte mi swaté nohy, jenžto jste tisíc a tisíc kroků pro spasení ubohých dussí konaly. Díky Bohu, že nám bylo popřáno, Wás, swaté kosti oslawené uzříti a Tebe, Jene, o přímluwu u Boha prositi. A poněwadž Twá přímluwa blahoslawený mučeníku, u Boha mnoho platí, tedy se Ti poroučím, když budu na smrtelné posteli ležeti, zastaň se mne u wěčného soudce, wzpomeň na tento wěneček, jenž jsem Ti k oslawě uwil.

O Bože! jenž jsi na prosbu bl. mučedlníka Swého Jana Sarkandra pramen čisté wody wyprýštiti dal, přiweď nás též na jeho přímluwu k prameni newysychajícímu a žiwou wodu wydáwajícímu, abychom z něho čerpati a takto posilněni, brány pekelné přemoci a k Tobě do králowstwí nebeského wejíti mohli. Amen.

I.

Chvalozpěv

na počest

blahoslaveného Jana Sarkandra

o slavnosti téhož světce, konané

v Olomouci

dne 23. září 1860.

(K nápěvu: „Bože chválíme Tebe.“)

Píseň převelebná dnes
Zaznívá nám s nebes báně,
Skvostný strojí se tam ples
Na oslavu reka Páně,
Jenž boj dobrý bojoval,
Víru, lásku zachoval.

Ejhle chlouba Tvá to jest,
Moravěnko naše milá,
Jemuž nebe vzdává čest,
Tys jej Církvi vypěstila;
Z hvězdy této východu
Vzejde spása národu.

Nuže, zbožná otčino,
  Pozdrav světce zpěvy svými,
Plesej, naše rodino,
  Spolu s kůry andělskými;
Nechať Jana oslaví
Jazyk celé Moravy.

Zvučte zvony všeliké,
  Neste díky Hospodinu
Z milosti Té veliké,
  Kterou naši domovinu
Ozdobil jest sluhou svým,
Janem blahoslaveným.

Všecky chrámy plesejte
  K chvále téhož oslavence,
Hory, doly zapějte,
  Vijte krajanovi věnce,
Aby se k nám naklonil,
Vzorem, přímluvcem nám byl.

Zdráv buď, jasný bratře náš,
  Dovol, ať tě tak zvat smíme,
Jenžto v nebi přebýváš,
  My pak dosad v světě dlíme,
V slzavé té dolině,
Sviť nám k nebes výšině.

Vrah zle na nás dorývá
  Na štěpnici Methodovu,
Símě skázy rozsívá,
  V nectném chce nás pohřbiť rovu,
By se národ Christa vzdal,
Za něhož jsi život dal.

Krajane náš blažený,
  Skloň se k ubohé své vlasti,
By lid s Tebou spřízněný
  Neutonul ve propasti
Bohopusté různice,
Věčné zkázy studnice.

Tisíc roků dochází,
  Co nám Apoštolé milí
S převelikou nesnází
  Pozemský ráj založili;
Naší vinou zmizel nám,
Zpustošen lká vlasti chrám.

Tebe, perlo předrahá,
  Pán své choti v zdobu dává,
An jí chvíle přeblahá
  Slavnost vzácná ponastává,
Kde se Cyrill s Methodem
Snoubit budou s národem.

Tebou zase naděje,
  Oslavený bratře, kmitá,
Že se opět zaskvěje
  Vlasti hvězda věkovitá:
Christus, a s ním nový ráj
Zkvete jako mladý máj,

Urychliž svou přímluvou,
  Jene, spásu rodných bratří,
Aby Církev matku svou
  Ctili, jakož dítkám patří,
A pak s tebou společně
Žili v nebi dověčně.

Jan Soukop.

II.

Blahoslavený Jan Sarkander

ke dni 23. září 1860.

Rozezvuč se, Moravo,
V písni přeradostné,
Plesej s ní i Vltavo
V slávě přeblahostné.
V korunu i Tobě dán,
Moravo, Tvůj blahý Jan.

Ruměná ta květina
Vykvetla Ti v Slezsku,
Skočov blíže Těšína
Dal jí k Tvému lesku.
Příbor spanilý ten květ
Chránil z jara útlých let.

Jak se poupě růžové
Šíří v lístky skvoucí,
Rostly síly duchové
Jana v Olomouci.
Vědy krásné hojný zdroj
Skýtal jemu k boji zbroj.

A když v Prahu zavítal,
Nabyl vědy jasné,
Liliemi rozkvítal
Nevinnosti spasné.
Moudrost slila dary své
Na něj v míře bohaté.

Nebes ohněm zaplanul,
  Tam kde Hradec Štýrský,
Bohovědou ovanul
  Duch jej bohatýrský,
Aby odín v svatou zbraň
Hubil lítou bludstva saň.

Navrátiv se v Moravu
  Co kněz bohumilý,
Odeslán byl v Opavu,
  By všel v zápas čilý,
V zápas s bludstvem, jež co med
Vlívá v duše zhoubný jed.

Rytěřovalť rekovně,
  Potřel hlavu draka,
V duších mnohých slitovně
  Zléčil bludův raka.
Rozžehnul jim pravdy svit,
Navrátil jim v srdce klid.

Uničov a Charvaty
  Kochaly jsou Jana,
An jim zákon přesvatý
  Hlásal Christa Pána.
Nesmírný však bol je jal,
Když se světec od nich bral.

S plesem Jana vítaly
  Zdounky, Bozkovice,
Láskou k němu háraly,
  Anděla v něm ctíce.
Holešov jej posléz měl
A v něm hvězdu nebes zřel.

Tu vrah naň se rozlítí
   Vztekem hrozné bouře,
Plamen pomsty roznítí
   V přeohavné zpouře,
A chce Jana, pravdy sloup,
Svrhnout v žasnou zkázy hloub.

Světec v duchu předzírá
   Kruté muky hloží,
V Častochov se ubírá
   Ku Matičce Boží,
By svou mocí v tuhý boj
Vítěznou mu dala zbroj.

Když se pastýř pečlivý
   Vrátil k stádci svému,
Bral se zástup plenivý
   K městu užaslému;
Jan však zkrotil hrozný dav
Svátostí jej požehnav.

Skutek lásky otcovské
   Vzal vrah za příčinu,
By naň zrády lotrovské
   Sčítal černou vinu.
Jako vlk se po něm hnal
A jej v trapný žalář dal.

Na skřipci jej roztáhnuv
   Svíral krutě oudy,
Plamenem jej zasáhnuv
   Lil naň ohně proudy,
Chtěje tajnost zvěděti
Pod posvátnou pečetí.

Marně však vrah dorývá
Na statného Jana,
Z jeho úst jen zaznívá:
„Ježíš, Maria, Anna!“
V hruď už vniká vraha hled,
Zpovědi však nezří sled.

A když klesnul mučeník
Polomrtev k zemi,
Neužasnul ukrutník
Nad mukami těmi.
Aniž krůpěj vody dal,
Jížto Jan si v žízni přál.

Skála však se pukala
Nad ním litostivě,
Nový pramen vydala
Pro něj občerstvivě.
Čtyry týdne bolem mdlel,
Jasnou se však myslí skvěl.

Hodinky se modlíval
Vroucně Jesu Christu,
Jazyka pak užíval
K obrácení listů.
„Pane“ volal, „touho má,
Staň se ve všem vůle Tvá!“

A když ohněm zkoušený
Skončil zápas časný,
Skvěl se všechen ruměný
Jako rubín jasný.
Každý těla jeho oud
Libovůně vydal proud.

Protož zvučiž Moravo
V písni přeradostné,
Plesej s ní i Vltavo
V slávě přeblahostné.
V korunu i Tobě dán,
Moravo, Tvůj blahý Jan!

Matěj Procházka.

III.

Jan Sarkander.

Plesáš v Pánu, vlasti drahá,
Jmeno Tvé kdo ozdobil?
Do končin všech čest tvá sahá,
Kdo ji Tobě vydobyl?

Sarkander Jan sluha Boží
Synem mým se nazývá,
Že Řím slávu jeho množí,
Slastí hruď má oplývá.

O spásu mu duší běží,
Drahé vlasti Moravy,
Věrně tábor Christa střeží,
An vlk zuří hltavý.

Pro posilu v těžkém boji
Do Polska se ubírá,
V Častochově k matce svojí
Vroucné zraky upírá.

„Zpomož Maria mi", volá,
„Církvi chci teď prospěti,

Kacíř ať mi neodolá,
  Abych dozrál k oběti.“

S novou silou k Holešovu
  K stádci nazpět cestuje,
Věrným duším na obnovu
  Slávu Církve zvěstuje.

Na východné k městu straně
  Plamen ze vsi vyšléhá,
Nepřátelské lomoz zbraně
  Víc a víc se rozléhá.

Věrné stádce děsem hyne,
  K otci Janu pohlíží,
Záhuba nám jistá kyne,
  Brzo vrah se přiblíží.

„Nebojte se, malé víry,
  Těchy máte v hojnosti,
Láska Christa nezná míry,
  V nejsvětější svátosti.

Pojďte k tomu těchy zdroji,
  Prosby naše vyslyší,
V svatém za věc Christa boji
  Pomocí nám přispíší.“

Cizích vojínův už k městu
  V rychlém vidět pochodu,
S tělem Christa jim jde v cestu
  V slavném sluha průvodu.

Vinníkův se tlupa klaní
  Nejsvětější svátosti,
Všemocný Bůh místo chrání
  Proti vojska vzteklosti.

Nad vozka kříž kacíř zlostný
  Místo krutě ovládá,
Vedle na život vždy ctnostný,
  Za zrádu pouť pokládá.

„Do žaláře s knězem!“ praví,
  „Zrádnou cestu nastoupil,
Poláka vedl do Moravy,
  Aby lid zde oloupil.“

„Vinníkem jsi lidu strasti,
  S vrahy jeho spolky máš,
Zhyneš jako zrádce vlasti,
  Když se k zrádě nepřiznáš.“

„„Spásu jenom bledým duši,
  Podlých neznám záměrů,
Na úřad jak kněžský sluší,
  Zbožnou stíhám nevěru.““

Zlostnou vztáhna soudce ruku
  Kata slovy ohromil:
„Chystej rychle skřipce muku,
  Padoucha by's oblomil.“

Skřipce plodí bolest kněži,
  Údy trhá od sebe,
Kněz však dokud v muce vězí,
  Upírá zrak do nebe.

Nebe u svém smilování
  Sluhu sílí věrného,
V nové muce mocně brání
  Žehu ohně prudkého.

Reku kyne život nový,
  Se světem se rozloučí,
Marii a Ježíšovi
  Ducha v milost poroučí.

Po přestálé, reku, strasti
  Slávy neseš korunu,
Vypros prospěch svojí vlasti
  Nebes Pána u trůnu.

Tomáš Šimbera,
far. v Komíně.

IV.

Černé mraky zahalují
  Vlasti naší blankyt jasný,
A jak hrady vystupují,
  Nesouce svit bleskův žasný.

V širém poli ale stojí
  Nepohnutě strom tu silný,
Kořeny zem mocně pojí,
  Hospodář jej vštípil pilný.

Bouří onou byla zpoura,
  Jež se zpupně honosila,
Že dům Církve Páně zbourá,
  Ažby strážce zapudila.

Blahoslaveného Jana
  Strom ten silný zobrazuje,
Jenž co sluha nebes Pána
  Statně zrádcům odporuje.

Vichřice se oň pokouší,
  Do koruny mocně bije:
Mýlíte se však, padouši!
  Nepodá se jeho šíje.

Jana sílí víra živá,
  Ježto v Církvi zakotvila,
Nepohnou jím ústa lživá,
  Jež se na něj osupila.

Však ni pochodní se leká,
  Jimiž tělo jeho pálí:
Slyšet statečného reka,
  An i v ohni Boha chválí.

Natahují Jemu údy,
  Ze žil puklých krev se line:
Bůh však vidí jeho trudy,
  Korunu Mu o skráň vine.

Mužně duch se k nebi zvedá,
  Byť i ruce v mukách tlely;
Naděje mu klesnout nedá,
  Byť se nohy mdlobou chvěly.

Tělo svaté k zemi klesá,
  Slunce života se níží:
Nebe ale nad ním plesá,
  K sborům Svatých Jan se blíží.

Ať jsou kati jeho podlí,
  Ať je s peklem víže páska:
Jan se přece za ně modlí,
  Křesťanská jak káže láska.

Tato láska nad rubíny
  V koruně Tvé, Jene, září,
Za to patříš s cherubiny
  V převelebnou Božskou tváři.

Tam pak, Boží mučeníku,
  Plesáš věčně se Svatými;
Mnohoť máme protivníků,
  Prosbami nám pomoz svými.

Alois Potěhník,
kaplan Malenovský.

Obsah.

První díl.

Dwoustoletý zápas náboženský w Čechách a na Morawě a konečné witězstwí wíry katolické.

Hlawa I.

Začátky dwoustoletého zápasu náboženského w Čechách a na Morawě.

Hlawa II.

Staw wěcí za panowání Matiásse (od r. 1471—1490) a Wladislawa II. (od r. 1471—1516).

Hlawa III.

Doba od r. 1516—1526.

Hlawa IV.

Str.

Doba Ferdinanda I. (od r. 1527—1564).

Str.

Hlawa V.

Doba Maximilianowa (od r. 1564—1576).

I. Staw katolikůw w této době.

II. Staw jinowěrců w této době.

Hlawa VI.

Doba panowání Rudolfa II. od r. 1577—1608.

I. Katolici (od r. 1577—1608).

II. Luteráni a utrakwisté za Rudolfa II. od r. 1577—1608.

III. Bratří za Rudolfa II. od r. 1577—1608.

Hlawa VII.

Str.

Doba Rudolfowa a Matiášowa od r. 1608—1611.

Hlawa VIII.

Str.

Doba Matiássowa od r. 1611—1619.

Hlawa IX.

Doba Ferdinanda II. od r. 1619 a 1620.

Přídawek.

Po bitwě Bělohorské.

Str.

Druhý díl.

Žiwot blahoslaweného Jana Sarkandra mučenníka.

Oprawa

značnějſſích omylů.

Strana 29	řád. 3	sh.	místo	1437 čti 1439.
„ 77	„ 18	„	„	Čechámi čti Čechám.
„ 113	„ 1	zd.	„	wěroucné čti wěroučné.
„ 155	„ 12	„	„	Jenowitě čti Jmenowitě.
„ 164	„ 9	sh.	„	wyjednáwána čti wyjednáwáno.
„ 186	„ 3	zd.	„	která čti které.
„ 211	„ 7	„	„	jmenowaně čti jmenowané.
„ 252	„ 9	„	„	ſchůzy čti ſchůzi.
„ 257	„ 9	sh.	„	dwé čti dwě.
„ 261	„ 15	„	„	tím wyſtoupil, na čti: tím, wyſtoupil na.
„ 273	„ 3	zd.	„	rozjídal čti rozjídalo.
„ 281	„ 13	„	„	jednak čti hlawně.
„ 287	„ 7	„	„	ſwátoſti čti ſwatoſti.
„ 292	„ 1	sh.	„	Frauenberſkém čti Hlubokém.
„ 322	„ 16	„	„	pulwerowán čti pulérowán.
„ 324	„ 3	zd.	„	neodepřou čti neodeprou.
„ 331	„ 5	„	„	Hradſſín čti Hradčany.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
